T 8249

LIMBA ROMÂNĂ

1

ANUL XXX

1981

ianuarie — februarie

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

1930

0 IUI. 2005

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. *IORGU IORDAN* — *redactor-şef*
FLORA ŞUTEU — *redactor-şef adjunct*
MIOARA AVRAM
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — *membru al Colegiului de redacţie*
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
CONSTANTIN JALBĂ — *membru al Colegiului de redacţie*
ION POPESCU
MARIUS SALA
LAURA VASILIU — *secretar responsabil de redacţie*

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentele dv.

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, agenţiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), Calea Victoriei nr. 125, Sectorul 1, 79717 Bucureşti.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.C. BOX 136—137 — telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue „Limba română" paraît 6 fois par an. Le prix d'un abonnement annuel est de 30 $.

Toutes commandes de l'étranges pour les travaux parus aux Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie seront adressées á :

ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137. telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Adresa redacţiei :
Str. Spiru Haret nr. 12
79638 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon : 33.34.40., int. 265

EDITURA ACADEMIEI R.S.R.
Calea Victoriei nr. 125
79717 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon : 50.76.80

i 8249

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

UCU 2014

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XXX 1981 Nr. 1
ianuarie—februarie

SUMAR

LINGVISTICĂ GENERALĂ

DOINA BOGDAN-DASCĂLU, Unele aspecte ale raportului dintre limbajul-obiect și metalimbaj 3
EMILIA PARPALĂ, Limbă, limbaj, stil — o problemă de terminologie . . . 9

GRAMATICĂ—VOCABULAR

MAGDALENA GEORGESCU, Cea mai veche listă cu nume românești de plante 13
STELIAN DUMISTRĂCEL, Locuțiuni și expresii simple izolate din construcții bimembre: ***cît ai zice peşte*** 23

ISTORIA LIMBII

ARITON VRACIU, Unele probleme ale cercetării limbii traco-dacice și ale urmelor ei în română 27
MARIANA PLOAE HANGANU, Evoluția semantică a lat. ***talis*** în limba română din perspectivă romanică 37
I. RIZESCU, Din istoria termenilor de înrudire: ***tată-tătîne*** 43

STILISTICĂ

GH. CHIVU, Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640—1780). II. Stilul textelor lingvistice 45
ALEXANDRU METEA, Metafora în basmul eminescian ***Făt-Frumos din lacrimă*** 61

CULTIVAREA LIMBII

CONSTANTIN DOMINTE, Ortografie, ortoepie și ritm 67

NOTE ȘI COMENTARII

IORGU IORDAN, Lat. ***femina*** ș.a. 75
FILOFTEIA MODORAN, Noi precizări cu privire la manualul de gramatică pentru clasa a V-a 81
ION GHEȚIE, În legătură cu localizarea maramureșeană a textelor rotacizante 85

32129.

CRONICĂ

Consfătuire cu cititorii 87

RECENZII

G. IVĂNESCU, *Istoria limbii române*, Iași, Editura Junimea, 1980 (Iorgu Iordan)
AL. GRAUR, *Dicționar de cuvinte călătoare*, București, Editura Albatros, 1978 (Florica Dimitrescu) 89

CONSULTAȚII

DAN SLUȘANSCHI, Semne sau simboluri? Descifrarea unor scrieri în limbi necunoscute — cu referire la ținuturile carpato-dunărene 95

UNELE ASPECTE ALE RAPORTULUI DINTRE LIMBAJUL-OBIECT ȘI METALIMBAJ

DE

DOINA BOGDAN-DASCĂLU

Dorința de a rezolva paradoxurile logice și de a întreprinde o analiză formală, logico-matematică a adevărului a determinat necesitatea [1] distingerii a două nivele de limbaj : unul **despre care** se vorbește și un altul, **în care** se vorbește despre cel dintîi, denumite **limbaj-obiect** și **metalimbaj** [2]. Este evident că cele două nivele se presupun reciproc, că metalimbajul e condiționat de existența unui limbaj-obiect și de raportarea explicită la acesta. E foarte important ca metalimbajul să fie deosebit de limbajul de reprezentare cu ajutorul căruia se manifestă, căci altfel relevanța față de limbajul-obiect se pierde [3]. La fel de important e să se înțeleagă și posibilitatea apariției unor nivele metalingvistice suprapuse [4] : odată constituit, un metalimbaj poate să apară în postura de limbaj-obiect al unui metalimbaj de gradul al doilea (sau **metametalimbaj**), care, la rîndul său, poate fi descris într-un metalimbaj de gradul al treilea etc. Una din consecințele

---

[1] Necesitate formulată, între alții, de Adam Schaff, *Introducere în semantică*, București, Editura științifică, 1966, p. 54—55, de H. Spang-Hanssen, *Recent Theories on the Nature of the Language Sign*, TCLC, 9, 1954, p. 28 ș.u. (Apud Alfons Nehring, *Sprachzeichen und Sprechakte*, Heidelberg, Carol Winter Universitätsverlag, 1963, p. 13, n. 26.) Pentru Petre Botezatu, *Semiotică și negație. Orientare critică în logica modernă*, Iași, Editura Junimea, 1973, p. 103, distincția respectivă reprezintă „o descoperire epocală" a logicii occidentale.

[2] Termeni folosiți de R. Carnap, *Semnificație și necesitate. Un studiu de semantică și logică modală*, Cluj, Editura Dacia, 1972, p. 46, și de A. Tarski, *The Semantic Conception of Truth and the Foundation of Semantics*, în *The Semantics and the Philosophy of Language*, The University of Illinois Press at Urbana, 1952 (cf. Clara Dan, *Convenționalismul*, în *Orientări contemporane în teoria cunoașterii*, București, Editura Academiei R.S.R., 1976, p. 64). Pentru desemnarea acelorași realități, Alonso Church, *Introduction to Mathematical Logic*, Princeton, 1956, p. 58 (apud Anton Dumitriu, *Teoria logicii*, București, Editura Academiei R.S.R., 1973, p. 23 și 252) întrebuințează termenii **limbă-obiect** și **limbă sintactică**, iar Josette Rey-Debove, *Étude linguistique et sémiotique des dictionnaires français contemporains*, The Hague-Paris, Mouton, 1971, p. 15 — **limbaj-obiect** și **limbaj-instrument**.

[3] Unul dintre cei mai importanți adversari ai acestei deosebiri a fost L. Wittgenstein, care scria că „ceea ce se reflectă în limbă nu poate fi reprezentat tot prin limbă" sau că „nu pot părăsi limba cu ajutorul limbii", poziție la care se raliază și cel mai competent comentator al său, Gaston-Gilles Granger, *Wittgenstein et la métalangue*, în *Actes du Colloque d'Aix en Provence*, în „Revue Internationale de Philosophie", 1969, nr. 88—89 (apud Anton Dumitriu, *op. cit.*, p. 257 ; cf. și Joseph Sumpf, *Introduction à la stylistique du français*, Paris, Larousse, 1971, p. 49—51). Exprimîndu-și convingerea că „această distincție nu are valoare practică", Alphons Nehring, *op. cit.*, p. 13, n. 26, arată că „totuși, conceptul **metalimbaj** a fost preluat de către unii lingviști, ca de exemplu Hjelmslev". Emanuel Vasiliu, *Elemente de teorie semantică a limbilor naturale*, București, Editura Academiei R.S.R., 1970, p. 75, precizează că distincția necesară între limba descrisă și cea în care se face descrierea nu e luată în considerare în cazul teoriei semantice transformaționale.

[4] Posibilitatea a fost afirmată de A. J. Greimas, *Sémantique structurale*, Paris, Larousse, 1966, p. 13—17. Cf. și Anton Dumitriu, *op. cit.*, p. 22.

afirmațiilor precedente e posibilitatea izolării, în cadrul limbajelor non-artistice din ierarhia stilistică stabilită de acad. I. Coteanu [5], a unui grup omogen de metalimbaje, în componența căruia ar intra limbajul logicii, al lingvisticii [6] și al criticii literare [7].

Relația dintre limbajul-obiect și metalimbaj a fost interpretată de către lingviști mai ales din perspectivă **semantică**, considerîndu-se că orice operație metalingvistică reprezintă, în ultimă instanță, un act de **traducere**, de substituire a unui semn printr-un semn situat pe un alt nivel de limbaj [8]. Dar raportarea explicită a metalimbajului (sau a unor elemente de metalimbaj) la limbajul-obiect (sau la elemente ale acestuia) impune coocurența lor, coocurență care ia, de cele mai multe ori, aspect **sintactic.**

Între cele două nivele apar relații sintactice atunci cînd elemente ale limbajului-obiect sînt integrate, parțial sau total, în metalimbaj. **Integrarea parțială** corespunde vorbirii indirecte [9] și constă în subordonarea fragmentului citat față de verbul dicendi, subordonare concretizată conjuncțional (prin ***că)*** : „Este adevărat de asemenea ***că*** arta '*scoate pe omul impresionabil în afară ... de interesele lumii zilnice*' ..." (Dobrogeanu Gherea, S.C., I 28). **Integrarea totală** corespunde vorbirii indirecte libere [10] și exclude utilizarea verbului dicendi și a conjuncției : „Consacrînd o *Cinstire lui Heracles*, autorul opune pe semizeu lui Apollon, a cărui existență // '*N-a cunoscut nefericirea / Păcatului* înfăptuit' " (Ciopculescu, A. L. C. 38). O formă particulară a integrării totale o constituie alternarea unor secvențe din limbajul-obiect cu secvențe de metalimbaj în cadrul aceleiași unități sintactice : „Cerul își scutură '*mătreața lui de stele*', luna e ridicolă ca o '*curcă*', seara cade pe lume '*ca o zdreanță udă*'. Cu '*pumnii strînși, mai duri ca piatra*', '*cu pălăria trîntită pe-o ureche*', cu '*semețul mers*', poetul în care '*viața urlă... ca un lup flămînd*' face gesturi de enormă vitalitate : '*Am să dau cu buzduganul în cer*' și trece '*fluierînd pe drumul îndrăzneț*'. Iar '*țara greu, pe unde trec se zguduie*' " (Cristea, I. C. 41).

---

[5] În *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, București, Editura Academiei R.S.R., 1973, p. 49—53, precedată de *Structura stilistică a limbii*, în *Elemente de lingvistică structurală*, București, Editura științifică, 1967, p. 211—221.

[6] După L. Hjelmslev, *Prolégomènes à une théorie du langage*. Nouvelle édition traduite du danois par Una Canger avec la collaboration d'Annick Wewer, suivi de *La structure fondamentale du langage*, traduit de l'anglais par Anne-Marie Leonard, Paris, Minuit, 1971, p. 152, lingvistica, „ce descrie o limbă recurgînd în acest scop la însăși limba descrisă", constituie o componentă a **metasemioticii** („în întregime sau parțial identică cu semiotica-obiect"). La fel, Josette Rey-Debove, *op. cit.*, p. 15, afirmă că „lingvistica în întregime constituie un discurs metalingvistic și relevă legi care conduc discursul obișnuit". Din această cauză, studiul limbajului a început să fie numit **metalingvistică** și atunci cînd limbajul-obiect este altul decît acela al științei limbii (cf. R. R. K. Hartmann and F. C. Stork, *Dictionary of Language and Linguistics*, London, Applied Science Differentiation Ltd., 1972, s.v.).

[7] Primul care a definit în mod explicit critica literară drept metalimbaj a fost Roland Barthes, *Essais critiques*, Paris, Le Seuil, 1964, p. 255. Aceeași opinie și la K. Togeby, *Critique littéraire et linguistique*, în „Orbis Litterarum", XXII, 1967, nr. 1—4, p. 45—48 (în Pierre Guiraud et Pierre Kuentz, *La Stylistique*. Lectures, Paris, Klincksieck, 1970, p. 44—46) și la A. J. Greimas, *op. cit.*, p. 15 și în *Despre sens*, București, Editura Univers, 1975, p. 27.

[8] Cf. Roman Jakobson, *Essais de linguistique générale*. Traduit et préfacé par Nicolas Ruwet, Paris, Minuit, 1963, p. 79 ; A. J. Greimas, *Despre sens*, p. 27 ; Peter Hartmann, *Theorie der Grammatik*, The Hague, Mouton & Co., 1963, p. 329.

[9] Roman Jakobson, *op. cit.*, p. 177.

[10] *Ibidem, loc. cit.*

Absența relațiilor sintactice caracterizează **citarea**, comparată (și din această cauză) cu vorbirea directă [11], dar și întrebuințarea **autonimică** a unui termen din limbajul-obiect, situație la care ne vom referi în cel ce urmează.

Prin **autonimie** e denumită situația în care un semn trimite la el însuși în calitate de semn [12] : „*Roșu* este o culoare". Ipostaza autonimică a unui cuvînt e și mai clară atunci cînd el e subiect al unei propoziții în care ipostaza sa nonautonimică e nume predicativ : „*Scurt* este scurt" [13]. Cel mai adesea, contextul e acela care ne ajută să apreciem dacă un cuvînt e întrebuințat autonimic sau nonautonimic. Un alt indiciu al autonimiei **absența oricărui determinant.** Să se compare „*Frate* este absent" (=Cuvîntul *frate* este absent) cu „*Fratele meu* este absent" [14]. Cercetînd însă un mare număr de exemple, am ajuns la concluzia că autonimia poate fi pusă în evidență nu numai de absența, ci și de **prezența** unui determinant, cu condiția ca acesta să fie un **clasem**, pe care, datorită rolului său, îl vom numi **suport autonimic.** De exemplu : ***lexemul*** *om*, ***termenul*** *apoziție*, ***cuvîntul*** *casă*, ***vorba*** *frate* etc., unde autonimele *om*, *apoziție*, *casă* și *frate* sînt precedate de suporturile *lexem*, *termen*, *cuvînt*, *vorbă*. La prima vedere, între autonim și suport ar exista un raport **apozitiv**. În realitate, raportul sintactic e aici aparent, căci condițiile raportului apozitiv [15] sînt numai aparent respectate. Într-adevăr, e ușor de constatat că, modificînd cazul autonimului, formularea rămîne corectă, deși se încalcă astfel cerința ca apoziția să stea în nominativ sau în același caz cu termenul însoțit. Să se compare „***Cuvîntul*** *pădure* este un substantiv" și „***Cuvîntul*** *pădurilor* este la dativ plural". Abaterea e și mai evidentă atunci cînd autonimul nu mai este un substantiv (eventual un pronume), ci aparține oricărei alte părți de vorbire : ***adjectivul*** *frumos*, ***adverbul*** *oriunde*, ***verbul*** *a fugi*, ***interjecția*** *oh !* etc., construcții care nu se deosebesc prin nimic de cele de tipul „***cuvîntul*** *casă*", amintite anterior [16]. Uneori, suportul autonimic poate să lipsească : „*Pădurilor* este la dativ plural" sau „*A fugi* și *a alerga* sînt sinonime", absența fiind posibilă nu pentru că între autonim și suport ar exista un raport sintactic, ci pentru că ele întrețin un raport logic, de implicație, ceea ce face ca suportul, chiar absent, să poată fi presupus de receptor.

Cu constatarea că suportul poate să lipsească, trecem la discutarea celui de-al doilea raport sintactic despre care am afirmat că poate lega limbajul-obiect și metalimbajul : **raportul predicativ.** Mai precis, ne vom referi la acele situații în care autonimul pare a fi **subiectul** unui **predicat nominal.**

---

[11] *Ibidem*, *loc. cit.* Opinii identice la R. Harweg, *Pronomina und Textkonstitution*, München, Poetica Beiheft 2, p. 304 (apud Wolfgang Dressler, *Textsyntax*, în „Lingua e stile", V, 1970, nr. 2, p. 205).

[12] Cf. Rudolf Carnap, *Semnificație și necesitate...*, p. 109 și J. Rey-Debove, op. cit., p. 45.

[13] Exemplu care ilustrează paradoxul Grelling-Nelson, cf. Anton Dumitriu, *Teoria logicii*, București, Editura Academiei R.S.R., 1973, p. 249.

[14] Cf. J. Rey-Debove, *op. cit.*, p. 46.

[15] Cf. GA_2, II, p. 128.

[16] În consecință, construcțiile de tipul „***termenul de pădure***" sînt indezirabile, căci lasă impresia unui raport sintactic cert.

După părerea noastră, într-un exemplu ca acesta: „*Critică* vine de la o vorbă grecească și înseamnă a judeca" (Ivașcu, I.T. 582), autonimul *critică* nu poate fi considerat subiect al verbului *înseamnă*. Un argument în acest sens oferă aparentele încălcări ale regulii potrivit căreia acordul verbului copulativ se face cu subiectul și nu cu numele predicativ: „*Pădurile* este substantiv", unde verbul se acordă în număr cu numele predicativ *(substantiv)* și nu cu termenul care pare a fi subiectul *(pădurile)*. În realitate, regula amintită e respectată, căci adevăratul subiect al propoziției e suportul autonimic absent: „***Cuvîntul** pădurile* este substantiv". Dacă autonimul *(pădurile)* nu participă la un raport predicativ, adică nu poate îndeplini funcția de subiect al verbului copulativ, el nu intră nici în raport apozitiv cu suportul său *(cuvîntul)*, așa cum am arătat mai sus. Prin urmare, **întrebuințarea autonimică a unui cuvînt anulează orice raport sintactic.**

În treacăt, atragem atenția asupra necesității de a se da o interpretare asemănătoare și unor exemple ca „*Nici* este conjuncție", „*Ah!* este interjecție" etc., în care adevăratele subiecte sînt suporturile autonimice absente („***Cuvîntul** nici* este conjuncție" etc.)[17].

În ipostază autonimică, un cuvînt comun încetează să mai exprime o clasă de referenți, pentru **a se exprima** ca unicitate lexicală, apropiindu-se prin aceasta de condiția numelui propriu. De exemplu, se spune „cartea *lui Ion*" și „declinarea *lui pădure*", „*l*-am văzut *pe Ion*" și „*l*-am declinat *pe pădure*" etc. Deoarece orice autonim are o variantă nonautonimică, dar nu orice nume propriu dispune de o variantă omonimică comună, acesta din urmă apare însoțit de un **clasem** numai cînd are o asemenea variantă: „***vîrful** Omul*", „***orașul** Brad*" etc.[18].

O varietate de nume proprii mai apropiată de autonimie o constituie **titlurile.** Faptul se explică prin apartenența lor la limbajul-obiect, dar și prin aceea că au de obicei în componența lor un nume comun. Întocmai ca și autonimele, titlurile nu intră în relații sintactice nici cu clasemele („***Poezia** Te duci*", „***Romanul** Sub stele*") și nici cu verbele copulative: „*Adam și Eva* este, cred, mai puțin o sociogonie, cît o parabolă a iubirii" (Simion, S. R., I 534—535); pentru cea de-a doua situație, mai clar este exemplul acesta: „Prin temă, *Ciocoii vechi și noi* e un mic roman stendhalian" (Călinescu, I. L. R. 312), unde verbul copulativ se acordă cu numele predicativ, și nu cu subiectul (sau cu ceea ce poate fi luat drept subiect). De fapt, adevăratele erori apar abia atunci cînd verbul se acordă în număr cu titlul: „*Icoane de lemn* sînt cel mai vehement pamflet asupra vieții monahale și o diatribă contra ortodoxismului" (Constantinescu, S., I 64), „*Flori de mucigai* ... semnificau o artă renovată de adaptarea la gustul altor rafinamente" (Streinu, P. C. L., I 27). A face asemenea false acorduri înseamnă, pe plan sintactic, același lucru cu a genera paradoxuri pe cel logic; în ambele cazuri se șterge în mod arbitrar distincția dintre limbajul-obiect și metalimbaj.

---

[17] I. Iordan, LRC, p. 450, admite că, în situații cum sînt cele avute în vedere, adevăratele subiecte sînt constituite din **suportul autonimic** + **autonim** („*Jos* este adverb" = „Cuvîntul *jos* este adverb").

[18] Evitarea omonimiei dintre toponim și antroponim se rezolvă tot prin atașarea la cel dintîi a unui clasem: ***Orașul** Gh. Gheorghiu-Dej.*

Revenind la problema autonimelor, ne vom referi la verbele cu care acestea intră în concurenţă. Din cele afirmate anterior, nu trebuie să se înţeleagă cumva că ar fi vorba **doar** de verbe copulative. Criteriul de selecţie e, în primul rînd, unul **semantic**, şi anume adecvarea lor la semnificaţia suportului. Vom avea deci autonimie şi în *„**Cuvîntul** casă* este substantiv", dar şi în *„**Cuvîntul** casă* se scrie cu un *s*". Mai mult decît atît, nu toate verbele copulative sînt adecvate suportului. O excepţie în această privinţă o constituie verbul *a se numi*, care **distruge autonimia.** Să se compare : *„Casă* se numeşte o clădire" şi *„Casă* înseamnă o clădire". Prin urmare, nu verbul e acela care indică folosirea autonimică sau nonautonimică a unui cuvînt. Singurul indiciu îl constituie capacitatea cuvîntului în cauză de a selecta sau nu un suport ; el este autonim cînd acceptă suportul (*„**Cuvîntul** casă* înseamnă o clădire") şi nonautonim cînd nu îl acceptă (**„**Cuvîntul** casă* se numeşte o clădire" e un enunţ greşit). Neavînd funcţie sintactică, autonimele se apropie de cuvintele incidente, de care se despart totuşi prin aceea că nu pot fi comutate cu zero.

Cazurile pe care le-am avut în vedere pun în lumină existenţa unei **rupturi** între planul semantic şi între cel sintactic : prezenţei unui raport de incluziune logico-semantic între suport şi autonim i se opune absenţa unui raport sintactic corespunzător. Uneori, dar constatarea e valabilă numai pentru titluri, se încearcă punerea de acord a sintaxei cu semantica. Astfel, în loc de „autorul ***romanului** Moromeţii*", „subiectul ***epopeii** Ţiganiada*" etc., se spune „autorul *Moromeţilor*", „subiectul *Ţiganiadei*" etc.

Autonimele, ca şi titlurile, anulează raportul sintactic. A nu ţine seama de acest fapt constituie adeseori o sursă de greşeli.

SIGLELE EDIŢIILOR UTILIZATE

Călinescu, I.L.R.	G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Bucureşti, Editura Fundaţiilor, 1941.
Cioculescu, A.L.C.	Şerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane*, Bucureşti, Editura Minerva, 1972.
Constantinescu, S, I	Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, I. Ediţie îngrijită de Constanţa Constantinescu, cu o prefaţă de Victor Felea, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1967.
Cristea, I.C.	Valeriu Cristea, *Interpretări critice*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1970.
Dobrogeanu-Gherea, S.C.,	C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, I, Bucureşti, Editura de stat pentru literatură şi artă, 1956.
Ivaşcu, I.T.	George Ivaşcu, *Din istoria teoriei şi a criticii literare româneşti*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1967.
Simion, S.R.,I	Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, I, Bucureşti, Editura Cartea Românească, [1974].
Streinu, P.C.L., I	Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, I. Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968.

Iunie 1980

Centrul de ştiinţe sociale
Timişoara, B-dul V. Pârvan 4

LIMBĂ, LIMBAJ, STIL — O PROBLEMĂ DE TERMINOLOGIE

DE

EMILIA PARPALĂ

1. Ceea ce ne propunem să soluționăm în cele ce urmează pornește de la observația că sensul termenilor **limbă, limbaj, stil** este nu numai imprecis, ci și contradictoriu. Cercetarea definițiilor din dicționare ne-a relevat o virtuală ambiguitate în utilizarea fiecăruia în parte, ceea ce ni se pare incompatibil cu statutul lor de termeni tehnici.

1.1. Dezambiguizarea denominativă ar necesita : 1/ stabilirea exactă a intensiunii (= sensul) termenilor, în funcție de extensiunea lor (= limita de aplicabilitate); 2/ considerarea structurii termenilor (= „calitatea de termen elementar sau compus")[1] și folosirea lor ca atare. Utilizarea fără determinant a unui termen compus perturbează sistemul terminologic ; acest efect este neutralizat, în context, prin actul de presupoziție care situează termenul în ierarhie ; 3/ o dimensiune semiotică a modelului, prin includerea limbajelor artificiale și a altor coduri ale comunicării.

2. La întrebările : ce desemnează și în ce structuri combinatorii intră termenii **limbă, limbaj, stil,** vom răspunde prin consemnarea cîtorva utilizări care, confruntate, permit o revalorizare.

2.1. În textele excerptate — lucrări lexicografice, de stilistică, de semantică logică, perechile **limbă—limbaj, limbaj—stil** se află în două tipuri de raporturi :

I. de s i n o n i m i e : **limbă = limbaj; limbaj = stil.** Astfel, în DEX, **limbaj** este definit ca : (1) „Sistem de comunicare alcătuit din sunete articulate, specific oamenilor ... ; limbă". S. v. **limbă** se reia această definiție și se stabilește sinonimia (1) „... limbaj ; (2) limbajul unei comunități umane istorice ște constituite". Totuși, prin sensul (3) **limbaj** devine **limbaj funcțional** „Mod specific de exprimare a sentimentelor și a gîndurilor în cadrul limbii comune sau naționale", iar **limbă** capătă o extensiune semiotică „Totalitatea altor mijloace și procedee decît sunetele articulate de a comunica oamenilor idei și sentimente". Acest sens echivalează **limbajul** cu **stilul :** (1) „Mod specific de exprimare într-un anumit domeniu al activității omenești pentru anumite scopuri ale comunicării ... ; limbaj".

Fiecare termen trimite, circular, la celălalt.

II. i e r a r h i c e :

1/ **Lj ⊂ Lb (limbă** este inclus în **limbaj).** Ca termen supraordonat limbii, limbajul este înțeles în semantica logică drept „orice sistem de semne mînuit după anumite reguli și care servește la fixarea, prelucrarea

---

[1] Gh. Enescu, *Teoria sistemelor logice*, București, Ed. științifică și enciclopedică, 1976, p. 280.

și transmiterea informației" [2]. Gh. Enescu precizează; „*în utilizarea noastră* (s.a.) termenul *limbaj* va fi luat într-un sens mai larg decît cel de *limbă*" [3].

Și la Em. Vasiliu limbile naturale sînt o clasă de limbaj; fără a insista asupra ierarhiei, el consideră semantica limbilor naturale drept „un caz particular al unei teorii semantice a Limbajului" [4].

2/ **Lb ⊂ Lj (limbaj** este inclus în **limbă).** Adoptînd un punct de vedere funcțional și o viziune integratoare, I. Coteanu a determinat limbajele **și** stilurile funcționale, subordonîndu-le diasistemului [5]. Cu determinantul **funcțional, limbaj** trimite la funcționarea limbii, la vorbire, ca activitate, deosebit de **stil,** identificabil ca act, în mesaj. Dacă pentru limbaje criteriile de delimitare sînt cele social-culturale, deoarece „o destinație specială și constantă transformă limba în limbaj" [6], pentru stiluri ele sînt multiple și complexe, în funcție de condițiile emiterii, receptării și structurării mesajului (stilul ca alegere și combinare a faptelor de limbă, stilul ca adaos la nucleul comunicării, stilul ca expresie a unui mod de gîndire, stilul ca deviere, stilul ca expresie a funcției estetice) [7].

2.1.1. Nici în perechea **limbaj funcțional—stil funcțional** nu există un consens în privința termenului supraordonat:

1/ **St ⊂ Lj (limbaj funcțional** este inclus în **stil funcțional):** „limbajele sînt variantele în care se realizează stilurile" [8].

2/ **Lj ⊂ St (stil funcțional** este inclus în **limbaj funcțional):** „stilul e ceea ce caracterizează, ceea ce diferențiază un limbaj" [9].

2.2. Ne aflăm în fața unui paradox: deși într-o viziune globală termenii sînt imprecizi, totuși în sistemele de referință particulare ei au convenții bine precizate.

Printre cauzele transferului de sens se pot enumera:

A/ din punctul de vedere al structurii semnelor: izomorfismul (în planul substanței expresiei) și neutralizarea opoziției termen elementar vs. termen compus (în planul formei expresiei). Este evident că **limbaj** „facultate de comunicare prin sunete articulate" intră în relație de sinonimie cu **limbă** ca termen elementar, iar cu **stil** ca termen compus, folosit eliptic, fără calificativul **funcțional.**

B/ din punctul de vedere al funcționării: extensiunea extralingvistică a termenului **limbă** „facultate de a comunica prin orice sistem de semne" și absența corelației dintre metalimbajele acestor semiotici particulare.

3. Redefinirea termenilor pornind de la întregul complex al uzului încearcă să corecteze impasul la care se ajunge atunci cînd un termen

---

[2] Gh. Enescu, *op. cit.*, p. 200—201.

[3] *Ibid.*

[4] Em. Vasiliu, *Elemente de teorie semantică a limbilor naturale*, București, Ed. Academiei R.S.R., 1970, *Prefață*, p. 3.

[5] I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*, București, Ed. Academiei R.S.R., 1973; *Posibilitățile și limitele formalizării în stilistică*, (în) PLG, V, Ed. Academiei R.S.R., 1967.

[6] I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*, p. 45.

[7] I. Coteanu, *op. cit.*, p. 53—80.

[8] *Tratat de lingvistică generală*, București, Ed. Academiei R.S.R., 1971, p. 79.

[9] P. Diaconescu, *Epitetul în poezia română modernă*, SCL, XXI, 1972, nr. 2, p. 136.

intră în circulaţie fără o definiţie unanim acceptată şi corelată cu ceilalţi termeni ai sistemului.

Desigur, opţiunile noastre nu sînt unicele posibile, deoarece, după cum se ştie, orice modelare este o funcţie de parametrii consideraţi.

Pentru că româna, după model romanic, dispune de perechea **limbă — limbaj**, propunem să desemnăm prin **limbaj** competenţa lingvistică, mecanismul universal al transmiterii de informaţii prin semne, iar prin **limbă** — sistemul abstract al unui idiom dat.

Dublul sistem de distincţii lingvistice opune patru entităţi : **limbaj** (sistem abstract) vs. **limbă** („realizare" a limbajului) şi **limbaj** *funcţional* vs. *stil funcţional* („realizări ale limbii).

3.1. Limbajul funcţional este o „limbă" specializată, guvernată de contexte socio-culturale.

Codul lingvistic mai conţine şi un număr de **stiluri funcţionale**, determinate de nivelul semiotic al unei culturi şi încorporînd un sistem de valori. Aceasta permite ca stilurile funcţionale să fie interpretate ca modalităţi de structurare a limbilor naturale, determinate de funcţiile limbii şi identificabile numai la nivelul mesajului. Ca expresie a valorii, stilurile antrenează, prin codul retoric, dimensiunea axiologică a discursului.

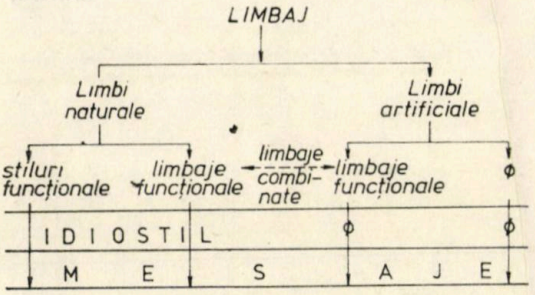

Fig. 1

3.2. Sinteză personală, idiostilul [10] stă, în ierarhia funcţională, după limbajele şi stilurile funcţionale, pe care le utilizează potrivit cu poziţia emiţătorului de mesaje.

3.3. În alt plan semiotic, limbile naturale constituie modelul unor sisteme derivate, deductive : **limbi/ limbaje artificiale**.

Deosebirea **limbi naturale/ limbi artificiale** nu este de structură, ci de natură ontologică şi genetică : primele sînt date, limbajele artificiale sînt construite printr-o decizie, de aici caracterul lor limitat şi gradul înalt de explicitare a regulilor (stabile, non-ambigue) [11]. Este evident că nu se poate vorbi despre stiluri şi idiostiluri ale limbajelor artificiale.

---

[10] I. Coteanu, *op. cit.*, p. 80.

[11] Em. Vasiliu, *Preliminarii logice la semantica frazei*, Bucureşti, Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, p. 29.

3.4. Posibilitatea de mînuire simultană a mai multor limbaje funcționale a creat **limbajele combinate**, de exemplu dintr-un metalimbaj și un limbaj obiect: o critică a criticii, o matematică a fizicii etc.

4. În modelul ierarhiei funcționale pe care îl propunem [12], elementul cel mai activ pare a fi idiostilul, pentru că orice mesaj trece obligatoriu prin el. Interferența nivelurilor, mixtura limbajelor generează valori de stil care dinamizează limba.

5. Concluzii

1/ În raport cu limba, realizare invariantă a limbajului, limbajele și stilurile funcționale sînt funcții ale ei, variante a căror definire cade în preocuparea stilisticii funcționale.

Limbajele sînt condiționate de natura comunicării, iar stilurile — de natura mesajului; primele sînt structurate, stilurile structurează.

2/ Pertinența modificatorilor: în dezambiguizarea termenului **limbaj**: la singular, ca termen simplu, desemnează elementul generator al ierarhiei, la plural, cu determinant — variantele funcționale ale limbii.

3/ Necesitatea standardizării termenilor tehnici, după principiile simplității, economiei și monosemantismului generalizat.

Aprilie 1980

Facultatea de filologie
Craiova, str. Alex. I. Cuza 13

[12] În elaborarea modelului am folosit sugestii din: I. Coteanu, *op. cit.*, și Flora Șuteu, *Varianta standard în ierarhia stilistică a limbii*, LR, XXIII, 1974, nr. 4; E. Coseriu, *Teoria del lenguaje y lingüistica general. Cinco estudios*, Madrid, 1967, p. 11.

CEA MAI VECHE LISTĂ CU NUME ROMÂNEȘTI DE PLANTE

DE

MAGDALENA GEORGESCU

Cea mai veche listă cu nume românești de plante se găsește într-un fragment de glosar slavo-român inserat într-un manuscris miscelaneu și publicat pentru prima dată de M. Gaster [1]. Sub titlul *Fragmentul de la Bistrița*, glosarul este menționat și de Gr. Crețu într-un studiu consacrat începuturilor lexicografiei bilingve în țara noastră [2]. Se pare că ulterior urma acestui manuscris a fost pierdută, astfel încît cercetătorii mai noi l-au invocat indirect, doar prin referiri la informațiile furnizate fie de Gr. Crețu [3], fie de M. Gaster [4]. Recent, am avut prilejul de a identifica la Biblioteca Academiei R.S.R. manuscrisul în care este inserat fragmentul de glosar slavo-român ce cuprinde prima listă cu numiri românești de plante, mai veche cu aproximativ 80 de ani decît prima listă tipărită a numelor românești de plante, publicată la 1783 de Benkö József, în revista „Magyar Könyvház", Pozsony, vol. II, p. 404—432, sub titlul *Nomina vegetabilum* [5].

Este vorba despre ms. rom. B. A. R. 2456, de format in —4° (cu dimensiunile de 15/20 cm). Manuscrisul este un miscelaneu, conținînd 172 de file numerotate mecanic. Copistul nu a numerotat nici filele și nici caietele. Legătura este modernă, din carton și pînză de culoare gri. Din vechea legătură nu s-a păstrat nimic. La restaurare, foaia de gardă a fost lipită pe o hîrtie groasă, în vederea conservării. Noua legătură face imposibilă stabilirea distribuției filelor în caiete. Această distribuție nu poate fi precizată nici prin urmărirea frecvenței cu care se succedă mărcile hîrtiei, întrucît dispunerea acestora pare să nu urmeze nici o regulă. Astfel, însemnele morii de hîrtie pot apărea pe 2 file succesive (de ex., f. 146—147) sau la distanțe variind între 2 și 16 file (de ex., f. 2 și 4, 6 și 9, 9 și 13, 29 și 34, 58 și 64, 51 și 58, 17 și 27, 85 și 98, 105 și 121). Hîrtia, de mai multe sorturi, este în general bine păstrată, cu excepția filelor 1, 168, 169 și 170, care, în urma deteriorării, au fost supuse operației de restaurare. Hîrtia nu conține filigran, ci doar două tipuri de contramărci, reprezentînd o treflă (fig. 1 și 2; reproduceri micșorate). Deosebirea dintre ele stă în dimensiune, cea mare fiind însoțită și de inițialele **b** și **v**. Deși există însem-

---

[1] M. Gaster, *Chrestomatie română*, București-Leipzig, vol. I, 1891, p. 355—357.

[2] Vezi prefața la *Lexicon slavo-român și tîlcuirea numelor din 1649*, București,, 1900, p. 51, unde se arată că fragmentul ar data din 1700.

[3] M. Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei românești*, vol. I, București, 1966, p. 7.

[4] G. Mihăilă, *Studii de lexicografie și istorie a lingvisticii românești*, București, 1973, p. 162.

[5] I. Coteanu, *Prima listă a numelor românești de plante*, București, 1942, p. 5.

nări din care rezultă că manuscrisul a fost executat de o singură persoană [6], ductul prezintă caracteristici diferite. Astfel, scrisul de pe filele 1^r—81^r prezintă deosebiri față de cele de pe filele 81^v—85^r și 87^r—172^r. Aceste deosebiri ar putea fi puse fie pe seama manierei grafice adoptate de copist (este cazul filelor 81^v—85^r), fie pe seama momentului cînd s-a

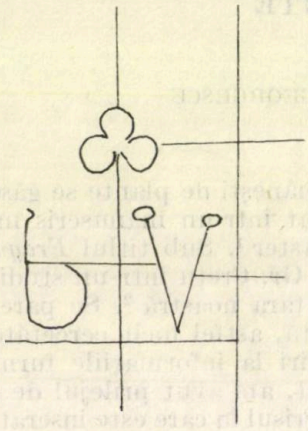

Fig. 1, f.56

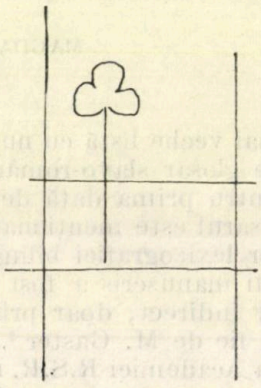

Fig. 2,f.135

executat copia și a uneltelor folosite în acest scop (este cazul filelor 87^r—172^r). Numărul de rînduri variază între 20 și 22. Cerneala folosită este de culoare neagră pentru textul propriu-zis, roșie pentru titluri, subtitluri și pentru marcarea unor pasaje din text. Pentru executarea frontispiciilor de la f. 87^r și 122^r s-a folosit cerneală de culoare roșie, verde, cafenie și galbenă.

Lista cu numele românești de plante este inserată pe spațiile rămase libere pe filele 52^v și 72^v. Scrisul și cerneala sînt identice cu cele de pe filele 1^r—81^r. Descrierea detaliată a cuprinsului acestui miscelaneu este dată de Mihai Moraru și Cătălina Velculescu în *Bibliografia analitică a cărților populare laice*. Partea I, București, 1976, p. 213—214.

În continuare, prezentăm textul românesc în transcriere interpretativă, însoțit de corespondentele slavone notate de copistul manuscrisului.

Lix⟨ic⟩on

Aicea scrie*m* ierbile sloveneşte *o(t)veato(m)*

блекоⷮ :	cucută ;
вѳ(к)внсца :	crestețe*l*, podbea*l*, brustu*r ;*
пш(д)ро(ж)нн(к) ;	pătlagină, sporiș, trosco*t ;*
чемерица :	sterigoaie [7] *sirĕ(č)* iarbă de munte ;
здечае капрста :	iarbă grasă ;
папшро(с) :	paporă, șova*r ;*
млегш :	susaiu ;

[6] Cf. și G. Strempel, *Copiști de manuscrise românești pînă la 1800*, vol. I, București 1959, p. 207.

[7] M. Gaster, *loc. cit.*, p. 356, consideră slav acest cuvînt.

расхо(д)ни(к) :	ochiu*l* boului ;
ѡсе(т) :	iarbă înghimpoasă [8] în chipul pălămidei ;
въ(л)чецъ :	pălămidă, iarbă înghimpoasă ;
ба(р)вино(к)	merișo*r* ;
рꙋме(н) :	mușățe*l* ;

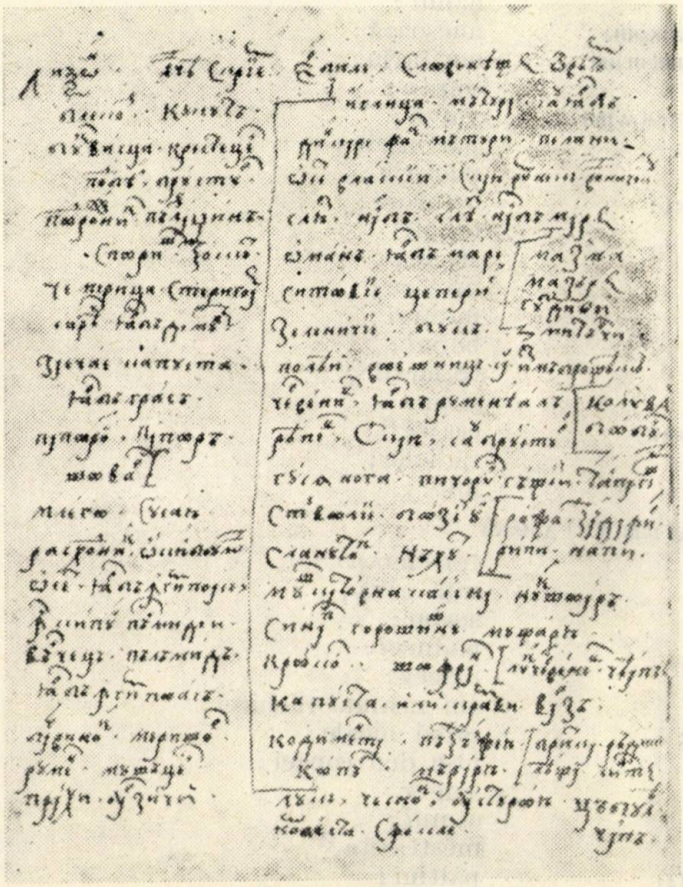

Fig 3, f.52v

прахи :	urzici ;
иглица :	mătura sau iarbă din care fac mături ; pelini ;
ѡсе(т) власкїи :	scaiu rumânesc, voinicescu ;
слю(з) :	nalbă ;
слѣ(з) :	nalbă mare ;
ѡманъ :	iarbă mare ;
ситѡвїе :	țeperi*g* ;
зеленичїе :	buc [9] ;

---

[8] Scris : Ѳигнпоасе (м)

[9] M. Gaster, *loc. cit.*, p. 356, consideră ultimele două cuvinte drept corespondente slavone ale cuvintelor românești din glosa care urmează.

—	poleai, voieşniţă sau izmă broştească ;
че(р)вени(ц) :	iarbă rumeneală [10] ;
рѣпе(ц) :	scaiu sau brustu*r* ;
гꙋсѧ нога :	piciorul gîştii, talpa gîştii ;
ствѡлїе :	boziu*l* ;
сланꙋто(к) :	năhu*t* ;
мꙋ(ш)катовна какна :	nucşoară ;
сина(п) горошн(ш)нꙋ :	muştariu ;
крѡко(с)	şofra*n* ;
капꙋста или кра(м)ви	varză ;
коднме(н)та :	pătrînjeiu ;
кѡпъ(р) :	mărariu ;
лꙋкъ, чесно(к) :	usturoiu ;
цъбꙋл(ѣ) :	ceapă ;
ко(м)беста :	sfecle ;
мазма :	mazăre ;
гꙋ(б)диви :	mitărci ;
колѵва :	bobu*l* ;
рожа :	trandafi*r* ;
рипи :	napi ;
лꙋ(к) че(р)вене(ц)	ceapă [11] ;
бри(т)ка :	rădiche ;
лѣща :	linte ;

Fila 72ᵛ зде пише(м) древеса

ꙗсенъ :	frasenu*l* ;
перестꙋ(п) :	viţă albă ;
чере(м)ка :	sorbu ;
глꙋ(д) :	păduce*l* ;
ши(п)шина :	măceş ;
ива :	din neamu*l* răchitei ;
брꙋ(с)вилина ;	salbă moale ;
емело :	vîsc den copaci ;
свѧдниа :	sînge*r* ;
берестина :	ulmu*l* ;
березина :	mesteacă*n* [12] ;
ꙗворъ репин(а)	paltini ;
оу(р)шина пѣсцѣ :	aninu*l* [13] ;
пивга :	gutîiu ;
во(д)ныи кривавникъ	cri*n* de apă ;
бро(с)квина	piiarsecu*l* ;
смерчи(и) :	bra*d* [14] cu răşină ;

---

[10] Scris : рꙋменѣалъ
[11] Scris : чѣапъ
[12] Scris : местѣакъ (н)
[13] Prima literă pare să fie *A* (latin).
[14] Scris : браа (д)

черничїе :	pru*n* sălbate*c* sau porumb ce face porumbe mari ;
ꙗгодичїе	du*d* din care să hrănesc gîndacii care fa*c* mătasa ;
ꙗбло(н)	lemnu*l* mărului ;

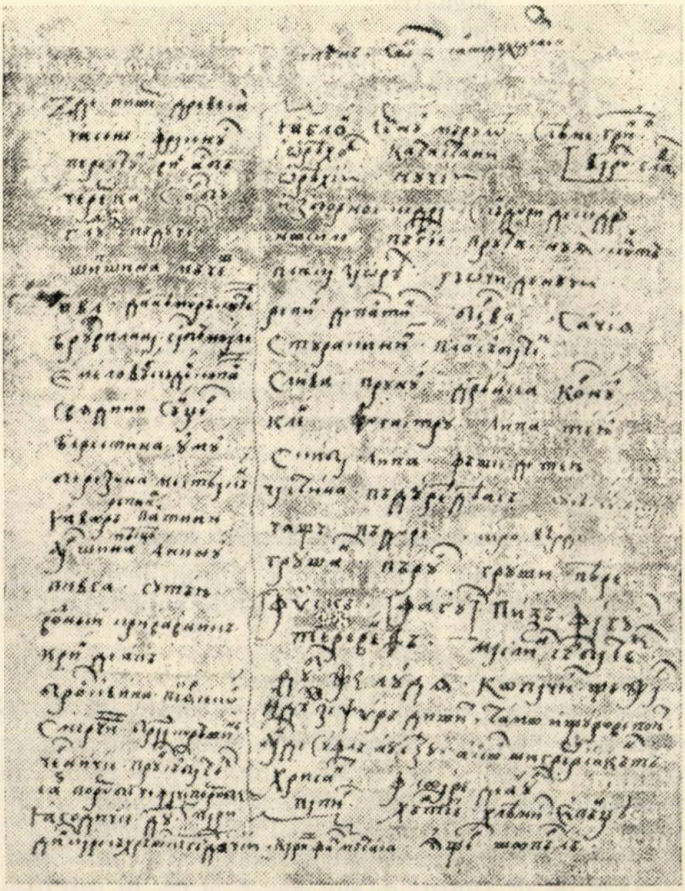

Fig. 4,f.72v

слѣме :	grindă ;
ѡрѣхо(в)	castani [15] ;
ѡрѣхїи :	nucii ;
изборное кедра :	scînduri de chedru ;
нѡсило :	pîrghie ;
прута :	nuia, cucută [16] ;
плю(с)ка за ѡрѣ(х) :	găoci de nuci ;

[15] Scris : катастани

[16] Ultimul cuvînt a fost considerat de M. Gaster, *loc. cit.*, p. 357, drept corespondent românesc al sl. варꙋ(х) гла(в), adăugat de aceeași mînă ceva mai sus, pe un spațiu rămas liber după scrierea întregii pagini.

репн(н) :	de palti*n* ;
бе(р)ва :	salciia ;
сшȣракини(н)	plo*p* sălbate*c* ;
слива :	prunu*l* ;
дрѣнка :	cornu*l* ;
кле(н) :	jugastru ;
липа :	teiu*l* ;
скиба липа :	fîşie de teiu ;
частина :	pădure deasă [17] ;
сусѣ :	se*c*, usca*t* ;
чащъ :	pădure ;
съıро :	vearde [18] ;
грȣша(н) :	păru*l* ;
грȣши :	peare [19] ;
пиѯь :	fagu*l* ;
теревенѳъ :	masli*n* sălbate*c* ;
дȣ(б) желȣдѧ :	copaciu*l* de ştejar [20] ;

идѣ(ж) зефѵръ диши(т), тамо и щȣрове пою(т)

Unde suflă austru ≪l≫, acolo şi greorii cîntă.

Хриса(нт) :	floare de au*r* ;
папи(р) :	hîrtie ;
Хлѣми(с) :	epîngea ;
Ѧще(р) :	şopîrlă ;
глѣнъ :	so*c* sau măduhă de lemn[21].

Înainte de orice, cîteva observaţii se impun în legătură cu glosele de pe rîndurile 8—9, coloana a 2-a, f. 52^{v}, unde copistul a scris :

Rîndul 8 : зеленичїе, бȣкъ :

Rîndul 9 : полѣи. воешинцъ, са ȣ. з имъ ыощѣскъ.

Observaţia noastră vizează lecţiunile datorate lui M. Gaster.

În dicţionarele slavone, зеленичїе este atestat cu sensurile : 1. lat. „olera" (=rom. „legumă") şi 2. lat. „buxus" (= rom. „merişor") [22], iar бȣкъ este tradus prin lat. „fagus" [23]. Alăturarea acestor două cuvinte, în cazul în care glosatorul le-ar fi considerat pe amîndouă slave, ar fi lipsită de sens. În transcrierea textului, M. Gaster[24] a considerat că primele două cuvinte, cele de pe rîndul 8, sînt slave şi că, în intenţia autorului

---

[17] Scris : дѣасъ

[18] Glosă adăugată de altă mînă.

[19] După acest cuvînt, copistul a scris cuvîntul slav Фѵскъ (atestat în *Lexiconul lui Mardarie*, cu sensul „vistieria oamenilor"), urmat de cuvîntul românesc Фагȣ̂. Dîndu-şi seama că a greşit, a pus cuvîntul românesc între paranteze drepte şi a repetat glosa, scriind-o, de data aceasta, corect : пиѯъ : Фагȣ̂.

[20] Cf. M. Gaster, *loc. cit.*, p. 357 : стежар.

[21] Adăugat în partea de sus a paginii, cu altă cerneală, dar scris de aceeaşi mînă ; cf. şi M. Gaster, *loc. cit.*, p. 357, care atribuie aceste cuvinte altei mîini.

[22] Franz von Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae, 1862, s. v. зеничиѥ.

[23] *Ibidem*, s.v.боукъı.

[24] M. Gaster, *loc. cit.*, p. 356.

gloselor, ele constituie corespondentul slavon al cuvintelor românești de pe rîndul 9 : *poleai, voieșniță sau izmă broștească*. În realitate, lucrurile nu stau așa cum le-a prezentat M. Gaster în ediția sa : avem a face cu două glose diferite, iar nu cu una singură. În sprijinul acestei afirmații invocăm nu numai inadecvarea semantică a lecțiunilor propuse de editor, ci și spațiul rămas alb pe rîndul 8. Prezența lui arată că ceea ce este scris pe rîndul 9 reprezintă o altă glosă, căci în caz contrar copistul ar fi continuat să scrie pe rîndul 8, unde avea loc pentru încă două cuvinte.

Pe baza însemnărilor existente, se poate afirma cu certitudine că manuscrisul a fost executat de ieromonahul Serafim (cf. însemnarea, în criptogramă, de la f. 172^{r} : *Pis ruk Serafimova* [= scris de mîna lui Serafim]), dar nu se poate preciza data exactă a copierii. Cert este doar faptul că în anul 1704 manuscrisul se afla în posesia ieromonahului Serafim (cf. însemnarea de pe spațiul rămas liber în partea de jos a filelor 1—5 : „Această carte easte a părintelui Serafim, ieromonah, eclisiarhul m⟨ănăstirii⟩ Bistriții. Leat 7212 [1704], m(s), iulie, 2 zile"). Nu se poate exclude posibilitatea ca manuscrisul să fi fost executat la o dată anterioară anului 1704, întrucît, ieromonahului Serafim de la Bistriția îi aparține și ms. rom. B.A.R. 2513, copiat de el la sfîrșitul secolului al XVII-lea [25]. Așa cum rezultă dintr-o însemnare de pe fila de gardă, „cînd s-au pristăvit părintele Serafim, au fost leat 7233 [1725], decembrie 15, marți". Dacă admitem că activitatea copistului Serafim nu s-a putut desfășura pe o perioadă mai mare de 40—50 de ani, momentul executării manucrisului în discuție ar putea fi plasat în oricare dintre anii cuprinși în intervalul 1675—1704. Din păcate, în cazul de față, examenul filigranologic nu este în măsură să ofere informații în vederea restrîngerii acestui interval. După cum am arătat mai sus, hîrtia nu conține filigran, ci doar două tipuri de contramărci, care au cunoscut, cu unele modificări, o largă circulație în secolele al XVII-lea — al XVIII-lea [26].

În concluzie, putem afirma că data probabilă a copierii manuscrisului este cuprinsă într-un interval al cărui termen *a quo* este plasat în ultimul sfert al secolului al XVII-lea și al cărui termen *ad quem* este 1704, an în care, în mod sigur copia fusese executată.

În domeniul grafiei semnalăm cîteva fenomene mai puțin întîlnite în textele noastre vechi. Astfel, sunetul [*a*] este redat, atît în cuvinte românești, cît și în cele slave, nu numai prin obișnuitele variante grafice а, ϙ, ci și printr-un semn identic cu *A* latin : rom Аннн8, sl. колvвА. Acest din urmă semn grafic apare destul de frecvent în ms. rom. B.A.R. 2456 alături de а, ϙ chiar în cadrul unuia și aceluiași cuvînt (cf. вїϙца, f. 81^{r}, Ачела f. 80^{v}). În cuvîntul slavon зьде, primul semn amintește de *Z* latin. Această manieră grafică ar putea fi interpretată ca reflex al deprinderii copistului de a scrie în mod curent cu alfabet latin. Sigur este faptul că manuscrisul a fost executat într-un mediu cultural căruia alfabetul latin nu-i era necunoscut. O dovadă în acest sens este însemnarea românească cu litere latine de pe fila de gardă : *Acásta jaste aluy Seraphim j⟨a⟩gúmenul de la Ár⟨n⟩ota, 1721.*

---

[25] G. Ștrempel, *loc. cit.*, p. 207—208.

[26] Miroslava Grozdanovici-Pajici, *Vodeni znak „Tri polumeseca"*, în „Bibliotekar", Beograd, XXI, 1968, nr. 5, p. 529 (cf. și planșele de la p. 534 ș.u.).

Diftongul *ęa* este notat prin ѣ în : нѣмꙋ. побѣ,брощѣскъ și prin ѣа în : чѣапъ, дѣасъ, местѣакъ, рꙋменѣалъ.

Diftongul *ǫa* este notat exclusiv prin оа, ѡа :Флѡаре, ѳигипѡасъ. ѳигипоасе, моале, нꙋкшѡаръ, стеригоа.

În domeniul fonetismului am notat următoarele fenomene :

— *ă* proton păstrat : *mărariu, măceș, păducel, pădure ;*

— *e* medial aton netrecut la *i : crestețel, pelini ;*

— *e* final netrecut la *i : face, pădure, porumbe ;*

— *ș* dur : *mușățel ;*

— *ț* moale : *crestețel, mușățel.*

În perioada în care a fost copiat manuscrisul, toate aceste fenomene aveau curs în aria sudică a teritoriului dacoromân [27]. Faptul este pe deplin justificat dacă se are în vedere că manuscrisul a fost executat la o mănăstire din nordul Olteniei.

Analizînd, pe baza atestărilor din DA și DLR, repartiția teritorială a lexicului celei mai vechi liste cu nume românești de plante, se constată că aproape toate aceste cuvinte cunoșteau o largă circulație în provinciile locuite de români. Totuși, nu poate fi trecută cu vederea observația că unele cuvinte sînt caracteristice în special pentru aria nordică. Astfel, *buc* este răspîndit în Bucovina, Moldova și Transilvania [28], iar *mitarcă* [29] și *polei* [30] se întîlnesc cu precădere în Transilvania.

Comparînd scurta listă din ms. rom. B.A.R. 2456 cu lista amplă, tipărită în 1783, vom constata că un număr de 15 unități lexicale nu sînt consemnate în cea din urmă ; acestea sînt : *brad cu rășină, cedru, dud, floare de aur, măslin sălbatic, mătură, năut, ochiul boului, piciorul gîștii, ridiche, șovar, talpa gîștii, troscot, țipirig, voieșniță.*

Cine a fost autorul acestor glose, în ce scop le-a alcătuit și ce model a avut, dacă a avut vreunul, nu se poate preciza. Judecînd după calitatea traducerii și după sinonimele indicate, se poate spune că autorul cunoștea destul de bine limba slavă, pe de o parte, și denumirile etnobotanice, pe de alta. În legătură cu calitatea traducerii, trebuie semnalată existența unor greșeli, ca de exemplu : ѡрѣХо(в) „care aparține nucului" (adj. pos. format de la s. m. *nuc*), tradus prin „castani" ; перестꙋ(п) „trecere", tradus prin „viță albă" ; черничїе „dudă, mură", tradus prin „prun sălbatic sau porumb care face porumbe" ș.a.

În legătură cu sinonimele din traducerile românești, trebuie făcută precizarea că uneori se înregistrează unele confuzii, ca de pildă : *poleiul* (Mentha pulegium) nu este una și aceeași plantă cu *izma broștească* (Mentha aquatica) și cu *voieșnița* (Mentha longifolia) deși este înrudită cu acestea [31].

---

[27] Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975, p. 372.

[28] *Dicționarul limbii române* (DA). Tomul I, partea I, A—B, București, 1913, s.v. *buc*³.

[29] *Dicționarul limbii române* (DLR), Serie nouă, tomul VI, Litera M, București, 1965—1968, s.v. *mitarcă*.

[30] *Ibidem*, tomul VIII, Litera P, partea a 4-a, București, 1980, s.v. *polei*³.

[31] Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, București, 1968, p. 110—111.

Încercînd să stabilim o legătură de filiație între acest fragment de glosar etnobotanic și cele mai vechi lexicoane slavo-române, se observă că, pe de o parte, lista din ms. rom. B.A.R. 2456 cuprinde denumiri care nu apar în ms. rom. B.A.R. 450 (*Lexiconul lui Mardarie Cozianul* din 1649) și nici în ms. rom. B.A.R. 3473 (*Lexiconul lui Mihai* din 1673) și că, pe de altă parte, aceste două lexicoane cuprind numeroase cuvinte neînregistrate în glosarul prezentat aici. Această observație scoate în afara discuției ipoteza că una din cele două lucrări lexicografice din secolul al XVII-lea ar fi putut servi de model glosarului din ms. rom. B.A.R. 2456.

În încheiere prezentăm rezultatele cercetării noastre :

— cea mai veche listă cu nume românești de plante se păstrează în ms. rom. B.A.R. 2456, f. 52^{v} și 72^{v};

— glosarul a fost scris în Țara Românească, într-un interval care cuprinde ultimul sfert al secolului al XVII-lea și primii ani ai secolului al XVIII-lea (pînă în 1704, inclusiv);

— copierea s-a făcut într-un mediu mănăstiresc, căruia nu-i era străină scrierea cu litere latine ;

— glosarul atestă vechimea preocupărilor privind colecționarea denumirilor etnobotanice.

Mai 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret, 12

LOCUȚIUNI ȘI EXPRESII SIMPLE IZOLATE DIN CONSTRUCȚII BIMEMBRE:

CÎT AI ZICE PEȘTE

DE

STELIAN DUMISTRĂCEL

Expresiile utilizate în poveștile populare românești pentru a exprima noțiunea de „repede" (și, de fapt, „foarte repede") au fost selectate încă din 1877 de către Iohann Urban Jarník (1). Pagini speciale le consacră, mai apoi, Lazăr Șăineanu (2) și I.-A. Candrea (4). Pornind de la listele sau comentariile aparținînd acestor autori (informațiile au fost completate după alte izvoare, în special după CADE și DA), prezentăm expresiile și locuțiunile *comparative*[1] exprimînd această noțiune, în următoarele două grupuri care pot fi socotite esențiale :

A. „augenblicklich" (1), „acțiune momentană" (4) :
cît ai îmbuca o dată (1, 2) ;
cît ai da în cremene (1, 2, 4) ;
cît dai (ai da) o dată (scăpăra) în amnar (2, 4) ;
cît te (-ai) ștergi (șterge) la (un) ochi (1, 2, 4) ;
cît te (-ai) freci (freca) la (un) ochi (1, 2, 4) ;
cum ai strînge din ochi (ochii) (1, 2, 4) ;
cum (cît) ai clipi din (cu) ochi(i) (1, 2) ;
cît ai bate din palme (1, 2, 4) ;
cum ai bea o lingură de apă (1, 2) ;
cît să te scobești într-un dinte (2) ;
cît trece cioara peste gard (DA) ;
cît [stă] cioara în par (DA) ;
cît ai stupi (în graiuri).

B. „rostirea unui cuvînt foarte scurt" (4) :
cît ai zice mei (2 ; Zanne, P., I, 214, II, 540) ;
cît ai zice cîrc (4 ; Zanne, P., II, 540) ;
cît ai zice (să zici) miau (Zanne, P., II, 540, CADE) ;
cît ai zice pis (DA).

Una dintre expresiile citate în izvoarele indicate pentru „repede" se află într-o situație deosebită :

B[1] : cît să zici doamne-ajută (2).

La aceasta, poate fi adăugată, după dicționarele mai noi, și locuțiunea :

---

[1] Pentru simplificarea discuției, am lăsat la o parte expresiile de alte tipuri, cu valoare absolută, cum ar fi *nici una nici două* (2), *într-o mică de ceas*, *într-un buc*, *într-o clipeală* (4) etc.

cît ai zice peşte *(Dicţionarul limbii române moderne*, 1958, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, 1975; cf. DLR: „foarte repede, într-o clipă, imediat").

Aceste două formule (B^1) nu respectă însă condiţia de bază a expresivităţii grupului în care au fost încadrate: referirea la un gest rapid, de cele mai multe ori instantaneu (v. şi sugestia „scînteii" în expresiile construite cu *a scăpăra, cremene* şi *amnar;* cf. 4), respectiv pronunţarea unui cuvînt monosilabic.

Din această cauză, considerăm că cele două formule (şi altele de acelaşi tip) au o altă motivare expresivă şi că la încadrarea lor în grupul la care ne-am referit s-a ajuns pe altă cale, pe care vrem să o „refacem" urmărind modul cum a putut lua naştere locuţiunea *cît ai zice peşte* cu sensul „repede".

Într-un reportaj despre pescarii de la Sf. Gheorghe, ieşiţi la „vînat" de moruni, insuccesul unei zile aspre de muncă este comentat în termeni reflectînd atmosfera locului şi momentului: „E uşor a zice «peşte», mai greu e să-l scoţi din apă!" [2], pe care o interpretăm ca o variantă a unei expresii specifice mediului pescarilor corespunzătoare celei mai cunoscute, din mediul casnic, exprimînd aceeaşi antonimie: *E lesne a zice plăcinte, dar mult e pîn' se fac!* (C. Negruzzi; cf. DLR, s.v. *plăcintă*), cu numeroase variaţii de formulare (cf. Zanne, P., IV, p. 86—87).

Pe baza unor astfel de constatări, din diferite domenii ale vieţii materiale, s-a sintetizat antonimia de bază între „a zice" şi „a face", exprimată prin *Lesne a zice, anevoie (greu) a face* (Zanne, P., VII, p. 812). În termeni comuni ea se exprimă prin *Uşor de zis, greu de făcut.*

Pe de altă parte, au intrat în circulaţie şi construcţiile simple, reprezentînd izolarea primei părţi a zicătorilor iniţiale bimembre: *E uşor a zice: plăcinte!* (Zanne, P., IV, 86); *Lesne din gură!* (= „adică lesne făgăduim, dar anevoie împlinim şi lesne poruncim, dar anevoie se săvîrşeşte"; Iordache Golescu, ap. Zanne, P., II, 171); *Uşor de zis!*, devenite simple exclamaţii, dar care nu sînt încă desprinse în mintea vorbitorului de ideea de opoziţie din partea neexprimată, care este uşor de „refăcut" *ad-hoc*, cu atît mai mult cu cît, paralel, sînt în uz şi zicătorile bimembre.

Dat fiind că *peşte* nu prezintă motive de ordin fonetic ca să fi fost selectat ca tipic pentru o pronunţie rapidă (de tipul interjecţiilor la care ne-am referit), presupunem că în faza de început în care s-a izolat prima parte din zicătoarea bimembră despre «peşte» pe care o cunoaştem prin varianta citată mai sus („e uşor a zice peşte, mai greu e să-l scoţi din apă"), persistînd conştiinţa opoziţiei de tipul [uşor de zis] — [greu de făcut], accentul propoziţiei izolate cădea pe *a zice: e uşor a* ***zice*** *peşte!*

Pentru a ajunge la ideea de „repede" din *cît ai zice peşte!*, vom încerca să schiţăm procesele semantice ce au loc în cazul în care zicătorile bimembre se reduc la primul lor termen.

În dicţionare este înregistrată, de exemplu, o expresie ca *a strica orzul pe gîşte*, în această formă (CADE, Scriban, *Dicţionar...*: „nu strica orzul pe gîşte dînd nefumătorului tutun de calitatea întîia..."; DLR: *a strica (sau a pierde) orzul pe gîşte)*. O astfel de izolare prezintă, din punctul de vedere al genezei, caracteristica de a reprezenta *o copie a*

[2] „Scînteia", XLI, nr. 9103, 30 martie 1972, p. 2; reportajul, de Stelian Savin, poartă titlul: *E uşor a zice peşte, dar e greu să-l scoţi din apă...*

realității, adică de a porni de la un fapt real, de la o practică obișnuită [3] (ca, de exemplu, *a bate șaua ca să priceapă iapa ;* figurat 'a face aluzie'). Pentru ca expresia în discuție să aibă ca sens figurat un non-sens ('a dărui lucruri bune cuiva care nu știe sau nu poate să le prețuiască' : DLR), căci, oricum, orzul nu e pierdut dacă îl mănîncă gîștele, în utilizarea ei a trebuit să intervină un accident.

Contextul din care s-a „desprins" această izolare poate fi găsit în izvoare ce înregistrează „variante" mai apropiate de uzul vechi, de limba vorbită : *Ce strici orzul pe gîşte, cînd e iarba la genunchi ; Nu strica orzul pe gîşte, cînd îi iarba la genunchi*[4] (Zanne, P., II, 165 ; IX, 495).

Aceeași este situația expresiei *a(o) pune de mămăligă*, 'a se afla într-o încurcătură, a da greș', înregistrată ca atare în numeroase dicționare (Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, Scriban, *Dicționar*... etc.), dar al cărei context întreg apare la Zanne : *a pus-o de mămăligă cu lemne verzi* (P., III, 613), în CADE : *am pus-o de mămăligă (cu lemne verzi, fără apă)* și în DLR : *a o pune de mămăligă* sau (Mold.) ~ *fără făină*, ultima variantă discutată de Iorgu Iordan [5], care arată că, la început, acest „adaos" „trebuie să fi fost obligator", întrucît prezența lui dă „dezlegarea" sensului.

Este ușor de constatat că numai în situația cînd avem în vedere zicătorile *bimembre* sensul depreciativ, peiorativ este motivat : 'a face un lucru inutil' înseamnă „a da orz la gîște cînd ele se pot hrăni cu iarbă", iar 'a se afla într-o încurcătură, a da greș' înseamnă „a pune de mămăligă cînd nu ai cu ce sau n-ai condiții bune ca s-o faci".

Schema după care se produce evoluția semantică de la construcția bimembră la formula cuprinzînd numai primul termen, izolat în vorbirea curentă, este următoarea :

a) acțiune ⟶ circumstanțe ce determină nereușita ei

a pune de mămăligă — cu lemne verzi
— fără [să ai] apă
— fără [să ai] făină

↓

[acțiune nereușită, eșec :]
a o pune de mămăligă ;

a[1]) acțiune ⟶ circumstanțe ce o fac inutilă

[a da orz la gîște] — cînd iarba [cu care se pot hrăni] e pînă la genunchi

/înseamnă a-l strica (a-l pierde)/

↓

[acțiune inutilă :]
a ***strica*** orzul pe gîște.

[3] Față de o expresie *imaginară* ca geneză, cum poate fi socotită *a da oile în paza lupului*, termen al unei comparații ireale de la început ; pentru clasificare și exemple, v. Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc : cuvinte, metafore, expresii*, București, 1980, p. 136—138.

[4] De fapt, orzul se folosește pentru îngrășatul gîștelor, iar „orzul încolțit dă cea mai bună carne" ; *Marea enciclopedie agricolă*, București, 1938, vol. II, p. 672.

[5] *Stilistica limbii române*, București, 1975, p. 290—291.

„Absorbirea" de către primul termen a sensului construcției bimembre s-a făcut în faza în care cel de-al doilea termen era cu ușurință subînțeles, întrucît în general a doua parte din orice „proverb ecuațional" poate fi ușor reconstituită, fiind formal previzibilă [6]. După ce această motivare corelativă a dispărut, într-o fază următoare, semnificația noii expresii, scurtate, tinde să fie „descoperită" în relațiile ce se pot stabili între cuvintele care compun noua izolare, pornind de la sensurile (depreciative) ale unor termeni ca *gîscă* '(om) prost', 'ființă stupidă', *mămăligă* 'om lipsit de energie, de inițiativă' (cf. *a prins mămăliga coajă* „arată pe bogatul ridicat dintre nevoiești și tot de odată fudul"; Zanne, P., III, 612). Asistăm la ceea ce s-ar putea numi o *re-motivare*, care asigură, în mintea vorbitorului ce face abstracție de relația din care a fost izolată o propoziție ca *a pune de mămăligă*, un sens figurat al expresiei nou create. În aceste condiții observăm că expresia tinde să se modifice și în ceea ce privește forma propriu-zisă ***(o, a strica)***.

O propoziție „neutră" ca valoare expresivă cum a putut fi *cît ai zice pește* inițial în relație cu *iar nu cît trece pînă (ți-ar trebui ca) să-l prinzi* (formulă bimembră tensionată afectiv, pentru că rezultatul se datorează hazardului, contrastul fiind mai mare decît în cazul *ușor îi a zice plăcinte, dar mult îi pînă se fac*, care vizează, oricum, un timp determinat), izolată, dar păstrînd legătura cu termenul al doilea s-a putut accentua, așa cum arătam mai sus, *cît ai* ***zice*** *pește*. Desprinzîndu-se din contextul care justifica acest accent, marca *re-motivării* imaginii o constituie schimbarea accentului propoziției pe ultimul cuvînt : *cît ai zice* ***pește*** (dovadă că s-a încadrat printre expresiile care sînt accentuate pe interjecția finală : *cîrc, mei, miau)*, cuvîntul *pește* fiind acceptat, în ultimă instanță, ca unul (destul de) scurt. La fel, tinde să capete aceeași valoare absolută exclamația *doamne-ajută* (din *cît să zici* ~), dar care inițial trebuie să fi servit pentru contrast într-un context în care durata pronunțării formulei putea fi comparată cu cea a efectuării unei lucrări, cum ar fi seceratul unui lan, construirea unei case, săparea unei fîntîni etc., „doamne-ajută" fiind o veche invocație la *începerea* unei asemenea întreprinderi și salutul celor găsiți la lucru.

BIBLIOGRAFIE, SURSE

1. Jarník, Iohann Urban, *Sprachliches aus rumänischen Volksmärchen*, Separatabdruck aus dem II. Jahresbericht der K. K. Unterrealschule in Wien, Leopoldstadt, Wien, 1877, 31 p.
2. Șăineanu, Lazăr, *Încercare asupra semasiologiei limbii române...*, București, 1887, cap. *Psicologia populară română*.
3. Zanne, P. = Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*, vol. I—X, București, 1895—1912.
4. Candrea, I.-A., *Viața cuvintelor*, curs litografiat, 1932—1933, ap. Florica Dimitrescu, *I.-A. Candrea lingvist și filolog*, București, 1974, p. 120—129.

Iunie 1980

Institutul de lingvistică
Iași, str. Codrescu 2

[6] Vezi Sanda Golopenția-Eretescu, *La structure linguistique des proverbes equationnels*, în „Cahiers de linguistique théorique et appliquée", II. 1965, p. 68.

UNELE PROBLEME ALE CERCETĂRII LIMBII TRACO-DACICE ȘI ALE URMELOR EI ÎN ROMÂNĂ

DE

ARITON VRACIU

1. În ultima vreme, studierea limbii tracilor, inclusiv a aportului traco-dac în procesul de formare a limbii române a constituit obiectul mai multor investigații. Amploarea cercetărilor se manifestă în variate moduri :

a) organizarea de congrese și simpozioane internaționale de tracologie, unde problemelor de limbă li se acordă un loc central ;

b) crearea de institute și publicații speciale sau specializate, periodice ori neperiodice, în diverse țări [1] ;

c) publicarea mai multor monografii despre limba traco-dacilor [2] ;

d) completarea și corectarea repertoriului lui D. Dečev despre resturile limbii tracilor [3] ; pornind de la completările și rectificările ce i s-au adus (de I. I. Russu, Vl. Georgiev, K. Vlahov, Ž. Velkova etc.), se va putea alcătui un *Thesaurus* al limbii traco-daco-getice, deosebit de util în cercetările ulterioare ;

e) definirea raporturilor dintre traco-dacă și celelalte limbi indo-europene [4] ;

f) depistarea elementelor traco-dace din română, în primul rînd, în materie de vocabular : α) pe de o parte, argumente noi în favoarea soluțiilor mai vechi ; β) pe de alta, descoperirea unor elemente lexicale de substrat îndeosebi în urma comparației cu baltica, armeana și indo-iraniana ; γ) un aspect nou al cercetărilor îl constituie confruntarea elementelor de vocabular preroman din română și albaneză nu numai cu cele din aria indo-iraniană, ci și caucaziană [5] ;

---

[1] În ceea ce privește situația de la noi vezi D. Berciu, *Institutul de tracologie*, în SCIV, 31, 1980, 1, p. 153—154.

[2] Vezi Pandele Olteanu, *Cercetarea monografică a limbii popoarelor strămoșești : geto-daco-tracii — Realizări, corectări și propuneri —*, în vol. *Interferențe*, București, 1978, p. 7—33. Este suficient să reamintim monografiile realizate de I. I. Russu (*Limba traco-dacilor*, ed. a II-a, București, 1967), G. Reichenkron (*Das Dakische rekonstruiert aus dem Rumänischen*, Heidelberg, 1966), Vl. Georgiev (*Trakite i technijat ezik*, Sofia, 1977), I. Duridanov (*Ezikăt na trakite*, Sofia, 1976) și de alții.

[3] *Die thrakischen Sprachreste*, ed. I, Viena, 1957 ; ed. a II-a, 1976.

[4] În legătură cu aceasta vezi studiul nostru : *Unele considerații asupra raporturilor dintre traco-dacă și alte limbi indo-europene*, în LR, XXIX, 1980, 3, p. 281—284.

[5] Vezi îndeosebi A. Riza, *Concordances lexicales entre éléments roumains anciens et éléments relevant des aires iranienne et caucasienne*, în „Studia et acta orientalia", VIII, București, 1971, p. 29—45. Formarea viitorului cu „a voi", articolul postpus și repriza pronumelui s-ar explica, după părerea unor specialiști, prin tracă și iliră, pentru care există analogii în limbile cartvelice, deci caucaziene de sud.

g) precizări în legătură cu romanizarea [6] (respectiv, grecizarea, slavizarea) traco-dacilor.

Progresele în materie de lingvistică tracă stau într-un raport direct cu studiile de indoeuropenistică.

Desigur, dacă s-ar descoperi o inscripție (un text) mai mare, am putea cunoaște incomparabil mai bine esența și particularitățile idiomului traco-dacilor, pe care să le raportăm la celelalte limbi indo-europene. Inscripțiile de pe inelul de la Ezerovo și de la Grădiștea Muncelului *(Decebalus per Scorilo)*, de care s-a făcut, inutil, atîta caz, nu spun mare lucru, deoarece : a) prima nu a fost descifrată, deși mulți afirmă contrariul ; b) a doua oferă prea puțin material din care să se poată trage o concluzie certă.

În măsura în care Institutul român de tracologie, creat în anul 1979, va ști să asigure o participare activă a lingviștilor la dezbaterea multiplelor probleme de specialitate referitoare la structura limbii traco-dacilor, relațiile ei cu idiomurile indo-europene înrudite, contactul cu latina (în procesul de formare a limbii noastre), urme în română etc., studiile tracologice vor cunoaște un progres sensibil, așteptat de toată lumea. Căci, fără a diminua în vreun fel însemnătatea cercetărilor de istorie și arheologie, trebuie să recunoaștem, totuși, că tracologia s-a impus, în primul rînd, prin studii asupra limbii [7].

2. Problema, atît de controversată, dacă **traca propriu-zisă** și **daca (daco-getica)** sînt **limbi diferite,** dar îndeaproape înrudite, ori numai **dialecte** ale aceleiași limbi, deși merită, în parte, atenția care i s-a acordat, nu poate fi soluționată în prezent. Dealtfel, ea comportă și implicații extralingvistice. Într-adevăr, „diferența dintre « limbă » și « dialect » este foarte aproximativă chiar în istoria modernă... ; distincția nu este în esență de ordin lingvistic, ci mai degrabă social-politică. O polemică asupra problemei « limbi sau dialecte ? » [8] mi se pare oarecum deplasată cînd e vorba de geografia lingvistică a protoistoriei și a zorilor istoriei" [9]. Fără îndoială, e greu de spus cît de mult trebuie să difere între ele două idiomuri, pentru a putea spune că avem a face, într-un caz, cu **două limbi diferite,** în altul — cu **două dialecte** ale aceleiași limbi. „Atît limba (o anumită limbă naturală), cît și dialectul se definesc prin aceleași tipuri de trăsături. Limba și dialectul sînt entități semiologic similare. « Dialectul este o abstracțiune nu diferită de limbă », spune R. H. Robins. Iar L. Rienzi : « forma particulară a unei limbi e întotdeauna un motiv de interes în sine și opoziția limbă — dialect, cel puțin în anumite faze ale studiului, trebuie ștearsă : ambele sînt numai structuri ». Aceasta ar fi prima dificultate. Urmează o alta : cum poți să te decizi asupra statutului unui idiom, cînd jumătate din criterii pledează pentru « limbă », jumătate pentru « dialect » ? Să alegi talerul pe care este așezat criteriul cel mai

---

[6] Vezi, de pildă, I. Fischer, *Aspectul lingvistic al romanizării Daciei*, în LR, XXVII, 1978, 2, p. 189—191.

[7] Dealtfel, în ultima vreme se vorbește tot mai mult de caracterul interdisciplinar al tracologiei.

[8] Cînd ne referim la tracă, geto-dacă, frigiană, iliră etc.

[9] I. C. Drăgan, *Unitatea lingvistică tracă*, în „Noi, tracii", 1978, 1, Supliment, p. 6.

important ? Dar care este acest criteriu ?" [10] Cum arată însă I. Duridanov [11], hotarele dintre *traca* propriu-zisă și *dacă* pot fi trasate numai cu aproximație [12]. În plus, între cele două zone lingvistice au existat tot felul de contacte, influențe și infiltrații (în ambele sensuri).

Se prea poate ca limbile paleobalcanice (traco-dacă, frigiană, iliră, veche macedoneană etc.) să fi constituit o arie dialectală în cadrul indo-europenei ; ca argument a fost invocat faptul că limbile în discuție cunosc, toate, în măsură mai mare sau mai mică, fenomenul de trecere a consoanelor palatale în sibilante. Așa-zisele excepții, cu alte cuvinte, diverse tipuri de depalatalizare, apar pretutindeni înaintea sonantelor. Aceleași cazuri, imposibil de explicat pozițional, au paralele în alte limbi „orientale" (de exemplu, în balto-slavă) [13].

Mutația consonantică se consideră a fi unul dintre cele mai vechi fenomene fonetice, proprii limbilor preantice din sud-estul Europei ; ea reprezintă, deci, o manifestare a arhaismului sistemului fonologic indo-european din această zonă [14]. Dealtfel, Carpații constituie o veche vatră lingvistică indo-europeană.

Într-o lucrare, devenită celebră [15], I. Duridanov a arătat că, în privința raporturilor genetice, traca stă cel mai aproape de limbile baltice [16]. În a doua jumătate a secolului trecut însă, P. de Lagarde considera că traca, împreună cu frigiana și alte limbi dispărute, făcea parte din grupul indo-iranian al limbilor indo-europene, concepție împărtășită și de B. P. Hasdeu. Spre sfîrșitul secolului, această idee eronată este abandonată. Totuși, multă vreme, problema nu fusese rezolvată în mod satisfăcător : traca era grupată la un loc cu **frigiana**, de exemplu de P. Kretschmer, și este încă tratată ca atare [17], iar apoi cu **ilira**. În ceea ce privește raporturile dintre **traca** și **ilira** trebuie să admitem că ele se vor fi caracterizat nu numai prin deosebiri, ci și asemănări. „Există foarte multe apropieri ce îngăduie să socotim traca și ilira ca două limbi strîns înrudite, să le considerăm, așa cum au făcut-o unii învățați, ca o « grupă illiro-tracă ». În sprijinul existenței unei mari apropieri ar putea să pledeze și originea comună a unor cuvinte din limbile moderne română și albaneză, cuvinte de origine preromană, care indică un substrat comun străvechi sau foarte strîns înrudit. Din cele prezentate pînă acum, și avînd în vedere argumentele pro și contra, cu forțe egale, ținînd totodată seama de afinitățile dintre limba română și limba albaneză, considerăm că ipoteza

---

[10] V. Iancu, *Cu privire la semiologia raporturilor dintre limbă și dialect*, în CL, XXIII, 1978, 1, p. 18.

[11] În *Ezikăt na trakite*, p. 118.

[12] Cf. și K. Vlahov, *Trakijski lični imena. Fonetiko-morfologični proučvanija*, Sofia, 1976, p. 28 : termenii *trac*, *daco-moesian* sînt ceva convențional, ei nu pot fi absolutizați. În schimb, Vl. Georgiev, *op. cit.*, este de părere că avem a face cu două realități etnice și lingvistice distincte.

[13] În legătură cu aceasta vezi și V. P. Neroznak, *Paleobalkanskie jazyki*, Moscova, 1978, p. 16—18.

[14] Vezi și V. P. Neroznak, *op. cit.*, p. 18.

[15] *Thrakisch-dakische Studien*, erster Teil : *Die thrakisch- und dakisch-baltischen Sprachbeziehungen*, Sofia, 1969.

[16] În legătură cu raporturile dintre *traco-dacă* și *baltică (balto-slavă)* vezi și K. Vlahov, *Kăm văprosa za trako-dako-baltijskite otnošenija*, în „Godišnik na Sofijskija Universitet. Filologija", 64, 1970, 1, p. 57—109.

[17] De pildă, de I. I. Russu, *op. cit.*, p. 50 : limba „de tip tracic a frigienilor..."

înrudirii dintre cele două limbi poate fi preferată" [18]. Pe la mijlocul și în cea de-a doua jumătate a primului mileniu î.e.n., traco-daca, frigiana, vechea macedoneană, ilira și greaca alcătuiau o uniune lingvistică.

Compararea materialului lingvistic traco-dac (nume proprii și lexic, procedee de formare a cuvintelor) cu cel baltic îmbogățește, evident, cunoștințele noastre despre limba tracilor și daco-geților. Astfel, unele dintre numele analizate de I. Duridanov [19], care anterior erau explicate în mod nesatisfăcător sau se considera a fi necunoscute, capătă acum interpretări clare, datorită faptului că, atît în ceea ce privește forma, cît și sensul, li s-a găsit un suport în baltică. Concluzia cea mai importantă se leagă de problema poziției limbii traco-dacilor în cadrul familiei lingvistice indo-europene [20]. În esență, I. Duridanov admite că, aproximativ în mileniul al III-lea î.e.n., traco-dacii și balții erau vecini.

3. Cum s-a văzut la primele trei congrese internaționale de tracologie, ca și la unele dintre congresele de lingvistică și filologie romanică, studierea elementului autohton continuă să rămînă una dintre problemele fundamentale ale istoriei limbii noastre [21]. Nu există, se pare, un alt sector al istoriei limbii române, în care chestiunile controversate să fie mai numeroase ca aici [22]. Din motive obiective, dar și subiective, problema aceasta n-a putut fi și nici nu este de așteptat să fie prea curînd soluționată integral și acceptabil. În consecință, orice nouă cercetare privind : a) ponderea elementului autohton în constituirea limbii române (urme în fonetică, gramatică, derivare, vocabular, onomastică) [23], b) influența substratului asupra limbii latine din Dacia, c) distribuția elementelor autohtone în dialectele limbii române, d) circulația termenilor de substrat în textele noastre mai vechi [24] etc. trebuie încurajată (cu atît mai mult investigațiile pe teme concrete, strict delimitate). Astfel, se poate aminti faptul că studierea raporturilor de sinonimie, în româna veche, între elementele de substrat și cuvintele de alte origini

---

[18] I. C. Drăgan, *Noi, Tracii. Istoria multimilenară a neamului românesc*, vol. I, Craiov, 1976, p. 89. Dimpotrivă, după Vl. Georgiev *(op. cit.*, p. 235—239 ; id., *Thrace et illyrien*, în „Linguistique balkanique", VI, Sofia, 1963, p. 71—74), deosebirile dintre *tracă* și *iliră* sînt aproximativ similare cu cele existente între *iraniană* și *latină* ; cf. și G. Ivănescu, ILR, p. 251 : „... după cîte au dovedit cercetările lingvistice de pînă astăzi, limba iliră era mult deosebită de cea traco-dacă, deși ambele limbi aparțineau familiei indo-europene".

[19] Vezi *Thrakisch-dakische Studien.*

[20] Vezi și lucrarea noastră : *Sur la méthodologie des recherches dans le domaine des rapports linguistiques du thraco-dace et des autres langues indo-européennes*, în *Thraco-Dacica*, București, 1976, p. 315—326.

[21] Cum sublinia la cel de-al II-lea Congres Internațional de Tracologie J. Hubschmid, „ce sont surtout les Roumains qui se sont occupés des questions du substrat" *(Quelques aspects du problème du substrat dans la langue roumaine*, Heidelberg, 1976, p. 2), ceea ce înseamnă că, pînă la urmă, tot **ei** vor trebui să rezolve majoritatea problemelor controversate.

[22] Vezi și A. Vraciu, SLG, p. 91—124.

[23] Între studiile mai noi putem cita : J. Hubschmid, *Etymologische Beiträge*, 1. *Baltă*, în RRL, XXIV, 1979, 4, p. 343—352 ; id., *Vorarbeiten für das rumänische etymologische Wörterbuch*, 2. *Briu*, *ibidem*, XXV, 1980, 1, p. 5—12 ; I. Nuță, *Un cuvînt de origine autohtonă : strugur(e)*, în LR, XXVIII, 1979, 5, p. 505—509 ; I. I. Russu, *Moștenirea traco-dacă oglindită în terminologia românească*, în SCIV, 31, 1980, 1, p. 91—99.

[24] Am cita, în acest sens, teza de doctorat elaborată de Adriana Ionescu, *Lexicul românesc de proveniență autohtonă din secolelele al XVI-lea — al XVIII-lea* (vezi *Rezumatul*, București, 1978).

reprezintă un aspect al cercetării abordat pînă acum aproape exclusiv doar de Adriana Ionescu, în teza sa de doctorat, citată deja. Pe de altă parte, în această lucrare autoarea evidenţiază poziţia solidă a autohtonismelor în limba română din perioada amintită (mai ales cînd ele nu aveau sinonime).

4. Examinarea atentă a tuturor faptelor lingvistice (şi istorice) atestă importanţa şi vitalitatea elementului autohton în limba română, idee pe care o întîlnim tot mai des în unele lucrări recente, în care este relevată atît ponderea, însemnată (cantitativ şi calitativ vorbind), cît şi capacitatea derivativă a cuvintelor preromane din română. Dealtfel, în faza iniţială (cea mai veche), numărul elementelor traco-dacice din vocabularul limbii române era mult mai mare ca astăzi. În schimb, în materie de sunete, influenţa autohtonilor a fost şi a rămas foarte puternică, majoritatea prefacerilor fonetice explicîndu-se prin baza de articulaţie şi de audiţie specifică populaţiilor anteromane din Dacia [25].

5. Fără îndoială, elementele de substrat din română trebuie căutate : 1) în rîndul cuvintelor cu etimologie nesigură sau necunoscută ; 2) în corespondentele româno-albaneze (faza iliră şi cea traco-dacă) ; 3) în comparaţia cu alte limbi vechi balcanice şi indo-europene (îndeosebi baltică, armeană, indo-iraniană, celtică etc.) ; 4) în rîndul unor cuvinte considerate greşit a fi fost împrumutate din alte limbi (erori explicabile fie prin stadiul cercetării etimologice, fie sub influenţa unor idei preconcepute). Exemplul tipic îl constituie concordanţele româno-baltice (acolo unde mulţi vedeau împrumuturi slave, trebuie să vedem acum continuarea unei stări mai vechi, indo-europene). Desigur, progresul cercetărilor privind traco-daca şi relictele ei vii depinde într-o măsură considerabilă de aplicarea unei metode complexe, care să ţină seama de situaţiile concrete.

6. Elementele preromane din română nu sînt împrumuturi din albaneză, ci moşteniri din substrat, înrudit, la nivel indo-european, cu protoalbaneza. „Termenii pe care româna îi are în comun cu albaneza provin dintr-o limbă care a fost vorbită odinioară în Peninsula Balcanică şi care a lăsat urme ale existenţei sale în română şi albaneză, întrucît corespondenţele fonetice dintre aceste două limbi ne împiedică de a explica termenii prin albaneză, în română, şi prin română, în albaneză" [26]. Trebuie, deci, respinse părerile, eronate, ale unor lingvişti (îndeosebi străini), după care în română unele cuvinte puse de specialişti pe seama substratului nord-dunărean şi pontic ar fi izolate în limba noastră, repre-

---

[25] Cf. şi G. Ivănescu, *O nouă teorie despr eformarea limbilor romanice şi despre cauzele schimbărilor limbii*, în RFRG, V, 1961, 2, p. 366 : „Dar teoria substratului explică, desigur, mai toate schimbările fonetice petrecute în epoca de formare a limbilor romanice. Obiecţia care s-a adus adesea teoriei substratului, că nu toate particularităţile limbilor preromanice s-au transmis limbilor romanice, nu poate fi luată în consideraţie: din diferite cauze — amestec cu alte populaţii, achiziţia unor noi habitudini articulatorii etc., poporul autohton evoluează cu vremea în ce priveşte organele articulatorii. Dar, dacă luăm în considerare momentul de dezorganizare a sistemului, substratul este cauza aproape a întregii evoluţii fonetice, din acel moment (de formare a limbilor)..."

[26] Al. Rosetti, *Schiţă de istorie a limbii române de la origini pînă în zilele noastre*, Bucureşti, 1976, p. 23 ; id., ILR, p. 268 ş.u.

zentînd, în fond, împrumuturi din albaneză. Or, pe de o parte, cum a demonstrat Adriana Ionescu, în teza citată *supra*, în suficiente cazuri izolarea acestor termeni în română este numai aparentă, pe de alta, româna are de la traco-daci și elemente de vocabular, pentru care nu se găsește un corespondent în albaneză [27].

7. Elementele transmise limbii române din graiul dacilor au fost clasificate de noi în **certe** și **foarte probabile**, fără a ignora însă faptul că există și cuvinte care au fost **greșit** atribuite substratului [28] (în primul rînd, deoarece cei care s-au ocupat cu astfel de probleme nu erau familiarizați cu criteriile riguroase ale etimologiei științifice și nici suficient de prudenți în aprecieri).

Evident, criteriile adoptate pentru a identifica elementele de substrat din română trebuie definite mai exact, punînd, adică, mai mare preț pe faptele oferite de alte limbi indo-europene, nemărginindu-ne, deci, cum procedează destui cercetători (îndeosebi din trecut, dar și de astăzi), la comparația cu albaneza. Astfel, analiza unor particularități ale structurii numeralului românesc [29] nu este exclus să indice o origine tracică, dovezile fiind furnizate nu numai de albaneză, ci și de baltică și armeană (este vorba de numeralele de tipul lui *unsprezece, doisprezece... nouăsprezece*, pentru care există analogii în baltică : cf. let. *vienpadsmit, divpadsmit... deviņpadsmit*), ceea ce înseamnă că nu se mai poate admite, în acest caz, o influență slavă.

După cum se știe, etimologia cuvîntului *doină* a fost discutată în repetate rînduri — ultima dată, se pare, de Al. Rosetti, care susține originea slavă (slovacă) a termenului românesc, deoarece „nici una din etimologiile propuse nu rezistă la un examen critic" [30]. Reamintim faptul că B. P. Hasdeu explica termenul românesc, pentru care există corespondente în limbile baltice, prin substrat [31]. Trebuie spus că s-au formulat unele obiecții, foarte serioase, după părerea noastră, împotriva originii slave a *doinei* [32]. După I. Duridanov, *o* în loc de *a* [33] (cf. lit. *dainà* ⟨i.-e. *deiǭ (deiə-)* „hüpfe", let. *daina* „cîntec [lituanian, leton] popular" s-ar explica prin influență slavă [34]. Vytautas Rimša exclude ipoteza potrivit

---

[27] Cf. și G. Ivănescu, ILR, p. 257 : „Limba română posedă un mare număr de cuvinte de origine traco-dacică, care nu se găsesc în albaneză (cea mai bună dovadă că românii sînt traco-daci romanizați, iar albanezii, iliri neromanizați)".

[28] Vezi A. Vraciu, SLG, p. 115—117.

[29] Vezi Gh. Bolocan, *Observații asupra numeralelor românești*, în LR, XVIII, 1962, 2, p. 131—135 ; I. Coteanu, *În legătură cu structura numeralului românesc*, ibidem, p. 137—138, dar, îndeosebi, Gr. Brîncuș, *Originea structurii numeralului românesc*, în SCL, XXIV, 1973, 5, p. 507—510, unde sînt explicate analogiile și concordanțele dintre română și albaneză în acest sector.

[30] ILR, p. 624 ; ibidem, p. 610 ; vezi și SCL, XXI, 1970, 3, p. 273—274 ; *Sur dr.* doină, în *Acte XII*, p. 1317 ; ML, p. 152.

[31] Vezi amănunte la D. Caracostea, *Poezia tradițională română — Balada populară și doina*, vol. al II-lea, București, 1969, p. 450—479 (studiul datează din 1959) ; A. Vraciu, SLG, p. 118—124.

[32] Vezi P. Caraman, *Acte XII*, p. 1317 ; D. Șandru, *ibidem*, p. 1318—1319 ; V. Pisani, citat de Al. Rosetti în ML, p. 152.

[33] În graiuri există însă și *daina* (cu *a*) : cf. și G. Ivănescu, ILR, p. 257 : „...ardelenii. au avut cîndva forma *dainǎ*..."

[34] Vezi *Thrakisch-dakische Studien*, p. 94.

căreia rom. *doină* ar fi fost împrumutat direct din lituaniană [35] sau prin filieră slavă. „Existența termenului în slovacă, singura limbă în care a fost semnalat, nu e tocmai sigură. Apoi e greu de admis ca un termen atît de caracteristic limbii noastre să fi fost împrumutat din graiurile slovace. Mai degrabă poate fi vorba, în slovacă, de un împrumut din română (prin păstorii care au ajuns cu turmele pînă în Slovacia).

Explicația printr-un vechi element autohton, cum se gîndea Hasdeu, pare mai plauzibilă" [36]. Prezența lui *o* în tr. Γόνδαι [37], unde sunetul în cauză este originr (deși ne-am fi așteptat să avem *a*), se explică, probabil, prin faptul că în tracă **a* putea fi, ca și balt. **a* [38], fonetic labializat. Atare situație a lui *a* va fi favorizat, mai tîrziu, datorită și influenței slave, îndeosebi în diftongii de tipul *oi*, *ol* etc., trecerea lui, în multe cazuri, în rom. *o* [39].

După părerea lui V. Rimša [40], rom. *colnic*, înrudit cu lit. *kálnas* „munte", let. *kalns* „id.", bg. (dial.) *kólnik*, scr. *kôlnīk* „drum de care", lat. *collis* (**coln-*) „colină, deal", v. sax. *holm* „Insel, Woge, Meer" are sensuri care pot fi mai vechi. Dintre acestea, cel mai vechi — „deal" — este apropiat de lit. *kálnas*, let. *kalns* și coincide chiar cu lit. *kalvà* „deal", let. *kalva* „id." [41]. Lingvistul lituanian admite că termenul *colnic* va fi existat în limba dacilor (*o* în loc de *a* poate să fi apărut aici sub influență slavă) [42]. V. Rimša precizează că, datorită accepțiilor lui, rom. *colnic* nu poate fi considerat un împrumut din bulgară. Termenii bg. *kólnik* și scr. *kôlnīk* n-au fost moșteniți din protoslavă. Într-adevăr, dacă ei ar avea origine slavă meridională, ne-am fi așteptat ca aici să se producă metateza (adică să avem, potrivit cu norma fonetică, nu *kolnik*, ci **klanik*). Este puțin probabil ca rom. *colnic* și corespondentele lui slave meridionale să provină din lat. *collis* și sufixul slav *-nik* (aceste cuvinte nu aveau cum prelua din latină rădăcina mai veche **coln-*, deoarece în perioada romanizării limba latină folosea deja, în locul formei reconstruite **coln-*, forma *coll-*).

Pe de altă parte, trebuie avut în vedere că în limbile baltice cuvintele sînt derivate de la verbele lit. *kélti* „a ridica", let. *celt* „id.", care au corespondente în alte limbi indo-europene, nu însă și în cele slave. Interesant de semnalat este și faptul că lit. *kẽlias* „drum, cale", let. *ceļš* „id.", de asemenea, derivă de la verbele *kélti* și, respectiv, *celt*, ceea ce vine în spri-

---

[35] Vezi și A. Vraciu, SLG, p. 118—124, unde, între altele, este criticată și opinia lui G. Bogaci, după care termenul ar fi pătruns în limba română în secolele al XIII-lea — al XIV-lea direct din lituaniană sau prin intermediul polonez.

[36] D. Șandru, *Acte XII*, p. 1318; cf. și G. Ivănescu, ILR, p. 257, unde este acceptată fără rezerve originea dacică a termenului *doină*, în acord deplin cu etimologia propusă de B. P. Hasdeu.

[37] Vezi V. N. Toporov, *K frakijsko-baltijskim jazykovym paralleljam*, în *Balkanskoe jazykoznanie*, Moscova, 1973, p. 45.

[38] Vezi V. Mažiulis, *Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai (Deklinacija)*, Vilnius, 1970, p. 11—40; Z. Zinkevičius, *O razvitii baltijskogo vokalizma*, în *Balto-slavjanskij sbornik*, Moscova, 1972, p. 5—14.

[39] Vezi V. Rimša, *Nekotorye balto-paleobalkanskie leksičeskie sootvetstvija (Na materiale sovremennych južnoslavjanskich jazykov)*, în „Kalbotyra", XXVI (2), Vilnius, 1976, p. 75.

[40] *Op. cit.*, p. 74—76.

[41] *Ibidem*, p. 74.

[42] Cf. și cele spuse *supra* în legătură cu rom. *doină*.

jinul părerii, potrivit căreia a fost posibilă o evoluție a sensului de la „deal" la „drum".

Nu putem să nu relevăm, ca fiind foarte fructuoasă, recurgerea la metoda reconstrucției interne, utilizate pînă în prezent mai ales de Gr. Brâncuș în studiile sale consacrate elementelor de substrat din limba română.

Un progres mai accentuat și mai cert în cercetarea elementelor de substrat din limba română poate fi doar rezultatul unui efort colectiv și, evident, al schimbului de opinii.

8. Deși, pe de o parte, nimeni nu-și poate propune să exprime în cifre absolute ponderea elementului autohton în limba română, iar, pe de alta, avînd în vedere că întreaga problemă trebuie reconsiderată, ne-am putea întreba, totuși, dacă nu cumva îndeosebi Hasdeu, Reichenkron, Hubschmid și alții vor fi fost îndreptățiți să accepte un număr mult mai mare de cuvinte autohtone în română (care urmează a fi depistate în rîndul celor cu etimologie nesigură sau obscură/ total necunoscută). Nu ne este îngăduit să ignorăm faptul că numărul elementelor lexicale românești, a căror origine se consideră necunoscută, reprezintă mai bine de 4 000 de unități. În rîndul lor multe vor fi fiind de la populația autohtonă, iar altele reprezintă, desigur, împrumuturi (mai vechi sau mai noi), rezultate ale evoluției unor forme latinești neatestate sau inovații pe teren romanic. Pe de altă parte, există și cuvinte a căror etimologie se consideră cunoscută, care însă, la o analiză mai profundă, se dovedesc a fi avînd altă obîrșie, chiar autohtonă, ceea ce înseamnă că numărul elementelor de substrat ar putea fi mai mare. După părerea noastră, bazată pe probe și exemple noi, influența elementului autohton în limba română este mult mai importantă decît se crede în genere, idee a cărei valabilitate urmează să fie demonstrată mai pe larg. Astfel, pe de o parte, s-a admis (W. Bahner, de pildă) [43] că numărul elementelor autohtone din română nu-l întrece pe al celor din alte limbi romanice, în sensul că e la fel de mic. Dimpotrivă, J. Hubschmid admite că cifra aceasta s-ar ridica la cîteva mii. Nu este exclus ca în română substratul să fi jucat chiar un rol mult mai însemnat decît în restul limbilor romanice.

Împotriva unor concepții susținute de diverși învățați, noi considerăm că, în prezent, dispunem de probe mai concludente și de metode mai sigure care ne permit să postulăm existența unei influențe destul de puternice din partea limbii vorbite de populația autohtonă din Dacia fără întrerupere pînă la topirea ei în limba latină, și nu numai în vocabular, ci și în fonetică și gramatică, apoi în toponimie și hidronimie. Dar pentru aceasta trebuie efectuate studii concrete, de amănunt. Un exemplu semnificativ ne-a oferit mai de mult Al. Graur [44], iar, recent, G. Ivănescu[45]. Oricum, cercetările etimologice trebuie să tindă spre a identifica, în mod cît mai obiectiv, obîrșia cuvintelor de proveniență incertă/ neclară, ținînd seama de contribuțiile valoroase din trecut, care însă urmează să fie puse

[43] Vezi *Die lexikalischen Besonderheiten des Frühromanischen in Südosteuropa*, Berlin, 1970, p. 21—35.

[44] Vezi „Romania", LIII, 1927, p. 539—552 și *Mélanges linguistiques*, I, Paris—București, 1936, p. 71—84.

[45] Vezi ILR, p. 259—263.

de acord cu datele mai noi ale ştiinţei.[46] Se cuvine subliniat aici faptul că, din păcate, uneori etimologiştii, căutînd cu orice preţ să dea soluţii noi pentru originea unor cuvinte, resping fără temei explicaţii mult mai plauzibile ale cercetătorilor de altădată. Ar fi însă o iluzie să credem că vom putea răspunde prea repede la întrebările pe care le ridică etimologia tuturor cuvintelor din limba română. Este bine să ne amintim mereu de A. Meillet, care, referindu-se la limba franceză, vorbea de un fel de condamnare a autorilor de dicţionare etimologice, deoarece aceştia se vedeau parcă obligaţi să propună soluţii etimologice pentru absolut toate unităţile lexicografice, adoptînd, deci, o atitudine incompatibilă cu rigorile ştiinţei.

SIGLE ŞI ABREVIERI

Acte XII = *Actele celui de-al XII-lea Congres Internaţional de Lingvistică şi Filologie Romanică*, vol. al II-lea, Bucureşti, 1971 ; *balt.* = *baltic(ă)* ; *dial.* = *dialectal* ; *i.-e.* = *indo-europeană* ; G. Ivănescu, *ILR* = *Istoria limbii române*, Iaşi, 1980 ; *lat.* = *latină* ; *let.* = *letonă* ; *lit.* = *lituaniană* ; *RFRG* = *Revista de filologie romanică şi germanică*, Bucureşti ; *rom.* = *română* ; Al. Rosetti, *ILR* = *Istoria limbii române*, I. *De la origini pînă în secolul al XVII-lea*, Bucureşti, 1978 ; id,. *ML* = *Mélanges linguistiques*, Bucureşti, 1977 ; *SCIV* = *Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie*, Bucureşti ; *scr.* = *sîrbocroată* ; *tr.* = *tracă* ; *v. sax.* = *veche saxonă* ; A. Vraciu, *SLG* = *Studii de lingvistică generală*, Iaşi, 1972.

Ianuarie 1980

Facultatea de filologie
Iaşi, Calea 23 August 11

[46] Vezi şi monografia noastră : *Limba daco-geţilor*, Timişoara, 1980.

EVOLUȚIA SEMANTICĂ A LAT. *TALIS* ÎN LIMBA ROMÂNĂ DIN PERSPECTIVĂ ROMANICĂ*

DE

MARIANA PLOAE HANGANU

1.0. Rom. *tare* prezintă un caz de evoluție semantică curioasă, atît în comparație cu etimonul latin, cît și cu urmașii acestuia pe teren romanic. Fonetic, nu există nici un dubiu în legătură cu descendența directă a cuvîntului românesc din lat. *talis*, fapt ce a determinat dicționarele etimologice romanice (REW 8543, FEW fasc. 99/100) să-l considere cuvînt panromanic. Cercetarea sensurilor dovedește însă că, din punct de vedere semantic, cuvîntul românesc se diferențiază de celelalte cuvinte romanice corespunzătoare în așa măsură încît, la prima vedere, numai cu greu poate fi acceptată filiația latină și înrudirea general romanică.

1.1. Deși evoluția semantică aparte a cuvîntului românesc a fost remarcată încă din primele lucrări mai importante cu caracter semantic sau istoric (L. Șăineanu, 1887, 184; Ov. Densusianu, GS II, nr. 1, 1925, p. 310–327; Ov. Densusianu, HLR II, p. 269; Pușcariu, LR I, p. 264), o cercetare semantică a rom. *tare* în comparație cu etimonul latin și cu celelalte cuvinte romanice descendente din acesta nu s-a făcut pînă în prezent.

Există pînă la această dată scurte însemnări cu caracter dialectal (T. Papahagi, GS I, 1923, p. 330; V. Bogrea, DR II, 1921–1922, p. 899; D. Șandru, GS V, 1931, p. 363), explicații restrînse cu caracter etimologic (Philippide OR II, p. 486; Procopovici, DR I, 1920–1921, p. 162–163) sau semantic (P. Skok, „Archiv für slavische Philologie" 37, 1918, nr. 1–2, p. 11; Philippide, *loc. cit.*; Ov. Densusianu, GS II, nr. 1, 1925, p. 310–327; Pușcariu, *loc. cit.*; Rosetti, ILR I, 1938, p. 173–174), toate însă de foarte mare importanță, în lipsa cărora cercetarea de față ar deveni aproape imposibilă.

1.2. Două sînt direcțiile principale urmate în explicarea evoluției semantice a acestui cuvînt; prima, pe care am numi-o i p o t e z a i n f l u e n ț e i s l a v e, și a doua, aceea a e v o l u ț i e i i n t e r n e. Ambele ipoteze păstrează ca adevărat faptul că rom. *tare* provine din lat. *talis*.

1.2.1. Ipoteza influenței slave a fost formulată pentru prima dată de P. Skok. Constatările lui arată că o serie de cuvinte latinești din română au sensul „decalchiat" după slavă sau sîrbă, ca urmare a bilingvismului de lungă durată din trecut. Astfel, rom. *tare* este, în opinia acestui autor, influențat de sl. *jakŭ*, care (cf. E. Berneker, Slav. et. Wb., I, 417 apud

* Acest studiu folosește o serie de exemple culese de autor, de o parte din membrii sectorului de limbi romanice, precum și de alți specialiști din afara sectorului, în vederea elaborării unei lucrări de mari proporții, intitulată *Semantica elementului latin moștenit în limbile romanice*, condusă de Marius Sala.

Skok), pe lîngă înțelesul de „asemenea", „atare", prezintă uneori și pe acela de „tare" [1]. În sprijinul acestei ipoteze vine un semantism identic din albaneză; sub influența cuvîntului croat *jak* „tare", alb. *atiδ*, *atił* cu sensul de „atare", „asemenea", au preluat și sensul cuvîntului croat.

1.2.2. Densusianu, GS II, nr. 1, 1925, p. 310—327, propune pentru schimbarea de sens a cuvîntului românesc explicații de ordin intern, independente de slavă, și anume evoluția semantică a unor expresii ca: *se crede tare ca și mine, nimeni nu este tot așa (tare) ca mine* (adică „puternic", „zdravăn") către sensul de azi al cuvîntului care are singur înțelesul „puternic".

Adolf Zauner[2] crede că sensul „puternic" apare în vorbirea emfatică încă din latina tîrzie, cînd *talis vir*, prin care vorbitorul voia să-și precizeze sentimentul de admirație, a încetat să mai însemne în contextul amintit „un (oarecare) bărbat", cît mai ales „un bărbat puternic". Ipoteza este sprijinită de L. Șăineanu, *loc. cit.*, și Rosetti, *loc. cit.*

Tot pentru ipoteza evoluției interne este și Pușcariu, considerînd că noțiunea de *tare* provine din cea de „așa", „astfel", aceasta explicîndu-se, după părerea autorului, prin „mentalitatea și imaginația lingvistică".

2.1. Deși analiza noastră este o analiză semantică, nu vom exclude pentru început referințele cu caracter gramatical, necesare unei delimitări exacte a părților de vorbire cărora li se subsumează lat. *talis* și urmașii lui romanici.

În latină, *talis* avea funcție de adjectiv; el era un adjectiv de relație sau, în termenii clasificării făcută de D. Möhle [3], un adjectiv din grupa „spezifizierende". În toate limbile romanice, cu excepția românei, acest cuvînt îndeplinește funcția de adjectiv și pronume. Cu excepția francezei, care folosește adverbul *tellement*, și italienei, în care *tal* are valoare adverbială numai ca arhaism literar în cîteva expresii ca *tal sia di voi (di lui)* cf. Zingarelli, *Vocabolario della lingua italiana*, Bologna, 1970, în toate celelalte limbi romanice urmașii lui *talis* au și funcție adverbială [4].

Româna literară l-a moștenit pe *talis* și îl păstrează azi cu funcția de adjectiv calificativ sau, în termenii clasificării lui Möhle, amintită mai sus, un adjectiv care „arată proprietățile actuale ale unui lucru sau ființe". În afară de această funcție gramaticală, DLR (ms. s.v. *tare*, elaborat de Institutul de lingvistică din Cluj-Napoca) menționează și pe cea de substantiv, ca nume al unui dans popular, pe cea de adverb și de conjuncție, aceasta din urmă apărînd numai atunci cînd cuvîntul este corelat cu sine însuși, *tare... tare*, avînd sensul „fie... fie", „ori ... ori". Deși DLR menționează folosirea dialectală (Maramureș, NV Tran-

[1] Pentru limba actuală cf. D. Daničič, *Rječnik iz književnik starina sprpskih*, I—III, 1962: *jakł* adj,. adv. este consemnat numai cu sensurile „foarte" și „puternic".

[2] Adolf Zauner, *Romanische Sprachwissenschaft*, 1926, p. 10—12 (apud Rosetti, 1938).

[3] D. Möhle, *Das neufranzösische Adjectiv. Wortinhalt und sprachliche Leistung*, München, 1968.

[4] Eronat, unele dicționare (Joaquim Ferreira, *Novo Dicionário Etimológico da lingua portuguesa*, Porto (f.a.); A. Alcover și Fr. Moll, *Diccionari català-valencia-balear*, Palma de Mallorca, 1978—1979; F. Mistral, *Lou Trésor dóu Félibrige ou Dictionnaire Provençal-Français*, Aix en Provence, Avignon, Paris (f.a.)) indică drept substantive unele substantivizări ale formelor pronominale: ptg. *um tal*, cat. *un tal*, occ. *Moussu Tau*.

silvaniei) a lui *tare* cu valoare de conjuncție, ne îndoim de corecta interpretare a materialului lingvistic folosit ca exemplu. Ilustrarea acestei valori gramaticale se face prin exemplele culese de T. Papahagi în comuna Săcel; autorul glosează sensul lui *tare* din propozițiile înregistrate ca fiind apropiat de cel al rom. *atare* sau fr. *tel*. Așa cum vom arăta în cele ce urmează, credem că aici este vorba de folosirea lui *tare* cu sensul din lat. *quale... tale*, exprimat în celelalte limbi romanice prin forma *tal... tal, tel... tel* etc., însemnînd „așa... așa", „astfel... astfel", cu o nuanță mai mult consecutiv-rezultativă decît disjunctivă.

Glosarea pe care o dă DLR apare la D. Șandru, GS, V, 1931, p. 363, și se bazează pe un text cules de la un vorbitor din regiunea Dej; cu aceeași valoare înregistrează cuvîntul în forma sa populară, *tiri*, însoțit de adverbul *așa*, și HEM, 1972 *tiri așa ... tiri așa* pentru *tare așa ... tare așa* [5].

În aceste două exemple din urmă, *tare ... tare* semnifică „alternanța" (cf. Șandru), valoare cu totul nouă, necunoscută în latină și în celelalte limbi romanice. Ea nu dovedește însă că *tare* este în acest caz conjuncție, ci numai, cel mult, că are valoare conjuncțională.

În afară de funcțiile gramaticale menționate mai sus, româna a moștenit, dialectal, pe *tare* cu funcție de adjectiv de referință (cf. atestările lui T. Papahagi, D. Șandru, Lexic reg. II, 87).

Prin urmare, funcțiile gramaticale proprii rom. *tare* sînt de adjectiv calificativ (dialectal, adjectiv de relație) și adverb; poate fi substantivizat (nume al unui dans popular) sau, în diferite contexte, poate avea valoare de conjuncție.

2.2. Sensurile lui *talis* din limbile romanice se organizează în jurul a trei semnificații principale: „similitudine", „intensitate", „nedeterminare". Aceste semnificații generale sînt deopotrivă comune celor trei valori morfologice: adjectiv, adverb și pronume. În româna literară sensurile lui *tare* nu se organizează în acest mod decît dacă ținem seama de compușii lat. *talis* moșteniți: *atare* [6], *cutare*.

Dialectal, pe o arie foarte restrînsă (atestările sînt din comuna Săcel și Salonta din Maramureș și, respectiv, Bihor), valorile semantice proprii lui *talis* se păstrează în cazul rom. *tare* cînd acesta are funcție de adjectiv și adverb. În cadrul semnificației generale de „nedeterminare", rom. *tare* are dialectal (Salonta, jud. Bihor) valoarea semantică „realizează o referire nedeterminată în legătură cu o persoană sau mai multe" (cf. Gh. Haș, Lexic reg., II, 87, glosează pe *tare* prin „vreun", „oarecare"). Această valoare există în majoritatea limbilor romanice: it. *Un **tale** ragionier Bianchi desidera parlarti; Incontrarono degli amici **tali** Rossi;* fr. *Hier j'ai rencontré un **tel***; cat. *Una galiota de un **tal** genovès;* sp. *Estaba allí un **tal** Cárdenas;* ptg. *Um **tal** Jeronimo estava à tua espera.*

---

[5] Liuba & Iane, *Topografia satului și hotarului Măidan*, Caransebeș, 1895.

[6] *Atare* este considerat uneori (Pușcariu, DA; Ciorănescu, DER) ca avînd etimonul *talis* (vezi Ciorănescu „lat. *talis* „tal" bastaria para explicar la forma rumana"). Formele din aromână *ahtare, aftare*, alături de cele din meglenoromână *htari, ftari*,ca și formele romanice (it. *cotale*, occ. *aital*, v. fr. *itel*, sp. *atal*), dovedesc că toate aceste cuvinte, deci și rom. *atare*, provin din îmbinarea a două cuvinte latinești: *talis* și *eccum-ecce* (cf. Procopovici, Philippide, Rosetti); după alte păreri (Pușcariu), *atare* provine din *talis*, la care se adaugă un *a* inițial neexplicat încă.

Cu funcția de adverb, rom. *tare* are semnificația generală de „similitudine", iar în cadrul acesteia, valoarea semantică „arată asemănarea cu o altă acțiune sau calitate exprimată anterior", identică cu sensul din cat. *Tal faras, tal trobaras ; tal dit, tal fet.* Exemplele românești care ilustrează această valoare sînt culese de T. Papahagi, *loc. cit.*, în comuna Săcel : „*tare-i brad, tare-i bohaș, tăt una e, fără numa că bradu e mai bun, mai pestriț*" sau„ ... *tare-i pocăit, tare-i creștin că dacă pocăitul ğiče că n-are bai de popă, apoi n'iče de Dumnédzău n-are frică*".

Structura semantică a rom. *tare* ca adjectiv calificativ se organizează în jurul a trei semnificații generale : „consistență (solidă)", „forță fizică, moral-intelectuală și socială" și „intensitate".

Majoritatea sensurilor principale și a celor derivate din acestea ale rom. *tare* sînt exprimate în celelalte limbi romanice prin urmași ai lat. *fortis* [7].

2.3. Urmărind structura semantică a adverbului *foarte*, care continuă lat. *fortis*, constatăm că ea are unele sensuri identice cu ale rom. *tare ;* ca urmare a acestui fapt, în cele mai multe exemple ***foarte*** poate fi înlocuit cu *tare (Apa să întărîia* ***foarte*** *pre pămînt* = ~ *tare* ~ ; *Se mînia* ***foarte*** = ~ *tare ; Împăratul s-a întristat* ***foarte*** = ~ *tare ; Doamne,* ***foarte*** *învîrtoșară-se vlădicii lor* = ~ *tare* ~ ; ***Foarte*** *îi era cu voia (lui Brîncoveanu) să fie Domn la două țări* = *Tare* ~ ; *Îți* ***foarte*** *mulțumesc, dragul meu iubit, îi răspunse atunci broasca* = ~ *tare* ~) (cf. DLR II, fasc. I) s.v. *foarte.*

În unele cazuri, folosirea lui ***foarte*** poate părea improprie, uzul colocvial și norma literară impunînd folosirea în contextele respective a lui *tare (Atîta ploua de* ***foarte*** *încît nici nu era chip de a putea ieși afară* sau *Chipul ei atît de* ***foarte*** *și-l tipărise în gînd încît* ... (cf. DLR II, fasc. I s.v. *foarte).*

În alte cazuri, deși folosirea lui *foarte* este conformă uzului limbajului popular sau familiar, se poate întîlni preferința pentru *tare (Un zmeu* ***foarte*** *mare ; Să cerceteze* ***foarte*** *cu silință* cf. DLR II, fasc. I s.v. *foarte).*

Într-o singură glosare a unor sensuri învechite pare cu neputință înlocuirea lui *foarte* prin *tare*, și anume în contextele în care *foarte* se întîlnește înaintea unui verb la conjunctiv, între conjuncția *să* și verb *(Să-l* foarte *cu deadins așteptăm și* ***foarte*** *să ne teamem și să ne grijim* (Varlaam, C, 24, I) ; *Trebuie să foarte cerceteze giudețul* (Prav. mold., 96) (cf. DLR II, fasc. I, s.v. *foarte).* Exemplele aparțin însă limbii vechi, imposibilitatea substituirii lui *foarte* prin *tare* se datorește în mare măsură, dacă nu în întregime, topicii specifice limbii la acea dată.

Concluziile pe care le putem trage pînă acum din analiza noastră sînt :

— participarea restrînsă a românei, numai prin forme dialectale sau prin compușii lui *talis* în limba literară, la configurația semantică a lui *talis* panromanic,

— exprimarea majorității sensurilor rom. *tare* prin continuatori ai lat. *fortis* în celelalte limbi romanice,

— sinonimia între adverbul *foarte* și adverbul *tare* în limba română.

[7] Afirmația se bazează pe o comparație amănunțită a sensurilor rom. *tare* și a semantismului descendenților romanici ai etimonului latin, pe care, din economie de spațiu, nu o mai publicăm.

3. Cu aceste date ne permitem să propunem următoarea ipoteză de evoluție semantică a rom. *tare*: lat. *talis* s-a moștenit neîndoielnic, cu toate sensurile sau o parte din ele, în limba română comună (e de presupus că pe toată aria în care s-a vorbit limba română, deși atestările provin numai dintr-o anumită parte a ei). În română *tare* „s-a transformat" încă din româna comună (cf. arom. *tare*, megl. *tari* cu același sens ca al drom. *tare*) dintr-un adjectiv de relație într-unul calificativ. „Transformarea" aceasta s-a făcut prin evoluția sintagmelor sau a expresiilor de tipul *mai tare*, *tare ca și mine* (cf. Densusianu, 1925) către sensul de „puternic", „important". În acel moment *tare* a fost simțit sinonim cu *foarte*, de la care, prin transfer semantic, a luat și celelalte sensuri proprii adjectivului *foarte*. Derivatele adjectivului calificativ *tare (a întări, tărie)* sînt atestate încă din secolul al XVI-lea (cf. Densusianu HLR II, p. 237, 484), fapt ce ar putea pleda pentru o confuzie foarte timpurie în limba română între urmașii lui *fortis* și cei ai lui *talis*. Adjectivul *foarte* este atestat numai într-un singur context din cîteva psaltiri românești din secolul al XVI-lea, avînd și acolo o valoare nesigură (cf. Densusianu HLR II, p. 437: „*foarte*, traducînd pe vsl. *zělĭnŭ* „vehemens" în această frază, din PS, PV, CP, CL, II, 10: *pagîrziră (necară-se, cufundară) ca plumbul întru apă* ***foarte*** ar putea să dovedească folosirea sa ca adjectiv nu numai ca adverb pînă în secolul al XVI-lea", dar, după cum afirmă în continuare Densusianu, „nu este exclus ca el să se datorească confuziei cu *zelinu*, cu *zelino*").

Lat. *fortis* nu se mai păstrează în română ca adjectiv, sensurile lui fiind preluate de *tare*, ci numai ca adverb; aromâna și meglenoromâna folosesc (cf. Densusianu, HLR II, p. 168) în locul lui *foarte* adverbul *mult* [8].

Semnificațiile proprii lat. *talis* încep să fie exprimate în română tot mai mult de *atare*, *cutare*, care se dezvoltă mai mult decît în celelalte limbi romanice (it. *cotale*, vfr. *itel*, occ. *aital*, sp. *atal*): *În atari împrejurări și dise Moisi lu Aaron: ce țe-au făcut ție acest nărod, cum atare mare păcat ai adus pre dînșii* (Palia, 32), arom. *Amirăulu bănă tu unä ahtare doispredzațe de any întredzi* (M. G. Obedenaru, *Texte macedoromâne*, București, 1891), *Du-te în cutare loc și-ți vei afla robul tău. Era domn și ca atare putea face ce voia în atari împrejurări* (Dosoftei, *Viața și petrecerea sfinților*, Iași, 1683).

Evoluția semantică pe care am propus-o se bazează pe rezultatele cercetărilor anterioare care aveau în vedere evoluția internă a cuvîntului; contribuția noastră constă în corelarea sensurilor din română cu cele din restul limbilor romanice, fapt care a permis evidențierea relațiilor de ordin semantic între *tare* și *foarte*, pe de o parte, și *tare* și compușii lui, pe de alta.

Aprilie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[8] Aceasta datorită sinonimiei aproape perfecte între *mult*, *tare*, *prea*, comună pentru primele două cuvinte nu numai românei, ci și italienei, francezei și occitanei, atunci cînd sînt folosite „pour indiquer un degré élevé" (cf. Meyer-Lübke, 1900, p. 245).

DIN ISTORIA TERMENILOR DE ÎNRUDIRE: *TATĂ-TĂTÎNE*

DE

I. RIZESCU

Printre categoriile de substantive, acad. Ion Coteanu distinge şi tipul sg. *-ə/* pl. *-i*, cu radical dublu : *tatə-tətəni*, despre care spune că „se sprijină şi pe femininul *mumə-mumănə*, constituind modelul pluralului *frăţîni* din dacoromână" [1].

De la nom. *tată*, se cunoaşte o formă de gen.-dat. *tătîne* (lat. *tata-tatanis*), frecventă în textele vechi româneşti [2]. *Tătîne* a început să fie folosit, probabil destul de tîrziu, şi ca nom.-ac. în limba populară (de ex. *Şi soarele socru mare C-acela ni-o fost* ***tatare.*** ŢIPLEA, P. P. 5) şi în scrierile literare care folosesc acest limbaj (*El ţinea minte ce-i spusese* ***tătîne-său*** *şi se silea să-i păzească cuvintele.* ISPIRESCU, L. 42; ***tătîne-său*** *era dus la Piştevale* LĂNCRĂNJAN, C. I. 9).

După cîte ştim, nici în dicţionare nu sînt menţionate exemple din literatură cu forma de nom.-ac. a lui *tătîne*. Astfel, în DLRC sub titlul *tătîn* [3] (vezi şi MDE), nu găsim decît forma de gen.-dat *tătîne* (determinat de adj. posesiv) [4]. Cît despre TDRG, aici s.v. *tată*, se menţionează că forma *tătîne* apare uneori la „cazul drept" şi se dă următorul exemplu, de la sfîrşitul sec. al XVIII-lea : *Fiindcă* ***tătîne-său*** *era trecut cu vrîsta bătrîneţilor* (Cronica atribuită lui Enachi Kogălniceanu, publicată de M. Kogălniceanu în *Cronicele României sau Letopiseţele Moldaviei şi Valahiei*, a doua ediţiune, tom. III, Bucureşti, 1874, p. 244). În exemplul de mai sus avem a face însă cu o lecţiune greşită, aşa cum o dovedeşte prima ediţie a aceleiaşi opere (Iaşi, 1846), unde găsim, în pasajul corespunzător, la p. 253, termenul *tată-său*, în loc de *tătîne-său*. În CADE, s.v. *tată*, se menţionează că formele *tătîne*, *tătîni* (cu adj. pos.) sînt întrebuinţate în limba veche şi astăzi popular şi dialectal „mai ales la gen.-dat.".

Aşadar, după cîte ştim, forma de nom.-ac. *tătîne* nu e înregistrată în vechile texte româneşti [5].

---

[1] *Morfologia numelui în protoromână (Româna comună)*. Bucureşti, Ed. Acad. R.S.R., 1969, p. 34.

[2] Vezi Densusianu, HLR I 139; HLR II 16; vezi şi V. Bogrea, *Tătîne, mămîne* etc., în DR IV_2 (1924—1926), p. 896—898.

[3] Sg. *tătîn* ar putea fi refăcut după pl. *tătîni* (vezi Vasile Scurtu, *Termeni de înrudire în limba română*, Bucureşti, Ed. Acad. RSR., 1966, p. 25).

[4] Vezi şi SCRIBAN, unde s.v. *tătîne* (însoţit de adj. pos.) se spune că e „popular".

[5] În *Istoria limbii române*, Bucureşti, Ed. didactică şi pedagogică, 1978, p. 203 (autori : Florica Dimitrescu, Viorica Pamfil, Elena Barborică, Maria Cvasnîi, Mirela Teodorescu, Cristina Călăraşu, Mihai Marta, Elena Toma, Liliana Ruxăndoiu), se arată că : „Genitivul a luat locul nominativului, şi, ca urmare, *în limba veche* (subl. ns.) şi azi popular, nominativul a căpătat forma *tătîne*", fără a se da însă exemple.

Notarea în indicele unor ediţii de vechi scrieri româneşti a două titluri diferite : *tată* şi *tătîne (tătîn)* ne trimite la ipoteza eronată că şi cel de-al doilea substantiv era folosit la nominativ. Astfel, în *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu* (1551—1553) (Bucureşti, Ed. Acad. R.S.R., 1971), putem citi sub cuvîntul *tătîn* s.m. nom. sg. : *Lepăda-me-voi şi eu de el* ***nainte tătîne-miu*** (sl. прѣдь оцемьмой) ; de asemenea : *feciorii* ***tătîne-vostru*** ib. 9ʳ/13, *şi te roagă* ***tătîne-teu*** 10ᵛ/5 etc., în toate cazurile *tătîne* fiind în genitiv sau dativ, şi nu la nominativ.

Aceleaşi greşeli ne întîmpină şi în alte lucrări filologice. În indicele din *Tetraevanghelul* lui Coresi (Bucureşti, Ed.Acad. R.S.R., 1963), *tătîni-său* e considerat ca fiind în cazul nominativ într-un exemplu ca : *în locul lui Irod,* ***tătîni-său*** 4ʳ/1—2. De asemenea, sub titlul *tătîne (tătîn, tătîne)* din alte indice apar numai forme de gen.-dat. : *oile* ***tătînului-mieu.*** Coresi, *Psaltirea slavo-română,* 1577 (Bucureşti, Ed. Acad. R.S.R., 1976) 284ʳ/16 ; *sufletul* ***tătine-său*** (a. 1588) *(Documente şi însemnări româneşti din sec. XVI)* p. 164. În indicele *Codicelui Voroneţean* (ed. I. G. Sbiera, Cernăuţi, 1885), sub acelaşi titlu sînt inserate numai forme de plural *(tătînri)* ; inserarea a două titluri diferite : *tată-tătîne* nu e justificată, odată ce al doilea e gen. -dat. sau pluralul primului.

În secolul al XVII-lea, ca şi în cel precedent, se pare că *tătîne* (determinat de un adj. pos.) reprezintă de asemenea numai forma de gen.-dat. a lui *tată,* aşa cum reiese din tipăriturile acelei epoci. În *Pravila lui Vasile Lupu* (şi în citatele corespunzătoare din *Pravila lui Matei Basarab) : voia* ***tătîne-său*** (Gl. 9/33), *de îi va părea rău* ***tătîne-său*** (Gl. 77/11), *moartea* ***tătîne-său*** (Gl. 9/26) ; şi în alte scrieri : *partea* ***tătîne-său*** MOXA, C. 364/7, *Cela ce va grăi rău* ***tătîni-său*** (N.T. 20ʳ/12 ; *Feciorii* ***tătîni-nostru*** B. 32ʳ/41 ; Frate ***tătîne-său*** VARLAAM, C. 472/9 (în *Cazania de la Dealu :* ***tătăini-său*** *) ; Dzicînd* ***tătîne-său*** COSTIN, O. 123/10. Iată şi exemple din secolul al XVIII-lea : *Casa* ***tatîne-său.*** IVIREANU, P. 74/32 ; *Oasăle* ***tătîne-său*** NECULCE, L. 129/12, 18 ; *Mîna* ***tătîne-său*** R. POPESCU, IST. 31/8.

De cînd să se fi început a se folosi gen.-dat. *tătîne* ca formă de nominativ ? E greu de răspuns. *Atlasul lingvistic român* consemnează destul de rar această formă, într-o mare parte a ţării. În ALRM II/I h. 183/769 apare gen.-dat. *tătînă* (determinat de un adj. pos.) ; la acelaşi caz este şi *tătîne* în ALRM II/I h. 183/95 [6].

Iunie 1980 *Bucureşti, str. Carol Knappe 9*

---

[6] Vezi DLR ms. În harta reprodusă din ALR II/1 (material necartografiat) la SCURTU, T. 26, nu se precizează dacă *tătîne, tătîn* (însoţite de adj. pos.) sînt folosite la nominativ sau la alt caz.

STILUL CELOR MAI VECHI TEXTE ȘTIINȚIFICE ROMÂNEȘTI (1640—1780)

II

STILUL TEXTELOR LINGVISTICE

DE

GH. CHIVU

1. Prin texte lingvistice înțelegem în lucrarea de față gramaticile, lexicoanele și glosarele alcătuite în limba română în perioada 1640—1780 [1]. Avem de asemenea în vedere capitolele referitoare la scrierea cu slove chirilice întîlnite în bucoavnele religioase și laice alcătuite în aceeași perioadă.

Parcurgerea acestui inventar maximal de texte a arătat însă că importante pentru scopurile urmărite de noi sînt numai *Gramatica românească*, alcătuită de Dimitrie Eustatievici Brașoveanul în 1757 [2], lucrarea cu titlu identic scrisă pentru tipar la Sihla, în anul 1772, de Macarie [3], două dintre copiile traducerii românești a *Gramaticii slavonești* a lui Meletie Smotrițki [4], cea datorată lui Mihai (1672—1673) [5] și o alta nedatată atribuită de unii cercetători lui Staicu logofătul [6], și primele cinci capitole ale bucoavnei manuscrise intitulată *Întîia învățătură* [7].

Lexicoanele și glosarele nu au oferit elemente utile pentru descrierea stilului textelor științifice, în aceeași situație aflîndu-se și majoritatea bucoavnelor, tipărite sau manuscrise, laice sau religioase. Excepție face, din această ultimă categorie de scrieri, doar manuscrisul bănățean [8] citat la sfîrșitul alineatului anterior.

---

[1] Vezi pentru acestea Ion Gheție, *Începuturile lingvisticii românești* (—1780), în *Istoria lingvisticii românești*, București, 1978, p. 13—17.

[2] BAR, ms. rom. 583. Textul a fost editat în 1969 de N. A. Ursu sub titlul Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, *Gramatica rumânească, 1757. Prima gramatică a limbii române*. În fondurile Bibliotecii Academiei R.S.R. din București se păstrează sub cota 1716 încă o copie a *Gramaticii românești*, alcătuită de Dimitrie Eustatievici în 1774.

[3] BAR, ms. rom. 102. Pentru datare vezi Mariana Costinescu, *Normă și dialect în primele gramatici românești*, în *Studii de limbă literară și filologie*, II, București, 1972, p. 11.

[4] Vezi D. Strungaru, *Gramatica lui Smotrițki și prima gramatică românească*, în „Romanoslavica", IV, 1960, p. 289—307.

[5] BAR, ms. rom. 3473, f. 370^{r}—403^{v}.

[6] BAR, ms. rom. 312, f. 216—255. Vezi pentru critica datării și paternității manuscrisului Ion Gheție, *Derivatele cu sufixul -ame și o chestiune de paternitate*, în SCL, XXVIII, 1977, nr. 5, p. 559—562; cf. Diomid Strungaru, *Derivatele cu sufixul -ame atestate în secolul al XVII-lea numai în Anonymus Caransebesiensis?*, în SCL, XXVII, 1976, nr. 5, p. 503—525.

[7] BAR, ms. rom. 280, f. 4^{v}—31^{r}.

[8] Vezi Onisifor Ghibu, *Din istoria literaturii didactice românești. I. Bucoavnele. II. Abecedarele din Transilvania. III. Cărțile de citire din Transilvania*, București, Leipzig, Viena, 1916, p. 69—72.

Nu am putut cerceta *Gramatica rusească* scrisă în 1746 întrucît sub cota indicată în fișierul Secției manuscrise și carte rară a Bibliotecii Academiei R. S. România din București [9] figurează o altă lucrare (o culegere de cazanii la oameni morți).

2. Parcurgerea integrală a scrierilor luate drept bază pentru cercetarea de față a arătat că cele mai numeroase și mai importante trăsături distinctive ale textelor lingvistice se găsesc în cadrul l e x i c u l u i [10].

Presupunînd totdeauna o inițiere și desemnînd o realitate pe care nu o cercetează decît persoanele mai mult sau mai puțin specializate, terminologia lingvistică este practic un domeniu lexical închis. Elementele ei componente nu se întîlnesc în scrieri de altă specialitate și nu pot fi, prin urmare, considerate părți ale unei terminologii de cultură generală [11]. Avînd în vedere vechimea scrierilor cu caracter lingvistic în limba română, comparativ cu vechimea lucrărilor științifice aparținînd altor domenii, se poate afirma, fără teama de a greși, că lingvistica este una din primele științe care au avut în cadrul limbii române o terminologie proprie [12]. Datorită caracterului aparte al domeniului pe care îl servește, terminologia lingvistică nu are apoi, drept corespondent la nivelul limbii vorbite, un inventar de cuvinte populare care să desemneze aspecte ale aceleiași realități, limba.

Făcînd abstracție de cîțiva termeni care se referă, în ansamblu, la limbă *(dialect*, Eustatievici, GR, 3, 6, 7 etc.) și la știința care se ocupă cu studierea ei *(gramatică*, Eustatievici, GR, 7; GS_2, 220^r; vezi și *gramatica*, ÎV, 8^v) sau sînt apți să exprime noțiuni general științifice și modalități de organizare sau de gîndire științifică a realității *(cap* „capitol", Eustatievici, GR, 75; *îndreptare* „regulă", Eustatievici, GR, 35; *știință*, Eustatievici, GR, 7; vezi și *adecă*, Eustatievici, GR, 90; *în loc de pildă* „de exemplu", ÎV, 22^v, 25^r; *mai nainte* „de mai sus", Eustatievici, GR, 83; și *acel⟨elalte⟩* GS_1, 373^r; și *alte*, GS_2, 220^r; și *altele* GS_1, 373^v), celelalte cuvinte componente ale terminologiei lingvistice se referă la ortografie, fonetică, morfologie, sintaxă și poetică, toate aceste domenii fiind considerate în epocă părți constitutive ale gramaticii (vezi, spre exemplu, Eustatievici, GR, 85; GS_2, 220^r). Lipsesc, după cum se poate observa ușor, lexicologia și semantica, dar faptul este explicabil prin scopul lucrărilor cercetate și prin nivelul atins de știința limbii.

O r t o g r a f i a (Eustatievici, GR, 11, 12; Macarie, GR, 120^v; GS_2, 220^r), denumită și *dreaptă scrisoare* (Eustatievici, GR, 12, 16) sau *dreaptă scriere* (Macarie, GR, 125^v), prin calchierea cuvîntului grecesc adoptat ca denumire a acestei prime părți a *gramaticii*, se ocupă, fapt

---

[9] BAR, ms. rom. 3784; vezi și G. Ștrempel, *Copiști de manuscrise românești pînă la 1800*, I. [București], 1959, p. 127.

[10] Vezi pentru aceasta și Romulus Ionașcu, *Gramaticii români. Tractat despre evoluțiunea studiului gramaticii române de la 1757 pînă astăzi*, Iași, 1914, p. 6—16; D. Popovici, *Primele manifestări de teorie literară în cultura românească*, în *Studii literare*, I, Cluj, 1972, p. 169, 176—178; J. Byck, *Vocabularul științific și tehnic în limba română din secolul al XVIII-lea*, p. 34—35; Ion Gheție, *Începuturile lingvisticii românești (— 1780)*, p. 15—16.

[11] Vezi pentru accepțiunea termenului Ion Gheție, *Istoria limbii române*, p. 120—121.

[12] Semnificativ în acest sens este faptul că, dintre vocabularele științifice sau tehnice identificate de J. Byck *(art. cit.*, p. 34—40) în limba română din secolul al XVIII-lea, numai cel lingvistic a fost extras din scrierile de specialitate.

bine cunoscut, cu prezentarea *slovelor* (Eustatievici, GR, 12, 13; ÎV, 3^{v}; Macarie, GR, 3^{r} etc.; în paralel sînt folosiţi şi termenii *buche*, Macarie, GR, 3^{r}, şi *azbuche*, ÎV, 4^{v}) şi a *prosodiilor* (Macarie, GR, 4^{r}; ÎV, 29^{r}), ultimele fiind înţelese deopotrivă ca semne auxiliare ale scrierii şi ca semne de punctuaţie.

În ceea ce priveşte slovele, merită a fi menţionate categoria slovelor *începătoare* sau *întîi scriitoare*, existentă în *Întîia învăţătură* (5^{v}), respectiv clasa *slovelor mari*, stabilită de Dimitrie Eustatievici pentru scrierea cuvintelor „ce să cuvin Dumnezeirii" (Eustatievici, GR, 16).

Denumirile *prosodiilor* sînt cele cunoscute din „îndreptarele" referitoare la scrierea slavonă: *oxia* (Eustatievici, GR, 17; Macarie, GR, 4^{r}; ÎV, 29^{r}), *varia* (Eustatievici, GR, 17; Macarie, GR, 4^{r}; ÎV, 29^{r}), *apostrof* (Eustatievici, GR, 18; ÎV, 29^{r}), *titla* (Macarie, GR, 4^{r}; ÎV, 29^{r}) etc. Alături de termenii greceşti citaţi, adoptaţi prin filieră slavonă, apar în *Întîia învăţătură* denumiri ruseşti, menţinute din originalul acestui manual[13]: „*kratkaia*, scurta" (ÎV, 29^{r}), faţă de „*vrahia*, dungă ascuţită sau încovăiată" (Eustatievici, GR, 17); cf. „*ieroc*, împiedecare" (ÎV, 29^{r}), faţă de „*ieric*, ir mititel" (Eustatievici, GR, 18) etc.

Exemplele reproduse indică şi o altă caracteristică a terminologiei specifice acestui domeniu al ortografiei: traducerea în paralel a cuvintelor străine, tendinţă manifestată în primul rînd în *Gramatica* lui Dimitrie Eustatievici („*oxia*, adecă ascuţită înălţare; *varia*, grea apăsare; *perispomeni*, împrejur încovăiere; *macrà*, dungă lungă...", Eustatievici, GR, 17), dar şi în *Întîia învăţătură* („*ieroc*, împiedecare", ÎV, 29^{r}). *Gramatica* alcătuită de ieromonahul Macarie are o situaţie aparte, neologismului fiindu-i preferată adesea traducerea românească („*încovăiată*, *supţirea*, *uşoară*", Macarie, GR, 4^{r}).

În această ultimă lucrare numărul semnelor auxiliare scrierii este, dealtfel, mult redus faţă de *Gramatica* lui Dimitrie Eustatievici, faptul indicînd, după toate probabilităţile, tendinţa de adaptare a normelor scrierii slavone vechi la necesităţile limbii române.

Semnele de punctuaţie, denumite în *Întîia învăţătură semnele rîndurilor* (ÎV, 29^{r}), iar în *Gramatica românească* scrisă de Dimitrie Eustatievici, *însemnări întru aşezarea periodurilor* (12), au o situaţie diferită de semnele auxiliare scrierii. Aceasta constă, pe de o parte, în tendinţa de evitare a neologismului şi de înlocuire a lui printr-un cuvînt românesc (rezultat de obicei prin calchiere) şi, pe de altă parte, în dispariţia relativei unităţi constatate în paragrafele anterioare.

Astfel, în *Gramatica* lui Dimitrie Eustatievici, termenul străin este total înlocuit cu echivalentul sau echivalentele sale româneşti „*dunga* (= bara oblică), *împiedecarea* sau jumătate de soroacă" (= virgula), *doao împunsuri* sau *doao soroci* (= două puncte), *întreagă împunsură* sau soroacă (= punct), *împreunătoare* sau unitoare (= cratima, semnul

---

[13] Vezi Onisifor Ghibu, *Din istoria literaturii didactice româneşti. I*, p. 69—72. Pe fila 60^{r} a manuscrisului se menţionează de altfel în mod expres numele bucoavnei mari de la Kiev („în *Bucoavna* cea mai mare de la Kiev să află încă lucruri care să cuvin spre ştiinţă"), iar pe fila 40^{v} se fac referiri la „a lui Teofan Procopovici, arhiepiscopul Novogorodului, *Scurte bogoslovești spuneri*, de unde şi aceste închieturi s-au adus aicea din cuvînt pînă în cuvînt." Cf. N. A. Ursu, *Un manuscris autograf al lui Dimitrie Eustatievici Braşoveanul*, în „Cronica", XV, 1980, nr. 9, p. 8.

de pauză sau semnul egalității), *semnul întrebării, semnul cel de mirare, semnul cel de osebire și de despărțire sau lăpădare* (= parantezele și semnul de final") (24).

Terminologia ortografică utilizată în *Întîia învățătură* conține „traduceri" ale denumirilor curente în gramaticile rusești din epocă [14] prin corespondentele românești de asemenea uzuale [15]: *împiedecare* (= virgulă), *împuntura* (= punct), *împunsura cu împiedecare* (= punct și virgulă), *semnul întrebării, semnul mirării, semnul unirii* și *semnul încăpătoriu* (= parantezele) (îv, 29^{r}—29^{v}).

În *Gramatica rumânească* a ieromonahului Macarie, alături de denumiri similare celor citate anterior: *împunsurile ceale dinlăuntru* (= două puncte), *căutarea* (= pauza), *întrebarea, îngrădirea* (= paranteza)" (Macarie, GR, 4^{r}), apar și *tocica mare* (= punct) și *tocica mică* (= virgulă) (Macarie, GR, 4^{r}). Ultimele două structuri, avînd în componență un termen împrumutat din limba rusă, sînt calcuri evidente ale termenilor greceşti στιγμή „punct, punct complet" și ὑποστιγμή „virgulă, punct mic".

Constatarea nu trebuie să surprindă. Dimitrie Eustatievici apelase la același „izvor" atunci cînd formase dubletele *întreagă soroacă* (24) și *jumătate de soroacă* (24), pentru *întreagă împunsură* (24), respectiv *împiedecare* (24), în limba greacă semnele ortografice citate „fiind numite și στιγμή τελεια „punct complet", respectiv μεση στιγμή „punct mijlociu". Nu trebuie făcut apoi abstracție de faptul că utilizarea termenilor *soroacă* și *împunsură* pentru a denumi punctul se datorează tot calchierii (independente a) termenului grecesc στιγμή. În prima situație s-a avut în vedere accepțiunea „pată, semn" a cuvîntului citat, în vreme ce în cea de-a doua s-a ținut seamă de sensul etimologic al acestuia, „înțepătură, împunsătură".

Faptele semnalate sînt în măsură să probeze existența unor etape în crearea terminologiei ortografice românești. În prima dintre acestea, anterioară traducerii *Gramaticii* lui Meletie Smotrițki și datorată pregătirii obținute în școlile vremii, denumirile semnelor de punctuație fuseseră calchiate după termenii corespunzători întîlniți în gramaticile grecești. În cea de-a doua, ulterioară transpunerii în românește a lucrării mai sus menționate, peste această terminologie s-a suprapus o alta, „inspirată" din gramaticile slavone sau rusești.

Fără a fi considerată, în epocă, parte a științei limbii *(gramatica)* diferită de *ortografie*, f o n e t i c a are o terminologie relativ bogată și surprinzător de unitară.

Slovele care corespund vocalelor sînt denumite *glasnice* (Eustatievici, GR, 13; Macarie, 3^{r}; îv 10^{v}; în ultima lucrare apare, cu aceeași accepțiune, și *singure glăsuitoare*, 7^{r}). Slovele care notează consoane sînt considerate *împreună-glasnice* (Eustatievici, GR, 13; îv, 3^{r}) sau *împreună-glăsuitoare* (Macarie, GR, 3^{r}). Întrucît domeniul era puțin cunoscut în epocă, iar lucrările cercetate se adresau unor cititori cu pre-

[14] A se vedea în acest sens pasajul următor: „*zapiataia, dvoe tocie*, doao împunsuri, *tocica*, întreagă împunsură, *voprositelnaia*, întrebătoare, *udivitelnaia*, semnul mirării (scris din greșeală *măririi* — n.n.), *vmestitelnaia*, încăpătoarea" (îV, 29^{r}).

[15] Apariția unei terminologii aproape identice în *Gramatica* lui Dimitrie Eustatievici (vezi citatul reprodus anterior) indică faptul că numele semnelor ortografice la care ne referim erau utilizate în mod curent.

gătire diferită [16], detalierile pornind de la cele două clase de slove nu apar în *Întîia învățătură*. Ele sînt prezente în schimb în scrierile datorate lui Dimitrie Eustatievici și lui Macarie. În acestea însă tipurile de vocale și de consoane sînt stabilite după criterii în parte diferite, ceea ce face ca terminologia utilizată să nu mai fie unitară. Remarcăm totuși și în această situație faptul că cei doi autori calchiază terminologia străină și obțin rezultate asemănătoare, Macarie eliminînd, ca de obicei, neologismul, iar Dimitrie Eustatievici păstrîndu-l alături de „traducerea" românească. Citățm spre exemplificare clasa de *slove glasnice* denumită de Macarie *duoglasnice* (Macarie, GR, 3[r], 120[v]), iar de Dimitrie Eustatievici *de doao ori glăsuitoare sau diftonghi* (Eustatievici, GR, 13).

„Din slovele ceale însuși glasnice și împreună glasnice să alcătuiesc osebite slovniri", notează manualul intitulat *Întîia învățătură* (12[v]). Prin *slovniri* (12[v]) sau *sloveniri* (16[v]—17[r]), autorul lucrării citate denumea silaba. Termenul este notat în aceeași formă și cu aceeași accepțiune în gramaticile lui Macarie *(slovnire*, 3[v]) și Dimitrie Eustatievici *(sloveniri*, 11). La ultimul autor citat, termenul este dublat de neologismul *silavă* („adevărate începături *silavilor* sau *slovenirilor*, 11).

Din silabe se obțin *grăiri* (Macarie, GR, 3[v]) sau *ziceri* [17] (Eustatievici, GR, 11, 27; ÎV, 14[v]), adică cuvinte. Termenul care denumește astăzi această noțiune *(cuvînt)* este utilizat în mod curent pentru desemnarea propoziției (Macarie, GR, 3[v]; Eustatievici, GR, 11, 27), alături de mai vechiul *voroavă* (Eustatievici, GR, 11, 27). Excepții de la această „regulă" terminologică există însă. Bucoavna intitulată *Întîia învățătură* utilizează în loc de *zicere*, pe care îl recomanda la fila 14[v], termenul *cuvînt*: „oxia și varia să trebuiaște deasupra glasnicelor pentru arătarea schimbatei loviri în *cuvintele* ceale de schimbată însemnare și de un fel de grăire" (29[v]). *Cuvînt* apare de asemenea cu accepția actuală în *Gramatica românească* alcătuită de Dimitrie Eustatievici (83, 84).

Accentul, denumit în epocă *lovire* (Eustatievici, GR, 18; ÎV, 29[v]) sau *înălțare* (Eustatievici, GR, 29), este folosit ca mijloc de clasificare a cuvintelor. Dimitrie Eustatievici stabilea astfel, într-o primă încercare de adaptare morfologică a neologismelor grecești, următoarele categorii de cuvinte, după locul accentului ascuțit (oxia): „*oxitonon* sau *oxitonesc*" (18), „*paroxitonon* sau *paroxitonesc*" (19), „*proparoxiton* sau *proparoxitonesc*" (20). „Locurile înălțării cei ascuțite", adică a oxiei, sînt însă, în aceeași lucrare, „*cel de pe urmă, cel de pe lîngă cel de pe urmă* și *cel înaintea celui de pe lîngă cel de pe urmă* (Eustatievici, GR, 18), dorința de creare a unor structuri terminologice românești fiind evidentă.

Transformările fonetice sînt avute în vedere numai în mod accidental în *Gramatica românească* scrisă de ieromonahul Macarie. Acesta se referea astfel la *lepădarea* și la *premenirea* slovelor (Macarie, GR, 117[r]). Perspectiva adoptată este în mod evident ortografică, primul fenomen citat avînd în vedere eliziunea unei vocale („Leapădă-să din cuvinte *u, î, i* și *ă*, adecă *nu am, n-amu, nu îi lua, nu-i lua; vă am văzut, v-am văzut* și

---

[16] În vreme ce gramaticile întocmite de Dimitrie Eustatievici și Macarie sînt destinate școlilor „înalte", *Întîia învățătură* are în vedere instruirea în școlile „mici".

[17] În una din copiile traducerii românești a *Gramaticii* lui Meletie Smotrițki *zicere* este utilizat pentru a denumi adverbul (vezi mai jos, p. 50).

alte aseamene", Macarie, GR, 117[r]), iar cel de-al doilea, sinereza [„Să premeneaşte *e* şi *a* în *ea* (scris ѣ — n.n.), adecă *ne au luat, ne-au luat, ne am luat, ne-am luat* şi celelalte", Macarie, GR, 117[r]).

Terminologia referitoare la s e m a n t i c ă este practic inexistentă, singurul cuvînt oarecum specializat fiind *însemnare*, utilizat cu accepţiunea „sens" (Eustatievici, GR, 34; GS_1, 402[v]; ÎV, 29[v]). În situaţiile în care, pentru rezolvarea unor probleme de ortografie este, totuşi, necesară referirea la domeniul în discuţie, se face apel la perifrază. În citatul din *Întîia învăţătură* reprodus anterior s-a putut observa, spre exemplu, că noţiunea de cuvinte omonime este redată prin „cuvintele ceale de schimbată însemnare şi de un fel de grăire" (ÎV, 29[v]).

M o r f o l o g i a cunoscută în epocă sub numele de *etimologhie* (Eustatievici, GR, 85; GS_2, 220[r]) cuprinde în cadrul terminologiei, cum era de aşteptat, un număr foarte mare de cuvinte specifice.

Părţile de vorbire, denumite *părţile voroavei* (Eustatievici, GR, 30), sînt în toate gramaticile cercetate în număr de opt: 1. *numele* (Eustatievici, GR, 30; Macarie, GR, 3[v]; GS_2, 220[r]); 2. *în-loc-de-numele* (= pronume; Eustatievici, GR, 30), *în-loc-de-numirea* (Macarie, GR, 3[v]), *în locul numelor* (GS_1, 402[v]; vezi la f. 371[r] *graiul puitor în loc de nume*) sau *locul-numelui* (GS_2, 220[r]; vezi pe aceeaşi filă şi *loc-de-nume*); 3. *graiul* (= verbul; Eustatievici, GR, 30; Macarie, GR, 3[v]; GS_2, 220[r]); 4. *împărtăşirea* (= participiul; Eustatievici, GR, 30; vezi şi *împărtăşîrea*, Macarie, GR, 3[v]) sau *părtăşiia* (GS_2, 220[r]); 5. *spregrăirea* (= adverbul; Eustatievici, GR, 30), *spregraiul* (Macarie, GR, 3[v]) sau *zicerea* (GS_2, 220[r]); 6. *înainte-punerea* (= prepoziţia; Eustatievici, GR, 30), *întîie-punerea* (Macarie, GR, 3[v]) sau *punerea-înainte* (GS_2, 220[r]); 7. *împreunarea* (= conjuncţia; Eustatievici, GR, 30) sau *legătura* (Macarie, GR, 3[v]; GS_2, 220[r]) şi 8. *în-mijloc-aruncarea* (= interjecţia; Eustatievici, GR, 30) sau *pre-mijloc-aruncarea* (GS_2, 220[r]).

Adjectivul (denumit *nume adăogător*, GS_1, 390[v]; GS_2, 223[r], 224[r]), numeralul (denumit *număr*, Eustatievici, GR, 36; GS_1, 377[v]; vezi şi *numirile ceale numărătoare*, Macarie, GR, 17[r]) şi articolul (denumit *încheietură*, Eustatievici, GR, 44) nu sînt considerate părţi de vorbire de sine stătătoare. Referitor la eliminarea articolului dintre părţile de vorbire, Dimitrie Eustatievici dădea, dealtfel, o explicaţie, copiată parţial din *Gramatica* lui Meletie Smotriţki: „ἄρθρον, adecă *încheietură*, este întru limba grecească şi nemţească o parte din cele opt părţi ale voroavei, dară în dialectul rumânesc să fie nu poate, pentru că nu are atîta putere cît în limba elinească. Pentru aceea să va pune întru partea în-loc-de-numelui şi întru aceea să va socoti" (30).

O excepţie de la „regulă" există, totuşi. Avem în vedere *Gramatica românească* a lui Macarie, în care, în locul interjecţiei, apare, ca a opta parte de vorbire, *încheiarea*, adică articolul (Macarie, GR, 3[v]). Explicaţia este uşor de dat: ieromonahul moldovean s-a inspirat dintr-o gramatică grecească (probabil *Gramatica greacă completă cuprinzînd morfologia celor opt părţi ale cuvîntului şi sintaxa, precum şi metoda poetică*, alcătuită de Antonie Catiforo [18]). În limba greacă articolul (ἄρθρον) este parte de

[18] Din această lucrare şi-a extras Macarie, potrivit opiniei lui Dimitrie Popovici, şi cea mai mare parte a capitolului despre prozodie (D. Popovici, *Studii literare*, I, p. 179).

vorbire independentă, iar interjecția intră în componența clasei adverbului [19].

Părțile de vorbire mai sus menționate sînt clasificate după *plecare* (= declinare; GS$_1$, 389^v; Eustatievici, GR, 32; Macarie, GR, 10^r; GS$_2$, 224^r) în *plecătoare* (= flexibile; Eustatievici, GR, 31) sau *care se pleacă* (GS$_2$, 220^r) și *neplecătoare* (= neflexibile; Eustatievici, GR, 31) sau *care nu se pleacă* (GS$_2$, 220^r).

Alte clasificări sînt făcute în scrierile cercetate după *însemnare* (= sens; Eustatievici, GR, 31; GS$_1$, 389^v; GS$_2$, 224^r), *chip* (= structură derivațională; Eustatievici, GR, 32; Macarie, GR, 4^r; GS$_1$, 389^v; GS$_2$, 224^r) și *formă* (Macarie, GR, 4^r; vezi și *furmă* Eustatievici, GR, 32) sau *întocmire* (GS$_1$, 389^v; GS$_2$, 224^r).

În cadrul *părților voroavei cele plecătoare* (Eustatievici, GR, 31) pot fi identificate mai multe *întîmplări* (= categorii gramaticale; Eustatievici, GR, 32). Acestea sînt, pentru *nume: neamul* (= genul; Eustatievici, GR, 32; Macarie, GR, 3^v; GS$_1$, 389^v; GS$_2$, 224^r), *numărul* (Eustatievici, GR, 32; Macarie, GR, 4^r; GS$_1$, 389^v; GS$_2$, 224^r; ÎV, 31^r) și *căderea* (= cazul; Eustatievici, GR, 32; Macarie, GR, 4^r; GS$_1$, 389^v; GS$_2$, 224^r; vezi și ÎV, 31^r). Avînd în vedere faptul că adjectivul era considerat în gramaticile din epocă parte componentă a numelui, la cele trei categorii gramaticale enumerate trebuie adăugată a patra indicînd *însuși cu alt asămănarea* (= comparația; Eustatievici, GR, 35). Ne referim la *stepene* Eustatievici, GR, 35) sau *spițe întocmite* (= gradele de comparație; GS$_1$, 390^v; GS$_2$, 224^r).

Categoriile gramaticale ale pronumelui diferă de cele ale numelui numai prin *față* (= persoană; Eustatievici, GR, 42; Macarie, GR, 111^r), categorie întîlnită, dealtfel, și în cadrul flexiunii verbale (vezi Eustatievici, GR, 47; Macarie, GR, 18^r; GS$_2$, 245^r, 246^r).

Pentru această din urmă parte de vorbire, verbul, mai trebuie avute în vedere, conform izvoarelor studiate, *vremea* (=timpul; Eustatievici, GR, 47; Macarie, GR, 18^r, GS$_2$, 246^v), numită și *an* (Macarie, GR, 18^r), *înjugarea* (= conjugarea; Eustatievici, GR, 47; Macarie, GR, 18^r; GS$_2$, 246^v) și *zălogul* (= diateza; GS$_2$, 246^v). Termenul *plecare*, utilizat, după cum am arătat, și pentru a desemna flexiunea nominală, devine la D. Eustatievici posibil sinonim cu *înjugare* („Ce este înjugarea? Este *plecarea* graiurilor prin vremi, prin închipuirile *plecării* și prin fețe", Eustatievici, GR, 50). În *Gramatica rumânească* a lui Macarie prin *plecări* sînt denumite modurile (Macarie, GR, 17^v).

Dintre categoriile gramaticale selectate anterior, concluzii interesante în ceea ce privește terminologia primelor gramatici românești sugerează denumirile genurilor și ale cazurilor.

Neamul unui *nume* sau al unui *în-loc-de-nume* poate fi, ca și în gramaticile moderne, *bărbătesc* (Eustatievici, GR, 34; GS$_1$, 394^r; GS$_2$, 227^r; vezi și *bărbătescul*, Macarie, GR, 3^v), *fămeiesc* (Eustatievici, GR, 34; vezi și *fămeiescul*, Macarie, GR, 4^r) sau *muieresc* (GS$_1$, 394^r; GS$_2$, 227^r) și

[19] Vezi în acest sens și următorul citat reprodus din *Gramatica rumânească* a lui Dimitrie Eustatievici :„ ... în-mijloc-aruncarea, numindu-să lat. *interjectio*, slov. МЕЖДОМЕТІЄ, întru cele grecești gramatici nu este. Pentru că în dialectul rumânesc (scris greșit în loc de *grecesc* sau *elinesc* — n.n.) neavînd loc să socotește întru partea spregrăirii, dar în dialectul rumânesc, avînd mai mare putere, o numim osebită parte a etimologhiei" (30).

de mijloc (= neutru; Eustatievici, GR, 34; GS_1, 394^r; GS_2, 227^r) sau *demijlocnic* (Macarie, GR, 4^r). Acestor *neamuri* li se mai adaugă însă, în funcție de fiecare gramatică studiată, *neamurile* denumite *de tot* (Eustatievici, GR, 34; GS_1, 394^r), *peste tot* (GS_2, 227^r) sau *deobștnic* (= universal; Macarie, GR, 4^r), *depreună* (GS_1, 394^r; GS_2, 227^r), *nepriceput* (GS_1, 394^v; GS_2, 227^r) și *pre de(n)preună* (GS_1, 394^r—394^v, GS_2, 227^r) sau *amestecat* (= comun; Eustatievici, GR, 34).

Plecările substantivelor sînt *numitoare* (= nominativ; Eustatievici, GR, 33; vezi și *numitoarea*, Macarie, GR, 4^r) sau *num(e)itor* (GS_1, 379^v; GS_2, 236^r); *născătoare* (= genitiv; Eustatievici, GR, 33; vezi și *născătoarea*, Macarie, GR, 4^r) sau *născător* (GS_1, 379^v; GS_2, 236^r); *dădătoare* (= dativ; Eustatievici, GR, 33; vezi și *dătătoarea*, Macarie, GR, 4^r) sau *dătător* (GS_1, 380^r; GS_2, 236^r); *pricinuitoare* (= acuzativ; Eustatievici, GR, 33; vezi și *pricinuitoarea*, Macarie, GR, 4^r) sau *vinuitor* (GS_1, 380^r; GS_2, 236^r); *chemătoare* (= vocativ; Eustatievici, GR, 33; vezi și *chemătoarea*, Macarie, GR, 4^r) sau *chiemător* (GS_1, 380^r; GS_2, 236^r); *luutoare* (= ablativ; Eustatievici, GR, 33) sau *spui(e)tor* (GS_1, 380^r; GS_2, 236^r) și *făcător* (= instrumental; GS_1, 380^r, GS_2, 236^r).

Denumirile date genului și cazului impun o primă concluzie. Gramaticile alcătuite de Dimitrie Eustatievici și de Macarie au o terminologie morfologică foarte asemănătoare (uneori identică), opunîndu-se împreună celor două copii ale *Tîlcuirii și arătării gramaticii slovenești* (GS_1 și GS_2). Cu toată această separare, care are printre consecințe numărul diferit al cazurilor sau genurilor, terminologia creată respectă (sau reflectă) în majoritatea situațiilor un „tipar" unic. Excepție face doar modul de denumire a ablativului, întrucît în vreme ce *luutoare* (Eustatievici, GR, 33) calchiază cuvîntul latinesc *ablativus*, *spuitor* (GS_1, 380^r, GS_2, 236^r) „traduce" slavonul сказа́тєный (GS_1, 379^r).

Pe baza acestei diferențe și ținînd seamă de originalul *Tîlcuirii și arătării gramaticii slovenești (Gramatica* lui Meletie Smotrițki), se poate afirma că, în vreme ce Dimitrie Eustatievici și Macarie denumesc genurile și cazurile calchiind termenii latinești corespunzători, autorul traducerii românești a gramaticii alcătuite de Smotrițki a avut în mod firesc drept punct de pornire terminologia gramaticală slavonă. Similitudinile constatate prin compararea celor două grupe de texte își găsesc în aceste condiții explicația în existența unui model latin și pentru terminologia utilizată în gramatica slavonă amintită [20].

S i n t a x a era denumită în scrierile de specialitate alcătuite înaintea anului 1780 printr-un neologism, *sintaxis* (Eustatievici, GR, 85; GS_2, 220^r) sau printr-un cuvînt rezultat din calchierea termenului grecesc corespunzător, *încheiere* (Eustatievici, GR, 90[21]; cf. p. 91, unde *încheiere* înseamnă „acord").

---

[20] Vezi pentru aceasta și Diomid Strungaru, *Gramatica lui Smotrițki și prima gramatică românească*, p. 290.

[21] „Ce este sintaxis? Este dreaptă a părților cuvîntului întru sine încheiere și adevărată pricină a cuvintelor celor ce să încheie. Aceasta este după zicerea puterii cuvîntului, dar, după zicerea singurimii cuvîntului, purcede de la această înainte punere grecească σύν (adecă « cum » sau « împreună ») și de la acest grai grecesc ταττω sau τάσσω (adecă « rînduiesc » sau « zidesc »), deci să naște τάξις (adecă « rînduială »). Din aceasta singurimea cuvîntului acestuia *sintaxis* în rumânescul dialect să cuvintează *încheiere*" (Eustatievici, GR, 90).

Terminologia specifică este săracă. Alături de cuvîntul care denumeşte partea gramaticii acum în discuţie şi de *cuvînt*, prin care este desemnată propoziţia (Eustatievici, GR, 11, 27; Macarie, GR, 3^{v}; cf. Eustatievici, GR, 84; ÎV, 29^{v}), termeni deja menţionaţi, mai pot fi amintite : *înţelegere* (= frază; Eustatievici, GR, 83), *tehnologhie* (Eustatievici, GR, 83) sau *tehnologhisire* (= analiză gramaticală; Eustatievici, GR, 83, 86, 87, 88, 89), *încheiere* (= acord; Eustatievici, GR, 91, cf. p. 90, unde acelaşi cuvînt înseamnă „sintaxă"), respectiv *a se încheia* (Eustatievici, GR, 91, 98) sau *a se soglăsui* (= a se acorda; Eustatievici, GR, 96) şi *a se dezsoglăsui* (= a nu se acorda; Eustatievici, GR, 91). Se pot încadra de asemenea în această serie terminologică numele unor construcţii şi fenomene sintactice amintite de Dimitrie Eustatievici : *perifrasis* (Eustatievici, GR, 122), *elipsis* (Eustatievici, GR, 91, 123) şi *tavtologhia* (Eustatievici, GR, 125).

P o e t i c a era considerată în primele gramatici româneşti parte integrantă a gramaticii. Dimitrie Eustatievici şi ieromonahul Macarie discută astfel despre *poetică* (Macarie, GR, 132^{v}, 133^{r}), despre *prosodie* (Eustatievici, GR, 131), despre *stih* (= vers; Eustatievici, GR, 131; Macarie, GR, 133^{r}), despre *pasul* sau *piciorul stihului* (Eustatievici, GR, 131; Macarie, GR, 133^{r}, 134^{r}), despre *troheu* (Macarie, GR, 134^{v}), *troheos* sau *trohei* (Eustatievici, GR, 133), *spondiu* (Macarie, GR, 134^{v}) sau *spondei* (Eustatievici, GR, 133), *iamb* (Macarie, GR, 134^{v}) sau *iamv* (Eustatievici, GR, 133) etc.

Punctele de contact între terminologia poetică utilizată în cele două lucrări sînt însă puţine, originalele fiind diferite, iar modalităţile de adaptare a neologismelor de asemenea.

C o n c l u z i i l e rezultate din analiza lexicului primelor texte lingvistice româneşti sînt numeroase.

Se remarcă în primul rînd numărul mare al cuvintelor specifice paralel cu absenţa unei terminologii populare corespunzătoare. Se constată apoi că lingvistica este prima dintre ştiinţele româneşti care reuşeşte să-şi constituie un lexic de specialitate în adevăratul sens al cuvîntului. În cadrul acestuia se poate stabili chiar o cronologie a etapelor : cele mai vechi cuvinte specifice au apărut prin calchierea terminologiei gramaticale greceşti; peste acestea s-au suprapus ulterior termenii rezultaţi din contactul cu gramaticile latineşti sau slavone.

Modalitatea principală de apariţie a cuvintelor şi construcţiilor specifice primelor gramatici româneşti este calchierea neologismelor sau a structurilor lexicale întîlnite în lucrările străine (greceşti, latineşti sau slavone) utilizate de Dimitrie Eustatievici, de ieromonahul Macarie sau de traducătorul anonim al bucoavnei intitulate *Întîia învăţătură* [22].

Deşi ponderea procedeului este aproximativ aceeaşi în toate scrierile avute în vedere, *Gramatica rumânească* alcătuită de Dimitrie Eustatievici excelează prin explicitarea lui. Dintr-un număr mare de exemple posibile, reproducem doar pe acela referitor la formarea termenului care denumea morfologia : „Etimologhia este cuvînt grecesc purcezînd de la acest nume

[22] Potrivit unui studiu publicat recent de N. A. Ursu *(Un manuscris autograf al lui Dimitrie Eustatievici*, în „Cronica", XV, 1980, nr. 9, p. 8), traducerea *Întîiei învăţături* s-ar datora lui Dimitrie Eustatievici.

grecesc ἔτνμος, adecă drept sau adevărat, şi de la λογος adecă cuvînt, după cum să zice etimologhia *dreaptă* sau *adevărată cuvîntare*" (Eustatievici, GR, 30).

Calchierii i se alătură frecvent împrumutul lexical (termenul sau structura rezultată prin calchiere este dublată adesea de termenul neologic).

În foarte puţine situaţii se apelează la exprimarea perifrastică a unei noţiuni sau a unui concept lingvistic. Dimitrie Eustatievici „defineşte" prin acest ultim procedeu construcţiile şi cuvintele incidente („cuvintele acelea cele ce nu să ţin nici de cele trecute, nici de cele următoare, dar singure prin sine stau ; iară luîndu-să, înţelegerea celor ce s-au grăit întreagă şi săvîrşită rămîne", Eustatievici, GR, 26). La perifrază apelează şi autorul *Întîiei învăţături* atunci cînd vrea să indice cuvintele omonime („cuvintele ceale de schimbată însemnare şi de un fel de grăire", ÎV, 29^{v}).

În ciuda existenţei unor izvoare diferite pentru scrierile cercetate, terminologia întrebuinţată în *Tîlcuirea sau arătarea gramaticii slovenești* (GS_1 ; GS_2), în cele două *Gramatici rumânești* datorate lui Dimitrie Eustatievici şi lui Macarie sau în partea de început a *Întîiei învăţături* este, în linii mari, aceeaşi. Asemănările sau identităţile existente, selectate în mod special în paginile anterioare, îşi găsesc explicaţia în calchierea aceloraşi termeni de origine greacă, slavă sau latină. „Datorită caracterului internaţional al terminologiei gramaticale, termenii româneşti calchiaţi trebuiau, în mod firesc, să fie aceiaşi sau aproximativ aceiaşi la toţi cărturarii epocii respective, fie că erau traduşi după termenii greceşti sau latineşti, fie că copiau termenii corespunzători slavoni, la rîndul lor calchiaţi tot după cei greceşti sau latineşti" [23].

Se poate afirma, în perspectiva faptelor discutate în paginile anterioare, că primele texte lingvistice româneşti aveau un stil diferit de scrierile beletristice contemporane sau de acelea juridic-administrative? Răspunsul nostru este afirmativ, în ciuda faptului că, după cum se ştie, terminologia este punctul de plecare în constituirea unui stil, nu dovada existenţei în sine a stilului respectiv. Lectura unor propoziţii de tipul „Adăogătoarele întru neam să dezsoglăsuiesc de la înfiinţitoare, puindu-se în neamul de mijloc şi socotindu-să ca cele înfiinţitoare, lipsindu-să întru punere de înfiinţitor" (Eustatievici, GR, 91) sau „În-loc-de-numele cel înainte puitori, puindu-să înaintea numelui, înaintea în-loc-de-numelui şi împărtăşirii, să soglăsuieşte în neam în număr şi în cădere, precum şi adăogătoriul cu cel înfiinţitori" (Eustatievici, GR, 96), arată însă cu prisosinţă că ne aflăm deja în faţa unui limbaj strict specializat. Fără ca propoziţiile citate să aibă o structură sintactică aparte, ele sînt accesibile numai „iniţiaţilor" domeniului, datorită unor cuvinte sau sensuri inexistente în limba comună.

3. Terminologia nu este însă singurul indiciu al existenţei unui stil specific textelor lingvistice româneşti anterioare anului 1780.

S i n t a x a enunţurilor se subordonează şi ea necesităţilor domeniului.

---

[23] N. A. Ursu, *Studiu introductiv*, în Dimitrie Eustatievici Braşoveanul, *Gramatica românească, 1757*, Bucureşti, 1969, p. XXV.

Pentru comunicarea unor noţiuni noi sau pentru relevarea unor aspecte ale limbii ignorate de vorbitorul nespecialist, autorii lucrărilor cercetate apelează la d e f i n i ţ i i. Structura acestor construcţii sintactice speciale, specifice stilului ştiinţific, diferă de la un autor la altul. Dimitrie Eustatievici, spre exemplu, preferă definiţiile răspuns la întrebare, bine cunoscute în scrisul vechi românesc în special din catehisme :

„Ce este gramatica? Gramatica este meşteşug carele învaţă bine a grăi şi drept a scrie" (Eustatievici, GR, 11).

Întrebările urmate de răspunsul-definiţie sînt întîlnite şi în una din copiile *Tîlcuirii sau arătării gramaticii sloveneşti :*

„Ce iaste plecarea? Plecarea iaste altă nemică, numai schimbarea cuvîntului întru sfîrşire" (GS_2, 220r).

Majoritatea textelor lingvistice luate drept izvor pentru lucrarea de faţă apelează însă la definiţia pur enunţiativă, echivalentă din punctul de vedere al informaţiei transmise şi uneori chiar din punctul de vedere al formei sau al structurii sintactice cu a doua parte a tipului de definiţie prezentat anterior :

„Slovnirea iaste împreună luare cel mai puţin a două slove" (Macarie, GR, 3v).

„Plecare altă nimic nu iaste numai schimbare cuvîntului întru sfîrşiri sau pren căderi sau prin vremi şi feaţe" (GS_1, 387v).

„Gramatica dec⟨îţ⟩ nemic altă nu iaste numai, după îndireptările care sînt întru dînsa alcătuite graiurelor şi vorbelor, învăţătură, dereapte răspunsuri" (GS_2, 218v).

Toate definiţiile excerptate se bazează pe o explicitare, de obicei de tip atributiv, a cuvîntului la care a fost raportat termenul (neologism sau „traducere" a acestuia) ce trebuie însuşit sau înţeles :

„Numele este o parte a cuvîntului plecată carele fiinţă osăbită sau deobştnică însămnează" (Macarie, GR, 3v).

Definiţiile existente în manuscrisele *Tîlcuirii sau arătării gramaticii sloveneşti* sînt însoţite ca suport al explicitării teoretice, de numeroase e x e m p l i f i c ă r i :

„Graiul iaste a treia parte a cuvîntului ce se pleacă cu feaţe, lucrare şi chipuri, semnînd pre ale sale vreme, cum e *cetesc, ceteşti, ceteaşte*" (GS_2, 245r);

„Număr iaste mulţime sau împuţinare lucrului, cum e *unul, doi, trei* ş-altele" (GS_1, 377v).

Acestea apar, deşi mai puţin frecvent, şi în gramaticile limbii române scrise înaintea anului 1780, scopul urmărit fiind evident acela de a clarifica conceptele lingvistice discutate, deci de a preciza sensul neologismului sau al cuvîntului rezultat din calchierea termenului străin :

„Ce este numele? Este carele prin botez să dă omului, precum *Ioan*" (Eustatievici, GR, 31).

Clarificarea la care ne-am referit se obţine uneori nu printr-un cuvînt-exemplu, ci prin raportare la o situaţie cunoscută celor cărora li se adresează lucrarea :

„Picior sau pas întru poeticescul meşteşug să grăiaşte măsurata şi alcătuita şi numărata alcătuirea, adecă partea stihului celui măsurat... Şi s-au grăit picior cu aducerea de la dobitoace, care cu picioarele trec şi

umblă pentru că, așa și la picioarele ceale măsurate, alcătuirea treace și umblă a cuvîntului" (Macarie, GR, 134^{r}—134^{v}).

Locul definițiilor este luat rar de e x p l i c a ț i i bazate pe sensul elementelor componente ale cuvîntului compus ce trebuie însușit sau înțeles :

„Pentru aceea să numesc împreună glasnice pentru că nu singure prin sine, ci cu singurele glasnicele fac slovnire și dau glasu" (ÎV, 7^{v}).

Ierarhizarea și ordonarea caracteristicilor realității cercetate sau descrise se realizează prin intermediul c l a s i f i c ă r i l o r, structuri sintactice specifice de asemenea lucrărilor științifice :

„Slovele ceale slovenești să despărțesc :
1. întru ceale singure glăsuitoare ;
2. întru ceale împreună glasnice și
3. întru ceale înjugate glăsuitoare sau neglasnice" (ÎV, 7^{r}).

Foarte apropiate de clasificări, ca funcție și structură sintactică de ansamblu, s e r i i l e e n u m e r a t i v e caracteristice pentru stilul primelor scrieri lingvistice românești sînt răspuns la o întrebare :

„Etimologhiia cîte părți are ? Opt : *numele, în-loc-de-numele, graiul, împărtășirea, înainte-punerea, spregărirea, în-mijloc-aruncarea, împreunarea*" (Eustatievici, GR, 30). sau parte componentă a unui enunț explicativ :

„Și sînt prosodii la noi treisprezeace, adecă : *oxia, varia, încovăiata, supțirea, ușoara, titla, tocica mare, tocica mică, împunsurile ceale de-asupra, împunsurile ceale dinlăuntru, căutarea, întrebarea* și *îngrădirea*" (Macarie, GR, 4^{r}).

Ele apar în scrieri care respectă fidel modelul :

„Cîte sînt neamuri ? Neamuri sînt șapte : *bărbătesc, muieresc, demijloc, denpreună, peste tot* și *predenpreună*" (GS$_2$, 227^{r}), dar și în lucrări care prezintă modificarea conținutului scrierii de bază :

„Cîte sînt neamurile stihurilor ? Multe sînt, dar mai alese și mai trebuincioase treisprezece : *exametr* sau *iroicesc, pentametr* sau *eleghiacesc, iamvicesc, horiamvicesc* sau *asclipiadicesc, troheicesc, arhilohicesc, falevțicesc, saficesc, anacreonticesc, aristofanicesc* sau *anapesticesc, leonicesc, decasilavon* și *stihul cel amestecat*" (Eustatievici, GR, 134).

Scopul didactic al primelor texte lingvistice românești duce la apariția frecventă în paginile cercetate a unor r e g u l i referitoare la scrierea cuvintelor :

„Toate cuvintele cele ce să cuvin Dumnezeirii nu numai să cuvine a să începe cu slovă mare și a să însemna cu titla, ci tot cuvîntul cu slove mari a să scrie este cu cuviință" (Eustatievici, GR, 16)
sau la despărțirea lor în silabe :

„Cînd să cuprindu zicerile din slovniri care între ceale singur glasnice au doao sau mai multe împreună glasnice, atuncea către următoarea singură glasnica să socotesc sau să numără acelea împreună glasnice care cu dînsa să înjugă, însă celealalte să cuvin la înainte mergătoarele singur glasnice" (ÎV, 19^{v}—20^{r})

Regulilor de mai sus, normative, li se adaugă altele, descriptive, care completează în mod firesc clasificările :

„Întîia plecare iaste a numelor celor femeieşti, a celora ce întru căderea cea numitoare să săvîrşăsc în *ă* sau *a*, întru căderea cea născătoare în *ii* sau în *ei*, întru căderea cea dătătoare în *ii* şi în *ei*, întru căderea cea pricinuitoare în *ă* sau în *a*, întru căderea cea chemătoare în *ă* sau *a* ...” (Macarie, GR, 10[r])

sau care explică apariţia unor forme :

„Cum să fac acestea? Să adaogă *prea*, precum *slăvit, prea slăvit*, dar sfîrşitura precum a însuşi cu alt asemănătoriului” (Eustatievici, GR, 36).

Caracterul didactic al lucrărilor lingvistice româneşti anterioare anului 1780 explică şi justifică apariţia în cadrul unora dintre ele a e x e r c i ţ i i l o r. Aceste structuri sintactice speciale sînt modele puse la îndemîna învăţătorului pentru ca aceasta să poată organiza verificarea însuşirii materiei predate.

Privite comparativ, exerciţiile existente în bucoavna bănăţeană intitulată *Întîia învăţătură* diferă, prin număr, amploare şi mod de organizare, de acelea întîlnite în *Gramatica rumânească* scrisă de Dimitrie Eustatievici. Două exemple, selectate din ambele lucrări, sînt semnificative în acest sens :

„Între slovnirea zicerilor şi cuvintelor să cade des şi la toată vremea, cînd ascultă învăţătura pruncii, să întrebe pe pruncul care zicere cîte slovniri are. În loc de pildă : БАА-ГО-СЛО-КЄ-НЇ-Є are şase slovniri : 1. БАА- 2. ГО- 3. СЛО- 4. КЄ- 5. НЇ- 6. Є.” (ÎV, 25[r])

„Întru pildă s-au aşezat această următoare înţelegere : *Milostivirea aceasta să arată înţelepţind pre norodul întru facerea bunătăţii mai vîrtos, ceea ce întru ah şi vai au ajuns.*

Întrebarea învăţătoriului

Această înţelegere, după rînduiala cea gramaticească, cîte părţi întru sine cuprinde?

Răspunsul ucenicului

Opt :

1. *Milostivirea, norodul, facerea, bunătatea*, acestea sînt a părţii cei dintîi a etimologhiei, adecă a numelui.
2. *Acesta, cea ce* sînt a părţii a doao, a în-loc-de-numelui.
3. *Să arată, au ajuns* sînt a părţii a treia, a graiului.
4. *Înţelepţind* este a părţii a patra, a împărtăşirii.
5. *Pre, întru* şi iară *întru* sînt a părţii a cincea, a înainte-punerii.
6. *Mai vîrtos* este a părţii a şasea, a spregrăirii.
7. *Ah, vai* sînt a părţii a şaptea, a în-mijloc-aruncării.
8. *Şi* este de partea a opta, adecă a împreunării.”

(Eustatievici, GR, 83)

Tipurile de structuri sintactice discutate anterior caracterizează fiecare dintre scrierile lingvistice româneşti din perioada în discuţie. În una dintre lucrările cercetate, *Gramatica rumânească* a lui Dimitrie Eustatievici, există însă contexte care îmbină definiţia cu clasificările şi cu

exemplificările, adăugînd acestor indicatori sintactici ai nivelului ştiinţific al textului o terminologie specifică şi echivalentele în greacă şi latină ale exemplelor româneşti :

„Acesta să tribuieşte în locul tuturor purtătoarelor, adecă *gerundiorum*, care să sfîrşesc în letinescul dialect : 1. la *-di*, 2. la *-do*, 3. la *-dum*, în locul aceştii nehotărîtoare mai des şi mai ales să pune înfiinţitoriul cel de purces de la graiul cel nehotărîtori, cu aceste înainte puneri *la*, *spre*, *cătră*, *întru*, *dintru*, care în locul acestora graiul cu această părticea *să*, precum : *Mai bine este bogatului a avea bogăţia sa spre chivernisire decît spre stăpînire*, în loc a zice : *pre bogăţia a o chivernisi decît a o stăpîni*. Τὸ πλουτεῖν ἔν τῶ χρῆσθαι μᾶλλον ἢ ἐν τῶ κεκτῆσθαι. *Divitem esse in utendo magis, quam in possidendo consistit.*" (Eustatievici, GR, 108).

Citatul reprodus întăreşte, după opinia noastră, concluzia ce se degajă firesc din analiza anterioară : textele lingvistice româneşti din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea aveau un stil ce poate fi caracterizat fără nici o ezitare drept ştiinţific.

4. Vine în sprijinul acestei concluzii şi **organizarea materiei** pe capitole, subcapitole, paragrafe etc., organizare existentă în toate lucrările studiate.

Rigoarea cerută de această organizare impune apariţia construcţiilor incidente explicative :

„Iară picioare aicea rumâneşte să scrisără numai aceastea *(fiindcă şi cealelalte lăsate şi nescrise picioare toate dintru aceastea să alcătuiesc)*, adecă duoslovnicul şi treislovernicul" (Macarie, GR, 134^{v})

sau a corelărilor dintre diferitele părţi ale textelor cercetate :

„Pentru număr. *Numărul, precum şi la nume, faţa 28*" (Eustatievici, GR, 43),

"дь să zice ca la sîrbi ѣ *(caută cap. 1, luoare de seamă VIII)* : господь zi господѣ. тъ, precum ѣ *(Caută iar acolo)*" (îV, 22^{v}).

Parte importantă a operaţiei de organizare riguroasă a materiei, listele de paradigme sînt specifice scrierilor lingvistice, fiind întîlnite în toate gramaticile studiate. Citäm spre exemplificare numai „paradigma sau arătarea plecării" întîi a numelui din *Gramatica românească* alcătuită de Dimitrie Eustatievici :

„Numărul cel unitori	Cel înmulţitori
Numitoarea : acest prunc	N. aceşti prunci
Născătoarea : a acestuia prunc	N. a acestora prunci
Dătătoarea : acestui prunc	D. acestora sau acestor prunci
Pricinuitoarea : pre acest prunc	P. pre aceşti prunci
Chemătoarea : o, pruncule	C. o, pruncilor
Luutoarea : de la acest prunc	L. de la aceşti prunci"

(Eustatievici, GR, 37)

Citatul reprodus anterior conţine, în afara paradigmei propriu-zise a substantivului, abrevieri ale numelor cazurilor.

Paradigmele reproduse pentru indicarea caracteristicilor unei clase de cuvinte fiind tipice pentru întreaga clasă, este firească reducerea cuvîntului la terminaţie.

Seriile de terminaţii se alătură deci abrevierilor numelor de cazuri, tabelele rezultate fiind de asemenea caracteristice stilului primelor lucrări lingvistice româneşti :

„Femeiască unitoriu
N. ă, a.
N. ii, ei.
D. ii, ei.
P. ă, a.
C. ă, a."
(Macarie, GR, 5ᵛ).

5. Specifice capitolului de prozodie din *Gramatica rumânească* a lui Dimitrie Eustatievici sînt semnele grafice care simbolizează silabele scurte, respectiv silabele lungi :

„Ce este pasul disilav? Este care din doao măsuri scurte sau lungi este cuprins, precum :
Spondei — — ceara
Pirihii ∪ ∪ casa
Trohei — ∪ cinste
Iamv ∪ — voiesc"
(Eustatievici, GR, 133).

6. În sfîrşit, o ultimă caracteristică a scrierilor lingvistice analizate, foarte puţin frecventă, aflată cu siguranţă la începuturile ei, este, la nivelul **morfologiei**, aşa-numitul plural al autorului :

„Supt numărul al 2 şi al 3 aicea *au pus noi* acest feliu de ziceri a cărora slovnirile să cuprind numai din doao slove" (îv, 18ʳ).

Este exemplul citat o inovaţie a traducătorului bucoavnei bănăţene sugerată de existenţa pluralului autorităţii în documentele de cancelarie sau ne aflăm în faţa traducerii fidele a modelului? În stadiul actual al cunoştinţelor noastre este greu de răspuns. Oricare ar fi însă explicaţia, pluralul autorului intră încă din secolul al XVIII-lea în seria caracteristicilor stilului textelor lingvistice.

7. Concluzia, riscînd să pară inutilă la capătul cercetării întreprinse este una singură : cele mai vechi scrieri lingvistice româneşti aveau un stil specific ce poate fi caracterizat prin numeroase particularităţi lexicale, sintactice, de organizare internă a mesajului şi chiar printr-o caracteristică morfologică.

Privite în perspectiva dezvoltării ulterioare, aceste trăsături ale etapei de început a stilului lingvistic românesc sînt relativ stabile. Excepţie face numai terminologia lingvistică. Paralel cu îmbogăţirea acesteia, datorată dezvoltării normale a ştiinţei limbii, are loc schimbarea totală a tipului de elemente componente. Ca urmare a dificultăţilor legate de utilizarea structurilor terminologice realizate prin calc (un calc de structură şi chiar unul semantic înlocuiesc o necunoscută cu alta, adeseori mai greu de reţinut) şi răspunzînd, probabil, tendinţelor de creare a unui limbaj ştiinţific „universal", textele lingvistice moderne adoptă neologismul. Această evoluţie este cerută dealtfel şi de nevoia de concizie formală, paralel cu aceea de precizie semantică, dacă se poate chiar de monosemantism al termenilor specifici, nevoi caracteristice în ansamblu stilului ştiinţific.

SIGLE

Eustatievici, GR	Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, *Gramatica rumânească*, Brașov, 1757 (BAR, ms. rom. 583. Trimiterile se fac la ediția Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, *Gramatica rumânească, 1757*, București, 1969).
GS_1	[*Tîlcuirea sau arătarea gramaticii slovenești*] (BAR, ms. rom. 3473, f. 370^r—403^v).
GS_2	*Tîlcuirea sau arătarea gramaticii slovenești*, (BAR, ms. rom. 312, f. 216—255).
ÎV	*Întîia învățătură a celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești, numindu-să bucoavnă* (BAR, ms. rom. 280, f. 4^v—31^r).
Macarie, GR	Macarie, *Gramatica rumânească*, Sihla, 1772 (BAR, ms. rom. 102).

Decembrie 1979

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

METAFORA ÎN BASMUL EMINESCIAN
FĂT FRUMOS DIN LACRIMĂ

DE

ALEXANDRU METEA

Filonul popular poate fi identificat în opera lui Mihai Eminescu de la primele sale versuri, nu numai în alegerea temelor, ci și în valorificarea poetică a modului folcloric de reprezentare a realității. Din această „fîntînă" a izvorît și *Făt-Frumos din lacrimă*, publicat în „Convorbiri literare", IV, 1 și 15 noiembrie 1870.

Tînărul poet supune basmul folcloric unui profund proces de elaborare personală, asupra căruia și-a lăsat puternic amprenta formația sa romantică, rezultatul fiind „o adevărată poemă în proză" [1], foarte departe de mijloacele tradiționale de expresie ale literaturii epice populare și culte românești. Noutatea prozei artistice eminesciene poate fi pusă în lumină și de cercetarea lexicului dintr-o perspectivă mai largă, care să includă și valorile conotative ale cuvintelor, întrucît limbajul poetic nu se opune celorlalte stiluri ale limbii decît prin faptul că e cel mai puternic dominat de conotații, dintre care cele mai frecvente sînt conotații individuale [2].

Mihai Eminescu a folosit în *Făt-Frumos din lacrimă* 1233 de cuvinte-titlu cu 7075 de ocurențe. Dintre acestea ar putea cumula conotații — fiind cuvinte „pline" — doar 1023 de cuvinte-titlu : 487 de substantive, 190 de adjective, 327 de verbe și 19 adverbe [3], care acoperă 2846 de cuvinte-text. Valoare poetică nu au însă în basm decît 417 cuvinte-titlu, dar numai în 874 de asociații contextuale din totalul de 1579 de ocurențe ale lor, ceea ce reprezintă, procentual, 12,35% din cele 7075 de cuvinte-text și 30,71% din cele 2846 de cuvinte-text care pot avea conotații. Aceasta înseamnă că tot al 8-lea cuvînt din textul basmului cercetat — și aproape tot al 3-lea cuvînt cu valențe artistice posibile — realizează conotații specifice limbii poetice.

Cele 417 cuvinte-titlu care apar în basmul eminescian, cu valoare artistică, ținînd seama de coeficientul de „subiectivitate" pe care îl implică orice apreciere în acest domeniu, au fost folosite astfel : 67 metaforic, 55 în construcții metaforice, 95 cu sens figurat, 61 în contexte figurate, 70 în comparații, 69 ca elemente de personificare, 21 în repetiții și 199 cu valoare de epitet, nu o dată același cuvînt cumulînd, concomitent, două valori.

---

[1] I. Nădejde, *Istoriea limbei și literaturei române*, Iași, 1886, p. 476.

[2] Ion Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, București, Editura Academiei RSR, 1973, p. 41.

[3] Am lăsat la o parte 24 de adjective pronominale cu 88 de ocurențe în text, verbele *a avea*, folosit de 95 de ori numai ca auxiliar, *a fi* în cele 71 de situații cînd este întrebuințat copulativ, și 19 adverbe de mod, cu 29 de ocurențe în text.

Condiție sine qua non a limbajului poetic tradițional, m e t a f o r a [4] ocupă un loc aparte : spre ea tind, și se desăvîrșesc prin ea, toate „figurile", la toate nivelele [5]. Prin natura ei, prin transferul de semnificație pe care îl realizează, metafora accentuează caracterul difuz, și deschis în același timp, al mesajului, cititorul descoperind, cu surpriză, la fiecare lectură a textului, prin parcurgerea drumului invers, deloc ușor, al descifrării acestei figuri de stil, proces care nu se poate termina vreodată [6], fețe nebănuite ale imaginației și sensibilității poetice.

Apropiate de comparație, de care se deosebesc prin absența elementului corelativ, metaforele c o a l e s c e n t e grupează în aceeași structură atît termenul propriu, cît și pe cel figurat, ceea ce permite cititorului decodarea identificării operate de poet între cei doi termeni.

Pornind de la relațiile sintactice dintre termenii identificați explicit, ceea ce face ca metafora coalescentă să fie numită de unii cercetători și e x p l i c i t ă, distingem în *Făt-Frumos din lacrimă* următoarele tipuri de metafore :

1. metafora substantivală apozitivă, provenită dintr-o identificare predicativă din structura căreia a fost lăsat la o parte verbul copulativ *a fi* : împărăteasa tînără — *pat* aurit, însă pustiu și nebinecuvîntat (3/19) [7], ochii ei — două *nopți* turburi, gura ei — un *hău* căscat, dinții ei — *șiruri de petre de mori* (6/38), cerul limpede — o *mare*, soarele — o *față de foc* (10/2), văzu șepte iepe negre, strălucite, șepte *nopți* (16/19), se ridică din pămînt un colț sur, drept, neclintit, un *uriaș* împietrit ca spaima (19/4), ochii ei, două *izvoare* secate (22/24), lungi șiruri ... *dungi* mișcătoare de umbre argintii (20/27—28) ;

2. metafora substantivală atributivă (grupează un termen metaforic, de obicei în cazurile nominativ sau acuzativ, și un termen propriu, mai ales în cazul genitiv și mai rar în cazul acuzativ) : a) metafora este decodabilă printr-un substantiv în cazul genitiv : *argintul crinului* (3/23), *depărtarea nopții* (7/11), în *calea visurilor* ei (10/5), *glasul* cel plîns *al fluierului* (10/6), *duhurile întunericului* (12/25), *glasul izvorului* (13/14, 13/16), *doina izvorului* (13/31), *încreșiturile unui nor* (15/18), *căi a vrăjilor* (17/27), turburea *împărăție a umbrelor* (20/37), *împărăția aerului* (21/10), *inima pămîntului* (23/18) ; b) descifrarea termenului figurat se realizează printr-un substantiv în cazul acuzativ : *palatul de nori* al lunei (4/27), în fiecare braț ardea cîte o *stea de foc* (5/37), un *nor de raze și umbre* (7/22), cai cu *suflet de vînt* (11/12), *moara* cea hîrbuită de *gură* (18/12), *funie de fum* (19/11), drum împărătesc acoperit cu *prund de argint* și bătut cu *pulbere de raze* (20/21), *geană de nouri* (21/38), *botezul de lacrimi* (22/36), *tort de raze* de lună (23/30) ;

---

[4] O vastă bibliografie critică a problemei la Hugo Meier, *Die Metapher*, Winterthur, 1963.

[5] Jean Cohen, *Structure du langage poétique*, Paris, 1966, p. 197.

[6] Tudor Vianu, *Observații asupra metaforei lingvistice*, în *Studii de stilistică*, București, Editura didactică și pedagogică, 1968, p. 377.

[7] Citatele sînt reproduse din Mihai Eminescu, *Proză literară*. Ediție îngrijită de Eugen Simion și Flora Șuteu. Cu un studiu introductiv de Eugen Simion, București, Editura pentru literatură, 1964, p. 3—23.

3. metafora substantivală complement este rară : a) complement direct : și fugea mereu *rupîndu-și cale* prin păduri (7/10) ; b) complement indirect : o viață *plină de dezmerdări* (7/41), nourii cei negri și *plini de furtună* (13/7) ; c) complement instrumental : haină *urzită în discîntece, bătută-n fericire* (7/38) ;

4. metafora substantivală element predicativ suplimentar — foarte rară — ocupă un loc aparte în basmul eminescian : termenul metaforic se referă la subiectul propoziției, dar prin sensul lui este incompatibil — nu și în cadrul fantastic al basmului — cu verbul care îl precedă : fugea mereu, *o stîncă* de peatră îndrăcită (7/9) ;

5. metafora substantivală nume predicativ se realizează exclusiv prin verbul *a părea*, ceea ce ne dă dreptul să o considerăm o metaforă atenuată, spre deosebire de construcțiile citate mai sus, care reprezintă o identificare totală a termenului propriu și a celui figurat. Acest tip de metaforă, cu un statut stilistic neclar (comparație sau metaforă) și cu un pronunțat caracter explicit este în general ocolit de poeții romantici români [8]. Mihai Eminescu, cel puțin în *Făt-Frumos din lacrimă*, include rar verbul *a părea* în structura metaforelor : Haina ei albă și lungă părea *un nor* de raze și umbre (7/22). Conștient de caracterul atenuat al acestui tip de metaforă, foarte apropiat de comparație, poetul grefează construcției inițiale o nouă perspectivă prin determinanții *de raze și umbre*. Tot astfel se explică, credem noi, contextul : ea părea *muiată într-un aer de aur* (7/26), la distanță de cîteva rînduri de primul, care include de astă dată după verbul *a părea* un participiu urmat de o nouă structură metaforică, *aer de aur*, sugerînd strălucirea chipului luminat de razele lunii.

Metafora propriu-zisă sau i m p l i c i t ă este tot o comparație eliptică, dar în structura ei nu apare decît termenul figurat, cel propriu fiind absent, ceea ce îngreunează, uneori, decodificarea. Metafora implicită nu mai exprimă, ci s u g e r e a z ă comparația [9] și de aceea aceasta are prin excelență funcție poetică.

1. metafora implicită substantivală este, în basmul eminescian, mai rară decît cea explicită exprimată prin substantiv : trei zile n-a fost noapte, ci numai *senin* și veselie (4/17), un feli de *foc* nestins îi cutreiera cu fiori de răcoare toți mușchii (9/10), *șerpi* roșii rupeau trăsnind poala neagră a norilor (9/16—17), înfloreau două *stele* albastre, limpezi și uimite — ochii miresei lui (9/27—28) — aici identificarea este decodificată prin apariția termenului propriu la sfîrșit, ceea ce apropie metafora respectivă de tipul coalescent —, vedea din cînd în cînd cîte-o *streanță* uriașă atîrnată de cer (11/22), Făt-Frumos auzi o *vrajă* lungă prin aer (19/18), Iar în mijlocul lui se ridică o *iarbă* lungă și neagră. Era sufletul cel osîndit al babei (19/28—29) — ultima propoziție dezvăluie valoarea metaforică a

---

[8] Gh. Chivu, *Metafora în opera scriitorilor romantici români*, LR, XXII, 1973, nr. 3, p. 223. Paula Diaconescu, *Elemente de istorie a limbii române literare moderne. Partea a II-a. Evoluția stilului artistic în secolul al XIX-lea*, Universitatea din București, 1975, p. 251—252, le consideră comparații.

[9] Paula Diaconescu, *Epitetul în poezia română modernă (I)*, SCL, XXIII, 1972, nr. 2, p. 141.

construcției *iarbă lungă și neagră* —, inundată de o *manta* argintie, apucă și ea calea luminoasă ce ducea în lună (20/35), Norii cerului înmărmuriră și se făcură *palat* sur și frumos (21/37), Din două gene de nouri se vedeau doi ochi albaștri ca cerul, ce răpezeau *fulgere* lungi (21/39), ținură sfat lung cum să fie *luminele* hainei de mireasă (23/24);

2. metafora implicită verbală este foarte frecventă și general răspîndită în operele scriitorilor romantici români, prin intermediul ei realizîndu-se dinamizarea și personificarea [10]. Cu ajutorul ei natura din basmul eminescian dobîndește adesea atribute umane. Iată mai întîi un fragment mai amplu, edificator pentru viziunea metaforică animistă a lui Mihai Eminescu [11] : Văile și munții *se uimeau auzindu*-i cîntecele, apele-și ridicau valurile ca *să*-l *asculte*, izvoarele *își turburau* adîncul, ca *să-și azvîrle* afară undele lor, pentru ca fiecare din unde *să*-l *audă*, fiecare din ele *să poată cînta* ca dînsul cînd *vor șopti* văilor și florilor. Rîurile ce *ciorăiau* mai jos de brîiele melancolicelor stînce *învățau* de la păstorul împărat doina iubirilor, iar vulturii ce stau amuțiți pe crestetele seci și sure a stîncelor nalte *învățau* de la el țipetul cel plîns al jelei (p. 4—5). Spicuim, în continuare, și alte contexte care sprijină afirmația de mai înainte : Florile *luminau* albastre (7/16), o rază de lună *cutreiera* aerul (7/30), cerul *încărunți* de nouri, vîntul începu *a geme* (9/15), Soarele ieșind din răsărit *privi* la ei cu drag (9/34), o lebădă *sfîșia* fața senină a lacului (10/29), mare verde și întinsă, ce *trăiește* în mii de valuri (11/28), valurile *treieră* aria mării (11/29), izvorul *jălea* (13/15), Floarea din fereastră *veghea* (15/18), Noaptea *inundase* pămîntul cu aerul ei cel negru și răcoare (18/21), norii cerului *înmărmuriră* (21/37), ziua-*și muie* aerul în lumină de sărbătoare (22/5), Roiuri de unde răsărind din inima pămîntului le-*a spus* cum cîntă ursitorile (23/18). Uneori metafora verbală plasticizează imaginea, atrăgînd termeni din sfera inanimatului : Ea se aruncă pe treptele de piatră a unei bolte în zid, în care *veghea*, deasupra unei candele fumegînde, icoana (4/4—5), chiotele *despicau* bolta cerului (4/18), O luntre aurită *veghea* undele limpezi ale lacului (5/31). Mai rar, trăirile interioare ale personajelor sînt sugerate, de asemenea, prin verbe folosite figurat, dar care, de cele mai multe ori, datorită întrebuințării frecvente în asemenea contexte, nu mai sînt simțite ca metafore poetice, ci ca sensuri figurate comune : și-n pepturile păstorilor *încolțea* un dor mai adînc (5/14), Pe cînd degetele mele torceau un fir, gîndurile mele *torceau* un vis (7/36), un feli de foc nestins îi *cutreieră* cu fiori și răcoare toți mușchii și toate vinele (9/10—11), baba începu *să turbe* (16/31). Alte metafore verbale atribuie acțiunilor personajelor un caracter deosebit de dinamic : mama pădurilor *îmblă* în împărăția mea *de mînă cu furtuna* (6/25), *brăzda* fața apei în două dealuri (7/8), trupul ei *se risipea* în aer (20/34) sau sugerează dimensiunea neobișnuită a spațiului : pînă unde ochiul *se perde* în albastrul cerului și în verdele mării (11/30—31).

---

[10] Gh. Chivu, *lucr. cit.*, p. 229.

[11] Al. Rosetti și Ion Gheție, *Limba și stilul operei beletristice a lui Mihai Eminescu*, SILRL, II, p. 341.

Cercetarea structurii formale a metaforelor din *Făt-Frumos din lacrimă* evidențiază, spre deosebire de creația în versuri, frecvența metaforei simple, dar așa cum s-a putut vedea din lectura contextelor, în mod voit citate in extenso, de cele mai multe ori ea este însoțită de epitete, uneori chiar și de comparații, ceea ce conferă basmului în proză atribute ale poeziei. Nu o dată consemnăm apariția unor lanțuri de metafore, care identifică însă termeni diferiți. Acestea din urmă, numite de noi construcții metaforice s u c c e s i v e, pun în lumină revenirea statornică a lui Mihai Eminescu în cadrul încifrat al limbajului poetic și regretul oricărei încercări de desprindere din coordonatele acestuia. Contextele următoare cuprind astfel de construcții metaforice succesive : ochii ei — două *nopți* turburi, gura ei — un *hău* căscat, dinții ei — *șiruri de petre de mori* (6/37—38), eram să-ți țes o haină urzită *în discîntece*, bătută-*n fericire* (7/38), Cerul *încărunți* de nouri, vîntul începu *a geme* rece (9/14—15), Șerpi roșii rupeau trăsnind *poala* neagră a norilor, apele păreau că *latră*, tunetul *cînta* adînc ca un proroc al perzării (9/16—18), Cerul limpede — *o mare*, soarele — *o față de foc* (10/2), drum împărătesc acoperit cu *prund de argint* și bătut cu *pulbere de raze* (20/21), Ziua-*și muie* aerul în *lumină de sărbătoare* (22/5—6).

Mai rar, metaforele atrag la rîndul lor alte metafore și putem vorbi de o inducție m e t a f o r i c ă [12], adică o atracție semantico-stilistică între un substantiv folosit metaforic și un verb, care dobîndește astfel, și el, un sens conotativ, chiar dacă, formal, verbul precedă substantivul : în fiecare braț *ardea* cîte *o stea de foc* (5/36), o lebădă *sfîșia fața* senină a lacului (10/29).

Mihai Eminescu pune alături cîteodată, în același context, cuvinte care au mai întîi sens propriu, iar apoi sînt folosite metaforic, figura semantică fiind întărită astfel prin una de construcție, r e p e t i ț i a, deosebit de frecventă în creația sa poetică [13] : împăratul *surîse*, soarele *surîse* (4/15), Pe cînd degetele mele *torceau* un fir, gîndurile mele *torceau* un vis (7/35—36). Uneori în cadrul repetiției metafora ocupă locul întîi : Cînd îl văzu, fața ei *se-nsenină*, cum *se-nsenina* o undă de o rază (14/17), Vezi tu lebăda ceea *îndrăgită* de unde ? Tînăr fiind, aș trebui să fiu *îndrăgit* de viață (10/37—38). Foarte rar metafora este intercalată între termenii proprii : Ei *fugeau* cum *fug* razele lunii peste adîncile valuri ale mării, *fugeau* prin noaptea pustie și rece ca două visuri dragi (12/37—39).

Drumul lui Mihai Eminescu spre clasicizarea expresiei poetice, de o bogăție și varietate necunoscute pînă la el, a fost lung și anevoios : stau mărturie variantele din manuscrisele poetului. O etapă a acestui proces este și basmul *Făt-Frumos din lacrimă*, care — pînă acum —nu a fost

---

[12] Vezi Eugen Dorcescu, *Metafora poetică*, București, 1975, p. 51.

[13] Cf. Paula Diaconescu, *Repetiția, procedeu artistic în poezia lui M. Eminescu*, LL, III, 1957, p. 27—48 ; G. I. Tohăneanu, *Studii de stilistică eminesciană*, București, 1965, p. 80—85 ; id., *Valori artistice ale repetiției în poezia lui Eminescu*, SLLFolc, I, 1969, p. 111—120.

supus unei investigații stilistice monografice[14]. Prezența deosebit de frecventă, alături de epitete și comparații, a metaforelor și a construcțiilor metaforice, specifice mai cu seamă creației în versuri, accentuează, așa cum s-a putut vedea, atmosfera poetică a basmului, care dobîndește, astfel, un loc aparte, în ceea ce privește mijloacele de expresie, nu numai în opera eminesciană, ci și în proza românească.

Decembrie 1979

Timișoara, Calea Bogdăneștilor 2

[14] Cercetătorii metaforei eminesciene s-au oprit, în marea majoritate a cazurilor, numai asupra poeziei : G. I. Tohăneanu, *Sinonimie și polisemie metaforică*, LR, XIII, 1964, nr. 5, p. 495—499 ; id., *Studii de stilistică eminesciană*, București, Editura științifică, 1965, p. 175—187 ; id., *Expresia artistică eminesciană*, Timișoara, Editura Facla, 1975, p. 143—185 ; Ion Dumitrescu, *Metafora mării în poezia lui Eminescu*, București, Minerva, 1972 ; Paula Diaconescu, *Elemente de istoria limbii române literare moderne. Partea a II-a. Evoluția stilului artistic în secolul al XIX-lea*, Universitatea din București, 1975, p. 253—257, mai rar asupra întregii opere beletristice : acad. Al. Rosetti și Ion Gheție, *Limba și stilul operei beletristice a lui Mihai Eminescu*, SILRL, II, p. 339—346 ; Luiza Seche, *Cromatica eminesciană*, CL, XVI, 1971, nr. 2, p. 380—387 ; Gh. Chivu, *Metafora în opera scriitorilor romantici români*, LR, XXII, 1973, nr. 3, p. 217—241 și foarte rar numai asupra prozei : Gh. Bulgăr, *Expresia poetică în proza literară a lui Eminescu*, LL, VI, 1962, p. 175—192.

ORTOGRAFIE, ORTOEPIE ŞI RITM

DE

CONSTANTIN DOMINTE

0. Ne propunem să urmărim în cele ce urmează o problemă de ortografie şi ortoepie românească în relaţie cu ritmul fluxului sonor, pornind mai cu seamă de la texte poetice. Este vorba de scrierea şi rostirea diferitelor forme conjuncte de indicativ prezent, persoana a III-a singular ale verbului **a fi.**

0.1. După cum se ştie, formele respective (la care se adaugă şi variante autonome silabic) constituie o mică mulţime de elemente, care slujeşte foarte bine cele mai variate tipare metrice. Reamintim aici inventarul acelor forme :

1) lit. *este*,
2) pop. şi lit. *e*, *e-*, *-e*,
3) reg. *îi*,
4) poet. *-i*, *i-* (de proveniență pop.).

Pentru cele trei variante grafice de sub 2) se înregistrează patru rostiri, şi anume :

[je] pentru *e* ;

[j+] pentru *e-*, înainte de vocala iniţială a cuvîntului următor, dat fiind că diftongul [je] se reduce în asemenea cazuri la semiconsoană, iar un diftong [ęo] sau altul [ęa] nu este posibil la iniţială în rostirea românească :

„***E-o*** cale-atît de lungă", Eminescu, *La steaua*, I, 2 [1] ;

[je+] pentru *e-*, înainte de consoana, „devenită" iniţială, *n-*, a cuvîntului următor (după pierderea lui *î-*) :

„Nu vedeţi ce-nţelepciune **e-*n*** făptura voastră chiară?",
idem, *Cugetările sărmanului Dionis*, XV, 2 (a se vedea şi *infra*, **1.1.**, 3) ;

[+e] pentru *-e*, după forme atone de dativ ale pronumelor personale *(mi-*, *ţi-*, *i-*, *ni-*, *vi-*, *li-*), muntenism (devenit literar), căci în graiurile de tip moldovenesc apare, în acest context, *-i* [+j] ; ambele uzaje se întîlnesc la Eminescu :

---

[1] Folosim aici sistemul de transcriere fonetică cunoscut din cartea lui Emanuel Vasiliu, *Fonologia limbii române*, Ed. ştiinţifică, 1965, unde se apelează la conceptul „joncturǎ silabică" — fenomenul fiind notat în transcriere prin /+/ *(op. cit.*, p. 106—107, şi trimiterile, p. 110—111). În manualul colectiv *Limba română contemporană* (sub coordonarea acad. Ion Coteanu), vol. I, Editura didactică şi pedagogică, 1974, p. 98, acelaşi autor a renunţat motivat la utilizarea acestui concept în descrierea sistemului fonologic al românei. Recuperăm aici conceptul, foarte util în descrierea unor structuri fonetico-sintactice, considerîndu-l, implicit, element fonetic, nu fonologic.

Cifrele romane şi cele arabe de după titlurile poeziilor din care citǎm indică numărul strofei sau al părţii de poem, respectiv al versului.

„Și de blesteme *mi-e* neagră gura", *Amicului F. I.*, v, 4 *(ibid.*, vii, „Bruh ! *mi-i* frig..." *(Cugetările sărmanului Dionis*, vii, 1).

Faptul că în textele eminesciene găsim cel mai des pe *-i*, și nu pe *-e*, în asemenea contexte (a se vedea, de exemplu : *mi-i*, *Singurătate*, X, 1 ; *ți-i*, *Cugetările...*, v, 2 ; *ni-i*, *Scrisoarea III*, 209, *li-i*, *Cugetările...*, v, 3), ne face să presupunem o intervenție străină, de ordin ortografic, în textul poeziei *Amicului F. I.*, apărută în „Familia", v, 13, 30 martie/ 11 aprilie 1869, revistă a cărei redacție îi ceruse debutantului : „să scrii după ortografia ce o urmăm și noi" („Familia", ii, 8, 15/27 martie 1855). În afara acestui text, mai găsim la Eminescu, cu consecvență, pe *-e* în loc de *-i* numai după pronumele personal de persoana iii singular în dativ neaccentuat, *i-* (a se vedea : *Călin, file din poveste*, iii, 1 ; *Scrisoarea III*, 250), ceea ce se poate explica fie prin evitarea unui moldovenism prea frapant, fie prin intenția de a impune un contrast mai mare între elementele componente ale diftongului „sintactic" [2].

De fapt, toate variantele inventariate aici — cu excepția lui 3) — pot fi întîlnite în textele poetice literare moderne, uneori chiar în același poem, în funcție de rigorile fonetice și metrice : în poezia eminesciană *Floare albastră* găsim *este* (xiv, 4) și *e* (xiii, 4), în *Cugetările sărmanului Dionis* (vi, 3—4) — *-i*, *e* și *i-* :

„Cela-*i* cavaler... *e* iute... oare știe franțuzește ?
Cea ce-ncunjură mulțimea *i-o* romantică copilă".

e și *-i* mai apar, în același vers, în *Scrisoarea III*, 84 : „Bucuroși le-om duce toate, de *e* pace, de-*i* război" [3]. Însă grafia *i-o*, în loc de *e-o* (cum găsim ortografiat în toate celelalte texte eminesciene, cf. „Virtutea ? *e-o* nerozie...", *Scrisoarea III*, 276 și versul citat *supra* din *La steaua)*, aceasta din urmă formînd pereche cu *e-un* (cf. „Vornicel *e-un* greierel", *Călin...*, viii, 47 ; „*E-un* «nu știu cum» și-un «nu știu ce»", *De-or trece anii*, i, 4 și *ibidem*, iv, 4), este o raritate. Am mai întîlnit-o numai la poetesa Alice Călugăru [4] : „...*I-o* beție în afară/ De-orice băuturi ce astăzi prin amestece ne-nving", *Visul*, xv, 5—6 și „E o jertfă... Nu ! *I-o* vrajă...", *ibidem*, xxiv, 5, apoi în textul, tradus, al unei povești [5] : „*I-o* buruiană amară de tot moartea, a suspinat vulpoiul".

Dar nu numai fonetica sau metrica își spun cuvîntul în alegerea unei variante sau a alteia, ci și sintaxa, ca, de pildă, în primul și în ultimul vers ale strofei următoare :

„La orîndă-*i* o beție/ Strașnică în astă-seară/ Nimeni nu mai vrea să știe/ Ce viforniță *e*-afară".
(Șt. O. Iosif, *Veselie*, i)

Primul vers ar fi notat aproape aceeași realitate fonetică cu *e-* în loc de *-i*, iar al patrulea — cu un eventual *-i* în loc de *e-*, dar joncțiunea

---

[2] Precizăm că ediția de care ne-am servit și care prezintă astfel grafiile este *Opere alese*, 1, îngrijită și prefațată de Perpessicius, colecția „Scriitori români", E.P.L., 1964.

[3] Alte asemenea exemple, din Eminescu, Macedonski, Blaga și Arghezi, la I. Funeriu, *Versificația românească*, Facla, 1980, p. 127—129.

[4] *Versuri*, E.P.L., 1968, p. 223, respectiv 226.

[5] *Cum a ajuns lupul cîntăreț. Povești populare săsești*, Editura tineretului, 1962, p. 37.

fonetică a celor două expresii verbale s-a făcut cu elementele sintactice subordonate lor : cu complementele circumstanţiale de loc [6].

1. Din punctul de vedere normativ, referindu-ne la formele grafice „cu cratimă" ale verbului *a fi*, sînt suficiente în limba română scrisă numai trei realizări, dintre cele patru notate sub **0**, şi anume : *e-*, *-e* şi *-i* (pentru *i-*, a se vedea *infra*, **1.4** şi **3**). Să urmărim distribuţia lor :

1.1. *e-* apare :

1) înainte de articolele şi adjectivele nehotărîte *o*, *un* (indiferent dacă substantivul următor este subiect sau nume predicativ, cu alte cuvinte — indiferent dacă verbul este autonom sau copulativ) :

a) cînd cuvîntul precedent se termină în consoană :

„Amurgu-n fund *e-o* geană de crîng cu vişini copţi"
(V. Voiculescu, *Bărăgan în amurg*, V, 4)

„În tot atelierul *ē-un* farmec fără nume"
(G. Tutoveanu, *D. Hîrlescu*, IV, 1)

„Nu tot ce urci înăduşit *e-o* treaptă"
(Gh. Istrate, *Ritual*, III, 4,
vol. *Sceptrul singurătăţii*, p. 3)

Obs. : Dacă în acest context „de dreapta" cuvîntul precedent se termină în vocală, este posibilă şi realizarea *-i* :

„Baba-*i* *o* momîie-n grîu" (Coşbuc, *Calul dracului*, IV, 4);

„Şi vodă-*i* *un* munte" (idem, *Paşa Hassan*, VIII, 6);

„Amintirea-*i* *un* veşmînt răcoros" (Gh. Istrate, *Ritual*, I, 2, în acelaşi volum, p. 43)

(A se vedea şi *infra*, sub **1.3.**, 2), b), Obs.)

b) cînd cuvîntul precedent se termină în *-u semivocalic* [w] :

„În jurul *meu* *e-o* umbră în purpur înecată" (D. Anghel, Şt. O. Iosif, trad. din Ibsen, *Copiii reveriei*, I, 3)

Obs. : De asemenea, cînd terminaţia cuvîntului precedent este *-u vocalic* [u] :

„Acum palatul *nostru* *e-o* ruină" (G. Tutoveanu, *Palatul nostru*, III, 1),

situaţie în care este posibilă şi realizarea *-i*, în special după adverbul de mod de negaţie *nu* :

„...*Nu-i* nimic./ A trecut Acceleratul..." (Topîrceanu, *Acceleratul*, 50—51);

„Dar *nu-i* a mea memoria aceasta" (Gh. Istrate, *Ritual*, I, 1, în vol. *Pseudopatriarchalia*, p. 14).

Expresia *nu-i*, de origine populară, se poate întîlni şi în proză :

„Dar ia-o de unde *nu-i* !" *(Cum a ajuns lupul cîntăreţ...*, p. 47);

„... cercetarea amănunţită a textelor respective *nu-i* absolut necesară" (Iorgu Iordan, *Articole politice*, E.P., Bucureşti, 1979, p. 61).

A se vedea şi *infra*, **1. 3.**, 2), b), versul din D. Zamfirescu.

---

[6] Vezi articolul nostru, *Discordanţe între scrierea şi rostirea românească*, în „Limbă şi literatură", vol. III, 1980, p. 388—400.

Sintagmele subordinative se dovedesc în asemenea cazuri mai „legate" fonetic decît sintagma subiect-predicat.

c)cînd cuvîntul precedent, indiferent de terminaţia lui, este separat prin pauză (grafic : prin virgulă) de complexul verb + articol : „Şi-afară de aceasta, *e-un* miros blînd de floare" (D. Anghel, *Scrisoare*, III, 1);

d) la iniţiala absolută (după [#]) :
„***E-o*** dimineaţă — parcă niciodată/ Nu mi-a fost dat o alta să privesc" (N. Labiş, *III. Frămîntarea intimă*, piesa 4, 1);
„***E-un*** clocot de ulmi, e-un cor ce se zbuciumă-n salturi"
(idem, *Omul comun*, III. *Treapta superioară*, 2. *Tabloul general*, III, 3);
„*e-un* străfund de mare scufundată" (Gh. Istrate, *Ritual*, II, 2, în *Sceptrul singurătăţii*, p. 76)

2) înainte de cuvinte autonome al căror început fonetic este o vocală (de obicei *a-*), indiferent dacă :
a) cuvîntul următor este subiect sau un determinant al cuvîntului-subiect :
„... că-n biata floare cenuşie/ ...*e-atît* parfum şi poezie..."
(D. Anghel, *Măgheranii*, IV, 2—3);
„În văzduh *e-atît* albastru/ În senin *e-atîta* soare !"
(Şt. O. Iosif, *Cucoarele*, II, 1—2);
b) cuvîntul următor este subordonat sintactic verbului (sau nume predicativ, dacă *a fi* = verb copulativ) sau un determinant al cuvîntului subordonat (respectiv, al numelui predicativ) :
„O, *e-atît* de bine cînd pe drumuri ninse/ Întîlneşti o casă..."
(G. Topîrceanu, *Balada călătorului*, I, 1—2);
„E-n zare-acum... *e-aici*... şi iar e-n zare" (M. Codreanu, *Călăreţul*, I, 3);
„mătasea somnului *e-atît* de rece" (Gh. Istrate, *Timp*, II, 3 în *Sceptrul singurătăţii*, p. 10);

3) înainte de cuvinte cu *î-* aferezat :
„Lumina fumegă ; *e-ncinsă* şi grasă" (Gh. Istrate, *Ritual*, III, 1, în *Pseudopatriarchalia*, p. 16);
„poate ţi-e dor de zăpezile întristate pe-o casă/ de gheţarul rătăcitor în care soarele *e-ntemniţat*" (idem, *Ritual*, II, 3—4, în *Sceptrul singurătăţii*, p. 62).

1.2. *-e* apare după formele neaccentuate de dativ, în [j], ale pronumelor personale.

Obs. : *-i* în acest context este un regionalism. Grafia *le-e* („... Fug flăcăii/ Şi ei, toţi, şi nu ***le-e*** sete" — Coşbuc, *Rada*, X, 7) este evident o greşeală, căci, pentru a nu dăuna unităţii ritmului, ar trebui citită cu un *e lung*, neobişnuit în limba română, în absenţa unui diftong *[e̯e] sau *[ee̯] (la acelaşi poet se întîlneşte, cel mai des, grafia *li-e*, cf. : *Zobàil*, X, 4 ; *Cuscri*, IV, 5 ; *Moartea lui Gelu*, XV, 3 ş.a. ; ediţia folosită : *Poezii*, 2 vol., E.S.P.L.A (1958)).

1.3. ***-i*** apare :

1) după cuvintele subordonate sintactic verbului (după numele predicativ, dacă *a fi* = verb copulativ), al căror sfîrşit fonetic este o vocală (de obicei *e*) : ***care-i...***, ***ce-i...***, ***cine-i...***, ***unde-i...?***, ***aşa-i*** :

„Atît de *veche-i* îngroparea" (O. Goga, *Cîntece*, piesa III, I, 1);
„ce *lungă-i* clipa cînd în apa lumii/ ţi se scufundă fruntea aburind" (Gh. Istrate, *Fruct*, III, 1—2, în *Sceptrul singurătăţii*, p. 98);

2) după subiecte (sau determinante postpuse cuvintelor-subiecte) a căror expresie se termină în vocală :

a) dacă cuvîntul următor începe cu o consoană :
„*Mama-i* dusă-n sat..." (Coşbuc, *La oglindă*, I, 3);
„*Asta-i* ce-o doare..." (idem, *Dragoste învrăjbită*, partea a II-a, 30);
„Viaţa *asta-i* bun pierdut" (idem, *Decebal către popor*, I, 1);
„Şi-apoi *acela-i* joc odată !" (Şt. O. Iosif, *Icoane din Carpaţi*, piesa VII, *Ciobănaşul*, IV, 4);
„*Cine-i*?... *Ce-i*?... Ce-a fost pe-aici?" (G. Topîrceanu, *Acceleratul*, 43);
„*ce-i* mai departe mai departe?" (Gh. Istrate, *Ancestrală*, III, 1, în *Sceptrul singurătăţii*, p. 45);
„*veacu-i* purtat pe umeri de adolescenţi" (idem, *Curenţi*, IV, 2, în acelaşi volum, p. 42);

b) dacă cuvîntul următor începe cu vocală (de obicei *a-*) sau semiconsoană :
„*Ea-i atît* de subţirică" (Coşbuc, *Recrutul*, VII, 4);
„Şi *lege-i al* tău glas" (idem, *Doina*, X, 10);
„Iar din cornul păcătos/ Ce să faci? că *osu-i os*" (D. Zamfirescu, *Un cărturar*, 108—109);
„*Luna-i albă*, trecătoare" (A. Maniu, *Cîntec în neguri*, 11);
„însă *greşeala-i ea* însăşi o gură" (Şt. Aug. Doinaş, *Cîntecul visătorului*, V, 3);
„*Zăpada-i albă* neatinsă" (Ana Blandiana, *Ştiu, puritatea...*, II, 3).

Obs. : Uneori chiar înainte de articolele nehotărîte apare varianta *-i* în loc de *e-* :
„Iubirea *mea-i o* blîndă rază" (Goga, *Apus*, I, 1);
„*Acesta-i un* cîntec pe care de mult/ Am vrut să vi-l cînt dumneavoastră" (Topîrceanu, *Fantezie de toamnă*, I, 1—2). Vezi şi *supra*, **1.1.**, 1) a) Obs. De remarcat că *-i* în loc de *-e* înainte de articole nehotărîte este mai des întîlnit la poeţii ardeleni.

3) după anumite conjuncţii terminate în vocală *(că, dacă, ci, şi)*, indiferent de începutul fonetic al cuvîntului următor :
„Ah ! — zise unul — spuneţi *că-i* omul o lumină" (Eminescu, *Împărat şi proletar*, II, 1);
„Simte inima *că-i* plină" (idem, *Făt-Frumos din tei*, XVIII, 4);
„*Şi-i* voinic fără pereche/ Şi e cel mai tare lord" (Coşbuc, *Lordul John*, II, 6—7);
„Alţii zic *că-i* o steluţă ce-a căzut în murgul serii" (D. Zamfirescu, *Ghiocelul alb*, 13).

Obs. : Construcţia se poate întîlni uneori şi în proză :
„Căci, *dacă-i* vorba de imoralitate, eu nu văd una mai mare decît aceea de a încasa, să zicem 300.000 lei pe an şi a face 5—6 sau 10—12 lecţii în total (Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 24).

După conjuncții este posibil și *e-* dacă urmează varianta „aferezată" a prepoziției *în :*

„Simțește că ***e-n*** lume o stranie lumină" (Alecsandri, *Legenda ciocîrliei*, 316).

4) după alte cuvinte (chiar verbe) terminate în vocală :

„nu tot ce *strălucește-**i*** meteor" (Gh. Istrate, *Ritual*, III, 3, în *Sceptrul singurătății*, p. 35).

1.4. Așa stînd lucrurile, se dovedesc nerecomandabile — din perspectiva ortografiei românei literare — notațiile cu *i-* (< mold. *îi* „este", cu *î-* aferezat) în loc de *e-* în versurile următoare :

„Tot ce vezi ***i-al*** lui" (Coșbuc, *Nunta în codru*, V, 6, ed. cit.);

„***I-atîta*** plîns și vaiet..." (Goga, *Afară trece Moartea*, I, 2, în vol. *Poezii*, E.P.L., 1963, p. 330);

„Și cîtă frăgezime ***i-ascunsă***-ntr-un mormînt" (Pillat, *Sonete pariziene : I. Trecătoarei*, IV, 1, în vol. *Poezii*, E.P L., 1965, p. 35).

Dar, de vreme ce ele se întîlnesc în texte, este necesar să fie explicate, iar explicația o găsim în faptul că *e-* (înainte de vocală) și *-i* (realizare considerată *supra* suficientă, în această formă grafică, a verbului) au o rostire identică din punct de vedere fonetic segmental. Mai sus (**0.1.** și **1.—1.3.**) am postulat cîteva norme cu privire la joncțiunea silabică a acestor forme verbale „asilabice", în raport cu care abaterile ar trebui considerate :

— fie simple greșeli de ortografie, justificate eventual de teama unei rostiri *[#ea-], ca în „...***i-al** lui", „***I-atîta*** plîns...",

— fie rezultat al ezitării în alegerea direcției de realizare a joncțiunii silabice, ca în: „cîtă *frăgezime **i-ascunsă***..." (cf. și ***i-o*** din *Cugetările sărmanului Dionis*, VI, 4, menționat *supra*), grafia din versul lui Pillat fiind corigibilă în două moduri :

a) „... frăgezime-***i*** ascunsă..." [frăğezime+j askunsă] — dacă am ține seama exclusiv de realizarea fonetică segmentală a complexului sonor verbal;

b) „... frăgezime ***e***-ascunsă..." [frăğezime j+ askunsă] — dacă ținem seama și de unitatea de ordin sintactic pe care forma verbală, „asilabică" din punct de vedere metric, o realizează împreună cu cuvîntul următor.

Rezultat al unei ezitări asemănătoare pare să fi fost și omiterea literei *-l* (expresie caducă a articolului hotărît m.-n., sg. în limba română contemporană) din versul :

„Tot *codru **e-un*** vîrtej acum" (Șt. O. Iosif, *Furtuna*, V, 5, în *Opere*, Minerva, 1970, p. 27),

care lasă liberă, la lectură, alegerea „direcției" joncțiunii :

a) [kodru+ j un vîrteʒ];

b) [kodru j+ un vîrteʒ] — cum este corect și din punct de vedere sintactic, lectură în eventualitatea căreia este posibilă notarea (și chiar citirea) lui *-l* caduc.

2. Din punctul 3) al paragrafului **1.3,** completat cu observaţia finală, a reieşit că sînt posibile două realizări ale îmbinării verb *a fi* + prepoziţia *în*, şi anume :

a) conj. + *-i* + *în*, cu [+j];

b) conj. + *e* + *-n*, cu [je+].

Ambele realizări se înregistrează şi în context „de stînga" = cuvînt autonom sintactic, terminat în vocală ; cf., pe de-o parte :

„Că *ţara e-n* nevoie" (Alecsandri, *Dumbrava roşie*, 488);

„De cînd tot *ce e-n* lume era numai poveste" (idem, *Legenda ciocîrliei*, 219);

Dar *valea e-n* neagra putere/ A umedei nopţi" (Coşbuc, *Faptul zilei*, III, 5—6),

iar pe de alta :

„Ridică [III pl., n.n.] sitele cu apă, / Să umple vasul şi iar, / Dar apa şiruie şi scapă, / Şi toată *munca-i în* zadar" (Şt. O. Iosif, *Tîrziu*, III, 1—4).

Făcînd abstracţie de faptul că notaţia *e-n* pare să reflecte mai degrabă un fonetism muntenesc, iar *-i în* (*<îi în...*) — unul de tip moldovenesc (amîndouă admisibile în texte poetice literare moderne), conchidem că avem a face cu două *variante libere* ale aceleiaşi construcţii, din punctul de vedere al foneticii şi sintaxei limbii române comune. Dar, din punctul de vedere al unei metrici riguroase, libertatea lor de variaţie ar trebui să fie îngrădită de faptul obiectiv că prepoziţia, monosilabică, este un cuvînt lipsit de accent în frază. Dacă se admite acest ultim punct de vedere drept criteriu în analiza grafiei versurilor de mai sus (iambice la Alecsandri şi Iosif, amfibrahic — la Coşbuc), ar rezulta că numai primul vers citat este corect transpus în codul grafic, cu *e-n* în silabă forte, celelalte fiind susceptibile de corectura *-i în*, în loc de *e-n*, pentru a lăsa prepoziţia „să cadă" integral în silabe slabe, respectiv *e-n* în loc de *-i în*, pentru a nu lăsa prepoziţia singură într-o silabă forte. Din acelaşi punct de vedere, corect transpus grafic este şi trohaicul XV, 2 din *Cugetările sărmanului Dionis*, citat *supra*, la începutul paragrafului **0.1.** Aşa cum sînt notate, ultimele trei mostre înşirate imediat mai sus cuprind licenţe de ordin prozodic (fonetic suprasegmental), mai greu de remarcat decît *numai* (cu structura prozodică —˘, în loc de —˗), din al treilea vers citat acolo [7].

3. Rezumînd această discuţie privitoare la formele „scurte" de indicativ prezent, persoana III singular ale verbului *a fi*, stabilim următorul tabel de „corespondenţe" grafico-fonetice :

Grafie:	*Rostire:*	*Distribuţie:*
e	[je]	formă autonomă silabic
e—	[je+]	formă non-autonomă silabic, înainte de *n-* (*<în-...*)
	[j+]	formă non-autonomă silabic, înainte de vocale

[7] Ediţiile folosite, şi nemenţionate mai înainte, sînt următoarele : D. Anghel, *Poezii*, B.P.T., nr. 445, E.P.L., 1968 ; V. Alecsandri, *Poezii*, vol. II, ed. G. C. Nicolescu, E.S.P.L.A. (1955) ; Ana Blandiana, *Poeme*, Albatros, 1978 ; M. Codreanu, *Scrieri*, vol. I, E.P.L., 1968 ; Şt. Aug. Doinaş, *Hesperia. Versuri*, Ed. Cartea Românească, 1979 ; Gh. Istrate, *Pseudopatriarchalia*, Ed. Cartea Românească (1974), idem, *Sceptrul singurătăţii. Poeme*, Ed. Cartea Românească (1977) ; N. Labiş, *Versuri*, Ed. tineretului (1964) ; A. Maniu, *Scrieri*, vol. I, E.P.L., 1968 ; G. Topîrceanu, *Scrieri alese*, vol. I, ed. Al. Săndulescu, Minerva, 1970 ; G. Tutoveanu, *Versuri*, E.P.L., 1968 ; V. Voiculescu, *Poezii*, Ed. tineretului, 1966 ; D. Zamfirescu, *Opere*, vol. I, ed. Mihai Gafiţa, Minerva, 1970.

—*e* [+e] formă non-autonomă silabic, după *i final (mi-, ți-* etc.)

—i_1 [+j] formă non-autonomă silabic, după *a, e* finale.

Ultima formă se află în relație de „omonimie" cu -i_2, pron. pers., m./f., III sg., D. neacc. și cu -i_3, formă „redusă" a verbului auxiliar de indicativ viitor, persoana II singular (= lit. *vei)* :

„De mi-*i* da o sărutare" (Eminescu, *Floare albastră*, IX, 1).

Grafia *i-*, pe care *supra* **(1.4.)** am încercat s-o respingem cu argumente ca variantă ortografică literară a formei verbale, rămîne validă ca variantă grafică a lui -i_2 (pron. *i:* III sg., D. neacc.), încît putem avea :

i_2 —i_1 (reg.)

și :

i_2 —*e* (lit.),

ca variante fonetice (și grafice) ale construcției *îi e(ste)*. Cf. :

„Dansului meu *i-e* vîntul ecou" (Ana Blandiana, *Dans în ploaie*, I, 4) ;

„Umbrei mele *i-e* frică" (idem, *Umbrei mele i-e frică*, 1 și 11),

dar și (după conjuncție ; exemplul provine din proză) :

„Auzisem că-*i e* rău" *(Amintiri despre G. Călinescu*, Ed. Junimea, 1979, p. 17).

I_2 —*e* se instituie, astfel, în pereche eterografică omofonică lexico-sintactică a formei verbale autonome silabic, e^8.

Mai 1980

Facultatea de limbi străine
București, str. Pitar Moș 7—13

[8] În legătură cu eterografele omofone și cu omografele eterofone din limba (scrierea) română contemporană, a se vedea articolul nostru, *Discordanțe între scrierea și rostirea românească*, „Limbă și literatură", loc. cit.

DESPRE LAT. *FEMINA* ş. a.

DE

IORGU IORDAN

Interesul sau curiozitatea oamenilor, indiferent de formaţia sau pregătirea lor intelectuală, de a cunoaşte originea cuvintelor unei limbi, adică etimologia lor, a fost şi continuă a fi mare, adesea, în anumite epoci, foarte mare. Şi se înţelege uşor de ce. În cazul lingviştilor, este vorba de o obligaţie ştiinţifică, profesională, căreia ei i se conformează şi atunci cînd trebuie să explice modificările fonetice, formele gramaticale şi construcţiile sintactice. La nespecialişti, care alcătuiesc marea majoritate a celor interesaţi în sensul arătat, curiozitatea mi se pare foarte firească şi de aceea oarecum irezistibilă. Ea seamănă cu cea referitoare la cunoaşterea originii genealogice şi, nu de puţine ori, etnice a oamenilor cu care venim în contact : dorim să ştim, în primul rînd, de unde (din ce loc) vin, cine le sînt părinţii, rudele etc. şi care le este meseria.

Etimologia este ramura cea mai complexă şi, deci, cea mai dificilă a lingvisticii. La prima vedere, ea se prezintă, în foarte numeroase cazuri, ca o adevărată axiomă, din cauza simplităţii şi clarităţii ei. Rom. *casă* ⟨ lat. *casa ;* rom. *om* ⟨ lat. *homo ;* rom. *bun* ⟩ lat. *bonus ;* rom. *(a) merge (re)* ⟨ lat. *mergere* etc. etc. Dar problema se complică atunci cînd situaţia diferă, şi aceasta se întîmplă extrem de des. Se pare că, odată cu sporirea dificultăţilor, creşte şi pasiunea, ca să nu spun înverşunarea, de a „etimologiza", atît la specialişti, cît şi la un public mai larg. Marele lingvist francez Antoine Meillet, ca să descurajeze pe amatori şi pe diletanţi, spune că cele mai bune etimologii sînt cele ... deja găsite. Pare o butadă, în fond, este vorba de o idee foarte serioasă, nu în sensul că trebuie să renunţăm la cercetările etimologice, ci că, rămînînd neexplicate un număr considerabil de cuvinte, dificultăţile de a le găsi etimologia sînt foarte mari, şi, în consecinţă, se impune o pregătire temeinică şi la cel mai ridicat nivel ştiinţific pentru a putea duce la bun sfîrşit osteneala noastră.

La îndemnul dat de Meillet se poate adăuga unul similar, venit de la Leo Spitzer, care acum peste 50 de ani a publicat în „Jahrbuch für Philologie", I, 1923, München, sub un titlu foarte sugestiv, articolul „Din atelierul etimologului" : etimologiile trebuie g ă s i t e, nu c ă u t a t e, adică să dai de ele studiind serios problema, nu pornind de la o idee mai mult ori mai puţin preconcepută. Un exemplu în acest sens, negativ, este încercarea lui Gheorghe Giuglea de a explica rom. *brînză*. Autorul a procedat, cred, în felul următor : *-în-* poate proveni în limba noastră dintr-un lat. *-an-* sau *-en-* (acesta, într-o anumită ambianţă fonetică), prin urmare, fiind vorba de un cuvînt vechi, latinesc — terminologia pastorală românească este, în majoritate, de origine latină — a căutat în dicţionare latineşti, bogate în material informativ, cuvinte începătoare cu *bran-* şi *bren-*, care să se potrivească şi ca înţeles cu al nostru („a fierbe" —

laptele, „a fermenta" etc.). Metoda aceasta, care se cheamă „reconstruire" de cuvinte neatestate, pe baza comparației termenilor confruntați, a fost și continuă a fi folosită de către indoeuropeniști (mă refer numai la ei, căci româna e o limbă indoeuropeană), care, necunoscînd limba de bază a latinei, a sanscritei etc. — din cauză că n-a rămas nimic scris în indoeuropeana comună — compară limbile amintite unele cu altele și constată corespondențe perfecte de la una la alta și în toate cazurile în care condițiile sînt aceleași (fonetice și semantice). Această metodă a atras pe unii romaniști și i-a determinat s-o aplice la studiul etimologic al limbilor romanice, nu în cazul cuvintelor presupuse de altă origine, ci al celor latinești neatestate. Campionul acestei metode de cercetare a fost, către sfîrșitul secolului trecut, W. Meyer-Lübke, „principele romaniștilor", cum i-a spus, frumos și, în parte, just, fostul său elev Matteo Bartoli. Poate fi amintit aici un alt fost elev al lui Meyer-Lübke, autorul unui „Dicționar etimologic al limbii franceze", plin de etimoane „reconstruite" (cu *[asterisc] înainte) și — de astădată ne interesează direct pe noi — al unui studiu amplu despre cuvinte românești de origine germanică (peste 40 la număr), pe care, în treacăt zis, nu le-a acceptat aproape nimeni (v. E. Gamillscheg, *Romania Germanica*, III, Berlin-Leipzig, 1936). Aceeași soartă a avut încercarea similară a lui C. Diculescu (v. „Zeitschrift für romanische Philologie", XLII, 1922), care, în plus, era lipsit de o pregătire lingvistică propriu-zisă.

În ce constau dificultățile, de care aminteam mai înainte, ale cercetării etimologice? Voi încerca să le arăt în cele ce urmează. Se știe că sunetele unei limbi suferă de-a lungul timpului modificări, ca orice materie din lumea înconjurătoare. Căci sunetele, dacă facem abstracție de funcțiunea lor — sub acest aspect, ele poartă numele de foneme — sînt materie, ca să zic așa, moartă, fiindcă n-au în sine și nici prin sine nici o semnificație. Transformările la care sînt ele supuse se produc în conformitate cu anumite norme, constatate în mod riguros de către lingviști. De aceea se vorbește de legi fonetice, în sensul că unul și același sunet se modifică în același fel în toate cuvintele în care el se găsește în aceleași condiții. Uneori intervin cauze, de natură tot fonetică (în majoritatea cazurilor), care împiedică modificarea. Se vorbește atunci de excepții la legile fonetice. Trebuie să mai adaug precizarea, foarte importantă, că aceste „legi" au o durată limitată, vreau să spun că ele acționează un interval de timp, mai lung sau mai scurt, după împrejurări. După aceasta, toate cuvintele apărute — vom vedea cum — în limba respectivă nu-și mai modifică sunetele, care se găsesc în aceeași situație, ca mai înainte, cînd legea era „în vigoare".

Lat. *femina*, considerat de Mihnea Gheorghiu (v. „România literară", 17 aprilie 1980) drept etimon al lui *femeie*, nu satisface legile fonetice ale limbii române. Acest *femina* însemna „femeie" (cu sensul germ. *Weib*, nu *Frau* — nuanță semantică foarte importantă!) și s-a păstrat în unele limbi romanice: de ex. fr. *femme*, sp. *hembra*. Rom. *femeie* n-a putut ieși din *femina*, care, potrivit legilor fonetice românești, trebuia să devină *famenă*. Limba noastră are un *famen*, care a însemnat, la început, „castrat, scopit" (de la natură sau printr-o operație), iar apoi „eunuc", ceea ce este cam același lucru, obiectiv vorbind. Sensul figurat este „afemeiat", ca în *Scrisoarea a treia* a lui Eminescu *(niște răi și niște fameni)*. Dicționarele noastre etimologice îl explică dintr-un neatestat *feminus*, masculin

al lui *femina*, cu valoare adjectivală (la fel cu *amicus-amica*, *vicinus-vicina*). Această etimologie îi aparţine lui Hasdeu şi satisface perfect condiţiile atît fonetice, cît şi semantice, care se cer unei explicaţii cu adevărat ştiinţifice. Rom. *femeie* provine din lat. *familia*, care a trecut prin fazele *fămeal'e* (neatestată în dacoromână, dar existentă în arom. *fumeal'e*), *fămeaie* (în limba veche) şi apoi *femeie*. În unele graiuri populare apare sub formele *fomeie*, (cu *ă*> *o* sub influenţa celor două consoane labiale între care se află), *fumeie* (cu *o* neaccentuat> *u*) şi *fimeie* (cu *e* neaccentuat> *i*). În ce priveşte sensul (aparent atît de diferit), se pot invoca aşa-zise paralele semantice. În germană, *Familie* „familie" însemnează acelaşi lucru într-o întrebare ca următoarea, care se pune, în vorbirea familiară, unui tînăr: *Haben Sie Familie?* „Sînteţi căsătorit?" (nu „Aveţi copii?"), deci „Aveţi femeie (soţie)?". În unele graiuri populare, *gloată* „mulţime de oameni" a căpătat înţelesul de „copiii unei perechi de oameni", deci „familie", iar în graiul bănăţean pe acela de „femeie" (v. DA, s.v.). Din cele spuse chiar acum cu privire la *femeie* rezultă că o etimologie justă trebuie să îndeplinească nu numai condiţiile de ordin fonetic, ci şi pe cele de natură semantică. Această modificare semantică, aşa de neaşteptată, aparent vorbind, nu are nimic surprinzător. Realitatea istorică şi socială a impus-o. Femeia este factorul principal în continuarea speciei umane. Ea poartă copilul în pîntecele ei pînă la naştere, tot ea îl creşte, în toate sensurile, pînă la o anumită vîrstă, după care îşi împarte rolul de educator cu bărbatul ei, întrecîndu-l totuşi pe acesta, iarăşi pînă la o anumită vîrstă, în ce priveşte eficacitatea educaţiei. Prin urmare a t r e b u i t oarecum ca ea să fie considerată drept elementul cel mai important al creării familiei şi să fie oarecum confundată cu familia însăşi.

Cuvintele unei limbi sînt în primul rînd cele moştenite din limba de bază. Ele constituie însă o minoritate cantitativ aproape disparentă. Dar servesc la formarea de cuvinte noi prin derivare şi compunere şi, lucru la fel de important, constituie modele pentru adaptarea la sistemul limbii a cuvintelor împrumutate. Condiţiile fonetice şi cele semantice amintite mai sus trebuie respectate şi cînd e vorba de împrumuturi din limbi străine. Despre legile fonetice am spus că au o durată limitată în timp. Împrumuturile (la fel, creaţiile noi prin derivare şi compunere) se adaptează la sistemul limbii în care intră după modelul celor moştenite, de unde urmează că legile fonetice, deşi ieşite din uz, continuă, indirect, să-şi exercite influenţa. Această acţiune este ceea ce se numeşte, de obicei, cu un termen consacrat, asimilarea împrumuturilor la sistemul fonetic creat prin cuvintele moştenite.

Cum rezultă din cele ce precedă, etimologul este obligat să cunoască nu numai istoria limbii pe care o studiază din punctul de vedere al foneticii şi semanticii. Această cunoaştere — am neglijat amănuntul, important totuşi — trebuie să se extindă asupra tuturor epocilor de evoluţie a limbii cercetate. După cum se ştie, texte româneşti propriu-zise avem de abia din secolul al XVI-lea încoace. Ele ne ajută totuşi, în mare măsură, la rezolvarea problemelor etimologice prin faptul că deseori soluţia acestora ne-o oferă formele vechi, ieşite din uz, ale cuvintelor. La cunoaşterea istoriei limbii în acest sens trebuie adăugată aceea a aspectelor ei regionale, şi pentru acelaşi motiv: o formă dialectală ne duce uneori mai direct şi mai uşor la găsirea etimologiei. Limba noastră dispune de numeroase

izvoare în ce privește atît textele vechi (și noi, bineînțeles), cît și aspectele ei regionale (atlase lingvistice generale și, de la un timp, regionale, acestea, parte, în curs de elaborare sau de apariție). Aceasta însemnează că dispunem din belșug de toate mijloacele absolut indispensabile pentru cercetări etimologice.

Mai trebuie însă ceva, și anume o pregătire științifică serioasă. Și aceasta există la un număr impresionant de lingviști, mulți încă tineri și mai tineri. Cu toate acestea, aproape toți (mă refer și la cei vîrstnici) evită cercetarea etimologică. Dezvoltările de pînă aici justifică serios această atitudine. Mihnea Gheorghiu, în articolul citat, îndeamnă pe lingviști să dea dovadă de curaj. Îndemnul acesta este bine să fie urmat, dar cu o condiție, să existe și competența necesară. Curajul singur nu ajunge și mai totdeauna duce la etimologii fanteziste. Un profesor de desen și caligrafie (Alexandru Rezmeriță) a publicat acum cincizeci și ceva de ani un dicționar etimologic al limbii române pe care nu l-a luat în serios nici un lingvist, și nu din spirit de castă sau din invidie, cum s-ar putea crede. (S-a găsit totuși cineva care, nu de mult — cum am arătat într-o notă publicată în revista noastră — pune acest dicționar în lista operelor oarecum fundamentale, dacă nu chiar monumentale, ale lingvisticii naționale, listă din care lipsește totuși *Originea românilor* a lui A. Philippide.)

Ezitarea lingviștilor în materie de etimologie este întemeiată în largă măsură. Ceea ce am arătat în paginile precedente dovedește, sper, că această ramură a științei limbii este cea mai grea dintre toate. Lingviști mari n-au cultivat-o de loc sau, în cazul cel mai bun, s-au apropiat de ea cu sfială. L-am amintit pe Hasdeu cu *famen*. Pot adăuga încă o etimologie, aceasta foarte ingenioasă, a lui : *unealtă* < *une(le) alte(le)*, adică „diverse lucruri" (necesare omului ca *homo faber)* [1]. Episcopul Melhisedec, care nu era nici măcar filolog (și cu atît mai puțin lingvist), a explicat just pe *arminden* „numele popular al zilei de 1 mai" (din sl. *ieremiinŭ dĭnĭ* „ziua sfîntului Ieremia"). A. Philippide s-a ocupat (în „Arhiva" — Iași, XXXV, 1914) de etimologia lui *jioară* din expresia *apă jioară* (sau *vioară)* „apă limpede" (ca cristalul), propunînd ca origine v. gr. ὕαλος „cristal". Această explicație, în care continuu să cred, a fost combătută și înlocuită prin lat. **vivula*, derivat de la *vivus* „viu", deci „apă vie", adică „repede", care, din cauza repeziciunii, este foarte limpede. Pentru discuția de față interesează mai puțin justețea etimologiei propuse de fostul meu profesor și mai mult dimensiunile discuției (25 de pagini), care ilustrează afirmația mea privitoare la complexitatea problemelor etimologice. Exemple similare, din domeniul altor limbi, pot fi citate destul de numeroase. Mă limitez la două studii : fr. *mauvais* < *malefatius* (Hugo Schuchardt) și fr. *dru* < gal. *drutto* (Jacob Jud), reproduse ambele de Leo Spitzer în *Meisterwerke der romanischen Sprachwissenschaft*, I, München, 1930. Fostul nostru compatriot, Lazăr Șăineanu, după stabilirea sa în Franța, a ajuns unul dintre marii lingviști ai lumii, cu o serie de lucrări excepționale, printre ele *Les sources indigènes de l'étymologie française* (trei volume), care revoluționează într-un fel știința etimologică, în sensul că explică prin mijloacele interne ale limbii franceze un mare număr de cuvinte pentru

[1] Această etimologie a fost dată înaintea lui Hasdeu de Budai-Deleanu, cum mă informează Ion Gheție, care face trimitere la Ion Budai-Deleanu, *Scrieri lingvistice*, București, 1970, p. 93.

care predecesorii lui recurseseră la „reconstrucţii" (v. mai sus). A urmat oarecum pe Gilliéron, care a făcut cam acelaşi lucru în unele lucrări ale sale (cf. titlul, semnificativ, al uneia : *Les étymologies des étymologistes et celles du peuple*). La noi, cel mai bun etimolog a fost I.-A. Candrea, autorul principal al *Dicţionarului etimologic al limbii române* (în colaborare cu O. Densusianu), care, din păcate, se opreşte la cuvîntul *(a) putea*, şi autor integral al părţii lingvistice din *Dicţionarul enciclopedic al limbii române*, Bucureşti, 1930. Candrea este urmat astăzi, în calitatea lui de etimolog fruntaş, de acad. Al. Graur, responsabil (pentru latura etimologică) al *Dicţionarului Academiei* şi autor a două volume de etimologii.

În ultima vreme s-a pornit o adevărată vînătoare etimologică pentru... a prinde etimonuri geto-dace. Afecţiunea românilor, firească şi, deci, îndreptăţită din punct de vedere etnic pentru strămoşii lor se extinde şi asupra limbii acestora. Din păcate, în acest domeniu, situaţia se prezintă cît se poate de neclară şi, deci, bogată în riscuri ştiinţifice grave. Teoretic vorbind, nimeni nu poate tăgădui prezenţa unui număr de cuvinte autohtone în limba noastră. Prin urmare, osteneala de a le descoperi este binevenită şi merită să fie încurajată. Cu o condiţie însă, aceea ca ea să vină de la oameni bine pregătiţi şi cu simţ critic dezvoltat. Dificultatea cea mai mare, aproape de nebiruit, constă în faptul că despre limba vorbită de daco-geţi nu se ştie direct aproape nimic. Inscripţiile latineşti găsite pe teritoriul Daciei romane conţin numai nume proprii, de locuri şi de oameni, care, prin metoda eliminării, în sensul că nu sînt latineşti, nici greceşti sau celtice, t r e b u i e să fie autohtone. Lipseşte, aşadar, al doilea termen al comparaţiei, absolut necesar pentru stabilirea etimologiilor. Specialiştii propriu-zişi, adică serioşi, au găsit acest al doilea termen în limba albaneză, bazîndu-se pe identitatea sau înrudirea de aproape dintre strămoşii noştri şi cei ai albanezilor, precum şi, fapt mult mai important, pe constatarea că un număr de cuvinte româneşti „obscure" au termeni corespondenţi aproape identici în albaneză. Procedînd în felul acesta, Gr. Brâncuş, cel mai bun cunoscător al problemei la noi şi ultimul, după ştiinţa mea, care poate greşi, dintre cei ce se ocupă de această problemă în general, a admis existenţa a vreo 80—90 de cuvinte geto-dacice în limba noastră. I. I. Russu, de la Cluj, mai mult istoric, ca să nu spun numai istoric, decît lingvist, a dublat, aproximativ, acest număr. Din păcate, studiile amîndorura rămîn necunoscute unui public mai larg, care, în schimb, află de la amatori şi diletanţi că limba română trebuie să aibă între 2400 şi 4000 de cuvinte moştenite de la strămoşii noştri. Nu ştiu cum s-a ajuns la această cifră. Bănuiesc, dar se prea poate să mă înşel, că vor fi numărat cuvintele despre care se spune în dicţionare că au „origine necunoscută". Ipoteza aceasta se bazează pe afirmaţia făcută de unul dintre amatorii în discuţie că toate cuvintele cu asemenea origine trebuie să fie cuvinte autohtone. La şedinţa la care s-a făcut această afirmaţie, un glumeţ a ripostat că şi *oja* are origine necunoscută şi ...atunci?!

Am crezut că pot încheia oprindu-mă aici, unde mi se pare că există adevărata şi grava primejdie de ordin ştiinţific într-o problemă extrem de serioasă.

Octombrie 1980

Bucureşti, str. Sofia 21

NOI PRECIZĂRI CU PRIVIRE LA MANUALUL DE GRAMATICĂ PENTRU CLASA A V-A

DE

FILOFTEIA MODORAN

În numărul precedent al revistei „Limba română", prof. Ion Popescu, autorul manualului de gramatică pentru clasa a V-a, aduce unele obiecții celor afirmate în recenzia noastră la acest manual, apărută într-un număr anterior al revistei[1].

Ne permitem să răspundem deoarece credem că, în perspectiva unei reeditări a manualului, autorul ar trebui să mai reflecteze asupra obiecțiilor făcute de noi, toate menite să îmbunătățească un manual a cărui valoare nu am contestat-o niciodată.

1. În ceea ce privește **antonimele**, insistăm asupra faptului că tratarea acestei probleme necesită mai multă claritate, pentru ca ea să fie accesibilă elevilor. Este evident, credem, pentru oricine că, dacă pe baza exemplelor *mare-mic*, *jos-sus*, *zgomot-liniște* se deduce definiția „cuvintele... care au sensuri opuse unul altuia se numesc antonime", nici un elev nu va înțelege de ce *băiat-fată* sau *domestic-sălbatic* nu sînt antonime, chiar dacă li se precizează că aceste perechi de cuvinte „sînt opuse ca sens", dar „au note comune". Este evident pentru oricine că nici despre *mare-mic*, *jos-sus* sau *zgomot-liniște* nu se poate afirma că **nu au note comune**. Eroarea de a considera lipsa notelor comune ca o bază pentru relația de antonimie a fost convingător demonstrată în anul 1977, în lingvistica românească, de Maria Iliescu : „afirmația că antonimele prezintă un conținut semantic (cu alte cuvinte un sens) în întregime contrar este eronată, deoarece, încă de la Troubetzkoj, s-a convenit că orice opoziție are o bază de comparație comună. Astfel, trebuie să admitem că, dacă pentru stabilirea unor relații antonimice este obligatorie prezența unor trăsături opuse, pentru *punerea în evidență a acestora este absolut necesară și prezența unor trăsături comune*"[2].

2. Dificultățile în delimitarea **rădăcinii** în clasa a V-a, în care, în afara acestui concept, se utilizează numai conceptele de **temă** și **terminație**, nu credem că sînt atît de mari cum vrea să ne convingă prof. I. Popescu în răspunsul d-sale. Ca dovadă, avem faptul că în manualul d-sale delimitarea se face clar și accesibil. Am adăuga acum observația că în definiția rădăcinii ar trebui să se înlocuiască formularea „mai multor cuvinte" cu „tuturor cuvintelor" (**rădăcina** este elementul comun **tuturor** cuvintelor din aceeași familie, nu numai **al mai multora**). Referitor la explicațiile date în legătură cu noțiunile de **temă** și **terminație**, revenim asupra preci-

[1] Vezi LR, XXIX, 1980, nr. 2, p. 170—173.

[2] Vezi Maria Iliescu, *Antonimele : încercare de definire și clasificare*, în *Probleme de lingvistică generală*, vol. VII, București, Editura Academiei R.S.R., 1977, p. 40.

zărilor noastre anterioare pentru a arăta că definiţia **terminaţiei** rămîne neclară pentru elevi, tocmai fiindcă autorul manualului nu a avut abilitatea de a diferenţia **terminaţia sufix** de **terminaţia lipsită de identitate funcţională.** Această nediferenţiere a dus la contradicţia dintre definiţia dată terminaţiei la p. 20 din manual : „sunetele adăugate la o rădăcină pentru a forma împreună cu aceasta diferite cuvinte" şi cea de la capitolul despre adjectiv : „prin terminaţie aici înţelegem sunetele finale, chiar atunci cînd acestea aparţin rădăcinii" (p. 46). Pentru elevi este prea subtilă precizarea **aici** cuprinsă în definiţia terminaţiei din capitolul consacrat adjectivului. De fapt, la **p. 20.** prof. I. Popescu a definit **terminaţia sufix,** iar la **p. 46 terminaţia** propriu-zisă, fără identitate funcţională. Credem că se putea găsi o metodologie mai bună de marcare a acestei diferenţieri. De exemplu, **terminaţie cu înţeles** şi **terminaţie fără înţeles.** Dar aceasta este numai o sugestie. Nu ne îndoim că, prin experienţa sa, profesorul Ion Popescu va găsi o soluţie mai bună.

Pe de altă parte, deşi autorul afirmă în răspunsul său că „rădăcina nu are nimic de-a face cu terminaţia", totuşi cea din urmă este definită uneori prin referire la cea dintîi, după cum se vede din citatul de la p. 46.

3. În legătură cu folosirea articolului hotărît masculin *lui* la genitiv, înaintea unor prenume feminine, considerăm că astăzi, în condiţiile creşterii şi diversificării tot mai accentuate a mijloacelor de informare (presa, radioul, televiziunea), nu se poate vorbi de o tendinţă specifică doar „unor elevi din mediul urban", cum afirmă autorul manualului în răspunsul său.

Aşa cum arăta acad. Al. Graur, „înlocuirea genitivului articulat, sintetic (articolul fiind pus la urmă) cu cel analitic (articolul proclitic *lui*) reprezintă o tendinţă a limbii care „se dezvoltă ... pe linia generală a evoluţiei limbii române ca limbă romanică" [3].

Dacă autorul vrea să combată tendinţa, trebuie să explice fenomenul sub toate aspectele.

4. În cazul subiectului multiplu din exemplul „eu şi tu învăţăm", precizăm că observaţia noastră nu se referea la acordul predicatului cu acesta, ci la structura subiectului multiplu ca atare *eu şi tu* atît de puţin obişnuită în limba română, încît am considerat că nu e cazul să fie dată ca model într-un manual fără nici o precizare de natură normativă. Structura obişnuită în aceste cazuri este „eu şi cu tine". Admitem însă că am calificat în mod necorespunzător ca **incorectă** construcţia *eu şi tu.*

5. În ceea ce priveşte viitorul, obiecţia noastră se referea într-adevăr exclusiv la formulare şi considerăm că ea îşi păstrează valabilitatea, chiar dacă formulări similare se găsesc în tratate academice, întrucît e de dorit ca cele două forme de viitor să se diferenţieze ca denumire de categoria generală a timpului viitor ori de cîte ori ele sînt puse în relaţie cu aceasta. Deci, pentru a nu spune „viitorul şi viitorul anterior sînt forme

---

[3] Vezi Al. Graur, *Tendinţele actuale ale limbii române,* Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1968, p. 160.

ale viitorului" (cum apare în manual la p. 82), s-ar putea adopta denumirile bine cunoscute : **viitorul I** și **viitorul al II-lea.**

Nu mai insistăm asupra altor observații aduse în discuție de prof. I. Popescu. Comparînd manualul cu observațiile noastre, precum și cu răspunsurile date de autorul manualului, credem că cei interesați pot să-și formeze un punct de vedere obiectiv cu privire la justețea observațiilor noastre și, mai ales, cu privire la scopul cu care au fost făcute.

Nu am căutat să descoperim cu orice preț „erori științifice și didactice", nu am intenționat să dăm „calificative sau verdicte", cum afirmă autorul, ci am formulat unele critici, avînd buna intenție de a sprijini reeditarea manualului de gramatică luat în discuție.

Septembrie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret, 12

ÎN LEGĂTURĂ CU LOCALIZAREA MARAMUREȘEANĂ A TEXTELOR ROTACIZANTE

DE

ION GHEȚIE

Într-o lucrare publicată mai de mult, am arătat că particularitățile de limbă invocate de I. -A. Candrea pentru a localiza în Maramureș traducerea textelor rotacizante delimitează, de fapt, o arie întinsă care cuprindea, în secolul al XVI-lea, Transilvania de nord, Crișana, Maramureșul și, în unele privințe, Banatul și Moldova, prin urmare teritoriul unde se vorbea subdialectul nordic al dacoromânei [1]. Recent, opinia noastră a fost examinată de acad. Al. Rosetti în cea de-a doua ediție a *Istoriei limbii române*. După ce prezintă, succint, punctul nostru de vedere, d-sa își reafirmă convingerea că Maramureșul este locul unde au fost elaborate primele texte literare românești : „Dar pentru Maramureș pledează acțiunea Reformei în acele părți ale Ardealului, precum și prezența unor termeni maghiari, în traducerile rotacizante, cu circulație restrînsă (vezi mai jos, Anexa, p. 741). De asemenea scrisoarea din 1532, pentru care vezi Anexa, p. 751" [2].

Argumentele aduse în discuție de autor în favoarea localizării maramureșene a primelor noastre texte literare sînt neconvingătoare. Nu avem nici o dovadă documentară că Reforma ar fi pătruns printre românii maramureșeni în secolul al XVI-lea, determinînd un curent favorabil traducerii cărților sfinte. Autorul nu furnizează nici o probă în acest sens [3]. Cele mai multe informații despre anumite acțiuni ale Reformei printre români, soldate cu traducerea sau tipărirea unor cărți bisericești, ne duc spre sudul teritoriului de peste munți (inclusiv Banatul) sau spre Moldova, adică spre alte regiuni decît cele în care majoritatea autorilor presupun că au fost traduse Psaltirea și Apostolul. Simplul fapt că nu departe de Maramureș se găseau centrele reformate din Zips și Bistrița nu ne dă dreptul să susținem că o mișcare de prozelitism s-ar fi semnalat printre românii maramureșeni [4].

Într-o lucrare apărută cu cîțiva ani în urmă [5], am arătat că termenii aduși în discuție de acad. Al. Rosetti pentru a întări localizarea maramureșeană a textelor rotacizante nu au forța probatoare pe care le-o atribuie autorul. Ei au fost atestați, în trecut și astăzi, nu numai în zonele nordice

---

[1] *Maramureșul anilor 1500 — patrie a textelor rotacizante?*, în LR, XVII, 1968, nr. 3, p. 251—258 ; retipărită în *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții filologice și lingvistice*, București, 1974, p. 30—43.

[2] *Istoria limbii române. I. De la origini pînă în secolul al XVII-lea*, ed. II, București, 1978, p. 483.

[3] *Ibidem*, p. 486—488.

[4] *Ibidem*, p. 488.

[5] *Termenii de origine maghiară și localizarea textelor rotacizante*, în LR, XXV, 1976, nr. 2, p. 187—190.

ale Ardealului, ci și în cele situate la sud de Mureș sau în Banat (e vorba de cuvintele *adămană*, *felelui* și *fuglu*). Este evident că, în asemenea împrejurări, aportul lor la localizarea maramureșeană-nord-ardeleană a textelor este lipsit de importanță.

În sfîrșit, stîrnește nedumerire amintirea scrisorii din 1532, care ar pleda, după credința autorului, în favoarea teoriei originii maramureșene a textelor de care ne ocupăm. După cum se știe, în scrisoarea menționată se vorbește despre drumul făcut la Wittemberg de un doctor bătrîn din Moldova, spre a-l audia pe Martin Luther și a îngriji de tipărirea, în polonă, germană și română, a Evangheliei și a Epistolelor apostolului Pavel [6]. Nici o aluzie în scrisoare că textele în cauză ar fi fost traduse în afara granițelor Moldovei (în Maramureș). Dealtfel, însuși acad. Al. Rosetti arată că „nu socotim posibil să identificăm traducerile menționate în scrisoarea din 1532 cu traducerile efectuate în Maramureș și în nordul Transilvaniei. Într-adevăr, nu credem că particularitățile de limbă ale acestor texte ar putea fi localizate în Moldova" [7]. Trecînd peste afirmația conținută în ultima frază, a cărei netemeinicie am demonstrat-o nu de mult [8], ne întrebăm în ce măsură faptul că traducerile pomenite în 1532 nu sînt cele rotacizante, cunoscute nouă, poate constitui o dovadă că aceste din urmă texte au fost alcătuite în Maramureș — nordul Ardealului ? !

În concluzie, vom spune că argumentele invocate de acad. Al. Rosetti sînt lipsite de suportul indispensabil al faptelor. Pînă vor fi prezentate argumente noi, de altă valoare, avem dreptul să socotim că localizarea maramureșeană a textelor rotacizante nu este demonstrată.

Iulie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

---

[6] Vezi Ș. Papacostea, *Moldova în epoca Reformei. Contribuții la istoria societății moldovenești în veacul al XVI-lea*, în „Studii", XI, 1958, nr. 4, p. 62—63.

[7] *Op. cit.*, p. 752.

[8] Vezi lucrarea noastră *Moldova și textele rotacizante*, în LR, XXV, 1976, nr. 3, p. 257—268.

CONSFĂTUIRE CU CITITORII

Consfătuirea revistei „Limba română" cu cititorii s-a ținut în anul 1980 la Craiova, în cursul lunii iunie, beneficiind de sprijinul Inspectoratului școlar județean și al Universității din Craiova.

Au participat reprezentanți ai Inspectoratului școlar județean, profesori de la unele școli generale și licee din oraș și elevi. Ședința a fost condusă de acad. Al. Graur, președintele Secției de științe filologice. Din partea Consiliului de conducere al revistei au participat Marius Sala și Laura Vasiliu.

Participanții la discuții au făcut observații pertinente și propuneri judicioase privind conținutul revistei noastre. S-a remarcat că, în general, articolele publicate îi ajută pe profesori să-și rezolve problemele teoretice și practice ivite în procesul de predare, ca și pe cele legate de elaborarea lucrărilor pentru obținerea gradului I sau a celor efectuate pentru absolvirea cursurilor de perfecționare. S-a apreciat că, în primii ani de la apariție, revista a avut o orientare mai accentuat teoretică, fapt care o făcea să se adreseze în primul rînd specialiștilor. În contrast cu aceasta, a fost remarcată și salutată tendința, considerată caracteristică pentru ultimii ani, de a se publica mai multe articole referitoare la probleme mai concrete și prin aceasta de interes mai larg.

Au fost menționate în mod apreciativ articolele de stilistică, menționîndu-se în mod special, în acest sens, contribuțiile acad. I. Coteanu și ale prof. Gh. Tohăneanu. Avîndu-se în vedere, în mod evident, scopul practic al predării, unii vorbitori au făcut propunerea de a se scrie mai mult despre limba și stilul scriitorilor și mai ales despre scriitorii contemporani (prevăzuți în programa școlară).

Preocupați de aceeași practică a predării limbii române, unii dintre cei înscriși la discuții au recomandat publicarea unui număr mai mare de articole (eventual chiar a unor suplimente tematice) din domeniul gramaticii și al vocabularului (cu atenție specială asupra diverselor terminologii științifice, inclusiv cea lingvistică, asupra explicării termenilor și asupra fluctuațiilor existente). S-a recomandat lărgirea rubricii de Consultații în special prin publicarea de articole referitoare la problemele spinoase și controversate cunoscute ca atare din practica predării. S-a recomandat, de asemenea, o rubrică p e r m a n e n t ă de ortografie și punctuație.

În intervențiile lor, vorbitorii s-au referit și la revistele „Limbă și literatură" și „Limbă și literatură pentru elevi", la manualele de circulație, precum și la programa analitică. Conținutul informativ al manualelor a fost considerat în mod critic din perspectiva cerințelor programului, pe de o parte, și a numărului mic de ore acordate limbii române în învățămîntul nostru, pe de altă parte. S-a observat, totodată, numărul insuficient de dicționare explicative și bilingve la îndemîna elevilor, ca și lipsa îndreptarelor ortografice și de punctuație întocmite la nivelul cerințelor școlii.

În încheierea ședinței, acad. Al. Graur, pledînd pentru o mai echilibrată repartiție a orelor de română și latină, pe de o parte, și de alte specialități, pe de altă parte, a subliniat importanța învățămîntului limbii române pentru formația generală a fiecărui tînăr și, implicit, pentru cultivarea limbii noastre naționale, obiectiv principal al revistei „Limba română".

Iulie 1980 L.V.

G. IVĂNESCU, *Istoria limbii române*, Iaşi, Editura Junimea, 1980, XVI + 766 p.

În sfîrşit, *Habemus papam!*, ca să folosesc şi eu formula lui Leo Spitzer, de acum peste o jumătate de secol, cînd a apărut primul volum din *Historische französische Syntax* a lui Eugen Lerch. Dealtfel, nici el n-a fost în întregime original, căci a împrumutat-o din ... terminologia Vaticanului: alegerea unui nou papă, care, de obicei, dacă nu chiar totdeauna, însemnează o operaţie extrem de laborioasă, este anunţată, ca un fel de ... uşurare a electorilor, prin formula amintită. Eu vin, ca să zic aşa, cu o inovaţie, adăugînd, ceea ce ar fi putut spune şi conclavul de la Roma, „în sfîrşit". În adevăr, ştiam, şi nu numai eu, că G. Ivănescu are gata, sau aproape gata de tipar, o istorie a limbii române, a cărei definitivare şi, mai ales, imprimare au de luptat cu numeroase şi importante dificultăţi, unele, obiective, de natură materială, altele subiective. În „Prefaţă", autorul le descrie amănunţit, şi cele dintîi îi fac, mai toate, onoare, întrucît dovedesc o scrupulozitate ştiinţifică şi, totodată, umană, aş zice, uimitoare. Cunosc un singur exemplu similar, pe acela al lui A. Philippide cu capodopera sa *Originea românilor*. Dealtfel, nu-i nimic de mirare în această constatare. Dintre toţi elevii lui A. Philippide, G. Ivănescu se dovedeşte a fi, în toate privinţele, cel mai fidel, ceea ce, ţin să precizez, constituie, cel puţin din punct de vedere strict uman, un mare merit. Printre cauzele sau motivele arătate în „Prefaţă", pentru a explica oarecum întîrzierea apariţiei acestei cărţi atît de aşteptate, autorul nu pomeneşte faptul, cunoscut de mine „din auzite" şi pe care îl prezint, deci, ca atare, fără garanţia certitudinii, că un confrate de breaslă, deşi a acceptat să facă un referat în vederea publicării, a restituit manuscrisul după un an întocmai cum l-a primit. Sper şi doresc ca acest „zvon" să nu corespundă realităţii.

În cele ce urmează mă voi limita la cîteva constatări şi observaţii cu totul generale. Aceasta, nu numai pentru că o recenzie temeinică ar cere — cel puţin în cazul meu — reluarea oarecum a elaborării acestei lucrări, în sensul că ea ar trebui urmărită, controlată şi verificată în ce priveşte părerile emise de autor despre numeroasele aspecte ale problemei supuse cercetării. O asemenea operaţie nu sînt în stare să fac, pe de o parte, din cauză că sînt ocupat cu o lucrare amplă şi grea, a cărei realizare mă sileşte să-mi economisesc, în măsură maximă, timpul, iar pe de alta, pentru că — o spun foarte deschis — nu sînt ceea ce trebuie să fie un adevărat istoric al limbii române.

O constatare care se impune de la prima aruncătură de ochi se referă la erudiţia copleşitoare, asemănătoare, şi de data aceasta, cu aceea a lui A. Philippide, în ce priveşte atît materialul de fapte supuse analizei, cît şi bogăţia informaţiei bibliografice. În ciuda acestei situaţii — mă refer la partea finală a constatării mele —, G. Ivănescu se dovedeşte a fi original în gradul cel mai înalt. Părerile înaintaşilor sînt supuse unei analize critice amănunţite, cu acceptarea sau, de cele mai multe ori, respingerea lor, în general, convingătoare şi una şi cealaltă. Chiar atunci cînd autorul este de acord cu cineva, prezentarea finală a opiniei proprii face impresia că nu datoreşte aproape nimic predecesorului în cauză.

Originalitatea lui G. Ivănescu se manifestă şi în modul de organizare a cercetării considerate în sine. Cartea are zece „părţi", de dimensiuni variabile de la una la alta, fiecare cu capitolele ei, de asemenea diferite numeric între ele. Dau numai titlurile părţilor, pentru ca cititorul să înţeleagă rostul afirmaţiei de mai sus. 1. Preliminarii (cu capitolele: Principiile dezvoltării lingvistice; Originea latină a limbii române; Dialectele limbii române în epoca modernă; Teritoriul de formaţie a limbii române şi a poporului român; Vechimea; Vechimea diferenţierilor dialectale în cadrul românei). 2. Latina de la baza limbii române. 3. Formarea limbii române (din secolul al V-lea pînă în secolul al VII-lea). 4. Limba română primitivă (din secolul al VII-lea pînă în secolul al X-lea). 5. Limba română preliterară (din secolul al X-lea pînă în secolul al XIV-lea). 6. Formarea limbii române vechi (din secolul al XIV-lea pînă în secolul al XVI-lea). 7. Limba românească veche (de la mijlocul secolului al XVI-lea pînă în secolul al XVIII-lea). 8. Limba română în prima perioadă a modernizării ei (de la mijlocul secolului al XVIII-lea pînă în 1829). 9. A doua perioadă a modernizării limbii române. Formarea limbii române moderne. 10. Dezvoltarea limbii române după 1878. Limba română ca expresie a unei culturi de valoare mondială.

Primele cinci părți au împreună o dată și jumătate mai multe pagini decît ultimele cinci. Disproporția aceasta, care poate surprinde prin faptul că istoria limbii noastre pînă prin secolul al XVI-lea a fost mereu cercetată, se justifică totuși, cred eu, pe deplin, întrucît tocmai epoca preliterară a ei pune cele mai multe și mai importante probleme. Tot de aceea, între cele cinci părți ale acestei perioade există deosebiri cantitative aproape minime : fiecare are cam cîte 90 de pagini. În schimb, ultimele cinci părți diferă, adesea enorm, de la una la alta în ce privește acest aspect. Astfel, „Dezvoltarea limbii române după 1878" are numai vreo 30 de pagini, pe cînd „A doua perioadă a modernizării limbii române" ocupă un spațiu de două ori și jumătate mai mare.

Expunerea de pînă aici arată foarte clar că G. Ivănescu se deosebește de predecesorii săi și în ce privește periodizarea istoriei limbii române. Atît Densusianu, cît și Rosetti au procedat strict cronologic, adică pe secole. La fel și autorii primului — îi spun așa pentru ușurarea discuției — Tratat de istorie a limbii noastre, sub influența acad. Al. Rosetti, conducătorul, de fapt, al colectivului. Periodizarea propusă de Ivănescu diferă, deși, într-un fel, mult mai puțin și de cea acceptată pentru noul Tratat, la baza căreia am impresia că stă — sper să nu mă înșel — cel puțin în linii mari, periodizarea lui Ion Gheție, mai apropiată de realitatea istorico-lingvistică decît cea pur cronologică (pe secole).

La începutul acestei dări de seamă am utilizat formula *Habemus papam!* Într-adevăr, avem, în momentul de față, o istorie a limbii române c o m p l e t ă, care merge, cum s-a văzut, de la primele începuturi, adică de la latină, și pînă în zilele noastre. Este aceasta o calitate a operei lui Ivănescu, pe care n-o putem prețui îndeajuns, dacă trecem în revistă pe înaintașele ei. Să nu uităm mai ales că ideea de a întocmi o istorie a limbii române potrivit cu progresele realizate de lingvistica noastră are o vechime de peste două decenii, odată cu înființarea, pe lîngă conducerea Academiei R.P.R., a Comisiei pentru studiul limbii și istoriei poporului român. S-a lucrat, un timp, destul de serios, mai întîi, oarecum la pregătirea terenului, adică a atmosferei, și s-au realizat cîteva studii temeinice, mai cu seamă în domeniul istoriei (în frunte cu arheologia). În ce privește lingvistica, o singură lucrare merită să fie amintită : a lui H. Mihăescu, apărută, nu de mult, într-o ediție franceză, mult îmbunătățită. Din proiectata Istorie a limbii române au văzut lumina tiparului două volume, dintre care unul („Limba latină"), elaborat de filologii noștri clasici, a fost transformat, cu ușoare modificări în vol. I al *Istoriei limbii române*. Alte două au fost redactate, văzute, revizuite etc., dar au rămas în manuscris. Așa se explică hotărîrea de a purcede la elaborarea unui nou Tratat, care, — în măsura în care pot aprecia (cunosc primul volum, despre care am făcut un referat chiar elogios — are șanse să se termine relativ repede și în condiții bune, dacă nu și foarte bune. Pînă atunci, specialiștii, de toate vîrstele și forțele, au la dispoziție cartea lui G. Ivănescu.

În încheiere, îmi permit să-mi exprim satisfacția, științifică, bineînțeles, de ordin aparent personal. Vorbesc ca fost student și profesor al Universității din Iași, deci ca un continuator al tradiției filologice ieșene, creată și dezvoltată de Al. Lambrior, H. Tiktin și A. Philippide.

Cartea lui G. Ivănescu se așază la înălțimea acestei tradiții. Împreună cu *Dicționarul literaturii române* (I-ul volum, pînă la 1900) apărut anul trecut, ea repune școala filologică ieșeană, după o întrerupere cam îndelungată, în drepturile ei.

IORGU IORDAN
București, str. Sofia 21

August 1980

AL. GRAUR, *Dicționar de cuvinte călătoare*, București, Editura Albatros, 1978, 232 p.

Oricine cunoaște multilaterala activitate a lui Alexandru Graur știe ce rol important ocupă în cercetările sale studiul originii cuvintelor. Profund cunoscător al limbilor clasice și al multor limbi moderne, format la școala unor mari lingviști etimologiști — dintre care A. Meillet — și înzestrat cu un simț deosebit pentru etimologie, Al. Graur a acordat totdeauna un interes deosebit o r i g i n i i cuvintelor. Preocupat încă de tînăr de investigațiile etimologice, Al. Graur ne-a lăsat, într-un larg arc de timp, lucrări de bază în acest domeniu ; pe lîngă numeroase studii și note etimologice, o serie de lucrări fundamentale precum acele memorabile *Corrections roumaines au* REW (BL, V 1937, p. 1—47) și două volume mai noi intitulate *Etimologii românești* (București, 1963)

și *Alte etimologii românești* (București, 1975). La acestea a adăugat relativ de curînd o lucrare cu caracter etimologic, de o factură cu totul deosebită, originalul *Dicționar de cuvinte călătoare* (DCC).

Dacă în etimologiile propuse pentru limba română ne-am obișnuit ca autorul să îmbine cercetarea minuțioasă, totdeauna critică, cu ingeniozitatea ipotezelor, etimologiile din DCC ne revelă o altă latură a personalității științifice a autorului, și anume vasta sa informație, documentarea sa impresionantă în zone lingvistice foarte îndepărtate, dar care luminează drumul, uneori extrem de lung, parcurs de împrumuturile din limba noastră. Spre deosebire de dicționarele curente în care se dau indicații etimologice de tipul *avea* din lat. *habere* sau *contur* din fr. *contour*, în dicționarul în discuție se urmărește nu numai originea i m e d i a t ă a cuvintelor ci, pe lîngă aceasta, sursa lor î n d e p ă r t a t ă, deci se cercetează întregul t r a s e u străbătut în istoria sa de un cuvînt cu toate filierele prin care a trecut, altfel spus, b i o g r a f i a cuvintelor. De ex., dacă în DEX vom întîlni la *alcool* indicația că provine din fr. *alcool*, în DCC explicația punctului de plecare al acestei etimologii este împinsă pînă la o formă asiriană — *guhlu* — care a trecut în aram. sub forma *kuhla*, apoi în ar. *kuhl* (cu articolul *al-*), de aici în lat. med. *alokohol* și, în sfîrșit, în limba franceză, *alcool*.

Analiza cuvintelor împrumutate de limba română din diverse limbi străine arată că acestea au adesea la origine cuvinte la rîndul lor împrumutate din alte limbi [1]. Această constatare, valabilă — fără exagerare — pentru orice limbă, a stat la baza genezei prezentului dicționar etimologic de „cuvinte călătoare". Sigur că la unele cuvinte traiectoria este mai scurtă, trecînd numai prin două faze pînă a intra în limba română, de ex. *satîr* provine din tc. *satır* care, la rîndul său, își are originea în ar. *sāṭūr*. La alți termeni însă călătoria, în timp și spațiu, este mai lungă și drumul mai sinuos. De exemplu DCC arată că *schijă* provine din pol. *spiża* „bronz", provenit dintr-un compus germ. *Glockenspeise* „bronz pentru clopot"; ultima parte (germ. *Speise*), la rîndul său, își are originea în it. *spesa* „cheltuială" care provine din lat. *expendere* „a cîntări", „a cheltui". Un itinerar lung, dar tot „european" a parcurs substantivul *vogă:* a pornit din v. germ. **wogon* „a se legăna", a trecut în fr. *voguer* „a pluti" și, de aici, în it. *vogare* „a vîsli", unde s-a creat derivatul regresiv *voga* „succes, reputație", revenit în franceză sub forma *vogue*, care explică, direct, neologismul românesc.

[1] Al. Graur, în *Probleme de lingvistică generală*, VI, 1974, p. 95—97.

DCC arată însă că alte cuvinte vin foarte de departe, trec, uneori, oceanele, de exemplu *canibal* provine, la origine, din amerind. *karaiba* „străin", trecut în sp. *caraibes* „barbari", derivat *caribal*, trecut în fr. *cannibale*, care explică direct cuvîntul românesc. De altfel, foarte multe neologisme care desemnează obiecte, obiceiuri, plante sau păsări specifice unor zone îndepărtate, pătrunse în română prin filiere diverse, aparțin, la origine, unor limbi aflate la mari distanțe, precum chineza *(caolin, ceai, taifun)*, japoneza *(chimono, gheișă, harachiri, samurai)*, eschimosa *(hanorac)*, iavaneza *(batic)*, lapona *(morsă)*, polineziana *(tabu)*; dintr-o limbă indigenă din Australia provine cuvîntul *bumerang*, iar din limbile indigene din America numeroși termeni printre care *cacao, canibal, canoe, cauciuc, chinină, ciocolată, coiot, condor, copal, curara, iguana* etc.

Sigur că lista cuvintelor venite foarte de departe s-ar fi putut lărgi, de ex. cu *sauna* < fr. *sauna* < finl. *sauna* (FEW 20, 53 b), *iglo(u)* < fr. *igloo* < eschim. *iglo* (FEW 20, 54 b) *cangur* < fr. *kangourou* < austr. **kanguru* (FEW 20, 114).

DCC menționează de asemenea că multe cuvinte românești au, la bază, nume proprii de locuri sau de persoane, unele aflate tot la mare distanță, de exemplu *madipolon* < hind. *Mādhavapalam*, numele unei localități, *marochin* < ar. *Marākuš* devenit apoi *Marrakeš*, nume de localitate din Maroc, *șantung* < chin. *Shantoung*, numele unei regiuni.

În alte cazuri se arată în DCC cum drumurile cuvintelor se ramifică și același termen de bază călătorește pe „trasee" diferite, urmînd alte destine lingvistice. Acordînd cuvenita importanță factorului semantic, pe lîngă cel fonetic, Al. Graur urmărește în DCC cuvinte care, aparent, nu ar avea vreo legătură etimologică. Astfel, un drum dublu a avut lat. *bulla*, în evul mediu „ștampilă" și „act ștampilat", care a ajuns prin italiană și franceză la rom. *buletin* și prin spaniolă și franceză la rom. *bolero*.

Toate aceste date sînt deosebit de prețioase pentru a se putea stabili f a m i l i a unor cuvinte. Trasee diferite au parcurs și *cămin, șemineu; șah, cec, eșec; șapcă, chipiu, capelă; busolă, boxă, bucșă, pușcă* etc. Din același punct de vedere la *sirop, șerbet* ar fi trebuit adăugat și *ciorbă* (v. L. Șăineanu, *Influența orientală asupra limbii române*, București, 1900, p. 132).

Interesat de urmărirea etimologiei unui cuvînt pînă la cele mai îndepărtate surse, Al. Graur aduce informații suplimentare în raport cu cele cuprinse în alte dicționare. Astfel, substantivul *anilină* este urmărit de autor pînă în skr. *nīlas* „negru", în timp ce, de exemplu, în NDEH fr. *aniline* este identificat ca provenind dintr-o limbă posterioară (pers.

nil), luată în considerație în DCC numai ca filieră. Un caz asemănător îl prezintă *oloi* care în Et. U este urmărit numai pînă în v. sl. *oleĭ* : Al. Graur aduce în discuție proveniența acestui cuvînt din lat. *oleum* care, la rîndul lui, își are originea în gr. *elaion*. Etimologia cuvîntului *nufăr* este împinsă mai departe în DCC decît în alte dicționare etimologice care merg pînă la etimonul arab ; în DCC punctul de pornire este pers. *nīlūfăr*. În legătură cu acest cuvînt însă trebuie spus că ar fi trebuit inserată și latina medievală : fr. *nénufar* nu provine direct din ar. *nainūfar*, ci prin lat. med. *nenufar* (DE[4]). Pentru că discutăm termenul *nufăr*, credem că s-ar fi cuvenit să se fi rezervat un spațiu, chiar și ca simplă trimitere, pentru *nenufar*, cuvînt existent în dicționarele românești curente. Tot cu această ocazie trebuie observat că uneori în DCC (în comparație cu alte dicționare etimologice) apar alte transcrieri ale cuvintelor străine, de exemplu în DE[4] formele arabe au înfățișarea *nînûfar*, *n lûfar* în timp ce în DCC, *nainūfar*. Un alt exemplu : în DCC etimonul originar al lui *asasin* apare a fi ar. *hašiš*, *haššašīn*, iar în DE[4] *ḥachchâchi*, adj. derivat din subst. *ḥachîch*. Poate că pentru ținuta științifică a acestui dicționar autorul ar fi trebuit să indice sursele, dicționarele sau lucrările cu caracter special folosite. Este adevărat că în substanțialul „Cuvînt înainte" Al. Graur citează cîteva dicționare și lucrări, dar este clar că autorul a avut la îndemînă un număr de izvoare mult mai ridicat. Totodată credem că nu este hazardată propunerea ca, într-o eventuală ediție a II-a, să se explice valoarea, în diverse limbi a unor grafeme cu semne diacritice, care apar la tot pasul, de exemplu care sînt corespondentele fonetice ale v. sl. *ě*, pol. *ż* sau *y*, ar. *ẓ*, hebr. *ḳ*, pers. *ḫ* etc. etc.

Nu de puține ori Al. Graur a adoptat. soluții etimologice diferite față de alte lucrări. De exemplu, în cazul lui *caiac* considerăm că autorul a procedat foarte bine arătînd că acest cuvînt de origine franceză în română, a fost preluat de limba franceză de la eschimoși prin intermediul englezei, și nu direct din limba eschimoșilor în franceză cum apare, de exemplu, în FEW 20, 54 b. în DE[4] sau în NDEH. Substantivul *casată* „tip de înghețată" este derivat în DCC din it. (siciliană) *cassata*, provenit la rîndul său din ar. *qaṣ[c]at* „strachină pentru două persoane" ; VEI, pornind de, la modul de preparare consideră că provine însă din it. v. *cascio* sau din sic. *casu* „brînză" (pentru că se prepară din urdă) „non dalla scodella in cui è apparecchiata". Despre *jur*, Al. Graur afirmă că provine „direct din gr. veche" (s. v. *gir*) ; alte dicționare ale limbii române mai vechi, etimologice (de exemplu Et. Wört. și CDDE) și mai noi, de uz general (de ex. DEX) îl derivă pe *jur* din lat. *gyrus* „cerc" (pentru pronunțarea particulară în latină a lui *y* — ca *ü*, *iu* v. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, I, Paris, 1901, p. 80). Istoria cuvîntului *bumbac* se pare că este puțin diferită de cea prezentată în DCC, avîndu-se în vedere încrucișarea a două căi de pătrundere a bumbacului în țările balcanice : prin bizantini, la neogreci și turci, apoi la bulgari și albanezi și prin negustori italieni la sîrbocroați și la români (v. H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române pînă în sec. al XV-lea*, București, 1966, p. 149, 162). În Marius Sala, Dan Munteanu, Valeria Neagu, Tudora Șandru-Olteanu, *El léxico indigen del español americano*, Mexic—București, 1977 p. 44, la *copal* se citează forma amerind. *copal*, mai apropiată de sp. și apoi de fr. *copal* decît amerind. *kopalli*, citat în DCC la *copal* „rășină". Pentru *batic* nu considerăm că între fr. *batik*, de unde l-a împrumutat limba română, și iavaneza *batic* mai trebuia introdusă ca limbă intermediară mal. *batik*, odată ce se cunosc împrejurările în care acest cuvînt a pătruns în limba franceză direct din iavaneză, în timpul expoziției de la 1900, cînd dansatoarele iavaneze au obținut un mare succes (v. FEW 20, 92, DE[4] s.v.). În cazul lui *asasin* lucrurile sînt însă ceva mai complicate : fr. *assassin* (care stă la baza rom. *asasin*) a fost luat direct din arabă (mai des ca nume propriu) în epoca Cruciadelor, dar a fost și împrumutat din it. *assassino*, provenit din adj. ar. *ḥachchâchi* (v. DE[4]), așa încît credem că, în DCC, între ar. *hassasin* și fr. *assassin* trebuie intercalat, între paranteze, it. *assassino*. Alături de *șindrilă* ar fi trebuit dată și varianta, mai apropiată de etimonul imediat, *șindilă*, ușor de explicat din maghiară (de menționat că forma maghiară din DCC *sindel*, după Et. U. este dialectală, față de lit. *zsindely*). Pentru a se da o explicație consoanei *r* din grupul *dr* nu ar fi fost lipsită de interes citarea formelor conținînd această consoană din bulgară și sîrbocroată (v. L. Djamo-Diaconiță, *Elemente lexicale de origine germană în slavona românească*, în *Omagiu lui Al. Rosetti*, București, 1965, p. 184).

În raport cu alte dicționare etimologice, cel discutat are calitatea de a cuprinde numeroase indicații semantice ; așa cum am remarcat mai sus, autorul acordă un deosebit interes sensului cuvîntului. Astfel, în DCC, pe de o parte se notează înțelesul cuvintelor mai rare sau mai puțin cunoscute în limba română, cuvinte regionale, arhaice, argotice etc. (de exemplu *gabelă*, *imbrohor*, *indrușaim*, *ipecacuana*, *olmaz*, *pont*, *rușfet*, *sandarac*, *sanpan* etc. etc.) iar pe de altă parte, se ; indică semnificațiile etimoanelor succesive instructive din acest punct de vedere sînt, de exemplu, ***bac***, ***barbar***, ***beizadea***, ***culi***, ***curama***

curara, geambaș, gherdan, giubea, glaspapir, kaki. Credem însă că ar fi trebuit lărgit procedeul menționării sensului și la alte cuvinte cel puțin la fel de necunoscute ca cele din prima categorie amintită, ca de exemplu, *azimut, conosament, impedanță, mutelcă, naramză, ordalie, plectron, predelă, sarbacană, șagrin, șalanj, ulema, urlui, vernis, vilaiet*.

Considerăm, de asemenea, că uneori s-ar fi putut îmbogăți informațiile privitoare la semnificația cuvintelor, mai ales cînd lanțul semantic este complicat și mai puțin clar, de exemplu *cotlon* „ungher ascuns". Nu sînt prea limpezi nici trecerile de sens ale altor termeni, de exemplu *alcool, tulpan;* pentru a se explica prezența lui *cavallo* „cal" în cuvîntul *cașcaval* (din it. *cacio* compus cu *cavallo)* vezi VEI „nome preso dalla figura di piccoli cavalli, che per dar a giocare ai fanciulli si formano di questa pasta" (n. n. din brînză).

Extrem de utile sînt în DCC mărcile de uzaj care precizează extinderea în spațiu *(reg.)*, în timp *(înv.)* etc. Socotim însă că ar fi fost necesar să se treacă indicația *înv.* și în dreptul altor cuvinte, precum : *caraulă, funduc, nacaradă*. În schimb, nu credem că *zimbil* poate purta mențiunea înv., odată ce, în N—E Munteniei este încă viu ; acestui cuvînt i s-ar fi cuvenit indicația *reg.*

DCC conține un număr foarte mare de cuvinte (1335), atent explicate. Totuși considerăm că în dicționarul discutat și-ar fi găsit locul și alte cuvinte care, pînă a ajunge în limba română, au „călătorit". Astfel, o istorie interesantă are *calvar* < fr. *calvaire* < lat. bis. *calvaria* (lat. cl. „cap"), traducere din hebr. *Golgotha* „locul capului" (lat. *calvariae locus*, DE[4]). La fel *deroba* „a se sustrage", de la fr. *dérober*<v. fr. **raubon* (germ. *rauben*)(v. NDEH). Alături de *pîrcălab* (<v.germ. prin filieră maghiară) s-ar fi cuvenit să se discute și *pîrgar*, cu o evoluție etimologică similară (v. Djamo, *op. cit.*, p. 182, unde se discută și o altă filieră posibilă pentru *pîrcălab)*. Un cuvînt precum *suitaș* „tresă de galon" — foarte răspîndit în limbajul croitorilor și al mercerici, dar neînregistrat în dicționarele curente ale limbii române — provine din fr. *soutache* care, la rîndul său, își are originea în magh. *sujtás* (FEW 20, 32 b), dacă nu cumva este vorba în limba română de un împrumut direct din maghiară. Termenul *negûs*, cu sensurile 1) „împărat al Etiopiei" și 2) „un tip de corn cu mult mac pe deasupra" (sens obișnuit în anii 40), provine în română din fr. *négus*, care la rîndul lui se explică prin etiop. *negûs* (FEW 20, 88 b, DE[4]) etc.

Procesul „călătoriei" cuvintelor de la o limbă la alta/ altele este foarte complex și, de fapt, trebuie admis că orice limbă p r i m e ș t e, dar, în același timp, și t r a n s m i t e mai departe cuvinte trecute prin filiera ei. Astfel, de exemplu, Al. Graur discută în „Cuvîntul înainte" la DCC despre o serie de cuvinte care au pornit din limba română către alte limbi, în special limbile limitrofe. Un cuvînt ca *brînză*, de origine autohtonă în limba română, a trecut în limbile apropiate geografic de a noastră, dar a mers și mai departe, în limbi din Europa centrală (de exemplu în germană, în franceză). Desigur că ar fi extrem de interesant să se elaboreze un dicționar al acestor cuvinte care, pornite din limba noastră, se regăsesc în spații lingvistice diverse. În DCC (p. 13), Al. Graur notează o serie de lucrări de specialitate care tratează problema împrumuturilor *din* limba română, deci evoluția u l t e r i o a r ă intrării în română a unor cuvinte, româna avînd rol de „filieră". Aici trebuie neapărat subliniat că acest gen de lucrări a fost inaugurat la noi de I.-A. Candrea, care, în 1900, a publicat în „Noua Revistă Română" 1, 9 (399—409) *Elemente române în limbile slavice;* mai tîrziu, în *Dicționarul etimologic al limbii române*, elaborat de I. -A. Candrea în colaborare cu O. Densusianu, paragraful final al articolelor este consacrat indicațiilor privind răspîndirea anumitor cuvinte românești în diferite limbi. Aceasta este o inovație importantă a dicționarului amintit, pentru că a constituit punctul de plecare pentru studii ulterioare destinate influenței exercitate de limba română asupra limbilor vecine (în special) ; dintre studiile elaborate în vremea din urmă (excluzînd pe cele citate de Al. Graur în DCC, p. 13—14) menționăm — în afară de Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1978, p. 429—447, unde se află și o bogată bibliografie — E. Vrabie, *Termeni de origine română în limba bielorusă*, în *Omagiu lui Al. Rosetti*, București, 1965, p. 693—695 ; Silvia Niță Armaș, *În jurul problemei cuvintelor de origine românească în limba slovacă*, în SCL, XVII, 1966, nr. 5 ; Márton Gyula, *Cu privire la studierea influenței române asupra limbii maghiare*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai", Series Philologica, I, 1967 ; E. Vrabie, *Influența limbii române asupra limbii ucrainiene*, în RS, XIV, 1967, p. 149—151 ; Elena Mihăilă-Scărlătoiu, *Emprunts roumains dans le lexique serbocroate*, în „Revue des études sud-est européennes", X, 1972, p. 95—113, și XI, 1973, 2, p. 327—352 ; Szabó T. Attila, *Erdély magyar szótörténeti tár*, Ed. Kriterion, București, vol.I (A—C), 1975, vol. II (Cs—Elsz), 1978 (v. și recenziile din SCL, 1976, p. 553—556, RRL, 1977, 4, p. 505—506 ; *Slownictwo gwarowe a Kultura*, Księga referatów, Kraków, 26—29 XII. 1977 (sub redacția lui M. Karaś), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1975 (v. în special W. Morozowa, p. 15—25) ; F. Bakos, *Les éléments roumains du lexique hongrois*

et quelques problèmes de l'emprunt linguistique, în „Acta linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae", 27 (1—2), 1977, p. 111—160 (discutat de Al. Graur în „România literară", nr. 5 din 8. II. 1979, p. 9, după ce apăruse DCC).

Dicționarul de cuvinte călătoare, unde se discută originea apropiată și îndepărtată a unui mare număr de cuvinte, este menit a satisface setea de cunoștințe etimologice a numeroși cititori (pentru că, după cum se știe, etimologia este domeniul lingvistic cel mai îndrăgit de aceștia — v. PE, p. V); el este însă, așa după cum sperăm că a reieșit din cele de mai sus, un instrument de lucru deosebit de prețios pentru specialiști și un însemnat pas înainte în elaborarea unui atît de așteptat *Dicționar etimologic al limbii române*.

Din toate cele de mai sus rezultă că DCC are o poziție a p a r t e în bibliografia lui Al. Graur și că este u n i c în bibliografia românească de specialitate.

ABREVIERI

BL *Bulletin Linguistique* (1933—1948).
CDDE I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, 1914.
DE[4] O. Bloch, W. von Wartburg, *Dictionnaire étymologique de la langue française*[4], Paris 1964.
Et. U. L. Tamás, *Etymologisch-historiches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budapest, 1966.
Et. Wört. S. Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*, Heidelberg, 1905.
FEW *Französisches Etymologisches Wörterbuch* von W. von Wartburg, Bonn, 1928 ș.u.
NDEH A. Dauzat, J. Dubois, H. Mitterand, *Nouveau dictionnaire étymologique et historique*, Paris, 1964.
PE B. Migliorini, A. Duro, *Prontuario etimologico della lingua italiana*, Torino, 1949—1950.
REW W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1935.
VEI A. Prati, *Vocabolario etimologico italiano*, Torino, 1951.

amerind. = indian din America ; ar. = arab ; aram = aramean ; austr. = australian ; bis. = bisericesc ; chin. = chinez ; cl. = clasic ; franc. = francic ; hebr. = hebraic ; hind. = hindi ; mal. = malaezian ; med. = medieval ; pers. = persan ; sic. = sicilian ; skr. = sanskrit ; v. = vechi (înaintea numelui unei limbi).

Decembrie 1979

Florica Dimitrescu
Facultatea de limba și literatura română
București, str. Edgar Quinet 5—7

SEMNE SAU SIMBOLURI? DESCIFRAREA UNOR SCRIERI ÎN LIMBI NECUNOSCUTE – CU REFERIRE LA ȚINUTURILE CARPATO-DUNĂRENE

DE

DAN SLUȘANSCHI

Mai bine de o sută de ani de cercetare științifică a originilor limbii române au impus ca pe un adevăr de netăgăduit sorgintea ei **latină.** În repetate rînduri însă, de la B. P. Hasdeu încoace, a fost pusă în lumină și contribuția incontestabilă a elementului daco-getic, a **substratului** latinei vorbite în ținuturile carpato-dunărene.

Interesul pentru obîrșia etnică mai îndepărtată a neamului nostru, redeșteptat în ultimele decenii, a determinat un val de încercări de a pune în evidență noi dovezi privind populațiile preromane care au ființat pe teritoriul României de astăzi.

Lăsînd pentru moment la o parte chestiunile privitoare la caracterul și la locul limbii daco-geților, asupra cărora ne vom permite să revenim, vom căuta să trecem acum în revistă unele probleme pe care le ridică stabilirea existenței și descifrarea unor scrieri uitate sau a unor texte în scrieri cunoscute, dar în limbi necunoscute.

Prima problemă cu care ne aflăm confruntați în acest domeniu este aceea de a defini cu acuratețe modul în care un ansamblu de incizii sau de trăsături aflate pe un perete de piatră, pe un bolovan, pe diverse materiale ceramice ș.a.m.d. pot fi considerate s e m n e a l e u n e i s c r i e r i [1]. Să presupunem că, examinînd un număr de bile sau de ovoide calcaroase, vedem pe suprafața lor un șir de șanțuri care ar putea fi tot atîtea incizii. Am avea în acest caz în față o scriere, așa cum s-a susținut de curînd? Primul răspuns trebuie să-l dea nu descifratorul (filolog sau istoric), ci geologul, cunoscător al avatarurilor pietrei. După știința noastră, avizul geomorfologilor este, pînă acum, unul negativ : cauzele care dau lapiezurilor și bilelor calcaroase (de marmitaj) sau trovanților (concrețiunilor rotunjite de diferite dimensiuni aflate în depozite nisipoase) aspectul lor rotunjit (globular, ovoidal) și uneori — dar nu mereu — striat sînt unele absolut naturale : modul lor de formare prin concrețiune, rularea în șuvoaiele rîurilor, atacul neregulat al apei care le dizolvă sînt deopotrivă vinovate de înfățișarea lor finală, așa cum le aflăm în peșteri sau în albiile pîraielor.

---

[1] Se înțelege că această problemă este neavenită în cazul unor scrieri cunoscute deja : aici avem de operat (nu arareori cu destule dificultăți tehnice) transcrierea textelor, pentru a aborda apoi variatele detalii ale interpretării lingvistice a textului transcris (v. mai jos).

Să presupunem, totuși, că în cîteva cazuri am fi avut dovada tehnică a incizării de semne datorate unor unelte omenești, tot după cum mîna omului a intervenit în mod cert într-un alt caz : clasînd fragmentele ceramice aflate în stratul arheologic aparținînd unei culturi dunărene de la jumătatea mileniului al II-lea î.e.n., cineva a putut să-și alimenteze convingerea că are în fața ochilor, în inciziile de pe vase, o scriere. În principiu, în ambele situații astfel definite am putea avea în față fie s i m b o l u r i, fie s e m n e propriu-zise. În primul caz, al simbolurilor, este vorba de reprezentarea nemijlocită (eventual stilizată) a unor imagini convenționale cu valoare ornamentală, dar cu o încărcătură ideologică (în speță, la această epocă, religioasă) [2]; în al doilea caz, ar fi vorba de o scriere în toată puterea cuvîntului, adică de un t e x t, notat cu intenția de a transmite un m e s a j.

Eforturile întreprinse în ultimele trei secole de activitate de cifru și de descifrare (aplicată de la începutul sec. XIX și la textele în limbi uitate) au dus la elaborarea unei întregi metodologii de abordare a unor asemenea fenomene. Vom urmări deci procedura descifratorului care, mergînd pas în pas în analiza sa, dobîndește metodic certitudinea finală asupra caracterului șirului de incizii pe care le are în față : ornamente simbolice sau grafeme (adică semne ale unei scrieri) :

— Înainte de toate este necesar un inventar complet al formelor identificate în *corpus*-ul de materiale date : lista aceasta va cuprinde formele de bază (așa-numitele i n v a r i a n t e, însoțite de variantele lor secundare, mai rare.

— Un asemenea inventar al invariantelor înlesnește o apreciere a t i p u l u i scrierii : dacă cifra nu depășește 35—40 de semne (adesea sînt mai puține), avem înainte un alfabet ; între 40—45 de semne și cca. 100—120 este un silabar ; cîteva sute de semne înseamnă un sistem ideografic (cu mai multe variante posibile) ; cîteva mii implică o scriere pictografică (căreia i se mai spune, după modelul egiptean, hieroglifică).

— Pasul următor, făcut tot mai des în ultima vreme cu ajutorul calculatorului, este acela al stabilirii d i s t r i b u ț i e i semnelor în cadrul secvențelor în care apar, urmărindu-se identificarea valorii celor foarte frecvente : nume proprii, determinative (care indică c l a s e de obiecte : cetate/țară, om/zeu, bărbat/femeie etc.) sau apendici fonetici și/sau morfologici (afixe, terminații ș.c.l.). Tot de aici trebuie să rezulte și separarea textelor în cuvinte, în măsura în care nu a fost descoperit încă de la început un „separator".

Procedura aceasta se va bloca repede în cazul în care avem în față un șir de s i m b o l u r i : invariantele lor sînt foarte puține, cu o distribuție fie canonică (deci unică), fie întîmplătoare (ornamentală), iar semnificația lor magică transpare cu ușurință unui ochi versat [3].

Ajunși pînă în acest punct, bineînțeles în urma unei analize nepărtinitoare, am cîștigat certitudinea asupra răspunsului la întrebarea dacă

---

[2] Între cele mai grăitoare exemple de acest tip se află picturile rupestre, ale căror reprezentări aparțin totodată istoriei artei și celei a religiilor, nu însă și istoriei scrierii.

[3] Desigur, atunci cînd nu dispunem decît de un material infim (ca în cazul tăbliților de la Tărtăria sau Gradiște—Bulgaria), decizia este mult îngreuiată.

sîntem sau nu în prezența unor texte, redactate într-un sistem de scriere cu N grafeme (deci de tip probabil X) cu o distribuție Y, care ne determină să întrevedem o limbă de tip Z.

După cum se vede, procedura este, înainte de toate, una i n t e r n ă, de analiză î n s i n e a stocului de grafeme dat. Aceste preparative care precedă ipotezele de descifrare propriu-zisă sînt indispensabile.

Abia apoi se pot încerca și unele comparații e x t e r n e cu alte sisteme de scriere, căutîndu-se analogii, înrudiri, sau chiar filiații directe. Dar și în acest caz sînt interzise colecțiile de asemănări întîmplătoare — cu scrieri din India, din America sau din Insula Paștelui — în urma dorinței de a găsi cît mai repede unele echivalente fonetice pentru semnele similare celor din altă parte, ca să se ajungă la o „rupere" lingvistică a codului grafic din textele astfel notate, adică de identificare și interpretare plauzibilă și verificabilă a formelor. Procedînd astfel se intră într-un cerc vicios în amîndouă cazurile :

— fie că se pornește de la ideea preconceputâ a unui a n u m i t cod martor (limbă-bază : hittita, greaca sau sanscrita, de pildă), și atunci materialul va fi deformat tot mai mult spre a intra în acest „pat al lui Procust" al ipotezei îmbrățișate de căutător : aceasta este eroarea i d e i i f i x e ;

— fie că, dînd valori fonetice culese de peste tot, în urma celor mai diverse analogii, se ajunge la o transcriere cu totul arbitrară, la un monstru lingvistic a cărui identificare este de-a dreptul iluzorie : aceasta este eroarea h i b r i d u l u i.

Analogiile cele mai prețioase cu alte sisteme de scriere nu sînt cele genealogice : acestea, cînd sînt valabile, se impun aproape de la sine, dar este de notat că n i c i o d a t ă nu presupun acoperiri totale (cu excepția unor cifruri diplomatice și militare).

Mult mai prețioase sînt comparațiile tipologice privind categoriile similare de semne, utilitatea și scopul însemnărilor pe care le reprezintă textele ș.a.m.d. Aici se poate afla unul din punctele slabe ale „cifrului" ; ideală este, de asemenea, posesia unor informații istorice, mai ales cunoașterea unor nume proprii însemnate (antroponime, toponime) valabile pentru epoca textelor studiate.

Toate aceste cerințe rămîn încă de îndeplinit în privința încercărilor recente referitoare la inciziile de pe vase aparținînd culturii Gîrla Mare.

Pînă la realizarea unor progrese mai însemnate în domeniul presupuselor texte datînd de la jumătatea mileniului al II-lea î.e.n., rămîne deschisă, cu tot atîta interes, chestiunea descifrării inscripțiilor în scrieri bine cunoscute (începînd cu jumătatea mileniului I î.e.n.), în care au fost notate texte care aparțin, după toate probabilitățile, traco-dacilor.

Dacă facem abstracție de textele care nu cuprind decît unul sau două nume, doar trei inscripții prezintă un interes major : cele de la Kjolmen (sec. VI î.e.n.) și Ezerovo (sec. V î.e.n.) — ambele din Bulgaria, și cea de la Celei (antica Sucidavă, sec. II e.n.).

Prima, săpată în arc pe o dală funerară, nu are încă o transcriere certă, datorită unor ciudățenii de notare (sau de separare a cuvintelor), deci interpretarea ei este mai mult decît discutabilă.

A doua, incizată pe plăcuța rotativă a unui inel de aur de dimensiuni neobișnuit de mari (în ce scop?), sună astfel :

— pe fața plăcuței { ΡΟΛΙΣΤΕΝΕΑΣΝΕΡΕΝΕΑΤΙΛΤΕΑΝΗΣΚΩΑΡ-
ΑΖΕΑΔΟΜΕΑΝΤΙΛΕΖΥΠΤΑΜΙΕΗΡΑΖ

— pe marginea ei ΗΛΤΑ

După cum se vede, textul este în *scriptio continua*, fără separarea cuvintelor, deci orice identificare a unor unități sintactice, semantice sau morfologice rămîn amăgitoare, în lipsa recunoașterii unor forme dinainte cunoscute : ΡΟΛΙΣ seamănă cu numele regelui *Roles*, dar nu avem nici un criteriu care să ne certifice că asemănarea este altceva decît o întîmplare. Apoi, cînd se încearcă identificarea lui ΑΣ cu „eu" *(as* în bulgară), a lui ΡΑΖ cu „rege" (cf. lat. *reg-is* sau skr. *raja-*), sau chiar a lui ΡΑ cu „zeul soare" al egiptenilor (!), intrăm în plină tăiere arbitrară a textului, fără nici un argument cu oarecare greutate. Atîta vreme cît nu știm la ce servea inelul, nici cum să separăm cuvintele (spre a putea identifica morfemele), nici ce idiom martor să aducem în comparație, „descifrările" acestei inscripții vor constitui tot atîtea afirmații fără demonstrație. În mod paradoxal, un sistem mai „arierat" de scriere, ca acela al unui linear silabic, al cuneiformelor, sau chiar al hieroglifelor ne-ar fi ajutat mai mult în interpretare, datorită semnelor lor ajutătoare (determinative și apendice fonetice). Alfabetul grecesc, cu claritatea citirii sale, ne închide orice cale de acces direct la înțeles.

În aceeași situație se află și cea de-a treia inscripție, incizată tot pe un inel de aur, dar de tip verigă, al cărei text misterios este :

ΒΡΩΛΥΘΡΙΣ ‖ ΒΕΙΝΔΡΥΗΣΟΥΑΡΟΥΛΟΝ

Încercarea de a „rupe" codul acestor inscripții cu ajutorul unor martor îndepărtați, cum sînt greaca veche, lituaniana sau chiar reconstrucția indo-europeană directă, este sortită eșecului, tot după cum o inscripție rudimentară românească, în scriere continuă, n-ar avea nici o șansă de interpretare (în lipsa cunoașterii românei) doar prin mijlocirea unei comparații cu franceza sau chiar cu latina. Cu amărăciune, dar nu fără speranță, sîntem nevoiți să așteptăm ca arheologii să repete fericitele descoperiri care au deschis acest capitol al cercetării, aducînd la iveală inscripțiile de mai sus.

Nu vom uita însă, totodată (așa cum o arăta învățatul clujean I. I. Russu), că, după spusele lui Aelianus *(Varia historia*, VIII, 3) „Se zice că la vechii traci nimeni nu știa slovele ; ba mai mult, toți barbarii locuitori ai Europei socoteau chiar că e cea mai mare rușine să te folosești de scris". Dificultățile noastre de a defini mai limpede, pe baza unor atestări directe, limba daco-geților, își au obîrșia nemijlocită în acest tabù, în acest refuz al scrierii. Opțiunea strămoșilor preromani pentru oralitate, datina lor de a-și grava tradițiile în memorie și nu în piatră sau în metal, a avut îndoitul efect de a le slăbi rezistența culturală față de influența autoritară a modelului latin și de a ne lipsi pe noi de expresia statornică a gîndirii și a graiului lor.

Octombrie 1980

Facultatea de limbi străine
București, str. Pitar Moș 7—13

BIBLIOGRAFIE FUNDAMENTALĂ

J. CHADWICK, *The Decipherment of Linear B*, Cambridge, 1958.
M. COHEN, *L'Écriture*, Paris, 1953.
D. DIRINGER, *Writing*, Londra, 1962.
J. FRIEDRICH, *Entzifferung verschollener Schriften und Sprachen*, Berlin — Heidelberg — New York, 1954.
C. HIGOUNET, *L'Écriture*, Paris, 1955.
H. JENSEN, *Geschichte der Schrift*, Hanovra, 1925.
J. LECLANT (ed.), *Le déchiffrement des écritures et des langues*, Paris, 1975.
W. A. MASON, *A History of the Art of Writing*, New York, 1920.
L'Écriture et la psychologie des peuples, Paris, 1963.
Tainy drevnix pis'men. Problemy dešifrovki, Moscova, 1976.

B[illegible]TECA „ASTRA"
SIBIU

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române : gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie. Revista publică, de asemenea, articole de lingvistică generală.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în 2 exemplare, dactilografiate la două rînduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date din text, tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la unu în continuare. Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul Comitetului de redacție cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 4 (patru) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
79717 București, Calea Victoriei nr. 125, sectorul 1

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacţia I. Coteanu, **Istoria limbii române**, vol. II, 1969, 464 p., 30 lei.

Sub redacţia Al. Graur, **Gramatica limbii române**, vol. I şi II, ed. a II-a revăzută şi adăugită, tiraj nou, 1972, vol. I, 349 p., 20 lei; vol. II, 589 p., 20 lei.

I. COTEANU, **Stilistica funcţională a limbii române**, 1973, 204 p., 10,50 lei.

* * * **Istoria ştiinţelor în România. Lingvistica.** Sub redacţia acad. Iorgu Iordan, 1975, 166 p., 7,50 lei.

* * * **Istoria ştiinţelor în România. Etnologia** de Romulus Vulcănescu, **Folcloristica** de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.

* * * **Fonetică şi dialectologie**, IX, 1975, 256 p., 16,50 lei.

ION GHEŢIE, **Baza dialectală a românei literare**, 1975, 655 p., 48 lei.

* * * **Semiotica folclorului, Abordare lingvistică-matematică.** Sub redacţia Solomon Marcus, 1975, 268 p., 13,50 lei.

* * * **Dicţionarul limbii române (DLR), tomul** IX, R, 1975, 642 p., 91 lei.

ANCA GIURESCU, **Les mots composés dans les languages romanes**, 1975, 172 p., 9,75 lei.

* * * **Dicţionarul explicativ al limbii române (DEX)** 1975, 1 052 p., 150 lei.

* * * **Coresi, Psaltirea slavo-română, 1577**, 1976, 780 p., 52 lei.

FLORA ŞUTEU, **Influenţa ortografiei asupra pronunţării româneşti**, 1976, 244 p., 11 lei.

* * * **Manuscrisul de la Ieud.** Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă şi indice de Mirela Teodorescu şi Ion Gheţie, 1977, 208 p., 18 lei.

Sub redacţia Al. Graur şi Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română**, vol. II, **Prefixele**, 1978, 385 p., 25 lei.

H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe**, coeditare cu Société d'editions „Les belles lettres" — Franţa, 1978, 401 p., 32 lei.

MIHAI MORARU şi CĂTĂLINA VELCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii române vechi**, volumul I, **Cărţile populare laice**, partea I, 1976, 242 p., 19 lei; partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.

FL. MARCU şi C. MANECA, **Dicţionar de neologisme**, ed. a III-a, 1978, 1 168 p., 116 lei.

Sub redacţia Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, **Dicţionarul limbii române, (DLR)**, tom. XI, partea 1, litera Ş, 1978, 272 p., 40 lei.

ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană**, 1978, 255 p.+16 pl.+1 hartă, 20 lei.

* * * **Documente şi însemnări româneşti din sec. XVI.** Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandra Roman-Moraru, Introducere de Alexandru Mareş, 1979, 500 p., 31 lei.

LR, Anul XXX, nr. 1/1981, Bucureşti, p. 1—100

I. P. Informaţia c. 2737

42 200

Lei 6.—

T 8250

LIMBA ROMÂNĂ

2

ANUL XXX
1981
martie—aprilie

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

0 IUI 2005

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. IORGU IORDAN — redactor-şef
FLORA ŞUTEU — redactor-şef adjunct
MIOARA AVRAM
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — membru al Colegiului de redacţie
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
CONSTANTIN JALBĂ — membru al Colegiului de redacţie
ION POPESCU
MARIUS SALA
LAURA VASILIU — secretar responsabil de redacţie

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentele dv.

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), Calea Victoriei nr. 125, Sectorul 1, 79717 Bucureşti.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la I L E X I M, DEPARTAMENTUL EXPORT — IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137-telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie, nr. 3.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue «Limba română» paraît 6 fois par an. Le prix d'un abonnement annuel est de 30 $.

Toutes commandes de l'étrangers pour les travaux parus aux Editions de l'Academie de la République Socialiste de Roumanie seront adressées à :

I L E X I M, DEPARTAMENTUL EXPORT—IMPORT PRESĂ, P.O.BOX 136—137-telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie, nr. 3.

Adresa redacţiei :
Str. Spiru Haret, nr. 12
79638 Bucureşti, Sectorul 6
Telefon : 33.34.40., int. 265

EDITURA ACADEMIEI R.S.R.
Calea Victoriei nr. 125
79717 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon: 50.76.80.

I 8250

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

DEC. 2014

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XXX 1981 Nr. 2
martie — aprilie

SUMAR

ISTORIA LINGVISTICII

DOINA BABEU, Limba română în concepția lui Simeon Mangiuca 103
PETRU OALLDE, Necesitatea culturalizării maselor — argument hotărîtor în adoptarea ortografiei fonetice 109
PETRE FLOREA, Un latinist craiovean : G. M. Fontanin 119

VOCABULAR

LAURA VASILIU, Observații privitoare la tratarea sinonimelor în DLR . . . 125
ION MOISE, Note lexicale 131
VALENTIN ȚURLAN, *Az de mare* — termen cu sens obscur în limba descîntecelor noastre? 137

LIMBĂ LITERARĂ ȘI FILOLOGIE

GH. CHIVU, Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640 — 1780). III. Stilul textelor matematice 139
ȘTEFAN MUNTEANU, Epitetul adjectival apozitiv (cu privire specială la poezia lui Lucian Blaga) 149
ION GHEȚIE, Maramureșul și textele rotacizante 155
LIANA LUPAȘ, Struțocămila, un animal fabulos? 165

FONETICĂ ȘI FONOLOGIE

ADRIAN TURCULEȚ, Cu privire la statutul fonematic al oclusivelor palatale [k', g'] 169

CULTIVAREA LIMBII

MAGDALENA POPESCU-MARIN, Între lingvistică și chimie 175

NOTE ȘI COMENTARII

ION CALOTĂ, Consoane palatale sau velare? 181
G. C. RUSU, Note critice pe marginea unor texte despre versificație 185

LR, Anul XXX, nr. 2, p. 101—198, București, 1981.

32130.

CONSULTAȚII

FLORA ȘUTEU, *Ciocănitoare* sau *ciocnitoare?* 189

CRONICĂ

IORGU IORDAN, Reuniune științifică la Milano 191
NICOLAE SARAMANDU, Simpozionul național de dialectologie (Cluj-Napoca, 10—11 octombrie 1980) 192
FLORA ȘUTEU, Sesiunea generală a Societății Române de Lingvistică (București, 23—25 octombrie 1980) 193
MIOARA AVRAM, Colocviul de limbi și culturi latino-romanice (Băile Herculane, 1980) 194

RECENZII

M. LÖRINCZI ANGIONI, *Glottodidattica del romeno per testi esemplari*, Cagliari, Stampato dalla Facoltà di Magistero, 1979 (Gheorghe Doca) . . . 195
G. T. NICULESCU-VARONE, ELENA COSTACHE GĂINARIU-VARONE, *Dicționarul jocurilor populare românești*, București, Litera, 1979 (Luiza Seche) 197

LIMBA ROMÂNĂ ÎN CONCEPȚIA LUI SIMEON MANGIUCA

DE

DOINA BABEU

Ocolind aproximările sau deducțiile arbitrare, articolul de față oferă posibilitatea unei aprecieri cît mai exacte, în spirit științific, a rolului jucat de Simeon Mangiuca (1831—1890) — personalitate activă a culturii bănățene, intelectual legat de aspirațiile epocii la libertate și unitate națională — în cadrul curentului filologic latinist. În ansamblul operei științifice multilaterale (vizînd folclorul, etnografia, mitologia, filologia, istoria) a cărturarului bănățean, studiul lingvistic își revendică un loc aparte. Democratismul, caracteristică esențială a întregii sale activități a lăsat urme adînci în concepția despre limbă, adecvată în multe privințe momentului istoric respectiv. O prezentare, chiar succintă, a poziției lui Simeon Mangiuca în problemele de bază ale cercetării limbii române sub aspectul originii, al fizionomiei romanice proprii și al chestiunilor specifice pe care le ridică dezvoltarea ei ca limbă de cultură în a doua jumătate a secolului trecut, ajută la înțelegerea mai nuanțată a latinismului, în variantele sale[1].

1. Ca orientare generală, Mangiuca a fost un adept al evoluționismului neogramatic și al metodei comparatiste. Receptiv la progresele calitative ale romanisticii în contextul mai larg al lingvisticii europene a timpului, el și-a desfășurat cercetările din acest domeniu sub semnul unei premise teoretice valabile : „Limbele romanice care reprezintă o dezvoltare perfect naturală a vechii limbi populare romane [trebuie] să fie privite în mod hotărît ca perfecționări ale limbii latine"[2]. Nașterea și afirmarea individualității limbilor romanice are loc în Evul mediu și Mangiuca atrage atenția asupra importanței acestei epoci din istoria lumii lingvistice neolatine. Caracterul și stadiul de evoluție ale latinei populare din perioada colonizărilor au reprezentat, în ordine cronologică,

[1] În interpretarea critică a operei lingvistice a lui Simeon Mangiuca sînt utile referirile tangențiale la activitatea sa din acest domeniu, cuprinse în : Lazăr Șăineanu, *Istoria filologiei române*, ediția a II-a, București, 1895, p. 192, 275, 283 ; E. Bacmeister, *Die Kasusbildung des Singulars im Rumänischen*, „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache herausgegeben von G. Weigand", Leipzig, 1897, p. 8 și urm. ; Iosif Popovici, *Fiziologia vocalelor românești ă și î*, Cluj, 1921, p. 15 ; I. Breazu, *Succesul sistemului etimologic în Transilvania*, în „Studii literare", III, Sibiu, 1944, p. 209, 214 ; D. Macrea, *Ortografia limbii române*, în CL, IV, 1959, nr. 1, p. 14 ; idem, *Probleme de lingvistică*, București, 1961, p. 81, 82 ; M. Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei*, I, București, 1966, p. 104 ; I. Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână*, București, 1969, p. 96 ; G. Em. Marica, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, București, 1969, p. 75 ; Victor V. Grecu, *Studii de istorie a lingvisticii românești*, București, 1971, p. 123, dar mai ales studiile : M. M. Deleanu, *Contribuții la cunoașterea activității lingvistice a lui Simeon Mangiuca*, în „Studii de limbă, literatură și folclor", III, Reșița, 1976, p. 217—249, D. Babeu, *Activitatea lingvistică a lui Simeon Mangiuca* (teză de doctorat), Facultatea de filologie, Timișoara, 1978.

[2] S. M. Cavalcanti (pseudonim), *Observațiuni critice asupra articulului despre limba română din Svițiera (Elveția)*, în FMIL, XXI, 1858, nr. 11, p. 41—43 ; nr. 12, p. 49—51.

unul dintre primii factori determinanți în formarea și diferențierea limbilor romanice. În ce ne privește : „Daco-româna poartă pecetea idiomului popular romanic din secolul al II-lea"[3]. Ideea este mai veche (o susținuse Petru Maior, iar dintre bănățeni, Eftimie Murgu), dar — afirmă autorul nostru — „Nimeni pînă astăzi nu a lămurit în ce constă adevăratul caracter al acestui *sermo rusticus*"[4]. La evoluția diferită a fondului latin popular a contribuit și influența substratului : „Raportul populațiunii indigene cu populațiunea învingătorilor contribui mai de frunte a modifica idiomele latine vulgare"[5]. Discuția se întregește prin considerații teoretice asupra ponderii diferitelor compartimente lingvistice (vocabular, fonetică, structură gramaticală) în definirea caracterului unei limbi și în problema originii comune a limbilor. Urmîndu-l îndeaproape pe Diez în studiul comparativ al limbilor romanice, direct înrudite genetic, învățatul bănățean n-a ocolit nici înrudirea îndepărtată a limbilor din aria indo-europeană, după cum nu i-a fost străin nici criteriul afinității structurale, formale (care a stat la baza clasificării tipologice, restrînse la morfologie, a lui Fr. Schlegel) în confruntarea lingvistică. În mod firesc, filologul bănățean a fost interesat, în primul rînd, de rezultatul romanizării pe teritoriul vechii Dacii, de trăsăturile limbii romanice născute aici și de istoria acesteia căci : „Partea cea mai importantă a unui popor e fără contrazicere istoria limbei sale... Ea [limba] trebuie să aibă o istorie că ea se dezvoltă continuu dindată ce e vorbită de un popor constituat"[6].

2. Descendentă a latinei populare, dacoromâna [7] este o limbă „de prim rang între limbele romanice", prin „vechitate", „carapterul mai latin" și „numărul mai mare al poporului cu atare însușire"[8]. Cea dintîi calitate se susține „prin mai multe trăsături vechi ale limbei romane rustice"[9] conservate într-o limbă „populară", izolată timpuriu de restul romanității. În aceste condiții, româna, alături de dialectele romanice apusene [10], „posedă mai mare, adevărată și chiară latinitate"[11], adică cea de-a doua trăsătură definitorie a ei. Evident, se poate vorbi de o „vitalitate" a tendințelor latine moștenite în română. Limba noastră este bogată în relicve latinești, dar și în inovații ale epocii postlatine, romanice. Dacă prin numeroase referințe comparative la italiană, franceză,

---

[3] *Daco-romanische Sprach- und Geschichtsforschung*, I, Oravicza, 1890, p. 1.

[4] *Ibidem*, p. 12.

[5] *De originea limbelor romane* (traducere și adaptare din limba franceză după G. V. Burguy), în „Concordia", Pesta, IV, 1865, nr. 64.

[6] *De originea limbelor romane...*

[7] Termenul de *daco-română* (alteori *daco-romană*) este semnificativ pentru atitudinea autorului în problema teritoriului de formare a limbii și a poporului român. Utilizînd această denumire, el nu intenționa, cum vom vedea mai departe, să sublinieze contribuția elementului autohton la constituirea limbii noastre.

[8] *Despre cercarea originei precum a limbelor, așa și a națiunilor ce le vorbesc* (traducere și adaptare din limba italiană după B. Biondelli), în „Concordia", IV, 1865, nr. 60—63.

[9] *Ibidem.*

[10] Mangiuca vorbește despre „tenacitatea conservativă a dialectelor", în *Studii limbistice. O sută de etimologii revindecate elementului roman, contra Miclosich și Cihac*, în „Familia", Oradea, XIX, 1883, nr. 16—52, p. 189.

[11] *Despre cercarea originei...*

spaniolă, retoromană [12] și chiar dalmată [13], Mangiuca pune în evidență trăsături comune ale limbilor romanice, notele deosebitoare ale românei sînt explicate ca fapte specifice, rezultate ale acțiunii unor legi proprii de dezvoltare internă („din limba însăși"), numite principii sau regule și totodată argumente ale originalității limbii noastre în aria romanică. Astfel o serie de fenomene morfosintactice caracteristice românei ca: postpunerea articolului definit [14], viitorul cu *volere* [15], formarea numeralului cardinal de la 11 la 19 [16], identitatea formelor de genitiv-dativ, scurtarea infinitivului, pronumele personale în acuzativ *mine*, *tine*, comparativul adjectivelor cu *magis* [17] sînt privite ca evoluții specifice sistemului, prin excelență, romanic al limbii noastre, iar apariția unor fenomene similare în alte limbi europene (inclusiv balcanice), sau asiatice, este interpretată drept inovație independentă sau, în termenii autorului, „omogenă dinamică dezvoltare din limba însăși, fără legătură de rudenie și fără influențe reciproce (împrumuturi)" [18]. Mangiuca respinge, așadar, orice posibilitate de interpretare care ar avea în vedere contactul cu limbile balcanice învecinate, ca și existența unui substrat comun. Pe de altă parte, izolarea românei de latinitatea apuseană a avut consecințe adesea corect relevate de S. Mangiuca. Odată întruptă „împărtășirea" cu idiomurile înrudite, dezvoltîndu-se într-un mediu istoric-geografic și social-cultural specific (a cărui influență Mangiuca o neglijează), româna devine „limba care mai mult se depărtează de celelalte din familia latină" [19]. Față de limbile romanice apusene, care s-au găsit în continuitate și care oferă argumente bogate de asemănare metodei comparative, trăsăturile deosebitoare ale românei, în raport cu norma general romanică, participă, în mare măsură, la elucidarea chestiunilor referitoare la stadiile postlatine ale limbilor. Din acest motiv, studiul românei este de importanță excepțională în lingvistica romanică și comparativă, în general, cum dealtfel a intuit Mangiuca.

---

[12] Probabil și ca replică la lucrarea lui Ascoli, *Sull'idioma friuliano e sulla sua affinità colla lingua valaca*, Udine, 1846, Mangiuca intenționa să facă o paralelă româno-retoromană.

[13] Mangiuca n-a omis nici idiomul neolatin de pe coasta dalmată, în speță, aria izolată din insula Veglia (cf. *Semn despre folosul unei catedre de limbe neolatine asemănate*, după G. Vegezzi-Ruscala, în „Concordia", IV, 1865, nr. 66—67). Orientarea interesului său spre această limbă nu este întîmplătoare. Se știe că dalmata concordă în privința unor trăsături esențiale cu româna și cu elementele latine din albaneză (relevate, pe alocuri, de Mangiuca în cercetările etimologice).

[14] Văzînd în apariția articolului un fenomen romanic, relativ recent, Mangiuca este „unul dintre primii care s-a oprit la secolul al VII-lea sau al VIII-lea, ca dată de apariție a articolului" (I. Coteanu, *loc. cit*). Concluzia lui că „Articolul postpus numelui în limba daco-română nu este decît o dezvoltare organică din limba însăși și o continuare sintetică a declinării latine" (*Daco-romanische...*, p. 68) nu rezistă însă unui examen critic. Oricum, în explicația dată de Mangiuca apariției articolului definit romanic este implicată ideea corectă a unei dezvoltări paralele, care se explică prin tendințe caracteristice unor anumite stadii de dezvoltare lingvistică (articolul proclitic fiind, după Mangiuca, rezultatul unui proces analitic mai avansat).

[15] Interpretat tot ca rezultat al unei evoluții interne și anume ca o consecință a preferinței limbii române pentru o formă care exprimă mai bine conținutul respectiv și are, în plus, avantajul unei structuri mai simple (*ibidem*, p. 101—103).

[16] Mangiuca vorbește în acest caz despre un fapt romanic, căruia încearcă să-i descopere paralelisme în italiană și portugheză (*ibidem*, p. 103).

[17] Fără a găsi ultimelor fenomene în discuție o explicație acceptabilă, Mangiuca vede aici o mărturie a caracterului conservator al românei în păstrarea latinității (*ibidem*, p. 104 și urm.).

[18] *Ibidem*, p. 98.

[19] *Semn despre folosul...*

3. Pe aceleași baze largi, comparatiste, întreprinde Simeon Mangiuca cercetarea etimologică a vocabularului românesc. De cele mai multe ori, calea urmată de el este corectă, adică sînt indicate diversele forme îmbrăcate de etimonul latin în limbile romanice. Inconsecvențele și erorile privesc încercarea de a stabili uneori raporturi de filiație directă între termenul românesc moștenit și cei romanici corespunzători, de a atribui etimonuri italienești unor forme similare din română și italiană. În general, investigarea etimologiei unui cuvînt devine o adevărată istorie a acestuia, care reține alături de datele strict lingvistice (modificări fonetice, evoluții semantice, repartiție dialectală, corespondente și paralelisme romanice), elemente privind condițiile care au facilitat pătrunderea și consolidarea lui în limbă, împrejurările în care e folosit termenul în discuție etc. O asemenea înțelegere a lucrurilor, de maximă importanță în lămurirea originii împrumuturilor, explică atenția acordată, printre primii, păstoritului, „putere expansivă a daco-românilor" în Evul mediu și cale de pătrundere a elementului lexical românesc în limbile învecinate [20]. Mangiuca a înțeles astfel că o caracteristică fundamentală a raporturilor lexicale ale românei, în cursul evoluției sale istorice, cu slava și limbile învecinate este reciprocitatea. Nucleul vocabularului românesc are o fizionomie romanică, neinfluențată structural de limbile slave: „Elementele slave nu alterează caracterul romanic al limbii daco-romane, ci, dimpotrivă aduc varietate și bogăție"[21]. În practică, el se dovedește reticent în ce privește utilitatea, viabilitatea, răspîndirea și frecvența în limbă a elementelor slave, ca și a altor cuvinte străine. Încercînd să impună în vocabularul limbii noastre „cincizeci de bănățenisme de origine latină", Mangiuca se lasă prins într-o contradicție, din moment ce refuză acest drept „provincialismelor" de altă origine. Contradicție cu atît mai gravă, cu cît se sprijină, nu o dată pe o falsă premisă lingvistică, întrucît unele dintre așa-numitele „bănățenisme latinești" se numără, în realitate, printre elementele proscrise de autor (maghiarisme, sîrbisme etc.), ca în următoarele cazuri: *bolînd, borîndău, búbiță, curt, gai, pițărău* etc.[22]. Să mai adăugăm faptul că distincția regional-popular se face în limite laxe. În *Cincizeci de etimologii...* și, pe alocuri, în *Studii limbistice...* găsim însă, pînă astăzi, informații prețioase despre cîteva elemente lexicale arhaice, conservate în subdialectul bănățean *(agru, áret, astruca-destruca, cîrcălete* etc.), precum și precizări utile privind aria de circulație a unor termeni regionali *(artig, bărăbări, besgoiá, borîndău, căpăț, cărabă, goglin, gungulă, îngurzí-desgurzí, prefeți, primez, răcănel, răpăgá-răpăguș, răschiá, sgrăbelá, slog, sprînjí, tîrban-tîrfă, tîrfan* etc.). Mangiuca nu reușește, în lumina principiilor teoretice formulate ca preambul al cercetării etimologice propriu-zise (și reținem aici, pentru semnificația ei deosebită în etapa respectivă, sublinierea importanței factorului semantic [23]) să elucideze etimologia unui număr mare de cuvinte. El stabilește, de exemplu, etimonul corect al

[20] *Studii limbistice...*, p. 519.

[21] *Daco-romanische...*, p. 5.

[22] *Cincizeci de etimologii de cuvinte bănățenești de origine romană cari nu sînt introduse în dicționare*, în „Familia", XX, 1884, nr. 6—10.

[23] Cf. *Studii limbistice...*, p. 203—204. Mangiuca n-a fost străin de căutările înnoitoare ale semanticii. În *Daco-romanische...*, p. 15—16, el vorbește despre sematologie (ideologie), pe care o definește drept „știință a sensului logic al cuvintelor". În biblioteca sa se află lucrarea lui Lazăr Șăineanu, *Încercare asupra semasiologiei limbii române*, București, 1887.

următoarelor vocabule românești de origine latină : *armăsar* [24], *găleată* [25], *înșela* [26], *maț* [27], *osînză* [28]. Seria etimologiilor juste se întregește prin înțelegerea adecvată a unor cazuri de motivare prin complexul sonor, în speță, interjecții și onomatopee [29]. Organizarea materialului investigat se supune unor reguli precise, a căror respectare își aduce contribuția la realizarea caracterului științific al cercetării, care, în ciuda unor erori, exagerări și tendințe puriste, cuprinde elemente valoroase și anticipări utile pentru lexicografia noastră contemporană.

4. „Cultura" limbii stă în viziunea lui Simeon Mangiuca sub semnul unor imperative iluministe, iar oportunitatea acțiunilor de acest fel rezultă direct din raportul limbă națională — cultură națională : „Cultură națională fără limbă cultă nu e cu putință. Drept aceasta să năzuim cu toții spre cultura limbei, căci aceasta e așa de însemnată și grea întrebare pentru noi, ca și întrebarea despre viața noastră politică" [30]. „Stabilirea limbii culte române", prin eforturile conjugate ale „literatorilor" din Principate și Austro-Ungaria (autorul considerîndu-se el însuși „om de această specialitate", chemat să-și spună cuvîntul) presupune respectarea „geniului" limbii, ca și raportarea la limbile romanice cultivate, îndeosebi italiană și franceză, care oferă modelul de preț al „limbii științelor, cu o literatură mai mare decît alte popoare" [31]. Dacă în curățirea de material și de forme străine Mangiuca n-a văzut o componentă principală a cultivării limbii, nici înavuțirea limbii literare prin aport neologic n-a constituit pentru el o preocupare esențială. El nu vorbește despre împrumut, soluție ce se subînțelege numai atunci cînd recomandă modelul limbilor romanice de cultură. Unitatea limbii, unul dintre obiectivele de seamă ale cultivării ei, se putea realiza și menține, după latiniști, numai prin etimologism. În analiza critică a principalelor sisteme ortografice aflate în concurență, Mangiuca a fost un susținător declarat al ortografiei „proporționat și moderat etimologice", împotriva sistemului fonetic „al simplității absolute" [32]. Ce însemna pentru autor principiul apărat deducem din următoarele : „După ortografia mea va putea românul scrie drept și cores românește fără a ști un cuvînt latinește, italienește ș.c.l. ;

---

[24] *armăsar* < lat. *admissarius (ibidem*, p. 189).

[25] *găleată* < lat. med. *galetta* (ibidem, p. 329).

[26] *înșelá* < lat. **in-sellare* (<*sella* „șa"). Sensul figurat („tromper") dezvoltat din cel propriu (seller) amintește, după Mangiuca, expresiile metaforice *a încăleca, a încălța, a potcovi (pe cineva)*, menționate și în DA *(ibidem*, p. 532). Etimonul corect al verbului în discuție a fost dat, înaintea lui Mangiuca, de I. Budai-Deleanu, fără ca filologul bănățean să aibă cunoștință de aceasta.

[27] *maț* < lat. *mattia. Ibidem*, p. 253. Și în acest caz întîietatea în stabilirea corectă a etimonului cuvîntului revine lui I. Budai-Deleanu.

[28] Mangiuca pornește direct de la lat. *auxsungia*, formă atestată, pentru care s-a reconstruit un presupus **oxungia* (DEX *absungia) (ibidem*, p. 214).

[29] *Ibidem*, p. 347. Autorul nostru are în vedere cuvinte cum ar fi *cuțu, miț* etc. După părerea lui, *ciocîrlie* este de asemenea un derivat onomatopeic *(ibidem*, p. 567).

[30] *Societatea literară adunată la București și membrii ei din Austria*, în „Concordia", V, 1866, nr. 67.

[31] *Ibidem.*

[32] Argumentele sale sînt concentrate în articolul *Către învățații românilor*, în „Telegraful român", Sibiu, VIII, 1860, nr. 32—35 (reprodus în FMIL, XIII, 1860, nr. 37, p. 283—287) și în subcapitolul *Ortografia daco-romană*, din *Daco-romanische...*, p. 22—26. Se știe că Mangiuca i-a reprezentat pe bănățeni, în calitate de președinte al Comisiei timișorene, în acțiunea inițiată de Comisia filologică din octombrie 1860, pentru stabilirea ortografiei unitare cu litere latine.

ortografia mea este întemeiată pe principiul etimologic moderat"[33]. Se exprimă aici (şi este susţinută prin cîteva reguli, simplificate în raport cu o serie de sisteme ortografice etimologiste), în limitele latinismului, ideea accesibilităţii. Sub raportul eficienţei practice, deci al regulilor ortografice întocmite, contribuţia lui Mangiuca este modestă. Găsim la el unele sugestii pentru scrierea latină a limbii noastre, fără ca aceasta să se închege într-un sistem unitar [34]. Mangiuca a făcut distincţie netă între sunet şi literă, „semnul de scriere", aşadar, corespondentul grafic al sunetului [35]. Graţie concepţiei generale asupra limbii, filologul nostru n-a fost un prizonier al raţionalismului lingvistic. Înfuzia spiritului evoluţionist l-a determinat să militeze pentru o limbă literară cultivată şi unitară, îndrumată de ştiinţă în respectul faţă de trecutul ei istoric obiectiv, să ocolească exagerările dăunătoare, soluţiile rapide şi radicale de reformare. În acelaşi timp, participarea sa la „bătălia" pentru cultivarea limbii echivala cu angajarea în lupta pentru întărirea istorică a naţiunii române.

5. Latinitatea limbii şi romanitatea poporului nostru, aşa cum fuseseră înţelese şi apărate de Şcoala ardeleană şi de unii contemporani latinişti, impuneau o continuare şi o reluare a dezbaterilor, întemeiate pe cuceririle recente ale ştiinţei limbii. Dovedind, asemenea precursorilor bănăţeni Paul Iorgovici, C. Diaconovici-Loga sau Eftimie Murgu, o deosebită receptivitate la ideile noi din lingvistica europeană a timpului"[36], asimilate creator şi aplicate adesea util limbii române, Simeon Mangiuca transformă limba dintr-o chestiune patriotică în obiect al dezbaterii ştiinţifice propriu-zise. El a avut o largă bază ştiinţifică în cercetarea lingvistică şi prin cunoaşterea latinei, a limbilor romanice şi slave, a germanei, a maghiarei. Şi astfel, chiar dacă situarea pe poziţii preconcepute îl împiedică uneori să ducă pînă la ultimul rezultat concluziile obiective ale cercetării, opera lui Mangiuca nu aparţine sistemului latinist în „forme încremenite", care „reprezenta, sub aspect teoretic, o rămînere în urmă faţă de concepţia lingvistică a secolului"[37]. Cunoscut mai ales ca folclorist [38], filologul bănăţean a adus o contribuţie, pînă astăzi insuficient relevată, la aprofundarea ideii de romanitate a limbii şi a poporului nostru, teză fundamentală pe care se clădeşte întreaga sa operă ştiinţifică.

Iunie 1980

Centrul de ştiinţe sociale
Timişoara, B-dul V. Pârvan nr. 4

---

[33] *Societatea literară...*

[34] După mărturisirea autorului, din *Societatea literară...*, acest sistem ar fi fost conceput la 1860, dar a rămas nedefinitivat şi, din acest motiv, n-a fost încredinţat tiparului.

[35] *Către învăţaţii românilor...*, p. 283.

[36] În comentariile sale figurează aproape toţi autorii (Bopp, Pott, Humboldt, Diez, Max Müller, H. Paul, Steinthal, Curtius, H. Schuchardt, Ascoli) şi cărţile de mare importanţă la acea dată. Se adaugă, ca surse de informare la zi, crestomaţii, enciclopedii, reviste şi publicaţii periodice, cu profil lingvistic sau filologic.

[37] Flora Şuteu, *Influenţa ortografiei asupra pronunţării literare româneşti*, Bucureşti, 1976, p. 226.

[38] Cf., printre altele, *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1979, p. 549.

NECESITATEA CULTURALIZĂRII MASELOR — ARGUMENT HOTĂRÎTOR ÎN ADOPTAREA ORTOGRAFIEI FONETICE

DE

PETRU OALLDE

1. Reexaminînd confruntarea (pentru anumite etape se poate spune chiar **lupta**) dintre ortografia **etimologică** a limbii române şi cea **fonetică**, trebuie, de la început, să constatăm că, această confruntare, a fost nu numai o dezbatere **lingvistică**, ci şi — poate mai acut — una **extralingvistică** (de cultură şi afirmare naţională).

2. Ca fenomen **lingvistic**, opoziţia etimologism-fonetism a constat în **căutarea** şi **motivarea** soluţiilor ortografice, sau, altfel spus, a însemnat **e l a b o r a r e a** sistemelor respective.

Competiţia propriu-zisă dintre cele două sisteme s-a consumat, însă, mai cu seamă, în plan extralingvistic, adică, începînd din momentul cînd fiecare sistem trebuia să-şi legitimeze **utilitatea practică**.

Adevărul este că, în spaţiul spiritual românesc, de la sfîrşitul veacului trecut şi începutul veacului nostru, nici un sistem, oricît de bine **elaborat** ar fi fost, nu s-ar fi putut impune **numai** prin — ca să zic aşa — justeţea lui lingvistică. Victoria unui sistem ortografic asupra celuilalt a fost, aşadar, atît o chestiune de **elaborare** lingvistică, cît şi una de **adoptare**, de **acceptare** în practica scrisului, de **introducere în circuit cultural.**

3. În confruntarea cu sistemul fonetic, sistemul etimologic se ştie că s-a dovedit deosebit de **rezistent**, chiar dacă, ca elaborare lingvistică, era inferior celui fonetic. Dealtfel, etimologiştii nici nu s-au arătat prea „obsedaţi" de argumentele **lingvistice** maioresciene. (Despre cele pumniste nici nu mai vorbim). Ei, etimologiştii — observă Flora Şuteu — „nu atacă niciodată riguros sistemul..." lui Maiorescu [1]. Nu îl atacă — aş adăuga — deoarece rezistenţa etimologismului s-a datorat în acel moment, nu atît consistenţei sale lingvistice, cît, mai de grabă, **motivaţiei sale naţionale**, extralingvistice.

4. Prin urmare, pentru a putea fi învins, etimologismul trebuia atacat nu numai în baza sa lingvistică (dealtfel, precară), ci şi, îndeosebi, în cea extralingvistică. Era necesar deci ca etimologismul să fie scos din seria argumentelor naţionale invocate, mereu, de învăţaţii transilvăneni (şi nu numai de ei). Adepţii ortografiei fonetice (sau măcar unii dintre aceştia) procedează însă cu totul tranşant şi, de aceea, greşit: neagă nu numai relaţia etimologism-luptă naţională, ci anulează şi legătura (orice legătură !) între **naţional** şi **ortografie** (indiferent: fonetică sau etimologică). Pentru N. Quintescu, de pildă: „Ortografia în genere este o cestiune [...]

---

[1] Flora Şuteu, *Proiectele ortografice ale Societăţii Academice Române*, în LR, XV, 1966, 5 p. 516.

nu de naționalitate"[2]. Tot la fel, Vasile Alecsandri declară că „cestiunea națională" este „cu totul independinte de cestiunea ortografică"[3].

În realitate, situația era complet opusă acestor afirmații.

5. Pe de altă parte, **motivația națională** a etimologismului nu putea fi redusă — nici de etimologiști, nici de fonetiști — numai la „dialogul" cu străinătatea [4]. Este adevărat, firește, că, în acel moment, Europa întreagă ne recunoștea deja **originile** : „toți ne cred că sîntem latini" [5], „nimeni nu ne mai contestă latinismul"[6], „nimeni nu mai pune la îndoială cel puțin latinitatea noastră limbistică"[7]. Toate aceste afirmații ale fonetiștilor, luate în sine, sînt, pînă la un punct, justificate. Numai că situația istorică concretă din Transilvania (care alimenta rezistența etimologismului) favoriza proliferarea fenomenului etimologist, de astă dată, **nu**, în primul rînd, **din rațiuni de polemică cu „cîrtitorii" străini**, ca în epoca lui Maior sau Murgu. Acum, în epoca dualismului austro-ungar, **justificarea originilor** nu mai era (aveau dreptate fonetiștii !) atît de la ordinea zilei.

Ceea ce însă n-au înțeles fonetiștii a fost faptul că, în epoca respectivă, accentul s-a deplasat de la **justificarea națională** spre **fortificarea** și **conservarea** națională. Cu alte cuvinte, **originile** (romanitatea, latinitatea, continuitatea) **nu mai trebuiau, atît de mult, demonstrate** (pentru străini), ci **trebuiau, mai ales, cultivate** (pentru români), în procesul de luptă și educare națională.

Într-adevăr, în condițiile creșterii pericolului deznaționalizării, cultivarea originilor, invocarea strămoșilor (cu tot ce a însemnat acest concept : limbă, tradiții etc.) dobîndește acum un nou sens, mobilizator. Mărturiile trecutului (inclusiv **latinitatea limbii**) constituie nu numai **justificări** ale drepturilor noastre naționale, ci cată să devină, mai cu seamă, îndemn, **pentru români**, la luptă și rezistență națională : „La fapte dar trebuie îndemnat românul. Dar pentru ca să cuteze a face lucruri măreție îi trebuie exemple, [...]. Să lucre dar fiecare cărturari [...], ca să se deștepte poporul la conștiința originei lui și a bravurei strămoșilor săi"[8].

---

[2] *Discuțiunea ortografiei în Academie*, în „Familia", XVI, 1880, nr. 34, p. 216.

[3] *Ibidem*. Evident, problema națională nu era o problemă de ortografie, dar, invers, problema ortografiei era o problemă națională. Însă, chiar și așa, inversînd raporturile, rezultatul este același : **Alecsandri neagă relația ortografie-problemă națională.** De fapt, pentru Alecsandri (și, poate, nu numai pentru el), nici **grafia** (alfabetul) nu prezenta vreo semnificație națională. La Academie, în 1880, bardul de la Mircești declara că „era foarte român și atunci cînd scria cu chirilice" (*Ibidem*). Se înțelege că argumentînd în acest mod, baza extralingvistică a fonetismului nu se consolida prea mult. Dimpotrivă.

[4] Fără a intra în prea multe detalii, este necesar să constatăm că „**dialogul**" **cu străinătatea** a fost conceput radical diferit de etimologiști comparativ cu fonetiștii. În esență, etimologiștii înțelegeau acest „dialog" în sensul apropierii spiritualității românești de „națiunile surori" din Europa. Utilizarea ortografiei etimologice ar fi avut ca rezultat tocmai o asemenea integrare a latinității **noastre**, în latinitatea **apuseană**. În 1880, Fontanin, de exemplu, afirma că : „Prin ortografia etimologică ne apropiem mai mult de națiunile surori din Occident". Concluzia era că ; „Ea [ortografia fonetică] este cu atît mai periculoasă, cu cît ne depărtează [...] de latinii din Occident..." („Familia", XVI, 1880, nr. 34, p. 216.)

[5] *Ibidem*. Afirmația aparține lui Alecsandri.

[6] *Ibidem*. Afirmația aparține lui Quintescu.

[7] Titu Maiorescu, *Opere*, I, ediția Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon, București, Editura Minerva, 1978, p. 413.

[8] Georgiu Simu, *Foloasele istoriei naționale la poporul român*, în „Opinca", Reșița Montană, I, 1885, nr. 21, p. 2.

În **acest** climat, specific Banatului şi Ardealului, etimologismul (şi nu numai cel ortografic) putea găsi încă destule rădăcini care să-l susţină şi să-l alimenteze.

6. Afirmînd că, la sfîrşitul secolului trecut şi începutul secolului nostru, românii din Transilvania cultivau originile pentru ei înşişi, nu trebuie să se înţeleagă, desigur, că polemicile cu străinii au dispărut complet. Adevărul este că, în etapa respectivă, denaturarea originilor noastre (latinitatea etc.) încă mai constituia o îndeletnicire (uneori stăruitoare) pentru anumiţi învăţaţi străini. Dar, ceea ce-i important este faptul că, spre deosebire de etapele anterioare, scrierile tendenţioase de acum şi-au pierdut mult din virulenţa lor caracteristică şi, deci, nocivitatea acestor scrieri era, dacă nu neglijabilă, în orice caz, mai uşor de combătut. Un cunoscător al problemei, academicianul V a s i l e M a n i u, nota în această privinţă : „Scrierile [străinilor] cele mai însemnate în decursul anilor din urmă au pierdut în mare parte din intensitatea preocupaţiunilor ostile gintei noastre, dar nu s-au putut desface cu totul de erorile cari au dat naştere în trecut la atîtea confuziuni şi îndoieli înfăţişate sub formă de controverse ..."[9]. Deosebit de ilustrative, în această ordine de idei, sînt două cărţi „opuse ştiinţei şi veritătii istorice"[10] : *Anonimul* [*regelui Bella*] *despre românii Ardealului*, de dr. Rethy Ladislau (apărută la Budapesta, în limba maghiară) şi *Originea românilor*, de Iosef Lád Pič (apărută la Lipsca, în limba germană). Dacă mai adăugăm faptul că ambele scrieri au apărut în anul 1880 (adică chiar în timpul dezbaterilor ortografice de la Academie), vom înţelege, firește, că nu era destul de justificat optimismul academicienilor noştri în legătură cu... atitudinea Europei faţă de noi. Evident că, în măsura în care scrieri ca cele amintite puteau, eventual, să submineze lupta naţională a românilor din Transilvania, ele trebuiau combătute. Dealtfel, lucrarea lui Rethy a şi primit o replică imediată (în 1880 !), în limba maghiară, din partea profesorului Ioan Goldiş, din Arad : *Latinitatea limbii române*[11].

Pe scurt, deci, românii bănăţeni şi ardeleni erau (şi trebuiau să fie !) pregătiţi pentru orice replică, chiar dacă — accentuez ! — epoca nu mai era dominată de polemici cu „cîrtitorii" din exterior.

7. Cum pericolul politicii de deznaţionalizare era foarte acut în Transilvania, este explicabil de ce învăţaţii transilvăneni (profund angajaţi în lupta naţională) nu puteau scăpa din mîini o pîrghie a afirmării naţionale, atît de importantă, precum **latinismul.** Dar, utilizarea alfabetului latin, prin ea însăşi, nu constituia nici o dovadă de latinitate a limbii române. (În fond, şi alte limbi, **nelatine**, utilizau în scriere caractere latine.) De aceea, grafia latină **numai asociată cu ortografie etimologică** putea fi operantă în sistemul de influenţare naţională, conceput de latinişti. Or, fonetismul ortografic elimina complet problema grafiei din seria posibilităţilor de **cultivare a latinităţii** limbii române. Iată de ce sistemul fonetic,

---

[9] V. Maniu, *Memoriu despre mişcarea literaturei istorice în România şi în streinătate, urmată în decursul anilor 1880 şi 1881*, în „Analele Academiei Române", seria II, tomul IV (1881—1882), secţiunea II, Bucureşti, 1884, p. 166.

[10] *Ibidem.*

[11] Cf. *ibidem.*

deşi superior elaborat [12], nu putea totuşi anula cu uşurinţă funcţia naţională a etimologismului.

Pentru a putea fi învins, etimologismul trebuia atacat (repet)! în punctul său cel mai rezistent: **motivaţia naţională.** Argumentele lingvistice însă, oricît de puternice ar fi fost, nu erau totuşi suficiente, nu erau eficace. Altfel spus, trebuia demonstrat faptul că ortografia fonetică, **în chiar spaţiul naţional şi spiritual al Transilvaniei,** era tot atît de necesară, ca şi ortografia etimologică. Ba, încă şi mai mult: trebuia făcută dovada că ortografia etimologică devenise deja o frînă tocmai pentru afirmarea naţională a românilor transilvăneni (inclusiv pentru cultivarea originilor).

Aşadar, dacă **succesul** etimologismului a fost o chestiune de afirmare şi luptă naţională [13], **insuccesul** etimologismului trebuia să fie tot o chestiune de afirmare şi luptă naţională.

8. Urmărind însă dezbaterile din cadrul Academiei, se poate lesne observa că justificarea **utilităţii** fonestismului, a **necesităţii** sale, nu s-a făcut cu argumente de aceeaşi factură şi cu aceeaşi relevanţă, precum s-a legitimat etimologismul.

În 1880, motivaţia **extralingvistică** a utilităţii fonetismului ortografic (atît în raportul lui Maiorescu, cît şi în dezbaterile propriu-zise) se sprijinea, în ultimă analiză, pe două argumente principale: pe de-o parte, *cerinţele pedagogice în şcoală* [14], iar pe de altă parte, *mişcarea generală a literaturei noastre* [15]. De bună seamă că aceste argumente, luate în sine, erau foarte temeinice. Numai că, argumentele respective, **făceau abstracţie de opoziţia etimologismului.** Or, demonstrarea utilităţii fonetismului, în **acel** moment, nu se putea realiza independent de etimologism, ci **numai în opoziţie cu etimologismul.** Orice argument **în favoarea fonetismului** trebuia, simultan, să devină un argument **împotriva etimologismului.**

Din punctul de vedere al etimologiştilor însă, **nevoile şcolii** (invocate de fonetişti) nu constituiau nici un motiv de îngrijorare. S-ar fi putut replica cu succesele instrucţiei şcolare din şcolile Blajului (şi nu numai ale Blajului), unde ortografia etimologică (etimologismul, în general) avea deja o îndelungată tradiţie [16].

Mai delicată, pentru etimologişti, pare să fi fost relaţia dintre ortografie şi **literatură.** Experienţa „Convorbirilor literare" era, fără îndoială, o confirmare a utilităţii ortografiei fonetice. Dar, şi în acest caz, exista un contra-argument: situaţia din alte literaturi, unde ortografia etimologică

---

[12] La **elaborarea** ortografiei fonetice, contribuţia lui Titu Maiorescu a fost, după cum se ştie, covîrşitoare. Să reţinem deci afirmaţia că Maiorescu „şi-a depăşit conaţionalii contemporani, făcînd în domeniul ortografiei ceea ce ulterior avea să realizeze şi în critica literară: primul act de autoritate ştiinţifică propriu-zisă". (Flora Şuteu, *Influenţa ortografiei asupra pronunţării literare româneşti*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1976, p. 53—54.)

[13] Cf. Ion Breazu, *Succesul sistemului etimologic în Transilvania.* Extras din „Studii literare", Cluj—Sibiu, vol. III, 1944, p. 1—6, 11—13 şi passim.

[14] T. Maiorescu, *op. cit.*, p. 386.

[15] *Ibidem*, p. 395.

[16] Dealtfel, **tradiţia** etimologismului românesc a şi fost invocată (de Fontanin): „Ortografia etimologică durează în România de un secol, începînd de la gramatica lui Clain şi Şincai din 1780". („Familia", XVI, 1880, nr. 34, p. 216.)

n-a stînjenit progresul[17]. Oricum, etimologiştii (şi nu numai cei prezenţi la dezbaterile academice) nu credeau că sistemul fonetic va fi acceptat (şi acceptabil) pentru **toţi** scriitorii români. De exemplu, Iosif Vulcan (cunoscut, altminteri, ca un **moderat**) se întreba, în 1880 : „poate-se crede că noua ortografie a Academiei să se adoapte de toată literatura română ? ! Nu ! Ar fi o amăgire a susţinea aceasta"[18].

Prin urmare, combaterea etimologismului, la nivel extralingvistic, impunea alte (sau şi alte) argumente, mult mai eficace.

9. În cele de pînă aici am stăruit îndeajuns, cred, asupra ideii că justeţea argumentelor **lingvistice** ale fonetismului n-a putut, totuşi, anula rezistenţa etimologismului, deoarece etimologismul îşi legitima necesitatea (şi încă din epoca Şcolii ardelene !) prin raţiuni de luptă şi afirmare naţională. Relaţia ortografie-luptă naţională era, deci, un fenomen obiectiv, care nu trebuia şi nici nu putea fi eludat. Problema însă este că, la sfîrşitul secolului trecut şi începutul secolului nostru, se acumulaseră deja destule condiţii (de factură istorică, naţională) care solicitau şi care impuneau **eliminarea etimologismului** din relaţia amintită. În 1880, situaţia etimologismului era cu totul alta decît în 1867. Bazele naţionale ale etimologismului erau sensibil slăbite, şi aceasta nu pentru că n-ar mai fi fost necesare cultivarea originilor (latinitate etc.), sau „dialogul" cu străinătatea, sau alte demersuri asemănătoare, ci pentru că însăşi lupta naţională a românilor din Transilvania descoperise alte căi de afirmare naţională mult mai eficace decît etimologismul. (Cultivarea originilor, „dialogul" şi toate celelalte argumente etimologiste se puteau, deci, menţine în cadrul luptei naţionale **şi fără etimologism.**) Cu alte cuvinte, în momentul respectiv, etimologismul şi etimologiştii erau în evidentă contradicţie cu lupta naţională, erau complet depăşiţi de epocă[19].

Prin urmare, în acel moment exista deja argumentul **decisiv**, apt să neutralizeze rezistenţa extralingvistică a etimologismului şi să impună, să justifice adoptarea ortografiei fonetice.

Cei care, în 1880, au descoperit acest argument au fost N. Quintescu şi, mai ales, V. Babeş. La întrebarea : **de ce** ortografie fonetică ? cei doi academicieni dau cel mai adecvat răspuns, prin care se destramă întregul sistem de argumentare etimologistă : **necesitatea culturalizării maselor.**

---

[17] Replica lui Alecsandri nu pare prea convingătoare : „Să nu ajungă şi românii, din cauza dificultăţilor ortografice, la bătaia de cap a francezilor, la cari pînă şi un Lamartine făcea erori de ortografie". *(Ibidem.)* Mai importantă, în sens antietimologist, este însă observaţia lui Quintescu : „La francezi, englezi, germani, ortografia este etimologică, pînă acum, căci este tradiţională, petrificată oarecum prin vechimea literaturilor respective, pe cînd la noi acest mobil nu există. Ba chiar şi acolo se fac astăzi încercări foarte serioase de a simplifica ortografia". *(Ibidem.)*

[18] I. V. [Iosif Vulcan], *Ortografia cea nouă*, în „Familia", XVI, 1880, nr. 33, p. 209.

[19] Despre Timotei Cipariu, cel mai reprezentativ etimologist, fără a i se nega marea erudiţie (a fost un savant !) şi toate celelalte merite ale sale de lingvist şi filolog, se poate totuşi, spune că „a fost în această privinţă [ca etimologist], spre sfîrşitul vieţii sale, depăşit de epocă". (Flora Şuteu, *Proiectele ortografice...*, p. 514.) Adevărul este că etimologismul, în general, în epoca la care ne raportăm, se metamorfozase deja din fenomen de **conservare** naţională, în atitudine **conservatoare**, dăunătoare afirmării naţionale.

De fapt, contribuţia lui Quintescu se reduce doar la o frază :„Cultura cere o ortografie cît se poate mai simplă, mai firească, prin care cunoştinţele să se poată lăţi în popor mai cu înlesnire"[20]. Atît !

10. Cel care dezvoltă ideea, cel care face, propriu-zis, din **culturalizare** argumentul antietimologist, hotărîtor pentru adoptarea ortografiei fonetice, a fost însă Vincenţiu Babeş. În esenţă, pledoaria lui Babeş este — în propria-i formulare — următoarea : „O ortografie este cu atît mai bună, cu cît poate să se răspîndească mai lesne în popor, răspînzindu-se prin mijlocul ei cultura. O ortografie grea sau muncită ar fi logică, numai atunci cînd o naţiune n-ar mai avea altceva să facă de cît a se ocupa de ortografie. Ortografia este un instrument, iar nu scopul. Scopul este lăţirea culturei. Prin lăţirea culturei, nu prin ortografie vom înlătura noi pericolele [naţionale], cu cari ne ameninţă dl Fontanin ; iar singura ortografie prin care vom izbuti cu grabă a lăţi cultura, aşa se vede că e cea fonetică, fiind cea mai simplă, cea mai acceptabilă pentru popor. Poporul nu poate să ştie latineşte"[21].

Dincolo de orice comentarii ce, desigur, le-ar putea solicita, intervenţia lui Babeş se impune, cred, ca **un text definitoriu** pentru întreaga dezbatere academică, marcînd dezlegarea „dilemei" ortografice în plan extralingvistic.

Ce trebuie să reţinem — fie şi rezumativ — din această intervenţie ? Elementul esenţial mi se pare că este **descoperirea adevăratei funcţii naţionale a ortografiei.** Este uşor de observat că demonstraţia lui Babeş se întemeiază pe ideea că, în epoca sa, nu există alt pericol **naţional** mai mare decît neglijarea nivelului cultural al poporului. Pentru înlăturarea acestui pericol, se impunea, în mod obiectiv necesar, **culturalizarea maselor.** De aici rezultă că în adoptarea unui sistem ortografic (şi respingerea altuia) singurul criteriu extralingvistic care trebuie lăsat să acţioneze este contribuţia sistemului respectiv la „răspîndirea culturii". Aşadar, ortografia — arată Babeş — nu este **scopul**, ci **un mijloc, un instrument** de afirmare naţională. Problema pusă aşa, motivaţia naţională, extralingvistică, a ortografiei etimologice îşi pierde dintr-odată consistenţa. De vreme ce ortografia etimologică nu facilitează accesul maselor la cultură, ea nu se mai poate justifica, în nici un fel, în perimetrul luptei naţionale, devine, deci, inutilă. Urmarea logică este că trebuie adoptat sistemul fonetic, întrucît acest sistem dispune de calităţi (simplu, accesibil) care-l recomandă direct procesului de culturalizare.

În concluzie, Vincenţiu Babeş a destrămat baza extralingvistică a etimologismului şi a produs argumentul decisiv pentru adoptarea ortografiei fonetice. Necesităţii naţionale, invocate de ţiparieni, Babeş i-a răspuns tot prin argumentul necesităţii naţionale : **culturalizarea maselor**, adică **rezistenţă** şi **conservare** naţională.

Prin Vincenţiu Babeş, deci, problema **adoptării** ortografiei fonetice este aşezată exact în aceeaşi zonă (cea a luptei naţionale), în care se cantonaseră, anterior, etimologiştii. Dar, în acest fel, în zona respectivă, pentru etimologişti n-a mai rămas prea mult loc.

---

[20] „Familia", XVI, 1880, nr. 34, p. 216. Concepţia lui Quintescu este **unilaterală**, deoarece, pentru el, ortografia constituie numai o problemă **de cultură**, nu şi una de **afirmare naţională**.

[21] *Ibidem*, p. 217.

11. Că problema culturalizării maselor (a culturii, în genere) era, pentru românii din Transilvania, o problemă de luptă națională (de apărare și conservare națională), nu mai încape nici o îndoială. O voce autorizată a vremii, dr. Alexandru Mocioni, președintele Astrei, declara în această privință : „Sînt însă timpuri și împrejurări cînd — precum o simțim și noi — chestiunea culturei poate să devină pentru un popor chiar o chestiune de viață. Astfel, lupta pentru cultură nu este altceva decît luptă pentru existență"[22]. De fapt, în întreaga perioadă, pînă la Unirea din 1918, culturalizarea maselor se impusese — în Banat și în Ardeal — ca o necesitate obiectivă a luptei naționale : „Răspîndirea prin cercuri cît mai largi a culturii naționale este problema de căpetenie ce trebuie să dezlege mai marii neamului românesc"[23]. Numai o cultură cu largi dimensiuni de masă putea „să paralizeze încercările stăpînirii de a ne supune culturei străine de firea și originea noastră"[24].

În ceea ce-l privește pe Vincențiu Babeș, se poate spune că el a fost unul din principalii promotori ai programului de culturalizare a maselor în Transilvania : prin școală, în cadrul societăților culturale, în cadrul mișcării teatrale și corale, ca și prin alte mijloace. În numeroase împrejurări s-a pronunțat și a acționat pentru luminarea poporului. Încă în 1849, Vincențiu Babeș se adresa învățătorilor, îndemnîndu-i cu nedisimulată înflăcărare națională : „Acum, sau niciodată, învățători ! Să ne desvălim puterile bărbătește, să ne încordăm cu vîrtute, să nu cruțăm ostenelile, ca să ne scăpăm pe noi, să scăpăm poporul din robia orbiei ! [...] Învățători ! Să-mi fiți apostoli în popor, să deschideți ochii minții poporului, să-i arătați folosul științei, frum[u]sețe a învățăturii, fericirea luminării..."[25].

Dar, ideea de culturalizare a maselor, prezentă (atît de timpuriu !) în concepția lui Babeș, se asociază, în deceniul 1866—1876 (cînd a redactat periodicul „Albina"), cu convingerea că, în acțiunea de culturalizare, ortografia etimologică nu ajută, ci, dimpotrivă, frînează culturalizarea. La capătul unei experiențe etimologiste eșuate, Babeș a mărturisit că : „Însuși [...], ca redactor al «Albinei», a fost etimologist extrem, dar a pățit-o, căci lectorii săi protestau mereu că nu pot să citească"[26]. Iată de ce, în 1880, Vincențiu Babeș a putut, cu atîta ușurință, să-și definească atitudinea antietimologistă și să fundamenteze baza extralingvistică a ortografiei fonetice. Ne dăm seama că avantajul său a constat într-un **plus de experiență**, dobîndită de-a lungul unei intense lupte pentru luminarea maselor.

Oricum, calea deschisă de Vincențiu Babeș s-a dovedit deosebit de fertilă. Astfel, în 1902, Astra a reluat discuțiile în favoarea ortografiei **fonetice**, utilizînd **același** argument, ca și Babeș în 1880 : **necesitatea culturalizării maselor.** Dealtfel, argumentul invocat de Babeș a fost reluat, mereu, pînă în zilele noastre. Să notăm, în această ordine de idei, că noua ortografie, din 1953, a devenit necesară : „Pentru a ușura maselor largi

---

[22] „Drapelul", Lugoj, II, 1902, nr. 102, p. 1.
[23] „Tribuna", Arad, XIII, 1909, nr. 66, p. 1.
[24] *Ibidem.*
[25] Apud „Foaia diecesană", Caransebeș, XVI, 1901, nr. 43, p. 1—2.
[26] „Familia", XVI, 1880, nr. 34, p. 217.

populare însușirea scrierii românești și a grăbi ridicarea nivelului cultural al țării..."[27].

Timpul, deci, a validat justețea concepției lui Vincențiu Babeș privind necesitatea **adoptării** ortografiei fonetice din rațiuni de **culturalizare a maselor.**

12. Dar, dacă pe Timotei Cipariu și pe ceilalți etimologiști ardeleni nu-i putem desprinde de provincia și, într-o anumită măsură, de epoca lor, tot astfel, nici pe Vincențiu Babeș nu-l putem rupe de climatul național și cultural al provinciei sale. Nu se poate ignora faptul că pledoaria lui Babeș pentru adoptarea ortografiei fonetice era, în 1880, în perfectă concordanță cu dimensiunile de masă, cu particularitățile și cu perspectivele mișcării culturale românești din Banat. Firește că nu-i locul, aici, să stărui asupra fenomenului culturii de masă bănățene, de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Se știe (sau ar trebui să se știe) că mișcarea corală și cea teatrală, școlile confesionale, bibliotecile publice, societățile culturale, bisericile românești și alți factori culturali au acționat în Banat cu o intensitate deosebită. Sînt numeroase mărturiile vremii (cifre, statistici, observații directe etc.), care evidențiază, unanim, cotele superioare ale afirmării culturale a maselor, în Banat [28]. Într-un astfel de mediu cultural, cu larg și profund caracter de masă, atitudinea **antietimologistă** a bănățenilor (inclusiv a lui Babeș) a fost un fenomen **general**, deloc conjunctural și, cu atît mai puțin, accidental. Fapt este că, nu de rare ori, în presa (și nu numai în presa) bănățeană din anii '80—'90 ai secolului trecut etimologismul era dezavuat în termeni categorici. „Ortografia etimologică nu este pentru popor" — citim, de exemplu, într-un periodic din 1886 [29]. Însă, mai mult decît asemenea declarații, este vrednic de reținut faptul că fonetismul ortografic înregistrează, în Banat, două momente de excepțională afirmare : în 1895—1899, prin Ilie Trăilă [30], și în 1901, prin Gheorghe Jianu [31]. Pînă în 1902 (cînd Astra a redeschis discuția despre ortografia fonetică), sistemele „pur-fonetice", elaborate de Trăilă și Jianu, au rămas cele mai temeinice contribuții ortografice în Transilvania [32].

13. Revenind însă la contribuția lui Vincențiu Babeș, se mai impune constatarea că intervenția sa în dezbaterile din 1880 s-a circumscris nu numai unor preocupări mai vechi privind culturalizarea maselor, ci și

---

[27] *Mic dicționar ortografic*, București, Editura Academiei, 1953, p. 5.

[28] Pentru exemplificare, transcriu declarația unui intelectual ardelean, conducător al Astrei, făcută la Lugoj, în 1896 : „Trebuie să mărturisesc o greșală ; greșala mărturisită se iartă. Eu — și cu mine toți ardelenii — am crezut că la noi e focularul. Am crezut că venind aici, noi venim să aducem cultură, dar am greșit. Aici, [adică în Banat] am găsit mai mult decît avem noi. În loc să dăm, noi, aici, avem să luăm, căci ne-ați întrecut". („Foaia diecesană", XI, 1896, nr. 35, p. 3.)

[29] *Ibidem*, I, 1886, nr. 6, p. 6.

[30] Cf. Ilie Trăilă, *Simplificarea grafiei[i] și ortografi[e]i*, Caransebeș, 1899, XVI+30 p. În 1895, Ilie Trăilă și-a expus concepția ortografică la adunarea generală a Reuniunii învățătorilor gr. or. români din dieceza Caransebeșului și, mai apoi, în „Almanahul" reuniunii. În 1898, și-a făcut cunoscute părerile și în presă : în „Foaia diecesană" și în „Transilvania".

[31] Cf. Gheorghe Jianu, *Ortografia noastră*, în idem, *Potpourri*, Oravița, 1901, p. 13—38.

[32] Elaborarea sistemelor ortografice ale lui Trăilă și Jianu, ca și, în general, preocupările ortografice ale bănățenilor, se circumscriu unui fenomen mai amplu de luptă pentru apărarea și cultivarea limbii române, fenomen cu larg și profund caracter de masă. Cf. Petru Oallde, *Apărarea și cultivarea limbii române în Banat, la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, în LL, 1980, vol. I, p. 121—131.

unor preocupări, destul de ample, de sociologie a limbii și de unificare a ortografiei românești.

Astfel, în 1860, în studiul *Causa limbelor și naționalităților în Austria* (tipărit și în limba germană), Vincențiu Babeș enunță cîteva idei deosebit de importante pentru definirea conceptelor de **națiune** și de **limbă națională.** În același timp, Babeș apără — ca puțini dintre contemporanii săi — dreptul limbii române de a se manifesta ca limbă națională, nu numai în biserică și școală, ci și în administrația de stat, în dregătorii etc.[33].

Cît privește problema ortografiei, trebuie spus (fiindcă nu se prea știe, sau, dacă se știe, se omite adesea) că inițiativa — din anul 1865 — a Asociației naționale ardene de a crea un front comun pentru **unificarea ortografiei românești** a fost, în realitate, **inițiativa lui Vincențiu Babeș**[34]. În orice caz, presa vremii relatează că, la adunarea generală din 22 mai 1865 : „Cea mai nimerită fu propuzețiunea [propunerea] D-lui V. Babeș, ca în privința unității ortografiei române, Asociațiunea [națională ardeană] să vină în atingere cu Asociațiunea ardeleană și [cu cea] bucovineană, și să compună un mod rațiunabil în scrierea cu litere"[35]. Ceea ce mi se pare esențial în propunerea lui Babeș (ca și în documentele adoptate de Asociația națională ardeană) este distincția făcută între cele două planuri ce le implică abordarea problemei ortografice. Ortografia trebuie să corespundă „firei și geniului limbei române", cum, tot la fel, trebuie să fie pe măsura „necesității intereselor noastre naționale"[36]. În această dublă articulație, rezolvarea problemei ortografice urma să pună capăt atît etimologismului țiparian, cît și fonetismului pumnist[37].

Cum se vede, programul Asociației naționale ardene (în fapt, programul lui Vincențiu Babeș) dispunea de tot atîtea premize, de tot atîtea elemente de orientare și concepție, cîte au prezidat, mai apoi, și dezbaterile ortografice academice. Practic, în 1865, chestiunea ortografică se afla (așezată de Asociația națională ardeană și, implicit, de Babeș) în punctul din care o va prelua și o va rezolva, succesiv, Academia Română[38].

14. Din perspectiva unui secol, se poate aprecia, concluziv, că, în confruntarea dintre ortografia etimologică și cea fonetică, demersul lui

---

[33] Cf. George Em. Marica, *Studii de istoria și sociologia culturii române ardelene din secolul al XIX-lea*, vol. I, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977, p. 279—280.

[34] Asociația națională arădeană s-a adresat Astrei, la Sibiu, și Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina. Astra, după cum se știe, a tergiversat reluarea dezbaterilor ortografice. În numele societății bucovinene a răspuns, cu entuziasm, Gh. Hurmuzachi. (Cf. Constantin Loghin, *Din trecutul Societății pentru cultură*, Cernăuți, 1932, p. 30—31.) Dar, deși o reglementare ortografică era stringent necesară, un complex de împrejurări neprielnice a stăvilit totuși drumul de la vorbă la faptă.

[35] „Aurora română", Pesta, III, 1865, nr. 11, p. 131 ; vezi și nr. 14, p. 167. (Studenții români din Pesta, entuziasmați, îl „gratulează", îl felicită, pe Vincențiu Babeș, pentru propunerea sa.)

[36] Apud V. Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918*, București, Editura științifică, 1968, p. 54.

[37] Cf. *Ibidem.*

[38] Deoarece dezbaterile ortografice au trecut în seama Academiei, societățile culturale din Transilvania nici nu s-au mai preocupat (decît incidental), timp de cîteva decenii, de problemele ortografiei. Abia între 1895 și 1899, Reuniunea învățătorilor gr. or. români din dieceza Caransebeșului va iniția o amplă mișcare pentru ortografie fonetică (discutînd proiectul lui Ilie Trăilă) și, apoi, în 1902, Astra va redeschide discuția tot în favoarea ortografiei fonetice.

Vincenţiu Babeş din 1880 a constituit — după excepţionala demonstraţie lingvistică maioresciană — cel de-al doilea moment hotărîtor care a marcat victoria ortografiei fonetice româneşti. De asemenea, se poate spune că preocupările ortografice (şi de apărare a limbii române, în genere) întregesc, cu încă o dimensiune, militantismul lui Vincenţiu Babeş, luminînd profilul acestei mari personalităţi din istoria afirmării noastre naţionale şi culturale [39].

Mai 1980

Filiala Reşiţa, str. Libertăţii, nr. 40
Societăţii de ştiinţe filologice

[39] Pentru **biografia** lui Vincenţiu Babeş, cf. dr. Ilie Gropşianu, *Vincenţiu Babeş*, Timişoara, 1938, 104 p. Să mai notăm că, în cadrul luptelor naţionale şi politice ale românilor din Transilvania, Vincenţiu Babeş a avut un rol deosebit de important : „Timp de un deceniu, pînă la Memorand, el rămîne pe primul plan al vieţii politice, fiind ales în 1890 preşedinte al P.N.R." (Al. Porţeanu, *60 de ani de la moartea lui Vincenţiu Babeş*, în „Scînteia", XXXVI, 1967, nr. 7229, 22 ian., p. 2.) De asemenea, Nicolae Iorga aprecia că V. Babeş „a adus servicii imense neamului său românesc, în timpurile cele mai grele". (N. Iorga. *Oameni cari au fost*, Văleni, 1911, p. 263.) Dar, poate că cea mai nimerită caracterizare a lui Vincenţiu Babeş o datorăm lui Sever Bocu : „*El [V. Babeş] îmbrăţişa cel mai larg orizont al românilor din Ardeal şi Banat. El vedea chestiunea noastră prin unghiul destul de vast pe atunci, al Vienei, Budapestei şi Bucureştiului de-odată*". (Apud I. Gropşianu, *loc. cit.*, p. 22.)

UN LATINIST CRAIOVEAN: G. M. FONTANIN

DE

PETRE FLOREA

În contextul numeroaselor studii asupra evoluției interesului pentru limba română [1], credem a nu fi de prisos relevarea activității unor personalități modeste care să nuanțeze momentele importante ale istoriei lingvisticii românești. Este puțin probabil să se mai știe astăzi despre opoziția profesorului craiovean G. M. Fontanin în forul academic față de sistemul ortografic impus în 1881 de către Academia Română și despre proiectul său care ar fi trebuit să constituie „directiunea limbistica den Craiova".

Gheorghe Marin Fontanin (1825—1886) a fost, în perioada 1851—1881, profesor de limba latină și director al Gimnaziului și mai apoi al Liceului din Craiova. Pentru erudiția sa (cunoștea limbile: latină, elenă, germană, franceză, italiană), Academia Română l-a chemat în 1870 în rîndul membrilor ei, onoare pe care, dintr-o prea mare modestie, o refuză. Acceptă, însă, noua alegere din 1879. În ultima parte a vieții, perioada 1881—1886, este grav bolnav și nu mai are nici un fel de activitate [2].

Instruit în școlile Ardealului, apropiat din tinerețe de August Treboniu Laurian, era firesc deci ca Fontanin să-și însușească principiile curentului latinist, promovat, la mijlocul veacului, îndeosebi prin studiile grupate de Timotei Cipariu sub titlul *Principia de limba și de scriptura*, iar mai tîrziu prin Gramatica aceluiași învățat cît și prin Dicționarul lui Laurian și Massim. Fidel acestor principii, încă în 1851, an în care este numit în fruntea corpului didactic din Craiova, „introducea latinizarea pînă și în numele elevilor"[3]. Fiilor de preot le schimbă numele în *Pretorian*, *Popilian*, *Pomponiu*, *Presbiterianu*, *Sacerdoțeanu*, celor de zugrav sau boiangiu în *Pictorian*, *Colorian*, *Tinctorian*, iar Ilie sau Pavel deveneau *Elian* și *Paulian*. Un elev originar din Ocnele Mari va deveni *Marocneanu*. *Columbeanu* va fi un copil din flori, „adus pe lume de o columbă".

În 1855 tipărește un... *Curs elementar de geografie fizică și matematică*, a cărui limbă este puternic influențată de principiile școlii latiniste, fiind „exemplu pentru felul în care teoriile latiniste produceau confuzie și derută în dezvoltarea terminologiei românești"[4], pentru că termeni precum

---

[1] Vezi *Istoria lingvisticii românești*, coordonator: acad. Iorgu Iordan, București, 1978.

[2] Pentru amănunte privind viața și activitatea sa, vezi: G. I. Bușilă, *George M. Fontanin*, în „Citirea", I, 1903, nr. 3, p. 65—66; I. Tanoviceanu, *G. M. Fontanin*, în „Revista generală a învățămîntului", XI, 1916, nr. 9, p. 377—386; C.D. Fortunescu, *Un vechi dascăl craiovean: G. M. Fontanin*, în „Arhivele Olteniei", XII, 1933, nr. 69—70, p. 316—342.

[3] N. Iorga, *Istoria învățămîntului românesc*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Ilie Popescu Teiușan, București, 1971, p. 144. Dealtfel și numele *Fontanin* al profesorului craiovean este tot unul fabricat, dar nu de la *Puțaru*, cum susține acad. Alexandru Graur (*Nume de persoane*, București, 1965, p. 99, unde se confirmă și existența la Craiova a unei „adevărate fabrici de schimbat numele"), ci de la *Izvoranu*, părinții fiindu-i din Izvoarele-Dîmbovița.

[4] N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, București, 1962, p. 28.

atlas, *configurație*, *constelație*, *gravitație*, ce apar astfel în manualele mai vechi ale lui Iosif Genilie, Vasile Fabian, Dimitrie Gusti sau Florian Aaron, sînt dați de Fontanin sub forma *atlante*, *configurăciune*, *constellăciune*, *gravităciune*.

Prilejul pentru expunerea adeziunii sale la curentul latinist i-l oferă dezbaterile din aprilie 1880 [5], în urma cărora Academia Română, convocată în sesiune generală, va aproba, cu douăzeci de voturi pentru, din douăzeci și doi de votanți, sistemul ortografic propus de comisia alcătuită din George Barițiu, Vasile Alecsandri, B. P. Hasdeu, N. Quintescu și avîndu-l ca raportor pe Titu Maiorescu, sistem ce se depărtează vizibil de etimologismul latinist al proiectului din 1869, care „n-a aflat propagare". Ceea ce propunea în acel moment Academia era un sistem verificat deja în coloanele revistei „Convorbiri literare", vizînd simplificarea scrierii în scopul pătrunderii culturii în popor. „Cultura cere o ortografie cît se poate mai simplă, mai firească, prin care cunoștințele să se poată lăți în popor mai cu înlesnire", arăta N. Quintescu, susținut de Vasile Alecsandri („Să nu căutăm în ortografie altceva decît numai simplicitate. Să vorbim românește și să scriem foneticește") și de Vincențiu Babeș („O ortografie este cu atît mai bună cu cît poate să se răspîndească mai lesne în popor, răspîndindu-se prin mijlocul ei cultura. O ortografie grea sau muncită ar fi logică numai doară atunci cînd o națiune n-ar avea altceva să facă decît a se ocupa cu ortografia. Ortografia este un instrument, iar nu scop. Scopul este lățirea culturei. Singura ortografie prin care vom reuși cu grabă a lăți cultura, așa se vede că este cea fonetică, fiind cea mai simplă, cea mai accesibilă pentru popor".).

Doar A. T. Laurian și G. M. Fontanin nu recunosc utilitatea acestui sistem cu mult mai simplu decît cele anterioare. Laurian preferă „o ortografie care să ne dea oarecare muncă, să ne facă a cugeta, după cum ne și face a cugeta sistema ortografică etimologică". După el, „sistema fonetică se aplică bine la limbi sălbatice sau de tot neculte, pe cînd limba noastră are un trecut".

Într-o primă intervenție în dezbatere, G. M. Fontanin arată că „ortografia nu trebuie considerată numai din punctul de vedere teoretic. Orice ortografie este rezultatul unei convențiuni și convențiunea trebuie să aibă în vedere interesul cel mai esențial al tuturora". La noi acest interes ar fi originea („naționalitatea") : „prin ortografia etimologică ne apropiem mai mult de națiunile surori din Occident", idee ce a fost combătută de Al. Papadopol-Calimah („Prin ortografia fonetică românii nu renunță la naționalitatea lor latină, căci naționalitatea se apreciază după limbă iar nu după modul de a scrie acea limbă") și din nou de Vasile Alecsandri, care menționa că era „foarte român și atunci cînd scria cu alfabet chirilic", iar „națiunea română, în orice caz, nu va pieri din lipsa unui *u* scurt !". Reflecție ce atrage un răspuns prompt al dascălului craiovean, partizan al cultivării „la noi în toate" a formei latine, invocînd vechimea de un

[5] Vezi *Analele Academiei Române*, seria II, tom. I, *Ședințele ordinare din 1879—80 și sesiunea generală a anului 1880*. Secțiunea 1 *Partea administrativă și dezbaterile*, București, 1881, p. 403—406. Asupra dezbaterilor privind ortografia limbii române în perioada de început a Academiei Române, vezi Flora Șuteu, *Proiectele ortografice ale Societății Academice Române*, în LR, XV, 1966, nr. 5, p. 503—518.

secol al etimologismului, „începînd de la gramatica lui Clain și Șincai din 1780", spunînd, totodată , că „direcțiunea fonetică de astăzi" este „cu atît mai periculoasă, cu cît ne depărtează nu numai de latinii din Occidente, dar și de frații noștri din Macedonia". După el, „numai ortografia etimologică poate fi astfel încît să fie oarecum comună românilor din Dacia lui Traian și din Dacia lui Aurelian". Profesorul craiovean cîștigă în această dezbaterea doar aprobarea amendamentului propus de el, potrivit căruia „în vorbele flexibile să se conserve *u* final : *omu, bunu, socru, acru, macru, cultulu, lucrulu, plecu, dregŭ, facŭ*", satisfacție prea mică față de proiectele pe care le avea.

Este de la sine înțeles că cel ce s-a arătat atît de rezistent față de fonetismul sistemului ortografic aprobat de Academie nu s-a grăbit să-l aplice, ba dimpotrivă. La 5 iunie 1880 scoate primul număr al revistei „Vocea română", „organu allu Glubului professorale den Craiova", cu scopul de a cultiva **idei și sentimente românești** într-o **limbă eclectică, pură și corectă**, conform devizei înscrise pe frontispiciul publicației. Dacă în cadrul Academiei și-a evidențiat orientarea de principiu a concepției sale despre limbă, în cele trei numere apărute sub directa sa supraveghere în răstimpul 5 iunie—5 decembrie 1880 [6], G. M. Fontanin prezintă publicului propriul său sistem ortografic aplicat în practică.

În viziunea sa, acest sistem „in generale coincide cu directiunea traditionale de unu seculu in cultur'a limbei noastre". El „se poate caracterisà pre de ua parte ca *progressu retrospectivu* spre classicitate si romanismu, pre de alt'a ca *eclecticismu rationale* de totu ce este bunu si genuinu nu numai den tote varietatile dialectului daco-romanu, cì si den dialectulu gemenu macedo-romanu, nu numai den limb'a moderna a' lui Heliade Radulescu si B. Alexandri *(sic!*, n.n.), cì si den limb'a archaica a' lui Gregoriu Ureclia, a' diaconului Coresi si a' metropolitului Dositeiu", iar „in scriptura se manifesta ca *etymologismu temperatu*" [7].

Noua direcție ce se manifestă în ortografia limbii române, aprobată de cel mai înalt for științific al țării, aflată în opoziție, „contrabilanciata", cu cea tradițională, etimologistă, este caracterizată destul de plastic de Fontanin drept „conservatism modernizat multicolor" manifestat în scris ca „fonetism fără rezerve (irreservatu)". Pentru că această nouă direcție este deja susținută de pene erudite și măiestre și „multu favorata de spiritulu utilitariu allu epocei", profesorul craiovean crede „a fi nu numai just și cuvenit, ci chiar indispensabil ca în lupta pentru viitoarea direcție în dezvoltarea limbii și literaturii noastre naționale, pe lîngă vocile puternice și influente din București și Iași, să se audă și vocea cît de debilă și modestă ce resună din bătrîna Craiovă". Fontanin susține astfel necesitatea unei direcții specifice, motivată de faptul că aici se păstrează și astăzi „dialectulu daco-romanu cu ua correctetia neintrecuta de veri-ua alta provincia si a' carei varietate de limba au contribuitu in secululu allu XVI si allu XVII de preferentia la stabilirea limbei noastre ecclesiastice, basea limbei noastre literarie de astadi si tot anco unic'a limba unitaria a' daco-romaniloru" [8].

---

[6] „Vocea română" a apărut, cu mari intermitențe, pînă la 15 septembrie 1884.
[7] Vezi *Advertimentu preliminariu*, în „Vocea română", I, 1880, nr. 1, p. 2—3.
[8] Ibidem, p. 3.

Pentru susținerea acestei idei aduce în completare argumentul practic al celor douăsprezece „mostre de versificatiune in limba eclectica" elaborate în răstimpul 1847 — iulie 1872, cu scopul „de a arrettà altoru-a dotati cu addeveratu talentu poeticu si mai alessu veri-unui-a den fostii sei scolari, cumu ar dori densulu se versifice tenerii poeti conformu desvoltarii progressive a' limbei"[9].

Analiza acestora este revelatoare în ceea ce privește specificul latinismului promovat de Fontanin la Craiova. La fel cu Laurian, și el manifestă tendința de înlocuire a slavismelor, a cuvintelor cu o origine „dubioasă" și chiar a unora latino-romanice care nu-i sună curat latinește: *zăpadă* cu *nea; trebuie* (să te las) cu *mi-cauta* (a te lăsa) sau *cauta* (să te las); *adversar* cu *contrariulu* (găsit „mai românește decît *dusimanulu* de origine indouiosa"); *grijă* cu *castiga* („de unde în cărțile vechi *a se incastiga* = a se îngrija, *incastigatu* = îngrijat"); *voioșie* cu *letetia* și *a se bucura, a se învoioșa* cu *a se letare* (din lat. *laetari*); *privire* cu *conspectare; slab* cu *debil; veșnic* cu *etern; povestire* cu *narrare; sburdalnic* cu *sburdatic; dar* (substantiv) cu *donu; iubire* cu *amare; scumpa, draga* cu *cara; viclean* cu *astut* (din lat. *astutus*).

Preferă și recomandă, ca mai expresive, formele „arhaice", reale sau presupuse: *densu* în loc de *densulu; alargare* („forma primitivă din care s-a modificat cea de azi *alergare*"); *serenu* pentru *senin; lucore* pentru *lumină; lucente* pentru *lucitor; discetare* („forma primitivă din care s-a modificat *disceptare* din *discitare*"); *a cantare* („forma arhaică netrunchiată a infinitivului"); *Istru; semu, seti* pentru *suntem, sunteți; voli-va* pentru *va voi; discinta* pentru *discinsa; viuere* („forma arhaică în locul celei moderne *viuare*"); *jocurosu* pentru *glumeț; mescere* („vorbă veche română = *a potrivi, a turna o băutură*"); *invincere* și *invincire* pentru *învingere; rumpere* („forma arhaică netrunchiată a infinitivului"); *vincellu* („vorbă arhaică, diminutiv din lat. *vinculum* = *legătură, cătușă*); *meseru* pentru *sărac, sărman; assemere* pentru *asemenea; prentru* („forma arhaică din care s-a modificat moderna *pentru*"); *liusioru* („forma arhaică, contrasă din primitiva *leusioru*, astăzi *ușor*").

De asemenea, „îndreaptă" formele „alterate", cerînd să se scrie: *feurosu-a* în loc de *fiorosu-a*, de la *feuri* (alterat *fiori*) din lat. *febres*, „macedorom." *hievra; inteneuricu* în loc de *intunericu; imbraciare* „formă mai scurtă și mai corectă decît *imbracisiare* sau chiar *imbraciosiare*"; *mannificu* sau *mamnificu* în loc de *măreț; imperatoriu* sau *imperatore* „în locul celei scurtate populare *imperatu*"; *nemica* sau *nemic'a* pentru că

---

[9] Cele douăsprezece mostre sînt publicate în „Vocea română" după cum urmează: în nr. 1 din 5 iunie 1880, p. 3—8 *Rămas bun* (baladă populară transilvăneană în versuri trohaice rimate de 15 silabe), *Oarecînd* (fragment de elegie în versuri iambice nerimate de 14 și 13 silabe), *Exordiul și innocațiunea unui proiectat „Traian"* (fragment epic în versuri iambice nerimate de 14 și 13 silabe), *Apel la arme* (odă războinică în versuri iambice rimate de 13 silabe); în nr. 2 din 10 noiembrie 1880, p. 1—7 *Întrevederea* (elegie ovidiană în versuri iambice rimate de 13 și 8 silabe și nerimate de 6 silabe, inspirată de *Ovidii Amorum* libri I elegia 5), *Cîntul vinului* (ditiramb în versuri dactilo-trohaice rimate de 10 și 9 silabe), *Revederea* (elegie hexametrică), *Mihai pe Cîmpul Turzii* (fragment de elegie distihică); în nr. 3 din 5 decembrie 1880, p. 1—6 *Bărbatul liber* odă alceo-horațiană inspirată din primele două strofe din *Horatii Carminum* libri III carmen 3), *Limba română* (odă alceo-horațiană la un tînăr poet), *La Caliope* (versiune metrică a primelor două strofe din *Horatii Carminum* libri III carmen 4) și șapte versiuni metrice de versuri izolate (Subtitlurile aparțin lui G. M. Fontanin).

este „formă mai corectă decît *nemicu*" ; *currere* în loc de *curgere ; baccariu* în loc de *pahar ; estimare* „formă mai exactă decît *stimare*".

Alte preferințe merg spre înlocuirea lui *frumoasă* cu *mundra* („probabil din lat. *mundula*") sau cu *bella ; îndoit* cu *ingemenatu ; respectare, venerare* cu *reverire* (din lat. *revereri*) ; *întreprindere* cu *susceputu* (din lat. *suscepere*) ; *abundență, fertilitate* cu *ubertate ; vatră* cu *focariu* sau *foculariu ; neam* cu *genu ; căutătură, privire* cu *ocliata ; vedere* cu *vediu ; șoaptă* cu *susurru ; plăcut* cu *suave ; încetare* cu *incessare ; iubită* cu *dilecta ; sincer, onest* cu *candidu ; singuratic* cu *solitariu ; lanț* cu *catena* („de unde derivă diminutivul *catusia* contras din *catenusia*") ; *lume* cu *mundu ; mulțumit* cu *contentu ; înșelător, amăgitor* cu *fallace ; trecător* cu *caducu ; curat, limpede* cu *cliaru ; vorbă, grai* cu *rostu ; lovire* cu *colpire.*

Interesant este că recomandă multe „forme macedoromâne", acestea amintind, după el, mai bine latinismul limbii noastre. Astfel, ar fi mai bine să se folosească *nostrui, nostrei* în loc de *al nostru, ale noastre* („laudă nostrui nume românesc") ; *seui* în loc de *al său ; disfermare* în loc de *sfermare* (sfărîmare) ; *ma* în loc de *dar* (ortografiat *dero*), *însă* (ortografiat *enso*) ; *strinsi* în loc de *strînsei ; basiu* în loc de *sărut ; dedi* în loc de *dădui ; pertrecûmu* în loc de *pertrecuramu* (care este„ mai puțin exactă") ; *scafa* în loc de *ceașcă ; a' mellei viuetie* în loc de *a vieții mele* („tu, unica luce a' mellei viuetie") ; *coruna* sau *curuna* în loc de *cunună ; aura* în loc de *boare, adiere ; a se vegliare* în loc de *a se lua aminte.*

În ceea ce privește ortografia, G. M. Fontanin crede a aduce un echilibru între tendințele extremiste ale curentului latinizant — reprezentat de *Dicționariul limbei române* (1871) al lui A. T. Laurian și I.C.Massim și de faza italienizantă a lui Eliade — și cele ale curentului fonetic, recent aprobat de Academie (aprilie 1880). Tocmai această cumpănă (între un „etimologism extremist" și un „fonetism fără rezerve") trebuia să caracterizeze în viziunea sa ceea ce a denumit prea pretențios „directiunea limbistica den Craiova".

Încercarea sa de sistem ortografic se apropie mult de sistemul promovat de Laurian și Massim. El cere să se scrie *den, pren, anco* (= încă), *scaimbare* (= schimbare), *nolluca* (= nălucă), *trufosu* (= trufaș), *straninu* (= străin), *dusimanulu* (= dușman), *inteneuricu* (= întuneric), *vecliu* (= vechi), *rossionosu* (= rușinos), *sumbolu* (= simbol), *antaniu* (= întîi) *semu* (= sîntem), *addiresare* (=a adresa). La A. T. Laurian și I. C. Massim acestea apar ortografiate *d'in, prin, inco, scambare, nalluca, trufiosu, straniu, dusmanulu, intunericu, veclu, rossinosu, symbollu, antâniu, sumu.* La imperfect dorea ca verbele să aibă forma *afflaam, vissaam, cugetaam, m'incantaa, l'asteptaa.*

Încercarea lui G. M. Fontanin, pornită, fără îndoială, dintr-un nobil sentiment, acela al grijii pentru popor, al cărui „scutu potente este cunoscerea limbei selle", dintr-un zel exagerat „intru corregerea" limbii noastre, „a' cui natura simpla, flessibile intrece cliarulu rostu allu Franciei si a' Italiei voce lena" („fatigi se nu crutii prentru pureti'a ei")[10], n-a fost, din păcate, în concordanță cu tendințele de accesibilitate pentru care milita Academia în 1880. Este și cauza pentru care acest „sistem",

[10] *Limba română*, în „Vocea română", I, 1880, nr. 3, p. 3.

ca și cel al Academiei din 1869 (ce se caracteriza printr-un „etimologism temperat de concesiuni fonetice", după opinia formulată de Vincențiu Babeș în dezbaterea amintită), nu a găsit audiență [11], demonstrînd, o dată în plus, că autorul lui, profesor de latină, trăia în altă lume, „în lumea antică pe care o cunoștea mai bine decît pe cea în mijlocul căreia a trăit fiziceşte"[12]. Această opoziție față de tendințele firești de facilitare a pătrunderii ortografiei în popor l-a condus ireversibil în uitare.

Ianuarie 1980

Biblioteca Centrală a Ministerului Apărării Naționale
București, bd. Gh. Gheorghiu-Dej, nr. 2

[11] Cu retragerea lui G. M. Fontanin din activitate, „Vocea română" își încetează temporar apariția. La reapariție, în 1882, publicație își modernizează ortografia, acceptînd-o pe cea aprobată de Academie. „În vederea tendinței aproape generale către o limbă mai populară și către o sistemă de scriere mai facilă, în vedere că chiar corpul cel mai luminat din țara noastră în asemenea materie, Academia Română, a făcut extreme concesiuni spiritului utilitar al epocei, ne vedem și noi constrînși a face modificări în continuarea scrierii acestei foi", anunța noua redacție în *Prospectul* publicat în nr. 4 din 15 noiembrie 1882, p. 1—2.

[12] I. Tanoviceanu, *art. cit.*, p. 385.

OBSERVAȚII PRIVITOARE LA TRATAREA SINONIMELOR ÎN DLR

DE

LAURA VASILIU

1. Parcurgerea unei porțiuni din DLR în vederea unei cercetări pe care am întreprins-o asupra sinonimiei derivatelor sufixale ne-a prilejuit observarea comparativă a modului cum sînt tratate în dicționarul amintit sinonimele explicite și implicite. Observațiile noastre ne-au condus la formularea unor întrebări și a unor sugestii referitoare la principiile tratării sinonimelor sau la unele detalii privind aplicarea acestor principii în *Dicționarul limbii române*, pe care le supunem discuției [1].

Este vorba deci nu de un dicționar de sinonime, ci de un dicționar tip tezaur, care conține o mare bogăție de cuvinte și de informații asupra acestor cuvinte, de la istoria lor, inclusiv etimologia, și repartiția stilistică, pînă la fina lor analiză semantică, întregită uneori cu mențiuni de ordin paradigmatic (analogii, asociații, sinonimie). Apariția sinonimelor în dicționar este, în mod programatic, nu un scop în sine, ci un element auxiliar în descrierea semantică a cuvintelor.

După cum se arată în Introducere (DLR, tomul VI, p. XII), dicționarul uzează de relațiile de sinonimie existente între cuvinte înregistrînd în spațiul acordat glosărilor s e r i i sinonimice sau sinonime i z o l a t e.

Seriile sinonimice sînt de două feluri, după raportul dintre termenii lor și cuvîntul-titlu și după funcția lor :

a. Seria e o „succesiune de echivalențe bilaterale între fiecare dintre termenii ei și cuvîntul-titlu", fiecare termen (= sinonim) făcînd funcția de definiție a cuvîntului-titlu. Seriile de tipul acesta apar, după cum se spune, mai ales la numele de plante, animale, luni, popoare și la derivatele cu afixe sinonimice.

b. Seria în totalitatea ei e echivalentul exact al cuvîntului-titlu, fiecare termen al ei fiind echivalentul lui parțial. În cazul acesta, „seria sinonimică în totalitatea ei are rolul unei explicații" a cuvîntului-titlu. Seriile de tipul acesta apar mai ales la cuvintele abstracte.

Sinonimele izolate sînt și ele „perfect echivalente" cu cuvîntul-titlu. Aceste sinonime sînt termeni literari actuali prin care se glosează, după cum ni se spune, cuvinte populare sau regionale, învechite și argotice.

Remarcăm că tipurile de cuvinte glosate prin serii sinonimice sînt indicate fie prin sensul cuvintelor, fie prin structura lor formală (derivatele), iar tipurile de cuvinte glosate prin sinonime izolate sînt indicate prin apartenența lor stilistică. Este evident că această diferență de criterii de clasificare permite apariția unor interferențe între categoriile delimitate. De aceea, în observarea modului cum se recurge la sinonimie în

[1] Dată fiind împrejurarea care ne-a prilejuit aceste observații, exemplele prin care le vom ilustra vor fi exclusiv derivate sufixale.

definirea cuvintelor din dicționar, nu ne vom mai opri asupra raporturilor stabilite în introducere între tipul de cuvinte definite și tipul de cuvinte definitorii.

2. Situația cea mai frecventă este cea din exemplele următoare :
panglicea (regional) „panglicuță (1)"
panglicuță 1. „diminutiv al lui panglică (1)... ; (reg.) panglicea"
păpie (rar) „papalitate (1)"
papalitate 1. „demnitatea de papă ; (rar) păpie"
papat (învechit) „papalitate (2)"
papalitate 2. „instituție centrală de conducere religioasă... în fruntea căreia se află papa ; (înv.) papat"
papicesc (învechit, rar) „papal"
păpesc (învechit) „papal"
papal „care aparține papii (sic !)... ; (învechit) păpesc, (învechit, rar) papicesc"
marmoreic (neobișnuit) „marmorean (2)"
marmoreu „marmorean (2)"
marmoriu (neobișnuit) „marmorean (2)"
marmorean 2. „care are albeața... marmurei ; marmoreu, (neobișnuit) marmoreic"
măcăială (rar) „măcăit"
măcăire (rar) „măcăit"
măcăitură „măcăit"
măcăit „faptul de a măcăi ; ... ; măcăitură, (rar) măcăială, măcăire".

După cum se vede, termenul non-literar actual este definit prin sinonimul lui literar actual, iar acesta are o definiție propriu-zisă urmată de sinonimul sau sinonimele non-literare actuale pe care le are [2]. Deducem de aici că în cazul cuvintelor literare actuale sinonimele nu mai au funcție de definiție, ci, e de presupus, pe aceea de a aduce un plus de informație semantică vizînd relațiile dintre cuvinte. De aceea credem că ar trebui să se procedeze în mod similar la cuvintele non-literare actuale, adică să se înregistreze și aici toate sinonimele lor atunci cînd sînt mai multe decît echivalentul literar. (Se poate presupune că, prin indicarea sinonimului literar, se trimite, de fapt, la articolul în care e tratat acest sinonim — spre a-i găsi definiția explicită — și unde sînt înregistrate celelalte sinonime. Întrucît însă trimiterea nu e evidentă, nu este foarte eficientă. În plus, fiind vorba de cuvinte literare, e foarte probabil ca adesea ele să fie cunoscute de cititor, deci să nu fie nevoie ca el să le caute definiția.)

Remarcăm însă că sînt relativ frecvente cazurile în care termenii folosiți drept definiție sinonimică sînt ei înșiși non-literari actuali. De exemplu : *murgat* și *murgulean*, ambii regionali, sînt definiți prin *murgilă* [2], și el regional ; *mantilă* 1., învechit, prin mantelă 1., tot învechit ; *pasionalism*, rar, prin *pasionalitate*, tot rar (bineînțeles, la *murgilă* [2], *mantelă* 1. și *pasionalitate*, apar și definiții propriu-zise). Sau, dimpotrivă, cei doi termeni între care se stabilește relația sînt amîndoi literari actuali. De exemplu : *montor*, definit prin *montator*, *pamfletist*, definit prin *pamfletar*.

---

[2] La *marmorean* nu e înregistrat sinonimul *marmoriu*, credem însă că e o scăpare nesemnificativă din punctul de vedere al normelor dicționarului.

Am putea explica punerea în relaţie a acestor sinonime prin faptul că ele sînt derivate cu afixe sinonimice (vezi p. 125, pct. 1 a.). Marcarea cu consecvenţă a relaţiilor de sinonimie în cazul tuturor derivatelor de felul acesta ar cere însă tratarea similară a derivatelor ca :

muierar „afemeiat" — *muieratic* 2. „afemeiat" — *muiereț* „afemeiat" — *muieros* 2. „afemeiat"

macaragist „persoană care munceşte la macara" — *macaragiu* „muncitor la macara"

care, conform definiţiilor (identice sau echivalente), sînt şi ele, indiscutabil, sinonime [3]. Astfel tratate, aceste derivate ar avea schema pe care o *au* unele cuvinte (derivate literare actuale) din DLR precum :

pălărioară („diminutiv al lui pălărie ; pălăriuţă" — *pălăriuţă* „diminutiv al lui pălărie ; pălărioară"

păsăret „mulţime de păsări, stol de păsări, totalitatea păsărilor ; ... ; păsărime" — *păsărime* „mulţime de păsări, stol de păsări, totalitatea păsărilor ; ... ; păsăret"

poleier „persoană care poleieşte diverse obiecte ; poleitor" — *poleitor* „persoană care poleieşte diverse obiecte ; poleier"

polarizant „care polarizează, care (poate) produce o polarizare ; polarizator, polarizor (1)" — *polarizator* „care polarizează, care (poate) produce o polarizare ; polarizant, polarizor (1)" — *polarizor* 1. „care polarizează, care (poate) produce o polarizare ; polarizant, polarizator".

Deducem de aici că aplicarea formulei „definiţie ; sinonime" la toate sinonimele, indiferent de apartenenţa lor stilistică, n-ar fi altceva decît tratarea c o n s e c v e n t ă a categoriei de cuvinte menţionată după unul din modelele e x i s t e n t e deja în dicţionar. (Rămîne ca generalizarea acestei formule să fie pusă de acord cu principiile care guvernează normele tehnice ale dicţionarului şi care ar urma să fie remaniate.)

Generalitatea formulei „definiţie ; sinonime" prezintă avantajul unei mai mari bogăţii de informaţii cuprinse în fiecare articol care tratează sinonime.

3. În plus, aplicarea acestei formule la toate sinonimele impune tratarea comparativă a acestei categorii de cuvinte şi, ca un corolar, mai multă rigurozitate în formularea definiţiilor lor. Această rigurozitate trebuie să constea între altele, după părerea noastră, în grija ca seriile de sinonime să aibă întotdeauna definiţii identice, iar orice diferenţă în definiţiile unor cuvinte să corespundă unei diferenţe în conţinutul lor referenţial. Un asemenea principiu care ar dirija sistemul definiţiilor ar exclude întrebări ca cele de mai jos pe care un cititor atent şi le poate pune fără a putea găsi un răspuns cert cu ajutorul datelor din dicţionarul de care ne ocupăm aici :

moviliș „îngrămădire mică de pămînt, movilă mică ; muşuroi[1]" [4] este sinonim cu *moviliță* „diminutiv al lui movilă" ?

pomişte „mulţime de pomi (1)" e sinonim cu *pomet* [1] 1. „grădină cu pomi fructiferi, livadă" ?

---

[3] Condiţia afixelor sinonimice, formulată în DLR, nu e suficientă ; întrucît afixele sînt adesea polisemantice, derivatele de la aceeaşi bază cu afixe sinonime în totalitatea lor pot să nu fie sinonime : sufixele intră în relaţiile respective cu sensuri diferite. Vezi, de exemplu : *păcurăreasă* „ciobăniţă" şi *păcurăroaie* „soţia ciobanului".

[4] *Muşuroi*[1] are în DLR cinci sensuri !

pomet [2] (cu sens colectiv)[5] „mulțime de fructe ; diverse varietăți de fructe ; recoltă de fructe" e sinonim cu *pomărie* 2. (cu sens colectiv) „(cantitate mare de) fructe"[6] și cu *pomăreață* (cu sens colectiv) „fructe"?
ponderanță „cumpătare, moderație, măsură ; sobrietate, echilibru" e sinonim cu *ponderație* 1. „echilibru între mai multe forțe, tendințe etc. (opuse)", 2. „cumpătare, moderație, măsură ; sobrietate"?
porcărime (cu sens colectiv)[5] „mulțime de porci" e sinonim cu *porcărie*[1] 1. (cu sens colectiv)[5] „turmă de porci"?

4. Acest plus de rigoare acordat definițiilor corelat cu grija de a detecta și de a marca relațiile de sinonimie atunci cînd ele există ar duce poate și la mai multă ordine în tratarea sub aspect semantic a unor categorii mari de derivate precum sînt abstractele verbale. Distincția operată în DLR în interiorul clasei abstractelor verbale între „acțiunea de a..." și „faptul de a...", justificabilă pentru verbele care exprimă o acțiune propriu-zisă în opoziție cu cele care exprimă non-acțiuni (compară *modelare* cu *mîhnire*), este aplicată într-o manieră care trădează lipsa unei accepții clare a conceptelor „acțiune" și „fapt" și duce uneori la ascunderea unor relații de sinonimie existente între cuvinte.

În această manieră, se consideră că au sensuri diferite :
mîrîit [1], *mîrîială* și *mîrîitură*, definite prin „faptul...", față de *mîrîire* „acțiunea..."
moșit 1. și *moșie* [2], definite prin „faptul...", față de *moșire* „acțiunea...", dar același sens :
mușuroire, *mușuroit* „acțiunea... și rezultatul..."
măsurare, *măsurat* „acțiunea..."
măcăire, *măcăială*, *măcăitură*, *măcăit* „faptul...",
deși fiecare grup de derivate e format de la una și aceeași bază, iar verbele exprimă toate acțiuni propriu-zise [7].

Mai mult decît atît, *pomenire* are o definiție generală „acțiunea... și rezultatul..." în care sînt introduse cele două sensuri ale cuvîntului, amîndouă definite prin „faptul..." și distinse după două sensuri diferite ale lui *pomeni*. În mod similar, *pornire* are o definiție generală „acțiunea... și rezultatul..." care acoperă cinci sensuri, dintre care unul (II.1) e definit prin „faptul...", iar sub sensul I.1, definit prin „deplasare...", este inserat sinonimul *pornit* [1] care, la locul unde e tratat, e definit prin „faptul...". Aflăm deci aici că sensul (conceptul) „acțiunea..." este supraordonat sensului (conceptului) „faptul...".

5. Rigoarea sporită în formularea definițiilor implică și o rigoare sporită în stabilirea corelațiilor între cuvinte. În dicționarul discutat apar cazuri în care prin definiția unui cuvînt se trimite la alt cuvînt, sinonim sau bază de derivare a primului, fără a se verifica cu atenție caracteristicile cuvîntului la care se trimite. De exemplu :
— *mînișoară* e definit prin „mînuță" fără nici o altă mențiune, iar *mînuță* are două sensuri (articolul *mînișoară* neavînd nici un citat, iar la *mînuță*

---

[5] Mențiunea „cu sens colectiv" ni se pare superfluă pe lîngă termenii „mulțime" și „turmă".
[6] În DLR, derivat greșit din *pom*.
[7] Deducția pe care am putea-o face pe baza derivatelor de la *mîrîi* și *moși*, că sufixului *-re* îi e asociat sensul „acțiunea...", iar celorlalte, sensul „faptul..." e infirmată de celelalte derivate unde distribuția celor două sensuri se face pe verbe și nu pe sufixe.

nefiind înregistrat sinonimul *mînișoară*, imprecizia este irecuperabilă) — la *paginare*, definit prin „acțiunea de a pagina", e înregistrat sinonimul „paginație" fără nici o mențiune, deși acesta din urmă apare cu patru sensuri în articolul care îi e consacrat (aici imprecizia se recuperează deoarece la trei din cele patru sensuri ale lui *paginație* se înregistrează sinonimul „paginare")
— *măiag* 1. e definit ca diminutiv al lui *mai*[2] fără a se specifica despre care din cele 11 sensuri ale acestuia e vorba (Sinonimele „pisălog" și „măngălău" ar putea dezambiguiza definiția dacă ele între ele ar fi sinonime; după cum se vede însă din articolul consacrat lui *mai* [2], unde „pisălog" și „măngălău" apar ca sinonime sub sensurile II.3 și, respectiv II.8, ele sînt distincte. În plus, e ciudată corelarea unui diminutiv cu niște sinonime care, la rîndul lor, sînt sinonime cu baza de derivare a diminutivului.)
— o corelație similară se operează între *porumboi*, definit ca „augmentativ al lui porumb (I.1)" și „porumbel (I.1) bărbătuș" înregistrat, după cît se pare, ca sinonim al lui. Ori termenul „augmentativ" nu trimite la sensul obișnuit al cuvîntului, ci la sensul moțional pe care îl au unele sufixe, printre care și *-oi*, împreună cu sensul augmentativ (vezi mențiunea „bărbătuș"), ori raportul de sinonimie dintre *porumboi* și *porumbel* e fals (sub *porumbel* I.1 se vede că acesta e sinonim cu baza lui de derivare, *porumb* I.1).

6. Observațiile de mai sus credem că au o dublă utilitate.

În primul rînd, una imediată, de natură practică : eliminarea unor inconsecvențe în ce privește tratarea relațiilor de sinonimie în porțiunea din DLR care se află în curs de redactare sau într-o eventuală nouă ediție.

În al doilea rînd, una cu caracter mai teoretic : determinarea modului în care definițiile lexicografice pot (sau nu pot) fi utilizate în precizarea raporturilor de sinonimie dintre cuvinte.

Decembrie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

NOTE LEXICALE

DE

ION MOISE

Cuvinte noi din terminologia muncii *

aburít textil s. „aburirea, umidificarea firului cu aburi sub presiune".

aburitór textile s. „muncitor specializat în aburitul textil".

afumárniță, -e s. „afumătorie, instalație primitivă în care se afumă caşcavalul".

aşchietór, -i s. „muncitor specializat în strunjire, frezare, rabatare, mortezare, broşare, filetare, găurire, rectificare, alezare".

baretár, -i s. „muncitor specializat în implantarea unor ace pe barete în vederea prelucrării fibrelor textile prin pieptănat".

barétă -e s. „pînză cauciucată pe care se implantează ace pentru pieptănatul fibrelor textile".

boldriníst, -i s. „muncitor specializat în executarea racordării suprafeţei plane cu cea eliptică pe fundurile cazanelor". De la *Boldrini*, numele maşinii italiene cu care se execută operaţia.

bórverg, -uri s. „maşină de alezat, strunjit şi frezat".

borverghíst, -i s. „muncitor specializat în alezare, strunjire şi găurire". De la *borverg*.

bóxpalet, -i s. „cutie metalică demontabilă, cu pereţi din plase de sîrmă, în care se ambalează sticlele de vin".

brazáre, -i s. „sudura cap la cap a două ţevi, executată cu aliaj de argint".

broşatór, -i s. „muncitor specializat în mărirea diametrului materialului metalic prin tasare, presare, aglomerare, operaţii care se execută la maşina de broşat".

calapodár, -i s. „muncitor specializat în confecţionarea calapoadelor".

calţiéră, -e s. „maşină care execută conturul pantofilor la spate şi bate cuie prin care se leagă pielea de branţ".

calţierist, -i s. „muncitor care lucrează la calţieră".

cameră de givráre, -e s. „cameră cu temperatură şi umiditate constante unde se verifică funcţionarea corectă a agregatelor frigorifice".

canetatoáre, -e s. „muncitoare textilistă specializată în trecerea firelor de pe bobină pe ţeavă". De la *canetă*.

---

* Vezi şi LR, XXVIII, 1979, nr. 5, p. 511–514.

cardatór, -i s. „muncitor textilist specializat în destrămarea materialului fibros pînă la individualizarea fibrei, omogenizarea amestecului și orientarea fibrelor pe direcția înaintării lor". De la *cardă.*

caruselíst, -i s. „muncitor strungar specializat în munca la strungul carusel".

cauciucár, -i s. „muncitor, tehnician sau inginer din industria cauciucului".

curățătór, -i s. „muncitor specializat în curățarea de impurități a pieselor după turnarea lor în forme cu amestec de nisip".

dímatec, -uri s. „post de control electric care verifică instalația electrică, consumul de curent, puterea absorbită".

distilór, -i s. „distilator, muncitor specializat în recepția și distilarea materiei prime în vinificație".

dozatór, -i s. „muncitor specializat în determinarea concentrației în zahăr a strugurilor în momentul preluării la fabrica de vinificație".

elevatorist, -i s. „muncitor care deservește elevatorul (= mașina de ridicat produse în vrac) în întreprinderea de vinificație".

extrúder, -e s. „mașină cu care se execută extrudarea materialului".

extruderíst, -i s. „muncitor specializat în profilarea cauciucului după anumite dimensiuni și forme pentru furtunuri, manșoane de radiator etc.". De la *extruder.*

filtrár-elevatorist, -i s, „muncitor care asigură funcționarea filtrelor de transport pneumatic în fabricile de pîine".

firăreásă, -e s. „muncitoare textilistă specializată în legatul firelor cînd acestea se rup în masă".

frămîntătór, -i s. „muncitor care pregătește materia primă pentru prepararea aluatului și urmărește frămîntarea acestuia în fabricile de pîine".

lansatór, -i, fem. *lansatoáre, -oare* s. „muncitor specializat în lansarea fețelor de încălțăminte și a calapoadelor pe bandă".

galvanizatór, -i s. „muncitor specializat în galvanizare".

glaspapirát, -e s. „șlefuirea cu glaspapir a materialului din care se confecționează încălțămintea".

glăzuít, -e s. „glăzuire ; desmembrarea la suprafață a fibrelor de piele pentru încălțăminte spre a căpăta aderență la lipire".

grișár, -i s. „muncitor specializat în sortarea subproduselor (grișurilor) cu mașina de grișat în fabricile de pîine".

impregnatór produse din cauciuc, -i s. „muncitor specializat în cauciucarea textilelor, adică în impregnarea lor cu soluții de cauciuc de o anumită concentrație, care se introduc în țesutul textil".

impregnór, -i s. vezi *impregnator produse din cauciuc.*

încleietór, -i fem. *încleietoáre, -oare* s. „muncitor textilist care aplică pe urzeală o peliculă subțire de apret (soluție de amidon) care protejează firele contra scămoșării în timpul țesutului".

împământáre, -ări s. „legarea de pământ a unor aparate electrice pentru evitarea electrocutării".

lipitór de plăcuțe la scule aşchietoare, -i s. „muncitor specializat în pregătirea cuțitului de aşchiere prin lipirea plăcuțelor-cuțit pentru strunjire, rabotare, aşchiere".

lupuitór, -i s. „muncitor textilist care pregătește lînurile pentru transformarea lor în fir prin destrămare, lichidarea ghemotoacelor și curățarea de impurități". De la *lupui*.

mălțár, -i s. „muncitor specializat în fabricarea malțului din orz".

metrór-robatór-dublatór s. „muncitor specializat în îndoirea, înfășurarea pe un suport și împachetarea țesăturii textile pentru a fi expediată în magazine".

nopatór, -i, fem. *nopatoáre, -oare* s. „muncitor textilist care lichidează nopeurile (îngroșăturile) de pe fir". De la *nopeu*.

palét, paleți s. „platformă din lemn pe care se aşază mărfurile preambalate și se încarcă pe motocar pentru a fi mutate".

perietór, -i s. „muncitor textilist care înlătură de pe suprafața țesăturilor resturile de fire, fibre, noduri tăiate".

pivnicér, -i s. „muncitor din vinificație care condiționează și prepară produsele, ridică probe pentru analize, aplică tratamentele recomandate de maistru". Toate dicționarele dau la *pivnicer* numai sensurile „chelar" și „titlu boieresc".

planzihtár, -i s. „muncitor specializat în cernutul subproduselor cu sitele plane în fabrica de pîine". Din germ. *Plansichter* „sită plană".

polizatór, -i s. „muncitor care polizează piese, adică îndepărtează de pe suprafața lor zgura sau stratul rămas de la sudură sau turnare".

pregătitor partea de sus, -i s. „muncitor specializat în pregătirea părții de sus a încălțămintei (egalizat, subțiat, dat cu soluție, montat)".

pregătitor partea de jos, -i s. „muncitor specializat în pregătirea părții de jos a încălțămintei (pregătirea tălpii, glăzuit, dat cu soluție, șlefuit, pentru aderența la lipire)".

pregătitór — completatór s. „muncitor specializat în pregătirea și completarea locurilor de muncă cu obiectul muncii (semifabricatul din care se confecționează piesa)".

preîndoire, -i s. „îndoirea capetelor unei piese în vederea obținerii unui profil dat".

profilatór, -i s. „muncitor specializat în profilarea cauciucului după anumite dimensiuni și forme pentru furtunuri, manșoane de radiator etc." (vezi *extruderist*).

rabotíst, -i s. „muncitor care lucrează la raboteză, rabotor".

rilsán s. sg. „pudră de masă plastică".

rilsanizáre, -i s. „acoperirea grătarelor metalice ale frigiderelor cu rilsan".

sablatór, -i s. „muncitor specializat în curăţarea armăturilor metalice cu maşina de sablat, pentru a face aderenţa cu cauciucul care se toarnă pe ele" (vezi *curăţător*).

scobár, -i s. „muncitor specializat în scobirea lemnului pentru a fi utilizat în industrie".

sedevíst, -i s. „muncitor specializat în executarea de scule, dispozitive şi verificatoare (tampoane, calibre, filiere)". De la S.D.V. (scule, dispozitive, verificatoare).

silozár, -i s. „muncitor din comisia de recepţie a unei fabrici de pîine care primeşte grînele, face amestecuri, le însilozează şi urmăreşte precurăţirea lor".

soluţioná, -ez vb. I tranz., „a pregăti o soluţie de ebonită care se depune pe metal, pentru a se realiza aderenţa lui cu cauciucul".

spumáre, -i s. „operaţia de izolare termică a dulapului şi uşii frigiderului".

storcătór textile, -i s. „muncitor textilist specializat în eliminarea parţială a apei sau soluţiilor din ţesături după spălare sau vopsire prin centrifugare".

striére, -i s. „realizarea de rizuri, striuri pe suprafaţa exterioară a unei piese pentru a se evita alunecarea".

şebăluíre, -i s. „operaţia de curăţire a reperelor de pe piese cu perii speciale în fabricile de frigidere".

şon, -uri s. „maşină hidraulică din industria de încălţăminte care lipeşte faţa de branţuri".

şoníst, -i s. „muncitor care lucrează la şon". De la *şon*.

şrotáre, -ări s. „şrotuire ; zdrobirea şi cernerea cerealelor prin site din ce în ce mai dese".

ştanţór partea de jos, -i s. „muncitor specializat în ştanţarea tălpilor, branţurilor, tocurilor, capacelor de toc".

tamburáre, -i s. „lustruirea suprafeţei pieselor cu un abraziv".

tamburatór, -i, fem. *tamburatoáre, -oare* s. „muncitor care împachetează bucăţile de stofă crudă (nefinisată), le marchează defectele, le coase la capete ; lucrează la maşina de tamburat".

tobíst, -i, fem. *tobistă, -e* s. „muncitor cauciucar care lucrează la tobă şi finisează cauciucul prin frig".

trăgătór feţe pe calapod, -i, fem. *trăgătoare, -oare* ~ *s.* „muncitor cizmar specializat în trasul feţelor pe calapod".

ţevár, -i s. „muncitor care deserveşte un etaj cu conducte prin care circulă produsele din care se fabrică pîine".

ţúcher, *-i* s. „muncitor cizmar specializat în ultima finisare a încălţămintei după care aceasta merge la ambalat".

uscătór textile, *-i*, fem. *uscătoare*, *-oare* ~ s. „muncitor specializat în uscarea ţesăturilor după ce acestea au fost spălate sau vopsite".

vaporizát, *-e* s. „aburit textil, umidificarea firului textil cu aburi sub presiune pentru a-i asigura o stabilitate mai bună în procesul de fabricaţie".

vălţár, *-i* s. „vălţuitor, muncitor care deserveşte valţurile maşinii de măcinat la moară"; 2. „muncitor specializat în vălţuirea cauciucului (masticarea cauciucului lichid pînă la atingerea plasticităţii prescrise, înglobarea în el a ingredientelor, plastifianţilor, antioxidanţilor, acceleratorilor şi agenţilor de vulvanizare".

Decembrie 1979

Institutul de învăţămînt superior
Piteşti, str. Gh. Doja 41

AZ DE MARE – TERMEN CU SENS OBSCUR ÎN LIMBA DESCÎNTECELOR NOASTRE?

DE

VALENTIN ŢURLAN

În *Limba descîntecelor româneşti*, Bucureşti, Editura Minerva, 1975, acad. Al. Rosetti înregistrează, la capitolul *Termeni cu sens obscur*, şi pe AZ DE MARE : „Pleacă cutare, / Pă cale, pă cărare, / Pînă la *Az de mare* (Stroeşti, Vîlcea, Tocilescu, 1562)".

Sensul termenului devine limpede, iar invocarea lui în descîntec justificată dacă admitem că AZ provine, prin suprimarea (afereza) silabei iniţiale, în împrejurări încă neelucidate, din BOAZ, BUAZ, s.n. < tc. *bogaz* „Gorge. Gosier. Goulot. Embouchure, geog. Col. Défilé. Canal. Détroit" (Reşad, 37 ; vezi şi Şăin., *Infl.*, 19). Cuvîntul *buaz* este cunoscut în limba română cu accepţiile „gură a unei gîrle" (DM ; Antipa, *Pesc.*, 775), „gură prin care o lagună sau un braţ secundar al Dunării se leagă cu marea" *(Dicţ. mar.*, 54), „revărsare generală către mare" (MDG, V, 167), „gîrlă a unei ape mai adînci sau a mării" (Por., *Lexic.*, 69), „strîmtoare", „golf", „canal" (TDRG, CADE), „mlaştină", „apă de mare" – în unele puncte din judeţele Olt, Argeş şi Vîlcea *(Glos. reg., 55)*, „gîrlă care leagă balta cu Dunărea" (înregistrată de noi la Gîrcov, jud. Olt, Zimnicea, jud. Teleorman, Spanţov, jud. Ilfov şi Măgureni-Călăraşi, jud. Ialomiţa) etc.[1].

Accepţia „gură a unei gîrle", menţionată în DM şi Antipa, *Pesc.*, 775, a fost întîlnită de noi doar în Deltă : *Buazul* Sulinei, *Buazul* Sf. Gheorghe.

De fapt, în Deltă sensul lui BUAZ este limitat la „zona în care Dunărea se varsă în mare", cum se precizează şi în *Dicţ. mar.*, 54 şi MDG, V, 167.

Limitarea de care vorbim reiese şi din poezia populară de origine dunăreană :

„La vale, la vale
P-ăl *buaz de mare*
Unde dă Dunărea-n mare"

(Folclor, II, 105)

Ea se realizează, după cum se vede, prin determinantul DE MARE, care a devenit parte componentă a termenului.

Iată şi alte exemple, provenind din poezii populare culese din judeţele Ilfov şi Dolj :

---

[1] Amintim aici şi sensurile „strîmtoare de apă" şi „ţărmul, malul mării", pe care le indică autorii glosarelor din CB, 570 şi, respectiv, CO, 455.

„Pe *buhaz de mare*,
La cea casă mare
Cu ferestre-n soare
Mi-este-o argeluşă
Mică..."

(CB, 3)

„Doamne, pe-ăl *buhaz de mare*
La cîte noauă argele
Mi-este-o argeluşe mică
Cu ferestrele de sticlă".

(CO, 15)

„Şi eu mi ţi-oi face
Pe-un *buhaz de mare*
Casă ca o floare..."

(CO, 146)

„Şi eu mi ti-oi duce
Pi-un *buhaz de mare*
Aproape de soare".

(CO, 158)

SIGLE

Antipa, *Pesc.*	Grigore Antipa, *Pescăria şi pescuitul în România*, Bucureşti, 1916.
CADE	I. A. Candrea şi Gh. Adamescu, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"*, Bucureşti, 1931.
CB	Al. I. Amzulescu, *Cîntece bătrîneşti*, Bucureşti, Editura Minerva, 1974.
CO	Aurelian I. Popescu, *Cîntece bătrîneşti din Oltenia*, vol. II, Craiova, 1970.
Dicţ. mar.	A. Bejan şi M. Bujeniţă, *Dicţionar de marină*, Bucureşti, Editura militară, 1979.
DM	*Dicţionarul limbii române moderne*, Bucureşti, Editura Academiei, 1958.
Folclor, II	*Folclor din Oltenia şi Muntenia*, vol. II, Editura pentru literatură, 1967.
Glos. reg.	*Glosar regional*, în LR, 1951, nr. 6.
MDG, V	*Marele Dicţionar Geografic al României*, Bucureşti, 1898—1902, vol. V.
Por., *Lexic.*	T. Porucic, *Lexiconul termenilor entopici în limba română*, Bucureşti, 1931.
Reşad	Reşad Nuri Darago, *Nouveau dictionnaire turc-français*, Kanaat Yayinlari, 1958.
Şăin., *Infl.*	Lazăr Şăineanu, *Influenţa orientală*, II (2), Bucureşti, 1900.
TDRG	H. Tiktin, *Rumanisch-deutsches Wörterbuch*, 3 volume, Bucureşti, 1895—1924.

Februarie 1980 *Universitatea din Galaţi*
Galaţi, str. Republicii, nr. 47

STILUL CELOR MAI VECHI TEXTE ŞTIINŢIFICE ROMÂNEŞTI (1640—1780). III. STILUL TEXTELOR MATEMATICE

DE

GH. CHIVU

1. Pentru perioada anterioară anului 1780, există în cultura românească un singur text consacrat exclusiv matematicii. Ne referim la *Ducere de mîna către aritmetica sau socoteala, pentru traba pruncilor rumâneştii celor neuniţilor ce să învaţa în şcoale ceale mice*, apărută în ediţie bilingvă, româno-germană, în anul 1777 la Viena. Alături de această lucrare trebuie pusă însă şi bucoavna intitulată *Întîia învăţătură a celor ce vor să înveţe carte cu slove sloveneşti*, tradusă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea în Banat [1]. Capitolul al optulea din această scriere, *Pentru numere* (ÎV, 60^{v}—67^{v}), este consacrat iniţierii în problemele aritmeticii.

2. Parcurgerea integrală a celor două izvoare în scopul de a le stabili particularităţile stilistice a arătat, cum era dealtfel de aşteptat, că primele caracteristici care se impun atenţiei sînt cele din domeniul **l e x i c u l u i.**

Practic nestudiate din punctul de vedere al istoriei limbii române, în general, şi al evoluţiei stilului ştiinţific, în special [2], elementele lexicale specifice *Ducerii de mîna către aritmetica* şi *Întîiei învăţături* se pot împărţi în mai multe categorii.

Prima dintre acestea cuprinde t e r m i n o l o g i a g e n e r a l ş t i i n ţ i f i c ă, adică acele cuvinte care apar sau care pot apărea în orice text ştiinţific datorită sensului lor sau funcţiei pe care o îndeplinesc. Ne referim la *cap* (= capitol; DMA, 6, 38), *întrare* (= introducere; DMA, 16, 88), *paragraf* (DMA, 22), *pravilă* (= regulă; DMA, 22, 36, 38, 40, 76), dar şi la *adecă* (DMA, 42, 74) sau la expresiile *întru pildă* (DMA, 66), *mai sus zisă* (DMA, 22), *şi (aşa întru) cealelalte* (DMA, 42, 70, 74 etc.).

Cea de-a doua categorie lexicală include d e n u m i r e a d i s c i p l i n e i căreia îi aparţin textele, n u m e l e n u m e r e l o r şi a l e c l a s e l o r d e n u m e r e.

Disciplina este, în ambele izvoare, *aritmetica* (DMA, foaie de titlu; ÎV, 60^{v}, 62^{v}). Dintre numere, denumite generic *număr* (ÎV, 60^{v}; vezi şi *numer*, DMA, 18), respectiv *ţifră* (DMA, 24; ÎV, 60^{v}) se cuvin menţionate cîteva mai puţin folosite în limbajul curent: *nulă* (DMA, 24), *million* (DMA, 24), *billion* (DMA, 22) şi *trillion* (DMA, 22). În ceea ce priveşte

[1] Vezi Onisifor Ghibu, *Din istoria literaturii didactice româneşti. I. Bucoavnele*, Bucureşti, Leipzig, Viena, 1916, p. 69—72. Cf. N. A. Ursu, *Un manuscris autograf necunoscut al lui Dimitrie Eustatievici Braşoveanul*, în „Cronica", XV, 1980, nr. 9, p. 8.

[2] J. Byck nu a avut în vedere cele două scrieri atunci cînd a stabilit *Vocabularul ştiinţific şi tehnic în limba română din secolul al XVIII-lea* (SCL, V, 1954, nr. 1—2, p. 31—43). Ion Ionescu, singurul cercetător al limbii *Ducerii de mîna către aritmetica (Prima aritmetică tipărită în limba română*, în „Gazeta matematică", XLI, 1935, nr. 1, p. 20—27), selectează elementele lexicale specifice matematicii, dar scopul urmărit este pur informativ.

clasificarea numeralelor, acestea sînt, din punctul de vedere al conținutului, *unișoare* (DMA, 20) și *zecișoare* (DMA, 20), ultima clasă incluzînd deopotrivă *zecișoara cea proastă* (DMA, 20) și *zecișoara cea îndoită* (DMA, 20). Din punctul de vedere al modului de scriere, cifrele sînt *orășenești* (= arabe; ÎV, 61^{r}) și *latinești* (= romane; ÎV, 61^{r}). Numeralele care însoțesc un substantiv pentru a indica măsura sînt denumite, în *Ducerea de mîna către aritmetica, numerile ceale numite* (DMA, 88).

Numele operațiilor aritmetice formează, normal, o categorie terminologică distinctă.

Primul element al acestei categorii este constituit de denumirea operațiilor aritmetice în sine. Acestea sînt, cu un termen din vocabularul curent al epocii, *socoteli* (DMA, 84). Incomparabil mai frecvent, ele sînt numite, în *Ducerea de mîna către aritmetica, speție (ale) aritmetichi* (DMA, 6, 40 etc.) sau, prin calchierea neologismului german citat *(spezies), feliurile aritmetichi* (DMA, 84).

Operațiile elementare prezentate în lucrările cercetate sînt: *numărarea* (ÎV, 62^{v}; vezi și *numerare*, DMA, 20); *adunarea* (DMA, 40), *împreunarea* (ÎV, 62^{v}, 63^{r}), *sumuirea* (ÎV, 62^{v}) sau *addiția* (DMA, 6, 12; vezi și *adiție*, DMA, 40); *scoaterea* (DMA, 46; ÎV, 62^{v}, 63^{v}) sau *substracția* (DMA, 12, 122; vezi și *suptracție*, DMA, 46); *înmulțirea* (DMA, 54; ÎV, 62^{v}, 65^{r}) sau *multiplicația* (DMA, 6, 10, 54) și *împărțirea* (DMA, 66; ÎV, 62^{v}, 66^{r}) sau *divizia* (DMA, 8, 12, 66).

Acestora trebuie să li se adauge *rezoluția* sau *dezlegarea* (= transformarea unităților în subunități; DMA, 98), *reducția* = transformarea subunităților în unități; DMA, 10, 110), *rezolvirea* (DMA, 10), *proba* sau *cercarea* (DMA, 12; pentru *probă* a se vedea și DMA, 84, 86) și *regula de tri* (DMA, 12), cu cele două feluri ale sale, *regula direaptă de tri* (DMA, 136) și *regula întoarsă a de tri* sau *regula de tri inversă* (DMA, 146).

Dintre verbele care indică executarea operațiilor enumerate, am notat pe *a număra* (ÎV, 63^{r}; vezi și *a numera*, DMA, 18), *a adirui* (DMA, 42, 118) sau *a face într-o sumă* (ÎV, 63^{r}), *a substrahirui* (DMA, 50, 6, 124) sau *a scoate* (ÎV, 64^{r}), *a înmulți* (ÎV, 65^{r}) sau *a multiplica* (DMA, 6, 8), *a împărți* (ÎV, 66^{r}; DMA, 66), *a divide* (DMA, 8) sau *a dividurui* (DMA, 66) și *a reduțirui* (DMA, 118).

Denumirile citate arată clar existența a două modalități distincte de creare a acestei părți a terminologiei matematice: prin utilizarea unui cuvînt din limba curentă sau printr-un neologism. Prezența primului procedeu enunțat în ambele izvoare cercetate arată că acesta era mai răspîndit în limba epocii, rezultatul utilizării lui fiind, de fapt, introducerea în texte a limbajului matematic popular. Cel de-al doilea, prezent cu un singur exemplu *(sumuire)* în bucoavna intitulată *Întîia învățătură*, dar foarte bine reprezentat în *Ducerea de mîna către aritmetica*, este influențat de modelul străin al lucrărilor citate. În prima aritmetică românească tipărită modelul german a impus, spre exemplu, nu numai terminologia de bază și ortografia cuvintelor care o alcătuiesc, ci și structura sintagmelor prin care sînt denumite operațiile aritmetice. Dublarea termenului neologic printr-un cuvînt al limbii comune este astfel o copie fidelă a modului de alcătuire a construcțiilor existente în originalul nemțesc (vezi, spre exemplu, *substracție sau scoatere*, DMA, 46, față de *Substrahiren oder Abziehen*, DMA, 47).

Denumirile părților componente ale operațiilor aritmetice de bază nu sînt menționate, în mod expres, în *Întîia învățătură* [3]. Faptul acesta, alăturat modului de numire a operațiilor aritmetice exemplificat anterior, arată marea apropiere a terminologiei promovate de acest manual de vorbirea obișnuită.

Prin opoziție, tipăritura vieneză din 1777 le consemnează pe toate. Ele sînt numite, în cazul *addiției sau adunării* (DMA, 40), *poste* (< germ. *posten*) sau *posti* (DMA, 6), rezultatul operației fiind *summa* (DMA, 6, 40; vezi și *suma*, ÎV, 63r)[4]. În cadrul *substracției* sau *scoaterii* (DMA, 46) întîlnim *minuendus* (= descăzut; DMA, 46) și *substrahendus* (= scăzător; DMA, 46), la sfîrșit obținîndu-se *rest sau diferență adecă dischilinarea* (a se vedea germ. *minuendus, substrahendus, rest, diferenz oder Unterschied genannt*, DMA, 47). Termenii *multiplicației sau înmulțirii* (DMA, 54) se numesc *factori* (DMA, 6, 54). Numărul mai mare este *multiplicandus* (= deînmulțit; DMA, 56), cel mai mic *multiplicator* (= înmulțitor; DMA, 56), iar rezultatul *product* (= produs; DMA, 6, 56, 58). *Divizia sau împărțirea* (DMA, 66) are, în sfîrșit, în structură un *dividendus* (= deîmpărțit; DMA, 66), un *divizor* (= împărțitor; DMA, 8, 66), un *cvoțient* (= cît; DMA, 8, 66) și, eventual, un *rest* (DMA, 76).

Menționăm de asemenea denumirea dată numărului utilizat pentru transformarea unităților în subunități (operația cunoscută în tipăritură sub numele de *rezoluție sau dezlegare*, DMA, 98): *numerul dezlegător (numerus resolutorius)* (DMA, 98).

Utilizînd cuvintele sau sintagmele citate mai sus, primul manual românesc de aritmetică tipărit creează, după modelul limbii germane contemporane, o terminologie matematică savantă, în fapt o adaptare prin intermediar a terminologiei matematice internaționale. (În limba germană, termenii citați ca denumiri ale operațiilor aritmetice și ale părților acestora sînt împrumuturi din limba latină sau sînt creații după model latin.)

În etapele ulterioare de dezvoltare a terminologiei matematice românești rezultatele obținute de traducătorul *Ducerii de mîna către aritmetica* vor fi însă abandonate în ciuda caracterului lor savant. Spre deosebire de situația întîlnită în cadrul altor discipline științifice, cîștig de cauză va avea în cadrul matematicii elementare lexicul de proveniență populară. Va contribui la aceasta pe de o parte circulația redusă a tipăriturii menționate anterior și, pe de altă parte, tradiția destul de veche a calculelor matematice simple, a „socotelilor"[5].

3. Definitorii pentru stilul celor mai vechi scrieri matematice românești sînt, în afara terminologiei prezentate în paginile anterioare, cîteva

[3] Singura excepție o constituie apariția cuvîntului *sumă* în sintagma *a face într-o sumă* „a aduna" (ÎV, 63r).

[4] În *Întîia învățătură* termenul *suma* (66r) denumește un număr care nu este rezultatul unei adunări.

[5] Cele mai vechi texte păstrate din această categorie aparțin celei de-a doua jumătăți a secolului al XVI-lea (vezi *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, București, 1979, p. 114—116, 123—124, 162, 169—170, 187—188). Dintre scrierile de același tip alcătuite între 1640—1780 vezi, ca fiind mai cunoscute, „socotelile de vînăriciu" publicate de Nicolae Iorga în volumul al XIV-lea al *Studiilor și documentelor cu privire la istoria românilor* (București, 1907, p. 15—17, 20—22, 31—32, 35—37, 268—270).

particularităţi sintactice. Ne referim la structuri specifice în general textelor ştiinţifice cum sînt definiţia, regula şi exerciţiul (sau problema).

Definiţiile înregistrate în *Întîia învăţătură* şi în *Ducere de mîna către aritmetica* urmăresc clarificarea unor noţiuni matematice:

„Numerul iaste mulţime de unişoarele sau lucrurile de un sau acelaşi feliul" (DMA, 18),

precizarea sensului unor termeni specifici:

„Numerul acela care arata de cîte ori iaste cuprins unişoare cu numele mai mic întru unişoare cu numele mai mare să chiamă numerul dezlegător (numerus resolutorius)" (DMA, 98)

sau explicarea „conţinutului" operaţiilor aritmetice:

„Chipul al treilea, scoaterea, învaţă cum şi ce sumă din altă trebuie să să scoaţă" (ÎV, 63^{v}—64^{r}).

Foarte rar definiţia este cuplată cu un „exerciţiu" lămuritor:

„Numere sau unişoarele proaste de o şi acelaş numele a le aduna iaste a adaoge adecă împreunat cineva 1, 2 şi 3 florinţ ceale ce împreună fac 6 florinţ, acela adaoge şi acest chip de socoteala să cheamă adiţie sau adunare" (DMA, 40).

Fără să se poată stabili o structură unică a definiţiilor existente în *Ducerea de mîna către aritmetica*, luată singură, sau în cele două scrieri studiate, analizate împreună, se constată că de obicei acestea conţin un verb copulativ *(iaste, să chiamă)* urmat de o predicativă sau de un nume predicativ. Locul pe care îl ocupă în cadrul acestei structuri termenul care denumeşte noţiunea ce trebuie definită nu este fix, el putînd fi deopotrivă subiect al regentei sau nume predicativ (predicativă).

O analiză sumară a definiţiilor citate permite să se observe că stilului greoi adoptat în explicarea noţiunilor de către tipăritura vieneză din 1777 i se opune simplitatea definiţiilor întîlnite în *Întîia învăţătură*. Faptul este şi mai evident dacă punem faţă în faţă două definiţii ale aceleiaşi operaţii aritmetice, împărţirea:

„Chipul al cincilea, împărţirea, învaţă cum să poate suma în părţi a să împărţi şi a să rîndui" (ÎV, 66^{r});

„Cînd den oarecare numerul înainte pus luăm pînă cînd nu va remîne nimica sau cînd căutăm de cîte ori este cuprins oarecare numerul întru numerul celalt înainte pus, atunce lucrare aceasta să chiiamă divizie sau împărţire" (DMA, 66).

Şi o ultimă observaţie prilejuită de analiza comparativă a definiţiilor existente în una şi aceeaşi lucrare: acelea cuprinse în *Ducerea de mîna către aritmetica* au, practic, fiecare altă structură, în vreme ce acelea întîlnite în *Întîia învăţătură* au un tipar unic. Avantajul, din punctul de vedere al posibilităţilor de impunere, este, evident, de partea ultimei scrieri citate.

Regulile, ca structuri sintactice specifice, au fost înregistrate numai în prima aritmetică românească tipărită. Ele au un scop pur practic, explicînd modul de formare a unei clase de numere:

„Începînd de la unul, numărăm pînă la zece şi apoi iară dentîiu începem; numai în loc *unul şi zece* şi *doao şi zece* şi celelalte, întru unişoare şi zeceşoare *spre* puind, cu o vorbă ne-am dedat a zice *doaosprezece* pînă la *noaosprezece*" (DMA, 20),

aranjarea termenilor unei operaţii matematice:

„Substrahendus să scrie desupt minuendus, aşa ca să vină unişoarele desupt unişoarele, zeceşoarele desupt zeceşoarele, precum şi la adiţie" (DMA, 48)
sau modalitatea practică de efectuare a unui exerciţiu :

„Apoi începem mai nainte de direapta unişoarele a le socoti zicînd adecă : 3 şi 1 sînt 4 şi 2 sînt 6, aceste 6. Ceale ce sînt suma unişoarelor, desupt linie la locul unişoarelor să pun. După aceste socotim şi zeceşoarele într-un chip şi punem summa la locul zeceşoarelor şi cealelalte, adecă

323
241
312
876"

(DMA, 40, 42)

Continuarea firească a ultimului tip de reguli o formează p r o b l e m e l e propuse şi rezolvate în scopuri didactice. Citäm un singur exemplu din bucoavna manuscrisă intitulată *Întîia învăţătură :*

„Petru iaste datori lui Pavel 8 florinţi. Din aceştia au dat 6. Aşa dară cît mai iaste datori a da? Răspun. : 2 florinţi, pentru că 6 din 8 rămîne 2." (ÎV, 67ᵛ).

Structura sintactică a problemei citate aminteşte, în partea finală, de întrebările recapitulative existente în *Gramatica rumânească* alcătuită de Dimitrie Eustatievici Braşoveanul. Între cele două tipuri de contexte nu se poate stabili însă o legătură. Problema, ca structură sintactică, rămîne specifică stilului primelor texte matematice româneşti.

4. Scopurile pe care şi le propune orice manual (şi cele două scrieri matematice luate în discuţie fac parte din această categorie) nu pot fi atinse fără o **organizare riguroasă a materiei** în capitole, subcapitole şi paragrafe, avînd titluri şi indicatori grafici specifici.

Acest mod de organizare a conţinutului şi necesitatea de a da fluenţă textului, de a evita repetiţiile impun folosirea n o t e l o r şi a t r i m i t e r i l o r.

În prima aritmetică românească tipărită n o t e l e, aflate în subsol, sînt pur explicative :

„Cu legătuinţă şi împreunîndu-le zicem aşa : *doaozeci şi unul, treizeci şi tri* *...

* Aice au trebuit să să pună mai nainte pravile ceale ce să potrivesc cu limbile aceale, care <...> în cartea aceasta sau în preajma. Şi de acolo s-au făcut, precum izvodul românesc a paragrafului acest nu să potriveşte cu cel nemţesc".

(DMA, 22).

În aceeaşi lucrare am consemnat *t r i m i t e r i* corelative, plasate interiorul paginii :

„13. Cînd putem noi toate numerile ceale ce să pun înainte după pravile a le zice, nu va fi atunce cu truda acele pe rînd bine a le scria, *precum să va zice după numerul 12, supt 1.* Unişoarele dară cu zeceşoarele ceale proaste împreunate, *precum lîngă numerul 12, supt 2 s-au zis,* dentru aceaste sînt scoase" (DMA, 36)
sau în subsolul acesteia :

„* Să vedzi ceale ce să ved în § II, de supt numerul 6, cole. 2."

(DMA, 34).

În *Întîia învățătură* nu am consemnat nici note, nici trimiteri corelative.

Specifice textelor matematice sînt f o r m u l e l e. Înțelegem prin acestea în primul rînd modalitatea de exprimare a unei operații aritmetice printr-o structură sintetică, „pietrificată", avînd drept elemente esențiale cifre sau simboluri ale acestora:

„2 ori 8 sînt 16" (ÎV, 65^{r}),
2 + 5 = 7'' (DMA, 134),
a — b = v'' (DMA, 136).

Avem apoi în vedere adunarea mai multor formule de acest tip într-o *tablă* (a *împreunării*, a *scoaterii*, a *înmulțirii* sau a *împărțirii*), de tipul celor care există în *Întîia învățătură* (f. 63^{r}—66^{r}):

„2 în 2 are 1
2 4 — 2
2 6 — 3
....." (ÎV, 66^{r})

sau într-un exercițiu, de felul acelora incluse cu scop metodic în *Ducerea de mîna către aritmetica*:

„5 / 6170 / 1234 Aice zicem: 5 în 6, merg 1 dată; o dată 5, sînt 5; cătră aceste den 6, cei ce s-au luat, remune 1, lîngă care și țifre ceea ce urmează aproape, 1, adăogînd, zicem: 5 în 11 merg de doo ori; de doo ori 5, sînt 10; den 10 remune 1; 7 mai departe; 5 în 17 merg de 3 ori și așa întru cealelalte"

5
11
10
17
15
—20
20
— —

(DMA, 70)

5. Exemplele citate anterior pentru a exemplifica caracteristicile sintactice și de structură ale celor mai vechi scrieri matematice românești au arătat deja că există în acestea anumite **s e m n e g r a f i c e s p e c i a l e**.

Cel mai frecvent folosite și, totodată, specifice textelor de acest tip sînt s e m n e l e c a r e i n d i c ă o p e r a ț i i l e a r i t m e t i c e e l e m e n t a r e ș i r e z u l t a t u l a c e s t o r a: =, +, —, × și :.

Existente, dintre izvoarele cercetate, numai în *Ducerea de mîna către aritmetica*, semnele enumerate au aceeași accepție ca în textele matematice actuale: „= iaste sămnul celui ce e asăminea" (DMA, 134); „+ iaste sămnul addiții" (DMA, 134); „— sau ÷ iaste sămnul substracții" (DMA, 136; cf. ÎV, 66^{r}, unde — ține locul cuvîntului care indică egalitatea), „× iaste sămnul multiplicații" (DMA, 136), iar „: iaste sămnul divizii" (DMA, 136; cf. ÎV, 66^{r} unde: apare înaintea rezultatului unei înmulțiri).

În *Întîia învățătură*, semnele citate sînt înlocuite totdeauna de cuvinte sau de structuri lexicale fixe. Aceste înlocuiri apar, deși extrem de rar, și în cadrul explicațiilor date pentru modul de efectuare a operațiilor aritmetice cuprinse în *Ducerea de mîna către aritmetica*.

Cu valoarea semnului egalității apar astfel formele de indicativ prezent, persoana a III-a singular și plural ale verbului *a fi* (*iaste*, ÎV, 65^{r}; cf. DMA, 136, respectiv *sînt*, DMA, 42, 70; ÎV, 63^{r}, 65^{r}, 65^{v}), formele

similare ale verbului *a rămîne (rămîne*, ÎV, 64^{r}, 67^{v}; vezi și *remune*, DMA 70, respectiv *rămîn*, ÎV, 64^{r}), forma de indicativ prezent, persoana a III-a singular a verbului *a avea (are*, ÎV, 66^{r}) și forma de indicativ prezent, persoana a III-a plural a verbului *a face (fac*, DMA, 70). Formele verbului *a fi* au fost întîlnite în cadrul adunării și înmulțirii, acelea ale verbului *a rămîne* de obicei în cadrul scăderii, dar și înainte de rezultatul înmulțirii, *are* numai în cadrul împărțirii, iar *fac* numai în cadrul adunării.

În locul semnului + am notat conjuncția *și* (DMA, 40; ÎV, 63^{r}; vezi și DMA, 134 unde *și* este „întărit" de participiile *adăogat* sau *împreunat)*.

Valoarea semnului scăderii, —, este exprimată prin adverbul *mai puțin* (DMA, 136) sau prin prepoziția *din* (ÎV, 64^{r}, 67^{v}).

Semnului înmulțirii îi ia locul structura *înmulțit cu* (DMA, 136) sau numeralul adverbial notat integral *(de 5 ori, de noao or*, ÎV, 65^{v}) sau redus, prin elipsă, la pluralul substantivului *oară* (ÎV, 65^{r}).

Semnul împărțirii este substituit de *dividiruit* (DMA, 136) sau de *în* (ÎV, 66^{r}; DMA, 70).

Specifică scrierilor matematice este și s i m b o l i z a r e a unei cifre sau a unei clase de cifre p r i n l i t e r e. Procedeul, vestind viitoarea simbolizare algebrică, apare în prima aritmetică românească tipărită. În cadrul acesteia întîlnim astfel „formulele" operațiilor aritmetice elementare: „a + b = v" (DMA, 134), „a — b = v" (DMA, 136), „a × b = = v" (DMA, 136) și „a : b = v" (DMA, 136).

Alături de semnele grafice și de simbolurile menționate anterior, în izvoarele cercetate am întîlnit o serie de semne grafice convenționale.

Ne referim întîi la s e m n u l d e p a r a g r a f, §, întîlnit frecvent în tipăritura vieneză din 1777 și utilizat și în alte scrieri științifice ale vremii:

„ Cap 1

Pentru ceale obicinuite patru șpeție aritmetichi și numerile întregi de același feliul

§ 1

Pentru addiție
1. Tîlcuirea
2. Ce sînt posti și summa
3. Pravile
. . . . . ."

(DMA, 6)

Avem apoi în vedere l i n i a care se pune sub cifrele care trebuie adunate, scăzute sau înmulțite:

„Postele așa să așază ca să stau unișoarele desupt unișoarele, zeceșoarele desupt zeceșoarele i proci, iară după aceaea desupt poste cea de pe urmă să însămnează linie, adecă:

323
241
312".

(DMA, 40)

Menționăm în sfîrșit c e r t a, semnul grafic care, conform regulilor din *Ducerea de mîna către aritmetica*, desparte termenii unei împărțiri:

„Mai nainte de toate să să scrie divizor, apoi dividendus unul lîngă altul şi dividendus să să îngredească cu o certe de amîndoo părţ ca să fie despărţit de la divizorul şi de la cvoţientul, care va sta de direapta, aşa adecă divizorul 2 şi dividentul 684 aşa trebuie să stau

2 / 684 /". (DMA, 68)

În aceeaşi lucrare este numit *certă* şi semnul grafic care indică cifra din care s-a luat o unitate în cadrul scăderii :

„340 ′ 507 ′
234 sau 375
106 132" (DMA, 52)

sau care ajută la citirea numeralelor compuse de ordinul milioanelor şi bilioanelor :

„Numai aşa să să împartă ţifrele, ca să fie şasă ţifre întru fieştecare parte de la direapta către stînga. A şaptea de la direapta către stînga ţifră trebuie să să însemneze cu o certă, a căriia vîrtute însămnează un milion şi arată ţifre cea dentîia a părţi a dooa, a treisprezece ţifre ceea ce iaste însămnată cu doo certele iaste a treia părţi, care cuprinde întru sine billion. Deci în numerul cel următor fieştecare parte de la direapta către stînga aşa să zice precum şi celuia de sus supt 2, afară ce trebuie întru cea dentîia parte sămnul '' de billion şi întru a dooa sămnul ′ de million să să pună. Adecă

54.321''654.321′654.217
billione millione" (DMA, 36)

6. Faţă de numărul şi de importanţa particularităţilor lexicale, sintactice şi de structurare a materiei descrise în paginile anterioare, unica apariţie, în *Întîia învăţătură*, a unui fenomen **morfologic**, pluralul autorului, pare a avea un rol minor în caracterizarea stilului celor mai vechi texte matematice româneşti :

„*Punem noi* aicea pruncilor oareşicîte lucruri trebuincioase spre ştiinţă" (ÎV, 68ᵛ).

Ne aflăm însă în faţa unei trăsături morfologice care se va dezvolta mult în cadrul scrierilor ştiinţifice ulterioare.

7. Analiza întreprinsă în paginile anterioare arată că primele texte matematice româneşti aveau un stil diferit pe de o parte de limba scrierilor literare şi pe de altă parte de limba lucrărilor juridic-administrative contemporane. Această diferenţă consta în primul rînd într-o terminologie specifică [6], în existenţa unor semne grafice speciale utilizate în exclusivitate şi într-o anumită organizare sintactică subordonată direct predării unor cunoştinţe ştiinţifice.

Anumite structuri sintactice, cîteva cuvinte ce desemnau concepte şi raţionamente general ştiinţifice, unele semne grafice şi trăsătura morfologică denumită „pluralul autorului" pot fi întîlnite şi în alte scrieri din epocă. Toate însă aparţin unor domenii diverse ale ştiinţei.

---

[6] Pentru termenii matematici înregistraţi în alte lucrări decît cele de specialitate, vezi J. Byck, *Vocabularul ştiinţific şi tehnic în limba română din secolul al XVIII-lea*, p. 36—37.

La jumătatea secolului al XVIII-lea [7], pentru predarea matematicii se utiliza deci un stil ce poate fi numit ştiinţific.

Privit în perspectiva evoluţiei ulterioare, acest stil se dovedeşte a fi mai stabil decît altele. Şi aceasta nu atît datorită numărului mic de transformări intervenite în cadrul structurilor sintactice şi în modul de organizare a materiei, cît pentru că terminologia matematică elementară era practic constituită la sfîrşitul secolului al XVIII-lea. Sarcina textelor ulterioare anului 1780 este de a alege, dintre modalităţile propuse (împrumutul din limba vorbită sau împrumutul extern), una singură, aceea care apropie terminologia matematică cultă de terminologia matematică populară. Motivul acestei alegeri trebuie căutat, după opinia noastră, în simplitatea şi în monosemantismul cuvintelor care compun ultima sferă lexicală amintită, dublate evident, dar nu condiţionate de comoditatea acestui mod de a proceda.

SIGLE

DMA *Ducere de mîna către aritmetica sau socoteala, pentru traba pruncilor rumâneştii celor neuniţilor ce să învaţa în şcoale ceale mice*, Viena, 1777.

ÎV *Întîia învăţătură a celor ce vor să înveţe carte cu slove sloveneşti, numindu-să bucoavnă* (BAR, ms. rom. 280, f. $60^{v} - 67^{v}$).

Decembrie 1979

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

[7] Potrivit anumitor informaţii, traducerea românească a *Ducerii de mîna către aritmetica* era gata pentru tipar încă din anul 1758 (vezi Ion Ionescu, în „Gazeta matematică", XLI, 1935, nr. 1, p. 21).

EPITETUL ADJECTIVAL APOZITIV (CU PRIVIRE SPECIALĂ LA POEZIA LUI LUCIAN BLAGA)

DE

ȘTEFAN MUNTEANU

Ne propunem să atragem atenția în paginile de față asupra unei particularități stilistice întîlnite în limbajul poetic românesc de la sfîrșitul secolului trecut și din secolul nostru, frecventă cu deosebire în poezia lui Lucian Blaga, iar în poezia germană la Rainer Maria Rilke. Este vorba despre epitetul exprimat printr-un adjectiv substantivizat, pe care îl vom numi, în lipsa altui termen mai adecvat, epitet adjectival apozitiv. Acest tip special de epitet a fost semnalat de Paula Diaconescu, care-l clasifică printre procedeele sintactice ca epitet „independent", caracteristic poeziei lui Blaga și realizat „prin articularea adjectivului, care reia sau anticipează substantivul într-o construcție sintactică identică" : „Îmi pare, / că ochii tăi, *adîncii*, sunt izvoare / din care tainic curge noaptea peste văi" *(Izvorul nopții)*[1]. Utilizarea de către poetul ardelean a unui procedeu cu tradiție relativ recentă în limba artistică românească [2], o vom raporta la două izvoare, unul intern, celălalt extern, dacă ținem seama, în ultimul caz, că Blaga a cunoscut îndeaproape poezia germană de la începutul secolului nostru, poezie îndatorată în bună măsură expresionismului, reprezentat în literatura austriacă în primul rînd prin autorul *Sonetelor către Orfeu*.

Alăturăm deocamdată și alte exemple din poezia lui Lucian Blaga la cel citat de Paula Diaconescu : „Noapte. Subt sfere, *subt marile*, / monadele dorm." *(Perspectivă)*. „Sub bolțile acestea, *sub sfintele*, /e bine, tu știi, să vorbim mai puțin / și mai rar. Să nu ne jucăm cu mormintele". *(Domnițele)*. „Lacomi și flămînzi îmi strigă ochii, / veșnic nesătui ei strigă / după ochii tăi — *scăpărătorii*..." *(Primăvară)*.

Fenomenul pare a fi o creație destul de nouă în poezia românească, cu rădăcini totuși mai vechi în epitetul ornant, cultivat de poeții clasicizanți ai secolului trecut, din care s-a dezvoltat. De la Heliade, care utiliza frecvent acest procedeu în poezia epică pentru a-și caracteriza

---

[1] Paula Diaconescu, *Epitetul în poezia română modernă* (II), în SCL, XXIII, 1972, nr. 3, p. 249.

[2] Această formă a epitetului nu este înregistrată la Eminescu de Tudor Vianu, *Epitetul eminescian*, în *Studii de stilistică*, București, 1968, p. 144—181, nici de Gh. Chivu, *Epitetul în opera scriitorilor români*, în *Studii de limbă literară și filologie*, III, București, 1974, p. 9—46. Este menționată însă de G. Ivănescu, *Stilul lingvistic al poeziei lui Blaga* (III), în „Convorbiri literare", 1972, nr. 13, p. 11, cu precizarea că izolarea epitetului contribuie la crearea atmosferei de mister a substantivului determinat.

O tipologie și o istorie a epitetului în poezia spaniolă găsim la Gonzalo Sobejano, *El epiteto en la lírica española*, segunda edición revisada, Madrid, 1970. Tipul de epitet pe care îl avem în vedere este clasificat de autor, din punct de vedere sintactic, printre adjectivele atributive, cu valoare de apoziție („en aposición"), ca în exemplul „la muerte, *la celosa*" (p. 110). La p. 134 (notă), Sobejano face trimitere la studiul lui Leo Spitzer cu privire la același fenomen analizat de lingvistul austriac în *El sintagma* „Valencia la bella", RFH, VII, 1945, p. 259—276.

eroii (deci un nume propriu), numindu-i „Mihalcea *belicosul*", „Eftimie *zelosul*" *(Mihaida)*, trebuie să facem un salt pînă la Coşbuc, unde, sporadic, epitetul de acest tip apare în poezia sa originală [3] : „Văd pe Acteon, *vestitul*, / văd palatul său de glajă" *(Atque nos)*. Tot astfel la Şt. O. Iosif : „Răzemat stă în spetează / Sub umbrarul de verdeaţă. / Lîngă el Bogdan *sfiosul* [4], / Fiul său cel mai iubit" *(Din zile mari)*. Urmînd pe ceilalţi poeţi amintiţi pînă aici, Ştefan Petică, aşadar un simbolist, apelează rar, ca şi Şt. O. Iosif, la epitetul general, pe lîngă un nume de asemenea propriu : „Boticelli *întristatul*, / Mult vestitul florentin (...) Măiestrit-a fin minunea / Idealului apus" *(Fecioara în alb)*.

Faţă de această formă a epitetului, înrudită prin funcţie cu epitetul homeric la Heliade şi Coşbuc, ale cărui ecouri se menţin izolate şi la unii poeţi din preajma secolului al XX-lea, începînd cu Octavian Goga, utilizarea formei se extinde cu deosebire pe lîngă substantivele comune : „Şi viforul vine, *păgînul*, / A viselor aripi să-mi frîngă" *(Părăsit)*; „Azi timpul mi se frînge în friguri, *vinovatul*" *(Singur)*; „Şi cîte cîntece şi lacrimi / Nu duce valul, *călătorul*" *(Oltul)*.

Cel mai bine reprezentat este epitetul amintit acum în perioada dintre cele două războaie, între alţii la Ion Pillat : „Obrazul tău, *plăpîndul*, mi-a zîmbit" *(Odaia ei)*; „Prin ochii mei, *deschişii*, privirea ta priveşte" *(Sonet)*; „Dar ochiul ei privea, *neturburatul*, / Adînc şi dulce..." *(Spovedanie)*; „Dar neamul, *izgonitul*, în herghelii s-adună" *(Fugă de centauri)*.

O situaţie asemănătoare găsim la V. V. Voiculescu : „Mie *slabul*, spre patimi *plecatul*" *(Nebunul)*; „Negrii strămoşi din Cîmpulung *seninul*" *(Cîmpulung)*; „Şi mişcînd pîn' pe-nserate / Coarnele-*mpungacile* / Au uitat că nemîncate / Îi aşteaptă vacile" *(Primăvara)*; „Stăpînul meu, *alesul*, cu slova să-ncunun" *(Sonete*, CLV) etc.

Exemplele pe care le transcriem în continuare din Arghezi aparţin aceleiaşi sfere stilistice : „Dar mie Domnul, *veşnicul* şi *bunul*, / Nu mi-a trimis, de cînd mă rog, nici unul *(Psalm)*; „Ţi-am scris de-o viaţă stihul de dragoste, *întîiul*" *(Inscripţie în pantoful logodnicei)*; „Al cincilea, *gingaşul, mai micul*, stă la coadă" *(Cîntare omului)*.

Fapte similare întîlnim şi în poezia lui Emil Botta : „A luat noianul anii mei, *junii* / şi nu-i mai văd" *(Al cobuzului cîntec)*; „...şi lemnul, *uscatul*, / e departe, departe / de a-mi fi frate" *(Legi riguroase)*; „Scandalul a pornit / de la cantatrice, / de la privighetoare, *adorabila*, / de la primadona" *(Ca prin farmec)*.

Dintre poeţii actuali, se pare că Ştefan Aug. Doinaş este cel care acordă epitetului discutat un loc oarecum privilegiat : „Dar gura ta — *nesăturata?*" *(Oedip şi sfinxul)*; „Acolo în grîu, prin jirebii / de bronz, am plutit fericiţi (...) / Cuprinşi de rotirea, *slăvita* / pe care-o-mplinea răsărita" *(Uliul)*; „Păstrîndu-şi încă mîntia de-atlas / şi mitra de argint, *scînteietoarea*, / el cearcă în amurg încuietoarea / acestei catedrale fără glas" *(Toamna)*; „Unda mării, *înspumata*, / doar atîta aştepta" *(Marea)*.

---

[3] Nu şi în *Eneida*, unde traducătorul preferă epitetul antepus : „*încoifatul* Achile", „*blîndul* Aeneas", „*largul* Avernus" etc.

[4] Deşi reprezentînd aceeaşi categorie sintactică, punctuaţia diferă, cum se vede, de la un scriitor la altul. Cf. şi exemplul următor din Ştefan Petică, citat în text.

Exemple izolate pot fi spicuite și din poezia lui Nichita Stănescu, cum este și acesta, printre puținele, dealtfel : „În jurul unui om se-nvîrte soarele / În jurul unui pom se-nvîrt picioarele / pe care le mișcă animalele / în jurul cărora se mișcă mările, *marile*" *(Laus Ptolemaei)*.

Prin urmare, rămînînd la ultimul exemplu, există mai multe posibilități morfo-sintactice de a construi în românește o sintagmă alcătuită din două membre constituite într-o unitate stilistică : *mările mari, marile mări, mările cele mari*, cărora limbajul poetic le adaugă încă una, *mările, marile*. Față de primele trei variante, al căror indice de informație stilistică diferă în funcție de organizarea gramaticală, cu deosebire de topică, cea de a patra introduce un element inedit și, deci, imprevizibil în raport cu modalitățile de expresie consacrate și transmise de normele comunicării prozaice și ale celei poetice clasice. Noutatea constă, cum lesne se poate vedea, în scindarea unei secvențe stilistice în două unități, dintre care ultima ia forma unui adjectiv detașat sau distanțat de termenul determinat și articulat cu articolul enclitic : *valul, c ă l ă t o r u l ; neamul, i z g o n i t u l ; sub bolțile acestea, s u b s f i n t e l e* etc. În felul acesta ideea din prima parte a sintagmei, desemnată prin determinat, se reia și se reliefează printr-un adjectiv substantivizat exprimînd o calitate, sub formă nominală, deci nu în ipostaza de notă a noțiunii, caracteristică adjectivului, ci ca unitate de sine stătătoare situată la același nivel sintactic cu obiectul determinat, pe lîngă care funcționează ca apoziție. Dovadă că, de cele mai multe ori, epitetul este separat de substantiv prin virgulă, asemenea unei apoziții explicative.

Superioritatea stilistică a noii îmbinări este evidentă, întrucît prin ea se creează adjectivului substantivizat un statut sintactic în planul expresiei egal oarecum cu acela al termenului determinat. Poziția lui sintagmatică îi asigură caracterul de independență relativă [5] și de „echivalență" cu substantivul, de sub regimul căruia fenomenul se sustrage, totuși, izolîndu-se.

Exemple similare cu cele date mai înainte din poezia lui Blaga pot fi citate din toate volumele publicate de poet (exceptînd *În marea trecere)*, inclusiv din volumul *Poezii*, apărut postum. Frecvența procedeului, sporadică în primele cicluri, crește în ultimele [6]. Statistic, situația se prezintă astfel : în *Poemele luminii* sintagma în discuție apare de două ori, în *Pașii profetului* o dată, la fel și în *Lauda somnului*. În *La cumpăna apelor*, numărul lor nu trece de două, dar în *La curțile dorului* el se ridică la cinci, în *Nebănuitele trepte* la opt, iar în *Poezii* (1962) urcă la cincisprezece.

Transcriem și alte exemple pe lîngă cele menționate mai înainte : „Pășteam cu alții gîștile-n arinești. / Cu gîngurit de aur îmi venea cîte-un boboc / și îmi prindea cu prietenie-n cioc / sfîrcul urechii, / și plopii tremurau, *străvechii*" *(Din copilăria mea)* ; „Caut, nu știu ce caut. Subt stele de ieri, / *subt trecutele*, caut / lumina stinsă de ieri pe care-o tot laud". *(Lumina de ieri)* ; „Pe subt brazi, *pe subt bătrînii*, / licuricii-licurici, / creaturile de vară / își aprind fosforescența / străvezie, selenară" *(Creaturi de vară)* ; „Cine-l aduce *caldul*, cutremurul?" *(Bunavestire la floarea*

[5] Cf. Paula Diaconescu, *loc. cit.*; Gonzalo Sobejano, *op. cit.*, p. 133—134.

[6] Avem în vedere volumul Lucian Blaga, *Poezii*, ediție îngrijită, revăzută și adăugită de George Ivașcu, EPL, 1967.

mărului); „*Dulcele*, ce începu cîntecul, l-auzi și tu?" *(Ceas de vară)*; „Ceasul ce nu avea să bată, *nerotunjitul*, *neîmplinitul*" *(Schimbarea zodiei)*.

Concluzia ce se desprinde de aici este că Blaga reia și dezvoltă un procedeu stilistic aflat în germene în limbajul poetic al secolului trecut, destul de bine ilustrat în poezia dintre cele două războaie și continuat de o parte dintre poeții de azi, îndeosebi de Ștefan Aug. Doinaș, foarte probabil sub influența lui Blaga. Spre deosebire însă de predecesorii și de contemporanii săi, epitetul în discuție ia deseori la Blaga o înfățișare mult mai complexă sub aspectul structurii gramaticale. Pe scurt, epitetul adjectival apozitiv se substantivizează prin articulare, izolat fiind de determinat, nelegat sau însoțit de prepoziție și postpus sau antepus; este situat uneori la distanță față de obiectul determinat care poate fi un substantiv sau o propoziție atributivă. Dacă poziția independentă, ca urmare a disocierii și articulării adjectivului este caracteristică, în general, și expresiei altor poeți, celelalte trăsături sînt proprii, în mare măsură, stilului lui Blaga.

Schimbîndu-și, așadar, statutul gramatical din atribut adjectival în epitet cu funcție apozitivă, echivalentă cu atributul substantival apozitiv, unitatea sintactică a contextului obișnuit și previzibil este „spartă", iar așteptarea cititorului contrazisă, ceea ce duce la crearea efectelor „de surpriză" pentru cititor [7]. Inovația, spuneam, frapează prin faptul că „determinantul" își asumă de data aceasta un rol oarecum egal cu determinatul, situîndu-se deci pe același plan cu referentul, pe care-l dublează, întrucît desemnează o însușire **esențializată**, „substanțializată", adică o ipostaziere nominalizată a calității și nu dependentă ca notă particulară de obiectul determinat. (Să se compare propozițiile : „și plopii tremurau, *străvechii*" cu „și plopii *străvechi* tremurau"). Imaginea se amplifică pe această cale, dobîndind pregnanță stilistică prin valoarea nouă atribuită adjectivului, precum și prin simetria construcției.

Surprinzător este faptul că o structură stilistică asemănătoare și, după cît se pare, nu prea frecventă în poezia germană, găsim în limba poetică a lui Rainer Maria Rilke.

Frecvența utilizării epitetului „detașat" apozitiv la cei doi poeți nu poate fi trecută cu vederea, chiar dacă admitem că Blaga continuă o tradiție, ilustrată parțial și uniform de alți poeți români, dar care a putut să-și găsească la poetul ardelean un punct de sprijin și în arta poetică a lui Rilke.

Epitetul la care ne referim apare la Rilke de trei ori în *Sonete către Orfeu* și de șapte ori în *Elegiile duineze*. Iată mai întîi două exemple din primul volum :

„Giebt es wirklich die Zeit, *die zerstörende?*" /. . . / „Ist die Kindheit, *die tiefe*, *versprechliche*, / in den Wurzeln — später — still?" *(Sonetul XXVII)*[8].

În traducere literală :

---

[7] Cf. Michael Riffaterre, *Essais de stylistique structurale*, Paris, Flammarion, 1971, în special p. 35, 57—60.

[8] Citatele sînt date după Rainer Maria Rilke, *Sämtliche Werke*, Insel-Verlag, Frankfurt am Main, 1955.

„Există, în adevăr, timpul, *nimicitorul?*" /.../ „Este copilăria *adînca, promițătoarea,* / În rădăcinile ei, mai tîrziu, fără grai?" (Să se compare variantele : „Giebt es wirklich die Zeit, *die zerstörende?*" cu „Giebt es wirklich *die zerstörende* Zeit?").

Identitatea dintre cele două modalități de expresie este la Blaga și Rilke, fără îndoială, izbitoare și nu poate fi pusă pe seama unei simple coincidențe, întrucît atît structura sintactică a epitetului, cît și topica, ba chiar și izolarea prin punctuație, se supun, la ambii poeți, aceluiași model. Este de remarcat că în traducerile românești din poezia lui Rilke această trăsătură stilistică nu-și află corespondentul gramatical pe care l-am semnalat la Blaga. De pildă, în volumul *Rainer Maria Rilker, Versuri,* EPLU, București, 1966, exemplele de mai sus sînt traduse astfel de N. Argintescu-Amza :

„Oare-i vremea aievea, nimicitoare?" /.../ „Copilăria-adîncă, cum de nu ia-n seamă / făgăduinți din străfund — de ce amuțește?" (p. 310).

Acesta nu este un caz izolat. Dovadă că nici unul dintre versurile lui Rilke din traducerea amintită, unde întîlnim procedeul discutat, nu este transpus în românește „cu fidelitate" gramaticală, faptul explicîndu-se, de bună seamă, din necesități prozodice deși, poate, nu totdeauna. Vom ilustra afirmația făcută acum prin alte două exemple din *Elegiile duineze,* punînd alături originalul și traducerea pentru a releva felul cum forma epitetului adjectival substantivizat din versiunea poetului austriac similară cu cea din poezia lui Blaga și a altor poeți români, se pierde în tălmăcirea românească, ștergîndu-se prin aceasta și efectul ei stilistic :

„O und die Nacht, die Nacht, wenn der Wind voller Weltraum uns am Angesicht zehrt —, wenn bliebe sie nicht *die ersehnte,* / sanft *enttäuschende...*" *(Elegia I).*

În traducerea Mariei Banuș :

„O, și noaptea, noaptea, cînd vîntul plin de spațiile lumii / ne mistuie fața — cui n-ar rămînea, ea, cea dorită, / lin dezamăgind" (p. 211).

„Träte der Erzengel jetzt, *der gefährliche,* hinter den Sternen / eine Schrittes nur nieder und herwärts : hochauf- / Schlagend erschlüg uns das eigene Herz. Wer seid ihr?"

În tălmăcirea lui Al. Philippide :

„Dacă arhanghelul acum ar ieși / primejdios dintre stele, numai c-un pas, în jos, către noi / cutremurător ne-ar bătea [sic] inima. Cine sînteți?" (p. 217).

Paralelismul gramatical și stilistic dintre cei doi poeți evidențiază cel puțin trei lucruri. Mai întîi, credem că se poate vorbi de folosirea aceluiași procedeu la ambii scriitori, consecință a influenței și pe acest plan a poetului austriac asupra poeziei lui Blaga. În al doilea rînd, utilizarea acestei modalități de expresie, cu statut nu prea vechi în limbajul poetic românesc, își găsește o manifestare deplină în poezia românească dintre cele două războaie, cu deosebire de Blaga, și se prelungește pînă în epoca noastră.

În sfîrșit, rezultă, sperăm, din cele spuse că traducerile românești din Rilke omit, din motive care nu prezintă interes aici, o formă a epitetului existentă și în germană, dar avînd un tipar corespunzător, cum demonstrează exemplele citate, și în limba română. În orice caz, fenomenul, alăturat și altora, merită să facă obiectul unui studiu comparativ al limbajului poetic, ale cărui particularități își pot găsi similitudini sau rădăcini comune în estetica unui curent sau a unei epoci.

Mai 1980

Universitatea din Timișoara
Bd. V. Pârvan 4

MARAMUREȘUL ȘI TEXTELE ROTACIZANTE

DE

ION GHEȚIE

1. Cercetările mai vechi de filologie românească au atribuit Maramureșului un loc privilegiat în activitatea de traducere în limba română a primelor texte literare. Considerînd că așa-zisele texte rotacizante *(Psaltirile Scheiană, Voronețeană, Hurmuzaki* și *Codicele Voronețean)* au văzut lumina zilei în Maramureș (și, eventual, în Ardealul învecinat), N. Iorga [1] și I.-A. Candrea [2] au fixat, de fapt, în această regiune leagănul scrisului literar românesc. Argumentele de ordin lingvistic furnizate de cei doi autori (și, în special, de Candrea) au izbutit să convingă majoritatea cercetătorilor români ai problemei de justețea punctului de vedere avansat de ei. Ideea că Maramureșul este patria textelor rotacizante a devenit un loc comun în filologia și istoria literară românească.

2. Am contestat această teză într-un articol apărut în 1968 și republicat în volumul *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții filologice și lingvistice* [3]. Investigația noastră s-a limitat, în ceea ce privește localizarea textelor rotacizante, la examinarea atentă, în perspectiva dialectologiei istorice, a tuturor particularităților (fonetice, morfologice și lexicale) aduse în discuție de I.-A. Candrea în 1916. La capătul ei, ne-am simțit îndreptățiți să afirmăm că materialul de limbă invocat de lingvistul român delimitează un spațiu vast care cuprinde Crișana, Transilvania de nord, Maramureșul și, în unele privințe, Banatul și Moldova (cu alte cuvinte, teritoriul unde, în secolul al XVI-lea, se vorbea subdialectul nordic al limbii române). În această perspectivă, Maramureșul devine un loc posibil, dar nu obligatoriu, în care s-a putut face traducerea textelor rotacizante.

3. În cele ce urmează, vom încerca să demonstrăm că **Maramureșul trebuie exclus din rîndul regiunilor unde au putut fi alcătuite traducerile românești ale Psaltirii și Apostolului.** În vederea acestui scop, am adus în discuție o serie de particularități lingvistice (din domeniul foneticii, morfologiei și vocabularului), a căror circulație în limba veche românească (și în special în secolul al XVI-lea) ni se pare stabilită cu suficientă precizie. Am apelat, în cursul cercetării, la lucrările de dialectologie istorică românească, acordînd locul cuvenit mărturiilor furnizate de cele mai vechi documente maramureșene ajunse pînă la noi, desigur în măsura în care materialul aflat la dispoziția noastră ne-a permis acest lucru (textele datează de la sfîrșitul secolului al XVI-lea și de la începutul celui următor). Nu au fost neglijate nici informațiile mai recente, inclusiv cele oferite de

---

[1] N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor pînă la 1688*, București, 1904, p. 15 și urm.

[2] I.-A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește*, vol. I, București, 1916, p. LXXXI și urm.

[3] București, 1974, p. 30—43.

cercetările dialectale contemporane. Corect interpretate, ele sînt capabile să ne ofere anumite date asupra situației existente în secolele precedente [4]. Întrucît Maramureșului istoric i-a fost asociat de unii autori și „Ardealul vecin", am avut în vedere și teritoriile limitrofe, adică, pentru secolul al XVI-lea și începutul celui următor, actualul județ Bistrița-Năsăud și partea sudică a actualului județ Maramureș, ținînd, pînă nu de mult, de fostul județ Someș(-Dobîca), singurele zone de unde ne-au parvenit documente datînd din perioada mai sus delimitată [5].

Principiile generale de localizare după care ne-am ghidat au fost expuse de noi, pe larg, în mai multe lucrări, și nu le vom relua aici [6].

4. Prezentăm în continuare o listă cuprinzînd 31 de particularități de limbă (19 fonetice, 6 morfologice și 6 lexicale), al căror teritoriu de expansiune nu cuprindea în secolul al XVI-lea (și adeseori nu cuprinde nici astăzi) Maramureșul și Transilvania vecină.

FONETICĂ

Vocalism

1. Trecerea lui *ă* protonic la *a* apare destul de des în textele rotacizante: *bunratate* (PH, LXVII, 11), *îmbracași* (PH, CIII, 2), *împarat* (CV, 76), *lasa* (PS, LXX, 9) etc. Fenomenul se întîlnește, în secolul al XVI-lea, în Moldova, Oltenia și Banat-Hunedoara [7]. În Maramureș a fost semnalat abia în 1619—1620, atestările ulterioare fiind sporadice [8]. Nici astăzi trecerea lui *ă* protonic la *a* nu a fost consemnată prea des în Maramureș [9]. Fenomenul nu a fost atestat în Ardealul vecin cu Maramureșul.

2. Velarizarea lui *e* în *Dumnădzău* (PV, CXXI, 9) este o particularitate a fonetismului graiurilor nord-moldovene [10]. În Maramureș și Bistrița-Năsăud au fost întîlnite numai forme cu *e* conservat: *domnedză⟨u⟩* (Bistrița, 1600; LB, 52), *dumnedzău* (nordul Maramureșului, 1602—1617; LB, 72), *dumnezeu* (Suciul de jos, 1608; LB, 78) etc.

3. *e* > *ă* în *dănăoară* (PS, LXI, 12) este, de asemenea, o particularitate a graiurilor moldovenești, extrem de rar întîlnită în texte scrise

---

[4] Vezi lucrarea noastră *Les particularités linguistiques, moyen de localisation des anciens textes roumains*, în RRL, XI, 1966, nr. 4, p. 331—333.

[5] Documentele au fost publicate de N. Iorga, *Documentele Hurmuzaki*, XV, 2, p. 784—785 (=DH); Al. Rosetti, *Lettres roumaines de la fin du XVIe et du début du XVIIe siècle, tirées des archives de Bistritza (Transylvanie)*, Bucarest, 1926 (=LB); I. Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene din secolul al XIV și XV*, Sighet, 1900, p. 638—639 (=DM).

[6] Vezi lucrarea citată mai sus, n. 4; vezi și Ion Gheție — Al. Mareș, *Introducere în filologia românească Probleme. Metode. Interpretări*, București, 1975, p. 109 și urm.

[7] Ion Gheție — Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, 1974, p. 70—76 (=GD), Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975, p. 96—98 (=BD).

[8] Vezi lucrarea noastră *Note asupra trecerii lui* **ă** *protonic la* **a** *în Maramureș*, în SCL, XXII, 1971, nr. 3, p. 297—300.

[9] Vezi Maria-Luiza Purdela, *Contribuții la studiul unui fenomen fonetic românesc dialectal*: **ă** *protonic* > **a**, în CL, XV, 1970, nr. 2, p. 265—269.

[10] GD, p. 83—84, BD, p. 103.

dincolo de Carpați [11]. Fenomenul nu apare în cele mai vechi texte elaborate în nordul Transilvaniei (cu Maramureșul).

4. Închiderea lui *e* final aton la *i* nu a avut niciodată curs în Maramureș, unde *e* se păstrează neschimbat pînă în zilele noastre. Iată cîteva atestări de la sfîrșitul secolului al XVI-lea și de la începutul celui următor : *aduce* (Săcel, 1593 ; LB, 47), *bine* (Bistrița, 1600 ; DH, 784), *carte* (Bistrița, 1600 ; LB, 52), *tale* (Suciul de jos, 1608 ; LB, 78) etc. În secolul al XVI-lea, fenomenul se întîlnește în Moldova, Banat-Hunedoara și Oltenia [12]. În textele rotacizante, fonetismul e ilustrat în mai multe rînduri : *di* (CV, 72), *durerili* (PV, XIV, 3), *iuti* (PS, XXX, 22), *menri* (PH, C, 2), *tinri* (PH. CXXVII, 6) etc.

5. Evoluția lui *e* la *i* în *striiru* (CV, 103 ; PH, PS, XVII, 46 ; PV, CXXXVI, 4 etc.) nu e caracteristică în secolul al XVI-lea (și nici astăzi) graiurilor nordice, prin urmare nici celor vorbite în Maramureș și zonele vecine, unde *e* (trecut ulterior la *ă*) este singurul atestat în textele vechi [13].

6. Evoluția lui *i* la *e* în *preimi* (PS, XXXIV, 13, PV, cînt. VII, 39) a fost notată numai în *Textele măhăcene*, scrise în apropiere de Turda (Hasdeu, CB, II, p. 49) și în două texte moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea : *Leastvița* lui Varlaam (ms. rom. BAR 494, f. 9[r]) și *Letopisețul* lui Neculce (ed. Iordan 1959, p. 159).

7. Fonetismul *î* (în loc de *u*) apare în *frîmsețe* (PS, XCV, 6), *porînci* (CV, 56), alături de exemple cu *u* (*frumsețe*, *porunci*). Avem a face cu o particularitate a graiurilor din Banat-Hunedoara, sudul Transilvaniei și Muntenia, care nu a circulat în Maramureș și nordul teritoriului de peste munți [14].

8. Fenomenul trecerii lui *u* la *i* în *susioară* (PS, XLII, 4), *sisioară* (PS, cînt. I, 16) este caracteristic graiurilor din Muntenia, unde este singurul atestat în trecut și astăzi [15]. A mai fost întîlnit în scrieri bănățenești și moldovenești din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea [16]. Nordul Transilvaniei (cu Maramureșul) conservă pînă astăzi rostirea etimologică cu *u* (*subsuoară*).

Consonantism

9. Palatalizarea labiodentalei *f* în stadiul *h'* apare consemnată sporadic în textele rotacizante : *heru-* (PV, CXLIX, 8), *hi-va* (PS, I, 3), *hi-veri* (PS, V, 13), *vom hi* (PS, V, 6). În secolul al XVI-lea, fenomenul a fost notat frecvent în documentele din Moldova și, izolat, într-un document scris în Alba Iulia de o persoană originară din Prislop-Hunedoara [17]. Din Maramureș (care cunoaște în zilele noastre fenomenul palatalizării labialelor), nu deținem atestări anterioare anilor 1619—1620 [18].

---

[11] BD, p. 105.

[12] GD, p. 95—99, BD, p. 109—110.

[13] Vezi pe larg lucrarea noastră *În legătură cu etimologia lui* **străin**, în SCL, XXVI, 1975, nr. 2, p. 175—182.

[14] GD, p. 110, BD, p. 116.

[15] BD, p. 116.

[16] BD, p. 361, 401.

[17] GD, p. 122—124, BD, p. 122—123.

[18] Vezi și lucrarea noastră *Moldova și textele rotacizante*, în LR, XXV, 1976, nr. 3, p. 263—264.

10. Rostirea moale a labialelor nu a caracterizat în trecut și nu caracterizează nici astăzi fonetica graiurilor vorbite în nordul Transilvaniei (inclusiv Maramureșul) [19]. Grafii care reflectă această rostire a consoanelor labiale sînt numeroase în textele rotacizante : *iubescu* (CV, 112), *se mergu* (PS, CI, 27), *se priimească* (PV, cînt. II, 29) etc.

11. Căderea lui *m* în *rupe* (PH, II, 3, XLIV, 2), *rupem* (PS, II, 3) este atestată în secolul al XVI-lea (și în următorul) numai în graiurile din jumătatea sudică a țării (inclusiv Banatul)[20]. În Transilvania de nord (cu Maramureșul), grupul *mp (rumpe)* s-a păstrat pînă astăzi [21].

12. Conservarea lui *n'*, în cuvinte moștenite sau împrumutate, se observă curent în paginile textelor rotacizante : *călcîniu* (PS, XLVIII, 6), *cuvinioșiloru* (PV, CXLIX, 87), *întîniu* (CV, 5), *pustiniu* (PH, LXII, 3) etc. În secolul al XVI-lea, *ń* se întîlnește cu precădere, ca și astăzi, în Banat-Hunedoara și, sporadic, prin Transilvania de sud-vest și prin Moldova [22]. În Maramureș și Ardealul vecin, textele prezintă numai grafii care reflectă evoluția lui *ń* la *ĭ* : *ѧtăe* (Suciul de jos, 1608 ; LB, 78), *se pue, se tie* (Maramureș, 1593 ; DM, 638), *să te ție* (Suciul de jos, 1608 ; LB, 78)etc.

13. Rostirea dură a lui *ș*, după care *e* s-a velarizat trecînd la *ă*, a fost observată în două dintre textele de care ne ocupăm ; *deșărt* (PV, CXIX, 2), *șălară* (PS, V, 11). Fenomenul velarizării lui *e*, în contextul fonetic descris mai sus, nu este semnalat în secolul al XVI-lea în Transilvania de nord (inclusiv în Maramureș)[23] : *Co(cr)işel* (Bistrița, 1600 ; LB, 52), *Vișeul* (nordul Maramureșului, începutul, sec. XVII ; LB, 72) etc. ; cf. și Borșѧ (nordul Maramureșului, începutul sec. XVII ; LB, 73). Cele mai vechi exemple de rostire dură a lui *ș*, întîlnite în nordul Transilvaniei și Maramureș, nu sînt anterioare secolului al XVIII-lea : *Șărbeni* (Chiheru de Jos-Mureș, 1737 ; SD, XIII, 232), *șăsu* (Ieud-Maramureș ; după 1752 ; SD, XVII, 123), *Vișău* (Cămărzana-Satu Mare, 1743 ; Pop, MS, 34)[24].

14. Aceeași rostire (dură) a consoanei *ș*, precum și a perechii ei sonore *j*, cînd erau urmate de diftongul *ea*, în poziție moale *(e)*, ne întîmpină în textele rotacizante cu o insistență destul de mare. Iată cîteva exemple : *deșarte* (PS, XXXVIII, 6), *greșaște* (CV, 122), *șapte* (PH, LXXVIII, 12), *umnojaște* (PS, XCI, 13) etc. Asemenea rostiri n-au avut curs niciodată în nordul Transilvaniei (cu Maramureșul). În această regiune, diftongul *ea* s-a menținut, la început, apoi a fost redus la *e*, fără însă ca consoana precedentă să modifice timbrul vocalei următoare. Atestările maramureșene ale fenomenului prezintă, toate, grafii cu ѣ (ѧ) sau ѣ[25].

15. În *deschide* (PH, CIII, 28), *deschiseși* (PH, L, 17) nu avem a face, cum s-ar crede, cu conservarea lui *s* originar (cf. lat. *discludere*). În realitate, *s* etimologic a trecut la *ș*, prin acomodare consonantică,

[19] GB, p. 124—135, BD, p. 124—129.
[20] BD, p. 130.
[21] ALR I, mat. necart., chest. 1363, ALRM II, vol. I, h. 173.
[22] GD, p. 158—162, BD, p. 136—137.
[23] GD, p. 175—180.
[24] BD, p. 141.
[25] GD, p. 185, BD, p. 144—145.

încă în perioada cînd *cl'* nu evoluase la *k'*[26]. Din *deşchide*, care a fost general dacoromânesc, s-a ajuns în unele graiuri, prin diferenţiere consonantică, la *deschide*. Maramureşul (împreună cu Transilvania vecină) a păstrat pînă astăzi rostirea mai veche cu *ş*[27]. Este evident că nu din graiul vorbit în această regiune a ţării au pătruns în limba *Psaltirii Hurmuzaki* cele două grafii care atestă evoluţia lui *ş* la *s* în *deschide*.

16. *r* a evoluat la *n* în *anină* (PS, LXXVII, 27), ca urmare a acţiunii asimilatoare a lui *n* din ultima silabă a cuvîntului. Indiferent de fonetism, cuvîntul nu a fost atestat pînă în prezent în Maramureş (vezi DA s.v.). Varianta cu *-n-* are curs numai în unele graiuri moldoveneşti [28]. Din acestea ea a pătruns în *Evangheliarul* tipărit la Sibiu în 1551—1553 [29].

17. Aşa cum am arătat într-o contribuţie recentă [30], grafii de tipul *adaudze* (PH, LXX, 4), *adzuţi* (PS, LXIX, 2), *ledzea* (PS, CIV, 45), *plîndzere* (PH, XXIX, 6) reflectă evoluţia africatei *ǧ* la fricativa *ẑ*. Fenomenul nu a avut curs niciodată în Maramureş, iar în Bistriţa-Năsăud nu a fost atestat înainte de 1650. El apare, în schimb, în graiurile moldoveneşti din secolul al XVI-lea, rămînînd o particularitate caracteristică a acestor graiuri pînă în zilele noastre [31].

18. Grupul consonantic *cl'* a fost păstrat în *cleamă-se* (CV, 72). Banatul este singura zonă a ţării în care *cl'* a fost conservat pînă în secolul al XVII-lea [32]. În Maramureş şi Transilvania învecinată, *cl'* apare trecut la *k'* în textele scrise la sfîrşitul secolului al XVI-lea şi la începutul celui următor: *au chiemat* (Maramureş, 1593, DM, 638), *ꙗnchirѫčiune* (Sălişte, c. 1593, LB, 2), *pă⟨du⟩kie* (Bistriţa, 1600—1601, LB, 6) etc.

19. Păstrarea grupului consonantic *fs* în *fsat* (PS, XL, 4, XLVIII, 12 etc.; CV, 97) nu poate fi atribuită graiului maramureşan, în care *fs* s-a redus la *s* încă din prima jumătate a secolului al XV-lea. Faptul poate fi dedus din maniera în care este redat în documentele latineşti numele localităţii Săcel din Maramureş: *Zachal* (1453), *Szatzal* (1468), *Zachel*, *Zachol* (1486), *Zachyall* (1495)[33], grafii în care atît *z*, cît şi grupul *sz* redau dentala *s* (după cum se ştie, toponimicul *Săcel(e)* provine din *Săticel(e)*). Documentele maramureşene şi nord-ardelene din jurul anului 1600 nu atestă niciodată fonetismul etimologic: *sat* (Bistriţa, 1601, DH, 784), *satul* (Suciul de sus, 1608; LB, 78), *sate* (nordul Maramureşului, începutul secolului XVII; LB, 72); cf. şi *Sacialu* (Maramureş, 1593; DM, 639), *Sâcel* (nordul Maramureşului, începutul sec. XVII; LB, 72).

---

[26] GD, p. 174, BD, p. 144—145.

[27] GD, p. 174, BD, p. 145.

[28] BD, p. 179.

[29] BD, p. 218.

[30] *În legătură cu grafiile de tipul* **adaudze, tradze** *din* **Psaltirile Hurmuzachi** *şi* **Scheiană**, în LR, XXVIII, 1978, nr. 2, p. 151—153.

[31] GD, p. 194—197, BD, p. 150.

[32] GD, p. 219—221.

[33] Vezi C. Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. II. Bucureşti, 1968, p. 102.

MORFOLOGIE

1. Pluralul în *-i* al substantivului *mînă (mî(i)ni)* este o particularitate care caracteriza în secolul al XVI-lea numai graiurile vorbite în jumătatea sudică a țării (Banat și Țara Românească). În zonele nordice, prin urmare și în Maramureș, circula forma etimologică *mînu(le)*, care s-a menținut, probabil, pînă în secolul al XVIII-lea, cînd a fost înlocuită cu forma analogică *mînuri* [34]. Forma în *-i* apare destul de des în *Psaltirea Scheiană: mînilor* (XXXVIII, 14), *mînile* (LVII, 3), *mîrilor* (XVI, 14) etc.

2. Foarte frecventă în toate cele patru textele rotacizante este forma *lu* a articolului hotărît proclitic (CV, 4, 23, etc.; PH, XV, 2, XVIII, 10 etc.; PS, XVI, *titlu*, CXVII, 3 etc.; PV, XV, 2, CXVII, 3 etc.). Așa cum am avut prilejul să arătăm nu de mult, *lu* este o inovație sudică care s-a răspîndit înspre nord încă din secolul al XVI-lea. Maramureșul și Transilvania învecinată nu făceau însă parte dintre regiunile în care s-a extins forma sudică *lu* [35]. Textele scrise aici ne oferă numai exemple cu *lui* (Maramureș, 1593, DM, 638; Săliște, c. 1593, LB. 6; Bistrița, 1600—1601, LB, 12).

3. În *Psaltirea Voronețeană* (CXXIX, 8) copistul manuscrisului a scris întîi *ačala*, apoi a îndreptat în *acela*, formă care figura, desigur, în izvodul ce-i stătea la îndemînă. Forma *ačala (ašala)* n-a circulat, în trecu și astăzi, în Transilvania de nord (cu Maramureșul), ci numai în Moldova [36]

4. Formele fără sufix la persoanele 1sg., 2 sg. și 3 sg. și pl. de la ind. și conj. prezent ale verbului *lucra* sînt singurele cunoscute în regiunile de peste munți (inclusiv Maramureșul) [37]. Textele rotacizante prezintă, în schimb,numai forme cu sufix : *lucreadză* (CV, 114 ; PS, XIV, 2), *să lucredze* (PS, CI, 23).

5. În *Psaltirea Hurmuzaki* poate fi întîlnită, o singură dată, forma de indicativ perfect simplu 1 sg. *îmblăiu* (CXLI, 4). Asemenea forme (în *-ăi: lăudăi, mîncăi, purtăi*) ale verbelor de conjugarea I sînt răspîndite numai în Moldova și Banat [38].

6. Conjuncția *prence* „pentru că, deoarece" (PH, IX, 34) nu a mai fost atestată decît în *Palia de la Orăștie*, text tradus de un grup de oameni de carte din Banat și Hunedoara și tipărit în 1582 [39].

LEXIC

1. apuți „a mirosi" (PH, PS, PV, CXIII, 14) nu a fost atestat de-a lungul timpului decît în Banat-Hunedoara *(Anonymus Caransebesiensis)*[40].

---

[34] GD, p. 222—224, BD, p. 158—159.
[35] GD, p. 227—230.
[36] *Moldova și textele rotacizante*, p. 264—265.
[37] BD, p. 169.
[38] Vezi Al. Procopovici, *Din morfologia și sintaxa verbului românesc. Aoristul în raport cu celelalte timpuri și moduri*, în RF, II, 1928, nr. 1—2, p. 16—17.
[39] GD, p. 262.
[40] Vezi DA s.v. Nu cunoaștem vreo atestare bucovineană a termenului. Afirmația lui Pușcariu *(Limba română*, I, p. 198) că *apuți* ar circula în Bucovina se datorează, probabil, unei scăpări.

2. aslam „cămătă" (PS, XIV, 5). Termenul nu a circulat în Maramureș și nordul Transilvaniei, ci numai în Moldova [41].

3. bănat „necaz, scîrbă" (PH, IV, 2, XXI, 12 etc.). DA notează *sub voce bănat* două sensuri apropiate de cel înregistrat în *Psaltirea Hurmuzaki*: **2.** „mîhnire, supărare; *p. ext.* asuprire" și **3** „luare în nume de rău, mînie, necaz, ciudă, pică". Ambele sînt socotite ca avînd o răspîndire exclusiv moldovenească.

4. îmă „mamă" (PS, XXVI, 10, PV, CXII, 9). Nu deținem decît atestări moldovenești ale termenului, din secolele al XVI-lea — al XVIII-lea (*Pravila* ritorului Lucaci, *Pravila* din 1646, *Șapte taine*, Varlaam, Dosoftei, M. Costin, Ureche, Neculce). Termenul nu a circulat în nordul Transilvaniei și în Maramureș [42].

5. preastîpnic „cel ce calcă legile" (PS, CXVIII, 119) apare de asemenea numai în Moldova, la Varlaam (*Cazania*, ed. Byck, p. 434), în *Șapte taine* (TDRG s.v.) și la Dosoftei (*Viața și petreacerea svinților*, octombrie, f. 17[r]). Lipsesc cu desăvîrșire atestările maramureșene, ca și cele nord-ardelene ale cuvîntului (vezi DLR s.v.).

6. șugui „a glumi" (PH, LXVIII, 13) trebuie considerat, și el, drept un moldovenism în limba *Psaltirii Hurmuzaki*, pentru motive asupra cărora am insistat cu un alt prilej [43].

Reunind într-o privire de ansamblu particularitățile de limbă invocate mai sus, vom observa că valoarea lor probatoare variază de la un caz la altul, menținîndu-se ridicată la cele mai multe dintre ele (în special la fenomenele fonetice și morfologice). Luate în totalitate, faptele demonstrează în mod elocvent existența în textele cercetate a unuia sau a mai multor straturi de limbă imposibil de localizat în Maramureș și în Ardealul învecinat.

5. Cum se explică prezența tuturor acestor particularități lingvistice în textele rotacizante? Răspunsul la această întrebare pare, la prima impresie, destul de ușor de dat. Neavînd curs în Maramureș și Ardealul învecinat în secolul al XVI-lea (și uneori nici după această dată), fenomenele de care ne-am ocupat arată că cele patru monumente de limbă au fost alcătuite în afara granițelor Maramureșului și ale Ardealului nordic (mai exact vorbind, de o persoană care nu vorbea graiul din aceste zone). În realitate, soluția devine mai complicată de îndată ce aducem în discuție relația de filiație existentă între manuscrisele aflate în posesia noastră și cele două (eventual, trei) traduceri originale. Este admis astăzi de toată lumea că textele rotacizante (inclusiv *Psaltirea Hurmuzaki*) nu reprezintă originalele traducerilor [44]. Ele sînt copii, executate după originale alcătuite la o dată incertă (dar foarte probabil înainte de 1550). Dacă, asemenea unora dintre cercetătorii problemei, vom considera că atît originalele, cît

---

[41] *Moldova și textele rotacizante*, p. 265.

[42] Vezi DA s.v.; Al. Rosetti, B. Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, I, București, 1971, p. 122, 124, 251, 266, 286; *Pravila ritorului Lucaci*, ed. I. Rizescu, București, 1971, indice.

[43] *Moldova și textele rotacizante*, p. 265—266.

[44] În privința *Psaltirii Hurmuzaki*, vezi articolul nostru *Psaltirea Hurmuzachi — copie sau original?*, în SLLF, III, p. 241—259.

și copiile au fost realizate în Maramureș, atunci numeroasele elemente de proveniență extramaramureșană nu pot fi explicate în nici un chip. Cum însă existența acestor elemente se situează deasupra oricărei îndoieli, ipoteza întocmirii atît a traducerilor, cît și a copiilor în Maramureș trebuie definitiv abandonată.

Rămîn în discuție două alte posibilități de repartiție teritorială a originalelor și, respectiv, a copiilor, care să nu omită Maramureșul din rîndul zonelor unde s-au putut traduce sau numai copia textele rotacizante. În prima dintre aceste ipoteze, Maramureșul ar trebui considerat drept loc de efectuare a traducerilor originale. Acestea au fost, apoi, transcrise aiurea, elementele de limbă care nu se pot localiza în Maramureș explicîndu-se tocmai prin graiul vorbit în regiunea unde s-a întreprins copierea textelor. În cea de-a doua eventualitate, originalele ar proveni din afara Maramureșului (împrejurare ce ar explica prezența elementelor nemaramureșene), dar au fost copiate în Maramureș.

Ultima dintre aceste ipoteze nu găsește nici un argument în sprijinul ei. Așa cum am arătat cu un alt prilej, trei dintre texte sînt scrise pe hîrtie pe proveniență sileziană, avînd drept filigran mistrețul, iar aceasta nu a fost desfăcută în secolul al XVI-lea decît în Moldova (excepție face *Psaltirea Hurmuzaki*, scrisă pe hîrtie venețiană). Tot în Moldova au fost descoperite textele, existînd mărturii scrise că ele se găseau adăpostite în mănăstirile bucovinene încă din secolul al XVIII-lea. În sfîrșit, prezența unor elemente lingvistice tipic moldovenești întărește concluzia firească care se desprinde din aceste amănunte [45].

Dacă textele nu au fost copiate în Maramureș, ele au putut fi traduse, în principiu, în această regiune extrem nordică a țării. O privire asupra listelor de fenomene cu neputință de localizat în Maramureș, comunicate mai sus, ne avertizează că o parte destul de însemnată a lor are o proveniență sud-vestică (bănățeană-hunedoreană), ușor de stabilit. Cum se explică prezența acestor particularități bănățene în niște texte copiate în Moldova? Cel mai simplu răspuns ar fi acela că ele provin din originale, ceea ce echivalează cu a admite că traducerile primitive ale *Psaltirii* și *Apostolului* s-au efectuat în colțul sud-vestic al țării [46]. Ipoteza că ele ar fi fost introduse de un copist intermediar nu poate fi exclusă cu desăvîrșire, deși se susține cu greutate. Într-adevăr, e mai dificil de crezut că niște texte nord-ardelenești au fost copiate în Banat-Hunedoara, iar apoi retranscrise în Moldova. E mai simplu de admis că originalele bănățene-hunedorene au ajuns în Moldova, în anumite împrejurări istorice, fiind transcrise de un vorbitor al graiurilor din această regiune a țării.

6. Ceea ce scoate din discuție Maramureșul nu este atît existența unui strat de limbă bănățean-hunedorean în limba textelor, cît mai ales absența unor elemente specifice Maramureșului și Ardealului vecin. Niciuna dintre particularitățile de limbă aduse în discuție de cercetătorii mai vechi pentru a susține localizarea maramureșeană — nord-ardeleană a textelor rotacizante nu are o circulație restrînsă exclusiv la zonele de miazănoapte ale Transilvaniei. Nu reluăm aici dovezile produse de noi cu

[45] *Moldova și textele rotacizante*, p. 258—268.
[46] Vezi BD, p. 240—242.

alte prilejuri [47], invitînd pe cititor să se raporteze la lucrările unde au fost prezentate.

Pentru a ne convinge de temeinicia acestui punct de vedere, am întreprins o cercetare atentă a celor trei *Psaltiri* rotacizante și a *Apostolului*. La capătul ei, am consemnat numai doi termeni care pot fi puși în relație cu teritoriul nord-ardelenesc, fără a mai fi întîlnite aiurea. Ei sînt următorii:

1. gilălui „a urî" (PH, XVII, 18, PS, XXXIII, 22). În Maramureșul zilelor noastre a fost atestat cuvîntul *jîlălui* „a face pe cineva să sufere, a întrista" *(Lexic regional*, I, p. 12). Avem a face, pe cît se pare, cu o contaminare între *gilălui* „a urî" și *jelui(jălui)*, în urma căreia primul termen și-a modificat aspectul fonetic și a primit un nou înțeles, nu prea îndepărtat de cel original.

2. mărit „mire" (PS, XVIII, 6). Unicele atestări ale cuvîntului nu sînt anterioare secolului nostru și provin din zona munților Apuseni (DLR s.v.).

După cum se observă, circulația celor doi termeni a fost stabilită exclusiv prin invocarea unor atestări din zilele noastre, ceea ce conferă din capul locului un procent scăzut de veracitate mărturiilor astfel obținute. Nimeni n-ar putea afirma cu deplin temei că un termen cum este *mărit* n-a circulat în secolul al XVI-lea și în alte zone în afara munților Apuseni, unde a fost întîlnit în zilele noastre.

Alte fenomene demne de a fi reținute privesc fonetica. Într-o contribuție recentă, am adus în discuție două particularități fonetice, capabile, după părerea noastră, să pună într-o relație oarecare textele rotacizante cu un teritoriu plasat în nordul Transilvaniei (e vorba de regiunea Năsăudului). Cele două fenomene sînt evoluția lui *k'* la *ĉ* în *oci* „ochi", grafie existentă în *Codicele Voronețean*, și palatalizarea lui *p* în stadiul *ĉ*, făcută evidentă de grafia *cierdzi* din *Psaltirea Scheiană* [48]. Punctul nostru de vedere a fost contestat de Andrei Avram, care vede în cele două forme simple grafii fără valoare fonetică [49]. Indiferent de partea cui va fi dreptatea, este evident că fonetismele nu sînt suficiente pentru a susține cu deplin temei că traducerea *Psaltirii* și a *Apostolului* s-a realizat în nordul Transilvaniei. Ele ar putea arăta cel mult că în drumul lor din Banat spre Moldova traducerile au fost copiate în nord-estul Transilvaniei. Pentru ca o asemenea opinie să se impună, va fi nevoie de dovezi suplimentare, capabile să-i confere trăinicia evidenței.

7. La capătul cercetării noastre putem afirma, cu suficientă îndreptățire, că Maramureșul (cu nordul Ardealului învecinat) nu este locul de origine al textelor rotacizante. El poate fi cel mult o eventuală zonă unde s-au efectuat copii intermediare după traducerile primitive, înainte ca acestea să fi fost transcrise în Moldova, în forma în care ne-au parvenit. Punctul acesta de vedere, întărit de mărturia unui mare număr de feno-

---

[47] Vezi, de exemplu, lucrarea citată mai sus la p. 155.

[48] *Două fonetisme dialectale în* **Codicele Voronețean** *și în* **Psaltirea Scheiană**, în SCL, XXIX, 1978, nr. 5, p. 543–546.

[49] *Cu privire la cronologia transformării în africate a oclusivelor (pre)palatale în graiurile dacoromâne*, în SCL, XXX, 1979, nr. 3, p. 199–214.

mene lingvistice (fonetice, morfologice şi lexicale), scoate din discuţie toate acele teorii privitoare la începuturile scrisului în limba română, care au acceptat ideea originii maramureşene a textelor ca pe o realitate definitiv demonstrată. Rămîne ca localizarea atentă a limbii celor patru manuscrise rotacizante să ne ofere indiciile necesare pentru a cunoaşte cît mai exact cu putinţă patria textelor rotacizante şi, odată cu aceasta, leagănul scrisului literar românesc.

Iulie 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

STRUȚOCĂMILA, UN ANIMAL FABULOS ?

DE

LIANA LUPAȘ

Florica Moisil Condurachi
in memoriam

De aproape un secol, de cînd publicul românesc a putut cunoaște textul *Istoriei ieroglifice* [1], struțocămila este nelipsită din scrierile comentatorilor lui Cantemir și se bucură de un succes durabil în rîndul cititorilor. Actul de naștere al acestui animal nu poartă însă data 1705, căci Dimitrie Cantemir nu-l numește nicăieri altfel decît *Strutocamila* [2], cu *t* și cu *a*, nu cu *ț* și cu *ă*. Cea mai veche atestare a formei *Struțocămila* apare, după știința noastră, în teza de licență a lui G. Constantinescu [— Rîmniceanu], *Vrajba dintre Cantacuzinești, Cantemirești și Brîncoveanu, 1688—1705*, Bîrlad, 1889 (vezi p. 9 și 59). Aceeași grafie a fost adoptată de toți exegeții lui Cantemir și a contribuit în mare măsură, credem, la încetățenirea opiniei că ar fi vorba de un animal fabulos, împerechere hazlie între un struț și o cămilă [3]. Cantemir însuși sugerează această interpretare atunci cînd discută etimologia cuvîntului *strutocamilă* și citează, alături de forma „arabă" *uștiurmug*, pe care o traduce prin „Cămilă-pasăre", și forma grecească στρουθοκάμηλος, „adecă Struț-cămilă" (66)[4]. Cu privire la forma *uștiurmug* nu este poate inutil să amintim opinia unui specialist : „Cuvîntul, tradus ad litteram, înseamnă într-adevăr 'cămilă-pasăre' și are sensul de 'struț' ; dar el nu este arab, ci turc, de origine persană"[5]. Traducerea formei grecești necesită însă mai multe precizări.

Cuvîntul compus στρουθοκάμηλος este atestat pentru prima dată în secolul I î.e.n., la Diodor din Sicilia (20.50, vezi și Strabo 16.4.11, Soranus 1.84, Galenus 6.702.705, Plinius *Nat. Hist.* 10.143 etc.) și desemnează, de atunci și pînă astăzi, struțul [6]. Primul său element provine de la substan-

---

[1] Ediția princeps a acestei lucrări, publicată în *Operele principelui Demetriu Cantemiru* tom. VI (București, Academia Română), datează din 1883.

[2] O surprinzătoare formă de neutru, *Strutocamilon*, apare izolat în 267. Toate trimiterile la textul *Istoriei ieroglifice* se referă la numerotarea marginală a ultimei ediții (Dimitrie Cantemir, *Opere complete. IV. Istoria ieroglifică*. Text stabilit și glosar de Stela Toma, prefață de Virgil Cândea, studiu introductiv, comentarii, note, bibliografie și indici de Nicolae Stoicescu, București, 1973).

[3] Vezi, cu titlul de exemplu, Mihai Moraru, *Alegoria animalieră și fantasticul animalier în „Istoria ieroglifică" (Contribuția Fiziologului)*, „Revista de istorie și teorie literară", 21, 1972, 3. p. 481—490.

[4] Aceeași explicație apare și puțin mai jos, la 69, unde citim : „... iară cît iaste despre etimologhie, fietecine o poate pricépe, că din struț pasire și din cămilă dobitoc iaste alcătuit". Vezi, în același sens, și 112, 137, 162, 170 etc.

[5] Mircea Anghelescu, *Dimitrie Cantemir și literatura orientală*, „Revista de istorie și teorie literară", 22, 1973, 3, p. 195 n. 1.

[6] Pentru istoricul cuvîntului στρουθοκάμηλος am folosit, pe lîngă dicționarele obișnuite ale limbii grecești (Liddell-Scott-Jones, Sophocles, Dimitrakos etc.) și articolul *Strauss*, redactat de Steier pentru *Real-Encyclopädie* 4 A col. 339—347. Vezi, de asemenea, P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*, Tome IV—1, Paris, Klincksieck, 1977, s. στρουθός.

tivul στρουθός care denumeşte în textele cele mai vechi vrabia (vezi *Iliada* 2.311, Sappho 1.10, Herodot 1.159, Aristofan *Păsările* 578 etc.). Cu începere de la jumătatea secolului al V-lea î.e.n., cînd struţul a ajuns să fie bine cunoscut la Atena, cuvîntul στρουθός precizat de un adjectiv al cărui sens este fie „mare", fie „nezburător", fie „african" sau „arab" a fost folosit şi cu sensul de „struţ" [7]. Numai cînd contextul exclude orice posibilitate de confuzie στρουθός fără nici un determinant poate desemna struţul[8]. Forma στρουθοκάμηλος s-a impus destul de greu în greacă [9], dar spre sfîrşitul antichităţii pare să fi rămas singura denumire uzuală a struţului [10].

În limba română, cuvîntul στρουθοκάμηλος pătrunde prin filieră slavonă şi este atestat sub forma *stratocamil* (cu aceeaşi vocală *a* în silaba iniţială ca şi forma v.sl. стратокамилъ pentru care vezi F. Miklosich, *Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum*, Viena, 1862, s.v.) în secolul al XVII-lea. Dăm mai jos lista exemplelor [11] : *Şi sosi şi Alexandru cu Machidonenii calare pre Ducipal, şi cu caftan de aur, şi cu guğma în cap, şi pre guğmă stema du aurŭ şi cu pene albe de stratocamil (Alexandria* 65[r], ed. N. Cartojan, Bucureşti, 1922, p. 113 ; aceeaşi grafie a cuvîntului care ne interesează apare şi în ediţia a cincea, Bucureşti, 1850, p. 160/11.). *Ce comoară pierdușŭ astăzi ! Că, în pipota mé iaste un mărgăritarŭ maĭ mare de cŭt oul de stratocamil ... n'aĭ socotit să cunoşti că eu toată nu sŭntŭ potrivâ de mare ouluĭ de stratocamil, dară mărgăritar ca acela cum aş încăpui în mine? (Vieaţa sfinţilor Varlaam şi Ioasaf*, cap. X, ed. P. V. Năsturel, Bucureşti, 1904, p. 99). *Altă pildă, pentru stratocamil, adecă gripsor ... Stratocamil, adecă gripsorul, iaste o pasăre mare şi mai meşteră decît toate pasările... Deci cînd véde pre stratocamil păzindu-şi oaole, iar ia vine şi să apropie de dînsul şi stă şi aşteaptă, ca doar îşi va întoarce stratocamilul ochii să caute încătrova... Şi pînă nu scoate* [*stratocamilul*] *puii săi... (Învăţăturile lui Neagoe către fiul său Theodosie* 139[r]. Text ales şi stabilit de Florica Moisil şi Dan Zamfirescu..., Bucureşti, 1970, p. 251). *Pentru stratocamil spun : Stratocamilul iaste pasăre mare şi cînd oao oul îl lasă în apă ... Şi iaste un şearpe lung de 8 coţi şi mearge la stratocamil şi stă şi el lîngă pasăre, doară cumva* ⟨va⟩ *căuta spre el stratocamilul (Fiziolog*, Bibl. Acad. Ms. rom. 1436, f. 46[v]/47[r]).

Forma *strutocamil*, cu vocalismul *u* care apare şi în greacă, este atestată numai la Antim Ivireanul : *Şi acuma lăcuesc acolo bălauri şi pasări ce să numesc strutocamili (Opere*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, 1972, p. 255).

---

[7] Vezi στρουθὸς ἡ μεγάλη sau ὁ μέγας Xenofon, *Anabasis* 1.5.2, Aristofan, *Păsările* 874, Aelianus, *De natura animalium* 2.27, 4.37 etc. ; στρουθὸς κατάγαιος Herodot 4.175, στρουθὸς ὁ χερσαῖος Ael. *NA* 14.13, στρουθῶν τῶν μεγάλων χαμαιπετῶν Lucianus, *Dipsades* 2, στρουθὸς...τῶν ἀπτήνων Pausanias 9.31.1 etc. ;στρουθὸς ὁ Λιβυκός Aristotel, *De pabulatione animalium* 695 a 17, 697 b 14, στρουθὸς ὁ ἐν Λιβύῃ Id., *Historia animalium* 616 b 5, στρουθὸς ὁ Ἀράβιος Heraclides Cumaeus 2 etc.

[8] Vezi Aristofan, *Aharnienii* 1106, Polibiu 12.3.5, Luc. *Disp.* 6 etc.

[9] Vezi, de pildă, Galenus 6.702 şi 788.

[10] Vezi glosa lui Hesychius στρουθός· Αττικοὶ τὰς στρουθοκαμήλους.

[11] Toate listele de exemple din textele vechi româneşti au fost alcătuite pe baza fişierului *Dicţionarului limbii române*, după verificarea atentă a citatelor cu cele mai recente ediţii ale textelor din care provin. Ţinem să aducem şi pe această cale cele mai vii mulţumiri colegilor Lidia Ionică, care ne-a pus la îndemînă materialul din DLR, şi Alexandru Mareş, care, cu o neobosită bunăvoinţă, ne-a ajutat să ne orientăm în hăţişurile filologiei româneşti.

Alături de aceste două variante apare în textele românești vechi și cuvîntul *struț*, atestat încă din secolul al XVI-lea, dar cunoscut, pe cît se pare, numai prin trei exemple mai vechi decît *Istoria ieroglifică : 32 de oauă și de struț și de lemn (Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea.* Text stabilit de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș și Alexandra Roman-Moraru, ... București 1979, p. 165, doc. LXXII, 11 v/5, din 4 noiembrie 1588). *Și tot corbul și aseamenile lui Și struțul, și ciuhul, și babița ... (Biblia*, 1688, p. 137 1/4). *Și frate m-am făcut sirinilor și priiaten struților...* (Ibid., p. 375 2/48).

Exemplele de mai sus arată că în literatura română „struțocămila" este cu aproape un secol mai veche decît *Istoria ieroglifică*. Cantemir este însă primul autor care citează, în legătură cu forma *strutocamila*, etimonul grecesc στρουθοκάμηλος, pe care-l analizează ca pe un cuvînt compus. Pentru primul element al acestui compus *Istoria ieroglifică* propune două traduceri : „struț" (vezi p. 1651 și n. 4) și, mai aproape de sensul real al cuvîntului στρουθός, „pasăre", în pasaje ca cele ce urmează : *cămila nepăsărită și pasirea necămilită, căriia unii, alcătuindu-i numele, Strutocamilă îi dzic* (29). *Într-acesta chip nici Cămila a să păsări nici pasirea a să cămili au trebuit* (225, vezi și 28 și 263, pasaje mai puțin concludente). În tot cuprinsul *Istoriei ieroglifice* numele „Strutocamila" alternează cu cel de „Struț" și cu cel de „Cămilă" [12], iar în primele „părți" ale lucrării, în lungile discuții privind natura acestui animal, el este descris cînd ca un struț, cînd ca o cămilă, niciodată ca un monstru fabulos care ar combina trăsăturile amîndurora [13].

Caracterul ambiguu al struțului, vietate aflată la hotarul dintre lumea zburătoarelor și cea a patrupedelor, a fost relevat încă de mult în foclorul popoarelor din bazinul estic al Mediteranei. Se poate cita în acest sens o fabulă în trimetri iambici, reprodusă în unele ediții ale corpusului esopic (391, ed. Halm, Leipzig, Teubner, 1872) :

Πᾶσιν πεφύκει θηρσὶ καὶ πτηνοῖς μάχη
ἥλω Λίβυσσα στρουθός, ἥ τούσδ'ἐπλάνα
εἶναι μὲν ὄρνις ἐκ μέσον δὲ θηρίον
πτηνοῖς κάραν δεικνῦσα, τοῖς θηρσὶν πόδας
Πρὸς τοὺς δυσὶ κυρίοις δουλεύοντας καὶ πλανῶντας ἀμφοτέρους

„Între toate animalele și păsările s-a ajuns la război : a fost prins struțul care i-a înșelat pe toți, susținînd că este ba pasăre, ba, de la mijloc în jos, animal : păsărilor le arată capul, animalelor picioarele.

Referitor la cei ce slujesc la doi stăpîni și îi înșeală pe amîndoi".

---

[12] Vezi, de pildă, 31, 34, 43, 162, 170, 377, 516, 518, 527 (Strutocamila) ; 214, 241, 249, 289, 517 (Struț) ; 142, 146—148, 174—175, 513 (Cămila). O listă completă a trimiterilor se găsește în Indicele ediției P. P. Panaitescu — I. Verdeș (București, 1965) s.v. *Racoviță*.

[13] Vezi mai ales 112—122. În legătură cu seriozitatea informațiilor zoologice cuprinse în *Istoria ieroglifică* vezi interesantul articol al lui Alexandru Filipașcu, *Relații despre fauna Moldovei din sec. XVII—XVIII în „Istoria ieroglifică" de Dimitrie Cantemir*, „Revista muzeelor", 1969, 6, p. 485-492. După o analiză riguroasă, autorul articolului ajunge la următoarea concluzie : „Nu o dată cărturarul nostru se dovedește un observator atent și un bun cunoscător al animalelor cele mai comune, iar în ceea ce privește speciile exotice putem considera că Dimitrie Cantemir a fost primul care a răspîndit la noi cunoștințe reale despre struț, cameleon, crocodil, girafă, cămilă ș.a.m.d."

O opinie asemănătoare despre statutul struţului apare şi într-un proverb arab menţionat de Steier în articolul citat mai sus (vezi nota 6): *Cînd e să zboare spune 'sînt cămilă', iar cînd e să ducă o povară 'sînt pasăre'*. Nu este poate exclus ca lungile disertaţii despre natura Strutocamilei să-i fi fost sugerate lui Cantemir de folclorul grec sau arab [14]. Chiar folosirea numelui „Cămilă" ca echivalent al lui „Strutocamilă" ar putea fi o reminiscenţă din greacă, unde καμηλοπούλι este înregistrat de Hepites ca sinonim cu στρουθοκάμηλος [15].

Iunie 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

[14] Vezi, în acelaşi sens, şi Mircea Anghelescu, *op. laud.*

[15] Cuvîntul καμηλοπούλι nu figurează în dicţionarul lui Dimitrakos. În legătură cu posibilitatea ca la Cicero (*De natura deorum* 2.122) *camelus* să fie folosit în loc de *struthocamelus*, vezi Steier, *op. cit.*, col. 340—341.

CU PRIVIRE LA STATUTUL FONEMATIC AL OCLUSIVELOR PALATALE [k', g']

DE

ADRIAN TURCULEŢ

În două articole recente [1], I. T. Stan repune în discuţie unele aspecte ale sistemului fonologic românesc literar, în special statutul fonematic al oclusivelor palatale [k', g'], propunîndu-şi să demonstreze „inexistenţa la nivelul limbii literare contemporane a fonemelor consonantice palatale /k'/, /g'/" (p. 531). Negarea calităţii de foneme a consoanelor româneşti [k', g'] nefiind, totuşi, o noutate [2], interesează mai ales interpretarea propusă şi argumentarea acesteia.

1. Acceptînd ipoteza pe care autorul îşi propune s-o demonstreze [3], nu putem subscrie la unele argumente aduse în sprijinul acesteia.

1.1. Lingvistul clujean se îndoieşte pe nedrept de existenţa în pronunţarea românească literară a oclusivelor palatale, mediodorsale [k', g'], recunoscute ca atare în toate descrierile anterioare ale acestor sunete [4]. Ni se propune, de fapt, identificarea acestora nu numai din punct de vedere fonologic, ci şi din punct de vedere fonetic cu oclusivele velare [k, g]: „...în realitate vorbitorii (instruiţi) ai limbii române literare nu rostesc [k'inină, k'it, k'inez, g'epard, g'id], adică cu un k' moale şi cu un *g'* moale, ci doar cu un sunet *k'* sau *g'* palatalizat la fel ca şi *z'* în *zefir* sau *v'* în *vid* [5]. Deci, fonetic, gradul de palatalizare a consoanelor iniţiale în cuvintele *chit* şi *mit*, *chefir* şi *zefir*, *ghid* şi *vid*, *chin* şi *lin*, *chenzină* şi *benzină* este identic, adică între *k*, *g* + *i* şi alte consoane ale limbii române ca *m*, *z*, *v*, *l*, *b* + *i* nu există nici o deosebire. [...] În plan sincronic, limba română literară nu posedă, cum s-a susţinut, sunetele moi [6] [k'], [g'], ci numai sunetele palatalizate [k], [g]." (p. 535—536).

[1] I. T. Stan, *Probleme fundamentale ale fonologiei româneşti. /k', g'/ foneme? Implicaţii morfologice*, în LR, XXVIII, 1979, 5, p. 531—544; *Sistemul fonologic al limbii române literare*, în CL, XXIV, 2, p. 213—218. Trimiterile din text se fac la primul articol, în care autorul îşi expune pe larg argumentele împotriva considerării lui [k', g'] ca foneme.

[2] În afară de Em. Vasiliu, pe care-l citează I. T. Stan şi care a renunţat ulterior la această interpretare, au negat calitatea de foneme a lui [k', g'], după cîte ştim, şi F. B. Agard, *Structural Sketch of Rumanian*, Baltimore, 1958; L. Ionescu, *Fonologia în gramatica transformaţională a limbii române*, în FD, V, 1963, p. 11—19; M. Ruhlen, *Rumanian Phonology* (Doctoral Dissertation, Stanford University), 1973, apud A. Avram, în SCL, XXVII, 1976, 6, p. 588, şi J. E. Augerot, *Romanian Phonology. A generative Phonological Sketch of the Core Vocabulary of Standard Romanian*, [Bucharest—Moscow—Idaho, 1974].

[3] Am propus interpretarea lui [k', g'] ca variante diezate ale lui /k, g/ pentru un grai moldovenesc în care [k', g'] au aceeaşi rostire ca în limba literară *(Graiul din zona Cîmpulungului Moldovenesc. Fonetica*, teză de doctorat, 1978).

[4] Vezi, îndeosebi, A. Philippide, *Originea românilor*, II *Ce spun limbile română şi albaneză*, Iaşi, 1927, p. 67, 171, 181; A. Lombard, *La prononciation du roumain*, Uppsala, [1935], p. 112; S. Puşcariu, *Limba română*, II, *Rostirea*, [Bucureşti], 1959, p. 12—13.

[5] Printr-un punct situat în dreapta consoanelor, autorul notează gradul minim de palatalizare a acestora, efect obligatoriu al coarticulaţiei cu o vocală palatală următoare.

[6] În locul termenului (consoană) *moale*, propus de autor, preferăm termenul (consoană) *muiată*, întrucît primul termen pare a fi mai potrivit pentru limbile care posedă corelaţia de diezare a consoanelor şi are dezavantajul de a fi folosit şi ca sinonim pentru (consoană) „lenis". Consoanele româneşti [k', g'] pot fi numite şi *palatale* şi *muiate*, după cum se are în vedere aspectul sincronic, articulaţia palatală a acestor consoane sau sînt raportate la velarele [k, g], din a căror muiere au rezultat.

În ciuda acestor afirmații, impresiile acustice produse de oclusivele palatale [k', g'] în pronunțarea românească literară : [k'amă, k'em, k'in, g'ață, g'em, g'iĉ...] se deosebesc evident de impresiile acustice produse de velarele [k, g] urmate de vocale anterioare în pronunțarea germană[7] : *Kehle* ['ke:lə] 'gîtlej', *Kinn* [kIn] 'bărbie', *kühl* [ky:l] 'rece', *gehe* ['ge:ə] '(eu) merg' etc. sau în rostirile bănățene [kiámă, kem, kin, giață...]. Comparînd rostirea cuvintelor românești *chem*, *ghiață* cu cea a it. *chiedo*, *ghiàccio*, fr. *inquiétude*, A. Lombard observa despre [k', g'] românești : „ce n'est pas *k (g)* + *j* (ou *i*), mais une fusion de ces deux sons"[8].

În rostirea literară, articulația palatală nu apare numai „în momentul exploziei lui *k*, *g* urmate de *e*, *i*" (p. 535), ci a devenit articulația propriu-zisă a consoanelor [k', g'], existentă în toată durata acestora. Implozia (catastaza) lui [k', g'] este cea caracteristică oclusivelor palatale propriu-zise, realizîndu-se prin lipirea dosului limbii de palatul tare. În funcție de caracterul vocalei următoare, articulația lui [k', g'] este doar mai avansată sau mai retrasă : [k', g'] sînt prepalatale cînd urmează *e*, *i*, mediopalatale înainte de [å] și postpalatale înainte de [ô, û][9]. Articulația palatală a lui [k', g'] a fost confirmată de palatogramele publicate de Al. Rosetti, de a căror exactitate se îndoiește I. T. Stan [10] și de cercetarea „locusului" acestor consoane în poziție inițială urmate de *e*, *i* cu ajutorul spectrografului de tip "Sona-graph" de către V. Șuteu [11].

Articulația palatală proprie a consoanelor [k', g'] face posibilă ocurența acestora înainte de vocalele *a*, *o*, *u*, unde pot fi comutate cu /k, g/ : /k'ar/ : /kar/, /k'or/ : /kor/, /g'ară/ — /gară/. Bazîndu-se pe acest fapt, majoritatea lingviștilor români consideră că /k', g'/ sînt foneme deosebite de /k, g/[12].

Realizările fonetice [ke, ki, kia, kio, kiu, ge, gi, gia, gio, giu] sau [k^{v}e, k^{v}i, k^{v}ia...][13] ale oclusivelor [k', g'] în *cheamă*, *chem*, *gheață*, *ghem* etc., coexistînd, uneori, cu realizările [k'e, k'i, k'a...] pot fi identificate în vorbirea literară a ardelenilor. În graiurile transcarpatice, palatalele medio-dorsale [k', g'] au devenit palatale antero-dorsale [t', d'] sau africate prepalatale [ĉ, ĝ]. Cînd vorbitorii acestor graiuri încearcă să pronunțe medio-palatalele literare [k', g'], ei retrag prea mult articulația linguală, pronunțînd velare ușor palatalizate. Acest fapt poate fi considerat un indiciu că palatalele [k', g'] sînt interpretate de acești vorbitori ca alofone

---

[7] Deosebirea dintre rom. [k', g'] și germ. [k, g] + *e*, *i* a fost sesizată de G. Weigand, care a notat consoanele [k', g'] prin semnele utilizate și astăzi, caracterizîndu-le ca „palatale".

[8] A. Lombard, *op. cit.*, p. 112.

[9] Cf. S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 12.

[10] I. T. Stan ar trebui să ne ofere palatalograme ale ținutei consoanelor [k', g']. La p. 536 se face o afirmație cel puțin neclară : (palatogramele) „au fost realizate *după* rostirea sunetelor *k* sau *g*, pe timpul al treilea [adică explozia consoanei — A. T.,], cînd, de fapt, limba se afla în poziția caracteristică pentru sunetele *i* sau *e*".

[11] V. Șuteu, *Despre locusul și natura acustică a oclusivelor velare și palatale românești*, în FD, VI, 1969, p. 77—85.

[12] Această interpretare a fost acceptată în lucrarea lui R. Jakobson, C. Gunnar, M. Fant, M. Halle, *Preliminaries to Speech Analysis. The Distinctive Features and their Correlates*, Cambridge, Massachusetts, [1963], p. 4.

[13] Unghiul pus în dreapta consoanei notează (în sistemul de transcriere al ALR) o palatalizare mai accentuată decît cea din rostirea literară a consoanelor urmate de (semi)vocale prepalatale, dar rămasă la nivelul unei articulații suplimentare, consoana păstrîndu-și articulația proprie.

diezate ale fonemelor /k, g/[14]. Vorbitorii bănățeni pot păstra, de asemenea, în vorbirea literară, deprinderea de a rosti prevelarele palatalizate [k, g] urmate de (semi)vocalele prepalatale. Originalitatea părerii lui I. T. Stan cu privire la realizarea fonetică a consoanelor [k', g'] se explică, credem, prin generalizarea acestei trăsături a variantei ardelenești a pronunțării literare.

În vorbirea literară (ca și în cea dialectală) a muntenilor și moldovenilor, [k', g'] se realizează, în mod obișnuit, ca oclusive palatale mediodorsale, această rostire fiind acceptată ca normă a pronunțării românești standard. Realizările prevelare pot să apară, mai ales în neologisme, la unii vorbitori (bilingvi) influențați de pronunțarea unor limbi străine. Prevelarele [k, g] urmate de *i̯*, *i* apar în mod curent în rostirea literară numai în *sandhi*, putînd fi considerate ca semnale demarcative. O secvență ca *duc eu (asta)* este rostită, după observațiile noastre, uneori, [duk'‿i̯eu̯], mai frecvent [dukᵛ‿i̯eu̯],[duk‿i̯eu̯]; în ultimul exemplu, *k* este palatalizat ca orice consoană urmată de [i̯] în pronunțarea literară.

1.2. Notarea oclusivelor palatale [k', g'] în scrierea românească prin grupurile de litere *ch*, *gh* urmate de *e*, *i* nu poate motiva considerarea lor de către lingviști ca sunete palatale și ca foneme deosebite față de /k, g/. Utilizarea acelorași grafeme în scrierea italiană nu i-a putut determina pe lingviști să considere sunetele inițiale din *che*, *chino*, *chiàro*, *ghiàccio*, *ghigno* ca diferite de cele din *caro*, *coda*, *cui*. Grafia cu *k* + *i* din unele neologisme: *kaki*, *kilo* ar putea influența, în schimb, prin aspectul grafic străin, rostirea lor cu *k* velar, ca în limbile din care provin [15].

1.3. Considerațiile de ordin diacronic privind originea palatalelor [k', g'] nu pot influența, cel puțin în mod direct, interpretarea fonologică sincronică a acestor sunete. Părerea că grupurile *cl'*, *gl'* au evoluat la *k'*, *g'* prin evoluția lui *l'* la *i̯* (ca în *l'epure* > *i̯epure*, *fil'u* > *fi̯u*) nu este nici ea o noutate [16]. Chiar cei care vorbesc de „dispariția" lui *l'* pot înțelege prin aceasta dispariția ulterioară (sau, mai exact, incorporarea în [k', g']) a lui *i̯* < *l'* din secvențele [k'i̯e, k'i̯a]. Secvențele [ki̯, gi̯] nu s-au păstrat însă ca atare decît în graiurile bănățene [17], evoluînd în celelalte graiuri dacoromâne la [k', g'] și, ulterior, în graiurile transilvănene, la [t', d', ĉ, ĝ].

Vocalele [ö, ü] precedate de [k, g] din unele cuvinte împrumutate din franceză au putut fi identificate de români cu diftongii [i̯o, i̯u], dar secvențele [k, g] + [i̯] au fost rostite [k', g'], potrivit deprinderilor de articulație românești. La vorbitorii obișnuiți (nebilingvi) este mai probabilă identificarea directă a secvențelor [kö, kü, gö, gü] cu [k'o, k'u, g'o, g'u], așa cum se întîmplă în rostirea cuvintelor germane sau franceze de către românii care nu și-au însușit pronunțarea acestor limbi.

---

[14] Am formulat această observație în articolul *Africatizarea palatalelor în graiurile moldovenești*, în AUI, XXIV, 1978, p. 27–35 (p. 35).

[15] Cf. S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 13.

[16] Dintre lucrările în care se susține acest punct de vedere, citățm: P. Neiescu, *Un arhaism în fonetismul din graiul bănățean*, în CL, VIII, 1963, 1, p. 45–57; O. Nandriș, *Phonétique historique du roumain*, Paris, 1963, p. 230; E. Vasiliu, *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, București, 1968, p. 139 (pasajul respectiv este citat chiar de I. T. Stan în nota 14, p. 533); G. Rusu, *Oclusivele palatale [k'], [g'] în graiurile dacoromâne*, în CL, XVIII, 1973, 2, p. 227–230 (p. 227).

[17] Cf. P. Neiescu, *loc. cit.*

O ipoteză interesantă, dar nedemonstrată încă, este aceea că rostirea lui iot în cuvinte de tipul [kie̯mare] (de fapt, [k'ie̯mare]) s-a menținut pînă tîrziu (secolul al XIX-lea?), cînd „sub influența împrumuturilor, mai ales din franceză, această rostire cu iot a fost înlocuită prin *k* + *e*" (de fapt, *k'* + *e)* (p. 537).

1.4. Paralelismul între limbile romanice poate fi restabilit în interpretarea fonologică și nu în planul fonetic, realizările lui /k, g/ fiind diferite în rom. *orchestră, ghitară, kilometru*, pe de o parte, în fr. *orchestre, kilomètre*, it. *orchèstra, chitàrra*, sp. *orquestra, guitarra, kilómetro*, pe de altă parte, și nu identice, cum crede I. T. Stan (p. 543).

1.5. În transcrierea perechilor minimale prin care I. T. Stan urmărește să demonstreze posibilitățile de comutare ale lui /k, g/ în diverse poziții (p. 538—539), avem de-a face cu o dublă interpretare difonematică a lui [k', g'] + [â, ô, û] : /ki̯, gi̯/ în /ki̯ar, ki̯uli, ki̯or, ki̯ul, gi̯ul, gi̯ulea, gi̯ol, gi̯ont/, dar /ke̯, ge̯/ în /ke̯amă, like̯a, vege̯a, ge̯ață, ge̯ată, ge̯ară/[18]. Această interpretare dublă nu pare a fi justificată decît de aspectul grafic al cuvintelor respective. Era necesară formularea unei reguli suplimentare prin care /ki̯/ devine, uneori, /ke̯/.

Structura fonologică a finalelor din [urekea, perekea, ridikea] (rostite, de fapt, [urek'a, perek'a, ridik'a]) nu poate fi identificată cu cea a secvențelor finale din [vulpea, cartea] pe baza asemănării grafice pur și simplu. (p. 450). Alternanța fonetică *e*/*ea* nu există în realitate în *chem—cheamă, ghețar—gheață, să ochesc—să ocheasc*ă (p. 541). Secvențele [kea, gea] notate de I. T. Stan în exemple ca cele citate mai sus sînt insolite, cel puțin în pronunțarea românească standard.

Verbele *veghea, urechea, îngenunchea, împerechea* nu pot fi considerate ca fiind de conjugarea a II-a (p. 541—542), fără a provoca serioase complicații morfologice. Ar trebui să admitem (în afară de secvențele fonetice nereale [kea, gea], eventual [k'ea, g'ea]) că există verbe de conjugarea a II-a care posedă sufixul flexionar *-ez* și formează radicalul perfectului cu ajutorul sufixului gramatical *-á-*.

2. În cele ce urmează, vom încerca să aducem unele argumente în favoarea interpretării palatalelor [k', g'] ca alofone diezate ale fonemelor /k, g/.

2.1. Articulația palatală a oclusivelor [k', g'] nu implică în mod necesar considerarea lor ca foneme diferite de oclusivele velare /k, g/. Fonemele pot avea alofone deosebite în privința locului și a modului de articulare, hotărîtoare fiind interrelațiile dintre seriile de variante. De exemplu, fonemul /n/ are, în limba română literară, variante oclusive dental-alveolare [n], postpalatale [ń], velare [ŋ] și variante constrictive labio-dentale [m̥], alveolare [n̥], velare [ŋ̊] sau se poate realiza prin caracterul nazal al vocalei precedente [ĩ‿sală]. O situație asemănătoare, în parte, cu /k, g/ are fonemul /h/, ale cărui alofone diezate se pot realiza ca palatale, în [arh'ivă, arh'itect, arh'eolog, monah'] sau ca prevelare palatalizate : [arχ^{v}ivă, arχ^{v}itect][19].

[18] Aceeași interpretare difonematică dublă se propune și pentru [ĉ] : /ĉi̯ont, ĉi̯ulea, ĉi̯ok/, dar /ĉeață, ĉeată, ĉeară/ (p. 539).

[19] Cf. A. Lombard, *op. cit.*, p. 112—113 ; S. Pușcariu, *op. cit.*, p. 19.

Faptul că oclusivele velare [k, g] nu sînt ocurente, în pronunţarea românească standard, înainte de [e, i, e̯, i̯] face posibilă interpretarea palatalelor [k', g'] ca alofone diezate ale acestora, de acelaşi tip cu alofonele urmate de [e, i, e̯, i̯] ale celorlalte consoane [20]. În poziţie finală [-k', -g'] şi în secvenţele [k'ă, k'ŏ, k'ŭ, g'ă, g'ŏ, g'ŭ], elementul palatal [i̯] poate fi considerat ca implicat, inclus în articulaţia consoanei precedente [21]. Secvenţele de mai sus pot fi transcrise fonematic /-ki̯, -gi̯, ki̯a, ki̯o, ki̯u, gi̯a, gi̯o, gi̯u/[22] iar distincţiile dintre /ki̯ar/ : /kar/, /ki̯or/ : /kor/, /gi̯ară/ : /gară/, /ki̯ar/ : /iar/ se reduc la opoziţiile /i̯/ : /ø, /k/ : ø[23]. Potrivit acestei interpretări, seriile de variante [k, g] şi [k', g'] se află în distribuţie complementară, prima serie apărînd în poziţia „înainte de /a, o, u/" iar cea de a doua serie în poziţia „înainte de /e, i, i̯/".

Propunem deci pentru [-k', -g'] şi pentru [k', g'] + [á, ó, ú] o interpretare difonematică asemănătoare aceleia formulate iniţial de Em. Vasiliu şi reluate de I. T. Stan în articolul discutat sub **1.1.—1.5.** Spre deosebire de lingviştii citaţi, propunem o singură interpretare difonematică /ki̯, gi̯/. În poziţia C — #, /i̯/ se realizează ca [— i̯], asilabic, afonizat, slab perceptibil [24].

2.2. Pentru unitatea principiului, se poate propune interpretarea difonematică /ki̯, gi̯/ în toate poziţiile, urmînd a se formula o regulă prin care /i̯/ se suprimă în poziţia /k, g/ — /e, i/. Regula aceasta trebuie să cuprindă două aspecte mai generale : a) [i̯] nu are valoare fonematică în secvenţa [i̯i] şi b) în poziţia C—/e/ /i̯/ are valoare distinctivă numai cînd C= labială (/mi̯ere/ : /mere/, /pi̯eri̯/ : /peri̯/).

2.3. Am precizat mai sus că, în poziţie finală şi înainte de [ă, ŏ, ŭ], [i̯] este inclus în articulaţia consoanei precedente. Într-o rostire relaxată, mai puţin îngrijită, explozia (metastaza) oclusivelor [k', g'] se poate realiza mai lent (prin desprinderea progresivă a limbii de palat) iar iotul „latent" capătă existenţă reală, realizîndu-se secvenţele : [-k'i̯, -g'i̯, k'i̯a k'i̯o, k'i̯u, g'i̯a, g'i̯o, g'i̯u]. Aceste rostiri sînt curente cel puţin în aspectul familiar al pronunţării literare moldoveneşti. Nu putem preciza acum dacă şi în ce condiţii apar aceste rostiri la vorbitorii munteni, dar credem că situaţia trebuie să fie asemănătoare cu cea din Moldova. Al. Philippide considera rostirile [k'i̯amă, g'i̯aţă], dar [k'em, g'em] ca obişnuite „pentru

---

[20] E. Vasiliu, *Fonologia limbii române*, Bucureşti, 1965, p. 122—123.

[21] Ocurenţa lui [k', g'] în poziţie finală împiedică o eventuală interpretare difonematică /i̯a, i̯o, i̯u/ a lui [ă, ŏ, ŭ].

[22] Această modalitate de interpretare este aplicată de A. Martinet *(La description phonologique avec application au parler franco-provençal d'Haute Ville (Savoie)*, Genève—Paris, 1956, p. 67—68), care transcrie palatalele *t, d, n, l* prin $t^j a$, $d^j a$, $n^j a$, $l^j a$, admiţînd posibilitatea interpretării fonologice a acestora fie ca foneme independente, fie ca variante combinatorii ale lui /t, d, n, l/ urmate de iot. Pentru o transcriere practică — afirmă A. Martinet — grafia cu /i̯/ este preferabilă, deoarece sentimentul lingvistic al vorbitorului pune pe acelaşi plan succesiunile consoană + i̯ + vocală şi consoană muiată + vocală.

[23] Cf. I. T. Stan, în articolul discutat, p. 538.

[24] Precizăm, aici, că /i̯, e̯, u̯/ sînt considerate de noi foneme vocalice, deosebite de /i, e, u/ prin trăsătura distinctivă „non-întens (relaxat)".

limba comună și Moldova"[25], iar H. Tiktin credea că se pronunță pretutindeni și [k'ịem, g'ịindă][26].

2.4. Deosebirile fonice dintre secvențele [ke, ki, kịa, kịo, kịu, ge, gi, gịa, gịo, gịu], [k^{v}e, k^{v}i, k^{v}ịa...], [k'e, k'i, k'a, k'o, k'u...] și [k'ịe, k'ịa, k'ịo, k'ịu...] nu sînt percepute, în mod obișnuit, de către vorbitori (uneori, nici chiar de lingviști). În măsura în care sînt intuite, aceste diferențe nu sînt purtătoare ale unor „semnificații intelectuale", nu au funcție simbolică (reprezentativă, referențială), ci funcție expresivă (de prezentare). Abaterile de la norma pronunțării standard (aceste abateri sînt [ke, ki, kịa ...], [k^{v}e, k^{v}i, k^{v}ịa ...], [k'ịe, k'ịa...]) pot da indicații cu privire la originea locală sau etnică, la nivelul de cultură sau starea socială a vorbitorului sau pot aparține unui anume registru al vorbirii. Ele pot deveni obiect de cercetare al fonostilisticii sau pot fi luate în considerație într-o descriere fonologică mai largă a limbii literare, care să aibă în vedere și varietățile regionale, substandard, sau diversele stiluri ale acesteia.

2.5. Reducerea inventarului unităților fonologice, prin eliminarea fonemelor /k', g'/, duce, desigur, la o sporire a unităților în planul sintagmatic : /kịar, okị/ față de /k'ar, ok'/. Acest fapt în sine nu poate fi o obiecție, dacă interpretarea dată permite o descriere coerentă și avantajoasă (economică) a tuturor nivelelor sistemului lingvistic dat.

Obiecțiile aduse de Em. Vasiliu propriei sale interpretări difonematice a lui [k', g'], care ar complica descrierea „nivelului morfofonemic"[27], nu se mențin dacă admitem interpretarea unitară /kị, gị/. Verbele *veghea, trunchea* nu mai constituie o clasă lexicală izolată, formînd împreună cu *tăia, apropia* o subclasă a conjugării I. Formele /trunkem, vegem, trunkind, vegind/ sînt paralele cu /tăem, apropiem, tăind, apropiind/ și derivă, conform regulei (7), din /*trunkị-ăm, *vegị-ăm, *trunkị-înd, *vegị-înd/, respectiv /*tăị-ăm, *apropị-ăm, *tăị-înd, *apropi-înd/. Excepția de la regula (6) se poate explica prin faptul că /-ị, -e/ din /treĉ-i, treĉ-e/[28] sînt desinențe (morfeme gramaticale, generale), pe cînd *-ez* din /trunk-ez, trunk-ezị.../ este un sufix flexionar, particular (desinențele fiind ø, *-i* etc.).

Desigur, o evaluare mai exactă a avantajelor și dezavantajelor interpretării propuse mai sus presupune integrarea acesteia într-o descriere completă a nivelului fonematic (fonologia sunetului, a cuvîntului, a enunțului) și aplicarea ei în descrierea altor nivele (morfo-sintactic, derivativ) ale sistemului lingvistic românesc literar.

Decembrie 1979

Facultatea de filologie
Iași, Calea 23 August 11

---

[25] A. Philippide, *op. cit.*, p. 171, 181, admitea și existența rostirilor [k'amă, g'ață, k'ịem, g'ịem].

[26] În „Zeitschrift für romanische Philologie", XI, p. 68, apud A. Philippide, *ibidem.*

[27] E. Vasiliu, *Consoanele [k', g'] în sistemul fonologic al limbii române*, în SCL, XIX, 1968, 5, p. 561—564.

[28] Observăm că în formularea regulei (7), E. Vasiliu, *art. cit.*, p. 562, propune prin transcrierea /treĉ-i/ o interpretare difonematică a lui [-ĉ] pe care nu a mai susținut-o, după cîte știm, în altă parte. Interpretarea difonematică a lui [ĉ, ĝ] a fost susținută de I. T. Stan, *Africatele și statutul lor fonologic în limba română literară*, în CL, XX, 1975, 2. p. 211—219 ; *Despre pluralul unor substantive și adjective ale limbii române*, în LR, XXV, 1976, 2, p. 137—142.

ÎNTRE LINGVISTICĂ ȘI CHIMIE

DE

MAGDALENA POPESCU-MARIN

Raportul dintre lingvistică și chimie, privit din unghiul de vedere al asimilării terminologiei chimice de către lucrările lexicografice curente, poate fi mult discutat, deși problemele terminologiei chimice sînt acelea ale limbajului științific în general. Am ales chimia nu numai din motive de ordin subiectiv, cît mai ales pentru faptul că la noi această știință s-a dezvoltat extrem de rapid în ultimii douăzeci de ani. Cum este și firesc, dezvoltarea presupune realități noi și deci cuvinte noi, indiferent dacă acestea din urmă sînt create în limba română sau sînt împrumutate.

Terminologia științifică foarte nouă nu poate fi introdusă imediat în dicționarele generale ale limbii și nici măcar în cele de specialitate (lexicoane tehnice, dicționare pe specialități etc.), care rămîn totdeauna în urmă, nu numai din motive obiective (un dicționar cuprinzător se alcătuiește greu și într-un timp relativ îndelungat), ci și din cauza cunoașterii insuficiente de către lingviști a limbajelor tehnice.

Ne propunem să discutăm în cele ce urmează cîteva aspecte legate de terminologia chimică foarte nouă și felul cum este oglindită aceasta în cele mai cunoscute dicționare de uz curent.

Avem în vedere trei probleme : modul de tratare a unei sintagme din limbajul chimic în dicționarele generale, lărgirea sensurilor și a domeniului de circulație în cazul unor termeni existenți în dicționare și, în final, încercările de adaptare a unor cuvinte străine în unele lucrări de chimie.

1. Dacă lexicografii ar fi analizat mai îndeaproape conținutul semantic și istoria sintagmei *masă plastică*, ar fi trebuit, după părerea noastră, nu numai să modifice una dintre definițiile cuvîntului *masă*$_2$ (la care este încadrată îmbinarea citată în DEX de pildă), ci, eventual, să și completeze etimologia acestui cuvînt. DLR evită menționarea sintagmei *masă plastică* sub cuvîntul *masă*$_2$; această sintagmă este înregistrată numai la *plastic*. În DEX (s.v. *masă*$_2$) îmbinarea la care ne referim este dată la plural *mase plastice*, pentru a se putea încadra sensului, existent și în DLR, care este redactat astfel : „îngrămădire de elemente (de aceeași natură sau diferite) care alcătuiesc un singur corp ; corp format printr-o asemenea îngrămădire de elemente". Formulată ca atare definiția nu înglobează unele citate din DLR : *masa aerului, masa sau mulțimea sîngelui, pămîntul fiind o masă caldă, moale* etc., care se opun altora, inserate în același loc, cum ar fi *mase geologice* sau *masa vînătă de piatră*, unde este vorba de o „ngrămădire" de elemente. În DEX sintagma *mase plastice* este plasată alături de *masă verde* cu sensul „nutreț, furaj".

Chimiștii înlocuiesc în ultima vreme sintagma în discuție cu cea de *material plastic* [1]. Prin urmare, sub cuvîntul *masă* ar trebui să figureze și

[1] Vezi *Stasul 8483—69 Materiale plastice — Terminologie* ; S. Horun, *Aplicațiile materialelor plastice*, Editura tehnică, București, 1975 ; Gh. Manea, *Materiale plastice celulare*, Editura tehnică, București, 1979 etc.

sensul de „material, substanță", fără determinări cantitative, așa cum apare în ultimul *Lexicon tehnic român* [2]: „Material sau substanță, considerate într-o cantitate determinată și relativ mare", și fără explicații privitoare la compoziția materialului (îngrămădire de elemente...), cum se poate citi în DLR și DEX. Nu este mai reușită nici soluția din DN_3, care subsumează sensul de „corp solid, compact, bloc" sensului din fizică „mărime caracteristică unui corp...". Singurul și cel mai nou dintre dicționarele de uz curent care indică la cuvîntul *masă* pe care-l discutăm aici și sensul de „materie din care este format un obiect" este cel al lui Vasile Breban [3]. Din păcate, ca și DN_3, subsumează acest sens concret celui abstract din fizică. În schimb sintagma în cauză, corect definită prin echivalentul ei *materiale plastice*, nu este legată de sensul menționat de „materie", ci tratată independent (sub punctul 3).

Se deduce ușor că, în cazul lui *masă plastică (material plastic)*, cantitatea nu este un element caracteristic (poate fi multă sau puțină), deoarece și o mărgică sau un degetar pot fi din *masă plastică*, iar compoziția („îngrămădire de elemente") ar conta doar dacă am lua în considerare faptul că *masa plastică* este un compus macromolecular! Dar cum orice materie este compusă din celule sau molecule, credem că s-ar merge prea departe definind-o prin „îngrămădire de elemente".

Îmbinarea *masă plastică* are corespondente în cîteva limbi moderne. În germană *plastische Masse* și, prescurtat, *Plastmasse*, termeni care au fost practic înlocuiți cu *Kunststoff*; în rusă, provenind din germană, пластическая масса (și пластмасса), în spaniolă *masas plásticas* sau *material plástico*. Franceza, engleza și italiana nu utilizează corespondentul lui *masă*, ci fie îmbinarea cu *materie*, cum e cazul francezei *(matière plastique)* sau al italienei *(materie plastiche)*, fie pur și simplu substantivul *plastic*, cum este în engleză, franceză, italiană, spaniolă și chiar română. Limbile care folosesc sintagma cu *masă* definesc în dicționare acest cuvînt și prin sensul „material sau pastă vîscoasă; aluat, terci" — sub care figurează îmbinarea în discuție [4], sens care lipsește în dicționarele noastre, dar care este de presupus că inițial a stat la baza termenului din chimie.

În dicționarele noastre, sintagma *masă plastică* are atestări începînd de la sfîrșitul deceniului al cincilea al secolului nostru și este, fără îndoială, o traducere a îmbinării corespunzătoare din rusă, pentru că în secolul trecut exista sintagma *materie plastică* (ANTROP. 40/22, în DLR), corespunzătoare formulei franțuzești. Ne întrebăm, dată fiind această situație, dacă la etimologia cuvîntului *masă*$_2$ (fr. *masse*, germ. *Masse*, *Mass*, după DLR) n-ar trebui adăugată și filiera rusească масса, cu atît mai mult cu cît în perioada anilor 50—60 documentația se traducea masiv din rusă.

---

[2] I—XVIII. Elaborare nouă. Întocmită prin îngrijirea ASIT de un colectiv sub conducerea prof. Remus Răduleț, Editura tehnică, București, 1957—1966.

[3] Vasile Breban, *Dicționar al limbii române contemporane de uz curent*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980.

[4] Vezi *Dicționar german-român*, București, Editura Academiei R.S.R., 1966; Real Academia Española, *Diccionario de la lengua española*, Madrid, 1970 (sensul 1 și 2); С. И. Ожегов, *Словарь русского языка*, Москва, 1973 (sensul II).

Avînd în vedere sensul mai puţin răspîndit la noi de „substanţă, materie etc." al lui *masă*, ar fi de preferat — şi specialiştii se pare că au şi optat pentru asta — să se generalizeze termenul de *material plastic*, căci *masă plastică* se menţine mai ales prin denumirile unor întreprinderi şi instituţii (Centrala industrială de prelucrare cauciuc şi mase plastice, Întreprinderea de prelucrare a maselor plastice etc.). Revista de specialitate însă se numeşte „Materiale plastice".

O altă observaţie priveşte tratarea cuvîntului *plastic* în DEX şi DN_3. Primul dicţionar indică — pentru toate sensurile şi formele cuvîntului — o singură etimologie : fr. *plastique*, înregistrînd însă numai adjectivul şi substantivul feminin. Mai cuprinzător, DN_3 introduce sub acest cuvînt şi un substantiv neutru cu două sensuri : 1. „amestec de cauciuc nevulcanizat, folosit la repararea anvelopelor" şi 2. „varietate de exploziv", stabilind drept etimologie a întregului cuvînt fr. *plastique*, lat. *plasticus* şi gr. *plastikos*. Constatăm însă că în franceză substantivul *plastic* cu sensul de „exploziv" este cuvînt englezesc şi se scrie, deci, ca în engleză : *plastic* (cf. Robert, D.)[5]. Prin urmare, în DN_3 era normal să se dea ca etimon şi cuvîntul englezesc sau, eventual, să se procedeze ca în DLR, unde *plastic* s.n. cu sensul „exploziv" este lucrat separat.

2. Datorită întrepătrunderii ştiinţelor, se constată în ultima vreme o lărgire a domeniului de circulaţie a unor termeni, pînă la o vreme specifici numai unei singure specialităţi. Termenii pe care-i discutăm mai jos, întîlniţi în lucrările de chimie, nu sînt înregistraţi de *Dicţionarul de chimie* (Editura tehnică, 1964), puţini dintre ei apar în *Lexiconul tehnic român*, dar cu sensuri nespecifice chimiei ; în schimb, apar în dicţionarele curente ca aparţinînd altor domenii. De pildă *receptură* < germ. *Rezeptur*, prezent în DLR, DEX şi DN_3 cu sensul din farmacie şi medicină „lucrare a reţetelor ; farmacografie ; loc într-o farmacie unde se prepară reţetele" (DN_3) este uzual în chimia materialelor plastice cu sensul „formulă de compoziţie" (*receptură*, S. Horun, *lucr. cit.*, p. 17 ; *recepturi expandabile*, Manea, *lucr. cit.*, p. 49, *recepturi în care intră amestecuri de polimeri*, *ibidem*, p. 425, *aditivi în receptură*, *varierea componenţilor dintr-o receptură* *ibidem*, p. 65).

Verbul *a contacta* este inserat în DN_3 cu sensul familiar „a stabili legătura cu cineva" (deci cu referire la persoane). Îl găsim însă în tehnică şi cu referire la obiecte, mai ales ca nume de acţiune (*contactarea PS cu lichide anorganice*, Manea, *lucr. cit.*, 186, *coloane de contactare* — comunicat oral etc.).

Digitalizare „introducere de digitalină în organism" (DN_3) are în tehnică un omonim provenit din adjectivul *digital* „cu referire la deget" (*digitalizarea panoului de reglaj*, Manea, *lucr. cit.*, p. 246) care ar însemna „manevrarea cu degetele a unei aparaturi electronice sau de control".

Mai curios pentru un lingvist este derivatul *sintactic* din chimie. Cuvîntul apare în dicţionarele de uz curent numai ca adjectiv cu sensul „privitor la sintaxă" cu circulaţie în lingvistică. Înţelesul cuvîntului din chimie se referă la ordonarea structurii materialelor. Există de exemplu *polimeri tactici*, *izotactici*, *atactici*, *sindiotactici*, *sintactici* etc., adjectivele

[5] *Dictionnaire alphabétique & analogique de la langue française* par Paul Robert, Paris, 1967.

avînd comună rădăcina *tactic*. Tacticitatea, ca proprietate, este definită astfel de O. Solomon [6]: „Izomeria sterică sau tacticitatea este determinată de centrele de izomerie sterică existente în unitatea structurală și nu neapărat în monomer".

În sfîrșit, mai menționăm derivatul, neatestat în dicționare, *colapsare* cu sensul etimologic al lui *colaps* de „cădere, prăbușire", dar și de „deformare, spargere a pereților" *(dispersia bulelor de gaz și pierderea acestora prin colapsare*, Manea, *lucr. cit.*, p. 172). Adăugăm că termenul *colaps* este înregistrat în DEX numai cu sensul din medicină, la care DN_3 alătură și pe cel din botanică (prăbușire a pereților celulelor vegetale).

Lista cuvintelor de acest fel se poate mări mult.

3. Un ultim aspect pe care dorim să-l relevăm aici este extraordinara capacitate a limbajelor tehnice, în cazul nostru a limbajului chimiei, de a asimila cuvintele străine. Specialistul în chimie, dacă are nevoie de un termen existent într-o limbă străină care s-a impus în domeniul respectiv, îi creează cu ușurință o flexiune românească (pluralul, genitiv-dativul, forme articulate etc.), preferîndu-l, din motive de proprietate a termenilor, unui echivalent românesc cîteodată ambiguu.

Germanul *Fluidmischer* „malaxor, amestecător, mixer", scris cu literă mică, dar cu ortografie germană, devine în flexiune un substantiv neutru românesc: *malaxoarele de tip intensiv (fluidmischere)*, Manea, *lucr. cit.*, p. 37, sau, în același loc, *tehnica de amestecare... a fluidmischerelor*.

Cuvîntul englezesc *premix*, definit de S. Horun *(lucr. cit.*, p. 16) ca „termen utilizat la amestecurile de formare cu materiale plastice ranforsate"..., pe scurt „preamestec", capătă articol enclitic *premixul*, Manea, *lucr. cit.*, p. 43, formă de plural *compoundarea... folosește premixuri*, *ibidem*, p. 37.

În același fel este adaptat engl. *masterbatch* „soluție, amestec foarte concentrat": *masterbatchul*, *ibidem*, p. 156, *masterbatchuri*, *ibidem*, p. 245 (ortografia engleză se păstrează însă !).

Flexiunea masculinelor românești este imprimată substantivelor englezești *extender*, numele unei substanțe după stasul 8483—69 și *kicker*, un tip de catalizator: *extenderi de lanț molecular*, Manea, *lucr. cit.*, p. 81, *kickerul*, *ibidem*, p. 148, *kickeri* și *antikickeri*, *kickerilor*, *ibidem*.

Mai ciudat, un termen englezesc cu mare circulație în tehnică, înregistrat de *Lexiconul tehnic român* și de DN_3, *by-pass* „un anumit tip de conductă care dublează o altă conductă principală"... scris și cu ortografie românească *baipas*, DN_3, constituie rădăcina unui nume de acțiune românizat *by-passarea pompei*, Manea, *lucr. cit.*, p. 85 (a se remarca ortografia engleză și aici !). Acest derivat pledează, după părerea noastră, pentru adaptarea ortografică a bazei cu atît mai mult cu cît tehnicienii folosesc în argou și verbul *a baipasa* „a ocoli" *(l-am baipasat pe șeful* sau *nu mă baipasa cînd vii din concediu* etc.).

În ciuda încercărilor de românizare a termenilor amintiți, prezența ortografiei și a pronunției engleze este o dovadă că ei nu sînt încă asimilați. Folosirea lor nu dovedește totdeauna o necesitate stringentă de a denumi

---

[6] *Chimia polimerilor sintetici*, București, Editura tehnică, 1961, p. 20.

o noțiune, ci și teama specialistului de a-i traduce cu un termen deja existent. Pe de altă parte, dacă este adevărat că lingviștii cunosc insuficient limbajele de specialitate, nu este mai puțin adevărat că nici tehnicienii nu consultă dicționarele și nu cunosc normele limbii literare. Dacă aceștia din urmă ar fi preocupați mai mult de problemele de terminologie, n-ar coexista în scrisul lor *mixer* cu *Mischer* sau *preamestec* cu *premix*. Și, pentru ca dicționarele pe specialități sau stasurile terminologice să fie consecvente cu normele limbii literare, ar fi de dorit ca din colectivele de redactare sau de consultanți să facă parte și un lingvist.

Decembrie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

CONSOANE PALATALE SAU VELARE?

DE

ION CALOTĂ

Punctul de plecare al observaţiilor care urmează îl constituie părerile şi propunerile lui I. T. Stan expuse în articolele : *Despre sistemul fonologic al limbii române*, în CL, XVIII, 1973, nr. 1, p. 161—165, *Africatele şi statutul lor fonologic în limba română*, în CL, XX, 1975, nr. 2, p. 211—219, *Despre pluralul unor substantive şi adjective ale limbii române*, în LR, XXV, 1976, nr. 2, p. 137—142, şi *Probleme fundamentale ale fonologiei româneşti. ḱ, ǵ foneme? Implicaţii morfologice*, în LR, XXVIII, 1979, nr. 5, p. 531—544.

Ceea ce au comun cele patru articole citate mai sus, element care le dă continuitate, este încercarea autorului de a stabili statutul fonologic al consoanelor palatale din limba română literară. Continuitatea pe care am remarcat-o ar fi de natură să confere şi o oarecare unitate a punctelor de vedere, dar, cum vom vedea, de la un articol la altul, ba chiar în cadrul aceleiaşi lucrări, autorul se contrazice, de unde rezultă interpretări conjuncturale. Din seria palatală a consoanelor românei literare nu face parte, evident, africata dentală *ţ*, dar, în ultimul din cele patru articole citate, *Probleme fundamentale ale fonologiei româneşti. ḱ, ǵ foneme? Implicaţii morfologice*, I. T. Stan elimină şi oclusivele postpalatale *ḱ, ǵ* din sistemul fonologic al limbii române, cu toate că în primul, *Despre sistemul fonologic al limbii române* (p. 165), le acceptase şi pe acestea ca făcînd parte din cele „22 foneme consoane". În articolul din 1979, *ḱ, ǵ*, care erau foneme-consoane în 1973, dispar pur şi simplu, şi nu dintr-o omisiune, ele nemaifiind palatale, ci velarele *k, g* „palatalizate" : *kʲ, gʲ*[1]. Mai mult decît atît, din moment ce „africatele din româna standard nu au încorporat în sine nici un fel de element palatal"[2], înseamnă că, indirect, sînt eliminate dintre palatale şi africatele prepalatale *ĉ, ĝ*[3], în seria palatală rămînînd, probabil, numai fricativele prepalatale *ş, j*, cu toate că, în articolul din 1973, *č, ǧ* erau admise şi ele între cele „22 foneme consoane". După cum oclusivele *ḱ, ǵ* nu sînt palatale, ci velare „palatalizate" *(kʲ, gʲ)*, tot astfel, africatele *ĉ, ĝ* nu sînt palatale, ci consoane „uşor palatalizate de către vocalele anterioare *e, i*, ca şi în cazul altor consoane urmate de vocalele anterioare"[4] sau de elementul asilabic palatal *i̯* sau *i̯* : *ĉi̯, ĉe, ĉi̯, ĝi̯, ĝe,*

[1] *Probleme fundamentale...*, p. 535 şi urm. Vezi şi *Despre pluralul unor substantive şi adjective ale limbii române*, p. 140.

[2] I. T. Stan, *Africatele şi statutul lor fonologic în limba română literară*, în CL, XX, 1975, nr. 2, p. 215.

[3] Fiind vorba de sistemul fonologic al limbii române literare, pentru africatele prepalatale preferăm semnele *ĉ, ĝ*, la care semnul diacritic are unghiul cu vîrful în sus, nu *č, ǧ*, la care semnul diacritic are unghiul cu vîrful în jos, acestea din urmă exprimînd sunete dure, caracteristice subdialectului maramureşean, nu limbii literare. Cf. sistemul de transcriere fonetică în ALR şi NALR.

[4] *Africatele şi statutul lor fonologic...*, p. 215 ; 218—219.

$\hat{g}^{\underline{i}}$. Aşadar, în cuvinte ca *unchi*, *ochi*, *unghi* etc. există, după I. T Stan, oclusivele velare *k*, *g* „palatalizate" (*k'*, *g'*), urmate de acelaşi $\underline{i}$ final asilabic ca şi în pluralele *lupi*, *muncitori*, *fraţi*, *pomi*, *moşi* etc., „fiindcă aceste două sunete, urmate de *i*, *e*, *nu fac excepţie* [subl. ns., *I.C.*] de la regula generală de rostire în limba română literară contemporană"[5], fiindcă „între *k*, *g* + *i* şi alte consoane ale limbii române, ca *m*, *z*, *v*, *l*, *b* + *i*, *nu există nici o deosebire*"[6] [subl. ns. I. C.], fiindcă „rostirea consoanelor *k*, *g* + *a*, *o*, *u*, *e*, *i*, *ă*, *î* *nu face excepţie* [subl. ns. I. C.] de la regula enunţată"[7].

Altfel spus, argumentaţia este după cum urmează : „nu există nici o deosebire" între consoane, fiindcă *k*, *g* „nu fac excepţie de la regula generală" sau, invers, *k*, *g* „nu fac excepţie de la regula generală", fiindcă între *k*, *g* şi alte consoane „nu există nici o deosebire".

Într-un cuvînt, reguli generale fără excepţii ! Toate acestea nu pot fi altceva decît un neodogmatism neogramatic. În alte locuri se vorbeşte de „paralelism" în sistemul fonologic sau de „paralelism între limbile romanice"[8], de „reaşezarea sistemului fonologic românesc"[9] sau de „uniformizarea structurii limbii române"[10].

Pe baza „paralelismului între limbile romanice", I. T. Stan scrie : „...nu vedem justificarea, pentru limba română, a considerării consoanei *k*, de exemplu, din *orchestră* [orkestră] drept consoană palatală (moale), deci cu *alt* loc de articulare decît *k* din *orchèstra* (it.), *orchestre* (fr.) sau *orquesta* (sp.)"[11], iar în alt loc, la aceeaşi pagină, spune, nici mai mult, nici mai puţin : „credem că nu contestă nimeni că nişte cuvinte [sic !] ca *ghepard*, *gheretă*, *gheşeft*, *chefal*, *chelner*, *parchet*, *buchet*, *ghid*, *ghişeu* etc. nu se rostesc cu *ǵ*, *ḱ*, ci cu *g* + *e*, *k* + *e* ; [*gepard*, *geretă*, *geşeft*, *kefal*, *kelner*, *parket*, *buket*]". În sfîrşit, încă un citat în legătură cu pretinsa rostire velară a oclusivelor palatale : „...în realitate vorbitorii (instruiţi) ai limbii române literare nu rostesc [*ḱinină*, *ḱit*, *ḱinez*, *ḱefir*, *ǵepard*, *ǵid*], adică cu un *ḱ* moale şi cu *ǵ* moale, ci doar cu un sunet *k'* sau *g'* palatalizat la fel ca şi *z'* în *zefir* sau *v'* în *vid*"[12]. Atît de categoric, atît de sigur pe sine, I. T. Stan se înşală profund, falsificînd pur şi simplu realitatea limbii române, prin speculaţii artificiale. Prin tot felul de paralelisme şi simetrii, prin inexistenţa excepţiilor şi a deosebirilor, prin tot felul de scheme prefabricate, impuse limbii din afară, nu extrase din realitatea vie a limbii, pe bază de observaţie şi intuiţie, părerile lui I. T. Stan urmăresc „uniformizarea" limbii, cum singur o spune, ceea ce duce la o „reaşezare a sistemului fonologic românesc", falsă şi nedorită, după părerea noastră, la o „normalizare" din afară. Sextil Puşcariu [13] vorbeşte de „normalizare internă morfologică", explicabilă prin tendinţe interne, intrinsece limbii,

---

[5] *Probleme fundamentale...*, p. 535.
[6] *Ibidem.*
[7] *Ibidem.*
[8] *Ibidem*, p. 543.
[9] *Ibidem*, p. 544.
[10] *Ibidem.*
[11] *Ibidem*, p. 543.
[12] *Ibidem*, p. 535.
[13] *Limba română*, vol. II *Rostirea*, Bucureşti, 1959, p. 357.

dar I. T. Stan aplică limbii o „normalizare" externă, o „uniformizare" forțată. Căci, care dintre „vorbitorii (instruiți) ai limbii române literare", în afară, poate, de I. T. Stan, rostește oclusivele palatale ca oclusive velare ? Dacă această rostire ar fi caracteristică lui I. T. Stan, îl asigurăm că aceasta nu este românească literară, ci este fie o pronunțare dialectală, de proveniență bănățeană, fie una hipercorectă, de proveniență străină. Dacă I. T. Stan rostește realmente palatalele românești *ḱ*, *ǵ* ca velare, aceasta nu înseamnă că toată lumea rostește la fel sau că avem dreptul să generalizăm propria noastră rostire, despre care credem că reprezintă pronunțarea—standard. Se înșală așadar I. T. Stan cînd crede „că nu contestă nimeni" pronunțarea velară a oclusivelor palatale românești, cînd crede că aceasta este generală la „vorbitorii (instruiți) ai limbii române literare". Ar trebui să spunem, mai curînd, vorbitorii „culți"[14] ai românei literare, fiindcă numai aceștia vorbesc limba literară, „instruiți" fiind astăzi toți cetățenii și evident că nu toți cei „instruiți" folosesc limba literară.

Am spus mai sus că pronunțarea velară (de fapt „prevelară") a oclusivelor palatale poate fi apreciată, în cazul cînd I. T. Stan ar fi originar din Banat, ca dialectală, de proveniență bănățeană.

Este cunoscut faptul că atît în *Textele dialectale* (p. 19, 21), cît și în *Atlas* (ALRM II, h. 7, 284, 59), Emil Petrovici a notat rostirea prevelară în locul postpalatalei mai ales în Banat, uneori chiar și în vestul Olteniei, sudul Crișanei și sud-vestul Transilvaniei. Sextil Pușcariu[15] adaugă că Petrovici pronunța el însuși astfel : „În rostirea literară a unor neologisme ca *buchet*, *orchestră*, *ghișeu*, *ghid*..., sunetele scrise cu *ch* și *gh* le rostesc unii cu *k* și *g* prevelar (pe cînd cei mai mulți le asimilează cuvintelor vechi și le rostesc cu *ḱ* și *ǵ*). Această rostire prevelară se întîlnește mai cu seamă în cuvinte ca *kimono*, *kilovat*, ortografiate adesea cu *k*, avînd deci în însăși înfățișarea lor grafică un aspect străin. E. Petrovici a notat *k* și *g* prevelar (nu palatal) în aproape tot Banatul, în cuvinte ca *oḱi* „ochi" și *sugit* „sughit", cf. ALRM, II, h. 7 și 59. El însuși, ca bănățean, pronunță astfel, după cum m-am putut convinge însumi".

Prin urmare, cum e și normal, rostirea inițială cu prevelarele *k*, *g* înainte de *e*, *i* a neologismelor, ca în limbile din care au fost împrumutate, caracteristică intelectualilor care cunoșteau limbile respective, a fost apoi asimilată cuvintelor din fondul vechi al limbii române, care cunoșteau pronunțarea postpalatală. I. T. Stan vede lucrurile invers, eronat, anume că rostirea velară ar fi existat dintotdeauna și că ar fi fost întărită de cuvintele străine : „Pătrunderea în limba română a unor cuvinte din franceză, germană sau chiar alte limbi care nu posedă consoanele moi *ḱ*, *ǵ*, a favorizat, în română, rostirea velară a consoanelor [*k* + *i*, *k* + *e*, *g* + *i*, *g* + *e*] din îmbinările grafice *chi*, *che*, *ghi*, *ghe*"[16]. Sau mai departe : „Repetăm, toate aceste cuvinte intrate în limba română au întărit rostirea velară a consoanelor *k*, *g* + *i*, *e*"[17].

---

[14] Cf. B. Cazacu, *În legătură cu normele ortoepice ale limbii române literare*, în SCL, VIII, 1957, nr. 3, p. 360, nota 1.

[15] *Limba română*, II *Rostirea*, p. 12—13.

[16] *Probleme fundamentale*..., p. 543.

[17] *Ibidem*.

Dacă I. T. Stan nu provine din acea zonă dialectală, circumscrisă mai sus, pe baza A.L.R.M., II şi a *Textelor dialectale* culese de Emil Petrovici, înseamnă că rostirea prevelară a oclusivelor palatale româneşti, pe care domnia-sa o crede generală, nu este altceva decît o hipercorectitudine. A susţine că, spre exemplu, cuvîntul românesc *ḱel* „chel, cel căruia i-a căzut părul de pe cap" se rosteşte literar *kel*, cu velara *k* în loc de palatala *ḱ*, este o enormitate. Aşa vorbesc străinii care nu cunosc oclusivele palatale în limba lor. Faptul a fost probat: am rugat pe lectorul francez de la Universitatea din Craiova, fiindcă ştie destul de bine românește, să spună corespondentul românesc al fr. *chauve*. Răspunsul a fost, cum era de aşteptat, *kəl*, cu velară. Se ştie că, invers, românii care învaţă franţuzeşte rostesc adjectivul interogativ *quel(le)* întocmai ca adjectivul românesc *ḱel*, cu oclusivă palatală, în loc de oclusivă velară. Poate fi, oare, rostit în românește adjectivul *chel* întocmai ca adjectivul interogativ franţuzesc *quel(le)*? Numai străinii pot face astfel de erori grave, dar în nici un caz lingviştii, mai ales foneticienii. Atunci cînd, totuşi, în mod regretabil, faptul se întîmplă, explicaţia nu poate fi decît ignorarea realităţii limbii, în ultimă instanţă, falsificarea acestei realităţi.

Se poate spune, în încheiere, că atitudinea lui I. T. Stan faţă de problemele limbii este caracteristică gramaticilor, în sensul în care acad. Iorgu Iordan [18] făcea diferenţa dintre lingvişti şi gramatici, aceştia din urmă fiind cei „care se interesează la o limbă de aspectele ei « corecte » şi « regulate », conform nu cu legile vorbirii omeneşti, dar cu cele stabilite de ei înşişi".

Martie 1980

Craiova, Piaţa Gării bloc E3, ap. 10

[18] *Programul nostru*, în BPh, vol. I, 1934, p. 7.

NOTE CRITICE PE MARGINEA UNOR TEXTE DESPRE VERSIFICAȚIE

DE

G. C. RUSU

1. În lucrarea *Versificația românească*, după ce deplînge „soarta ingrată a domeniilor interdisciplinare" și a versificației în special — aceasta „fiind cvasiignorată de specialitățile limitrofe (istoria, critica și teoria literară pe de o parte și știința limbii pe de alta)" —, I. Funeriu își propune să înlăture acest neajuns printr-o abordare a versificației din perspectiva științei limbii [1].

Ca orice tratat de versificație, și acesta se ocupă de ritm, rimă, măsură, cezură, ingambament etc. Lucrarea are o bună informație. Textele sînt alese cu grijă, din autori de prim rang (Eminescu, Arghezi, Blaga), ilustrînd adecvat principiile teoretice ale versificației.

Apar însă și unele inadvertențe de interpretare pe care ținem să le exemplificăm.

a) La p. 97—98, este reinterpretată și dezvoltată — ce e drept cam sprinten — definiția lui Grammont privind ingambamentul, soluția propusă de I. Funeriu fiind, întrucîtva, convingătoare. Dar exact la p. 98 autorul nu recunoaște un nume predicativ multiplu, căci, în versurile :

1„O fată frumoasă *e*
2 *mirajul* din zarişte,
3 aurul graiului,
4 lacrima raiului",

predicatul nominal este : *e mirajul...*, *aurul...*, *lacrima...*, caracterizat prin nume predicativ multiplu, nu numai *e mirajul...*, cum greșit ne lasă să înțelegem d-sa. Dacă autorul recunoaștea în întregime predicatul nominal, atunci, la p. 103—104, unde se ilustrează enumerativ tipurile de ingambament „după gradul de discordanță dintre limitele propoziției și cele ale versului", am fi avut încă un tip de ingambament (probabil „e"), care — în stilul autorului — ar fi beneficiat de următoarea formulare : „propoziția acoperă integral versul 1 și parțial versurile 2—4".

b) La p. 107, întîlnim următoarea concluzie : „De multe ori, pauza e neglijată chiar în condițiile în care e marcată grafic prin virgulă :

1 „Giulgiul alb, pînă departe, -i
2 Presărat cu aripi moarte".

În versurile anterioare, complementul circumstanțial de loc *pînă departe*, din versul 1, se detașează prin virgulă. În ciuda acestei evidențe, poetul menține eliziunea".

Poetul care „neglijează ... evidența" este însuși Arghezi, iar poezia se intitulează *Viscolul*.

---

[1] Vezi I. Funeriu, *Versificația românească. Perspectivă lingvistică*, Timișoara, Editura „Facla", 1980.

Dacă în unele situații — nu chiar atît de multe pe cît s-ar părea — virgula marchează o „pauză" (în vorbire, rostire etc.), nu trebuie să uităm însă că **în scris** ea marchează în primul rînd **raporturi sintactice**, fie de coordonare, fie — mai rar — de subordonare (sau de altă natură). Oricum, ea izolează unități sintactice distincte, relevînd **funcții** precise, integrate sistematic, deci logic și gramatical, într-o unitate superioară. În cazul de față, ea reliefează condiția de complement izolat a lui *pînă departe;* deci, implicit, calitatea sa de determinant al regentului *-i presărat.* Neizolat prin virgulă, *pînă departe* s-ar putea la fel de bine actualiza ca determinant al regentului *alb*, trădînd desigur ideea poetică a creatorului acestui splendid ansamblu metaforic.

2. Spre deosebire de manualele anterioare, din sumarul cărora poezia modernă era absentă, actualul manual de clasa a VIII-a[2] face unele concesii acestui „fruct interzis". E vorba de : *Stăpînul* (de Eugen Jebeleanu), *Astfel* (Marin Sorescu) și *Noi* (Nichita Stănescu).

La rîndul ei, revista „Limba și literatura română" are inițiativa unor comentarii pe marginea textelor în acel binevenit „Caiet de analize". În nr. 3/1978 al revistei, prof. Mircea Gheorghe face un comentariu poemei *Stăpînul* de Eugen Jebeleanu. E o analiză amplă, argumentată, dovedind finețe și putere de pătrundere (cu mijloace adecvate) în descifrarea sensului poetic.

Nu același lucru se poate spune însă și despre analiza pe care o face autorul structurii prozodice a poemului. Iată textul : (Poetul) „pune preț pe ritmul interior al expresiei poetice, obținut nu prin structura prozodică [,] care este tradițională — 13—14 silabe, ritm iambic, cu cezură după silaba a șaptea — [,] ci prin dislocări, regrupări, distribuții de accente plastice la nivelul și în cadrul imaginilor poetice, operate cu ajutorul semnelor de punctuație și al ingambamentelor, care opresc sau, dimpotrivă, dau curs liber fluxului liric [,] în concordanță cu mișcările sufletești ale poetului"[3].

Sîntem întru totul de acord cu M. Gh. că poetul „pune preț pe ritmul interior al expresiei poetice", că avem a face, în lirica sa, cu „dislocări, regrupări, distribuții de accente plastice", că punctuația și ingambamentele versurilor modelează fluxul liric după mișcările sufletești ale poetului. Toate acestea (ca și altele, care li s-ar putea adăuga) nu sînt însă atribute ale originalității creatoare cîtă vreme le întîlnim la mai toți poeții moderni, de la Nichita Stănescu și pînă la Pompiliu Uidumac ! Totodată, cine examinează cu atenție *Stăpînul* se poate convinge și singur nu numai de faptul că, în realitate, nu e vorba de o „structură prozodică tradițională", cum afirmă autorul comentariului, ci și de adevărate „surprize" oferite de text : nu toate versurile au 13—14 silabe, iar unitățile metrice de versificație nu sînt numai cele iambice. Mai mult, există mișcări și combinații de ritmuri imprevizibile, în care iambul și amfibrahul dețin „vioara întîi", fără a respinge și alte vecinătăți insolite.

---

[2] Dumitru Săvulescu, *Lecturi literare. Manual pentru clasa a VIII-a*, [EDP, 1977].

[3] „Limba și literatura română". Revistă trimestrială pentru elevi, editată de Societatea de științe filologice, nr. 3/1978, p. 25.

Afirmația poate fi demonstrată prin versul :

„Tăcut e Bărăganul [,][4] un ocean întins",

care, structurat prozodic, devine :

„Tă — cùt e Bă — ră — gà — nul [,] un o-ceàn în — tìns"

sau :

/ — ⏑ / — — / — ⏑ —// — — ⏑ / — ⏑ /,

ceea ce corespunde unei lungimi a versului de numai 12 silabe (deci nu 13—14 !) și unei polifonii trimetrice (3 iambi, 1 amfibrah și 1 anapest). Asemenea îndrăzneli creatoare se pot dovedi (și sînt de multe ori) falimentare dacă nu sînt disciplinate (estetic) de o superioară forță de **orchestrare**, proprie geniului creator. Sugestia Bărăganului, redat metaforic („un ocean întins") printr-o apoziție modestă a liniștii și imensității, trebuia neapărat să evoce ceva din perisabilitatea valului care se sfărîmă la țărm. Ceva ce nu se putea realiza decît ca sugestie sonoră, cuvintele singure neputînd ajunge atît de departe. O mișcare lină, uniformă și eternă. E ceea ce realizează, preluînd molcoma legănare a unui amfibrah pînă dincolo de cezură, un anapest și un iamb. Sînt efecte eufonice care pot sugera imens și discret totodată, dar care se pot face praf și pulbere sub peniță unui comentator mai puțin avizat.

Ne bucură deci apariția poeziei moderne în manuale, dar pledăm pentru mai multă atenție în comentarea ei.

Ianuarie 1980

Topleț — Bîrza 160
Jud. Caraș-Severin

[4] Există, la M. Gh., o absență „spectaculoasă" a virgulei ! Să fie oare un prim reflex al apropierii sale de estetica poeziei moderne?

CIOCĂNITOARE SAU *CIOCNITOARE?*

Înv. Petru Lăpădat — Vlajkovac, R.S.F.I.

Pasărea cunoscută sub denumirea de *ciocănitoare* ar trebui să se numească *ciocnitoare* „pentru faptul că ea tot lovește cu *ciocul*, adică *ciocnește*. Și numai dacă ar lovi cu *ciocanul*, atunci am zice că *ciocănește* și numai atunci am putea-o numi *ciocănitoare*".

Răspuns:

Cea mai reprezentativă sursă lexicografică românească, cunoscută sub denumirea de *Dicționarul Academiei* (prescurtat DA ; altă denumire mai puțin uzuală este *Dicționarul Pușcariu*) atestă numele de *ciocnitoare* pentru pasăre, numai în sec. al XIX-lea, într-un singur dicționar, cel al lui Pontbriant (vezi *Dicționarul limbii române*, tomul I, partea a II-a, București, 1940, s.v. *ciocni*). Denumirea cea mai cunoscută și mai răspîndită a păsării este *ciocănitoare*, pe care același dicționar o atestă frecvent în terminologia populară românească.

Dacă încercăm să vedem în ce măsură cele două denumiri se justifică, în limba de azi, prin bazele lor verbale : *ciocni*, respectiv *ciocăni*, constatăm că primul verb denumește o acțiune care se caracterizează prin *lovirea*, cu un obiect tare, a unui alt obiect tare, producînd zgomot sau spargerea obiectului lovit. *A ciocăni* are sensul de bază „*a bate* (adică „a lovi *repetat*"), cu un obiect tare, un alt obiect tare, provocînd zgomot". Se consideră că acest sens a rezultat prin extensiune din sensul primar de „a bate cu ciocanul". Deci, chiar dacă acțiunea de lovire repetată este făcută cu degetele sau cu ciocul, ea poate fi numită *ciocănit*. Baza verbului *a ciocăni*, substantivul *ciocan*, și-a pierdut sensul referențial primar. S-a produs o metaforă. Orice obiect capătă pentru acest fel de acțiune valoarea de a fi *ca un ciocan*. În concluzie, putem spune că diferența semantică dintre *a ciocni* și *a ciocăni* constă nu în instrumentul folosit, ci în caracterul *nerepetat* sau *repetat* (iterativ) al acțiunii de lovire, pe care ambele verbe o semnifică. Aceasta ne permite să afirmăm că denumirea păsării cu un substantiv derivat de la verbul *a ciocăni* este pe deplin justificată.

Considerăm că este esențial pentru discuția de față să mai adăugăm o precizare. În orice situație, deci chiar dacă cele spuse mai sus nu ar fi decît, eventual, parțial exacte, tot nu am avea dreptul să propunem înlocuirea, în varianta literară actuală a limbii noastre naționale, cuvîntul *ciocănitoare* cu *ciocnitoare*, decît dacă ultima denumire ar fi astăzi de largă circulație, ceea ce, evident, nu este cazul.

Mulţumind corespondentului nostru pentru interesul pe care îl arată studiului limbii române şi mai ales cultivării limbii noastre, menţionăm faptul că relaţia dintre cele două forme de denumire a păsării — *ciocănitoare şi ciocnitoare* — ca şi dintre *ciocăni* şi *ciocni* reprezintă o problemă interesantă de istorie a limbii române, asupra căreia sperăm ca, în revista noastră, să se revină, pe larg, într-un articol special.

FLORA ŞUTEU
Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

Decembrie 1980

REUNIUNE ȘTIINȚIFICĂ LA MILANO

În zilele de 29 și 30 septembrie 1980 s-au desfășurat la Milano lucrările unui „Convegno italo — romeno di studi linguistici", organizat de „Centrul italo-român de studii istorice" din acest mare centru cultural și economic al Italiei. Deși a luat ființă de puțină vreme (în 1977), acest institut științific se poate lăuda cu unele realizări vrednice de luat în seamă, conformîndu-se prevederilor din actul lui de constituire : „...are ca scop statutar promovarea, încurajarea și răspîndirea, în Italia, a cercetărilor și studiilor privitoare la istoria și la cultura celor două țării — și a raporturilor lor reciproce — în cadrul mai vast al relațiilor dintre Italia și Sud-estull European, sau, mai amplu, dintre „Occidentul și Orientul European".

Activitatea acestui centru este sprijinită de universitățile din Milano și de cele mai importante instituții de studii și cercetări românești (Institutul de istoria universală, Institutul de studii sud-est-europene și Universitatea din București), precum și de Ministerele de Externe respective.

Preocupările „Centrului" sînt extrem de largi : istoria politică în sensul cel mai amplu, istoria economică, socială, juridică, religioasă, literară, istoria limbii, a artei etc.

Inaugurarea oficială propriu-zisă a activității „Centrului" a avut loc în iulie 1979 printr-un Congres de studii istorice. În anul imediat următor era oarecum logic să se organizeze, tot la Milano, un congres de studii lingvistice, dată fiind importanța excepțională a limbii — oricare ar fi ea, cu atît mai mult a celor două aflate în cauză — ca mijloc de comunicare, fără de care nu este posibilă existența istoriei înseși sub toate aspectele ei.

Pentru informarea cititorilor revistei noastre cred interesant să redau mai jos, în întregime, lista rapoartelor și comunicărilor, cu numele autorilor respectivi. Păstrez ordinea prezentărilor. (În prima zi) : Prof. Giuliano Bonfante (Universitatea din Torino), *Tradiția studiilor de lingvistică românească în Italia:* Prof. Maria Iliescu (Universitatea din Craiova), *Tradiție și realizări recente ale studiilor de lingvistică italiană în România;* Prof. Alexandru Balaci, *Activitatea și opera Ninei Façon;* Dr. Luisa Valmarin (Universitatea din Roma), *Contribuția lui Graziadio Isaia Ascoli la studiile de lingvistică românească în Italia;* Prof. Pascuale Buonincontro (Institutul Universitar Orientul din Napoli), *Limba română în Italia în sec. XIX;* Dr. Giovanna Massariello (Universitatea din Milano), *Opera lui Sever Pop în domeniul dialectologiei romanice;* Prof. Marco Cugno (Universitatea din Torino), *Probleme ale traducerii textelor literare românești în italiană;* Prof. Petru Neiescu (Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca), *Considerații asupra dialectului istroromân;* Prof. Giuseppe Fermeglia (Universitatea din Milano), *Istro-româna azi: situația ei și alte probleme.* Au urmat discuții. (În ziua a doua) : Prof. Giovan Battista Pellegrini (Universitatea din Padova), *Convergențe lingvistice italo-române* ; Prof. Alexandru Niculescu (Universitatea din București), *Structuri lingvistice italo-române;* Prof. Lorenzo Renzi (Universitatea din Padova), *Unele aspecte sintactice panromanice, italienești și românești;* Prof. Mircea Homorodean (Universitatea din Milano, lector), *Cîteva similitudini gramaticale dintre italiană și română;* Prof. Alessandro Zamboni (Universitatea din Padova), *Observații asupra latinității Italiei septentrionale și a ariei dunărene;* Prof. Dumitru Loșonți (Universitatea din Torino, lector), *Concordanțe toponomastice italo-românești;* Dr. Marinella Lörinczi Angioni (Universitatea din Cagliari), *Perceperea sistemului fonetic românesc de către italofoni. O primă cercetare;* Prof. Gheorghe Carageani (Institutul Universitar Oriental din Napoli), *Considerații asupra unor „false" și „parțial cognates" în italiană și în română.* Ca și în prima zi, au urmat discuții.

Această listă este, cum se spune adesea, elocventă prin ea însăși, căci arată, mai clar decît orice comentariu, ceea ce mi se pare că constituie, cu adevlrat, rațiunea de a fi a oricărei reuniuni științifice, indiferent de disciplina în cauză : bogăția și diversitatea preocupărilor, adică, spus altfel, interesul științific manifestat de către organizatorii ei și de către participanți. Mă voi opri totuși la unele aspecte care m-au surprins, și, bineînțeles, m-au surprins în mod foarte plăcut. Este drept că informațiile mele cu privire la activitatea lingviștilor italieni în domeniul limbii noastre erau destul de vagi, dar nu total inexistente. Faptul că, de pildă, prof. Fermeglia de la Universitatea din Milano cunoaște atît de bine problemele istro-românei actuale m-a bucurat în cel mai înalt grad. O surpriză, ceva mai puțin mare, mi-a făcut și raportul prof. Bonfante de la Universitatea din Torino, care a trecut în revistă cercetările italienilor consacrate limbii noastre. Informațiile sale, bogate, s-au întîlnit, ca să zic așa, cu ale Mariei Iliescu, în sensul că și raportul acesteia s-a ocupat, într-un fel oarecare, de această problemă. Considerate împreună,

rapoartele respective constituie o foarte serioasă bază pentru o dezvoltare ulterioară a lor într-o adevărată istorie a relațiilor lingvistice italo-românești, în sens foarte larg, de-a lungul timpului.

În legătură cu cele spuse chiar acum, îmi vine în minte, fără să vreau, ideea că italienii au manifestat totdeauna, în măsură diferită de la epocă la epocă, un mare interes nu numai strict științific, ci și uman, adică afectiv, pentru limba noastră și, prin ea, pentru noi românii, spre deosebire de francezi, de pildă. Fac această comparație nu pentru a... înălța pe unii și a... cobori pe alții. Față de cultura franceză privită în ansamblul ei, poporul nostru are mari datorii, pe care, fie zis în fugă, și le-a plătit și continuă să și le plătească. Nu pot trece însă cu vederea amănuntul, foarte important pentru discuția de față, că filologii francezi, care au manifestat interes științific pentru limba (și literatura) română, s-au gîndit mai întîi, dacă nu cumva exclusiv, la dînșii, pe cînd italienii au știut și arată că știu și acum să împace punctul lor de vedere cu al nostru și să prezinte raporturile lingvistice (și nu numai pe acestea), ca o cauză comună, bilaterală, și, prin aceasta, ca o cauză a științei noastre în general. De aceea, în modestul cuvînt pe care l-am ținut, acceptînd propunerea organizatorilor, la sfîrșitul reuniunii, mi-am exprimat bucuria că întîlnirea de la Milano ne-a adus aminte, mai cu seamă nouă românilor — italienii aveau mai puțină nevoie de asta — că legăturile spirituale dintre români și italieni sînt multiseculare, întrecînd astfel, cel puțin prin vîrstă, pe cele dintre noi și alte popoare romanice occidentale.

Participarea personală a românilor la acest „convegno" a fost, numeric vorbind, destul de modestă. Din țară au fost prezenți acad. Al. Rosetti, prof. Alexandru Niculescu și autorul acestei dări de seamă. Ceilalți, mult mai numeroși, erau ori stabiliți mai de mult definitiv în Italia ori lectori de limba și literatura română la universități italiene. Printre cei din prima categorie nu pot trece sub tăcere pe fosta mea studentă (la un curs special) Marinella Lörinczi Angioni, care, fără a neglija specialitatea sa de bază (spaniola), n-a uitat că e româncă și a început, cu succes, să se ocupe de limba și literatura noastră. Dovadă, comunicarea pe care a prezentat-o (v. lista de mai sus) și lucrarea *Glottodidattica del romeno per testi esemplari*, Cagliari, 1977.

Atmosfera în care s-au desfășurat lucrările acestui congres, modest, cantitativ vorbind, a fost extrem de caldă, de amicală. Meritul principal, aș zice chiar exclusiv, este al gazdelor, în frunte cu prof. Bianca Valota Cavallotti de la Universitatea din Milano și secretar general al „Centrului de studii istorice italo-române", căreia mi-am permis să-i aduc laudele meritate pornind, afectiv, pentru a mă... justifica, și de la originea ei pe jumătate românească. Este nepoata, după mamă, a lui Nicolae Iorga, a cărui personalitate umană și științifică a înfățișat-o într-o carte de cîteva sute de pagini. Interesul său pentru noi românii nu se reduce la atîta. A publicat o lucrare, de mari proporții, dedicată problemei agrare românești (de la 1907 pînă la 1922), și se pare că va urmări această problemă în continuare. Are, între altele, marele avantaj că n-a uitat limba mamei sale, pe care o vorbește... mai bine decît unii dintre noi.

În rezumat, o reuniune științifică de neuitat, și, nu în ultimul rînd, din punct de vedere românesc, adică național.

Noiembrie 1980

IORGU IORDAN
București, str. Sofia 21

SIMPOZIONUL NAȚIONAL DE DIALECTOLOGIE
(Cluj-Napoca, 10 —11 octombrie 1980)

Organizat de catedra de limba română a Facultății de filologie și de Institutul de lingvistică și istorie literară din cadrul Universității „Babeș-Bolyai", în zilele de 10—11 octombrie a avut loc la Cluj-Napoca Simpozionul național de dialectologie. Programul a cuprins 27 de comunicări, prezentate de cercetători și cadre didactice din Cluj-Napoca (9), București (9), Timișoara (5), Iași (3) și Baia-Mare (1).

Comunicările au cuprins o sferă largă de preocupări, de la caracterizarea, cu date noi, a unor unități dialectale pînă la prezentarea unor probleme cu caracter general, de interes teoretic și metodologic, și la evocarea unor momente din istoria dialectologiei românești. Merită să fie remarcat faptul că numeroase contribuții s-au întemeiat pe materialul dialectal furnizat de anchetele de teren recente, efectuate, în special, în vederea elaborării atlaselor lingvistice regionale.

În legătură cu graiurile dacoromânei, s-au abordat probleme de fonetică dialectală: *e* protonic > *ę*, *ęa (ja)* (A. Turculeț), apocopa în graiul maramureșean (Magdalena Vulpe); de morfologie: vechimea și răspîndirea formelor de mai mult ca perfect perifrastic (Ion Nuță),

formele de genitiv plural în *-(ĭ)o = -i + lor* (Sabin Vlad), articularea numelor de persoană (Victor Iancu); de sintaxă și semantică : timpurile de relație în graiuri (Rodica Orza), sinonimia în grai (Doina Grecu).

Un număr mare de comunicări au fost consacrate studierii lexicului dialectal. Ele abordează aspecte variate privind : studierea lexicului dialectal în perspectiva antropologiei culturale (Valeriu Rusu), persistența elementelor lexicale de origine latină în Transilvania (Teofil Teaha), cuvintele regionale în dicționarul academic latinist (Petru Zugun), elementele de origine latină în graiul de pe valea inferioară a Tîrnavelor (Vasile Frățilă), termenii regionali în cîntecele cătănești (V. M. Ungureanu), termenii dialectali în graiul de pe Valea Deznei (Viorica Goicu), termenii populari în toponimia Gorjului (Rodica Suflețel).

Contribuțiilor parțiale consacrate studierii unor fenomene dialectale sau cunoașterii unor graiuri li s-au adăugat cele care au înfățișat zone dialectale mai întinse : subdialectul bănățean (Petru Neiescu), graiul din Țara Oașului (Dorin Urițescu), insulele lingvistice de tip transcarpatic în nordul Olteniei (Victorela Elena Neagoe).

Au fost expuse puncte de vedere noi privind clasificarea dialectelor românești (Nicolae Saramandu) și structura dialectală a dacoromînei (Vasile D. Țâra).

A fost prezentată activitatea de dialectolog a lui George Candrea (Romulus Todoran) și au fost reanalizate prefixele verbale din dialectul meglenoromân (Elena Scărlătoiu).

Cîteva comunicări au abordat unele aspecte teoretice și metodologice ale cercetării dialectale, referindu-se la : raportul dintre sincronie și diacronie în dialectologie (I. Pătruț), elaborarea hărților semantice și semasiologice (I. Mării), pragmatică și dialectologie (Magdalena Manu-Magda), aria de tranziție în perspectiva diacronică (Ruxandra Pană-Boroianu), continuitate și discontinuitate într-o zonă de tranziție (B. Marinescu), studierea unui grai pe baza a două anchete efectuate la interval de patru decenii (Viorel Bidian).

Lucrările simpozionului s-au încheiat cu o utilă excursie de documentare în Munții Apuseni.

Organizat în condiții foarte bune, primul simpozion național de dialectologie s-a bucurat de un binemeritat succes. Propunerea făcută la încheierea sesiunii de către președintele comitetului de organizare, profesorul Romulus Todoran, ca viitoarele simpozioane naționale de dialectologie să fie programate periodic, o dată la doi ani, a fost primită cu bucurie, întrunind acordul tuturor participanților.

Octombrie 1980

NICOLAE SARAMANDU
Institutul de cercetări etnologice și dialectologice
București, str. Nikos Beloiannis 25

SESIUNEA GENERALĂ A SOCIETĂȚII ROMÂNE DE LINGVISTICĂ (BUCUREȘTI, 23–25 octombrie 1980)

Sub auspiciile Academiei Republicii Socialiste România, Societatea Română de Lingvistică a organizat, la sfîrșitul anului trecut, prima ei sesiune generală din cei zece ani de existență, ceea ce a dat acestei întruniri, pe lîngă caracterul unei dezbateri științifice largi, și pe acela de manifestare jubiliară.

Lucrările sesiunii au concentrat prin programul lor domeniile fundamentale ale cercetării lingvistice românești actuale : istoria limbii române, structura limbii române, limba română în învățămînt și lingvistica din perspectivă interdisciplinară. Dezbaterile pe marginea acestor teme generale s-au desfășurat sub forma unor mese rotunde sau a unor secții cu comunicări și discuții. La lucrările sesiunii au participat numeroși lingviști din București și din alte centre universitare din țară, precum și cadre didactice din învățămîntul mediu.

În rapoartele prezentate, în comunicări și în intervențiile la discuții au fost relevate preocupările lingviștilor români în domeniul teoretic și în cel aplicativ. S-a examinat stadiul actual al cercetărilor de istorie a limbii române și perspectivele studierii în diacronie a stilurilor, a vocabularului și a dialectelor. O deosebită atenție s-a acordat sintetizării cunoștințelor actuale cu privire la română ca idiom romanic și cu privire la substrat. S-a discutat de asemenea despre efectul contactului dintre română și alte limbi. Comunicările cu privire la structura limbii române au evidențiat aspecte noi ale lingvisticii descriptive moderne aplicate la limba română, insistîndu-se cu precădere asupra lexicului și gramaticii. Lingvistica românească din perspectivă interdisciplinară a fost supusă unui examen critic atent, subliniindu-se realizările obținute în

domeniul psiholingvisticii, al sociolingvisticii, al lingvisticii matematice, al poeticii, al semioticii și al antropologiei în general. S-a făcut totodată un examen al perspectivelor lingvisticii teoretice în lumina teoriilor semanticii logice. Cercetîndu-se dezvoltarea studiilor de didactică modernă aplicate la limba română, s-au formulat propuneri pentru predarea limbii române în școala generală și în liceele de specialitate și s-au discutat implicațiile teoretice și practice ale descrierii limbii române ca limbă-țintă (în predarea ei pentru străini). O dezbatere aparte a fost consacrată bazelor lingvistice ale predării limbilor străine în școlile românești.

În cadrul acestei sesiuni generale, membrii Societății Române de Lingvistică au ținut o adunare generală în care s-a prezentat raportul de activitate al societății pe ultimii doi ani și a fost aleasă noua conducere a societății. Din conducere fac parte : Em. Vasiliu, președinte, Andrei Avram, Grigore Brâncuș și Al. Niculescu, vicepreședinți, acad. Al. Graur și I. Fischer, foștii președinți, și acad. Al. Rosetti, secretar general. Adunarea generală a hotărît, între altele, ca, o dată la doi ani, conducerea societății să organizeze o sesiune generală.

Decembrie 1980

FLORA ȘUTEU
Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

COLOCVIUL DE LIMBI ȘI CULTURI LATINO-ROMANICE
(Băile Herculane, 1980)

În zilele de 7 și 8 noiembrie 1980 a avut loc la Băile Herculane, în cadrul seriei de colocvii „Hercules", Colocviul de limbi și culturi latino-romanice organizat în comun de Societatea română de lingvistică romanică, Societatea de științe filologice, Comitetul pentru cultură și educație socialistă al județului Caraș-Severin și Inspectoratul școlar al aceluiași județ. Bucurîndu-se de contribuțiile unor cercetători și cadre didactice din diferite centre universitare ale țării (București, Craiova, Timișoara, Iași și Brașov) și de participarea activă a profesorilor filologi din Reșița și din alte localități ale județului-gazdă, colocviul a dezbătut în 42 de comunicări, însoțite de vii discuții, probleme grupate în următoarele șase secții : 1) *Romanitatea românească* (Al. Niculescu, Em Vasiliu, V. Țâra, Coman Lupu, Mihaela Livescu, Felicia Vlad, Petru Oallde, Florea Fugariu, Andrei Barna, V. Olteanu ; V. Frățilă, Viorica Goicu, Marin Petrișor, V. Ioniță, Rodica Suflețel, Maria Purdela-Sitaru), 2) *Limba și cultura latină în România* (I.Fischer, Cristina Halichias, Fr. Kiraly, Dan Slușanschi, Katalin Dumitrașcu, Gh. Ceaușescu), 3) *Substratul limbii române* (Maria Iliescu, Luminița Fassel, Dan Slușanschi), 4) *Contacte interromanice* (Marius Sala, Sanda Reinheimer-Râpeanu, Anca Giurescu, Tudora Șandru-Olteanu, Mioara Avram), 5) *Cercetări de lingvistică și filologie comparată* (Maria Foarță, Sergiu Drincu, Ionel Funeriu, E. Berca Dorcescu, Olimpia Berca, V. G. Lepădatu, R. Ștefănescu) și 6) *Didactica limbilor romanice* (Constanța Ciocîrlie, Stanca Tăringă, Eugenia Arjoca, Livius Ciocîrlie, Adriana Costăchescu).

În toate secțiile — chiar și în cele a căror denumire nu menționează acest lucru — problemele au fost discutate din sau și din perspectiva limbii și culturii române ca părți componente ale lumii latino-romanice, reliefîndu-se atît similitudinile cu restul Romaniei, cît și specificul românesc. Prin cercetări de dialectologie, toponimie, vocabular, fonologie, gramatică s-au relevat noi aspecte ale istoriei limbii române și ale locului ei între limbile romanice, prin cele de filologie, literatură, folclor, prozodie și stilistică s-a subliniat romanitatea culturii noastre, iar în cele de didactică a fost avut în vedere învățămîntul românesc de toate gradele în actualele sale structuri. Colocviul a urmărit un dublu scop : pe de o parte, adîncirea cercetării asupra limbii și culturii latine și a limbilor și culturilor romanice, prin confruntarea rezultatelor obținute pînă acum și prin sugerarea unor noi direcții, iar pe de alta, îmbunătățirea predării limbii latine și a limbilor romanice (cu referiri concrete numai la limba franceză).

Desfășurate la un înalt nivel științific, lucrările colocviului au constituit un util schimb de opinii între specialiști, dar și un real sprijin dat de cercetare învățămîntului.

Alegerea Băilor Herculane ca loc al acestei manifestări științifice de romanistică se datorește nu numai unei frumoase inițiative a forurilor locale, care își fac un punct de onoare din impunerea unei tradiții a reuniunilor științifice cu diverse teme denumite Colocviile „Hercules", ci și tradiției milenare a acestor locuri impregnate de latinitate de pe vremea cînd Băile Herculane se numeau Ad Aquas Herculi Sacras.

Decembrie 1980

MIOARA AVRAM
Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

M. LÖRINCZI ANGIONI, *Glottodidattica del romeno per testi esemplari*, Cagliari, Stampato dalla Facoltà di Magistero, 1979

O apariție interesantă în peisajul tot mai bogat, în ultima vreme, al manualelor de limba română adresate străinilor este cartea publicată la Universitatea din Cagliari (Italia) de Marinella Lörinczi Angioni. Ea reprezintă unul dintre numeroasele răspunsuri pe care le așteaptă realitatea deosebit de complexă, astăzi, a predării și învățării limbii române ca limbă străină.

Spre deosebire de trecut, cînd numai lingviștii (romaniștii, în special) se interesau de studiul limbii române, în prezent un mare număr de studenți, doctoranzi sau specialiști în diverse domenii tehnico-economice sînt preocupați să învețe limba română. Ei fac lucrul acesta nu din rațiuni „filologice", legate de cunoașterea trăsăturilor particulare, originale ale sistemului limbii române în raport cu alte limbi (cele romanice, în primul rînd), ci pentru nevoi de comunicare (orală și scrisă), ori pentru a utiliza româna ca intermediar în dobîndirea diverselor cunoștințe tehnice, economice etc. Această diversificare a scopurilor se corelează cu diversificarea bazei lingvistice de la care se pornește în învățare (limbile materne sau limbi-bază, în terminologia lingvisticii contrastive). Adăugînd la aceste două elemente considerațiile privind vîrsta „elevilor", factorii motivaționali, nivelul de pregătire generală, cunoștințele lingvistice și mediul socio-cultural în care are loc învățarea, avem o imagine de ansamblu a complexității deosebite care caracterizează, azi, procesul predării și învățării limbii române ca limbă străină. În raport cu multiplele schimbări atît în plan cantitativ (referitor la numărul celor care învață limba română), cît și în plan calitativ (referitor la factorii specifici care condiționează procesul de predare-învățare), metodele elaborate pînă acum nu oferă toate răspunsurile necesare. Acestor probleme noi încearcă să le dea răspunsuri adecvate numeroasele manuale publicate în ultimul timp în țară și în străinătate. Concomitent, cercetarea științifică se preocupă mai insistent de diversele aspecte ale predării și învățării limbii române ca limbă străină; sînt tot mai frecvente reuniunile științifice, articolele și studiile privind acest domeniu al lingvisticii aplicate, rămas, pînă de curînd, în afara preocupărilor lingviștilor români.

Cartea scrisă de Marinella Lörinczi Angioni răspunde într-o anumită măsură amînduror acestor tendințe, prima parte a cărții fiind consacrată aspectelor teoretico-metodologice ale predării limbii române la străini, cea de-a doua reprezentînd metoda propriu-zisă pe care o propune autoarea. După ce menționează că prima catedră de limba română ca limbă străină a fost înființată, pe cheltuiala statutului român, în 1863 la Torino, autoarea trece rapid în revistă (pe baza unei liste incomplete) metodele pentru străini publicate atît în România, cît și în străinătate, făcînd observația, îndreptățită, că „manualele de tip filologic riscă să formeze, cunoștințe preponderent pasive, literare și teoretice de limbă română contemporană" (p. V), ceea ce, evident, nu corespunde nevoilor imediate ale celor mai mulți dintre străinii preocupați actualmente de învățarea limbii române. Abordînd „noile probleme" (cf. p. IX) ale predării limbii române la străini, Marinella Lörinczi Angioni se bazează, în primul rînd, pe studii referitoare la diverse aspecte ale sistemului limbii române care prezintă implicații și pentru predarea la străini (între altele: A. Avram, *Durata vocalelor și perceperea accentului în limba română*, SCL, XVII, 1966, 3; L. Dascălu, *Observații statistice asupra constituenților grupului nominal în limba română contemporană*, „Limba română", XXVIII, 1979, 6; M. Iliescu, *Pentru un vocabular fundamental al limbii române contemporane*, „Limba română", XXVI, 1977, 3); în al doilea rînd, autoarea menționează și unele studii de tip contrastiv (ca, de exemplu: Al. Niculescu, *Per uno studio contrastivo dei sistemi fonematici italiano e rumeno*, „Il Veltro", XIII, 1969, 1—2; G. Maneca, A. Senatore Perillo, *Cenni di tipologia contrastiva fonostatistica rumeno-italiana*, „Revue roumaine de linguistique", XXII, 1977, 2) sau cercetări în care româna reprezintă nu limba-țintă, ci limba-bază, în raport cu engleza, franceza, spaniola (vezi cea mai mare parte a lucrărilor citate de A. Belchiță Hartular, *Contrastive Analysis*, în *Current Trends in Romanian Linguistics*, 1978, p. 503—526). Implicațiile metodologice extrase din studiile menționate sînt completate apoi prin observații reieșite din propria activitate didactică a autoarei, care predă limba română la Universitatea din Cagliari unor studenți avînd ca limbă-bază „italiana regională sardă" (cf. p. XXI). Aceste observații sînt grupate în următoarele categorii: fenomene grafico-vizuale, fenomene fonetice (cu o dezvoltare mai amplă a problemei alternanțelor), fenomene supra-segmentale, fenomene grafico-fonetice, feno-

mene morfologice; ele se încheie cu cîteva referiri la metodologia predării limbii române ca limbă străină în prima etapă de învățare. Dintre acestea, cea mai interesantă ni se pare referirea la necesitatea de a oferi „elevilor" posibilitatea construirii de „secvențe lingvistice mai ample" pornind de la „propoziții nucleare" pe baza „analogiei sintactice între organizarea propoziției și organizarea frazei" (cf. p. XLII). Aceste idei sînt tratate pe larg într-un studiu cu privire la analogia dintre structura sintactică a propoziției și structura sintactică a frazei în predarea limbilor străine, pe care autoarea l-a pregătit spre publicare în analele Universității din Cagliari.

Partea a doua a cărții — cea care ilustrează metoda de predare propusă de Marinella Lörinczi Angioni — este o culegere de texte (vezi și titlul cărții) care, în intenția autoarei, reprezintă „un prim sondaj în diferite registre stilistice ale limbii române contemporane" (p. III). Problema principală pe care și-o pune Marinella Lörinczi Angioni este de a evita atît artificialitatea textelor „fabricate" pentru străini, cît și tendința de a ilustra limba, aproape exclusiv, prin texte literare care „demonstrează o propensiune clară pentru studiul îndreptat spre filologie și literatură" (p. XLIII). Problema modelelor pe care le propune orice manual destinat învățării unei limbi străine este una dintre problemele esențiale ale întregului proces de predare-învățare, pentru că a norma sau a da reguli înseamnă în același timp (poate, chiar, în primul rînd) a oferi modele adecvate de limbă. De aici, aplicarea insistentă a metodelor moderne de limbi străine asupra exprimărilor vorbitorilor nativi ai limbilor respective. Această problemă s-a pus sub raport fie teoretic, fie practic în toate manualele de limba română adresate străinilor, începînd cu cel publicat la Viena în 1799 de I. Molnar, continuînd cu cele publicate de St. Margela în 1827 la „Sankt Petersburg", Th. Blazewicz (1844), Vasile Alecsandri (1863, la Paris, sub semnătura V. Mircesco), S. Pușcariu și E. Herzog (1920) și terminînd cu manualele scrise de cunoscuți lingviști străini ca G. Weigand, C. Tagliavini, A. Lombard, A. Guillermou. Este semnificativă, din acest punct de vedere, grija cu care Alf Lombard încearcă să asigure autenticitatea modelelor utilizate în manualul său, folosind în acest scop o „anchetă vastă și detaliată, purtată în decursul a numeroși ani", la care a răspuns un mare număr de vorbitori nativi ai limbii române; justificarea acestei metode orientate spre exprimarea orală constă, după cum apreciază reputatul lingvist suedez, în faptul că, pe de o parte, limba de toate zilele, care este obiectul învățării de către străini, trebuie ilustrată nu prin citate literare, ci prin exemple din vorbirea curentă și, pe de altă parte, în aceea că în manual se cuvine a prezenta „ceea ce se spune în realitate, mai degrabă decît ceea ce trebuie sau, și mai rău, ceea ce ar trebui să se spună" (A. Lombard, *La langue roumaine. Une présentation*, Paris, Klincksieck, 1974, pp. VIII—IX). Criteriul general al soluției alese de Marinella Lörinczi Angioni în selectarea textelor sale „exemplare" este acela de a concilia forma lingvistică simplă (sau relativ simplă) cu un conținut informativ, artistic și cultural, semnificativ"; textele selectate trebuie „să reflecte uzul limbii moderne literare standard în modurile cele mai variate (care merg de la uzul beletristic la cel jurnalistic, de la uzul științific la cel de popularizare a științei, de la uzul serios la cel glumeț etc)" (p. XLIV). În consecință, autoarea introduce în manual texte aparținînd unor clasici ai literaturii române (Eminescu, Caragiale, Creangă, Macedonski, Ibrăileanu, Arghezi, Bacovia, Blaga etc), dar și unor autori contemporani reprezentativi (E. Jebeleanu, Z. Stancu, G. Bogza, Marin Sorescu, Ion Băiești etc.); stilul științific este ilustrat printr-un fragment din *Numele proprii în opera comică a lui Caragiale* de G. Ibrăileanu, prin articolul *Român; românesc* al lui I. Iordan și printr-un fragment din *Alimentația rațională a omului sănătos* de I. Mincu, iar cel de popularizare prin fragmente din diverse manuale școlare. Se mai găsesc în carte: reportaje din ziare, texte umoristice, un fragment din Statutul Organizației Pionierilor din Republica Socialistă România, un joc distractiv, un rebus, probleme de aritmetică, rețete culinare, cuvinte încrucișate. În general, textele sînt alese nu numai după criteriul „reprezentativității culturale", ci și după acela al „simplității gramaticale" și al „caracterului fundamental al lexicului" (cf. p. XLVIII). M. Lörinczi Angioni realizează, spre deosebire de alți autori de manuale o deschidere către stilurile funcționale artistice, ceea ce, fără îndoială, este de natură să ofere o imagine mai apropiată de realitatea funcționării limbii române. Observăm însă că textele alese sînt în bună măsură texte beletristice și, în general, ele ilustrează aspectul scris și mai puțin cel oral al limbii. De aceea, nu vedem cum ar putea fi evitată, în soluția practică pe care o oferă autoarea, „propensiunea" manualelor anterioare pentru „studiul îndreptat spre filologie și literatură". Foarte interesante și atractive, prin prisma prezentării la străini, sînt textele populare (doine, ghicitori etc.) și, mai ales, textele din „folclorul copiilor" (*Numărătoare*: „Unu, doi, păpușoi, / trei, patru, lapte acru, / șapte, opt, mălai copt, / nouă, zece, apă rece"; *Joc de copii*; *Arici pogonici*; *Melc, melc, codobelc etc.*). Ele aduc o undă de prospețime și natu-

raleţe cu expresia lor lingvistică caracterizată prin prezenţa formelor contrase şi a construcţiilor specifice stilului oral; în acelaşi timp însă, aceste texte vehiculează cuvinte *(mintos, a se pitula, pogonici, ţest* etc.) care nu par a intra în „uzul limbii moderne literare *standard*" (sublinierea noastră — G.D.) şi chiar cuvinte regionale, glosate ca atare de însăşi autoarea cărţii *(„hădărag, hădăragi,* s.m. = (reg.) lemnul scurt, gros şi mobil al unei unelte pentru bătut cereale" — p. 15). Mai apropiate decît unele texte literare de aspectul vorbit al limbii, textele populare şi, mai ales, cele din „folclorul copiilor" pun străinilor probleme greu de rezolvat în ceea ce priveşte înţelegerea conţinutului lor. Iar acest lucru influenţează învăţarea, pentru că, aşa cum este aproape unanim admis în prezent, odată trecută „moda" exerciţiilor-clişeu („pattern drills"), înţelegerea enunţurilor din limba-ţintă este mai importantă în procesul de predare-învăţare decît preocuparea de a forma diverse automatisme (de pronunţare, de topică, sau de transformare gramaticală) în absenţa oricărei preocupări pentru conţinutul exerciţiilor. Aceste observaţii, departe de a diminua marele merit al autoarei în ceea ce priveşte **deschiderea** manualului către aspecte, în general, neglijate de manualele anterioare, nu ţintesc decît să evidenţieze dificultăţile deosebite pe care le are de trecut orice încercare de a sparge tiparele tradiţionale.

Textele sînt precedate de cîte o scurtă prezentare (în italiană) a autorilor şi a operei din care a fost ales fragmentul respectiv. La sfîrşit autoarea introduce note (în româneşte) care explică diverse forme gramaticale şi cuvinte. Uneori aceste note sînt urmate de exerciţii, din care unele sînt simpliste şi învechite. De exemplu, exerciţiul de la p. 71 se reduce la: „Recapitulaţi formarea viitorului simplu"; exerciţiul de la p. 98 este formulat astfel: „Scoateţi din textul de mai sus adjectivele şi găsiţi toate formele lor de bază (m.f. sing. pl)"; cel de la p. 175 cere elevilor să scoată şi să explice din punct de vedere gramatical toate pronumele şi adjectivele pronominale din text. Sînt, după cum se vede, **exerciţii de gramatică**, destinate elevilor români, nu **exerciţii de învăţare**, destinate străinilor. Dar, aceasta caracterizează, în bună măsură, aproape toate metodele de predare-învăţare a limbii române ca limbă străină. Exerciţiile reprezintă, în general, latura cea mai deficitară a manualelor de limba română pentru străini. De fapt, problema are mai multe aspecte; dintre acestea menţionăm: a) în planul mai general al cercetărilor cu caracter aplicativ se constată că, după abordările de tip structuralist, nu s-au mai realizat progrese notabile în ceea ce priveşte tipologia exerciţiilor de predare-învăţare a limbilor străine; b) metodele de limba română adresate străinilor nu exploatează în suficientă măsură nici măcar tipurile de exerciţii structurale; c) diferenţierea între exerciţii în funcţie de modul învăţării (în clasă, cu profesor, fără profesor, în laboratorul de limbă etc.) este practic inexistentă în manualele de română.

Cartea Marinellei Lörinczi Angioni prezintă, deci, unele trăsături originale în raport cu manualele publicate pînă în prezent şi atestă preocuparea serioasă şi, în acelaşi timp, entuziastă a autoarei de a găsi răspunsuri noi, atît în plan teoretic, cît şi în plan practic, problemelor complexe pe care le pune astăzi predarea limbii române la străini. Apariţia acestei cărţi este demnă de semnalat nu numai pentru meritele intrinseci ale lucrării (abordarea documentată a problemelor pe care le pune învăţarea limbii române de către străini; interpretarea unui mare număr de studii de lingvistică românească din perspectivă contrastivă româno-italiană şi utilizarea, din aceeaşi perspectivă, a unor cercetări proprii şi a experienţei de predare a autoarei; deschiderea modelelor de limbă — textele —, oferite ca bază a studierii limbii române, către aspecte, în general, neluate în seamă de manualele anterioare), dar şi pentru faptul că ea marchează intrarea în circuitul larg al secţiilor de română din străinătate a unui nou centru de românistică animat cu competenţă şi dorinţă de afirmare de Marinella Lörinczi Angioni.

Decembrie 1980

GHEORGHE DOCA
Facultatea de limba şi literatura română
Bucureşti, str. Edgar Quinet 5—7

G. T. NICULESCU-VARONE, ELENA COSTACHE GĂINARIU-VARONE, *Dicţionarul jocurilor populare româneşti*, Bucureşti, Litera, 1979, 208 p.

Bibliografia studiilor de folclor şi de artă populară s-a îmbogăţit cu o nouă şi valoroasă apariţie lexicografică. Este vorba de *Dicţionarul jocurilor populare româneşti*, elaborat de G. T. Niculescu-Varone şi de Elena Costache Găinariu-Varone. Progresul realizat de

studiile de folclor și de etnografie în diferite țări ale lumii impunea și din partea folcloriștilor români o atenție mai mare pentru cercetarea tuturor ramurilor de manifestare ale spiritului popular.

Domeniu mai puțin investigat de specialiști, coregrafia populară primește prin această lucrare un instrument de cercetare, util atît folcloriștilor și etnografilor, cît și lingviștilor, sociologilor, oamenilor de cultură în general.

Cercetător cu susținute preocupări legate de terminologia dansurilor populare românești, G. T. Niculescu-Varone a adunat, încă din tinerețe, un bogat material, pe care l-a organizat alfabetic în două lucrări preliminare: *Jocuri românești necunoscute* (1930) și *Alte jocuri românești necunoscute* (1931). Tot în 1931 editează lucrarea de sinteză *Dicționarul jocurilor populare românești*, care totalizează un număr de circa 2500 de nume de dansuri populare de circulație națională, regională și strict locală, dintre care 400 inedite, însoțite de un bogat aparat critic. În anii ce au urmat, reluînd firul strădaniilor din tinerețe și ajutat de soția sa, Elena Costache Găinariu-Varone, adună încă 2932 de nume de jocuri și elaborează noua ediție, revizuită, mult îmbogățită și ameliorată a *Dicționarului jocurilor populare românești*. În această formă, lucrarea inserează un număr de 5332 de nume de jocuri, aducînd, totodată, noi și prețioase informații referitoare la coregrafia populară românească. Prin modul cum a fost sistematizat materialul, prin sublinierea autenticului românesc în comparație cu folclorul popoarelor vecine, precum și prin tehnica de lucru folosită de autori, *Dicționarul* se dovedește un remarcabil și competent studiu al unela dintre cele mai puțin cercetate secțiuni ale folclorului nostru, studiu util, în primul rînd, lexicografilor[1].

Culegînd, grupînd, localizînd și descriind jocurile noastre naționale, aceste comori inestimabile de frumusețe materială și spirituală, autorii au reținut, totodată, gîndirea și lexicul viu al poporului. Comparativ cu forma veche, *Dicționarul* cuprinde, după cum am spus, un număr mult mai mare de nume de jocuri, dintre care unele inedite, și „un foarte bogat material documentar extras din tot ce s-a tipărit în materie de coregrafie populară de la *Descrierea Moldovei* a lui Dimitrie Cantemir (1716) și pînă în prezent" (*Introducere*). Din totalul de 5332 de nume de jocuri populare înregistrate, 1965 sînt hore, 365 sîrbe, 356 brîuri și brîulețe, 82 învîrtite, 65 bătute, 24 rusteme, 17 fecioresti, iar restul de 2258 diverse alte jocuri. Autorii au indicat, alături de cuvîntul-titlu, sinonimele, apoi categoria sau tipul general de joc în care se încadrează (horă, sîrbă, brîu, bătută, învîrtită etc.), regiunea unde este cunoscut respectivul joc și toate izvoarele în care a fost semnalat. Definițiile, de cele mai multe ori concentrate și lapidare, alternează cu explicații mai detaliate, încărcate uneori cu elemente enciclopedice sau monografice, ori cu simpla marcare a unor echivalente.

Forma „originală", inconsecventă și variată de la un articol la altul a definițiilor sau chiar absența oricărei explicații ajută prea puțin pe cel ce caută descrierea, răspîndirea sau caracteristicile jocului înregistrat. De asemenea, indicarea exclusivă a genului proxim, fără precizarea diferenței specifice („joc de brîu", „feciorească", „bătută", „învîrtită", „horă" etc.) oferă numai vagi sugestii semantice, nu definiții propriu-zise, fapt pentru care lucrarea se situează la granița dintre „nomenclator" sau „indice" și „dicționar explicativ". Absența oricărei referințe cu privire la locul de unde au fost culese unele jocuri și inventarierea lor fără nici o altă mențiune privitoare la felul dansului nu aduce nici un element pentru cunoașterea mai bună a respectivului dans. Nu ar fi fost lipsită de interes specificarea, în cadrul definiției, a faptului că numele dansului este în același timp și numele melodiei după care se execută acel dans, știut fiind că, în practica lexicografică, schemele la această categorie de cuvinte urmăresc două planuri: unul coregrafic, celălalt muzical; în felul acesta, caracterul de dicționar coregrafic ar fi fost dublat de acela de dicționar muzical.

Parcurgerea atentă a paginilor *Dicționarului* relevă frumusețea, varietatea și expresivitatea denumirilor jocurilor noastre populare, evidențiind latura optimistă, umoristică, zeflemitoare, înclinată spre ironie a poporului nostru. Cîteva exemple numai vor convinge de adevărul celor spuse mai mult decît orice încercare de explicare a acestui fenomen: *Baba mea frumoasă nu e, Asta-i mîndra care-o viedz, Giocu cînd ciobanu și-a prăpădit oile*, respectiv, *Giocu cînd ciobanu și-a găsit oile, Un gioni mușat — mușat, Natînga de la Bălășești, Nebuna, Minioasa, Învîrtita dorului cu 24 „întorsături", Fata scurtă-n picioare, Tropotita, Viltoarea, Veselia tinereții, Zurzulia, Zvîcul cu strigături.*

Culegerea și organizarea într-un dicționar de specialitate a acestui inventar al jocurilor populare românești, transmise din generație în generație, este o întreprindere pe cît de interesantă și meritorie, pe atît de utilă și de binevenită.

Noiembrie 1980

LUIZA SECHE
Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[1] *Dicționarul jocurilor populare românești* (1931) figurează în bibliografia care a stat la baza *Dicționarului Academiei* (seria veche și seria nouă).

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române : gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea și predarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie. Revista publică, de asemenea, articole de lingvistică generală și consultații.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în 2 exemplare, dactilografiate la un rînd și jumătate. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la unu în continuare. Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul Consiliului de conducere cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 4 (patru) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Calea Victoriei nr. 125, sectorul 1

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția I. Coteanu, **Istoria limbii române**, vol. II, 1969, 464 p., 30 lei.
Sub redacția Al. Graur, **Gramatica limbii române**, vol. I și II, ed. a II-a revăzută și adău-
gită : Ilustrații, vol. I, 439 p., 20 lei ; vol. II, 589 p., 20 lei.
I. COTEANU, **Stilistica funcțională a limbii române**, 1973, 204 p., 10,50 lei.
* * * **Probleme de lingvistică generală.** Sub redacția : acad. Al. Graur și acad. I. Coteanu,
vol. VI, 1974, 144 p., 7,50 lei ; vol. VII, 1977, 127 p., 7,40 lei.
LUIZA SEICHE, **Lexicul artistic eminescian în limbină statistică**, 1974, 602 p., 30 lei.
* * * **Istoria științelor în România. Lingvistica.** Sub redacția : acad. Iorgu Iordan,
1975, 166 p., 7,50 lei.
* * * **Istoria științelor în România : Etnologia de Romulus Vuia**; Folcloristica
de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.
ION GHEȚIE, **Baza dialectală a românei literare**, 1975, 655 p., 48 lei.
* * * **Semantica lexicală. Abordare lingvistică-matematică.** Sub redacția : Solomon
Marcus, 1975, 288 p., 13,50 lei.
* * * **Dicționarul limbii române (DLR)**, tomul IX, **R**, 1975, 642 p., 91 lei.
ANCA GIURESCU, **Les mots composés dans les langues romanes**, 1975, 172 p., 9,75 lei.
* * * **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)**, 1975, 1 052 p., 150 lei.
* * * Corcal, **Paralitica slavo-română**, 1977, 1976, 780 p., 52 lei.
FLORA ȘUTEU, **Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești**, 1976, 244 p.,
11 lei.
Manuscrisul de la Ieud. Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mircea
Teodorescu și Ion Gheție, 1977, 208 p., 18 lei.
Sub redacția Al. Graur și Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română**, vol. II,
Predicate, 1978, 385 p., 25 lei.
H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe**, coeditare cu Société d'édi-
tion „Les belles lettres" — Franța, 1978, 401 p., 32 lei.
MIHAI MORARU și CĂTĂLINA VELCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii**
române vechi, Volumul I, **Cărțile populare laice**, partea I, 1976, 242 p., 19 lei ;
partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.
FL. MARCU și C. MANECA, **Dicționar de neologisme**, ed. a III-a, 1978, 1 168 p., 116 lei.
Sub redacția Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR)**,
tom XI, partea I, litera Ș, 1978, 272 p., 40 lei.
ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică**
comparată sud-est europeană, 1978, 255 p. + 16 pl. + 1 hartă, 20 lei.
* * * **Documente și însemnări românești din sec. XVI**, 1979, 500 p., 41 lei.

I.P. Informația — c. 2839

42 200

I.Ed 6. —

I.R., Anul XXX, nr. 2, București, p. 101 — 108, 1981

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția I. Coteanu, **Istoria limbii române**, vol. II, 1969, 464 p., 30 lei.

Sub redacția Al. Graur, **Gramatica limbii române**, vol. I și II, ed. a II-a revăzută și adăugită : tiraj nou, 1972, vol. I, 439 p., 20 lei ; vol. II, 589 p., 20 lei.

I. COTEANU, **Stilistica funcțională a limbii române**, 1973, 204 p., 10,50 lei.

*** **Probleme de lingvistică generală**. Sub redacția : acad. Al. Graur și acad. I. Coteanu, vol. VI, 1974, 144 p., 7,50 lei ; vol. VII, 1977, 127 p., 7,40 lei.

LUIZA SECHE, **Lexicul artistic eminescian în lumină statistică**, 1974, 602 p., 30 lei.

*** **Istoria științelor în România. Lingvistica.** Sub redacția : acad. Iorgu Iordan, 1975, 166 p., 7,50 lei.

*** **Istoria științelor în România :** Etnologia de Romulus Vulcănescu ; Folcloristica de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.

ION GHEȚIE, **Baza dialectală a românei literare**, 1975, 655 p., 48 lei.

*** **Semantica folclorului. Abordare lingvistică-matematică**, Sub redacția : Solomon Marcus, 1975, 268 p., 13,50 lei.

*** **Dicționarul limbii române (DLR)**, tomul IX, **R**, 1975, 642 p., 91 lei.

ANCA GIURESCU, **Les mots composés dans les langues romanes**, 1975, 172 p., 9,75 lei.

*** **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)**, 1975, 1 052 p., 150 lei.

*** Coresi, **Psaltirea slavo-română, 1577**, 1976, 780 p., 52 lei.

FLORA ȘUTEU, **Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești**, 1976, 244 p., 11 lei.

Manuscrisul de la Ieud. Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, 1977, 208 p., 18 lei.

Sub redacția Al. Graur și Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română, vol. II, Prefixele**, 1978, 385 p., 25 lei.

H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe**, coeditare cu Société d'édition „Les belles lettres" — Franța, 1978, 401 p., 32 lei.

MIHAI MORARU și CĂTĂLINA VELCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii române vechi**, Volumul I, **Cărțile populare laice**, partea I, 1976, 242 p., 19 lei ; partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.

FL. MARCU și C. MANECA, **Dicționar de neologisme**, ed. a III-a, 1978, 1 168 p., 116 lei.

Sub redacția Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR)**, tom XI, partea I, litera **Ș**, 1978, 272 p., 40 lei.

ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană**, 1978, 255 p. + 16 pl. + 1 hartă, 20 lei.

*** **Documente și însemnări românești din sec. XVI**, 1979, 500 p., 41 lei.

LR, Anul XXX, nr. 2, București, p. 101 — 198, 1981

I. P. Informația — c. 2839

42 200

Lei 6. —

8251 Astra.

LIMBA ROMÂNĂ

3

ANUL XXX

1981

mai — iunie

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

1990

IUL. 2005

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. *IORGU IORDAN* — *redactor-şef*
FLORA ŞUTEU — *redactor-şef adjunct*
MIOARA AVRAM
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — *membru al Colegiului de redacţie*
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
CONSTANTIN JALBĂ — *membru al Colegiului de redacţie*
ION POPESCU
MARIUS SALA
LAURA VASILIU — *secretar responsabil de redacţie*

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentele dv.

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), Calea Victoriei nr. 125, sectorul 1, 79717 Bucureşti.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la I L E X I M, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137, telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie, nr. 3.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue « Limba română » paraît 6 fois par an. Le prix d'un abonnement annuel est de 30 $.

Toutes commandes de l'étranges pour les travaux parus aux Editions de l'Academie de la République Socialiste de Roumanie seront adressées à :

I L E X I M, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137, telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie, nr. 3.

Adresa redacţiei :
str. Spiru Haret nr. 12
79638 Bucureşti, sectorul 1
Telefon : 33.34.40, int. 265

EDITURA ACADEMIEI R.S.R.
Calea Victoriei nr. 125
79717 Bucureşti, sectorul 1
Telefon : 50.76.80

I 8251.

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XXX 1981 Nr. 3
mai—iunie

-- ULU 2014
2022

SUMAR

VOCABULAR

ION NUȚĂ, De la nume proprii la nume comune în terminologia viticolă . . . 201
ION CALOTĂ, Compuse și derivate de la numele Caragiale 211
Note etimologice (ANDREI AVRAM, EMIL VRABIE) 215

LIMBĂ LITERARĂ ȘI STILISTICĂ

GH. CHIVU, Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640—1780). IV. Stilul textelor medicale 221
EMESE KIS, ELISABETA MOLDOVEANU, GÉZA KIS, Dinamica expresivității în comunicarea verbală a muncitorilor din întreprinderea mecanică Cugir. 233

ISTORIA LIMBII

PAVEL BINDER, Semnificația veche a termenului *munte* pe baza datelor istorice (sec. XVI—XVIII), cu privire specială la Munții Cibinului 237
ION CIOCEA, Folosirea unor nume din documentele slavone 245

ONOMASTICĂ

SIMION DĂNILĂ, Numele orașului Lugoj 251
TEODOR OANCĂ, Toponime provenite din antroponime în Cîmpia Băileștiului 255

CULTIVAREA LIMBII

STELIAN DUMISTRĂCEL, Limbă literară și dialect în mediul școlar 261

NOTE ȘI COMENTARII

ST. SEMČINSKIJ, Note lingvistice 281
IORGU IORDAN, Din nou despre *toporaș* 287
PETRU ZUGUN, Cîteva precizări 289
VICTOR IANCU, O problemă controversată : pluralul românesc în consoană palatalizată 291

CONSULTAȚII

DAN SLUȘANSCHI, Limba daco-geților în cadrul ei indo-european 297

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

32131.

GH. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, București, Editura Albatros, 1980 *(Katalin Dumitrașcu)* 301

VASILE BREBAN, *Dicționar al limbii române contemporane de uz curent*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980 *(Lucreția Mareș)*. 304

STELIAN DUMISTRĂCEL, *Lexic românesc — Cuvinte, metafore, expresii*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980 (Elena Petruc) 305

DE LA NUME PROPRII LA NUME COMUNE ÎN TERMINOLOGIA VITICOLĂ

DE

ION NUȚĂ

0. Problema numelor proprii devenite apelative a format subiectul unor lucrări [1] care au analizat atît evoluția semantică a acestora cît și procedeele prin care s-a realizat această trecere. Deoarece aspectele teoretice ale problemei au fost discutate și adesea rezolvate, lucrarea de față își propune să analizeze numai unele formații întîlnite în terminologia viticolă referitoare la varietățile de struguri, pe baza unui material în cea mai mare parte inedit, înregistrat de pe întreg teritoriul dacoromân, în urma unor anchete directe și indirecte efectuate cu un chestionar special de viticultură. Ea reunește cuvinte rezultate din *conversiunea* numelui propriu în nume comun *(galdă < Galda)*, *derivate* cu sufixe *(băbească < Babele)* și exemple în care se observă *substituirea* sufixului toponimic colectiv *-ești* cu singularul lui adjectival feminin *-ească (costească < Costești)*. Cuvintele, grupate alfabetic în două mari capitole, vor fi însoțite de categoria gramaticală corespunzătoare și de scurte definiții, stabilindu-se, de asemenea, etimologia și, cînd este cazul, aria lor de răspîndire. În note se vor indica numai lucrările de lingvistică și cele cuprinse în bibliografia DLR în care termenul apare. Cele care nu au astfel de indicații provin din anchetele efectuate de noi, iar unele dintre ele se întîlnesc numai în tratate de viticultură și ampelografie.

I. CREAȚII PE TERENUL LIMBII ROMÂNE

1. De la toponime

1.1. De la numele unor localități, centre viticole cunoscute. Cuvintele, cu mici excepții *(băbească, fetească)*, se întîlnesc într-o zonă limitată, pe raza județului în care se află localitatea de la care derivă numele comun. Ele au înțelesul inițial de „struguri cultivați în (la)... sau

[1] Carlo Tagliavini, *Divagazioni semantiche rumene*, în „Archivum romanicum", XII, 1928, 161—231 și XIII, 1932, 171—214; Al. Graur, *Nume de persoane*, București, 1965, 151—161; Fulvia Ciobanu, *Cîteva observații despre articularea substantivelor proprii cu articolul nehotărît în limba română actuală*, în *Omagiu lui Alexandru Rosetti*, București, 1965, 119—122; B. E. Vidos, *Noms de villes et de provinces flamands et néerlandais devenus noms communs dans les langues romanes*, în *Prestito, espansione e migrazione dei termini tecnici nelle lingue romanze e non romanze*, Firenze, 1965, 185—209; Fulvia Ciobanu, *Substantive proprii devenite comune*, în LL, 12, 1966, 283—293; Bruno Migliorini, *Del nome proprio al nome comune*, Firenze, 1968; Al. Graur, *Nume de locuri*, București, 1972, 125—144; Eugen Câmpeanu, *Substantivul. Studiu stilistic*, București, 1975, 116—118; Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, București, 1975; Elena Barborică, *Nume proprii devenite apelative*, în LL, vol. I, 1978, 75—77.

aduși din (de la)...'' : ***băbésc, -eáscă***[2], *băbești*[3] (și var. : ***băbáscă***[4], ***babáscă***[5]) adj., s.m. și f. „(varietate de struguri) care are ciorchinele ramificat și bobul sferic, ușor turtit, negru-albăstrui sau violet-închis, mai rar alb-gălbui'' (de la *Babe(le)*, sat și schit lîngă Odobești, unde se cultiva în vechime vița de vie[6]. Dicționarele limbii române îl derivă greșit din *babă* + suf. *-esc)*: Moldova; ***bohotînă*** adj. „care are boabele mari, rare, de culoare verzuie, cu pielița tare'' (< *Bohotin*, sat, com. Răducăneni, jud. Iași): Iași, Vaslui; ***búcovă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, rare, de culoare albă-verzuie'' (< *Bucov*, sat, municipiul Ploiești, jud. Prahova): Buzău, Prahova; ***ceptúră*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mărunte, dese, de culoare ruginie'' (< *Ceptura*, sat, jud. Prahova): Dîmbovița, Prahova; ***córcovă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, de culoare neagră'' (< *Corcova*, sat, jud. Mehedinți): Dolj, Mehedinți; ***costeáscă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele dese, de culoare neagră'' (de la *Costești*, oraș, jud. Argeș): Argeș, Olt; ***coteáscă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele rotunde, de culoare galbenă'' (de la *Cotești*, sat, jud. Vrancea): Galați, Vrancea; ***cotnáre***[7] (și var.: *cotnáră*, *cotnăreá*, *cotnureá*[8]) adj., s.f. „(varietate de struguri) cu boabele mari, rotunde, de culoare albă-verzuie, care plesnesc la maturitate, mai ales din cauza ploilor; g r a s ă'' (< *Cotnari*, sat, jud. Iași); ***crásnă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mici, dese, de culoare neagră'' (< *Crasna*, sat, jud. Vaslui): Iași, Vaslui; ***fetésc, -eáscă***,[9], *fetești* adj., s.m. și f. „(varietate de struguri) cu bobul bătut, mărunt, apos, de culoare albă sau neagră''[7] (de la *Fetești*, sat, com. Scobinți, jud. Iași, situat între Cotnari și Hîrlău, cu podgorii menționate încă din secolul al XV-lea[10]. Dicționarele limbii consideră greșit cuvîntul derivat din *fată* + suf. *-esc-*. Ulterior însă, au apărut izolat și unele denumiri noi în care se recunoaște părerea larg răspîndită că denumirea soiului de struguri este formată de la apelativ și nu de la numele topic: *fată*, *fetică*[11], *fetișoară*[12], *fetiță*[13], *poama fetei*[14],

---

[2] *Poamă băbească:* HEM III 2781; TDRG; DA; CADE; BORZA, D. 182. *Băbească:* HEM III 2781; DA; CADE; BORZA, D. 182; DEX.

[3] *Struguri băbești:* H VI 220^{v}, XIII, 206^{v}, XV 496^{v}.

[4] *Poamă bábască:* H XIII 2^{v}, 289^{v}, 468^{v}; HEM III 2781; DA. *Băbască:* H VI 171^{r}, XIII, 2^{v}, 23^{v}, 480^{v}, 508^{r}; HEM III 2781; Nic. Densușianu, *Chestionarul istoric*, ms. 4551, 301^{v}, 323^{v}, 325 (în continuare, D, ms....); DA; C. GIURESCU, P.O. 94, 100.

[5] *Poamă babascá:* H XIII 79^{r}, 324^{r}; HEM III 2781. *Struguri de poamă babască:* H XIII 387^{v}. *Babascá:* H XIII 247^{v}, 268^{r}; D, ms. 4551, 333^{v}; HEM III 2781.

[6] Cf. C. GIURESCU, P.O. 22, 24, 25, 65, 93; C. Cihodaru, *Podgoriile de la Cotnari și Hîrlău în economia Moldovei din secolele XV—XVIII*, în „Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza'' din Iași (serie nouă), secțiunea III (Științe sociale), a. Istorie, tomul X, 1964, p. 4.

[7] *Poamă cotnare:* H XV 3^{r}; BORZA, D. 182.

[8] *Cotniurea: Catechismul calvinesc*, ed. George Barițiu, 1879, p. 15.

[9] *Poamă fetească:* H VIII$_1$ 96^{v}; BORZA, D. 182. *Strugure de poamă fetească:* H VIII$_1$ 70^{r}. *Fetească:* H VIII$_1$ 108^{v}, 165^{v}, VIII$_2$ 89^{v}; DAME, T$_2$ 28; TDRG; DA; LTR^{2}, 7, 555; C. GIURESCU, P.O. 94; MDE 362; DEX.

[10] Cf. C. Cihodaru, *art. cit.*, p. 4; Gh. Ungureanu, Gh. Anghel, Const. Botez, *Cronica Cotnarilor*, București, 1971, p. 52, 59, 67, 103, 242, 244.

[11] H VIII$_2$ 108^{v}.

[12] BORZA, D. 182.

[13] I. IONESCU, M. 369.

[14] H III 207^{v}, 305^{v}, XIV 348^{v}, 358^{v}, 415^{v}, 463^{r}, XVI 320^{r}; LTR^{2}, 7, 555; BORZA, D. 182; D, ms. 4549, 170^{r}, ms. 4551, 513^{v}, ms. 4552, 370^{r}, ms. 4553, 41^{v}, 75^{v}, 91^{v}.

etc.)[15]; ***gáldă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mărunte, zemoase, de culoare neagră" (< *Galda*/ de Jos, de Sus/, jud. Alba): Alba, Sibiu; ***gîrbovă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele rare, de culoare roșiatică" (< *Gîrbova*/ de Jos, de Sus/, oraș Aiud, jud. Alba): Alba; ***greábănă*** s.f. „varietate de struguri cu ciorchinele ramificat, bobul sferic, de culoare neagră" (<*Greabănu*, sat, jud. Buzău): Buzău, Prahova; ***iveáscă*** adj., s.f. „(varietate de struguri) care are boabele mărunte, dese, de culoare gălbuie" (< *Ivești*, sat, jud. Galați): Brăila, Galați; ***lechínță*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, de culoare albă-verzuie" (< *Lechința*, sat, jud. Bistrița-Năsăud); ***lípov***[16], ***-ă*** s.m. și f. „varietate de struguri timpurii, cu boabele mari, sferice, rare, de culoare albă-gălbuie" (< *Lipova*, oraș, jud. Arad. Pentru atestările din Dolj, Olt și Teleorman, vezi și *Lipovu*, sat, jud. Dolj. Pentru Banat, cf. și scr. *Lȉpov*, toponim care formează o serie de derivate, numele unor varietăți de struguri ca: *lipovcínă*, *lipovínă* etc.; vezi Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, II, Zagreb, 1972, p. 305); ***măcínă*** adj., s.f. „(varietate de struguri) care are boabele dese, mărunte, de culoare cenușie" (< *Măcin*, oraș, jud. Tulcea); ***măderát***, ***-ă*** adj., s.f. „(varietate de struguri) cu boabele mici, dese, de culoare albă" (< *Măderat*, sat, com. Pîncota, jud. Arad): Banat; ***mănărádă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele dese, alungite, de culoare verzuie" (< *Mănărade* — Blaj, jud. Alba); ***mínișă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele de mărime mijlocie, rare, rotunde, de culoare albă sau neagră" (< *Miniș*, sat, com. Ghioroc, jud. Arad): Arad, Bihor; ***nazárcă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mărunte, de culoare gălbuie" (de la *Nazarcea*, sat, com. Poarta Albă, jud. Constanța); ***nicoreáscă***[17] și ***necoreáscă***[18] adj., s.f. „(varietate de struguri) care are boabele de mărime mijlocie, dese, de culoare albă-verzuie" (de la *Nicorești*, sat, jud. Galați): Moldova; ***odobeáscă***[19] s.f. „varietate de struguri cu boabele rotunde, cu coaja groasă și miezul puțin apos, de culoare albă-gălbuie; *galbenă*" (de la Odobești, oraș, jud. Vrancea): Moldova; ***oltínă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele rotunde, de culoare albă-verzuie" (< *Oltina*, sat, jud. Constanța); ***óstrovă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mărunte, rotunde, de culoare albă-verzuie" (<*Ostrov*, sat, jud. Constanța); ***pîhneáscă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, sferice, de culoare alburie" (de la *Pîhnești*, sat, com. Arsura, jud. Vaslui); ***pleáșă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mici, rare, de culoare galben-verzuie" (< *Pleașa*, sat, com. Bucov, jud. Prahova); ***rîmnícă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, dese, tari, de culoare neagră" (de la *Rîmnicu Sărat*); ***sarícă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, rare, de culoare albă" (cu accentul schimbat, < *Sárica*, centru viticol în N Dobrogei): Tulcea; ***sáscă***[20]

[15] Și traducerile germană și maghiară, *Mädchentraube*, *Leányka* sau *Leánykaszölö* „fetească", reflectă părerea susmenționată că denumirea acestei varietăți de struguri ar avea la bază substantivul *fată*.

[16] H XI 5[r], 16[r], 177[r], 246[r], XIV 150[v]; D, ms. 4547, 269[v], ms. 4548, 263[r], 320[r], ms. 4557, 131[v]; BORZA, D. 182. *Lipov alb:* H XI 5[r], XIV 186[r]. *Lipov galben:* H XI 5[r].

[17] D, ms. 4551, 317[r].

[18] H XV 88[v], 306[r], 328[v], 335[v], 390[v].

[19] JIPESCU, O. 54; D, ms. 4549, 10[r]; DDRF; DLR.

[20] JIPESCU, O. 53; H IV 8[r], 26[r], 100[v], 115[r], 152, 245[v], XI 311[r], 362[v], XVI 395[r]; HEM I 755, II 2133; D, ms. 4546, 294[v]; DDRF; ȘĂINEANU, D. U.; BORZA, D. 182; C. GIURESCU, P. O. 94.

adj., s.f. „(varietate de struguri) care are boabele mari, rare, de culoare albă-cenușie, cu gust acru" (< *Sasca*, jud. Caraș-Severin; pentru atestările din alte localități, cf. *sască*, femininul lui *sas*, cu sensul de „struguri aduși sau cultivați de către sași"); ***săúcă*** s.f. „varietate de struguri cu bobul mare, negru-roșcat" (< *Săuca*, sat, jud. Satu Mare); ***șárdă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mărunte, de culoare roșiatică" (< *Șard*, sat, com. Ighiu, jud. Arad); ***șarîngă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele rotunde, bătute, de culoare albă-cenușie" (< *Șarînga*, sat, com. Pietroasele, jud. Buzău); ***șéică*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mărunte, dese, de culoare albă-gălbuie" (< *Șeica* /Mare, Mică/, sat, jud. Sibiu); ***tîrnávă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele rotunde, mari, de culoare albă-gălbuie" (< *Tîrnava*, sat, municipiul Mediaș, jud. Sibiu); ***tohánă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mici, bătute, de culoare albă" (< *Tohani*, sat, com. Gura-Vadului, jud. Prahova); ***uricánă*** s.f. „varietate de struguri cu ciorchinele ramificat, cu boabele sferice, de culoare neagră" (< *Uricani*, sat, com. Miroslava, jud. Iași); ***vișánă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele bătute, de culoare albă-verzuie" (< *Vișan*, sat, com. Bîrnova, jud. Iași).

1.2. De la nume de locuri cultivate cu viță de vie, creații ocazionale, care reprezintă sinonimele unor denumiri cu o răspîndire largă. Ele sînt specifice numai localității în care circulă toponimul respectiv și au sensul de „struguri (poamă) din viile de la...": ***agápă*** adj. (de la *Agapia*, teren cultivat cu vii de Cotnari, fostă proprietate a Mănăstirii Agapia; vezi *fetească*); ***boureáncă*** s.f. (de la *Boureni*, loc la Cotnari, unde au fost viile schitului Boureni; vezi *tămîioasă*); ***cătălínă*** adj. (< *Cătălina*, deal cultivat cu vii de Cotnari; vezi *fetească*); ***liteáncă*** s.f. (< *Liteanca*, deal cu vii la Cotnari; vezi *fetească*); ***paraclís, -ă*** adj. (< *Paraclis*, teren cultivat cu vii la Cotnari; vezi *grasă*); ***răzoáră*** s.f. (de la *Răzoare*, zonă viticolă în podgoria Odobești; vezi *galbenă*); ***sărátă*** adj. (< *Sărata*, deal cultivat cu vii la Cotnari; vezi *grasă*); ***șárbă*** s.f. (< *Șarba*, deal cultivat cu vii la Odobești; vezi *galbenă*); ***țigláie*** s.f. (de la *Țiglăile* /*lui Baltă*/, deal cu vii la Cotnari; vezi *grasă*); ***țombrícă*** s.f. (< *Țombric*, deal cultivat cu vii la Cotnari; vezi *grasă*).

1.3. Cuvinte identice ca formă cu numele locuitorilor (și adjectivele) derivate de la nume de locuri (sat, provincie, țară), care, printr-o derivare independentă provin direct de la acel substantiv propriu, indicînd originea locală a soiului de viță de vie. Cele mai multe sînt formate cu sufixul *-(e)an(ă), -(e)ancă*, folosit adesea la derivarea numelor comune de la nume proprii, care nu conferă derivatului sensul de „persoană din localitatea x", ci acela, mai general, de „din localitatea x", indiferent că se aplică persoanelor (cazul cel mai frecvent) sau diferitelor obiecte specifice localității. Atît informațiile date de subiecți cît și datele istorice privind adaptarea în diferite zone geografice a soiurilor de viță dovedesc faptul că sensul acestora este de „struguri aduși din (de la)... sau cultivați în (la)..." și nu acela de „struguri aduși sau cultivați de locuitorii numiți...": ***american -ă*** [21], *americáni* [22] adj., s.f. „nume dat, în general, tuturor strugurilor care sînt altoiți sau, în centrele mari viticole ale țării, produ-

[21] GL. OLT. 3.
[22] BORZA, D. 182.

cători direcți americani și franco-americani" (de la *America*); ***ardeleánă*** și ***ardeleáncă***[23] s.f. „varietate de struguri rămuroși, cu bobul mare, rotund, de culoare verde-gălbuie" (de la *Ardeal*): NV Transilvaniei; ***basarabeáncă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele de mărime mijlocie, apoase, de culoare albă-rozie" (de la *Basarabia*): Moldova, jud. Tulcea; ***bănățeánă***[24] s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, de culoare albă" (de la *Banat*): Banat; ***belgiánă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, rare, de culoare albă-gălbuie" (de la *Belgia*): Alba; ***buzoiáncă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele dese, de culoare gălbuie" (de la *Buzău*); ***cîrlogán***[25]**,-ă** și ***cîrlogáncă***[26], ***cărlogáncă***[27] adj., s.m. și f. „(varietate de struguri) cu boabele mari, cărnoase, rare și lunguiețe, de culoare albă sau neagră; *crîmpoșie*" (de la *Cîrlogani*, sat, com. Bălcești, jud. Vîlcea); ***cotnăreánă*** și ***cotnăreáncă*** adj., s.f. (de la *Cotnari*; vezi *cotnáre*); ***daneșán***, **-ă** și ***dănășeánă***[28], ***daneșáncă*** adj., s.f. „(varietate de struguri) cu boabele de mărime mijlocie, dese, de culoare gălbuie; galbenă de Ardeal" (de la *Daneș*, sat, jud. Mureș): Alba, Mureș, Vîlcea; ***dobrogeánă*** și ***dobrogeáncă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, bătute, de culoare albă sau neagră" (de la *Dobrogea*); ***drăgăș(e)áncă*** și ***drăgășeneáncă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele de mărime mijlocie, bătute, de culoare albă sau neagră" (de la *Drăgășani*, oraș, jud. Vîlcea); ***dunăreánă***[29] și ***dunăreáncă***[30] s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, rare, de culoare albă" (de la *Dunărea*); ***focșeneánă*** și ***focșeneáncă***[31], ***focșăneáncă***[32] s.f. „varietate de struguri cu boabele mărunte, dese, de culoare neagră" (de la *Focșani*); ***hușáncă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, rare, de culoare galbenă; zghiară" (de la *Huși*): Vaslui; ***italián***, **-ă**[33] și ***italiáncă*** adj., s.m. și f. „(varietate de struguri) cu boabele mici, rare, de culoare albă" (de la *Italia*): Iași, Vîlcea; ***lugojánă*** și ***logojánă***[34] s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, bătute, de culoare neagră; cadârcă" (de la *Lugoj*): Banat; ***macedoneánă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele de mărime mijlocie, rare, de culoare neagră" (de la *Macedonia*): Iași; ***munteáncă***[35] s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, zemoase, de culoare neagră" (de la *Muntenia*): Hunedoara; ***nemțeánă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele dese, rotunde, de culoare gălbuie" (de la *Neamț*): Iași; ***romașcánă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mărunte, rare, de culoare roșiatică" (de la *Roman*): Bacău, Neamț; ***sibiánă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mici, bătute, de culoare albă-verzuie" (de

---

[23] *Ibidem.*

[24] H XVIII 291^{v}; HEM III 3189—3190; DA (vezi *coada oii*).

[25] H V 88^{v}; DA.

[26] JIPESCU, O. 54; H XVI 41^{r}; D, ms. 4547, 393^{r} 410^{v}, 422^{v}, 442^{r}, ms. 4548, 123^{r}, 207^{r}; DDRF; DA; BORZA, D. 182.

[27] D, ms. 4547, 316^{r}, 393^{r}, 427^{r}.

[28] BORZA, D. 182.

[29] D, ms. 4552, 365^{v}.

[30] H VIII$_1$ 5^{v}, VIII$_2$ 11^{v}, 15^{v}, 117^{r}; D, ms. 4552, 151^{r}, 391^{r}. *Dunoreancă:* D, ms. 4552, 442^{v}. *Poamă dunăreancă:* H VI 63^{r}, VIII$_2$ 15^{r}; BORZA, D. 182.

[31] H II 125^{r}.

[32] D, ms. 4545, 240^{v}; DAME, T$_2$; DA.

[33] GL.-OLT. 49; BORZA, D. 182.

[34] D, ms. 4554, 89^{v}.

[35] BORZA, D. 182.

la *Sibiu)*; ***somoveánă*** [36] și ***somoveáncă*** [37] adj., s.f. „(varietate de struguri autohtoni, dobrogeni) care are bobul sferic, pielița subțire, miezul zemos, de culoare cenușie-vineție, uneori albă" (de la *Somova*, sat, jud. Tulcea); ***șegărceáncă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, bătute, rotunde, de culoare roșiatică" (de la *Șegarcea*, oraș, jud. Dolj); ***tîrnăveáncă*** s.f. (de la *Tîrnava*; vezi *tîrnávă*).

Formațiile care nu recurg la *-ean, -eancă* indică originea sau proveniența numai în raport cu o anumită țară: ***austriác, -ă*** adj., s.m. și f. „(varietate de struguri) care are boabele mari, rotunde, de culoare albă" (de la *Austria*): Bistrița-Năsăud, Suceava; ***bulgár, -ă*** [38] și ***bulgárcă*** adj., s.m. și f. „(varietate de struguri) cu boabele mari, rare, de culoare albă sau neagră; a f u z-a l i" (de la *Bulgaria*): Botoșani, Buzău, Iași; ***francézǎ*** adj., s.f.„ (varietate de struguri) cu boabele mari, rare, de culoare albă" (de la *Franța*): Arad; ***frînc, -ă*** și ***franc, -ă*** adj., s.m. și f. „(varietate de struguri) cu boabele rotunde, bătute, mărunte, tari, pline de must, de culoare albă sau neagră; *mustoasă*" (de la *Franchia* = Franța; vezi și unele derivate în *-uș(ă), -iu(-ie), -iș(ă)* etc.; *frîncúș, -ă, frînchiș, -ă* etc., atestate în special în DA, SCRIBAN, D., CADE, H I—XVIII și D, ms. 4545, 4549—4552); ***greácă*** [39] adj., s.f. „(varietate de struguri) cu boabele mari, rare, de culoare albă sau galben-verzuie" (de la *Grecia*): Gorj; ***română*** și ***româncă*** adj., s.f. „(varietate de struguri autohtoni) cu boabele mari, de culoare albă sau neagră" (de la *România*): Muntenia, Transilvania.

1.4. Substantive și adjective identice ca formă cu derivatele de la nume de locuitori (*grecesc* „propriu grecilor"), dar care provin direct de la numele propriu (*grecesc* „din Grecia"): ***basarabeáscă*** s.f. (vezi *basarabeáncă*): Moldova; ***bulgărésc, -éască*** [40] adj., s.f. (vezi *bulgară*): Iași, Prahova; ***focșăneáscă*** s.f. (vezi ***focșeneáncă***); ***franțuzeáscă*** și ***franțuzáscă*** [41] s.f. (vezi *franceză*); ***grecésc*** [42], ***-éască*** [43] adj., s.f. (vezi *greacă*): Moldova, Buzău; ***leșésc*** [44], ***-éască*** [45] adj., s.f. „(struguri aduși din *Țara Leșească*) cu boabele mari, rare, de culoare albă-gălbuie): Iași, Mehedinți, Tulcea; ***moldoveneáscă*** adj. „care are boabele mărunte, dese, moi, de culoare albă" (de la *Moldova*): Vaslui, Vrancea; ***munteneáscă*** [46] s.f. (vezi *munteáncă*): Iași, Alba; ***nemțésc-éască, nemțești*** [47] adj., s.f. „(varietate de struguri aduși din *Țara Nemțească*) cu boabele mărunte, de culoare albă": Transilvania; ***românésc, -éască*** [48] adj., s.f. (vezi *română*); ***ruseáscă***

---

[36] D, ms. 4553, 82v. *Somoveancă albă:* H XIV 395v. *Poamă somoveancă:* D, ms. 4553, 41r.

[37] *Strugure de poamă bulgară:* H VIII$_1$ 69v

[38] D, ms. 4547, 134r. 137v, 148v, 157r, 212r, 224v. *Greacă verde:* D, ms. 4547, 176r. *Greacă galbenă:* D, ms. 4547, 176r.

[39] H VIII$_1$ 5v, 108v, 141v. *Bulgărească (albă și neagră):* D, ms. 4554, 89v. *Poamă bulgărească:* BORZA, D. 182.

[40] D, ms. 4552, 97r.

[41] *Strugure grecesc:* BREZOIANU, A. 352.

[42] H XVI 223v; D. ms. 4551, 346r, 477r. *Poamă grecească:* BORZA, D. 182.

[43] JIPESCU, O. 54.

[44] H XI 73r; D, ms. 4547, 381r, 393r; BORZA, D. 182.

[45] H XVII 61r; HEM II 1531; DLR.

[46] *Struguri nemțești:* H XVII 61r; BORZA, D. 182.

[47] TD. OLT. 382; BORZA, D. 182.

s.f. „varietate de struguri cu boabele mici, rare, de culoare neagră" (de la *Rusia*): Botoșani; ***turcésc*** [49], ***-eáscă***, [50], *turcești* [51] adj., s.m. și f., „(varietate de struguri adusă din Turcia) cu boabele mari, cărnoase, de culoare albă sau neagră" (de la *Turcia*): Moldova, Muntenia.

2. De la **nume de persoană** cu înțelesul inițial de „struguri din (cultivați în) via (lui)..." : ***axinteáscă*** s.f. (de la *Axinte*, fost proprietar de vie la Cotnari; vezi *grasă*); ***băldie*** adj. (de la *Băldi* [52]; vezi *băldoáie*); ***băldoáie*** [53] adj., s.f. „(varietate de struguri) cu boabele rotunde, în general mari, puțin îndesate pe ciorchine, de culoare albă sau neagră" (< *Băldi* + suf. *-oaie*): Argeș, Dîmbovița, Olt; ***băldováie*** [54] s.f. (< *Baldovin* + suf. *-aie*; vezi *băldoaie*); ***béldie*** adj. (< *Beldi(e)*; vezi *băldoaie*); ***boldeánă*** [55] s.f. (< *Bold, Boldan, Boldea* + suf. *-eană*; vezi *băldoaie*); ***damaschín*** s.m. „varietate de struguri cu boabele mari, rare, de culoare albă-gălbuie" (< *Damaschin*): Alba; ***hárhasă*** adj. (de la *Harhas*, fost proprietar de vie la Cotnari; vezi *fetească*); ***iacoveáscă*** s.f. (de la *Iacovache*, fost proprietar de vie la Cotnari; vezi *grasă*); ***lăsculeásă*** [56] și ***lăsculeáscă*** [57] s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, dese, de culoare albă, care se coace tîrziu" (< *Lascu(l)* + suf. *-easă*): Olt, Teleorman; ***roznováncă*** s.f. (< *Roznovan*, fost proprietar de vie la Cotnari; vezi *grasă*); ***sturzáncă*** s.f. (de la *Sturza*, fost proprietar de vie la Cotnari; vezi *tămîioasă*); ***terentoásă*** adj. (de la *Terente*, fost proprietar de vie la Cotnari; vezi *fetească*); ***trófină*** [58] adj. „care are boabele mici, de culoare albă" (< *Trofin*): Iași; ***vlădoiáncă*** s.f. (< *Vlădoianca*, fostă proprietăreasă de vie la Cotnari; vezi *grasă*); ***voiculeáscă*** [59], ***voiculeáncă*** [60] și ***voiculeásă*** [61] s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, rare, apoase, de culoare albă-cenușie" (< *Voicu(l)* + suf. *-ancă -eas(c)ă*): Dîmbovița; ***zăsăneáscă*** și ***zosăneáscă*** s.f. „varietate de struguri cu boabele sferice, de culoare verde-gălbuie" (de la *Zosăn, Zosin*): Iași, Huși — Vaslui.

II. ÎMPRUMUTURI

0. Cele mai importante și mai numeroase împrumuturi sînt neologismele de origine franceză sau intrate prin filieră franceză, primele apărute în limbă începînd cu sfîrșitul secolului al XIX-lea. Sînt denumiri pentru

---

[49] JIPESCU, O. 53.

[50] H VIII$_2$ 89^v, 152^r, 250^r, IX 230^r, XI 311^r, XIII 335^r, 387^v, 468^v, 508^r, XVI 271^r, 395^r; ȘĂINEANU, D. U.; PAMFILE, I. C. 217; BORZA, D. 182. *Poamă turcească:* H VIII$_2$ 133^r, XIII 216^v, 324^r; D, ms. 4552, 403^r; BORZA, D. 182.

[51] *Struguri turcești:* H XIII 216^v.

[52] Pentru numele: *Băldi, Baldovin, Beldi(e), Bold, Boldan, Boldea, Damaschin, Zosin* ș.a., vezi N. A, Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963.

[53] JIPESCU, O. 54; H XI 39^r; HEM III 2378, 3025; D, ms. 4548, 101^v, 200^v; DA; CADE. *Baldoaie:* BORZA, D. 182.

[54] JIPESCU, O. 54; HEM III 2378, 3025; DA; CADE.

[55] H XVIII 291^v; HEM III 3190; DA.

[56] JIPESCU, O. 54; H XI 5^r, XIV 103^r; D, ms. 4548, 232^r, ms. 4557, 38^v; SFC VI 120. *Lasculeasă:* H XIV 71^v.

[57] BORZA, D. 182.

[58] *Poamă trofină:* H VIII$_1$ 96^v

[59] C. GIURESCU, P. O. 94, nota 5.

[60] BORZA, D. 183.

[61] JIPESCU, O. 53; H IV 115^r, 152^v, 245^v; HEM II 2133, III 3025; SFC VI 120.

hibrizi americani și franco-americani, creații care și-au luat numele fie de la o localitate unde a fost creat sau s-a cultivat pentru prima dată soiul de struguri pe care îl denumește, fie de la numele unor viticultori care au realizat cei dintîi hibridul sau varietatea de struguri altoită sau care au introdus soiul respectiv în cultură.

1. De la toponime: *alicánt* [62], **-ă** adj., s.m. și f. „(varietate de struguri rămuroși) cu boabele dese, rotunde, zemoase, de culoare neagră" (< fr. *Alicante/Bouschet/* < *Alicante*): Dolj, Iași, Prahova; ***bordó*** [63] și ***bordún*** [64] adj., s.m. „(varietate de struguri) care are boabele mari, de culoare neagră" (< fr. *Bordeaux* < *Bordeaux*): Moldova, Muntenia, Oltenia; ***delvár, -ă*** și ***delavár, -ă, delivár, -ă*** etc. adj., s.m. și f. „(varietate de struguri) cu boabele mărunte, de culoare albă sau roz" (< fr. *delaware* < *Delaware*, localitate americană unde a fost creată varietatea respectivă): Moldova; ***hambúrg*** [65], **-ă** adj., s.m. și f. „(varietate de struguri) cu boabele rare, ușor sferice, cu pielița groasă, de culoare neagră-violacee" (< fr. */muscat de/Hamburg* < *Hamburg*): Muntenia, Moldova; ***íschie*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, sferice, de culoare albă-gălbuie" (< it. *ischia* < *Ischia*, insulă în Italia unde se cultivă viță de vie): Prahova; ***madéră*** s.f. „varietate de struguri cu boabele mari, rare, de culoare neagră" (< port. *madera* < *Madeira (Madera)*, arhipelag în Oceanul Atlantic, constituind o provincie a Portugaliei, unde se cultivă vița de vie) Banat; ***malágă*** s.f. „varietate de struguri cu bobul mare, roșu-închis" (< sp. *malaga* < *Malaga*, oraș în Spania): Muntenia; ***opórto*** și ***pórto*** [66] s.m. „varietate de struguri cu boabele bătute, negre-albăstrui" (< port. *(o)porto* < *Porto (Oporto)*, oraș în Portugalia): Banat, Moldova, Muntenia; ***șaslá*** [67] *(șaslă, ceaslá* [63], *ceaslă)* adj., s.f. „(varietate de struguri) cu boabele de mărime mijlocie, nu prea dese, sferice, de culoare galbenă-aurie sau roz" (< fr. *chasselas* < *Chasselas*, sat în Franța unde s-a cultivat pentru prima oară specia de struguri pe care o denumește [69]): Moldova, Muntenia.

2. De la antroponime

2.1. Nume de viticultori, creatori de soiuri de struguri: ***bușét, -ă*** adj., s.m. și f. (< fr. */Alicante/Bouschet* < *Bouschet*; vezi *alicantă*); ***castél, -ă*** adj., s.m. și f. „(varietate de struguri, hibrid franco-american) care are bobul alb, rotund și dulce" (< fr. *castel* < *Castel*): Bihor, Botoșani, Iași; ***cudérc, -ă*** [70] adj., s.m. și f. „(varietate de struguri hibrizi) cu boabele roșiatice, albe sau negre, ovale, cu pielița tare" (< fr. *couderc* < *Couderc*: Buzău, Bihor, Iași; ***găiárd, -ă*** și ***găiárdă*** [71] adj., s.m. și f. „(varie-

---

[62] BORZA, D. 182.
[63] CADE. *Poamă bordo:* H III 208[r].
[64] VÎRCOL, V.; H XVI 30[r]; DA.
[65] BORZA, D. 182; Al. Graur, *Nume de locuri*, București, 1972, p. 141.
[66] Pentru *bordeaux, madera, malaga* și *porto* ca nume de băuturi alcoolice provenite din nume proprii, vezi Al. Graur, *op. cit.*, p. 133.
[67] HRISTEA, P. E. 304; DLR.
[68] HRISTEA, P. E. 303; BORZA, D. 182; MDE; DEX.
[69] Cf. HRISTEA, P. E. 304.
[70] BORZA, D. 182.
[71] GLOSAR REG. 35.

tate de struguri hibrizi) cu boabele mari, rare, de culoare albă-rozie" (< fr. *gaillard* < *Gaillard*): Moldova, Bihor, Satu Mare; ***séibel, -ă*** și ***záibăr*** [72], ***-ă*** adj., s.m. și f. „(varietate de struguri hibrizi) cu bobul rotund, mare, de culoare vineție sau neagră" (< fr. *seibel* < *Seibel*): Muntenia, Moldova, Oltenia; ***terás, -ă*** [73] și ***teráz*** [74], ***tiráz*** [75] adj., s.m. și f. „(varietate de struguri hibrizi) cu boabele mici, negre, cu miezul incolor și moale" (< fr. *terras* < *Terras*; DM și DEX consideră forma *terasă* o variantă a lui *teraz*, cu etimologia necunoscută.): Moldova, Muntenia, Oltenia; ***viálă*** s.f. „varietate de struguri hibrizi cu bobul mic, de culoare neagră" (< fr. *vialla* < *Vialla*): Buzău.

2.2. Alte antroponime: ***durif, -ă*** s.m. și f. „varietate de struguri cu boabele turtite, de culoare neagră" (< fr. *durif* < *Durif*, numele unui medic francez care a contribuit la înmulțirea soiului respectiv): Huși, Buzău; ***izabélă*** adj., s.f. „(varietate de struguri hibrizi americani) cu boabele mărunte, de culoare albă" (< fr. *isabelle* < *Isabelle*): Botoșani, Dolj, Ilfov; ***jachét*** [76] ***-ă*** și ***jichét*** [77] adj., s.m. și f. „(varietate de struguri hibrizi americani) cu boabele rotunde, de culoare neagră-violetă" (< fr. *jacquez* < *Jacquez*): Oltenia, Mehedinți; ***malbéc, -ă*** s.m. și f. „varietate de struguri cu boabele sferice, de culoare neagră-albăstruie" (<fr. *malbec*< *Malbec*, numele unui negustor din Bordeaux, care a importat soiul de struguri în Franța în 1756): Muntenia, Oltenia, Transilvania; ***noáh, -ă*** și ***nóhă*** [78], ***nohán*** adj., s.m. și f. „(varietate de struguri hibrizi americani) cu boabele mărunte, de culoare neagră sau albă-verzuie" (< fr. *noah* < *Noah*, un personaj al *Vechiului Testament*, căruia îi sînt atribuite descoperirea culturii viței de vie și invenția vinului): Moldova, Transilvania, Muntenia; ***otél*** [79], ***-ă*** [80] adj., s.m. și f. „(varietate de struguri hibrizi americani) cu boabele de mărime mijlocie, de culoare albă sau neagră" (< fr. *othello* < *Othello*): Banat, Oltenia, Botoșani.

III. CONCLUZII

1. În terminologia viticolă formată pe teren românesc, pentru a deveni nume comun, substantivul propriu trece prin mai multe faze:

a. Numele propriu, determinant, apare într-o propoziție atributivă: *strugure sau poamă care este adus (ă) sau (este) cultivat (ă) la (în)* ***Odobești.***

b. Numele propriu are funcția de atribut substantival prepozițional: *strugure sau poamă de (din, de la)* ***Odobești.***

c. Numele propriu, prin păstrarea sau schimbarea genului, devine nume comun: ***odobească*** (de la *Odobești*), ***ceptură*** (< *Ceptura*).

---

[72] LR IX 2 20; GL. OLT. 126; TD. OLT. 313, 333, 368, 382; BORZA, D. 183
[73] DL IV 414; BORZA, D. 182; DM; DEX; LTR², 17, 241.
[74] Al. Graur, *Glosar din comuna Reviga (Ialomița)*, în BIFR, V, 1938, p. 174; DL IV 414; LTR², 17, 241; DM; DEX.
[75] TD. MUNT. I 326.
[76] GL. OLT. 56.
[77] *Ibidem.*
[78] CL XIV 1 41.
[79] GL. OLT. 76.
[80] *Ibidem. Otelă neagră: ibidem.*

Primele două faze o precedă pe ultima. Formele rezultate capătă la un moment dat o arie de răspîndire mare, dar își limitează în cele din urmă întrebuințarea. Determinînd mai întîi numele comun (substantivul generic *strugure* sau *poamă*) ele duc în final la dispariția treptată a acestuia.

2. Majoritatea cuvintelor discutate, substantive și adjective (în funcție de acordul cu *strugure* sau *poamă*), apar izolat, iar procesul de formare și fixare în limbă este în curs de desfășurare. Ele încep să cîștige astăzi din ce în ce mai mult teren, procesul trecerii numelui propriu la nume comun în terminologia viticolă întîlnindu-se frecvent în graiurile populare. Unele, datorită întrebuințării curente, au pătruns deja în limba literară.

3. Subliniem faptul că o bună parte din materialul lexical al acestei lucrări nu este înregistrat în dicționare sau în lucrări de specialitate.

Mai 1980

Institutul de lingvistică
Iași, str. Codrescu 2

COMPUSE ȘI DERIVATE DE LA NUMELE C

DE

ION CALOTĂ

Apariția cărții lui Valentin Silvestru, *Elemente de caragialeologie*, București, Editura „Eminescu", 1979, a coincis cu lansarea unui termen nou, *caragialeologie*, pe care, în ciuda unei forme care-i „pare rebarbativă", Valentin Silvestru îl propune spre „abilitare". Termenul este realmente nou prin fonetismul său într-adevăr rebarbativ, nu prin conținutul său noțional, fiindcă toți exegeții operei lui Caragiale nu sînt altceva decît *caragialologi*, iar toate aceste exegeze la un loc formează *caragialologia*.

Grafia *caragialeologie* este nu numai rebarbativă, dar și ambiguă, fiindcă, printr-o deficiență a ortografiei românești actuale, anume aceea de a nota cu aceleași semne atît vocalele silabice, cît și pe cele asilabice corespunzătoare, ea poate fi interpretată în două feluri diferite: fie cu secvența *-leo-* într-o singură silabă [1], în care caz pronunțarea ar fi *-lō-*, fie în două silabe, *-le-o-*, cu vocale în hiat. Oricum, prezența lui *e* în cuvîntul compus pe care-l discutăm nu e în nici un caz motivată, deoarece atunci, prin analogie, ar însemna să menținem și pe *u* în compuse de tipul *eminescuolog*, *eminescuologie*. Dimpotrivă, plecînd de la cuvintele compuse „normale" de tipul *eminescologie*, *shakespearologie*, *brechtologie*, compunerea corectă nu poate fi decît *caragialologie*, cu eliminarea lui *e* final din numele scriitorului, tot așa cum în *eminescologie* a fost eliminat *u* final din numele poetului. Regula cere așadar ca în compunere să intre numele propriu numai pînă la ultima consoană, indiferent de originea acestuia, la care se adaugă „vocala de legătură" [2] *-o-* și apoi elementul de compunere grecesc *-log* (*-logie*): *philippidolog(ie)*, *tucididolog(ie)*, *socratolog(ie)* etc. Și alte nume, de alte origini, terminate în *-e*, respectă aceeași regulă: un exeget al lui Goethe este un *goetholog* (nu *goetheolog*), unul al lui Heine este un *heinolog* (nu *heineolog*), după cum un specialist în Dante este un *dantolog* (nu *danteolog*) (cf. și it. *dantologo*).

În ceea ce privește compusul corect *caragialolog(ie)*, e adevărat că repetarea silabei *-lo-* de la mijlocul cuvîntului ar putea fi simțită ca supărătoare, poate chiar cacofonică, motiv pentru care, în cadrul sesiunilor de comunicări științifice de la Craiova, organizate de *Societatea culturală „I. L. Caragiale"* sub denumirea de *Zilele „I. L. Caragiale"*, în fiecare an în perioada 30 ianuarie—1 februarie, am auzit și fonetismul *caragialog(ie)*, cu reducerea uneia dintre cele două silabe *-lo-* (tot așa cum un cuvînt ca *filolog(ie)* l-am reduce la un imposibil *filog(ie)*), ca și pe acela de *caragialelog(ie)*, cu elementul de compunere *-log(ie)* atașat direct la numele propriu întreg, fără vocala de legătură *-o-*, în locul acesteia menți-

[1] Vezi Șerban Cioculescu, *Mea culpa*, în revista „Ramuri", nr. 3 (189) martie 1980, p. 6.

[2] Cf. Academia R. S. România, Institutul de lingvistică din București, *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. I, *Compunerea*, de Fulvia Ciobanu și Finuța Hasan, București, 1970, p. 132.

...du-se vocala finală *-e* a numelui, ambele evident nerecomandabile. La formațiile de mai sus, acad. Șerban Cioculescu [3] adaugă, mai mult în glumă, încă una, taxată drept „încurcătură în limbă", *carageologia*. În fața atîtor fonetisme, cititorul sau ascultătorul rămîne derutat. Prestigiul formei scrise, mai ales cînd formația este lansată în titlul unei cărți de un cunoscut caragialolog ca Valentin Silvestru, este de natură să inducă în eroare și, ca urmare, prima „victimă" este însuși acad. Șerban Cioculescu, unul dintre cei mai reputați caragialologi ai noștri, care adoptă fonetismul *caragialeologie*, creat de Valentin Silvestru, în chiar titlul unui articol publicat în „România literară", nr. 9 din 28 februarie 1980, p. 7, despre cartea lui Valentin Silvestru, *Elemente de caragialeologie*. Faptul este cu atît mai surprinzător cu cît toată lumea știe și recunoaște în scrisul acad. Șerban Cioculescu un ascuțit spirit critic și un fin simț filologic, dar, de data aceasta, criticul și-a concentrat probabil atenția numai la disputa în legătură cu primatul textului în teatru, la care subscriem și noi cu toată convingerea, împotriva oricăror „re-creații" ale „regisorilor".

În aceeași carte a lui Valentin Silvestru, *Elemente de caragialeologie*, ca și cu ocazia *Zilelor „Caragiale"* de la Craiova, am remarcat folosirea aproape exclusivă a derivatelor *caragialean*, *caragialeană*, *caragialeni*, *caragialene* (personaj *caragialean*, operă *caragialeană*, eroi *caragialeni*, personaje, situații etc. *caragialene*), deci cu funcție de atribute adjectivale echivalente cu atributele substantivale corespunzătoare care exprimă „genitivul autorului" : *teatrul caragialean* = *teatrul lui Caragiale*. De data aceasta formația nu mai e nouă și nu este o creație a lui Valentin Silvestru (= *silvestreană?*). Derivatele cu sufixul *-ean*, *-eană*, *-eni*, *-ene*, cărora li s-a atribuit, în mod eronat, prin confuzie, valoarea celor cu sufixul *-ian*, *-iană*, *-ieni*, *-iene*, au apărut de mai multă vreme. Ele se găsesc în critica literară românească de la începutul deceniului al VII-lea al secolului nostru, așa cum a constatat Luiza Seche în articolul *Despre formațiile de tipul „eminescian", „arghezian" în critica românească contemporană*, publicat în revista „Limba română", XI, 1962, nr. 5, p. 556—567.

Cercetătoarea bucureșteană a spicuit din presa literară a acelui timp formații hibride cum sînt : *caragialean*, *coșbucean*, *goetheean*, *heraclitean*, *mallarmean*, *nietzschean*, *shakespearean*, *tagorean*, alături de multe derivate corecte de tipul *arghezian*, *balzacian*, *blagian*, *caragialian*, *goethian*, *sadovenian* etc. și a constatat, pe bună dreptate, că cel puțin „în cîteva cazuri (*caragialean*, *coșbucean*, de exemplu), avem a face cu confundarea sufixului neologistic (franțuzesc) *-ian*, cu *-ean* (de origine slavă), desigur și din cauza asemănării formale" (*lucr. cit.*, p. 562—563). Este, într-adevăr, aici vorba de o confuzie între două sufixe asemănătoare formal, dar foarte diferite atît în ceea ce privește originea, cît și în ceea ce privește valoarea : vechiul sufix românesc *-ean*, de origine slavă (< sl. *-janinŭ*), care arată, în special, originea locală a persoanelor [4] (*dunărean*, *oltean*, *bucureștean*, *clujean* etc.), și sufixul neologic românesc *-ian*, de origine franceză (< fr. *-ien*), cu care se formează substantive care arată ocupații (*muzician*, *comedian*, *matematician*, *tehnician* etc.) și adjective care arată numele autorului, echivalente cu substantive în cazul genitiv, așa-numitul „genitiv

[3] *Mea culpa*, în „Ramuri", nr. 3/1980, p. 6.
[4] Cf. G. Pascu, *Sufixele românești*, București, 1916, p. 302—305.

al autorului" *(hegelian, kantian, voltairian, napoleonian, caragialian, eminescian, sadovenian* etc.). Între cele două sufixe diferite mai există încă o deosebire esenţială : vechiul sufix românesc *-ęan* are o singură silabă, cu diftongul *ęa*, în timp ce sufixul neologic *-ian* este alcătuit în toate cazurile din două silabe, conţinînd vocalele *i-a* în hiat, chiar dacă corespondentul său franţuzesc *-ien* se pronunţă, în franceză, într-o singură silabă *(jɛ̃)* [5]. După cum se observă, ca în multe alte cazuri, diftongul franţuzesc *jɛ̃* se desface, în pronunţarea românească, în două silabe, *i-an* (de fapt *i-ian)*, se petrece, adică, ceea ce putem numai diereza diftongului, cu caracter de regulă generală, specifică rostirii româneşti. De această diferenţă în ceea ce priveşte numărul silabelor sufixului avem neapărată nevoie pentru a face distincţia în mod corect dintre cele două sufixe, deoarece, în anumite cazuri, din motive de acomodare fonetică, ele au ajuns la o mare asemănare formală. Este cazul unor derivate de tipul *sibian, jian, danubian* etc. (< **sibiean, * jiean, * danubiean)*, care au un *i* silabic imediat înaintea sufixului *-ęan*, ceea ce duce la o secvenţă bisilabică *-i-ęan*, în care *ę* din *-ęan*, sub influenţa lui *i* precedent, s-a transformat în *i̯*, rezultînd secvenţa *-i-i̯an*, cum se pronunţă, de fapt, corect românește, dar pe care ortografia noastră, spre a evita repetarea lui *i*, o transcrie *-i-an*, fără *-i̯-*, ca şi cînd sufixul ar fi devenit *-an*, pentru că urmează unui *i* silabic din silaba precedentă, ceea ce duce, din cauza ortografiei, a confuzia celor două sufixe aici în discuţie *(sibian, jian* etc., în care ecunoaştem aşadar acelaşi vechi sufix românesc *-ęan*, care arată originea ocală) [6].

Altul este, desigur, sufixul *-i-an* (în două silabe), cu care se formează adjective de la nume proprii de persoană, avînd sensul „care este specific operei scriitorului X" : *eminescian, sadovenian, caragialian* etc. Acesta nu poate fi substituit, decît printr-o gravă confuzie, în mod eronat, cu vechiul sufix *-ęan*, dacă vrem să exprimăm sensul „care este specific operei scriitorului". Se poate forma şi un derivat *caragialean*, cu vechiul sufix *-ęan*, dar acest derivat nu înseamnă „care aparţine operei lui Caragiale", ci poate însemna „locuitor care aparţine unei localităţi numite Caragiale" sau „persoană originară din localitatea care poartă numele lui Caragiale". Tot astfel, un locuitor al localităţii Sadova sau care este originar de la Sadova este *sadovean*, dar ceea ce aparţine operei lui Sadoveanu este *sadovenian* şi tot aşa se formează derivatele *caragialian, arghezian, eminescian* etc., cu sufixul *-i-an* (în două silabe), pronunţat şi el *-i-i̯an*. La rîndul său, Pompiliu Marcea, *Lecturi fidele*, Bucureşti, Editura „Cartea românească", 1979, p. 29, „creează" derivatul *caragelian* („comicul *caragelian")*, cu sufixul corect *-ian*, dar cu schimbarea incorectă a rădăcinii cuvîntului. Derivatul *caragelian* a fost format probabil sub influenţa unui derivat corect de tipul *sadovenian*, dar printr-o analiză

---

[5] Cf. Pierre Fouché, *Traité de prononciation française*, Paris, 1969, p. 387.

[6] Cf. Elena Carabulea, *Numele de locuitori în -ean, -ian, -an*, în LR, XXVI, 1977, nr. 2, p. 151 : „La derivatele de la teme care indică localităţi româneşti, întrucît tăietura silabică se face după *-i-*, considerăm că sufixul este *-an*$_1$ *: Cozia — cozi-an, Jiu — ji-an, Sibiu — sibi-an* (în pronunţare apare totuşi un *I: cozi-Ian, ji-Ian, sibi-Ian)*", cu precizarea autoarei, de pe aceeaşi pagină, 151, că „sufixul *-an*$_1$ e de origine slavă, împrumutat odată cu *-ean*$_1$, sau este format pe teren românesc de la *-ean*$_1$, în anumite condiţii fonetice...".

eronată, fiindcă digraful *-ia-* face parte din rădăcina cuvîntului și trebuie să rămînă ca atare în derivatul *caragialian*, în timp ce în cazul derivatului *sadovenian* avem a face cu alternanța *ea/e* din primul sufix *-ean/-eni*, forma alternantă cu *-e-* datorîndu-se tocmai elementului palatal cu care începe sufixul următor *-ian*.

Așa stînd lucrurile, este iarăși surprinzător cum un critic de talia acad. Șerban Cioculescu, care și-a intitulat, în mod corect, o carte *Caragialiana* (București, Editura „Eminescu", 1974), adoptă, după Valentin Silvestru, nu numai „vocabula" incorectă *Caragialeologie*, ci și derivatele confuze *caragialean*, *caragialeană* etc.

Mai 1980

Craiova, Piața Gării, bloc E_3, apart. 10

NOTE ETIMOLOGICE

Toate cuvintele discutate în notele de mai jos figurează în DLR, tomul IX, litera R, București, 1975, și poartă mențiunea „etimologia necunoscută".

rapainoage. Înseamnă „vreascuri". În DLR termenul a fost preluat dintr-o listă de cuvinte culese din fostele raioane Drăgănești, Drăgășani, Rîmnicu Vîlcea și Slatina. După părerea noastră, avem a face cu o formație neregulată (creație glumeață) de la *raipelț* „chibrit". Partea inițială a cuvîntului se explică printr-o metateză: [raịpa]- > [rapaị]-. Pentru partea finală cf. *hîrțoagă*, „derivat (neregulat) din *hîrtie*, prin suf. peior. *-og*" (DA), și, mai ales, *slăbănog* (fem. *slăbănoagă*), care se află față de *slab* într-un raport asemănător cu cel dintre *rapainoage* (* *raipanoage*) și [raịp] din *raipelț* (după G. Pascu, *Sufixele românești*, București, 1916, p. 215, *slăbănog* < *slab* + sufixul compus *-ănog*; vezi însă DEX: *slăbănog* < > bg. *slabonoga*).

raznă. Avem în vedere pe *raznă* [2], „felie de măr sau de pară". Este, fără îndoială, de origine slavă; vezi v. sl. ръзънъ „frustum", la Fr. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Viena, 1862—1865. Dacă din punct de vedere semantic lucrurile sînt clare, se impun cîteva observații asupra formei cuvîntului românesc. *Raznă* pare a reflecta un tratament neașteptat al ierurilor; cf. bg. *rezen*, cu varianta *rjazăn*, „tranche" (L. Stéphanova et al., *Dictionnaire bulgare-français*, Sofia, 1964), forme în care, în mod normal, ierului final slav îi corespunde „zero", iar celuilalt ier, intens, îi corespunde o vocală. S-ar putea invoca, eventual, cazul lui *gleznă*, pe care DA îl derivă „din paleosl. *glezьnъ*" (după O. Densusianu, HLR I, p. 272, din sl. *gleznŭ*; după E. Petrovici, CL II, 1957, p. 117, „din sl. *gleznь*"), dar forma acestui cuvînt se explică foarte simplu dacă se ia în considerație v. sl. *glezna* (ceea ce face G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. Studiu lexico-semantic*, București, 1960, p. 118), variantă înregistrată în *Lexiconul* citat, alături de *gleznŭ*, *glezĭnĭ*, *glezno*; vezi și *blaznă*, după DA „din paleoslav. *blaznŭ (blazni, blazna)*". Date fiind cele arătate aici, rom. *raznă* nu poate fi pus în legătură cu forma veche slavă de nominativ singular *rĕzĭnŭ*.

Emil Vrabie, LR XXVIII, 1979, 2, p. 164, a arătat că rom. *colț*, *lanț*, *neamț*, *zimț* se explică perfect din punct de vedere fonetic „dacă se consideră că au ca punct de plecare cazurile oblice de la singular sau/și forma de nominativ (-acuzativ) plural din slavă" (căci, de exemplu, nominativului singular v. sl. *kolĭcĭ* ar fi trebuit să-i corespundă * *coleț*). Considerăm că rom. *raznă* trebuie explicat într-un mod asemănător, plecîndu-se deci de la formele cazuale slave în care [n] nu era urmat de un ier final și, prin urmare, ierul interior, fiind slab (neintens), nu avea cum să devină [e] sau [ă]. Schimbarea de gen și, în legătură cu aceasta, prezența lui [ă] la finala cuvîntului românesc nu sînt fenomene izolate; cf. substantive de tipul *buruiană*, *hlibă*, masculine terminate în consoană la nominativ singular în limbile de origine (sîrbocroata, respectiv, ucraineana, după

A. Rosetti, *Mélanges de linguistique et de philologie*, Copenhaga, București, 1947, p. 411). Vocalismul silabei accentuate a cuvîntului românesc reflectă acțiunea consoanei inițiale asupra segmentului următor : *[r̥eaznă] > >[raznă]; cf. [r̥ea] >rom. dial. [ra], [ra].

răboli. Înseamnă, prin Oltenia și Muntenia, „a se răsti la cineva, a se răți". După părerea noastră, avem a face cu o variantă a lui *hrăbori* „a se îmbărbăta", derivat din *hrăbor* „viteaz, curajos, bărbat; tare, voinic" < sl. *xrabŭrŭ* (bg. *xrabăr*); vezi, pentru amîndouă aceste cuvinte, DA, s. v. *hrăbor*. *Răboli* poate să provină fie din *hrabol*, variantă a lui *hrăbor* înregistrată în articolul menționat din DA, fie din *hrăbori*. Disimilarea [r] — [r] > [r] — [l] este un fenomen banal, iar fluctuația [hr] ~ [r] la inițială nu pune nici o problemă (cf. *hrean — rean*, *hrăpi — răpi*, cu o fricativă inițială etimologică în primul caz și neetimologică în celălalt). Pentru legătura dintre sensurile „viteaz" și „a se răsti" cf. expresiile *a face pe viteazul*, *a face pe grozavul (cu sau față de cineva)*, care pot să desemneze și acțiunea de „a se răți".

răsură. Avem în vedere pe *răsură* [2], cuvînt învechit, cu sensul „impozit suplimentar care se percepea în trecut pentru plata funcționarilor publici și a suitei domnului". Mențiunea „etimologia necunoscută" este însoțită, în DLR, de trimiterea „cf. *răsură* [1]"; acest cuvînt este definit prin sinonimul *răsătură*, cu precizarea „II 1", ceea ce înseamnă că este vorba de sensul „ceea ce rezultă din raderea unui obiect; fărîmătură". După părerea noastră, trebuie să plecăm de la alt sens al lui *răsătură*, anume, de la cel indicat sub I 3 : „înlăturare a acelei părți din conținutul unui vas care depășește în înălțime marginile vasului" (cf. sensul 5 al lui *răzătoare:* „băț cu care se netezește banița plină (cu cereale) ca să nu treacă peste măsură"). *Răsătură* (sensul I 3) și cuvîntul din titlul acestei note au în comun ideea de „supliment, ceea ce este pe deasupra". Din punct de vedere formal lucrurile sînt clare : raportul dintre *răsură* și *răsătură* este identic cu cel dintre *trăsură* și *trăsătură (de unire)*.

rîcea. A fost înregistrat, prin nordul Munteniei, cu sensul „(depreciativ) om mic de statură și diform; stîrpitură". După mențiunea „etimologia necunoscută" urmează trimiterea „cf. *rîceat*"; pentru acesta — adjectiv cu sensul „slab, uscățiv" și cu etimologia necunoscută (se trimite la *rîcea*) — aria de răspîndire indicată în DLR este nord-estul Olteniei. *Rîcea* provine, după părerea noastră, din scr. *rđa* „rugină (a grîului)" și, figurat, „ticălos, netrebnic, canalie" (Dorin Gămulescu, Mirco Jivcovici, *Dicționar sîrbocroat-român*, București, 1970). Prima silabă a cuvîntului românesc corespunde lui [r̥] din sîrbocroată; transformarea produsă în partea finală, unde apare o africată surdă în locul sonorei originare, se explică prin influența unor cuvinte ca *gîcea* (vezi DA, s. v. *ghici*), *mucea*. Pentru legătura dintre sensurile „ticălos" și „stîrpitură" cf. *mîrșav* (unde însă evoluția semantică s-a produs în sens invers).

rîmboci. A fost înregistrat, prin Muntenia, în expresia *a i se rîmboci* „a avea chef de ceva, a i se abate, a i se năzări". Punctul de plecare al acestui verb se află, cu siguranță, în bg. *xrumvam*, folosit numai la persoana a 3-a : *xrumva mi* „îmi trece prin minte, îmi vine în minte" (Gh. Bolocan, *Dicționar bulgar-român*, București, 1972). În ce privește consoana precedată de nazală, este de menționat că în DLR figurează și varianta *rînvoci*, cu [v], ca în bulgară. Pentru simplificarea grupului

consonantic inițial a se vedea cele arătate mai sus, s. v. *răboli*, iar pentru trecerea lui [u] la [î] cf. cazul lui *rîndunea* < lat. *hirundinella* (DLR, s.v. *rîndunică*) și fluctuația [u] ~ [î] din *smu(n)ci* = *smî(n)ci* (CADE). Este de presupus că formele *rîmboci* și *rînvoci* provin din * *rîmbi*, respectiv, * *rînvi*, prin derivare cu sufixul *-(o)ci*, pentru care vezi Gheorghe Dobrescu, SMFC IV, 1967, p. 43, unde sînt citate verbele *clipoci*, *scornoci*, *scotoci* (cf., mai jos, *ruguci*). Faptul că *rîvni* nu apare într-o construcție unipersonală (* *a i se rîvni*) paralelă cu *a i se rîmboci* (*a i se rînvoci*) dovedește că * *rînvi* (< bg. *xrumvam*), a cărui existență o presupunem, este un cuvînt diferit de *rînvi*, variantă (care nu apare în DLR) a lui *rîvni*, înregistrată în Țara Oltului (Titu Dinu, GS I, 1923, 1, p. 112).

Într-un mod asemănător pot fi explicate *rîmbușa* (sinonim cu *rîmboci*) și *rîmboti*, cu care trebuie pus în legătură substantivul *rîmbotire* „poftă, rîvnire", comunicat din Turnu Măgurele (DLR).

robui. Cuvîntul, cules din Hațeg, este definit „a opări, a fierbe tortul"; urmează un singur citat: *Robuie jirebile*. Credem că ne aflăm în prezența unei variante a lui *răbui*, care înseamnă, printre altele, „a da, a unge cu răbuială" (adică cu „unsoare preparată din păcură, cu care se ung unele obiecte din piele ca să se moaie"; DLR, s. v. *răbuială*). Etimologia lui *răbui* este dată în DLR: „cf. germ. *reiben* « a freca, a rade »". S-ar părea că între sensul, menționat mai sus, al acestui cuvînt și sensul termenului din titlul notei de față nu este nici o legătură. În realitate, lucrurile nu stau așa, întrucît acțiunea numită *a robui* include „ungerea" cu cenușă, respectiv, îmbibarea cu lichidul în care se află cenușă (jirebiile de tort nu sînt opărite cu apă curată); cf. *Texte dialectale. Muntenia*, II, publicate sub redacția lui B. Cazacu, București, 1975, p. 43 (text din Scheiu, com. Ludești, jud. Dîmbovița; transcriere literarizată): „[jirebiile] le băgăm la... cenușe, le moroiem cu cenușe așa". Este evident că verbul *moroia* (= *moroi*, *murui*) din acest pasaj trimite la ideea de „ungere", pe care o găsim și în sensul lui *răbui*.

În sprijinul identității lui *robui* cu *răbui* poate fi invocată forma *robăi*, atestată cu un sens apropiat, pe de o parte, de cel al lui *răbui*, dar, pe de altă parte, asemănător, în ce privește obiectul acțiunii, cu sensul cuvîntului înregistrat în Hațeg: *robăim* „scrobim, mînjim (urzeala)" (*Glosar dialectal Oltenia*, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu, București, 1967, p. 97). În concluzie, în articolul *răbui* ar fi trebuit să figureze și *robui* și *robăi* (aceasta din urmă, variantă neînregistrată în DLR).

rosăcică. Este unul dintre numele populare ale plantei *Sedum rosea*. După Ioana Anghel, CL XXI, 1976, 2, p. 228, „ar fi fost indicat să se facă o legătură etimologică cu *rujă* și cu *roșățică* (v. DLR), care denumesc aceeași plantă". După părerea noastră, o legătură există numai între ultima dintre cele două forme și forma din titlul acestei note, în sensul că *rosăcică* provine din *roșățică* (< *roșu*; DLR). *Rosăcică* este rezultatul unei „metateze parțiale", fenomen care constă în schimbarea poziției în cuvînt nu a două sunete, ci numai a unora dintre trăsăturile lor; în cazul nostru: „fricativă prepalatală... africată dentală" > „fricativă dentală... africată prepalatală". Printr-un fenomen de același tip am explicat, în LR XXI, 1972, 6, p. 522–523, pe *mîrfogi* (< * *mîrfegi*, formă rezultată prin metateză parțială din * *mîrcevi* < *mîrceav*); vezi exemple

asemănătoare (*chindie* > *tinghie* etc.) la Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. II, *Rostirea*, [București], 1959, p. 154.

ruciuli. A fost înregistrat, cu sensul „a rîma, a scurma", prin nord-vestul Transilvaniei (mai exact, în Valea Crișului Negru). Avem a face cu o variantă a lui *runciuli* „zerbrechen, zerschlagen : briser, fracasser", cuvînt care a fost înregistrat în aceeași regiune („K. Bihor") și care provine din magh. *roncsol* „idem" (Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budapesta, 1966, s. v. *runciului*). Pentru fluctuația între prezența și absența nazalei cf. *smunci, smînci* = *smuci, smîci* (CADE) ; vezi și *rocoșag* „Verwandtschaft : parenté" < < magh. *rokonság* (L. Tamás, *op. cit.*).

ruguci. Avem în vedere pe *ruguci*[1], atestat în Pravila lui Vasile Lupu, cu sensul „a se văita, a se văicări". Legătura semantică cu verbul (învechit și regional) *rugi* „(despre animale) a rage, a mugi; a urla" (< lat. *rugire;* DLR) este evidentă. Cuvîntul din titlul acestei note este, după părerea noastră, un derivat cu sufixul *-(u)ci* de la *rugi*, de același tip cu *bătuci* (< *bate*); cf. Gheorghe Dobrescu, SMFC IV, 1967, p. 43. Este de presupus că s-a plecat de la alomorful [rug] al radicalului, prezent în *rug* (forme de pers. 1 și a 6-a); cf. *rag*, de la *rage*, alături de *răgesc*, de la *răgi* (DLR, s. v. *rage*). Din punctul de vedere al formei, raportul dintre *ruguci* și *rugi* este comparabil cu cel dintre *fugăci* și *fugi* (după cum a arătat însă Gh. Dobrescu, *loc. cit.*, p. 39—40, pentru a explica pe *fugăci* trebuie să plecăm de la substantivul *fugaci*).

ANDREI AVRAM
Institutul de cercetări etnologice și dialectologice
București, str. Nikos Beloiannis, 25

Septembrie 1980

obór [2] s.n. 2[0] 'împrejmuire de nuiele sau de stuf, făcută într-o apă curgătoare pentru a prinde și a păstra peștele viu' (DLR VII, 2, p. 52) nu provine din rus. *obór* 'șnur', ci din rus. *ob(v)ór* 'gard împletit', 'țarc' (v. DAL' II 569).

obráznic este considerat în dicționarele noastre ca provenind de la *obráz*, iar acesta din urmă de la vsl. *obrazъ* (v , de ex , CADE, DLR, DEX s.v.) În conștiința vorbitorilor, într-adevăr, *obráznic* este asociat de *obráz*. Această legătură nu reflectă însă istoria cuvîntului *obráznic*, care provine, de fapt, din bg. *omráznik* 'bărbat care inspiră ură, repulsie' (ČULAKOV, *Bălg.-russk. slovar'*, 1960, p. 597). Grupul *mr*, insolit în română (cf. și * *omrocí* > *obrocí*, v. mai jos, s. v), a evoluat la *br*, prin atracție formală din partea cuvîntului *obráz*. Expresiile *a avea obraz, a cunoaște la obraz, gros de obraz* etc. (v. DLR s. v. *obráz*) sînt rezultatul semantizării românești a cuvîntului *obráz* (inițial numai 'față', 'chip') cu valori transmise de * *omráznic*, nepăstrat în română (cf. bg. *omráza* 'insolență', 'aversiune', 'ceartă', GEROV III 361—2; scr. *ömraza* 'idem'). Legătura dintre rom. *obráznic* și bg. *omráznik* 'personne dégoutante' a văzut-o și G. PASCU (*Sufixele românești*, 1916, p. 338), care însă nu explică confuzia dintre temele *omráz-* și *obráz*.

obrocí [1] vb. (reg.) 'a înșela, a amăgi'; 'a prosti, a îmbrobodi, a orbi'; 'a face cuiva vrăji, a vrăji, a fermeca'; ***obrocít*** [1] adj. (reg.) 'înșelat, amăgit'; 'prostit, îmbrobodit, orbit'; 'fermecat, vrăjit'. Pentru etimologie, DLR s.v. trimite la ***obróc***, iar prin acesta la ***oboróc*** 1° 'vas mare de formă cilindrică...', 2° (învechit) 'rentă feudală dată din produse', 3° (Mold.) 'coș de nuiele...', 4° (prin Bucov.) 'ciubăr', din ucr. *uborók*. Fapt este însă că aceste sensuri ale cuvîntului *ob(o)róc* nu se potrivesc pentru vb. *obrocí* [1], ceea ce ne face să presupunem că originea acestuia este alta. În același tom al DLR (p. 316) figurează ***ormocí*** vb. (prin Olt.) 1° (refl.) 'a se zăpăci, a se prosti'; 2° 'a fermeca, a descînta'; 'a ameți pe cineva cu vorba, a îmbrobodi', considerat cu etimologie necunoscută. Tot în DLR figurează și ***ormocít*** (adj.) 'încurcat, zăpăcit'. După părerea noastră, ***obrocí*** [1] și ***omrocí***, respectiv ***obrocít*** și ***ormocít***, atît de asemănătoare fonetic și identice semantic, sînt, la origine, unul și același cuvînt,* *omrocí*, provenit din bg. *omračá* 'a întuneca' (GEROV III, 362). Cons. *m* a trecut la *b* ca în *bg. omráznik* > rom. *obráznic*, probabil și prin apropiere (strict formală) de *obróc*. Metateza *mr* > *rm* din al doilea cuvînt se explică prin frecvența considerabil mai mare în română a grupului *rm* decît a grupului *mr* (în poziție intervocalică).

opintí vb. 'a face un efort pentru a împinge... etc.' este explicat în DLR s.v. prin trimitere la adverbul slavon ѻпѧть 'îndărăt', 'înapoi'. Această apropiere nu satisface sub raport fonetic, deoarece „iusul mic" (ѧ) nu reprezintă, în nici una dintre slavone, o vocală nazală (de natură să-l explice pe *n* din română), ci este, în toate, o vocală orală (în slavona rusă *'a*, în slavona bulgară și sîrbă *e)*. Unui ѧ slavon i-ar fi corespuns în rom. *e*, ca în *osveti* < slavon. ѡсѣѧтитн (v. DLR, același tom, p. 367). Rom. *a (se) opintí* e mult mai vechi și provine din vsl. * *opęti (sę)*. Cf. bg. *ópna (se)*, *opína (se)*, rus. perf. *opjáť(sja)*, imperf. *opináť(sja)*. pol. *opiąć*, *opinać* etc., cu sensuri similare celor din română. Caracteristic este, de ex., sensul 4° din DLR: *a se opintí* 'a porni cu hotărîre', 'a se repezi, a se năpusti', identic cu unul din sensurile verbului bg. *ópna se: Kădé si se ópnăl?* 'Încotro mergi (așa grăbit)?', ad. lit. 'Încotro te-ai întins?' (v. GEROV III 370).

opințíc s.m. 1° 'numele unei plante erbacee cu flori galbene... *(Hieracium auricula)*'; 2° (prin Moldova și Bucovina, mai ales la pl.) 'nume dat mai multor specii de ciuperci comestibile...'. DLR s.v. consideră termenul cu etimologie necunoscută. Există toate motivele să admitem proveniența cuvîntului din ucr. *opénjok* (pl. *opén'ki)* 'idem' (HRINČENKO III, 56). Sufixul diminutival ucr. *-ok* a fost înlocuit cu un sufix corespunzător românesc, *-íc* (cf. PASCU, *op. cit.*, 169 u.). Mold. * *openíci* (pl), cu *e* aton închis la *i*, își va fi datorînd cons. *-t-*, care, oricum, nu este parte a radicalului din limba-sursă, apropierii de cuvîntul mai vechi *a se opintí* (v. mai sus).

oploși vb. 1° (refl.) 'a-și găsi refugiu, a se pune la adăpost, a se aciua, a se pripăși'; 2° (tranz.) 'a adăposti, a găzdui' este considerat în DLR ca avînd etimologie necunoscută. Cuvîntul este caracteristic pentru Moldova și provine, cum, dealtfel, s-a arătat (SCRIBAN, 904), din limbile slave de est; cf. ucr. *oplít* 'îngrăditură', 'gard', rus. reg. *oplotít'* 'a împrejmui cu gard' (DAL' s.v.). Aspectul semantic a fost explicat foarte sugestiv de

A. Scriban, prin referire la cazul similar din germană : *der Hag* 'gard' vs *hegen* 'a îngriji, a ocroti'. Un detaliu fonetic confirmă această etimologie : în română există şi varianta *opleşí*, cu *e*, ceea ce reflectă alternanţa vocalică *i/e* din ucr. *(oplít/opléta)*, respectiv *o/e* din rusă *(oplót* vs. *pletú* 'împletesc'). Aşadar, acceptînd această soluţie etimologică putem explica şi rom. *opleşí*.

opór, în expresia ***a pune opor*** (despre cai)' a fi cu nărav', (despre oameni) 'a opune rezistenţă, a se împotrivi' este explicat în DLR s.v. ca provenind din bg. *opóra* 'proptea, opritor' şi din scr. *opor* 'piedică, obstacol'. După părerea noastră cuvîntul se explică mai bine dacă îl raportăm la bg. *òtpór* 'rezistenţă (activă), replică la constrîngere, la violenţă' şi la scr. *otpor* 'idem' ; cf. şi rus. *otpór* 'reacţie la forţă prin forţă' (DAL' II 747). Simplificarea consonantică *tp* > *p* se observă şi în alte cuvinte româneşti împrumutate din vsl. şi bg. sau ucr., cf. rom. (reg.) *oprăví* (< scr. *otpraviti* (DLR, s.v.).

ótcă s.f. (Oltenia) 'ţuică rămasă pe fund, fără tărie, ce curge la urmă de tot din cazan'. I.-A. Candrea (CADE s.v.) trimite la scr. *otok*, ceea ce satisface şi latura fonetică, şi cea semantică (cf. mai jos *otóşcă)*. Pentru explicarea acestui termen DLR trimite însă la ***vótcă*** (p. 373), ceea ce nu ni se pare întemeiat : *vótcă* provine în română din rusă şi are cu totul alt radical : *vod-* 'apă' (În CADE *vótcă* a fost omis).

otóşcă s.f. (Oltenia) 'ţuică slabă care curge la urmă de tot din cazan' DLR (t. VII, partea a 2-a, p. 378) consideră cuvîntul cu etimologie necunoscută şi îl compară cu *ótcă (ibid.*, s.v.). Rom. *otóşcă* vine din adjectivul feminin scr. *òtočka*, parte componentă a termenului *òtočka ràkija* 'rachiu ieftin, rachiu slab'—ad. lit. 'rachiu (provenit) din scursură'. Radicalul în scr. este *otok-//otoč-* (cf. şi *otójniţă*, mai sus). Compararea cu *ótcă* pe care o sugerează DLR, urmîndu-l pe I.-A. Candrea (CADE), este îndreptăţită, însă trimiterea de la *ótcă* la *votcă* (DLR, p. 373) ni se pare nejustificată, *vótcă* provenind de la cu totul alt radical, cum am arătat mai sus.

Septembrie 1980

EMIL VRABIE
Facultatea de limbi străine
Bucureşti, str. Pitar Moş 7—13

STILUL CELOR MAI VECHI TEXTE ŞTIINŢIFICE ROMÂNEŞTI (1640—1780)
IV
STILUL TEXTELOR MEDICALE

DE

GH. CHIVU

1. Textele medicale scrise în limba română în perioada 1640—1780 se pot împărţi, spre deosebire de toate celelalte scrieri contemporane consacrate vreunui domeniu al ştiinţei, în texte de medicină populară şi texte ştiinţifice propriu-zise.

Din prima categorie fac parte colecţiile, mai mult sau mai puţin bogate, de leacuri existente în miscelaneele alcătuite începînd din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Cea mai veche dintre acestea este aceea scrisă pe filele 257 şi 258 din manuscrisul înregistrat în Biblioteca Academiei R. S. România sub cota ms. rom. 312. I se alătură însemnările „pentru toate boalele, la care ce tămăduire trebuie", făcute de Ioachim Bărbătescu, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (1777) [1], în ms. rom. 2183 (f. 160^{r}—165^{v}) păstrat în aceeaşi bibliotecă bucureşteană [2].

Scrierile ştiinţifice româneşti consacrate medicinii apar abia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Prima dintre ele pare a fi, potrivit datărilor cuprinse în bibliografia de specialitate, traducerea *Alegerilor lui Ipocrat*, păstrată la Biblioteca Universităţii din Iaşi [3], traducere făcută, după opinia lui N. A. Ursu, „pe la mijlocul secolului al XVIII-lea" [4]. Urmează, în ordine cronologică, două texte complementare, *Meşteşugul doftoriei* [5] şi *Meşteşugul doftoricesc* [6], traduceri din greceşte ale unei scrieri care a avut drept model lucrarea *Pax corporis*, datorată medicului maghiar

---

[1] Textul cel mai important din miscelaneu, *Istoria Troadei*, a fost terminat de scris în 24 februarie 1766 (vezi f. 127^{r}). Colecţia de reţete în discuţie a fost scrisă, însă, după cum arată însemnarea de pe fila 142^{v}, unsprezece ani mai tîrziu.

[2] Nu pot fi avute în vedere pentru cercetarea de faţă colecţiile de reţete din manuscrisele româneşti 270 şi 1320 de la Biblioteca Academiei R. S. România din Bucureşti, întrucît ambele sînt scrise, după opinia noastră, la o dată ulterioară anului 1780 (vezi şi Ion Bianu, *Catalogul manuscriptelor româneşti*, I, Bucureşti, 1907, p. 616 ; Gabriel Ştrempel, *Catalogul manuscriselor româneşti* B.A.R., *1—1600*, Bucureşti, 1978, p. 291—292 ; cf. N. A. Ursu, *Formarea terminologiei ştiinţifice româneşti*, Bucureşti, 1962, p. 54).

[3] Biblioteca Universităţii din Iaşi, ms. VI—1. La Biblioteca Academiei R. S. România din Bucureşti se păstrează, sub cota ms. rom. 1840, o altă copie a scrierii. Specialiştii Secţiei manuscrise din biblioteca bucureşteană consideră că această copie datează de la începutul secolului al XIX-lea. N. A. Ursu, referindu-se la acelaşi manuscris în lucrarea citată în nota anterioară (p. 55), îl consideră o copie, „probabil ulterioară" aceleia păstrate la Iaşi.

[4] N. A. Ursu, *op. cit.*, p. 131.

[5] BAR, ms. rom. 933.

[6] BAR, ms. rom. 4841.

Francisc Páriz Pápai [7]. Traducerea (separată a) celor două manuscrise s-a făcut, după toate probabilităţile, în Muntenia, în jurul anilor 1760–1770 [8].

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea a fost alcătuită de către C. Caribolu, *Cartea de doftorii de orice boală, bună şi încercată întru toate* [9]. Însemnarea din 15 martie 1792, scrisă, după cît se pare, de aceeaşi persoană şi cu aceeaşi cerneală ca textul medical propriu-zis, arată însă că lucrarea nu poate fi luată drept bază pentru o cercetare asupra stilului scrierilor medicale româneşti anterioare anului 1780.

2. Parcurgerea izvoarelor enumerate arată că şi în cadrul celor mai vechi lucrări medicale româneşti prima particularitate care se impune atenţiei este **vocabularul** [10].

Termenii care exprimă sau sînt apţi să exprime concepte şi noţiuni general ştiinţifice, folosiţi şi în alte scrieri consacrate unui domeniu oarecare al ştiinţei, sînt foarte puţin numeroşi : *cap* „capitol" (MD$_1$, 20^r; MD$_2$, 6^r, 7^v etc.) şi *paragraf* (MD$_1$, 20^r etc.). Utilizate pentru a ajuta la organizarea formală a materiei tratate, cele două cuvinte au, după cum se poate bănui uşor, o frecvenţă absolută destul de ridicată.

Terminologia medicală propriu-zisă se împarte în trei categorii mari din punctul de vedere al originii cuvintelor şi structurilor lexicale componente.

Cea mai bine reprezentată în ansamblul izvoarelor cercetate este terminologia populară. Îi urmează terminologia de tip neologic, formată în primul rînd din cuvinte de origine neogreacă, şi terminologia creată prin calchierea sau traducerea cuvintelor specifice medicinii întîlnite în scrierile traduse sau puse la contribuţie.

Ponderea categoriilor lexicale enumerate este diferită însă dacă avem în vedere separat sferele semantice mari ale domeniului : părţile corpului, afecţiunile acestuia şi mijloacele de tratament utilizate în medicina epocii.

Astfel, denumirile părţilor corpului sînt, cu foarte puţine excepţii, împrumutate din neogreacă sau dintr-o limbă romanică : *artirie* „arteră" (MD$_1$, 24^r), *organ* (MD$_1$, 55^r; MD$_2$, 105^v), *stomah* [11] (MD$_1$, 28^r; MD$_2$, 2^r),

---

[7] N. A. Ursu *(op. cit.*, p. 56–57) consideră textul grecesc, datorat lui Ioan Adami, o traducere a uneia dintre ediţiile scrierii lui Francisc Páriz Pápai. Spre această concluzie conduc şi unele pasaje cuprinse în *Meşteşugul doftoricesc:* „Doftorii mai deobşte ale podagriei din cărţulia lui Franghisc Pariz Papai ce s-au tălmăcit acum" (MD$_2$, 105^v), „Din cartea ce să numeaşte *Pax corporis* a celui de odinioară filosof şi doftor ungur Franghiscu Papai, ajutorinţe îndămînatece şi lesne la feliuri de patime ale muierilor înainte de a naşte şi după ce nasc. Tălmăcite după ungurie" (MD$_2$, 147^v). O comparaţie oricît de sumară a celor două manuscrise româneşti citate cu ediţia din 1747 a lucrării medicului maghiar (singura păstrată la Biblioteca Academiei din Bucureşti dintre acelea care au, ca şi textul românesc, opt părţi) arată clar că *Pax corporis* a fost numai izvorul principal şi modelul textului tradus în româneşte. Alături de acesta, Ioan Adami a folosit, după propriile „mărturisiri", scrieri medicale aparţinînd lui Aetius (MD$_2$, 39^v, 165^v), Dioscoride (MD$_2$, 86^r), Etmuler (MD$_2$, 172^v, 182^v). Galinos (MD$_2$, 40^r, 169^r). Ippocrat (MD$_2$, 67^r, 109^r), Pavel Eghinitul (MD$_2$, 57^r, 106^r) etc.

[8] N. A. Ursu, *op. cit.*, p. 55, 78.

[9] BAR, ms. rom. 4743.

[10] Vezi pentru aceasta şi J. Byck, *Vocabularul ştiinţific şi tehnic în limba română din secolul al XVIII-lea*, în SCL, V, 1954, nr. 1–2, p. 38–39; N. A. Ursu, *op. cit.*, p. 54, 55, 58–59.

[11] Pentru etimologia cuvîntului *stomah* cf. *Dicţionarul explicativ al limbii române* (DEX), [Bucureşti], 1975, s.v. *stomac*.

umerali „vena cotului" (MD$_1$, 79^v), cele curente în limba vorbită : *băşică* (MD$_1$, 21^r; MD$_2$, 62^v), *cărnuri* „mușchi" (MD$_2$, 5^v), *droburi* „organe interne din cavitatea abdominală" (MD$_2$, 1^r), *ficat* (MD$_1$, 21^r; MD$_2$, 1^r), *ghindură* „glandă" (MD$_2$, 212^v), *inimă* „stomac" (MD$_1$, 20^v, 21^r, 143^r; Bărbătescu, B, 160^r), *maţe* (MD$_1$, 21^r, 122^r; MD$_2$, 1^r), *şoareci* „ligamentele care fixează ficatul" (MD$_2$, 5^v), *vînă* „venă" (MD$_1$, 25^r; MD$_2$, 1^r) etc.

Termenii prin care sînt denumite tipurile de boli sau manifestările generale ale acestora sînt de asemenea, în majoritate, cei populari : *boală* (MD$_1$, 20^r; MD$_2$, 1^r), *durere* (MD$_1$, 20^r; MD$_2$, 97^r; vezi şi *dor* „durere", Bărbătescu, B, 160^v), *frîntură* (AI, 10^r)[12], *rană* (MD$_1$, 20^r, 21^r, 22^r), *umflare* (MD$_1$, 21^r), *vătămătură* (MD$_1$, 22^r) etc. Neologismele, calcurile şi traducerile sînt, ca şi în situaţia anterioară, extrem de puţin numeroase. Dintre împrumuturi notăm pe *simptomata* (MD$_2$, 131^r), împrumutat ca şi *stomah* din limba greacă, iar dintre calcuri şi traduceri pe *aprindere* „febră" (MD$_1$, 22^v) şi pe *curgere de sînge* (AI, 5^v, 12^v), primul calchiat după germ. *Entzündung*, iar ultimul „modelat" după ngr. αἱμόρροια. Calc, eventual traducere pare să fie de asemenea *semnele mai nainte cunoscătoare* (= simptomele ; MD$_1$, 31^r; vezi şi *semnele.. boalei*, MD$_2$, 23^v, *semnele boalelor*, AI, 3^r, 6^r).

Ponderea neologismelor şi a calcurilor, respectiv a traducerilor, creşte simţitor atunci cînd avem în vedere denumirile specifice diferitelor afecţiuni.

În cadrul neologismelor, majoritare sînt împrumuturile din neogreacă : *carchin* „cancer" (AI, 11^r; MD$_1$, 22^r; MD$_2$, 220^r; vezi şi *carchinos* şi *carchinoma*, MD$_2$, 141^r), *cataroiu* „apoplexie" (MD$_1$, 20^r, 38^v), *chefalalghie* (MD$_1$, 24^r; vezi şi *chefalea*, MD$_1$, 29^v), *diavit* (MD$_2$, 78^v), *dispnie* (MD$_1$, 20^v), *efialt* „nălucire, coşmar" (MD$_1$, 20^r, 58^v), *idropică* (AI, 5^v, 7^r; MD$_2$, 21^r; vezi şi *dropică*, MD$_1$, 21^r), *ipatitis* (MD$_2$, 1^r), *ishiada* „boală a şoldului" (MD$_2$, 110^r), *litarghia* (MD$_1$, 44^r), *malafranţa* „sifilis" (MD$_1$, 22^r), *melanholie* (MD$_1$, 20^r, 49^r; MD$_2$, 37^r; AI, 5^r, 10^v), *nefritis* (MD$_2$, 48^r), *podagrie* (MD$_1$, 21^v; MD$_2$, 105^r; vezi şi *podagră*, MD$_2$, 105^r), *priapismos* (MD$_2$, 80^v), *revmatismos* (MD$_2$, 98^r; vezi şi *revmatica*, MD$_2$, 98^r, 98^v), *saturiasis* „priapism" (MD$_2$, 81^r), *spasmos* (MD$_1$, 52^v), *stenosis* (MD$_1$, 20^v) etc. Alţi termeni au putut fi împrumutaţi deopotrivă din neogreacă, din latină sau dintr-o limbă romanică : *apoplexie* (MD$_1$, 24^v, 38^v; vezi şi *apoplixie*, MD$_1$, 20^r), *cangrenă* (MD$_1$, 22^r; vezi şi *gangrena*, MD$_2$, 213^r, 232^v), *discrasie* (MD$_2$, 1^r), *disenterie* (MD$_1$, 21^r, 146^v), *epilepsie* (AI, 4^v; MD$_1$, 20^r, 35^r; vezi şi *epilipsie*, MD$_2$, 131^r), *flegmă* (MD$_1$, 24^r; Bărbătescu, B, 165^r), *ipohondrie* (MD$_1$, 21^r), *lienteria* (MD$_1$, 21^r, 145^v), *mania* (MD$_1$, 20^r), *paralisie* (MD$_1$, 55^r), *scorbut* (MD$_1$, 21^r; MD$_2$, 45^r), *sfachel* (MD$_1$, 22^r), *timpanit* (MD$_2$, 32^v), iar *catar* „guturai" (MD$_1$, 55^r), *colică* (MD$_1$, 21^r) şi *diareea* (MD$_1$, 143^r) nu se pot explica decît printr-o influenţă latină, respectiv romanică.

Calcurile şi traducerile, puţine ca cifră absolută, sînt totuşi mai numeroase decît în terminologia părţilor corpului : *ficătire* „hepatită" (MD$_2$, 1^r), *frigurile de a patra zi* „quartana" (MD$_1$, 21^v; MD$_2$, 165^v); *ieşirea cea grea a udului* „retenţie de urină" (MD$_1$, 21^r), *încuiatul udului* (Bărbătescu, B, 160^r) sau *oprirea udului* (MD$_1$, 21^r); *lunătăcie* „menstruaţie" (AI, 5^v, 8^v; MD$_2$, 115^r), *răsuflarea cea afară* „transpiraţie" (MD$_2$,

[12] Exemplele pentru *Alegerile lui Ipocrat* (Biblioteca Universităţii din Iaşi, ms. VI—1) sînt reproduse după N. A. Ursu, *op. cit.*, p. 131—300.

105[r]), *scurtă vedere* „miopie" (MD$_1$, 64[r]); *ființă* „substanță" (MD$_2$, 1[v]); *umădătură* „secreție" (MD$_2$, 7[v], 14[r], 22[v], 98[v]) etc. La baza lor au stat, după cum se poate observa ușor, în primul rînd cuvinte neogrecești, dar calcurile și traducerile după terminologia latină sau romanică a domeniului sînt și ele prezente [13].

Cu toate acestea, cuvintele împrumutate din limbajul medical popular sînt predominante numeric : *amețeală* (MD$_1$, 30[v]), *bătaie de inimă* (MD$_1$, 115[v]), *boală de inimă* „disenterie" (MD$_1$, 21[r], 143[r]), *boșorogire* „hernie" (MD$_1$, 21[v]; vezi și *boșitură*, MD$_2$, 90[r]), *broască* „limbariță" (MD$_1$, 22[v], 78[r]), *durere de inimă* „colică" (MD$_1$, 20[v], 135[v]; Bărbătescu, B, 160[r]), *friguri* (MD$_1$, 28[v]), *gălbinare* (MD$_2$, 16[r]; Bărbătescu, B, 161[r]; vezi și *gălbenare*, MD$_1$, 21[r]), *gîlci* (MD$_2$, 212[v]; Bărbătescu, B, 164[v]), *greață* (MD$_1$, 20[v], 122[r]), *guturaiu* (MD$_1$, 20[r]), *încuierea pîntecelui* (AI, 7[r]; vezi și *încuiere de pîntece*, MD$_1$, 139[r]), *junghiu* (MD$_1$, 101[v]; Bărbătescu, B, 161[r]), *năduh* „astm" (MD$_1$, 20[v], 98[r]), *oftică* (MD$_1$, 20[v], 112[v]), *orbul găinilor* „miopie" (MD$_1$, 64[r]), *nălucire* (MD$_1$, 20[r]), *piatră* (MD$_2$, 48[r]), *pojar* (AI, 5[r], 11[r]; MD$_2$, 224[v]), *răceală* (MD$_1$, 20[r], 26[r]), *rîie* (Bărbătescu, B, 163[v]), *sfoiegeala trupului* (MD$_2$, 20[v]), *surpătură* „hernie" (Bărbătescu, B, 163[r]; vezi și *sur(u)pare*, MD$_1$, 21[v]; MD$_2$, 90[r]), *toboșoiu* (MD$_2$, 21[v], 32[v]), *tremurare* (MD$_1$, 32[r]), *tuse* (MD$_1$, 22[v]), *troahnă* (MD$_1$, 55[r]; Bărbătescu, B, 161[r]), *turbare* (Bărbătescu, B, 162[r]), *vărsarea bucatelor* (MD$_1$, 20[v]), *vărsat* (MD$_1$, 21[v]) etc.

Privind comparativ listele de cuvinte întocmite se observă, în afară de o neobișnuită unitate terminologică la nivelul scrierilor cercetate, o repartizare pe tipuri de afecțiuni a claselor lexicale stabilite. Cuvintele specifice terminologiei medicale populare desemnează în primul rînd ceea ce „tratatele" epocii denumesc *boalele cele din afara trupului* (MD$_1$, 22[r]), *boalele mădulărilor capului* (MD$_1$, 20[r], 60[r]), *boalele stomahului* (MD$_1$, 20[v], 122[r]) și *boalele pieptului* (MD$_1$, 20[v], 94[r]). Numărul neologismelor, al calcurilor și al traducerilor este mai mare însă în situațiile în care trebuie desemnate afecțiunile interne, *patimile cele dinlăuntru* (MD$_1$, 21[r]), sau bolile psihice, *boalele capului* (MD$_1$, 20[r], 24[r]).

În cadrul terminologiei mijloacelor de tratament cele mai frecvente sînt cuvintele neologice. Împrumuturile din limba neogreacă dețin, ca de obicei, primatul : *alifie* (MD$_1$, 87[v]; MD$_2$, 15[v]), *antidoton* (MD$_2$, 32[v]; vezi și *antidota* MD$_1$, 38[r]), *diuritica* (MD$_2$, 39[v]), *doftor* (MD$_2$, 196[r]), *doftorie* („medicină", MD$_1$, 24[r]; „medicament", AI, 2[v], 7[r]; MD$_1$, 37[r]; MD$_2$, 2[r], 15[v], 104[v]), *emplastron* (MD$_2$, 80[r]), *flevotomia* (MD$_1$, 25[r], 59[v], 61[r]), *gargară* (MD$_1$, 34[r]), *glistire* (MD$_1$, 53[v], 57[v]), *(unt) marchiat* „(unguent) parfumat" (MD$_2$, 76[r]), *speție* (MD$_2$, 2[v], 14[r]), *spețiarie* (MD$_2$, 29[r], 43[r]; vezi și *spițărie*, MD$_1$, 58[r]; *spițerie*, MD$_2$, 13[v]). Cuvintele împrumutate din limba latină sînt mai puțin frecvente [14] : *decocta* (MD$_2$, 41[r]), *dieta* (AI, 1[v]; MD$_1$, 33[r], 45[v], 61[r]; MD$_2$, 7[r]), *fistulă* (MD$_1$, 159[v]), *laxativu* (MD$_2$, 40[r]; vezi și *apă de laxativ*, MD$_2$, 109[r]), *pilulă* (MD$_1$, 58[v]; vezi și *pirulă*, MD$_2$, 28[v]), *plastru* (MD$_2$, 3[v], 13[v], 14[v]; vezi și *plastor*, MD$_1$, 61[r]; *plastore*, MD$_1$, 37[r]; *plasture*, MD$_2$, 36[v], 92[r]), *purgație* MD$_1$, 79[v]), *vomitorium* MD$_1$, 25[r]; MD$_2$, 168[v]). Rare sînt cuvintele împrumutate din franceză sau din italiană : *confeto* „pilulă"

[13] Vezi și N. A. Ursu, *op. cit.*, p. 58.

[14] Avem în vedere numai neologismele de origine latină, nu și latinismele, frecvente în *Meșteșugul doftoricesc*. Pentru cîteva dintre acestea din urmă, vezi mai jos, p. 226—227.

(MD$_1$, 141^r; vezi și *comfeta*, MD$_2$, 2^v), *conserva* MD$_2$, 41^r; vezi și *conzerva*, MD$_2$, 122^v), *sirop* (MD$_1$, 95^v; MD$_2$, 2^v), *ungvento* MD$_2$, 123^r) și din germană : *clisma* (MD$_2$, 41^r), *moxă* (MD$_2$, 105^r)

Cuvintele cu etimologie multiplă : *balsam* (MD$_2$, 231^v), *cataplasma* (MD$_1$, 26^r, 58^v), *cathetir* (MD$_2$, 70^v, 73^r; vezi și *cathetira*, MD$_2$, 65^r; *cathetiras*, MD$_2$, 67^v), *cathetirizm* (MD$_2$, 65^r), *clistir* (MD$_2$, 18^r; vezi și *clistiruri*, MD$_2$, 73^r, 111^v), *emetica* „substanțe vomitive" (MD$_2$, 43^v), *paticarie* (MD$_2$, 33^v, 74^r, 244^v; vezi și *paticărie*, MD$_2$, 28^v; *pătică*, MD$_1$, 58^r; *pătică*, MD$_1$, 95^v), *venduze* (MD$_1$, 41^v, 53^v, 90^r; vezi și *ventuză*, MD$_2$, 111^v), nu schimbă ordinea claselor exemplificate mai sus, cele mai multe putînd proveni de asemenea dintr-un etimon neogrecesc sau latin și mai puțin dintr-unul german sau francez.

Terminologia curentă în medicina populară a epocii este mai puțin reprezentată, dacă avem în vedere numărul cuvintelor titlu înregistrate și nu frecvența absolută sau domeniul lor de aplicare. Faptul dovedește, pe de o parte, modernizarea acestei părți a medicinii și, pe de altă parte, caracterul plurisemantic al cuvintelor specifice limbajului medical popular (dovadă a utilizărilor multiple ale „medicamentelor" pe care acestea le desemnează) : *abureli* (MD$_1$, 70^v), *băuturi* (MD$_2$, 6^r, 13^r), *clătituri* (MD$_1$, 91^r), *fiertură* (MD$_2$, 18^v), *frecătură* (MD$_1$, 75^v; MD$_2$, 34^v), *hapuri* (MD$_1$, 123^r; MD$_2$, 40^v, 63^v), *încălziturî* (MD$_2$, 14^r), *legături strînse* (MD$_1$, 75^r), *oblojituri* (MD$_2$, 31^r, 52^r), *prafuri* (MD$_1$, 58^r, 84^v; MD$_2$, 2^v, 192^r), *spălătură* (MD$_1$, 84^r; MD$_2$, 27^r), *udătură* (MD$_1$, 58^r), *unsori* (MD$_1$, 57^r, 64^r; MD$_2$, 31^v) etc.

Calcurile lexicale și traducerile care denumesc medicamente sau mijloace de tratament sînt, ca de obicei, foarte puțin frecvente. Am notat astfel doar pe *curățenie* „purgativ" (AI, 2^v, 6^v; MD$_1$, 51^v, 64^r; MD$_2$, 2^v, 19^r, 117^v), *himicești mistuite* „mixturi chimice" (MD$_2$, 43^v), *lăsare de sînge* „flebotomie" (MD$_1$, 25^r; MD$_2$, 18^r; vezi și *slobozirea sîngelui*, MD$_2$, 6^r) și *punerea deasupra* „cataplasmă" (MD$_2$, 73^v, 231^v; vezi și *punere pă d-asupra*, MD$_1$, 68^v, 72^v).

O sferă lexicală aparte din punctul de vedere al științei actuale o constituie grupul de cuvinte care ulterior vor intra în terminologia științelor fizico-chimice. Parte integrantă a terminologiei medicale a epocii, ele indică diferite *doftorii himicești* (MD$_2$, 122^v) [15] : *afion* (MD$_1$, 22^r; MD$_2$, 124^r, 248^v), *amonitu* (MD$_1$, 22^r), *antimoniu* (MD$_2$, 244^r; vezi și *antimonie*, MD$_1$, 22^r) sau *piatra răsticului* (MD$_1$, 22^r), *argint viu* (MD$_1$, 22^r; MD$_2$, 85^r, 244^v), *arsenichiu* (MD$_2$, 15^r, 201^v), *bezoar* (MD$_1$, 21^v; vezi și *bezuar*, MD$_2$, 41^r), *borac* „borax" (MD$_2$, 123^r), *calținat* (MD$_2$, 123^r), *camfor* (MD$_2$, 82^r, 196^v; vezi și *camfur*, MD$_2$, 3^v), *cristalia* (MD$_2$, 28^v), *crocon metalicon*, *adecă șofran* (MD$_2$, 2^v), *destilat* (MD$_2$, 130^r), *extract* (MD$_2$, 123^r), *ghipsos* (MD$_2$, 245^r), *miercurie* „mercur" (MD$_2$, 28^v), *oțet* (MD$_1$, 24^v), *smirna* (MD$_2$, 197^r), *șoricioaică* (MD$_1$, 22^r), *terpentina* „terebentină" (MD$_1$, 73^v; MD$_2$, 73^r; vezi și *trementina* (MD$_1$, 95^v; MD$_2$, 73^r; *terevinth*, MD$_1$, 73^v; MD$_2$, 85^r; *terevinthon*, MD$_2$, 43^v), *țiperig* (MD$_2$, 14^v, 63^v), *vitriol* (MD$_2$, 28^v, 79^v; vezi și *vitriolo*, MD$_2$, 3^r) etc.

---

[15] Excepție face numai bucoavna bănățeană intitulată *Întîia învățătură* (BAR, ms. rom. 280), care se referă, fără nici o legătură cu medicina, la diversele *metalur* (ÎV, 69^v), dintre care menționează, alăturîndu-le *semnele* „simbolurile", *arama*, *argintul*, *argintul viu*, *aurul*, *cositorul*, *fierul* și *plumbul* (ÎV, 69^v).

După cum era și de așteptat, neologismul este net predominant, terminologia populară fiind extrem de slab reprezentată. Mai puțin obișnuită este însă frecvența foarte mare a cuvintelor împrumutate din limba latină sau dintr-o limbă romanică, faptul găsindu-și explicația în textele care au stat la baza *Meșteșugului doftoricesc* [16].

O privire de ansamblu asupra terminologiei medicale înregistrate în cele mai vechi scrieri românești consacrate special acestui domeniu al științei arată, în primul rînd, existența unei remarcabile unități. Indiferent de original, de traducător, de copist sau de tipul de text (colecție de leacuri sau tratat medical), denumirile specifice medicinii sînt, în majoritatea situațiilor, aceleași. Diferențele constau în primul rînd în numărul și sfera de cuprindere a termenilor utilizați (edificatoare pentru aceasta este compararea unei rețete populare cu orice paragraf dintr-o lucrare științifică propriu-zisă). În al doilea rînd, ponderea pe care o au, în cele două tipuri de lucrări cercetate (populare și culte) cuvintele luate din terminologia populară sau, dimpotrivă, din aceea utilizată de scrierile străine este, în mod normal, diferită.

Dată fiind existența în paralel a unei terminologii medicale savante și a uneia populare, se constată, în special în *Meșteșugul doftoriei*, că, foarte frecvent, cuvîntul neologic este urmat, spre o mai ușoară înțelegere, de denumirea cunoscută tuturor : *antimonie, adică piatra răsticului* (MD$_1$, 22^r), *apoplexie, adecă cataroiu* (MD$_1$, 20^r, 38^v), *boala de colică, adică închiderea pîntecelui* (MD$_1$, 137^v), *catar, adică troahnă* (MD$_1$, 55^r), *dispnie, adică grea suflare și năduh* (MD$_1$, 20^v), *efialtu, adică nălucire* (MD$_1$, 20^r), *stenosis, durerea denprejurul plămînilor* (MD$_1$, 20^v) etc. *Meșteșugul doftoricesc* situează, de obicei, neologismul pe locul al doilea în structura exemplificată mai sus, pe locul întîi fiind plasat însă un calc, nu un termen medical popular : *boala cea franțuzească, adecă frînția* (MD$_2$, 235^r), *friguri de a patra zi ce să numesc cartana* (MD$_2$, 165^v ; vezi și *friguri de a patra zi, adică cartana*, MD$_1$, 21^v) ; cf. totuși *crocon metalicon, adecă șofran* (MD$_2$, 2^v), *timpanit, adică toboșoiu* (MD$_2$, 32^v).

3. Structurile terminologice citate depășesc, de fapt, sfera vocabularului textelor medicale studiate și reliefează existența unei prime **caracteristici sintactice** a acestora.

Neologismul, glosat printr-o apoziție sau, dimpotrivă, avînd el rolul de element cu rol explicativ pentru un calc (de obicei de structură), este, în toate exemplele citate anterior, adaptat din punct de vedere fonetic și morfologic sau cel puțin ca modalitate de scriere la structura limbii române. În *Meșteșugul doftoriei* și în *Meșteșugul doftoricesc* apar însă și t e r m e n i s t r ă i n i ortografiați ca în limba de origine, păstrînd fonetismul și structura morfologică specifice acesteia :

> „Ajutorează aici și trementina, însă spiritul ei și untul de lemn foarte iute. Laudă aicea și *Succinata*, adecă *trochisi de carabe. Pulvis Ioelis ex test ovor. Semen urticae* & *Succino.* Și, de vor fi rănite părțile udului, apucă înainte hapuri de *alxexengi.*" (MD$_2$, 75^v)

---

[16] Vezi, pentru acestea, nota 7.

Rolul termenilor străini este nu acela de a explica sensul cuvintelor româneşti pe care, de obicei, le însoţesc, acestea fiind bine cunoscute vorbitorilor, ci de a crea ţinuta ştiinţifică a lucrării :

„amestecă sau moaie pită cu vin acru şi cu unt de trandafir sau cu migdale sau cu trandafiri uscaţi sau moi sau cu izmă, ωγληχουα..." (MD$_1$, 26^r)

„Să ungă pă fieştecare zi de doauă ori ceale din înprejurul rănichilor cu unsoare de trandafil, adecă *ungvento rosato*, sau cu unsoare de mere, adecă *ungvento pomato*." (MD$_2$, 57^r).

Acelaşi rol îl au l a n ţ u r i l e t e r m i n o l o g i c e de tipul celor reproduse mai jos :

„Să fierbi buruiana ce să chiamă ellineaşte χαμεδρυc, latineşte *trissago*, italiceaşte *gamantra* şi turceaşte *derbez*, rumâneaşte *viorele* în vin şi dintr-acesta să bea adeasea". (MD$_2$, 168^v)

„Boala căreia i se zice în limba proastă grecească кїтрїнада
к
şi elineaşte să numeşte їтерос şi ектерїкиносос şi васілиос[17], iar latineaşte *regius morbus* şi *argvatus* şi ungureaşte *sargalsag*, iaste aceea care noi rumâneaşte îi zicem *gălbinare*." (MD$_2$, 16^r).

Echivalarea neologismului cu termenul medical popular într-o structură apoziţională de tipul celor citate nu este însă totdeauna suficientă pentru a reda corect semnificaţia cuvîntului străin. În această situaţie, lucrările medicale culte cercetate apelează la d e f i n i ţ i i şi e x p l i c a ţ i i.

D e f i n i ţ i i l e, mult mai puţin numeroase decît în alte scrieri ştiinţifice contemporane, sînt utilizate de obicei în situaţiile în care în terminologia medicală populară există un cuvînt sinonim cu acela neologic prin care este denumită afecţiunea definită :

„Melanholia iaste o mutare şi o înstreinare la minte şi ca oareşicare nebunie şi işîre din minţi, dar fără înfierbinţeală". (MD$_1$, 49^r)

În situaţiile în care noţiunea nouă nu este cunoscută sub alt nume de persoanele cărora li se adresează lucrarea, se apelează la e x p l i c a ţ i i. Acestea sînt, cum este de aşteptat, în primul rînd medicale :

„... între maţe şi între peliţa dinprejurul lor, care să numeaşte greceaşte *peritoneon* (aceasta este o pieliţă subţire, dar tare şi acopere pre cealelalte maţe în pîntece), multă umezeală şi apătoasă umădătură să adună..." (MD$_2$, 21^v),

„Pentru durerea de capu den stomah. Această durere de capu să întîmplă cînd oareşcare puţină scursură şi iute să strînge la gura stomahului să ridică aburi rele den pîntece la capu şi fac durerea". (MD$_1$, 28^r)

Frecvent însă prin explicaţiile date se justifică o denumire :

„Cînd între maţe şi între peliţa dinprejurul lor... multă umezeală şi apătoasă umădătură se adună într-însul, pîntecele şi suptpîntecele

[17] Cuvintele greceşti din fraza pe care o reproducem sînt ortografiate, ca în manuscris, cu slove chirilice.

să umflă tot și, de-l vei muia clătindu-l sau lovindu-l cu palma, să aude că licăiește ca un borduf cu apă care n-ar fi atîta plin bine. Pentru aceasta să și numească *askitis* adică bordușire" (MD_2, 21^v),

„suptpîntece să umple de vînt, care atîta să umflă încît să face ca sticla și lucească și, de vei lovi, răsună și sună ca toba. Pentru aceasta și toboșoiu să chiamă, fiindcă să arată pîntecile întinsu ca o tobă". (MD_2, 21^v—22^r)

O structură sintactică întîlnită, dintre textele științifice cercetate, numai în textele medicale este r e ț e t a. Corespunzătoare listelor de paradigme din lucrările lingvistice sau formulelor și operațiilor cuprinse în scrierile matematice, rețetele apar în toate izvoarele cercetate, indiferent dacă acestea aparțin medicinii populare sau, dimpotrivă, medicinii culte.

Organizarea sintactică a rețetelor excerptate este aproape totdeauna aceeași : o condițională sau o temporală expune situația în care se recomandă leacul sau tratamentul expus în regentă (sau într-un lanț de regente, dacă tratamentul presupune mai multe etape sau dacă există mai multe tratamente posibile) :

„Cînd va cădea ceva în ureche : bagă unt cald în ureche ; purece sau altceva, păr den cap să bagi în ureche ; încă și păr de porcu bagă în ureche.

Cînd are sunet în ureche : f⟨lo⟩ri de rug tinere să sfărîmi și zeama lor să measteci cu miare să pici în ureche. Alta : unt de vacă, mesteca⟨t⟩ cu miare să încălzești, pică în ureche". (GS_2, 257^v)

Verbul regentei este de obicei la modul imperativ sau la conjunctiv :

„Ia frunză de selin, trei dramuri, riomparmparon unul sau doauă dramuri, chimen sau sămînță de molotru o jumătate de dram și alt atîta frunză de nucșoară și pune-le toate acestea în cîtăva apă de cicoare sau apă de trandafir ca să stea o noapte și să se moaie și dimineața le fierbe". (MD_2, 2^v)

„Cu unt de trandafir, cu oțet de trandafir și cu apă de trandafir și cu albeață de ou, bată-le cu lingura bine, apoi șorrăiește-le, apoi îndoiește o cîrpă în patru sau cinci îndoituri și, udîndu-o cu aceasta, leagă-i capul bolnavului." (MD_1, 41^v)

Structura sintactică fiind însă fixă, iar verbele care indică operațiile obligatorii aceleași, se constată apariția frecventă a propozițiilor eliptice de predicat :

„Pentru toate feliurile de bube — leac, unt de dafin ; să ungi pe acel cu bube, că-i va trece." (Bărbătescu, B, 160^v)

Rețetele în limba latină sînt înregistrate numai în *Meșteșugul doftoricesc* :

„Cînd să va întîmpla ținearea din răceala părților celor din afară, cu cuviință iaste să ia aceastea pe dinlăuntru : *Sperm. Cet. Cum Castor. In vehic. Calido item Sal. fix. Artemis. Sabin. & vel potius volatilia additis Remediis ex croc & cinamon* încît să nădușască răsfățat." (MD_2, 119^r)

Ele conţin frecvent simboluri, formule ale unor medicamente, cantităţile necesare tratamentului şi, spre deosebire de reţetele româneşti, nu sînt sau nu par a fi perfect integrate în text :

„« Spec. Dianis. Diacum. Spec. Antid. de Bac. Laur. Spec. Diapal. Sem. Anis. Car. Dauc. fenic. fol. Rat. Sem. Ap. Smyrn. Sach. dissol. instillatit. Ligicor folnic. et Ap. formentur morsuli». Aşa scriu acestea speţiarii latini" (MD_2, 34^v)

„Acela căruia îi va da mîna poate să cumpere şi dintr-aceste lucruri de la paticărie : Rx. tart. vitriol. gr. XII. Raf. Salap. gr. XI. Extr. troch. arh. gr. VI. ol. destil. mac. gr. 11 — m." (MD_2, 28^v)

Apropiate ca funcţie de reţetele din limba latină sînt, după toate probabilităţile, f o r m u l e l e „m a g i c e" înregistrate numai în colecţia de reţete copiată de ieromonahul Ioachim Bărbătescu (BAR, ms. rom. 2183) :

„Pentru lungoare să scrii pre o hîrtie aceste slove să le pui la grumaz :

сві ≡ гн ≡ ѡ пр ≡ ѣшъ ≡ с : и :" (Bărbătescu, B, 160^r)

„Pentru turbare să scrii aceste slove pe o coajă de pîine să le mănînce sau să le bea, că-i va trece : сатоѳаре потъ є нето пера ротас ≡ : к ✡ ☽ ≡ (Bărbătescu, B, 162^r)

4. În afara particularităţilor lexicale şi sintactice enumerate anterior, textele medicale româneşti cercetate conţin şi **semne grafice speciale** :

Făcînd abstracţie de simbolurile metalelor, întîlnite numai în bucoavna *Întîia învăţătură*, deci nu într-un text medical propriu-zis [18], menţionăm în primul rînd s e m n u l d e p a r a g r a f, §, întîlnit frecvent, alături de termenul corespunzător *(paragraf)*, în *Meşteşugul doftoriei* (vezi, spre exemplu, fila 20^r).

Consemnăm apoi utilizarea, singulară în epocă, a s e m n e l o r c i t ă r i i (") pentru a marca începutul unora dintre citatele reproduse în *Meşteşugul doftoricesc* :

Iar la Etmuler, dascalul şcoalelor de la Lipsia, citim acest feliu : „Pentru frigurile ce să numesc arsură, nici o doftorie usebită care să nu fie cuviincioasă şi la celelalte friguri nu s-au dat, că toate cealelalte să cuvin şi la această, decît numai oarecare cu ţeperig (pre cum le zic cei himiceşti) în loc de seate şi de arsură, atît uscate cît şi umede. (MD_2, 172^v)

5. Semnul de paragraf, menţionat anterior, ajută, alături de cuvintele *cap* „capitol" şi *paragraf*, întîlnite şi în alte lucrări ştiinţifice alcătuite în epocă, la **organizarea** riguroasă a **conţinutului** scrierilor medicale cercetate. Această organizare presupune, spre exemplu, împărţirea materiei tratate în *Meşteşugul doftoriei* sau în *Meşteşugul doftoricesc* în cîte patru cărţi, consacrate fiecare unui anumit tip de afecţiuni. Aceste cărţi sînt împărţite în capitole *(capuri)*, care au drept subdiviziuni paragrafele. Conţinutul fiecărui paragraf este divizat la rîndul lui prin indicaţiile marginale, cititorul găsind astfel cu uşurinţă partea unde se vorbeşte despre dieta bolii, despre un anumit mod de tratare sau despre un medicament.

[18] „Numele celor şapte metaluri şi semnele care în locul numelor lor să scrie : 1. Plumbul ♄ ; 2. Cositorul ♃ ; 3. Fierul ♂ ; 4. Aurul ☉ ; 5. Argintul ☽ ; 6. Arama ♀ ; 7. Argint viu ☿." (IV, 69^v).

Reproducem ca exemplificare pentru acest mod de organizare a materiei un pasaj din sumarul *Meșteșugului doftoriei* :

„Scara coprinzătoare pentru toate boalele omului celui ce se află în optu cărți.

Cartea 1

care coprinde pentru alesele boale capului.

Cap. 1. pentru durerea de cap 1

paragraf § 1 : pentru durerea de cap din vin . . . 4

§ 2 : pentru jumătate durere a capului . . 4

§ 3 : pentru durerea capului din răceală . 5

. . . . . " (MD_1, 20^r)

Fără să fie propriu-zis un mod de organizare a materiei unei scrieri științifice, t r i m i t e r i l e sînt strîns legate de această organizare. În cele mai vechi lucrări medicale românești trimiterile fac legătura între o parte a lucrării și alta sau între două lucrări :

„Acestea și alte multe feluri dă leacuri proaste *citește la învățatul Aeties, cartea 7, cap. 50 și mai departe*, care fiind multe nu putem toate să le scriem aici." (MD_1, 30^r)

„Dă încă și acest felíu de rețetă *zisul doctor, p. 274*, latinește : Rx. Nitr. antimon..." (MD_2, 172^v)

„Și însă la această boală a frigurilor de a patra zi toate acealea sînt trebuincioase și cuviincioase cu mult folos cîte *am arătat înnapoi la a cincea carte, cap. 1, pentru umflătura ficatului, și cap. 4, pentru boalele splinei.*" (MD_2, 169^r)

6. Cercetarea întreprinsă asupra scrierilor medicale românești anterioare anului 1780 a permis identificarea în cadrul *Meșteșugului doftoricesc* a unei particularități din domeniul **morfologiei**, p l u r a l u l a u t o r u l u i :

„Deci scoposul doftorii este că *să îndreptăm* discrasia ce s-au întîmplat cu cele împotriva ei, adecă fierbințeala *să* o *răcim* și răceala *să* o *înfierbîntăm*" (MD_2, 2^r).

„Aici la ceale mai sus zise *însemnăm*, cerșind iertăciune de la fieștecare iubit cetitoriu, cum că, avînd socotință la toate *să* le *punem* în cea mai de obște vorovire pentru mai lesnirea priceaperii, la unele cuvinte *am întîmpinat* multă nedomirire și lipsire..." (MD_2, 186^v)

7. Fenomenele prezentate în paginile anterioare arată că cele mai vechi lucrări medicale scrise în limba română au caracteristici lingvistice care le diferențiază, pe de o parte, de scrierile literare sau juridic-administrative ale epocii și, pe de altă parte, de textele consacrate altor domenii ale științei scrise înaintea anului 1780.

Din prima categorie de particularități, comune scrierilor științifice în general, fac parte organizarea judicioasă a materiei (avînd în trimiteri un element distinctiv specific), pluralul autorului, în domeniul morfologiei textelor, și o serie de structuri sintactice, cum ar fi definiția, explicația sau structurile terminologice de tip enumerativ sau apozitiv.

În a doua categorie de trăsături, specifice celor mai vechi texte medicale românești în raport cu alte lucrări științifice contemporane, se cuvin menționate structura sintactică specială a rețetei, apoziția expri-

mată prin denumirea străină (latină sau greacă) a unui cuvînt și, mai ales, terminologia de specialitate [19]. În cadrul acesteia, terminologia populară coexistă cu cea neologică, împrumutată în primul rînd din limba neogreacă. Ponderea elementelor aparținînd uneia sau alteia dintre cele două terminologii diferă după tipul de lucrare și după conținutul exprimat, numărul cel mai mare de neologisme apărînd, spre exemplu, în capitolele scrierilor medicale culte consacrate bolilor psihice sau celor interne, mai puțin cunoscute la nivelul medicinii populare.

SIGLE

AI	*Alegerile lui Ipocrat* (Biblioteca Universității din Iași, ms. VI—1).
Bărbătescu, B	Ioachim Bărbătescu, *Aicea însămnăm pentru toate boalele, la care ce tămăduire trebuie* (BAR, ms. rom. 2183, f. 160^{r}—165^{v}).
GS_2	[*Rețete medicale*] (BAR, ms. rom. 312, f. 257—258).
ÎV	*Întîia învățătură* (BAR, ms. rom. 280)
MD_1	*Meșteșugul doftoriei* (BAR, ms. rom. 933)
MD_2	*Meșteșugul doftoricesc* (BAR, ms. rom. 4841)

Decembrie 1979

Institutul de lingvistică

București, str. Spiru Haret 12

[19] Cf. termenii medicali înregistrați în lucrări literare (J. Byck, în SCL, V, 1954, nr. 1—2, p. 38—39; N. A. Ursu, *op. cit.*, p. 54).

DINAMICA EXPRESIVITĂȚII ÎN COMUNICAREA VERBALĂ A MUNCITORILOR DIN ÎNTREPRINDEREA MECANICĂ CUGIR

DE

EMESE KIS—ELISABETA MOLDOVEANU—GÉZA KIS

Actualizarea însușirilor cuprinse în mod virtual și global în semnificația unui termen utilizat în procesul muncii angajează o contextualitate înțeleasă în sensul cît mai larg posibil, după cum reiese și din cercetările lui Emese Kis, Géza Kis și colaboratorii, întreprinse în una din uzinele producătoare de mașini [1], și din cele ale lui Alexandru Crișan și Oana Udreanu întreprinse într-o fabrică de echipament electric [2]. Diversitatea semnalată a contextelor în interacțiune contribuie pe de o parte la răspîndirea vocabularului tehnico-științific dincolo de cercul specialiștilor prin tehnicizare și intelectualizare — după cum arată acad. Ion Coteanu [3] — ; pe de altă parte, termenul tehnic dobîndește un plus de expresivitate : se afectivizează trecînd dintr-un limbaj în altul [4]. Polarizarea de față pune în primul rînd problema specializării cuvintelor curente din vocabularul cu termeni obligatorii pentru orice variantă a limbii [5]. Deci, cu toată complexitatea ei multidisciplinară, tehnicizarea-afectivizarea simultană a acestor cuvinte este înainte de toate de natură lingvistică.

În cele ce urmează, dintr-un material faptic de 400 de cuvinte înregistrate în Întreprinderea mecanică Cugir [6] am selectat cîteva exemple care arată că afectivizarea termenilor utilizați în procesul muncii prezintă analogii cu transpoziția sintactică, delimitată dealtfel de transpoziția semantică atît de către Ch. Bally [7] cît și de Eugenio Coseriu [8]. Ținînd seama de nuanțările lui Gh. Chivu [9] și de descrierea mecanismului de

---

[1] Emese Kis — Mioara Corda — Géza Kis — Felicia Maier — Mihaela Muscalu, *Termeni folosiți de muncitorii Uzinei „Tehnofrig" din Cluj-Napoca*, în *Lingvistica aplicată în diverse domenii practice*, (red. T. Slama-Cazacu), București, 1977, p. 233—236.

[2] Alexandru Crișan — Oana Udreanu : *Some Aspects Concerning Technical Communication During the Process of Work in a Factory of Electric Equipment. Some Remarks and Practical Conclusions*, în RRL, XXIV, 1979 — CLTA, XVI, 1979, nr. 1, p. 39—49.

[3] Ion Coteanu — Angela Bidu-Vrănceanu, *Limba română contemporană, Vocabularul*, vol. II, [București], Editura didactică și pedagogică, [1975], p. 108—109.

[4] *Id., ibid.*, p. 108, și Ion Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, București, Ed. Academiei R.S.R. 1973, p. 26.

[5] Ion Coteanu — Angela Bidu-Vrănceanu, *op. cit.*, p. 106—111.

[6] Emese Kis — Elisabeta Moldoveanu — Géza Kis, *Creativitate în comunicarea verbală a muncitorilor din Întreprinderea Mecanică C u g i r*, susținută la „Cea de a III-a sesiune de comunicări a Grupului Român de Lingvistică Aplicată" : *Corectitudinea expresiei și eficiența comunicării*, București, 26—27 octombrie, 1979.

[7] Charles Bally, *Linguistique générale et linguistique française*, ed. II, Berne, 1944, p. 116.

[8] Eugenio Coșeriu, *Perspektiven der Wortbildungensforschung*, în „Beiträge zum Wuppertaler Wortbildungskolloquium vom 9.—10. Juli 1976. Anlässlich des 70. Geburtstags von Hans Marchand am 1. Oktober 1977", Ed. : Herbert E. Brekle-Dieter Kastovsky, Bouvier Verlag Herbert Grundmann, Bonn, 1977, p. 48—61.

[9] Gh. Chivu, *Metafora în opera scriitorilor romantici români*, în LR, XXII, 1973, nr. 3 p. 217—239.

afectivizare elaborat în detalii de I. Coteanu — A. Bidu-Vrănceanu [10], privim poreclele date mașinilor drept metafore de tip „animat pentru inanimat", pe cele date oamenilor de tip „inanimat pentru animat" și distingem în interiorul transpoziției de natură afectivizată transpuneri și transformări. În prezentarea de față transpunerea și transformarea sînt simbolizate prin regulile transformaționale descrise de către Emmon Bach [11]. În cazul nostru indicăm prin *A*, *B*, *C* proprietăți ale realității înconjurătoare, ale forțelor de producție, iar prin *a*, *b*, *c*, oglindirea metaforică la nivel lingvistic a proprietăților lor. Semnul → marchează procesul și direcția reflectării, iar semnul + legătura strînsă dintre elementele studiate.

Cea mai simplă formă de reflectare a proprietăților animatelor și inanimatelor este adecvarea biunivocă a unei singure proprietăți, adică transpunerea de tipul $A \rightarrow a$, ca în *găuritor* „ciocan de găurit (la cald) rotund"; *Diplomatu*, Marin L., reglor, obișnuiește să atragă mereu atenția că are și diploma de liceu (nu numai pe cea de calificare).

Transformarea prezintă reguli mai complexe:

Eludarea de tip $A + B \rightarrow b$ este sinecdoca *freză* (= scula așchietoare) pentru „mașină de frezat"; *Foamea*, pentru Crăciun V., maistru care, suferind de stomac, mănîncă de mai multe ori pe zi (nu numai în pauza de masă).

Substituirea $A \rightarrow b$ cuprinde personificările de tipul *Samanta* „mașină de turnat sub presiune, are un debit și un randament mare, iar piesele obținute sînt de foarte bună calitate", de asemenea, reificările semnificative ca în *Ax*, Sătnoianu C., lăcătuș, lucrează de foarte mult timp la montarea axului, fiind atașat afectiv de această operație; *Graifăr*, Rață I., maistru, urmărește cu atenție și pasiune executarea graifărului (un subansamblu la mașina de cusut); *Suveică*, Cazan I., lăcătuș, lucrează de mulți ani la suveica de la mașina de cusut; *Verificator*, Ghenea D., lăcătuș, execută de mult timp același tip de verificator.

Nu este lipsit de importanță faptul că reificarea, identificarea afectivă cu obiectul muncii, cu unealta de producție este de obicei semn de apreciere, de stimă. În poreclele peiorative, depreciative care stigmatizează acțiunile dăunătoare sub aspect social, chiar dacă se face aluzie la obiectul muncii, este scoasă în evidență conduita condamnabilă prin specificul dinamic de a fi agent (neidentificat cu obiectul): *Potlogaru*, Ghițan E., curelar, pune potloage la încălțăminte și face diferite lucruri din piele, pentru clienți ocazionali. Printr-o structură participială se subliniază că nu produsul rezultat este complicele acțiunii neconforme normelor morale: *Fușeritu*, Emandi Șt., lăcătuș, face multe fușeraie (= obiecte executate de muncitor în timpul programului din materialul întreprinderii și scoase din întreprindere).

Expansiunea de forma $A \rightarrow b + c$ apare la termeni ca *gură de broască* „rindea"; la porecle ca *Moș Rotor*, Sechel V., turnător, execută rotorul la mașina de spălat „ca un om cu multă experiență", deși este

[10] *Op. cit.*, p. 40—72.

[11] Emmon Bach, *An Introduction to the Transformational Grammar*, New York—Chicago—San Francisco, 1964, p. 76—79, 154—168.

tînăr și lucrează de foarte puțin timp în întreprindere, deci la nivelul realității nu este nici „moș", nici „rotor".

În cumularea: $A \rightarrow a + b$, una din trăsături este posedată realmente de poreclit. Astfel, *Moș Capac*, Vintilă A., turnător-debavurator, este bătrîn și lucrează de mulți ani la capacul mașinii de spălat.

Un fenomen mai deosebit de cumulare $A \rightarrow a + b$ este etimologia populară, care, după cum a mai demonstrat amplu T. Slama-Cazacu [12], este un fenomen de natură psiholingvistică numit regularizare. Un asemenea exemplu de regularizare este termenul *fedeu, fedee (fedeuri)* „mașină de frezat roți dințate," provenit din prescurtarea „*F D*" (citită Fe De) a grupului *freza de danturat*, această prescurtare a fost raportată la regionalismul *fedeu, fedee* „capac", provenit din cuvîntul maghiar *fedö* „acoperiș, capac". *A* este *FD*, *a* este *fede-*, iar *b* este desinența *-u, -uri*. Acest adaos (notat cu *b* în simbolistica noastră) reprezintă totodată ceea ce numește T. Slama-Cazacu o explicitare lingvistică a informației primite prin contextul situațional sau prin experiența anterioară [13]. Explicitarea lingvistică a situației este uneori foarte nuanțată și apare nu numai în planul expresiei, ci și în cel al conținutului, este marcată nu numai prin mijloace morfologice, ci și lexicomorfologice: *tăblarii* sînt „muncitori care lucrează în atelierul de construcții mecanice și execută (mai ales) piese din tablă", dar *Tablagiu* este o poreclă pentru Bota Gh., reglor, care face modele din tablă pentru fușeraie.

Reducerea de forma $A + B \rightarrow c$ caracterizează termenii care într-o singură metaforă rezumă mai multe proprietăți: *buză*, respectiv *floare* „partea deformată a dălții", *găină* „instalație de conservat lanțuri". Această instalație este alcătuită din patru brațe așezate la 90° față de ax, de care se prind coșurile cu lanțuri pentru a fi introduse în cele patru băi. Acționînd în patru timpi, instalația execută simultan o mișcare de rotație și una pe verticală. Privite în mișcare, coșurile dau impresia unor aripi în zbor.

Reducerea evaluează, dirijează, intervine activ în *Grangur, Granguri*, denumire peiorativă dată șefului, șefilor incompetenți și sîciitori; *Gloabă, Gloabe*, muncitor leneș, prăpădit; *Șefu*, Mitrofan C., reglor, reglînd mașinile la care lucrau alți muncitori, se considera șef. Televizorul, „visul industrializat", este un etalon al realităților sociale. Raportările la eroii serialelor sînt permanente: *(Blîndul) Ben*, Drăghici A., maistru, vorbește frumos cu muncitorii pe care îi are în subordine; *Colombo* nume dat unui șef de o meticulozitate supărătoare; *Tarzan*, Mîndrescu V., strungar, este ager, vorbește repede, încît nu este întotdeauna înțeles de colegi.

În concluzie:

1. Din analiza materialului prezentat a reieșit înrîurirea activității productive asupra limbajului, de la alegerea, în funcție de condițiile de muncă, a cîmpului senzorial de reflectare pînă la selectarea, potențarea și relativizarea anumitor aspecte expresive.

---

[12] Tatiana Slama-Cazacu, *La régularisation l'un des universaux de l'acquisition de la langue*, în CLTA, 10, 1976, nr. 1, p. 63–69

[13] Tatiana Slama-Cazacu, *Comunicarea în procesul muncii*, București, Ed. Științifică, 1964, p. 226, 274–279.

2. Modalităţile de reflectare afectivizată-tehnicizată (transpunerea transformarea sub formă de: expansiune, eludare, cumulare, substituire reducere) sînt dependente de situaţia de muncă actualizată într-un anumit domeniu, într-un anumit moment.

3. În scopul unei mai bune desfăşurări a muncii în comun, pentru organizarea ei mai bună şi pentru stimularea ei, alături de mesajele stereotipe, de strictă necesitate specifice tehnicii moderne, spiritul creator individual şi colectiv se manifestă şi prin introducerea şi utilizarea unor termeni expresivi care contribuie eficient la formarea atitudinii sănătoase faţă de muncă, faţă de colectivitate.

Mai 1980

EMESE KIS, dr. lector
Facultatea de filologie
Cluj—Napoca, str. Horia 31

ELISABETA MOLDOVEANU, tehnician
Întreprinderea mecanică Cugir
Cugir, str. Constructorului 7

GÉZA KIS, profesor
Şcoala generală Orman,
Judeţul Cluj

SEMNIFICAȚIA VECHE A TERMENULUI *MUNTE* PE BAZA DATELOR ISTORICE (SEC. XVI—XVIII), CU PRIVIRE SPECIALĂ LA MUNȚII CIBINULUI

DE

PAVEL BINDER

În limbajul actual prin *munte* înțelegem toate ridicăturile de relief situate deasupra cotei de 700—800 m. După DEX, muntele este o „ridicătură a scoarței pămîntului mai mare decît dealul, de obicei stîncoasă și depășind înălțimea de 800 metri" [1]. În literatura lexicografică mai veche definițiile sînt apropiate de cele de azi. Astfel, în a șasea ediție a Dicționarului lui Lazăr Șăineanu muntele este o „ridicătură mare de pămînt (ce trece peste 300 metri)" [2]. În Dicționarul lui Laurian și Massim din 1876, munte apare cu semnificația de „mare massa de pamentu sau de pétra forte redicate de asupra terrenului dimpreagiuru", avînd drept corespondent latinescul „mons, montis". Derivatul *muntenesc* este glosat „montanus, alpinus" [3], ceea ce ne permite să presupunem că în dicționarul lui Laurian și Massim noțiunea de *munte* are și semnificația de 'munte înalt' (de peste 1800 m), adică alpin.

În scrierile vechi, iar în unele regiuni ale țării pînă azi, termenul de *munte* se referă uneori la partea superioară a Carpaților, mai sus de 1800 m, unde începe golul alpin. Identitatea semantică dintre munte și pășunile alpine a fost sesizată de regretatul geograf Ion Conea, un excelent cunoscător al toponimiei carpatice. „Cîți dintre noi știm că numai acest gol alpin — adică *pășunea* carpatică a marilor înălțimi — este, pentru poporul român din satele legate de Carpați, *munte*? Abia după ce, urcînd Carpații de multe ceasuri, ai ieșit din pădurea de conifere la gol, abia atunci afli — de la însoțitorul tău carpatic — că ai ajuns, în sfîrșit, la munte: „munte spunem noi la pășunea de deasupra de brad". La stîna din Prisloapele de sub Parîng, un cioban spunea: „în *rotația* lui Parîngu se află și Griva, care e și *munte* (deasupra) și e și pădure (jos)". Deci, una e *muntele* și alta, *pădurea*! În Munții Sebeșului, despre o poiană mare, situată în mijlocul uriașei păduri de conifere care îmbracă versantul vestic al Culmii Șurianului, un păstor spunea: 'acolo se cheamă că avem o țîră munte în mijlocul pădurii...' În Munții Sibiului, într-o zi de iunie 1957, un cioban spunea clar: „din pădurea de fag treci, mai în sus, în pădurea de brad și după ce treci și de pădurea de brad, ai ieșit la munte". Iar altădată, în Munții Rodnei, un cioban explica ce sînt Bărbăcăriile(ele): „sînt niște *priporacuri*, adică niște *bucățele de munte prin pădurea de brad*

[1] *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, 1975, p. 576.

[2] *Dicționarul universal al limbei române de Lazăr Șăineanu*. A șasea ediție f.a. [1929], p. 413.

[3] *Dictionariulu limbei romane elaboratu cu proiectu de A. T. Laurianu și I. C. Massimu*, tomu II 1—2, București, 1876, p. 337 /monte sau munte/, p. 349 /munte — vedi monte, monteanu/.

și pe care le paștem tot noi, cu oile, așa cum paștem și munții ăi mari, de deasupra pădurii". Înseamnă, astfel : a) că, pentru poporul român, muntele este numai o *suprafață*, și anume numai suprafața alpină (superioară) a Carpaților ; b). că, pentru el, conceptul de munte este nu un concept *fizic (-geografic)*, ci un concept sau o noțiune economică : *pășunea alpină*" [4]. Ion Conea citează următoarea mărturie dintr-o descriere a lui Mihail Sadoveanu : „Toți munții moldovenești din preajma Bistriței sînt la o mică înălțime, căptușiți de păduri de brad. Ceahlăul singur se înalță brutal în cer, stîncă enormă, goală și cenușie. Plutașii, păstorii zic simplu : *muntele* — numai Ceahlăului" [5].

În textele românești vechi, termenul de *munte* este întrebuințat cu precădere pentru acele ridicături ale scoarței pămîntului care se înalță pînă la golul alpin. Așa, de exemplu, în unele tipărituri coresiene *munți* sînt considerați Araratul (5165 m.) și Sinaiul — muntele Katherina (2637 m.) — , ale căror pășuni erau păscute de bovine și ovine. Munții mai mici acoperiți cu păduri erau *codri*, iar ridicăturile singuratice *măguri* [6]. Într-un miscelaneu păstrat la Biblioteca Academiei un călugăr moldovean a făcut următoarea notiță referitoare la vreme : „V leat 7221 (1713) meseța mai 3 dzile, au căzut omăt mare *pe muncel și pe munți* și eu m-am prostit" [7]. Că atare, în viziunea de atunci, Carpații moldovenești aveau lanțuri mai joase, acoperite cu păduri, numite *muncele*, și vîrfuri semețe, ajungînd pînă la golul alpin, numite *munți*.

În recentul volum de *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, *muntele* are, de asemenea, semnificație economică și se referă numai la golul alpin, loc de pășunat pentru vite. La 30 iunie 1592, egumenul mănăstirii Moldovița scrie primarului Bistriței în problema unui munte aflat în litigiu : „Acei *munți* sîntu dați sfinteei mănăstiri de cîndu se-au descălecat Țara Mulduoei și această mănăstire și noi avem uric încă da la Alexandru vodă cela Bunul, și spune : pre Suhard pînă la Coșna și încă și mai încolo... Și acmu iară dăm știre domniilor voastre că vrem să *tremitem oile în munte...*" [8]. În scrisoarea din 6 august 1595 dată de Mihai, pîrcălabul Sucevei, se precizează și hotarul ocolului Cîmpulung spre ținutul Bistriței : „După acea dăm știri domnilor-voastre, de rîndul a nește izvoare de *sîmtu la munte*, anume Cîrlibahul și Țibăul și Negrișoara și Coșna, că aceali izvoară au fostu de hotariul Moldoveei... " [9]. Aceste izvoare într-adevăr izvorăsc în zonele alpine din Munții Rodnei (cca 2000—2200 m.), Munții Maramureșului (1800—1900 m.), Munții Suhardului (1931 m.) și Munții Călimani (2100 m.). Într-un zapis de împărțire din Maramureș (din 24 mai 1593), pe lîngă alte bunuri, se împart și munții, adică locurile de pășunat pentru vite : „Și au împârțitu așă

---

[4] Ion Conea, *Toponimia, aspectele ei geografice*, în *Monografia geografică a Republicii Populare Române*, I. *Geografia fizică*, București, 1961, p. 76—78.

[5] M. Sadoveanu, *Opere*, vol. XIV, București, 1958, p. 457.

[6] P. Binder, *Vechea terminologie geografică românească a tipăriturilor coresiene*, în *Buletinul Societății de științe geografice din R. S. România*, vol. I /LXXI/, București, 1972, p. 161—162.

[7] Gabriel Strempel, *Catalogul manuscriselor românești B.A.R., 1—1600*, București, 1978, p. 277.

[8] *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea* (=DÎR). Introducere de Alexandru Mareș, București, 1979, doc. nr. LXXXII, p. 173—174 /mai jos DÎR

[9] DÎR, doc. CIII, p. 196.

că Tămaș cu fata se și împartă în dóua în totu loculu cu *munți cu totu*" [10]. Se știe că munții din jurul Țării Maramureșului sînt masive muntoase ce depășesc 1900 și chiar 2000 m. În această perioadă deci munții — desigur, prin pășunile aflate în zonele înalte — constituiau un bun al populației din satele de sub munte.

O confirmare documentară a identificării semantice dintre *munte* și *pășune alpină* se găsește în *Protocolul Scaunului Săliște* (așa-zisul „Szelister Stvlsbuch"), păstrat în Arhivele Statului Sibiu [11]. În acest manuscris in-folio privitor la viața economică, politică și juridică a scaunului românesc Săliște, însemnările sînt făcute în limba germană, dar nu lipsesc nici textele românești scrise cu chirilice. Textul german este înțesat cu numeroase expresii și toponime românești.

În anul 1622 se menționează cauza lui Dan Dendul din Săliște în legătură cu un munte (Zelist. Dan Dendul wegen eines Munte) [12]. Pentru problema noastră de o importanță majoră este însă o notiță din 1626, în care se menționează că un păcurar (cioban) a cumpărat *o stînă sau un munte* (einen Pakuraire hatt ein Ztina oder Munte gekaufft) [13].

În notițele anului 1630 găsim toponime românești interesante, ca *Plaiul Poienile*, *La Fața Părăul Groului*, muntele *Ștefleşti*, muntele *Curătura Popii*, *Pradosul Sibielului* și *Drumul Mare al Muntelui* [14]. Identitatea de conținut dintre *stînă* și *munte* reiese și dintr-o însemnare din anul 1637, cînd, lîngă numele *stîna Sărăcinul* (eine Stina Szeraczinul), cu o altă mînă, pe marginea foii, se precizează : Szeraczin Munte, deci muntele Sărăcinul [15]. Pentru sensul numirilor legate de folosirea munților este semnificativă însemnarea din 1691, care relatează că Oprea Herja a vîndut lui Bucur Știrban o făneață din pădure din muntele Stireș [16].

Din anul 1621 avem lista tuturor munților din scaunul Săliște. Pe aceste pășuni alpine românii din Mărginimea Sibiului au construit stîne, fiind obligați să dea anual un caș magistratului sibian, posesorul feudal al scaunului Săliște. Dăm mai jos lista munților din Munții Sibiului, cu precizarea numărului de stîne, iar în paranteză apare numele actual al vîrfului [17].

1621

Den 7 December. Consignatio der Ztinen in Geburg davon die Walachen jährlich Köss Pflegen zu geben [18]

Im Fromos sein Ztina. . . . . 2 (Frumoasa 2168 m.)
Im Giurczest sein Ztina . . . . . 1 (Giurgești sau Jurcan)

---

[10] DÎR, doc. CXIII, p. 205.

[11] Arh. St. Sibiu., *Posesiile celor 7 juzi, Protocol Săliște.*

[12] *Szelister Stvlsbuch*, p. 115.

[13] *Idem*, p. 123.

[14] *Idem*, p. 145, 146, 147, 149. /Plaiul Poienie, Mora Denduluÿ, La facza parroúl groúluÿ, Steflest Muinte, dem gebürge genand Curature Popoÿ, Pradossul Sibieluluÿ, bis auff des wegh Drúmul maÿre all munteluÿ/.

[15] *Idem*, p. 192.

[16] *Idem*, p. 346. /Kaufft Opre Hersza den Bukur Sztirban ein Funátz en Paduire la Muntye la Sztiresch gelegen/.

[17] Am folosit următoarele hărți : Victor Păcală, *Monografia comunei Rășinariu*, Sibiiu, 1915, Anexa ; Mircea Buza — Simona Fesci, *Cindrel. Colecția Munții noștri*, București, 1975 /harta/ ; *Munții dintre Olt și Jiu. Munții noștri nr. 7*, București, f.a.

[18] *Szelister Stvlsbuch*, p. 380.

Im Steflest sein Ztina . . . . . 1 (Ştefleşti 2212 m.) [19]
Im Geburg Hanosh Ztina . . . . . 3 (Haneşul 1956 m.)
In der Gropa sein Ztina . . . . . 2 (Groapa) [20]
La Straza Ztina Nr . . . . . 2 (Straja sau Streaza)
In der Gocza sein Ztina . . . . . 2 (Goaţele, Goţia) [21]
In dem Baal Ztina . . . . . 1 (Vf. Balului 2030 m.) [22]
La Zereczin Ztina . . . . . 3 (Sărăcin)
La Larga sein Ztina . . . . . 3 (Larga)
La Tompa Ztina . . . . . 1 (Tîmpa)
La Prasa Ztina . . . . . 2 (Vf. Praja 2005 m.)
La Tarna Ztina . . . . . 2 (Tîrnea, Tîrnişoara)
La Turra Ztina . . . . . 2 (Tura)
La Kristesht Ztina . . . . . 1 (Cristeşti 2233 m.)
La Usba Ztina . . . . . 1 (Iusbea lîngă Cindrel)
La Tompa Ztina . . . . . 1 (Tîmpa)
La Tomschora Ztina . . . . . 1 (Tîmpşoara)
La Tompa mik . . . . . 1 (Tîmpa mică)
Tompa Dan Gura . . . . . 1 (Tîmpa Dan Gura)

La sfîrşitul protocolului găsim din nou lista munţilor din scaunul Sălişte, unde anii indică de cînd s-a dat caş de la aceste stîne pentru pîrgarii din Sibiu [23].

Numele munţilor în Munţii Sălişti derivă deseori de la proprietarul sau arendaşul stînei. Din antroponime par să derive oronimele ca Giurceşti, Ştefleşti sau Cristeşti. Numele de Hanoş sau Haneş şi Balu au fost antroponime frecvente în Mărginime. Numele de Vlad Sărăcin apare de mai multe ori în protocoalele scaunului Sălişte [24].

Oronimele Tîmpa şi derivatele sale (Tîmpşoara, Tîmpa Mică, Tîmpa Dan Gura) par să fi păstrat numele unei persoane din secolul al XIV-lea. În 1354 vicevoievodul Transilvaniei mărturiseşte că nobilul Ioan Tompa din Sîngătin a răpit un teritoriu din hotarul satului Apoldu de Sus [25]. Într-un act din 1366 în care se vorbeşte despre o hotărnicie între satele Aciliu şi Tilişca — cel din urmă aparţinător ducatului Amnaşului şi, mai tîrziu, scaunului Sălişte — , Ioan Tompa este numit *comitele munţilor* [26]. În această calitate, nobilul Tompa a avut în posesia sa mai multe stîne domneşti, de unde par să derive oronimele Tîmpa şi Tîmpşoara.

---

[19] Folosit pînă azi de sălişteni.

[20] Stîna din Groapă de lîngă Duş, folosită de jinari.

[21] Muntele Goaţa Mare este azi păscut de oile ciobanilor din Poiana Sibiului, iar cel din Goaţa Mică de oile oierilor din Jina. Izvorul Goaţele se varsă în Lotru.

[22] Munţii Balu şi Băluţu azi sînt folosiţi de oierii poienari. Pîrîul Balului se varsă, de asemenea, în Lotru.

[23] *Szelister Stvlsbuch*, p. 411. /Hanesch Anno 1619 ; Straza 1598, 1615, 1619 ; Kriztest, Gotza 1596 ; Szerecsin, Serecsinul Mite? 1617 ; Larga 1629 ; Stefflest 1630 ; Uriatza 1676 ; Poticul 1630 ; Stenna Tympa 1629 ; Frumoasa, Balul, Tarna 1604 ; Gropa 1615 ; Prassa 1641.

[24] *Idem*, p. 11. /1585 : Wlad Serechsin, Ioannes Sandor Süde der Sibuiell, Walad Seratschin sein burger/.

[25] *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen II. /1342—1390/*, Hermannstadt, 1897, p. 104, nr. 685, /terram litigiosam praedictorum populorum de Felapold per Johannem dictum Tumpa indebita occupatam... ad aliud berch magnum quod distinguit possessiones Nogfalu, Echellew et Felapold/ şi p. 276, nr. 879. /Nogfalu = Sălişte, Echellew = Aciliu./

[26] *Idem II*, p. 273, nr. 875. /metas possessionum Johannis dicti Tompa comitis alpium nostrarum de partibus Transsiluanis/.

Munţii din proprietatea scaunului apar şi în alte documente. În 1587 stîna *Balul* era proprietatea lui Aleman *Balul* din Vale/azi contopit cu Sălişte/, iar Streaza era în posesia săliştenilor în 1598. Tot săliştenii posedă în 1619 muntele Haneş, iar în 1626 erau proprietarii stînei Tîmpşoara, care era la graniţa Ţării Româneşti (auf Bleschlender Hatter). După o conscriere din 1734 numărul total al munţilor din proprietatea scaunului Sălişte era de 25, situaţi pînă în apa Lotrului (Praja, Tîrna, Tura, Tîrnişoara, Cristeşti, Frumoasa din Grueţ, Frumoasa din Părău, Ştefleşti, Jurcani, Uşbe, Cotroane, Haneşul-Vălenilor, Haneşul-Sibielenilor, Groapa 2, Streaza, Streaza Popii, Goţea, Sărăcin 2 şi Balul) [27].

După pacea de la Belgrad (1739) austriecii pierd Oltenia, iar în 1741 se trasează un nou hotar şi în regiunea munţilor. Dionisie Fotino (1859) precizează în felul următor hotarul nordic al Ţării Româneşti: „Urmează pe optu-spre zece munţi Gotega [Goţea?], Streza [Streaza], Hăinescu [Haneşul], Vîrful Gropilor [Groapa], Balintulu, Strikatulu, Vîrfulu Nedi, Dobronolu, Zidulu, Hotanul, Bucegiulu, Voinegu, Muntele Negru, Voineşiţa, Mândra [poate Frumoasa?], Serbinulu, Părcălabulu, Coasta Căinenilor". Hrisovul din 5 mai 1750 dat de Grigore Ghica Vodă, domnul de atunci a Ţării Româneşti, întăreşte lui Sandu Bucşănescul stăpînirea peste un număr de 13 munţi „din judeţul Argeş", pe care munţi Sandu Bucşănescul îi scoate de sub stăpînirea saşilor „din Cetatea Sibiului", adică de sub oblăduirea magistratului sibian, posesorul feudal al scaunului Sălişte. Din acest document românesc reiese clar că muntele era şi în acest caz o noţiune economică, se referea la păşunile alpine, indiferent dacă acestea erau domneşti, boiereşti sau moşneneşti. În actul din 1750, Grigore Ghica voievod permite: „Boiarului domniei meale Sandul Bucşănescul, ispravnicul Vălcii, ca să aibă a ţinea *13 munţi* ot sud Argeş, însă muntele ce se cheamă Voinăşăscul, ce iaste în obîrşia Voineasii, i muntele Bucegiu, i Dobrunul, i Oteagul, i Stricatul, i Furnica, i Balintele, i Haneşul, i Groapele, i Streaja, i Gonţea, i Sărăcinul, i Balul. Care munţi să încep toţi din muntele Voinăşăscul, din Pietrile Scrisă, ce sînt hotar ţărilor, şi de acolea drept în apa Lotrului... şi din apa Lotrului în sus pînă în muntele Sărăcinul, care să hotăraşte cu munţii boiarilor Bengeşti şi de acolo drept în plaiu, în hotarul Ţării Ungureşti, drept Piatra Albă... Cum că aceşti munţi fiind lîngă hotarul Ţării Ungureşti era împresuraţi de către unii din saşii de la cetatea Sibiului, stăpînindu-să de către dînşii în multă sumă de ani [...]". Documentul din 1 iunie 1759, numit „Cartea lui Scarlat Gr. Ghica Voievod", „volniceşte pe Bucşănescul ca să ia venitul munţilor de pe apa Lotrului", adică din cei 13 munţi din Ţara Loviştei amintiţi în 1750. În acest an deci mărginenii români din scaunul Sălişte plăteau taxa de arendă şi caş autorităţilor din Ţara Românească, mai precis lui Sandu Bucşănescu, care administra „venitul munţilor", adică al stînelor, şi nu magistratului din Sibiu. În 1792, „hotarul munţilor judeţului Argeş despre munţii Ardealului" trece din nou pe la sud de toţi aceşti munţi [28].

---

[27] Ioan Moga, „*Marginea*". *Ducatul Amlaşului şi scaunul Săliştii*, în Ioan Moga, *Scrieri istorice /1926—1946/*, Cluj, 1973, p. 74—75.

[28] Ion Conea, *Ţara Loviştei, Geografie istorică*, Bucureşti, 1935, p. 37—44.

Semnificația economică a muntelui era identică și pe pășunile alpine posedate de moșnenii din județul Vîlcea, situate în Munții Lotrului și Căpîtînei. O mare parte a păstorilor din Mărginime își țineau oile în Țara Românească, vara în munții apropiați, iar iarna în bălțile Dunării. Ei foloseau pășunile din golurile de munte care aparțineau moșnenilor sau boierilor, plătind pentru aceasta o arendă în bani și în natură, ce varia în funcție de întinderea golurilor respective, accesibilitate etc. Acțiunea de arendare se numea *prinsoare:* o familie de păstori avansa moșnenilor ce stăpîneau în devălmășie un munte o sumă de bani, încheind un contract prin care muntele respectiv le era arendat pentru o perioadă lungă, de regulă 28 de ani. Odată dat în prinsoare un gol de munte, nu mai putea fi înstrăinat decît prin moștenire. Dintr-un document din 22 mai 1778 aflăm că moșnenii din satele Mălaia (Malaia) și Sărăcinești (azi Balota), care stăpîneau în devălmășie muntele Dealul Negru, îl dau în prinsoare lui Oprea Miclăuș, Popa Irimia, Popa Dan și Avram cu cetașii lor din Tilișca „pentru că și mai înainte au stăpînit ei... fiindcă *au fost vechi pe iarbă de ani de au stăpînit-o și au făcut stîna pe numitul munte* cu cheltuiala lor și cu știrea noastră" [29].

Muntele ca un loc de pășune unde se pot instala stîne apare și în izvodul dat de Nicolae Alexandru Mavrocordat în 1721 „tuturor șcheilor de la Brașov... a ținere oiler lor cîte vor avea și să le pască de toamna pînă primăvara la Sfîntu Gheorghie, cînd și le duc ei la munte în Țara Ungurească". Mocanilor români din Șcheii Brașovului li se mai permite „*pentru șcheii carii țin stîni în muntele Bucecilului și în muntele lui Leaotă*, în hotarul Dîmboviței și-și vor pogori bucatele lor de le vor vinde... ... să dea vamă" [30].

Cercetarea oronimelor din Munții Sibiului (Cibin sau Cindrel) confirmă cele constatate și în alte masive carpatice: o bună parte din oronime derivă din antroponimele românești [31] ale proprietarilor sau arendatorilor stînelor ridicate pe pășunile alpine și în poienile mari din etajul superior al pădurilor. Fenomene similare am putut identifica în Munții Brașovului [32] și în Bucegi [33].

În sensul său discutat aici, termenul românesc *munte* corespunde cuvîntului *alpes* în latina medievală, căci *datul oilor* din munți se numea deseori Taxae Alpium. Corespondentul german al muntelui era *Gebürg* [34], iar cel maghiar *havas*. În conscripția urbarială a cetății Bran din 1761 se vorbește de *stîne sau munți* (Havasok a vagy Sztenák) [35].

---

[29] Petre Bărdașu, „*Prinsoarea munților*" — *un străvechi obicei juridic al românilor*, în „Magazin istoric", XIII, 1979, nr. 5, p. 31—32.

[30] Radu Tempea, *Istoria sfintei besereci a Scheilor Brașovului*, ediție îngrijită de Octavian Șchiau și Livia Bot, București, 1969, p. 179—180.

[31] Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponomie*, București, 1970, p. 203—209.

[32] Pavel Binder, *Oronime derivate din antroponime în Munții Brașovului*, în LR, XXII, 1973, nr. 6, p. 567—576.

[33] Pavel Binder, *Toponimia istorică de pe hotarul cetății Bran*, în LR, XX, 1971, nr. 6, p. 542—547.

[34] Într-un document german din 1545 Munții Perșani sînt numiți *Codrii* Codlei, iar Carpații Meridionali spre Țara Românească *munți* (Gebirg), cf. Friedrich Müller, *Deutsche Sprachdenkmäler aus Siebenbürgen*, Hermannstadt, 1864, p.217. /1545: „Auf die Potschaften die yber Czaydes wald kummen vnd yber das Gebirg in Blesch Land geczogen sein."/

[35] P. Binder, *Toponomia istorică...*, p. 543.

Semantica termenului Alp — de unde numele munților Alpi — seamănă extrem de mult cu cea a românescului *munte*. În limba germană *Alp* sau *Alpe* — în dialectul bavarez : *Alm* — înseamnă deopotrivă pășune, de munte și Munții Alpi [36].

Cum în Munții Alpi pășunea înaltă a devenit sinonimul înălțimilor, adică al munților, tot așa cele mai înalte vîrfuri acoperite cu pășuni alpine au dat termenul medieval al Carpaților. Se știe că numele Carpaților este de origine cultă și că a fost folosit mai mult din secolele XVI—XVIII. Pe hărțile vechi — cum ar fi harta Transilvaniei din 1532 a umanistului brașovean Johannes Honterus — numele Carpaților Meridionali este doar *Alpes*. Termenul Alpes pentru Carpații Meridionali a fost folosit și în izvoarele otomane. Într-un nou document, publicat recent de regretatul turcolog român Aurel Decei despre expediția, din 1438, a sultanului Murad al II-lea împotriva Transilvaniei, Carpații Meridionali (în trecut numiți și Alpii Transilvaniei) apar sub numele de „*Ungurus Balkanin*" (Alpii Țării Ungurești). Aurel Decei dă următoarea explicație : „Balkan, în turcește (și în cumană, care este o limbă turcică) semnifică munte, munte înalt, *alpes*, prin referință la dag, care înseamnă tot munte, dar mai puțin înalt... În 1613, comandantul armatelor turcești Macaroglu Ali pașa, în corespondența sa cu magistrații din Brașov, le face cunoscut acestora că trupele turcești sînt gata să treacă Carpații (Balkan) în sens invers, plecînd din Țara Românească" [37].

*

În concluzie : cuvîntul românesc *munte* derivă din latinescul *montem* și la început a avut, desigur, o semnificație identică cu termenul latin. Cu timpul însă a primit și sensul de pășune alpină, care a circulat și se poate atesta documentar din secolele XVI—XVIII. Deși în vorbirea literară curentă *muntele* are sensul de ridicătură, fiind deci un termen de hipsometrie, în vorbirea populară (mai ales la locuitorii din Carpați), mai persistă și în accepțiunea de pășune alpină. În documentele depistate de noi — mai ales cele din protocolul Scaunului Săliște din sec. XVII—XVIII — termenul *munte* are un sens strict economic și se referă la un gol alpin pe care se construiau sau se ridicau stîne. Deoarece muntele (și stîna de pe el) putea fi domnesc, boieresc, nemeșesc, moșnenesc sau călugăresc, multe oronime carpatice derivă de la numele proprietarului sau arendașului stînei de pe muntele respectiv. Întrucît în Carpații Meridionali pășunile alpine sînt cele mai frecvente, acest lanț în evul mediu se numea simplu *Munte*, termen tradus apoi în latină *Alpes*, în maghiară *Havas*, în germană *Gebürg* și în turcă *Balkan*. Toate aceste cuvinte se referă la munți înalți și nu la munți în general. În zilele noastre acest „privilegiu" al Carpaților Meridionali s-a pierdut și azi toate ridicăturile de peste 800 m. poartă numele de *munte*.

Aprilie 1980

[36] *Der Grosse Duden. Wörterbuch und Leitfaden der deutschen Rechtschreibung*, Leipzig, 1978, p. 48. *Alm* bayrisch Nebenform zu *Alpe* — Gebigsweide, vielleicht zur vorindogermanisch *alb* = Berg, hoch ; Alpen gallisch-griechisch Alpeis, lateinisch Alpes, irisch ailp. cf. Ernst Wasserzieher, *Kleines etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, Leipzig, 1975, p. 15.

[37] Aurel Decei, *Relații româno-orientale. Culegere de studii*, București, 1978, p. 215—217. /Două documente turcești privitoare la expedițiile sultanilor Baiazid I și Murad al II-lea în țările române./

FOLOSIREA UNOR NUME DIN DOCUMENTELE SLAVONE

DE

ION CIOCEA

Unii cercetători ai istoriei limbii române, întîlnind în ediţiile de documente slavone ale Ţărilor Româneşti nume proprii româneşti terminate în *-u*, au interpretat această finală fie ca desinenţă a genitivului slav, argumentînd, astfel, că *u* final [1] românesc a dispărut [2], fie ca genitiv-dativ al dacoromânei în *-lu* [3].

Verificînd exemplele respective în documentele originale, am constatat următoarele :

1. La trei nume proprii, citate ca avînd această finală, ea, de fapt, lipseşte. Astfel, „*Tatul*" [4] apare doar cu finala consonantică suprascrisă în contextul : дарова(Х) сьи... Хрисовꙋ(л) нанꙋ и татꙋ(л) и ста(н)чюлꙋ „am dăruit acest... hrisov [lui] Nanu şi [lui] *Tatul* şi lui Stanciul", ŢR, 1437, aug. 1, AS Buc., S.I., nr. 33. La fel apare *spatar* [5] în propoziţia : дава(т)...жꙋпанꙋ миХаю спата(р) „dă jupînului Mihai Spătar", ŢR, 1484, mart. 9, Muz. ist. Buc., 27.276. Şi tot aşa întîlnim toponimul *Sătcel* [6] în sintagma : съ(с) попо(м) ѡ(т) сътче(л) „cu popa din Sătcel", ŢR, 1480, ian. 18, AS Buc., S.I., nr. 61.

În ediţia de documente, la aceste exemple, *-u* aparţine editorului şi adăugarea acestei finale ar fi fost motivată doar în exemplul *Tatul* + *u* ca desinenţă a dativului slav (nu a genitivului), cerută de forma verbală дарова(Х). Celelalte două nume, *Spătar* (apoziţie neacordată) şi *Sătcel* (caz general), cum rezultă din contexte, nu au nevoie de nici o întregire. Acesta a şi fost unul din motivele (altul a fost fidelitatea faţă de original)

---

[1] În cele ce urmează nu intenţionăm să abordăm întreaga problemă, controversată şi încă nesoluţionată, din lingvistica românească, a lui *u* final. Faptele aduse în discuţie, sperăm însă să dovedească netemeinicia explicaţiilor date acestei finale ca reprezentînd în exemplele date : a) genitivul slav în *-u* şi b) genitiv-dativul dacoromânesc în *-lu*.

[2] Vezi Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, I, ediţia a doua, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, unde se spune : „*u* final a dispărut la o epocă anterioară primelor documente de limba română (secolul al XIII-lea)" (p. 712—713), iar „*-u* final..., acolo unde apare, este introdus din vechea slavă, unde avea o valoare morfologică" (p. 464) şi „reprezintă desinenţa de genitiv a numelor cu tema în *-ŭ*(ъ), de exemplu *synŭ*, genit. *synu*" (p. 465).

[3] Vezi I. Coteanu, *Schiţă a declinării numelor în româna comună*, în SCL, XV, 1964, unde citim : „În documentele slave din secolul al XV-lea sînt atestate nume proprii dacoromâneşti cu genitiv-dativul în *-lu* : [la obîrşia] *Frumosulu*, [am dăruit] *Tatulu*, *Stanciulu*, [lui] *Radulu*, *Miculu*, [lui] *Bratulu*. Al. Rosetti le consideră genitive adaptate la sistemul declinării numelor slave în *-ŭ* (*synŭ* — gen. *synu*). *Tatulu* şi *Stanciulu* sînt însă dative, deci cel puţin pentru ele se poate admite articolul de genitiv-dativ *-lu*, pe care l-am întîlnit şi în aromâna veche" (p. 453—454).

[4] Faţă de *Tatulu* la Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 465 şi I. Coteanu, *op. cit.*, p. 453—454.

[5] Faţă de *spătaru* la Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 466.

[6] Faţă de *Sătcelu*, înţeles ca antroponim „săs popom Sătcelu (= cu popa Sătcelu)", *id.*, *ib.*, p. 464.

pentru care în ediţia din 1966 „întregirea" acestor nume cu *-u* a fost înlăturată [7].

2. La cele mai multe din celelalte exemple, *-u* este desinenţă a dativului slav al numelor cu tema în *-ŏ*, de exemplu *rabъ*, gen. *raba*, dat. *rabu*. Astfel de desinenţe avem în exemplele: „(satul lui) *Moišu Filosofu*" [8], în original, дали есмы... село...щобы ему было оурикь... и братѵ его моишѵ философѵ и дитимь „am dat... satul... ca să-i fie lui uric... şi fratelui său, *lui Moise Filozofu* şi copiilor", M, 1423, mart. 31, BA, DCCLXXVII, 86; „(lui) *Radulu*" [9], în original, дарова(Х) сьи... крисовѹлъ... болѣро(м) вои(Х)не и ра(д)ѹлѹ „am dăruit acest... hrisov... boierilor... Voinea şi *lui Radul*", ŢR, 1437, aug. 13, AS Buc., S.I., nr. 34; „(lui) *Nanu* i *Tatulu* i *Şerbu*" [10], în original, дава(т)... и станкѹлѹ и съ анеѱеи... нанѹ и татѹлѹ и шербѹ „dă... şi lui Stancu şi cu nepoţii... [lui] *Nanu* şi *lui Tatu* şi [lui] *Şerbu*", ŢR, 1471 ian. 25, BA, XC/1; „(lui) *Radulu*, (lui) *Miculu*" [11], în original, дава(т)... слѹга(м)... сынове(м) иѡновем радѹлѹ и... радомирѹ и микѹлѹ „dă... slugilor... fiilor lui Ion, *lui Radul* şi... lui Radomir şi *lui Micu*", ŢR, 1475, iun. 5, Muz. Tg.-Jiu, nr. 2; „(lui) *Crăciunu*" [12], în original, дава(т) крачюнѵ „dă *lui Crăciun*", ŢR, 1478, apr. 3, AS Buc. S.I., nr. 59, „(lui) *Bratulu*" [13] în original, дава(т) братѹлѹ „dă... *lui Bratul*", ŢR, 1481, iun. Muz. ist. Buc., 13.133; „(lui) *Romanu*, *Danu*, *Radulu*, *Miculu*, *Muşatu*" [14], în original este дава(т)... романѹ и... данѹ и ра(д)ѹлѹ и микѹ(лѹ) и мѹшатѹ „dă... lui Roman şi... *lui Dan* şi *lui Radul* şi *lui Micul* şi *lui Muşat*", ŢR, 1482, iul. 13, BA, XL/7. Aceeaşi valoare de dativ slav o are *-u* din exemplul „*nepotu* (svoei)" [15], în original, да(л) непотѵ своен" a dat *nepotului* ei", M, 1453, febr. 8, AS Iaşi, CCCXL/6, precum şi în alte nume neanalizate din citatele de mai sus: сто(н)чюлѹ ŢR, 1437, aug. 1 (punctul 1), apoi станкѹлѹ ŢR, 1471, ian. 25 şi altele (punctul 2).

Desinenţa *-u*, în aceste exemple, nu este a genitivului temelor în *-ŭ*, căci, în acest caz, ar fi trebuit ca dativul să fi avut desinenţa *-ovi (synŭ*, gen. *synu*, dat. *synovi)*, deci *Stanciulovi*. Dativul *Stanciulu*, stabilit corect[16], nu este însă al temelor în *-ŭ*, ci al temelor în *-ŏ*, ca şi toate cele de mai sus, care, la nevoie, ar trebui să aibă genitivul în *-a (Stanciula)*. Cele două desinenţe cu aceeaşi formă *-u*, ale cazurilor genitiv şi dativ, au aparţinut în slavă la două sisteme flexionare diferite, care au şi existat independent în perioade istorice diferite (genitivul temelor în *-ŭ* şi dativul temelor în *-ŏ)*. De fapt, în slavă, aceeaşi desinenţă *-u* au avut-o şi cazurile locativ şi vocativ ale temelor în *-ŭ*, apoi dualul pentru genitiv-locativ, atît la temele în *-ŏ*, cît şi la temele în *-a*, fără însă să se poată vorbi de o legătură între ele.

---

[7] Vezi în DRH, documentele nr. 82 *(Tatul)*; 90 *(Spătar)* şi 170 *(Sătcel)*.
[8] Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 465.
[9] Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 466.
[10] *Idem.*
[11] Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 466; I. Coteanu, *op. cit.*, p. 453.
[12] Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 466.
[13] Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 466; I. Coteanu, *op. cit.*, p. 453.
[14] *Idem.*
[15] Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 465.
[16] I. Coteanu, *op. cit.*, p. 454.

De asemenea, pe baza alăturării lui *-l* și *-u* în exemplele de mai sus, nu se poate vorbi de o desinență de dativ în *-lu (Stanciulu)*, căci *-l* face parte din temă, iar *-u* este singur desinență. Tocmai prezența lui *-l* din *Stanciul*, considerat ca finală consonantică, a permis adaptarea acestui nume și a celorlalte la flexiunea slavă, căci în forma *Stanciu*, în care poate fi folosit în română, el ar fi simțit pe teren slav ca străin și ar rămîne indeclinabil. *Stanciulu* este format deci dintr-un nominativ, *Stanciul* + desinența *-u* de dativ slav, și nu din *Stanciu* + *lu*. În concluzie, *Stanciulu*, ca și celelalte, este un dativ slav, nu un genitiv, și numai cu desinența *-u*, și nu *-lu*. De un genitiv-dativ în *-lu*, în toate aceste exemple, nu poate fi vorba, în nici un caz.

3. În următoarele șase exemple, *-u* are valoarea articolului românesc *-u* (<*-ul*). Astfel, „*Frăncu*"[17] (opinăm pentru lectura *Frîncu*), în contextul: фрънкоу тр[иф] и иван... слѵжили нам „*Frîncu*, Trif și Ivan... ne-au servit", M, 1468, sept. 12, Bogd. *Doc. Șt.*, I, nr. LXXV, precum și „*Albu*, *Nĕgu*"[18], în original, све(д)телеи жѹпа(н) драгоми(р) мане(к)... а(л)бѹ сто(л)ник...нѣгѹ и ра(д)ѵлъ страторници „martori jupîn Dragomir al lui Manea... *Albu* stolnic... *Neagu* și Radul stratornici", ȚR, 1490, ian. 7, AS Buc., S.I., nr. 76, intră în alcătuirea subiectului multiplu. La fel, „*Albu*"[19] e consemnat într-o înșiruire de nume la nominativ, свѣдтелие... албѹ сто(л)ни(к) „martori... *Albu* stolnic", ȚR, 1490, iul. 26, AS Buc., S.I., nr. 80. Numele *Bistrețu*[20], în contextul: да и(м) е(ст) вама ѡ(т) калафа(т) съ(с) тръгѹ и блата вистрецѹ „să-i fie vama de la Calafat cu Tîrgul și Balta *Bistrețu*", ȚR, 1480, apr. 3, AS Buc., S.I., nr. 63, apoi „*pracalabu*"[21], în formula de jurămînt: вѣра... пана петра пръкалабоу „credința panului Petre *pîrcălabu*", M, 1449, aug. 3, AS Brașov, nr. 775, au valoare de apoziții. În toate cele șase exemple valoarea de articol românesc a finalei *-u* este confirmată de funcția sintactică pe care o au formele de bază ale acestor nume.

4. În alte trei situații, oarecum asemănătoare între ele, prezența finalei *-u* (la patru exemple) nu-și dezvăluie cu ușurință valoarea. Astfel, *-u* adăugat la un genitiv plural, ca în „*Fînațeloru*"[22], pe teren slav, e nemotivat (în original, на потоци фънацелороу „pe pîrîul Fînațelor", M, 1469, febr. 9, BA, XL/5). Toponimul (singular) *Frumosulu*[23], în secvența, до ѡбръшїе фромосоулѹ „pînă la obîrșia *Frumosul*, (Frumosului?), M, 1411, apr. 14, BA, foto, LXXXII/1, (fals din sec. al XVI-lea), precum și antroponimul (singular) *Tunsulu*[24], în original, ист<ины> наши слѵгы на имѧ сима тѹнсѹлѹ и бъло(ш) Хоржескѵ(л) и щефа(н) тѹнсѹлѹ и иѡа(н) Хоржескѹ(л) <слѹ>жили на(м) „slugile noastre adevărate, anume, Sima *Tunsul*, ([al] Tunsului?) și Băloș Horjescul și Ștefan Tunsul, ([al] Tunsului?) și Ioan Horjescul ne-au servit", M, 1453, iun. 12, BA, CXCIX/2, par atribute genitivale și la fe

---

[17] Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 466.
[18] *Idem.*
[19] *Idem.*
[20] *Idem.*
[21] *Idem.*
[22] *Id. ib.*, p. 464.
[23] Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 465; I. Coteanu, *op. cit.*, p. 453.
[24] Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 464.

putem interpreta pe *Fînaţeloru*. În acest caz *-u* după finala consonantică a temelor acestor nume este desinenţa genitivului slav al temelor în *-ŭ*? Declinarea temelor în *-ŭ* constituia însă, „chiar în slava comună" [25], un vestigiu „al temelor indoeuropene în *-eu*" [26] şi degradarea ei era destul de „avansată" încă „în perioada istorică a limbii slave" [27]. Astfel, în numeroase cazuri, substantivul *synŭ*, sub influenţa marelui număr al substantivelor cu tema în *-ŏ*, apare încă înainte de secolul al XI-lea cu genitivul în *-a*, ca în exemplul: оусрамлѣѭть сѧ сн҃а моего „se vor ruşina de fiul meu" (Codex Marianus, Matei, XXIV, 30) şi cu dativul în *-oy*, ca în exemplul: подабае ъ сн҃оу чскоу҃моу „se cuvine fiului omului" (Codex Zographensis, Marcu, VIII, 31). În această situaţie, este greu de admis existenţa genitivului străvechi slav în *-u*, în secolul al XV-lea, şi încă în slavona documentelor româneşti. Rămăşiţe ale acestei declinări, păstrate în unele limbi slave ca ucraineana [28] şi polona [29], ar permite explicarea unui genitiv în *-u*, de influenţă străină, al acestor teme, în cele trei exemple, avînd în vedere şi faptul că toate trei sînt din Moldova. Probabilitatea cea mai mare, în acest sens, ar avea-o, paradoxal, *-u* din *Fînaţeloru*, presupunînd că pisarul, fiind slav, n-a înţeles valoarea semantică şi nici pe cea morfologică de genitiv plural românesc a toponimului *Fînaţelor* şi, luîndu-l drept singular, i-a adăugat desinenţa slavă *-u* [30].

În celălalt toponim, neflexionarea primului termen, ѡбръшїе, care, conform morfologiei slave, ar fi trebuit să aibă desinenţa -ꙗ (ca toate substantivele neutre în -ие cu care se asimilează cuvîntul românesc *obîrşie)*, cerută de prepoziţia до, iar conform structurii morfosintactice româneşti ar fi trebuit să fie articulat (cum ar cere-o construcţia „pînă la obîrşia Frumosului"), pune la îndoială valoarea de genitiv a celui de al doilea termen, *Frumosulu*. Cei doi termeni ai toponimului par a fi folosiţi mai degrabă cu forma de bază şi juxtapuşi, *Obîrşie Frumosulu*, fiindcă pisarul nu a ştiut cum să-i flexioneze şi i-a notat aşa cum i-a auzit. Avem oare aici un „*-u* final" [31] românesc?

Pe de altă parte, subiectul multiplu la care participă cele două formule antroponimice *Sima* ***Tunsulu***, *Ştefan* ***Tunsulu***, alături de *Băloş Horjescul*, *Ioan Horjescul*, între care cele din urmă sînt, evident, nominative, face posibilă admiterea nominativului şi pentru supranumele *Tunsulu* = Sima *Tunsul*, Ştefan *Tunsul* + *u* final, şi nu *Tunsulu* + *i*.

---

[25] St. Kul'bakin, *Le vieux slave*, Paris, 1929, p. 218.

[26] A. Meillet, *Études sur l'étymologie et le vocabulaire du vieux slave*, Paris, 1905, p. 241.

[27] *Ibidem*, p. 242—243

[28] O. P. Bezpal'ko ş.a., *Istorična gramatika ukrains'koi movi*, Kiev, 1962, p. 208.

[29] Z. Klemensiewicz ş.a.. *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Varşovia, 1965, p. 267—268.

[30] Gh. Bolocan, *Toponime compuse în documentele slavo-române*, în LR, XXV, 1976, p. 310, apreciază finala *-u* în astfel de exemple, precum *Podul Viezuriloru*, ca o posibilă desinenţă slavă ataşată după articolul *-lor*, considerat ca ... „un fel de nominativ", sau ca „desinenţă" ce „nu aduce în plus nici o informaţie"!?

[31] Vezi bibliografia problemei la Diomid Strungaru, *Contribuţii la interpretarea grafiei chirilice, III, Problema „dispariţiei" lui -u final în limba română*, în LR, XI, 1962, p. 582—594.

Dealtfel, genitivului cu „*-i* nenotat" [32], *Frumosulu* = *Frumosului*, *Tunsulu* = *Tunsului*, i se aduc și obiecții de fonetică istorică [33].

Avem în toate aceste trei exemple și poate și în *Fînațeloru* un *-u* final? Dacă răspunsul este afirmativ, este acest *u* final un simplu grafem, cum pare mai ales în acest toponim, sau are valoare fonetică? Ori, poate, în toate cele patru nume este vorba de un dativ slav în *-u* al temelor în *-ŏ*, transferat și la genitivul slav, pe baza valorilor apropiate și a desinenței comune a dativului și a genitivului din limba română, *-lui* (adică un fel de calc gramatical)?

Răspunsul argumentat la toate aceste întrebări presupune corelarea acestor exemple cu fapte noi și confruntarea tuturor cu cercetările și concluziile de specialitate, ceea ce ar putea face obiectul unui viitor studiu.

Pe baza verificării exemplelor de mai sus se desprind însă cîteva concluzii certe încă de pe acum:

Numele proprii românești terminate în *-u* extrase din documentele slavone nu atestă genitiv-dativul dacoromânei în *-lu* și nici genitivul slav în *-u* al temelor în *-ŭ*.

Cercetătorii care au interpretat astfel finala *u* a acestor nume au luat, de regulă, dativul declinării temelor slave în *-ŏ* drept genitivul străvechi declinări a temelor slave în *-ŭ*, iar terminația acestui dativ slav în *-l* (temă) și *-u* (desinență), drept desinența *-lu* a genitiv-dativului dacoromânei.

În trei situații, finala *-u* este discutabilă, permițînd interpretări de la genitivul slav în *-u* la *-u* final românesc.

Chiar dacă interpretarea de genitiv slav în *-u* pentru aceste trei situații s-ar dovedi conformă realității, această valoare nu poate fi extinsă și asupra altor cazuri, la care nu avem genitiv și, mai ales, aceste exemple nu pot servi drept argument că *-u* final românesc a dispărut și nu mai poate fi probat cu alte dovezi.

Pe lîngă faptul că unele din aceste cîteva exemple, întregite cu noi cercetări, ar putea chiar ele servi, în viitor, ca atestări ale lui *-u* final românesc, toate celelalte exemple analizate dovedesc, deja de pe acum, că în documentele slavone pot exista nume proprii românești în *-u* cu valori diferite, de la caz la caz, atît slave, cît și românești (dativul slav în *-u*, articolul românesc *-u* < *-ul*).

Condiția necesară pentru stabilirea valorii exacte pe care o are o formă sau alta a termenilor românești în documentele slavone este de a analiza fiecare caz în contextul dat, folosind, evident, documentele originale.

---

[32] Al. Rosetti, *op. cit.*, „Frumosului, cu -i nenotat", p. 465.

[33] I. Coteanu, *op. cit.*: „Explicarea formelor de genitiv-dativ ale numelor proprii citate prin asurzirea accidentală a lui *-i* ni se pare mai greu de admis, dată fiind seria de fapte constatate pînă aici", p. 454.

ABREVIERI

ŢR	Ţara Românească.
AS Buc., S.I.	Arhivele Statului, Bucureşti, Secţia istorică.
BA	Biblioteca Academiei.
Muz. ist. Buc.	Muzeul de istorie a oraşului Bucureşti.
DRH	Documenta Romaniae Historica, B. Ţara Românească, Bucureşti, 1966,
M	Moldova.
Bogd., *Doc. Şt.*	Ion Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, vol. I, Bucureşti, 1913.
Bogd. *Album*	Ion Bogdan, *Album Paléographique Moldave*, Bucarest–Paris, 1926.
AS, Iaşi	Arhivele Statului, Iaşi.
AS, Braşov	Arhivele Statului, Braşov.
Muz., Tg. Jiu	Muzeul judeţean, Tîrgu-Jiu.

Martie 1980

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

NUMELE ORAȘULUI LUGOJ

DE

SIMION DĂNILĂ

Veche așezare românească și important centru cultural al Banatului, Lugojul a atras atenția asupra originii numelui său în repetate rînduri. Dar, trebuie s-o spunem de la început, toate ipotezele emise în legătură cu etimologia acestui toponim sînt neconvingătoare. Ele ar putea fi grupate în patru categorii :

1. Ipoteza derivării cuvîntului dintr-un radical slav *(luh*, pronunțat *lug*, + sufixul maghiar *-os* [1], pronunțat *-oș*, sau *lug* „mlaștină" urmat, poate, de o variantă a sufixului maghiar *-os* [2]). Pe bună dreptate, I. Pătruț respinge această ipoteză sub cuvînt că „un asemenea « derivat », hibrid, este inacceptabil" [3].

2. Ipoteza originii maghiare a toponimului (din *lugas* „umbrar, foișor" [4]). În acest caz, ca și în precedentul, s-a plecat de la forma utilizată de administrația maghiară, *Lugos*, și nu de la forma populară *Logój*. „Dat fiind că un *lugas* nu poate ajunge în română la forma *Logoj*" [5], explicația aceasta nu rezistă.

3. Ipoteza etimologiei latinești (din *locus* [6] sau *lucus* „pădure" [7]). Evident că și această supoziție, care tinde să fie acreditată în unele medii intelectuale bănățene, repusă recent în circulație de un cunoscut lugojean — l-am numit pe I. C. Drăgan — cade din capul locului, pentru că nu e susținută de transformările fonetice pe care le suferă latina convertită în română (printre acestea, dispariția consoanelor finale, *c* care nu devine *g)* și nu ține seama de forma populară *Logój*.

4. O ipoteză lansată de I. Pătruț, singurul care, în mod corect, are în vedere pronunția locală a numelui orașului de pe Timiș, *Logój*, formă consemnată în texte românești mai vechi și mai noi [8], trimite la

---

[1] Pesty Frigyes, *Krassó vármegye története*, II/1, Budapesta, 1884, p. 315 (apud I. Pătruț, *Studii de limba română și slavistică*, Cluj, Editura Dacia, 1974, p. 223).

[2] G. Kisch, *Siebenbürgen im Lichte der Sprache*, Sibiu, 1929, p. 56 ; explicația este acceptată de Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, Editura Academiei R.P.R., 1963, p. 54 (apud I. Pătruț, *op. cit.*, p. 223).

[3] I. Pătruț, *op. cit.*, p. 223.

[4] Kniezsa István, *Magyarok és románok*, vol. I, Budapesta, 1943, p. 233 (apud I. Pătruț, *op. cit.*, p. 223). Etimonul *lugas* „frunzar" este propus, alături de *logoș* „pitic", și de N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, Editura Academiei R.P.R., 1963, p. 312.

[5] I. Pătruț, *op. cit.*, p. 223.

[6] Pesty Frigyes, *op. cit.*, p. 315 (apud I. Pătruț, *op. cit.*, p. 223).

[7] Iosif Constantin Drăgan, *Prin Europa*, /vol. I/, București, Editura Eminescu, 1973, p. 44—45.

[8] De remarcat că nu numai poporul, ci și cărturarii bănățeni din secolul XIX și din prima jumătate a veacului nostru utilizează forma cu *o* în loc de *u* (vezi, de pildă, At. M. Marienescu, *Poesia poporala.* Balade culese și corese de..., Brosiur'a II, Vien'a, 1867, /p. IV/ : *Logosiu;* P. Drăgălina, *Din istoria Banatului Severin*, partea I, Caransebeș, 1899, p. 123 și passim : *Logoj, logojan* ; P. Barbu, *Porecle logojenești. Folklor*, Cluj, 1927, p. 4 ; *Logoj, logojan*, p. 5 : *logojenească* etc.).

un nume de persoană *Logoj*, atestat documentar [9]. După ce respinge ca nefondată apropierea de *logoş* „pitic", pe care o face N. A. Constantinescu, I. Pătruţ propune pentru etimologia toponimului antroponimul *Logoj* „eventual, un derivat de la *Loga*", adăugînd însă imediat că un sufix *-oj* nu îi este cunoscut [10]. Şi nu îi este cunoscut lingvistului bănăţean de la Cluj-Napoca pentru simplul motiv că un asemenea sufix nici nu există. Deci prima carenţă a acestei ipoteze este că nu explică satisfăcător etimologia antroponimului *Logoj*; a doua, că raportul antroponim-toponim poate fi interpretat şi invers în acest caz : antroponimul *Logoj* provine de la toponimul *Logoj*, fără nici o schimbare de formă. Asemenea situaţii se întîlnesc frecvent în onomastica noastră. Le putem proba prin numele de familie *Haţeg* (purtat în satul Belinţ, jud. Timiş, de 15 familii ; dintr-una din ele s-a ridicat în secolul trecut un ilustru învăţător : Ioan Haţeg [11]). Este clar că aici avem de-a face cu un antroponim care provine de la n. top. *Haţeg*, fără nici o modificare de formă.

După părerea noastră, la baza numelui topic *Logój* stă un vechi cuvînt românesc de origine slavă, apelativul, azi dispărut, **logój*, pluralul lui **logóz* s.m., dublet bănăţean pentru *rogóz* s.m. „nume de plantă erbacee *(Carex riparia)*, care creşte prin mlaştini şi locuri umede, întrebuinţată la împletitul rogojinilor şi uneori la acoperirea caselor de la ţară", din v. sl. *rogozŭ* (vezi, de exemplu, DM şi DLR s.v.).

Astfel de plurale ale substantivelor sau adjectivelor masculine, bazate pe alternanţa consonantică *z/j* şi fără *-i* scurt, ca element semivocalic final, după consoana dură *j*, sînt obişnuite în graiurile bănăţene (şi nu numai bănăţene) : *chinez/chinej* „primar/primari", *obraz/obraj*, *treaz/trej*, *viteaz/vitej* etc. În această serie intră firesc şi **logóz/logój* (variantă a lui *rogóz* împrumutată, probabil, în această formă dintr-unul din graiurile unei limbi slave cu care bănăţenii au venit în contact imediat după încheierea procesului de formare a limbii române).

Pentru prezenţa, cîndva, în graiurile lugojene a cuvîntului *logóz/logój* pledează existenţa pe aceste meleaguri a două cuvinte înrudite : *logojínă* „rogojină", cunoscut nouă din Belinţ şi consemnat şi de Lucian Costin în satul Jena, jud. Timiş [12], şi *logojínér'* „rogojinar", cuvînt care figurează în povestea *Iósîv Logojínér'u*, culeasă din Belinţ şi înregistrată pe bandă magnetică la arhiva de folclor a Facultăţii de filologie de la Universitatea din Timişoara.

Aşadar, ca într-un tabel al lui Mendeleev, putem „calcula" elementul virtual din căsuţa rămasă liberă :

rogoz/rogoji	rogojină	rogojinar
*logóz/logój	logojínă	logojínér'

Cu privire la genul şi numărul substantivului *rogóz* (şi deci **logóz*), între DM şi DEX există o contradicţie : după primul dicţionar, ar fi vorba

[9] I. Pătruţ, *op. cit.*, p. 223—224.

[10] *Ibidem*, p. 224.

[11] Despre activitatea lui I. Haţeg în timpul revoluţiei bănăţene din 1848—1849 şi în general despre viaţa şi cariera sa didactică, vezi D. Cioloca, *Din trecutul şcoalei noastre*, în „Drapelul" /Lugoj/, XIII, 1913, nr. 89—91, p. 3.

[12] Lucian Costin, *Graiul bănăţean*, vol. II, Turnu-Severin, 1934, p. 120.

de un substantiv neutru cu pluralul *rogozuri*, după al doilea, de un substantiv masculin, fără formă de plural. Ipoteza noastră vine să confirme afirmația din DEX cu privire la gen (masculin), aducînd în plus o dovadă pentru utilizarea cuvîntului și la plural într-o epocă mai îndepărtată din istoria limbii române.

Ipoteza avansată de noi ar mai ridica o ultimă întrebare, anume dacă în sistemul toponomastic românesc există toponime care au la bază pluralul unor apelative. Răspunsuri afirmative la această întrebare dau acad. Iorgu Iordan [13] și Gh. Bolocan [14]. Dintre exemplele de acest fel, în rîndul cărora se așază și *Logój*, reținem din lucrările celor doi autori toponimele care provin de la apelative din regnul vegetal : *Aluni*, *Brusturi*, *Buruieni*, *Răchiți*, *Rugi*, *Pelini*, *Plopi*, la care am mai putea adăuga : *Brazi*, *Busuioci*, *Meri*, *Peri*, *Pruni*, *Sălci*, *Spini*, *Stejari* etc. [15]. „Denumirile din această grupă — scrie Gh. Bolocan[16] — au la bază nume de obiecte mici care (...) nu sînt unice pe teritoriul aceleiași așezări umane".

Prin urmare, numele topic *Lugoj* (pronunțat local *Logój)* provine de la **logój*, pluralul lui **logóz* s.m. „rogoz".

Iar *Lugojel* (rostit *Logojăl)* din jud. Timiș este un diminutiv perfect sinonim cu *Rogojel* din jud. Cluj și Gorj, primul derivînd de la numele topic *Logój*, al doilea de la numele topic *Rogoz* (acesta existent în jud. Alba, Arad, Bihor și Maramureș).

Aprilie 1980

NOTĂ

La scurtă vreme după redactarea acestui articol, a apărut în librării o interesantă carte de I. Pătruț, *Onomastică românească*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980, în care autorul pune din nou în discuție etimologia numelui topic *Lugoj* (p. 113—116), încercînd, de data aceasta, să acrediteze existența sufixului antroponimic *-oj*, pentru care invocă drept argument antroponimele : *Cartojan*, *Morojen* (și *Morojin*, *Morojana)*, *Motorojescu*, *Porojan*, *Rogojan*.

Chiar dacă ar exista un asemenea sufix în onomastica noastră, considerăm că cele afirmate de noi mai sus exclud numele topic *Lugoj*, precum și antroponimul *Logoj* din această serie.

După părerea noastră însă, nici celelalte antroponime menționate de domnia-sa nu conțin un sufix *-oj*, ci mai degrabă un grup — accidental — de sunete, a cărui origine este susceptibilă de alte explicații.

---

[13] *Op. cit.*, p. 378—382.

[14] *Există un plural toponimic?*, SCL, XXVIII, 1977, nr. 1, p. 3—13.

[15] Ion Iordan, Petre Gâștescu, D. I. Oancea, *Indicatorul localităților din România*, București, Editura Academiei R.S.R., 1974, p. 90 și passim.

[16] *Art. cit.*, p. 3.

Astfel, în numele de familie *Morojen* (și *Morojin*, *Morojana*) și *Rogojan*, la o analiză mai atentă se poate identifica un etimon terminat în *z*, care se alterează sub influența unui iot și devine *j* : numele de persoană *Moroz* (N. A. Constantinescu, *op. cit.*, p. 327) pentru *Morojin* și *Morojen*, eventual numele topice încă neatestate *Moroz* sau *Moroaza*, provenite de la antroponimul *Moroz* (fapt analog cu cel din exemplul următor), pentru *Morojana* și numele topic *Rogoaza*, *Rogoz* (Ion Iordan, Petre Gâștescu, D. I. Oancea, *op. cit.*, p. 219), provenite de la antroponimul *Rogoz* (N. A. Constantinescu, *op. cit.*, p. 362).

Cartojan și *Porojan* ar putea fi explicate prin numele de familie *Cîrtoajă* și *Poruja* (N. A. Constantinescu, *op. cit.*, p. 243, respectiv 351), devenite nume de locuri. (Dar nu avem încă atestarea lor în toponimie!)

Pentru numele de familie *Motorojescu*, atestat la românii (bănățeni) din Iugoslavia, s-ar cuveni să cunoaștem rostirea locală, care, mai mult ca sigur, este *Motorożescu*. Cum fricativei alveolopalatale muiate *ź* din graiurile bănățene îi corespunde în limba literară fie un *j* (băn. *źoc* „joc"), fie un *ge*, *gi* (băn. *źână* „geană", *źińere* „ginere"), notarii oscilează în transcrierea literară a numelor proprii care conțin un *ź*. De pildă, pentru numele *Źosu* întîlnim în Banat (dar și aiurea, cf. N. A. Constantinescu, *op. cit.*, p. 305) două grafii : *Josu* și *Giosu*. Deci nu-i exclus ca funcționarul care trebuia să consemneze în actele de stare civilă numele *Motorożescu*, nerecunoscînd aici etimonul, să fi optat pentru varianta *Motorojescu*, în loc de *Motorogescu*, explicabilă prin numele de persoană *Motoroga* (N. A. Constantinescu, *op. cit.*, p. 328).

Mai 1980

Școala generală
Comuna Belinț nr. 144
Județul Timiș

TOPONIME PROVENITE DIN ANTROPONIME ÎN CÎMPIA BĂILEȘTIULUI

DE

TEODOR OANCĂ

1. Cercetări ale toponimiei din zone de cîmpie s-au făcut sporadic și fără să se pornească de la înregistrarea tuturor numelor de locuri existente pe teren. Mai mult, dacă avem în vedere că majoritatea studiilor de toponimie în care sînt înregistrate numele de locuri de pe un anumit teritoriu (cîteva sate sau cursul unui rîu) privesc regiuni de munte sau podiș, ajungem la concluzia că a existat un interes mai redus din partea lingviștilor pentru cercetarea monografică asupra toponimiei de cîmpie, care poate să acopere zone mai mari, cum e aceea a Cîmpiei Băileștiului.

În urma anchetelor pe care le-am efectuat în Cîmpia Băileștiului pentru strîngerea numelor de locuri, au rezultat 9182 de toponime. Din acestea, 7456, reprezentînd 81%, provin din apelative, indiferent că ele sînt toponime simple sau compuse. Celelalte 1726 toponime provin din antroponime, adjective substantivate, toponime.

Toponimele pe care le discutăm aici provin din antroponime care își păstrează forma neschimbată.

Cea dintîi constatare pe care o facem este că aceste nume de locuri sînt puține la număr, 276, iar raportul dintre antroponimele masculine și cele feminine este de 2 : 1. Aceste toponime sînt motivate, în sensul că exprimă, de cele mai multe ori, ideea de apartenență. Cazurile cînd numele proprietarului (stăpînului) trece asupra proprietății sînt atît de frecvente în denumirea locurilor încît nu e necesar să facem aici un istoric al acestei probleme [1].

Din consultarea materialului de care dispunem rezultă că, în general, astfel de toponime sînt de dată relativ recentă, cel mult 2—3 generații. Urmărirea în timp a vechimii lor e îngreunată de lipsa atestărilor în documentele istorice. Unele din ele apar în planurile de moșii datînd din secolul trecut.

Studiul toponimelor provenite din antroponime evidențiază nume de persoane care azi sînt rar întîlnite, ceea ce prezintă interes pentru cercetarea istorică a onomasticii românești.

Numărul dublu al antroponimelor bărbătești față de acela al antroponimelor de gen feminin se justifică din punct de vedere social și juridic prin aceea că bărbatul, în calitate de cap al familiei, este și proprietarul locului. Cînd o parte a averii reprezintă zestrea pe care femeia o aduce soțului, iar acest lucru e cunoscut de colectivitatea satului, numele femeii

---

[1] Cf. I. Iordan, TR, p. 183—187.

se transmite locului[2]. La aceasta se adaugă şi cazul particular cînd femeia, rămasă văduvă, preia asupra ei întreaga proprietate. Pentru generaţiile următoare, această proprietate e cunoscută cu numele femeii, deoarece aşa s-a transmis ea urmaşilor.

În privinţa formei pe care o iau antroponimele devenite toponime se impun cîteva precizări. Un număr de 70 de antroponime bărbăteşti sînt articulate cu *-a*, iar alte 65 de antroponime sînt articulate cu *-u(l)*.

Despre antroponimele masculine devenite toponime în *-a*, Sextil Puşcariu credea că acestea primesc un „sufix toponimic" *-a*, pe care îl identifica atît la români, cît şi la popoarele învecinate[3]. Dar numeroase toponime din Cîmpia Băileştiului, ca dealtfel din toată ţara, infirmă această ipoteză. S-ar părea că toponimele care denumesc obiecte care în planul limbii române sînt de genul feminin (bălţi, gîrle, mlaştini, poieni etc.) pot fi explicate prin forma de gen feminin a unor antroponime masculine. Întîlnim, însă, toponime în *-a*, provenind de la antroponime bărbăteşti, şi atunci cînd obiectele denumite sînt dealuri, prunduri, terenuri agricole, izlazuri care la singular impun forma de gen masculin. Pentru această din urmă categorie de toponime credem că ne aflăm în faţa unui transfer de nume de la un obiect la altul. Două toponime care ne-au atras atenţia în această privinţă sînt *Epura* „pădurice" (Jiul) şi *Iepura* „grind" (Rast). Ambele toponime provin din antroponimul *Iepure*. Dacă în primul exemplu antroponimul a suferit o schimbare de gen datorată genului entopicului „pădure", în al doilea exemplu forma feminină a toponimului nu mai corespunde genului gramatical al entopicului „grind". Încercînd să explicăm acest toponim nu printr-un accident, ci printr-o motivare în planul limbii, credem că, iniţial, numele a aparţinut unei bălţi, gîrle sau stîni şi s-a transmis apoi grindului de lîngă balta, gîrla sau stîna care aparţinea unui oarecare Iepure. Ov. Densusianu consideră toponimul *Epura* „baltă în Dolj" ca formă feminină a apelativului *iepure*[4].

Parte din antroponimele de la care s-au format toponime sînt supranume. Ele s-au impus conştiinţei vorbitorilor dintr-o anume colectivitate, substituind numele oficial[5].

Cauzele care au condus la apariţia supranumelui prezintă, pentru cercetarea toponimică, un interes mai scăzut. Problemele de ordin fonetic, morfologic sau lexical pe care le ridică un antroponim sau apelativ, aşa cum apare el sub înfăţişare toponimică, facilitează cunoaşterea în profunzime a numelui de loc.

Considerăm că pentru stabilirea etimologiei unui toponim format de la un antroponim, precizarea numelui de persoană este suficientă. Astfel, etimonul toponimului *Irimaşu* „gîrlă" (Măceşu de Jos) este supranumele *Irimaşu*. Cercetarea componentelor acestui supranume *(Irimia* + suf. *-aş)* ne mută pe alt plan al investigaţiei onomastice. Uneori, o atare explicare a etimonului devine necesară.

---

[2] Cf. I. Iordan, *Observaţii privitoare la raporturile dintre toponimie şi antroponimie*, în LR, 1975, 3, p. 234.

[3] Cf. Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, II, p. 304 şi urm.

[4] Cf. Ovid Densusianu, *Urme vechi de limbă în toponimia românească*, extras din „Anuarul Seminarului de Istoria limbii şi literaturei române", Bucureşti, 1898.

[5] Cf. I. Roşianu, *O problemă de onomastică în discuţie: categoriile antroponimice*, în LR, 1976, 3, p. 298.

2. TOPONIME PROVENITE DIN ANTROPONIME MASCULINE

2.1. Cu sufixul *-a*

Bena „loc pe drumul care leagă satul de Dunăre" (Negoi), din n.b. *Benu* (cf. DOR, p. 22—23; Pașca, p. 176), *Bogoia* „știubei" (Gubaucea), din supranumele *Bogoiu*; *Branga* „deal" (Giurgița, în DJD), din supranumele *Branga* (cf. DOR, p. 214), *Breaza* „loc în cîmp" (Giurgița), „tarla" (Cerăt), din n. fam. *Breazu* (cf. DOR, p. 216, care îl dă și ca nume de bărbat; I. Iordan, TR, p. 80; Pașca, p. 188), *Buliga* „baltă provenită din ploi" (Rast), din supranumele *Buligă; Bușțila* „teren de cultură" (Plosca), din supranumele *Bușțilă; Chichea* „deal" (Cerăt), din n. fam. *Chichea* (un supranume *Chichea* este cunoscut la Segarcea), *Chimurgia* „baltă" (Piscu Vechi), din n. fam. *Chimurgiu; Cioromela* „pădure" (Piscu Vechi), „fost cătun în cîmpul dintre Segercea, Giurgița, Măceșu de Sus", din supranumele *Cioromela; Cotoliga* „baltă" (Desa), din supranumele *Cotoligă* (< *Cotolea* + suf. *-igă*), *Droana* „pădure" (Poiana Mare), din n. fam. *Droană* (< *Dron*, cf. Pașca, p. 288). *Lopcea* „teren nisipos" (Maglavit), din n. fam. *Lopcea; Mărcuia* „vale fără apă" (Verbița), din n. fam. *Mărcui; Musta* „măgură" (Rast), din n. fam. *Mustea* (Pașca, p. 285; DOR, p. 329, consideră n. p. *Musta* ca fiind de origine transilvăneană — e posibil ca numele măgurii să provină de la numele unui cioban ardelean care-și instala acolo turma pentru iernat), *Murta* „baltă" (Ciuperceni, înregistrat și de DJD; Inv. 227, la 1892), din n.b. *Murta* (cf. DOR, p. 446), *Tătuia* „măgură" (Rast), din n. fam. *Tătuiu* (cf. DOR, p. 385) etc.

2.2. Cu articolul hotărît

Bălu „teren de cultură" (Poiana Mare), din n. fam. *Bălu; Bebu* „poiană" (Cerăt), din supranumele *Bebu* (cf. DOR, p. 197), *Brebu* „baltă" (Ghidici), din n. fam. *Brebu* (cf. DOR, p. 216), *Buduru* „teren de cultură" (Rast), din supranumele *Buduru* (cf. DOR, p. 219), *Buricliu* „baltă" (Ciupercenii Noi, înregistrat și de DJD, din supranumele *Buricliu; Catargiu* „parte de sat" (Tencănău), din n. fam. *Catargiu* (cf. DOR, p. 231), *Cazacu* „baltă" (Desa), din n. fam. *Cazacu; Cavalu* „izlaz" (Țuglui), din supranumele *Cavalu; Ciolacu* „baltă" (Ciupercenii Vechi), din n. fam. *Ciolacu; Corcociu*[6] „teren cu gîrle secate" (Zăval), *Cosacu* „deal" (Podari), din n. fam. *Cosacu* (cf. DOR, p. 427), *Coteiu*[7] „măgură" (Covei), *Cotorogu* „teren arabil" (Ciupercenii Vechi), din n. fam. *Cotorogu; Deliu* „gîldău" (Catane), „baltă" (Desa), din n. fam. *Deliu; Doprioru* „pădure" (Ciupercenii Noi), din supranumele *Doprioru; Dumitrașcu* „baltă" (Tunarii Vechi), din n. fam. *Dumitrașcu; Frumosul* „baltă" (Tunari, în DJD), din supranumele *Frumosul; Geambașu*„ deal împădurit" (Gura Văii), din n. fam. *Geambașu; Laicu* „baltă" (Tunarii Vechi), din *Vlaicu; Lazăru* „gîldău cu stuf" (Bistreț), din n.b. *Lazăr; Paisu* „teren de muncă pe deal" (Corlate), din n.b. *Paisie; Rîiosu* „baltă" (Ciuperceni), din supranumele

---

[6] *Corcociu* este un derivat de la *corca* (feminin refăcut de la *corcan* (= corb) + suf. *-oci*). Pentru alte antroponime derivate de la această temă, vezi DOR, p. 249.

[7] Cf. Pașca, p. 216, care îl consideră un derivat de la bg. -srb. *Kota* + suf. *-eiu*. Un nume de bărbat *Coteiu* este atestat în sec. al XVI-lea, cf. DIR, B, XVI, II, p. 314.

Rîiosu ; Rîzgîitu ,,prund înecat de ape" (Nedeia), din supranumele *Rîzgîitu ; Sfraciu* ,,gîldău" (Bistreț), din n.b. *Fracea* (cf. DOR, p. 396), *Țaru* ,,teren de cultură" (Unirea), din supranumele *Țaru* etc.

Alte toponime provin din antroponime derivate cu suf. *-anu, -aru, -oiu* :

Barbălanu ,,teren de cultură" (Ghidici), *Cărăvanu* ,,movilă" (Goicea), *Ghidanu* [8] ,,baltă desecată" (Catane), *Gîtanu* ,,ostrov în Dunăre" (Bistreț), *Galiceanu* ,,baltă" (Ciupercenii Noi), *Godeanu* ,,prund" (Nedeia), *Măjanu* ,,baltă" (Desa), *Odovanu* ,,teren de muncă" (Ciutura), *Petrimanu*,, deal" (Măceșu de Jos), *Șotranu* [9] ,,poiană în pădure" (Cerăt), *Tînganu* ,,deal" (Vîrtop) etc.

Argintaru ,,deal" (Corlate), *Căpraru* [10] ,,măgură" (Urzicuța), *Ciocănaru* ,,cișmea" (Caraula), *Purcaru* ,,baltă" (Ciupercenii Noi) etc.

Bălcoiu ,,insulă în Dunăre" (Calafat, în DJD), *Burcioiu* ,,vale" (Gîngiova), *Dăbiloiu* ,,baltă lîngă Dunăre" (Desa), *Dănțoi* [11] ,,parte de sat" (Comoșteni), *Năsîloiu* ,,mlaștină" (Desa), *Stoenoiu* ,,uliță" (Podari) etc.

Cîteva toponime provin din antroponime derivate cu sufixe diminutivale : *Drăgănelu* ,,baltă" (Desa), *Lupulețu* ,,teren de cultură" (Vela), *Tomița* ,,gîrlă" (Zăval), *Țăpălușu* ,,cișmea sub dealul Tînganu" (Vîrtop), *Vlădășelu* ,,vale" (Sălcuța-Tencănău) etc.

2.3. Un număr de toponime provin din antroponime nearticulate : *Băbălău* ,,baltă" (Piscu Vechi), *Buzdugan* ,,teren arabil pe malul Jiului" (Booveni), *Covăsală* ,,vale în partea de nord a satului" (Cornu). Alte toponime pe care le încadrăm aici : *Chișcalău* ,,teren de cultură" (Gighera), *Chiot* [12] ,,pădure" (Poiana Mare), *Dîrmon* ,,baltă" (Desa), *Dîrnete* ,,baltă și gîrlă" (Ciupercenii Vechi), *Etegan* ,,baltă" (Tunarii Vechi), *Făgăraș* [13] ,,parte de sat" (Podari), *Furdui* ,,deal" (Vîrtop), *Galaoană* ,,pădure" (Negoi), *Glăvan* ,,teren arabil" (Podari), *Grăviloaie* ,,poiană" (Jiul), *Moilă* ,,măgură" (Calafat), *Olentie* ,,teren de cultură" (Cornu), *Pîrjol* ,,oagă" (Criva), *Pișpog* ,,teren arabil" (Unirea), *Stănciștor* [14] ,,siliște" (Bistreț), *Sucală* ,,uliță" (Podari), *Trandafir* ,,movilă" (Nedeia, cf. și DJD) etc.

3. TOPONIME PROVENITE DIN ANTROPONIME FEMININE

3.1. Cu sufixul - *(e)anca*

Sufixul *-(e)anca* arată atît apartenența locală, cît și pe cea personală : *Belcineanca* ,,uliță" (Podari), ,,pădure" (Valea Stanciului), *Bistriceanca* ,,teren arabil" (,,Acolo a avut un pogon de pămînt o femeie din Bistreț, care s-a măritat la noi în sat" — Ciupercenii Noi), *Bîrsanca* ,,baltă" (Desa. Toponimul arată originea locală : ,,femeie venită din Țara Bîrsei"), *Brîncoveanca* ,,pădure" (Măceșu de Jos. Pădurea a aparținut

[8] DOR, p. 64, îl consideră ardelean. Pașca, p. 244, înregistrează o temă *Ghid* în antroponimie ca *Ghidiu, Ghidion.*

[9] DOR, p. 460, înregistrează antroponimul *Șotra*, pe care-l consideră ardelean.

[10] Atestat la 1617 (DIR, B, XVII, III, p. 116).

[11] Cf. un antroponim *Donțul* în DIR, XVII, III, p. 19.

[12] Cf. și toponimul *La Chiot* ,,teren de cultură", sau *Fintina lu Chiot* ,,fîntînă în sat" (Poiana Mare).

[13] Cf. DOR, p. 272. Pașca, p. 233, înregistrează un nume de familie *Făgăraș.*

[14] Atestat la 1387 (DIR, B, XIII–XV, p. 40).

unei boieroaice din familia Brîncoveanu), *Mîrzanca* „teren de muncă" (Vîrtop. Toponimul se referă la locul care a aparținut soției lui Mîrzan, deși poate fi interpretat ca supranume al celei care a venit din Mîrza, sat vecin), *Pădureanca* „baltă" (Poiana Mare), din n. fam. Pădureanu; *Rușteanca* „teren de cultură" (Nedeia), din n. fam. *Rușteа; Tîrnoveanca* „tarla pe Moșia Moșnenilor" (Valea Stanciului), din n. fam. *Tîrnoveanu* etc.

3.2. Cu sufixele *-oaia, -oaica*

Sufixele *-oaia, -oaica* derivă nume feminine de la antroponime masculine: *Ivănoaia* „teren de cultură" (Podari), *Obgheloaia* „baltă" (Rast), din supranumele *Obială; Turcoaia* „loc în cîmp" (Desa), *Ursoaia* „uliță" (Livezi), *Bagioaica* „baltă" (Desa. Tunarii Vechi), din n. fam. *Bagiu; Dănoaica* „baltă" (Desa), din n. fam. *Dan; Genoaica* „pădure" (Vîrtop), din n. fam. *Genoiu; Ghițoaica* „baltă" (Desa), *Lilioaica* „ogaș în Valea Blendii" (Suhar), din n. b. *Lilă; Oproaica* „baltă" (Ciupercenii Noi), din n.b. *Oprea; Smădoaica* „cișmea" (Criva), din n.b. *Smadu*, cf. DOR, p. 372; *Usturoaica* „teren de cultură" (Ciupercenii Noi), din supranumele *Usturoi* etc.

3.3. Cu sufixul *-easca*

Toponimele pe care le grupăm aici provin din supranume feminine formate prin derivare de la nume de bărbați [15]: *Tătăreasca* „parte a satului" (Gighera), *Văcăreasca* „teren de cultură la sud de Plaiu Viilor" (Bîrca).

3.4. Toponime provenite de la alte antroponime feminine

În grupa aceasta includem și toponime care după formă ar putea fi încadrate în grupa **2.1.** Informațiile obținute în timpul anchetelor făcute pe teren îndreptățesc încadrarea lor aici.

Cu puține excepții, numele de locuri care urmează provin din supranume feminine: *Bleanda* „pîrîu și vale" (Suhar), *Bogdana* „insulă în Dunăre" (Ciupercenii Vechi), *Chiala* „baltă în sat" (Rast), *Ciușca* „uliță" (Măcești de Sus), *Cîndra* „teren de cultură" (Bîrca), „movilă" (Goicea, înregistrat și de DJD), *Coica* [16] „baltă cu pește" (Ghidici), *Florința* „baltă" (Măcești de Jos), *Gața* „deal" (Fîntînele), *Găina* „vale între dealurile Chiriacu și Calu" (Podari), *Geangalia* [17] „șes" (Podari), după numele unei hangițe care a avut han acolo; *Greaca* „teren de cultură" (Fîntînele), *Ileana* „poiană în pădure" (Cerăt), *Joimăreața* „movilă" (Măcești de Sus), *Joița* „baltă cu pește" (Ghidici), *Mărgărita* „deal cu vii" (Podari), *Neacșa* „pășune" (Drănic), *Nebuna* „moșie" (Poiana Mare, 1862, Inv. 203), *Păsă-ica* „baltă" (Drănic), *Păuna* „baltă" (Desa), *Rădina* „teren de muncă" (Plenița), *Rusca* „baltă" (Glod), *Safta* „baltă" (Ciupercenii Noi), *Sevastița* „helești" (Urzicuța), *Sfîrda* „baltă" (Măcești de Jos), *Tolana* „baltă

[15] Cf. I. Iordan, TR, p. 179.

[16] Forma masculină a acestui antroponim este *Coico*. DOR, p. 246, menționează un antroponim *Coica* de origine slavă sud-dunăreană.

[17] Cf. DOR, p. 281, care înregistrează un antroponim *Geangu* < *Ghenghe*.

în sat" (Desa), *Tutana* „fineţe" (Bistreţ), *Ţiganca* „braţ al bălţii Zglăvociu" (Măceşu de Jos), „baltă la Dunăre" (Tunarii Vechi), *Vaţa* „vale cu pîrîu" (Perişor), hipocoristic de la Sevastiţa; *Viorica* „cişmea" (Desnăţui), *Zamfira* „baltă" (Ciupercenii Vechi), *Zîna* „tarla în Moşia Moşnenilor" (Valea Stanciului) etc.

4. TOPONIME PROVENITE DIN ANTROPONIME DE ORIGINE STRĂINĂ

Toponime provenite din antroponime turceşti: *Asanu* „baltă" (Tunarii Vechi. DOR îl consideră cuman), *Ibrainu* „baltă" (Desa), din *Ibrahim*, cu sincopa lui *h*; *Şebazu* „baltă" (Desa), din antroponimul *Şaban*; *Uzumu* „păşune, vii" (Tunarii Vechi), din antroponimul *Uzun*, cf. DOR, p. 300 şi 402. Nu este lipsit de interes să arătăm că toponimul poate proveni şi dintr-un apelativ, tc. *üzüm* „podgorie".

5. Din cele arătate rezultă că numele de locuri provenite din antroponime în nominativ sînt slab reprezentate în toponimia din Cîmpia Băileştiului. Astfel de toponime sînt concurate de acelea care provin din antroponime precedate de prepoziţii.

Ca vechime, toponimele provenite din antroponime în nominativ datează, cel mult, din secolul trecut, datorită, în special, fărîmiţării proprietăţii funciare în trecut şi trecerii locurilor de la un proprietar la altul.

Faţă de zonele de cîmpie, situaţia pare să fie alta în ţinuturile muntoase unde multe oronime provin dintr-un nume de persoană „întrebuinţat singular" [18]. Fenomenul se explică prin existenţa obiectului perceput ca întreg, căci oricît ar fi fost împărţit un munte între proprietari, el rămînea un singur corp, delimitat de văi, al cărui nume s-a putut transmite de la o generaţie la alta din timpuri străvechi pînă azi.

ABREVIERI

I. Iordan, TR	I. Iordan, *Toponimia românească*, Bucureşti, 1963.
Paşca	Şt. Paşca, *Nume de persoane şi de animale din Ţara Oltului*, Bucureşti, 1936.
DIR	*Documente privind istoria României, B, Ţara Românească*, Bucureşti, 1956.
DJD	A. Cumbary, M. Manoil, M. Canionu, *Dicţionar geografic al judeţului Dolju*, Bucureşti, 1896.
DOR	N. A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*, Bucureşti, 1963.
Inv.	*Arhivele Statului, Filiala Craiova, Planuri de moşii*, inventar număr...

Ianuarie 1980

Facultatea de filologie
Craiova, str. Al. I. Cuza 13

[18] Cf. Emil Petrovici, *Oronime formate din antroponime în Carpaţii româneşti*, în „Studii şi materiale de onomastică", Bucureşti, 1969, p. 62 şi urm.

LIMBĂ LITERARĂ ȘI DIALECT ÎN MEDIUL ȘCOLAR *

DE

STELIAN DUMISTRĂCEL

0.1. De la început, se impune o precizare: dacă noțiunea de *limbă literară*, abstracție făcînd de momentul de cînd se poate vorbi despre această realitate în evoluția dacoromânei [1], este mai mult sau mai puțin definită, subdiviziunile ei teritoriale au un statut încă disputat, fiind numite fie **subdialecte**, fie **graiuri.** Numele de **dialecte** (folosit de Gustav Weigand și reluat incidental în ultimele decenii) este însă practic refuzat de majoritatea cercetătorilor mai ales atunci cînd se vorbește despre realități lingvistice ca cele remarcate pentru provincii istorice (respectiv regiuni) ca Moldova, Țara Românească, Banat sau Maramureș. Pornind de la o definiție generală a **dialectului** („ramificație teritorială a unei limbi cuprinzînd adesea mai multe graiuri" [2]), în lucrarea de față folosim acest termen (și derivate de la el) pentru a numi formele particulare pe care le îmbracă limba română în diferite zone ale țării. Întrucît textele pe care le luăm în discuție reflectă adesea numai trăsături specifice anumitor zone din provinciile la care ne referim, termenul cel mai potrivit pentru realitățile lingvistice nonliterare în care se încadrează idiolectele analizate este acela de [grai de tip moldovenesc], [~ muntenesc] etc.

0.2. Așa cum am mai arătat [3], limba română literară își exercită acțiunea sa de nivelare asupra unor variante teritoriale puțin diferențiate între ele (dacă ținem seama, mai ales, de situația dialectală din țări ca Italia, Germania sau Franța). Ca probe în acest sens pot fi citate oscilațiile privind delimitarea subdiviziunilor teritoriale ale dacoromânei, dificultățile (reale) de identificare a bazei dialectale a românei literare și, mai direct, ușurința cu care se înțeleg între ei locuitorii din diferite zone ale țării (oricît de îndepărtate) atunci cînd fiecare dintre aceștia folosește propriul său grai.

Impunerea normei literare în detrimentul formelor dialectale este însă o realitate care interesează nu numai pe cercetătorii care studiază istoria limbii, ci și pe profesorii de limba română, care sînt chemați să dirijeze procesul de însușire conștientă a vorbirii literare de către elevi, în școală. Așadar problema raporturilor dintre limba literară și dialecte nu poate rămîne numai la nivelul teoriei; ea trebuie să rețină atenția tuturor cadrelor didactice, dar în special a învățătorilor și a profesorilor

---

* Comunicare prezentată la sesiunea «Limbă și dialect», organizată de Societatea de științe filologice din R. S. România, Comisia pentru cultivarea limbii a Academiei R. S. România și Comitetul pentru cultură și educație socialistă al județului Caraș-Severin, între 29 iunie—1 iulie 1979, la Băile Herculane.

[1] Pentru o discuție-sinteză asupra acestui subiect, vezi I. Gheție, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, București, 1978, p. 17—19.

[2] Cf. *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, 1975, s.v.

[3] *Influența limbii literare asupra graiurilor dacoromâne. Fonetica neologismului*, București, 1978, p. 26—33, 370.

de limba română. Dat fiind specificul raporturilor dintre limba română și subdiviziunile ei teritoriale (nivelarea unor fonetisme divergente și înlocuirea unor cuvinte cu circulație regională prin elemente ale lexicului limbii comune, iar nu impunerea unui **idiom** în defavoarea altora, ca pe teritoriul altor limbi, care cunosc variante teritoriale puternic individualizate) [4], ne găsim în fața unei probleme cu caracter preponderent cultural, fără implicațiile de natură socială pe care le provoacă utilizarea paralelă a dialectului și a limbii naționale în alte țări. Însușirea limbii literare se înscrie așadar printre acțiunile de ridicare la nivelul general de cultură care este specific perioadei de înflorire a națiunii socialiste.

0.3. Considerațiile noastre asupra gradului în care copiii și tinerii de vîrstă școlară utilizează graiul provinciei sau regiunii căreia îi aparțin (este vorba în special de vorbitorii din mediul rural) și, paralel, și-au însușit și norma literară, se bazează pe rezultatele **observației directe** a vorbirii acestora cu prilejul unor anchete dialectale în cca 60 de localități din Moldova și Bucovina, anchete în cursul cărora, de la cîte o școală din fiecare localitate, au fost selectați cca 10 elevi (din clasele a III-a — a VI-a) pentru ca vorbirea lor să fie înregistrată pe bandă de magnetofon. Întrucît scopul de bază al anchetelor a fost înregistrarea unor mostre de **grai** de la vorbitori de diferite vîrste (pentru *Textele dialectale*, parte componentă a *Noului Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina* [5]), au fost aleși copii care făceau proba că pot reproduce vorbirea „de acasă" și care, în fața microfonului și în absența cadrelor didactice (care nu au participat la înregistrări), încercau să ne vorbească așa cum vorbesc „în casă", ceea ce nu le reușea totdeauna. De fapt, anchetatorii nici nu au evitat înregistrările prezentînd vorbirea literară (căci ancheta consemnează stadiul actual al graiurilor), ba mai mult : s-a recurs la citirea unor texte din manuale pentru a putea observa influența textului scris asupra pronunției.

Utilizăm, de asemenea, texte dialectale înregistrate și publicate de cercetători de la Centrul de cercetări etnologice și dialectologice din București (reprezentînd graiuri din Muntenia, Oltenia și Banat) în împrejurări și cu finalități identice sau similare celor la care ne-am referit mai sus.

Pe de altă parte, am făcut înregistrări (direct din emisiune) ale vorbirii unor copii și tineri cărora li s-au luat interviuri prezentate în programe ale televiziunii și radioului (în ultimul caz se poate presupune citirea textului). Astfel de înregistrări reflectă, de regulă, vorbirea literară, într-un context situațional grav, mai mult sau mai puțin oficial, cu toate artificiile de regie ale reporterilor sau prezentatorilor (de obicei și aceștia sînt tineri) urmărind să creeze o atmosferă „degajată".

1. În anchete se înregistrează mostre apropiate de vorbirea obișnuită în familie și în colectivul de elevi (căci, în afară de puținii subiecți care vorbesc în mod spontan dialectal, în marea majoritate a cazurilor ne aflăm în prezența unor copii „dirijați" — involuntar — spre analiză lingvistică). În cazul înregistrărilor din diferite emisiuni, se obțin probe comparabile

[4] *Ibidem.*

[5] În curs de elaborare la Centrul de lingvistică, istorie literară și folclor al Universității „Al. I. Cuza" din Iași.

cu vorbirea din clasă, de la festivităţi şcolare, de la cursuri şi alte împrejurări în care atenţia este concentrată în vederea respectării normei literare. Chiar cînd este vorba de elevi din mediul urban şi din familii în care nu se vorbeşte dialectal, utilizarea acestui registru presupune oricum o selecţie, măcar pe cea vizînd eliminarea faptelor aparţinînd vorbirii familiare, codului microgrupului etc.

Cu toate elementele de artificial datorate împrejurărilor în care se înregistrează cele două tipuri de vorbire, mostrele pe care le analizăm în continuare pot fi considerate ca oferind date concludente pentru aspectele cercetate, întrucît subiecţii nu sînt profesionişti ai analizei lingvistice (pentru fonetică în special, dar şi pentru lexic), iar schimbări de registru comparabile au loc, mai ales la copii, de mai multe ori în cursul unei zile de şcoală, în funcţie de împrejurările în care se realizează procesul comunicării (schimbarea mediului, a interlocutorului etc.).

2. Constatările de ordin general privind vorbirea copiilor şi a tinerilor de vîrstă şcolară în etapa actuală sînt următoarele. Ca şi la alte categorii de vorbitori, dar în condiţii speciale în ceea ce priveşte proporţia elementelor de diferite tipuri şi gradul de conştientizare privind realizarea vorbirii, există următoarele „registre" principale:

A. **Vorbire literară,** adesea colorată i n v o l u n t a r **dialectal** [α], dar şi **hipercorectă** [β] (c o l o r a t u r a este în ambele cazuri necontrolată).

B. **Vorbire dialectală, liberă, firească,** de cele mai multe ori cu elemente inconştiente ale pronunţării literare [γ] şi, alături de aceasta, vorbire dialectală **conştientă,** adesea **şarjată** [δ] (în primul caz [γ], coloratura literară este aşadar **necontrolată,** iar în al doilea [δ], coloratura dialectală este controlată de vorbitori în limitele simţului limbii şi ale „talentului" lor lingvistic).

Menţionăm, totodată, în treacăt, existenţa la elevi şi a unui alt subregistru: cel al **vorbirii familiare în mediul strict limitat al colegilor,** caracterizat prin elemente de jargon în ceea ce priveşte lexicul, prin construcţii abreviate şi ritm alert, şi, poate, mai puţin individualizat prin fonetică. Fiind vorba de o variantă a unui grup, care poate fi observată cînd colegii vorbesc între ei (în clasă şi în afara clasei) sau cînd relatează întîmplări de la şcoală, dar pe care nu am cercetat-o de aproape (operaţie dificilă, dealtfel), vom observa numai, după Basil Bernstein, că termenii sînt globali, direcţi, concreţi, orientaţi către acţiune; afectul şi „vitalitatea" se împletesc, în mod aparent contradictoriu, cu **impersonalitatea,** care serveşte ca paravan pentru anumite durităţi [6], rezultate din intransigenţă, hipercriticism şi, într-o oarecare măsură, din instabilitatea psihică, caracteristice ale vîrstei.

3. Oprindu-ne numai la aspectele care fac obiectul lucrării de faţă, vom observa că vorbirea copiilor şi a tinerilor de vîrstă şcolară din zilele noastre prezintă aspecte complexe ale procesului de impunere, în viitor, a normei literare la nivelul tuturor vorbitorilor graiurilor. În procesul istoric al integrării dialectelor în limba naţională, B Cazacu întrevede

[6] *Le langage des écoliers, traditions et pratiques,* în *Langage et classes sociales. Codes sociolinguistiques et contrôle social,* Paris, 1975, p. 66.

două etape : prima, în care dialectul capătă, sub influența limbii standard, o coloratură literară, și o a doua, „superioară din punctul de vedere al evoluției", în care „dialectul cu coloratură literară cedează locul limbii literare (limbii standard) cu coloratură dialectală" [7]. „Registrele" la care ne-am referit mai sus (A., B.) coincid, în mare (la diferențe și variante funcționale ne vom referi în continuare), cu caracteristicile celor două e t a p e delimitate anterior, dar, subliniem, ele **coexistă** în vorbirea copiilor. Faptul se explică prin prezența, simultană, a unor trăsături specifice, la acest „lot" de vorbitori, asigurate de factorii obiectivi **vîrstă** și **instrucție școlară în curs de desfășurare,** care se manifestă pe fondul apartenenței la un anumit mediu lingvistic și sociocultural. Acești factori fac ca trăsătura principală a vorbirii acestei categorii să fie prezența normelor limbii literare, care sînt sau tind să devină **uzuale.** Dar atingerea acestui nivel este în mod firesc limitată — referindu-ne la copiii din mediul lingvistic familial dialectal, din mediul rural sau urban — de utilizarea curentă a unui registru nonliterar în afara școlii și a activităților controlate de aceasta. De aceea, se impune să ne oprim, mai întîi, asupra vorbirii dialectale a copiilor.

3.1. Aprecierile generale (adică ținînd cont în primul rînd de factori strict obiectivi și de regula generală) asupra vorbirii copiilor și tinerilor din punctul de vedere care ne interesează subliniază o mare mobilitate : o primă fază, cea de pînă la școală, s-ar caracteriza prin influența puternică a mamei și a celorlalți copii, tovarăși de joacă (eventual și a bătrînilor, care îi supraveghează), propice însușirii vorbirii dialectale. În faza următoare, se produce însușirea normei literare. Așadar, pe parcursul a aproximativ zece ani, sînt însușite elementele de bază ale celor două registre, a căror preponderență se va manifesta diferențiat, de-a lungul vieții, în funcție de evoluția generală a individului vorbitor. În diferite studii dialectale s-a subliniat, de exemplu, conservatorismul vorbirii copiilor și tinerilor, în raport cu vorbirea oamenilor maturi : faze mai avansate ale palatalizării labialelor la tinerii din Țara Oașului, semnalate de I.-A. Candrea [8], prezența africatelor, la vorbitori de aceeași vîrstă, față de dentale (numai) muiate la bătrîni, în Țara Hațegului [9], rotacismul, înregistrat în Țara moților la femei și la copii [10] etc. Pentru prima fază, importanța modelului direct este apreciabilă : sînt redate cuvintele (al căror sens poate fi ignorat) și sunetele caracteristice, cum dovedesc aceste versuri, înregistrate în Maramureș, de Tache Papahagi, de la o fetiță (Ghizuca Rednic, de 5 ani ; redăm fonetic numai sunetele specifice) :

„Păsărică cu doi pui,
Du-t'e-n țara Muscului
Și spuńe mîndruțului
Că nu pot d'e doru lui" [11].

---

[7] *Noțiunea de interdialect,* în *Studii de dialectologie română,* București, 1966, p. 40.

[8] Apud I. Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române,* București, 1961, p. 18.

[9] Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului,* București, 1915, p. 32.

[10] D. Șandru, *Enquêtes linguistiques... Pays de Moțzi,* în BL, II, 1934, p. 206.

[11] *Graiul și folclorul Maramureșului,* București, 1925, p. 7.

3.1.1. În măsura în care copilul are personalitate şi se manifestă liber în relaţiile cu interlocutori necunoscuţi, ca informatorul la care ne referim în continuare, care a asistat la înregistrările făcute cu mama lui şi cu o altă femeie şi a înţeles scopul anchetei, de la el se poate obţine vorbirea dialectală liberă, firească [B. γ.], uzuală, atît de mult urmărită pe teren de dialectologi. În ciuda „dezinvolturii" informatorului, care se autopreţuieşte ca un bun povestitor de întîmplări hazlii, al căror „erou" este, subliniem că vorbirea lui nu este conştient subordonată acestui conţinut: elevul Bordea Neculai, în vîrstă de 11 ani (în 1970)[12], din com. Priponeşti, jud. Galaţi, vorbeşte în mod normal graiul local, căci altfel nu s-ar putea explica faptul că fonetisme literare apar numai în pronunţarea a patru cuvinte *(vi-* în *vie*, *i̯erá* faţă de *i̯ará*, *ă* în *mămica*, faţă de *mamica*, şi *-ă* în *după)* din cele care prezintă contexte comutabile de la un registru la altul pentru graiurile din sudul Moldovei. În textul liber, care urmează[13], sînt povestite întîmplări pornind de la semne pe care copilul le avea pe faţă:

1. [Întîmplare]

là‿frúnti̯ i̯erám mai̯ [ε] mititél/di̯‿vo...doi̯‿trii̯‿án^{i} sî‿ḣi̯ fost//şî...i̯o n-am̯‿fost ai̯ïŝ úndi stáu̯-acù pi̯ párte̯a ásta̯// ā...i̯a^{r}ám acólo la u̯o rîpî//la váli//

...víni áldi̯ tăti̯cu̯ avẽ‿vïi̯i̯ mári//^{i}‿ẽcólo-i̯ la váli̯‿ la [k] ^{î}n‿Todẹ́réşt^{i}//şî vïn ii̯ cu̯ butu̯ái̯ili̯ di pu̯ámî/...i̯el$^{(\hat{i}\,u)}$‿ i̯erá condúctor$^{(u)}$//víni i̯ĕl cólo/i̯ō...i̯erám acólo pi̯-o príspî//şî‿ m-an̯‿sui̯í‿la ru̯átî/ sî‿vă^{d} şî‿i̯o cît^{d}‿ma‿^{i}ésti-m‿but^{u}ói̯//mă‿pùtém //da...cîndᶜ sî‿mă sui̯/an̯‿răpăgát di‿pi̯‿ru̯át^{î} ş-am̯‿v^{i}ňí‿cu frűnte̯a acó^{lo} di̯-ō...di̯-o rắzătu̯ári//şî‿ṅ^{i}-o...făcú‿sămn ai̯íŝi̯-şà[14]/... m-^{u}o dűs pi̯ la bu̯nica̯/m-o le̯gát pe̯-acólo.../şî‿p^{i}-úrmî m-ó ţînú^{t} //nu [ε] pu̯tém‿î...mă‿du̯r^{i}ĕ cápu/p^{i}-u^{rm}‿m-ó‿mai̯ dus pi̯‿la di̯s-pen̯sár/ṅi s-o trecú‿ş-ai̯íŝi̯-şà//şî de̯-atűŝ^{ĕ}e...î mă mustri̯ázî//cî di̯‿ŝ-am căzút/...pi̯-úrmî ii̯ spűn cặ "atűŝe [ε] ai̯ fos$^{(t)}$‿mitiṭél de̯-ē̯i̯ ḱi̯cát//da acú̯/ŝī ?!...// [...]

---

[12] Peste tot este dată vîrsta informatorilor la data anchetei. La înregistrări au participat Doina Hreapcă, Horia Bârleanu şi Cecilia Zoler, cercetători ştiinţifici din colectivul de dialectologie de la Iaşi.

[13] Toate textele inedite care urmează, din arhiva *NALR. Moldova şi Bucovina*, au fost transcrise de cercet. Doina Hreapcă şi fac parte din volumul de *Texte dialectale*, în curs de pregătire pentru tipar.

[14] Gest: duce mîna la frunte.

avé̯m‿vacî cu y [ɛ] ǵiţǎl//...ş-avḗn‿şî doi̯ pᵘ̯órŝ/...
s-o‿s [=dus] mămíca/i̯o i̯erám toᵈ‿mitⁱtél//s-o‿dús...mᵃ̆mica ca sî
déi̯i̯ mîŋcári la pᵘ̯orŝ//avé̯m ǵiţáu̯a cári...aruŋcá cu...kiŝóru//şî‿
i̯o m-an‿dus acólò/ [ɛ] sî [k] dúpă mᵃ̆mica//cî i̯árám mittⁱ̯él//şî‿
m-am dus dᵘpă mámicá cînd‿an‿trecút/i̯o n-ắn‿ştiᵘ̯ú‿cî ǵiţáu̯a...
ştíi̯ḗm c-arúŋcî/da nū́...!// [ɛ] nú ń-an‿daᵗ sáma ca‿s-arū́ŝi̯//şî‿
cîn‿an‿trecú pi̯‿lîŋgî i̯ḗ/...u̯o aruŋcátᵈ‿drept‿îŋ‿cắp//în‿frúnti̯
ńi̯-o àruŋcắt!//ş-am ameţî́t acólo// [...]

(Text inedit, Priponeşti - Galaţi)

Se poate uşor remarca prezenţa a numeroase fonetisme caracteristice graiurilor de tip moldovenesc : închiderea vocalelor (în special în poziţie finală), *-e̯á-(-i̯á-)* : *-é-(-i̯é-)*, *e*, *i* : *ă*, *î*, palatalizarea labialelor, fricativa *ŝ* etc.[15]. Culoarea regională este dată şi de elemente ale lexicului : *(a) răpăgá* 'a aluneca', *alde* [tăticul], *(a) pica* (comparat cu literarul [a] *cădea)*. Ţinem însă să subliniem că asemenea informatori copii sînt destul de rari : la majoritatea, fonetismele literare şi lexicul limbii comune sînt prezente, după cum se va putea vedea în continuare, în proporţii mult mai mari.

3.1.2. Astfel de texte, cu elemente dialectale, au fost înregistrate în anchetele din diferite provincii, prezentînd graiuri de diferite tipuri. Iată un text înregistrat în Predeal — Sărari, jud. Prahova, în 1969, cu trăsături ale subdialectului muntenesc (informator Moise D. Stelian, 10 ani[16]) :

2. [Poveste]

i̯erá ᵘ̯odátă ũ‿împărát cáre̯-ave̯á trei̯ fi̯i̯i̯//únu îl kemá
prízle̯a/pă ĉélălalt sándu/ş‿pă ĉélălalt i̯iu̯ón//le̯-a dat cíte ĉin‿j‿
mi dă lēi̯/ca să pléĉe să-ş cáu̯ute norócu//i̯ei̯ ᶻ-au̯ dăspărţít‿î la
o răspíntie̯ cu trei̯ drúmurⁱ//únu̯-a lu̯át-o p-un drum/únu [k] áltu
pe un drum şi ĉélălalt pĕ al‿drum//şi [ɛ] s-au̯ vorbít între‿ei̯
ca să se întîlne̯áscă acólo//únu a lu̯at‿î o cale̯áşcă/únu um‿măr/

[15] Folosim sistemul de transcriere fonetică al ALR.

[16] *Texte dialectale. Muntenia*, II, publicate sub redacţia lui B. Cazacu, membru coresondent al Academiei R. S. România..., de Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, ictorela Neagoe, Ruxandra Pană şi Magdalena Vulpe, Bucureşti, 1975, p. 278.

şi únū...únu u̯o u̯oglíndă//în oglíndă se vede̯á tot ĉē...i̯e/dă ĉíne‿erá dor/cale̯áşca i̯erá uşo̯ára ca ũ‿ful^{g}‿şi te duĉá ca vîntu// mărū...ĩvii̯á...lúme̯a//

(Texte dialectale Muntenia II)

Trecînd peste faptele vorbirii comune (de tipul *i̯e-*,*ũ*, lipsa articolului hotărît *-l* etc.), semnalăm pronunţii ca *pă* (paralel şi *pe*), *dă* (pentru *de*), *dăspărţit*, grupul *-zl-* (în *prîzlea*), alternanţa *ş* dur : *ş* muiat (*să-ş — şi*). Dar, desigur, cu toate că numărul faptelor dialectale este mai mic (limba literară avînd la bază principalele fonetisme de tip muntenesc), tipul de grai poate fi recunoscut, ca şi în următorul text înregistrat în 1963, din Oltenia (com. Pleşoiu, jud. Olt, informatoare Mitrache N. Ilinca, 10 ani [17]) :

3. [Ce a făcut subiectul ieri şi azi]

I̯o i̯eri dă dimine̯áţă m-ã‿sculát la óra ĉinĉ. M-ã‿sculát, m-am pi̯eptănát, a [k] m-am spălát ş-la úrmă am mîŋcát ş-i̯o. [...] Ástăz mă sculái̯ dă dimine̯áţă, îl mai̯ învăţái̯ pă fráti-mi̯o, că n-o ştii̯á bíne, la poi̯ezíi̯e, ş-la úrmă i̯ar ne-mbrăcárăm, [ɛ] ne spălárăm, mîŋcárăm [...] şi la úrmă lu̯árăm ǵozdánele şi cu călímáru de ĉerne̯álă ş-la úrmă i̯ára plecárăn̥‿la şcu̯álă.

(Texte dialectale Oltenia)

În sfîrşit, prezentăm un text aparţinînd graiurilor din Banat, din Plavişeviţa, jud. Mehedinţi, înregistrat în 1968 (informatoare Drăguţa Vasilica, 11 ani [18]) :

4. [Mămăliga]

[Cum faci coleşa?]

i̯eu̯ puŋ‿caldáre̯a p^{i}e foc/să fi̯árbă ápa/şī dup-ái̯a pũ‿fai̯ínă cĩ‿fi̯érbe ápa/fai̯ínă de...cucurúz//şî dup-áe̯a cîm̥‿f^{i}érbe... śe će rîz? [19]/cĩ‿fi̯érbe/mi̯ástăc cu...coleşăru [!] şī...o i̯au̯/o i̯au̯

[17] *Texte dialectale. Oltenia*, publicate sub redacţia lui Boris Cazacu..., de Cornelia Cohuţ, Galina Ghiculete, Maria Mărdărescu, Valeriu Şuteu şi Magdalena Vulpe, Bucureşti, 1967, p. 130.

[18] Cornelia Cohuţ, Magdalena Vulpe, *Graiul din zona « Porţile de fier »*, I, Texte. Sintaxă, Bucureşti, 1973, p. 307.

[19] Şoptit, către altă fetiţă care asistă la înregistrare.

ş-o torn//u̯o pun pe un fund ş-acólo îi̯ ũ [ɛ] u̯ọ rîză [!] đin ái̯a curátă/şī dup-ái̯a u̯o las aşá/şî dup-ái̯a u̯o pun/pun áltă rî́ză curátă pḗstĕ i̯a/şî dup-ái̯a o mănî́ŋc...//

(Texte dialectale «Porţile de fier»)

Pot fi, de asemenea, uşor recunoscute cîteva trăsături fonetice aparţinînd graiurilor de tip bănăţean (unele prezente şi în alte zone din Transilvania), printre care fricativa *ś*, africatele *ć* (pentru *t* + *e*) şi *đ* (pentru *d* + *e*), *d'*, *i* : *î* (după *ş*), ca şi unele fapte lexicale : *cucuruz*, *coleşăr*, dar mai ales *rîzâ* 'cîrpă, şervet', a cărui prezenţă în vorbire informatoarea o subliniază ([!]). Interesantă pentru lingvist în acest text este întrebarea pe care fetiţa (a cărei vorbire a fost înregistrată) o pune unei colege, ce se află de faţă, în care apar, în trei cuvinte, trei fonetisme caracteristice : *śe će rîz?* Această propoziţie aparţine, de fapt, unui alt registru decît restul textului, celui al vorbirii curente a elevei.

3.2. Vorbirea dialectală a copiilor, aşa cum este înfăţişată în textele discutate mai sus, prezintă, este uşor de constatat, numai unele elemente caracteristice subdialectelor din regiunile cărora aparţin vorbitorii respectivi. Aşa stau lucrurile în ceea ce priveşte aspectul fonetic, asupra căruia am insistat pînă acum. Faptele caracteristice aparţinînd lexicului apar, de obicei, foarte rar, date fiind şi temele textelor înregistrate cu informatori copii. Este interesant de subliniat că intenţia acestora de a vorbi „în dialect", aşa cum li s-a cerut, se realizează într-o proporţie variabilă de la caz la caz, în funcţie de o serie de factori subiectivi. Replica *śe će rîz?*, din ultimul text, este o probă elocventă a distanţei dintre vorbirea dialectală curentă şi cea r e c o n s t i t u i t ă — măcar în parte — prin cîteva fonetisme şi cuvinte (din celelalte fraze). În textul dialectal din Oltenia, analiza lingvistică, provocată de interesul anchetatorului pentru formele autentice ale graiului local, declanşează seria de verbe la perfectul simplu din cea de-a doua variantă a relatării. Trebuie să admitem că, deşi pe această cale se înregistrează forme dialectale autentice, acest tip de vorbire dialectală este, ca fapt imediat în procesul comunicării, o vorbire dialectală în parte **reconstituită**, uşor **îngroşată**, rezultat al observării şi identificării unor elemente caracteristice.

Spre deosebire de situaţiile prezentate anterior, în textul care urmează înfăţişăm acelaşi aspect rezultat din interferenţa, la acelaşi vorbitor, a două sisteme dialectale diferite. Este vorba de un copil (Chetroceanu Gheorghiţă, 11 ani, 1970) din com. Soveja, jud. Vrancea, localitate ce reprezintă o „enclavă" lingvistică muntenească pe teritoriul subdialectului moldovenesc. Locuitorii sînt veniţi în zonă în secolul al XVII-lea şi la începutul celui următor, din Rucăr şi Dragoslave (Argeş), din cauza persecuţiilor boiereşti şi a dărilor împovărătoare.

În 1846, fiind pus la „popreală" din porunca domnitorului Mihail Sturza, în împrejurările cunoscute, scriitorul Alecu Russo observa despre limba sovejenilor : „accentul lor, fără a fi moldovenesc, nu este cel muntenesc; este puternic marcat şi se apropie de cel al transilvănenilor" [20].

---

[20] Alecu Russo, *Sauvégea*, în *Scrieri*, publicate de P. V. Haneş, Bucureşti, 1908, p. 296.

Informaţii cu privire la felul cum a evoluat acest grai se găsesc în studii semnate de Iorgu Iordan [21] şi Boris Cazacu [22]. Amestecul de fonetisme munteneşti (*dă* pentru *de*, *oaţă*, *huli*, *dăzlegat* etc.) cu cele moldoveneşti, mult mai numeroase, este uşor de remarcat. Dar, dată fiind şi forma de dialog a povestirii, vorbitorul **şarjează** un fonetism moldovenesc identificat în vorbirea mamei sale, de loc de lîngă Mărăşeşti, unde sovejenii au primit pămînt după primul război mondial : pe lîngă fricativa *ŝ* (prezentă alături de africata *ĉ*), apare chiar *ş*, în *vaşili* şi *încoaşi* :

5. [Întîmplare în pădure]

m-an‿dus ĩ‿áltî zi cu váşili//m-an‿dus pîm‿poi̯ánî//în poi̯ánî/ĉi sî vă^{d} ?//vă^{d} [k] vi̯de̯ám vúlpili//cum să jucáu̯//fă̆ĉáu̯ vizu^{i}ĩ́na i̯élo̥//atúnĉ-ave̯áu̯ găi̯ín^{i}//mă‿duc‿i̯ó la cabánî/...

"mámḁ̆!//da ţi̯-a ru̯a [k] ţi̯-a lu̯á^{t} vúlpe̯a vo găi̯ínḁ̆/az^{i}?"//

"ni̯-a lu^{u}á‿mā́m-/acúşa dă vu̯n sfer^{t}‿dă ŝas"//

"i̯a‿^{h}ai̯! îŋcu̯áşi̯ mámî/-m‿pădúri̯ sî‿véz^{i}//cum‿î s^{z} [k] ĉi fac vúlpili"//

cân‿mă duc îm‿pădúri̯/núma fúlĝi̯‿la vi̯zui̯ínî//vúlp^{i}li plecási̯//máma/...máma zi^{î}ĉi̯: "lásî mámî/cî púi̯-o̥ căpcánî"//a pus ca̯pcán-a dóu̯a zi/...n-a vini‿nimíca̯//cî vűlpe̯a/ş^{t} [k] i j^{ş}mékirî-// i̯ cam o̯áţâ//e̯a nű víne̥-n̥‿fi̯écàri zi//vĩni zíu̯a/ş-a trĕi̯a zi mă̆i̯ víni//

zíu̯a/a tréi̯a zi/víni...n-o [k] n-ḁ̆ mai̯ v^{i}ní‿vúlpe̯a̯//a vini̯t húli̯u//c^{u}m‿i zíĉim noi̯/aréţu//àréţu̯/n-a...pu̯tút fu̯ [k] lu̯a nimíc/cî...ave̯ám cîni̯li̯ dăzlegát//cḁ̆n‿a vi̯ní^{t}...χúli̯u/aréţu/ táta^{l} meu̯ ári şî̆ púşcî//^{i}ĕl îi̯ dă dî̯‿la u̯ocól/púşcî//n-ó [k] a tras/şi̯‿n-ḁ̆ l-a păli̯t//ş^{i}-a tras într̄-o ráţî̯ d-a nu̯ástrî̯//cî̯‿noi̯ avém ^{u}ũ‿lac acólo//...ş^{i}-am‿mîŋcá^{t} noi̯ ráţa... [!] //cum ni̯-a mî̯ŋcát şî̆ vúlpe̯a/...găi̯ĩ́na//

(Text inedit, Soveja - Vrancea)

[21] Vezi *Graiul putnean*, în „Ethnos" (Focşani), 1941, p. 90 şi urm., republicat în *Scrieri alese*, Bucureşti, 1968, p. 230 şi urm.

[22] *Despre dinamica limitelor dialectale*, în *vol. cit.*, p. 73 şi urm.

Se poate observa și insistența cu care este subliniat substantivul *arete* 'uliu' (pentru care a fost refăcut sg. *areț*), termen caracteristic graiurilor din Muntenia, prezent în zona Argeșului, după cum arată ancheta pentru *Atlasul lingvistic român* [23].

3.3. Faptele dialectale din vorbirea liberă a copiilor (vezi textele 1, 2) sau pe care aceștia le selectează **ad-hoc** în cursul unei povestiri în care „imită" vorbirea dialectală (vezi textele 3, 4, 5) constituie elemente pe care se bazează analiza registrului dialectal în comparație cu cel literar în procesul utilizării conștiente a acestuia din urmă. Este vorba de trăsături selectate mai mult sau mai puțin conștient, „reconstituite" și „subliniate" (B. δ.). Peste tot, pot fi observate și fapte fonetice și lexicale aparținînd registrului literar (prezente nu numai la copii, ci și la adulți), insesizabile, necontrolate (B. γ.). Gama, bogată, a faptelor dialectale cuprinde, în mod firesc, un mare număr de elemente de asemenea neidentificate ca atare. Proba o constituie apariția lor și în textele reproducînd vorbirea literară. Dar, după cum se poate observa, în acest registru apar, spontan, și fonetisme dialectale din cele mai divergente față de norma literară (vezi textul 7).

4. Modelele directe ale vorbirii literare, pentru copii, sînt numeroase : cel prezent în permanență este **vorbirea profesorilor** (care are însă o valoare relativă, căci la mulți dintre ei, în special în numeroase localități rurale, mediu pe care îl cunosc mai bine, vorbirea literară are o coloratură regională, dialectală). Pe primul loc ca valoare absolută, pentru lexic, se află textul scris. Pe al doilea loc, și pentru aspectul fonetic, se situează pronunția prezentatorilor, comentatorilor, recitatorilor etc. din emisiunile televiziunii și radioului, dată fiind atracția deosebită pe care o prezintă aceste mijloace de informare, culturalizare și recreere. Pentru aspectul fonetic, textul scris are o valoare relativă, nu numai datorită faptului că nu avem o ortografie strict fonetică, ci și pentru că invariantele notate prin litere și grupuri de litere pot fi transpuse, la lectură, în variante regionale. În funcție de condiții specifice, printre modele pot fi situate vorbirea de la alte tipuri de spectacole, din mediul familial etc.

Trebuie să subliniem că aceste mijloace sînt, de fapt, destul de eficiente : marea majoritate a copiilor de vîrstă școlară a căror vorbire am observat-o stăpînesc lexicul limbii literare potrivit nivelului lor de cunoaștere a lumii, cînd este vorba atît de cuvinte denumind realități noi cu care vin în contact, cît și de sinonime care înlocuiesc termenii cu circulație regională. Sînt însușite și bine fixate elemente de pronunțare literară, dar ele aparțin încă unui registru **pasiv**, ocazional : orele de clasă și diferite alte activități școlare, conversațiile cu persoane necunoscute reprezentînd un alt mediu sociolingvistic etc. Ca și în cazul analizelor întreprinse mai sus, ne restrîngem observațiile la aceste domenii, renunțînd la faptele de morfologie, sintaxă, topică și intonație, mai puțin numeroase chiar în studiile asupra graiurilor și puțin relevante în procesul pe care îl urmărim.

---

[23] *Dicționarul limbii române*, mss., litera E *(erete)*, redactată de colectivul de lexicografie de la Centrul de lingvistică din Iași ; este vorba de răspunsuri la întrebarea 1050 : *arete, harete, hărete* apar în pct. 740, 750, 760, 764, 768, 770, 896, 922, 940 și 990. Alte informații trimit, de asemenea, la Argeș dar și la Făgăraș.

4.1. Pentru a urmări efectele acţiunii limbii literare asupra graiurilor la vorbitori care prin condiţii de vîrstă dar şi psihice constituie „receptori" deosebit de înzestraţi, prezentăm cîteva texte. Cel care urmează este din com. Cudalbi, jud. Galaţi (informatoare Flutur Tatiana, 12 ani, 1971):

6. căsúţa

sî̦ fáĉī...căsúţa/s‿fáĉi-m̦‿félu̦ următór$^{\hat{i}}$:cū u̯o crétă̦/sau̯ cu̦‿u̯u̯n ĝam/...noi̯‿i trasăm líniile/su^{b}‿fórmă...de u̯ōm/cu̦‿mîi̯n^{i}/ şī ápòi̯‿i...noi̯‿î [k] mai̯ mulţ^{i} cópíi̯/cáre̦ jucăm/cu u̯o$^{\bar{o}}$ pe̯átră/azvîrlím îm̦‿fíi̯ecare̦ căsúţă/dúpă ái̯a mérĝe̦m într-ù^{m}‿piĉór pînă̦ ajúnĝem îŋ‿cápu̦ u̯ómu̦lui̯/ne-ntu̯árĉe̦m înapói̯/lu^{u}ăm‿î pe̯átra/şi̦ azvîrlím în a dóu̯a căsúţă̦//dăcâ greşīm/mérĝi̦ următóru^{l} copíl ca să zvîrle̦ pe̯átra//dúpă̦‿ĉī...s-a‿dat̆ în‿î fíi̯e̦càrē...căsúţă̦/cu pe̯átra/ă...se púne̦ pe̯átra pe̦‿mînă/şi̦‿se̦‿sáre̦ n̥tr-ùm‿piĉór//dác^{g}î scăpăm pe̯átra/i̯árăş^{j}‿víne̦ următóru̦ copílu̯//ă̦ pînă̦ la úrmă/sî̦‿dă...pe̯átra se̦‿púne sub$^{\hat{i}}$‿bárbă/sub mînă/se sáre-ntr-um‿piĉór/sub vîna de la piĉór/se púne i̯árăş^{i} îŋ‿căp/pe‿piĉór/şi̦ dácă...scăpăm/...noi̯‿i i̯árăş^{i} înĉépem să luăm‿î jócu^{l}/pînă̦ dácă̦ [ɛ] termi̦năm‿î tot^{d}‿de făcút̆/ĉe̦‿trébui̯e$^{\breve{e}}$/lu^{u}óm cîte̦ u̯o flu̯ári̦i̯e$^{\breve{e}}$//şi̦‿i̯árăş^{i}‿i se-nĉépe jócu^{l}/ şi-n̦‿flu̯áre̯a...a [ɛ] cărui̯ copíl‿ī i̯éste/se u̯odi̦hnéşte nú̦mai̯ copílu̦ respectív/i̯ar ĉéi̯lálţ^{i} copíi̯ trébu̦i̯e să u̯o sárâ//

(Text inedit, Cudalbi.- Galaţi)

Desigur, aspectul general diferă de ceea ce înţelegem în mod obişnuit prin vorbire literară. Prin contrast însă cu textele reflectînd vorbirea dialectală din Moldova prezentate anterior, progresul e vizibil: apar finale vocalice deschise, africatele *ĉ*, *ĝ*, *ş* şi *ţ* muiaţi *(şi, mulţi)*, forme cu articolul *-l* (următoru*l*, jocu*l*), unele în variaţie liberă cu formele populare sau regionale. Deşi se referă la un joc, temă ce nu atrage în mod obligatoriu lexic neologic, astfel de elemente apar, în situaţia de împrumuturi de lux: (a) *trasa*, *linie*, *respectiv*. Topica, tonul general apropie această vorbire de cea din clasă (expunerea este organizată după modelul **descrierilor** făcute la lecţii); or, în acest context situaţional, în localităţi din Moldova cel puţin, coloratura dialectală a pronunţării de **acest nivel** nu este

de obicei remarcată și cu atît mai puțin corectată. Întrucît însă majoritatea faptelor nonliterare prezente nu aparțin subdialectului moldovenesc, ci reprezintă fonetisme populare, regionale sau zonale [24], corectarea lor după modelul normei literare este mai greu de obținut, și ele apar indiferent de mediul în care se manifestă vorbitorul.

Coloratura dialectală prin elemente din cele mai divergente (A. α.) poate ieși la suprafață însă în cele mai neașteptate împrejurări. Iată un exemplu. La un concurs televizat „Mîini de aur" [25], un elev (G.G.) din Bistrița-Năsăud, zonă în care *t* + *e(i)* este „palatalizat" și apare sub forma africatei *ĉ*, vorbește de „circuite integrate" :

7. [Ghirlanda electronică]

[Tu ĉe-ai avút de realizát?]

ieu am avút de rĕalizát un stetoscóp ielectrónic și un o girlándă ielectrónică//

[Sĕ vedém la fel ca și în cázul colégului tĕu, sĕ vedém girlánda ielectrónică.]

girlánda ielectrónică éste un joc/realizát cu tranzistoáre/și ĉircuiite integráte//éste formát dintr-un mùltivibratór/urmát de un divizór...cu zĕĉe ĉircuite integráĉe de be pátru súte nouăzéci/și un decodificatór ĉircuit integráĉe de be pátru súte...pátrujdòi//

(Înregistrare din emisiune TV).

Așadar chiar în pronunțarea unui neologism se produce oscilația între *-te* și *-ĉe* („circuite *integráĉe*"); evident, trebuie să se țină seama și de faptul că *-ĉe* este în cazul de față o marcă a pluralului, ceea ce favorizează, probabil, apariția sunetului.

4.2. Prin textele care urmează poate fi ilustrată influența lecturii cu voce tare, pentru trecerea rapidă de la un registru la altul. Eleva Țopea

[24] Pentru distincții, vezi Stelian Dumistrăcel, *op. cit.*, p. 106—107, 164, 200—201.

[25] Finala concursului republican de construcții și creații tehnice, proba contra cronometru ; emisiunea TV, programul I, din 24 iunie 1979, orele 8,40. Textele, înregistrate, se află în arhiva Centrului de lingvistică de la Iași.

Silvia, din com. Băcani, jud. Vaslui, în vîrstă de 10 ani (1972), povesteşte o întîmplare aşa cum vorbeşte ea de obicei :

8. [Întîmplare cu un porc mistreţ]

i̯o^{u} cînd‿ī am‿fos‿lā bu̯nica la Flor^{i}éş^{ti}/ń^{i}-o i̯eşî̯t‿un‿î...porc mistréţ în‿î cáli/şî...ńi^{i}a mi̯-o fos‿fricî/...ş-am‿î plĩs/ş-ã‿fuẑit‿î du̯pă m^{ă}mái̯a//cî am‿fu̯ẑit înăi̯inti̯/şî m^{ă}mái̯a i̯erá dĩ‿úrmî//şî̯ pi̯-órm-am‿fuẑi^{t}‿du̯pă mămái̯a şâ u̯o zîs "da di ŝi plĩẑ?"//şî i̯o i̯-ã‿zîs cî ń^{i}-o i̯eşî^{t} p^{u}órcu mistréţ în‿î... cáli̯/şî ńi̯a ń^{i}-o f^{u}os‿fricî//şī...du̯p-ạŝéi̯ẹ [ε] u̯o [k] m-an‿dus...cu̯‿mămái̯a şî‿cu̯‿tătái̯a//la bunica//

(Text inedit, Băcani - Vaslui)

În faţa cuvintelor tipărite, se produce o schimbare radicală, chiar dacă fonetisme locale mai sînt prezente (vezi mai sus cele spuse în legătură cu valoarea relativă a acestui model pentru pronunţie) şi în ciuda faptului că unele cuvinte, din cauza emoţiei, nu sînt înţelese :

9. [Lectura unui fragment din manualul de istorie]

Cúza V^{u}ó^{t}dâ/u̯obişnui̯á adése̯a să se îmbráĉe ca u̯un u̯om de rînd̯ şi să se amésteĉe prin nor[o]d//dore̯á să áfle i̯el ínsuş^{i} cum trăi̯á ĉei̯ mulţ^{i}//aşá într-o zi şi̯-a spus [k] şi̯-a pus căĉúla şi sumán^{u}/ [ε] ţărănésc/a luá^{t} dóu̯u̯ pútin^{i} cu lápte [ε] ácru̯/şi s-a dus în tîrg la Găláţ^{i}//

[Şi?]

bàsămínte̯a [=pasămite] afláse [ε] mări^{n} [k] măríi̯a-sa că únii̯ negustór^{i} nu folose̯áu̯ [ε] ^{u}ocáu̯a ĉa márẹ/aşá cum hotărîse u̯o léĝe d̯in aĉ^{e}á vréme/şi cărui̯a popóru^{l} [ε] popórul‿ui̯ spune̯á u̯ocáru lui̯ Cúza//

(Text inedit, Băcani - Vaslui)

Fapte care pot fi remarcate sînt abandonarea unor pronunţii dialectale: faţă de *şî, i̯eşît*, apare *şi, însuşi*, lui *ŝ* din *aŝéi̯a* îi corespunde *ĉ* în *îmbraĉe, amesteĉe*, finalele vocalice închise *(cáli, fricî)* sînt sistematic evitate (v. şi *afte, lapte)*, apare diftongul final *-e̯a (dore̯á)*, faţă de *-e (dup-aŝéi̯e)*. Trebuie semnalată şi forma de auxiliar pentru persoana a treia de la perfectul compus *a (a pus)* faţă de *o (ńⁱ-o i̯eşît)*. În aceste cazuri, litera (scrisă) nu ar fi o „piedică" de netrecut, căci diferite ezitări (datorate în primul rînd emoţiei; să nu uităm că eleva *citeşte o lecţie* la microfon) se produc: *spus* pentru *pus*, *căruia* pentru *căreia*, *trăia* pentru *trăiau*. Lectura arată şi altceva: eleva este tentată să citească *nord*, cuvînt care-i este mai cunoscut decît *norod*, pe *ocà* îl apropie de *ocară*(?) şi nu-l înţelege nici pe *pa ă nite*. Putem admite că acest text prezintă un grad de dificultate mai mare decît o bucată de lectură cuprinzînd lexic ce aparţine exclusiv registrului literar. Intervine necesitatea unei schimbări de planuri: cuvintele vechi şi populare apar mai rar în texte din manualele şcolare, astfel că ele pot provoca, la fel ca în cazul de faţă, o stare de derută (în condiţiile lecţiei astfel de cuvinte sînt explicate înaintea lecturii).

4.3. Disponibilitatea, deosebită, a copiilor şi a tinerilor de vîrstă şcolară în ceea ce priveşte analiza limbii se manifestă, indirect, şi în alte forme. Este vorba de formele hipercorecte, hiperliterare, prin care sînt evitate fapte ce reprezintă tendinţe ale limbii comune, ale pronunţiei regionale şi dialectale. Dintre acestea, ne-am propus să ne oprim pe scurt asupra unor pronunţii hipercorecte (A. β.) observate în vorbirea elevilor din Bucureşti (poate şi pentru că cei ce au scris despre ele au analizat vorbirea acestor tineri)[26]; aceleaşi fapte pot fi menţionate şi pentru alte centre din zone cu graiuri de tip muntenesc (Sibiu, Braşov), dar şi în oraşe din Crişana, Banat şi chiar din Moldova. Este vorba de rostirea deschisă a lui [e] „însoţită de o deplasare a locului de articulare, ceea ce face ca [e]... să semene mai mult cu [ă]" (Valeria Guţu Romalo); paralel, poate fi adusă în discuţie şi „ezitarea între [e] şi [i̯e] la începutul cuvintelor sau în interiorul lor, la început de silabă" (ibidem).

Pentru a exemplifica această realizare a sunetului, prezentăm un text înregistrat dintr-o emisiune a radioului[27], răspunsul unei absolvente a liceului industrial nr. 21 din Bucureşti (B.N.) la o întrebare privind viitorul lor loc de muncă:

lo. [Cunoaşteţi locul în care veţi munci?]

Probábil că pe ᵕ̆ u̯un...sígur nu putém să spúnĕm úndĕ/dar dĕ la liĉéu̯ ni sĕ vor da níştĕ rĕpartíţii̯/şi vom cău̯utá să fáĉᵕ̆m

---

[26] Vezi Mioara Avram, *Şcoala şi cerinţele actuale ale predării ortografiei şi ortoepiei*, în vol. *Aspecte ale evoluţiei limbii şi literaturii române. Latina în formaţia profesorului de limba română*, Cursuri de vară, Piatra-Neamţ, 1977, p. 159, şi Valeria Guţu Romalo, *Exprimare îngrijită* (I), în „Limbă şi literatură română", 1/1979, p. 7—8.

[27] Emisiunea *Clubul adolescenţilor (Repartiţia — varianta '79)*; programul I, din 25 iunie, 1979, orele 15.

...fáţă cu succés/...lóculuị úndĕ nę-aụ...nę-am rĕpartizát şi să nu nĕ fácĕm licĕ̯ụl dĕ rîs şi továrĕşi profĕ̯sor̯ cárĕ şi-aụ pus atîta...aụ dĕpús atîta e̯fórt/aụ avút încrĕdĕrĕ în noi/în... acĕ̯ş̯i̯ pátru an̯ dĕ zílĕ//

(Text inedit din emisiune radio)

Se poate observa că *ĕ* alternează cu *e*, că timbrul velar este în unele cazuri mai puţin pronunţat *(e)* şi că *ĕ* apare după diferite categorii de consoane *(m, t, d, p, b, l, r, ĉ)*. Bucureştiul se află în aria sudică a ţării, pentru care E. Petrovici a semnalat „depalatalizarea" consoanelor înainte de *e*; în restul ţării, după autorul citat, tranziţia de la consoana palatalizată la *e* se face printr-un element semivocalic; aşadar unei pronunţii [fete] din aria muntenească, îi corespunde pronunţia [f^{i}ete] în rest [28]. Astfel, pronunţarea [ĕ] din textul de mai sus are, vorbind în sensul cel mai larg, o *bază dialectală*, fiind în legătură şi cu pronunţarea *dă, pă* a prepoziţiilor *de, pe* [29]. În aceeaşi arie, pe hărţile ALR, s-a notat frecvent *e-* nediftongat (faţă de *ie-* în restul ţării). Acestea sînt, după părerea noastră, numai condiţii generale, obiective, din categoria celor ce ţin de aşa-numita „bază de articulaţie", care favorizează r e a l i z a r e a sunetului. Pe de altă parte, vorbitorii (cultivaţi) din această zonă remarcă „diftongarea" de tipul [i̯elev], [poi̯em], sau [boni̯etă], pe care normele ortoepice o combat la neologisme. Întrucît [ĕ] nu apare consecvent şi, evident, articularea lui presupune un efort suplimentar faţă de cea a lui [e] (ceea ce este împotriva regulii minimului efort), realizarea lui în registrul public, oficial, al vorbirii ţinînd de **emfază**, de **afectare**, poate fi încadrată printre fonetismele hipercorecte. În favoarea acestei interpretări pledează şi faptul că prin [ĕ] în poziţie finală se „evită" afonizarea vocalelor în finală absolută (neaccentuată), caracteristică nu numai Moldovei, ci şi Munteniei şi Olteniei, tendinţă marcată pentru zona în care se află oraşul Bucureşti, după cum arată *Atlasul lingvistic român* [30]. Pe de altă parte, această articulare marchează, conştient, îndepărtarea de pronunţări cu închiderea *(e) e* > *(i) i*, în substantive de tipul *fetili, soarili* [31], pronunţări sesizate (ironic) de către bucureşteni.

Exemplificăm realizarea lui [ĕ] şi cu un text înregistrat de la o elevă din Oradea, absolventă a liceului de muzică şi artă plastică din localitate, dintr-un interviu difuzat la radio [32]:

---

[28] *„Depalatalizarea" consoanelor înainte de e în Muntenia, sud-estul Transilvaniei şi în dialectul istroromân*, în *Studii de dialectologie şi toponimie*, Bucureşti, 1970, p. 61 şi urm.

[29] Ibidem, p. 72.

[30] Vezi Andrei Avram, *Cercetări asupra sonorităţii în limba română*, Bucureşti, [1961], p. 31—33 şi h. 1—2.

[31] Iorgu Iordan, *Limba română contemporană* [2], Bucureşti, 1956, p. 183, I. Coteanu, *Eemente de dialectologie a limbii române*, Bucureşti, 1961, p. 76, Al. Graur, *Tendinţele actuale ale limbii române*, Bucureşti, 1968, p. 38, Matilda Caragiu Marioţeanu, *Compendiu de dialectologie română*, Bucureşti, 1975, p. 153.

[32] Emisiunea citată, din 25 iunie 1979.

11. [Gînduri la absolvirea şcolii]

ĉe̯-aş mai̯ ave̯á i̯ĕu̯ de ĕ adău̯ugát/ar fi ca în ánu^{l}...u̯o míi̯ĕ nóu̯ă sútĕ ó̱bzeşinòu̯ă/to^{s} să nĕ-ntîlním/...o̯ámen^{ĕ} i cu...mĕseríi̯ilĕ...lor/cu...níştĕ gîndur^{i} bínĕ-ntĕmĕi̯átĕ/pregătíţ cu famíliilĕ lor/bínĕnţĕles pregătíţ din to̯átĕ,to̯átĕ púŋctĕlĕ dĕ vĕdĕ́rĕ péntru vi̯áţă//

(Text inedit din emisiune radio)

Şi pentru Crişana, regiune în care această elevă a învăţat (dacă nu este chiar originară de acolo), pot fi semnalate închiderea vocalelor finale, rostiri dialectale *pă*, *dă* (pe lîngă acestea, din pronunţarea dură a lui *t* rezultă variante ca *tîner^{i}*, *tălifón*) etc. Apoi, *ĕ* apare şi după dentale muiate ; aşadar sunetul are o frecvenţă mare în vorbirea locală.

5. O ultimă problemă asupra căreia vrem să ne oprim, discutînd aspectele pe care le îmbracă raporturile dintre limba literară şi dialect în mediul şcolar, este aceea a **cultivării** vorbirii dialectale cu prilejul lecturii artistice în şcoală. Cel puţin în Moldova, opera lui Creangă nu poate fi citită (? !) fără a fi abundent colorată dialectal. De fapt, scriitorul utilizează cuvinte şi expresii populare şi regionale şi construcţii specifice. În ceea ce priveşte fonetica, există fapte populare şi regionale, dar şi sugestii pentru rostiri hipercorecte *(fert, împetrită, perd)* [33]. În lectură, limba lui Creangă apare exagerat dialectală ; acest element combinat cu conţinutul fragmentelor preluate în manuale din *Amintiri* constituie modelul povestirilor pe care elevii le improvizează cu diferite ocazii (concursuri, serbări şcolare etc.). Am înregistrat şi noi, în cursul anchetelor dialectale, asemenea texte, în care numeroase elemente trădează modelul. Atragem atenţia asupra faptului că povestitoarea este eleva (Flutur Tatiana) de la care am prezentat textul 6 (cf. **4.1.**), în registru literar cu coloratură dialectală (A.α.). Textul care urmează (acceptînd nota de improvizaţie liberă pe tema « La cireşe »), în afara talentului, face şi proba dezinvolturii lingvistice a acestei eleve, a disponibilităţilor lingvistice deosebite ale copiilor :

12. [Întîmplare la joacă]

[...] strígî la pu̯ár^{tî}:

"Ţatii̯ánă! Tatii̯ána/fă n-au̯ū́z?!"//

cîn̯mă scol i̯o/...bu^{i}măŝítî di s^{u}om^{n}/zîc

[33] Vezi Iorgu Iordan, *Introducere*, la *Opere*, I, Bucureşti, 1970, p. XXVII.

"ŝi mai̯ vreţ fă/şî vu̯oi̯?"//

ĉi "hái̯di fă sî ni ẑu̯cắm!"//

zî̆c "vălé̯u̯ zîc "mámᵃ n-o‿zîs‿sî‿faᶜ‿cu̯rắᵗ"/zîc/"sî fac tri̯ábî..."//

ĉi "lásî fă!"//ĉi "ŝi [k] niş‿noi̯ n-àm̥‿făcút"//

zîc:"hắi̯diᵗ!"//

zîĉi "hai̯‿sî‿ⁿⁱ‿ẑu̯cắm cu mî̆ẑa"//

zîc "hai̯ sî ni ẑucắm!"/zî̆c/"da n-am mî̆ẑi"//

da zîŝi u̯úna din̥‿féti/

ĉī "mă duc i̯o ş-adúc u̯o mî̆ẑi"//

zîc "dú-ti"//

ᶻĉi "da-i̯ di dóu̯uzắj dî̆ lei̯//ĉi "dác-o spárĝⁱm "ĉi " atîta ni mai̯ trébui̯i̯"//

zî̆c "ắd-o fă!"//

cum i̯erám noi̯ mắi̯ mititeli nu ştii̯én̥‿sî ẑu̯cắn‿vu̯óli̯i̯//şî ni̯-àpu̯cắm noi̯/sî‿ẑu̯cắm vu̯óli̯i̯//la u̯o veŝínî/cári stắté lîŋgî noi̯/i̯érá u̯uŋ‿garᵈ/caᵐ‿mititⁱ̯él//şî cũ‿ju̯cám noi̯/an̥‿scăpát mî̆ẑa la bábî//şî bábi̯i̯ ŝéle̯a nű-i̯ pre̯a plăŝé pă̯hărélu [!] //şî stăté i̯e la su̯árī.../lũẑítâ//noi̯/ni dúŝim/...ca s-adúŝim mín̥ẑa!//ŝéle̯a stăte̯ᵃᵘ la pu̯ắrtî/şî i̯o/i̯intrán‿tiptíl îŋ‿grădína...bábii̯/şî‿sî i̯eu̯ mín̥ẑa//mî̆ẑa ki̯cásîrî pi̯-o hîrtíi̯i//i̯ō/ca sī văd ŝi̯‿zîŝi bába/ î̆ŝép sî‿fac pănărámî di‿grădína bábiⁱ//dau̯ cu pi̯ŝu̯árli [k] cu... ki̯ŝu̯árli prin‿î...tắblⁱli di ŝápî/smulg‿ustᵘróiu/aruŋcám pi̯-a-cólu̯-şà piŋ‿cắrári/...sî scu̯álî bába tiptíl/ti̯ptíl/...i̯o i̯erám lîŋgî gardᵗ//víni i̯ĕ c-u̯o...u̯o jắrdii̯ mă măsu̯árî dⁱ‿dóu̯u u̯orⁱ pi̯‿ski̯nári/...

ĉi "ŝi-i̯ cu tíni?" ĉi " ŝi̯‿cáu̯uţ ai̯íŝi-şà?/ắrdî-ti̯-ar cătrắnu!"//

zî̆c "păi̯ i̯ótị mătúşî"/cî aşá/cî pị‿díŋcólu...//

ĉị "nu n^{i}ńícî!"//mă tráẑị i̯e dị‿rokíţî/-ŋ‿kilór^{ţu}//^{u}úşa i̯erá dis...diskísî//

ĉi:"dă flanica!"//

zî^{c} "stăi̯ mătúşî/cî...dă-ti̯-ole̯ácî măi̯‿iŋcólọ/sî‿mă dizb^{r}ác"//

mă dịzbrác i̯o dị‿flanícî/

^{d}zî̆c "s^{t}‿stăi̯ u̯òlecụţîcî"/^{d}îc "nu mắi̯‿uŋ‿kicụşór//nụ́mai̯ cît‿sî‿mạ dau̯ [k] s^{î}‿tị dai̯ u̯ole̯ác^{î} la u̯o pártị/cạ...sî‿mă po^{t} dịzbrăcá"//mắi̯!şî‿cîn‿ţ-an̯‿zbuǵít-o la...g̣u̯ánî...!"//

víni máma di la de̯al//

ĉ^{i} "^{ş}ŝ-ei̯ făcút tu dị aẓ dimine̯áţî?"//

"păi̯ mámî"/cī "am avút tri̯ábî..."//

"ŝi tre̯ábî?"//

"pîi̯ am dat mîŋcárị la p^{u}óŕŝ/la gíşti̯-am̯‿fos‿cú‿i̯éli la păscú^{t}"../

da bábạ/di cólu̯/

"văle̯ò!i̯ótị Săftícî!/ŝi ń-o fă̊cú‿fáta ta!//u̯ōti ŝ-o ń-ọ̆ [k] ş-o bătút ẑoc di grădína me̯a"//

z^{î}c "nu mămícâ!"/zîc "^{u}oti̯-eşá/báb^{a} ástạ" zî̆c‿î "u̯ắr s-o-mbătá^{t}"/zîc "ắşá zîŝị i̯e"//zîc//"da n-am̯‿fă̊cú‿ńícî"//

mă-n̯ŝę́pị şî‿mamíca...a bátị/cî‿n-am̯‿fă̊cú nìŝ‿cụrắt/cî am̯‿fă̊cú şî‿năzdrăvăníi̯...//

(Text inedit Cudalbi - Galaţi)

Îngroşarea trăsăturilor dialectale este o dovadă a funcţiei stilistice pe care o capătă acest registru : ca modalitate expresivă, în sens larg, dar şi ca nivel al comunicării, într-un mediu sociocultural restrîns. Prin comparaţie, poate fi apreciat locul pe care îl ocupă tot mai mult, ca posibilitate dar şi ca realizare, registrul literar.

6. Intrucît şcoala are misiunea de a dirija acest proces, de ştergere a trăsăturilor dialectale din vorbirea copiilor, trăsături a căror pondere şi importanţă în perspectivă nu le exagerăm, ni se pare totuşi oportun

ca la dispoziţia ei să se afle un instrument adecvat. În afara pregătirii dialectologice pe care profesorii de limba română o capătă în cursul facultăţii şi în afara sprijinului permanent pe care îl asigură modele de prim rang, cum sînt televiziunea şi radioul, credem necesară şi posibilă alcătuirea, în cadrul unui program a cărui realizare şi-ar putea-o asuma Societatea de ştiinţe filologice, a unui manual, mai bine zis a unui **ghid de dialectologie românească aplicată.** El ar putea consta dintr-un album de benzi de magnetofon, cîte una pentru fiecare din următoarele grupe de graiuri :

a) Bucovina, nord-estul Transilvaniei, Moldova şi nordul Dobrogei ;

b) Oltenia, Muntenia şi sudul Dobrogei ;

c) Maramureşul, Crişana şi Banatul, cu zonele învecinate din Transilvania.

Benzile ar urma să fie înregistrate cu texte reprezentative pentru fiecare dintre grupurile de graiuri din aceste mari zone, alese astfel încît paralel să poată fi înregistrată şi pronunţarea literară a aceloraşi texte, pentru analiza prin comparaţie, aşa cum sugera şi Mioara Avram [34]. Prin ascultarea şi comentarea lor cu elevii, profesorii ar putea asigura perceperea exactă a diferenţelor de pronunţie dintre graiul popular caracteristic zonei faţă de limba literară şi corectarea fonetismelor divergente. Asemenea texte ar putea servi şi la însuşirea normelor ortoepice în general, căci aspectele dialectale, în sens larg, la care ne-am referit, nu sînt singurele care marchează, în sens negativ, pronunţia elevilor. O introducere cu noţiuni elementare de fonetică şi de dialectologie, caracterizări succinte ale diferitelor categorii de fapte (populare, regionale şi dialectale) şi scurte comentarii sub formă de note la texte ar constitui, în ansamblu, un instrument util pentru profesorii de limba română, de felul celor, numeroase, care au apărut avînd ca obiectiv adîncirea cunoştinţelor de morfologie, de sintaxă etc.

Pentru realizarea lucrării, ar putea fi folosită experienţa dialectologilor din diferite centre ale ţării, a anchetatorilor pentru *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni.* Eforturile lor pentru realizarea acestei opere de interes naţional şi-ar putea găsi astfel o aplicaţie practică şi în domeniul instrucţiei şcolare, sub semnul integrării cercetare-învăţămînt.

Aprilie 1980

Centrul de lingvistică, istorie literară şi folclor
Iaşi, str. Codrescu 2

[34] *Op. cit.*, p. 167.

NOTE LINGVISTICE

DE

ST. SEMČINSKIJ

1. *Toporaş*

Sînt absolut de acord cu obiecţiile formulate de acad. Iorgu Iordan asupra unei posibile influenţe germane, susţinute de Helmuth Kühnel în LR, XXVIII, 1979, 3, p. 237, privind apariţia sensului botanic la cuvîntul românesc *toporaş*. Savantul român are perfectă dreptate explicînd acest sens ca un pseudodiminutiv. Sensul figurat porneşte de la asemănarea găsită de unii vorbitori de limba română între floarea respectivă şi instrumentul folosit la tăiatul copacilor, despicatul şi cioplitul lemnelor. Similitudini de acelaşi ordin întîlnim în procesul de nominaţie şi la alţi termeni — nume româneşti de plante (cf. *căldăruşă*, *coada-mielului*, *cocoşel*, *ciucuraşi*, *clopoţei*, *creasta-cocoşului*, *degeţel*, *lumînărică*, *mărgeluşă*, *punguliţă*, *săbiuţă*, *scînte(i)uţă*, *scăriţa-muntelui*, *steliţă*, *şopîrliţă*, *ţăpoşică* şi atîtea multe altele). Uneori asemănarea dintre plantă şi obiect se face pe baza unei asociaţii absolut individuale, care cu timpul este acceptată de colectivitatea lingvistică. Mă întreb dacă metafora *(grîu) arnăut* n-a pornit de la mustăţile negre ale spicului acestei specii de grîu.

Nu încape îndoială că şi în alte limbi există multe denumiri asemănătoare care s-au născut la reprezentanţii unor popoare diferite prin asociaţii de idei identice. Să luăm, de pildă, *clopoţeii* (Campanula L.). Aceeaşi „formă internă" o au denumirile acestei plante în foarte multe limbi, cf. engl. *bellflower*, germ. *Glockenblume*, fr. *clochette*, it. *campanella*, sp. *campanilla*, port. *campainha*, rus. *kolokol'čik*, ucr. *dzvinočok*, pol. *dzwonek*, ceh. *zvonek*, scr. *zvonce*, bulg. *kambanka*, magh. *harangvirág*, tc. *çançiçeği*, gr. *καμπανελι*, ca dealtfel şi denumirea ştiinţifică a acestei flori în latineşte. Toate denumirile citate sînt diminutive sau compuse, conţinînd cuvîntul ce desemnează „clopotul" în limbile respective.

Cred că nu e nevoie să presupunem monogeneza „formei interne" a denumirii „clopoţeilor" în limbile europene citate, deoarece floarea acestei plante într-adevăr seamănă foarte mult cu un „clopot mic" — obiect cunoscut tuturor popoarelor respective. Desigur, în principiu nu se poate exclude pentru anumite cazuri şi posibilitatea unei influenţe străine în procesul formării acestor denumiri, mai ales atunci cînd limbile respective au avut contacte intensive. De fiecare dată această influenţă străină trebuie dovedită cu fapte de natură lingvistică. Totuşi, de cele mai multe ori e mai plauzibilă explicaţia apariţiei unor astfel de cuvinte sub acţiunea unor cauze interne. Iată de ce şi sensul botanic al *toporaşului* poate şi trebuie să fie explicat, în primul rînd, ca o formaţie românească.

Pe de altă parte, sensul metaforic al cuvîntului *toporaş* „viorea" îmi dă posibilitatea să completez explicaţia cu unele date noi. Înainte de toate trebuie subliniat faptul că sensul „viorea" al cuvîntului *toporaş*

nu s-a extins în toate graiurile dacoromâne. Mai mult decît atît. Chiar în limba literară acest cuvînt e simțit ca un regionalism, cu toate că dicționarele contemporane nu menționează faptul acesta. Afirmația de mai sus se bazează și pe faptul că *Micul atlas de plante din flora Republicii Socialiste România* de I. Todor (București, Editura didactică și pedagogică, 1968) nu înregistrează nici o plantă cu denumirea populară *toporaș*.

Dicționarul etnobotanic de Al. Borza (București, Editura Academiei R. S. România, 1968) atestă pe *toporaș* ca denumire a mai multor specii, în primul rînd cîteva din genul Violei (familia Violaceelor) : Viola hirta, Viola Jooi, Viola mirabilis, Viola odorata, Viola silvestris, Viola suavis, Viola tricolor, — dar și ca denumire a altor specii : Aquilegia vulgaris, Consolida aiacis, Consolida regalis, Libanotis montana. Aceste din urmă plante au asemănări cu viorelele prin forma sau culoarea petalelor și a florilor.

Situația este confirmată de CADE : aici cuvîntul *toporaș* este atestat ca denumire pentru Viola odorata, Viola hirta, Viola Jooi, Viola tricolor, dar și pentru Aquilegia vulgaris, Delphinium consolida, Delphinium aiacis. (De notat că denumirile științifice Consolida și Delphinium sînt un fel de sinonime, vezi Al. Borza, *op. cit.*, p. 50.)

Candrea nu menționează utilizarea termenului *toporaș* pentru Libanotis montana „zmeoaie". Denumirea dată a fost consemnată doar o singură dată de G. Crăiniceanu în articolul *Nomenclatura româno-latină din istoria naturală. II. Nomenclatura botanică*, publicat în volumul XXIII (1889—1890) al „Convorbirilor literare". Luînd în considerație faptul că planta Libanotis montana „zmeoaie" mai are în graiurile populare și numele *tămîioară*, care, la rîndul său, este folosit pentru desemnarea speciilor Viola Jooi, Viola hirta, Viola odorata și Viola tricolor, se poate presupune că sensul „Libanotis montana" al cuvîntului *toporaș* a apărut printr-o atracție sinonimică.

Viola ⟨ *toporaș* / *tămîioară*

Libanotis ⟨ *zmeoaie* / *tămîioară* + *toporaș*

Punctul de plecare au fost acele graiuri în care Viola este denumită de termenii sinonimici *toporaș* și *tămîioară*, iar Libanotis se numește (și) *tămîioară*.

CADE nu menționează regiunile în care denumirea *toporaș* apare mai frecvent. O mențiune foarte interesantă, care coincide cu afirmația din articolul amintit, apare în dicționarul lui H. Tiktin, unde termenul *toporaș* este localizat în Moldova, cu indicarea corespondentului din Muntenia — *micșunea* ; cf. „Cu deosebire, dacă nu chiar exclusiv, în graiurile acestei provincii [= Moldova] se spune *toporaș*" (Iorgu Iordan, *art. cit.*, p. 161).

Această situație este confirmată de lucrările de geografie lingvistică. Într-adevăr, în harta 449 din MALR s.n. vol. II se atestă răspîndirea termenului *toporaș* cu sensul „viorea" exclusiv în Moldova (cf. și harta 642 din ALR s.n. vol. III). Din păcate, nu există, după cunoștințele mele,

hărți lingvistice pentru denumirile speciilor Aquilegia vulgaris, Consolida (Delphinium) aiacis și Consolida regalis, așa că nu putem plasa în spațiu termenii *toporași (toporișI, toporici)* pentru aceste plante.

Răspîndirea lui *toporaș* în Moldova, teritoriu în care se resimt cel mai mult efectele interacțiunii lingvistice româno-est-slave în general și a celei româno-ucrainene în special, m-a determinat să caut fapte similare în limba ucraineană.

Cel mai recent dicționar ucrainean atestă substantivul plurale tantum *sokýrky* ca denumire generală a plantei Consolida *(Slovnyk ukrajins'koji movy*, vol. IX, Kiev, 1978, p. 438). Acest cuvînt reprezintă forma pluralului lui *sokyrka* „topor mic", diminutiv al lui *sokyra* „topor", ultimul fiind un urmaș al sl. com. * *dekyra*, termen înrudit cu lat. *securis* (în privința aceasta vezi Max Vasmer, *Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka*, vol. III, Moscova, 1971, p. 592).

Un alt dicționar ucrainean, mai vechi, atestă următoarele sensuri ale diminutivului s o k y r k a : a) planta Delphinium consolida „nemțișori" sau „toporași" ; b) planta Vicia sepium „măzăroi sălbatic" ; c) planta Delphinium aiacis, „surguci" sau „toporași" ; d) planta Matthiola annua, un soi de „micșunele" (B. D. Hrinčenko, *Slovar' ukrajins'koji movy*, vol. IV, Kiev, 1909, p. 165 ; am notat aici numai sensurile botanice ale cuvîntului).

La început am fost atras de ipoteza că avem de-a face cu un calc semantic efectuat de graiurile vestice ucrainene după un model românesc. Însă localizarea lui *sokyrky* „toporași", „surguci" în raionul Lubnî din regiunea Poltava, ca și atestările acestui cuvînt în operele scriitorilor originari din Ucraina de est, pare să excludă posibilitatea unei influențe românești. Mai mult decît atît. Cuvîntul *sokirki* este semnalat și în limba rusă tocmai pentru a desemna planta Delphinium (V. Dal' : *Tolkovyj slovar' živago velikorusskago jazyka*, vol. IV, S. Peterburg—Moscova, 1882, p. 262).

De aici ar rezulta că, dimpotrivă, am putea vorbi de posibilitatea unei influențe semantice est-slave în graiurile moldovenești, care, precizez, dețin denumirea *toporași* pl. pentru plante de genul Consolida (Delphinium). Repet, această posibilă influență s-a limitat la apariția denumirii *toporași* numai la aceste din urmă plante. Mai tîrziu, în graiurile moldovenești, metafora *toporași* a fost transferată și asupra viorelelor.

O astfel de posibilitate este subliniată de faptul că există graiuri moldovenești (în orice caz, existau în trecut) care reliefează distincția semantică dintre *toporași* și *viorele*. La această concluzie am ajuns analizînd un fragment din *Amintirile din copilărie* ale lui Ion Creangă. După pozna făcută la casa Irinucăi din Broșteni, băieții se întorceau la Pipirig „strîngînd *viorele* și *toporași* de pe lîngă plai" (I. Creangă, *Opere*, vol. I, București, 1970, p. 168). Deci, cel puțin în graiul humulestean, exista opoziția lexicală între *viorea* și *toporaș*. Cu timpul însă, printr-o confuzie bazată pe culoarea și forma florilor, denumirea *toporaș* a „nemțișorilor" și a „surguciului" a fost transferată și la „viorele" (cf. desenele din CADE și planșa în culori nr. 164 din suscitatul atlas al lui I. Tudor). Acest transfer este atestat numai în graiurile moldovenești (nu și în cele ucrainene) și pentru el nu

se poate invoca nici o cauză de ordin extern. În ce privește apariția denumirii *toporași* pentru „nemțișori" și „surguci", aici este posibilă și o influență semantică est-slavă. Dar, de fapt, această cauză externă (calc semantic) se adaugă unei cauze interne (asociația dintre forma florii și forma toporului), confirmînd explicația propusă de acad. Iorgu Iordan.

2. Sufixul *-ilă*

Am citit cu atenție articolul lui I. Coja, *Avatarurile unui sufix traco-dacic*, publicat în revista „Luceafărul", nr. 26 (948) din 28 iunie 1980. Desigur, e foarte interesantă încercarea de a vedea în sufixul *-ilă* un element de substrat al limbii române. Totuși argumentele autorului acestui articol pornesc de la ignorarea realităților lingvistice.

În primul rînd, mi se pare expeditivă înlăturarea „piedicii" fonetice, și anume păstrarea lui *-l-* intervocalic într-o poziție cînd normal trebuia să treacă la *-r-*. Autorul presupune o „omonimie" a substantivelor masculine în *-ila* cu cele feminine în *-illa*, ca apoi să creadă că evitarea acestei omonimii se va fi făcut tocmai prin păstrarea lui *-l-* intervocalic. I. Coja uită însă că *-l-* intervocalic a fost rotacizat nu numai în cuvintele latinești, ci și în cele de substrat, cf. *mazăre*, *viezure*, *sîmbure*. Doar în cele slave *-l-* intervocalic se păstrează nealterat *(boală*, *poliță* etc.).

Pe de altă parte, în articol se fac și afirmații, după părerea mea, necontrolate, ca de pildă : „numărul total al cuvintelor derivate cu *-ilo* sau *-ila* în toate limbile slave luate la un loc este de cîteva ori mai mic decît al cuvintelor românești derivate cu *-ilă*". Mi se pare că I. Coja a trecut cu vederea cel puțin faptele din limba ucraineană, unde formațiile în *-ilo*, *-alo*, *-lo* sînt extrem de productive. Aș putea aduce dovadă numele de familie cunoscute de mine (poreclele în *-ilo* sînt și mai numeroase) : *Borylo*, *Butyla*, *Verbylo*, *Vorošylo* (de unde și *Voroșilov)*, *Vysočylo*, *Gyrylo*, *Dubylo*, *Žurylo*, *Tabarylo*, *Zakopajlo*, *Zakusylo*, *Zamešajlo*, *Zamyrajlo*, *Zamitajlo*, *Kačajlo*, *Kozylo* (cf. *Cozeila*, citat de I. Coja apud I. I. Russu), *Kokotajlo*, *Končylo*, *Kurylo* (de la verbul *kuryty* „a produce fum"), *Manylo*, *Motovylo*, *Murylo*, *Nedbajlo*, *Nedryhajlo*, *Nečytajlo*, *Obuvajlo*, *Perebylo*, *Pobihajlo*, *Pohul'ajlo*, *Podryhajlo*, *Pozyvajlo*, *Pokotylo* (cf. numele personajului din romanul lui Sadoveanu *Nicoară Potcoavă)*, *Popukajlo*, *Pot'ahajlo*, *Prydybajlo*, *Prystajlo*, *Pudajlo*, *Puzajlo*, *Repetylo*, *Rešetylo*, *Rozmorylo*, *Ruxajlo*, *Terebylo*, *Terpylo*, *Tryvajlo*, *Trubylo*, *Tr'asylo*, *Xorošylo*, *Šarpylo*, *Šatylo*, *Šumylo*, *Ščypajlo* (am citat numai pe cele în *-ilo* și *-jlo)*. La acestea se adaugă numele atestate în documentele din secolele XIV—XV : *Vojdilo* 1437, *Grimalo* 1467, *Kurilo* 1495, *Mužilo* 1454, *Perelomilo* 1398, *Puzilo* 1463 (vezi *Slovnyk staroukrajins'koji movy*, vol. 1—2, Kiev, 1977—1978 ; am lăsat la o parte numele atestate numai în documentele moldo-slave, nume care pot fi, evident, moldovenești).

S-ar putea cita și substantive comune în *-lo*. Numai primul volum al dicționarului din 1903 al lui B. Hrinčenko înregistrează *bylo*, *bibylo*, *bovkalo*, *br'azkalo*, *bubnylo*, *buxalo*, *burkalo*, *valylo*, *varylo*, *vixalo*, *vitrylo*, *vijalo*, *vodylo*, *vorotylo*, *vorušylo*, *vudylo*, *hadylo*, *harykalo*, *hatylo*, *hostrylo*, *davylo*, *dubylo*, *dudylo*, *dulo*, *durylo*, *žalo*, *žyhalo*, *žytlo*, *žovtylo* (enumerarea

nu este exhaustivă). Desigur, tipul acesta de derivare diferă parțial de cel pentru numele proprii. Dar pe baza unei false analize morfologice din aceste cuvinte se poate extrage sufixul *-alo* sau *-ilo*.

În trecut numele proprii în *-ilo* au fost mult mai numeroase, după cum se poate constata din actualele *Vorotilin* (< *Vorotila*), *Bučil'uk* (< *Bučilo*), *Burilov* (< *Burilo*), *Ermilov* (< *Ermilo*), *Gnezdilin* (< *Gnezdilo*), *Belilovec* (< *Belilo*), *Zubrilin* (< *Zubrila*), *Vertilecki* (< *Vertilo*), *Dolbilov* (< *Dolbilo*), *Verzilov* (< *Verzila*) etc. Altădată au existat și multe substantive comune în *-ilo*, cf. *valilo*, *žerstvilo*, *močilo* și altele; vezi *Dicționarul limbii ucrainene vechi* (sub verbis).

Cred că și materialul lingvistic polonez, ca și cel slovac, va confirma productivitatea acestui sufix în limbile slave.

August 1980 *Kiev*

DIN NOU DESPRE *TOPORAȘ*

DE

IORGU IORDAN

În revista noastră, nr. 2/1980, p. 161, am publicat o notiță critică despre etimologia propusă de Helmut Kühnel pentru *toporaș*, referindu-mă, între altele, la confuzia, constatată de mine, între germ. *Veilchen* „viorea" (deci, aproximativ, și „toporaș") și *Weilchen*, diminutiv al lui *Weile* „pauză, răgaz".

Autorul etimologiei discutate mă informează că o regretabilă greșeală de tipar a complicat inutil problema : în articolul său din 3/1979 (p. 237) al revistei noastre a apărut, pur și simplu, greșit *Weilchen*, în loc de *Veilchen*. Pe de altă parte, H. Kühnel precizează acum că germ. *v* se pronunță nu numai *f*, ca în limba standard, ci și *v*, și la această pronunțare s-a referit cînd a încercat să explice „sensul de 'viorea' al lui *toporaș* prin influența limbii germane, în care *Veilchen* 'viorea' și *Beilchen* 'mic topor' sînt cvasiomonime sau paronime". Iau act de aceste informații, care anulează numai comentariile făcute de mine cu privire la aspectul formal al etimologiei propuse. Dealtfel, în scrisoarea trimisă, autorul recunoaște justețea celorlalte obiecții ale mele și avantajul explicației „mai simple" pe care am formulat-o.

Februarie 1981 *București, str. Sofia 21*

CÎTEVA PRECIZĂRI

DE

PETRU ZUGUN

Într-o recenzie publicată în „Limba română", nr. 5 din 1977, p. 584—585, tovarășul academician Iorgu Iordan privește cu rezervă totală articolul meu *Argumente ale continuității limbii și poporului român* din „Cronica", nr. 35, 2 septembrie 1977, p. 1 și 6. Domnia-sa susține că, despre cele două cuvinte discutate acolo de mine, *iafiră* și *cl'ag*, eu aș fi afirmat că au pătruns, în unele limbi slave, „între secolele al XII-lea și al XV-lea", deci într-o perioadă pentru care „nu se poate pune problema continuității" noastre la nordul Dunării; ca atare, aceste cuvinte nu pot servi demonstrației în favoarea „teoriei continuității". De asemenea, domnia-sa arată că la întrebarea dacă „o dată cu retragerea legiunilor și administrației romane, a plecat peste Dunăre întreaga populație sau cea mai mare parte a ei", „și un elev de liceu ar răspunde negativ cu argumentul, foarte simplu, că o țară mare și bogată cum a fost Dacia n-a putut să rămînă opt, nouă secole fără picior de om în ea". Ca atare, „cu această ultimă întrebare și cu răspunsul dat empiric, « gospodărește », mie mi se pare lămurită noțiunea în discuție", adaugă domnia-sa.

Referitor la critica tovarășului academician Iorgu Iordan am de spus următoarele :

a) O problemă importantă, care se ridică atunci cînd se discută „teoria continuității", este, într-adevăr, cronologia. Numai că marele istoric Constantin C. Giurescu a arătat, recent, că problema continuității noastre în spațiul carpato-dunărean este pusă de unii istorici străini, din chiar vremea noastră, pentru perioada de pînă în secolul al XIII-lea [1], nu al XII-lea.

b) Precizarea mai importantă, pe care trebuie s-o fac, se referă, însă, la alt aspect, și anume : eu n-am afirmat că *iafiră* și *cl'ag* ar fi trecut, în unele limbi slave, între secolele al XII-lea și al XV-lea; dimpotrivă, în articolul din „Cronica", pentru cel puțin unul din cuvinte, *iafiră*, am afirmat (și chiar am subliniat, în sensul propriu al cuvîntului, afirmația) că a fost împrumutat din limba română **înainte** de secolul al XII-lea (să se vadă, în „Cronica", numărul citat, pagina a 6-a, coloana a 3-a); am arătat că și *cl'ag* este foarte vechi, prin fonetismul său. Dacă la 1437 găsim, totuși, un exemplu, ultimul, cu fonetism similar (*Ureacl'e*, nume de familie), aceasta se explică numai prin caracterul deosebit de conser-

[1] Vezi Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor în unele lucrări străine recente*, în „Revista de istorie", 28, 1975, nr. 6, p. 941—948; idem, *Răspuns la „nițel descîntec" al unui vraci al istoriografiei maghiare*, în aceeași revistă, 29, 1976, nr. 8, p. 1231—1235. Aceste articole au fost traduse în limba engleză și republicate în revista „Romania. Pages of History", astfel : *The history of Romanians in some recent foreign Works*, în I, 1976, nr. 1, p. 94—111; *In answer to A Bit of Magic by a magician of magyar historiography*, în aceeași revistă, I, 1976, nr. 3—4, p. 293—302. Punctul de plecare al acestor articole arată că, pentru susținerea „teoriei continuității", nu sînt deloc suficiente răspunsurile date „empiric, gospodărește", de felul celui dat de acad. Iorgu Iordan (și care, în plus, sînt la îndemîna oricui și binecunoscute de oricine, inclusiv de opozanții „teoriei continuității"); dimpotrivă, sînt nece sareargumente științifice, verificabile.

vator al numelor proprii (faptul este discutat de Ovid Densusianu [2] și, recent, de Emil Vrabie, pe al cărui studiu, *Influența română asupra limbii ucrainene* [3], citat de două ori în articolul meu „de popularizare", mi-am bazat, mărturisit, în cea mai mare parte, demonstrația).

c) Nici în titlul lucrării și nici în cuprinsul ei nu am făcut vreo referință la „retragerea aureliană" și la posibilitatea ca fosta provincie romană Dacia să fi rămas, apoi, nelocuită, timp de aproape un mileniu (dealtfel, nimeni n-a afirmat — și cred că nici nu poate cineva afirma — că fosta Dacie ar fi fost nelocuită după „retragerea aureliană"; s-a afirmat, însă, cum se știe, că, pînă în secolul al XIII-lea, n-ar fi fost locuită de populația romanizată, care, treptat, a devenit poporul român); dimpotrivă, eu m-am referit numai la ultima perioadă (două — trei veacuri) de dinaintea secolului al XIII-lea. Cad alături, deci, atît reprosul, cît și ironia academicianului Iorgu Iordan, că aș fi afirmat ceva greșit în legătură cu „retragerea aureliană" etc.

În acest fel, în articolul meu au fost proiectate scăpări pentru care eu nu pot fi, deci, învinuit.

Dacă se au în vedere precizările de mai sus, apare clar faptul că critica tovarășului academician Iorgu Iordan, în ceea ce privește articolul meu din „Cronica", nu este îndreptățită și că cele două cuvinte discutate (și) de mine pot fi invocate cu succes în favoarea „teoriei continuității" noastre.

Iunie 1980

Facultatea de filologie
Iași, Calea 23 August nr. 11

Între P. Zugun și mine există o deosebire foarte importantă în ce privește „continuitatea", deosebire de ordin cronologic. Se știe că această problemă a avut, la început de tot, un substrat strict politic. Se punea întrebarea dacă în Transilvania românii sau ungurii sînt cei mai vechi locuitori ai ei. Problema a fost pusă astfel de istoricii maghiari, care au crezut că au datoria „patriotică" de a sprijini așazicînd științific stăpînirea politică a Ungariei asupra celei mai românești, ca vechime, la început de tot, dintre toate cele trei provincii ale României dintre cele două războaie. Ideea de bază era că în primii ani ai secolului al XI-lea, cînd maghiarii începeau să se infiltreze în Transilvania, această regiune, întinsă și bogată, era complet pustie, fără oameni, adică fără români. (Căci aceștia constituiau deja de cîteva secole un popor, în sensul istoric al cuvîntului.) Prin urmare, problema continuității nu se poate pune corect decît pînă în secolul al X-lea inclusiv. Dacă depășim această dată, greșim cronologic, deci științific, și totodată noi, românii, ne slăbim poziția din punct de vedere politic. (Din păcate, acest ultim aspect n-a dispărut în discuțiile care se mai duc în problema continuității, aș spune, mai degrabă, că el s-a accentuat după primul război mondial și de o parte și de alta.)

Argumentul „științific" cel mai important împotriva continuității noastre este textul, invocat mereu, în care se vorbește de „exterminarea" dacilor de către romani după cel de al doilea război pentru cucerirea Daciei. Se uită sau nu se prea știe că lat. *exterminare* a însemnat, pînă prin secolul al IV-lea e.n. „a împinge (sau a alunga) (pe oameni) dincolo de o (anumită) graniță". În cazul de față este vorba de teritoriul dacilor numiți „liberi", în sensul că trăiau într-o regiune pe care n-o stăpîneau romanii. Începînd cu secolul amintit, lat. *exterminare* capătă treptat (și apoi definitiv) sensul „a extermina, a nimici".

IORGU IORDAN

[2] În *Istoria limbii române* (ed. rom. din 1962, vol. I, p. 199—200), Ovid Densusianu — citat în articolul meu — arătase că *cl'ag* a trecut din limba română în alte limbi, pînă în secolul al XIII-lea.

[3] Publicat în „Romanoslavica", XIV, 1967, p. 109—198.

O PROBLEMĂ CONTROVERSATĂ: PLURALUL ROMÂNESC ÎN CONSOANĂ PALATALIZATĂ

DE

VICTOR IANCU

1. *Gramatica limbii române*, elaborată sub egida Academiei, s-a ghidat în descrierea structurii morfologice românești [1] după sistemul fonologic propus de acad. Al. Graur și acad. Al. Rosetti în 1938 [2].

După cum se știe, acest sistem recunoaște existența corelației dur-palatalizat în finală absolută de cuvînt.

2. De-a lungul anilor, problema palatalizării, atît la finală absolută de cuvînt, cît și în interiorul cuvîntului, a fost rediscutată de nenumărate ori, dar concluziile la care s-a ajuns sînt departe de a avea un caracter unitar. Ba dimpotrivă, acad. Al. Rosetti a revenit chiar și asupra poziției din 1938, negînd existența oricărei corelații dur-palatalizat [3], în timp ce E. Petrovici admite această corelație și în interiorul cuvîntului [4], adăugîndu-i, cel puțin pentru anumite graiuri și pentru anumite perioade din istoria limbii române, o nouă corelație : rotunjit-nerotunjit [5].

3. Articole și studii relativ recente [6] repun în discuție consecințele gramaticale ale palatalizării, negînd și pentru finala absolută de cuvînt existența unei corelații cu valoare fonologică. Se contestă deci valabilitatea descrierii unor forme de tipul *pomi*, *buni* ca plurale terminate în consoană palatalizată, adică plurale cu desinența zero : /pom'/, /bun'/. Pentru toate formele de acest fel (substantive, adjective, pronume, adverbe etc.) ar trebui să admitem desinența (respectiv terminația) *-i* : /pomi/, /buni/, /îmi/, /ieri/, /cînți/.

4. Argumentele aduse în sprijinul acestei opinii sînt multiple și variate. În esență, ele se reduc însă la două : a) studiile de fonetică experimentală ar fi dovedit existența unui *i* după așa-zisele consoane palatalizate finale ; deci : [pom^{i}] și nu [pom'] ; b) comportarea lui *i* final în

---

[1] Ne referim la acele părți care consemnează existența consoanelor palatalizate finale : *Gramatica limbii române*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, Editura Academiei, vol. I, 1963, p. 67—73 ; 115—120 ; 137—140 ; 248—275.

[2] *Esquisse d'une phonologie du roumain*, BL, VI, 1938, p. 5—29.

[3] Vezi, spre exemplu : *Recherches sur les diphtongues roumaines*, București—Copenhaga, 1959, p. 55—62.

[4] *Corelația de timbru a consoanelor dure și moi în limba română*, SCL, I, 2, 1950, p. 172-232.

[5] *Corelația de timbru a consoanelor rotunjite și nerotunjite în limba română*, SCL, III, 1952, p. 127—187.

[6] P. Zugun, *Despre realitatea fonetică și morfologică a lui -i final asilabic postconsonantic*, în „Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași", serie nouă, secțiunea III, e. Lingvistică, tomul XIX, 1973, p. 41—50 ; I. T. Stan, *Despre pluralul unor substantive și adjective ale limbii române*, LR, XXV, 1976, 2, p. 137—142 ; idem, *Sistemul fonologic al limbii române literare*, CL, XXIV, 1979, 2, p. 213—216.

lanțul vorbirii ar atesta, fără putință de tăgadă, prezența lui și în contextele unde aparent poate fi negat.

5. Să examinăm pe rînd aceste argumente:

a) Studiile de fonetică instrumentală întreprinse de-a lungul anilor de către acad. Al. Rosetti, A. Avram și V. Șuteu relevă prezența la finala unor plurale de tipul *pomi* a unei vocale asilabice *i*, pe care o notează în general ca un apendice la consoana precedentă: *pom*^{i} [7]. Lingviștii citați mai sus, cu deosebire V. Șuteu [8], au scos în evidență și faptul că durata lui *p*^{i} din *lupi* este mai mare decît a lui *p* din *lup*. Or (se înțelege din acest raționament), dacă la plural nu ne-am afla și în prezența unui *i* după *p*, cele două consoane (palatalizată la plural și nepalatalizată la singular) ar trebui să aibă aceeași durată. Pe de altă parte, prin procedeul izolării sunetelor pe banda magnetică [9], s-au putut obține plurale „sintetice", ex.: *popi* din *popă*, prin izolarea lui *ă* și atașarea la trunchiul rămas, *pop-*, a unui *i*, izolat din *pomi*. Concluziile acestea, în ciuda temeiniciei lor, nu sînt acceptate de E. Petrovici și P. Neiescu. În studiul lor *Un fonem sau două foneme? În legătură cu fonemele consonantice diezate finale în limba română* [10], E. Petrovici și P. Neiescu susțin că prin încercarea de izolare a lui *i* din *p*^{i} (respectiv a „elementului palatal", în terminologia Petrovici-Neiescu, din *p'*) nu se ajunge la un *p* + *i*, ci la un *p* incomplet, fără explozie, întrucît coloratura palatală (*i* final asilabic — n.n.) este concomitentă cu explozia consoanei. Această coloratură nu poate fi deci comutată cu zero [11]. În același timp, E. Petrovici și P. Neiescu observă că durata exploziei consoanei diezate (de timbru *i*, notat de autori convențional cu [h']) este egală cu durata consoanei nediezate (de timbru *î*, notat [h]). Așadar, cercetările experimentale efectuate la București și la Cluj-Napoca ajung la rezultate diferite, concluziile acestor cercetări neputînd constitui un argument peremptoriu în favoarea unuia sau a altuia dintre statutele fonologice propuse pentru așa-zisul pseudo-*i* final din limba română.

b) Notăm, în primul rînd, că următoarea afirmație nu are acoperire în realitate. „Dacă rezultatele cercetărilor asupra realității acestui *-i* final postconsonantic n-au convins încă pe toți lingviștii, faptul se datorește unor minusuri de *metodă*: cu unele excepții, cercetătorii au analizat fonetic (experimental) *cuvinte izolate*, fără a avea în vedere sau a insista asupra comportării acestora, a părții finale a lor, în *lanțul vorbirii* (de exemplu: *soți*, *moși*, *monahi* și *lupi*, *pomi*, *robi* etc.), rezultatele fiind diferite sau, mai exact spus, în acord cu sistemul fonologic pe care îl susțineau aceștia" [12]. În cunoscutul său studiu, *Corelația de timbru a consoanelor dure și moi în limba română*, citat deja, E. Petrovici insistă

---

[7] Cf. Al. Rosetti, *Despre consoanele palatalizate și consoanele muiate*, SCL. VI, 1955, 3—4, p. 199—207; A. Avram, *Contribuții la studiul fonologiei limbii române*, SCL, VII, 1956, 3—4, p. 193—205; idem, *Cercetări experimentale asupra lui* i *semivocalic semiconsonantic în limba română*, SCL, XII, 1962, 2, p. 161—166; V. Șuteu, *Cu privire la* i *final în limba română*, FD, II, 1960, p. 71—83.

[8] Vezi și *Despre natura acustică a lui* /i/ *final din limba română*, FD, VII, 1971, p. 123—129.

[9] Cf. V. Șuteu, FD, II, 1960, p. 74—78.

[10] FD, I, 1958, p. 53—58.

[11] Cf. E. Petrovici — P. Neiescu, *art. cit.*, p. 54.

[12] I. T. Stan, *art. cit.*, p. 139.

tocmai asupra comportării sunetelor controversate în lanţul vorbirii: *p'-un, scap'-osul, schimb'-un, na-ţ'-o, rad'-o, az'-o văd, noi̯‿il vedem, toţ'‿ii̯ intr'abă, mulţ' ban'‿iţ trebui̯e* etc.[13]. Ce concluzii se desprind din examinarea comportării sunetelor respective în lanţul vorbirii?

I. T. Stan porneşte de la comportarea lui *i* final din pluralul substantivelor masculine în trei contexte diferite:

α) *am întîlnit doi soldaţi*

β) *doi soldaţi-au fost*

γ) *aceşti soldaţi-s curajoşi*

şi de la comportarea aceluiaşi *i* din pluralul unor substantive feminine în două contexte:

A. *am văzut două vulpi*

B. *vulpile sînt şirete.*

Fonetic (dar de ce între paranteze oblice?), secvenţele în discuţie sînt transcrise: /soldaţi̥ sau /soldaţ'/ (α); /soldaţi̯-au̯/ (β) /soldaţi-s/ (γ); /vulpi̥/ sau /vulp'/ (A); /vulpile/ (B). Faţă de această interpretare pot fi formulate cel puţin două obiecţii:

1) de ce la secvenţa β nu s-a notat şi /soldaţ'-au̯/, aşa cum a făcut E. Petrovici pentru *na-ţ'-o*[14]?

2) secvenţa γ mai putea fi interpretată şi altfel: /soldaţ'‿is)[15].

Dar să revenim la interpretările colegului I. T. Stan. Dacă din contextele /soldaţi̥-soldaţ'/, /vulpi̥ — vulp'/ lipseşte *i* afonizat, asilabic, aceste cuvinte avînd desinenţa zero, cum se explică atunci, se întreabă autorul articolului citat, apariţia lui /i̯/ semivocalic şi a lui /i/ plenison în contextele /soldaţi̯-au̯/, /soldaţi-s/, /vulpile/[16]?

Pentru a răspunde în mod satisfăcător la această întrebare, cred că e necesar să lămurim cîteva chestiuni în prealabil şi să apelăm, de asemenea, la datele pe care ni le oferă lingvistica diacronică.

I. În primul rînd, este necesar să revenim la transcrierea fonetică a celor cinci contexte propuse de I. T. Stan. Atîta vreme cît n-am dovedit în mod incontestabil existenţa lui *i* final din pluralele de tipul *soldaţi, pomi* etc., sîntem obligaţi să admitem şi transcrierile propuse de E. Petrovici — P. Neiescu. (Dealtfel, în acest punct al argumentării, I. T. Stan nici nu se opreşte asupra rezultatelor la care au ajuns cercetările de fonetică experimentală, ci asupra comportării lui *i* final în lanţul vorbirii.) Deci nu numai în contextele α şi A trebuie să transcriem, alături de consoană + *i*, şi o consoană palatalizată, ci şi în altele. Contextul β va fi transcris /soldaţi̯-au̯/ şi /soldaţ'-au̯/. De asemenea, cum am notat mai sus[17], con-

---

[13] A se vedea în special paginile 193—201 şi 209—213.

[14] SCL, I, 1950, p. 177.

[15] Cf. E. Petrovici, *lucr.cit.*, p. 209, unde se dă ca exemplu propoziţia *mulţ' pom'‿is uscaţ'*

[16] I. T. Stan, *art. cit.*, p. 140.

[17] Vezi nota 15. Cu alte cuvinte, putem presupune că nu e vorba de un plural în *i*, plenison, căruia în mod firesc i se ataşează *s* fără *ţ* protetic, ci de un plural în consoană (palatalizată), căruia i se ataşează tot în mod firesc, *s* precedat de *ţ* protetic. Deci *soldaţ' ţs*. Noi ştim însă că, precedate de o consoană palatală sau palatalizată, vocalele mediale *ă* şi *i* devin anterioare, respectiv *e* şi *i*: lat. clas. *vinea* > lat. vulg. vinia — viń^{i}a > rom. com* viń̆ă — * *viń̆e* > dr. *vii̯e*; lat. clas. *lînum* > lat. vulg. *l^{i}inum* — *l'inu(m)* > rom. com. * *l'inu* > dr. *l'înu* — *ţin(u)* — *in*. Forma * *l'înu* poate nici n-a existat decît ca „tendinţă", dar dacă *i* n-ar fi fost precedat de o consoană palatală, *l'înu* ar fi devenit o realitate, aşa după cum rom. com. * *vintu* (< lat. *ventum*) a devenit dr. *vînt(u)* sau rom. com. * *minu* (< lat. *mino*) a devenit dr. *mîn(u)*.

textul γ poate fi notat, alături de /soldați-s/, și /soldaț'‿is/. Cu alte cuvinte, mai rămîne un singur context, din cele cinci, în care *i* nu poate fi pus sub semnul întrebării. Este vorba de *i* din *vulpile*.

II. Dar aici intervine o altă problemă, pe care I. T. Stan a tratat-o cu și mai puțină atenție. Iată raționamentul său : dat fiind că pluralul articulat al lui *vulpe* este *vulpile* și că nu putem admite un articol *ile*, ci numai *le* (cum este și firesc, dealtfel — n.n.), conchidem că pluralul nearticulat este *vulpi* cu *i* în finală de cuvînt. Altfel nu ne-am putea explica apariția aceluiași *i* la forma articulată. Potrivit acestui raționament, ar trebui să admitem că toate substantivele masculine și neutre de declinarea a doua au la singular desinența *-u*, pentru că forma lor articulată conține un *u* înainte de *l*. Or, se știe, articolul hotărît masculin singular este *-l* și nu *-ul*. Din *om* + *l* nu se poate obține *omul*, ci numai *oml*. Ca să obținem *omul*, trebuie să pornim de la *omu* + *l*. La fel : *puiu* — *puiul* și nu *pui* — *puiul*; *ochiu* — *ochiul* și nu *ochi* — *ochiul*; *bîlciu* — *bîlciul* și nu *bîlci* — *bîlciul*; *chipu* — *chipul* și nu *chip* — *chipul*. Chiar și pentru substantivele terminate în semivocala *u*, raționamentul de mai sus e vicios, pentru că forma articulată conține un *u* vocalic, în timp ce forma nearticulată l-a pierdut : /boụ/ — /boul/ sau /boụul/.

De fapt, aici e vorba de altceva. Forma articulată a substantivelor n-o fabricăm noi acum, n-o obținem pe cale de laborator. Ea există de pe la sfîrșitul latinei tîrzii sau în orice caz cel puțin din româna comună [18]. Există deci din epoca în care *u* și *i* finali nu se afonizaseră. În acea perioadă, opoziția articulat-nearticulat se exprima altfel decît astăzi : *omu* — *omulu* și nu *om* — *omul*; *vulpi* — *vulpile* și nu $vulp^{i}$ — *vulpile*. A intervenit apoi tendința (legea) afonizării treptate a vocalelor finale *-u* și *-i* [19] : *omu* > om^{u} — $om^{ụ}$ — *om*; *vulpi* > $vulp^{i}$ — $vulp^{i̯}$ — *vulp'*. Dar acest proces privește numai formele în care *u* și *i* se află în poziție finală, deci numai formele nearticulate. În *omulu*, afonizarea atinge doar pe *u* de după *l*. Numai acesta se află în poziție finală. Astfel, articolul *-lu* își preschimbă forma în *-l*. În *vulpile*, *i* nu se află în poziție finală și nu are deci cum să se afonizeze. Iată de ce între forma articulată a multor substantive românești, atît la singular, cît și la plural, diferența nu constă doar în prezența sau absența articolului, ci și în prezența sau absența vocalelor *-u* și *-i*, care s-au afonizat în poziție finală, dar n-au cunoscut acest proces în celelalte poziții.

III. Din același motiv, *i* de după *ț* din *uniți-vă* nu s-a afonizat : *uniți-vă* constituie un singur „cuvînt fonetic".

IV. Fenomene prezente în majoritatea graiurilor dacoromâne pledează și ele pentru interpretarea lui *i* final ca o coloratură palatală a consoanei precedente. Examinînd harta pluralului *frați* din ALR I (harta

---

[18] Vezi *Istoria limbii române*, vol. II, Editura Academiei, 1969, p. 229—235.

[19] După cum se știe, neprecedate de muta cum liquida, cele două vocale au ajuns să se piardă complet (*-u* în majoritatea graiurilor și în limba literară) sau să se păstreze numai ca apendice sau palatalizare a vocalei precedente (*-i* în toate graiurile și în limba literară). Afonizarea celor două vocale finale, ca și dispariția lor în anumite contexte și în anumite graiuri sau chiar în limba literară (cazul lui *-u*) este admisă de către toți lingviștii noștri, așa încît pentru discuția de față nu este nevoie să intrăm în controversele legate de valoarea acestor sunete în textele secolului al XVI-lea.

22, vol. II), precum și harta depalatalizării lui *ț* în ALRT [20], vom constata că *i* final a dispărut, în acest cuvînt, de pe mai bine din trei sferturi din teritoriul dacoromân. Cam pe aceeași arie a dispărut și *e* de după *ț* în cuvinte de tipul *țeapăn*, devenit *țapăn*. Oare aceste fapte „paralele" nu pledează pentru descrierea fenomenului ca *depalatalizare* și nu ca *dispariție* a lui *i* sau *e*? Să mai adăugăm că în aceleași zone se rostește *pom*^{i}*-pom'-pomn'* etc. De aici de ce n-a dispărut *-i*? Nu se află în aceeași poziție? Nu e mai bine să se considere că *m* nu s-a depalatalizat, în timp ce *ț* a suferit un atare proces?

6. Din cele spuse pînă aici reiese, cred, că și după discuțiile recente, în privința interpretării statutului fonologic al lui pseudo *-i* final, continuăm să ne aflăm în impasul pe care l-au consemnat dezbaterile din anii '50—'60, ai căror protagoniști au fost E. Petrovici și Al. Rosetti.

La întrebarea dacă descrierea dată de Gramatica Academiei pluralelor în *i* afonizat este cea mai potrivită este greu de răspuns. În orice caz, nici descrierea sugerată sau propusă de P. Zugun și I. T. Stan nu mi se pare mai adecvată, deși la prima vedere pare să simplifice lucrurile : /pom/ — /pomi/, ca și /codru/ — /codri/.

Ce ne facem însă cu singularele de tipul *unchi*, *arici*? Pe acestea nu le mai putem numi singulare în consoană palatalizată. Trebuie să le descriem ca singulare în -i̯. Cum i̯ nu este decît o variantă a lui *i* [21], rezultă că fonologic aceste singulare trebuie interpretate astfel : /unki/, /arici/. Dar această interpretare numai simplificare n-ar putea însemna pentru gramaticile noastre descriptive.

Mai 1980

Facultatea de învățămînt pedagogic
Baia Mare, str. Victoriei 76

[20] Hartă întocmită de mine ; vezi *Palatalizarea dentalelor în limba română*, Timișoara, 1975, p. 54.

[21] Desigur, după aceeași interpretare ; vezi I. T. Stan, *art. cit.*, p. 140.

LIMBA DACO-GEȚILOR ÎN CADRUL EI INDO-EUROPEAN

DE

DAN SLUȘANSCHI

Nașterea lingvisticii ca știință s-a petrecut în prima jumătate a secolului trecut, o dată cu descoperirea metodei comparativ-istorice de cercetare a limbilor. Datorită acestei noi căi de studiu, prin care se compară sistematic structurile esențiale ale unor limbi spre a li se determina gradul de înrudire și evoluția istorică, au putut fi puse definitiv, în sintezele sfîrșitului celui de-al XIX-lea veac, bazele gramaticii comparative indo-europene.

Această ramură a științei lingvistice, nu mai puțin exactă în rezultatele și în concluziile sale decît fizica sau astronomia, are ca obiect cercetarea limbilor care — din India și pînă la fruntariile apusene ale Europei — descind din aceeași limbă-mamă : indo-europeana comună. Limba de origine poartă, după cum se vede, un nume convențional, dat fiind că nu avem informații asupra modului în care se numeau sau erau numiți acești străstrămoși, care populau ținuturile carpatice și nord-pontice în mileniul al IV-lea î.e.n., dacă nu și mai devreme.

Din această limbă-bază se trag deopotrivă diversele grupări de limbi indo-europene [mai departe i.e.] vechi, atestate pînă în primul mileniu î.e.n. : hittita, elementele indo-iranice din mittaniană și miceniana (mil. II î.e.n.), vedica și sanscrita, vechea persă și avestica, greaca veche, idiomurile anatoliene mai recente (frigiana, lidiana, liciana etc.), latina și celelalte idiomuri italice (mil. I î.e.n.). Tot în lumina gramaticii comparate i.e. pot și trebuie să fie analizate, după o fază de reconstrucție internă, idiomurile atestate în fază i.e. medie (în cursul mil. I e.n.) : toharica, armeana clasică, vechea slavă, grupul germanic și cel celtic; aici se cuprind și majoritatea atestărilor directe privitoare la dialectele paleobalcanice (ilira, traca, daco-moesiana). În sfîrșit, anumite limbi i.e. moderne (atestate de regulă după 1500 e.n.) se cuvine să fie de asemenea examinate sub raportul relațiilor lor i.e., datorită poziției lor aparte în cadrul i.e. : albaneza, limbile baltice (lituaniana și letona), limbile kāfir (din ținuturile muntoase de la granița Iranului cu Pakistanul) ș.c.l.

Această perspectivă științifică asupra evoluției progresive a idiomurilor i.e., răspîndite în fază antică, pornind de la o patrie primitivă comună (mărginită, în mare, de Elba, Dunăre, Marea Neagră și linia Uralului), pe un teritoriu mult mai întins (din India pînă în Irlanda), apoi diversificate în noi și noi grupări lingvistice (indo-arică, iranică, anatoliană, italică și apoi romanică, germanică, celtică etc.) este de natură să anuleze prin sine orice încercare fie de a deriva traco-daca din latină, fie de a vedea în limba tracilor și a dacilor „o proto-latină", așa cum s-a încercat la noi în ultima vreme mai ales sub influența repunerii în circulație a ipotezelor lingvistice fanteziste din *Dacia preistorică* a lui Nicolae Densușianu.

Iată, spre exemplu, cum se reconstituie un etimon i.e., ținîndu-se seama de corespondențele fonetice regulate dintre limbile i.e. :

— pe baza hitt. *eszi*, skr. *ásti*, gr. ἐστί, lat. *est*, v. sl. *jestъ*, balt. *ésti* ne putem întoarce la i.e. * *ésti* „el este" ;

— pe baza skr. *pā́dam*, gr. πόδα, lat. *pedem*, got. *fotu*, arm. *otn* putem restitui i.e. * *péd-m̥* „picior" (ac. sg.) ;

— pe baza skr. *śravaḥ*, av. *sravah*, gr. κλέ(F)ος, v. irl. *clú*, v. sl. *slovo* putem reface i.e. * *k'leuos* „veste", de unde pe de o parte „glorie", pe de alta „vorbă".

Așadar nu se poate pune problema unei simpliste raportări a latinei (ruptă de grupul italic) la traco-dacă, spre a căuta vreo filiație directă. Amîndouă idiomurile descind separat din i.e. comună, neputînd fi vorba nici măcar de o oarecare înrudire mai aparte : prin examinarea datelor celor mai sigure de ordin fonetic și morfologic (pe baza atestărilor antice) se obține un tabel al izogloselor care ne arată de la sine o maximă apropiere a grupării traco-daco-getice de limbile baltice, apoi legături mai aparte cu cele slave și germanice, apoi conexiuni mai îndepărtate cu iranicele și cu armeana, apoi, la distanță, celtica și greaca comună, alături de indo-arică, pe ultimul loc aflîndu-se, în mod cu totul neașteptat, tocmai grupul italic, nelegat de zona noastră prin nici o inovație comună, fie ea și mai puțin semnificativă. Pare deci a fi indiscutabil faptul că romanii, ajunși în situația strategică de a trece Dunărea de jos în Dacia, nu s-au putut înțelege direct cu geto-dacii, a căror limbă era cu totul deosebită de cea latină. Această convingere ne-o întăresc paralele distante de tipul :

— pentru i.e. * *gh^{w}erm-* „cald" latina are *form-us*, iar daca *Germ-*, ca în *Germisara* „Izvorul cald" (azi Geoagiu-Băi) ;

— pentru i.e. * *dhn̥gh^{w}-(el)-ā*„limbă" latina are *lingua* (arh. *dingua*), pe cînd daca are *-dathla*, în compusul *budathla* („limba boului").

Același lucru ni-l arată dealtfel și celelalte atestări, fie ele și puține la număr, de care dispunem din antichitate asupra limbii vorbite cîndva de strămoșii etnici daco-geți. Numele proprii, denumirile plantelor medicinale și puținele alte nume comune aflate în inscripții sau citate de autorii antici nu ne dau o imagine cît de cît completă sau satisfăcătoare asupra acestui idiom, căci pe baza lor nu putem trage învățăminte semnificative asupra sistemului esențial al numelui, al pronumelui și al verbului, asupra vocabularului fundamental sau asupra regulilor de bază ale morfosintaxei. Iată totuși cele cîteva concluzii mai de seamă pe care le putem dobîndi, în special în domeniul fonetic :

— sonorele aspirate i.e. s-au confundat cu sonorele simple, pierzîndu-și aspirația (deci /bh/, /dh/, /gh'/ și /gh^{w}/ > /b/, /d/, /g'/ și respectiv /g^{w}/) ; cf. de ex. *Tibi-si-* „Timiș" din i.e. * *ti-bhi-* „(rîul) nămolos" ;

— velarele palatale i.e. au devenit spirante (/k'/ > /s/, iar /g'/ și /gh'/ > /z/), deci daca avea caracter *satəm* ; cf. de ex. *Zolt-es* (din i.e. * *gh'olt-* „aur") ;

— /n̥/ (vocalic) a fost tratat ca /a/ (scurt) în dacă, cf.de ex. *Axi-* din i.e. * *n̥ksei*, —„negru", în *Axios* și *Axiupa* ;

— /r̥/ (vocalic) a fost tratat ca /ri/ în aceeași limbă, cf. *Krisos* „Crișul" etc.

Toate aceste transformări fonetice identificabile sînt diferite față de cele petrecute în grupul italic, de tip *centum*, cu sonorele aspirate devenite mai cu seamă spirante (/f/ și /h/, după o fază intermediară surdă : /ph/, /th/, /kh/, /kh^{w}/) ș.a.m.d. Un indiciu morfologic semnificativ îl alcătuiește apoi desinența daco-moesiană de instrumental singular *-m*. Aceasta este atestată într-o inscripție latină din Durostorum, în formele *Decibalm* și *Mamutzim* acordate cu ablative sociative latine. Un asemenea *-m* corespunde exact cu desinența baltică, germanică și slavă (coborînd dintr-un i.e. * *-mi*), spre deosebire de linia celtică-italică-grecească-indo-iranică (ale căror forme provin dintr-un i.e. * *-bhi*). Dacă adăugăm la acest tabel de caracteristici și ușurința utilizării numelor compuse în toată zona traco-dacică (cf. *Burebista*, *Decebalus*, *Arcidaua*, *Sarmizegetusa* etc.), vedem din nou cît de departe ne aflăm de tipul lingvistic latin, pentru care compunerea nominală este extrem de rară, mai ales în numele proprii.

O problemă aparte, dar nu de mai mică însemnătate, o formează relațiile dinlăuntrul largii arii cuprinse îndeobște de autorii antici sub numele „tracilor".

Desigur, în decursul mil. II î.e.n., între ramura nordică, rămasă pe loc în teritoriul carpatic, și cea sudică, pornită peste Haemus (Balcani) pînă la Marea Egee, ba chiar și în nord-vestul Asiei Mici, nu vor fi fost diferențe lingvistice majore. Dar, mai apoi, în lunga curgere a mileniului următor, această arie, mai întinsă decît întreaga Italie (unde se vorbeau mai mult de zece limbi înainte de cucerirea romană), trebuie să fi tins către o diversificare lingvistică notabilă, de vreme ce ea nu prezintă, în ansamblu, nici un moment de unitate politică : doar îngusta bandă a Moesiilor (dintre Balcani și Dunărea de jos) a gravitat cînd spre miazăzi (în vremea regatului odrys, sec. V—III î.e.n.), cînd spre miazănoapte (sub puterea lui Burebista, sec. I î.e.n.).

În acest moment se cuvine să ne amintim că unitatea și continuitatea etnică și de civilizație materială nu implică și nu susțin în decursul unei lungi perioade de timp și o unitate lingvistică paralelă. Parcurgerea regională a unor avataruri istorice deosebite determină de regulă fragmentări lingvistice însemnate (așa cum ne-o arată exemplele grăitoare ale limbilor indo-arice, iranice, slave, germanice, celtice sau romanice).

În această perspectivă, față de opinia tradițională, care lua, după mărturia anticilor (puțin atenți la graiurile „barbarilor"), toată zona aceasta ca un tot „tracic", ni se pare binevenită analiza l i n g v i s t i c ă nemijlocită a academicianului bulgar Vladimir Georgiev, care, urmărind mai întîi repartiția geografică a numelor compuse de orașe (forme în *-daua*, *-sara* și *-upa* în ținuturile daco-geto-moesiene și în *-bria*, *-para* și *-dizos* în cele sud-tracice), a intuit existența a cel puțin două arii lingvistice majore, separate de o graniță care urmează, în mare, creasta munților Haemus. Dusă mai departe de către același cercetător, apoi și de unii dintre colaboratorii săi, această direcție de cercetare a dat la iveală faptul că idiomul tracic din sud poseda o mutație consonantică la care nu participă și daco-moesiana și că evoluțiile fonemelor i.e. * *o*, * *m̥* și * *n̥*, precum și majoritatea dezvoltărilor fonetice secundare sînt deosebite în aria nordică și în cea sudică. Se cuvine totuși să atragem atenția că o parte dintre cercetătorii români nu sînt de acord cu concluziile colegilor bulgari. În ceea ce ne privește, lăsînd la o parte unele detalii, credem că argumentele

majore ale demonstrației lui Vl. Georgiev sînt solide, alternativa la luarea lor în considerație fiind o formă de refuz al continuării normale a cercetării lingvistice care este menită prin sine să aducă noi definiții și noi delimitări.

Totodată, atît din punctul de vedere al tracologului, cît și din cel al romanistului, este importantă și semnificativă suprapunerea liniei ulterioare de demarcație lingvistică între aria romanizării și cea a grecității balcanice (Jireček-Philippide-Skok) peste aceea a diferențierii mai vechi între Tracia propriu-zisă și ținuturile daco-moesiene (linia Georgiev) : o pură coincidență este în acest caz ca și exclusă, cele două mari zone prezentînd între ele o falie lingvistică stabilă. Altfel spus — și într-o perspectivă mai amplă — zona sud-tracică, colonizată mai recent, a cedat mai timpuriu influenței civilizației și limbii grecești, pe cînd patria primitivă traco-dacică, de la nord de Balcani, cu trăsături arhaice, a fost cuprinsă abia mai tîrziu de marele curent al romanizării. În aceeași ordine de idei, sub raport istoric și lingvistic, s-ar cădea să privim zona sudică (de colonizare tracică) în funcție de cea nordică (de baștină) și nu invers, lăsîndu-ne și mai departe influențați de imaginea, de coloratură grecească, a autorilor antici.

Plasarea corectă, științifică a limbii vorbite de către strămoșii noștri etnici daco-geți în cadrul ei i.e., precum și schițarea relațiilor ei probabile cu rudele apropiate sud-tracice și cu limba romanilor ajunși din Mediterana pînă la nordul Dunării ne îndreptățesc deopotrivă să privim, și cu indignare, dar și cu un sentiment de jenă, vehicularea unor aberații — născute, poate, din bune intenții — ca acelea care văd în limba română sau în cea dacică „mama" englezei, a latinei sau chiar a chinezei (!), sau înalță limba noastră chiar la rangul de „mamă a tuturor limbilor", în cea mai pură optică protocronistă. Împotriva unor astfel de fenomene de misticism parastiințific (cu atît mai grav, cu cît mimează știința), se cuvine să reacționăm cu toată fermitatea, pentru că datoria noastră este aceea de a apăra generațiile care vin de rătăcirile ne-științei.

Ianuarie 1981

Facultatea de limbi străine
București, str. Edgar Quinet 5—7

GH. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, București, Editura Albatros, 1980, 463 p.

După cum s-a arătat și în alte recenzii [1], dicționarul lui Gh. Constantinescu-Dobridor, deși este o lucrare foarte utilă ca tematică și din cauza aceasta foarte bine primită de publicul nespecialist, dornic să se instruiască, nu este la înălțimea așteptărilor din foarte multe puncte de vedere. Lipsurile cele mai grave sînt, bineînțeles, cele care privesc definițiile și lista de cuvinte.

În cele ce urmează ne vom ocupa exclusiv de termenii referitori la limbi, a căror listă, bogată, cuprinde în jur de 70 de cuvinte-titlu. Unele dintre acestea sînt reluate la articolele **limbă** și **criteriu**, altele apar numai în cadrul acestor două intrări în sens lexicografic. Criteriile după care s-a făcut selecția nu sînt clare. E adevărat că la sfîrșitul articolului **limbă** autorul arată că „în clasificarea limbilor pe familii, ramuri și grupuri au fost reținute numai acelea care ni s-au părut a-i interesa mai mult pe cititori sau care ar putea prezenta o importanță mai mare din anumite puncte de vedere", dar nu e deloc evident în ce măsură *vedica*, *sanscrita*, *etrusca*, *chineza*, care lipsesc, prezintă mai puțină importanță decît *toharica*, *veneta* și *strbă lusaciana*.

Cu tot respectul pe care-l datorăm civilizației Greciei antice, trebuie să-l corectăm pe autor cînd afirmă că „limba greacă a fost prima limbă indo-europeană care a servit ca mijloc de exprimare a unei civilizații de mare prestigiu (în filozofie, literatură și retorică)" (p. 226). Rig-Veda, Sama-Veda, Yajur—Veda și Atharwa-Veda, monumente culturale indiene compuse începînd din secolul al XVIII—lea î.e.n. sînt scrise în limba vedică, pe cînd cele mai vechi texte grecești — note cu caracter mai mult administrativ, inscripții în scrierea lineară B — datează abia din sec. al XIV-lea î.e.n., iar cele mai vechi opere literare — epopeele homerice — au fost compuse probabil prin sec. al IX-lea—al VIII-lea î.e.n. De o importanță deosebită este și limba sanscrită, și aceasta nu numai sub raport cronologic. În sanscrita clasică s-au scris, începînd din sec. al V-lea î.e.n., opere literare și chiar opere lingvistice, care prezintă interes și azi prin concepția și metodele folosite în descrierea limbii. Sanscrita clasică a continuat să fie întrebuințată ca limbă scrisă și chiar de conversație în cercurile culte, ca și latina în apusul Europei. La recensămîntul din 1961 al populației din India cîteva mii de oameni au declarat ca limbă maternă sanscrita. (Pentru aceste informații, vezi *Introducere în lingvistică*, elaborată de un colectiv condus de acad. Al. Graur, București, Editura Științifică, 1972, p. 245 — lucrare care apare în bibliografia dicționarului.)

Lăsînd la o parte și aceste considerente, termenul *sanscrită* merita să apară avînd în vedere importanța pe care o deține ca punct de plecare pentru constituirea conceptului de indo-europeană.

Curios este și faptul că autorul face totală abstracție de etruscă. Necesitatea includerii ei în lista termenilor reiese chiar din faptul că însuși autorul dicționarului e nevoit să amintească în treacăt de etrusci și de limba lor în cadrul articolelor **alfabet** și **limbă** *moartă* (p. 269), deși alte explicații nu apar nicăieri. (Observăm aici ceea ce s-a arătat și în alte recenzii, că folosirea în definiții și în explicații a unor termeni neexplicați este relativ frecventă în dicționar.) Multiple criterii lingvistice revendicau explicarea termenului. Legat de istoria limbii latine și a limbilor romanice, elementul etrusc comportă interes datorită împrumuturilor lexicale din etruscă în latină, datorită faptului că etrusca apare și ca filieră a împrumutului grecesc și, în sfîrșit, datorită teoriilor, e adevărat, abandonate de majoritatea specialiștilor, după care etrusca se constituie ca substrat pentru fenomenul dialectal toscan al spirantizării surdelor intervocalice, cunoscut sub numele de „gorgia toscana".

Un criteriu judicios în prezentarea limbilor într-un dicționar de lingvistică poate să fie, după părerea noastră, și numărul de vorbitori. De aceea nu înțelegem de ce chineza, vorbită aproximativ de un sfert din populația globului, avînd și o vechime atestată în scris din mileniul al III-lea î.e.n., nu apare ca articol-titlu. E adevărat, cel ce are răbdare poate s-o descopere la intrările **criteriu** (p. 107), unde limbile chino-tibetane sînt date ca exemplu, și la **limbă**, la subtitlul *limba chino-tibetană*, respectiv la *chino-siameză* (din care fac parte și chineza și vietnameza) (p. 272).

Regretăm de asemenea lipsa unor nume de limbi ca *basca*, *pelasgica* și a unor îmbinări

[1] Luminița Fassel, *Despre filologie, lingvistică și lexicografie*, în „Cronica", nr. 8, 22 februarie 1980; Maria Iliescu, *Despre terminologia lingvistică*, în „România literară", nr. 43, 23 octombrie 1980.

consacrate ca galo-romanic, ibero-romanic, latină provincială etc.

Mai gravă decît omiterea unor limbi este însă fără îndoială furnizarea unor indicații greșite sau neclare.

Bulgara „se aseamănă cu macedoneana, dar se diferențiază ca structură de celelalte limbi slave" (p. 58). Nimeni nu poate deduce din această definiție caracteristicile bulgarei. Ar fi trebuit să se spună cel puțin că această limbă slavă are articol, dar e lipsită de flexiune nominală.

Limbi celtice se vorbesc azi nu numai în insula Eire. De origine celtică sînt și scoțiana, dialectul din insula Man, britanica (cimrică și galeză) și bretona. (Vezi și C. Tagliavini, *Originile limbilor neolatine*, București, 1977, p. 99, care figurează în bibliografia dicționarului.) Era indicat să se arate de asemenea că celtica formează substratul limbii engleze.

Creola nu poate fi considerată numai ca rezultată „din contactul spaniolei, portughezei sau francezei cu un idiom indigen din America Latină și vorbită de urmașii coloniștilor din acest continent". Însuși autorul dă ca exemplu malaio-spaniola din insulele Filipine. Ar fi fost folositoare o delimitare față de *sabir* (termenul nu apare în dicționar), de *lingua franca* și de *pidgin-english*, care apar ambele la titlul **limbă** *mixtă*. Prezintă interes și faptul că creola franceză din Haiti este o limbă populară unică a unui stat independent de un secol și ceva.

La p. 209 **franco-provensala** este considerată dialect de trecere, pentru ca la sfîrșitul aceluiași articol să se acorde aceluiași idiom calitățile unei „entități lingvistice originale". Tot la aceeași pagină se vorbește de cele mai importante centre „de limbă franco-provensală".

Germanica s-a vorbit „cu cîteva mii de ani în urmă". Nu se precizează cronologia, desigur relativă dar reconstituibilă, a desprinderii limbilor germanice din indo-europeana comună. Dintre limbile germanice nu se citează decît islandeza. Nu se vorbește nici aici, nici la locul cuvenit după ordinea alfabetică, de limba gotică, atestată din sec. al IV-lea e.n., cînd goții se aflau în regiunea țării noastre.

Italiana este „... cea mai armonioasă limbă romanică". Drept dovadă autorul ne dă zicala *si canta, non si parla*. Este desigur o problemă de gust, iar de gustibus... Autorul se gîndește probabil la faptul că italiana are multe finale vocalice. În orice caz, așa cum e redactat, articolul nu are ținută științifică.

Latina, baza limbilor romanice, și deci și a limbii noastre, este descrisă mai puțin decît greaca, probabil din considerentul că latina este mai cunoscută. Ar fi trebuit totuși să se vorbească de prima atestare a acestei limbi, de periodizarea ei, ca și de o serie de denumiri importante pentru istoria limbilor romanice ca: *latina arhaică, latina preclasică, latina imperială, latina postclasică, latina creștină, latina provincială* etc. Nu apare decît *latina tîrzie*, fără a se indica limita de jos a acestei perioade (200 e.n.). Despre *latina populară (vulgară)* se afirmă că „a fost vorbită *cîndva* (s.n.) de populația romană neinstruită". De fapt latina populară s-a vorbit în toată perioada latinității și nu numai de vorbitorii neinstruiți. Sensul acestui termen este de fapt: limba latină curentă.

În același articol se afirmă că limba latină s-a diversificat în dialecte care ulterior au dat naștere limbilor romanice. Lucrurile nu sînt atît de simple și de sigure. Este neîndoielnic că, pe lîngă unele diferențieri regionale, latina a rămas relativ unitară.

În orice caz, ar fi trebuit să se amintească de dialectele preliterare ale latinei, ca cel prenestin, roman, după unii și falisc. Dealtfel întregul grup italic (termen neînregistrat) este descris insuficient. De ex. **oscă**: „limbă indo-europeană vorbită de triburile oscilor din Italia centrală care populau — împreună cu faliscii, latinii și umbrienii — *anumite* (s.n.) zone ale acesteia (p. 309).

În articolul **limbă** sînt tratate unele limbi grupate pe familii și nu în ordinea alfabetică. Astfel *burușaski* apare între limbile *hamito-semitice* și *dravidiene*, iar *amerindiana* între limba *malgașă* și limba *indoneziană*. Găsirea unei limbi în asemenea condiții este extrem de laborioasă. Astfel cititorul trebuie să știe înainte de a consulta dicționarul că *persana nouă* este o limbă iraniană, despre care trebuie să știe în continuare că este indo-europeană, fiindcă altfel nu poate găsi termenul căutat. Dacă însă cititorul silitor, răbdător și aplecat va reuși să descopere *japoneza* între limbile *mon-kmer* și *negro-africane* va afla că această limbă este vorbită... de japonezi (p. 272).

După autorul dicționarului, limba **maghiară** se caracterizează, între altele: „printr-un număr mic de sunete" (p. 277). Dacă termenul de comparație, cum presupunem, este limba română, afirmația nu este exactă. Sistemul fonologic al limbii maghiare este alcătuit din 14 foneme vocalice și 25 de foneme consonantice în timp ce limba română are, cum se știe, 7 foneme vocalice și 22 foneme consonantice. Diferența dintre sistemul vocalic român și maghiar provine din exploatarea de către acesta din urmă a opoziției fonologice de cantitate (de ex. *hat* „șase", *hát* „spate", *öt* „cinci", *őt* „el" acuz.).

Mesapica este o limbă iliră, cum se spune la p. 289, și nu italică, cum se afirmă la p. 271.

Ar fi fost de preferat termenul *occitană* în locul celui de **provensală** drept cuvînt titlu, deoarece dă loc la mai puține confuzii. Din definiție nu reiese că este vorba de un grup de dialecte de sine stătătoare și nu de o limbă

unitară : „s-a constituit ca limbă de sine-stătătoare pe baza dialectelor cunoscute sub denumirea de «langue d'oc» " (p. 346).

O serie întreagă de greşeli s-au strecurat în articolul **retoromană.** În primul rînd *ladina dolomitică* nu este sinonimul termenului din titlu, cum reiese din tehnoredactarea articolului. Ea este o ramură, şi anume cea centrală a retoromanei, cum se afirmă dealtfel în corpul articolului. *Retica* e un termen folosit rar ca sinonim al retoromanei. El se foloseşte mai ales pentru a denumi limba vechilor reţi. După Gh. Constantinescu-Dobridor, retoromana este o „limbă romanică din grupul central vorbită de retoromani, populaţie care trăieşte în sudul Elveţiei, în nord-estul Italiei (în Friul) şi în unele zone ale Alpilor Dolomitici (în Tirol)". În primul rînd trebuie precizat că este vorba de Tirolul italian. Prin Tirol se înţelege de obicei Austria. În al doilea rînd nu poate fi vorba de un popor retoroman, adică de o unitate etnică. Substratul, colonizarea şi situaţia administrativă romană şi romanică a populaţiilor care vorbesc azi dialecte retoromane sînt foarte diferite. Cele spuse despre literatura retoromană la p. 304 sînt inexacte. Literatura friulană, care exista deja în sec. al XIV-lea, a fost laică de la început, iar romanşa n-a avut nici ea o literatură exclusiv religioasă pînă în sec. al XIX-lea. Poeziile eroice, în engadineză, datează din sec. al XVI-lea. În ce priveşte pe friulanii aşezaţi la noi în ţară, ei s-au aşezat iniţial la Comarnic şi la Albeşti. Ulterior au ajuns la Iacobdeal în Dobrogea, la Iaşi, în jurul Craiovei şi în regiunea Haţegului.

Autorul vorbeşte de „limba literară **sardă** care s-a format în sec. al XVI-lea pe baza dialectului central (logudorez)" (p. 370). De aici se poate înţelege că există azi o limbă literară comună pentru toate dialectele. De fapt, în cazul sardei, care se prezintă ca un conglomerat de graiuri, nu se poate vorbi de o limbă literară comună. Se poate afirma numai că varianta dialectală logudoreză din jurul satului Bonorva este considerată de vorbitori ca limba populară poetică, în care s-au exersat principalii creatori populari sarzi.

Unele definiţii sînt foarte puţin lămuritoare. Astfel **spaniola** e caracterizată prin faptul că are „sunete şi ortografie mai simple decît portugheza", iar **portugheza,** la rîndul ei, „se caracterizează prin sunete şi ortografie complicată".

Veneta cunoscută prin inscripţii era vorbită de veneţii din nordul Italiei. Veneţii despre care se vorbeşte la p. 435 „locuitori ai unor ţinuturi din vechea Galie Transalpină (în actualul departament Morbihan în Bretania meridională)" sînt doar amintiţi de izvoare.

Acum cîteva probleme legate de limba noastră. Ar fi trebuit să reiasă din definiţii sau din explicaţii că termenii **dacoromân, istroromân, macedoromân** şi **meglenoromân** sînt denumiri savante. Cel mai indicat ar fi fost să se definească numai idiomurile respective. Modelul lexicografic a fost luat după DEX, care a încadrat aceşti termeni în situaţia generală a numelor care denumesc popoare şi limbi. Specificarea dorită de noi ar fi trebuit, bineînţeles, să apară şi în DEX, care nu este un dicţionar de terminologie lingvistică, şi cu atît mai mult în dicţionarul pe care-l discutăm. Ar fi fost folositor să se dea şi numele pe care românii suddunăreni le au în propria limbă sau în limba vecinilor. Despre **istroromâni** se spune că sînt bilingvi, dar nu se arată care este a doua lor limbă.

Pentru perioada antedialectală a românei s-au folosit în lingvistica românească mai mulţi termeni şi anume : româna primitivă (Al. Philippide), străromâna (Sextil Puşcariu), romanica dunăreană (Emil Petrovici), româna primitivă comună (D. Macrea), tracoromanica şi mai tîrziu protoromâna (Ion Coteanu). În dicţionar apar numai termenii *protoromână, română comună* şi *străromână.*

În cazul dialectelor suddunărene ar fi fost utile şi indicaţii bibliografice, care în alte cazuri sînt date în dicţionar. Ne referim în special la lucrările lingviştilor Th. Capidan, Sextil Puşcariu, M. Caragiu-Marioţeanu, R. Flora, A. Kovačeć.

Despre **daco** se afirmă că este o „limbă vorbită de vechii locuitori ai Daciei — daci şi geţi — după formarea statului centralizat dac şi înainte de romanizarea acesteia" (p. 143). Ne întrebăm — înaintea formării statului centralizat dac în ce limbă comunicau dacii ? În afară de aceasta, daca vorbită de daci nu este identică cu getica vorbită de geţi.

S-a discutat îndelung în lingvistica actuală dacă idiomul vorbit de daci a fost un dialect al limbii trace sau o limbă de sine-stătătoare. Autorul dicţionarului — fără să amintească de această problemă — afirmă, fără rezerve, că daca „reprezintă, de fapt, un dialect al limbii trace" (p. 143). În schimb, în articolul **traco** afirmă că „limba daco-geţilor era *continuatoarea* (s.n.) unui dialect al limbii trace" (p. 427), de unde se înţelege că idiomul vorbit de daci s-a despărţit de tracă devenind limbă de sine stătătoare. Ar mai fi o rectificare de făcut. Autorul afirmă că „traca este foarte puţin cunoscută ca şi ilira : numai din cîteva nume de locuri şi de persoane". De fapt, este vorba de circa 1.500 antroponime şi toponime, la care se adaugă glosele şi inscripţiile. Cercetările recente, datorate mai ales savantului bulgar V. Georgiev, s-au concretizat într-o ipoteză — acceptată şi de alţi specialişti — că limbile dacă şi tracă sînt limbi independente, diferite, deşi foarte apropiate, aşa că nu s-ar justifica o perioadă comună traco-dacă. Credem că şi la această problemă ar fi fost nevoie de o

bibliografie selectivă cuprinzînd pe lîngă cercetătorii străini și contribuțiile românești, începînd cu cele ale lui B. P. Hasdeu.

Fiind convinși că autorul a depus o cantitate foarte mare de muncă pentru a realiza dicționarul atît de necesar de terminologie lingvistică, ne exprimăm regretul că nu a reușit să-și atingă țelul din punct de vedere calitativ.

Iulie 1980

KATALIN DUMITRAȘCU
Facultatea de filologie
Craiova, str. A. I. Cuza 1

VASILE BREBAN, *Dicționar al limbii române contemporane de uz curent*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980, 680 p.

La seria dicționarelor explicative, relativ bogată în ultimul deceniu [1], s-a adăugat acum dicționarul elaborat de Vasile Breban, colaborator la mai multe lucrări similare,[2] deci cu o largă experiență în acest domeniu. Lucrarea ocupă un loc aparte în cadrul lexicografiei române actuale prin scopul propus : este un dicționar „de uz curent", menit să răspundă „cerințelor unui larg cerc de cititori". Întreaga lucrare este structurată conform acestui deziderat.

Pentru a putea cuprinde într-un volum limitat o cît mai mare cantitate de informație, pe de o parte, și pentru a reflecta limbajul literar actual, pe de altă parte, autorul a operat, în primul rînd, o selecție severă a cuvintelor în vederea introducerii lor în dicționar. Indicații asupra criteriilor care au stat la baza întocmirii listei de cuvinte se dau, poate prea sumar, în *prefață*. Includerea termenilor s-a făcut nu numai pe baza dicționarelor de diferite specialități, ci și prin consultarea unor lucrări și publicații „reprezentînd diverse domenii ale științei și tehnicii, ale literaturii și artei". Materialul bogat, extras din sursele amintite, se reflectă în dicționar prin înregistrarea noțiunilor fundamentale din toate domeniile de specialitate. Față de lucrările lexicografice de același tip, dar de mai mare întindere, d-sa a redus numărul cuvintelor regionale, învechite, populare și familiare, a renunțat la derivatele verbale (forma lungă a infinitivului sau participiile devenite adjective) care nu au dezvoltat sensuri deosebite față de verb și la diminutivele al căror înțeles poate fi ușor dedus din definiția cuvîntului-bază ; a renunțat, de asemenea, la numeroase expresii și locuțiuni, cunoscute în general, care ar fi ocupat un spațiu tipografic larg.

Toate aceste reduceri au fost efectuate în favoarea termenilor noi, necesari pentru înțelegerea limbajului curent, folosit de mijloacele de informare (presă, radio etc.), deci cei a căror utilizare a depășit limitele terminologiilor de strictă specialitate. Au fost cuprinși astfel numeroși termeni teh nici pe care dicționarele apărute pînă acum nu i-au înregistrat. Sînt definite pentru prima dată cuvinte cu largă răspîndire în ultimul timp (*casetofon, instituționalizat, telescaun*), sintagme (*car de reportaj, cod poștal, deplasare spre roșu, tabelă de marcaj, stare de necesitate, platformă industrială*), expresii (*a se înscrie în curbă*), sensuri noi ale unor cuvinte cunoscute de mai mult timp (vezi, de exemplu, la *departaja, diferențiat, lansa*). Omisiuni se pot găsi, desigur, relativ ușor, dar un dicționar (cu un volum limitat) nu poate cuprinde întregul lexic al unei limbi, fie și numai al unei perioade determinate.

Autorul acordă o atenție deosebită prefixelor și elementelor de compunere, fapt demn de reținut, întrucît în felul acesta se înlesnește analiza semantică a derivatelor sau compuselor care le conțin, mărindu-se astfel posibilitatea de înțelegere a numeroși termeni. Lista lor ar putea fi însă îmbunătățită prin adăugarea unora recent pătrunse în limbă : *stereo-* , *video-* și altele.

Și structura articolelor este adaptată scopului propus : tehnica simplă a alcătuiri

---

[1] *Mic dicționar enciclopedic*, Editura enciclopedică, București, ediția I, 1972 și ediția a II-a, 1978 ; *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), București, Editura Academiei R.S.R., 1975 ; Florin Marcu și Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*, ediția a III-a, București, Editura Academiei R.S.R., 1978 (edițiile anterioare au apărut în 1961 și 1966).

[2] *Dicționarul limbii române contemporane*, vol. I—IV, Editura Academiei, 1955—1957 ; *Dicționarul enciclopedic român*, vol. I—IV, București, Editura politică, 1962—1966 ; *Dicționarul limbii române* (DLR), vol. al VII-lea, Partea a II-a (Litera O), 1969 și vol. IX (Litera R), 1975 ; *Mic dicționar enciclopedic*, ediția I, 1972 ; coautor la *Dicționarul de expresii și locuțiuni românești*, București, Editura științifică, 1969 și la *Micul dicționar al limbii române*, București, Editura științifică, 1974.

lor facilitează consultarea dicționarului. Fiecare articol cuprinde indicații referitoare la accent, forme gramaticale (genul și numărul la substantive, la adjective și la pronume, prezentul indicativ la verbe), indicații asupra repartiției geografice sau stilistice și, la sfîrșit, acolo unde s-a considerat necesar, variante lexicale și unele recomandări privitoare la pronunțare sau scriere. Subliniem, în aceeași ordine de idei, faptul că au fost înregistrate numai sensurile (și formele) corecte [3]. Indicațiile enumerate și corectitudinea lor conferă lucrării un pronunțat caracter normativ.

O calitate deosebită a acestui dicționar constă în modul cum sînt construite definițiile : clar și, mai ales, accesibil. Și aceasta este cu atît mai important, cu cît definițiile termenilor aparținînd diferitelor domenii de activitate corespund nivelului actual al științei și tehnicii. Claritatea și accesibilitatea lor nu a însemnat deci simplificarea sau denaturarea sensului.

Pentru o ediție viitoare ne îngăduim unele sugestii care ar putea să contribuie la impunerea normei literare și în ceea ce privește ortoepia. Numeroasele abateri de la pronunțarea corectă, care nu au stat, poate, atît cît ar fi impus frecvența lor, în atenția specialiștilor, ne determină să considerăm necesară includerea indicațiilor privitoare la norma ortoepică într-un dicționar de tipul celui discutat aici. Mențiuni privitoare la pronunțare se fac numai la cuvintele împrumutate care păstrează ortografia limbii de origine[4], dar și în aceste situații cu unele inconsecvențe. Se indică pronunțarea la *jiu-jitsu*, *joule*, de exemplu, dar nu și la adjectivul invariabil *uni* sau la *week-end*, *western* etc. S-ar fi putut indica pronunțarea și la cuvinte de felul lui *stewardesă*, adaptat la sistemul morfologic al limbii noastre prin sufixul moțional.

Dar menționarea pronunțării corecte ar fi binevenită și în alte cazuri în care în vorbire se produc frecvent abateri de la normă. Ne referim la situațiile de fluctuații în pronunțare, cum ar fi rostirea în hiat sau în diftong a aceluiași grup de litere pentru vocale (*ia* formează diftong în *abiá*, dar hiat în *abreviá* ; *asiduu* se pronunță corect *-du-u* și nu [uu] sau [u] etc.) sau valoarea [cs] ori [gz] a litere *x* ([cs] în *expoziție*, dar [gz] în *examen*)[5]. Astfel de situații ne determină să considerăm că dicționarul ar putea stărui cu folos asupra unor probleme ortoepice.

În încheiere, dar nu în ultimul rînd, se cuvine să remarcăm exactitatea trimiterilor (la cuvinte, la sensuri etc.), atît de greu de realizat într-un dicționar.

Meritul principal al *Dicționarului limbii române de uz curent* elaborat de Vasile Breban constă, după părerea noastră, în faptul că, prin bogăția și diversitatea surselor folosite pentru întocmirea listei de cuvinte, reflectă realitatea limbajului literar actual. Este o lucrare necesară și accesibilă, atît prin volum, cît și prin structură, unui public foarte larg și în special elevilor. Prin caracterul ei normativ va contribui, fără îndoială, la impunerea normei literare în rîndurile vorbitorilor de limbă română.

Februarie 1981 LUCREȚIA MAREȘ
Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

[3] Acest aspect a fost remarcat de acad. Al. Graur în „România literară", an XIII, nr. 30, p. 8, în cadrul rubricii „Limba noastră", din care citäm : „O calitate specială a lucrării este faptul că a evitat formele corupte, înțelesurile greșite, care, răspîndindu-se în marele public, au ajuns să fie inserate în dicționarele elaborate în ultimul timp, adesea fără nici o mențiune care să ajute la evitarea sau cel puțin la marcarea abaterilor de la norme".

[4] Vezi, în legătură cu acest tip de cuvinte, și observațiile făcute de Angela Goldea în recenzia la *Dicționarul de neologisme*, ediția a III-a, din CL, XXIV, 1979, nr. 2, p. 225—226.

[5] Vezi și Flora Șuteu, *Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești*, București, Editura Academiei, 1976, p. 145.

STELIAN DUMISTRĂCEL, *Lexic românesc — Cuvinte, metafore, expresii*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980, 260 [263] p.

Așa cum specifică autorul încă din prefață, prezenta lucrare este adresată unui public larg, din cele mai diverse categorii sociale, interesat de problemele limbii.

Pentru a ușura înțelegerea expunerii, în capitolul de introducere generală autorul urmărește cîteva dintre „principalele aspecte de natură să faciliteze descifrarea elementelor

«tehnice» ale discuției avute în vedere. Această optică explică trecerea în revistă a unor fapte privitoare la istoria cuvintelor românești, de semiotică și de semantică, care se reflectă în funcționarea expresiilor idiomatice ca elemente ale lexicului" (p. 8). Stelian Dumistrăcel reușește să-și respecte promisiunile și prezintă, deși uneori prea amănunțit (așa cum se scuză dealtfel în „Argument"), acele «elemente tehnice» necesare unui neinițiat pentru o mai bună înțelegere a capitolelor următoare. Am avea însă de remarcat faptul că, dacă uneori această „introducere în lingvistică" este prea amănunțită, mergînd chiar pînă la pedanterie (v. cap. *În loc de introducere* : *originea și vîrsta cuvintelor*), alteori autorul trece cu prea multă ușurință peste unii termeni „tehnici", a căror explicare o considerăm necesară, ținînd cont de scopul declarat al lucrării. De exemplu, în capitolul al doilea, *Circulația cuvintelor*, sînt explicați termeni ușor de înțeles din însăși denumirea lor, ca **vocabular activ/vocabular pasiv, regional/dialectal** etc., dar nu se explică termeni ca **diacronie/sincronie**, mai rar întîlniți în vocabularul cotidian și al căror înțeles se cere lămurit nespecialistului în lingvistică.

O altă observație ar fi aceea referitoare la noțiunea de **dialect literar**. Stelian Dumistrăcel denumește astfel utilizarea idiomului local în scris (p. 46). Ni se pare neîndreptățită această concepție, deoarece apariția în scris a unor fonetisme locale sau a unor termeni regionali nu ne dă dreptul să vorbim despre existența unui dialect literar. Este adevărat că, în sprijinul teoriei dialectelor literare, în istoria limbii române literare, pot fi aduse lucrări de referință ale unor lingviști români de prestigiu, cum ar fi Al. Philippide, I. Iordan sau G. Ivănescu. Teoria conform căreia, la noi, înaintea creării unei norme supradialectale unice, au existat dialecte literare pentru fiecare regiune în parte, a fost infirmată de mulți cercetători și lingviști care au arătat că, datorită caracterului unitar al limbii române pe tot teritoriul dacoromân, este impropriu să vorbim de existența unor dialecte literare. Așa cum afirmă însuși Stelian Dumistrăcel în capitolul al doilea, secțiunea *Termeni populari* (p. 46), „este greu să i se atribuie intenții de ordin stilistic lui Alecsandri atunci cînd folosește regionalisme și termeni populari în descrierea unei călătorii cu *Mal-Posta* în sudul Franței, în tovărășia unui englez". Acest fenomen se datora faptului că, în perioada în care a trăit și scris Alecsandri, lupta pentru crearea unei norme supradialectale unice era de-abia la începuturile ei, iar literații scriau așa cum învățaseră să vorbească acasă, adică în graiul lor natal. Ridicarea graiurilor, a „idiomului local", la rangul de dialect literar, numai pentru că acesta a fost deseori folosit în lucrări literare, ni se pare nejustificată. Ar însemna deci să confundăm limba literară cu limbajul sau limbajele folosite în literatură, distincție ce a fost de mult elucidată și asupra căreia considerăm că nu mai este necesar să revenim. Dealtfel, însuși autorul lucrării încheie acest capitol cu concluzia : „Marea descoperire, spontană sau gîndită, a efectului utilizării cuvintelor și a variantelor acestora pentru a caracteriza personaje, medii sau atmosfera operei literare va aparține epocii următoare a literaturii noastre, creației artistice ale cărei culmi le vor însemna Creangă, Caragiale și Eminescu" (p. 46). Concluzia trasă de Stelian Dumistrăcel ni se pare a intra în contradicție cu afirmațiile sale anterioare referitoare la dialectul literar.

Trecînd la capitolul al treilea al primei părți, trebuie remarcat faptul că autorul își însoțește acum orice expunere teoretică cu exemple practice. Încă de la început, acest capitol se anunță ca un bun îndreptar lexical, care explică cuvinte aparținînd atît limbii literare, cît și limbajului colocvial și popular. Sînt discutate aici cuvinte ca *bunic* (în cadrul secțiunii *Nume motivate în cadrul familiei de cuvinte*), *bineți*, *făfare* (ca nume cu motivare inițială pierdută) și numele populare ale lunilor anului. Continuînd cu sensul de bază al cuvintelor și sensurile speciale sau derivate ale acestora, autorul se referă îndeosebi la termenii *mocan*, *mama pădurii*, *munte*, *măgură*, *mașină* etc.

Considerăm prima parte a lucrării ca fiind deosebit de folositoare mai ales profesorilor de limba română, elevilor, precum și studenților în filologie.

Cea de-a doua parte a lucrării este cel puțin la fel de interesantă ca și prima, dar mai puțin accesibilă nespecialistului în lingvistică. După o mică introducere în care ne sînt prezentate cîteva dintre preocupările anterioare legate de explicarea și clasificarea metaforelor și a expresiilor idiomatice, Stelian Dumistrăcel trece la analiza propriu-zisă a acestora, clasificîndu-le în : 1) Expresii idiomatice copii ale realității, 2) Expresii idiomatice imaginare : termeni ai unor comparații reale. Credem că această parte este cea mai originală și valoroasă din întreaga lucrare, deoarece ea se sprijină pe un bogat material lexical împărțit în mai multe subdiviziuni, în funcție de criterii lingvistice și extralingvistice.

Trebuie remarcată grija lui Stelian Dumistrăcel de a aduce în sprijinul afirmațiilor sale nu numai dovezi lingvistice, ci și etnografice sau folclorice. Această scrupulozitate științifică pentru acoperirea afirmațiilor făcute cu dovezi concludente nu poate decît să ne convingă. Dintre expresiile idiomatice cercetate, cele mai relevante ni se par următoarele : *a lua la vale*, *a da sfoară în țară*, *a se strînge funia la par*, *a da paiéle — a da páiele* etc.

Propunîndu-şi să lucreze într-un domeniu în care rigurozitatea ştiinţifică trebuie dublată de mult simţ lingvistic, dar şi de imaginaţie, Stelian Dumistrăcel ne oferă un preţios ghid, a cărui primă parte are mai mult un caracter de popularizare, iar cea de-a doua un caracter de cercetare ştiinţifică, ghid cu ajutorul căruia cei neiniţiaţi în tainele limbii române vor putea să abordeze mai uşor problemele lexicului. Lucrarea de faţă este în acelaşi timp o utilă investigaţie stilistică în domeniul lexicului limbii române. De aceea o recomandăm tuturor acelora care, dintr-un motiv sau altul, se ocupă de lingvistică şi mai ales de lexicul românesc.

ELENA PETRUC
Şcoala generală Goruna
Jud. Prahova

Octombrie 1980

RECTIFICARE

Cititorii sînt rugaţi să facă următoarele rectificări în :

— LR 1/1981 : la p. 19, r. 11 de jos, în loc de : вїꙋца, se va citi : вїАца ; la p. 68, r. 1 de sus, în loc de : VII, se va citi : VII, 3) ; la p. 68, r. 9 de sus, în loc de : 1855, se va citi : 1866 ; la p. 69, r. 7 de sus, în loc de *e-*, se va citi : *e-* ; la p. 71, r. 15 de jos, în loc de *-e*, se va citi : *e-* ; la p. 73, r. 14 de sus, în loc de : şi iar, se va citi : iar şi iar ; la p. 73, r. 18 de jos, în loc de : - ⸗), se va citi : ⸗ -) ; la p. 74, r. 17 de sus, în loc de : idem, se va citi : eadem ;

— LR 2/1981 : la p. 105, r. 19 de sus, în loc de : întruptă, se va citi : întreruptă ; la p. 106, r. 17 de jos, în loc de : *circălete*, se va citi : *circă, lete* ; la p. 110, r. 8 de sus, în loc de : latinismul", se va citi : latinismul"[6] ; la p. 115, r. 25 de sus, în loc de : frum[u]seţe a, se va citi : frumuseţea ; la p. 116, r. 10 de jos, în loc de : *grafiei*[*i*], se va citi : *grafici*[*i*] ; la p. 145, r. 3—4 de jos, în loc de : $\frac{241}{312''.}$, se va citi : $\frac{241}{312''.}$; la p. 187, r. 6 sus, al II-lea picior, în loc de : /- -/, se va citi : /- ⸗/.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române: gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie. Revista publică, de asemenea, articole de lingvistică generală.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în 2 exemplare, dactilografiate la un rînd și jumătate. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la unu în continuare. Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul Consiliului de conducere al revistei cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 4 (patru) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
79717 București, Calea Victoriei nr. 125, sectorul 1

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția I. Coteanu, **Istoria limbii române**, vol. II, 1969, 464 p., 30 lei.

Sub redacția Al. Graur, **Gramatica limbii române**, vol. I și II, ed. a II-a revăzută și adăugită : tiraj nou, 1972, vol. I, 439 p., 20 lei ; vol. II, 589 p., 20 lei.

I. COTEANU, **Stilistica funcțională a limbii române**, 1973, 204 p., 10,50 lei.

* * * **Probleme de lingvistică generală**, Sub redacția : acad. Al. Graur și acad. I. Coteanu, vol. VI, 1974, 144 p., 7,50 lei ; vol. VII, 1977, 127 p., 7,50 lei.

LUIZA SECHE, **Lexicul artistic eminescian în lumină statistică**, 1974, 602 p., 30 lei.

* * * **Istoria științelor în România. Lingvistica.** Sub redacția : acad. Iorgu Iordan, 1975, 166 p., 7,50 lei.

* * * **Istoria științelor în România : Etnologia** de Romulus Vulcănescu ; **Folcloristica** de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.

ION GHEȚIE, **Baza dialectală a românei literare**, 1975, 655 p., 48 lei.

* * * **Semiotica folclorului. Abordare lingvistică-matematică.** Sub redacția : Solomon Marcus, 1975, 268 p., 13,50 lei.

* * * **Dicționarul limbii române (DLR)**, tomul IX, **R**, 1975, 642 p., 91 lei.

ANCA GIURESCU, **Les mots composés dans les langues romanes**, 1975, 172 p., 9,75 lei.

* * * **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)**, 1975, 1 052 p., 150 lei.

* * * Coresi, **Psaltirea slavo-română, 1577**, 1976, 780 p., 52 lei.

FLORA ȘUTEU, **Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești**, 1976, 244 p., 11 lei.

* * * **Manuscrisul de la Ieud.** Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, 1977, 208 p., 18 lei.

Sub redacția Al. Graur și Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română**, vol. II, **Prefixele**, 1978, 385 p., 25 lei.

H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe**, coeditare cu Société d'édition „Les belles lettres" — Franța, 1978, 401 p., 32 lei.

MIHAI MORARU și CĂTĂLINA VELCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii române vechi**, Volumul I, **Cărțile populare laice**, partea I, 1976, 242 p., 19 lei ; partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.

FL. MARCU și C. MANECA, **Dicționar de neologisme**, ed. a III-a, 1978, 1 168 p., 116 lei.

Sub redacția Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR)**, tom XI, partea I, litera **Ș**, 1978, 272 p., 40 lei.

ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană**, 1978, 255 p. + 16 pl. + + 1 hartă, 20 lei.

* * * **Documente și însemnări românești din sec. XVI**, 1979, 500 p., 41 lei.

LR, ANUL XXX, nr. 3, București, p. 199–308, 1981

I. P. Informația c. 1149 | 42.200 | Lei 6.

I 8252

LIMBA ROMÂNĂ

4

ANUL XXX

1981

Iulie—august

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

1990

0 IUL. 2005

97

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. IORGU IORDAN — redactor-şef
FLORA ŞUTEU — redactor-şef adjunct
MIOARA AVRAM
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — membru al Colegiului de redacţie
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
CONSTANTIN JALBĂ — membru al Colegiului de redacţie
MARIUS SALA
LAURA VASILIU — secretar responsabil de redacţie

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentele dv.

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), Calea Victoriei nr. 125, Sectorul 1, 79717 Bucureşti.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la I L E X I M, DEPARTAMENTUL EXPORT—IMPORT PRESĂ, P.O.BOX 136—137 — telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue « Limba română » paraît 6 fois par an. Le prix d'un abonnement annuel est de 30 $.

Toutes commandes de l'étranger pour les travaux parus aux Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie seront adressées à:

I L E X I M, DEPARTAMENTUL EXPORT—IMPORT PRESĂ, P.O.BOX 136—137 — telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Adresa redacţiei:
str. Spiru Haret nr. 12
79638 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon: 33 34 40, int. 265

EDITURA ACADEMIEI R.S.R.
Calea Victoriei nr. 125
79717 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon: 50 76 80

i 8252

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

-- DEC. 2014

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XXX 1981 Nr. 4
iulie — august

SUMAR

2022

LINGVISTICĂ GENERALĂ

FLORA ȘUTEU, Eugenio Coseriu — o viziune integratoare asupra lingvisticii . . 311
ANCA GIURESCU, Sextil Pușcariu în perspectiva sintaxei moderne 317

LIMBĂ LITERARĂ

EMIL VRABIE, *Norocul* ***vă petrece*** 321
ION ȘTEFAN, Ioan Rus — un autor ardelean din perioada unificării limbii române literare 323

VOCABULAR

MIRCEA CIUBOTARU, ***Podullung.*** Un toponim din harta Moldovei a lui D. Cantemir 329
ADRIANA IONESCU, Din nou despre ***strugure*** 333
C. SĂNDULESCU, Fitonimia. Un aspect lexicogenetic particular 335
LUIZA SECHE, Un nou element de compunere: ***mondo-*** 337

CONSULTAȚII

DAN SLUȘANSCHI, Substratul daco-moesian al limbii române 339

RECENZII

Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca. Manuscrisul Mihail. Ediție de Zamfira Mihail și Paul Mihail. Cuvînt înainte de Ștefan Ștefănescu, București, Litera, 1980 *(Iorgu Iordan)* 343
CORNEL SĂTEANU, *Timp și temporalitate în limba română contemporană*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980 *(G. G. Neamțu)* . . . 343

Bibliografia românească de lingvistică (BRL, **23**, 1980) (ION DĂNĂILĂ și ELEONORA POPA) 347

LR, Anul XXX, nr. 4, p. 309 — 484, București, 1981

32132

EUGENIO COSERIU – O VIZIUNE INTEGRATOARE ASUPRA LINGVISTICII

DE

FLORA ȘUTEU

1. Anul acesta, profesorul Eugenio Coseriu, președintele nou ales al Societății de lingvistică romanică, „unul din cei mai importanți lingviști contemporani" [1], care își desfășoară de 18 ani activitatea didactică la Seminarul de romanistică al Universității din Tübingen (R.F.G.), împlinește 60 de ani de viață (la 27 iulie) și 34 de ani de activitate didactică [2]. Cu acest prilej ne propunem să înlesnim cititorilor revistei noastre o mai apropriată informare asupra unei opere lingvistice din toate punctele de vedere remarcabilă, aceea a unui „fruntaș printre fruntașii actuali ai lingvisticii mondiale" [3].

2. Român prin naștere și prin sentimente, Eugenio Coseriu se înscrie în rîndul marilor spirite critice novatoare ale științei contemporane, contribuind prin opera sa la păstrarea tradiției de faimă internațională a gînditorilor umaniști români.

Romanist de o exemplară erudiție, facilitată de o ieșită din comun vocație de poliglot, Eugenio Coseriu este înainte de toate un subtil gînditor. Formația sa de filolog, lingvist și filozof a determinat principalele direcții ale studiilor sale : filozofia limbajului, lingvistica generală, istoria lingvisticii și lingvistica romanică. Lucrările publicate începînd din anul 1952, unele adunate pînă acum în cinci volume, dintre care primele avînd trei, respectiv două, ediții [4], s-au impus în mod firesc atenției specialiștilor prin nota lor științifică personală : un examen critic minuțios al teoriilor, conceptelor și faptelor de limbă, examen care tulbură adeseori bine stabilite și prestigioase idei moderne sau tradiționale și demon-

---

[1] Vezi *Innsbrücker Beiträge zur Sprachwissenschaft*, Vorträge 9, Innsbruck, 1973, p. 16.

[2] Pentru alte date privitoare la biografia lui Eugenio Coseriu vezi Jana Balacciu, Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, Albatros, 1978, precum și interviul publicat în „Tribuna", XIV, nr. 21, din 21 mai 1970, p. 8, unde lingvistul își prezintă, într-o formă deosebit de accesibilă, poziția sa teoretică generală.

[3] *Istoria lingvisticii românești*, coordonator acad. Iorgu Iordan, București, EȘE, 1978, p. 254.

[4] Eugenio Coseriu, *Teoría del lenguaje y lingüística general*, Cinco estudios, Biblioteca románica hispánica, Madrid, Editorial Gredos [1962] (publicat în trei ediții) [= *Teoría*] ; în aceeași colecție au mai apărut, sub semnătura sa, la aceeași editură : *Sincronía, diacronía historia. El problema del cambio lingüístico* (în două ediții) ; *Principios de semántica estructural* ; *Tradición y novedad en la ciencia del lenguaje. Estudios de historia de la lingüística*, 1977, [= *Tradición*] (lucrare recenzată de acad. Iorgu Iordan în SCL, XXX, 1979, nr. 6, p. 597–599) și *Estudios de lingüística románica*, 1977 [= *Estudios*] (lucrare prezentată de Domnița Dumitrescu în SCL, XXX, 1979, nr. 3, p. 299–300).

strează, din respectul neîngrădit pentru adevăr, cîte prejudecăţi, vicii de logică şi mai ales confuzii de planuri pot să guverneze în ştiinţă cînd conceptele nu sînt riguros delimitate, iar faptele nu sînt cunoscute în toată profunzimea lor, lipsind acea viziune integratoare care amplifică capacitatea de descriere şi interpretare în orice cunoaştere intelectuală.

3. În lingvistica mondială, Eugenio Coseriu este amintit, în primul rînd, pentru înlocuirea dihotomiei saussuriene **limbă-vorbire** printr-o trihotomie : **sistem-normă-vorbire** [5], utilă din punct de vedere metodologic şi mai adecvată tipurilor de opoziţii existente în limbă [6]. De asemenea, îi este recunoscută contribuţia la mai buna înţelegere a conceptelor metodologice de sincronie şi diacronie, în raport cu istoria : „după cum în mod fericit a relevat Coseriu, limba funcţionează sincronic şi se constituie diacronic" [7]. În acelaşi timp, este consemnată şi demonstraţia sa cu privire la falsele concluzii ale unei inadecvate metode lingvistice, cunoscute sub numele de glotocronologie [8].

Dar contribuţia lui Eugenio Coseriu la dezvoltarea lingvisticii contemporane este departe de a fi epuizată prin cele cîteva date amintite mai sus. Urmărind studiile sale în succesiunea apariţiei lor, se poate uşor constata consecvenţa cu care se îmbogăţesc şi se nuanţează cîteva linii directoare în principalele preocupări ale lingvistului. Cea mai importantă dintre acestea ni se pare a fi restabilirea adevărului în istoria lingvisticii, prin precizarea raportului faptic corect dintre tradiţie şi inovaţie. Studiul consacrat arbitrarului semnului lingvistic [9], ca istorie tîrzie a unui concept aristotelic, reprezintă un model al genului, în care spiritul critic, erudiţia şi capacitatea de problematizare filozofică se manifestă în deplinătatea lor. Cu aceleaşi atribute se prezintă şi a) studiile consacrate cîtorva dintre teoreticienii limbajului, insuficient preţuiţi sau trecuţi sub o nedreaptă uitare : Georg von Gabelentz, în primul rînd (sec. XIX—XX), apoi Juan Luis Vives (sec. XV—XVI), François Thurot (sec. XVIII—XIX), K.W.L. Heyse (sec. XIX), b) studiile care relevă opere lingvistice (ca cea a lui Pierfrancesco Giambullari — sec. XV—XVI — ca etimologist) sau idei lingvistice insuficient cunoscute (ca cele ale filozofului englez Adam Smith — sec. XVIII) sau inadecvat interpretate (ca cele ale lui Wilhelm Humboldt cu privire la tipologia lingvistică)[10]. În această preocupare se înscriu şi unele dintre studiile care

---

[5] Vezi *Teoría*, p. 11—183 ; cf. Maurice Leroy, *Main Trends in Modern Linguistics*, Translated by Glanville Price, University of California Press, 1967, p. 88.

[6] Vezi şi Eugenio Coseriu, *Sprache, Strukturen und Funktionen*, Tübingen, 1970, p. 207 [=*Sprache*] ; pentru influenţa acestei discuţii asupra fonologilor români vezi Andrei Avram, *Romanian and general phonetics and phonemics*, în *(Current Trends in Romanian Linguistics)*, RRL, XXIII, 1978, nr. 1—4, p. 93—94.

[7] "As Coseriu felicitously puts it, language functions synchronically and is constituted diachronically", Leroy, *op. cit.*, p. 90.

[8] Leroy, *op. cit.*, p. 82.

[9] Vezi *Tradición*, p. 13—61.

[10] Vezi *Tradición*, volum în care apar studii consacrate tuturor acestor momente din istoria lingvisticii ; vezi şi *Hervás und das Substrat*, în SCL, XXIX, 1978, nr. 5, p. 523—530.

relevă interesul pentru limba română al unor filologi din veacurile trecute [11], unele publicate în reviste românești de lingvistică [12], sau revalorificarea unor lucrări românești de lingvistică [13].

Clarificarea unor concepte ale lingvisticii moderne (formă și substanță, determinare și context) sau a unor poziții metodologice de actualitate în cercetarea lingvistică (raportul dintre logică și gramatică) [14] aduce pe primul plan marile virtuți de teoretician al limbajului ale lui Eugenio Coseriu. La acestea se adaugă larga informație lingvistică asupra domeniului european pe care o evidențiază în descrierea faptelor de limbă latino-romanice cu metodele unui structuralism-funcțional conștient de sine însuși și pe deplin clarificat asupra obiectului său de cercetare, a limitelor și a posibilităților acesteia [15]. Ca o constantă paralelă, în opera lingvistică a lui Eugenio Coseriu se conturează construirea unei teorii semantice structuralist-funcționale, o **lexematică** (termen dat de Coseriu semanticii sale funcționale), numită și **semantică paradigmatică** [16].

Cursurile universitare întregesc direcțiile de cercetare amintite, reprezentînd în același timp puncte de pornire ale unor noi studii. Între anii 1969—1975 se multiplică cele două cursuri consacrate istoriei filozofiei limbajului din antichitate pînă la Rousseau [17]. Tot sub forma unor cursuri multiplicate mai pot fi amintite cele consacrate semanticii romanice [18], lingvisticii structurale [19] și gramaticii transformaționale [20].

---

[11] Vezi *Rumänisch und Romanisch bei Hervás y Panduro*, în "Dacoromania" Jahrbuch für östliche Latinität, 1975—1976, nr. 3, p. 113—134; *Das Rumänische im "Vocabulario" von Hervás y Panduro*, în ZRPh, 92, 1976, nr. 3/4, p. 394—407; *Zur Kenntnis der Rumänischen Sprache in Westeuropa im 16. Jahrhundert* (Genebrard und Andrés de Poza), în *Scritti in onore di Giuliano Bonfante*, 1976, p. 527—545; *Stiernhielm, die rumänische Sprache und das merkwürdige Schicksal eines Vaterunsers*, în "Romanica", 8, 1975, *Estudios dedicados a D. Găzdaru*, IV, p. 7—23; *Rum.* **prat** *ein "ghost word"? Mit einem Zeugnis von Martin Opitz*, în "Archiv für das Studium der neuren Sprachen und Literaturen", 1977, nr. 1, p. 89—93; *Griselini, das Rumänische und das Vulgärlatein*, în *Stimmen der Romania*. Festschrift für W. Theodor Elwert zum 70. Geburtstag, Wiesbaden, 1980, p. 537—549.

[12] Vezi *Andreas Müller and die Latinität des Rumänischen*, în RRL, XX, 1975, nr. 4, p. 327—332; *Die rumänische Sprache bei Hieronymus Megiser* (1603), în SCL, XXVI, 1975, nr. 5, p. 473—480.

[13] *Un précurseur méconnu de la syntaxe structurale: H. Tiktin*, în *Hommage à Maurice Leroy*, Bruxelles, 1980, p. 49—62.

[14] Trei din cele cinci studii publicate în primul volum amintit (*Teoria*) sînt consacrate acestor probleme.

[15] Studiile publicate în ultimul volum [*Estudios*] ilustrează, toate, această direcție de cercetare. Vezi și studiile cu aceeași temă din revistele românești: *Lateinisch-rumänisch* **vas** *"Schiff"*, în RRL, XX, 1975, nr. 5, p. 464—475; *Altrum.* **care** *"weshalb", "(und) daher", "so dass"*, în SCL, XXXI, 1980, nr. 5, 537—541.

[16] Vezi Angela Bidu Vrănceanu, *Paradigmatic și sintagmatic în semantică*, în LR, XXIX, 1980, nr. 1, p. 4—10.

[17] *Die Geschichte der Sprach philosophie von der Antike bis zur Gegenwart. I. Von der Antike bis Leibniz*, Tübingen, 1969 și 1975; II. *Von Leibniz bis Rousseau*, Tübingen, 1972 [= *Die Geschichte*].

[18] *Probleme der romanischen Semantik*. Vorlesungen gehalten im W[inter] S[emester] 1965/66 an der Universität Tübingen. Autorisierte Nachschrift besorgt von: D. Kastovsky und W. Müller.

[19] *Einführung in die Strukturelle Linguistik*. Vorlesungen gehalten im Winter-Semester 1967/68 an der Universität Tübingen. Autorisierte Nachschrift besorgt von: Gunter Narr und Rudolf Windisch, Tübingen, 1969.

[20] *Einführung in die Transformationelle Grammatik*. Vorlesungen gehalten im Sommer-Semester 1968 an der Universität Tübingen. Autorisierte Nachschrift besorgt von: Gunter Narr und Rudolf Windisch.

Această ultimă lucrare, precum şi unele observaţii critice la adresa semanticii transformaţionale [21] şi a lingvisticii carteziene (a cărei existenţă istorică Eugenio Coseriu o neagă) [22], ca şi cîteva precizări critice cu privire la unele exemple de universalii lingvistice în mod arbitrar considerate ca atare în anumite lucrări cu caracter contrastiv [23], au făcut ca Eugenio Coseriu să fie considerat un „antitransformaţionalist" sau „antigenerativist". Pe de altă parte, saussurienii „ortodocşi", considerînd că repunerea în drepturi a antichităţii în cazul unui concept considerat exclusiv „saussurian" cum este „arbitrarul semnului lingvistic" coboară meritele părintelui structuralismului european, au ripostat uneori chiar cu vehemenţă [24].

Atitudinea critică, expresie a unuia dintre cele mai vii şi mai tenace spirite analitice din lingvistica actuală, care caracterizează întreaga operă a lui Eugenio Coseriu, nu putea să nu incomodeze şi să nu contrarieze. Există însă în viziunea globală a lui Eugenio Coseriu asupra disciplinei pe care o profesează o soliditate a argumentării care creează celor dornici de cunoaştere ştiinţifică sentimentul net al separării „apelor de uscat", dînd impuls constructiv, deloc demolator.

4. Prin formaţia sa intelectuală şi prin informaţia filozofică şi filologică (în cel mai etimologic sens al cuvîntului), Eugenio Coseriu este cel mai îndreptăţit să constate că „despre limbă s-a spus aproape tot ce se putea spune" şi că „s-a spus de asemenea de multe ori, chiar de foarte multe, şi se va mai spune încă ceea ce mai bine nu s-ar fi spus niciodată" [25]. În aceste condiţii, el îşi face o profesiune de credinţă din a arăta căile prin care lingvistica actuală, caracterizată prin trei direcţii de cercetare : generativ-transformaţională, structuralist-funcţională şi textuală, care se consideră într-o ireconciliabilă opoziţie, se poate dezvolta. El speră într-o recunoaştere de către adepţii fiecăreia dintre cele trei direcţii teoretice a faptului că obiectul lor de cercetare diferă şi că rezultatele lor sînt complementare. **Limbajul** este văzut de Coseriu ca unic obiect al orientării generativ-transformaţionale, **limba** (ca fenomen particular istoric) apare ca unic obiect al structuralismului funcţional, iar **textul** „act de comunicare (orală sau scrisă) condiţionat de context" rămîne obiectul de cercetare al celei mai noi orientări „lingvistice" cunoscute sub denumirea de „gramatică a textului" [26]. Pentru argumentarea acestei viziuni asupra perspectivelor lingvisticii actuale Eugenio Coseriu delimitează cele trei unităţi funcţionale ale conţinutului fiecăruia dintre cele trei obiecte de investigaţie, pe care le defineşte şi le exempli-

[21] Vezi, de exemplu, *Semantik, innere Sprachform und Tiefenstruktur*, în *Sprache*, p. 213–224.

[22] „Problematica filozofiei limbajului a fost ignorată de filozofi importanţi ca Descartes şi Kant. De aceea este o falsificare naivă a istoriei referirea la « lingvistica cartezianã » ; aceasta pur şi simplu nu a existat" [*Die Geschichte*, I, p. 18].

[23] Vezi *Über Leistung und Grenzen der kontrastiven Grammatik*, în "Jahrbuch des Instituts für deutsche Sprache", VIII, 1970, p. 9–30.

[24] În volumul *Tradición*, Eugenio Coseriu răspunde întotdeauna la obiect, polemic sau sobru după cum observaţiile sînt făcute de „neofiţi", de „mistici" sau de „critici" (vezi p. 59–61).

[25] Vezi *Sprache*, p. 137.

[26] Vezi *Die Lage in der Linguistik*, în *Innsbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft*, Vorträge 9, Innsbruck, 1973.

fică : **sensul** („Sinn") [27] pentru t e x t, **semnificaţia** („Bedeutung") pentru l i m b ă şi **desemnarea** („Bezeichnung") pentru l i m b a j, concepte funcţionale care, la o examinare mai detaliată, ar putea să rezolve controversa existentă şi în lingvistica românească [28], cu privire la validarea semanticii paradigmatice ca metodă de cercetare a limbilor naturale.

Prin astfel de precizări asupra obiectului de studiu şi asupra direcţiilor din lingvistica actuală, precum şi a problematicii filozofice şi ştiinţifice a acestor direcţii [29], Eugenio Coseriu îşi dezvăluie esenţa constructivă a gîndirii sale critice. Pe lîngă delimitări conceptuale şi metodologice, el propune o cale de conlucrare a unor orientări aparent divergente, tocmai pentru ca acest *tot* care s-a spus pînă astăzi despre limbă să se îmbogăţească cu „noul" pe care îl poate aduce ceea ce încă nu se „recunoaşte" cu privire la **limbaj** şi **text.** În aceasta vede el misiunea tuturor teoreticienilor din toate timpurile : „de a face **recunoscute** cele **cunoscute**" [30].

5. Trebuie să mărturisim, în încheiere, cu sinceritatea la care ne obligă prin întreaga sa activitate acest mare profesor român, că numai fascinaţia pe care o poate exercita o gîndire lingvistică atît de coerent articulată a determinat alcătuirea acestui articol pentru care autorul ştia că nu dispune de forţe chiar pe măsură.

Aprilie 1981

Institutul de lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret 12

[27] O prezentare accesibilă a concepţiei lui Eugenio Coseriu cu privire la *sens*, ca şi cu privire la alte probleme teoretice legate mai ales de text, limbă şi gîndire, se poate găsi în interviul publicat de Nicolae Saramandu şi Stancu Ilin în „România literară", VIII, nr. 17, din 24 aprilie 1975, p. 19.

[28] Vezi Maria Manoliu Manea, *Un peu de sémantique avant toute chose* (Sémantique paradigmatique et Grammaire universelle), în RRL, XVI, 1971, nr. 3, p. 241—249, şi Emanuel Vasiliu, *„Sensul sensului" şi unele nonsensuri legate de „semantica paradigmatică"*, în SCL, XXIII, 1972, nr. 1, p. 3—10.

[29] Ca model didactic de introducere în distincţia, adeseori nesocotită, dintre problematica ştiinţifică şi cea filozofică cu privire la orice fenomen al realităţii găsim la Eugenio Coseriu primele lecţii ale cursului de istoria filozofiei limbajului [= *Die Geschichte*].

[30] „Ich meine, daß dies und nichts anderes die allgemeine Aufhabe der Theorie ist, nähmlich : das Bekannte zum Erkannten zu machen". *Dialekt und Dialektologie*, în „Zeitschrift ür Dialektologie und Linguistik", Beihefte, Neue Folge, 1980, p. 106.

SEXTIL PUȘCARIU ÎN PERSPECTIVA SINTAXEI MODERNE

DE

ANCA GIURESCU

Lucrarea fundamentală a lui Sextil Pușcariu, *Limba Română* (1), recitită și analizată în ultimii ani de cercetători români și străini, a prilejuit recunoașterea unor elemente privitoare la sistemul limbii și la realizarea lui în vorbire, prezente astăzi în unele din teoriile sintactice și semantice. Ne gîndim, în primul rînd, la Paul Schveiger (2), care, încă din 1971, studiind gîndirea lingvistică a lui Pușcariu, scotea în evidență o serie de fapte prin care viziunea sintactică a savantului român se apropie, prefigurînd-o, de concepția unor Fillmore (3) sau Anderson (4). Schveiger remarcă faptul că pentru Pușcariu verbul poate avea mai multe argumente, subliniind că este foarte ușor de întrezărit în observații de acest fel o paralelă cu "the idea of the two nominal phrases in the theory of transformational grammars : NP_1 'subject of the sentence', and NP_2 'complement of the sentence' " (2, p. 237). În 1971, data apariției articolului lui Schveiger, teoria localistă era abia schițată, așa încît paralela cu unele observații ale lui Pușcariu nu-i putea permite autorului amintit (2, p. 238) decît să avanseze ideea că savantul român poate fi considerat un precursor al teoriei localiste moderne.

La concluzii apropiate ajunge și Merrit Ruhlen (5), care, oprindu-se asupra domeniului fonologic, scoate în evidență asemănările dintre Pușcariu și teoreticienii contemporani. Este suficientă chiar numai ideea laturii creatoare a limbajului, și locul lui Pușcariu este cu adevărat în avangarda celor mai clare direcții din cercetarea lingvistică contemporană : „... astăzi ... știm că limba nu este în afară de noi, ci în noi, (și) subiectul vorbitor nu mai e considerat ca un transmițător pasiv, ca un fel de instrument inconștient al graiului tradițional, ci ca un generator al lui" (6, p. 235). Cu toate deosebirile existente între teoria generativă și teoria lingvistică a lui S. Pușcariu, M. Ruhlen ajunge la concluzia că „spiritul lucrărilor lui S. Pușcariu prefigurează scopul și metodele fonologiei generative mai mult decît acelea ale fonematicii structuraliste. La fel ca și Sapir, cred că sîntem justificați să-l considerăm pe S. Pușcariu drept un precursor adevărat al teoriei generative actuale" (5, p. 33).

Opiniile exprimate de cei doi cercetători amintiți pot fi completate astăzi prin recitirea, în perspectiva teoriei localiste, a unor pagini din Pușcariu.

Una dintre problemele fundamentale ale structurii sintactice, și anume relația subiect — predicat, a fost în repetate rînduri studiată,

fără ca rezultatele să ducă la un punct de vedere unanim acceptat. Atît cercetătorii care au utilizat metode de analiză nestructurală, cît și cei care au beneficiat de rezultatele structuralismului și post-structuralismului, în toate variantele sale, au constatat dificultatea unei interpretări unitare a noțiunilor tradiționale de subiect și predicat, de complement direct, indirect și circumstanțial. Una dintre direcțiile de cercetare, și anume teoria cazurilor în varianta andersoniană, atribuie predicatului argumente, incluzînd între acestea nu numai complementele, ci și subiectul. Dealtfel, unele analize ale structurii grupului verbal pe calea descrisă de Chomsky au ajuns la concluzia că nucleul reprezentat de verb este înconjurat de constituenți feluriți, între care și subiectul. Ne referim în mod special la cercetarea Gabrielei Pană Dindelegan (7), care concepe grupul verbal astfel : „o secvență de constituenți în interiorul căreia verbul îndeplinește rolul unui nucleu, impunînd gravitarea celorlalți constituenți în jurul lui, inclusiv a subiectului, prin intermediul cazului și prepoziției" (7, p. 59).

Rolul major al verbului este intuit și de Sextil Pușcariu, care, pornind de la o afirmație a lui Karl Bühler, socotește că „anumite părți ale cuvîntului au în jurul lor **goluri.** Astfel, verbul se cere complinit printr-un adverb, substantivul printr-un adjectiv". Observația aceasta generală este completată apoi de analiza atentă a diferitelor cazuri de compliniri. S. Pușcariu (1, p. 154) se oprește asupra verbelor sau construcțiilor impersonale *(plouă, ninge, se luminează de ziuă)*, observînd, pe bună dreptate, că „ele sînt oarecum **autonome,** că nu au nici un gol în jurul lor". În același timp, remarcă și cazurile cînd definirea subiectului este dificilă : „De asemenea, a spune că subiectul e 'situația generală' înseamnă a căuta să dai satisfacție gîndirii logice fără a ține seama că lingvistic cugetăm altfel".

Mai mult, Pușcariu intră chiar în miezul problemei amintite mai sus : „Dacă în cele precedente am evitat să vorbesc de 'subiect' și 'predicat', am făcut-o pentru ca să arăt că putem înțelege cum se alcătuiește o frază și fără să întrebuințăm acești termeni împrumutați din filosofia aristotelică" (1, p. 156). „În cele precedente noi n-am pus în opoziție 'subiectul' cu 'complementul direct' sau 'indirect', căci **toate cuvintele care servesc la împlinirea golurilor sînt de fapt complemente, avînd** menirea să restrîngă acțiunea verbală, dintr-o serie nesfîrșită de posibilități, la una, să concretizeze, prin specificare, ideea prea abstractă exprimată prin orice verb întrebuințat singur" (1, p. 156).

Este clar că pentru Pușcariu, ca astăzi pentru localiști, distincția subiect *vs* obiect nu mai are valoarea din gramatica tradițională. Iată, de pildă, exemplul *mama dă vecinei cratița*, în care Pușcariu consideră că verbul *a da* are trei „goluri" : „Avem deci propriu zis un predicat : *dă* și trei complemente, adică compliniri : unul la nominativ (nomen regens) : *mama*, unul la acuzativ (nomen rectum) : *cratița* și unul la dativ : *vecinei*" (1, p. 156).

Totuși, lingvistul român își dă seama că între aceste realizări din structura superficială (firește, nenumită astfel de el) există unele deosebiri : este vorba, în primul rînd, de cele existente între nominativ pe de o parte și dativ-acuzativ pe de altă parte. El consideră (1, p. 156) „că, odată exprimat, între el (nominativ) și verb se naște un raport de interdependență. Dacă la acuzativ și la dativ putem vorbi de «regimul verbului», la nominativ am fi în drept să vorbim de un regim al substantivului asupra verbului. Într-adevăr, cînd zic *am dat o carte vecinului* sau *am dat două cărți vecinei*, forma verbului *(am dat)* rămîne neschimbată. Dimpotrivă, în momentul cînd golul dinaintea verbului *a dormi* se umple cu un nominativ, verbul se acordă cu acesta : *copilul doarme, copiii dorm*".

Observațiile de mai sus privind diferențele existente între relațiile ce se stabilesc între un argument marcat [+ subiect] și predicat amintesc și ele de un concept al gramaticii localiste, și anume de subiectivizare, transformare lipsită de caracter universal, dar generalizată în limbile romanice, însemnînd alegerea unuia din cazuri ca subiect (4). Mai mult, Pușcariu afirmă chiar că apariția unui nominativ nu înseamnă și faptul că el este „subiectul unei propoziții". Exemplul *mă doare gîtul* este comentat de el ca fiind compus dintr-un verb care exprimă „o idee completă, ca atunci cînd zic *ninge* ; complinirea « gîtul » e o precizare ulterioară, are același rol ca localizarea « în gît », nu mai e o complinire esențială, ci accesorie, accidentală, precum se vede și din locul după verb care i se dă" (1, p. 158). Intuim aici ideea importanței locului ocupat în frază de un element dat, ceea ce ne amintește conceptul de topicalizare, aparținînd și el gramaticii postchomsky-ene (8, p. 209 ; 9, p. 262 —3).

Tot aici, Sextil Pușcariu avansează și o altă explicație, și de data aceasta foarte aproape de noile interpretări : „Pentru sensibilitatea mea, *gîtul* în *mă doare gîtul* ... nu e fără îndoială subiect. Și aceasta nu numai din cauza locului al doilea pe care-l ocupă în frază ... ci fiindcă simt că raportul între *gît* și *mă doare* nu e cel de agent și acțiune, ci e mai mult o localizare (ca și *mă doare în gît)* a durerii" (1, p. 158). Această completare îl apropie și mai mult pe Pușcariu de teoreticienii localismului, al cărui precursor ni se pare a fi, atît prin clarele intuiții privind mecanismele intime ale limbii, cît și prin viziunea de ansamblu a sistemului — sintactic și semantic — fundamental.

Concluziile lui Paul Schveiger și Merrit Ruhlen, confirmate de exemplele găsite de noi în fundamentala *Limbă Română*, arată, prin urmare, profunzimea gîndirii lingvistice a lui Sextil Pușcariu ; Schveiger afirmă chiar că "the most actual element in Sextil Pușcariu's heritage is his epistemological attitude" (2, p. 238). Am dori să adăugăm la această concluzie faptul că în preocupările lingviștilor români a existat dintotdeauna această latură teoretică ; de aceea, am ținut să prezentăm acele idei și intuiții ale lui Pușcariu concretizate în concepte ale teoriei cazurilor, care îl plasează printre acei cîțiva lingviști de la a căror operă pot porni unele dintre cele mai fertile cercetări actuale.

BIBLIOGRAFIE

1. SEXTIL PUȘCARIU, *Limba Română*, vol. I, *Privire generală*, București, 1940.
2. PAUL SCHVEIGER, *New and Old Ideas in Sextil Pușcariu's Work*, în CLTA, VIII, 1971, p. 233—239.
3. CHARLES P. FILLMORE, *The Case for Case*, în *Universals in Linquistic Theory*, edited by Bach and Harms, 1968.
4. JOHN M. ANDERSON, *The Grammar of Case : Towards a Localistic Theory*, Cambridge University Press, London & New York, 1971.
5. MERRIT RUHLEN, *Sextil Pușcariu și fonologia generativă*, în CL, XXIII, 1, 1978, p. 27—33.
6. SEXTIL PUȘCARIU, *Morfonemul și economia limbei*, în *Dacoromania*, VI, 1931, p. 211—243.
7. GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, *Sintaxa transformațională a grupului verbal în limba română*, București, 1974.
8. JOHN ROBERT ROSS, *Contraints on Variables in Syntax*, Cambridge Mass., M.I.T. Diss.
9. GEORGE LAKOFF, *On Generative Semantics*, în Steinberg and Jacobovits eds., 1971, p. 232—96.

Ianuarie 1981

Facultatea de limbi străine
București, str. Pitar Moș 7—13

Norocul vă petrece

DE

EMIL VRABIE

Este vorba de cuvîntul *a petrece* din antepenultimul vers al *Luceafărului*. În *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, pregătit de un colectiv de specialiști și publicat sub redacția acad. Tudor Vianu (București, 1968), sub verbul *a petrece* cu sensul de „a însoți, a conduce" se reproduce acest vers, menționîndu-se că folosirea sa este metaforică (p. 408). La fel a fost interpretată forma *(vă) petrece* și în lucrarea Luizei Seche *Lexicul artistic eminescian în lumină statistică* (București, 1974, p. 444 — 445). Datorită acestei lucrări aflăm totodată că sensul „a însoți, a conduce" al verbului *a petrece* apare în întreaga operă a lui M. Eminescu numai de trei ori : o dată în poezie (versul citat) și de două ori în proză. [Alte sensuri ale formelor acestui verb în opera poetului sînt, potrivit aceleiași lucrări, următoarele : „a străbate, a parcurge" (o dată, în versuri), „a trăi" (de 7 ori, din care 4 în versuri și 3 în proză), „a se amuza" (de 6 ori, 3 în versuri și 3 în proză) și „a se desfășura" (la fel cu sensul precedent).] *(Vă) petrece* din versul amintit a fost înțeles ca *„(vă) însoțește"* și de traducătorii *Luceafărului* în diverse limbi străine. Nu găsim nici un indiciu că vreunul dintre ei ar fi înțeles acest cuvînt altfel. În sfîrșit, observăm că și în *Dicționarul limbii române* (DLR) t. VIII, partea a 2-a (1974), sub sensul 4° al verbului *a petrece* (p. 506 — 507) se spune : „(complementul indică oameni) a însoți, a întovărăși într-o călătorie, pe un drum, într-o acțiune ; a conduce o bucată de drum (la plecare)". Printre exemple, DLR citează și versurile *Trăind în cercul vostru strîmt / Norocul vă petrece*. Așadar, reluînd și explicitînd în proză ultimele patru versuri ale poemului, constatăm că ele sînt înțelese astăzi în mod curent cam în felul următor : ***Voi*** (Cătălina, Cătălin și ceilalți semeni ai voștri „cu chip de lut", adică făcuți — potrivit concepției biblice — din pămînt) trăiți în cercul (adică în mediul) vostru strîmt și sînteți *însoțiți* în viața voastră de noroc, în primul rînd de *dragoste împărtășită* (cf. *Trăind în cercul vostru strîmt / **Iubirea** vă petrece*, în varianta din 10 aprilie 1882, vezi ed. Perpessicius, II, p. 443, subl. ns. — *E.V.*), pe cînd ***eu*** nu sînt semenul vostru, căci durez mereu, sînt nemuritor și impasibil („rece"). Admițînd că acestei interpretări i se pot aduce corective de tot felul în ceea ce privește nuanța, în linii mari sensul rămîne, după părerea noastră, acesta.

Există însă, după cîte ni se pare, și o altă posibilitate de înțelegere a formei verbale *(vă) petrece* din poemul lui Eminescu. În limba română populară din nord-estul țării, inclusiv în județul Botoșani, *a-l petrece* pe cineva (fără nici o altă complinire) înseamnă, între altele, și „a-l duce la groapă". Acest regionalism semantic (bine atestat în DLR VIII, p. 508) era cunoscut și de lexicografia românească mai veche (cf.

I. A. Candrea, *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, București, 1931 : *petrecere* „însoțirea unui mort la groapă", p. 929). Sensul există și la Ipotești, după cum ne-a informat în 1980 localnicul Nicolae Crețu. Este puțin probabil ca lui M. Eminescu să nu-i fi fost cunoscută această accepțiune a verbului *a petrece*. Ceea ce am vrea să observăm aici este că *și acest sens* se potrivește pentru finalul poemului : ***Voi*** (Cătălina, Cătălin și ceilalți) trăiți în cercul vostru limitat, aveți parte — ce e drept — de dragoste pămîntească, de noroc, dar însuși acest noroc este cel care vă duce la groapă *(vă petrece)*, este prețul greu al aparentului privilegiu de a cunoaște efemer dragostea telurică, pe cînd ***eu*** ... etc. Cititorii pot să cîntărească singuri interpretările prezentate succint aici și să opteze pentru cea care li se pare mai adecvată. A afirma în mod categoric pe care anume dintre cele două sensuri ale cuvîntului *(vă) petrece* l-a avut în vedere poetul nu o putem face, știute fiind împrejurările nu întru totul clare în care s-a definitivat și publicat poemul (pentru detalii, v. Perpessicius, *M. Eminescu, Opere*, II, 1943 și Flora Șuteu, *Contribuții la stabilirea textului autentic al poeziei Luceafărul*, în LR, X, 1961, nr. 3, p. 246—253). Am înclina pentru sensul din urmă, întrucît prin înțelegerea segmentului *vă petrece* ca „vă duce la groapă" se exprimă și în ultima strofă, mai clar decît prin „vă însoțește", antiteza fundamentală *muritor* : *nemuritor* care domină întreg finalul poemului (cf. replica Instanței supreme la rugămintea lui Hyperion de a fi dezlegat de nimbul nemuririi : *„Ei doar au stele cu noroc / Și prigoniri de soarte. / **Noi** nu avem nici timp, nici loc, / Și nu cunoaștem moarte"*, sau, aceeași instanță, cu referire la oameni, la tot ce există, la soare chiar : „ ... *Părînd pe veci a răsări / Din urmă moartea-l paște, / Căci toți se nasc spre a muri / Și mor spre a se naște*", în opoziție cu : *„Iar tu, Hyperion, rămîi / Oriunde ai apune ...*", subl.ns. — *E.V.)*. Această interpretare („vă duce la groapă"), spre deosebire de cea curentă („vă însoțește"), prezintă, după cîte ni se pare, și avantajul că împinge pe ultimul plan (dacă nu cumva chiar anulează cu totul) ideea oricărei invidii și a oricărui regret : norocul celor de rînd nu poate să stîrnească asemenea sentimente în spiritele situate, prin harul lor, mai presus de moarte, ca Hyperion și ca Eminescu însuși

Martie 1981

Facultatea de limbi străine
București, str. Pitar Moș 7—13

IOAN RUS — UN AUTOR ARDELEAN DIN PERIOADA UNIFICĂRII LIMBII ROMÂNE LITERARE

DE

ION ȘTEFAN

În jurul anului 1840 nu funcționa încă o normă a limbii literare general admisă în toate provinciile românești. Epoca este dominată însă de voința oamenilor de cultură de a se pune bazele unei norme supradialectale și de a se proceda la cultivarea, la perfecționarea limbii literare. În lucrările de specialitate se remarcă faptul că anul 1840 reprezintă un moment de răscruce în evoluția limbii literare. Se înfruntă acum tendințe divergente, marcate de latinismul lui A. T. Laurian, din *Tentamen criticum*, de publicarea primei părți a scrierii lui I. Heliade Rădulescu despre paralelismul dintre „dialectele" român și italian și de apariția revistei „Dacia literară", în care se promovează orientarea limbii literare spre limba veche, a poporului [1]. În perioada imediat anterioară, între 1836—1839, se plasează corespondența lui Heliade cu C. Negruzzi, în care este subliniat imperativul unificării limbii literare. În principiu, Heliade recomandă normele de bază ale limbii unice muntenești dintre 1750—1780, în care el considera că au fost scrise cărțile religioase din acea perioadă. În ce privește cultivarea limbii, oamenii de cultură cer împrumutarea de cuvinte noi din limbile romanice sau latină, unii autori preconizează însă și o purificare a vocabularului, prin eliminarea unor termeni necorespunzători pentru un aspect modern al limbii noastre [2]. O pondere însemnată capătă, după 1840, purismul, cu cele două direcții : latinistă, care îl are ca principal animator pe A. T. Laurian [3], și italienizantă, susținută de Heliade și puținii lui adepți.

Printre autorii care participă acum la discutarea problemelor de cultivare a limbii figurează și Ioan Rus, a cărui poziție în ce privește orientarea limbii literare este ignorată de cercetători. În lucrarea citată, Ștefan Munteanu și V. D. Țâra îl menționează în treacăt, ca precursor al analogismului profesat ulterior de Aron Pumnul [4], iar I. Gheție subliniază doar că I. Rus se distinge prin concesiile făcute propriei rostiri, pe care norma o respingea [5]. De aceea, ne-am propus ca în rîndurile de

[1] Ștefan Munteanu, Vasile D. Țâra, *Istoria limbii române literare*, București, Editura didactică și pedagogică, 1978, p. 153—154. Vezi și Paula Diaconescu, *Elemente de istorie a limbii române literare moderne*, p. I, București, 1974, p. 6.

[2] Ion Gheție, *Istoria limbii române literare*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1978, p. 149—150.

[3] A. T. Laurian, într-o scrisoare din 1846 către G. Bariț, afirmă că postelnicul, sub care se afla și cenzura, a dat poruncă „să nu mai lase să treacă nici o vorbă străină" în scrierile ce i se supun spre aprobare *(George Bariț și contemporanii săi*, vol. I, București, Editura Minerva, 1973, p. 111—112).

[4] Ștefan Munteanu, Vasile D. Țâra, *op. cit.*, p. 152.

[5] Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975, p. 543—544.

mai jos să relevăm principalele idei ale lui Ioan Rus în ce privește limba literară și o serie de caracteristici ale limbii lui. Profesor cîțiva ani la Blaj, Ioan Rus este autor al unei voluminoase scrieri de geografie, apărută în trei tomuri, în 1842 [6]. Ioan Rus avea părerile lui despre limba literară, opinii bazate pe un purism moderat, expuse într-o lungă prefață a lucrării menționate.

Două idei principale, cu privire la limba literară, se desprind din prefața geografiei lui Ioan Rus. Una din ele era generală în acea vreme, și anume aceea a paupertății limbii române, a incapacității ei de a exprima idei științifice, noțiuni noi, iar cealaltă, a purismului, susținută de unii ardeleni, aderenți ai latinismului, și de Heliade. „Limba românească — spune Ioan Rus —, pe lîngă multe alese însușiri, e totuși săracă de cuvinte, spre a putea exprima toate ideile, la care are de a se întinde o geografie și de rînd; iară de alta, cuprinde multe cuvinte străine, mai cu samă slavonești, de care încă ne-am scutura bucuroși încît am putea. Ea dară are lipsă de înavuțire și curățire. Amîndouă acestea poftesc timp îndelungat, culucrarea (sic) mai multora, mai marea lățire a culturii literare și între toate păsire cu cumpăt", pentru ca „să nu pătimească aceea pentru aceasta, să nu se împiedice scopul prin mijloace" [7], altfel spus, să nu sufere cultura din cauza limbii. Românii, continuă autorul, n-au atins încă stadiul acela încît să aibă o limbă „clasică", și „înavuțită", și „curățită".

Se pare că Ioan Rus nu-și punea problema unei norme supradialectale, pentru că în ortografia folosită la scrierea lucrării citate el precizează că „mi-au fost îndreptariu pronunciarea din Transilvania, de la care m-am îndepărtat numai din pricini precumpănitoare" [8].

Autorul păstrează deci fonetismul specific graiului său. Dăm cîteva exemple, din care rezultă unele fonetisme uzuale în scrisul lui Ioan Rus [9]. Astfel, este păstrat fonetismul etimologic în cuvîntul *femeie* : *fămeile* (II, 149), iar în *biserică*, *e* proton nu apare evoluat la *i* : *beserică* (II, 81). Verbul *a locui* și substantivul derivat *locuitor* au formele *a lăcui* (III, 10) și *lăcuitori* (III, 12). Se întîlnesc în scrisul lui I. Rus forme ca *ușorat* (BC, 390), *năcaz* (ibidem), *ostăneală* (BC, 388), *tăbac* (II, 91), *dătorie* (II, 129). Autorul notează rostirea dură a lui *r* : *răci* (III, 4), *rădicat* (ibidem), *trăstie* (III, 106), a lui *s* : *săcară* (II, 91), *sacă* (II, 117), *săci* (III, 10), *sîlă* (BC, 390), a lui *ș* : *șăsuri* (I, 115), *așază* (II, 125), *greșală* (BC, 390), *deșărturi* (I, 52), însă și *deșerturi* (III, 10), a lui *ț* : *neînțălegeri* (BC, 390), *nemțască* (II, 125) [10]. De regulă, I. Rus folosește forme cu *j* în loc de *gi* : *jumătate-insulă* (III, 9), dar are și forme ca *încungiură* (III, 4). Cuvîntul *frumusețe* și derivatele lui au forma sincopată : *frumsață* (BC, 385), *înfrumsățat* (I, 116). De asemenea, el scrie *trăsuri* (III, 145), în loc de

[6] Ioan Rus, *Icoana pămîntului sau carte de geografie*, tom. I—III, Blaj, 1842.

[7] *Op. cit.*, vol. I, p. XII—XIII.

[8] *Op. cit.*, vol. I, p. XIV.

[9] Notăm cu cifră romană volumul și cu cifră arabă pagina. De asemenea, notăm cu BC, cartea : *George Bariț și contemporanii săi*, vol. III, București, Editura Minerva, 1976, care cuprinde scrisori adresate de Ioan Rus lui G. Bariț.

[10] În lucrarea citată la nota 2, I. Gheție afirmă că rostirea dură a consoanelor *s*, *z*, *f* este practic inexistentă la scriitorii munteni (p. 156), pe la mijlocul secolului. La I. Rus se găsește și durificarea lui *z* : *hinezască* (III, 13).

trăsături. În cuvintele terminate în *-a*, *-e*, *-o* + *r*, *r* are, de regulă, timbru palatal: *sporiu* (III, 109), *domnitoriul* (III, 109), *poftitoriu* (II, 125), *căutătoriu* (I, 123), *corăbiitoriu* (I, 123), *roditoriu* (III, 42), *simțitoriu* (BC, 388), *ceriu* (I, 116). Cuvîntul *senin* apare în forma *sărin* (I, 116).

În domeniul morfologiei, este de remarcat forma invariabilă a pronumelui posesiv *a*, *al*: „Parisul e centrul literaturii, a științelor" (I, 196); „cinci părți a pămîntului" (III, 3); „provințe a acestei monarhii" (II, 93). Pluralul de la *casă* este *căși* (BC, 386), dar și *căsi* (III, 145), iar de la *vale*, *văli* (I, 115; III, 106), însă și *văi* (III, 106). Verbul a *lucra* are, ca și la Petru Maior și alți scriitori din Transilvania, la indicativ prezent, forma *lucră*, în loc de *lucrează*: „*Holandul lucră*" (II, 125). La pers. 3 singular a perfectului compus, se păstrează forma *au* a auxiliarului: „nu *mi-au sosit* hîrtia velină" (BC, 390), iar la pers. 3 plural a imperfectului, forma etimologică: „literele ... care *lipsea*" (BC, 390).

O caracteristică frapantă a scrierilor lui Ioan Rus este frecvența terminației *-uri* la pluralul substantivelor neutre: *staturi* (II, 87), *liceuri* (I, 198), *arsenaluri* (I, 200), *canaluri* (II, 93), *regimenturi* (II, 85), *metaluri* (I, 121), *cutremururi* (III, 143), *graduri acadămești* (I, 198) și uneori chiar la feminin *trupurile de genie* (II, 95) în loc de *trupe*. Cuvîntul *țărm* însă este de genul masculin: „*țărmurii* mării ... sînt mai *înalți*" (I, 115).

În prefața lucrării sale, I. Rus acordă un larg spațiu problemei vocabularului. Pentru suplinirea cuvintelor lipsă el a recurs la formarea de cuvinte, aplicînd principiul analogiei. Autorul se întreabă: „Are scriitorul dreptul de a forma cuvinte noi?" Și răspunde: „Are. Numai să fie cumpătat în această chestiune delicată" [11]. Declară că a format și el cîteva cuvinte noi și a folosit unele făcute de alții, fiindcă n-a găsit în limbă cuvinte pentru unele idei, iar altele, în locul unora străine [12].

Ioan Rus consideră că îmbogățirea limbii are două izvoare: limba românească însăși și limbile străine. Din resursele proprii, limba se poate îmbogăți în două feluri: reînviind cuvinte din gura poporului, întrebuințate numai în unele părți, idee promovată și de Heliade; ar fi de cercetat și limba românilor de peste Dunăre, care au cuvinte de origine latină, în locul cărora noi folosim cuvinte străine, cum ar fi: *cîmpană* (clopot), *frut* (rod), *pericul* (primejdie). Limba se poate îmbogăți și din rădăcini românești, prin derivare, adică formînd din cuvinte primitive, derivate, principiu recomandat anterior de P. Iorgovici, iar din cuvinte simple, compuse. Autorul dă exemple ca: *rîu*, *derîuez*, *derîuare*, *derîuăciune*. Numai după epuizarea acestor surse, se poate recurge la limbi străine, la împrumutarea de cuvinte noi, în primul rînd din limba latină, apoi din limbile romanice [13].

Credincios principiului că scriitorul trebuie să caute, mai întîi, în resursele propriei limbi posibilitățile de a crea cuvinte pentru idei noi, evitînd, pe cît se poate, neologismele, Ioan Rus recurge la derivate și la calcuri. Astfel, pentru a argumenta că „limba portugălească", „soră cei

[11] I. Rus, *op. cit.*, vol. I, p. XV.
[12] *Op. cit.*, vol. I, p. XVI.
[13] *Op. cit.*, vol. I, p. XVII.

ispănești", ar fi mai „dulce" decît cea spaniolă, mai moale, spune că ea „are multe cuvinte frînceșți, sunete șuerătoare, *năsăști* și *gîtești*" (I, 122), adică nazale și guturale. El nu zice *navigînd*, ci „*corăbiind* pe mare" (I, 15) sau „popor ... *corăbietoriu* și neguțătoriu" (I, 123). La el sintagma : *curgătoare de corăbiet* (II, 13) are înțelesul de „ape navigabile". În loc de *a fi reprezentat*, I. Rus zice a *fi înfățuit* „înfățișat" : „Acesta (poporul) se înfățuește prin doaă curți sau cămări" (I, 199) ; într-o scrisoare către G. Bariț, cuvîntul *înfățuire* este glosat cu „reprezentare" (BC, 386) ; în loc de „teren în terase", autorul zice „pămînt ... treptit și delos" (III, 11), adică în trepte și deluros. Probabil, prin asemănare cu *pămînt-pămîntesc*, I. Rus folosește forma *soresc*, în loc de *solar* : „sistemă *sorească*" (I, 13). Ioan Rus nu folosește termenul *fabrică*, ci *făuriște*, de la verbul *a făuri* : „în numeroase *făurișți* se lucră cu mare deplinire" (II, 93) ; „*făurișți* de glajă" (I, 121) înseamnă fabrici de sticlă. De asemenea, Ioan Rus folosește, în loc de *poziție*, forma *pusăciune* (II, 93), combătută de Heliade în vol. I din *Curs întreg de poezie generală* (București, 1868, p. XLIII), sau *pusătură* (BC, 365).

Dintre calcuri, am menționa forma *mînăfăptură*, în loc de *manufactură* : „*mînăfăpturi* de bumbac" (II, 93).

Desigur, recunoaște autorul, nu poate fi evitată introducerea de cuvinte străine. Dar ce formă trebuie dată acestora ? Ioan Rus aplică, în cazul cuvintelor neologice, deși cu unele mici inconsecvențe, principiul analogismului. Deși analogismul se întîlnește și în scrierile altor autori ardeleni în deceniul al V-lea al secolului trecut, el nu are la nici un alt scriitor extensiunea pe care i-a dat-o I. Rus ; doar Aron Pumnul, care s-ar putea să se fi inspirat de la el în această privință, îl va depăși [14]. Dăm cîteva exemple de forme analogice folosite de I. Rus. Dacă cuvîntul latin *juramentum* a devenit *jurămînt*, atunci *documentum* trebuie să fie adaptat sub forma *documînt*, *firmamentum* sub forma *firmămînt*, iar de la *instrumentum*, trebuie să avem *înstrumînt* [15]. Fiindcă grupul de consoane *ct* din latină a devenit în română *pt*, Ioan Rus aplică această regulă fonetică și neologismelor, zicînd *produpt*, de la *productum* : „produpte de himie" (II, 127). (Menționăm că, în 1841, în *Prințipuri de geografie*, apărută la București și pe care Ioan Rus o cunoștea, I. Genilie scrie „producte minerale și vegetale".) Deoarece o serie de substantive de declinarea a 3-a, ca *parens*, *-tis*, *pars*, *-tis*, au în românește terminația *-e (părinte*, *parte)*, iar la plural *-i (părinți*, *părți)*, prin analogie el nu va zice, de la *ars*, *-tis*, *artă / arte*, ci *arte / arți* (II, 128). La fel trebuie zis *torinte* de la *torrens*, *-tis*. Probabil, după *sat*<*satium*, I. Rus scrie *spat* (I, 7), în loc de *spațiu*, de la *spatium*. Pentru că *rogatio* a dat în românește *rugăciune*, dar avem, spune Ioan Rus, și formele *rugă* și *rugare*, atunci de la *vegetatio* el a adoptat forma *vegetare* : „rovini și cîmpuri fără *vegetare*" (I, 115), care se substituie lui *vegetație*, iar în loc de *vegetale* scrie

[14] Adaptarea după principiul analogiei a unor neologisme se întîlnește, în jurul anului 1845, la A. T. Laurian sau I. Codru Drăgușanu, de exemplu.

[15] Ioan Rus, *op. cit.*, vol. I, p. XVIII. Menționăm că la Gh. Șincai se întîlnește forma *fundămînt (Opere*, vol. I, București, EPL, 1967, p. 502). Și la Petru Maior apar în traduceri de pe la 1812—1813 forme ca *isperemînt*, *medicamînt*, *pavimînt* etc. (N. A. Ursu, *Formarea erminologiei științifice românești*, București, Editura științifică, 1962, p. 47).

vegetătoare: „împărăția *vegetătoarelor*" (I, 5). Ioan Rus recomandă să se scrie *rotăciune* sau *rotare*, în loc de *rotație*, *inscripciune*, în loc de *inscripție*. El scrie „asvîrlire sau *proiepciune* (projectio)" (I, 8). De asemenea, I. Rus propune să se zică *răşidință*, *simplătate*, *provință*, *ospătate*[16]. Cuvîntul *materie* are la I. Rus forma *mătării* (I, 96), iar *magazin* apare sub forma *măgăzin* (BC, 390). De asemenea, el scrie *comîndă* (I, 196). Unele cuvinte noi, însă, precizează I. Rus, le-a lăsat „neaduse la forma românească", cum ar fi *constituție*, *răvoluție*, *răligie*[17]. Despre aceste forme, autorul adaugă că „de să va zice *i*, dinainte de *e* de pe urmă, lung, nu vor să fie contra formelor românești"[18], ceea ce înseamnă că vocala *i* trebuie rostită distinct şi nu ca făcînd parte dintr-un diftong *ie*. Este interesant cum adaptează el, în special, adjectivele derivate de la nume geografice[19]. I Rus caută să dea acestora o formă unitară, identică. Probabil prin analogie cu *românesc/românească*, el scrie, de exemplu, Rusia *europească* (III, 3), Turcia *asiască* (III, 9), sistema *indească* (III, 8), sistema *urălească* (III, 9), arhipelagul *indesc* (III, 9), mările *iaponească*, *hinezască* (III, 13), *prusască* (II, 87), imperiul *iaponesc* (III, 143), viță *marjolească* (III, 107) etc. Dar şi alte categorii de adjective au forme similare, ca : institutele *ştiințești* (I, 198), seminarele *teologești* (I, 198).

În scrisul lui I . Rus apar şi unele cuvinte cu circulație în Transilvania, ca *glajă*, *oblu* (II, 93), *modru* (BC, 390), dar este respins un cuvînt local ca *ciurdă* (I, XVI). În loc de *nisip*, I. Rus foloseşte termenul *arină*: „fierbintea *arină* din unele deşărturi a Africii" (I, 52); „pămîntul ... e *arinos*" (II, 91). De asemenea, pentru *zăpadă*, foloseşte termenul *nea* (I, 116). Cuvîntul *mişel* este utilizat cu sensul vechi, de „sărac", ca în exemplul : „Finanțele Holandei se află în stare *mişea*" (II, 129). Cuvîntul *nutreț* este utilizat şi cu înțelesul de „hrană a oamenilor"; „la islandezi", scrie I. Rus, „*nutrețul* constă mai mare parte din *vegetătoare*" (II, 149), adică din vegetale. În corespondență utilizează şi forma *a aiepta*, obişnuită pe atunci în Transilvania : „*aieptezi* a să mai slobosi încă o înştiințare" (BC, 388).

Multe cuvinte, mai ales verbe, care se întrebuințează cu prefix, la Ioan Rus apar fără prefix : „pămîntul se *copere* cu un număr mare de plînte streine în alte părți a Europei" (I, 116); „cunoştințe *gătitoare*" (I, 1), în loc de *pregătitoare;* „clima e mai *stîmpărată*" (I, 111), adică „temperată"; „s-au *plinit* lucrul" (II, 125); „*ducătoriul* acestei cărți" (BC, 366); „iaponii se văd a fi ceva *mestecătură*" (III, 144).

În ce priveşte sintaxa, notăm că, în construcțiile cu *nici*, negația nu este reluată : „nice un popor din lume au întrecut pe englez" (II, 144); „încă nice din Ardeal am căpătat de la toți" (BC, 388); „literatura românească nicăirea s-au pornit cu atîta rîvnă" (BC, 386).

---

[16] Ioan Rus, *op. cit.*, vol. I, p. XVIII.

[17] *Op. cit.*, vol. I, p. XIX.

[18] *Op. cit.*, vol. I, p. XIX.

[19] Într-o scrisoare, autorul recunoaşte dificultățile întîmpinate în formarea adjectivelor din nume proprii, pe care le-a scris după pronunțare, fiind nevoit, uneori, „a băga pe *ö* şi pe *ü* a ungurilor" (BC, 388).

În concluzie, chiar dacă evoluția ulterioară a limbii literare nu avea să accepte analogismul, lucrarea de geografie a lui Ioan Rus reprezintă, fără îndoială, un efort remarcabil pentru a forma o limbă aptă să exprime noțiuni științifice într-o vreme cînd se purtau discuții aprinse în jurul problemei unificării limbii literare, iar unii oameni de știință unguri contestau posibilitățile românilor ardeleni, așa cum arată în prefață, combătîndu-i, autorul, de a exprima în limba română idei științifice. Deși în ortografie a optat pentru principiul supunerii la uzul local, prin atitudinea față de introducerea cuvintelor noi I. Rus se integrează în tendințele raționaliste ce s-au manifestat în secolul trecut.

Iunie 1980

București, Piața Națiunile Unite nr. 3–5

PODULLUNG. UN TOPONIM DIN HARTA MOLDOVEI A LUI D. CANTEMIR

DE

MIRCEA CIUBOTARU

Cercetătorul istoriei şi toponimiei ţinutului Vaslui este surprins, privind hărţile Moldovei din secolul al XVIII-lea, de existenţa unui sat pe valea Bîrladului, spre izvoare : Podullung. Localitatea apare în harta din ediţia olandeză a *Descrierii Moldovei* (1737) [1], în cele două copii ale hărţii originale executate de J. B. d'Anville [2], în harta din ediţia germană a lucrării lui D. Cantemir (Büsching, 1771) [3], în alte hărţi care au avut ca sursă, directă sau indirectă, harta originală, încă nedescoperită, a principelui moldovean, tipărite la Augsburg, în 1796, de Tobie Conrad Lotter [4], la Veneţia, în 1777, de P. Santini [5], la Roma, în 1788 [6].

În copia cea mai fidelă, a lui d'Anville, publicată în 1928 de P. P. Panaitescu, sînt indicate în bazinul superior al Bîrladului satele Buhăeşti, Negreşti, Todireşti, Girieşti (corect, Grieşti), Dumeşti (Vechi), Podullung, Guaneşti [7], Pîncesti. În harta cea mai săracă (Büsching) rămîne doar Podullung. Desigur, selectarea toponimelor într-o copie sau alta s-a făcut după criterii greu de precizat, dar este interesantă înregistrarea de către D. Cantemir a acestei localităţi, în timp ce îi sînt necunoscute sate vechi şi mari : Vultureşti, Băceşti, Tansa, Suhuleţ etc.

Ce era, aşadar, *Podullung?* Documentele istorice nu sînt generoase în informaţii relative la acest toponim, dar două acte pe care le invocăm mai jos lămuresc suficient problema.

La 10 iulie 1692, Constantin vodă Cantemir, la cererea lui Andronic cămărăşul, trimite pe Constantin Bantăş, vornic de poartă, să hotărască părţile de moşie ale solicitantului de la Mălineşti, pe apa Bîrlăzelului, ţinutul Vaslui, cumpărate de la răzeşi. În hotarele stabilite apar : Armăşeni, Bîrlad, matca Iazerului vechi, Ecuşeni, Gărcini, *podul Lungului*, Ţibăneştii (Buhlii), Băceşti [8].

---

[1] Descoperită şi prezentată de G. Vâlsan în *Harta Moldovei de D. Cantemir*, în *Analele Academiei Române*, Mem. Secţ. Ist., VI, 1926, planşa I.

[2] *Ibidem*, planşa II, şi P. P. Panaitescu, *Contribuţii la opera geografică a lui D. Cantemir*, în *Analele Academiei Române*, Mem. Secţ. Ist., VIII, 1928.

[3] D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973, p. 106.

[4] Arhivele Statului Iaşi, Hărţi şi planuri, nr. 389.

[5] Arhivele Statului Iaşi, Hărţi şi planuri, nr. 373.

[6] Arhivele Statului Iaşi, Hărţi şi planuri, nr. 2425.

[7] *Guaneşti* este o transcriere deformată a numelui unui sat care apare numai în cele două copii ale lui d'Anville. Poziţia pe hartă şi asemănarea grafică a numelor indică satul Crăieşti, judeţul Neamţ.

[8] *Catalogul documentelor moldoveneşti*, IV, 1970, doc. nr. 1485.

Într-o hotarnică din 5 august 1746 citim : „am mers la satul Armășeanii și la Vale ce să cheamă Răngoaia, care moșie sînt pe apa Bârlăzălului, la *Podul Lungului*, ot ținutul Vasluiului, care acele moșii sînt cumpărătură dumisale Aristarh vel spătar de la Nastasiia femeia Sandului, ficiorul lui Iliia Lungului, nepotul Lungului armaș, ... care aceste moșie au fost și Lungului armașul cumpărătură cu zapisă de mărturii și cu ispisoc de întăritură de la răposatul domn Vasile vodă din văleat 7154 mart 15 ..." [9].

Constatăm că în toate hărțile toponimul este *Podullung*, iar în actele vechi *podul (Podul) Lungului*. Este implicat în apariția acestui nume un cunoscut boier din documentele veacului al XVII-lea : Carp Lungul, armaș în timpul domniei lui Vasile Lupu, fiu al lui Gavril Lungul din Olășei (sat, dispărut, la nord de Cotic, comuna Todirești, județul Vaslui). Prenumele armașului va deveni numele familiei Carp, stăpînii de la Țibănești, județul Iași. Carp Lungul cumpără pămînturi din Armășeni și pe valea Rîngoaiei în 1625 [10] și 1646 [11]. Atunci va fi făcut el un pod peste Bîrlad, pe șesul dintre Dumeștii Noi și Băcești, menționat dealtfel în hotarnica de mai sus : „... pînă la capul podului ce este peste Bîrlăzel" [12]. Într-o vreme cînd pîraiele și rîurile se treceau prin vaduri, un pod era un reper important pentru o zonă întinsă, fapt ce explică și mențiunea din 1746. Adesea, lîngă astfel de poduri se dezvoltau așezări, unele vaduri comerciale vestite. Cunoaștem astăzi aproape 60 de localități, unele desființate [13], al căror nume atestă o asemenea vecinătate sau chiar origine.

D. Cantemir cartografiază Podullung ca sat, în apropiere de Dumeștii (Vechi), deși nici un document nu-l amintește ca localitate. Va fi fost aici, în jurul anului 1700, o mică și provizorie așezare, cunoscută însă pentru vecinătatea cu un important pod? Răspundem negativ, știind deja că harta cuprinde și alte erori de aceeași natură. Astăzi în zona vechiului pod, fără îndoială de lemn, este activ toponimul *Podu' Nalt*, care desemnează locul și grupul de case din marginea satului Dumeștii Noi, spre Băcești, între podurile peste pîraiele Gîrbovăț (Dagîța) și Fundătura (Crăiești) [14]. Albia acestor pîraie, ca și aceea a Bîrladului, este aici adîncă și impune poduri înalte [15]. Podul Lungului, care nu poate fi identificat, era în apropiere, peste Bîrlad.

---

[9] Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, IV, 2, Iași, 1915, p. 70.

[10] *Ibidem*, p. 71.

[11] *Catalogul documentelor moldovenești*, II, 1959, doc. nr. 1857, datat 25 martie 1646. Este ispisocul de întăritură de la Vasile vodă din văleat 7154 mart 15 (sic !), invocat în 1746.

[12] Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. 74.

[13] I. Iordan, P. Gâștescu, D. I. Oancea, *Indicatorul localităților din România*, București, 1974, p. 203—204.

[14] Informatori : Lefter Gheorghe, 81 ani, cu gospodăria în acest loc ; Butnaru Costache, 77 ani, din Dumeștii Noi ; Străjeru Toader, 77 ani, din Dumeștii Vechi.

[15] În ținutul Vaslui toponimul *Podul Înalt (Podu' Nalt, Podu' Nant)* era frecvent. Grigore Ureche localiza bătălia cu turcii, din 10 ianuarie 1475, la Podul Înalt. Podul de piatră de la Cănțălărești, comuna Ștefan cel Mare, construit între anii 1635—1636 de hatmanul Gavril Coci, atribuit prin tradiție marelui voievod, este numit astăzi *Podu' Nalt*, ca și în documente vechi : „satul Cantirești...la cel Pod Înalt", *Catalogul documentelor moldovenești*, Supliment I, 1975, doc. nr. 879, 1668 noiembrie 13 ; „Podul Înalt", *ibidem*, doc. nr. 1018, 1693 august 18 ; *ibidem*, III, 1968, doc. nr. 1706, 1668 noiembrie 15 ; Theodor Codrescu, *Uricarul*, XXIII, Iași, 1895, p. 391. C. Chiriță, *Dicționar geografic al județului Vaslui*, București, 1889, p. 165, semnala un Pod Înalt lîngă Scînteia, pe Rebricea.

Se pune o întrebare firească : de unde putea să aibă D. Cantemir informaţia despre acest pod, dacă presupunem că în scurtele sale şederi în Moldova nu va fi avut răgazul să străbată şi valea Bîrladului superior? Informatorii erau, desigur, boieri din ţinuturile Moldovei, prieteni şi tovarăşi de pribegie în Rusia, poate chiar şi rude, ca acest Constantin Bantăş care hotărniceşte la Mălineşti, în 1692. Mama geografului era Ana Bantăş, soră cu Mihalache şi Andrei Bantăş, cluceri, şi, probabil, rudă cu Constantin Bantăş, vornicul de poartă, sau cu omonimul său din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, pîrcălab de Neamţ.

Podullung este un toponim interesant sub mai multe aspecte. El este, în primul rînd, o dovadă că toate hărţile în care apare sînt reproduceri, mai mult sau mai puţin fidele, ale hărţii lui D. Cantemir. În lucrările cartografice mai noi, de la sfîrşitul veacului al XVIII-lea şi începutul secolului următor, executate de topografi austrieci şi ruşi, mai precise şi mai bogate, numele nu mai există tocmai fiindcă, lîngă pod, nu era o aşezare.

Remarcăm, apoi, grafia numelui, cu articolul hotărît (Podul), trădînd pronunţia literară a învăţatului, care era conştient de formele populare şi dialectale ale multor cuvinte şi care abordează chiar problema articolului în capitolul *Despre limba moldovenilor* din *Descrierea Moldovei*.

Toponimul este un exemplu caracteristic de „mascare" a originii antroponimice prin schimbarea categoriei gramaticale : substantivul *Lungului* redevine adjectiv, fenomen favorizat de genitivul cu articol postpus. Se poate invoca şi etimologia populară, numele armaşului fiind, peste aproape un veac de la construirea podului, confundat cu un adjectiv calificativ (pod *lung*).

Se mai poate formula şi ipoteza că D. Cantemir cunoştea forma originară a toponimului (*Podul Lungului*), pe care a abreviat-o pentru economia spaţiului cartografic. Descoperim în copia mai completă a lui d'Anville grafia asemănătoare a unui alt toponim a cărui origine antroponimică era evidentă : *Podulleloae* (*Podu Leloaei*, azi *Podu Iloaiei*, judeţul Iaşi).

Podullung este un nume în aparenţă fără complicaţii, în fapt un exemplu de dificultate şi un avertisment asupra modului precaut şi riguros în care trebuie abordate problemele toponimiei.

Octombrie 1980

Liceul industrial Negreşti
Judeţul Vaslui

DIN NOU DESPRE *STRUGURE*

DE

ADRIANA IONESCU

Într-un recent articol [1], ocupîndu-se de etimologia lui *strugur(e)*, I. Nuță ajunge la concluzia că acesta este un singular refăcut din *struguri*, plural al unui substantiv neutru *strug* „tulpină tîrîtoare, rug" [2], cu numeroase apariții atît în româna veche, cît și în româna contemporană [3].

La prima vedere, ipoteza pare plauzibilă, dar ea nu rezistă unei cercetări mai atente. Explicarea lui *strugure* ca singular masculin refăcut dintr-un **plural neutru** nu poate fi acceptată decît dacă dispunem de atestări sigure ale acestui plural [4]. Autorul citat afirmă că, în româna veche, *strug* ar fi avut două forme de plural, *strugi* și *struguri*, de unde decurge că existau, de fapt, două substantive de genuri diferite : *strug, strugi*, masculin, întocmai ca în româna actuală, și *strug, struguri* — neutru (desinența de pl. *-uri* este specifică neutrului). I. Nuță nu dă însă nici un exemplu concludent în care *struguri* ar putea fi interpretat ca plural în *-uri* al unui neutru *strug* „tulpină tîrîtoare, rug". În toate citatele aduse de autor în sprijinul ipotezei sale, *struguri* nu apare decît cu sensul „fructul viței-de-vie", fiind deci pluralul în *-i* al unui masculin *strugure*, la fel ca în româna contemporană. Că *struguri* este un plural masculin și nu neutru o dovedește și articularea *strugurii*, cu articolul enclitic *-i*, caracteristic masculinului (dacă *struguri* ar fi fost într-adevăr pluralul neutrului *strug*, forma articulată trebuia să fie *strugurile)*.

Faptul că primele și cele mai multe atestări ale cuvîntului sînt la plural — I. Nuță invocă această situație în sprijinul părerii sale — nu are importanța ce i se acordă, deoarece toate aceste atestări sînt la masculin, iar folosirea numelor de fructe la plural nu este un fapt singular, caracteristic pentru *strugure*. Nici numele celorlalte fructe nu sînt folosite de obicei la singular, mai ales cînd e vorba de fructe mici (nu spunem : „Am cumpărat o coacăză", ci „Am cumpărat coacăze" etc. ...).

Dacă *strug* apare și cu sensul „fructul viței-de-vie" nu înseamnă că, inițial, a avut și sensul acesta, așa cum crede I. Nuță. Ne aflăm în fața unui simplu caz de metonimie : întregul (planta) pentru parte (fruct).

Prin urmare, ipoteza lui I. Nuță este departe de a fi demonstrată. În stabilirea unei etimologii, mai ales în cazul cuvintelor de substrat,

---

[1] Ion Nuță, *Un cuvînt de origine autohtonă:* ***strugur(e)***, LR, XXVIII, 1979, 5, p. 505—509.

[2] Părerea că *strugure* este un singular refăcut de la plural a fost susținută de S. Pușcariu, DR, VI, p. 310 (pornind însă de la un **sturugură*<*stură* + **ugură* <lat. **uvula*, cu *v*>*g* înainte de *u)* și de Vl. Georgiev, RRL, X, 1965, p. 79, *Lingvistica balcanică și limba română*, București, 1968, p. 17—18, care admite însă o rădăcină autohtonă **srāg- ulo-*.

[3] În articolul menționat, I. Nuță interpretează eronat afirmația noastră despre atestarea lui *strug:* „atestat în DLRM" nu înseamnă „atestat *numai* (s.ns.) în DLRM", cum citează, greșit, autorul.

[4] De exemplu, cazul lui *ram, ramuri*, care a dat naștere singularului *ramură*, păstrîndu-și însă și forma de neutru, ceea ce nu se întîmplă cu *strug*.

simpla afirmare a unei păreri ce nu ţine seama de toate aspectele cuvîntului (fonetic, semantic, morfologic) nu poate convinge. Este imposibil să se ajungă la un rezultat cît de cît concludent, dacă nu se are în vedere, în acelaşi timp, încadrarea cuvîntului în plan mai larg indo-european, comparîndu-l, în primul rînd, cu albaneza.

Rămînem, deci, la părerea că *strugure* este moştenit din daco-moesiană, unde era un derivat de la *strug*, creat cu sufixul autohton *-*ulē(s)* [5]. Ipoteza este întărită de paralelismul dintre rom. *strugure* şi alb. *shtrudhull* „fragola", care nu poate fi interpretat ca o formă de singular refăcută de la plural, ci este, neîndoielnic, un derivat cu sufixul *-ull* [6] (corespondent al rom. *-ure*) de la aceeaşi bază indo-europeană care apare în *strug*. Existenţa lui *strug* şi a lui *strugure* în română arată că, la fel ca în albaneză, cuvintele româneşti de provenienţă autohtonă se pot grupa în familii, ipoteza „izolării" lor în română fiind astfel infirmată.

Februarie 1980

Facultatea de limba şi literatura română
Bucureşti, str. Edgar Quinet 5—7

[5] Vezi articolul nostru *The Romanian Substratum Suffix* **-ure,** în *Actele Congresului al II-lea de tracologie*, Bucureşti, 1976 (sub tipar).

[6] Al. Xhuvani, E. Çabej, *Prapashtesat e gjuhës shqipe*, Tiranë, 1962, p. 101–102.

FITONIMIA. UN ASPECT LEXICOGENETIC PARTICULAR

DE

C. SĂNDULESCU

Se ştie că poporul făureşte nume sugestive de plante recurgînd adeseori la comparaţie în aprecierea înfăţişării exterioare : *rochiţa rîndunicii, coada calului, lumînărica* sînt trei exemple din numeroasele fitonime populare întemeiate lexicogenetic pe asemănarea formală destul de relativă, rod al unei vaste puteri de imaginaţie. Capacitatea de plăsmuire a numelor de plante apare foarte extinsă, nu numai la poporul român. Ne vom limita mai departe la discutarea foarte pe scurt a unui aspect genetic particular în fitonimie, şi anume acela care priveşte utilizarea curentă empirică a plantei pe plan gospodăresc, alimentar şi medical de către omul din popor. Studiul atent dirijat din acest punct de vedere practic poate duce după părerea noastră la unele concluzii instructive de ordin semantic lexicogenetic, în care se află implicate şi elemente interesante etnologice şi etnopsihologice.

Ne vom ocupa mai departe de faptul particular că unele fitonime se întemeiază pe simpla observaţie îndelungată populară cu privire la animalele care consumă instinctiv în scop terapeutic anumite plante, mai precis anumite părţi ale plantei. Această constatare ni se pare demnă de investigaţie directă, ştiinţifică, atît pe planul practic zoomedical, cît şi pe cel lexicogenetic al fitonimiei populare. Să dăm cîteva exemple. Este cunoscut faptul că planta numită regional *Cireaşa lupului (Atropa belladonna)* a fost numită astfel pe baza credinţei, după opinia noastră pozitivă, că lupul care suferă de dureri gastrice sau de altă natură caută şi consumă fructul acestei plante dotat cu bine ştiute virtuţi analgezice ; evident, aşa cum am spus, faptul se petrece instinctiv, dar nu mai puţin dirijat legitim, eventual şi în ce priveşte aspectul său posologic (doza ingerată).

Un al doilea exemplu instructiv de aceeaşi natură lexicosemantică ni-l oferă planta comună, cu rădăcini lungi şi bine implantate, numită popular *pir (Agropyrum repens)*; despre ea se spune că ar fi ingerată de cîinii cu tulburări digestive. Scriitorul latin Pliniu cel bătrîn atestă el însuşi vechimea acestei observaţii empirice populare, eventual anterioare cu mult epocii sale. În cartea XXV, capitolul al 51-lea din opera enciclopedică *Naturalis Historia* scrie despre pir, pe care îl numeşte „iarba cîinilor", că este mîncat de animalele atît de credincioase omului „pentru a îndepărta greaţa", prin aceasta înţelegîndu-se „tulburările gastrointestinale") : *fastidium deducunt canes herba canaria.* Nu vom comenta mai mult conţinutul acestui pasaj din *Istoria naturală*, ci vom aminti numai că o specie a plantei poartă denumirea ştiinţifică *Agropyrum caninum* şi mai ales că în limba franceză pirul, care face parte din vasta familie a gramineelor, se numeşte în mod semnificativ *chiendent.*

O plantă bine cunoscută în popor datorită aplicaţiilor sale medicale este *măselariţa* (ştiinţific : *Hyoscyamus niger*). Folosită în anume condiţii

indicate practic, empiric planta avea o acțiune analgezică explicabilă în durerile de dinți („măsele"). Cu privire la această plantă curent folosită în farmacologie ne limităm la a semnala faptul de ordin lingvistic că denumirea grecească *hyoscyamus* reprezintă un substantiv compus al cărui înțeles este „boaba" sau „fasolea porcului" (ὗς, genitiv ὑός „porc" și κύαμος, „fasole, boabă"). În acest fapt aflăm de asemenea implicată observația populară străveche efectuată cu deosebire de către îngrijitorii de animale; păstorii în general, pădurarii, vînătorii sînt prin însăși ocupația lor meniți să posede unele cunoștințe de botanică farmaceutică.

Citățm un alt exemplu instructiv din domeniul fitonimiei lexicogenetice pe care îl cercetăm. *Helleborus* este o plantă cu întrebuințări multiple terapeutice, azi aproape exclusiv în medicina veterinară empirică. Cunoscută în popor sub numele de *spînz*, a fost utilizată de foarte multă vreme și la multe popoare ca un mijloc de tratament al unor boli infecțioase la cai și porci, reprezentînd o aplicare populară a metodei științifice denumite „abcesul de fixație", azi înlocuită firește prin mijloace moderne mai eficace. Semnalăm faptul că fitonimul grec *helleboros* are înțelesul concret de „plantă mîncată de cerbi" (ἔλλός, cerb tînăr, și verbul βιβρώσκω „a mînca", sens restrîns la animale, ca germ. *fressen*). Ar fi desigur greu să stabilim o relație fermă între fitonimul popular grec și faptul presupus al consumului eventual al plantei de către cerbi, dar socotim utilă semnalarea aspectului semantic în cadrul denumirilor de plante cu certe proprietăți terapeutice. Adăugăm că spînzului i se spune în limba italiană *elleboro* (influență de obîrșie sud-italiană? Grecia Mare?), dar și *cavolo di lupo* „varza lupului", fitonim popular analizabil pe linia cercetării noastre.

Încheiem aceste note filologic-lingvistice cu o ultimă observație. Autorul latin amintit, Pliniu, citează numeroase alte exemple de plante care ar fi consumate instinctiv de cele mai variate specii zoologice : elefant, cerb, felurite păsări, broască țestoasă etc. Informațiile acestui fertil autor, care a cules date din cele mai diverse izvoare, se cuvin de bună seamă a fi considerate critic. Ne referim mai ales la cele privitoare la consumul plantelor de către animalele bolnave, vezi *Naturalis Historia* (VIII 41). Menționăm pentru interesul lingvistic (semantic) și medical relatarea în legătură cu rîndunicile, care folosesc planta *chelidonia*, o ranunculacee, spre a-și vindeca puii de afecțiuni oculare : *chelidoniam visui saluberrimam hirundines monstravere, vexatis pullorum oculis medentes* „rîndunicile au dovedit că planta chelidonia este foarte sănătoasă pentru vedere, vindecînd ochii lezați ai puilor" (*Naturalis Historia* VIII 45). Noi înclinăm să acordăm credit acestui fapt de străveche empirie și să-l considerăm în orice caz demn de luat în discuție. Adăugăm că în grecește rîndunică se spune *chelidon*, o cunoscută legendă a acestui popor punînd în legătură înflorirea plantei cu sosirea rîndunicilor și a primăverii, ceea ce ar explica în alt mod fitonimul în cauză, fără a diminua importanța relatării lui Pliniu.

Interesul de ordin semantic lexicologic evident mai ales în cercetarea comparativ fitonimică rezultă, cu rezervele indicate, din exemplele expuse în aceste scurte observații.

Martie 1980 *București, str. Dr. Clunet 8*

UN NOU ELEMENT DE COMPUNERE : *MONDO-*

DE

LUIZA SECHE

În rîndurile ce urmează ne vom ocupa de un segment formativ, deocamdată destul de slab reprezentat în limba română, dar care, datorită conținutului său semantic legat de mișcarea socio-culturală cu caracter internațional, ar putea deveni, în următorii ani, mai productiv.

Este vorba de ***mondo-*** (<fr. *monde*), neînregistrat în lista de cuvinte a nici unui dicționar românesc [1] sau străin și nici în tratatul de formare a cuvintelor, apărut în 1970 [2]. Element de compunere neologic, ***mondo-*** a pătruns în limbă împreună cu cuvintele în care poate fi analizat : ***mondoeconomie*** (<fr. *monde-économie* sau, după DEX, ***mondo-*** (<fr. *monde*) + ***economie***), cu sensul „economie mondială", termen tehnic folosit în științele economice, atestat în dicționarele curente M. D. ENC., DEX, DN[3] ; ***mondoviziune*** (<fr. *mondovision*, cu varianta *mondiovision* (LEXIS), cf. *Eurovizion*, *interviziune*, *televiziune*), cu sensul „transmitere în diverse părți ale lumii a unor imagini de televiziune prin intermediul sateliților artificiali", atestat în M.D. ENC. și în DN[3], avînd o mai largă arie de răspîndire datorită faptului că este legat de unul dintre cele mai populare mijloace de comunicare.

Alături de aceste împrumuturi în care poate fi analizat cu ușurință elementul de compunere ***mondo-*** „lume" și după acest model, au apărut, și în cadrul limbii române, cîteva formații lexicale recente : ***Mondo Circ*** SĂPTĂMÎNA CULTURALĂ A CAPITALEI, nr. 539, 1981, 5/3 (și ***Mondo-Circ*** ROMÂNIA LIBERĂ, nr. 11 330, 1981, 2/8) (*mondo-* + *circ*), titlul unui spectacol care se joacă la Circul „București" cu participarea artiștilor români și a unora veniți din întreaga lume. După cum se vede, formația apare nesudată (scrisă cu sau fără liniuță de unire), ceea ce dovedește că procesul de compunere nu este complet încheiat (cf. și *Mondo Cane*, titlul unui film american care a rulat cu cîțiva ani în urmă pe ecranele cinematografelor noastre și *Mondo umano*, rubrică permanentă la săptămînalul FLACĂRA — de exemplu nr. 14, 15, 1981, p. 22 —, ambele formații nesudate) : ***mondodisc*** (<*mondo-* + *disc*) „disc (de muzică ușoară) cu circulație mondială", auzit la radio ; ***mondomuzică*** (<*mondo-* + + *muzică*), titlul unei emisiuni muzicale înscrise în RADIO-TV nr. 38, 1978, 11/2, cf. nr. 8, 1979, 11/2 ; ***mondoramă*** (<*mondo-* + -(*o*)*rama* [3]) „tur de orizont prin lume" : *Mondorama*, rubrică permanentă în publi-

---

[1] În *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, ***mondo-*** este menționat o singură dată, la cuvîntul MONDOECONOMIE, la alineatul care indică etimologia. Ca articol de sine stătător, ***mondo-*** nu figurează însă în acest dicționar.

[2] V. *Formarea cuvintelor în limba română, I. Compunerea*, de Fulvia Ciobanu și Finuța Hasan, 1970, p. 7.

[3] V. Luiza Seche, *-(o)rama*, în LR, XXVII, 1978, nr. 4, p. 339—343.

cația periodică de specialitate VIAȚA ECONOMICĂ (cf. nr. 1/1973, p. 20), *Mondoramă științifică și tehnică*, RADIO-TV nr. 36, 1980, 10/3, cf. nr. 43, 1978, 15/2, nr. 6, 1979, 15/2; ***mondo-sport*** (<*mondo-* + *sport*) „sport pe meridianele lumii", auzit la televiziune, într-un reportaj sportiv-distractiv; ***mondoștiință*** (<*mondo-*+*știință*) „știința pe glob", folosit într-o emisiune cu caracter științific la radio.

Numărul relativ mic al formațiilor românești cu ***mondo-*** dovedește faptul că acest element de compunere este deocamdată slab productiv.

Unele relații sinonimice existente între *cosmos* „lumea care ne înconjură, fără sfîrșit în spațiu și în timp; univers" (DEX) și *lume* „totalitate a celor existente în realitate; univers, cosmos" (ib.) au determinat sinonimia și, implicit, concurența lui ***mondo-*** cu ***cosmo-*** în formațiile *mondoeconomie*, *cosmoeconomie* (cf. DEX, DN[3]). Această sinonimie este însă accidentală, dată fiind diferența semantică dintre ***cosmo-*** „(referitor la) univers, cosmos" și ***mondo-*** „(referitor la) Terra"; cf. și *cosmic* „care ține de cosmos, privitor la cosmos" (DEX) și *mondial* „care aparține lumii întregi, privitor la lumea întreagă; răspîndit, cunoscut în lumea întreagă; care antrenează și interesează lumea întreagă" (ib.). Despre concurența lui ***mondo-*** cu alte elemente de compunere nu avem cunoștință.

Din analiza celor cîteva formații românești compuse cu ***mondo-***, putem conchide că temele la care se atașează sînt substantivele, că respectivele compuse cu el aparțin zonei livrești a vocabularului, că acest element formativ nu concurează cu nici un alt element de compunere și că răspîndirea și productivitatea lui în perspectivă nu prezintă prea mari șanse să devină mai active. Segment formativ de factură neologică, cu toată slaba reprezentare și redusa productivitate, ***mondo-*** trebuie să fie inclus în lista elementelor de compunere românești, capabile să creeze în cadrul vocabularului nostru noi formații lexicale.

Septembrie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret 12

SUBSTRATUL DACO-MOESIAN AL LIMBII ROMÂNE

DE

DAN SLUȘANSCHI

Nici vremea Umanismului, nici, mai apoi, cea a Luminilor nu s-au putut dezbăra cu totul de unele prejudecăți adînc înrădăcinate în mentalitatea omului medieval: cultura poporului și adîncurile vechimii au rămas lungă vreme învăluite în ceața orgoliului, a tradiției și a ignoranței.

A doua jumătate a veacului trecut, prin dezvoltarea fără precedent a științelor umaniste, nu a pregetat să curme asemenea divagații, întemeind pe baze ferme cercetarea metodică a etnogenezei populațiilor din ținuturile carpato-dunărene. Sub raportul studierii limbii, un mare pas înainte l-a constituit închegarea treptată a teoriei **stratului, substratului și suprastratului lingvistic.**

Poartă numele de „strat lingvistic" acel idiom a cărui structură este continuată în esența ei gramaticală și lexicală în vorbirea populației dintr-o zonă dată, în decursul unei perioade anumite: stratul lingvistic al românei îl formează **latina populară**, a cărei structură esențială este dusă neîntrerupt mai departe, pînă astăzi, de vorbirea poporului din ținuturile carpato-dunărene.

Poartă denumirea de „suprastrat lingvistic" acel idiom adus ulterior de venirea unei noi populații, peste un anumit strat lingvistic — care își păstrează însă identitatea —, împregnîndu-l pe acesta din urmă, în urma unui contact de oarecare durată, cu elemente lexicale și tipare sintactice proprii: astfel, româna cunoaște numeroase împrumuturi slave, turcice, maghiare, grecești etc. Asemenea împrumuturi îmbogățesc în timp inventarul de forme și expresii al stratului, dar nu sînt de natură să-i afecteze decît în foarte mică măsură **sistemul** fonologic și morfologic.

Un loc aparte îl ocupă „substratul lingvistic", adică idiomul peste care s-a suprapus cîndva stratul lingvistic, adus la un moment istoric dat de o nouă populație. Limba înfrîntă într-un conflict de cultură, civilizație materială și autoritate oficială nu iese din uz decît în decurs de mai multe generații, impregnînd la rîndul ei idiomul-strat cu proprii obiceiuri de pronunțare, cuvinte din arii tipice de vocabular și tipare sintactice aparte. Strict vorbind, elementele luate din substrat sînt tot împrumuturi, dar preluarea lor **primară** le dă statutul privilegiat al unor forme supuse aceloraşi evoluții ulterioare, ca și acelea suferite de toate elementele stratului dat: vorbele dacilor, odată definitiv intrate în latina vorbită din Carpați pînă în Balcani, sînt tratate la fel ca oricare dintre cuvintele uzuale ale latinei populare.

Problema cea mare a lingvistului este aceea a identificării corecte a elementelor de substrat, cu atît mai mult, cu cît, îndeobște, idiomul-substrat este unul puțin sau mai deloc cunoscut. În condițiile în care

atestările antice referitoare la limba daco-geților (ca și la cea a tracilor din sud) sînt foarte puțin edificatoare, ele neatingînd nici vocabularul de bază, nici sistemul gramatical propriu-zis al acestora, primul demers al identificării formelor de substrat din română nu poate fi decît unul **negativ**: au șanse de a proveni din substrat acele elemente care în mod cert nu provin dintr-o altă limbă (strat sau suprastrat), care să ne fie binecunoscută (în speță, din latină, apoi din slavă, maghiară, dialecte turcice, germanice ș.c.l.).

Urmarea acestei căi de cercetare a scos la iveală încă din primele decenii de studiu un paralelism demn de toată atenția: o bună parte dintre cuvintele susceptibile de a fi de substrat — în jur de 80 la număr [1] — au replici perfecte sau foarte apropiate în dialectele limbii albaneze. Prima reacție — moștenire subconștientă a unei greșite imagini asupra spiritualității românești, văzută ca „primitoare universală" — a fost aceea de a socoti aceste paralelisme ca tot atîtea împrumuturi luate de română din albaneză, mai ales că, pentru adepții credincioși ai teoriei lui Roessler, ipoteza împrumutului era cu deosebire convenabilă, conform ei teritoriul de formare al limbii române fiind necesarmente unul sud-dunărean.

O privire atentă asupra istoriei limbii albaneze în raport cu cea a limbii române arată însă următoarele: pe cînd româna are ca **substrat** idiomul autohton daco-moesian și ca strat latina populară, albaneza are ca **strat** daco-moesiana (sau un dialect foarte apropiat de aceasta) și ca suprastrat latina. Nu este deci de mirare că relictele de substrat din română au paralele vii, analizabile și cu sensuri bogate în albaneză: de pildă rom. *viezure*, cuvînt izolat, dar alb. *vjedh-ullë*, clar derivat de la vb. *vjedh-* „a fura"; rom. *moș*, fără etimologie clară, dar alb. *moshë*<**mot-shë*, „vîrstă", de la *mot* „an" ș.a.m.d. [2] Aceste paralelisme, explicabile mereu doar în perspectiva reconstrucției interne (pentru proto-albaneză și străromână) nu pot fi deci împrumuturi relativ recente, ci doar continuări circumstanțiate ale idiomului daco-moesian, după cum este vorba despre moșteniri din **strat** (în albaneză) sau despre preluări din **substrat** (în română).

Dar cele aproximativ 80 de cuvinte care au paralele directe în albaneză nu formează decît mănunchiul cel mai cert al formelor de substrat din română. Și alte cuvinte care desemnează noțiuni și acțiuni familiare ale vieții de zi cu zi (îndeosebi ale celei pastorale) pot proveni din substrat, demersul identificării lor analogice devenind unul **pozitiv**. Desigur, dovada este, în acest caz, una mai dificilă. De la coroborarea nemijlocită cu sprijinul unei limbi indo-europene moderne — albaneza — care descinde de-a dreptul din daco-moesiană (sau dintr-o rudă foarte apropiată a ei), comparația cu alte limbi i.e. trebuie extinsă și la alte idiomuri, mai depărtate ca grad de înrudire, cum sînt cele din grupul baltic, din cel slav, din cel iranic ș.a.m.d. Prin acest procedeu, ținînd mereu seama de

[1] Asupra listei probabile a cuvintelor paralele cu albaneza, v. *Tratatul de istorie a limbii române*, II, București, 1969, p. 327—354; I. I. Russu, *Elemente autohtone în limba română*, București, 1970 și, mai recent, A. Vraciu, *Limba daco-geților*, Timișoara, 1980, p. 100—171, cu istoricul problemei.

[2] Asupra acestor chestiuni v. Gr. Brîncuș, *Poziția cuvintelor din substrat în ansamblul lexicului românesc*, în LR XXIX, 1980, nr. 5, p. 457—460.

posibilul etimon i.e. comun, au fost deja adăugate, cu grade diferite de probabilitate, între 80 și 100 de cuvinte la fondul de forme probabile de substrat [3].

Aceasta este de fapt calea de urmat mai departe în cercetarea substratului limbii române, prin îmbinarea metodelor și rezultatelor uzuale ale romaniștilor, albaniștilor și slaviștilor cu acelea ale reconstrucției indo-europene propriu-zise. Asemenea studii conjugate, în cea mai bună tradiție a lui B. P. Hasdeu, sînt de natură să relanseze deopotrivă căutările lexicale și gramaticale ale româniștilor, îmbinînd strîns căutările folcloristice cu demersul analizei structurilor lingvistice.

Ansamblul cercetărilor la care ne referim acoperă așadar toată aria istoriei culturii românești, pentru că acesta este, așa cum a dovedit deja P. P. Panaitescu, cadrul firesc al dezvoltării anevoioaselor cercetări închinate substratului. Acestea din urmă sînt cu atît mai dificile, cu cît, adesea, elementele de substrat au fost asimilate prin analogie de vorbitorii de limbă latină și apoi și de slavii sosiți mai tîrziu, mai ales atunci cînd anumite coincidențe de sens se pretau la aproximarea formei sonore. Iată două cazuri grăitoare de „subducere" și respectiv de „dublare" prin elemente de substrat :

— Din i.e. **merg-* latina a moștenit verbul *mergo*, dar cu o notabilă restrîngere de sens : „a (se) scufunda" ; de aici vine, sub raport formal, paradigma rom. *a merge*, al cărui sens nu se potrivește însă nicicum cu cel al verbului latin. Trecînd peste explicațiile — unele poetice, altele inepte — căutate fără perspectiva indo-europeană a problemei, vom constata că, atîta vreme cît sanscrita avea un verb *mārg-* „a căuta, a umbla (după ceva)" și un substantiv *mārga-* „drum", cît armeana are un *meržem* „a se îndepărta", iar albaneza un *mërgo(n)j* cu același sens, putem reconstrui cu ușurință pentru daco-moesiană un **marg-* cu înțelesul „a se îndepărta, a se duce", care, primind prin suprapunere paradigma lat. *mergo*, i-a furnizat acestuia sensul său propriu.

— Atestările antice daco-moesiene ne fac să bănuim o apropiere relativ strînsă a acestui idiom de limbile baltice, apoi, mai la distanță, de grupul slav. Ținînd deci seama de suprastratul slav primit în a doua jumătate a mileniului I e.n. de către daco-română, nu ne vom mira aflînd și astăzi dublete românești, adică unele cuvinte cu sens și formă relativ apropiate, dar de origine diferită, cum sînt *căpută* (de substrat) și *copită* (din v.sl. *kopyto*), sau *măgură* (de substrat) și *moghilă* (>*movilă*, din v.sl. *mogyla*). De asemenea, formele de tip *daltă*, *baltă*, *gard*, cu fonetism neașteptat pentru cel ce le socotește împrumuturi slave, își află de îndată explicația în cadrul elementelor de substrat, ca reflexe paralele, dar particulare, ale acelorași radicale indo-europene : **dhelbh-to-*, cf. v. prus. *dalptan* ; **bhol-to-*, cf. alb. *baltë* ; **ghordh-*, cf. alb. *garth*, *gardhi* și lit. *gařdas*.

Mersul înainte al cercetării științifice a substratului limbii române depinde, după cum se vede, de formarea unei echipe interdisciplinare de romaniști, de slaviști, de indo-europeniști, dar și de folcloriști și de isto-

[3] Cf. TILR, II, 1969, p. 354—356 și mai ales I. I. Russu, 1970, p. 91—101. Citām, spre exemplificare *(a) adiia*, *(a) ameți*, *(a) arunca*, *(a) băga*, *băiat*, *copil*, *genune*, *gînd*, *(a) lepăda*, *(a) răbda*, *(a) rezema*, *strugure*, *urdă*, *viscol*, pe lîngă de mult acceptatele *borț*, *brînză*, *burtă*, *doină*, *stînă*.

rici, versați în istoria culturilor și a limbilor balcanice, precum și în stăpînirea metodei comparativ-istorice. Nu este deci suficient să ne transformăm în postulat dorința ca toate cele peste patru mii de cuvinte (despre care dicționarele mărturisesc cu prudență că nu au încă o explicație etimologică probabilă) să aparțină de-a dreptul și neapărat fondului moștenit de la daco-geți, cum s-a procedat în repetate rînduri, în anii de pe urmă.

Înainte de toate, în acest domeniu, cercetarea nu progresează direct și pe numere mari, cu ridicata, cum ne-am obișnuit din tehnica sau din comerțul modern, ci fiecare unitate este greu cîștigată, într-o înaintare bazată pe compararea unui imens material de fapte în lumina logicii probabilităților, nu fără șovăieli și reveniri, ba chiar rătăciri și erori. Esențialul este însă ca în acest costisitor progres al științei să nu fie admisă intervenția profitoare a unor renăscute prejudecăți, care nu au cum să ducă decît la nefolositoare dialoguri de surzi, în lipsa criteriilor argumentării științifice.

Apoi, pentru a lua o comparație din biologie, dacă la începuturile paleontologiei am fi avut în față un set de 4 000 de fosile necunoscute, ne-am fi repezit oare să declarăm că toate sînt, să zicem, din familia trilobiților? Atunci de unde brusca idee că tot ce nu este încă explicat în vocabularul românesc ar fi dacic? O asemenea exagerare este tot atît de dăunătoare ca și suspiciunea sistematică împotriva „ipotezei substratului", curentă altădată, în special sub influența personalității lui Ovid Densusianu. Acum însă, sentimentele de pietate firească față de moștenirea strămoșilor daco-geți uneori riscă să devină o piedică irațională în cercetarea luminată a ceea ce ne-a rămas mai prețios de la ei.

În sfîrșit, se cuvine să păstrăm ca un *memento* al întregii activități lingvistice de cercetare a substratului faptul că, indiferent cîte elemente de limbă (cuvinte, morfeme, tipare sintactice) am dovedi cu timpul că se datoresc substratului, rolul acestuia, tot mai clar lămurit în detaliu, rămîne totuși în ansamblu același: el constituie un **afluent lingvistic** însemnat, dar subsumat marelui fluviu al limbii care poartă floarea culturii românești: căci **latinitatea** limbii române este caracterul ei cel mai pregnant și mai de seamă. Trecînd de la factorul major al oricărei culturi, de la limbă, la celelalte domenii ale acesteia, și înainte de toate la artele și meșteșugurile vieții de la țară, la datinile și obiceiurile folclorice, vom putea afla și defini mai bine structuri profunde care își au obîrșia nemijlocită în vechiul fond al culturii daco-getice.

Așadar, aparte, dar conjugată cu cercetarea etnologică, studierea lingvistică a substratului limbii noastre rezervă, cu prețul unei investiții corespunzătoare de resurse materiale, de competență științifică și de neprecupețită muncă, nesperate satisfacții pentru toți cei care se simt cu adevărat leați de istoria neamului românesc.

Martie 1981

Facultatea de limbi străine
București, str. Pitar Moș 7—13

Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca. Manuscrisul Mihail. Ediție de Zamfira Mihail și Paul Mihail. Cuvînt înainte de Ștefan Ștefănescu, București, Litera, 1980, 263 p.

Anul trecut a apărut, la București, *Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca*. Acest titlu este dat de editorii textului: Zamfira Mihail și Paul Mihail, care au utilizat manuscrisul 252, copiat de Ioasaf Luca și păstrat, de la început, în familia Mihail, de unde și „numele" lui de *Manuscrisul „Mihail"*. Comparat cu ms. 253, pe care l-am pus eu la baza ediției din 1955 (și 1959), manuscrisul Mihail prezintă numeroase deosebiri, atît de conținut — acestea sînt cele mai importante, cantitativ și calitativ vorbind —, cît și de limbă. Autorii se ocupă pe larg mai cu seamă de cele dintîi într-o *Notă* foarte amplă. În ce privește deosebirile de limbă, cele cîteva pagini arată că ele există, fără să fie multe și nici esențiale. Dezvoltarea lor se va face într-un studiu special, care ne este făgăduit.

Am crezut că acel eveniment editorial trebuie înregistrat în revista noastră, pentru motivele de ordin științific general, care n-au nevoie să mai fie arătate aici. A intervenit însă și alt considerent, acesta de natură specială. În introducerea la ediția îngrijită de mine am insistat asupra preferinței date de mine manuscrisului 253, pe care l-am reprodus întocmai (cu umplerea lacunelor pe baza altui manuscris). Ediția întocmită de mine este (și a fost, de la început, în intenția mea) o ediție lingvistică. Eu am văzut în cronica lui Neculce un izvor de perfectă încredere pentru cunoașterea limbii noastre așa cum apare ea, printr-un reprezentant autorizat al ei, în secolul al XVIII-lea. Căci ms. 253 are pagini întregi, precum și adaosuri de dimensiuni variabile provenite de la Neculce însuși, scrise de mîna lui, ceea ce, pînă la proba contrară (care, în treacăt zis, nu văd cum s-ar putea aduce), înseamnă că, aproximativ, așa se vorbea româna în Moldova primei jumătăți a secolului amintit de un om cu o instrucțiune modestă (mai mult empirică) și de o bună parte a contemporanilor săi. Manuscrisul Mihail prezintă o importanță aș spune chiar excepțională pentru istorici, pe care îi interesează exclusiv faptele, adică evenimentele, nu expresia lor lingvistică. O importanță asemănătoare au, cel puțin teoretic, și celelalte manuscrise ale cronicii lui Neculce, destul de numeroase, dacă și ele conțin lucruri noi sau diferite față de cele cunoscute din textele deja publicate. Se pare că G. Ștrempel pregătește o ediție totală, în sensul că va utiliza toate sau aproape toate manuscrisele acestei cronici. Cînd planul său se va realiza concret, se va putea întreprinde, cu șanse de succes, și un studiu lingvistic comparativ, menit să înfățișeze mai conform cu realitatea limba română, așa cum se vorbea ea în Moldova secolului al XVIII-lea.

IORGU IORDAN
București, str. Sofia 21

Martie 1981

CORNEL SĂTEANU, *Timp și temporalitate în limba română contemporană*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980, 254 p.

Prin faptul că este o cercetare monografică, sistematică, exhaustivă și modernă, ca metodă, a exprimării ideii de timp în limba română contemporană prin sintagme verbo-adverbiale, lucrarea lui C. Săteanu este, pînă în prezent, singura de acest fel în lingvistica românească și, dealtfel, printre puținele existente în lingvistica internațională.

După ce, în *Introducere*, autorul prezintă succint obiectul cercetării, metoda de lucru și felul cum sînt tratate adverbele de timp și timpurile verbale în clasificările gramaticale, în corpul propriu-zis al lucrării, structurată în trei secțiuni (I. *Expresia lingvistică a ideii de timp*, II. *Distribuția timpurilor verbale în structuri cu adverbele de timp* și III. *Distribuția adverbelor de timp în structuri cu*

timpurile verbale), sînt cercetate funcțional (semantic), distribuțional și statistic elementele celor două sisteme temporale — adverbele de timp și timpurile verbale — și interacțiunea lor (în sintagme verbo-adverbiale), operație efectuată direcționat, dinspre verb spre adverb și dinspre adverb spre verb.

Într-un capitol de *Concluzii*, autorul, reluînd în parte afirmații și date din descrierea organizată pe secțiuni, prezintă sintetic rezultatele cercetării, oferind astfel o imagine de ansamblu asupra specificului exprimării ideii de timp în limba română contemporană, cu afirmații sprijinite pe date statistice.

Un merit deosebit al lucrării lui C. Săteanu îl constituie utilizarea consecventă a analizei cantitative în vederea obținerii unui grad cît mai ridicat de exactitate în aprecierea faptelor de limbă, lucrarea înscriindu-se astfel onorabil și sigur în circuitul unor orientări și tendințe proprii lingvisticii contemporane. Pentru calculul frecvenței, aplicat la un număr total de 3 764 de apariții ale adverbelor de timp în sintagme verbo-adverbiale, autorul s-a folosit, după A. Klum, de formula aproximării normale din cadrul distribuției binominale $\left(100 \times P \pm 100 \frac{P(1-P)}{n} \times 1{,}96\right)$, cu un nivel de încredere fixat la 95%.

În afara *tablourilor distribuționale* (timpuri verbale + adverbe de timp, adverbe de timp + timpuri verbale) prezente în analiza fiecărui element al celor două sisteme temporale (verbal și adverbial), lucrarea conține trei tablouri finale (1. *Matricea temporalității adverbiale*, 2. *Tablou sinoptic cu frecvența timpurilor verbale*, 3. *Tablou sinoptic cu frecvența adverbelor de timp*).

Lucrarea se constituie ca o construcție bine închegată, logic structurată și articulată în detalii, așezată pe un fundament teoretic (lingvistic și filozofic) materialist-dialectic, în perfect acord cu nivelul și rezultatele științelor exacte și umaniste din epoca actuală. Concludent, în acest sens, este cap. I. *Actualizarea lingvistică*, din secțiunea I, unde, în cadrul unei prezentări coerente, logice și unitare a conceptului de timp, întîlnim interesante și personale reflecții asupra „scurgerii timpului", a reprezentării acestuia prin diferite imagini grafice etc. Tot aici, autorul prezintă cele două axe temporale — axa primară și axa secundară. Prima conține timpurile verbale care raportează acțiunea direct la momentul prezent, respectiv prezentul, perfectul simplu, perfectul compus și viitorul I. Ele se încadrează în cele trei momente ale axei, după diviziunile timpului real, în trecut, prezent și viitor. Axa secundară este formată din timpurile care au alt punct de referință decît prezentul, respectiv trecutul și viitorul. Se obțin astfel momente anterioare/posterioare trecutului și la fel la viitor. Axa secundară cuprinde imperfectul, mai mult ca perfectul și viitorul anterior.

Întreaga cercetare este conștient condusă de autor în vederea înregistrării tuturor combinațiilor verbo-adverbiale posibile și a valorilor temporale degajate. Bazat pe o analiză faptică impresionantă calitativ și cantitativ, autorul deduce, ansamblează, corectează și reface părțile sistemului, integrînd armonios, cu cuvintele și la locurile potrivite, contribuțiile anterioare și fragmentare din lucrările altora, într-un spirit etic propriu științei, pentru ca în final să ne poată prezenta sistemul construit, închegat, nuanțat și detaliat, totul cu forța de convingere și de constrîngere a argumentelor exacte.

Dintre cele două sisteme temporale, accentul cade, în mod firesc, pe cel adverbial, ca unul care în lingvistica românească s-a bucurat mai puțin de încercări de cuprindere exhaustivă și, în consecință, de relevare a caracterului de sistem cu trăsături proprii. Limitînd inventarul de unități ce compun sistemul temporal adverbial la 55 de adverbe (locuțiuni adverbiale), autorul le distribuie, pe baza funcției (valorii semantice), în trei subsisteme: adverbe datante (*acum, azi, ieri, mîine, atunci* etc.), adverbe durative (*mereu, (în)totdeauna, niciodată, oricînd* etc.) și adverbe iterative (*seara, uneori, cîteodată* etc.). Aceleași unități, pe baza opozițiilor, au fost încadrate în 17 grupe paradigmatice (grupuri structurale).

Prin studiul valorii temporale în cadrul sintagmelor verbo-adverbiale, autorul reușește să întocmească veritabile fișe exhaustive de dicționar explicativ, privind multitudinea de valori temporale în cadrul fiecărui adverb de timp, respectiv timp verbal în parte.

Rafinarea descrierii prin suplimentarea de date oferite de distribuție aduce numeroase precizări cu referire la apropierile și distincțiile dintre anumite timpuri verbale sau adverbe de timp. Prin aceasta, lucrarea își dovedește și un caracter practic imediat, constituind un valoros instrument și pentru cei care vor să învețe limba română sau s-o predea ca limbă străină.

În sfîrșit, o serie de valori temporale sau subiacente timpului sînt degajate pentru fiecare adverb în parte din compatibilitățile combinatorii auxiliare, în care se au în vedere ocurența unor prepoziții, a unor adverbe (de timp sau nu), constituirea unor corelații și formule fixate etc.

Prin caracterul analitic dus pînă la ultimele detalii, prin materialul extrem de bogat, în parte inedit, ce stă la baza lucrării — cu greu s-ar mai putea găsi sintagme verbo-adverbiale cu caracter temporal care să nu-și

găsească locul în clasificările autorului — şi prin bibliografia de specialitate (246 de lucrări) judicios selectată, înglobînd aproape tot ce s-a scris valoros despre această temă în cadrul orientărilor lingvistice netradiţionale, mai ales structuraliste, acestora din urmă autorul fiindu-le fidel atît în teorie, cît şi în practică, lucrarea lui C. Săteanu, pe lîngă valoarea ei ştiinţifică intrinsecă, oferă noi şi interesante puncte de plecare pentru viitoare studii privind exprimarea categoriei de timp şi a relaţiilor temporale.

Concluzia finală care se degajă din lucrare şi pe care autorul o subliniază în mai multe rînduri este aceea că „stabilirea timpului şi exprimarea lui în limba română contemporană se face prin conexiunea semantică degajată din contextele adverbiale de timp, prin relaţiile sintagmatice verbo-adverbiale. Temporalitatea nedefinită, nelocalizată, devine măsurabilă în continuitate, discontinuitate sau în datare prin timpul ce este conţinut şi adus în sintagma verbo-adverbială de adverbul de timp" (p. 243).

În mod firesc, unei lucrări de asemenea proporţii, cu asemenea ambiţii şi în situaţia de a fi, la noi, prima lucrare de acest fel asupra timpului, i se pot face oricînd observaţii critice, unele privind construcţia în ansamblu — concepţie, metodă, structură, interpretare etc. —, iar altele, de detaliu, generate de părerea cititorului, evident subiectivă, de a nu fi cuprins anumite fapte ori de a fi interpretat altele eronat, inexact sau discutabil. În acest sens şi sub această rezervă formulăm mai jos cîteva observaţii.

Date fiind raporturile atît de strînse dintre categoriile de mod şi de timp, încît unele fapte lingvistice sînt tratate fluctuant, cînd la mod, cînd la timp, lucrarea ar fi trebuit să zăbovească mai îndelung asupra distincţiei dintre cele două categorii, cu privire specială la limba română. E adevărat, unele consideraţii apar în lucrare (viitorul anterior şi prezumtivul (p. 111—112), condiţionalul — mod sau timp (p. 116)), dar acestea sînt prea sumare şi în parte echivoce. Din această cauză, se pare, poziţia timpurilor conjunctivului şi ale condiţionalului în sistemul temporal nu este suficient de clară, iar prezumtivul lipseşte, fără o argumentaţie propriu-zisă. Cît priveşte infinitivul, de asemenea cu două timpuri, şi el este lăsat în afara descrierii. Motivaţia autorului (vezi p. 76) nu ajunge, mai ales că, de fapt, în tablourile distribuţionale acest mod este cuprins constant. În subsidiar notăm că sintagme de tipul *avea să ...*, *era să ...* trebuiau, prin raportare la timp şi mod, să-şi găsească un statut adecvat.

Autorul include în inventarul de adverbe şi unităţile *dimineaţa*, *seara*, *noaptea*, *ziua* (p. 223—227), provenite din substantive. Trecînd peste faptul că s-ar fi cuvenit, pentru tratarea lor ca adverbe, nu ca substantive în acuzativul timpului, o argumentaţie sau o trimitere bibliografică, nu consider justificată tratarea diferenţiată a acestora de unităţile care denumesc zilele săptămînii (*luneа*, *marţea* etc.) şi anotimpurile (*vara*, *iarna* etc.). În acest punct, poziţia autorului nu este prea clară: le consideră pe acestea tot adverbe (cum pare a spune la p. 223 — *deseori dumineca* = „structură combinată adverbială") sau substantive (din moment ce nu apar nicăieri analizate sau pomenite în cadrul adverbelor de repetiţie)?

La p. 223, nota 1, se face menţiunea că tipul *de două ori* nu va fi discutat şi, într-adevăr, nu e discutat. Justificarea, fără argumente, a autorului nu ajunge, cu atît mai mult cu cît româna dispune de o bogată serie pentru exprimarea iteraţiei (*o dată*, *de două ori ...*; *de cîte ori*, *ori de cîte ori*, *de atîtea ori*, *de multe ori*, *de puţine ori* etc., la care se adaugă tipul *prima oară*, *a doua oară ...*). Nu este clar dacă autorul nu le-a inclus pentru că le contestă valoarea adverbială în bloc, considerîndu-le în consecinţă analizabile sintactic, sau pentru alte motive, necunoscute cititorului. Întrebarea îmi apare cu atît mai justificată, cu cît, de exemplu, gruparea *a doua zi* este considerată „adverbial" (p. 182), adică locuţiune adverbială (de posterioritate), deşi este perfect analizabilă sintactic.

Atît în partea introductivă, cît şi pe secţiuni, autorul se opreşte de mai multe ori asupra unor sintagme temporale mai întinse: *acum două zile*, *cinci minute mai tîrziu*, *înainte de 23 August*, *cu o seară înainte* (vezi, de ex., p. 55). Dacă descrierea din punct de vedere semantic a acestor grupări, deziderat în primul rînd urmărit de autor, se realizează sistematic şi detaliat, despre interpretarea lor sintactică nu ne spune în schimb nimic. Fără a-i face din aceasta un reproş, cred totuşi că o încercare de a analiza aceste sintagme şi din punctul de vedere al sintaxei tradiţionale, încercare finalizată în mod cert cu soluţii originale, ar fi fost realmente utilă, ştiut fiind că structurile în discuţie prezintă un grad sporit de dificultate, recunoscut de oricine are a face cu analiza gramaticală.

Semnalăm, în continuare, unele erori şi inexactităţi strecurate în lucrare, în general chestiuni de strict detaliu.

Unităţile *ziua*, *dimineaţa* din sintagmele *toată ziua*, *dimineaţa întreagă* nu sînt adverbe (cum se susţine la p. 203), ci substantive, calitate dovedită prin acordul adjectivelor *întreagă* şi *toată* cu ele.

Secvenţa *cu o seară înainte* (p. 55) nu permite substituirea adverbului *înainte* cu

adverbul *apoi* (**cu o seară apoi* și **apoi cu o seară apoi* sînt nereperate în română).

Exemplul *Era toamnă, după culesul porumbului, într-o duminecă de dimineață* (p. 159) este ambiguu în privința compatibilității lui *de dimineață* cu verbul *era* la imperfect, *de dimineață* putîndu-se subordona și substantivului *duminecă*.

Spre deosebire de alte adverbe de timp, cărora li se dau și variante, la adverbul *întîi* nu apare și *dintîi*.

Acestora li s-ar mai putea adăuga unele inconsecvențe în sublinieri, formulări și grafii, toate de minoră importanță, lucrarea avînd în ansamblu calități remarcabile sub aspectul redactării, al structurării în secțiuni, capitole, paragrafe și ca prezentare grafică.

Aceste cîteva observații, din care unele sînt reflexul subiectivității și preocupărilor recenzentului, iar altele privesc detalii nesemnificative ca esență, nu afectează cîtuși de puțin valoarea științifică solidă a cărții și nici nu umbresc numeroasele contribuții personale și substanțiale ale autorului.

Prin rezultatele remarcabile obținute cu metoda statistică în descrierea semantică pertinentă, rafinată, nuanțată și nu de puține ori subtilă a categoriei timpului, cartea lui C. Săteanu constituie o apariție editorială mai mult decît salutară.

Februarie 1981

G. G. Neamțu
Universitatea „Babeș-Bolyai"
Facultatea de filologie
Cluj-Napoca, str. Horea 31

BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ DE LINGVISTICĂ (BRL, 23, 1980)

DE

ION DĂNĂILĂ şi ELEONORA POPA

Din dorinţa de a oferi cititorilor o bibliografie cît mai cuprinzătoare şi date fiind dificultăţile pe care le întîmpinăm în aflarea, la timp, a lucrărilor de lingvistică de circulaţie mai restrînsă (locală sau judeţeană) apărute în ţara noastră, ne adresăm — pe această cale — autorilor de astfel de lucrări, rugîndu-i să ni le semnaleze, trimiţînd informaţiile bibliografice necesare pentru BRL pe adresa :

Redacţia revistei „Limba română"
— Pentru BRL —
str. Spiru Haret nr. 12
79515 Bucureşti

Dacă este posibil, ar fi de preferat ca autorii să trimită un exemplar din lucrare, la aceeaşi adresă. Imediat după ce au fost fişate pentru BRL şi după ce, eventual, au fost preluate pentru recenzare, lucrările astfel primite vor fi predate bibliotecii Institutului de lingvistică din Bucureşti, ca donaţii din partea autorilor respectivi. Confirmarea primirii lucrărilor o va constitui însăşi includerea acestora în BRL.

Lucrările avute în vedere în acest apel sînt articolele, studiile, notele, recenziile etc. de lingvistică publicate în periodicele locale care nu au intrat în circuitul BRL (se va vedea secţiunea *Abrevieri* a bibliografiei), precum şi culegerile, volumele, cursurile universitare etc. de lingvistică editate de centrele universitare din ţară, de consiliile de cultură sau de muzeele municipale, judeţene sau locale, de filialele societăţilor ştiinţifice etc.

Autorii BRL mulţumesc anticipat tuturor celor care vor răspunde prezentului apel.

LUCRĂRI DE LINGVISTICĂ APĂRUTE ÎN ŢARA NOASTRĂ DE LA 1 IANUARIE PÎNĂ LA 31 DECEMBRIE 1980*

I. *Documentare şi informare* 349

1. Bibliografii 349
2. Periodice 350
3. Volume omagiale, culegeri etc. 351
4. Semnalări, referate etc. 352
5. Indici, sumare, schimburi de cărţi 352
6. Rezumate şi titluri de teze de doctorat 353

II. *Generalităţi* 354

1. Congrese, conferinţe, simpozioane etc. 354
2. Cronici, dări de seamă etc. 357

III. *Lingvistică generală* 358

1. Lingvistică teoretică 358
2. Lingvistică matematică şi aplicată 364

IV. *Limba română* 365

1. Generalităţi 365

* Au fost incluse şi titluri din anii precedenţi, reprezentînd lucrări care nu ne-au parvenit la timp.

2. Istoria lingvisticii românești 366
3. Istoria limbii 371
4. Dialectologie 378
a. Generalități 378
b. Graiurile dacoromâne 378
c. Aromână 380
d. Istroromână 380
e. Meglenoromână 380
f. Româna peste hotare 381
5. Filologie 381
6. Fonetică și fonologie 389
7. Gramatică 390
a. Generalități 390
b. Morfologie 390
c. Sintaxă 392
8. Lexicologie 393
a. Semantică 393
b. Formarea cuvintelor 399
c. Etimologie 399
d. Lexicografie 400
9. Limbă literară 406
a. Generalități 406
b. Stilistică, poetică, limba scriitorului 407
c. Cultivarea limbii 413
10. Onomastică 414
a. Generalități 414
b. Antroponimie 415
c. Toponimie 415
11. Ortografie, ortoepie, punctuație 417
V. *Balcanistică* 417
VI. *Filologie clasică* 418
VII. *Germanistică* 420
VIII. *Orientalistică* 424
IX. *Romanistică* 424
X. *Slavistică* 428
XI. *Tracologie* 432
XII. *Limba albaneză* 433
XIII. *Limba armeană* 434
XIV. *Limba celtică* 434
XV. *Limba etruscă* 434
XVI. *Limba hitită* 434
XVII. *Limba iliră* 434
XVIII. *Limba japoneză* 435
XIX. *Limba maghiară* 435
XX. *Limbi baltice* 438
XXI. *Limbi caucaziene* 439
XXII. *Limbi chino-tibetane* 439
XXIII. *Limbi indiene* 439
XXIV. *Limbi indo-europene* 439
XXV. *Limbi kipceako-polovțiene* 439
XXVI. *Limbi oguzo-seldjuce* 439
XXVII. *Limbi semitice* 439
XXVIII. *Metodica predării limbilor* 440
1. Generalități 440
2. Limba română 440
3. Limbi străine 443
4. Manuale, cursuri, ghiduri etc. 446
XXIX. *Diverse* 452
XXX. *Aniversări* 453
XXXI. *In memoriam* 454

Abrevieri 455
Indice alfabetic 460
1. Autori 460
2. Cuvinte 478

I. *DOCUMENTARE ŞI INFORMARE* *

1. BIBLIOGRAFII

1. APOSTOL, GELU, *Buletin bibliografic*, RI, **33**, nr. 4, 1980, 817—818.
2. BUFNEA, MARIA-FLORICA, *Bibliografia* **Revistei de etnografie şi folclor** *(1956—1980)*, REF, **25**, nr. 2, 1980, 171—246.
3. CARABULEA, E., POPESCU-MARIN, M., *Bibliographie des travaux du professeur A. Graur*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 305—309. Vezi BRL, **18**, 1975, nr. 2.
4. DĂNĂILĂ, ION, *Bibliografia lucrărilor academicianului Ion Coteanu (1942 — 1 iunie 1980)*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 491—504.
5. DĂNĂILĂ, ION, POPA, ELEONORA, *Bibliografia românească de lingvistică (BRL, 22, 1979). Lucrări de lingvistică apărute în ţara noastră de la 1 ianuarie pînă la 31 decembrie 1979*, LR, **29**, nr. 4, 1980, 321—442. Vezi şi nr. 17.
6. GHECIULESCU, FLORICA, *„Limbă şi literatură". Indice bibliografic (vol. I—IV, 1978, I—IV, 1979, I—IV, 1980)*, LL, nr. 4, 1980, 671—688.
7. LOHAN, GEORGETA, *Bibliographie des travaux du professeur A. Rosetti*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 457—460. Vezi BRL, **18**, 1975, nr. 7, [**9**], 1966/1967, nr. 1 071.
8. PAVEL, EUGEN, *Contribuţii la bibliografia periodicelor româneşti* [résumé français], Sargetia, **14**, 1979, 717—719.
9. PENELEA, GEORGETA, *Bibliographie historique 1977 (I)*, RRH, **18**, nr. 1, 1979, 209—234; *(II)*, nr. 2, 409—438; *(III)*, nr. 3, 633—663; *(IV)*, nr. 4, 848—861. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 6, **21**, 1978, nr. 4.
10. ŞTEFAN, ALEXANDRA, FISCHER, I., *Bibliografia clasică românească (1976—1977)*, StCl, **19**, 125—146. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 7.
11. VAIMBERG, S., *Bibliografie. Volume publicate cu începere din 1972 de cadrele didactice de la Secţia de limbi slave a Universităţii din Bucureşti — Facultatea de limbi şi literaturi străine*, RS, **19**, 564—575.
12. * * * *Bibliografia Republicii Socialiste România. Articole din publicaţii periodice şi seriale*, [Bucureşti], [f.e.], **27**, nr. 1—24, 1979 (Biblioteca Centrală de Stat a Republicii Socialiste România).
13. * * * *Bibliografia Republicii Socialiste România. Cărţi, albume, hărţi, note muzicale*, [Bucureşti], [f.e.], **29**, nr. 1—20, 1980 (Biblioteca Centrală de Stat a Republicii Socialiste România).
14. * * * *Bibliografie* [stilistică, poetică, semiotică], SSPS, 344—357.
15. * * * *Bibliography. Books published between June 1 — August 31 1979*, RomBooks, **7**, nr. 4, 51—63, 1979; *Books published between September 1 — November 30 1979 — Selectively —*, **8**, nr. 1, 1980, 52—64; *Books published between December 1 1979 — February 29 1980 (Selectively)*, nr. 2—3, 1980, 67—80.
VEZI şi nr. 83, 84, 85, 86, 88, 89, 92, 94, 95, 203, 510, 538, 927, 933, 958.

Recenzii

16. CAMARIANO, NESTOR, * * * *Bibliografie balcanică*, vol. V (1972), sub îngrijirea lui K. A. Dimadis, Thessaloniki, 1979, LI + 426 p., RI, **33**, nr. 12, 1980, 2411—2412.
17. KELP, H., *Bibliografia românească de lingvistică* (Bibliographie der rumänischen Linguistik) von Eleonora Popa und Ion Dănăilă. În: Limba română **28** (1979), Nr. 4 (Juli—August), NL, **31**, nr. 3, 1980, 114—115. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 2.

* Pentru a economisi spaţiul grafic, numele editurilor româneşti au fost prescurtate la volume. Prescurtările folosite figurează la ordinea lor alfabetică în secţiunea *Abrevieri*.

18. PIPPIDI, D. M., *L'Année philologique. Bibliographie critique et analytique de l'antiquité gréco-latine* (fondée par Jules Marouzeau) publiée par Juliette Ernst et par Viktor Pöschi et William C. West, avec la collaboration de Marianne Duvoisin-Bammate, Pierre Langlois, Ingrid Robbe-Grillet, Claude-Lise Foult et Helga Gaertner. Sous les auspices de la Société internationale de Bibliographie classique (administrateur P. Wuilleumier). Tome XLV. *Bibliographie de l'année 1974 et compléments d'années antérieures*, Paris, Les Belles Lettres, 1976, XXXII—832 p. in 8° — Tome XLVI, *Bibliographie de l'année 1975 et compléments d'années antérieures*, Paris, Les Belles Lettres, 1977, XXXI—902 p. in 8° — Tome XLVII, *Bibliographie de l'année 1976 et compléments d'années antérieures*, Paris, Les Belles Lettres, 1978, XXXII—878 p. in 8°, StCl, **19,** 147. Vezi BRL, **22,** 1979, nr. 4.
19. RUSSU, I. I., *Bibliographia Illyrica*, RRH, **19,** nr. 4, 1980, 755—759.

2. PERIODICE

20. *Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi.* (Serie nouă). Secţiunea III. e. *Lingvistică*, Iaşi, 25, 1979.
21. *Analele Universităţii din Bucureşti. Limba şi literatura română*, Bucureşti, **29,** 1980. Vezi şi nr. 39.
22. *Analele Universităţii din Bucureşti. Limbi şi literaturi străine*, Bucureşti, **28,** nr. 1, 2, 1979.
23. *Analele Universităţii din Craiova. Ştiinţe filologice*, Craiova, **8,** 1979.
24. *Analele Universităţii din Timişoara. Ştiinţe filologice*, Timişoara, **17,** 1979.
25. *Buletinul Universităţii din Galaţi. Studii sociale şi umaniste*, Galaţi, **2,** fasc. 1, 1979.
26. *Cahiers de linguistique théorique et appliquée*, Bucureşti, EARSR, **17,** nr. 1, 2, 1980.
27. *Cercetări de lingvistică*, Cluj-Napoca, EARSR, **17,** nr. 1, 2, 1980. Vezi şi nr. 53, 88, 89, 90, 91.
28. *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, Sibiu, EARSR, **22,** nr. 2, 1979, **23,** nr. 1, 1980. Vezi şi nr. 36, 52.
29. *Limba română*, Bucureşti, EARSR, **29,** nr. 1—6, 1980. Vezi şi nr. 93, 98.
30. *Limba şi literatura română.* Revistă trimestrială pentru elevi, Bucureşti, **6,** nr. 1—4, 1980 (Societatea de Ştiinţe Filologice din Republica Socialistă România). Vezi şi nr. 49.
31. *Nyelv- és irodalomtudományi közlemények*, Cluj-Napoca, EARSR, **23,** nr. 2, 1979, **24,** nr. 1, 1980.
32. *Revue des études sud-est européennes*, Bucureşti, EARSR, **18,** nr. 1—3, 1980 (Académie des Sciences Sociales et Politiques. Institut d'études sud-est européennes). Vezi şi nr. 44, 94.
33. *Revue roumaine de linguistique*, Bucureşti, EARSR, **25,** nr. 1—6, 1980. Vezi şi nr. 96.
34. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Philologia*, Cluj-Napoca, **25,** nr. 1—2, 1980.
35. *Studii şi cercetări lingvistice*, Bucureşti, EARSR, **31,** nr. 1—6, 1980. Vezi şi nr. 87.

VEZI şi nr. 8, 549, 556, 618.

Recenzii

36. CONRAD, A., *Forschungen zur Volks- und Landeskunde* (Sibiu), Band 22/1, 1979, NL, **31,** nr. 1, 1980, 119—120. Vezi BRL, **22,** 1979, nr. 22.
37. CRIŞAN, CONSTANTIN, *La Revue de la Commission nationale roumaine pour l'UNESCO* (3—4/1979), RR, **34,** nr. 5, 1980, 162—163.
38. LEMNY, ŞTEFAN, *Contribuţii la istoria românilor* [*Anuarul Institutului de istorie şi arheologie „A. D. Xenopol"*, Iaşi, **16,** 1979], Cronica, **15** nr. 50, 1980, 2.
39. M. M., *„Limba şi literatura română"* [*Analele Universităţii din Bucureşti*, **29,** 1980], RLit, **13,** nr. 49, 1980, 11. Vezi nr. 21.
40. POPA, MIRCEA, *Synthesis.* Bulletin du Comité national de littérature comparée de la République Socialiste de Roumanie, V, 1978, 326 p., AnIst Cluj-Napoca, **22,** 1979, 477—478.
41. POPESCU, CORINA, *„Kurier der Bochumer Gesellschaft für rumänische Sprache und Literatur"*, 11 (1979), RITL, **29,** nr. 4, 1980, 650—651.

42. POPOVICI, DRAGOMIR, *Dacoromania*. Jahrbuch für östliche Latinität, 3, 1975—1976, Herausgegeben von Paul Miron, Verlag Karl Albar, Frieburg/München, 312 p., Suceava, **6—7**, 1979—1980, 679—674.
43. SALA, MARIUS, „*Lexis*". Revista de lingüística y literatura. Pontificia Universidad Católica del Perú. Departamento de Humanidades, I (1977), 1, 2; II (1978), 1, 2; III (1979), 1, SCL, **31**, nr. 3, 1980, 338—340.
44. SIMION, LIDIA, *Revue des Études Sud-Est Européennes*, RR, **34**, nr. 7—8, 1980, 289—291. Vezi nr. 32.
45. SPINEI, MIHAELA, „*Synthesis. Histoire littéraire comparée*", V, 1978, 326 p., AnIst Iaşi, **16**, 1979, 553—556.
46. SPINEI, VICTOR, *Dacoromania*. Anuarul latinităţii orientale [vol. 4, 1980], Cronica, **15**, nr. 40, 1980, 10.
47. STROIA, MARIAN, * * * „*Revista Comisiei naţionale române pentru UNESCO*", Bucureşti, anul 21 (1974), nr. 3—4, 142 p., 16 pl., RI, **33**, nr. 2, 1980, 386—390.
48. ŞANDRU OLTEANU, TUDORA, „*Linguistische Arbeitsberichte*". Sektion Theoretische und angewandte Sprachwissenschaft der Karl Marx-Universität Leipzig, 17, 18 (1977), 19 (1978), 107 p. + 119 p. + 125 p., SCL, **31**, nr. 1, 1980, 108—110.
49. THEODOR, VASILE, *A învăţa tineretul să vorbească şi să scrie corect* [pe marginea nr. 4 din *Limba şi literatura română* pe anul 1980], Era socialistă, **50**, nr. 8, 1980, 51—52. Vezi nr. 30.
50. ŢINCU, BUCUR, *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Series Philologia*, 1, 2/1979, RITL, **29**, nr. 3, 1980, 500. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 28.
51. VERZEA, ILEANA, *Analele Universităţii Bucureşti. Limba şi literatura română*, anul XXVIII, 1978, RITL, **29**, nr. 3, 1980, 499. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 17.
52. WEBER, HORST, *1977: 20 Jahre „Forschungen zur Volks- und Landeskunde"*, DW, **11**, nr. 575, 1978, 5. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 30.
53. * * * „*Cercetări de lingvistică*" *la 25 de ani*, CL, **25**, nr. 2, 1980, 127. Vezi nr. 27.
VEZI şi nr. 442, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1972, 1992, 2064, 2071, 2073.

3. VOLUME OMAGIALE, CULEGERI ETC.

54. * * * *Buletinul Societăţii pe anul 1980. Trei decenii de activitate*, Bucureşti, [f.e.], 1980, 192 p. (Societatea de Ştiinţe Filologice din Republica Socialistă România).
55. * * * *Caietele Mihai Eminescu*. [Vol.] V. Studii, articole, note, documente, iconografie şi bibliografie prezentate de Marin Bucur, Bucureşti, EE, 1980, 259[—260] p.
56. * * * *Limbă şi literatură*, Bucureşti, nr. 1—4, 1980 (Societatea de Ştiinţe Filologice din Republica Socialistă România).
57. * * * *Memoriile Secţiei de ştiinţe filologice, literatură şi arte*. Seria IV. Tomul I, *1977—1978*, Bucureşti, EARSR, 1980, 170[—171] p. (Academia Republicii Socialiste România). Vezi şi nr. 67.
58. * * * *Studii*. II. Supliment ştiinţific al periodicului „Răsunetul" editat de Comitetul U.T.C. al Liceului „Andrei Mureşanu" Dej, [Dej], [f.e.], 1980, 176 p.
VEZI şi nr. 181, 367, 368, 565, 1612, 1674, 1966, 2292, 2384.

Recenzii

59. AVRAM, ANDREI, *Laboratorio di Fonetica Sperimentale*, Napoli, „Speech Laboratory Report", I—III (1978), SCL, **31**, nr. 3, 1980, 337—338.
60. BUZAN, ION, *Studii şi comunicări de etnografie-istorie* (vol. II, Caransebeş, 1977), Banatica, **5**, 1979, 569—571.
61. CĂLINESCU, AL., „*Colloques*" — *une nouvelle publication roumaine francophone*?, CREL, **8**, nr. 3, 1980, 152—153.
62. CHIRILĂ, EUGEN, *Acta Musei Porolissensis*, II, Zalău, 1978, 461 p. + 111 pl. + 12 hărţi şi planşe, AnIst Cluj-Napoca, **22**, 1979, 470.
63. CONSTANTINESCU, NICOLAE, „*Introducere în etnologie*" (Editura Academiei) [1980], Contemporanul, nr. 20, 1980, 10.
64. DOBRE, ELISABETA, *Metode moderne de lectură a textului narativ* [*Lectura modernă a textului narativ. Didactică modernă*, Buc., 1978], Forum, **22**, nr. 7—8, 1980, 130—132. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 50.

65. GORON, DORU E., *„Acta Musei Porolissensis"*, Zalău, vol. II, 1978, 460 p., RI, **32**, nr. 12, 1979, 2401 — 2404.
66. GOROVEI, ȘTEFAN S., *Suceava*. Anuarul Muzeului județean, V, Suceava, 1978, 606 p., AnIst Iași, **16**, 1979, 619—621.
67. GRAUR, AL., *Cuvînt înainte* [la *Memoriile Secției de științe filologice, literatură și arte*, Buc., 1980], MSȘFLA, **1**, 7. Vezi nr. 57.
68. IVĂNESCU, G., *Ricerche di filologia romena*. Fascicolo I, a cura di Petru Iroaie (Università di Palermo, Istituto di lingua e di litteratura romena), 65 pagini in 8°, Palermo, 1976, AUI, **25**, 1979, 129—131.
69. MĂRII, I., *Precizare* [pe marginea recenziei lui I. Iordan, din CL, **24**, nr. 2, 1979, la volumul *Current Trends in Romanian Linguistics*, Buc., 1978], CL, **25**, nr. 1, 1980, 98—99. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 62 și **21**, 1978, nr. 64.
70. MIRESCU, IOSIF, *Ethnologica* [II, Buc., 1978], Orizont, **31**, nr. 24, 1980, 2.
71. MONAH, DAN, *Suceava*. Anuarul muzeului județean, Suceava, 1978, 606 p. și 118 facsimile, Carpica, **11**, 1979, 337—339.
72. MUREȘAN, IOAN, *Un volum consacrat aniversării a 2050 de ani de la constituirea statului dac condus de Burebista*: *„Acta Musei Porolissensis"*, Scînteia, **49**, nr. 11629, 12 ian. 1980, 4.
73. NICULESCU, ALEXANDRU, *Precizări necesare* [pe marginea recenziei lui I. Iordan, din CL, **24**, nr. 2, 1979, la volumul *Current Trends in Romanian Linguistics*, Buc., 1978], CL, **25**, nr. 1, 1980, 96—97. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 62, **21**, 1978, nr. 64.
74. PETOLESCU, CONSTANTIN C., * * * *„Drobeta"*. Muzeul Regiunii Porților de Fier, Drobeta-Turnu Severin, 1978, 905 p., RI, **33**, nr. 1, 1980, 207—212.
75. RĂȚOI, RADU M., *Drobeta*. III. Muzeul regiunii Porților de Fier, Drobeta-Turnu Severin, 1978, 204 p., AnIst Iași, **16**, 1979, 617—619.
76. RĂȚOI, TUDOR M., *Ilfov — file de istorie*, București, 1978, 610 p., AnIst Iași, **16**, 1979, 556—559.
77. RUSU, ADRIAN ANDREI, *Aluta (Studii și comunicări)*. Muzeul Sfîntu Gheorghe, 8—9, 1976—1977, AnIst Cluj-Napoca, **22**, 1979, 470—472.
78. STANCA, DORU A., *Studii de limbă, literatură și folclor* (IV, Reșița, 1978), Banatica, **5**, 1979, 567—568. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 73.
79. TĂNASE, AL. *Introducere în etnologie* [Buc., 1980], Era socialistă, **50**, nr. 15, 1980, 48—50.
80. ȚINCU, BUCUR, *Anuar de lingvistică și istorie literară*, Iași, anul XXVI [1977—1978], RITL, **29**, nr. 3, 1980, 500—501. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 46.
81. VULTUR, SMARANDA, *Current Trends in Romanian Linguistics*. Edited by A. Rosetti and Sanda Golopența-Eretescu, in R.R.L., tome XXIII, nr. 1—4, C.L.T.A., tome XV, nr. 1—2, 1978, CREL, **8**, nr. 3, 1980, 139—143. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 64.
82. * * * *Eminescu după Eminescu* [Iași, 1978], TribRom, **9**, nr. 173, 1979, 12. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 65.
VEZI și nr. 194, 195, 196, 197, 1679, 1994, 2061, 2072, 2386.

4. SEMNALĂRI, REFERATE ETC.

83. * * * *Cartea social-politică*. Note de lectură la lucrări apărute peste hotare. Editat de Oficiul de informare și documentare în științele sociale și politice, București, nr. 1, 2, 1978, nr. 1, 2, 1979, nr. 1, 2, 1980 (Academia de Științe Sociale și Politice).
84. * * * *Cărți noi în științele istorice*. Referate și recenzii. Material documentar în sprijinul cadrelor didactice și catedrelor de științele sociale, București, nr. 2, 1979, 1, 1980 (Academia de Științe Sociale și Politice).
85. * * * *Publicații editate de S. Ș. F. în anii 1949—1980*. Indici selectivi, BulSȘF, 1980, 153—164.
86. * * * *Romanian Scientific Abstracts*, Bucharest, 16, nr. 1, 2, 1979 (Academy of Social and Political Sciences of the Socialist Republic of Romania. Office of Information and Documentation in Social and Political Sciences).

5. INDICI, SUMARE, SCHIMBURI DE CĂRȚI

87. BÎRLĂDEANU, MIHAELA, *Indicele revistei pe anul 1980*, SCL, **31**, nr. 6, 1980, 697—743. Vezi nr. 35.

88. FAICIUC, ELISABETA, *Cărți donate și primite prin schimb cu publicațiile Institutului de lingvistică și istorie literară din Cluj-Napoca în anii 1974—1979*, CL, **25**, nr. 2, 1980, 255—259. Vezi nr. 27.
89. FAICIUC, ELISABETA, *Cărți primite la redacție*, CL, **25**, nr. 2, 1980, 260—261. Vezi nr. 27.
90. FAICIUC, ELISABETA, *Indicele volumului al XXIV-lea (1979)*, CL, **25**, nr. 1, 1980, 103—122. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 21.
91. FAICIUC, ELISABETA, *Indicele volumului al XXV-lea (1980)*, CL, **25**, nr. 2, 1980, 263—281. Vezi nr. 27.
92. * * * *A travers les périodiques roumains* [RITL, CREL, Sec. 20 și RESEE din 1978], Synthesis, **6**, 1979, 315—318; [aceleași periodice din 1979 și SLU, AUBLLS din 1978], **7**, 1980, 296—302. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 26, **21**, 1978, nr. 24.
93. * * * *Indicele revistei pe anul 1980*, LR, **29**, nr. 6, 1980, 625—665. Vezi nr. 29.
94. * * * *Livres reçus*, RESEE, **18**, nr. 1, 1980, 169—170; nr. 3, 553—554. Vezi nr. 32.
95. * * * *Publicații primite între 1 ianuarie 1976 și 30 iunie 1979*, StCl, **19**, 190—194. Vezi nr. 1783.
96. * * * *Sommaire du tome XXV, 1980*, RRL, **25**, nr. 6, 1980, 701—702. Vezi nr. 33.
97. * * * *Sumarul periodicelor românești de istorie în limbi străine* [RESEE, 1979], RI, **33**, nr. 5, 1980, 1015—1021. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 26.
98. * * * *Sumarul revistei „Limba română" pe anul 1980*, LR, **29**, nr. 6, 1980, 621—624. Vezi nr. 29.

6. REZUMATE ȘI TITLURI DE TEZE DE DOCTORAT

99. BEJAN, DUMITRU, *Taxonomia terminologiei botanice populare în limba română*. Conducător științific: Prof. dr. doc. Béla Kelemen, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, 25 p. multigr. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie. Institutul de lingvistică și istorie literară).
100. BORCILĂ, MIRCEA, *Introducere în poetica lui Blaga*. Conducător științific: Prof. dr. doc. Romulus Todoran, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, 24 p. multigr. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie).
101. CAZACU, DIMITRIE, *Categoria aspectului verbal în limba rusă și alte limbi, neslave*. Conducător științific: Conf. dr. doc. Victor Vascenco, București, [TUB], 1980, 25 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi și literaturi străine).
102. CĂLĂRAȘU, CRISTINA, *Timp, mod, aspect. Timpuri verbale în textele românești originale din secolele al XVI-lea, al XVII-lea, al XVIII-lea (Indicativ, prezumtiv, condițional*. Conducător științific: Prof. univ. Boris Cazacu, București, [TUB], 1980, 24 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limba și literatura română).
103. CORNIȘ-POP, MICAELA, *Transformări în frază: o analiză contrastivă a limbilor română și engleză*. Conducător științific: Prof. dr. doc. Béla Kelemen, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, 25 + XVI p. multigr. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Institutul de lingvistică și istorie literară).
104. CVASNÎI, MARIA, *Structura și funcțiile dialogului în textul dramatic (Cu aplicare la dramaturgia românească)*. Conducător științific: Prof. univ. Boris Cazacu, Membru corespondent al Academiei R. S. România, București, [TUB], 1980, 21 p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limba și literatura română).
105. DASCĂLU, MARIA-LAURENȚIA, *Cercetări asupra intonației în limba română. Intonația interogativă*. Conducător științific: Dr. docent Andrei Avram, București, [f.e.], 1980, 24 + IV p. multigr. (Institutul de cercetări etnologice și dialectologice București).
106. IONESCU, PETRU-CHRISTIAN-FLORIN, *Antroponimia românească*. Conducător științific: Acad. Alexandru Graur, București, [TUB], 1980, 15 p. multigr. (Universitatea din București, Facultatea de limbi și literaturi străine).
107. IONIȚĂ, VASILE C., *Toponimia văii superioare a Timișului (Banat). Studiu monografic*. Conducător științific: Prof. dr. doc. Romulus Todoran, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, II + 25 p. multigr. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie).
108. IVANCIU, NICULINA, *Obiectele în noul roman francez*. Conducător științific: Prof. dr. Paul Miclău, București, [TUB], 1979, 21 p. multigr. (Universitatea București, Facultatea de limbi străine).

109. JANITSEK, EUGEN, *Contribuţii la studiul relaţiilor lingvistice româno-ucrainene (Onomastica din Maramureş)*. Conducător ştiinţific : Prof. dr. doc. Ioan Pătruţ, [Cluj-Napoca], [TUCN], 1980, 25 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca).
110. MURAR, IOANA, *Sistemul prepoziţional în engleză şi română (Microsistemul spaţio-temporal)*. Conducător ştiinţific : Acad. prof. Alexandru Graur, Bucureşti, [TUB], 1980, 25 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti. Facultatea de limbi străine).
111. PĂLTINEANU, VIOREL, *Probleme ale denominării ihtionimice*. Conducător ştiinţific : Prof. dr. doc. Béla Kelemen, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, 25 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca. Institutul de lingvistică şi istorie literară).
112. PETICĂ, MARIA, *Formarea cuvintelor în graiurile ruseşti din Dobrogea (Derivarea)*. Conducător ştiinţific : Conf. dr. doc. Victor Vascenco, Bucureşti, [TUB], 1980, 25 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti. Facultatea de limbi şi literaturi străine).
113. TOMA, ION, *Structuri şi arii în toponimia Olteniei*. Conducător ştiinţific : Dr. Teofil Teaha, [Bucureşti], [f.e.], 1980, 15 p. multigr. (Institutul de cercetări etnologice şi dialectologice).
114. TOMESCU, EMILIA-DOMNIŢA, *Gramatica numelor proprii în limba română*. Conducător ştiinţific : Dr. Mioara Avram, Bucureşti, [TUB], 1980, 16 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti. Institutul de lingvistică).
115. VLAD, CARMEN, *Limbajul critic literar actual (Perspectiva semiotică)*. Conducător ştiinţific : Prof. dr. doc. Romulus Todoran, [Cluj-Napoca], [TUCN], 1980, 26 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie).
116. YANG, SHUNXI, *Asemănări şi deosebiri între limba română şi limba chineză în sistemul de folosire a pronumelui personal*. Conducător ştiinţific : Acad. prof. Ion Coteanu, Bucureşti, [TUB], 1980, 23 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti. Facultatea de limba şi literatura română).
117. * * * *Doctorate în curs de desfăşurare* [doctoranzi admişi la 20—30 dec. 1976, 5—10 apr. 1978], AUBLLR, **29**, 1980, 157—158.
118. * * * *Doctorate susţinute la Facultatea de limba şi literatura română în perioada septembrie 1976 — iulie 1980*, AUBLLR, **29**, 1980, 153—157.
119. * * * *Tezele de doctorat susţinute în cadrul Catedrei de filologie rusă (1978—1980)*, PFR, 1980, 366.
120. * * * *Teze de doctorat (1974—1976). Lucrări susţinute în ţară de autori români şi străini şi lucrări susţinute în străinătate de autori români*, Bucureşti, [f.e.], 1979, 451 [—453] p. multigr. (Biblioteca Centrală Universitară).
121. * * * *Teze de doctorat* [1977—1979], LL, 2, 1980, 315—317.

Recenzii

122. GRAUR, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *Despre traduceri* [teza de doctorat a lui Ioan Kohn, *Teoria compensaţiei în stilistica traducerii*, Timişoara, 1979], RLit, **13**, nr. 13, 1980, 9.

II. *GENERALITĂŢI*

1. CONGRESE, CONFERINŢE, SIMPOZIOANE ETC.

123. ALEXANDRESCU-VIANU, MARIA, *Al XV-lea Congres „Eirene" Nesebăr, 2—8 octombrie 1978*, StCl, **19**, 119.
124. APREOTESEI, CEZAR, *Reuniune interlingvistică* [a treia consfătuire a Colectivului Esperanto-Interlingvistică, Timişoara, 1980], Orizont, **31**, nr. 50, 1980, 2.
125. APREOTESEI, CEZAR, *Reuniune ştiinţifică româno-iugoslavă* [simpozion la Belgrad şi Novi-Sad, 1980], Forum, **22**, nr. 11, 1980, 63—64.
126. BACIU, ALEXANDRU, *La cel de-al V-lea Congres al traducătorilor sîrbo-croaţi* [Belgrad], Sec. 20, nr. 1—2—3, 1980, 238—241.
127. BARAN, N. V., *Congrese internaţionale pentru latina vie*, StCl, **19**, 121—122.
128. BERCIU, DUMITRU, *La thracologie aujourd'hui dans le monde. Notes en marge des travaux du IIIe Congrès international de thracologie (Vienne, juin 1980))*, Roum, nr. 10, 1980, 53—54.

129. BLENDEA, GH., *Sesiune: „Tudor Arghezi: 100 de ani de la naștere" (Tîrgu Jiu, 24—25 mai 1980)*, BulSȘF, 1980, 100—102.
130. BOGDAN, DAMIAN P., *Le séminaire international CIBAL de Sofia, 1979* [11—24 sep.], RRH, **19**, nr. 4, 1980, 761—763.
131. CĂLĂRAȘU, CRISTINA, *Colocviile „Herculane": Probleme actuale ale limbii și literaturii române (Băile Herculane, 10—13 aprilie 1980)*, BulSȘF, 1980, 97—100.
132. CEAUȘESCU, NICOLAE, *Message du Président de la République Socialiste de Roumanie ...* [la cel de-al II-lea Congres Internațional de Tracologie, Buc., 4—10 sep. 1978], ACIT II, **1**, 7—8.
133. CHIȚIMIA, I. C., *Colocviul asupra dicționarelor literare* [Iași, 7—8 dec. 1979], RITL, 29, nr. **1**, 1980, 161.
134. CIUCU, GHEORGHE, *Cuvînt de deschidere al prof. dr. ..., membru corespondent al Academiei R. S. România, Rectorul Universității din București, Președintele comitetului de organizare* [la Simpozionul româno-bulgar „Raporturi culturale româno-bulgare în perioada modernă", Buc., 9—13 iun. 1978], AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 9—10.
135. CONOVICI, NICULAE, *Primul simpozion național de tracologie* [Buc., 8 dec. 1979], RI, **33**, nr. 3, 1980, 521—526.
136. CONSTANTINESCU, ILEANA, *Sesiunea Societății Române de Lingvistică (S. R. L.)* [23—25 oct. 1980], Forum, **22**, nr. 12, 1980, 78.
137. COPOIU, N., *Al IV-lea Congres de studii sud-est europene* [Ankara, 13—18 aug. 1979], AIst, **26**, nr. 1, 1980, 173—176.
138. CREL, *Le second Congrès international d'études roumains, Amsterdam, 15—18 mars 1979*, CREL, **8**, nr. 2, 1980, 151—153.
139. CRIVĂȚ, CORNELIA, LIVEZEANU, DAN, *Simpozionul internațional de paleografie greacă și diplomatică bizantină* [Salonic, 17—26 mai 1980], RA, **57**, vol. 42, nr. 3—4, 1980, 436—437.
140. DOMINTE, CONST., *A doua consfătuire a Colectivului de esperanto și interlingvistică (Timișoara, 22—23 septembrie 1979)*, SCL, **31**, nr. 1, 1980, 112.
141. DUMITRESCU, DOMNIȚA, *Congreso de la AEPE en Budapest, Agosto de 1978*, CREL, **8**, nr. 3, 1980, 158—159.
142. DUMITRESCU, DOMNIȚA, *De la Ciudad de Mexico la Veneția*, Congresul mondial al hispaniștilor, 1980, RLit, **13**, nr. 40, 1980, 19.
143. DUMITRESCU, DOMNIȚA, *Le congrès de la F. I. L. M. (Aix-en-Provence, 28 août — 2 septembre 1978)*, CREL, **7**, nr. 4, 1979, 155—157.
144. DUȚU, ALEXANDRU, *Ce aduce nou istoria mentalităților?* [dezbatere organizată de Institutul de studii sud-est europene în 1980], RLit, **13**, nr. 14, 1980, 20—21.
145. F[RUCHTER], E[UGEN], M[IHĂESCU], G[ABRIEL], *Al II-lea Congres internațional de tracologie (București, 4—10 septembrie 1976)*, SCIIC, **7**, 1975, 408.
146. GALEA, PAVEL, IVAȘCU, ION, *Simpozionul interjudețean: Predarea limbii române și limbii materne în școlile cu limba de predare maghiară, germană și slovacă (Arad, 10—11 noiembrie 1979)*, BulSȘF, 1980, 107—109.
147. GEORGESCU, PAUL ALEXANDRU, *Congresul mondial al hispaniștilor* [Veneția, sep. 1980], Cronica, **15**, nr. 42, 1980, 10.
148. GIURGIU, EMIL, *Sesiunea: „Modalități de interpretare a textului literar" (Sighișoara, 13—14 octombrie 1979)*, BulSȘF, 1980, 93—94.
149. GORĂSCU, ADRIANA, *49th Linguistic Institute of the Linguistic Society of America & 2nd Salzburg International Summer School in Linguistics. Salzburg (Austria), 1979* [23 iul. — 31 aug.], RRL, **25**, nr. 6, 1980, 692—695.
150. GUBOGLU, MIHAI, *Al IV-lea Congres internațional de studii sud-est europene, Ankara, 13—18 august 1979*, RA, **57**, vol. 42, nr. 2, 1980, 234—237.
151. GUBOGLU, MIHAI, *Al III-lea Congres internațional de turcologie, Istanbul, 24—29 septembrie 1979*, RA, **57**, vol. 42, nr. 2, 1980, 237—239.
152. H[ANGIU], I., *Sesiunea festivă: I. Raportul limbă-literatură în procesul instructiv-educativ; II. Rolul formativ al predării limbilor moderne în învățămînt (București, 30 noiembrie 1979)*, BulSȘF, 1980, 94—95.
153. IONILĂ, FLORIN LAZĂR, *Al XII-lea seminar de limba, literatura și cultura macedoneană* [Skopje, 10—30 aug. 1979], AUC, **8**, 1979, 167.
154. IORDAN, IORGU, *Al XIII-lea Congres de științe onomastice [(Cracovia, 21—25 august 1978)*, LR, **28**, nr. 5, 1979, 559—561.
155. JURMA, GH., *Sesiunea: Limbă și dialect. Unitate și varietate în limbă (Băile Herculane 29—30 iunie 1979)*, BulSȘF, 1980, 91—93.

156. MĂGUREANU, ANCA, *Dezbaterea: „Metode și tehnici de predare-învățare a limbilor moderne de învățământ" (Buzău, 24—25 mai 1980)*, BulSȘF, 1980, 102—103.
157. MĂGUREANU, ANCA, *Pragmatica în confruntările teoretico-ideologice contemporane cu privire la studiul limbii și literaturii. Universitatea din București, Catedra de limba și literatura franceză, 22—23 februarie 1980*, LMȘ, 1, 1980, 138—140.
158. MICLĂU, PAUL, *Seminarul Departamentelor de studii franceze din universitățile europene nefrancofone (R. P. Polonă, 11—23 septembrie 1979)*, SCL, **31**, nr. 1, 1980, 111—112.
159. NASTA, MIHAI, *Al II-lea Congres internațional Ovidianum* [Constanța, 1980], Tomis, **15**, nr. 3, 1980, 3.
160. NIC. M., *Simpozion național de dialectologie* [Cluj-Napoca, 10—11 oct. 1980], Steaua, **31**, nr. 11, 1980, 72.
161. OPRIȘAN, I., *Metode tradiționale și moderne în cercetarea fenomenului literar-artistic* [sesiune organizată de Academia de Științe Sociale și Politice, Buc., 28 dec. 1979], RITL, **29**, nr. 1, 1980, 161—162.
162. PĂTRAȘCU, ION, *O manifestare lingvistică de prestigiu* [Colocviul național de lexicologie, lexicografie și semantică românică, Craiova, 12—13 feb. 1980], Ramuri, **17**, nr. 7, 1980, 10.
163. PEDESTRAȘU, A., *Congresul internațional al profesorilor de limbă și literatură rusă de la Berlin* [13—18 aug. 1979], Forum, **21**, nr. 11, 1979, 82—83.
164. POPESCU, CORNELIA, VĂTAFU-GAITAN, SILVIA, *Primul seminar de paleografie și diplomatică slavă de pe lîngă CIBAL (Sofia, 10—15 septembrie 1979)*, RA, **57**, vol. 42, nr. 1, 1980, 138—139.
165. POPESCU, FLORIN D., *Cursurile de vară și colocviile științifice — București, 1980*, Forum, **22**, nr. 9, 1980, 78—79.
166. PETRESCU-DÎMBOVIȚA, M., *Al doilea simpozion internațional de tracologie de la Roma* [dec. 1979], Cronica, **15**, nr. 12, 1980, 10.
167. POPIȘTEANU, CRISTIAN, *Échos internationaux des études sud-est européennes* [al IV-lea Congres internațional de studii sud-est europene, Ankara, 13—18 aug. 1979], RR, **34**, nr. 1, 1980, 111—115.
168. RUSU, GRIGORE, *Prezențe românești. Tübingen* [la al VIII-lea Colocviu al lectorilor de limba și literatura română de la universitățile din R. F. Germania, Neckar, 1979], Tribuna, **24**, nr. 46, 1980, 8.
169. RUSU, TIBERIU, *Dezbatere: „Funcția formativă a predării limbilor moderne" (Brașov, 26—27 mai 1979)*, BulSȘF, 1980, 89—91.
170. RUSU, VALERIU, *Omagiu lui* **Mirèio** [colocvii științifice Mistral, Maillane, 5—8 sep. 1980], Săptămîna, nr. 515, 1980, 7.
171. SZABÓ, T. ATTILA, *A romániái fiatal magyar nyelvészek munkájáról* [Arad, 15 mai 1980, organizator Editura Kriterion], Művelődés, **33**, nr. 7, 1980, 39—40.
172. ȘERBAN, CONSTANTIN, *Al III-lea Congres internațional de turcologie* [Istanbul, 24—29 sep. 1979], RI, **33**, nr. 1, 1980, 180—183.
173. TABARCEA, CEZAR, *Colocviul „Semantica și critica literară" (29 februarie 1980)* [București], AUBLLR, **29**, 1980, 160—161.
174. TECUȘAN, MANUELA, *Simpozionul „Aristotel", Craiova, 26—27 mai 1979*, StCl, **19**, 123—124.
175. TOMA, ELENA, *Colocviul româno-german pentru studierea lexicului social-politic românesc (sec. XVIII—XIX), Leipzig (R.D.G.), 12—13 februarie 1980*, AUBLLR, **29**, 1980, 159—160.
176. ȚÂRA, VASILE D., *Sesiunea: 200 de ani de la apariția primei cărți românești a Școlii ardelene tipărite cu alfabet latin (Timișoara, 15 decembrie 1979)*, BulSȘF, 1980, 111.
177. ȚOIU, CONSTANTIN, *Bunul cel mai de preț* [Colocviul național de traduceri și literatură universală, Buc., 19—20 iun. 1980], RomLit, **13**, nr. 25, 1980, 21.
178. UNGUREANU, MARIA, *Sesiunea: Figuri de seamă ale învățămîntului românesc: Dumitru Caracostea, Dumitru Popovici și Ion Dumitrescu (Slatina, 19 mai 1979)*, BulSȘF, 1980, 105—106.
179. VASCENCO, VICTOR, *Al IV-lea Congres internațional al profesorilor de limba și literatura rusă* [Berlin (R.D.G.), 13—18 aug. 1979], PFR, 1980, 360—365.
180. VETIȘANU, V., *Etnologia militans* [sesiunea din oct. 1980 organizată de Institutul de cercetări etnologice și dialectologice din București], Luceafărul, **23**, nr. 45, 1980, 7.
181. * * * *Actes du IIe Congrès international de thracologie (Bucarest, 4—10 septembre 1978)*. [Vol.] *I—II. Histoire et archéologie*. Édités par les soins de Radu Vulpe, Président du Congrès, avec la collaboration de Constantin Preda, Alexandru Vulpe

et Adrian Stoia. [Vol.] *III. Linguistique, Ethnologie (Ethnographie, Folkloristique et Art populaire). Anthropologie.* Édité par les soins de Radu Vulpe, Président du Congrès, Gheorghe Mihăilă, Romulus Vulcănescu et Dan Slușanschi, București, EARSR, 1980, I: 470 p.; II: 462 p.; III: 461 p. (Académie des Sciences Sociales et Politiques de la République Socialiste de Roumanie. Institut d'archéologie de Bucarest).

182. * * * *Colocviul de lingvistică matematică. 26—27 mai* [1972], AA, **22**, 1979, Anul 106 (1972), 19.
183. * * * *Consfătuirea de lexicologie și lexicografie, 12—14 august* [1973, Cluj], AA, **23**, 1980, Anul 107 (1973), 34—35.
184. * * * *Consfătuirea în probleme de lexicologie și lexicografie. 31 octombrie — 2 noiembrie* [1972], AA, **22**, 1979, Anul 106 (1972), 38—39.
185. * * * *Consfătuirea în probleme de onomastică. 21—22 aprilie* [1972], AA, **22**, 1979, Anul 106 (1972), 14—15.
186. * * * *Dezbaterea privind denumirile geografice. 17 februarie — 2 martie* [1972], AA, **22**, 1979, Anul 106 (1972), 7.
187. * * * *Dezbaterea privind terminologia tehnică în* **Dicționarul explicativ**, *12 iunie* [1972], AA, **22**, 1979, Anul 106 (1972), 24.
188. * * * *Dezbaterea publică „Dicționarul toponimic". 22 noiembrie* [1972], AA, **22**, 1979, Anul 106 (1972), 42.
189. * * * *Dezbaterea publică privind limbajul criticii literare. 21 mai* [1972], AA, **22**, 1979, Anul 106 (1972), 21—22.
190. * * * *Die Grammatik vereinheitlichen. Gespräch über das erste Kolloquium zur deutsch-rumänischen Kontrastive Grammatik* [din 1977; participă U. Engel și M. Isbășescu; convorbire consemnată de Annemarie Schuller], DW, **11**, nr. 571, 1980, 5.
191. * * * *Sesiunea studențească a cercurilor științifice integrate de la Facultatea de limba și literatura română (25—27 aprilie 1980)*, AUBLLR, **29**, 1980, 165.
192. * * * *Session: Latinité, langue roumaine, langues romanes* [Brașov, 14—15 apr. 1978], VerbRom, 217—218.
193. * * * *Simpozionul de etnologie medicală. 27—28 mai* [1972], AA, **22**, 1979, Anul 106 (1972), 19—21.

VEZI și nr. 2383.

Recenzii

194. ANDREI, LIVIU, *Acta Conuentus gentium Ouidianum studiis fouendis a die XXV ad diem XXXI mensis Augusti MCMLXXVI fabiti*, Nicolao Barbu, Eugenio Dobroiu, Michaele Nasta curantibus. Bucurestiis, 1976, 635 p. (Ouidianum, Societas Ouidianus studiis inter gentes fouendis), StCl, **19**, 186—188.
195. PAVEL, MARIA, *Modèles logiques et niveaux d'analyse linguistique.* Colloque organisé par le Centre d'Analyse syntaxique de l'Université de Metz (7—9 novembre 1974). Actes publiés par Jean David et Robert Martin. Centre d'Analyse syntaxique, Université de Metz — Paris, Klincksieck, 1976, 307 p., AUI, **25**, 1979, 122—124.
196. PEDESTRAȘU, A., *Cel de-al patrulea Congres Internațional al Profesorilor de Limba și Literatura Rusă.* Rezumatele referatelor și comunicărilor, Berlin, Volk und Wissen, 1970, 942 p., LMȘ, 1, 1980, 142—144.
197. PIPPIDI, D. M., *Aspects des études classiques.* Actes du Colloque associé à la XVIe Assemblée Générale de la Fédération Internationale des Associations d'Études classiques, Bruxelles, Éditions de l'Université, 1977, 106 p. in 16°, StCl, **19**, 185—186.

2. CRONICI, DĂRI DE SEAMĂ ETC.

198. ANGHELESCU, MARICA, *Activitatea filialelor și subfilialelor în anul 1979*, BulSȘF, 1980, 113—115.
199. C[AZACU], B., *De la Societatea de științe filologice*, SCL, **31**, nr. 2, 1980, 233—234.
200. KELP, HELMUT, *Preocupări metodologice ale Asociației Internaționale a Profesorilor de Limba Germană (IDV)*, CPLS, 65—69.
201. STROESCU, VICTORIA, *Cronică* [activitatea științifică pe anul 1979 a cadrelor didactice din Facultatea de filologie a Universității din Timișoara], AUT, **17**, 1979, 235—239.
202. V[ASILIU], L[AURA], *Consfătuire cu cititorii* [București, 18 mai 1979, Casa corpului didactic], LR, **28**, nr. 5, 1979, 363.

203. ZÁGONI, JENŐ, *Studii şi comunicări în publicaţiile muzeului* [din Sfîntu Gheorghe], Aluta, **6—7**, 1974—1975, 403—414.
204. * * * *Aspecte din activitatea de cercetare şi manifestările ştiinţifice ale cadrelor didactice de profil filologic în anul 1978*, AUC, **8**, 1979, 175—179.
205. * * * *Cronică*, StUBB, **25**, nr. 1, 1980, 79—80.
206. * * * *Cronică. Din activitatea Asociaţiei Slaviştilor din Republica Socialistă România*, RS, **19**, 577—579.
207. * * * *De la Societatea de studii clasice*, SCL, **31**, nr. 2, 1980, 233.
208. * * * *Învăţămîntul şi cercetarea filologică în lumina Directivelor celui de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, StUBB, **25**, nr. 1, 1980, 3—5.
209. * * * *Linguistique: résultats des recherches*, AR, **2**, nr. 47, 1979, 15.
210. * * * *Séances de la Société roumaine de linguistique romane — 1979 —*, VerbRom, 201—215.
211. * * * *Societatea de studii clasice din Republica Socialistă România. Şedinţele de comunicări* [7 oct. 1976 — 27 mai 1979], StCl, **19**, 195—200.
212. * * * *Şedinţa Consiliului de conducere al S. Ş. F.*, BulSŞF, 1980, 139—148.
213. * * * *Şedinţa publică de comunicări a Secţiei de ştiinţe filologice. 17 martie* [1972], AA, **22**, 1979, Anul 106 (1972), 7—8; *29 mai*, 21; *2 octombrie*, 35—36; *9 octombrie*, 36; *6 noiembrie*, 39—40; *25 decembrie*, 58—59.
214. * * * *Vie de la Société roumaine de linguistique*, RRL, **25**, nr. 6, 1980, 691.

III. *LINGVISTICĂ GENERALĂ*

1. LINGVISTICĂ TEORETICĂ

215. AGRIGOROAIEI, VALENTINA, *Comment définir le verbe?*, AUI, **25**, 1979, 19—28.
216. ANDERSON, JOHN M., *Anti-unaccusative, or: Relational Grammar is Case Grammar*, RRL, **25**, nr. 3, 1980, 193—225.
217. ANGHELESCU, NADIA, *Semnificaţii ale unor teorii arabe privind motivarea*, SCL, **31**, nr. 6, 1980, 681—684.
218. APREOTESEI, CEZAR, *Unele probleme ale calculului lingvistic*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 349—352.
219. AVRAM, ANDREI, *Sur l'autonomie relative du système phonématique de l'enfant*, RRL, **25**, nr. 1, 1980, 13—16.
220. BABEŢI, ADRIANA, SEPEŢEAN-VASILIU, DELIA, *Introducere* [la volumul de la nr. 368], TT, 5—38.
221. BANTAŞ, ANDREI, *Criteria for the Classification of Translations* [rezumat în română], BulŞt Piteşti, 1979, 363—366.
222. BARTHES, ROLAND, *Critică şi adevăr* [text tradus din *Critique et verité*, Paris, 1966], TT, 156—178.
223. BARTHES, ROLAND, *Imaginarea semnului* [text tradus din *Essais critiques*, Paris, 1964], TT, 120—126.
224. BARTHES, ROLAND, *Între a vorbi şi a scrie. Cuvînt şi scriitură* [traducere de Mircea Muthu], Tribuna, **24**, nr. 41, 1980, 8.
225. BARTHES, ROLAND, *Roland Barthes par ...* [prezentare şi traducere de Nina Gafiţanu-Apetroaie], Ateneu, **17**, nr. 2, 1980, 16.
226. BIDU-VRĂNCEANU, ANGELA, *Paradigmatic şi sintagmatic în semantică*, LR, **29**, nr. 1, 1980, 3—10.
227. BIDU-VRĂNCEANU, ANGELA, *Structuri lingvistice şi structuri nelingvistice*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 529—532.
228. BÎRĂ, ELENA, *When is a Lie a Lie or Lie Detector for Whoever May Need it* [rezumat în română], BulŞt Piteşti, 1979, 367—372.
229. BOBOC, ALEXANDRU, *Limbaj şi sens în construcţia logicii moderne*, Forum, **22**, nr. 10, 1980, 79—81.
230. BOTEZATU, PETRE, *Erotetica — logica întrebărilor — principii şi aplicaţii*, RI, **27**, nr. 5, 1980, 429—438.
231. BRAGA, MIRCEA, *Teoria traducerii şi „eficienţa" ei deviată*, Transilvania, **9**, nr. 7, 1980, 46.
232. CARROLL, JOHN BISSELL, *Limbaj şi gîndire*. Traducere şi note de Octavian Oprică, Bucureşti, EDP, 1979, 156 p. **(Pedagogia secolului XX)**. Vezi şi nr. 374.

233. CĂLINESCU, ALEXANDRU, *La poétique structurale de Roland Barthes*, Synthesis, **7**, 1980, 84—91.
234. CORNEA, PAUL, *„Codurile" lecturii și lectura „codurilor"*, VR, **33**, nr. 5, 1980,161—168.
235. CREUZIGER, WERTER, *A croi drum tradiției?* [despre traducere; traducere de Alexandru Al. Șahighian], Sec. 20, nr. 1—2—3, 1980, 245—247.
236. CSÚRI, KÁROLY, *A ló meghal a madanak kirepülnek című kassákvers emblema-szerkezete* [după Hankiss Elemér, szerk., *Formateremtö elvek a költöi műalkotásban*, Budapesta, 1971, p. 469—500], IT, 168—197.
237. DAMADIAN, CIK, *Le code des universaux linguistiques et des langages* [cu 8 figuri în text], CLTA, **17**, nr. 1, 1980, 67—86.
238. DASCĂLU, CRIȘU, *Textualizarea și dialectica limbajului poetic*, SSPS, 119—123.
239. DERRIDA, JACQUES, *Lingvistică și gramatologie* [text tradus din *De la grammatologie*, Paris, 1967], TT, 49—119.
240. DIACONESCU, PAULA, *A szöveg szemantikai és stilisztikai informaciói* [traducerea articolului *Informația semantică și stilistică a unui text* din *Sistemele limbii*, Buc., 1970, p. 65—74], IT, 153—167. Vezi BRL, **13**, 1970/1971, nr. 159.
241. DIJK, THEUN A. van, *A poétika alapjai. Módszertani bevezetés az irodalmi szövesek generatív grammatikájába* [după Helikon XX, 3—4, tradus din T.A. van Dijk, *On the Foundations of Poetics: Methodological Prolegomena to a Generative Grammar of Literary Text*, Poetics 1972/5, p. 89—124], IT, 31—51.
242. DRAGOȘ, ELENA, *Transformări narative. Mit și roman*, SSPS, 177—182.
243. ECO, UMBERTO, *Textul estetic ca exemplu de invenție* [traducere de Anca Giurescu și Cezar Radu], Ateneu, **17**, nr. 1, 1980, 16.
244. FORAI, MIHAIL, *Langage et valeurs dans les essais de Rémy Gourmont (1857—1915)* [rezumat în română], BulȘt Pitești, 1979, 217—222.
245. GAFTON, NICOLAE, *Puncte de vedere referitoare la cultura expresiei verbo-vocale a actorului (I)*, Teatrul, **23**, nr. 11, 1978, 39—42; *(II)*, nr. 12, 46—49; *(III)*, **24**, nr. 1, 1979, 32—36; *(IV)*, nr. 2, 35—41; *(V)*, nr. 3, 27—31; *(VI)*, nr. 4, 49—52; *(VII)*, nr. 5, 55—59; *(VIII)*, nr. 6, 37—42; *(IX)*, nr. 7—8, 139—149; *(X)*, nr. 9, 31—41.
246. GHIȚĂ, ELENA, *Qu'est-ce que la traductologie?* [rezumat în română], BulȘt Pitești, 1980, 443—448.
247. GOIA, RODICA, PÉNTEK, ELISABETA, *Unele probleme ale receptării romanului*, SSPS, 183—186.
248. GOLOPENȚIA ERETESCU, SANDA, *Lehetséges szemiotikak* [text tradus după *Analiza contrastivă și semiotică*, SCL, **29**, nr. 1, 1978], IT, 5—22. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 227.
249. GOLOPENȚIA ERETESCU, SANDA, *L'histoire conversationnelle*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 499—503.
250. GOLOPENȚIA ERETESCU, SANDA, *Patru semiotici posibile*, SSPS, 204—215.
251. GOUDET, JACQUES, *Les fausses étymologies. Observations de méthodologie linguistique*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 559—563.
252. GOUX, JEAN-JOSEPH, *Marx și înscrierea muncii* [text tradus din *Théorie d'ensemble*, Paris, 1968], TT, 193—225.
253. GRAUR, AL., *Importanța semanticii*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 565—566.
254. HÂRȘAN, ELENA, *Echivalentul formal în teoria traducerii*, RITL, **29**, nr. 1, 1980, 99—108.
255. HOUDEBINE, JEAN-LOUIS, *Cercetarea preliminară a noțiunii de text* [text tradus din *Théorie d'ensemble*, Paris, 1968], TT, 283—299.
256. HUSAR, AL., *Arte y lenguaje*, AUBFilos, **22**, 1978, 111—113.
257. ILIESCU, MARIA, *Vocabular fundamental și vocabular reprezentativ*, SCL, **31**, nr. 1, 1980, 81—83.
258. IOAN, PETRU, *Simptome ale defectului semantic în logica discursului practic*, RF, **27**, nr. 4, 1980, 455—466.
259. IONESCU, EMIL, *On the Semantics of the Sentences of Imagination*, RRL, **25**, nr. 6, 1980, 659—671.
260. IONESCU, EMIL, *The Linguistic Metaphor in the Perspective of a Denotative Relation*, RRL, **25**, nr. 1, 1980, 57—64.
261. IONESCU-MUREȘAN, MARCELA, *Unitatea domeniului semiotic*, Cronica, **15**, nr. 25, 1980, 10.
262. IRIMIA, D., *Pentru o teorie a semnului poetic* [cu 4 figuri în text], SSPS, 145—151.
263. IVĂNESCU, GHEORGHE, *Etnolingvistică*, în *Introducere în etnologie*. Coordonator științific prof. dr. Romulus Vulcănescu, București, EARSR, 1980 (Academia

Republicii Socialiste România. Comisia de antropologie şi etnologie. **Bibliotheca Anthropoiogica Ethnologica,** II), p. 138—142.

264. KANYÓ, ZOLTÁN, *Irodalmi müvek szemiotikai elemzéséröl* [text după Hankiss Elemér, szerk., *Formateremtő elvek a költői műalkotasban*, Budapest, 1971, p. 501—509], IT, 130—138.
265. KELEMEN, JÁNOS, *Prózai alkotások kommunikációelmeleti (szemiotikai) elemzése, különös tekintettel Kosztolány:* **Caligula** *című novellájara* [text după Hankiss Elemér, *A novellaelemzés uj módszerei*, Budapest, 1971, p. 227—235], IT, 139—152.
266. KESLER, JASCHA, *Asupra traducerii ca act al comunicării* [traducere de Mihai Mîndra], Sec. 20, nr. 1—2—3, 1980, 242—245.
267. KIS-KONCZ, GÉZA, *Probleme de semiotică*, Răsunetul, **4**, nr. 1—2, 1980, 10.
268. KRISTEVA, JULIA, *Problemele structurării textului* [text tradus din *Théorie d'ensemble*, Paris, 1968], TT, 250—272.
269. KRISTEVA, JULIA, *Semiotica: ştiinţă critică şi/sau critică a ştiinţei* [text tradus din *Semeiotiké. Recherchers pour une sémanalyse*, Paris, 1969], TT, 300—315.
270. KRISTEVA, JULIA, *A szöveg és tudománya* [text tradus din *Semeiotiké. Recherches pour une sémanalyse*, Paris, 1969], IT, 83—101.
271. LÉVY-STRAUSS, CLAUDE, *„Dicsöséges korszakok a filosofia a tudomány előtt járt". Beszélgetés . . . -sze* [interviu luat de Nádor Imre], A Hét, **11**, nr. 30, 1980, 12.
272. LIICEANU, GABRIEL, *Simbol lingvistic şi simbol artistic* [rezumat francais], în *Studii şi cercetări de istoria artei — Artă plastică*, **24**, 1979, 135—145.
273. LOBIUC, IOAN, *Curs de lingvistică generală. Direcţii şi metode de cercetare lingvistică.* Partea I, Iaşi, [TUI], 1979, V + 264 p. multigr. (Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi. Facultatea de filologie. Catedra de limba română).
274. LOTMAN, JURIJ M., *Text und Funktion*, NL, **31**, nr. 10, 1980, 84—94.
275. MACOVICIUC, VASILE, *Realism şi umanism estetic — schiţă pentru testarea unei ipoteze —*, RF, **27**, nr. 6, 1980, 743—757.
276. MALMBERG, BERTIL, *Encore le signe*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 539—543.
277. MAŃCZAK, WITOLD, *Y a-t-il des mots atones?*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 577—580.
278. MARCUS, SOLOMON, *Dialogue faced with Simulation. A Semiotic Approach to Dialogue within International Organizations*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 548—549.
279. MARCUS, SOLOMON, *Problematica simbolului*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 581—584.
280. MARCUS, SOLOMON, *Semne despre semne*, Bucureşti, EŞE, 1979, (**Ştiinţa pentru toţi. Cunoştinţe despre om şi societate**, 80).
281. MARCUS, SOLOMON, *Textual Cohesion and Textual Coherence*, RRL, **25**, nr. 2, 1980, 101—112.
282. MARGA, ANDREI, *Cotitura lingvistică* [*1*], Tribuna, **24**, nr. 48, 1980, 8; *2.*, nr. 49, 6.
283. MARTINET, ANDRÉ, *Autour du syllemme*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 551—554.
284. MÁTÉ, GAVRIL, *Conceptul de stil în viziunea lukasiană*, SSPS, 24—27.
285. MICLĂU, PAUL, *Stratificarea semnului poetic*, SSPS, 110—118.
286. MIHAI, GH., *Structura psiho-logică a limbajului*, AUIFilos, **22**, 1978, 85—88.
287. MIHĂILĂ, ECATERINA, *Receptarea poetică*, Bucureşti, EE, 1980, 218 [—220] p. Vezi şi nr. 376, 384, 387.
288. MIHĂILĂ, RODICA, *L'allusion comme acte de langage*, RRL, **25**, nr. 2, 1980, 113—121.
289. MIHĂILĂ, RODICA, *O interpretare semiotică a conceptului de stil* [cu 3 figuri], SSPS, 225—229.
290. MIHĂILĂ, RODICA, *Un cas limite d'interaction linguistique*, RRL, **25**, nr. 5,1980, 563 — 567.
291. MIHĂILESCU, DAN, *Comunicarea şi funcţiile psihologice ale limbajului artistic*, RPsih, **26**, nr. 4, 1980, 517—522.
292. MODOLA-PRUNEA, DOINA, *Statutul personajului dramatic*, SSPS, 322—330.
293. MORARU, CORNEL, *Literatură şi semiologie*, Vatra, **9**, nr. 9, 1979, 6, 14.
294. MOUNIN, G., *La notion de prédicat chez Bloomfield*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 367—374.
295. MURRU, FURIO, *Funzioni, forme, marche ed usi casuali: una nota terminologica*, CL, **25**, nr. 2, 1980, 137—141.
296. MURVAI, OLGA, *Szöveg és jelendés. A szabad függo beszéd szövegnyelvészeti vizsgalóta*, Bukarest, KK, 1980, 195[—147] p. [rezumat în română; English abstract].
297. MURVAI, OLGA, *Introducere la poetica receptării*, SSPS, 152—157.
298. NASTA, MIHAI, *Mythos şi textualitate*, SSPS, 254—259.

299. NĂSTĂȘEL, EUGEN, URSU, IOANA, *Argumentul sau despre cuvîntul bine gîndit*, București, EȘE, 281[—283] p. [cu bibliografie și indice de nume]. Vezi și nr. 382, 397.
300. NEGRUȚIU, LIANA, *Point de vue sur les „genres"* [rezumat în română], StUBB, **25**, nr. 1, 1980, 65—70.
301. NICULESCU, ALEXANDRU, *Textul poetic*, SSPS, 139—144.
302. OANCEA, ILEANA, *„Descrierea" poetică în perspectivă neoretorică:* **epitetul**, LL, nr. 4, 1980, 539—549.
303. OANCEA, ILEANA, *Direcții ale lingvisticii generale în diacronie* [résumé français], CL, **25**, nr. 2, 1980, 143—151.
304. OANCEA, ILEANA, *Lingvistică generală și comparată*. [Vol.] 2. *Elemente de filologie romanică*. Partea I, Timișoara, TUT, 1979, 168 p. multigr. (Universitatea din Timișoara. Facultatea de filologie. Catedra de limba și literatura română). Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 237.
305. ONISHI, MASAU, *The Fundamental Nature of Phone and Phoneme*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 581—583.
306. PĂLTINEANU, VIOREL, *O tendință a denominării — concentricitatea* [resúmen español], CL, **25**, nr. 1, 1980, 11—15.
307. PÂRVAN, GABRIEL, *Hiperbolă și structură poetică* [résumé français], Bul Șt Pitești, 1979, 201—208.
308. PÂRVAN, GABRIEL, *Investigația semiotică și subconștientul estetic*, SSPS, 216—224.
309. PETICĂ, MARIA, *Note despre direcția funcțională în lingvistica contemporană*, BUG, **2**, nr. 1, 1979, 93—96.
310. PETŐFI, JANOS S., *A mondatgrammatikától egy logikai-szemantikai szövegelméletig*, IT, 23—30.
311. PLEYNET, MARCELIN, *Lautréamont politic* [text tradus din *Tel Quel*, 1971, nr. 45], TT, 365—399.
312. PRIBOI, TITUS, *Impactul teoriei generale a sistemelor asupra semanticii generale*, Forum, **22**, nr. 4, 1980, 76—85.
313. REPINA, TAMARA, *L'autonomie syntaxique des moyens d'expression grammaticale et la typologie des langues*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 385—389.
314. REUTER, TILMANN, *Jazyk matematiki. Lingvističeskij analiz na materiale russkih i nemeckih matematičeskih tekstov*, RRL, **25**, nr. 3, 1980, 265—302.
315. REVZINA, OLGA, REVZIN, ISZAK, *Szemiotikai kisérlet Ionesco müveiben (A kopasz énekesnö és A lecke)* [text tradus din *Expérimentation sémiotique chez Eugène Ionesco*, în *Semiotica*, 1971, IV, p. 240—262], IT, 198—228.
316. ROSETTI, A., *Addenda à „Sur la théorie de la syllabe"*, RRL, **25**, nr. 6, 1980, 649.
317. ROSETTI, A., *Sur les changements phonétiques*, RRL, **25**, nr. 1, 1980, 3—4.
318. ROSETTI, A., *Voyelle, semi-voyelle et consonne*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 391—392.
319. ROVENȚA-FRUMUȘANI, DANIELA, *L'iconicité dans le discours scientifique*, RRL, **25**, nr. 6, 1980, 673—687.
320. ROVENȚA-GABRIELESCU, DANIELA, *Funcționarea codurilor semiotice în teatrul absurd*, SSPS, 331—335.
321. SĂTEANU, C., *De la triunghiul semiotic la reprezentarea geometrică a semnului lingvistic* [cu 12 figuri], SSPS, 241—249.
322. SCHMIDT, GERTRUD, *Definiția în metodologia lingvistică*, AUT, **17**, 1979, 181—187.
323. SCHMIDT, SIEGRIED J., *Bevezetés egy szövegszemantikai irodalomtudományban* [după Horány Özséb és Szépe György szerk., *A jel tudomanya*, Gondolat, 1975, p. 459—489, text tradus după *Text und Bedeutung — Text Bedeutung. Ästhetik*, szerk. S. J. Schmidt, p. 43—78], IT, 52—82.
324. SEIDEL, E., *Prolegomena zur Theorie der Satzkonstruktionen*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 401—408.
325. SLAMA-CAZACU, TATIANA, *Conceptul de „sintaxă mixtă" — Cercetări în jurul unei ipoteze* [cu 2 figuri], SSPS, 301—307.
326. SLAMA-CAZACU, TATIANA, *Lecturi de psiholingvistică*, București, EDP, 1980, 426 [—427] p.
327. SOLLERS, PHILIPPE, *Dante și străbaterea scriiturii* [text tradus din *Logiques*, Paris, 1968], TT, 331—364.
328. SOLLERS, PHILIPPE, *Literatură și totalitate* [text tradus din *Logiques*, Paris, 1968], TT, 400—420.
329. SOLLERS, PHILIPPE, *Nivelurile semantice ale unui text modern* [text tradus din *Théorie d'ensemble*, Paris, 1968], TT, 273—282.

330. SURAJ BHAN, SINGH, *Theoretical and Applicational Implications of Functional Grammar*, CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 181—187.
331. SZABÓ, ZOLTÁN, *Importanța semanticii textului pentru stilistică*, SSPS, 14—18.
332. ȘERBAN, V., *Terminologia sintactică (I)*. **Sintagma și sintagmoidul; referentul**, AUT, **17**, 1979, 157—160.
333. TIUGAN, MARILENA, *Passive Bilingualism in an Urban Community* [cu 8 figuri], CLTA, **17**, nr. 1, 1980, 27—38.
334. TIUGAN, MARILENA, *Primary Socialization and Behaviour Type*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 621—623.
335. TODOROV, TZVETAN, *Szinekdoché* [după Horányi Özseb — Szepe György, szerk., *A jel tudománya*, Budapest, 1975, p. 437—458; text tradus după *Sinecdoque*, Communications, **16**, 1980, p. 26—35], IT, 118—129.
336. TOMA, ELENA, *Probleme ale structurii textului: metatextul*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 559—561.
337. TOMA, RADU, *Semiotica și judecata de valoare*, AUBLLR, **29**, 1980, 11—15.
338. TUȚESCU, MARIANA, *Proposition /vs./ Phrase /vs./ Texte*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 413—421.
339. VASILIU, EMANUEL, *Coerență și permisiune* [cu 6 tabele], SSPS, 195—203.
340. VASILIU, EMANUEL, *Sens și definiție lexicografică*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 631—635.
341. VASILIU, EMANUEL, *„Signifié": some Remarks on its Nature*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 631—634.
342. VÂNTU, ILEANA, *Remarques sur un acte de parole: faire connaître et solliciter une information*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 635—640.
343. VEJA, VIRGINIA, *La sémantique linguistique et son ouverture sur la logique* [rezumat în română], BUG, **2**, nr. 1, 1979, 77—82.
344. VINTILĂ-RĂDULESCU, IOANA, *Creolă și „foreigner talk"*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 481—485.
345. VINȚELER, ONUFRIE, *Considerații asupra sinonimiei* [cu o schemă], Stud, **2**, 157—164.
346. VINȚELER, ONUFRIE, *Sinonimia și limbajele*, SSPS, 33—36.
347. VLAD, CARMEN, *Considerații istorice asupra teoriei textului* [English abstract], CL, **25**, nr. 2, 1980, 153—155.
348. VLĂDUȚU, ION, *Short Introduction to a Theory of Translation* [rezumat în română], BulȘt Pitești, 1979, 381—384.
349. VODĂ CĂPUȘAN, MARIA, *Mască și semn în teatru — o perspectivă semiotică*, SSPS, 317—321.
350. VOIA, MARIA, *Aspecte ale modalității volitive*, Stud, **2**, 172—175.
351. VRACIU, A., *Lingvistică generală și comparată*, București, EDP, 1980, 344 p. (Ministerul Educației și Învățământului. Universitatea „Al. I. Cuza" Iași). Vezi și nr. 379.
352. VULCĂNESCU, ROMULUS, *Teoria limbajului și teatrul la Henri Wald*, Teatrul, **25**, nr. 4, 1980, 94—95.
353. VULTUR, IOANA, *Pentru o reconsiderare a categoriei de gen literar*, SSPS, 132—138.
354. VULTUR, SMARANDA, *De la analiza structurală a textului la o teorie a discursurilor*, VR, **33**, nr. 5, 1980, 169—172.
355. VULTUR, SMARANDA, *Domeniul intertextului*, SSPS, 271—278.
356. WALD, HENRI, *Conștiința și limbajul*, RLit, **13**, nr. 13, 1980, 19.
357. WALD, HENRI, *Mîna și gestul*, Teatrul, **25**, nr. 5, 1980, 32—35.
358. WALD, HENRI, *Oral și scris*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 641—643.
359. WALD, HENRI, *Puterea vorbirii*, Teatrul, **24**, nr. 12, 1979, 28—31.
360. WALD, HENRI, *Semioza poeziei*, VR, **33**, nr. 10, 1980, 55—59.
361. WALD, HENRI, *Vorbirea și „sediul" ideilor* [English abstract], SCL, **31**, nr. 3, 1980, 297—305.
362. WALD, HENRI, *Vorbire și rostire în geneza artei*, Teatrul, **24**, nr. 5, 1979, 12—15.
363. WALD, LUCIA, *Cîteva observații asupra erorilor de limbaj*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 645—648.
364. WEINREICH, HAROLD, *A metafora jelentéstana* [text tradus din *Semantik der Metapher*, în *Folia Linguistica*, **1**, 1/2, 1967], IT, 102—117.
365. WUNDERLI, PETER, BRASELMANN, PETRA, *Positions dialectiques chez Bernardo José de Aldrete*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 437—453.
366. ZDRENGHEA, MIHAI M., *Anomalii semantice aparente* [English abstract], CL, **25**, nr. 1, 1980, 17—24.
367. * * * *Irodalomszemiotikai tanulmányok*. Valosatta és az utószót írta Murvai Olga, Bukarest, KK, 1979, [266—267] p. Vezi și nr. 395.

368. * * * *Pentru o teorie a textului. Antologie „Tel Quel" 1960—1971.* R. Barthes, J. L. Baudry, J. Derrida, J. J. Goux, J. L. Houdebine, J. Kristeva, M. Pleynet, J. Ricardou, J. Risset, Ph. Sollers, Tz. Todorov. Introducere, antologie și traducere Adriana Babeți și Delia Sepețean-Vasiliu, București, EU, 1980, [493—495] p. [cu note explicative și bibliografice, indice de materii și nume]. Vezi și nr. 220.

369. * * * *Program* [text tradus din *Logiques*, Paris, 1978], TT, 44—48.

VEZI și nr. 14, 26, 115, 148, 180, 195, 404, 411, 415, 424, 426, 428, 429, 469, 1233, 1508.

Recenzii

370. AVRAM, ANDREI, Niels Davidsen-Nielsen, *Neutralization and Archiphoneme. Two Phonological Concepts and their History*, Copenhaga, Universitetsforlaget. København, Akademisk Forlag/Wilhelm Fink Verlag, 1978, 239 p., SCL, **31**, nr. 3, 1980, 333—336.

371. CARPINSCHI, ANTON, Joseph Sumpt, Michel Hugues: *Dictionnaire de sociologie*, Larousse, 1973, 244 p., AUIFilos, **22**, 1978, 124—125.

372. DUMITRIU, A., *Semantica bidimensională. Fundamentare filozofică, cu un proiect al unei teorii a semnificatului* [Francesca Rivetti Barbo, *Semantica Bidimensionale. Fundazione filosofica, con un progetto di teoria del significado*, Roma, Editrice Viale, 1974, 476 p.], CSP, 1, 1976, 28—31.

373. FRÂNCU, C., Eugenio Coseriu, *Leistung und Grenzen der transformationellen Grammatik*, Verlag Gunter Narr, în *Tübingener Beiträge zur Linguistik*, Herausgegeben von Gunter Narr, Tübingen, 1975, 142 p., AUI, **25**, 1979, 120—122.

374. GHENEA, ANGHEL, *Limbaj și gîndire* [de John B. Caroll, Buc., 1979], RPed, **29**, nr.6, 1980, 62, 64. Vezi nr. 232.

375. HOFFMAN, OSCAR, *Lingvistică și economie* [Ferruccio Rossi-Landi, *Linguistics and Economics*, The Hague, Paris, Mouton, 1975, 240 p.], CSP, 1, 1978, 94—100.

376. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica: Limba noastră] *Receptarea poetică* [de Ecaterina Mihăilă, Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 28, 1980, 8. Vezi nr. 287.

377. IONESCU, ANCA IRINA, Roberto Gusmani, *Sull'induzione dei morfemi (Despre inducția morfematică)*, „Sprache und Mensch in der Romania. Heinrich Kuen zum 80. Geburtstag", p. 110—116, PFR, 356—357.

378. IONESCU, EMIL, ROMAN, ANDREI, Em. Vasiliu, *Preliminarii logice la semantica frazei*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1978, 280 p., CLTA, **17**, nr. 1980, 189—190. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 317.

379. M. B., A. Vraciu: *Lingvistică generală și comparată* (Editura didactică și pedagogică 1980, 344 p.), Forum, **22**, nr. 10, 1980, 96. Vezi nr. 351.

380. MÎRZA, CLEMENT, Emanuel Vasiliu, *Preliminarii logice la semantica frazei*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, 280 p., AUBLLR, **29**, 1980, 145—147. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 317.

381. MURRU, FURIO, Carlo Talenti, *Educazione linguistica: doppia lettura di un bilancio*, „Sperimentazione saggi 4", Torino, Musolini, 1978, pp. 183, CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 198—199.

382. NEGREȚ, ION, *Oare știm să comunicăm eficient?* [Eugen Năstășel, Ioana Ursu, *Argumentul sau despre cuvîntul bine gîndit*, Buc., 1980], Era socialistă, **50**, nr. 16, 1980, 46. Vezi nr. 299.

383. NICULESCU, LAURENȚIU, Janos S. Petöfi (ed.), *Text vs. Sentence. Basic Questions of Text Linguistics*, I—II, Hamburg, Helmut Buske Verlag, 1979, 666 p. (=**Papiere zur Textlinguistik — Papers in Textlinguistics**, Band 20 — 1, 20 — 2), SCL, **31**, nr. 2, 1980, 227—232.

384. NICULESCU, MIHAI, *Receptarea poetică* [de Ecaterina Mihăilă, Buc., 1980], Luceafărul, **23**, nr. 51, 1980, 2. Vezi nr. 287.

385. POPÂRDA, OANA, Noam Chomsky, *Dialogues avec Mitsou Ronat*, Flammarion, Paris, 1977, 205 pagini, AUI, **25**, 1979, 117—119.

386. POPÂRDA, OANA, Noam Chomsky, *Réflexions sur le langage*, Maspero, Paris, 1977, 282 pagini, AUI, **25**, 1979, 115—117.

387. POPOVICI, VASILE, Ecaterina Mihăilă, *Receptarea poetică*, Editura Eminescu, 1980, Orizont, **31**, nr. 37, 1980, 2. Vezi nr. 287.

388. R. C., *Ghid de terminologie pentru învățămîntul tehnic și profesional (Terminology of Technical and Vocational Education — Terminologie de l'enseignement technique et professionnel*, Paris, UNESCO, 1978, 88 p.), SCD, **22**, nr. 1—2, 1980, 150—154

389. SCHVEIGER, PAUL, Jeanne Ambrose Grillet, (1978), *Glossary of Transformational Grammar*, Newbury House Publisher, Inc./Rowley, Mass. I—VII + 166 p. (With a *Historical Background* by J. L. Houben, and an *Epilogue* by J. F. Graham), CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 194—198.
390. SCHVEIGER, PAUL, Noordman, L. G. M., 1979, *Inferring from Language*, Springer Verlag, Berlin — Heidelberg — New York, CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 203—206.
391. SCHVEIGER, PAUL, Szene Tamás, 1979, *A szó válsága ("The word's Crisis")*, Budapest, Gondolat, 256 p., CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 202—203.
392. SCHVEIGER, P., *The Structure and Semiotics of the Literary Text. Struktura i semiotika literaturnogo teksta.* Edited by M. Péter, Akadémiai kiado, Budapest, 1977, 144 pp., CREL, **8**, nr. 3, 1980, 146—147.
393. SCHVEIGER, PAUL, Szilágyi N. Sándor, *Világunk a nyelv*, Bucureşti, Editura Kriterion, 1978, 247 p., CL, **25**, nr. 2, 1980, 250—251. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 278.
394. ST. Z., *Text vs. Sentence. Basic Questions of Text Linguistics*, I—II. Szerk. Petöfi S. János [Hamburg, 1979], Korunk, **39**, nr. 6, 1980, 474—475.
395. SZŐCS, ISTVÁN, *Irodalomszemiotika* [*Irodalomszemiotikai tanulmányok*, Buc., 1979], Előre, **34**, nr. 9992, 6 ian. 1980, 4. Vezi nr. 367.
396. ŞERBAN, FELICIA, Elsa Lüdler, *Probleme der sprachlichen Gradation*, Freiburg und München, Verlag Karl Alber, 1978, 524 p. + 8 microfişe, CL, **25**, nr. 1, 1980, 91—92.
397. V. D., *Argumentul sau despre cuvîntul bine gîndit* [de Eugen Năstăşel şi Ioana Ursu, Buc., 1980], PN, **25**, nr. 6, 1980, 38. Vezi nr. 299.
398. VLAD, ION, *Lectura textului şi interpretarea operei literare* [M. Riffaterre, *La production du texte*, Paris, 1979], Steaua, **30**, nr. 12, 1979, 49—50.
399. WALD, LUCIA, A. D. Edwards, *Language in Culture and Class. The Sociology of Language and Education*, Londra, Heinemann Educational Books L. T. D., 1976, 206 p., SCL, **31**, nr. 1, 1980, 101—103.
400. WOLF, S., Roberto Gusmani, *Entlehnung und Scheinentlehnung*, „Sprachwissenschaft", Band 4 (1979), Heft 4, Heidelberg, str. 361—369, PFR, 1980, 358—359.

VEZI şi nr. 79, 122, 1248, 1249, 1253.

2. LINGVISTICĂ MATEMATICĂ ŞI APLICATĂ

401. ANDREESCU, GABRIEL, *La linguistique des énoncés parafactuels*, CLTA, **17**, nr. 1, 1980, 93—100.
402. BACIU, A., PASCU, A., *Limbaje tip Leontief*, AUTM, **16**, nr. 2, 1978, 111—118.
403. CIOBOTARU, SORIN, *Automatic Encoding and Decoding of Specialized Terminology*, RRL, **25**, nr. 2, 1980, 129—133.
404. COSTĂCHESCU, ADRIANA, *Consideraţii privind raportul dintre sintaxă şi semantică în „Gramatica Montague"*, SSPS, 235—240.
405. CREANGĂ, LIVIA-DANA, FILIPOIU, FLORIN, PETRESCU, FLORIAN, *Picture Grammars in Molecular Genetics* [cu 5 figuri şi 5 tabele], CLTA, **17**, nr. 1, 1980, 49—57.
406. KIS, EMESE, *Lingvistica matematică — expresie a evoluţiei interdisciplinare convergente în cercetarea ştiinţifică*, Răsunetul, **4**, nr. 1—2, 1980, 10.
407. KIS, EMESE, MÂRZA, DAN, *Teatrul francez al absurdului prin prisma logicii matematice*, Stud, **2**, 110—116.
408. LOEBELL, E., *Tulburările vorbirii de origine centrală şi malformaţiile organelor fonatoare* [traducere de Ilse Dan], PedSpec, **15**, nr. 1, 1973, 115—125.
409. MANOLACHE, C. GH., *Surdomutitatea. Ortofonie. Limbaj. Auzitori şi surdomuţi*, Bucureşti, EMed, 1980, 236 p. Vezi şi nr. 433.
410. MARCUS, SOLOMON, *From Structural to Algebraic Distributional Analysis in Linguistics*, CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 149—164.
411. MARCUS, SOLOMON, *Semiotica zîmbetului (Aspecte algoritmice ale comunicării umane)*, SSPS, 189—194.
412. MARCUS, SOLOMON, *Semiotics of Theatre. A Mathematical-Linguistic Approach*, RRL, **25**, nr. 3, 1980, 161—189.
413. MARCUS, SOLOMON, *The Paradoxical Structure of the Mathematical Language*, RRL **25**, nr. 4, 1980, 359—366.
414. NEAGA, NICOLAE, *Rolul limbajului matematic în interpretarea Sfintei Scripturi*, MB **29**, nr. 10—12, 1979, 590—594.

415. NICOLAU, EDMOND, *Information Processing in Neuronal Models*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 577—580.
416. NISTOR, ERICA, ROMAN, ELIZA, *Attempts at Automatic Detection of Some Semantic Deviations*, CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 165—170.
417. PĂUN, GHEORGHE, *A New Generative Device: Valence Grammars*, RRMPA, **25**, nr. 6, 1980, 911—924.
418. PĂUN, GHEORGHE, *Modelling the Dialogue by Means of Formal Language Theory* [cu o schemă], CLTA, **17**, nr. 1, 1980, 59—65.
419. PĂUN, GHEORGHE, *Rejection Grammars*, CLTA, **17**, nr. 1, 1980, 101—111.
420. PĂUNESCU, CONSTANTIN, *Dislalia în contextul cunoașterii*, PedSpec, **12**, nr. 4, 1970, 9—25.
421. ROȘCA, VALER, APOSTOL, CONSTANTIN, IVAN, ION, ROȘCA, ION GH., *Limbaje de programare. Memorator pentru limbajul ASSIRIS*, București, [APASE], 1979, 136 p. multigr. (Academia de Studii Economice. Facultatea „Planificare și cibernetică economică". Catedra „Cibernetică economică").
422. ROȘCA, VALER, APOSTOL, CONSTANTIN, ROȘCA, ION GH., IVAN, ION, *Limbaje de programare. Limbajul ASSIRIS*. Culegere de probleme, București, [APASE], 1979, 197 p. multigr. (Academia de Studii Economice. Facultatea de planificare și cibernetică economică. Catedra de cibernetică economică).
423. ROȘCA, VALER, APOSTOL, CONSTANTIN, IVAN, ION, COMAN, SERGIU, ROȘCA, ION GH., *Limbaje de programare. Metoda programatorului șef. Studiu de caz*, București, [APASE], 1979, 114 p. multigr. (Academia de Studii Economice. Facultatea de planificare și cibernetică economică. Catedra de cibernetică economică).
424. SCHVEIGER, PAUL, *Limbă și vorbire în afazie*, Cluj-Napoca, ED, 1980, 176[—178] p.
425. SCHVEIGER, PAUL, *Limitele gramaticii textului ca poetică aplicată*, SSPS, 124—131.
426. SFARTI, GABRIELA, *The Tennis Game as a Language* [cu 2 figuri și 1 tabel], RRL, **25**, nr. 3, 1980, 243—260.
427. SIMINEL, GHEORGHE, *Elemente pentru o tipologie a logicilor posibile*, Stud., **2**, 120—141.
428. SLAMA-CAZACU, TATIANA, *The Circular Relation between Fundamental and Applied Research in Linguistics*, CLTA, **17**, nr. 1, 1980, 3—7.
429. SLAMA-CAZACU, TATIANA, *The Place of Applied Linguistics in the System of Sciences: AL in Relation to „Linguistics"* [cu 6 figuri], RRL, **25**, nr. 3, 1980, 153—160.
430. TOMESCU, MARGARETA, *Fenomenele dislaliei în rhinolalie*, PedSpec, **12**, nr. 4, 1970, 84—113.
431. VÂRTOSU, MIHAIL, BÂRLIBA, DAN MIHAI, *Unele aspecte logico-filozofice privind instruirea automată în limbajul imaginii*, AUBF, **27**, 1978, 98—106.
432. VÂRTOSU, MIHAIL, BÂRLIBA, DAN MIHAI, *Unele considerații logico-semantice privind limbajul imaginii*, AUBF, **28**, 1979, 57—62.

VEZI și nr. 14, 26, 182, 330, 437, 1042, 1540, 1860, 2213, 2220, 2223, 2230, 2231, 2250, 2256, 2270, 2271, 2272, 2275, 2277, 2278, 2279, 2280, 2286, 2289, 2476.

Recenzii

433. I. D., C Gh. Manolache: *Surdomutitatea. Ortofonie, limbaj, auzitori și surdomuți* (Editura medicală, București, 1980, 231 p.), Forum, **22**, nr. 10, 1980, 96. Vezi nr. 409.
434. RISTEA, TUDOR, *Matematică — limbaj — dialectică* [Rainer Thiel, „*Mathematik — Sprache — Dialektik*", Berlin Akademie Verlag, 1975, 298 p.], CSP, 2, 1978, 91—100.
435. SCHVEIGER, P., Barbara Hall Partee, *Fundamentals of Mathematics for Linguistics*, Stanford, Conn., [1979], XXIV + 242 p., CL, **25**, nr. 1, 1980, 95—96.

VEZI și nr. 373, 389, 2386.

IV. *LIMBA ROMÂNĂ*

1. GENERALITĂȚI

436. BULGĂR, GH., *Limba română și studierea altor limbi romanice*, Forum, **22**, nr. 12, 1980, 63.

437. DĂNĂILĂ, ION, MICHĂESCU, RADU, *Banca de date fono-morfo-semantice a limbii române (BANDASEM)*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 471—476.
438. GRAUR, AL., *„Datoria noastră este să asigurăm și să întărim unitatea limbii române". Interviu cu academicianul ...* [luat de Petru Zugun], Cronica, **15**, nr. 30, 1980, 3.
439. KIS, EMESE, *Semnificația informațională a limbii române*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 235—238.
440. MACREA, D., IONAȘCU, AL., *Unitatea limbii române*, MSȘFLA, **1**, 17—29.
VEZI și nr. 138, 168.

Recenzii

441. BABEU, DOINA, Iosif Popovici, *Scrieri lingvistice*, Ed. Dacia, 1979, Orizont, **31**, nr. 5, 1980, 8. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 370.
442. WOLF, J., *Problèmes roumains dans le „Südosteuropa — Mitteilungen"* [1976—1977], CREL, **7**, nr. 4, 1979, 153—154.
VEZI și nr. 41.

2. ISTORIA LINGVISTICII ROMÂNEȘTI

443. ANGHELESCU, MIRCEA, *Vechi colaboratori ai Societății* [de Științe Filologice], BulSȘF, 1980, 23—26.
444. ANTON, MONICA MARIA, *Din relațiile lui Timotei Cipariu cu Sibiul*, Transilvania, **9**, nr. 3, 1980, 51.
445. AVRAM, MIOARA, *200 de ani de la prima gramatică tipărită a limbii române* [Samuil Micu-Klein, George Șincai, *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*, Viena, 1780], LR, **29**, nr. 6, 1980, 573—584.
446. AVRAMESCU, FLORIAN, *Sadoveanu la Academie*, Luceafărul, **23**, nr. 47, 1980, 1.
447. BABEU, DOINA, *Athanasie Marian Marienescu*, BulSȘF, 1980, 66—68.
448. BAHNER, WERNER, *Zur Wirkungsgeschichte der sprachhistorischen Auffassungen D. Cantemir*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 311—316.
449. BĂDICUȚ, ILIE, *Studierea limbilor orientale în România*, MLS, 253—257.
450. BÂRLEA, GHEORGHE, *Cărturari dîmboviteni despre latinitatea limbii române*, SCIIC, **9**, 1977, 353—357.
451. BELDESCU, G., *Societatea de Științe Filologice în sprijinul profesorilor*, BulSȘF, 1980, 14—17.
452. BELU, AL., *Pledoarie pentru latinitatea limbii române* [Eftimie Murgu, *Wiederfegung oder Abhandlung ...*, Ofen, 1830], Orizont, **31**, nr. 52, 1980, 10.
453. BELU, AL., *Un aspect important al clasicismului antic din Transilvania și Banat: lexicografia latină* [résumé français ; русское резюме], AUT, **17**, 1979, 117—124.
454. BOGDAN, DAMIAN P., *Științele speciale istorice* [résumé français], RI, **33**, nr. 7—8, 1980, 1612 — 1619 (paleografie), 1626 — 1631 (onomastică), 1631— 1634 (filigranologie).
455. BOGDAN-DASCĂLU, DOINA, *Prima gramatică tipărită a limbii române* [Samuil Micu-Klein, George Șincai, *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*, Viena, 1780], LLR, **6**, nr. 4, 1980, 36—37.
456. BOTEZAN, IOANA, *Activitatea tipografică a lui Timotei Cipariu între 1835—1865* [English abstract], AMN, **16**, 1979, 669—689.
457. BOTEZAN, IOANA, CUIBUȘ, ILEANA, *Documente privind strădaniile lui Timotei Cipariu de a edita „Arhivu pentru filologie și istorie"* [English abstract], Sargetia, **14**, 1979, 431—451.
458. BRÂNCUȘ, GR., *Theodor Capidan și problemele substratului limbii române*, LR, **28**, nr. 5, 1979, 481—485.
459. BUZAȘI, ION, *Evocîndu-l pe Timotei Cipariu (175 de ani de la naștere)*, Transilvania, **9**, nr. 3, 1980, 50—51.
460. BUZAȘI, ION, *Timotei Cipariu — 175 de ani de la naștere*, LLR, **6**, nr. 4, 1980, 31—33.
461. BUZAȘI, ION, *Timotei Cipariu — orator. 175 de ani de la naștere*, Steaua, **31**, nr. 2, 1980, 38—39.
462. CARAGIU MARIOȚEANU, MATILDA, *Theodor Capidan — aromânist*, LR, **28**, nr. 5, 1979, 467—473.

463. CHINDRIŞ, IOAN, *Contra* **Lexiconului de la Buda?** [cuvînt înainte la articolul de la nr. 509], Manuscriptum, **11**, nr. 4, 1980, 146—148.
464. CHINDRIŞ, IOAN, *Publicistica ştiinţifică a lui August Treboniu Laurian* [résumé français], AnIst Cluj-Napoca, **22**, 1979, 179—201.
465. CHIŢIMIA, I. C., *Cultura populară în concepţia lui B. P. Hasdeu*, LL, 3, 1980, 456—460.
466. CHIŢIMIA, I. C., *Literatura română veche în interpretarea lui Ovid Densusianu*, AA, **23**, 1980, Anul 107 (1973), 167—174.
467. CHIŢORAN, DUMITRU, *Studiile de anglistică la Universitatea din Bucureşti*, MLS, 89—99.
468. CORNEA, L., *Problema originii şi continuităţii poporului român oglindită în paginile revistei „Familia" (1865—1906)* [résumé français], Crisia, **8**, 1978, 204—212.
469. CRISTINOIU, ION, *Propuneri pentru o posibilă istorie a literaturii române contemporane (VIII)* [despre discuţiile din revista „Cum vorbim" din anii 1948—1950 referitoare la raporturile dintre limbă şi societate], Amfiteatru, **15**, nr. 8, 1980, 8.
470. CUNIŢĂ, ALEXANDRA, *Orientări în cercetarea ştiinţifică a colectivului de limbă al catedrei de franceză după reforma învăţămîntului din 1948*, MLS, 183—189.
471. DAVID, DOINA, *Condiţiile determinante ale „înfrîngerii" curentului latinist* [résumé français ; русское резюме], AUT, **17**, 1979, 107—115.
472. DĂRĂBAN, VALENTIN, *Unele aspecte ale raporturilor dintre limbă, cultură şi libertatea naţională în gîndirea lui Simion Bărnuţiu* [résumé français], AMP, **1**, 1977, 305—310.
473. DIACON, V., *Arhimandritul Eufrosin Poteca şi preocupările sale de cultură românească*, MMS, **55**, nr. 7—8, 1979, 563—572.
474. DIACONESCU, ROMULUS, *Dacia preistorică* [de Nicolae Densusianu], Ramuri, **17**, nr. 8, 1980, 10. Vezi nr. 641.
475. DJAMO-DIACONIŢĂ, LUCIA, *Ioan Bogdan şi fondul tezaur al Academiei*, RI, **33**, nr. 3, 1980, 527—535.
476. DOBROIU, ELENA, *Limbile clasice la Universitatea din Bucureşti*, MLS, 227—233.
477. DOBROIU, EUGEN, *Constantin Balmuş, clasicistul*, MLS, 109—116.
478. DUMITRESCU, DOMNIŢA, *Învăţămîntul limbii şi literaturii spaniole la Universitatea din Bucureşti*, MLS, 213—226.
479. DUŢU, ALEXANDRU, *Un strălucit cărturar şi patriot: Timotei Cipariu*, MI, **14**, nr. 4, 1980, 48—52.
480. FASSEL, HORST, *Primul glosar român-german. Un manuscris din anul 1764* [al lui Gabriel Lupşor], AUI, **25**, 1979, 107—108.
481. FODOR, ECATERINA, *Lingvistica rusă la Universitatea din Bucureşti*, MLS, 235—243.
482. GEORGESCU, MIRCEA T., *Preocupările lui Ion Heliade Rădulescu în domeniul istoriei României*, SCIIC, **7**, 1975, 339—348.
483. GHEŢIE, ION, *Opera lingvistică a lui Ion Budai-Deleanu* [reluare din volumul cu acelaşi titlu, Buc., 1966, p. 111—119], Budai-Deleanu, 132—139. Vezi BRL, [**8**], 1965—1966, nr. 76.
484. GIURCĂ, GH., *Salutul filialei Suceava a Societăţii de Ştiinţe Filologice* [la împlinirea a 30 de ani de activitate], BulSŞF, 1980, 12—13.
485. GORUNESCU, ELENA, *Cîteva momente ale italienisticii româneşti*, MLS, 205—212.
486. GRAUR, AL., *Societatea de Ştiinţe Filologice*, BulSŞF, 1980, 3—4.
487. GRECU, VICTOR V., *Necesitatea Academiei în gîndirea şi preocupările intelectualilor transilvăneni din secolul trecut privind unificarea şi cultivarea limbii române*, LucrŞt Oradea — Ist., 1974, 37—44.
488. HANGIU, I., *Oameni şi fapte în deceniul 1970—1980* [Societatea de Ştiinţe Filologice], BulSŞF, 1980, 27—29.
489. IONAŞCU, ION, *Limbile străine în vremea Academiei domneşti*, MLS, 5—9.
490. IONESCU, RADU, *Arhiva George Oprescu: Scrisori de la Vasile Bogrea*, MSŞFLA, **1**, 149—170.
491. IORDAN, IORGU, *Bicentenarul unei cărţi de seamă. Acad. ... despre prima gramatică a limbii noastre* [a lui Samuil Micu-Klein şi George Şincai ; cu 2 facsimile], Cutezătorii, **14**, nr. 14, 1980, 8.
492. IORDAN, IORGU, *Lingvistica românească*, DRA, 317—338.
493. IORDAN, IORGU, *Ovid Densusianu*, MLS, 19—23.
494. IORDĂNESCU, AUREL, *Salutul Societăţii de Ştiinţe Istorice din R. S. România* [la împlinirea a 30 de ani de activitate a Societăţii de Ştiinţe Filologice], BulSŞF, 1980, 8—9.

495. IRIMIE, CORNEL, *Unitate, continuitate și specificitate în civilizația, cultura și arta populară românească* [deutsche Version], Cibinium, 9—24.
496. ISBĂȘESCU, MIHAI, *Simion C. Mândrescu, întemeietorul germanisticii românești*, MLS, 57—62.
497. ISTRATE, G., *Concepția lui Ibrăileanu despre limba literară*, Steaua, **31**, nr. 4, 1980, 18—19.
498. ISTRATE, G., *După treizeci de ani* [Societatea de Științe Filologice], BulSȘF, 1980, 5—7.
499. ISTRATE, G., *Limba română literară în concepția lui Iorgu Iordan*, ConvLit, nr. 2, 1980, 15.
500. IVĂNESCU, G., *Poetica lui G. Ibrăileanu*, SSPS, 105—109.
501. JARNÍK, JAN URBAN, *Corespondență*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Tr. Ionescu-Nișcov, București, EM, 1980, XVII + 396[—397] p. **(Documente literare.)** Vezi și nr. 571, 573, 578.
502. KALUSTIAN, L., *Un dascăl de altădată: Gheorghe Nedioglu*, Flacăra, **29**, nr. 22, 1980, 24.
503. KATONA, SZABÓ ISTVÁN, *Timotei Cipariu és a magyar szellemi élet*, Új Élet, **23**, nr. 6, 1980, 14.
504. KATONA, SZABÓ ISTVÁN, *Virág Benedek román kapcsolatai* [cu 3 facsimile], Új Élet, **23**, nr. 5, 1980, 14.
505. KOVÁCS, FERENC, *Timotei Cipariu magyar levelezése*, Utunk, **35**, nr. 6, 1980, 1, 2.
506. LUNGU, ION, *Ion Budai-Deleanu* [reluări din volumul aceluiași autor, *Școala Ardeleană*, Buc., 1978, p. 177—188, 403—404], Budai-Deleanu, 218—235. Vezi și nr. 507, 577.
507. LUNGU, ION, *Școala Ardeleană, mișcare ideologică națională iluministă*, București, EM, 1978, 506[—508] p. [cu bibliografie și indice de nume; deutsche Zusammenfassung]. Vezi și nr. 507, 577.
508. MAIOR, PETRU, „*La* **Lexiconul** *acesta mulți bărbați învățați au lucrat*" [*Lexiconul de la Buda*, 1825], Manuscriptum, **11**, nr. 4, 1980, 149—155. Vezi și nr. 463.
509. MANOLESCU, CONSTANTIN, *Câteva date privind viața și activitatea lui Udriște Năsturel*, SCIIC, **5**, 1973, 201—205.
510. MANU, EMIL, *Primele publicații ale S. Ș. I. F.*, BulSȘF, 1980, 18—22.
511. MARIN, DINUȚA, *Iorga despre istoria toponimiei românești*, Forum, **22**, nr. 10, 1980, 53—56.
512. MĂLINAȘ, CONSTANTIN, *Bicentenarul primei gramatici românești*. **Elementa linguae daco-romanae sive valach'eae** [de Samuil Micu-Klein și George Șincai], Biblioteca, nr. 2, 1980, 40—41.
513. MIHĂILĂ, GHEORGHE, *Etapele principale ale istoriei slavisticii bucureștene*, MLS, 245—251.
514. MIHĂILĂ, GHEORGHE, *Nekotorye aspekty naučnogo sotrudničestva meždu rumynskimi i bolgarskimi filologami. Rezjume*, AUBLIS, 28, nr. 2, 1979, 141.
515. MIHĂILĂ, G., *Slavistica românească în anii 1944—1974 (Studiile de slavistică. II)*, RS, **19**, 481—507. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 404.
516. MIOC, DAMASCHIN, CHIPER, IOAN, *Editarea izvoarelor istoriei naționale — preocupare constantă a școlii istorice românești contemporane* [résumé français], RI, **33**, nr. 7—8, 1980, 1488 — 1520.
517. MIREA, GEORGE, *Junimea și neologismele*, LL, 2, 1980, 185—202.
518. MITU, MIHAI, *O pagină necunoscută din istoria slavisticii românești: cercetările de etimologie slavo-română ale lui Iosif Naniescu*, RS, **19**, 83—93.
519. MIULESCU, NICOLAE, *Citind nu numai în istoria veche, ci și atent, foarte atent în cea străveche (I)*, Flacăra, **29**, nr. 14, 1980, 21; *(II)*, nr. 15, 11 [convorbire consemnată de N. Grigore Mărășanu].
520. MOCANU, MARIN Z., *Două glosare bilingve din epoca lui C. Brâncoveanu*, BulȘt Pitești, 1979, 157—161.
521. MOCIORNIȚA, MARIA, *Momente premergătoare semnificative pentru instituirea învățământului universitar de limba engleză*, MLS, 83—88.
522. MURĂREȚ, ION, *Elvira Samfirescu*, MLS, 31—33.
523. MURĂREȚ, ION, *Orientări ale cercetării științifice oglindite în opera profesorului Nicolae N. Condeescu*, MLS, 143—148.
524. MURĂREȚ, MARIA, *Profesorul Bonifaciu Florescu*, MLS, 25—30.
525. NAGHI, GHEORGHE, *Un document inedit de la Timotei Cipariu*, Vatra, **10**, nr. 2, 1980, supliment, D.
526. NICOLA, ION C., *Ion Heliade Rădulescu despre C. Diaconovici Loga*, MB, **29**, nr. 10—12, 1979, 742—743.

527. NICULESCU, ALEXANDRU, *Lingvistica și filologia romanică la Universitatea din București după 23 august 1944*, MLS, 195—203.
528. NIKOLOVA, SVETLANA, *Studii românești despre activitatea lui Chiril și Metodie. Rezumat*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 142—143.
529. NISTOR, G., *Glose la „Elemente de fonetică ...”* [de T. Cipariu, Blaj, 1860], Steaua, **31**, nr. 2, 1980, 39.
530. NOVICOV, M., *Salutul Asociației Slaviștilor din R. S. România* [la a 30-a aniversare a Societății de Științe Filologice], BulSȘF, 1980, 10—11.
531. OALLDE, PETRU, *Apărarea și cultivarea limbii române în Banat, la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, LL, 1, 1980, 121—131.
532. OANCEA, ILEANA, *Raporturi între critică și stilistică. „Devenirea” stilistică a criticii: Garabet Ibrăileanu*, SSPS, 28—32.
533. PAPIU-ILARIAN, A., *Viața, operele și ideile lui Gheorghe Șincai*, DRA, 3—10.
534. PERVAIN, IOSIF, *O gramatică în vîrstă de 200 de ani* [Samuil Micu-Klein, George Șincai, *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*, Viena, 1780], Tribuna, **24**, nr. 26, 1980, 6.
535. PETRESCU CAMIL, *Din laboratorul de creație al scriitorului*. Ediție de Alexandru Bojin și Florica Ichim, București, EM, 1979, 456 p. **(Documente literare.)**
536. PETROVICI, IOAN, *Alexandru Philippide în evoluția culturii românești*, DRA, 202—220.
537. POPA, MIRCEA, *Un cărturar maramureșean: Ion Artemie Anderco* [résumé français], AnMarm, **3**, 1977, 528—529.
538. POPESCU-SIRETEANU, ION, *Contribuții la o bibliografie Alexandru I. Philippide (Partea I)*, ȘB, **7**, 1979, 59—64.
539. POPESCU-SIRETEANU, ION, *Însemnări despre gîndirea lingvistică a lui I. Heliade Rădulescu*, ȘB, **6**, 1978, 37—38.
540. RĂCEANU, T., *175 de ani de la nașterea lui Timotei Cipariu*, Cutezătorii, **14**, nr. 14, 1980, 9.
541. ROȘUȚ, NICOLAE, *Atanasie Șandor (1808—1892)* [deutsche Zusammenfassung], Ziridava, **5**, 1975, 169—197.
542. RULEANU, OCTAVIAN, *Un apreciat profesor și om de cultură, dr. Vasile Scurtu (1906—1968), la 70 de ani de la naștere*, ArhSom, **4**, 1977, 352—366.
543. SADOVEANU, MIHAIL, [Despre problemele limbii literare], Luceafărul, **23**, nr. 47, 1980, 1.
544. SARAMANDU, NICOLAE, *Contribuția lui Theodor Capidan la studierea meglenoromânei*, LR, **28**, nr. 5, 1979, 475—479.
545. SĂNDULESCU, AL., *Hugo Schuchardt în corespondență cu B. P. Hasdeu*, Manuscriptum, **11**, nr. 4, 1980, 171—175.
546. SIMOVICI, SANDINA, *Primele manuale de franceză din România*, MLS, 35—43.
547. SÎRBU, CONST., *O figură luminoasă a culturii noastre. Timotei Cipariu, 175 de ani de la naștere*, RLib, **38**, nr. 10985, 22 feb. 1980, 5.
548. STAN, ELENA, *Preocupări de cultivare a limbii în revista „Societatea de mîine”* [résumé français], CL, **25**, nr. 1, 1980, 5—10.
549. STAN, ELENA, *Probleme de lingvistică în revista „Societatea de mîine”* [résumé français], CL, **25**, nr. 2, 1980, 129—136.
550. ȘTEF, FELICIA, *Aram M. Frenkian, omul și opera*, MLS, 101—107.
551. ȘTEFĂNESCU, ALEX., *175 de ani de la nașterea lui Timotei Cipariu. Un mare învățat și un înflăcărat patriot*, ScTin, **36**, nr. 9562, 22 feb. 1980, 2.
552. TANAȘOCA, NICOLAE-ȘERBAN, *Școala Ardeleană și izvoarele bizantine ale istoriei românilor*, Transilvania, **9**, nr. 10, 1980, 18—20.
553. URSUȚIU, MARIA, *Timotei Cipariu — editor de documente*, RA, **57**, vol. 42, nr. 2, 1980, 224—227.
554. VATAMANIUC, D., *Preocupări filologice* [la Ioan Slavici], Manuscriptum, **11**, nr. 2, 1980, 134—135.
555. VEDINAȘ, TRAIAN, *Între istorie și filologie* [Școala Ardeleană], Steaua, **31**, nr. 6, 1980, 4—5.
556. VERENCA, ECATERINA, *Preocupări filologice în paginile revistei „Dacoromania”. Studii despre literaturi vechi populare* [русское резюме], BUG, **2**, nr. 1, 1979, 83—88.
557. VLAD, CARMEN, *Direcții în semiotica lingvistică românească*, SSPS, 250—253.
558. VRACIU, ARITON, *Les recherches de linguistique slave à Iași pendant les dernières décennies*, RS, **19**, 509—528.
559. VULPE, RADU, *25 années d'études thracologiques en Roumanie*, ACIT II, **1**, 11—17.

560. ZAHARIEVA, ŞTEFANA, *Zamfir Arbore i bălgarskijat ezik*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 133—139.
561. ZUGUN, PETRU, *Eminescu despre originea şi evoluţia limbii române*, Cronica, **15**, nr. 2, 1980, 5.
562. ZUGUN, PETRU, *Un precursor român al fonologiei* [Aron Pumnul], AUI, **25**, 1979, 99—101.
563. * * * *Discursuri de recepţie la Academia Română*. Ediţie îngrijită de Octav Păun şi Antoaneta Tănăsescu. Prefaţă de Octav Păun. Documentar de Antoaneta Tănăsescu, Bucureşti, EAI, 1980, XXXI + 397[—399] p. Vezi şi nr. 570, 572, 575, 582, 583, 585.
564. * * * *Momente din istoria învăţământului limbilor străine la Universitatea din Bucureşti* [Simpozion, Bucureşti, 8—9 dec. 1978], Bucureşti, [TUB], 1980, 272 p. (Universitatea din Bucureşti. Facultatea de limbi şi literaturi străine. Catedra de limbă şi literatură franceză).
565. * * * *Retorică românească. Antologie.* Ediţie îngrijită, prefaţă şi note de Mircea Frînculescu, Bucureşti, EM, 1980, 315[—316] p. **(Restitutio).** Vezi şi nr. 579.
566. * * * *Scrisori către Ioan Bianu.* Vol. III—IV. Ediţie de Marieta Croicu şi Petre Croicu, Bucureşti, EM, vol. III : 1976, 710[—711] p. ; IV : 1978, 403[—404] p. **(Documente literare).** Vezi şi nr. 569, 581, 584 şi BRL, **18**, 1975, nr. 427.
567. * * * *Timotei Cipariu (1805—1887) — 175 de ani de la naşterea filologului şi lingvistului român* — [cu bibliografie şi o fotografie], AnivCult, **17**, nr. 1, 1980, 67—81.
568. * * * *100 de ani de la moartea lui Ion Heliade Rădulescu*, AA, **22**, 1979, Anul 106 (1972), 61. VEZI şi nr. 54, 57, 176, 347, 603, 910, 915, 1233, 1605, 1931, 2339, 2532.

Recenzii

569. CÂRJALIU, SIMONA, *Scrisori către Ioan Bianu.* Letters to Ioan Bianu. Vol. IV [Buc., 1978], RomBooks, **7**, nr. 4, 1980, 38—39. Vezi nr. 566.
570. CIACHIR, DAN, *Discursuri de recepţie la Academia Română* [Buc. 1980], Săptămîna, nr. 496—498, 1980, 2. Vezi nr. 563.
571. CIOCULESCU, ŞERBAN, *Jan Urban Jarník: Corespondenţă* [Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 19, 1980, 7. Vezi nr. 501.
572. CIOCULESCU, ŞERBAN, *Oratorie academică* [*Discursuri de recepţie la Academia Română*, Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 24, 1980, 7. Vezi nr. 563.
573. CORFUS, ILIE, Jan Urban Jarník, *Corespondenţă*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Tr. Ionescu-Nişcov. Documente literare, Editura Minerva, Bucureşti, 1980, XVII + 394 p., RI, **33**, nr. 10, 1980, 2040—2042. Vezi nr. 501.
574. HANDOCA, MIRCEA, *Scrisori către Al. Rosetti (1916—1963).* Ediţie îngrijită, cu prefaţă, note şi indici de Al. Rosetti, postfaţă de Vasile Nicolescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1979, 456 p., LL, 1, 1980, 148—152. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 429.
575. HANGIU, I., *Discursuri de recepţie la Academia Română.* Ediţie îngrijită de Octav Păun şi Antoaneta Tănăsescu. Prefaţă de Octav Păun. Documentar de Antoaneta Tănăsescu, Bucureşti, Editura Albatros, 1980, XXXI + 397 p., LL, 3, 1980, 515—519. Vezi nr. 563.
576. IONESCU-RUXĂNDOIU, LILIANA, Mariana Costinescu, *Normele limbii literare în gramaticile româneşti*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1979, 232 p., SCL, **31**, nr. 2, 1980, 222—224. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 392.
577. LUNGU, ION, *Şcoala Ardeleană, mişcare ideologică naţională iluministă*, Ion Lungu, Bucureşti, Edit. Minerva, 1978, 508 p., CNSI, nr. 2, 1979, 14—24. Vezi nr. 507.
578. MITU, MIHAI, Jan Urban Jarník, *Corespondenţă*, Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Tr. Ionescu-Nişcov, Bucureşti, Edit. Minerva, 1980 („Documente literare"), RITL, **29**, nr. 4, 1980, 644—645. Vezi nr. 501.
579. OANCEA, ILEANA, *Retorică românească. Antologie.* Ediţie îngrijită, prefaţă şi note de Mircea Frînculescu, Ed. Minerva, 1980, Orizont, **31**, nr. 49, 1980, 2. Vezi nr. 565.
580. RADU-MANDRA, ILIE, *Scrisori către Al. Rosetti* [Buc., 1979], VR, **33**, nr. 6—7, 1980, 155—156. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 429.
581. SARAMANDU, NICOLAE, *Scrisori către Ioan Bianu.* Vol. IV. Ediţie de Marieta Croicu şi Petre Croicu, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, 403 p., LL, 1, 1980, 142—145. Vezi nr. 566.
582. SCARLAT, GRIGORE, *Discursuri academice* [*Discursuri de recepţie la Academia Română*, Buc., 1980], RLib, **38**, nr. 11079, 11 iun. 1980, 2. Vezi nr. 563.
583. STOICA, GHEORGHE, *Arta elocinţei sub cupola Academiei* [*Discursuri de recepţie la Academia Română*, Buc., 1980] Transilvania, **9**, nr. 12, 1980, 39—41. Vezi nr. 563.

584. ZUB, AL., *Scrisori către Ioan Bianu*, ediție de Marieta Croicu și Petre Croicu, vol. IV, București, Ed. Minerva, 1978, 403 p. („Documente literare"), AnIst Iași, **16**, 1979, 647—648. Vezi nr. 566.
585. * * * *Rostiri academice* [*Discursuri de recepție la Academia Română*, Buc., 1980], ÎndrCult, **33**, nr. 7, 1980, 30. Vezi nr. 563.
586. * * * *Scrisori către Al. Rosetti*. Letters to Al. Rosetti [Buc., 1979], RomBooks, **7**, nr. 4, 1979, 39. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 429.
587. * * * *Scrisori către Ovid Densusianu*. Letters to Ovid Densusianu. I [Buc., 1979], RomBooks, **7**, nr. 4, 1979, 39. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 430.
VEZI și nr. 81, 2543.

3. ISTORIA LIMBII

588. ANGHEL, IOANA, ȘERBAN, FELICIA, *Formarea cuvintelor în limba română în secolele IX—XV*, CL, **25**, nr. 1, 1980, 45—50.
589. ARMBRUSTER, ADOLF, *Cronicari sași despre originea și unitatea românilor*, Astra, **15**, nr. 2, 1980, supliment, 4.
590. ARMBRUSTER, ADOLF, *Dacoromana — saxonica. Cronicari români despre sași. Românii în cronica săsească*, București, EȘE, 1980, 496 p. [deutsche Zusammenfassung; résumé français]. Vezi și nr. 738, 781, 782.
591. ARMBRUSTER, ADOLF, *Historiens saxons sur l'origines des roumains*, AR, **2**, nr. 6, 1979, 10.
592. ASSÉNOVA, PÉTYA, *Caractère des affinités linguistiques bulgaro-roumaines sur le fond des rapports internes dans l'union linguistique balkanique* [cu bibliografie], AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 11—17.
593. AVRAM, MIOARA, *Sur l'histoire de certaines constructions relatives dans la langue roumaine*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 467—472.
594. BAHNER, WERNER, *Zur spezifischen Bedeutungsentwicklung von gemeinromanischen Wörtern im Rumänischen: lat.* **anima** > **inimă** „*Herz*", SCL, **31**, nr. 5, 1980, 517—521.
595. BALARD, MICHEL, *Un document génois sur la langue roumaine*, RESEE, **18**, nr. 2, 1980, 233—238.
596. BĂLAN-MIHAILOVICI, AURELIA, *Construcții negative cu valori stilistice în texte vechi românești*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 247—248.
597. BĂLAN-MIHAILOVICI, AURELIA, *Particularités de l'aire nordique de la langue roumaine aux XVIIe et XVIIIe siècles dans la formation des mots*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 473—476.
598. BÂRZU, LIGIA, *Continuitatea creației materiale și spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii*, București, EARSR, 1979, 111 p.; versiunea franceză, *La continuité de la créativité materielle et spirituelle du peuple roumain sur le territoire de l'ancienne Dacie*, traduit du roumain par Rada Crețeanu, București, EARSR, 1980, 111 p; versiunea engleză, *Continuity of the Romanian People's Material and Spiritual Production in the Territory of Former Dacia*, translated from Romanian by Cristina Krihorian, București, EARSR, 1980, 104 p. Vezi și nr. 761, 769, 771, 777, 780.
599. BÂRZU, LIGIA, *Dako-Rumänien und das Orientalische Latein*, V.u.K., **32**, nr. 6, 1980, 58—59.
600. BÂRZU, LIGIA, *Un nou „Anonymus". Comentarii pe marginea lucrării lui André Du Nay*, **The Early History of the Rumanian Language** [Edit. Jupiter Press, Lake Beuff, Illinois, 1977, 275 p.], RI, 33, nr. 5, 1980, 953—973.
601. BERCIU, DUMITRU, *Desăvîrșirea formării limbii și poporului român*, Rev UNESCO, **21**, nr. 3—4, 1979, 183—187.
602. BERCIU, D., *Despre formarea poporului român*, Drobeta, 1976, 9—13.
603. BERCIU, DUMITRU, *Etnogeneza poporului român în lumina istoriografiei actuale românești*, MO, **30**, nr. 7—9, 1978, 509—514.
604. BRÂNCUȘ, GR., *Considerații asupra lexicului autohton al limbii române* [English abstract on a supplementary sheet], Transilvania, **9**, nr. 6, 1980, 33—35.
605. BRÂNCUȘ, GR., *Poziția cuvintelor din substrat în ansamblul lexicului românesc*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 457—461.
606. BREZEANU, STELIAN, „*Imperator Bulgariae et Vlachiae*". *În jurul genezei și semnificației termenului „Vlachia" din titulatura lui Ioniță Asan* [résumé français], RI, **33**, nr. 4, 1980, 651—672.

607. CARABULEA, ELENA, *Numeralul ordinal în limba veche*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 359—364.
608. CARTOJAN, N., *Istoria literaturii române vechi*. Postfață și bibliografii finale de Dan Simonescu. Prefață de Dan Zamfirescu, București, EM, 1980, 590 p. Vezi și nr. 736, 739, 746, 759.
609. CĂLĂRAȘU, CRISTINA, *Formele de indicativ trecut în cronici din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea* [cu 4 tabele], LL, 1, 1980, 34—41.
610. CĂLĂRAȘU, CRISTINA, *Note asupra viitorului „omnipotențial" în limba română*, SCL, **31**, nr. 6, 1980, 685—686.
611. CHIȚESCU, LUCIAN, *Les origines du peuple roumain. Le caractère unitaire de son développement dans la même âtre ancestrale*, AR, **2**, nr. 15, 1979, 9.
612. CHIȚIMIA, ION C., *Limbă și istorie. Noi argumente în problema formării poporului și limbii române*, MIC, **2**, 1980, 23—38.
613. CHIVU, GH., *Observații asupra vocativului în* **-lor** *în secolul al XVI-lea* [résumé français], SCL, **31**, nr. 3, 1980, 285—295.
614. CHIVU, GH., *Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640—1780). I*, LR, **29**, nr. 2, 1980, 111—122.
615. CIHODARU, C., *Observații cu privire la procesul de formare și consolidare a statului feudal Moldova în sec. XI—XIV* [résumé français], AnIst, **16**, 1979, 167—186.
616. CLONARU, CONSTANTIN, *Toponimia celtică, dovadă a continuității în Dacia*, ȘtTehn, **31**, nr. 5, 1980, 33.
617. COJA, ION, *Avatarurile unui sufix traco-dac* [*ilă*], Luceafărul, **23**, nr. 26, 1980, 6. Vezi și nr. 717.
618. COSTINESCU, MARIANA, *Atestări în „Propășirea"*, LR, **29**, nr. 1, 1980, 37—38.
619. COTEANU, ION, *L'unité et les permanences structurales de la langue roumaine. Interview avec . . ., membre de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie, directeur de l'Institut de linguistique* [convorbire consemnată de Dan Lăzărescu], AR, **1**, nr. 6, 1978, 8.
620. CRISTUREANU, ALEXANDRU, *Aspecte referitoare la încadrarea prenumelor latine livrești în sistemul antroponimiei românești din secolele al XIX-lea și al XX-lea* [résumé français], StUBB, **25**, nr. 2, 1980, 3—11.
621. CRISTUREANU, AL., *Influența italiană în antroponimia românească a secolelor XIX și XX. Paralelisme româno-italiene în acest domeniu* [rezumat în română], ProblOn, 271—293.
622. DAICOVICIU, HADRIAN, *Considerații asupra semnificației stăpînirii romane în Dacia* [cu 2 figuri], Era socialistă, **50**, nr. 3, 1980, 42—45.
623. DAICOVICIU, HADRIAN, *La continuité une certitude, et non une hypothèse*, Roum, nr. 1, 1980, 62—63.
624. DAICOVICIU, HADRIAN, *Opinii vechi despre strămoșii românilor*, Steaua, **31**, nr. 11, 1980, 54.
625. DAMȘA, T. V., *Cuvîntul dac „vatră", constanță și permanență bimilenară a poporului român*, MB, **30**, nr. 1—3, 1980, 59—67.
626. DAN, ILIE, *Romanitatea limbii române*, MMS, **56**, nr. 3—5, 1980, 392—397.
627. DASCĂLU, CRIȘU, *Din limba poetică a secolului al XIX-lea:* **printre** + *singularul*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 369—373.
628. DAVID, DOINA, *Contribuții la studiul terminologiei juridico-administrative din Transilvania (1880—1920)*, ArhSom, **3**, 1975, 124—141.
629. DAVID, DOINA, *Limbă și cultură (Româna literară între 1880 și 1920. Cu privire specială la Transilvania și Banat)*, Timișoara, EF, 1980, 367 [—368] p.
630. DIMITRIU, C., *Observații în legătură cu categoriile gramaticale de diateză și mod în unele texte românești* [cu 7 tabele; résumé français], AUI, **25**, 1979, 67—83.
631. DRIMBA, VLADIMIR, [Sub titlul comun: **Tratatul de istorie a limbii române. Discuții**] *Presupuse influențe turcice în româna comună* [armig, ban, căpcîn, cătun, jupîn, scrum, Criș, Mureș, Someș, Timiș, Cuzdrioara], SCL, **31**, nr. 1, 1980, 73—79.
632. DURET, CLAUDE, *Despre ținutul și limba valahilor*, Manuscriptum, **11**, nr. 1, 1980, 69—70. Vezi și nr. 674.
633. EEDEN, W. van, *Quelques remarques sur l'enclise dans le roumain du 16e et du 17e siècle — approche diachronique —*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 543—547.
634. FILIPAȘCU, ALEXANDRU, *Originea și formarea poporului român într-o viziune ecologică* [*I*], Vatra, **9**, nr. 7, 1979, supliment, A—C; *(II)*, **10**, nr. 3, 1980, supliment, A—B; *(III)*, *Premise ale latinității noastre*, nr. 5, supliment, A—B.
635. FIZEȘIAN, VICTOR, *Inscripțiile runice de pe vasele tezaurului de la Sînnicolaul Mare, documente de cultură populară proto-română* [cu 7 tabele], MIC, **2**, 1980, 45—60.

636. FRÂNCU, C., *Despre vechimea prepoziţiilor construite cu dativul*, LL, 1, 1980, 27—33.
637. FRÂNCU, C., *Din istoria verbelor neregulate: perfectul simplu şi mai mult ca perfectul verbelor* **a da** *şi* **a sta**, LR, **29**, nr. 4, 1980, 307—318.
638. FRÂNCU, C., *Formele de persoana a II-a singular de la imperativul negativ al verbelor* **a avea, a fi, a (a)duce, a face, a zice**, LR, **29**, nr. 1, 1980, 27—33.
639. FRÂNCU, C., *Vechimea şi răspîndirea numeralului articulat în construcţii de tipul* **partea întîia**, SCL, **31**, nr. 2, 1980, 213—216.
640. GĂMULESCU, DORIN, *Rumyno-bălgarskite ezikovi vrăzki ot sănostavitelno gledišče. Rezjume*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 87.
641. GEORGESCU, P. R., *„Dacia preistorică" de Nicolae Densusianu*, Săptămîna, nr. 474—522, 1980, 7; nr. 523, 10; nr. 524—525, 7.
642. GEORGIEV, VLADIMIR I., *Raporturile lingvistice bulgaro-române. Rezumat*, AUBLLS. **28**, nr. 2, 1979, 88.
643. GHEORGHIU, MIHNEA, *Tot restul nu e „literatură"*, RLit, **13**, nr. 16, 1980, 3.
644. GHEŢIE, ION, *Conjunctivul prezent al verbului* **avea**. *Consideraţii istorice*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 487—488.
645. GHEŢIE, ION, *Factori interni şi factori externi în problema începuturilor scrisului în limba română*, LR, **28**, nr. 2, 1980, 123—126.
646. GHEŢIE, ION, *Judecăţi generale şi adevăruri elementare* [pe marginea *Istoriei limbii române. I. De la origini pînă în secolul al XVII-lea*, ed. a doua, de Al. Rosetti, Buc., 1978], LR, **28**, nr. 5, 1979, 549—551. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 600.
647. GHEŢIE, ION, *Pe marginea unei probleme de metodă* [răspuns la nota lui Al. Rosetti din SCL, **30**, nr. 2, 1979 referitoare la *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, Buc., 1978], SCL, **31**, nr. 1, 1980, 99—100. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 500, **21**, 1978, nr. 554.
648. GHEŢIE, ION, *Un vechi fonetism românesc: epenteza lui* [u] *în* **să aiub, coiuf, cuiub, cuiuva**, LR, **29**, nr. 3, 1980, 211—212.
649. GIURESCU, CONSTANTIN C., *Continuitatea populaţiei romanice în Dobrogea*, Săptămîna, nr. 499, 1980, 1, 7, nr. 500, 2.
650. GOUDET, JACQUES, *La conception endocentrique de la latinité et la latinité roumaine*, AUI, **25**, 1979, 5—18.
651. GRAUR, ALEXANDRU, *Rapprochements entre le roumain et le bulgare*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 40—41.
652. HAMP, ERIC P., **Burtă**, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 335.
653. HAMP, ERIC P., **Codru**, SCL, **31**, nr. 6, 1980, 663—666.
654. HAMP, ERIC P., *Thracian, Dacian, and Albanian-Romanian Correspondences*, ACIT II, **3**, 57—60.
655. HUBSCHMIDT, JOHANNES, *Die Erforschung sprachlicher Substrate besonders im Rumänischen*, ACIT II, **3**, 61—66.
656. ILIESCU, MARIA, *Les affriquées sourdes roumaines en perspective romane*, RRL, **25**, nr. 2, 1980, 97—100.
657. IONESCU, ADRIANA, *Some Remarks on the Romanian Substratum Suffix* **-ure**, ACIT II, **3**, 67—71.
658. ISTRATE, GAVRIL, **(A)leş, (a)leşui, (a)leşuire, (a)leşuitor, leşnic, leşuială, leşuitură**, LR, **29**, nr. 3, 1980, 227—229.
659. IVĂNESCU, G., *Istoria limbii române*, Iaşi, EJ, 1980, 766 [—767] p. Vezi şi nr. 732 735, 740, 741, 750, 751, 754, 767, 773, 775, 776.
660. IVĂNESCU, G., *Le phonétisme du thraco-dace vu à travers les mots roumains d'origine thraco-dace* [résumé], ACIT II, **3**, 73.
661. IVĂNESCU, GHEORGHE, *Tezaur în limba română. Convorbire cu acad. prof. dr. doc. ...* [consemnată de Nicolae Stoicescu şi Andrei Lenard], Luceafărul, **23**, nr. 27, 1980, 2.
662. LĂUDAT, I. D., *„Pierit-au dacii?"*, ŞB, **6**, 1978, 32—37.
663. MARCU, L., NEGOŢ, V., *Vechi obiceiuri juridice în depresiunea Buzaelor (a doua jumătate a secolului al XIX-lea—începutul secolului XX)* [cu 9 planşe], Aluta, **6—7**, 1974—1975, 171—196.
664. MIHAIL, ZAMFIRA, *La terminologie socio-politique dans l'oeuvre de Samuil Micu*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 555—562.
665. MIHĂILĂ, G., [La rubrica : Tratatul de istorie a limbii române. Discuţii] *Cele mai vechi atestări în limba română* [abia, cumătră, ţapu, agust], SCL, **31**, nr. 1, 1980, 67—71.
666. MIHĂILĂ, G., *Drevnejšie izvestnye nadpisi transilvanskih rumyn (1313—1314; 1408 gg.)* [cu 4 facsimile], MSŞFLA, **1**, 31—44.

667. MIHĂILĂ, G., *Emprunts vieux-slaves propres au daco-roumain*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 569—576.
668. MIHĂILĂ, G., *Împrumuturi bulgăreşti în sudul teritoriului dacoromân*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 591—594.
669. MIHĂILĂ, GHEORGHE, *Împrumuturi vechi slave comune daco-românei şi istroromânei*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 431—434.
670. MIHĂILĂ, G., *Les attestations les plus anciennes des mots autochtones en roumain*, ACIT II, **3**, 75—84.
671. MITIŞ, ADRIANA, *2050 Years since the Foundation of the First Centralized and Independent Dacian State*, RomBooks, **8**, nr. 1, 1980, 6—8.
672. MORARU, GEORGETA, *Survivances géto-daces et daco-roumaines dans l'agriculture roumaine*, ACIT II, **3**, 327—332.
673. MUNTEANU, GEORGE, *Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici*, Bucureşti, EDP, 1980, 643 [—644] p. (Ministerul Educaţiei şi Învăţământului. Universitatea din Bucureşti).
674. MUTHU, MIRCEA, *Claude Duret despre ţinutul şi limba valahilor* [cu un facsimil], Manuscriptum, **11**, nr. 1, 1980, 67—68.
Vezi nr. 632.
675. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica: Limba noastră] *Tot pronumele reflexive*, RLit, **13**, nr. 4, 1980, 9. Vezi BRL, **22**, 1979, nr 734.
676. OSMAN ZAVERA, MARIA, *Interferenţe lexicale româno-bulgare*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 83—86.
677. OSMAN-ZAVERA, MARIA, *Războiul de independenţă de la 1877 în raporturile lingvistice româno-bulgare*, RS, **19**, 167—170.
678. PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, *Reflecţii pe marginea modificării unor norme morfologice ale limbii române literare*, AUBLLR, **29**, 1980, 131—136.
679. PASCU ŞTEFAN, *Cui foloseşte?* [pe marginea recenziei lui Katherin Sitzler din „Wissenschaftlicher Dienst Südest Europa", nr. 11, 1979, care se referă la o masă rotundă organizată de „Historia", Budapesta, nr. 1, 1979, p. 26—28], MI, **14**, nr. 3, 1980, 44—47.
680. PASCU, ŞTEFAN, *Daces, romains, roumains*, AR, **2**, nr. 1, 1979, 10—11.
681. PETOLESCU, CONSTANTIN, *Izvoarele epigrafice despre continuitatea dacilor în epoca romană*, Era socialistă, **50**, nr. 11, 1980, 57.
682. PICCILLO, GIUSEPPE, *Elemente lexicale regionale — prime atestări — în glosarul italian-român al lui Silvestro Amelio (1719)*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 609—613.
683. PICCILLO, GIUSEPPE, *Il manoscriso romeno di Silvestro Amelio (1719): osservazioni linguistiche*, SCL, **31**, nr. 1, 1980, 11—30.
684. PICCILLO, GIUSEPPE, *Il „Vocabulario italiano-muldavo" di Silvestro Amelio (1719)*, SCL, **31**, nr. 2, 1980, 179—186.
685. POGHIRC, CICERONE, *Influenţa orientală asupra limbii române (Chestiuni de metodă)*, SCIIC, **8**, 1976, 197—203.
686. POPA, RADU, *Observaţii privind vechimea şi semnificaţia ca izvor istoric a unor toponime maramureşene* [résumé français], AnMarm, **3**, 1977, 37—56.
687. POPESCU, GHEORGHE N., *Ipoteza scrierii daco-gete, argument în continuitatea multimilenară a poporului român*, ŞtTehn, **31**, nr. 1, 1980, 10—11.
688. POPESCU-MARIN, MAGDALENA, *Superlativul relativ în limba română din secolul al XVI-lea*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 529—531.
689. POPESCU-SIRETEANU, ION, [La rubrica: Memoria limbii române] *Despre sensul numelor etnice* **get** *şi* **dac**, Cronica, **15**, nr. 29, 1980, 5.
690. PROTASE, D., *Autohtonii în Dacia*. Vol. I. *Dacia romană*, Bucureşti, EŞE, 1980, 310 [—311] p. [cu indice; English abstract]. Vezi şi nr. 748.
691. PROTASE, D., *Continuitatea autohtonilor în Dacia romană*, Contemporanul, nr. 27, 1980, 5.
692. PROTASE, D., *Die Romanisation des innerkarpatischen Dakiens*, ACIT II, **2**, 253—257.
693. PROTASE, D., *Romanizarea în Dacia* [English abstract on a supplementary sheet], Transilvania, **9**, nr. 6, 1980, 53—56.
694. PURDELA-SITARU, MARIA, *Calcuri lingvistice în unele texte blăjene din secolul al XVIII-lea*, LR, **29**, nr. 2, 1980, 97—104.
695. RĂDULESCU, MIRCEA-MIHAI, *Contributions to the Study of the Romanian Substratum*, ACIT II, **3**, 95—98.
696. RĂDULESCU, N., *Talentul literar al Mitropolitului martir Antim Ivireanul în lumina istoriei literaturii române vechi şi noi*, BO, **96**, nr. 9—10, 1978, 1032—1052.

697. RIZA, ADRIAN, *Ce știm și ce am mai putea afla despre „limba dacă"?* [English abstract on a supplementary sheet], Transilvania, **9**, nr. 6, 1980, 35—44.
698. ROSETTI, A., *Slavo-romanica. Considérations sur les rapports linguistiques slavo-roumains à l'époque la plus ancienne. II*, RS, **19**, 13—15.
699. ROSETTI, A., *Thrace, daco-moesien, illyrien, roumain et albanais. Quelques précisions* [résumé], ACIT II, **3**, 105.
700. ROȘU, LUCIAN, *Ce înțelegem prin procesul de romanizare a poporului dac?* [English abstract], RMM, **16**, nr. 9—10, 1979, 41—51.
701. RUSSU, IOAN I., *Ce știm despre limba traco-geto-dacilor?*, SPR, 130—135.
702. RUSSU, I. I., *Cuvinte traco-dace în limba română*, RLit, **13**, nr. 27, 1980, 11.
703. RUSSU, I. I., *Ereditatea dacică și romană la români*, Steaua, **31**, nr. 7, 1980, 10—12.
704. RUSSU, I. I., *Limba geto-dacilor și limbă română*, Rev UNESCO, **21**, nr. 3—4, 1979, 188—192.
705. RUSSU, I. I., *Limba și cultura spirituală a traco-dacilor. Dialog cu prof. . . .* [consemnat de Domițian Cesereanu], Tribuna, **24**, nr. 9, 1980, 3. Vezi și nr. 737.
706. RUSSU, I. I., *Limba și scrierea geto-dacilor. Interviu cu prof. univ. dr. doc. . . .* [consemnat de N. A. Stolen], Argeș, **15**, nr. 1, 1980, 6.
707. RUSSU, I. I., *Stand und Aufgaben der thrakischen Sprach- und Namenforschung*, ACIT II, **3**, 107—111.
708. RUSSU, I. I., *Studiul limbii traco-dacilor. Etapa actuală, perspective* [with English translation], RMM, **17**, nr. 4—5, 1980, 57—61.
709. RUSSU, I. I., *Tracologia și problematica etnogenezei române* [English abstract on a supplementary sheet], Transilvania, **9**, nr. 6, 1980, 57—59.
710. RUSU, VALERIU, *L'histoire externe dans la caractérisation de la Romania Orientale*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 585—588.
711. SALA, MARIUS, *Les relations entre les mots latins et ceux d'autres origines dans le roumain commun*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 595—597.
712. SALA, MARIUS, *Rom.* **talpă**: *împrumut sau moștenit?* [résumé français], SCL, **31**, nr. 2, 1980, 151—159.
713. SALA, MARIUS, *Urmași ai lat.* **lappa** *în limba română*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 621—624.
714. SARAMANDU, MANUELA, *Un procedeu de îmbogățire a terminologiei juridic-administrative din perioada 1780—1850: derivarea*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 547—550.
715. SCĂRLĂTOIU, ELENA, *Les emprunts serbocroates de la langue roumaine*, RESEE, **18**, nr. 2, 1980, 223—232.
716. SKĂRUP, POVL, *L'origine des démonstratifs roumains*, CLTA, **17**, nr. 1, 1980, 39—48.
717. STANCIU, MIRCEA-VALER, *Limbă și continuitate* [pe marginea articolului lui I. Coja de la nr. 617], Astra, **15**, nr. 2, 1980, supliment, 4.
718. STOICESCU, NICOLAE, *Continuitatea românilor. Probleme istoriografice. Istoricul problemei, dovezile continuității*, București, EȘE, 1980, 246[—247] p.
719. ȘARBA, IOAN, *Permanența autohtonilor în denominația bihoreană*, Biharea, **3**, 1975(1976), 7—30.
720. TOROPU, OCTAVIAN, *Unitate și continuitate*, Ramuri, **17**, nr. 1, 1980, 11.
721. TRANCĂ, DUMITRU, [Sub titlul comun: 2050 ans. Itinéraire dans l'histoire] *Thraces, getes ou daces?*, AR, **3**, nr. 3, 1980, 9; *Un „andalous" couronné à Rome arrive en Dacie*, nr. 5, 9; *On demeure en Dacie?*, nr. 6, 10; *Migrateurs et sédentaires*, nr. 7, 9; **Valaques, Vloques, Olahs, Vlaques** *etc.*, nr. 8; *Tantôt par la glaive, tantôt par la diplomatie*, nr. 9, 9; *Dacia rediviva*, nr. 10, 9.
722. TRANDAFIRESCU, NATALIA, *Glosele dace din lucrarea lui Dioscorides* Περὶ τῆς ἰατρικῆς [cu 30 de planșe și 2 tabele în afară de text; résumé français], RA, **57**, vol. 42, nr. 3—4, 1980, 317—334 (366).
723. TRYNKOWSKY, JAN, *Încă o dată despre „Decebalus per Scorilo"* [résumé français], AMN, **16**, 1979, 507—511.
724. URIȚESCU, DORIN, *Originea și vechimea formelor pronominale dialectale* **îm, m-, (-m)**, SCL, **31**, nr. 2, 1980, 207—212.
725. VASILIU, LAURA, *Rom.* **printru** *și* **pentru**, LR, **29**, nr. 5, 1980, 563—565.
726. VĂTĂȘESCU, CĂTĂLINA, *Les mots illyriens hérités en albanais et les éléments du substrat du roumain* [résumé], ACIT II, **3**, 147.
727. VOICULESCU, MIRCEA, *Autori antici despre luptele dacilor pentru libertate și patrie* [cu 14 facsimile], RA, **57**, vol. 42, nr. 1, 1980, 19—34.
728. VRACIU, ARITON, *Limba daco-geților*, Timișoara, EF, 1980, 218[—219] p. [résumé français; deutsche Zusammenfassung; русское резюме]. Vezi și nr. 773, 783.

729. VRACIU, A., RIMŠA, V., *O frako-dakijskih elementah rumynskogo jazyka*, ACIT II, **3**, 161—191.

730. * * * *Strămoşii poporului român. Geto-dacii şi epoca lor*, Bucureşti, EP, 1980, 341[—343] p. Vezi şi nr. 779.

731. * * * [Sub titlul comun : Colocviile „Scînteii". 2050 de ani de la întemeierea primului stat dac centralizat şi independent] *Vatra dacică, spaţiul sintezei etnice româneşti* [participă I. I. Russu, Hadrian Daicoviciu, Alexandru Niculescu, Dumitru Protase, Constantin Preda ; masă rotundă realizată de Silviu Achim], Scînteia, **49**, nr. 11779, 5 iul. 1980, 4.

VEZI şi nr. 102, 175, 192, 450, 452, 458, 468, 474, 482, 487, 495, 511, 519, 552, 561, 818, 837, 883, 888, 970, 1185, 1198, 1270, 1281, 1283, 1291, 1578, 1605, 1610, 1676, 1688, 1694, 1705, 1729, 1734, 1759, 1760, 1764, 1768, 1774, 1892, 1894, 1914, 1926, 1961, 2006, 2007, 2013, 2021, 2028, 2033, 2044, 2088, 2089, 2092, 2093, 2106, 2110, 2111, 2112, 2115, 2116, 2118, 2120, 2216, 2472.

Recenzii

732. ANDRIESCU, AL., [Sub titlul comun : Un eveniment editorial : *Istoria limbii române* de G. Ivănescu] *O concepţie originală*, Cronica, **15**, nr. 20, 1980, 5, 7. Vezi nr. 659.

733. ARIEŞANU, P., *Parte inalienabilă a vetrei noastre strămoşeşti* [despre numărul tematic, 8, al revistei Transilvania, din 1980], Era socialistă, **50**, nr. 17, 1980, 52.

734. ARMBRUSTER, ADOLF, *Istoria poporului român în contextul istoriei europene* [*L'empire et ses populations*. Oeuvre collective, accomplie sur l'initiative et sous la direction d'Abel et Yvonne-Delphée Miroglio, agrégés de l'Université, fondateurs de l'Institut havrais de psychologie des peuples, *Vues d'ensemble et dictionnaire descriptif*, La Haye, Martines Nijhoft, 1978], Era socialistă **50**, nr. 13, 1980, 40—42.

735. ARVINTE, VASILE, [Sub titlul comun : Un eveniment editorial : *Istoria limbii române* de G. Ivănescu] *Formarea limbii şi a poporului român*, Cronica, **15**, nr. 20, 1980, 5. Vezi nr. 659.

736. ATANASIU, VICTOR, *Un critic în veşmînt de istoric literar* [N. Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, Buc., 1980], Contemporanul, nr. 52, 1980, 10. Vezi nr. 608.

737. BARNEA, ALEXANDRU, *Dialog privind limba şi cultura spirituală a traco-dacilor* [pe marginea convorbirii cu I. I. Russu din Tribuna, **24**, nr. 9, 1980], Era socialistă, **50**, nr. 6, 1980, 50. Vezi nr. 705.

738. CERNOVODEANU, PAUL, *„Dacoromana-saxonica"* [de Adolf Armbruster, Buc., 1980], RR, **34**, nr. 7—8, 1980, 280—282. Vezi nr. 590.

739. CIACHIR, DAN, N. Cartojan : *„Istoria literaturii române vechi"* [Buc., 1980], Săptămîna, nr. 511, 1980, 2. Vezi nr. 608.

740. COJA, ION, *Actualitatea investigaţiei lingvistice* [G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iaşi, 1980], Luceafărul, **23**, nr. 31, 1980, 1, 6. Vezi nr. 659.

741. COJA, ION, *Une histoire de la langue roumaine* [de G. Ivănescu, Iaşi, 1980], RR, **34**, nr. 11, 1980, 186—189. Vezi nr. 659.

742. COJOCARU, CONSTANTIN, *Limba presei româneşti* [*în secolul al XIX-lea*, de Al. Andriescu, Iaşi, 197], Ateneu, **17**, nr. 1, 1980, 15. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 446.

743. DIMITRESCU, FLORICA, *Un événement éditorial* [Al. Rosetti, *Istoria limbii române. I. De la origini pînă în secolul al XVII-lea*, Buc., 1978], AR, **2**, nr. 6, 1979, 5. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 600.

744. DRAGOŞ, ELENA, Al. Andriescu, *Limba presei româneşti în secolul al XIX-lea*, Iaşi, Editura Junimea, 1979, 203 p., CL, **25**, nr. 2, 1980, 243—245. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 446.

745. DUMITRAŞCU, POMPILIU, Ion Gheţie, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, 267[—268] p., CL, **25**, nr. 1, 1980, 86—89. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 554.

746. DUŢU, ALEXANDRU, *Istoria literară a lui Cartojan şi mentalitatea epocii*, RLit, **13**, nr. 40, 1980, 8. Vezi nr. 608.

747. ERFURT, L., Klaus Bochmann, *Der politisch-soziale Wortschatz des Rumänischen von 1821 bis 1848*. Akademie Verlag, Berlin, 1979, NL, **31**, nr. 5, 1980, 114—115.

748. GHEORGHE, CONSTANTIN, *„Les autochtones en Dacie"* [de D. Protase, Buc., 1980], AR, **3**, nr. 43, 1980, 9. Vezi nr. 690.

749. GHEORGHIU, RENÉE, *„Deutschen über den Ursprung der Rumänen"* [de Ion Hurdubeţiu, Buc., 1977], V.u.K., **30**, nr. 8, 1978, 54. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 542.
750. GIOSU, ŞTEFAN, [Sub titlul comun: Un eveniment editorial: *Istoria limbii române* de G. Ivănescu] *Un amplu studiu al dialectelor*, Cronica, **15**, nr. 20, 1980, 5, 7. Vezi nr. 659.
751. GRAUR, AL., [La rubrica: Limba noastră] *O istorie a limbii* [de G. Ivănescu, Iaşi, 1980], RLit, **13**, nr. 22, 1980, 8. Vezi nr. 659.
752. GRAURE, L., G. Mihăilă, *Cultură şi literatură română veche în context european. Studii şi texte*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1979, 427 + 16 reproduceri, MA, **25**, nr. 1—3, 1980, 249—252. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 484.
753. HRISTEA, VALENTINA, Ion Gheţie, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, 268 p., LR, **28**, nr. 5, 1979, 567—569. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 554.
754. ILIESCU, MARIA, [Sub titlul comun: Un eveniment editorial: *Istoria limbii române* de G. Ivănescu] *Prima istorie a limbii române de la origini pînă azi*, Cronica, **15**, nr. 20, 1980, 7. Vezi nr. 659.
755. IOANICESCU, I., Ion Hurdubeţiu, *Germanii despre originea românilor*, Editura Kriterion, Bucureşti, 1977, MO, **30**, nr. 10—12, 1978, 854. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 542.
756. IONESCU, I., D. Protase, *Stadiul actual al cercetărilor privind continuitatea autohtonilor în Dacia romană (sec. II—III)*, în „Revista Muzeelor şi Monumentelor", 1, 1976, BO, **96**, nr. 9—10, 1978, 1176—1180.
757. ISTRATE, MARIANA, Ştefan Munteanu, Vasile D. Ţâra, *Istoria limbii române literare. Privire generală*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1978, 254 p. Ştefan Munteanu, Doina David, Ileana Oancea, Vasile D. Ţâra, *Crestomaţie românească. Texte de limbă română literară*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1978, 329 p., CL, **25**, nr. 1, 1980, 89—91. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 578, 575.
758. LĂUDAT, I. D., *Istoria literaturii române*. Editura Academiei R.S.R., 1978, 323 p., MMS, **56**, nr. 1—2, 1980, 172—177.
759. LĂUDAT, I. D., *Istoria literaturii române vechi* [de N. Cartojan, Buc., 1980], Ateneu, **11**, nr. 4, 1980, 15. Vezi nr. 608.
760. MARIN, WILLIAM, *Deutsches Argument für die Kontinuität. Ion Hurdubeţiu Buch — Bereicherung unserer Geschichtsforschung* [*Die Deutschen über die Herkunft der Rumänen*, Buc., 1977], NBZ, **21**, nr. 4620, 11 oct. 1977, 3. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 542.
761. MIHĂESCU, H., Ligia Bârzu, *La continuité de la créativité materielle et spirituelle du peuple roumain sur le territoire de l'ancienne Dacie*, Editura Academiei, Bucarest, 1980, 112 p., RESEE, **18**, nr. 3, 1980, 536 p. Vezi nr. 598.
762. MIHĂESCU, H., *Istoria limbii române. Fonetică, morfosintaxă, lexic* (Histoire de la langue roumaine. Phonétique, Morphosyntaxe, Lexique), Ministère de l'Éducation et de l'Enseignement, Bucarest, 1978, 379 pages, RESEE, **18**, nr. 1, 1980, 160. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 548.
763. MOCANU, NICOLAE, Alexandru Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice. II. Contribuţii socioculturale* (L'individualité du roumain par rapport avec les autres langues romanes. II. Contributions socio-culturelles), Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, 334 p., CREL, **8**, nr. 2, 1980, 129—132. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 581.
764. MUNTEAN, GEORGE, G. Mihăilă, *„Cultură şi literatură română veche în context european"* [Buc., 1979], RLit, **13**, nr. 8, 1980, 9. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 484.
765. NÄGLER, THOMAS, *Unsere Geschichtsauffassung bereichert*. Ion Hurdubeţiu: *„Die Deutschen über die Herkunft der Rumänen"*, Kriterion Verlag, Bukarest, DW, **10**, nr. 506, 1977, 5. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 542.
766. NICA, DUMITRU, *Monografia unui stil* [Al. Andriescu, *Limba presei româneşti în secolul al XIX-lea*, Iaşi, 1979], Cronica, **15**, nr. 12, 1980, 4. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 446.
767. NICULESCU, ALEXANDRU, *O valoroasă istorie a limbii românilor* [de G. Ivănescu, Iaşi, 1980], RLit, **13**, nr. 34, 1980, 4—5. Vezi nr. 659.
768. NICULESCU, ALEXANDRU, *Une histoire tendencieuse de la langue roumaine* [André Du Nay, *The Early History of the Rumanian Language*, Jupiter Press, 1977], RRH, **19**, nr. 2—3, 1980, 555—583. Vezi şi nr. 774.
769. PALL, FRANCISC, Ligia Bârzu, *Continuitatea creaţiei materiale şi spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii* [Buc., 1979], RomBooks, **7**, nr. 4, 1979, 5. Vezi nr. 598.

770. PETCULESCU, LIVIU, Adolf Armbruster, *La romanité des roumains. Histoire d'une idée*, Édition de l'Académie, Bucarest, 1977, 279 p., Rev UNESCO, **22**, nr. 2, 1980, 181—182. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 519.
771. PETOLESCU, CONSTANTIN C., Ligia Bârzu, *Continuitatea creației materiale și spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii*, Edit. Academiei R.S.R., București, 1979, 110 p., RI, **33**, nr. 6, 1980, 1209—1211. Vezi nr. 598.
772. RIZA, A., A. Vraciu : *La langue des daco-gètes* [Timișoara, 1980], AR, **3**, nr. 38, 1980, 9. Vezi nr. 728.
773. RIZA, ADRIAN, George Ivănescu : *Histoire de la langue roumaine* [Iași, 1980], AR, **3**, nr. 22, 1980, 10. Vezi nr. 659.
774. ROSETTI, AL., *Un studiu argumentat* [pe marginea recenziei lui Al. Niculescu de la nr. 768], Săptămîna, nr. 510, 1980, 3.
775. RUSU, VALERIU, *O nouă „Istorie a limbii române"* [de G. Ivănescu, Iași, 1980], Săptămîna, nr. 499, 1980, 2, 3. Vezi nr. 659.
776. SARAMANDU, NICOLAE, G. Ivănescu, *The History of the Romanian Language* [Iași, 1980], RomBooks, **8**, nr. 2—3, 1980, 60. Vezi nr. 659.
777. SUCIU, MIRCEA, *L'ancienne Dacie* [Ligia Bârzu, *La continuité de la créativité materielle et spirituelle du peuple roumain sur le territoire de l'ancienne Dacie*, Buc., 1980], AR, **3**, nr. 21, 1980, 7. Vezi nr. 598.
778. ȘANDRU OLTEANU, TUDORA, Al. Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice. Vol. 2. Contribuții socioculturale*. Ed. științifică și enciclopedică, București, 1978, 332 pag., RRL, **25**, nr. 2, 1980, 147—148. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 581.
779. TĂNĂSESCU, FL., *Strămoșii poporului român — geto-dacii și epoca lor* [Buc., 1980], AnIst, **26**, nr. 4, 1980, 203—205. Vezi nr. 730.
780. TĂTARU, MARIUS, *Études historiques* [Ligia Bârzu, *Continuitatea creației materiale și spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii*, Buc., 1979], RR, **34**, nr. 6, 175—177. Vezi nr. 598.
781. * * * Adolf Armbruster, *Dacoromanica-saxonica* [*Cronicari români despre sași. Românii în cronica săsească*, Buc., 1980], RomBooks, **8**, nr. 2—3, 1980, 42. Vezi nr. 590.
782. * * * *Dacoromanica-saxonica* [*Cronicari români despre sași. Românii în cronica sașilor*, Buc., 1980], CRom, **1**, sep., 1980, 28. Vezi nr. 590.
783. * * * *Vorbirea strămoșilor* [Ariton Vraciu, *Limba daco-geților*, Timișoara, 1980], CRom, **1**, aug. 1980, 46. Vezi nr. 728.

VEZI și nr. 38, 70, 1784, 1786, 1990, 2125, 2126, 2127, 2128, 2130.

4. DIALECTOLOGIE

a. Generalități

784. IANCU, VICTOR, *Pentru un atlas lingvistic al românei standard*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 221—225.
VEZI și nr. 155, 159.

b. Graiurile dacoromâne

785. CALOTĂ, ION, *Fonetisme și arii pentru „rîndunică". Considerații etimologice* [cu 2 hărți], LR, **29**, nr. 2, 1980, 105—109.
786. COJOCARU, NICOLAE, *Pîrteștii de Sus. O așezare din Bucovina. Monografie folclorică*, București, EL, 1980, 255[—256] p. Vezi și nr. 808.
787. FRĂȚILĂ, VASILE, *Morfologia graiului de pe valea inferioară a Tîrnavelor (I)* [résumé français ; deutsche Zusammenfassung], AUT, **17**, 1979, 87—97.
788. GRECU, DOINA, *Note asupra perfectului simplu într-un grai din Banat* [deutsche Zusammenfassung], CL, **25**, nr. 1, 1980, 61—66.
789. ORZA, RODICA, *Participiul în -ă din componența formelor perifrastice* [résumé français], CL, **25**, nr. 1, 1980, 67—71.
790. PETRIȘOR, MARIN, *The Contribution Made by Onomastics in Delimiting the Dialectal Islands*, AUC, **8**, 1979, 37—39.

791. POPESCU, RADU SP., *Graiul gorjenilor de lîngă munte*, Craiova, SR, 1980, 193[—195] p. + 1 hartă în afară de text. Vezi şi nr. 805, 809.
792. PURDELA-SITARU, MARIA, *Elemente lexicale conservatoare în subdialectul bănăţean* [cu o hartă], LR, **28**, nr. 5, 1979, 515—519.
793. TEODORESCU, MARIA, *Nuances vocaliques dans un parler de Maramureş*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 603—608.
794. TEODORESCU, MARIA, *Sur les diphtongues égales dans les parlers daco-roumains* [cu o hartă şi un tabel], RRL, **25**, nr. 4, 1980, 409—412.
795. TOCILESCU, GRIGORE G., ŢAPU, CHRISTEA N., *Materialuri folcloristice*. I. Ediţie critică şi studiu introductiv de Iordan Datcu, Bucureşti, EM, 1980, 449[—451] p. Vezi şi nr. 806, 811.
796. TURCULEŢ, ADRIAN, *Alomorfele pronumelui* **mi** *în graiul cîmpulungean*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 275—279.
797. ŢIBRIAN, CONSTANTIN, *Forme dialectale ale mai mult ca perfectului* [résumé français], BulŞt Piteşti, 1980, 161—168.
798. ULIVI, ANCA, *Remarques sur la consonne* **h** *dans les parlers daco-roumains*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 625—630.
799. VESELĂU, CORNEL, CĂLIMAN, ION, *Oraţii de nuntă din zona Făgetului* [deutsche Zusammenfassung], Tibiscus-Etn., **3**, 1978, 213—218.
800. * * * *Antologie de lirică populară românească*. Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Ligia Bîrgu-Georgescu, Bucureşti, EM, 1980, 607[—609] p. [cu un glosar şi indice de localităţi].
801. * * * [Sub titlul comun : *Ca un fagure de miere*] [scriitori români despre limbă], RP, **9**, nr. 1, 1980, 7 ; [cîntec popular], nr. 2, 11 ; [balada lui Pintea], nr. 3, 10 ; [text din comuna Bogdan Vodă, Maramureş], nr. 4, 10 ; [cîntec popular], nr. 5, 10 ; [text din Tîrsa], nr. 6, 11 ; [text din Pădureni], nr. 7, 10 ; *Nume de seară*, nr. 8, 10 ; [text din Bragadiru, Teleorman], nr. 10, 10 ; [text cules de Traian Cantemir], nr. 12, 7.
802. * * * *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat*. I. Sub conducerea lui Petru Neiescu. De Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu. Au colaborat, parţial, la culegerea materialului : Maria Purdela-Sitaru, Eugen Dorcescu. Cartografi principali : Maria Gombos, Iuliu-Ovidiu Singeorzan. Cartografi : Viorica Felecan, Silvia Vereş, [Cluj-Napoca], EARSR, 1980, 174 p. + 2 p. transcrierea fonetică (Academia Republicii Socialiste România. Universitatea „Babeş-Bolyai". Institutul de lingvistică şi istorie literară Cluj-Napoca) [cu lista localităţilor anchetate, cu corespondenţele dintre NALR-Banat, ALR I, ALR II, WLAD, indicele cuvintelor-titlu şi al hărţilor interpretative din NALR-Banat şi atlasele lingvistice româneşti şi romanice, abrevieri, indicele termenilor cuprinşi în hărţi, 7 hărţi introductive şi 116 hărţi lingvistice ; préface en français]. Vezi 807.
803. * * * *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat. Date despre localităţi şi informatori*. Sub conducerea lui Petru Neiescu. De Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu. La redactarea datelor despre unele localităţi şi informatori, au fost folosite, parţial, şi materiale culese de Maria Purdela-Sitaru şi Eugen Dorcescu, [Cluj-Napoca], EARSR, 1980, 154 p. (Academia Republicii Socialiste România. Universitatea „Babeş-Bolyai". Institutul de lingvistică şi istorie literară Cluj-Napoca).
804. * * * *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia*. IV. De Teofil Teaha, Ion Ionică, Valeriu Rusu. Cartografi principali : Emilian Georgescu, Constanţa Mateescu, Bucureşti, EARSR, 1980, 304 p. (Academia Republicii Socialiste România. Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste. Institutul de cercetări etnologice şi dialectologice) [I. Hărţi lingvistice. Chestionare speciale. 1. Agricultură. 2. Viticultură. 3. Apicultură. 4. Cînepa. 5. Oierit, 6. Terminologia meseriilor, hărţile 584—829. II. Material lingvistic necartografiat. Chestionare speciale. 1. Agricultură. 2. Viticultură. 3. Apicultură. 4. Cînepa. 5. Oierit. 6. Morărit. 7. Terminologia meseriilor. III. Hărţi lingvistice interpretative, I—XXVI ; cu indice alfabetic al cuvintelor-titlu]. Vezi BRL, **17**, 1974, nr. 529, **12**, 1970/1971, nr. 866, [**10**], 1967/1968, nr. 323.

VEZI şi nr. 99, 113, 160, 180, 193, 263, 333, 587, 682, 724, 1120, 1124, 1132, 1134, 1135, 1137, 1139, 1140, 1141, 1142, 1145, 1146, 1147, 1151, 1154, 1157, 1162, 1164, 1165, 1168, 1176, 1181, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1192, 1194, 1200, 1204, 1205, 1206, 1207, 1208, 1213, 1221, 1227, 1232, 1234, 1238, 1239, 1242, 1243, 1244, 1318, 1438, 1440, 1449, 1469, 1521, 1574, 1588, 1716.

Recenzii

805. BLAJOVICI, TRAIAN, Radu Sp. Popescu, *Graiul gorjenilor de lîngă munte* [Craiova, 1980], Familia, **16**, nr. 10, 1980, 2. Vezi nr. 791.
806. CANTEMIR, TRAIAN, *O nouă ediție a „Materialurilor folcloristice"*, vol. I [Buc., 1980], Cronica, **15**, nr. 38, 1980, 5. Vezi nr. 795.
807. DUMISTRĂCEL, STELIAN, *Un atlas lingvistic al Banatului* [*Noul Atlas lingvistic pe regiuni. Banat*, vol. I, Cluj-Napoca, 1980], Cronica, **15**, nr. 42, 1980, 3. Vezi nr. 802.
808. MUNTEAN, GEORGE, *O monografie folclorică* [Nicolae Cojocaru, *Pîrteștii de Sus. O așezare din Bucovina. Monografie folclorică*, Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 36, 1980, 5. Vezi nr. 786.
809. PETRIȘOR, MARIN, Radu Popescu : *„Graiul gorjenilor de lîngă munte"* [Craiova, 1980], Ramuri, **17**, nr. 10, 1980, 7. Vezi nr. 791.
810. POPESCU-SIRETEANU, ION, Alexiu Viciu, *Flori de cîmp. Doine, strigături, bocete, balade*. Colecție de folclor inedită, publicată, cu studiu introductiv, note, indici și glosar, de R. Todoran și I. Taloș, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976, 336 p., LR, **28**, nr. 5, 1979, 572—573.
811. SANDU TIMOC, CRISTEA, Grigore Gr. Tocilescu — Christea N. Țapu, *„Materialuri folcloristice"*, Ed. Minerva, 1980, Orizont, **31**, nr. 50, 1980, 7. Vezi nr. 795.
812. SCĂRLĂTOIU, ELENA, V. Rusu, *Introducere în studiul graiurilor românești* (Introduction à l'étude du parlers roumains), Bucarest, 1977, 174 p., RESEE, **18**, nr. 1, 1980, 161—162. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 613.

VEZI și nr. 63, 71, 1127, 1254, 1338, 1342, 1349, 1355, 1360, 1364, 1378, 1395, 1400, 1432.

c. Aromână

813. SCĂRLĂTOIU, ELENA, *Relații lingvistice ale aromânilor cu slavii de sud. Cuvinte de origine slavă*, București, EL, 1980, 189[—191] p. [cu indice de cuvinte ; résumé français ; English abstract].

VEZI și nr. 462, 1174.

Recenzii

814. MUREȘAN, GRIGORE, Hristu Cândroveanu, *„Trei balade aromâne"* (Editura Ion Creangă), Contemporanul, nr. 41, 1980, 10.
815. POPESCU SIRETEANU, ION, Hristu Cândroveanu : *Trei balade aromâne* [Buc., 1980], ConvLit, nr. 8, 1980, 14.
816. SARAMANDU, NICOLAE, *Antologie lirică aromână* [Buc., 1975], CREL, **7**, nr. 3, 1979, 157—159.

d. Istroromână

817. NEIESCU, PETRU, *Din fonologia dialectului istroromân* [cu un tabel ; English abstract], SCL, **31**, nr. 2, 1980, 137—150.

VEZI și nr. 669.

e. Meglenoromână

818. SARAMANDU, NICOLAE, [La rubrica : Tratatul de istorie a limbii române. Discuții] *Schiță de fonologie istorică a meglenoromânei* [résumé français], SCL, **31**, nr. 1, 1980, 47—65.

VEZI și nr. 549.

f. Româna peste hotare

819. BELCHIȚĂ HARTULAR, ANCA, *Remarks on the American Romanian Phonology*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 477—479.
820. BULGĂR, GH., *Scrisoare din Lyon: Prezențe românești*, Forum, **22**, nr. 5, 1980, 64—65.
821. BULGĂR, GH., *Sinteze franco-române la Lyon*, TribRom, **9**, nr. 179, 1980, 2.
822. FLOREA, VIRGILIU, *„Dacă iubiți franceza și spaniola, puteți adora limba română"* [lectorat românesc la Rochester, S.U.A.], TribRom, **9**, nr. 195, 1980, 2.
823. GHIL, ELIZA MIRUNA, *Limba și civilizația română la Dortmouth College*, LL, 4, 1980, 612—620.
824. NESTORESCU, VIRGIL, *La formation des mots dans les parlers roumains de Bulgarie (Vidin)*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 63—73.
825. V.F., *Studii românești la Universitatea din Rochester (S.U.A.)*, Steaua, **31**, nr. 11, 1980, 72.
826. * * * *Chaires de langue roumaine à l'étranger*, AR, **2**, nr. 14, 1979, 6; nr. 15, 8; nr. 16, 7; nr. 17, 8; nr. 18, 6; nr. 19, 6; nr. 20, 8; nr. 21, 9; nr. 22, 7; nr. 23, 7; nr. 24, 9; **3**, nr. 8, 1980, 12.

VEZI și nr. 168.

5. FILOLOGIE

827. ALICU, GRAȚIANA, *Circulația cărții vechi românești în județul Cluj (II)*, AMN, **16**, 1979, 799—808. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 573.
828. ANDEA, AVRAM, *Cultura românească și filozofia kantiană în prima jumătate a secolului al XIX-lea* [deutsche Zusammenfassung], AnIst Cluj-Napoca, **22**, 1979, 157—178.
829. ANTONOV, VALENTIN, *Manuscrits et vieux livres roumains dans la Bibliothèque de Šištov* [cu 10 facsimile], RESEE, **18**, nr. 2, 1980, 311—324.
830. APREOTESEI, CEZAR, *Eine bibliophile Entdeckung. Zweite Variante des deutsch-rumänischen Methodenlehre angefunden*, NBZ, **21**, nr. 4497, 19 mai 1977, 3.
831. ARAMĂ, DALILA LUCIA, *Cea mai veche bibliotecă particulară din județul Ilfov* [a familiei Năsturel din Hereşti; cu 3 facsimile], FI Ilfov, 205—210.
832. BACÂRU, LIVIA, *Cea dintîi carte numită „De-nțăles" a lui Dosoftei* [cu 2 facsimile], Biblioteca, nr. 2, 1980, 38—40.
833. BĂLAȘA, D., *Documente și o „carte" a Mitropolitului Ștefan aflate în arhiva bisericii Sf. Treime din Craiova*, MO, **29**, nr. 10—12, 1977, 806—809.
834. BĂLAȘA, DUMITRU, *Însemnări dintr-o călătorie de la M-rea Ciolanu la Constantinopol, Muntele Athos, Ierusalim, Alexandria, 1860-1861 — Un manuscris inedit —*, BO, **96**, nr. 7—8, 1978, 854—880.
835. BĂNICĂ-OLOGU, NICOLAE, *Considerații asupra transformării Rîmnicului într-un puternic centru cultural în veacul al XVIII-lea*, SV, **4**, 1980, 96—101.
836. BĂTRÎNEANU, ECATERINA, *Inscripții străvechi*, Magazin, **24**, nr. 1185, 1980, 5.
837. BOTEZAN, IOANA, *Documente referitoare la generalizarea alfabetului latin în scrisul românesc din Transilvania* [cu anexe; English abstract], StUBBHist, **25**, nr. 1, 1980, 25—31.
838. BRĂTESCU, CONSTANTIN, *Savantul Nicolae Teclu, medicul Constantin Popazu și tipografia diecezană din Caransebeș*, MB, **29**, nr. 10—12, 1979, 737—738.
839. BUCUR, MARIN, *Biblioteca lui Gheorghe Asachi*, StAMNB, **5—6**, 1973—1974 (1979), 284—298.
840. BUICLIU-RÎPĂ, DAN, *Cartea românească veche cu însemnări* [résumé français], Danubius, **6—7**, 1972—1973, 163—170.
841. BULUȚĂ, GHEORGHE, *Virgil Cândea*, RomBooks, **8**, nr. 2—3, 1980, 40.
842. BUZĂ, EMANUELA, *Contribuții la localizarea traducerii românești a* **Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie**, LR, **29**, nr. 2, 1980, 139—148.
843. CÂNDEA, VIRGIL, *Fondul principal al culturii românești. Interviu cu ...* [consemnat de M. Anghelescu], Luceafărul, **23**, nr. 18, 1980, 3.
844. CÂNDEA, VIRGIL, *Istorie și cultură românească în tezaurele lumii*, Lumea, **18**, nr. 1, 1980, 33—35.
845. CÂNDEA, VIRGIL, *Umanismul românesc în veacurile XVI—XVII. Slujirea țării înainte de slujirea literelor*, MI, **14**, nr. 1, 1980, 19—23.
846. CÂNDEA, VIRGIL, *Voltairianism și rousseauism în modernizarea culturilor europene: exemplul românesc*, Rev UNESCO, **20**, nr. 1—2, 1978, 104—108.

847. CHIPURICI, NICOLAE, *Documente inedite din secolul al XVI-lea la F.A.S. Mehedinți* [cu o anexă cu 4 texte], RA, **57**, vol. 42, nr. 1, 1980, 66—68.
848. CHIȚIMIA, I. C., *Considerații filologice la* **Inelul și năframa** [de B. P. Hasdeu], Manuscriptum, **11**, nr. 3, 1980, 71—74. Vezi nr. 883.
849. CHIȚIMIA, I. C., *Coordonatele fundamentale ale literaturii române vechi*, RITL, **29**, nr. 2, 1980, 223—234.
850. CHIȚIMIA, I. C., *Primele tipărituri slavo-române și importanța lor în context european și sud-est european* [cu 2 facsimile în afară de text], BO, **96**, nr. 9—10, 1978, 1027—1031.
851. CÎNDA, ANA, *Cartea veche românească în județul Sălaj (I)* [cu 6 facsimile în afară de text : résumé français], AMP, **2**, 1978, 364—388.
852. CODRU-DRĂGUȘANU, ION, *Peregrinul transilvan (1835—1848)*. Ediție îngrijită, note, prefață, itinerar biobibliografic, note și glosar de Corneliu Albu, București, EST, 1980, 244 p. Vezi și nr. 986.
853. CORFUS, ILIE, *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVI-lea*, București, EARSR, 1979, XXII + 449[—450] p. Vezi nr. 1 015 și BRL, **22**, 1979, nr. 658.
854. COSTINESCU, MARIANA, **Biblia** *lui Luther, unul din izvoarele* **Apostolului** *coresian*, LR, **29**, nr. 2, 1980, 127—137.
855. CRISTACHE-PANAIT, IOANA, *Circulația cărților bisericești tipărite la Vîlcea și în alte tipografii din părțile noastre în Transilvania secolului al XVIII-lea*, MO, **29**, nr. 10—12, 1977, 724—746.
856. CRISTACHE-PANAIT, IOANA, *Importante însemnări de pe cărți vechi bisericești tipărite la Vîlcea și în alte părți (II)*, MO, **30**, nr. 7—9, 1978, 563—570. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 591.
857. DEMÉNY, L., *Tiparul transilvan din secolul XVI — sferă de afirmare culturală și de contacte între civilizații* [deutsche Zusammenfassung], Transilvania, **9**, nr. 8, 1980, 53—54.
858. DJAMO-DIACONIȚĂ, LUCIA, *Un pomelnic necunoscut al mănăstirii Cozia* [cu 3 facsimile], MO, **32**, nr. 10—12, 1979, 731—736.
859. DOSOFTEI, *Pomenirea preacuviosului părintele nostru Evtimie Merede* [text editat, cu un glosar, de N. A. Ursu], MMS, **56**, nr. 1—2, 1980, 143—144.
860. DOSOFTEI, *Preacuviosul părintele nostru Alexie, omul lui Dumnezău* [text editat, cu un glosar, de N. A. Ursu], MMS, **56**, nr. 3—5, 1980, 365—370.
861. DOSOFTEI, *Prepodobnicul și de Dumnezău purtătoriul părintele Irodim Atanasie* [text editat, cu un glosar, de N. A. Ursu], MMS, **55**, nr. 7—8, 1979, 561—562.
862. DREGHICIU, DOINA, *Carte veche românească în cîteva colecții de pe valea Sebeșului (Considerații preliminare)* [cu 2 facsimile ; résumé français], Apulum, **17**, 1979, 269—273.
863. DUDAȘ, FLORIAN, *Cărțile românești din biblioteca lui Samuil Vulcan (Catalogul din 1825—1830)* [résumé français], Crisia, **9**, 1979, 389—419.
864. DUDAȘ, FLORIAN, *Cărți vechi românești din Țara Hațegului în lumina catalogului lui Ștefan Moldovan (1857) (Prezentare bibliografică)* [résumé français], Banatica, **5**, 1979, 485—510.
865. DUDAȘ, FLORIAN, *Contribuții privind cartea românească veche. Epoca luminilor* [résumé français], Crisia, **4**, 1974, 337—380.
866. DUDAȘ, FLORIAN, *Manuscrise realizate după „Cazania" lui Varlaam descoperite în vestul Transilvaniei* [cu 13 figuri și o listă ; résumé français], Crisia, **10**, 1980, 65—84.
867. DUDAȘ, FLORIAN, *Vechile tipărituri românești din bisericile Bihorului sec. XVI—XVII*. Prefața de Prea Sfințitul dr. Vasile Coman, Episcopul Oradiei, Oradea, [f.e.], 1979, 220 p. [cu numeroase facsimile]. Vezi și nr. 976, 978, 1 020.
868. DUDAȘ, FLORIAN, *Vechi pravile românești descoperite în vestul Transilvaniei — dovezi ale unității neamului românesc*, BO, **96**, nr. 7—8, 1978, 797—811.
869. DUNĂREANU, ELENA, POPA, AURELIA, *Cartea românească sibiană (1544—1918)*, Sibiu, [f.e.], 1979, 207 p. **(Biblioteca „Astra" Sibiu)**. Vezi și nr. 979, 1008.
870. DUȚU, ALEXANDRU, *Oralitatea, cultura scrisă și problema specificului*, RLit, **13**, nr. 32, 1980, 8.
871. DUȚU, ALEXANDRU, *Transilvania în modernizarea culturii române* [résumé français], Transilvania, **9**, nr. 8, 1980, 51—52.
872. EMINESCU, M., *Opere*. Ediție critică întemeiată de Perpessicius. [Vol.] IX. *Publicistică 1870—1877. Albina, Familia, Federațiunea, Convorbiri literare, Curierul de Iași*. Studiu introductiv de Al. Oprea. Cu 68 de reproduceri după manuscrise și

publicații, București, EARSR, 1980, 885 [—887] p. (Academia Republicii Socialiste România. Muzeul literaturii române). Vezi și nr. 987, 1018.

873. FILIP, MIRCEA, *„Floarea darurilor", un manuscris inedit* [résumé français], Carpica, **11**, 1979, 307—310.

874. FRUCHTER, EUGEN, CRISTEA, PETRE, *Leagănul tiparului românesc „mutat" la Fedeleșoiu-Vîlcea?*, SCIIC, **5**, 1973, 321—322.

875. FURDUI, TITUS, *Aspecte istoriografice privitoare la tipăriturile vechi din fondul prețios al Bibliotecii județene din Arad* [cu 2 facsimile; deutsche Zusammenfassung], Ziridava, **5**, 1975, 133—153.

876. FURDUI, TITUS, *Tipărituri românești vechi, blăjene, aflate în fondul colecțiilor speciale ale Bibliotecii Academiei, Filiala Cluj-Napoca* [cu 4 facsimile; résumé français], Apulum, **17**, 1979, 375—384.

877. FURDUI, TITUS, *Tipărituri românești vechi, rîmnicene, aflate în fondul colecțiilor speciale ale Bibliotecii Academiei R.S.R. Filiala Cluj-Napoca. Statistică și bibliografie*, SV, **4**, 1980, 112—124.

878. GHEORGHE, CONSTANTIN, *Ambassadeurs de la spiritualité roumaine*, AR, **3**, nr. [52], 145—146, 1980, 13.

879. GHEȚIE, ION, *Prima carte românească scrisă cu alfabet latin* [precizare la articolul lui Gh. Bulgăr cu același titlu din Săptămîna, nr. 463, 1979], LR, **29**, nr. 2, 1980, 159. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 581.

880. GLÜCK, E., *Manuscrise provenite din părțile Aradului și Bihorului*, Familia, **16**, nr. 1, 1980, 15.

881. GLÜCK, EUGEN, *Vechi manuscrise din părțile Aradului și Bihorului în marile biblioteci europene*, MI, **14**, nr. 10, 1980, 19—21.

882. HASAN, FINUȚA, *V. rom.* **împărea** *„părea" sau* **(î)m părea?**, LR, **29**, nr. 5, 1980, 493—496.

883. HASDEU, B. P., *Inelul și năframa (I)*, Manuscriptum, **10**, nr. 2, 1979, 104—105; *(II)*, nr. 3, 103—104; *(III)*, nr. 4, 38—44; *(IV)*, **11**, nr. 1, 1980, 53—59; *(V)*, nr. 2, 73—74; *(VI)*, nr. 3, 62—71 [comentarii și note de Stancu Ilin, traduceri de Natalia Protopopescu]. Vezi și nr. 848.

884. HAȚEGANU, LUCIA, LUPAN, DOINA, *Cartea veche românească în Biblioteca Muzeului Unirii din Alba Iulia. V* [și catalog; cu 8 facsimile; résumé français], Apulum, **17**, 1979, 385—440. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 711, **20**, 1977, nr. 658, **19**, 1976, nr. 553 și **18**, 1975, nr. 557.

885. HORVAT, SĂLUC, *Cartea românească veche și rară în biblioteca din Baia Mare*, AnMarm, **4**, 1978, 536—537.

886. HOZOC, IONEL, *Contribuții la cunoașterea fondului de cărți al Bibliotecii române de la Paris — 1846*, StAMNB, **5—6**, 1973—1974 (1979), 279—284.

887. IONESCU, ANCA-IRINA, *Date noi cu privire la circulația traducerilor românești ale „Sinopsisului kievean"*, RS, **19**, 77—82.

888. KOVÁCS, GÉZA, ROZ, ALEXANDRU, *Cuvinte românești într-un document din 1177* [résumé français], Transilvania, **9**, nr. 8, 1980, 41—42.

889. LEU, VALERIU, BISTRIANU, AUREL, *Circulația cărții românești în Valea Almăjului pînă la 1740* [résumé français], Banatica, **5**, 1979, 467—483.

890. LIGOR, ALEXANDRU, *Expoziția „Tezaure ale culturii românești aflate în Austria"*, RI, **33**, nr. 12, 1980, 2370—2372.

891. MAIORESCU, TITU, *Jurnal și epistolar*. Vol. III *(18 iulie 1860—10 iulie 1862)*. Ediție îngrijită de Georgeta Rădulescu Dulgheru și Domnica Filimon, București, EM, 1980, 547 [—548] p. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 728.

892. MAREȘ, ALEXANDRU, *Cea mai veche culegere de extrase religioase traduse în limba română*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 239—243.

893. MAREȘ, ALEXANDRU, *Contribuții la identificarea unor texte românești fragmentare din secolul al XVII-lea*, LR, **29**, nr. 1, 1980, 47—52.

894. MAREȘ, ALEXANDRU, *O știre din 1543 despre scrierea românească cu alfabet latin?*, LR, **28**, nr. 5, 1979, 545—548.

895. MARINESCU, FLORIN, RAFAILĂ, MIRCEA, *Dimitrie Papazoglu, un bibliofil pasionat* [cu un catalog de cărți; résumé français], SCIIC, **8**, 1976, 313—326.

896. MARINOIU, COSTEA, *File din istoria cărții vîlcene (sec. XVII—XVIII)*, Buridava, **3**, 1979, 63—69.

897. MARINOIU, COSTEA, *275 de ani de tipar vîlcean*, Biblioteca, nr. 3, 1980, 37.

898. MĂLINAȘ, CONSTANTIN, *Considerații pe marginea unor cataloage de carte veche românească*, Crisia, **10**, 1980, 681—687.

899. MĂLINAȘ, CONSTANTIN, *Însemnări patrimoniale pe „Îndreptarea legii"*, Biblioteca, nr. 3, 1980, 38—39.
900. MĂRCUȘ, LUCIA, *Scrisori românești din arhivele Bistriței* [cu 17 facsimile și 4 planșe], ArhSom, **3**, 1975, 146—178.
901. MÂRZA, EVA, *Carte veche românească pe valea Gălzii, jud. Alba (Catalog)* [résumé français], Apulum, **17**, 1979, 341—367.
902. MIHAIL, PAUL, *Alte acte românești de la Constantinopol (V)*, AnIst Iași, **16**, 1979, nr. 507—511. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 560.
903. MIHĂESCU, DORU, *Cronografele românești (cu privire specială asupra tipului Danovici)*, MSȘFLA, **1**, 45—77.
904. MIHĂESCU, DORU, *La plus ancienne synthèse roumaine des chronographes néogrecs vénitiens du XVIIIe siècle (I)*, RESEE, **18**, nr. 3, 1980, 493—517.
905. MIHĂILĂ, G., *300 de ani de la tipărirea „Psaltirii" în proză a lui Dosoftei*, RLit, **13**, nr. 24, 1980, 11.
906. MIRCEA, ION-RADU, *Cultura scrisă în vremea lui Ștefan cel Mare*, Săptămîna, nr. 500, 1980, 11.
907. MIRCEA, ION-RADU, *Manuscrise necunoscute din vremea lui Ștefan cel Mare*, MI, **14**, nr. 11, 1980, 59—61.
908. MITRIC, OLIMPIA, *Un manuscris din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea* [cu 2 facsimile; résumé français], Suceava, **6—7**, 1979—1980, 311—320.
909. MITU, MIHAI, *Bolgaro-romano-polonika. Rumynskaja kultura — svjazyvajuščee zveno meždu bolgarami i poljakami. Rezjume*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 142.
910. MLADENOV, MAXIM ST., *Un glosar greco-româno-bulgar într-un abecedar din prima jumătate a secolului XIX (anul 1827)*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 57—62.
911. NEDELCEA, TUDOR, *Traducerea cărților în limba română — necesitate istorică* [résumé français], AUC, **8**, 1979, 79—83.
912. NEGRICI, EUGEN, *Argument pentru cărțile populare*, Ramuri, **17**, nr. 1, 1980, 5.
913. NEGRICI, EUGEN, *Exerciții de conversație expresivă*, Ramuri, **17**, nr. 4, 1980, 5.
914. NOVAC, VASILE, *Aspecte istorico-etnografice în cîteva zeci de documente mehedințene inedite din perioada 1617—1843*, MIC, **2**, 1980, 251—257.
915. NUSSBĂCHER, GERNOT, *Date noi privind viața și activitatea iluministului Johannes Honterus* [deutsche Zusammenfassung], Cumidava, **7**, 1973, 287—291.
916. NUSSBĂCHER, GERNOT, *Moara de hîrtie din Sibiu în secolul al XVI-lea* [cu 3 facsimile; deutsche Zusammenfassung], AnIst Cluj-Napoca, **22**, 1979, 279—286.
917. NUSSBĂCHER, GERNOT, *Rätsel um eine Zierleiste. Neue Beiträge zur Geschichte des Hermanstädter Buchchdrucks im 16. Jahrhundert*, DW, **10**, nr. 517, 1977, 6.
918. OLTEAN, V., *Date noi despre activitatea culturală a lui Antim Ivireanul*, RITL, **29**, nr. 4, 1980, 615—619.
919. OLTEAN, VASILE, *Cartea bisericească din Oltenia pe meleaguri brașovene*, MO, **33**, nr. 10—12, 1979, 694—699.
920. OLTEAN, VASILE, *Cartea românească din Scheii Brașovului factor de unitate națională*, Biblioteca, nr. 3, 1980, 36—37.
921. OLTEAN, VASILE, *Rădăcini umaniste ale învățămîntului brașovean. Școala de copiști din Șchei*, Astra, **15**, nr. 4, 1980, 12.
922. ONU, LIVIU, *Cazuri de „hapax legomenon" sau simple inadvertențe?*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 449—452.
923. OPREA, M., *Unele aspecte cu privire la circulația cărților românești de o parte și de alta a Carpaților la sfîrșitul secolului al XIX-lea* [résumé français], Danubius, **8—9**, 1979, 361—367.
924. OPRIȘAN, I., *Circulația textelor scrise în cultura română. Repere*, RITL, **29**, nr. 4, 1980, 555—566.
925. OPRIȘIU, MIRCEA, *Bücher für alle. Das Hermanstädter Buchdruckereiwesen und seine Bedeutung für die Kultursgeschichte der Rumänen* [cu 3 facsimile], DW, **11**, nr. 550, 1978, 6.
926. OPRIȘIU, MIRCEA, *Impressum cibinii (XIV)*, Transilvania, **9**, nr. 2, 1980, 41—42; *(XV)*, nr. 10, 45—46. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 673.
927. PAVEL, EUGEN, *Cîteva adăugiri și precizări la* **Bibliografia românească veche**, CL, **25**, nr. 2, 1980, 235—241.
928. PAVEL, EUGEN, *Meșteri tipografi bălgrădeni între 1567—1702* [cu facsimile; résumé français], Apulum, **17**, 1979, 299—309.
929. PĂLTĂNEA, PAUL, *Catalogul manuscriselor și scrisorilor din Biblioteca „V. A. Urechia"*. Întocmit de ..., Galați, [f.e.], 1979, 324 p. (Biblioteca „V. A. Urechia"

Galați. **Cataloagele bibliotecii.** Redactor responsabil Nedelcu Oprea. Seria cata - loage). Vezi și nr. 977, 980.

930. PĂTRAȘCU, ION, *Un exemplar bibliofil al unei cărți despre Bălcescu și „Cîntarea României"*, StAMNB, **5—6**, 1973—1977 (1979), 299—302.

931. PLĂMĂDEALĂ, ANTONIE, **Biblia** *de la București. Cine a făcut traducerea?*, BO, **96**, nr. 9—10, 1978, 1004—1018.

932. POENARU, DANIELA, *Tipografi de la Rîmnic. Index alfabetic*, SV, **4**, 1980, 102—111.

933. POPA, MIRCEA, *Noi contribuții la „Bibliografia românească veche"* [résumé français], Sargetia, **14**, 1979, 679—687.

934. POPA, MIRCEA, *O descriere a Țării Ardealului din 1679* [cu o anexă], AnIst Cluj-Napoca, **22**, 1979, 297—300.

935. PORCESCU, SCARLAT, *Cartea românească tricentenară*, Cronica, **15**, nr. 39, 1980, 8.

936. PORUMB, MARIUS, *Inscripții românești din Transilvania (sec. XIV—XVIII)* [cu 7 facsimile ; deutsche Zusammenfassung], AnIst Cluj-Napoca, **22**, 1979, 265—277.

937. RĂDUȚIU, AUREL, *Reglementarea urbarială a Mariei Terezia din 1767. Textele românești* [cu 3 anexe și glosar ; deutsche Zusammenfassung], AnIst Cluj-Napoca, **22**, 1979, 301—336.

938. RĂDUȚIU, AUREL, GYÉMANT, LADISLAU, *Lista actelor oficiale tipărite în limba română de către Petru Barth în anul 1789* [deutsche Zusammenfassung], StUBBHist, **24**, nr. 2, 1979, 31—36.

939. RÎPĂ-BUICLIU, DAN, *Cartea românească veche în însemnări* [résumé français], Danubius, **6—7**, 1972—1973, 163—170.

940. RÎPĂ-BUICLIU, DAN, JAKLOVSZKY, MARIAN, *Orînduieli transilvănene inedite (1787—1830). Contribuții la* **Bibliografia românească veche,** Danubius, **8—9**, 1979, 347—359.

941. ROSETTI, AL., *O controversă paleografică* [pe marginea volumului *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, Buc., 1979], SCL, **31**, nr. 3, 1980, 323. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 648.

942. RUSU, G. C., *Balada* **Iovan Iorgovan** — *Două reeditări* [în Ilie Cristescu, *Tezaurul Cernei*, Buc., EST, 1978 și Atanasie Marian Marienescu, *Poezii populare din Transilvania*, Buc., EM, 1971], LR, **28**, nr. 5, 1979, 553—557.

943. RUSU, VALERIU, *Letters in the Romanian Literature*, RomBooks, **7**, nr. 4, 1979, 38.

944. SACERDOȚEANU, AURELIAN, *Fabrica de hîrtie din Rîmnicul Vîlcea în secolul al XVII-lea* [cu 5 figuri în afară de text ; résumé français], Buridava, **1**, 1972, 273—290.

945. SIMONESCU, DAN, *Circulația cărții românești vechi*, Biblioteca, nr. 4, 1979, 38—39.

946. SIMONESCU, DAN, *Tipografia Mitropoliei Bucureștilor (1678—1978)*, BO, **96**, nr. 9—10, 1978, 1019—1026.

947. STANCU, DUMITRU, *Documente privitoare la așezarea Fieni din județul Dîmbovița*, SCIIC, **3**, 1972, 185—196.

948. STĂNCIULESCU, ALEXANDRU, *Cronografele — elemente ale influenței bizantine la români*, MB, **33**, nr. 4—6, 1980, 270—282.

949. STĂNCIULESCU, ALEXANDRU, *O variantă a letopisețului cantacuzinesc*, MO, **30**, nr. 7—9, 1978, 660—663.

950. ȘERBĂNESCU, NICOLAE, *300 de ani de la înființarea tipografiei Mitropoliei Țării Românești*, BO, **96**, nr. 9—10, 1978, 963—1003.

951. ȘTEFĂNESCU, LIVIU, *Documente inedite din perioada 1622—1695 privind viața economică a Țării Românești*, MIC, **2**, 1980, 61—68.

952. ȘTREMPEL, GABRIEL, *Două manuscrise necunoscute ale* **Didahiilor** *lui Antim Ivireanul* [cu 2 facsimile], RITL, **29**, nr. 1, 1980, 125—134.

953. TAMAȘ, CORNELIU, BARDAȘU, PETRE, PURECE, SERGIU, *Prefectura județului Vîlcea. 1830—1864.* Vol. I. *Inventare arhivistice*, București, [f.e.], 1977, 479 [—480] p. (Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România).

954. ȚÎNȚAR, MIHAI, *Au fost cunoscute „Învățăturile lui Neagoe Basarab" la curtea domnească din Suceava?* [résumé français], Suceava, **6—7**, 1979—1980, 287—294.

955. URSU, N. A., *Prima traducere românească din Epictet* [cu un facsimil], Cronica, **15**, nr. 29, 1980, 5.

956. URSU, N. A., *Un manuscris autograf necunoscut al lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul* [cu 4 facsimile], Cronica, **15**, nr. 9, 1980, 8.

957. VASILESCU-CAPSALI, N., *Manuscris inedit de la Ienăchiță Văcărescu*, TribRom, **9**, nr. 191, 1980, 7.

958. VASILESCU-CAPSALI, NICOLAE, *O contribuție la* **Bibliografia românească veche. Penticostar,** *București, 1783*, MO, **30**, nr. 7—9, 1978, 666.
959. VELCULESCU, CĂTĂLINA, *Cărți populare în secolul al XVII-lea — Fragment* — [cu 3 facsimile], RITL, **29**, nr. 1, 1980, 11—21.
960. VELCULESCU, CĂTĂLINA, *Possible Starting Points of Dimitrie Cantemir's „Hieroglyphic History"*, RESEE, **18**, nr. 1, 1980, 120—122.
961. VOINESCU, SILVESTRU, *Daniil Topoloveanu — un continuator al operei lui Antim Ivireanu* [cu un facsimil; résumé français], BulȘt Pitești, 1979, 151—155.
962. VORNICESCU, NESTOR, *Despre viața și opera Sfîntului Vasile cel Mare*, Craiova, Editura Mitropoliei Olteniei, 1979, 162 p. Vezi și nr. 981.
963. WEBER, HORST, *Jubiläum im Jubiläum* [tipărituri sibiene], DW, **11**, nr. 552, 1978, 5.
964. WEBER, HORST, *Mit grossem Aufwand. Die bevorstehenden Feierlichkeiten zum 450 jährigen Bestehen der Buchdruckerei von Sibiu*, DW, **11**, nr. 543, 1978, 5.
965. WEBER, HORST, *Siebenbürgische Tradition*, DW, **11**, nr. 553, 1978, 5.
966. WEBER, HORST, *Vor Honterus und Coresi. Das 450 jährige Jubiläum der Hermannstädter Buchdruckerei*, DW, **11**, nr. 551, 1978, 5.
967. ZACIU, MIRCEA, *Calendare și almanahuri*, Transilvania, **9**, nr. 2, 1980, 12—14.
968. ZAMFIRESCU, D., *Un răspuns amînat. Între Neagoe Basarab și Manuil din Corint (I)*, Luceafărul, **23**, nr. 34, 1980, 6; *(II)*, nr. 35, 6 [răspuns la Petre S. Năsturel din „Byzantinisch-Neugriechischen Jahrbücher", 21 (1971—1974), p. 249—271].
969. ZUB, ALEXANDRU, *Sur la modernité de l'historiographie roumaine au XVIIIe siècle*, RESEE, **18**, nr. 2, 1980, 345—355.
970. ZUGUN, PETRU, *O sută de ani de ortografie fonetică*, Cronica, **15**, nr. 17, 1980, 7.
971. * * * *Acte, documente și scrisori din Scheii Brașovului.* Text ales și stabilit, note de Vasile Oltean. Prefață de Alexandru Duțu, București, EM, 1980, 434 [—435] p. Vezi și nr. 1012, 1023.
972. * * * *Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca. Manuscrisul „Mihail".* Ediție de Zamfira Mihail și Paul Mihail. Cuvînt înainte de Ștefan Ștefănescu, București, EL, 1980, 263 [—264] p. [cu un indice de nume și de locuri]. Vezi și nr. 997.
973. * * * *Documenta Romaniae Historica.* A. *Moldova.* Volumul III. *(1481—1504).* Volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, București, EARSR, 1980, 686 p. (Academia de Științe Sociale și Politice. Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol" — Iași). Vezi și nr. 1027.
974. * * * **Propășirea.** *Foaie științifică și literară.* Studiu introductiv, note și comentarii de Paul Cornea. Ediție îngrijită de Mariana Costinescu și Petre Costinescu, București, EM, 1980, LVI + 762 [—763] p. [text paralel, în facsimile și în transcriere interpretativă].
975. * * * *Psaltirea Hurmuzachi.* Transliterație, prefață și note de C. Ciuchindel, București, [f. e.], 1979, XIV + 125 p. multigr. cu recto și verso (Ministerul Educației și Învățămîntului. Institutul central pentru perfecționarea personalului didactic). VEZI și nr. 144, 176, 454, 456, 457, 473, 475, 480, 509, 516, 520, 553, 556, 562, 608, 645, 682, 683, 684, 795, 1503, 1818, 1998, 2008, 2024.

Recenzii

976. ABRUDAN, D., Florian Dudaș, *Vechile tipărituri românești din bisericile Bihorului (sec. XVI—XVII).* Cu o prefață de P. S. Episcop Vasile Coman, Oradea, 1979, 220 + 36 p., MA, **35**, nr. 1—3, 1980, 248—249. Vezi nr. 867.
977. ANGHELESCU, MIRCEA, Paul Păltănea, *Catalogul manuscriselor și scrisorilor din Biblioteca „V. A. Urechia"*, Galați, 1979, 324 p., LR, **29**, nr. 2, 1980, 173—174. Vezi nr. 929.
978. ANGHELESCU, MIRCEA, *Vechi tipărituri românești din Bihor* [de Florian Dudaș, Oradea, 1979], VR, **33**, nr. 11, 1980, 108—109. Vezi nr. 867.
979. BACÂRU, LIVIA, Dunăreanu, Elena și Popa, Aurelia, *Cartea românească sibiană (1544—1918)*, Sibiu, 1979, 207 p. + 8 f. pl. (Biblioteca „Astra" Sibiu), Biblioteca, nr. 2, 1980, 42—43. Vezi nr. 869.
980. BACÂRU, LIVIA, Păltănea, Paul, *Catalogul manuscriselor și scrisorilor din Biblioteca „V. A. Urechia"*, Galați, 1979, 324 p. (Biblioteca „V. A. Urechia". Cataloagele bibliotecii), Biblioteca, nr. 1, 1980, 42. Vezi nr. 929.
981. BĂNESCU, MARCU, Nestor Vornicescu, Arhiepiscop și Mitropolit, *Despre viața și opera Sfîntului Vasile cel Mare*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1979, 162 pp., MB, **33**, nr. 4—6, 1980, 404—408. Vezi nr. 962.

982. BECLEANU-IANCU, ADELA, *În sprijinul unei istorii a umanismului românesc* [V. Cândea, *Raţiunea dominantă...*, Cluj-Napoca, 1979], Era socialistă, **50**, nr. 10, 1980, 45—46. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 584.

983. BULUŢĂ, GHEORGHE, *Preliminarii la o istorie a umanismului românesc* [V. Cândea, *Raţiunea dominantă...*, Cluj-Napoca, 1979], Luceafărul, **23**, nr. 10, 1980, 2. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 584.

984. CARAVIA, PAUL, *La vie dominante* [V. Cândea, *Raţiunea dominantă...*, Cluj-Napoca, 1979], RR, **34**, nr. 6, 1980, 171—174. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 584.

985. CÂRLAN, NICOLAE, Florian Dudaş — *Carte veche românească din Bihor, sec. XVI—XVIII, catalog*, Oradea, 1977, 204 p. + 47 fig., Suceava, **6—7**, 1979—1980, 679—680. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 695.

986. CIOCULESCU, ŞERBAN, *O nouă ediţie a „Peregrinului transilvan"* [Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 37, 1980, 7; *De la Fiesco la Fiasco*, nr. 39, 7. Vezi nr. 852.

987. CIOCULESCU, ŞERBAN, *Publicistica lui Eminescu* [I] [*Opere*, IX, Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 41, 1980, 7; *(II)*, nr. 42, 7. Vezi nr. 872.

988. COCORA, GABRIEL, I. Ionescu, *Problema versiunilor moldovene din 1532 ale* **Evangheliei** *şi* **Apostolului**, în „Limba română", XXVIII (1979), nr. 1; I. Ionescu, *În legătură cu originalul românesc al* **Tetraevanghelului** *coresian*, în „Limba română", XXVIII (1979), nr. 2, GB, **39**, nr. 1—2, 1980, 214—215. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 608, 609.

989. CONSTANTINESCU, DUMITRU, Virgil Cândea: „*Raţiunea dominantă*" [Cluj-Napoca, 1979], Flacăra, **29**, nr. 14, 1980, 17. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 584.

990. CORNEA, PAUL, *Pe marginea unei ediţii a scrierilor lui Dimitrie Ralet* [*Suvenire şi impresii de călătorie*, ediţie îngrijită, prefaţă şi note de Mircea Anghelescu, Buc., EM, 1979], LL, 3, 1980, 441—445.

991. DJAMO-DIACONIŢĂ, LUCIA, Damian P. Bogdan, *Paleografie româno-slavă. Tratat şi album*, Bucureşti, 1978, 391 + LXVIII planşe, RI, **33**, nr. 6, 1980, 1236—1238. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 677.

992. DREGHICIU, D., Constantin Pascu, *Cartea românească veche în Biblioteca Brukenthal*, Sibiu, 1976, 171 + [1] f., Apulum, **17**, 1979, 706. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 675.

993. DREGHICIU, D., Florian Dudaş, *Carte veche românească în Bihor*, Oradea, 1977, 203 p. + [18] f. (ilustraţii), Apulum, **17**, 1979, 706—707. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 695.

994. DUDAŞ, FLORIAN, Alexandru Duţu, *Cultura română în civilizaţia europeană modernă* (Editura Minerva, Bucureşti, 1978), Crisia, **9**, 1979, 829—830. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 697.

995. DUDAŞ, FLORIAN, Gabriel Ştrempel, *Catalogul manuscriselor româneşti. B.A.R. 1—1600* (Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978), Crisia, **9**, 1979, 831—832. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 767.

996. DUMITRAŞCU, GH., Constantin Cioroiu, Aurel Mocanu, *Cartea românească în Dobrogea înainte de 1877*, Biblioteca judeţului Constanţa, Constanţa, 1978, 123 p. + ilustraţii, RI, **33**, nr. 5, 1980, 1009. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 586.

997. DUŢU, ALEXANDRU, *Un nou Neculce* [*Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca. Manuscrisul „Mihail"*, Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 47, 1980, 8. Vezi nr. 972.

998. EDROIU, NICOLAE, Damian P. Bogdan, *Paleografie româno-slavă. Tratat şi album*. Direcţia Generală a Arhivelor Statului din R. S. România, Bucureşti, 1978, 391 p. *(Tratat)* + 100 p. *(Album)*, AnIst Cluj-Napoca, **22**, 1979, 478—479. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 677.

999. FAUR, VIOREL, Florian Dudaş, *Carte veche românească în Bihor* [Oradea, 1977], Familia, **16**, nr. 3, 1980, 2. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 695.

1000. FILIP, MIRCEA, Florian Dudaş, *Carte veche românească în Bihor (sec. XVI—XVII)*, Muzeul Ţării Crişurilor, Oradea, 1977, Carpica, **11**, 1979, 334. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 695.

1001. GHIU, BOGDAN, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea* (Notes et documents roumains du XVIe siècle). Texte établi et index par Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandra Roman-Moraru et Alexandru Mareş. Introduction par Alexandru Mareş. Edit. Academiei, Bucarest. 1979, 498 p., RESEE, **18**, nr. 3, 1980, 521—523. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 648.

1002. GORUN, GHEORGHE, Aurel Răduţiu, Ladislau Gyémant, **Supplex Libelus Valachorum** *în variantele româneşti din Şcheii Braşovului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, Crisia, **6**, 1976, 294—296. Vezi BRL, **18**, 1975, nr. 580.

1003. GRAURE, LUMINIŢA, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*. Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă,

Alexandru Mareş şi Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareş, Bucureşti, EARSR, 1979, 500 p., LL, 2, 1980, 355—356. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 648.

1004. ILIEŞ, AURORA, Dosoftei, *Opere*, vol. I, ediţie critică de N. A. Ursu. Studiu introductiv de Al. Andriescu, Edit. Minerva, Bucureşti, 1978, CI + 544 p., RI, **33**, nr. 2, 1980, 272—277. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 693.

1005. KELEMEN, BELA, *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*. Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandru Mareş, Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareş, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979, 499 p., CL, **25**, nr. 1, 1980, 84—86. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 648.

1006. LĂUDAT, I. D., *La un eveniment mare: o ediţie de prestigiu* [Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, ediţie de N. A. Ursu, Iaşi, 1974], MMS, **56**, nr. 3—5, 1980, 322—327. Vezi BRL, **18**, 1975, nr. 542.

1007. MĂLINAŞ, CONSTANTIN, *Cartea românească veche în Dobrogea* [de C. Cioroiu şi A. Mocanu, Constanţa, 1978], Familia, **16**, nr. 3, 1980, 15. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 578.

1008. MÂRZA, E., E. Dunăreanu, A. Popa, *Cartea românească sibiană (1544—1918)* [Sibiu, 1979], RomBooks, nr. 4, 1980, 10. Vezi nr. 869.

1009. MÂRZA, E., Octavian Şchiau, *Cărturari şi cărţi în spaţiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978, 157 p. + [1] f. + [5] hărţi, Apulum, **17**, 1979, 708—709. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 765.

1010. MÂRZA, IACOB, Al. Duţu : *„Cultura românească în civilizaţia europeană modernă"*, Editura Minerva, 1978, Steaua, **29**, nr. 9, 1978, 54. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 698.

1011. MITRIC, OLIMPIA, Dosoftei — *Opere*, 1. *Versuri*, Editura Minerva, Bucureşti, 1978, 646 p. + 24 facsimile, Suceava, **6 - 7**, 1979—1980, 681—682. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 693.

1012. MUNTEANU, DORU, *Acte, documente şi scrisori din Scheii Braşovului* [Buc., 1980], Astra, **15**, nr. 2, 1980, supliment, 4. Vezi nr. 971.

1013. MUTHU, MIRCEA, *Modele umane sud-est europene* [V. Cândea, *Raţiunea dominantă*, Cluj-Napoca, 1979], Steaua, **31**, nr. 6, 1980, 56. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 584.

1014. OŢELEA, LUMINIŢA, Gernot Nussbächer, *Johannes Honterus. Monografie*, Bucureşti, Edit. Kriterion, 1977, 143 p., RF, **25**, nr. 6, 1978, 693—697. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 672.

1015. PAPACOSTEA, ŞERBAN, Ilie Corfus, *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVI-lea* (Documents concernant l'histoire de la Roumanie recueillis dans les archives polonaises. XVIe siècle), Bucureşti, Editura Academiei, 1979, XXI + 449 p., RRH, **18**, nr. 4, 1979, 837—840. Vezi nr. 853.

1016. PETRAŞ, IRINA, Octavian Şchiau, *Cărţi şi cărturari în spaţiul românesc medieval*, Editura Dacia, 1978, Steaua, **29**, nr. 9, 1978, 54—55. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 765.

1017. PIRU, AL., Dosoftei, *Opere*. I. *Versuri* [Buc., 1978], Manuscriptum, **11**, nr. 1, 1980, 169—171. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 693.

1018. PIRU, AL., *O restaurare fundamentală* [M. Eminescu, *Opere*, IX, Buc., 1980], Luceafărul, **23**, nr. 51, 1980, 1, 2. Vezi nr. 872.

1019. POPA, CONSTANTIN M., Octavian Şchiau : *„Cărturari şi cărţi în spaţiul românesc medieval"* [Cluj-Napoca, 1978], Ramuri, **16**, nr. 9, 1979, 2. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 765.

1020. PORCESCU, SCARLAT, Florian Dudaş, *Vechile tipărituri româneşti din bisericile Bihorului. Sec. XVI—XVII*, Oradea, 1979, 228 p. + 36 ilustraţii, MMS, **56**, nr. 1—2, 1980, 170—172. Vezi nr. 867.

1021. RIZESCU, I., Dosoftei, *Opere*, 1, *Versuri*. Ediţie critică de N. A. Ursu. Studiu introductiv de Al. Andriescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, CII + 544 p., LR, **28**, nr. 5, 1979, 570—572. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 693.

1022. SCHUSTER-STEIN, P., Virgil Cândea : *Raţiunea dominantă. Contribuţii la istoria umanismului românesc* (Die dominierende Vernunft. Beiträge zur Geschichte des rumänischen Humanismus), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, NL, **31**, nr. 10, 1980, 112. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 584.

1023. SIMONESCU, DAN, *Acte şi documente despre un vechi centru de cultură românească* [*Acte, documente şi scrisori din Scheii Braşovului*, Buc., 1980], Luceafărul, **23**, nr. 32, 1980, 6. Vezi nr. 971.

1024. SIMONESCU, DAN, Virgil Cândea, *Raţiunea dominantă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, RITL, **29**, nr. 3, 1980, 483—486. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 584.

1025. STEINHARDT, N., *Condominiu: raţiune, dragoste, erudiţie* [V. Cândea, *Raţiunea dominantă*, Cluj-Napoca, 1979], VR, **33**, nr. 5, 1980, 81—82. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 584.

1026. STROIA, MARIAN, Damian Bogdan, *„Paleografie româno-slavă. Tratat şi album"*, Bucureşti, Direcţia Generală a Arhivelor Statului, 1978, 423, LXVIII p. facsimilate, RMM, **17**, nr. 3, 1980, 92. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 677.

1027. T. C., Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice (volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproşu şi N. Ciocan) : *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova.* Vol. III (Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1980, 686 p.), Forum, **22**, nr. 6, 1980, 94, Vezi nr. 973.

1028. TODERAŞCU, I., Octavian Şchiau, *Cărturari şi cărţi în spaţiul românesc medieval*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1978, 157 p. + 5 hărţi, MMS, **56**, nr. 3—5, 1980, 403—406. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 765.

1029. ŢIGU, VIOREL GH., *Tipografia din Rîmnic şi reluarea tipăriturii cărţilor sîrbeşti la 1726*, Biblioteca Matka Srpska, Novi Sad, 1976, MB, **29**, nr. 10—12, 1979, 788—789.

1030. UNGHEANU, M., Virgil Cândea : *Raţiunea dominantă. Contribuţii la istoria umanismului românesc* [Cluj-Napoca, 1979], Scînteia, **49**, nr. 11737, 17 mai 1980, 4. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 584.

1031. VELCULESCU, CĂTĂLINA, *Romanische Volksbücher. Querschnitte zur Stollgeschichte und zur Funktion, ausgewählter Texte: „Barllam und Josaphat", „Mägelone", „Genovefa", „Bertoldo", „Ausgewäll"*, herausgegeben und übersetzt von F. fix Karlinger unter Mitarbeit von Irmgard Lackner, Darmstadt, 1978, RITI , **29**, nr. 3, 1980, 483—486.

1032. VLAD, CONSTANTIN, Radu Constantinescu, Henning Schroeder, ed., *Die rumänische Version der „Historia de traductionis Trojae"* des Guido delle Colonne, Kritische Edition und Kommentar, TBL, Verlag Gunter Narr, Tübingen, 1977, 427 p., RI, **33**, nr. 2, 1980, 397.

1033. WOLF, I., Gabriel Ştrempel, *Catalogul manuscriselor româneşti B.A.R. 1—1600*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, 479 p., AMN, **16**, 1979, 907—908. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 767.

1034. ZUB, AL., Alexandru Duţu, *Cultura românească în civilizaţia europeană modernă*, Bucureşti, Ed. Minerva, 1978, 266[—269] p., AnIst Iaşi, **16**, 1979, 637. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 698.

VEZI şi nr. 738, 752, 764, 806, 810, 811, 1879, 1884, 2075.

6. FONETICĂ ŞI FONOLOGIE

1035. AVRAM, ANDREI, *Semi-voyelles, semi-consonnes et consonnes fricatives palatales*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 461—465.

1036. CRISTESCU, I., *Dicţionar român grafo-fonematic de frecvenţă* [cu 3 tabele], ŞM, **3**, 1978, 81—84.

1037. DASCĂLU, LAURENŢIA, *A "Reminding" WH-Question and its Intonation in Romanian* [cu 2 figuri], RRL, **25**, nr. 2, 1980, 123—128.

1038. DASCĂLU, LAURENŢIA, *A Romanian Emphatic Structure and its Intonation*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 481—484.

1039. DASCĂLU, LAURENŢIA, *Asupra intonaţiei cuvintelor relativ-interogative în limba română* [cu 25 de figuri ; English abstract], SCL, **31**, nr. 2, 1980, 161—177.

1040. DASCĂLU, LAURENŢIA, *Despre intonaţia cuvintelor interogative folosite izolat* [cu 10 figuri în text], SCL, **31**, nr. 4, 1980, 375—379.

1041. GĂITĂNARU, ŞTEFAN, *Accentul dinamic în limba română* [résumé français], Bul Şt Piteşti, 1980, 139—144.

1042. LĂZĂROIU, AURELIAN, *Devices for Speech Signal Processing* [cu 5 figuri], RRL, **25**, nr. 5, 1980, 525—531.

1043. ROSETTI, A., *Sur les phonèmes supplémentaires dans la langue parlée*, RRL, **25**, nr. 3, 1980, 227.

1044. STAN, I. T., *Probleme fundamentale ale fonologiei româneşti. /k', g'/ foneme? Implicaţii morfologice*, LR, **28**, nr. 5, 1979, 531—544.

1045. TIUGAN, MARILENA, *The Usage of e in Neological Words when in a Hiatus Position. A Sociolinguistic Examination* [cu 6 figuri], RRL, **25**, nr. 1, 1980, 45—55.

1046. ULIVI, ANCA, *Remarques sur la syncope en phonétique syntaxique*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 423—427.
1047. ULIVI, ANCA, *Teste de percepție privitoare la relația dintre sincopă și debitul vorbirii în limba română* [cu 7 tabele : résumé français], SCL, **31**, nr. 1, 1980, 35—45.
VEZI și nr. 105, 180, 219, 316, 317, 318, 408, 409, 437, 529, 648, 656, 785, 793, 794, 798, 817, 818, 819, 1091, 1278, 1588, 1596, 1664, 1689, 1716, 1924, 2223, 2279, 2291, 2407, 2470, 2471, 2474.

Recenzii

VEZI nr. 433, 762, 2512.

7. GRAMATICĂ

a. Generalități

1048. HELIADE RĂDULESCU, ION, *Gramatică românească de* . . . . Ediție și studiu de Valeria Guțu Romalo, București, EȘE, 1980, 560 p. [text paralel cu chirilice și latine p. 4—403].
1049. SLAVICI, IOAN, *Gramatica limbii române* [fragment], Manuscriptum, **11**, nr. 2, 1980, 135—136.
1050. Ș[UTEU], F[LORA], [La rubrica : Consultații : despre caracterul normativ al *Gramaticii Academiei*], LR, **29**, nr. 1, 1980, 78—79.
VEZI și nr. 190, 445, 455, 491, 512, 534, 2217, 2265, 2267, 2271, 2436, 2470, 2471, 2472, 2474, 2475, 2488.

Recenzii

1051. C.R.E.L., *„Précis de grammaire roumaine"* [de Ioan Baciu, Lyon, Éditions L'Hermes. 1978, 111 p.], CREL, **7**, nr. 3, 1979, 159.
1052. MOCANU, NICOLAE, *Semnificații ale unor reeditări* [Paul Iorgovici, *Observații de limba rumânească*, Timișoara, 1979 și Iosif Popovici, *Scrieri lingvistice*, Timișoara, 1979], Steaua, **31**, nr. 4, 1980, 42. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 706 și 370.
VEZI și nr. 576, 2 512.

b. Morfologie

1053. AVRAM, MIOARA, *Genitivul complement al unui adjectiv și rolul lui* **al (a, ai, ale)**, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 511—516.
1054. AVRAM, MIOARA, *Note asupra pronumelui* **ceea ce**, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 353—358.
1055. AVRAM, MIOARA, *Poate fi vocativul parte de propoziție?*, LR, **29**, nr. 2, 1980, 163—164.
1056. BEJAN, D., *În legătură cu gruparea verbelor după persoană* [résumé français], CL, **25**, nr. 2, 1980, 167—169.
1057. BEJAN, D., *Observații asupra pronumelui personal*, CL, **25**, nr. 1, 1980, 25—27.
1058. BEREA-GĂGEANU, ELENA, *„Pronumele de întărire" în româna contemporană*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 183—186.
1059. BEREA-GĂGEANU, ELENA, *Pronumele nedefinite compuse cu* **oare-** *în limba română literară contemporană*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 451—455.
1060. BURCI, MIHAI, *Locuțiunea substantivală și adjectivală*, ȘM, **3**, 1978, 72—74.
1061. BURCI, MIHAI, *Noțiunea de locuțiune*, ȘM, **2**, 1977, 70—71.
1062. CARABULEA, ELENA, *O problemă de omonimie morfematică : -ei, sufix sau forma de plural a sufixului* **-el**, LR, **29**, nr. 5, 1980, 461—462.
1063. CÂMPEAN, ILEANA, **Niște** [résumé français], CL, **25**, nr. 2, 1980, 171—173.
1064. CIOMPEC, GEORGETA, *Observații asupra particulelor adverbiale în limba română*, LR, **29**, nr. 2, 1980, 85—95.

1065. COSERIU, EUGENIO, *Altrum. care "weshalb", "(und) daher", "so daß"*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 537—541.
1066. FELIX, JIŘÍ, *Contribuţii la descrierea articolului românesc*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 549—552.
1067. FLOREA, MELANIA, *Acordul articolului posesiv (genitival)*, LLR, **6**, nr. 4, 1980, 7—9.
1068. FLOREA, MELANIA, *O clasificare distributivă a numelui în raport cu articolul*, AUBLLR, **29**, 1980, 137—142.
1069. GĂITĂNARU, ŞTEFAN, *Analiza structurală a numeralului românesc* [cu un tabel; résumé français], BulŞt Piteşti, 1979, 173—178.
1070. GOGA, ECATERINA, IVANOV, ANDREI, *Categoria gramaticală a genului în limbile română şi bulgară*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 29—36.
1071. GRUIA, GLIGOR, *Două aspecte ale dinamicii limbii române actuale* [chiar, alor], Stud, **2**, 69—74.
1072. GRUIŢĂ, G., *Conective gramaticale — conective semantice*, LR, **29**, nr. 6, 1980, 597—603.
1073. GUŢU ROMALO, VALERIA, *Opoziţia de număr în limba română contemporană*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 213—216.
1074. HASAN, FINUŢA, *Tendinţa de invariabilitate a unor pronume relative*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 217—219.
1075. IORDACHE, RODICA, *La distribution de* **cît, oricît** *et leurs correspondants en français*, AUC, **8**, 1979, 43—45.
1076. IORDAN, IORGU, *Consultaţii* [răspunde lui Florian Popescu cu privire la definiţia pronumelui de întărire şi la formele *s* şi *sînt* ale verbului *a fi*], LR, **29**, nr. 6, 1980, 617—619.
1077. KIS, EMESE, *Includerea formelor neaccentuate ale pronumelui personal în structura endocentrică verbală* [cu 4 tabele], Stud, **2**, 92—103.
1078. LINŢA, ELENA, *Tipologie morfematică româno-bulgară*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 48—51.
1079. LOMBARD, ALF, *Morphologie verbale et syntaxe verbale de l'interjection*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 533—538.
1080. MILAŞ, CONSTANTIN, *O valoare a conjuncţiei* **că**, LR, **29**, nr. 5, 1980, 507—510.
1081. NEAMŢU, G. G., *Despre flexiunea cazuală a numeralului*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 249—251.
1082. NEAMŢU, G. G., *Numeralul. Trei note morfosintactice* [résumé français], CL, **25**, nr. 2, 1980, 201—203.
1083. NEAMŢU, G. G., *Trei probleme de morfosintaxă a expresiilor fixe cu* **a fi** [résumé français], StUBB, **25**, nr. 2, 1980, 51—56.
1084. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica: Limba noastră] *Adjective şi participii*, RLit, **13**, nr. 31, 1980, 8.
1085. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica: Limba noastră] *O particulă a emfazei* [-a], RLit, **13**, nr. 18, 1980, 9.
1086. PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, *Puncte „tari" şi puncte „slabe" în sistemul morfologic*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 595—599.
1087. REPINA, TAMARA, *La déclinaison roumaine comme un système d'oppositions binaires*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 615—619.
1088. SĂTEANU, CORNEL, *Timp şi temporalitate în limba română contemporană. Exprimarea ideii de timp prin sintagme verbo-adverbiale*, Bucureşti, EŞE, 1980, 261 p. [résumé français]. Vezi şi nr. 1096.
1089. SCURTU, GABRIELA, *Observations sur le supin roumain, constituant d'un groupe verbal, et ses équivalents en français*, VerbRom, 127—135.
1090. TEIUŞ, SABINA, *Despre* **ca şi** [cu bibliografie; résumé français], CL, **25**, nr. 2, 1980, 205—208.
1091. TURCULEŢ, ADRIAN, *Cu privire la finala* **—ie : alternanţa -iţe ~ -ţe ~ -e** [cu 5 hărţi în afară de text; résumé français], AUI, **25**, 1979, 47—65.
1092. VASILIU, LAURA, [La rubrica: Consultaţii; despre valorile spaţio-temporale ale lui *înainte* şi *în urmă*], LR, **29**, nr. 2, 1980, 164—165.
1093. VIŞAN, OVIDIU, *O tendinţă a vocativului actual?*, ŞM, **2**, 1977, 78—79.
1094. VRACIU, ARITON, *Opredelennyj artikl' v rumynskoj i bol'garskoj belletrističeskoj proze. Sovremennyj period. Rezjume*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 90.
1095. ZDRENGHEA, MIHAI M., *Some Observations on the Meaning of the Past Tense* [rezumat în română], StUBB, **25**, nr. 2, 1980, 46—50.

VEZI și nr. 101, 102, 110, 114, 116, 437, 607, 609, 610, 613, 627, 630, 636, 637, 638, 639, 644, 675, 688, 716, 724, 725, 787, 788, 789, 796, 797, 1044, 1100, 1118, 1118, 1156, 1263, 1265, 1320, 1327, 1464, 1569, 1582, 1588, 1656, 1659, 1675, 1706, 1747, 1748, 1826, 1838, 1839, 1852, 1856, 1890, 1893, 1896, 1897, 1905, 1923, 1928, 2016, 2212, 2246, 2269, 2276, 2407, 2483.

Recenzii

1096. CĂLĂRAȘU, CRISTINA, Cornel Săteanu, *Timp și temporalitate în limba română contemporană*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980, 254 p., LL, 3, 1980, 505—510. Vezi nr. 1088.
1097. COJOCARU, CONSTANTIN, *Gramatica limbii române explicată* [*Morfologia*, de C. Dimitriu, Iași, 1979], Ateneu, **17**, nr. 2, 1980, 15. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 719.
1098. PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată. Morfologia*, Iași, Editura Junimea, 1979, 398 p., SCL, **31**, nr. 3, 1980, 325—330. Vezi BRL, **22**, nr. 1979, nr. 719.
VEZI și nr. 762, 1984.

c. Sintaxă

1099. ANDRONOVICI, CLEMENT, *Acord și dezacord gramatical*, LLR, **6**, nr. 1, 1980, 6—7.
1100. CRAȘOVEANU, D., *Aspecte ale pronumelui relativ în analiza sintactică (II)*, LLR, **6**, nr. 2, 1980, 7—9. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 715.
1101. CRAȘOVEANU, D., *Considerații privind circumstanțialul instrumental*, LR, **29**, nr. 6, 1980, 591—596.
1102. CRAȘOVEANU, D., *În legătură cu circumstanțialul modal comparativ*, LL, 3, 1980, 380—387.
1103. DIACONU, AL., *Contribuții la descrierea propoziției circumstanțiale opoziționale*, LL, 3, 1980, 377—379.
1104. FLOREA, LIGIA, *Izolarea termenilor — generator și neutralizator de opoziții sintactice* [résumé français], StUBB, **25**, nr. 1, 1980, 22—34.
1105. FLOREA, MELANIA, *Tipuri de grupuri nominale în funcție de dimensiunile acestora*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 399—401.
1106. GRUIȚĂ, G., *Construcții oscilante* [English abstract], CL, **25**, nr. 2, 1980, 179—181.
1107. HÁZY, ȘTEFAN, *În problema relației predicative* [cu bibliografie; résumé français], CL, **25**, nr. 2, 1980, 187—190.
1108. HODIȘ, VIOREL, *Despre relația de echivalență în sintaxă*, Stud, **2**, 78—91.
1109. HODIȘ, VIOREL, *Structuri „suprapuse"* [résumé français], CL, **25**, nr. 2, 1980, 191—195.
1110. IVĂNUȘ, DUMITRU, *Structuri topice ale frazei: completiva directă*, ȘM, **3**, 1978, 67—71.
1111. MILAȘ, CONSTANTIN, *Apoziții sau complemente de loc?* [résumé français], CL, **25**, nr. 2, 1980, 197—199.
1112. NEAMȚU, G. G., *Despre construcția* **„a trebui"** + *participiu"*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 510—514.
1113. NEAMȚU, G. G., *În problema „predicatului nominal"*, LR, **28**, nr. 5, 1978, 487—490.
1114. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica: Limba noastră] *Sintactică* ..., RLit, **13**, nr. 52, 1980, 10.
1115. NICULESCU, LAURENȚIU, *Observații asupra propoziției atributive*, LLR, **6**, nr. 3, 1980, 8—9.
1116. POPESCU-MARIN, MAGDALENA, *Cu privire la antepunerea adjectivului în limbajul presei*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 457—460.
1117. RĂDULESCU, MARINA, *Relația sintactică dintre subiect și predicat*, LR, **29**, nr. 1, 1980, 11—26.
1118. STAN, DORICA, *Modalități de selectare a conectivelor* **că** *și* **să** [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 145—152.
1119. ȘERBAN, V., *Subiect și obiect în gramatică*, LLR, **6**, nr. 1, 1980, 4—5.
1120. TEIUȘ, SABINA, *Coordonarea în vorbirea populară românească*, București, EȘE, 1980, 189[—191] p.
1121. TEODORESCU, ECATERINA, *Comparația și complementul comparativ*, LR, **29**, nr. 6, 1980, 585—589.
1122. THEBAN, LAURENȚIU, *Pour une sémantaxe roumaine*, RRL, **25**, nr. 1, 1980, 23—36,

1123. TRANDAFIR, GH. D., *Cu privire la statutul propoziției subordonate în limba română*, LR, **29**, nr. 2, 1980, 153—157.
1124. VULPE, MAGDALENA, *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*, București, EȘE, 1980, 302[—304] p. Vezi și nr. 1 127.
VEZI și nr. 103, 325, 332, 437, 593, 627, 1053, 1055, 1065, 1067, 1079, 1082, 1083, 1320, 1524, 1607, 1666, 1825, 1836, 1837, 1839, 1853, 2007, 2052, 2215, 2242, 2245, 2469.

Recenzii

1125. DIMITRESCU, FLORICA, *O remarcabilă lucrare de sintaxă a limbii române* [Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncțiune în limba română*, Buc., 1979], Forum, **22**, nr. 10, 1980, 90—91. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 745.
1126. DOBRE, MARIA, Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncțiune în limba română*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1979, 360 p., LR, **29**, nr. 2, 1980, 167—170. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 745.
1127. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *Sintaxă dialectală* [Magdalena Vulpe, *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*, Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 48, 1980, 8. Vezi nr. 1124.
1128. SCHVEIGER, PAUL, *Probleme de sintaxă*, coordonator O. Vințeler, Centrul de multiplicare al Universității „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, 1978, I + 457 pag., StUBB, **25**, nr. 2, 1980, 79—80. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 765.
1129. TRANDAFIR, GH. D., Suzana Carmen Dumitrescu, *Coordonarea prin joncțiune în limba română*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1979, 360 p., SCL, **31**, nr. 3, 1980, 330—332. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 745.
VEZI și nr. 762, 1984.

8. LEXICOLOGIE

a. Semantică

1130. ANDREI, NICOLAE, *„A sărbători", „a aniversa", „a comemora"*, LLR, **6**, nr. 4, 1980, 10.
1131. ANGHEL, IOANA, *Note lexicale și etimologice*, CL, **25**, nr. 2, 1980, 213—216.
1132. ANTAL, LIGIA, ANTAL, MIRCEA, *Plantele cunoscute și utilizate de sătenii din Breb* [English abstract], AnMarm, **3**, 1977, 267—276.
1133. BALACCIU, JANA, *Rolul semantic al adjectivului* **bun**, LR, **29**, nr. 5, 1980, 447—449.
1134. BĂRBUȚĂ, OLIVIA, *Transformări survenite în portul popular din Straja (jud. Alba)* [cu 12 ilustrații în afară de text ; résumé français], Apulum, **17**, 1979, 663—670.
1135. BEJAN, D., *Structura formațiilor compuse din terminologia botanică populară* [résumé français], StUBB, **25**, nr. 2, 1980, 16—23.
1136. BIDU-VRĂNCEANU, ANGELA, *Analiza structurii termenilor care indică fenomene sonore* [résumé français], SCL, **31**, nr. 2, 1980, 115—135.
1137. BOCȘE, MARIA, *Arta cojocăritului în valea superioară a Crișului*, Biharea, **2**, 1973 (1974), 7—26.
1138. BRĂDĂȚEANU, VIRGIL, [La rubrica : Dicționar teatral] *Faustic. Formalism*, ÎndrCult, **33**, nr. 1, 1980, 32 ; *Genius. Gen dramatic. Gestică. Gesticulație*, nr. 2, 35 ; *Harpagon. Imaginație. Intuiție*, nr. 3, 35 ; *Intrigă. Ingenuă*, nr. 4, 33 ; *Lumina*, nr. 5, 31 ; *Masca. Mim*, nr. 6, 29 ; *Melodrama. Mimodrama. Monodrama. Monologul*, nr. 7, 33 ; *Teatrul medieval. Miracolele. Misterele*, CRom, **1**, aug. 1980, 44 ; *Natură. Naturalețe*, oct., 28 ; *Național. Neoromantismul*, noi., 28 ; *Paiață. Pantalone. Pantomimă. Pastorală*, dec., 30. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 770, **21**, 1978, nr. 933.
1139. BUCUR, CORNELIU, *Evoluție și tipologie în sistematica instalațiilor tradiționale în România* [cu numeroase planșe în afara textului ; deutsche Version], Cibinium, 111—137 (183).
1140. BUDIȘ, RODICA, *Aspecte etnografice din satul Cireșu — Mehedinți*, MIC, **2**, 1980, 461—472.
1141. BUDIȘ, RODICA, *Rituri de construcție în zona Porților de Fier*, MIC, **2**, 1980, 441—451.

1142. CHELCEA, ION, *Vrancea ca „țară" între celelalte (Schiță etnosociologică)*, VS, **9**, nr. 3, 1980, 531—537.
1143. CIUCĂ, RĂZVAN, *Cu privire la obiceiurile de înmormîntare de pe valea Timișului* [deutsche Zusammenfassung], Tibiscus-Etn., **3**, 1978, 241—253.
1144. C. K., [La rubrica: Glosar] *Relația cursuri valutare — balanța de plăți (I)*, RE, **5**, nr. 49, 1979, 31; *(II)*, nr. 50, 31; *(III)*, nr. 51, 31; *(IV)*, **6**, nr. 1, 1980, 31; *Universitatea Națiunilor Unite*, nr. 4, 31; *Infrastructură*, nr. 6, 31; *Probleme lexicale*, nr. 7, 31; *Cooperarea financiar-monetară internațională (I)*, nr. 10, 31; *(II)*, nr. 11, 31; *Conferințe bancar-științifice*, nr. 12, 31; *Bancă „off-shore"*, nr. 15, 31; *Criza valutară*, nr. 16, 31; *Credit (I)*, nr. 17, 31; *(II)*, nr. 18, 31; *Depreciere-devalorizare (I)*, nr. 20, 31; *(II)*, nr. 21, 31; *Eurodolari, eurobănci, euroobligații, europrețuri (I)*, nr. 24, 31; *(II)*, nr. 26, 31; *(III)*, nr. 29, 31; *(IV)*, nr. 31, 31; *„Familia" dolarului*, nr. 33, 31; *„Familia" francului*, nr. 34, 31; *Monetarism*, nr. 36, 31; *Homo oeconomicus*, nr. 37, 31; *„Hot money"*, nr. 38, 31; *Invizibile (I)*, nr. 42, 31; *(II)*, nr. 44, 31; *Date noi despre DST (I)*, nr. 45, 31; *(II)*, nr. 46, 31; *Facilitățile de credit ale FMI*, nr. 47, 31; *Buget (I)*, nr. 48, 31; *(II)*, nr. 49, 31; *Policentrism monetar*, nr. 50, 31. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 773; **21**, 1978, nr. 938; **20**, 1977, nr. 706.
1145. COMĂNICI, GERMINA, *Elemente de etnografie din zona Banatului și răspunsurile la* **Chestionarul Hașdeu** [résumé français], SCEIC, **2**, 1977, 159—165.
1146. COMȘULEA, ELENA, *Din terminologia cinepei. Note lexicale*, CL, **25**, nr. 2, 1980, 217—220.
1147. CONTRAȘ, EUGENIA, *Din terminologia casei:* **băbură**, LR, **29**, nr. 3, 1980, 197—200.
1148. COSMA, VIOREL, [La rubrica: Dicționar muzical] *Culisă. Cunună. Cuplet. Cupo. Cvartă. Cvintet*, ÎndrCult, **33**, nr. 2, 1980, 34; *Cueca. Cvartolet. Cvintă. Cvintet. Cvintolet. Da capo*, nr. 3, 34; *Dactil. Daff. Dairea. Dall. Danzón. Darabană. Darabucă*, nr. 4, 32; *Daul. Daumen. Decacovă. Decibel. D-dur. Debole. Debolezza*, nr. 5, 30; *Decimă. Decimolet. Deciso. Dedamando. Declamație muzicală. Descrescendo*, nr. 6, 28; *De dor. Des. Des dur. Deses. Des mole. Détaché. Dezvoltare. Diabolus în muzică. Diafonie*, nr. 7, 32; *Dialog. Diapazon. Datonică*, CRom, **1**, aug., 1980, 44; *Diez. Diga. Digitație. Diletant. Diligenza. Diluendo. Diminuare*, sep., 31; *Diminuendo. Dinamica. Diplomat. Diplophonie. Dirijor. Dis. Disc. Discantus. Discografie. Discotecă*, noi., 28—29; *Disinvolto. Disis. Disonanță. Disperato. Disprezzo. Distonare. Distorsiune. Ditiramb. Divă*, dec., 30. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 776; **21**, 1978, nr. 942; **20**, 1977, nr. 808.
1149. CREȚA, ZORELA, *Un exemplu de echilibru semantic: cuvîntul* **sărac**, LR, **29**, nr. 5, 1980, 463—466.
1150. CRISTIAN, R., [La rubrica: Dicționar] *Adulter. Amnistie*, Pentru patrie, **31**, nr. 2, 1980, 21; *Bigamie. Beție. Bunuri*, nr. 3, 23; *Calomnia. Caz fortuit. Circumstanțe agravante*, nr. 4, 26; *Delapidare. Desistare*, nr. 5, 22; *Eroarea de fapt. Expertiza judiciară*, nr. 6, 22; *Falsificarea de alimente sau alte produse. Favorizarea infracțiunilor. Fals intelectual*, nr. 7, 20; *Gestiunea frauduloasă. Grațierea*, nr. 8, 28; *Infracțiune. Instigator. Iresponsabilitate*, nr. 9, 23; *Lăsare fără ajutor. Lege penală. Lipsa plîngerii favorabile. Lipsirea de libertate*, nr. 10, 22; *Mărturie mincinoasă. Mită. Neglijență în serviciu*, nr. 11, 22.
1151. CUCEU, ION, *Terminologia populară referitoare la povestit* [English abstract], Marisia, **9**, 1979, 627—635.
1152. CULEA, H., [La rubrica: Dicționar sociologic] *Cunoașterea sociologică*, ÎndrCult, **33**, nr. 1, 1980, 33; *Distanță socială*, nr. 2, 35; *Etnologie*, nr. 3, 34—35; *Egoism*, nr. 4, 32—33; *Evoluție*, nr. 5, 30—31; *Experiment sociologic*, nr. 6, **29**; *Fel de a trăi*, nr. 7, 32—33; *Familia*, CRom, **1**, aug., 1980, 45; *Factori ai vieții sociale*, sep., 32; *Fapt social*, oct., 28; *Fetișism*, noi., 29; *Folclor*, dec., 31. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 777.
1153. DĂNEȚI, TUDOR, *Să discutăm despre terminologia de vînătoare*, VînPesc, **32**, nr. 7, 1980, 10—11; *Terminologia de vînătoare — astăzi despre cîini*, nr. 8, 6.
1154. DELEANU, VALERIE, *Sistemul de transport tradițional într-o localitate sătească: Mohu (județul Sibiu)* [cu numeroase figuri; deutsche Version], Cibinium, 301—323.
1155. DIMITRESCU, FLORICA, **Impact**, LR, **29**, nr. 3, 1980, 201—204.
1156. DOMINTE, CONSTANTIN, *Semantică metalingvistică: cu privire la terminologia verbului românesc*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 381—384.
1157. DRĂGUȚ, MARIA, DRĂGUȚ, PAVEL, *Rituri agricole și pastorale pe valea Bistrei* [résumé français], SCEIC, **2**, 1977, 133—144.

1158. DRINCU, SERGIU, *Polisemia*, LLR, **6**, nr. 1, 1980, 7—9.
1159. DUMISTRĂCEL, STELIAN, *Lexic românesc. Cuvinte. Metafore. Expresii*, Bucureşti, EŞE, 261[—263] p. [English abstract].
1160. ENACHE, ŞTEFAN, SANDU, ILIE, *Cîteva observaţii asupra unei dispute terminologice* [etnologie, etnografie], Biharea, **2**, 1973 (1974), 171—175.
1161. E. P. N., [Sub titlul comun: Fişe de dicţionar] *Evaluare. Variabilă*, RTŞ, nr. 1—2, 1980, 94.
1162. FILIP, TĂNASE, *Chestionarele lui B. P. Hasdeu pe teritoriul Maramureşului* [résumé français], AnMarm, **3**, 1977, 198—208.
1163. FORĂSCU, NARCISA, *Probleme ale interpretării stilistice a sinonimelor*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 553—557.
1164. GAGA, LIDIA, *Contribuţii la studiul portului popular din Almăj* [cu 16 planşe; deutsche Zusammenfassung], Tibiscus-Etn., **3**, 1978, 37—56.
1165. GODEA, I., ŞARBA, I., *Aspecte ale inventarului agricol tradiţional din Ţara Crişurilor*, Biharea, **4**, 1976 (1977), 161—170.
1166. GRAUR, AL., *Cuvinte internaţionale*, în „Revista cultului mozaic", **24**, nr. 454, 1980, 1.
1167. GRAUR, ALEXANDRU, *Cuvinte înrudite*, Bucureşti, EŞE, 1980, 156 p. Vezi şi nr. 1252.
1168. GUMĂ, NICOLETA, *Evoluţie şi permanenţă în meşteşugul ţesutului şi arta decorării ţesăturilor pe teritoriul judeţului Caraş-Severin* [cu 8 planşe; deutsche Zusammenfassung], SCEIC, **2**, 1977, 145—157.
1169. HĂGĂTIŞ, IOAN, *„Miţa blîndă zgîrie rău"*, LLR, **6**, nr. 3, 1980, 3—4.
1170. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica: Limba noastră] *Americanisme internaţionale*, RLit, **13**, nr. 14, 1980, 9.
1171. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica: Limba noastră] *Calcul lingvistic ca sursă a sinonimiei*, RLit, **13**, nr. 32, 1980, 9.
1172. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica: Limba noastră] *Variante lexicale inculte*, RLit, **13**, nr. 36, 1980, 8.
1173. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica: Limba noastră] *Problema variantelor lexicale*, RLit, **13** nr. 23, 1980, 8.
1174. IONIŢĂ, VASILE, *Note lexicale (I) (Etnografie — toponimie)* [argea, bătează, bătătură, război, ar. sémte, sămînţa, lat. *tram|trames*, destrăma, întrema, încîlci, descîlci, urzi, rost, gură, craciche, craşchie, craşche, crăşchiţi, crişóń, cîrşi, Bucur, Mirele; résumé français], SCEIC, **2**, 1977, 199—208.
1175. IORDACHE, GHEORGHE, *Faptele de limbă despre autohtonitatea şi continuitatea practicării prelucrării lemnului în Oltenia* [cu un tabel; résumé français], AUC, **8**, 1979, 71—77.
1176. IORDACHE, GH., *Mărturii etno-lingvistice despre vechimea meseriilor populare româneşti. Studiu cu privire specială la Oltenia*, Craiova, SR, 1980, 191[—192] p. [cu numeroase planşe în afară de text şi indice].
1177. IORDAN, IORGU, *Expresii: „Obrazul subţire cu cheltuială se ţine"*, LLR, **6**, nr. 1, 1980, 3.
1178. IORDAN, IORGU, *Expresii: „Scump la tărîţe, şi ieftin la făină"*, LLR, **6**, nr. 3, 1980, 3.
1179. IORDAN, IORGU, *Note lingvistice*. **Toporaş** [pe marginea notelor etimologice ale lui Helmut Kühnel din LR, **28**, nr. 3, 1979], LR, **29**, nr. 2, 1980, 161—162. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 851.
1180. JUILLAND, ALPHONSE, *Sur l'expression roumaine argotique:* **şucări**, RRL, **25**, nr. 1, 1980, 17—21.
1181. LARIONESCU, SANDA, *Cultul morţilor la sărbătorile de peste an în cîteva sate din judeţul Caraş-Severin. Text, funcţie, limbaj* [résumé français], Tibiscus-Etn., **3**, 1978, 229—239.
1182. LAZĂR, GEORGE, MARCU, NATALIA, *Unele date cu privire la portul popular ialomiţean* [résumé français], Ialomiţa, 1977, 211—215.
1183. LĂPĂDUŞ, EUTIMIU, *Ceapsa şi conciul cu variantele lor în Banat* [cu 57 de figuri şi fotografii; deutsche Zusammenfassung], Tibiscus-Etn., **3**, 1978, 71—107.
1184. LENGHEL-BRÎNZEI, LETIŢIA, *Ceremonialul nunţii pe cursul superior al Bistrei (Bucova, Băuţar, Marga)* [résumé français], SCEIC, **2**, 1977, 111—131.
1185. LOBIUC, IOAN, *Din istoria, geografia şi semantica termenilor daco-români pentru noţiunea de „tovarăş"* [cu o hartă în afara textului; résumé français], AUI, **25**, 1979, 85—98.
1186. MANEA, GEORGE, *Încercare de zonare etnografică a judeţului Arad* [cu 15 fotografii şi o hartă; deutsche Zusammenfassung], Tibiscus-Etn., **3**, 1978, 281—294.

1187. MANTA, ALEXA, [La rubrica : Dicționar. Inventica] *Întîmplare — descoperire (I)*, ÎndrCult, **33**, nr. 1, 1980, 33 ; *(II)*, nr. 2, 33 ; *Riscul de cercetare (I)*, nr. 3, 35 ; *(II)*, nr. 4, 33 ; *Strategia cercetării*, nr. 5, 34 ; *Inventii derivate*, nr. 6, 29 ; *Muncă și creație*, nr. 7, 33 ; *Gîndirea condiționată*, CRom, **1**, aug., 1980, 45 ; *Intuiția*, sep., 32 ; *Frîne*, oct., 28—29 ; *Probabilitatea*, noi., 29 ; *Confruntări*, dec., 30. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 792.

1188. M[AREȘ], A[LEXANDRU], [La rubrica : Consultații : răspunde cititorului P. P. în legătură cu termenul *herăd*], LR, **29**, nr. 4, 1980, 319.

1189. MESAROȘ, TITUS, [La rubrica : Dicționar. Film] *Viitorul artei filmului*, ÎndrCult, **33**, nr. 1, 1980, 33 ; *Filmul de artă*, nr. 2, 34—35 ; *Dramaturgia filmului*, nr. 3, 34 ; *Narațiunea directă și indirectă*, nr. 5, 30 ; *Plan tematic*, nr. 6, 28—29 ; *Sfaturi (I)*, nr. 7, 32 ; *(II)*, CRom, **1**, aug., 1980, 45 ; *Echipa de filmare*, sep., 32. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 794, **21**, 1978, nr. 981.

1190. MIHĂILĂ, MARIA, *Omonimii supărătoare în terminologia românească actuală* [résumé français], AUC, **8**, 1979, 153—156.

1191. MOISE, ION, *Note lexicale. Cuvinte noi din terminologia muncii*, LR, **28**, nr. 5, 1979, 511—514.

1192. MORARU, SEBASTIAN, *Arhitectură țărănească și limbă românească*, VR, **32**, nr. 1, 1979, 60—62.

1193. NEAMȚU, G. G., *Despre conținutul lexical-semantic al verbului* **a fi** [résumé français], StUBB, **25**, nr. 1, 1980, 11—16.

1194. NEGOIȚĂ, JANA, **Conci, ciupag, opreg.** *Contribuții etnolingvistice* [cu 11 figuri, o listă a informatorilor ; rezumat în română ; deutsche Zusammenfassung], Tibiscus-Etn., **3**, 1978, 57—69.

1195. NEGUȚ, SILVIU, [La rubrica : Cuvintele drumeției] *Adăpost pentru excursioniști. Asistență turistică*, RP, **9**, nr. 1, 1980, 23 ; *Bac aerian. Bilet open. Birou de cazare*, nr. 2, 23 ; *Carnet de trecere prin vamă. Cartea gri. Cartea verde*, nr. 3, 23 ; *Călătorie în circuit. Charter. Climatism. Cod rutier. Croazieră*, nr. 4, 23 ; *Expert în turism. Fișă individuală de asistență. Ghid însoțitor*, nr. 5, 23 ; *Han. Hartă turistică. Itinerar*, nr. 6, 23 ; *Întrerupere de călătorie. Lista de așteptare. Nota de plată*, nr. 7, 23 ; *Oficiu de turism. Pensiune completă*, nr. 8, 23 ; *Popas turistic. Refugiu. Rezervație naturală*, nr. 9, 23.

1196. NICOLAE, P., *Merchandising*, RE, **5**, nr. 49, 1979, supliment, 4.

1197. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *Lexic social-politic*, RLit, **13**, nr. 12, 1980, 9.

1198. NICULESCU, ALEXANDRU, *Revoluție. Lexic. Cultură. Conceptele revoluției românești în secolele XVIII—XIX*, RITL, **29**, nr. 1, 1980, 71—81.

1199. NUȚĂ, ION, *Note lexicale și etimologice. Din terminologia viticolă*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 519—523.

1200. OSTAP, MELANIA, *Meșteșugul dogăritului în satele Baia și Bogata (județul Suceava)* [cu numeroase figuri ; deutsche Version], Cibinium, 249—272.

1201. PETRE, ILEANA, *„Raport" și „relație" ca termeni științifici* [résumé français], AUC, **8**, 1978, 91—94.

1202. PETRESCU, PAUL, [La rubrica : Dicționar. Simbolica] *Laleaua*, ÎndrCult, **33**, nr. 1, 1980, 32.

1203. POP, DUMITRU, *Etnografie, folclor, etnologie*, Biharea, **2**, 1973 (1974), 183—187.

1204. POPA, CONSTANTIN, *Aspecte ale vieții pastorale în munții Călimani* [deutsche Version], Cibinium, 221—228.

1205. POPA, CONSTANTIN, *Problematica păstoritului prezentată în Muzeul tehnicii populare* [deutsche Version], Cibinium, 95—110.

1206. POPESCU, RADU SP., *Termeni dialectali din Oltenia. Contribuții etimologice* [colibitură, cumitána, gráică, împárme, înhălán, ozîncă, stîmă, ujói ; English abstract], AUC, **8**, 1979, 41—42.

1207. POPESCU-SIRETEANU, ION, *Contribuții la cercetarea terminologiei păstorești din limba română*, Iași, [TUI], 1980, 207 p. [cu indice de cuvinte și 2 hărți în afară de text].

1208. POPESCU-SIRETEANU, ION, [La rubrica : Memoria limbii române] *Despre complexul lexical* **marmură**, Cronica, **15**, nr. 38, 1980, 5.

1209. POPESCU-SIRETEANU, ION, *Un refren păstoresc :* **(h)oi lerui ler**, ȘB, 38—39.

1210. RĂDULESCU, ILEANA, *Paralele între reminiscențele magiei terapice și terapia științifică*, SCIIC, **3**, 1972, 167—179.

1211. RĂDULESCU, LILIANA, [La rubrica : Glosar] *Deceniul transporturilor și telecomunicațiilor în Africa*, RE, **6**, nr. 41, 1980, 31.

1212. ROMAN, ELENA, DIACONESCU, SPERANȚIA, *Probleme privind terminologia armelor medievale în istoriografia românească (I)*, RMM, **17**, nr. 6, 1980, 67—73 ; *(II)*, nr. 7, 75—91.
1213. RUȘDA, HEDWIGA, *Morile cu ciutură de pe valea Tismanei* [cu o hartă în afara textului ; deutsche Version], Cibinium, 199—219.
1214. SCOROBETE, AUREL, *Sens propriu și sens figurat*, LLR, **6**, nr. 2, 1980, 10—12.
1215. SCURTU, GABRIELA, *Quelques noms d'arbres fruitiers en roumain et en français*, AUC, **8**, 1979, 47—50.
1216. SECHE, LUIZA, **Marcofilie, ștampilofilie, ștampilografie**, LR, **29**, nr. 3, 1980, 269—271.
1217. SECHE, LUIZA, **Marcofilie** *sau* **ștampilografie**? — *Dificultăți terminologice în filatelie* —, Filatelia, **29**, nr. 3, 1980, 7.
1218. SÎRBU, RICHARD, KIRÁLY, MARIA, *Tipuri de relații sinsemice în planul interacțiunii dintre antonimie și sinonimie* [résumé français ; русское резюме], AUT, **17**, 1979, 125—135.
1219. SPIRESCU, N., [La rubrica : Dicționar coregrafic] *Mexic. Mohini attam. Momirul. Moresca. Morphasmos. Mudras*, Îndr Cult, **33**, nr. 1, 1980, 32—33 ; *Moresca. Morphasmos. Dans al morților. Mudras. Muierească. Nô*, nr. 2, 34 ; *Notare. Oleg. Oltenașul. Oltenașu de la Mărașu. One step. Operă-balet. Orchestiqon. Opoziție. Ouvert (en arrière, en avant). Ouverture de jambe*, nr. 4, 32 ; *Paidușca. Paliile. Paloteras. Pandelașul*, nr. 5, 30 ; *Pantomină*, nr. 6, 28 ; *Păhărelul. Păpușelele. Păpușica*, nr. 7, 32 ; *Par-terre. Pas. Pas d'action (de basque, de bourrée, de deux). Passodoble. Passacaglia. Passé.* CRom, **1**, aug., 1980, 44—45 ; *Pas de basque (de deux). Passepied. Pavană. Penché. Perinița. Pentjak. Petit. Petit battement sur le coude-pied. Petit changement de pieds*, sep., 31—32 ; *Pied à démi. Piqué. Piruetă. Pistolet. Placé. Plané*, oct., 28 ; *Plié. Pointé. Poisson. Polka*, noi., 29 ; *Port-de-bras. Porté. Poză. Poziții*, dec., 30—31. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 808, **21**, 1978, nr. 1005.
1220. STOENESCU, CONSTANȚA, *Observații asupra unor unități lexicale complexe din terminologia tehnică română și franceză*, CPLS, 134—139.
1221. ȘAINELIC, SABINA, CIOCAN, JANETA, ȘAINELIC, MARIN, *Morile de apă din bazinul rîului Lăpuș* [cu 19 figuri și 2 anexe ; deutsche Zusammenfassung], AnMarm, **3**, 1977, 153—188.
1222. ȘERBAN, FELICIA, *Note semantice și etimologice*, CL, **25**, nr. 2, 1980, 221—225.
1223. ȘERBAN, FELICIA, *Note semantice :* **Țintă** *„punct"*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 555—556.
1224. ȘERBAN, MIHAELA, *Dicționarul apicultorului. Albina și familia ei*, Apicultura, **55**, nr. 1, 1980, 29 ; [„Albina". „Albina Românească". Abdomen], nr. 2, 32 ; [Aripă scurtată. Aripi scurte, truncate, mototolite, atrofiate, pleoștite], nr. 3, 28 ; *Albina în heraldica românească*, nr. 4, 32 ; [Acomodare. Aclimatizare. Adaptare. Adaptabilitate. Ameliorare. Analiză. Antenă. Anteră. Anteză], nr. 6, 10 ; [Acumulare. Agresivitate. Alarmă. Atractanți. Afil. Ambrozie], nr. 7, 30.
1225. ȘERBAN, VALENTINA, *Cu privire la dezvoltarea ariilor semantice ale verbelor* **a ținti, a țintui, a aținti** [English abstract], CL, **25**, nr. 2, 1980, 227—230.
1226. ȘOȘA, E., CHELARU-IONIȚĂ, OANA, IONIȚĂ, GEORGE, *Cîmpul lexical „iarnă" în română, franceză și engleză (analiză contrastivă)* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 113—116.
1227. ȘTEFĂNESCU, NICOLETA, *Contribuții la cunoașterea țesăturilor folosite în organizarea interiorului în subzona Năsăud*, ArhSom, **3**, 1975, 205—212.
1228. ȘUTEU, FLORA, *Un neologism recent :* **fiabilitate**, LR, **29**, nr. 5, 1980, 557—558.
1229. Ș[UTEU], F[LORA], [La rubrica : Consultații ; despre conversiune], LR, **29**, nr. 1, 1980, 77—78
1230. TABARCEA, CEZAR, *Proverbul și speciile înrudite — Proverb și zicătoare* —, AUBLLR, **29**, 1980, 95—103.
1231. TĂTARU, MIHAI, MIHĂILESCU, NICOLAE, *Termeni de bază ai terminologiei atletismului* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 515—520.
1232. TELCEANU, RADU, *Terminologie oierească din Maieru* [cu numeroase fotografii], ArhSom, **3**, 1975, 226—265.
1233. TEODORESCU, CRISTINA-NICOLA, *Observații critice asupra terminologiei semiotice românești actuale*, SSPS, 230—234.
1234. TEODORESCU, VIRGINIA. *Industria casnică textilă din Cîrțișoara (județul Sibiu)* [cu numeroase figuri și glosar ; deutsche Version], Cibinium, 273—296.
1235. THEBAN, LAURENȚIU, *Les structures profondes (sémantiques) du journal indien d'Alexandre Rosetti*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 609—620.

1236. T. M., [Sub titlul comun : Fişe de dicţionar] *Epiproiecţie. Diaproiecţie. Disc. Copie de film*, RTŞ, nr. 1—2, 1980, 94—97.

1237. TOHĂNEANU, G. I., [La rubrica : Limbă şi stil] *April ...*, Orizont, **30**, nr. 18, 1979, 6 ; *Începutul şi „începătura" cuvintelor*, nr. 39, 6 ; *Mladă*, nr. 40, 6 ; *Candidat*, **31**, nr. 10, 1980, 6 ; *Cu trenu' (I)*, nr. 12, 6 ; *(II)*, nr. 14, 6 ; *Pescărușul*, nr. 16, 6 ; *Înnoitorul (I)*, nr. 21, 6 ; *(II)*, nr. 23, 6 ; *Terminologia traducerii*, nr. 25, 6 ; *Sandu Napoilă*, nr. 35, 6 ; *Mușat*, nr. 37, 6 ; *Mușețel*, nr. 39, 6 ; *Bătrînul pădurar* [M. Sadoveanu], nr. 41, 6 ; *Baltagul* [M. Sadoveanu], nr. 42, 6 ; *De la Veneția la ... Sinoie*, nr. 45, 6 ; *Geană*, nr. 47, 6 ; **Sfoară** *şi* **sfară**, nr. 49, 6 ; **Tighel** *şi* **perdaf**, nr. 51, 6. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 813.

1238. TURCUŞ, ARISTIDA G., *Evoluţie şi elemente caracteristice ale portului popular din satele Saravale, Igriş, Secusigiu* [cu 17 figuri ; deutsche Zusammenfassung], Tibiscus-Etn., **3**, 1978, 7—36.

1239. ŢĂRANU, NICOLAE, *Rîşniţele de pe Pîrîul Morilor din Topleţ* [cu 5 figuri ; résumé français], SCEIC, **2**, 1977, 67—71.

1240. ŢURLAN, VALENTIN, *Elemente turceşti şi greceşti în terminologia pescuitului din limba română* [résumé français], BUG, **2**, nr. 1, 1979, 49—64.

1241. USCHERSON, H., *Două sensuri ale termenului „conştiinţă"*, RPsih, **26**, nr. 3, 1980, 375—387.

1242. VARNOOUH, CLAUDE, *Case şi grădini. Eseu asupra semnificaţiei termenului „stătut" în graiul maramureşean* [résumé français], REF, **25**, nr. 1, 1980, 77—86.

1243. VĂSIES, VIOREL, *Citeva observaţii asupra terminologiei păstoreşti din ţinutul Năsăudului (Văile Zagra şi Sălăuţa)*, ArhSom, **4**, 1977, 284—305.

1244. VUIA, ROMULUS, *Studii de etnografie şi folclor*. II. Antologie de Mihai Pop şi Ioan Şerb. Text stabilit de Florica Şerb. Prefaţă de Mihai Pop. Bibliografie şi comentarii de Ioan Şerb, Bucureşti, EM, 1980, 610 [—611] p. Vezi şi nr. 1254.

1245. VULPE, MAGDALENA, *Sur le système des termes d'adresse en roumain*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 429—431.

1246. * * * *Glosar* [microprocesor, procesor LSI, dedicat, microcalculator, minicalculator], ŞtTehn, **31**, nr. 3, 1980, 21.

1247. * * * *Mic dicţionar de proprietate industrială* [brevet comunitar, cerere de brevet de invenţie, cesiune, cerere internaţională de brevet de invenţie, cerere de inovaţie], ÎndrCult., **33**, nr. 3, 1980, 24—25.

VEZI şi nr. 14, 99, 111. 162, 173, 175, 183, 184, 187, 193, 218, 226, 227, 229, 240, 248, 250, 253, 257, 258, 259, 261, 267, 272, 278, 289, 293, 306, 307, 308, 312, 320, 321, 331, 337, 340, 341, 343, 345, 346, 349, 403, 411, 412, 414, 416, 437, 517, 535, 557, 604, 605, 618, 628, 663, 664, 665, 676, 689, 694, 714, 786, 792, 1045, 1083 1122, 1261, 1281, 1282, 1284, 1293, 1296, 1300, 1443, 1467, 1471, 1472, 1477, 1508, 1521, 1522, 1525, 1526, 1547, 1548, 1552, 1578, 1610, 1612, 1645, 1646, 1651, 1660, 1661, 1663, 1668, 1677, 1709, 1749, 1838, 1924, 1948, 1949, 2030, 2033, 2041, 2087, 2214, 2231, 2234, 2243, 2255, 2258, 2260, 2287, 2407, 2470, 2471, 2472, 2474.

Recenzii

1248. BORBÉLY, ŞTEFAN, *Cultură şi filosofie* [despre lucrările lui C. Noica], Echinox, **12**, nr. 1—2, 1980, 8.

1249. CĂTINEANU, TUDOR, *Constantin Noica dincolo de aparenţe*, Steaua, **29**, nr. 9, 1978, 46—47.

1250. GAGA, LIDIA, Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1978, Tibiscus-Etn., **3**, 1978, 315—317. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 982.

1251. GIOSU, ŞTEFAN, Vasile Şerban, Ivan Evseev, *Vocabularul românesc contemporan. Schiţă de sistem*, Timişoara, Editura Facla, 1978, 299 p., AUI, **25**, 1979, 137—139. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1009.

1 252. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Cuvinte înrudite* [de Al. Graur, Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 39, 1980, 10. Vezi nr. 1167.

1 253. MIHĂIEŞ, MIRCEA, *Constantin Noica şi bucuriile culturii*, Orizont, **31**, nr. 27, 1980, 3.

1 254. RUSU, VALERIU, *Etnografie românească* [Romulus Vuia, *Studii de etnografie şi folclor*, II, Buc., 1980], Săptămîna, nr. 508, 1980, 3. Vezi nr. 1244.

VEZI şi nr. 378, 380, 747, 762, 2068, 2512.

b. Formarea cuvintelor

1255. BULGĂR, GH., *Note despre dubla și tripla prefixare*, LLR, **6**, nr. 1, 1980, 10—11.
1256. CIOBANU, FULVIA, *Observații în legătură cu substantivele compuse de tipul* **pasăre-liră**, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 533—535.
1257. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *Un prefix* [*co-*], RLit, **13**, nr. 1, 1980, 8.
1258. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Derivarea regresivă*, RLit, **13**, nr. 9, 1980, 9.
1259. HRISTEA, THEODOR, *Derivarea regresivă postparticipială în limba română*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 497—500.
1260. IONESCU, ADRIANA, *Sufixul românesc* **-ură**, LR, **29**, nr. 5, 1980, 501—502.
1261. MATEESCU, ADRIAN, AVRAM, PETRE, *Semantica elementelor de compunere în terminologia medicală* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 153—160.
1262. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *Prefixe negative*, RLit, **13**, nr. 7, 1980, 9.
1263. POPESCU, RODICA, *Elemente derivative cu valoare gramaticală*, AUT, **17**, 1979, 161—164.
1264. REINHEIMER-RÎPEANU, SANDA, *Lexicalizarea compuselor formate prin abreviere*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 465—467.
1265. SIMION, MAGDALENA, *Compușii cu „izo-" („iso-") și problematica lor* [résumé français], AUC, **8**, 1979, 149—152.
VEZI și nr. 588, 597, 617, 657, 714, 717, 824, 1062, 1091, 1135, 1327, 1451, 1673, 1687, 1701, 1709, 1747, 1748, 1749, 1750, 2042.

Recenzii

1266. DIMITRESCU, FLORICA, *O valoroasă lucrare despre formarea cuvintelor în limba română* [*Formarea cuvintelor*, vol. al II-lea. *Prefixele*, Buc., 1978], Forum, **22**, nr. 4, 1980, 93—95. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 039.
1267. MAREȘ, LUCREȚIA, *Formarea cuvintelor în limba română* (Word Formation in the Romanian Language), București, Ed. Academiei, 1978, 383 p., RESEE, **18**, nr. 3, 1980, 539—540. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1039.

c. Etimologie

1268. AVRAM, ANDREI, *Note etimologice* [rabașcă, rahotă, raot, răncoti, răngăni, rimpi, roit, roșnăi, rotit, rujmuli], LR, **29**, nr. 3, 1980, 179—182.
1269. CARANDINO, N., *Etimologii inevitabile* [anticalofil], Astra, **15**, nr. 4, 1980, 2.
1270. CIOBANU, FULVIA, *V. rom.* **mălvăjie**, SCL, **31**, nr. 1, 1980, 97—98.
1271. COMȘULEA, ELENA, **Oarzăn, -ă**, CL, **25**, nr. 1, 1980, 73—75.
1272. COTEANU, I., [La rubrica : Orizont științific] *Etimologie și aventuri etimologice*, RLit, **13**, nr. 32, 1980, 19, 20, 21. Vezi și nr. 1 280.
1273. DRIMBA, VLADIMIR, *Asupra etimologiei verbului* **leșina**, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 385—387.
1274. FISCHER, I., *Lat.* **coma** > *rom.* **coamă** *și problematica împrumuturilor grecești în latină*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 393—398.
1275. HRISTEA, THEODOR, *Franțuzisme aparente și pseudofranțuzisme în limba română*, LR, **28**, nr. 5, 1979, 491—503.
1276. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Mai multă etimologie!*, RLit, **13**, nr. 3, 1980, 9.
1277. IONAȘCU, AL., *Despre cîteva cuvinte românești explicate prin substrat* [îmă, mă, mă-, mumă, bja, hûdă, hûdră, hûdiță], SCL, **31**, nr. 4, 1980, 411—416.
1278. KIRÁLY, FR., **-ă** *nemotivat din etimon*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 231—232.
1279. KIRÁLY, FRANCISC, *Note etimologice* [míntoș, pîrcui, pîrcăi, călămar, ademeni, nesăbuit, obligălui, balmoș, tocană, tihar, bechiu, măcoșă, modoși, gugulan, moț], AUT, **17**, 1979, 173—180.
1280. MIULESCU, N., *Scrisoare către redacție* [pe marginea articolului lui I. Coteanu de la nr. 1272], RLit, **13**, nr. 47, 1980, 8.

1281. MOCANU, MARIN Z., *Clasificarea etimologică a elementelor italiene din lexicul limbii române* [cu un tabel în afară de text ; résumé français], BulŞt Piteşti, 1980, 117—123.
1282. MOCANU, MARIN Z., *Cuvinte italiene pătrunse în limba română prin intermediul unor limbi neromanice* [résumé français], SCL, **31**, nr. 3, 1980, 247—256.
1283. NUŢĂ, ION, *Un cuvînt de origine autohtonă* : **strugur(e)**, LR, **28**, nr. 5, 1979, 505—509.
1284. POGHIRC, CICERONE, *Etimologia şi semnificaţia toponimului dac* **Drubeta** *şi relaţia lui cu* **drui, druete, dîrmoz** *în românește* [English abstract], Drobeta, 1976, 30—33.
1285. POPESCU-SIRETEANU, ION, **Dealul bărbat**, LR, **29**, nr. 3, 1980, 257—258.
1286. POPESCU-SIRETEANU, ION, *Etimologii* **(mămărúţă, mărіúţă, buburúză, gărgăríţă, mărgăriţă, paparúgă)**, LR, **29**, nr. 5, 1980, 533—536.
1287. POPESCU-SIRETEANU, ION, [La rubrica : Memoria limbii române] **Maramureş**, Cronica, **15**, nr. 32, 1980, 5.
1288. POPESCU-SIRETEANU, ION, *Memoria limbii române*, Cronica, **15**, nr. 10, 1980, 5.
1289. ROBCIUC, I., *Etimologii* [canţelárie, mohílă, peletiúc, somotéi, şalvir], LR, **29**, nr. 3, 1980, 267—268.
1290. ROSETTI, A., *Études de vocabulaire* [dr. *măldac, vatră*], RRL, **25**, nr. 3, 1980, 191—192.
1291. SUCIU, EMIL, *Note etimologice privitoare la unele împrumuturi din limba turcă* [alám, aleám, avă, beşlíc, boşceá, bozgún, bribói, burlúc, butlúc, caraianác, căcărdác, cămgíe, cealmúc, celelíe, chelceá, chiab, chiligíu, ciol, ciş, cicí, cîlangíci, cucumeá] LR, **29**, nr. 5, 1980, 551—554.
1292. SUCIU, GHEORGHE, *„Etimologie necunoscută"?*, Luceafărul, **23**, nr. 17, 1980, 1, 7.
1293. ŞERBAN, VALENTINA, *Un cuvînt sau două omonime?* [ţipa], CL, **25**, nr. 1, 1980, 77—79.
1294. VRABIE, EMIL, *Etimologii* [alaít, foloştínă, horéţ, horéz, scleápţ, tînjálă, zdroşí], LR, **29**, nr. 5, 1980, 567—568.

VEZI şi nr. 458, 517, 518, 594, 604, 605, 616, 620, 621, 625, 631, 643, 651, 652, 653, 654, 655, 658, 660, 667, 668, 669, 670, 672, 676, 694, 695, 702, 711, 712, 713, 715, 716, 726, 729, 785, 848, 883, 1045, 1072, 1131, 1167, 1170, 1171, 1174, 1175, 1176, 1179, 1199, 1207, 1224, 1228, 1240, 1676, 1693, 1696, 1709, 1713, 1714, 1720, 1723, 1749, 1948, 2018, 2021, 2028, 2034, 2051, 2054, 2055, 2056, 2 083, 2 131.

d. Lexicografie

1295. ALBOTĂ, MIHAIL, ZECHERU, NICOLAE, SUROIU, PARASCHIVA, *Dicţionar de geodezie, fotogrammetrie-teledetecţie şi cartografie*, Bucureşti, ET, [1980], 548 p.
1296. ALBU, IOAN, KOVÁCS, EDITH, *Îndrumar de terminologie juridică româno-maghiară. Drept civil — succesiunile*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1979, 123 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de drept).
1297. BAKOS, FERENK, PÉNTEK, JÁNOS, TEISZLER, PÁL, *Idegen szavak szotára*. 1—2 Kötet. Szerkesztette ..., Bucarest, Kriterion, 1979, I : *A—K*, 383 p. ; II : *L—SZ*, 408 p. **(Kriterion Kézi könyvek).**
1298. BANTAŞ, ANDREI, *New Applications of Comparatism: Dictionaries of Foreign Influences* [rezumat în română], BulŞt Piteşti, 1979, 195—198.
1299. BOLOCAN, GHEORGHE, MEDVEDEV, TATIANA, VORONŢOVA, TATIANA, *Dicţionar român-rus. Rumynskij-russkij slovar'*, Bucureşti — Moscova, Editura ştiinţifică şi enciclopedică — Editura „Limba rusă", 1980, 1592 p. Vezi şi nr. 1419.
1300. BRAEŞTER, DOINA, CĂPĂŢÎNĂ, CECILIA-MARGARETA, *Terminologia lingvistică în* **DEX** *şi* **MDENC** [résumé français], AUC, **8**, 1979, 157—158.
1301. BREBAN, VASILE, *Dicţionarul limbii române contemporane de uz curent*, Bucureşti, EŞE, 1980, 680 p. Vezi şi nr. 1 373, 1 389, 1 409.
1302. CHIVESCU, ROMEO, *Micro- i makrosintagmy v kačestve illjustracii značenii zaglavnyh slov v dvujazyčnyh slovarjah* [rezumat în română], PFR, 1980, 102—112.
1303. COSTIN, MIRCEA, MUREŞAN, MIRCEA, URSA, VICTOR, *Dicţionar de drept civil*. Redactor coordonator : Gh. Gheorghe, Bucureşti, EŞE, 1980, 549[—551] p. Vezi şi nr. 1 379.
1304. COVACI, VASILE, *L'entrée „verbe" dans un dictionnaire bilingue*, VerbRom, 189—199.
1305. DAN, ILIE, *Dicţionar toponimic al Văii Solonețului (Județul Suceava)*. [Vol.] I—II, [Iaşi], [TUI], 1979, I : p. 1—444 ; II : p. 444—738 multigr. (Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi).
1306. DATCU, IORDAN, **Arhaicitate**? [răspuns la recenzia lui Şerban Cioculescu de la nr. 1 356], RITL, **29**, nr. 3, 1980, 496—497. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 871.

1307. DÁVID, GYULA, *Lexikonuk és lexikon-problémák* [mai ales despre dicționarele literare], Urunk, **35**, nr. 8, 1980, 1—2, nr. 9, 1—3.
1308. FLORESCU, RADU, DAICOVICIU, HADRIAN, ROȘU, LUCIAN, *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, București, EȘE, 1980, 368 p. Vezi și nr. 1362, 1434.
1309. GAVRILOVICI, ERNEST, *Sugestii pentru un dicționar* [statistico-stilistic al operei lui T. Arghezi], Ateneu, **17**, nr. 2, 1980, 5.
1310. GEORGESCU, MAGDALENA, *Completări la* **Dicționarul Academiei** *(cuvinte, sensuri, variante, prime atestări)*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 205—210.
1311. GHIȚESCU, MICAELA, *Dicționar de proverbe spaniol-portughez-român*, București, EȘE, 1980, 149[—151] p.
1312. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *„Dicționarul limbii române"*, RLit, **13**, nr. 46, 1980, 9.
1313. HUBSCHMIDT, JOHANNES, *Vorarbeiten für das* **Rumänische etymologysche Wörterbuch**. *2.* **Briu**, RRL, **25**, nr. 1, 1980, 5—12 ; *3.* **Brînză**, nr. 2, 91—95 ; *4.* **Alfa**, nr. 4, 337—344 ; *5.* **Arăta**. *6.* **Broatec**. *7.* **Moacă**. *8.* **Burtă, Burduf**, nr. 5, 511—519. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 876.
1314. KELEMEN, BÉLA, *Dicționar român-maghiar. Román-magyar szótár*. Coordonare : Lőrincz Szász, București, EȘE, 1980, 800 p.
1315. MANOLIU, GABRIEL, BUCUR, ION, SZALAY, ANDRÁS, SCHWEIGER, ÁGNES, *Dicționar agricol. Român-maghiar. Maghiar-român*, București, EC, 1980, 650 [—651] p. Vezi și nr. 1344.
1316. MAREȘ, ANDA, MAREȘ, NICOLAE, *Dicționar polon-român*, București, EȘE, 1980, 477[—479] p.
1317. NESTORESCU-BĂLCEȘTI, HORIA, *Vîlceni în dicționare și enciclopedii. 1970—1979*, SV, **4**, 1980, 141—151.
1318. NICULESCU-VARONE, G. T., COSTACHE GĂINARIU-VARONE, ELENA, *Dicționarul jocurilor populare românești*, București, EL, 1979, 209[—211] p. Vezi și nr. 1338, 1349, 1355, 1395, 1432.
1319. ODANGIU, MARIAN, *Dicționarele și unitatea culturii* [mai ales dicționare de literatură], Orizont, **31**, nr. 5, 1980, 3.
1320. PANĂ-DINDELEGAN, GABRIELA, **Mica enciclopedie a limbii române**. *Grupul verbal. I*, LL, 1, 1980, 78—81.
1321. PĂLTINEANU, VIOREL, *Dicționar practic pentru studenții străini*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, 192 p. multigr. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie) [pe coperta exterioară are subtitlul : *1 000 de cuvinte românești* ; cu indice spaniol, portughez, italian, francez, englez, german și esperanto]. Vezi și nr. 1366.
1322. POPA, MARIAN, *Dicționarul, moment de sinteză în cultura românească* [dicționarele de literatură], TribRom, **9**, nr. 173, 1980, 5.
1323. REZEANU, ADRIAN, *Dicționarul toponimic al județului Argeș*, Argeș, **15**, nr. [4] 123, 1980, 7.
1324. SARAȘ, MARCEL, *Dicționar de dificultăți gramaticale ale limbii franceze*, București, EȘE, 1980, 613[—615] p.
1325. SIMU, OCTAVIAN, *Mic dicționar japonez-român*, București, EST, 1980, 533[—534] p. (liliput).
1326. ȘTEFĂNESCU, MIHAI, *Dicționar de dificultăți ale lexicului limbii franceze*, București, EȘE, 1980, 481[—483] p.
1327. TOMA, ELENA, **Mica enciclopedie a limbii române**. *Sufix verbal. I*, LL, 3, 1980, 401—407.
1328. VÁCZY, COLOMON, *Dicționar botanic poliglot. Latină. Română. Engleză. Germană. Franceză. Maghiară. Rusă*, București, EȘE, 1980, 1017[— 1019] p. Vezi și nr. 1393.
1329. ZAPLETAL, MILOŠ, *Mică enciclopedie a jocurilor*, București, EST, 1980, 386[—387] p.
1330. * * * *Dicționar de mecanică*. Coordonator : Caius Iacob. Autori : Caius Iacob, Ștefan I. Gheorghiță, Mircea Soare, Lazăr Dragoș, București, EȘE, 1980, 534[—535] p.
1331. * * * *Dicționar enciclopedic de psihologie*. [Vol. II—III.] Colegiul de redacție. Coordonator principal : Ursula Șchiopu, Rodica Demetrescu, M. Zlate, București, [TUB], 1979, [II] : *G—O*, 359[—360] p. ; [III] : *P—Z*, 553 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de istorie-filozofie. Catedra de psihologie). Vezi și nr. 1353, 1383, 1392, BRL, **22**, 1979, nr. 905.

1332. * * * *Dicționar esperanto-român și român-esperanto.* Cu un compendiu de fonetică, lexic și gramatică esperanto [Partea I. *Dicționar esperanto-român*]. Coordonarea lucrării : Constantin Dominte. Colectivul de redacție : Constantin Dominte, Ioana Prioteasa, Dana-Ligia Ilin, Jenel Marin, Elena Petruc, Anca Soare, București, [TUB], 1980, 385[—386] p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi și literaturi străine. Colectivul esperanto-interlingvistică).

1333. * * * *Dicționarul limbii române (DLR).* Serie nouă. Tomul VIII. Partea a 4-a. Litera *P. POGRIJENIE—PRESIMȚIRE.* Redactori responsabili : Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Ion Coteanu. Redactori : Dan Bugeanu, Alexandra Burnei, Monica Busuioc, Elena Ciobanu, Zorela Creța, Ion Dănăilă, Valentina Hristea, Lidia Ionică, Iulia Manoliu, Lucreția Mareș, Aurelia Mihailovici, Zizi Ștefănescu-Goangă, Filofteia Tănăsescu, Ileana Vulpescu, Ileana Zamfirescu. Revizori : Elena Ciobanu, Luiza Seche. Redactori responsabili ai tomului al VIII-lea (partea a 4-a) : Ion Coteanu, Mircea Seche, București, EARSR, 1980, 392 p. [p. 949—1341] (Academia Republicii Socialiste România).

1334. * * * *Lexicon militar.* Coordonatori științifici : Stelian Staicu, Dumitru Atanasiu, Corneliu Soare, Vasile Gherghescu, București, EMil, 1980, 726[—727] p. (Academia Militară). Vezi și nr. 1416.

1335. * * * *Lexicul limbii ruse moderne. Abrevieri.* Autori : Maria Dumitrescu, Mariana Murova, Rodica Deliu, Leanța Burduf, Mihaela Gavrilă, Nadia Petrescu, Natalia Tudoran. Coordonator : Maria Dumitrescu, București, [TUB], 1980, 150 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi și literaturi străine).

1336. * * * *Mică enciclopedie de metalurgie.* Coordonator general : Iosif Tripșa. Autori : Ovidiu Hătărăscu, Paul Iordănescu, Paulina Rozolimo, Iosif Tripșa, București, EȘE, 1980, 590[—591] p. Vezi și nr. 1345, 1426.

1337. * * * *Mic dicționar ilustrat. Păsări și animale din România,* TribRom, **9**, nr. 195, 1980, 15, VEZI și nr. 133, 162, 183, 184, 187, 188, 340, 453, 463, 480, 508, 520, 643, 682, 683, 684, 910, 1036, 1292, 1851, 2204, 2231, 2298, 2307, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2448, 2449, 2450, 2451, 2477, 2478, 2479, 2480.

Recenzii

1338. ADĂSCĂLIȚEI, V., *Dicționarul jocurilor populare românești* [de G. T. Niculescu-Varone și Elena Costache Găinariu-Varone, Buc., 1980], Cronica, **15**, nr. 17, 1980, 3. Vezi nr. 1318.

1339. A. J., Edith Iarovici, Rodica Mihăilă-Cova : *Lexicul de bază al limbii engleze. Dicționar contrastiv* (Editura științifică și enciclopedică, București, 1979, 680 p.), Forum, **22**, nr. 1, 1980, 95. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 877.

1340. A. J., Ileana Scipione : *Dicționar de dificultăți ale limbii spaniole* (Editura științifică și enciclopedică, București, 1979, 528 p.), Forum, **22**, nr. 3, 1980, 94. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 893.

1341. ANDREI, NICOLAE, Gheorghe Constantinescu-Dobridor : *„Dicționar de terminologie lingvistică"* (Editura Albatros), Contemporanul, nr. 16, 1980, 10. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 867.

1342. ANGELESCU, SILVIU, Tache Papahagi, *Mic dicționar folcloric*, Ed. Minerva, București, 1979, 540 p., AUBLLR, **29**, 1980, 147—148. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 887.

1343. BACIU, VALERIA, *Dicționar de pedagogie.* A Dictionary of Pedagogy [Buc., 1979], RomBooks, **8**, nr. 2—3, 1980, 36. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 907.

1344. BARTIS, FERENC, *Bemutatjuk a Ceres Könyvkiadó magyar szerkesztőséget* [Gabriel Manoliu, Ion Bucur, András Szaláy, Ágnes Schweiger, *Dicționar agricol. Român-maghiar. Maghiar-român*, Buc., 1980], Új Élet, **31**, nr. 14, 1980, 12. Vezi nr. 1315.

1345. BOLOS, VASILE, *Mica enciclopedie de metalurgie* [Buc., 1980], ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 27. Vezi nr. 1295.

1346. BONTAȘ, IOAN, *O valoroasă lucrare românească de terminologie pedagogică* [*Dicționar de pedagogie*, Buc., 1979], RPed, **29**, nr. 2, 1980, 32, 42. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 907.

1347. BUGA, MARIN, *Dicționarul folcloriștilor* [de Iordan Datcu și S. C. Stroescu, Buc., 1979], Ateneu, **17**, nr. 2, 1980, 12. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 871.

1348. CĂLIMAN, TIBERIU, *Dicționar de pedagogie* [Buc., 1979], Ateneu, **17**, nr. 2, 1980, 15. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 907.

1349. CÂMPEANU, ILIEȘ, G. T. Niculescu-Varone, Elena Costache-Varone : *„Dicționarul jocurilor populare românești"* (Editura Litera), Contemporanul, nr. 16, 1980, 10. Vezi nr. 1318.

1350. CEAUȘESCU, GH., * * * *Scriitori greci și latini*. Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, 445 p. Coordonatori N. I. Barbu, Adelina Piatkowski, revizie științifică acad. Al. Graur, coordonare lexicografică N. Gheran, RI, **33**, nr. 1, 1980, 222—224. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 914.

1351. CERNOVODEANU, PAUL, *Enciclopedia istoriografiei românești* (Encyclopédie de l'historiographie roumaine), sous la direction de Șt. Ștefănescu, București, Editura științifică și enciclopedică, 1978, 470 p., RRH, **18**, nr. 4, 1979, 833—837. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1114.

1352. CHELCEA, ION, CHELCEA, SEPTIMIU, *Etnologia, disciplinele conexe și lipsa riguozității științifice* [Romulus Vulcănescu, *Dicționar de etnografie*, Buc., 1979], RF, **27**, nr. 2, 1980, 249—254. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 900.

1353. CHELCEA, SEPTIMIU, *Dicționar enciclopedic de psihologie* (coordonator principal Ursula Șchiopu), București, Universitatea din București, Facultatea de istorie filozofie, 1979, vol. I, II, III, VS, **9**, nr. 2, 1980, 416—417. Vezi nr. 1 331 și BRL, **22**, 1979, nr. 909.

1354. CIOCULESCU, ȘERBAN, *Dicționare, dicționare, dicționare* ... [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, Buc., 1979], RLit, **13**, nr. 4, 1980, 7. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 867.

1355. CIOCULESCU, ȘERBAN, *Folcloristica* [G. T. Niculescu-Varone, E. Costache Găinariu-Varone, *Dicționarul jocurilor populare românești*, Buc., 1979], RLit, **13**, nr. 50, 1980, 7. Vezi nr. 1 318.

1356. CIOCULESCU, ȘERBAN, *În marginea „Dicționarului folcloriștilor"* [de Iordan Datcu și S. C. Stroescu, Buc., 1979], Ramuri, **16**, nr. 9, 1979, 6. Vezi și nr. 1 306 și BRL, **22**, 1979, nr. 871.

1357. COJOCARU, M., Ștefan Ștefănescu (coordonator științific) și colectivul, *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, Ed. științifică și enciclopedică, 1978, 471 p., AnIst Iași, **16**, 1979, 550—553. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 114.

1358. COMĂNESCU, IOAN, *Dicționarul de pedagogie* [Buc., 1979], Familia, **16**, nr. 9, 1980, 15. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 607.

1359. CONSTANTINESCU, AL., *O sinteză a istoriografiei române* [*Enciclopedia istoriografiei românești*, Buc., 1978], VR, **32**, nr. 4, 1980, 49—51. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 114.

1360. CONSTANTINESCU, NICOLAE, *Două dicționare*. Tache Papahagi : *Mic dicționar folkloric. Spicuiri folklorice și etnografice comparate*, Ediție îngrijită, note și prefață de Valeriu Rusu, Editura Minerva, Romulus Vulcănescu : *Dicționar de etnologie*, Editura Albatros, Contemporanul, nr. 9, 1980, 13. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 887 și 900.

1361. CONSTANTINESCU, NICOLAE, Iordan Datcu — Sabina C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*. Cu o prefață de Ovidiu Birlea, București, Editura științifică și enciclopedică, 1979, 501 p., LL, 1, 1980, 158—160. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 871.

1362. CRONICAR, Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu, *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, Editura științifică și enciclopedică, 1980, Luceafărul, **23**, nr. 32, 1980, 4. Vezi nr. 1308.

1363. CZEKELIUS, M., *Literatura română. Dicționar cronologic* (Rumänische Literatur. Chronologisches Nachschlagewerk), Editura științifică și enciclopedică, București, 1979, NL, **31**, nr. 1, 1980, 117—118. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 902.

1364. DATCU, IORDAN, *Un excelent instrument de lucru* [Tache Papahagi, *Mic dicționar folkloric. Spicuiri folklorice și etnografice comparate*, Buc., 1979], Cronica, **15**, nr. 12, 1980, 5. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 887.

1365. DINULESCU, FLORICA, *O nouă și utilă lucrare lexicografică* [*Dicționar de pedagogie*, Buc., 1979], Era socialistă, **50**, nr. 1, 1980, 50, Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 907.

1366. DOMINTE, CONSTANTIN, *Un dicționar practic complex și foarte util* [Viorel Pălțineanu, *Dicționar practic pentru studenții străini*, Cluj-Napoca, 1980], Forum, **22**, nr. 12, 1980, 89—93. Vezi nr. 1 321.

1367. DUMITRESCU, DOMNIȚA, Ileana Scipione, *Dicționar de dificultăți ale limbii spaniole*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1979, 528 pag., CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 191—192. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 893.

1368. DURA, NICOLAE, Theofil Simenschy, *Un dicționar al înțelepciunii. Cugetări antice și moderne*, ediția a II-a, îngrijită de Cicerone Poghirc, Editura Junimea, Iași, 1979, 1 060 p., MA, **25**, nr. 1—2, 1980, 252—253. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 894.

1369. FASSEL, LUMINIȚA, *Despre filologie, lingvistică și lexicografie* [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, Buc., 1979], Cronica, **15**, nr. 8, 1980, 5. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 867.

1370. FINK, HANS, *Es hegt mir auf der Zunge. Das erste rumänisch-deutsches phraseologisches Wörterbuch* [de Heinrich Mantsch, Mihai Anuței, Helmut Kelp, Buc., 1979], NW, **32**, nr. 9550, 2 feb. 1980, 4. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 882.

1371. GEHL, HANS, *Steigert die Sicherheit im Sprachgebrauch. Das* **Rumänisch-deutsches phraseologisches Wörterbuch** *— ein nutzliches Nachschlagenwerk* [de Heinrich Mantsch, Mihai Anuței și Helmut Kelp, Buc., 1979], NBZ, **24**, nr. 5338, 5 feb. 1980, 2. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 882.

1372. GRAUR, AL., *Dicționare* [Florin Marcu și Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*, ed. a III-a, Buc., 1978, *Dicționar englez-român*, redactor responsabil Leon Levițchi, Buc., 1974, *Dicționar german-român*, coordonat de Mihai Isbășescu și Maria Iliescu, Buc., 1966, Béla Kelemen, *Dicționar român-maghiar*, Buc., 1964, Alexandru Calciu, Constantin Duhăneanu și Dan Munteanu, *Dicționar român-spaniol*, Buc., 1979], RLib, **38**, nr. 11 027, 10 apr. 1980, 2. Vezi BRL, **[7]**, 1964—1965, nr. 227, **[9]**, 1966—1967, nr. 446, **17**, 1974, nr. 786, **21**, 1978, nr. 1086, **22**, 1979, nr. 862.

1373. GRAUR, AL., *Un nou dicționar* [*Dicționarul limbii române contemporane de uz curent*, de Vasile Breban, Buc., 1980], RomLit, **13**, nr. 30, 1980, 8. Vezi nr. 1301.

1374. GRIGORIU, PAUL, *Un dictionnaire des écrivains français* [Buc., 1978], AR, **2**, nr. 3, 1979, 13. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1117.

1375. HANGIU, I., *Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente*. Coordonator: Dim. Păcurariu, București, Editura Univers, 1979, 432 p., LL, 1, 1980, 138—142. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 904.

1376. HANGIU, I., *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979, 976 p., LL, 2, 1980, 337—342. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 912.

1377. IANCU, VICTOR, Gheorghe Constantinescu-Dobridor, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, Editura Albatros, 1979, Steaua, **31**, nr. 4, 1980, 57. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 867.

1378. I. M., *Mic dicționar folcloric* [de Tache Papahagi, Buc., 1979], Teatru, **25**, nr. 7—8, 1980, 157. Vezi BRL, **25**, 1979, nr. 887.

1379. I. M., Mircea Costin, Mircea Mureșan, Victor Ursa: *„Dicționar de drept civil"*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980, 549 pag., „Revista română de drept", București, **36**, nr. 11, 1980, 79. Vezi nr. 1303.

1380. IORDAN, IORGU, *O remarcabilă lucrare a lexicografiei românești* [Alexandru Calciu, Constantin Duhăneanu și Dan Munteanu, *Dicționar român-spaniol*, Buc., 1979], Scînteia, **49**, nr. 11 695, 28 mar. 1980, 4. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 862.

1381. I. P., *Dicționarul* [*de pedagogie*, Buc., 1979], Steaua, **30**, nr. 12, 1979, 87. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 607.

1382. MAMALI, CĂTĂLIN, U. Șchiopu (coordonator principal), R. Demetrescu, M. Zlate, *Dicționar enciclopedic de psihologie* (Dictionnaire encyclopédique de psychologie), Bucarest, Université de Bucarest, 1979, RSSPs, **24**, nr. 2, 1980, 207—208. Vezi nr. 1331 și BRL, **22**, 1979, nr. 909.

1383. MARCUS, SOLOMON, *Lingvistica într-un dicționar de cultură generală* [*Mic dicționar enciclopedic*, ediția a II-a, Buc., 1978], SCL, **31**, nr. 1, 1980, 85—87. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1115.

1384. MARTIN, MIRCEA, *Scriitori francezi* (Écrivains français), București, Editura științifică și enciclopedică, 1978, 471 p., CREL, **8**, nr. 2, 1980, 142—143. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1117.

1385. MÂCIU, ALEXANDRU, *Dictionnaires et encyclopédies* [la EȘE, 1975—1980], AR, **3**, nr. 23, 1980, 14.

1386. MENNING, HELMUT, George Lăzărescu, *Mythologie-Wörterbuch* [Buc., 1979], NBZ, **24**, nr. 5340, 7 feb. 1980, 3. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 880.

1387. MIELCESCU, DORU, *Un dicționar de terminologie lingvistică* [de Gh. Constantinescu-Dobridor, Buc., 1979], TribRom, **9**, nr. 183, 1980, 11. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 867.

1388. MIHOC, BLAGA, *Enciclopedia istoriografiei românești* [Buc., 1978], Familia, **16**, nr. 8, 1980, 5. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1114.

1389. MOCANU, NICOLAE, *Un dicționar de uz curent* [de Vasile Breban, Buc., 1980], Steaua, **31**, nr. 12, 1980, 28. Vezi nr. 1301.

1390. MOLNÁR, SZABOLCS, *Szalszótárakról* [Biró András, Jenei Dezsö, Rohony Vilmos, *Dicţionar tehnic maghiar-român*, Buc., 1979], Művelödés, **33**, nr. 6, 1980, supliment 2, 28—29. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 858.

1391. MUNTEAN, GEORGE, *Dicţionarul folcloriştilor* [de Iordan Datcu şi Sabina Cornelia Stroescu, Buc., 1979], RLit, **13**, nr. 23, 1980, 5. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 871.

1392. MUREŞAN, PAVEL, *Dicţionar enciclopedic de psihologie* [Buc., 1979], RPed, **29**, nr. 6, 1980, 63. Vezi nr. 1331, BRL, **22**, 1979, nr. 909.

1393. NICOLAE, ANDREI, *Dicţionar botanic poliglot* [de Váczy Colomon, Buc., 1980], Contemporanul, nr. 52, 1980, 5. Vezi nr. 1328.

1394. NICOLESCU, ADRIAN, Edith Iarovici, Rodica Mihăilă-Cova, *Lexicul de bază al limbii engleze. Dicţionar contrastiv*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1979, 680 p., LMŞ, 1, 1980, 141—142. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 877.

1395. OLTEANU, A. GH., G. T. Niculescu-Varone, Elena Costache Găinariu-Varone, *Dicţionarul jocurilor populare româneşti*, Bucureşti, Editura Litera, 1979, 210 p., LL, 3, 1980, 524—525. Vezi nr. 1318.

1396. OPRESCU, NICOLAE, *Sinteze pedagogice* [*Dicţionar de pedagogie*, Buc., 1979], Forum, **22**, nr. 1, 1980, 90—91. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 907.

1397. OPRIŞAN, I., *Dicţionarul folcloriştilor* [de Iordan Datcu şi Sabina C. Stroescu, Buc., 1979], RITL, **29**, nr. 2, 1980, 335—337. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 871.

1398. PENELEA, GEORGETA, *Enciclopedia istoriografiei româneşti*, Şt. Pascu (coordonator), Bucureşti, Edit. ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, 470 p., CNSI, nr. 1, 1979, 51—53. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1114.

1399. PETRIC, GABRIEL, * * * *Dicţionar diplomatic*, Editura politică, Bucureşti, 1979, 1060 p., RI, **33**, nr. 3, 1980, 596—598. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 908.

1400. PISTOLEA, VASILE, Tache Papahagi, *Mic dicţionar folcloric*, Ed. Minerva, 1979, Orizont, **31**, nr. 24, 1980, 3. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 887.

1401. POPA, DUMITRU RADU, Anton Bejan, Mihai Bujeniţă, *Dicţionar de marină*, Bucureşti, Editura militară, 1979, VM, **33**, nr. 12, 1979, 23. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 657.

1402. POPESCU, CORALIA, *La chronologie de la science et de la technique universelles dans un dictionnaire* [*Dicţionar cronologic al ştiinţei şi tehnicii universale*, Buc., 1979], AR, **2**, nr. 36, 1979, 7. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 901.

1403. RĂSVAN, HORIA, *Dicţionar de pedagogie* [Buc., 1979], Orizont, **31**, nr. 5, 1980, 7. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 907.

1404. ROBESCU, GH. P., *„Enciclopedia istoriografiei româneşti"* (Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978), AnMarm, **4**, 1978, 528—529. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1114.

1405. ROMÁN, GYŐZŐ, *Piacon a marketing szotár* [Iaşi, 1979], Előre, **34**, nr. 9996, 11 ian. 1980, 2. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 905.

1406. SALA, MARIUS, *„Dicţionar român-spaniol"* [de Alexandru Calciu, Constantin Duhăneanu şi Dan Munteanu, Buc., 1979], RLit, **13**, nr. 17, 1980, 23. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 862.

1407. SCĂRLĂTESCU, DORU, *Imperfecţiunile unui dicţionar de pedagogie* [Buc., 1979], Cronica, **15**, nr. 6, 1980, 2. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 907.

1408. SCHVEIGER, PAUL, Gheorghe Constantinescu-Dobridor, *Mic dicţionar de terminologie lingvistică*, Bucureşti, Editura Albatros, 1980, 463 p., CL, **25**, nr. 2, 1980, 245—247. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 867.

1409. SEGHE, LUIZA, *Lexicon de uz curent* [Vasile Breban, *Dicţionarul limbii române contemporane de uz curent*, Buc., 1980], PN, **25**, nr. 9, 1980, 32. Vezi nr. 1301.

1410. SIMONESCU, DAN, Datcu Iordan şi Stroescu S. C., *Dicţionarul folcloriştilor. Folclorul literar românesc*. Cu o prefaţă de Ovidiu Bîrlea, Buc., Edit. ştiinţifică şi enciclopedică, 1979, 501 p., Biblioteca, nr. 4, 1979, 42—43. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 871.

1411. STROIA, MARIAN, *Mic dicţionar enciclopedic*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978, 1851 p., Rev UNESCO, **21**, nr. 1—2, 1979, 132 p. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1115.

1412. STROIA, MARIAN, Ovidiu Trăsnea, Nicolae Kallos (coord.), *Mică enciclopedie de politologie*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1977, 493 p., Rev UNESCO, **22**, nr. 1, 1980, 84—85. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 923.

1413. ŞANDRU OLTEANU, TUDORA, *Dicţionar român-spaniol*, Alexandru Calciu, Constantin Duhăneanu, Dan Munteanu, Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1979, 1142 p., CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 193—194. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 862.

1414. ȘEULEANU, ION, Iordan Datcu, S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, Editura științifică și enciclopedică, 1979, Steaua, **31**, nr. 3, 1980, 58. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 871.

1415. ȘTEFAN, I. M., *Dicționar al științei și tehnicii universale* [Buc., 1979], Contemporanul, nr. 17, 1980, 5. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 901.

1416. ȘUȚA, ION, *Un valoros instrument de lucru* [*Lexicon militar*, Buc., 1980], VM, **33**, nr. 5, 1980, 21. Vezi nr. 1 333.

1417. TALOȘ, ION, *Etnobotanica românească* [V. Butură, *Enciclopedie etnobotanică românească*, Buc., 1979], Steaua, **31**, nr. 6, 1980, 47. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 860.

1418. TARTLER, GRETE, Ilie Bădicuț, Stelian Drondoe : *„Dicționar arab-român"*, Universitatea București, 1979, Luceafărul, **23**, nr. 3, 1980, 2. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 856.

1419. T. C., Gheorghe Bolocan, Tatiana Medvedev, Tatiana Voronțova : *Dicționar român-rus* (Editura științifică și enciclopedică — București și Editura „Limba rusă" — Moscova, 1980, 1952 p.), Forum, **22**, nr. 7—8, 1980, 138. Vezi nr. 1249.

1420. TEIUȘ, SABINA, *Dicționarul limbii române (DLR)*, serie nouă, tomul XI, partea 1. Litera Ș, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978, 271 p., CL, **25**, nr. 1, 1980, 81—82. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1 112.

1421. ȚENCHEA, MARIA, Ovidiu Frînculescu, *Dicționarul verbelor franceze cu construcțiile lor specifice*, București, Editura Albatros, 1978, 496 p., AUT, **17**, 1979, 221—223. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1077.

1422. URMĂ, DEM., * * * *Dicționar cronologic al științei și tehnicii universale*. Coordonator acad. Șt. Bălan, București, Edit. științifică și enciclopedică, 1979, 813 p., RI, **33**, nr. 12, 1980, 2413—2416. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 901.

1423. UȚĂ, VASILE, Th. Simenschy : *Un dicționar al înțelepciunii*, Editura Junimea, Iași, 1979, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 4, 1980, coperta 3. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 894.

1424. VAIDA, SERGIU, *Un dicționar al educației* [*Dicționar de pedagogie*, Buc., 1979], Contemporanul, nr. 3, 1980, 4. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 907.

1425. VAIMBERG, S., Al. Graur, *Dicționar de cuvinte călătoare*, București, Editura Albatros, 1978, 232 p., SCL, **31**, nr. 1, 1980, 104—106. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1079.

1426. VĂDUVA-POENARU, ION, *„Mica enciclopedie de metalurgie"* [Buc., 1980], Scînteia, **50**, nr. 11 861, 9 oct., 1980, 4. Vezi nr. 1336.

1427. * * * *Dicționar cronologic al științei și tehnicii universale* [Buc., 1979], RE, **6**, nr. 9, 1980, 24. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 901.

1428. * * * *Dicționar de marketing* [Iași, 1979], RE, **5**, nr. 50, 1979, 24. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 905.

1429. * * * *Dicționar de matematică și cibernetică în economie* [Buc., 1979], RE, **6**, nr. 7, 1980, 21. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 906.

1430. * * * *Enciclopedii și dicționare în 1980*, TribRom, **9**, nr. 173, 1980, 5.

1431. * * * *Le livre scientifique. Petit dictionnaire encyclopédique* [ed. a II-a, Buc., 1978], AR, **1**, nr. 33, 1978, 6. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1115.

1432. * * * *O reeditare binevenită* [N. G. Niculescu-Varone, Elena Costache Găinariu-Varone, *Dicționarul jocurilor populare românești*, Buc., 1979], ÎndrCult, **33**, nr. 5, 1980, 29. Vezi nr. 1318.

1433. * * * *Nouveaux dictionnaires de la langue roumaine* [Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*, ed. a III-a, Buc., 1978 ; M. Bucă, I. Evseev, Fr. Király, D. Crașoveanu, L. Vasiluță, *Dicționar analogic și de sinonime al limbii române*, Buc., 1978], AR, **1**, nr. 17, 1978, 8. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1065, 1086.

1434. * * * *Premieră enciclopedică* [Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu, *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, Buc., 1980], ÎndrCult, **33**, nr. 6, 1980, 34. Vezi nr. 1308.

9. LIMBĂ LITERARĂ

a. Generalități

VEZI nr. 497, 498, 543, 678.

Recenzii

1435. DELEANU, FLORIN, *Limba literară pe înțelesul tuturor* [Al. Graur, *Limba literară*, Buc., 1979], Forum, **22**, nr. 6, 1980, 82—84. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1060. VEZI și nr. 753, 757.

b. Stilistică, poetică, limba scriitorului

1436. ALEXANDRU, IOAN, *Varlaam*, Flacăra, **29**, nr. 46, 1980, 15.
1437. ANGHELESCU, MIRCEA, *Heliade, prozator*, LL, 3, 1980, 414—422.
1438. ANTONESCU, ROMULUS, *Pentru o nouă metodă de analiză a poeziei populare* [cu 2 scheme; résumé français], Biharea, **6**, 1978(1979), 261—269.
1439. ARSENIE, DAN, *Contemplație și căutare în poezia* **Mă uit la flori** [de T. Arghezi], VR, **33**, nr. 8, 1980, 146—153.
1440. AUSTERLITZ, ROBERT, *Another Folk Poem Analysed*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 505—509.
1441. BADEA, ȘTEFAN, *Farmecul regăsit al cuvîntului* [la M. Sadoveanu], RLit, **13**, nr. 44, 1980, 5.
1442. BADEA, ȘTEFAN, *Note eminesciene* [pe marginea unor lucrări recente despre limba lui M. Eminescu], RLit, **13**, nr. 2, 1980, 10.
1443. BADEA, ȘTEFAN, *Valori stilistice ale termenilor social-istorici în lirica eminesciană*, CME, **5**, 1980, 106—121.
1444. BALTAG, CEZAR, *„Frumuseți și prețuri noi"* [la T. Arghezi], Scînteia, **49**, nr. 11 738, 18 mai 1980, 4.
1445. BANTAȘ, ANDREI, [Sub titlul comun] *Traducerea, o aventură a spiritului*, Familia, **16**, nr. 5, 1980, 3.
1446. BARBU, EUGEN, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent. Caragiale. CLXXXIX—CCXL*, Săptămîna, nr. 474—525, 1980, 2. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1026, **21**, 1978, nr. 1196, **20**, 1977, nr. 991.
1447. BĂLU, ION, *Ion Minulescu: „Romanța celor trei corăbii"*, LLR, **6**, nr. 1, 1980, 23—26.
1448. BERCEA, LIVIUS PETRU, *Cuvinte despre cuvînt* [la T. Arghezi], Orizont, **31**, nr. 21, 1980, 4.
1449. BEYRER, ARTHUR, *Cu privire la limbajul popular non-artistic*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 523—527.
1450. BOERIU, ETA, [Sub titlul comun] *Traducerea, o aventură a spiritului*, Familia, **16**, nr. 4, 1980, 5.
1451. BOGDAN-DASCĂLU, DOINA, *Funcția metalingvistică a numelor proprii și a derivatelor lor în limbajul criticii literare*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 187—192.
1452. BOGDAN-DASCĂLU, DOINA, *Metafora în critica literară*, LL, 4, 1980, 550—558.
1453. BORDEIANU, MIHAI, *Simbolul „floare albastră" la Eminescu*, ConvLit, nr. 7, 1980, 10.
1454. BUCUR, MARIN, *Exegeza comparativă a traducerii „Cîntării cîntărilor" în românește*, RITL, **29**, nr. 1, 1980, 109—117.
1455. BUCUR, ROMULUS, *Ghicitoarea — redundanță și ambiguitate* [English abstract], SCL, **31**, nr. 1, 1980, 31—34.
1456. BUGA, MARIN, *Analiza poeziei* **Stalactita** de *Lucian Blaga*, RITL, **29**, nr. 2, 1980, 313—317.
1457. BULGĂR, GH., *Eminescu. Coordonate istorice și stilistice ale operei*, Iași, J, 1980, 189[—190] p. **(Eminesciana**, 21). Vezi și nr. 1613, 1616, 1618, 1626, 1632, 1635.
1458. BULGĂR, GH., *Relația limbă-literatură*, LLR, **6**, nr. 4, 1980, 5—7.
1459. BULGĂR, GHEORGHE, *Un monument al limbii române* [despre opera lui M. Eminescu], TribRom, **9**, nr. 193, 1980, 13.
1460. CARACOSTEA, D., *Arta cuvîntului la Eminescu*. Ediție îngrijită, note, addendă bibliografică și indice de nume de Nina Apetroaie. Studiu introductiv de Ion Apetroaie, [Iași], J, 1980, 485[—487] **(Eminesciana**, 22). Vezi și nr. 1637.
1461. CARAION, ION, *Mișcarea neîntreruptă* [la T. Arghezi], RLit, **13**, nr. 21, 1980, 4.
1462. CASSIAN, NINA, *Invulnerabila gramatică a poetului* [T. Arghezi], Scînteia, **49**, nr. 11 738, 18 mai 1980, 4.
1463. CAZACU, B., *Arta de portretist a lui Fănuș Neagu*, LL, 2, 1980, 171—175.

1464. CÂMPEANU, EUGEN, *Stilistica pronumelui. În loc de alte premise ale unei posibile cercetări. Medalion lingvistic*, SSPS, 19—23.
1465. CILEAGĂ, ILIE, *E. Jebeleanu:* **Surîsul Hiroşimei (Noaptea soarelui)**, LL, 2, 1980, 272—275.
1466. CIOBANU, STANCA, *Text şi context în urătura de An Nou* [résumé français], REF, **25**, nr. 1, 1980, 65—75.
1467. CIOCÎRLIE, CONSTANŢA, *Antonimie lexicală şi antiteză romantică* [la M. Eminescu şi V. Hugo], AUT, **17**, 1979, 165—172.
1468. CIOCULESCU, ŞERBAN, *Poetul pămîntului nostru* [T. Arghezi], RLit, **13**, nr. 21, 1980, 7, 16.
1469. COMBES-LENZ, HÉLÈNE, *Petite rhétorique des nombres dans la poésie épique populaire roumaine*, CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 125—135.
1470. CONSTANTINESCU, ANTONIA, *Figuri de compoziţie în „Pseudo-kynegetikos"*, LLR, **6**, nr. 1, 1980, 15—19.
1471. CONSTANTINESCU, ANTONIA, *Octavian Goga:* **De demult** *(Universul semantic)*, LL, 2, 1980, 266—271.
1472. CONSTANTINESCU, I., *Cromatica regimului nocturn* [la M. Eminescu], Cronica, **15**, nr. 2, 1980, 5.
1473. CONSTANTINESCU, I., *Eminescu — Rimbaud*, RLit, **13**, nr. 2, 1980, 4—5.
1474. CONSTANTINESCU, NICOLAE, *Anton Pann: „Despre prietenie"*, LLR, **6**, nr. 4, 1980, 18—20.
1475. CONSTANTINESCU, NICOLAE, *„Cîntă cucu-n par de vie" (Lectura unui text folcloric)*, AUBLLR, **29**, 1980, 113—117.
1476. CREŢU, DOINA, *Antonomaza* [résumé français], BulŞt Piteşti, 1979, 191—194.
1477. CRISTEA, EUGEN, *Elemente de intuiţie cromatică* [la M. Eminescu], Steaua, **31**, nr. 1, 1980, 21—23.
1478. CRISTUREANU, AL., *Valori stilistice ale numelor unor persoane din basme*, SSPS, 60—67.
1479. CRUCERU, C., *Varietatea tipurilor de dialog în limba vorbită. Gestul în dialogul din limba vorbită*, AUBLLR, **29**, 1980, 119—122.
1480. CUNEO, ALDO, *Alcuni spetti dell'opera letteraria di Dosoftei*, AUC, **8**, 1979, 117—119.
1481. CUNEO, ALDO, *Aspecte ale poeticii lui Dosoftei în versificaţia* **Psaltirii**, SSPS, 158—163.
1482. CVASNÎI, MARIA, *Dialogul cu replici narative (în textul dramatic)*, AUBLLR, **29**, 1980, 123—129.
1483. CVASNÎI, MARIA, *Forme de comunicare în textul dramatic: aparté-ul şi monologul*, LL, 2, 1980, 203—213.
1484. CVASNÎI, MARIA, *Pseudo-proză dramatică şi pseudo-dialog (cu aplicare la dramaturgia lui Lucian Blaga)*, SCL, **31**, nr. 6, 1980, 687—690.
1485. DASCĂLU, CRIŞU, *Mihai Eminescu:* **Glossă**, LL, 2, 1980, 258—260.
1486. DASCĂLU, CRIŞU, *Metafora disjunctivă*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 467—470.
1487. DENSUSIANU, OVID, *Barbu Delavrancea*, DRA, 113—128.
1488. DIACONESCU, PAULA, *Conceptul de dominantă şi implicaţiile lui în cercetarea stilului*, SSPS, 9—13.
1489. DINU, MIHAI, *Configuraţii ritmice în „Luceafărul"* [cu 4 tabele], SSPS, 260—270.
1490. DINU, MIHAI, *Rythme et sélection lexicale dans la versification roumaine classique* [cu 2 figuri], CLTA, **17**, nr. 1, 1980, 9—26.
1491. DINU, MIHAI, *Le vers roumain en tant que code détecteur de licences rythmiques*, CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 137—147.
1492. DORCESCU, EUGEN, *Simbolul artistic în „Cuvinte potrivite"* [de T. Arghezi], Orizont, **31**, nr. 15, 1980, 1 ; versiune amplificată în LR, **29**, nr. 5, 1980, 477—481.
1493. DRAEGER, WERNER, *Bemerkungen zur Übersetzungstätigkeit Dinicu Golescus*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 321—326.
1494. DRAGOMIRESCU, GH. N., *Epifonemul „Totuşi este trist în lume"* **(Floare albastră)**, LL, 1, 1980, 42—45.
1495. DRĂGOESCU, ION I., *Contribuţii la cunoaşterea proverbelor populare româneşti — salba*, REF, **24**, nr. 2, 1979, 225—234.
1496. DUMITRU, OTILIA, *Marin Preda:* **O oră din august**, LL, 4, 1980, 603—611.
1497. FOARŢĂ, ŞERBAN, [Sub titlul comun] *Traducerea, o aventură a spiritului*, Familia, **16**, nr. 5, 1980, 3.
1498. FOCHI, ADRIAN, *Estetica oralităţii*, Bucureşti, EM, 1980, 415[—416] p. **(Universitas)**. Vezi şi nr. 1634.
1499. FOCHI, ADRIAN, *Formula adynaton şi folclorul român* [résumé français], REF, **24**, nr. 2, 1979, 131—151.

1500. FORNA, PETRU, *Sensurile conceptului tradițional de „metaforă"*, SSPS, 37—41.
1501. FREIBERG, MEDEEA, *Pe marginea* **Îndreptării** *lui Heliade la* **Vulpea, calul și lupul** *de Gr. Alexandrescu*, LL, 2, 1980, 176—184.
1502. FUNERIU, I., *Versificația românească. Perspectivă lingvistică*, Timișoara, EF, 1980, 175[—176] p. Vezi și nr. 1617, 1630, 1639, 1642.
1503. GHEȚIE, ION, *„Patria" lui Mariu Chicoș Rostogan*, LR, 29, nr. 1, 1980, 39—46.
1504. GIURGIU, FELICIA, *Motive și structuri poetice*, Timișoara, EF, 1980, 204 p.
1505. GIURGIU, FELICIA, *Motiv și semnificație poetică* [la Mihai Codreanu, Ion Pillat și Ion Barbu], SSPS, 50—53.
1506. GOGA, MIRCEA, *Evocarea în poezia lui Octavian Goga*, SSPS, 76—80.
1507. GOGA, MIRCEA, *Rolul repetiției în realizarea dinamismului poetic în lirica lui Octavian Goga* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 209—212.
1508. GOGA, NIC., *Valori semiotice conotative la nivelul structurii grafice*, SSPS, 308—316.
1509. GOLOGAN-COSTEA, DANIELA, *Note despre orientarea referențială a textului literar*, SCL, **31**, nr. 2, 1980, 199—205.
1510. GRĂSOIU, LIVIU, *Marin Sorescu: „Muzeul satului"* LLR, **6**, nr. 2, 1980, 21—22.
1511. HANCU, AUREL, *Lucian Blaga:* **Cîntecul călătorului în toamnă**, LL, 1, 1980, 82—86.
1512. HOLBAN, IOAN, *Diurn și nocturn în lirica eminesciană*, Cronica, **15**, nr. 2, 1980, 8.
1513. ILIESCU, ADRIANA, **În Roma** *de Ion Theo și simbolul baroc*, VR, **33**, nr. 8, 1980, 168—172.
1514. ILIESCU, MARIUS, *Elemente ale specificului național în lirica lui Ion Barbu* [résumé français], BulȘt Pitești, 1979, 167—174.
1515. IONESCU-MUREȘANU, MARCELA, *Relația între texte*, ConvLit, nr. 2, 1980, 19.
1516. IONESCU-RUXĂNDOIU, LILIANA, *Normă textuală și normă sociolingvistică în* **Hanu-Ancuței**, *de M. Sadoveanu*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 567—569.
1517. IORDAN, IORGU, *Limbajul poetic la Arghezi*, VR, **33**, nr. 6—7, 1980, 100—105.
1518. IOSIFESCU, SILVIAN, *Miniaturistul Brăescu*, LL, 4, 1980, 584—593.
1519. IRIMIA, D., *Rimă și semnificație poetică* [la M. Eminescu], Cronica, **15**, nr. 2, 1980, 5, 7.
1520. IRIMIA, D., *Stilul științific*, LLR, **6**, nr. 4, 1980, 10—12.
1521. ISTRATE, GAVRIL, *Limba poeziilor lui George Coșbuc — Cîteva considerații de natură lexicală —*, ArhSom, **4**, 1977, 252—276.
1522. ISTRATE, G., *Vocabularul lui Sadoveanu și* **Dicționarul Academiei**, Steaua, **31**, nr. 11, 1980, 12—13.
1523. IVANOVICI, VICTOR, *Pour une poétique „matérialiste": Tudor Arghezi en trois hypostases*, CREL, **8**, nr. 3, 1980, 94—101.
1524. IVĂNUȘ, DUMITRU, *Observații asupra topicii propozițiilor subordonate în stilul științific*, ȘM, **2**, 1977, 64—66.
1525. JIANU, NICOLAE, *Virtuți lexicale* [în romanul lui N. Crișan, *Voievozi fără morminte*, Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 3, 1980, 5.
1526. KIS, EMESE, *Semiotica argoului studențesc*, SSPS, 336—343.
1527. KIS-KONCZ, GÉZA, *Invarianți ai traducerii artistice*, Stud, **2**, 104—108.
1528. KOHN, IOAN, *Limbaj, literatură, traducere*, Familia, **16**, nr. 4, 1980, 4.
1529. LAZĂR, MONICA, *Analize literare* [Lucian Blaga: *Eu nu strivesc corola de lumini a lumii*, *Gorunul*], ÎndrMet, 120—161.
1530. LEVIȚCHI, LEON, [Sub titlul comun: Colocviul național al traducătorilor] *„Din limbi străine să înveți și în limba țării tale să scrii". Interviu cu ...* [consemnat de Virginia Biolan], Argeș, **15**, nr. 2, 1980, 11.
1531. LEVIȚCHI, LEON D., *Sinonimie poetică („Crăiasa din povești", „Lacul" și „Dorința" de Eminescu și unele poezii de S. T. Coleridge, îndeosebi „The Picture")*, Steaua, **31**, nr. 1, 1980, 24—27.
1532. LEVIȚCHI, LEON [Sub titlul comun] *Traducerea, o aventură a spiritului*, Familia, **16**, nr. 4, 1980, 4.
1533. MACOVEI, ZAHARIA, *Expresivitate, relief, locuțiuni și paremiologie în romanul „Moromeții" II de Marin Preda*, LucrȘt Oradea — Lit., **8**, 1973, 47—59.
1534. MANCAȘ, MIHAELA, *Două tehnici narative la Sadoveanu: „acronia" și „povestirea cu cadru"*, LR, **29**, nr. 4, 1980, 291—298.
1535. MANCAȘ, MIHAELA, *Introducere în studiul stilurilor vorbirii*, LLR, **6**, nr. 1, 1980, 11—15.
1536. MANCAȘ, MIHAELA, *„Metafora extinsă" la Tudor Arghezi*, SCL, **31**, nr. 6, 1980, 691—695.
1537. MANCAȘ, MIRCEA, *Estetica limbajului dramatic*, Cronica, **15**, nr. 1, 1980, 6.

1538. MAREȘ, LUCREȚIA, *Dislocare și conversiune la Tudor Arghezi*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 503—505.
1539. MARGA, ANDREI, *Relația limbajelor* [*1*], Tribuna, **24**, nr. 51, 1980, 6 ; *2*, nr. 52, 10.
1540. MÂRZA, DAN, *Problems of Composition in "Ancuța's Inn" by Mihail Sadoveanu*, RRL, **25**, nr. 6, 1980, 653—657.
1541. MICLE, ANETA, *Valori stilistice în „Antologia de poezie populară" de Lucian Blaga*, LucrȘt Oradea — Lit., **8**, 1973, 87—92.
1542. MIHĂIEȘ, M., TEODORESCU-BRÎNZEU, P., *The Onomatextual Denotations of the Title*, CLTA, **17**, nr. 1, 1980, 87—91.
1543. MIHĂILĂ, ECATERINA, *Cîteva observații asupra textului narativ*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 425—430.
1544. MIHĂILESCU, DAN, *Limbajul culorilor și al formelor*, București, EȘE, 1980, 255[—256] p. **(Enciclopedia de buzunar)**. Vezi și nr. 1614.
1545. MIHĂILESCU, DAN C., *Cu fața la cuvînt* [C. Noica despre Eminescu], Steaua, **31**, nr. 1, 1980, 19—20.
1546. MITESCU, ADRIANA, *Despre noua retorică*, RLit, **13**, nr. 7, 1980, 19.
1547. MITESCU, ADRIANA, *The Zero Sign of the Poetical Silence in Lucian Blaga*, RITL, **29**, nr. 2, 1980, 261—267.
1548. MOLDOVAN, VICTORIA, *Structuri stilistice în opera lui Mihail Sadoveanu : cîmpul semantic al cromaticii* [cu 6 tabele], SSPS, 87—95.
1549. MUNTEANU, ROMUL, *Cultura națională și traducerile*, RomLit, **13**, nr. 25, 1980, 20.
1550. MUNTEANU, ȘTEFAN, *Însemnări despre arta lui Sadoveanu*, Orizont, **31**, nr. 45, 1980, 3.
1551. MUNTEANU, ȘTEFAN, *Peisaj și stil în opera lui Mihail Sadoveanu*, Transilvania, **9**, nr. 10, 1980, 27—29.
1552. NEGOMIREANU, DOINA, *T. Arghezi — particularități ale valorificării lexicului românesc*, LR, **29**, nr. 4, 1980, 299—303.
1553. NEGREANU, C., *Cîteva observații de ordin statistic asupra lexicului poeziei lui D. Anghel*, ȘM, **2**, 1977, 72—77.
1554. NEGREANU, C., *Din istoricul paremiologiei*, MIC, **2**, 1980, 547—557.
1555. NEGRICI, EUGEN, *Efecte de baroc în poezia argheziană* [résumé français], AUC, **8**, 1979, 9—10.
1556. NICULESCU, ALEXANDRU, *A traduce ...*, RomLit, **13**, nr. 2, 1980, 21.
1557. NICULESCU, ALEXANDRU, *Fascinația limbii* [lui T. Arghezi], RLit, **13**, nr. 21, 1980, 5.
1558. NICULESCU, ALEXANDRU, *Între filologie și poetică*, București, EE, 1980, 227[—228] p. Vezi și nr. 1622, 1624, 1625, 1636.
1559. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *Filologie și poetică* [variantele poeziilor lui Al. Philippide], RLit, **13**, nr. 15, 1980, 8.
1560. NOICA, CONSTANTIN, *„La ce bun limba română" sau* **Caietele** *lui Eminescu*, Transilvania, **9**, nr. 1, 1980, 9—10.
1561. OANCEA, ILEANA, *O stilistică începătoare : retorica. Teorie și practică stilistică (III)* [résumé français ; English abstract], AUT, **17**, 1979, 99—106. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 279.
1562. OLTEAN, ȘTEFAN, *Observații asupra structurii narative în stilul indirect liber*, SSPS, 96—102.
1563. OLTEANU, GH. A., *„Frunză verde" în lirica populară. Funcții compoziționale*, MIC, **2**, 1980, 503—508.
1564. OPREA, MAGDALENA, *Notes sur les structures rythmiques de la poésie*, CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 171—180.
1565. PAPADIMA, OVIDIU, *Numele personajelor literare — funcție stilistică și emblemă morală*, RITL, **29**, nr. 4, 1980, 593—596.
1566. PAPU, EDGAR, *Poezia lui Eminescu*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași, EJ, 1979, 256 p. **(Eminesciana, 19)**. Vezi și nr. 1567, 1620, 1627, 1628, 1638.
1567. PAPU, EDGAR, *Sugestii la „Sugestiile eminesciene"* [răspuns la recenzia lui Șerban Cioculescu de la nr. 1620], RLit, **13**, nr. 15, 1980, 8. Vezi nr. 1566.
1568. PARPALĂ, EMILIA, *Probleme ale modelării și tipologia textelor în poetica lui T. Arghezi* [résumé français], AUC, **8**, 1979, 33—36.
1569. PEDESTRAȘU, A., *Rolul stilistic al pronumelui de reverență în traducerile din limba rusă*, RS, **19**, 111—118 ; retipărit și la p. 303—308.
1570. PETRAȘ, IRINA, *Arghezi și elementele*, Steaua, **31**, nr. 5, 1980, 8—9.
1571. POP-CORNIȘ, MARCEL, *Traducerile, funcția epistemologică a unei culturi*, Orizont, **31**, nr. 25, 1980, 6.

1572. POPESCU, FLORIN D., *Limba și stilul poeziei lui Vasile Alecsandri. Îndrumări metodice*, București, EDP, 1980, 263[—264] p.
1573. POPESCU, RODICA, *Funcționalitatea lirică a baladescului la Radu Stanca*, SSPS, 164—170.
1574. POPOVICI, VASILE, *I. L. Caragiale: „În vreme de război"*, LLR, **6**, nr. 2, 1980, 19—20.
1575. POPOVICI, VASILE, *Pe marginea discursului realist în* **Ion** *de L. Rebreanu*, LL, 1, 1980, 68—73.
1576. POTRA, FLORIAN, *Limba scris/vorbită a teatrului*, Teatrul, **24**, nr. 7—8, 1979, 48.
1577. RĂCHIȚEANU, TEOFIL, *Mihai Eminescu: „Sara pe deal" (cîteva repere ale lecturii)*, LLR, **6**, nr. 1, 1980, 21—22.
1578. RĂDULESCU, MARIA, *Antonimele în „Divanul" lui Dimitrie Cantemir*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 461—464.
1579. RĂDULESCU, MIHAI, **Iovan Iorgovan**, *interpretare stilistică și antropologică*, MIC, **2**, 1980, 473—481.
1580. RĂDULESCU, MIHAI, *Structuri comportamentale stilistice în* **Poarta neagră**, VR, **33**, nr. 8, 1980, 182—189.
1581. ROSETTI, AL., [Sub titlul comun : Ceahlăul literaturii române] *„Rezonanță de epopee"*, Manuscriptum, **11**, nr. 4, 1980, 8.
1582. ROTARU, ILEANA, *Indici ai superlativului în poezia lui George Murnu „Poeme pentru timpul frumuseții"*, SSPS, 68—72.
1583. ROTARU, ION, *Ioan Alexandru:* **Graiul**, LL, 3, 1980, 453—455.
1584. ROTARU, ION, *Paralela — procedeu compozițional*, LLR, **6**, nr. 4, 1980, 11—14.
1585. RUSU, VALERIU, *„Lumea" lui Liviu Rebreanu*, Săptămîna, nr. 474, 1980, 7.
1586. SAV, VASILE, *Valențele stilistice ale metrului antic la Eminescu și Blaga*, SSPS, 81—86.
1587. SĂNDULESCU, AL., *V. Alecsandri:* **Despot-Vodă**, LL, 4, 1980, 594—602.
1588. SIMIONESE, V., *Particularități fonetice și morfologice regionale în proza lui Liviu Rebreanu*, ArhSom, **4**, 1977, 277—283.
1589. SORESCU, MARIN, *Prozatorul Dionisie Eclesiarhul*, Ramuri, **17**, nr. 7, 1980, 3, 14.
1590. SPIRIDON, MONICA, *Observații pe marginea unor concepte metodologice ale stilisticii*, RITL, **29**, nr. 3, 1980, 419—425.
1591. STICLARU, CORNELIA, *Mihai Eminescu: „Făt-Frumos din lacrimă"*, LLR, **6**, nr. 3, 1980, 24—25.
1592. TĂNĂSESCU, GRIGORE, *O metaforă ovidiană complexă la Eminescu*, ConvLit, nr. 8, 1980, 12, 15.
1593. TEODORESCU, DORIN, *Psalmistul și semnele* [T. Arghezi ; résumé français], AUC, **8**, 1979, 11—14.
1594. TEODORESCU, VASILE, *Darea de seamă și procesul-verbal*, LLR, **6**, nr. 3, 1980, 19—20.
1595. TOHĂNEANU, G. I., **Rune** *și* **Runa** *în poezia lui Blaga*, LL, 3, 1980, 371—376.
1596. TOHĂNEANU, G. I., *Sinonimia fonetică la Sadoveanu*, SSPS, 42—49.
1597. TOMA, MARIA, BLENDEA, ADRIANA, *Emil Isac: „Minerul"*, LLR, **6**, nr. 1, 1980, 26—27.
1598. TRITEANU, M., *Compunerea sinteză*, LLR, **6**, nr. 3, 1980, 13—15.
1599. TUDORICĂ, ALEXANDRU, **Psalm** *— o analiză de text* [T. Arghezi], VR, **33**, nr. 8, 1980, 136—145.
1600. ȚURLAN, VAL., *Sînt* **dunăriță** *și* **sireț***el creații sadoveniene?*, LR, **29**, nr. 4, 1980, 305—306.
1601. URSACHE, MAGDA, *„Miorița" — text literar*, LLR, **6**, nr. 3, 21—23.
1602. URSACHE, PETRU, *Stilul unei narațiuni:* **Povestea lui Harap-Alb**, MSȘFLA, **1**, 79—95.
1603. URSACHE, PETRU, *V. Alecsandri:* **Steluța**, LL, 3, 1980, 446—452.
1604. VAIDA, MIRCEA, *Estetica* **Țiganiadei** [reluare din volumul *Ion Budai-Deleanu*, 1977, p. 72—166], Budai-Deleanu, 208—211. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 425.
1605. VIANU, TUDOR, *Din problemele limbii române a secolului al XIX-lea* [Ion Budai-Deleanu ; reluare din volumul *Probleme de stil și artă literară*, Buc., 1955, p. 181—183], Budai-Deleanu, 108—111. Vezi BRL, **[1]**, 1944—1959.
1606. VINȚELER, ALLA, VINȚELER, ONUFRIE, *Elemente de stil în opera lui Pavel Dan*, Stud., **2**, 148—151.
1607. VIȘINESCU, VICTOR, *Despre frazeologia modernă a presei scrise*, FN, **25**, nr. 4, 1980, 35—37.
1608. VIȘINESCU, VICTOR, *Geo Bogza: „Rarăul"*, LLR, **6**, nr. 3, 1980, 26—28.
1609. ZAMFIR, MIHAI, *Supradeterminarea stilistică în poemul arghezian în proză*, VR, **33**, nr. 8, 1980, 173—181.

1610. ZĂRNESCU, NARCIS, *Receptarea textului — eseu de sociosemiotică* [D. Cantemir, *Istoria ieroglifică*; résumé français], BulŞt Piteşti, 1979, 143—147.

1611. * * * *Limbajul poetic contemporan* [masă rotundă la care participă Constantin Ciopraga, Daniel Dimitriu, Costache Pricop, Alexandru Călinescu; organizată de Al. I. Friduş], Cronica, **15**, nr. 25, 1980, 3, 8.

1612. * * * *Studii de stilistică, poetică, semantică*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, 373[—375] p. (Universitatea „Babeş-Bolyai". Facultatea de filologie — Societatea de Ştiinţe Filologice din R. S. România. Filiala Cluj) [comunicări prezentate la al II-lea Simpozion naţional de stilistică, poetică, semantică, 11—12 noi., Cluj-Napoca]. VEZI şi nr. 14, 100, 104, 115, 129, 144, 148, 161, 173, 177, 189, 221, 231, 234, 235, 238, 240, 242, 247, 254, 256, 258, 259, 260, 262, 274, 285, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 297, 298, 299, 301, 302, 308, 319, 320, 331, 336, 346, 347, 348, 353, 354, 355, 360, 412, 414, 425, 431, 432, 446, 448, 498, 501, 507, 532, 565, 596, 608, 614, 627, 629, 664, 673, 696, 1056, 1116, 1151, 1159, 1163, 1210, 1230, 1309, 1652, 1664, 1669, 1670, 1671, 2003, 2227, 2228, 2233, 2252, 2253, 2257, 2407, 2436, 2488.

Recenzii

1613. ADAM, IOAN, *Glose eminesciene*. Gh. Bulgăr, *M. Eminescu — Coordonate istorice şi stilistice ale operei*, Editura Junimea, Contemporanul, nr. 41, 1980, 10. Vezi nr. 1457.

1614. A. M., Dan Mihăilescu: *Limbajul culorilor şi al formelor* (Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1980), Forum, **22**, nr. 11, 1980, 91. Vezi nr. 1544.

1615. ANDREI, GHEORGHE, G. I. Tohăneanu: „*Arta evocării la Sadoveanu*", Ed. Facla, 1979, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 4, 1980, coperta 3. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1106.

1616. ANTONESCU, NAE, Gh. Bulgăr, *M. Eminescu — coordonate istorice şi stilistice ale operei*, Iaşi, Editura Junimea, 1980, 187 p., LLR, **6**, nr. 4, 1980, 60—61. Vezi nr. 1457.

1617. BERCA, OLIMPIA, I. Funeriu, *Versificaţia românească*, Ed. Facla, 1980, Orizont, **31**, nr. 14, 1980, 8. Vezi nr. 1502.

1618. BIBICIOIU, VICTOR, Gh. Bulgăr: „*M. Eminescu. Coordonate istorice şi stilistice ale operei*" (Editura Junimea), Contemporanul, nr. 33, 1980, 10. Vezi nr. 1457.

1619. CHIFOR, VASILE, *Sadoveanu şi arta evocării* [G. I. Tohăneanu, *Arta evocării la Sadoveanu*, Timişoara, 1979], ConvLit, nr. 6, 1980, 15. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1106.

1620. CIOCULESCU, ŞERBAN, *Sugestii eminesciene* [*I*], RLit, **13**, nr. 10, 1980, 8; *(II)*, nr. 11, 6; *(III)*, nr. 17, 7 [Edgar Papu, *Poezia lui Eminescu*, Iaşi, 1979]. Vezi şi nr. 1566, 1567.

1621. CIOPRAGA, CONST., *Arta evocării la Sadoveanu* [de G. I. Tohăneanu, Timişoara, 1979], ConvLit, nr. 12, 1980, 2—3. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1106.

1622. COJOCARU, CONSTANTIN, *Între filologie şi poetică* [de Alexandru Niculescu, Buc., 1980], Ateneu, **17**, nr. 3, 1980, 18. Vezi nr. 1558.

1623. COJOCARU, CONST., *Arta evocării la Sadoveanu* [de G. I. Tohăneanu, Timişoara, 1979], Ateneu, **17**, nr. 4, 1980, 15. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1106.

1624. COMAN, MIHAI, *Filologia şi ispita poetică* [Alexandru Niculescu, *Între filologie şi poetică*, Buc., 1980], Luceafărul, **23**, nr. 22, 1980, 2. Vezi nr. 1558.

1625. CONSTANTINESCU, NICOLAE, *Perspectiva lingvistică* [Alexandru Niculescu, *Între filologie şi poetică*, Buc., 1980], Contemporanul, nr. 30, 1980, 10. Vezi nr. 1558.

1626. DIACONESCU, MIHAI, Gh. Bulgăr: *Eminescu. Coordonate istorice şi stilistice ale operei* [Iaşi, 1980], Scînteia, **50**, nr. 11 903, 27 noi. 1980, 4. Vezi nr. 1457.

1627. DOROBANŢU, MIOARA, Edgar Papu, *Poezia lui Eminescu* (Eminescu's Poetry) [Iaşi, 1979], RomBooks, **8**, nr. 2—3, 1980, 32. Vezi nr. 1566.

1628. DRĂGAN, MIHAI, *O carte de excepţie* [Edgar Papu, *Poezia lui Eminescu*, Iaşi, 1979], ConvLit, nr. 9, 1980, 10. Vezi nr. 1566.

1629. FLORESCU, CRISTINA, *Limbajul poetic eminescian* [de D. Irimia, Iaşi, 1979], ConvLit, nr. 6, 1980, 14. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1067.

1630. GRAUR, AL., [La rubrica: Limba noastră] *Poetică lingvistică* [I. Funeriu, *Versificaţia românească. Perspectivă lingvistică*, Timişoara, 1980], RLit, **13**, nr. 16, 1980, 8. Vezi nr. 1502.

1631. IANCU, VICTOR, *Arta evocării la Sadoveanu* [de G. I. Tohăneanu, Timişoara, 1979], Steaua, **31**, nr. 11, 1980, 15—16. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1106.

1632. MANU, EMIL, *Eminescu, coordonate istorice și stilistice ale operei* [de Gh. Bulgăr, Iași, 1980], RLib, **38**, nr. 11 182, 9 oct. 1980, 2. Vezi nr. 1457.
1633. MANU, EMIL, *Limbajul poetic eminescian* [de D. Irimia, Iași, 1979], Săptămîna, nr. 476, 1980, 2. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1067.
1634. MIHAIL, C., *Estetica limbajului necunoscut* [Adrian Fochi, *Estetica oralității*, Buc., 1980], Luceafărul, **23**, nr. 41, 1980, 2. Vezi nr. 1498.
1635. MIHĂILESCU, DAN C., Gh. Bulgăr: *M. Eminescu — Coordonate istorice și stilistice [ale operei*, Iași, 1980], Luceafărul, **23**, nr. 34, 1980, 2. Vezi nr. 1457.
1636. MUNTEAN, GEORGE, *Filologie și poetică* [Alexandru Niculescu, *Între filologie și poetică*, Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 30, 1980, 5. Vezi nr. 1558.
1637. POPOVICI, VASILE, D. Caracostea, *Arta cuvîntului la Eminescu*, Ed. Junimea, 1980, Orizont, **31**, nr. 35, 1980, 2. Vezi nr. 1460.
1638. STĂNESCU, C., Edgar Papu: *La poésie d'Eminescu* [Buc., 1979], AR, **3**, nr. 12, 1980, 16. Vezi nr. 1566.
1639. TOHĂNEANU, G. I., *O apariție remarcabilă în filologia românească* [I. Funeriu, *Versificația românească. Perspectivă lingvistică*, Timișoara, 1980], RLib, **38**, nr. 11 033, 18 apr. 1980, 2. Vezi nr. 1562.
1640. TOMUȘ, MIRCEA, Dumitru Irimia, *Limbajul poetic eminescian* [Iași, 1979], Transilvania, **9**, nr. 1, 1980, 19. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1067.
1641. ȚÂRA, VASILE, Dumitru Irimia, *Limbajul poetic eminescian*, Iași, Editura Junimea, 1979, 472 p., LL, 4, 1980, 652—658. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1067.
1642. URICARIU, DOINA, *„Versificația românească"* [*Perspectivă lingvistică*, de I. Funeriu, Timișoara, 1980], Luceafărul, **23**, nr. 15, 1980, 6. Vezi nr. 1502.
1643. VLĂDUȚ, D., G. I. Tohăneanu, *Arta evocării la Sadoveanu*, Timișoara, Editura Facla, 1979, 267 p., CL, **25**, nr. 2, 1980, 247—248. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1106.
VEZI și nr. 67, 70, 122, 376, 382, 384, 387, 397, 576, 579, 742, 744.

c. Cultivarea limbii

1644. ALEXANDRU, IOAN, *Cultivarea limbii*, RLib, **38**, nr. 10 950, 12 ian. 1980, 1, 2.
1645. ANDRIESCU, AL., [La rubrica: Cultivarea limbii române] *Neologism și eroare*, RLib, **38**, nr. 11 239, 15 dec. 1980, 2.
1646. AVRAM, MIOARA, *O greșeală de limbă și de gîndire: contradictio in adiecto*, LR, **29**, nr. 1, 1980, 61—65.
1647. BULGĂR, GH., [La rubrica: Cultivarea limbii române] *Cuvînt și răspundere*, RLib, **38**, nr. 11 216, 18 noi. 1980, 2.
1648. CAZACU, B., *Cultivarea limbii și educația patriotică*, LLR, **6**, nr. 2, 1980, 3—4.
1649. CĂTINEANU, TUDOR, *Unghiuri și antinomii* [pe marginea articolului lui Iorgu Iordan, *Despre „magia cuvintelor"*, RLit, **12**, nr. 44, 1979], Steaua, **31**, nr. 1, 1980, 48—49. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1154.
1650. COTEANU, ION, *Cultivarea limbii române. Convorbire cu acad. ...* [consemnată de Sabina Angelescu], RLib, **38**, nr. 11 192, 21 oct. 1980, 2.
1651. CRAȘOVEANU, D., **Efectiv, practic, realmente**, LL, 1, 1980, 46—47.
1652. DUȚU, PETRE, *Enunțuri incorecte în compuneri*, LLR, **6**, nr. 3, 1980, 15—19.
1653. FLORICĂ, ION, *Cu privire la folosirea punctuației* [în manualele pentru liceele pedagogice], ȘM, **3**, 1978, 21—22.
1654. GEANTĂ, ILIE, [La rubrica: Cultivarea limbii] *Limba română la examenul de admitere (II)*, RN, **9**, nr. 67—68—69, 1980, 132—133.
1655. GRECESCU, ELENA, *„Limba noastră"* [emisiune TV], Flacăra, **29**, nr. 40, 1980, 17.
1656. GUȚU ROMALO, VALERIA, *Flexiunea numeralului*, LR, **29**, nr. 2, 1980, 149—152.
1657. GUȚU ROMALO, VALERIA, **Vizavi de** ..., LL, 2, 1980, 214—215.
1658. HANDOCA, MIRCEA, [La rubrica: Scrisori către redacție] *„Unire în cuget și-n simțiri"* [pe marginea articolelor lui Paul Anghel, *„Magia cuvintelor" sau goana după vrăjitoare?*, Flacăra, **29**, nr. 51, 1979 și Romul Munteanu, *Dan Deșliu sau drumul poeziei de la realism la onirism*, Flacăra, **28**, nr. 50, 51, 52, 1979], RLit, **13**, nr. 15, 1980, 19. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1154, 1167, 1129, 1169.
1659. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica: Limba noastră] *Despre folosirea unor instrumente gramaticale* [prepoziții], RLit, **13**, nr. 17, 1980, 8.
1660. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica: Cum vorbim, cum scriem românește] *Diferențieri semantice*, TribRom, **9**, nr. 183, 1980, 11; *Folosirea conjuncțiilor*, nr. 184, 11; *Vocabularul românesc contemporan*, nr. 191, 11; *Terminologia tehnico-științifică actuală*, nr. 192, 11.

1661. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Din nou despre exprimarea pleonastică*, RLit, **13**, nr. 49, 1980, 7.
1662. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Greşeli de traducere*, RLit, **13**, nr. 20, 1980, 9.
1663. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Pleonasme latente*, RLit, **13**, nr. 44, 1980, 5.
1664. IORDAN, IORGU, *Note lingvistice (şi ... polemice)*, LR, **29**, nr. 6, 1980, 605—607.
1665. NOVAC, ILINCA, *Cultivarea limbii în şcoală*, ŞB, **7**, 1979, 8.
1666. PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, *Acordul corect al atributului adjectival*, LLR, **6**, nr. 2, 1980, 5—6.
1667. SIMPLEAN, CORNEL, *Cum ne exprimăm?*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 6, 1980, 18—19.
1668. ŞTEFAN, ION, *Clişeul de vîrf. Variaţiile de sens ale unui cuvînt*, LR, **28**, nr. 5, 1979, 521—524.
1669. ŞUTEU, FLORA, *Greşeli de stil*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 273—274.
1670. TRANDAFIR, GH. D., *Aspecte actuale ale limbii literare scrise* [résumé français], AUC, **8**, 1979, 63—67.
1671. TUDOR, OCTAVIAN, *Cine sînt textierii şi ce fac ei*, Flacăra, **29**, nr. 38, 1980, 11.
1672. * * * *O datorie de onoare a şcolii noastre superioare : cultivarea respectului pentru limba română, pentru acuitatea exprimării* [anchetă la care au răspuns Ion Budescu, Nicolae Leonăchescu, Mihai Ristea, Mioara Ienei, Vasile Săvoiu, Crina Gazibar, Valeriu Bălaşa, realizată de Aura Matei-Săvulescu], VSt, **24**, nr. 40, 1980, 6—7.

VEZI şi nr. 488, 531, 548, 1099, 1130, 2252.

Recenzii

VEZI nr. 49.

10. ONOMASTICĂ

a. Generalităţi

1673. DIACONESCU, L., *Sufixul -ar în onomastică* [résumé français], BulŞt Piteşti, 1979, 171—172.
1674. HOMORODEANU, M., JANITSEK, E., OROS, M. I., STAN, I. T., VINŢELER, O., BENEDEK, PIROSKA, CRISTUREANU, AL., *Probleme de onomastică* — Pentru uzul studenţilor — Redactor responsabil : I. Pătruţ, [Cluj-Napoca], [TUCN], 1980, 311 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie).
1675. ICHIM-TOMESCU, DOMNIŢA, *Observaţii cu privire la articularea numelor proprii în limba română* [English abstract], SCL, **31**, nr. 1, 1980, 3—10.
1676. JANITSEK, E., *Relaţii onomastice româno-ucrainene în Maramureş*, ProblOn, 44—105.
1677. MOISE, ION, *Reminiscenţe onomastice ale unor vechi meserii* [résumé français], BulŞt Piteşti, 1980, 125—127.
1678. PĂTRUŢ, I., *Onomastică românească*, Bucureşti, EŞE, 1980, 200 p. [cu indice de nume şi locuri ; résumé français ; русское резюме]. Vezi şi nr. 1680, 1681, 1682.

VEZI şi nr. 109, 114, 154, 185, 454, 791.

Recenzii

1679. CANTEMIR, TRAIAN, *Studii de onomastică* [Cluj-Napoca, 1976], MMS, **55**, nr. 7—8, 1979, 598—599. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 1185.
1680. GIOSU, ŞTEFAN, *Onomastică românească* [de I. Pătruţ, Buc., 1980], Cronica, **15**, nr. 42, 1980, 3. Vezi nr. 1678.
1681. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *Nume proprii* [I. Pătruţ, *Onomastică românească*, Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 19, 1980, 8. Vezi nr. 1678.
1682. STAN, I. T., *Orientări noi în onomastica românească* [I. Pătruţ, *Onomastică românească*, Buc., 1980], Tribuna, **24**, nr. 20, 1980, 6. Vezi nr. 1678.

b. Antroponimie

1683. BĂNICĂ, GHEORGHE, *Antroponimia localității Cotești* [résumé français], BulȘt Pitești, 1979, 179—184.
1684. BĂNICĂ, GHEORGHE, *Supranume și porecle în satul Cotești-Argeș* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 135—137.
1685. CIOBĂNEL, ALINA-IOANA, *Tendințe în dezvoltarea relațiilor de familie în satul Mironești, județul Ilfov* [cu 3 schițe în afară de text și o listă cu nume de familie], FI — Ilfov, 575—578.
1686. CRISTUREANU, AL., *Nume de familie și prenume din localitatea Țaga, județul Cluj*, Stud., **2**, 41—68.
1687. IONESCU, CHRISTIAN, **-escu** *în antroponimia românească*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 417—421.
1688. KELEMEN, BELA, *Cu privire la vechimea numelui dublu*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 423—424.
1689. MAREȘ, LUCREȚIA, *Accentuarea unor nume de familie*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 245—246.
1690. PĂTRUȚ, IOAN, *Prenume românești sau etnonime?*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 453—455.
1691. VINȚELER, O., NANDRA, A., *Prenumele locuitorilor din comuna Lupșa (satele Hădărău, Lupșa, Mănăstire și Valea Lupșii), județul Alba (I)*, ProblOn, 294—308.

VEZI și nr. 106, 620, 621, 791, 1451, 1478, 1565, 1673, 1674, 1675, 1676, 1678, 1721, 1995, 2013, 2021.

Recenzii

VEZI nr. 1680, 1681, 1682.

c. Toponimie

1692. BĂCĂINȚAN, NICOLAE, *Observații toponimice în Munții Postăvar* [cu o hartă], SCGeogr, **27**, nr. 1, 1980, 167—169.
1693. BERINDE, AUREL, LUGOJAN, SIMION, *Originea denumirii Munților Carpați*, Orizont, **31**, nr. 27, 1980, 7.
1694. BOCA, POMPEI, *Vechimea documentară a localităților din județul Bistrița-Năsăud — secolele XV—XX* [deutsche Zusammenfassung], FI—Bistrița, **4**, 1976, 243—253.
1695. BOLOCAN, GHEORGHE, POPESCU, RADU SP., *Toponimia*, în *Strategii ale dezvoltării teritoriale. 1. Zona Amaradia*. Analele Universității din Craiova (Seriile: Științe economice, geografie nr. 7, Filozofie, sociologie, istorie nr. 1), Craiova, 1976, p. 327—333.
1696. BOLOGA, VASILE, **Vișeu, Iza, Vaser** — *riuri ce-au „izvorît" de la traco-geto-daci*, SPR, 140—143.
1697. CUCEU, MARIA, COLȚEA, DUMITRU, *Nume topice culese din cîteva sate din depresiunea Șoimi-Tinca*, Biharea, **3**, 1975 (1976), 85—90.
1698. DAN, ILIE, *Toponimia văii Solonețului*, Iași, TUI, 1979, 280 p. multigr. (Universitatea „Al. I .Cuza" Iași. Facultatea de filologie-istorie). Vezi și nr. 1738.
1699. DAN, ILIE, *Toponimie și continuitate în Moldova de Nord*, Iași, EJ, 1980, 231[—232] p. [cu 2 hărți la sfîrșitul textului].
1700. FRUCHTER, EUGEN, MIHĂESCU, GABRIEL, *Precizări istorice și lingvistice asupra genezei Tîrgoviștei*, SCIIC, **8**, 1976, 93—101.
1701. GOICU, VIORICA, SUFLEȚEL, RODICA, *Toponime în* **-ești** *și* **-oń** *în Banat* [cu un tabel], LR, **29**, nr. 1, 1980, 53—59.
1702. HARDON, TEODOR, *Așezări omenești dispărute din valea Elanului, oglindite în toponimie*, ȘB, **7**, 1979, 26—27.
1703. HÂRNEA, SIMION, *Locuri și legende vrîncene*, [București], EST, [1979], 197[—199] p. [a se vedea partea a doua, *Fișe pentru un posibil dicționar al Vrancei*, p. 119—193; cu bibliografie]. Vezi și nr. 1736.
1704. HOMORODEAN, M., *Aspecte ale toponimiei văii rîului Grădiștii (județul Hunedoara)*, ProblOn, 1—43.

1705. HOMORODEAN, MIRCEA. *Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei*, Cluj-Napoca, ED, 1980, 264 p.
1706. ICHIM-TOMESCU, DOMNIȚA, *Aspecte ale genului gramatical la numele proprii de locuri în limba română*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 403—409.
1707. ILIESCU, ADA, *Entopicul* **bunar** *în toponimia Olteniei* [cu 2 hărți; résumé français], AUC, **8**, 1979, 125—131.
1708. IOSEP, IOAN, *Numele satului* **Stulpicani** *(Bazinul Suhăi bucovinene)* [résumé français], Suceava, **6—7**, 1979—1980, 667—670.
1709. LOȘONȚI, DUMITRU, **Țuț, țuță** *și derivatele lor*, SCL, **31**, nr. 1, 1980, 89—96.
1710. MANOLESCU, CONSTANTIN, *Geneza Târgoviștei în lumina unor interpretări toponimice, etnografice și sigilografice*, SCIIC, **9**, 1977, 319—334.
1711. MARCIAN, MARIN, *Spre clarificarea unei enigme?* [top. *Bacău*], Contemporanul, nr. 32, 1980, 7, 13.
1712. MĂRCUȘ, GRAȚIAN C., *Încă un toponimic privind bătălia de la Gurăslău* [*Hatvanfa;* résumé français], AMP, **1**, 1977, 191—195.
1713. MOISE, ION, *Note etimologice (toponimie)* [résumé français], BulȘt Pitești, 1979, 163—165.
1714. NIȚU, GEORGE, *Metaforă și simbol în toponimie* [résumé français], BulȘt Pitești, 1979, 167—169.
1715. OANCĂ, TEODOR, *Iz istorijata na rumăno-bălgarskite lingvistični vrăzki toponimični elementi. Rezjume*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 89.
1716. OANCĂ, TEODOR, *Toponime care prezintă fenomenul palatalizării labialelor în Oltenia*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 525—527.
1717. OANCĂ, TEODOR, *Transhumanță și toponimie în Oltenia* [résumé français], AUC, **8**, 1979, 69—70.
1718. OLTEANU, THEODOR, *Elemente de toponimie dobrogeană* [русское резюме], PFR, 1980, 22—37.
1719. OROS, M. I., *Toponimia localităților cu populație slovacă din județul Bihor*, ProblOn, 106—158.
1720. OROS, MARIUS I., SIMIONESE, VASILE, *Structura tipologică a hidronimelor de origine slavă de pe teritoriul R. S. România* [русское резюме], StUBB, **25**, nr. 1, 1980, 48—54.
1721. PĂTRUȚ, I., *Note de onomastică* [résumé français], CL, **25**, nr. 1, 1980, 51—53.
1722. POPESCU, RADU SP., *Hidronime compuse din Oltenia cu entopicul* **apa** *ca prim termen* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 129—134.
1723. STAN, CHRISTACHE, *Contribuții asupra originii și extinderii toponimului* **Bărăgan**, Ialomița, 1977, 83—96.
1724. STAN, DORICA, *Note etimologice de toponimie argeșeană* [résumé français], Bul. Șt. Pitești, 1979, 189—190.
1725. STAN, I.T., *Toponimia comunei Sohodol (jud. Alba)*, ProblOn, 159—209.
1726. STROIA, MIRCEA, *Considerații asupra toponimului „Prisaca"* [cu o hartă; deutsche Zusammenfassung], Carpica, **11**, 1979, 265—273.
1727. STROIA, MIRCEA, **Secaș** — *răspîndire, etimologie, utilizare*, SCGeogr, **27**, nr. 1, 1980, 163—166.
1728. SUCIU, I.D., *Vlahia Cissalpina. Numele Banatului pînă la ocuparea provinciei de austrieci*, Orizont, **31**, nr. 33, 1980, 1,
1729. ȚÂRA, VASILE, *Valea superioară a Șieului — Fragmente de istorie —*, ArhSom, **3**, 1975, 192—204.
1730. VASILE, ION CONSTANTIN, *Numele județului Vîlcea. O problemă de continuitate și tradiție istorică*, SV, **4**, 1980, 15—21.
1731. VINȚELER, O., *Microtoponimia din satele Cisteiul de Mureș, Micoșlaca, Uioara de Jos și Uioara de Sus (jud. Alba)*, ProblOn, 210—249.
1732. VLAD, SABIN, *Observații asupra sistemului popular în toponimie*, CL, **25**, nr. 1, 1980, 55—59.
1733. VOICU, MARILENA, *Toponimia comunei Negrași* [résumé français], BulȘt Pitești, 1979, 185—188.
1734. VOICULESCU, MIRCEA, **Giurgiu** — *toponim străvechi*, FI Ilfov, 589—598.
1735. VRABIE, EMIL, *Războiul pentru independență din 1877 oglindit în toponimia românească*, RS, **19**, 159—166.

VEZI și nr. 107, 113, 186, 188, 512, 616, 686, 719, 790, 1174, 1284, 1287, 1305, 1323, 1600, 1673, 1674, 1675, 1677, 1678, 1690, 1753, 1774, 2083, 2116.

Recenzii

1736. GRAUR, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *Studii regionale* [Simion Hârnea, *Locuri și legende vrîncene*, Buc., 1979], RLit, **13**, nr. 8, 1980, 8. Vezi nr. 1703.

1737. MUTAȘCU, DAN, *Toponimii fanteziste* [în cartea lui G. Ionescu-Nica, *Originea preistorică a Bucureștiului*, Buc., 1979], Săptămîna, nr. 480, 1980, 3.

1738. POPESCU-SIRETEANU, ION, Ilie Dan, *Toponimia Văii Solonețului*, Iași, Tipografia Universității „A. I. Cuza", 1979, 280 p., LR, **29** nr. 1, 1980, 81—82. Vezi nr. 1698.

VEZI și nr. 1680, 1681, 1682.

11. ORTOGRAFIE, ORTOEPIE, PUNCTUAȚIE

1739. AVRAM, MIOARA, *Punctuația și implicațiile ei în limbă și în comunicare*, LL, 1, 1980, 11—26.

1740. BELDESCU, G., *Scrierea grupului de litere „ee"*, LLR, **6**, nr. 3, 1980, 4—7.

1741. CALOTĂ, ION, *O scriere hipercorectă* [azi noapte], Ramuri, **17**, nr. 10, 1980, 10, 15.

1742. CIOBANU, FULVIA, *Unele întrebuințări ale liniei de pauză în scrierea noastră actuală*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 193—196.

1743. DOMINTE, CONSTANTIN, *Discordanțe între scrierea și rostirea românească (omografe eterofone și eterografe omofone)*, LL, 3, 1980, 388—400.

1744. GRAUR, AL., *Accentul cuvintelor terminate în „-ie"*, LLR, **6**, nr. 4, 1980, 3—4.

1745. GRAUR, AL., *Cum se pronunță și se scrie corect: „ceace" sau „ceea ce"?*, LLR, **6**, nr. 2, 1980, 3—5.

1746. HRISTEA, THEODOR, [La rubrica : Limba noastră] *Despre unele reguli de punctuație*, RLit, **13**, nr. 6, 1980, 9.

1747. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *Norme latino-romanice* [sufixele moționale], RLit, **13**, nr. 42, 1980, 9.

1748. RĂDULESCU, MARINA, *Despre moțiunea numelor de agent în* **-or, -er**, LR, **29**, nr. 5, 1980, 537—541.

1749. RĂDULESCU, MARINA, *Despre scrierea și pronunțarea neologismelor conținînd la origine sufixul fr.* **-eur (-euse)**, LR, **29**, nr. 3, 1980, 259—265.

1750. ȘUTEU, FLORA, *Cu privire la delimitarea rădăcinii derivatelor cu* **-iță** [răspuns la articolul lui G. C. Rusu din LR, **28**, nr. 6, 1979], LR, **29**, nr. 1, 1980, 71—76. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1213, **20**, 1977, nr. 1187.

1751. V[ASILIU], L[AURA], [La rubrica : Consultații ; despre ortografia cuvîntului *Transfăgărășan*], LR, **29**, nr. 1, 1980, 77.

VEZI și nr. 837, 879, 894, 970, 1653, 2224, 2225, 2249, 2256, 2262, 2263, 2268, 2278, 2407.

V. *BALCANISTICĂ*

1752. ASSÉNOVA, PĖTIA, *Sur les éléments autochtones du parler des Karakatchans de Bulgarie*, ACIT II, **3**, 7—18.

1753. OANCEA, D. I., NESTOR, CECILIA, ALEXANDRESCU, VALERIA, *Sur la géographie historique et la toponimie de la Romanité orientale*, RRG—Géogr, **24**, 1980, 167—173.

1754. POGHIRC, CICERONE, *L'apport des langues balkaniques modernes à la connaissance des idiomes thraco-daces*, ACIT II, **3**, 89—93.

VEZI și nr. 32, 92, 97, 137, 144, 150, 167, 592, 850, 1892, 2087.

Recenzii

1755. IRMSCHER, J., *Zur Herausbildung des modernen gesellschaftlichen Wörtschatzes in Südosteurope, Beiträge zur Balkanlinguistik* IV. Berlin (**Linguistische Studien**, Reihe A. *Arbeitsberichte*), RESEE, **18**, nr. 1, 1980, 164—165.

VEZI și nr. 16, 19, 44, 1250, 1813, 1814.

VI. *FILOLOGIE CLASICĂ*

1756. BOHM, RICHARD GREGOR, *Cicero*, **ad. Fam.** II, 11, 1, StCl, **19**, 95—96.
1757. CIZEK, EUGEN, *Despre poetica romanului grec*, SSPS, 171—176.
1758. COJA, ION, **Quo vadis**, *filologie clasică?*. Flacăra, **29**, nr. 49, 1980, 5.
1759. COMAN, I. G., *Inscripțiile creștine și contribuția părinților și scriitorilor bisericești din Scythia Minor a sec. IV—VI. Mărturii ale unității și continuității spirituale ale poporului român pe aceste meleaguri*, MO, **29**, nr. 10—12, 1977, 706—723.
1760. COMAN, IOAN G., *Scriitori bisericești din epoca străromână*. Tipărită cu binecuvîntarea prea fericitului părinte Justin, Patriarhul Bisericii ortodoxe române, București, Editura Institutului biblic și de misiune al Bisericii ortodoxe române, 1979, 376 p. [résumé français]. Vezi și nr. 1784, 1786.
1761. DIACONESCU, TRAIAN, *Structuri metaforice și univers saturnalic în comedia lui Plautus*, StCl, **19**, 61—70.
1762. EDELSTEIN, FRIEDA, *Despre acuzativul „extensiunii în spațiu" în limba latină*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 389—392.
1763. EDELSTEIN, FRIEDA, *Despre propoziția circumstanțială restrictivă în limba latină* [résumé français], CL, **25**, nr. 1, 1980, 29—36.
1764. FASSEL, LUMINIȚA, *Cauză și condiție în evoluția latinei populare*, AUI, **25**, 1979, 29—36.
1765. FISCHER, I., *La date de l'assibilation de lat.* [y] : *un point d'interrogation épigraphique*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 495—496.
1766. GOSTAR, NICOLAE, *CIL*, II, 1474 [résumé français], Sargetia, **14**, 1979, 659—661.
1767. GOSTAR, NICOLAE, *Numerus Palmirenorum Orient* ... [résumé français], Sargetia, **14**, 1979, 663—665.
1768. HALICHIAȘ, ANA-CRISTINA, *Cîteva observații pe marginea latinei de redacție românească a documentelor din secolul al XVII-lea*, RA, **57**, vol. 42, nr. 1, 1980, 111—115. Vezi și nr. 1790.
1769. HAMP, ERIC P., θαμά „often", θάμνος, θάμνα, StCl, **19**, 93—94.
1770. HAMP, ERIC P., νῆϊς, H *198*, Θ *179*, StCl, **19**, 91—92.
1771. LUPAȘ, LIANA, *Greek Lexicographical Notes*, StCl, **19**, 85—89.
1772. MAŃCZAK, WITOLD, *Le développement des voyelles brèves médianes en latin*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 353—357.
1773. MURRU, FURIO, *Neofrone e Palaitimo, interlocutori del* Περὶ γραμματικῆς *Planudeo*, StCl, **19**, 97—99.
1774. RĂILEANU, C., *Inscripția de la Denta, o confirmare epigrafică a bimileniului* **Tivisco — Timișoara** [cu 4 facsimile], MB, **29**, nr. 4—6, 1979, 350—363.
1775. RUSSU, I. I., *Despre inscripțiile antice ale Olteniei și Munteniei (În legătură cu „I.D.R.")* [cu 3 figuri], Drobeta, 1978, 184—195.
1776. RUSSU, I. I., *Inscripții romane din Apulum* [résumé français], RMM, **17**, nr. 9, 1980, 34—47.
1777. RUSSU, I. I., *Titius Ianuarius Centurio la Drobeta* [cu 2 facsimile ; résumé français], Drobeta, 1976, 47—54.
1778. ȘTEF, ANA FELICIA, *Cîteva aspecte ale teoriei lingvistice a adevărului la Aristotel și stoici*, StCl, **19**, 29—38.
1779. TRANDAFIRESCU, NATALIA, *Glosar de cuvinte grecești (III B)*, RA, **57**, vol. 42, nr. 1, 1980, 116—124.
1780. WOLLMANN, VOLKER, *Preocupări și cercetări de epigrafie asupra Banatului roman* [cu 4 planșe ; deutsche Zusammenfassung], SCEIC, **2**, 1977, 363—376.
1781. ZUGUN, PETRU, *Un precursor latin al fonologiei* [Marcus Fabius Quintilianus], LR, **29**, nr. 3, 1980, 285—287.
1782. * * * *Inscripțiile antice din Dacia și Scythia Minor*. Colecție îngrijită de D. M. Pippidi și I. I. Russu. Seria a doua. *Inscripțiile din Scythia Minor*. Volumul V. *Capidava—*

Troesmis-Noviodunum. Adunate, traduse, însoțite de comentarii și indici de Emilia Doruțiu-Boilă, București, EARSR, 1980, 351 + 63 planșe cu 367 facsimile (Academia de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România). Vezi și nr. 1801 și BRL, **18**, 1975, nr. 109, **19**, 1976, nr. 1293, **21**, 1979, nr. 1451.

1783. * * * *Studii clasice. XIX*, [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, 203[—204] p. (Societatea de studii clasice din Republica Socialistă România). Vezi și nr. 95.

VEZI și nr. 10, 22, 123, 127, 139, 159, 174, 181, 192, 207, 211, 450, 452, 453, 476, 477, 550, 552, 594, 599, 620, 634, 649, 650, 656, 692, 693, 700, 703, 712, 713, 727, 837, 904, 948, 1174, 1240, 1274, 1328, 1592, 1747, 1914, 1926, 1961, 1962, 2084, 2085, 2092, 2099, 2100, 2101, 2107, 2110, 2117, 2198, 2333, 2395, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502.

Recenzii

1784. COJA, ION, *Scriitori străromâni? (I)* [Ioan G. Coman, *Scriitori bisericești din epoca străromână*, Buc., 1979], Luceafărul, **23**, nr. 35, 1980, 3, 6; *(II)*, nr. 36, 6. Vezi nr. 1760.

1785. COSTA, TRAIAN, *P. Papini Stati Achilleis*. Recensuit Aldo Marastoni. Leipzig, Teubner, 1974, XLIX[—L] + 53[—54] p. **(Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana)**, StCl, **19**, 156—158.

1786. CRONICAR, Ioan G. Coman: „*Scriitori bisericești din epoca străromână*", Editura Institutului Biblic, 1979, Luceafărul, **23**, nr. 32, 1980, 4. Vezi nr. 1760.

1787. DÉMÉNY, L., L. I. Kiseleva, *Latinskie rukopisi Biblioteki Akademii Nauk SSSR. Opisanie rukopisei latinskogo alfavitu X—XV vv.* (Manuscrise latine din Biblioteca Academiei de Științe a U.R.S.S. Descrierea manuscriselor cu alfabet latin din secolele X—XV), Izd. „Nauka", Leningradskoe otdelenie, Leningrad, 1978, 320 p., RI, **33**, nr. 3, 1980, 594—596.

1788. FISCHER, I., Pline l'Ancien, *Histoire naturelle*, livre XXI. Texte établi, traduit et commenté par Jacques André, Paris, Les Belles Lettres, 1969, 173 p., StCl, **19**, 154—155.

1789. GRAUR, AL., [La rubrica: Limba noastră] *Ediții de texte* [Vergiliu, *Eneida*, Buc., 1980], RomLit, **13**, nr. 51, 1980, 10.

1790. GRAUR, AL., [La rubrica: Limba noastră] *Un izvor de informații* [pe marginea articolului de la nr. 1768], RLit, **13**, nr. 35, 1980, 8.

1791. ILIESCU, MARIA, Paul A. Gaeng, *A study of nominal inflection in latin inscriptions. A morpho-syntactic analysis*, Chapel Hill North Carolina, 1977 (= **Studies in the Romance Languages and Literatures**, Number 182), SCL, **31**, nr. 1, 1980, 106—108.

1792. LUPAȘ, LIANA, Nonnos de Panopolis, *Les Dionysiaques*. Tome I. *Chants I—II*. Texte établi et traduit par Francis Vian, Tome II. *Chants III—V*. Texte établi et traduit par Pierre Chuvin. Paris, Les Belles Lettres, 1976, LXXVI + 201 p. (paginația parțial dublă), StCl, **19**, 158—160.

1793. LUPAȘ, LIANA, *Pindari Carmina cum fragmentis. Pars II. Fragmenta, indices*. Post Brunonem Snell edidit Heruicus Maehler. Leipzig, Teubner, 1975, VIII + 219 p., StCl, **19**, 150—151.

1794. LUPAȘ, LIANA, *Scholia Graeca in Aeschylum quae extant omnia. Pars I. Scholia in Agamemnonem, Choephoros, Eumenides, Supplices continens*. Edidit Ole Langwitz Smith, Leipzig, Teubner, 1976, XXVIII + 218 p., StCl, **19**, 148—150.

1795. LUPAȘ, LIANA, Sophocles, *Tragodiae*, Tom. I, *Aiax, Electra, Oedipus Rex*. Edidit R. D. Dawe, Leipzig, Teubner, 1975, XVI + 196 p. **(Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana)**, StCl, **19**, 151—153.

1796. LUPAȘ, LIANA, Théognis, *Poèmes élégiaques*. Texte établi, traduit et commenté par Jean Carrière. Nouvelle édition refondue et augmentée. Paris, Les Belles Lettres, 1975, 207 p. (paginația parțial dublă), StCl, **19**, 147—149.

1797. MIHĂESCU, H., Girolamo Caracausi, *Testi neogreci di Calabria. Indice lessicale*, Palermo, 1974, XVI + 368 p. **(Istituto di studi Bizantini e Neoellenici. *Testi* 13)**, RESEE, **18**, nr. 1, 1980, 161.

1798. MURRU, FURIO, Luigi Castagna, *I bucolici latini minori. Una ricerca di critica testuale*. Firenze, L. S. Olschki, 1976, pp. 294, L. 7500 **(Letterature d'Otralpe e d'Oltreoceano, *Saggi e studi a cura dell'Istituto Universitario — Bergamo:* 5)**, StCl, **19**, 167—168.

1799. NASTA, MIHAI, Josef Martin, *Antike Rhetorik. Technik und Methode.* München, C. H. Beck, 1974, XI + 420 p. **(Handbuch der Altertumswissenschaft,** begründet von I. von Müller ... fortgeführt von Hermann Bengston, II. Abteilung, III. Teil), StCl, **19,** 168—171.

1800. PAPACOSTEA-DANIELOPOLU, CORNELIA, Manio Stoianov, *Stari grecki knigi v Bălgarija* (Livres grecs anciens en Bulgarie), Sofia, 1978, 475 p. (Bibliothèque Nationale „Kiril i Metody"), RESEE, **18,** nr. 1, 1980, 156—157.

1801. PETOLESCU, CONSTANTIN C., *Inscripţiile din Scythia Minor,* vol. V [de Emilia Doruţiu-Boilă, Buc., 1980], Era socialistă, **60,** nr. 24, 1980, 44—45. Vezi nr. 1782.

1802. PIPPIDI, D. M., Antonios Sigalas, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς γραφῆς, μετὰ εἰσαγωγῆς πρόδρομοι καὶ ἀρχαὶ τῆς γραφῆς. Δευτέρα ἔκδοσις βελτιωμένη. Θεσσαλονίκη, Κέντρον Βυζαντινῶν ἐρευνῶν, 1974, 385 p. in 8° + 254 figuri în text (Βυζαντινὰ Κείμενα καὶ Μελεταί 12). StCl, **19,** 177—178.

1803. PIPPIDI, D. M., E. I. Solomonik, *Novye epigrafičeskie pamjatniki Chersonesa. Lapidarnye nadpisi,* Kiev, Naukova Dumka, 1973, 283 p. in 16°, StCl, **19,** 180—181.

1804. PIPPIDI, D. M., Elsa Gibson, *The "Christians for Christians" Inscriptions of Phrygia. Greek Texts.* Translation and Commentary. Misoula, Montana, Scholars Press, 1978, 162 p. in 16° + 2 hărţi şi XXXIII planşe în afară de text **(Harvard Theologica Studies,** 32), StCl, **19,** 179—180.

1805. PIPPIDI, D. M., *Inscriptiones Graecae Vrbis Romae* curauit L. Moretti, Fasciculus tertius *(1142—1490).* Roma, 1979, 331 p. in 8°. Numeroase reproduceri fotografice în text **(Studi pubblicati dall'Istituto Italiano per la Storia Antica,** *Fascicolo ventottesimo),* StCl, **19,** 178—179.

1806. PIPPIDI, D. M., *Note de lectură. 59. Un vechi proiect de corpus al inscripţiilor greceşti şi latine din România* [cu 4 facsimile]. *60. Ceva despre tribul* Βορέις *la Histria. 61. Din nou despre Sabinianus. 62. Tiberius şi Pilat în istorie şi legendă,* StCl, **19,** 101—117.

1807. PISO, IOAN, Lászlo Barkóczi, András Mócsy, *Die römischen Inschriften Ungarns.* 2. Lieferung — *Salla, Morgentiana, Marsella, Brigetio* (RIU II), Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972. Cuprinde 358 p. de text în 16°. 21 fotografii şi trei hărţi, AMN, **16,** 1979, 883—884.

1808. POPESCU, CORNEL, *Un événement éditorial à „Cartea românească": Codex Latinus Parisinus* de Ion Dumitriu-Snagov [Buc., 1979], AR, **2,** nr. 28, 1979, 14. Vezi BRL, **22,** 1979, nr. 1241.

1809. POPESCU, EMANUELA, Xénophon, *Le commandant de la cavalerie.* Texte établi et traduit par E. Delebecque. Paris, Les Belles Lettres, 1973, 111 p., StCl, **19,** 153—154.

1810. RUSSU, I. I., *Despre Oltenia romană* [de D. Tudor, ed. a IV-a, Buc., 1978], Transilvania, **9,** nr. 3, 1980, 9—13.

1811. SCĂRLĂTOIU, ELENA, G. Murnu, *Rumänische Lehnwörter in Neugriechischen.* Mit historischen Vorbemerkungen. Mit einem Nachtrag herausgegeben von H. Mihăescu, Bucarest, 1977, 105, RESEE, **18,** nr. 1, 1980, 162—163. Vezi BRL, **20,** 1977, nr. 1218.

1812. SECHE, LUIZA, *Ţările române în secolul al XIV-lea.* **Codex Latinus Parisinus** — *7239.* Ion Dumitriu-Snagov, Bucureşti, 1979, 766 p., CNŞI, nr. 1, 1980, 15—19. Vezi BRL, **22,** 1979, nr. 1241.

1813. SEGĂRCEANU, ION, H. Mihăescu: *La langue latine dans le sud-est de l'Europe* [Bucureşti—Paris, 1978], AR, **1,** nr. 36, 1978. 10. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 1442.

1814. TODORAN, R., H. Mihăescu, *La langue latine dans le sud-est de l'Europe,* Bucureşti, Editura Academiei — Paris, Société d'Éditions „Les Belles Lettres", 1978, X + 401 p., CL, **25,** nr. 1, 1980, 83—84. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 1442.

VEZI şi nr. 18, 194, 197, 1350, 1393, 1980, 1990, 2069, 2076, 2129, 2130.

VII. *GERMANISTICĂ*

1815. ANDREICA, AURELIA, *Structura poeziei lui W. Carlos Williams* [English abstract; deutsche Zusammenfassung], AUT, **17,** 1979, 59—65.

1816. ANDRONOVICI, DOINA, *Subjective/Objective Contrast with Personal Pronouns* [rezumat în română], BulŞt Piteşti, 1980, 373—376.

1817. ANGER, HORST, *Zwischen Sprachen und Kulturen. Bernhard Capesius Erfahrungen als Vermittler von Literatur in Rumänien,* KarpRund, **12,** nr. 45, 1980, 5, 6.

1818. AVRAM, MIRCEA, *Calendarele sibiene în limba germană (sec. XVII—XX)*, Sibiu [f.e.], 1979, 323 p. + 4 f. **(Biblioteca „Astra" Sibiu).** Vezi şi nr. 1879, 1884.
1819. BARBA, ECATERINA, *Banaterdeutsche Mundarten. Zum gegenwärtigen Stand ihrer Erforschung*, V.u.K., **29**, nr. 12, 1977, 46—47, 60.
1820. BARBA, KATARINA, *"Schwaben" oder "Franken"? Zur Frage der Einstufung der am rechten Maroschufer des Arader Kreises gesprochenen deutschen Mundarten*, V.u.K., **30**, nr. 8, 1978, 48—49, 54.
1821. BARBA, KATARINA, *Zur Frage der kontrastiven Grammatik im Fremdsprachenunterricht*, V.u.K., **30**, nr. 5, 1978, 62—63.
1822. BEŞUAN, TUDOR, *Chromaticity in Joseph Conrad's "Heart of Darkness"*, AUT, **17**, 1979, 211—265.
1823. CAPESIUS, BERNHARD, *Zur Rechtschreibung und Aussprache der mundartlichen Texte*, V.u.K., **32**, nr. 3, 1980, 49—50.
1824. CHEVEREŞAN, CONSTANTIN, *W. C. Williams and the Objectivist Movement* [rezumat în română; deutsche Zusammenfassung], AUT, **17**, 1979, 67—76.
1825. CIUBUC, RODICA, *Some Aspects of Complementation in English and Romanian* [rezumat în română], BulŞt Piteşti, 1979, 213—216.
1826. CONSTANTINESCU, ILINCA, *Elemente cu statut facultativ în limbile norvegiană şi română*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 365—368.
1827. DINIER, JOSEF, *"Mei Knecht — Mei Maad"*, NBZ, **20**, nr. 4158, 15 apr. 1976, 3.
1828. DINIER, JOSEF, *Die Landschaft in der Sprache. Ein Strauss Flur- und Geländenamen im Grosssanktnikolaus und Umbegung*, NBZ, **22**, nr. 4997, 28 dec. 1978, 3.
1829. DINIER, JOSEF, *Wann die Orwessenet wäre? Mundartwörter bewahren alte Inhalte*, NBZ, **20**, nr. 4140, 25 mar. 1976, 3.
1830. FLEISCHER, WOLFGANG, *In der Sprache für die Sprache arbeiten. NBZ-Interview mit Prof. Dr. sc. ... Mitglied der Akademie der Wissenschaften der DDR* [convorbire consemnată de Eduard Schneider], NBZ, **24**, nr. 5567, 30 oct. 1980, 2.
1831. FRAUEN DORTER, HELMUTH, *Literatur und Sprache*, NBZ, **24**, nr. 5376, 20 mar. 1980, 3.
1832. GEHL, HANS, [Sub titlul comun: Banater Volksetymologie im Sachbereich „Nahrungsmittel"] *(I)*. *"Ich will a Aldemarsche zahle"*, NBZ, **24**, nr. 5495, 7 aug. 1980, 3; *(IV)*. *Leckmerich, Humbl und Marmarellen*, nr. 5543, 2 oct., 3.
1833. GEHL, HANS, [Sub titlul comun: Banater Volksetymologie im Sachbereich "Heilkunde"] *(I)*. *"Anenix" und "Apothekerschweiss"*, NBZ, **24**, nr. 5394, 10 apr. 1980, 3; *(II)*. *Die "Hewammin" und der "Kowolt"*, nr. 5417, 8 mai, 3; *(III)*. *"Lautschfetze" und "Met-Thinde-bloo"*, nr. 5453, 19 iun., 3; *(IV)*. *"Schemer" und "Zahnwerkraut"*, nr. 5465, 3 iul., 3.
1834. GEHL, HANS, [Sub titlul comun: Banater Volksetymologie im Sachbereich "Hof und Fold"] *IV. Mistbär, Ritt und Schemick*, NBZ, **24**, nr. 5322, 16 ian. 1980, 3; *V. Spenodl, Daller und Teranda*, nr. 5334, 31 ian., 3; *VI. Stanitzel, Inschlicht und Wetterleichte*, nr. 5358, 28 feb., 3. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1355.
1835. GEIER, LUZIAN, *Schwäbische Volkskunde und Mundart. Assistent Dr. Hans Gehl — Hochschullerherr und Heimatkundler*, NBZ, **21**, nr. 5539, 7 iul. 1980, 3.
1836. GRUIŢĂ, MARIANA, *Aspecte ale elipsei în structurile coordonate din engleză şi română*, Stud., **2**, 75—77.
1837. GRUIŢĂ, MARIANA, *Condiţia binarităţii în structurile coordonate din engleză şi română* [English abstract], CL, **25**, nr. 2, 1980, 183—186.
1838. GRUIŢĂ, MARIANA, *On the Semantics of English and Romanian and-Type Coordinators* [rezumat în română], StUBB, **25**, nr. 2, 1980, 35—40.
1839. GRUIŢĂ, MARIANA, *Statutul conectivelor subordonatoare în engleză şi română* [English abstract], CL, **25**, nr. 1, 1980, 37—43.
1840. HUHN, DIETLINDE, *Wohim roll der "Range-Walzer"?*, NBZ, **20**, nr. 4182, 13 mai 1976, 2—3.
1841. JUMUGĂ, MARGARETE-SIGRID, *"Ich geh mir in die Stadt". Bemerkungen zur deutschen Umgangsprache in der Bukowina*, NL, **31**, nr. 6, 1980, 93—96.
1842. KOTTLER, PETER, [Sub titlul comun: Rumänisch-deutsche Sprachinterferenzen veranschaulicht durch Beispiele aus unserer Presse] *[I]*. *"Planizieren" oder "planen"?*, NBZ, **20**, nr. 4170, 29 apr. 1976, 3; *[II]*. *Hat es "Teutonen" ...*, nr. 4212, 17 mai, 3; [cu titlul comun schimbat: Rumänisch-deutsche Sprachinterferenzen in unsere Sprache] *[III]*. *Was sind "zweiägige" Gasherde?*, nr. 4224, 1 iul., 2—3; *IV. Roll ein im Kino oder Rauft er?*, nr. 4236, 15 iul., 3; *V. "Entsprechendedn Wünschen" oder "auf Wunsch"?*, nr. 4254, 5 aug., 3; *VI. Was*

bedeutet "promovieren"?, nr. 4266, 19 aug., 2; *VII. Was ist ein "Dramaturg"?*, nr. 4277, 2 sep., 3; *VIII. "Laienformation" oder "Laienspielgruppe"?*, nr. 4295, 23 sep., 2—3; *IX. Was bedeutet "Medium"?*, nr. 4307, 7 oct., 3; *X. Wo gibt es einen "Studenplan"?*, nr. 4319, 21 oct. 3; *XI. Was ist ein "Akt" und was eine "Akte"?*, nr. 4331, 4 noi., 3; *XII. Auf dem oder im Stadion?*, nr. 4343, 18 noi. 3; *XIII. Wohnt man "in Miete" oder "zur Miete"?*, nr. 4367, 16 dec., 3; *XIV. Bewerbung "für" oder "im" ein Amt?*, **21**, nr. 4407, 3 feb. 1977, 3; *XV. "Haben wir uns erschreckt" oder "sind wir erschrocken"?*, nr. 4419, 17 feb., 3; *XVI. "Nicht geh weg!" oder "geh nicht weg!"?*, nr. 4431, 3 mar., 3; *XVII. Charakter oder Werke zeitgenössischer Schriftsteller*, nr. 4443, 17 mar., 3; *XVIII. "Einen Überlick ..."*, nr. 4445, 31 mar., 3; *XIX. "Wollend" oder "Nichtwollend" ...*, nr. 4479, 28 apr., 3—4; *XX. "Geografie" oder "Geographie"?*, nr. 4497, 19 mai, 3; *XXI. "Corso" oder "Korso"?*, nr. 4527, 23 iun., 3; *XXII. "Medeea" oder "Medea"?*, nr. 4539, 7 iul., 3; *XXIII. "Erewan" oder "Jerewan"?*, nr. 4563, 4 aug., 3; *XXIV. "Plewna" oder "Plewen"?*, nr. 4575, 17 aug., 3; *XXV. "Nușicć" oder "Nušić"?*, nr. 4586, 1 sep., 3.

1843. KOTTLER, PETER, *Grundlage für weitere Forschungen. Zu Dr. Johann Wolfs "Klein Banater Mundartkunde"*, NBZ, **20**, nr. 4058, 5 feb. 1976, 2—3.

1844. KOTTLER, PETER, *Je öfter Wörterbucher zu Rate ziehen*, NBZ, **21**, nr. 4616, 6 oct. 1977, 2—3.

1845. LAMMERT, ERICH, *Eisnägele, Steinblume und Kriwlikrawli*, NBZ, **20**, nr. 4122, 4 mar. 1976, 2—3.

1846. LAMMERT, ERICH, [La rubrica : Unsere Sprache] *Link und rechts*, NBZ, **21**, nr. 4489, 10 mai 1977, 3.

1847. LEHRER, HELMUT, *"Ich geh mir in die Stadt". Bemerkungen zur deutschen Umgangsprache in der Bukowina*, NL, **31**, nr. 6, 1980, 93—96.

1848. LEHRER, HELMUT, *Letzte Bestandsaufnahme. Ein Gespräch zur Situation der deutschen Mundarten im südlichen Buchenland* [convorbire consemnată de Margarete-Sigrid Jumugă], NL, **31**, nr. 6, 1980, 91—92.

1849. LEVIȚCHI, LEON D., *O modalitate de evaluare a textului literar* [English abstract], BUG, **2**, nr. 1, 1980, 7—11.

1850. LUCUȚA, YVONNE, *Zur kontextualen Beeinflussung der Aktionalität in Neuhochdeutsch* [rezumat în română], AUT, **17**, 1979, 137—145.

1851. McLAIN, RICHARD, TROFIN, AUREL, McLAIN, CATHY, *Food for Thought: An Annotated English-Romanian Dictionary of American Figurative Language*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1979, IV + 425 p. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie).

1852. MURAR, IOANA, *Mijloace de redare în engleză a construcțiilor reflexive românești* [English abstract], AUC, **8**, 1979, 57—61.

1853. SAUER, GERTRUD, NICOLAE, OCTAVIAN, *Durch* **dass** *eingeleitete Satzergänzungssätze und ihre rumänischen Entsprechnungen*, AUI, **25**, 1979, 109—113.

1854. SCHNEIDER, EDUARD, *Muttersprache Mundart als Forschungsgebiet. Lektor Peter Kottler studiert banatschwäbische Dialekte im Vergleich / Koordinator des Grossvorhabens Wörterbuch*, NBZ, **21**, nr. 4471, 19 apr. 1977, 3.

1855. STANCIU, CRISTINA-MARGARETA, *Probleme ale stabilirii relațiilor de echivalență pentru traducerea din limba română în limba germană* [deutsche Zusammenfassung; English abstract]. AUT, **17**, 1979, 147—156.

1856. STANCIU, CRISTINA MARGARETA, *Konfrontative deutsch-rumänische Verbanalyse. Analiza confruntativă a verbelor în limbile germană și română*, Timișoara, Printed by Universitatea din Timișoara, 1979, 31 p. (Universitatea din Timișoara. Facultatea de filologie. Seminarul de lingvistică).

1857. TEODORESCU, BRÎNZEU, PIA, *Protest și evaziune în poezia generației beat* [cu 3 figuri], SSPS, 279—283.

1858. TEODORESCU—BRÎNZEU, PIA, *The Figurative Language and its Poetic Function (with reference to Shakespeare's* **Othello**), CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 115—123.

1859. THUDT, ANNELIESE, *Zur Mundart*, DW, **10**, nr. 477, 1977, 6; nr. 492, 6; nr. 495, 6; nr. 509, 6; nr. 513, 6; nr. 522, 6; **11**, nr. 530, 1978, 6; nr. 554, 6.

1860. TROFIN, AUREL, *An Introduction to English Transformational Grammar*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, VI + 162 p. multigr. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie).

1861. WEBER, HORST, *Plädoyer für ein Wörterbuch*, DW, **10**, nr. 498, 1977, 5.

1862. WOLF, JOHANN, *Ein Leben im Dienst erzieherischer und kultureller Tätigkeit. Gespräch mit Dr. ...* [convorbire consemnată de Eduard Schneider], NBZ, **20**, nr. 4182, 13 mai 1976, 2—3.
1863. ZDRENGHEA, MIHAI M., *Cîteva observații asupra construcțiilor cu valoare reciprocă în engleză* [English abstract], CL, **25**, nr. 2, 1980, 209—211.
1864. * * * *Die Sprache*, DW, **13**, nr. 663, 1980, 6.
1865. * * * *Seit Hundert Jahren* **Deutscher Sprachatlas**, NBZ, **21**, nr. 4682, 26 oct. 1977, 2—3.

VEZI și nr. 22, 28, 103, 110, 175, 190, 200, 314, 366, 467, 480, 496, 521, 589, 590, 591, 635, 830, 925, 963, 964, 965, 966, 1226, 1321, 1328, 1531, 1895, 1915, 1919, 2296, 2300, 2302, 2303, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2321, 2322, 2324, 2326, 2328, 2329, 2331, 2332, 2335, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2352, 2357, 2359, 2360, 2361, 2363, 2368, 2370, 2371, 2372, 2373, 2375, 2377, 2380, 2382, 2387, 2388, 2391, 2392, 2396, 2401, 2417, 2418, 2420, 2421, 2424, 2434, 2435, 2440, 2447, 2448, 2449, 2452, 2458, 2462, 2463, 2465, 2477, 2484, 2487, 2489, 2491, 2493.

Recenzii

1866. CONRAD, A., *Der Sprachdienst*. Herausgegeben im Auftrag der Gesellschaft für deutsche Sprache (Wiesbaden) von Otto Nüssler. 24. Jg., Januar 1980, Heft 1, NL, **31**, nr. 4, 1980, 121.
1867. CONRAD, A., *Der Sprachdienst*. Herausgegeben im Auftrag der Gesellschaft für deutsche Sprache (Wiesbaden) von Otto Nüssler. 23. Jg., Heft 11, November 1979, NL, **31**, nr. 1, 1980, 120.
1868. CONRAD, A., *Muttersprache*. Zeitschrift für Pflege und Erforschung der deutsche Sprache (Wiesbaden), 89. Jg. 1—2/1979, NL, **31**, nr. 5, 1980, 117—120.
1869. CZEKELIUS, M., *Der Sprachdienst*. Herausgegeben im Auftrag der Gesellschaft für deutsche Sprache (Wiesbaden) von Otto Nüssler, 22/12, 1979, NL, **31**, nr. 3, 1980, 120—121.
1870. CZEKELIUS, M., *Des Sprachdienst* (Wiesbaden). 24. Jg., Heft 3 und 4/1980, NL, **31**, nr. 6, 1980, 115—116.
1871. CZEKELIUS, M., *Der Sprachdienst*. Herausgegeben im Auftrag der Gesellschaft für deutsche Sprache (Wiesbaden) von Otto Nüssler. 24. Jg., Heft 5/1980, NL, **31**, nr. 7, 1980, 116—117.
1872. E. SCH., *Ein schönes wohlüberlegtes Buch. Stimmen des Ausslands über Johann Wolfs "Sprachgebrauch-Sprachverständnis"*, NBZ, **20**, nr. 4158, 15 apr. 1976, 2—3. Vezi BRL, **17**, 1974, nr. 1047.
1873. E. SCH., *Formulieren und aussprechen* [*Kleines Wörterbuch der Stilkunde*, Leipzig], NBZ, **20**, nr. 4140, 25 mar. 1976, 3.
1874. FASSEL, HORST, *Liviu Rebreanu*. **Die Waage der Gerechtigkeit** [trad. de L. Loșano, E. Weil, Leipzig, 1977], CREL, **7**, nr. 4, 1979, 124—125.
1875. FÖRSTER, V., Peter Kühn: *Deutsche Wörterbucher. Eine systematische Bibliographie* **(Reihe Germanistische Linguistik,** 15), Niemeyer Verlag, Tübingen, 1978, NL, **31**, nr. 5, 1980, 116—117.
1876. FRĂȚILĂ, V., Horst Naumann, Gerhard Schlimpert, Johannes Schultheis, *Das kleine Vornamenbuch*, VEB, Bibliographisches Institut, Leipzig, 176 p. Horst Naumann, Gerhard Schlimpert, Johannes Schultheis, *Vornamen heute*, VEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1977, 102 p., CL, **25**, nr. 1, 1980, 93—95.
1877. GEHL, HANS, *Ein Buch, nach dem Millionen greifen. Hundert Jahre "Grosser Duden" / Rechtschreiberegelung und Reform noch immer aktuell*, NBZ, **24**, nr. 5339, 6 feb. 1980, 3.
1878. HOPPE, A., Wahrig, Gerhard (hrsg.): *dtv-Wörterbuch der deutschen Sprache*, Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 1978 [aus: Muttersprache], NL, **31**, nr. 3, 1970, 119—120.
1879. MÂRZA, IACOB, M. Avram, *Calendarele sibiene în limba germană (secolele XVII—XX)*, RomBooks, nr. 4, 1980, 10. Vezi nr. 1818.
1880. NUSSBÄCHER, B., *Sprachpflege*. Zeitschrift für gutes Deutsch (Leipzig), Heft 5, 1980, NL, **31**, nr. 8, 1980, 116—117.
1881. SCHWARZ, LUDWIG, *"Dialekt" — Sprache der Betroffenen —*. Eine internationale Zeitschift für Mundart und Mundartliteratur, NBZ, **21**, nr. 4640, 3 noi. 1977, 3.

1882. VERZEA, ILEANA, *Eugen Jebeleanu în limba engleză* [*Groapa cu lei*, trad. de Andrei Brezianu, Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 22, 1980, 19.
1883. VERZEA, ILEANA, Mihai Eminescu, *Poems* [trad. de Leon Leviţchi şi Andrei Bantaş, Buc., 1978], CREL, **7**, nr. 3, 1979, 110—112.
1884. VLĂDESCU, GEORGE, Avram Mircea, *Calendarele sibiene în limba germană (secolele XVII—XX)*, Sibiu, 1979, 323 p. + 4 f. pl. **(Biblioteca „Astra" Sibiu)**, Biblioteca, nr. 3, 1980, 43. Vezi nr. 1818.
1885. * * * *Das Durcheinander beendet. Vor 100 Jahren erschien Konrad Dudens "Orthographisches Wörterbuch"*, NW, **32**, nr. 9568, 23 feb. 1980, 4.
1886. * * * *Von hundert Jahren erschien der Rechtschreibe. Duden. Die verzwickte Rechtschreibung*, NW, **32**, nr. 9 572, 28 feb. 1980, 4.
1887. * * * *Wörterbuch der deutschen. Gegenwartssprache* [Berlin], NBZ, **21**, nr. 4434, 6 mai 1977, 3.
VEZI şi nr. 36, 48, 52, 738, 749, 755, 760, 765, 781, 782, 1014, 1339, 1366, 1370, 1371, 1372, 1393, 1394, 2069, 2134, 2210, 2508.

VIII. *ORIENTALISTICĂ*

VEZI nr. 151, 172, 217, 449, 631, 685.

IX. *ROMANISTICĂ*

1888. AGRIGOROAIEI, VALENTINA, *Morpho-syntaxe du français contemporain*. 2-ème partie. *Le verbe*, Iaşi, CMUI, 1979, 110 p. multigr. (Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi. Facultatea de filologie. Catedra de limba şi literatura franceză).
1889. BACIU, IOAN, *La pérennité d'un modèle de création lexicale*, VerbRom, 181—188.
1890. BACIU, IOAN, *Les relatives sans antécédent en français, en italien et en roumain*, CL, **25**, nr. 2, 1980, 157—166.
1891. BULUŢĂ, GHEORGHE, DIMA-DRĂGAN, CORNELIU, *Manuscrise miniate în colecţii din România*, Bucureşti, EMer, 1978, 108 p. cu 40 de ilustraţii. Vezi şi nr. 1983.
1892. CAPIDAN, TH., *Romanitatea balcanică*, DRA, 221—237.
1893. COMAN, ILEANA, *Les verbes prolatifs en français et en roumain*, VerbRom, 43—53.
1894. CONDURACHI, EM., *La romanité orientale: genèse et évolution*, ACIT II, **2**, 207—209.
1895. CONSTANTINESCU-CHIRIACESCU, ILEANA, *Modalităţile, dimensiunile şi intensitatea pătrunderii termenilor economici anglo-saxoni în limba franceză contemporană*, Bucureşti, [APASE], 1980, 203 p. multigr. (Academia de Studii Economice).
1896. COSĂCEANU, ANCA, *Les verbes désideratifs en roumain et en français*, VerbRom, 55—64.
1897. CRISTEA, TEODORA, *Les verbes de tension en français et en roumain* [cu 2 tabele], VerbRom, 6—20.
1898. CRISTEA, TEODORA, *L'incidence des adverbes modalisants en français contemporain* [rezumat în română], BulŞt Piteşti, 1980, 427—432.
1899. CUNIŢĂ, ALEXANDRA, *La formation des mots — La dérivation lexicale en français contemporain*, Bucureşti, EDP, 1980, 240 p. (Ministerul Educaţiei şi Învăţământului. Universitatea Bucureşti).
1900. CUNIŢĂ, ALEXANDRA, *Le verbe et ses arguments*, Bucureşti, [TUB], 1979, 147 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti. Facultatea de limbi străine).
1901. CUNIŢĂ, ALEXANDRA, *Remarques sur la syntaxe des verbes pronominaux dans les phrases factitives complexes*, VerbRom, 75—84.
1902. DEACONESCU, ION, *Tristan Tzara sau aventura cuvîntului* [résumé français], AUC, **8**, 1979, 139—141.
1903. DOSPINESCU, VASILE, *Le nom (Déterminants — caractérisants — substitus)*, Suceava, [f.e.], 1980, 184 p. multigr. (Institutul de învăţămînt superior. Secţia româno-franceză).

1904. DRĂGHICESCU, JANETA, *Les formes verbales françaises en* **-ant** *et l'expression du temps*, VerbRom, 119—125.
1905. DUMITRESCU, DOMNIȚA, *Algunos equivalentes del subjuntivo en las oraciones interrogativas rumanas traducidas al español*, VerbRom, 169—173.
1906. FLOREA, LIGIA STELA, *L'infinitif — prédicat à part entière ou élément prédicatif? Son statut syntaxique dans la construction N/A + infinitif*, VerbRom, 105—118.
1907. FLOREA, LIGIA, *Observații asupra conjuncțiilor subordonatoare franceze* [résumé français], CL, **25**, nr. 2, 1980, 175—177.
1908. GALAȚANU, OLGA, *Les verbes illocutionnaires de jugement en français*, VerbRom, 21—35.
1909. GIURESCU, ANCA, *Casi di soggettivizzazione del locativo*, VerbRom, 85—91.
1910. GIURESCU, ANCA, *Graziado Isaia Ascoli — dialettologo*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 327—330.
1911. GOGA, IVONNE, *Semnificația imaginii binare apă-femeie în oniricul proustian*, SSPS, 73—75.
1912. GORĂSCU, ADRIANA, *Act creativ și act vital la Dino Buzzati: modelul static sau limita semantismului*, SSPS, 284—293.
1913. GORĂSCU, ADRIANA, *Le proforme: anafora o deissi?*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 505—509.
1914. GOTCHÉVA, ZLATOZARA, *Romanisation „orientale" — prévisions et réalité*, ACIT II, **2**, 265—271.
1915. GRIGORESCU, IOAN, *Parlez-vous „franglais"?*, Luceafărul, **23**, nr. 8, 1980, 8.
1916. GUIRAUD, PIERRE, *Le préfixe* **ca-** *en français*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 331—333.
1917. GYURCSIK, MARGARETA, *Approche sémiotique du théâtre classique: Phèdre de Racine* [resumo en esperanto; rezumat în română], AUT, **17**, 1979, 25—32.
1918. ILIESCU, MARIA, LIVESCU, MICHAELA, *Introducere în studiul limbilor romanice. II. Limbile romanice*. Pentru uzul studenților, [Craiova], RUC, 1980, XLIV + + 268 p. multigr. (Universitatea din Craiova. Facultatea de filologie). Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1612.
1919. KRAMER, JOHANNES, *Was die Romanistik aus der Klassifikation der germanischen Sprachen lernen kann*, SCL, **31**, nr. 6, 1980, 667—679.
1920. LORIAN, AL., *Les noms aimés de Marcel Aymé*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 571—575.
1921. LORIAN, ALEXANDRE, *Un subjonctif savant en français du XVIe siècle*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 345—351.
1922. MACARIE, LILIANA, *Limba catalană. Fonologie — Morfologie — Vocabular*, București, [TUB], 1980, 321 p. multigr. + 1 tabel în afară de text (Universitatea din București. Institutul de lingvistică).
1923. MALANCA, ADRIANA, *Observaciones sobre los verbos de percepción física en castellano y rumano*, VerbRom, 65—73.
1924. MANECA, CONSTANT, *Aspecte fonostatistice ale vocabularului italian și român*, ȘM, **3**, 1978, 78—80.
1925. MARINESCU, RAREȘ, *La syntaxe de l'infinitif sujet en français*, VerbRom, 93—103.
1926. MIHĂESCU, H., *Romanitatea în sud-estul Europei*, MSȘFLA, **1**, 9—14.
1927. MORARIU, EM., [Sub titlul comun: Nerval, "El Desdichado": Lecture plurielle] *III. Esquisse pour une lecture sémantique*, în *Analyses textuelles*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie. Catedra de filologie romanică), p. 104—109.
1928. MOURIN, LOUIS, *Les personnes 4. et 5. du subjonctif présent dans les langues romanes*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 373—377.
1929. MOURIN, LOUIS, *L'infixe en* **-e-** *des verbes de la 1ère conjugaison en ladin du Val Gardena*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 585—589.
1930. MUNTEANU, DAN, *Categoria substantivului în idiomul papiamentu — contact și creolizare*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 435—441.
1931. MUNTEANU, DAN, *Lucrări românești recente consacrate limbii spaniole*, SCL, **31**, 3, 1980, 321—322.
1932. MURĂREȚ, ION, *Remarques sur la langue poétique de Guillaume Apollinaire* [rezumat în română], BulȘt Pitești, 1980, 391—394.
1933. MUREȘANU, ILEANA, *Analiza gramaticală și traducerea poeziei* [cu 2 figuri], SSPS, 294—300.
1934. MUSTĂȚEA, ALEXANDRINA, *Arguments pour une prose poétique, la prose de Giraudoux* [rezumat în română], BulȘt Pitești, 1980, 423—426.
1935. MUSTĂȚEA, ALEXANDRINA, *Efecte de echilibru și simetrie în romanul lui Giraudoux*, SSPS, 54—59.
1936. MUSTĂȚEA, ALEXANDRINA, *Un point de vue stylistique sur le roman de Giraudoux* [rezumat în română], BulȘt Pitești, 1979, 223—225.

1937. NICHITA, IOANA, *Observații cu privire la fizionomia lexicală a graiurilor sarde*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 443—447.
1938. NICULESCU, ALEXANDRU, [La rubrica : Limba noastră] *Despre lingvistică și realitate*, RLit, **13**, nr. 37, 1980, 8.
1939. NOVĂCEANU, DARIE, *Eminescu în limba spaniolă*, RLit, **13**, nr. 2, 1980, 20.
1940. PAVEL, MARIA, *Stilistica și discursul poetic francez din epoca medievală* [résumé français], AUI, **25**, 1979, 37—46.
1941. PAVEL, MARIA, *Temps simples et temps composés en ancien français*, VerbRom, 138—147.
1942. PĂTRAȘCU, ION, *Arghezi și Italia* [traduceri în italiană de Salvatore Quasimodo ; riassunto italiano], AUC, **8**, 1979, 27—31.
1943. PELLEGRINI, G. B., *It. ant.* **forneccio**, *alban.* **furrëqí** *„fornicatio"*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 379—384.
1944. PELLEGRINI, GIOVAN BATTISTA, *Le denominazioni della „partita del carro" nell'Italia nord-orientale*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 601—608.
1945. PLOAE HANGANU, MARIANA, *A estrutura do grupo verbal no crioulo português da Guiné*, VerbRom, 163—169.
1946. RAMÍREZ, LUIS HERNÁN, *Los estudios peruanos de lingüística andina*, SCL, **31**, nr. 3, 1980, 311—319.
1947. RUWET, NICOLAS, *Note sur Mallarmé. Les rimes d'un sonnet*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 589—593.
1948. SALA, MARIUS, *Cuvintele panromanice și vocabularul fundamental*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 469—474.
1949. SALA, MARIUS, *„Panromanic cu excepția României" în vocabularul fundamental al limbilor romanice actuale* [résumé français], SCL, **31**, nr. 3, 1980, 237—246.
1950. SAUVAGEOT, AURÉLIEN, *Le renouvellement du lexique français*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 393—400.
1951. SCÎNTEIE, MIHAELA, *Une lecture tabulaire des isotopies du poéme „L'époque des illuminés" par H. Michaux* [rezumat în română], BulȘt Pitești, 1980, 395—398.
1952. SLĂVESCU, MICAELA, *Errare humanum est, perseverare diabolicum ... En feuilletant les encyclopédies et dictionnaires français*, RR, **34**, nr. 9—10, 1980, 144—154.
1953. STAMATE, AURELIA, *Le présentatif* **il y a** *— analysable ou non ; source, évolution, perspective* [rezumat în română], BulȘt Pitești, 1980, 433—436.
1954. ȘTEFĂNESCU, MIHAI, *Substantivul. Le nom*, București, EȘE, 1980, 112 p. Vezi și nr. 1968.
1955. TASMOWSKI-DE RYCK, LILIANE, *Troncation, épenthèse et morphologie verbale*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 625—630.
1956. THEBAN, MARIA, *Portugues contemporâneo. Morfologia*, București, 1979, 293 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi străine. Catedra de lingvistică romanică. Lectoratul de limba portugheză).
1957. THEBAN, MARIA, THEBAN, LAURENȚIU, *L'évolution du système verbal dans les créoles indo-portugais* [cu o hartă], VerbRom, 149—161.
1958. TUDOSE, CORNELIU, *Le langage de l'automobile* [rezumat în română], BulȘt Pitești, 1980, 437—442.
1959. TURCU, AURELIA, *Tehnica portretului balzacian*, AUT, **17**, 1979, 203—209.
1960. VILLATA, BRUNO, *Le lexique de l'italien parlé à Montréal*, SCL, **31**, nr. 3, 1980, 257—284.
1961. VINTILĂ-RĂDULESCU, IOANA, *Rom.* **foarte** *în perspectivă latină și romanică*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 637—639.
1962. VIȘAN, VIOREL, *„Il lui est tombé dessus". Remarques sur les verbes à double locatif*, VerbRom, 37—42.
1963. VÎRTOSU, ILEANA, *La scission phonématique dans une vue contrastive*, RRL, **25**, nr. 3, 1980, 231—241.
1964. WITOCH, ŽDENEK, *Étude des rapports des langues romanes avec le soi-disant latin vulgaire et le latin classique*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 433—435.
1965. WUNDERLY, PETER, BRASELMANN, PETRA, *L'intonation des phrases interrogatives : le type „tu vas où?"* [cu 4 tabele], SCL, **31**, nr. 5, 1980, 649—660.
1966. * * * *Le verbe roman*, București, [TUB], 1980, 219 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi străine. **Bulletin de la Société roumaine de linguistique romane**, XIV, 1980).
1967. * * * *Un remarquable hispaniste roumain* [Marius Sala], AR, **2**, nr. 21, 1979, 9.

VEZI și nr. 22, 101, 108, 141, 142, 143, 147, 157, 158, 162, 170, 192, 210, 215.

257, 307, 315, 327, 338, 344, 407, 436, 450, 452, 470, 478, 485, 522, 523, 524, 527, 546, 594, 595, 621, 626, 634, 649, 650, 656, 675, 682, 683, 684, 692, 693, 700, 703, 710, 711, 1075, 1089, 1215, 1220, 1226, 1275, 1281, 1282, 1304, 1311, 1321, 1324, 1326, 1328, 1467, 1473, 1747, 1763, 1764, 1765, 1798, 2304, 2305, 2306, 2308, 2311, 2314, 2315, 2318, 2325, 2330, 2334, 2337, 2340, 2341, 2347, 2349, 2354, 2355, 2358, 2364, 2367, 2370, 2374, 2389, 2393, 2394, 2416, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2444, 2457, 2460, 2463, 2466, 2485, 2492, 2496, 2497, 2503, 2504, 2505.

Recenzii

1968. A. J., Mihai Ştefănescu : *Substantivul. Le nom* (Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1980, 110 pag.), Forum, **22**, nr. 11, 1980, 91. Vezi nr. 1954.

1969. ANTIP, FELICIA, *O carte pentru noi, cei ce iubim cuvintele* [*Petit Robert*], RLit, **13**, nr. 30, 1980, 22.

1970. BĂDESCU, IRINA, Lucian Blaga, *Poèmes de la lumière* [traducere de Paul Miclău, Buc., 1978], CREL, **7**, nr. 3, 1979, 112—114.

1971. CARPOV, MARIA, *Lectura semiotică* [D'Arco Silvio Avalle, *Modele semiologice în* **Comedia** *lui Dante*, Buc., 1979], RLit, **13**, nr. 9, 1980, 20. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1434.

1972. CATANOY, NICOLAS, *Un dictionnaire de types et caractères littéraires* [Paris, 1978], CREL, **8**, nr. 2, 1980, 157.

1973. COMAN, LUPU, COMAN, ILEANA, Teodora Cristea, *Éléments de grammaire contrastive. Domaine français-roumain*, Ed. didactică, Bucureşti, 1977, 288 p., RRL, **25**, nr. 2, 1980, 148—150. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 1323.

1974. DUMITRESCU, DOMNIŢA, „*Cahiers d'études romanes*" [Aix-Marseille, 1974—1977], CREL, **7**, nr. 4, 1979, 157—158.

1975. DUMITRESCU, DOMNIŢA, Ecaterina Goga, *România (Curs de romanistică)*, Universitatea din Bucureşti, vol. I, 1977, 186 p. ; vol. II, 1978, 116 p., RITL, **29**, nr. 1, 1980, 148—149. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1453.

1976. DUMITRESCU, DOMNIŢA, Max Wheeler, *Phonology of Catalan*, Basil Blackwell, Oxford, 1979, XXII + 330 p. (**Publications of the Philological Society**, XXVIII), RRL, **25**, nr. 6, 1980, 698.

1977. FASSEL, LUMINIŢA, Prof. dr. Maria Iliescu, asist. Michaela Livescu, *Introducere în studiul limbilor romanice. I. Latina vulgară*, Universitatea din Craiova, Facultatea de filologie-istorie, 1978, XXIII + 314 p., AUC, **8**, 1979, 168—170. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1612.

1978. GRAUR, AL., *O antologie romanşă* [*Antologie de poezie romanşă* de Augustin Meissen şi Magdalena Popescu-Marin, Buc., 1980], RLit, **13**, nr. 24, 1980, 9.

1979. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *Versuri traduse* [*Antologie a poeziei populare româneşti*, traducere în franceză de Andreea Dobrescu-Warodin şi Annie Bentoiu, Buc., 1979], RLit, **13**, nr. 5, 1980, 9.

1980. IACOB-BINDER, RODICA, *Prace historicznoliterackie*, 9. Universytet Śląski, *Studia realiticzne u literatur romanskich*, pod redakcja Aleksandra Abłamewicza, Katowice, 1978, AUT, **17**, 1979, 231—233.

1981. IORDAN, IORGU, Giovanni Alessio, *Lexicon etymologicum. Supplemento ai dizionari etimologici latini e romanzi*, Napoli, 1976, XX + 691 p., SCL, **31**, nr. 2, 1980, 217—218.

1982. KELEMEN, BELA, „[PRÉ] *Publications Romans Institut*". Aarhus Universitet. Seria a 5-a, mai 1977 — martie 1978 şi seria a 6-a, mai 1978 — martie 1979, CL, **25**, nr. 2, 1980, 251—252.

1983. LEMNY, ŞTEFAN, Gheorghe Buluţă şi Corneliu Dima-Drăgan, *Manuscrise miniate franceze în colecţii din România*, Bucureşti, Ed. Meridiane, 1978, 108 p. cu 40 il., AnIst Iaşi, **16**, 1979, 630. Vezi nr. 1891.

1984. LOBIUC, I., TURCULEŢ, A., R. Ja. Udler, *Dialektnoe členenie moldavskogo jazyka*, I—II, Chişinău, 1976, 158 + 176 p. + 16 hărţi, AUI, **25**, 1979, 131—137.

1985. MIHAIL, ZAMFIRA, Manlio Cortelazzo, *Contributo della letteratura schiavonesca alla conoscenza del lessico veneziano*, în *Italia linguistica nuova ed antici*, vol. II, Congedo Editore, Galatina, 1978, p. 269—295, RESEE, **18**, nr. 1, 1980, 163—164.

1986. POPESCU, G., Michel Dansel, *Dictionnaire des inconnus aux noms communs*, aux Éditions Encre, 9, rue Duphot, 1979, AUC, **8**, 1979, 173—174.

1987. POPESCU-MARIN, MAGDALENA, Mats Forsgren, *La place de l'adjectif épithète en français contemporain. Étude quantitative et sémantique*, Uppsala, 1978, 231 p. (= **Acta Universitatis Upsaliensis.** *Studia Romanica Upsaliensia* 20), SCL, **31**, nr. 2, 1980, 218—219.

1988. RUSU, VALERIU, *La Bourgogne linguistique et ethnographique* [*Atlas linguistique ethnographique de la Bourgogne*, vol. III, Paris, 1980, *Les patois de la Saône-et-Loire* de Gerard Taverdet, Dijon, 1980], RRL, **25**, nr. 6, 1980, 689—690.

1989. SĂTEANU, C., Helmut Berschin, Josef Felixberger, Hans Goebl, *Französische Sprachsgeschichte*, Max Hueber Verlag, München, 1978, 377 p., StUBB, **25**, nr. 2, 1980, 77—78.

1990. SLUȘANSCHI, DAN, Carlo Tagliavini, *Originile limbilor neolatine*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1977, Rev UNESCO, **20**, nr. 1—2, 1978, 132—133. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 1355.

1991. SPIRIDON, MONICA, D'Arco Silvio Avalle, *Modele semiologice în* **Comedia** *lui Dante*, București, Ed. Univers, 1979, RITL, **29**, nr. 2, 1980, 343—344. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1434.

1992. ȘANDRU OLTEANU, TUDORA, *„Anuario de Letras"*. Universidad Nacional Autonoma de México. Facultad de Letras. Centro de Lingüística Hispanica. Vol. XIV (1976) 379 p.; vol. XV (1977), 391 p., SCL, **31**, nr. 3, 1980, 338—340.

1993. ȘANDRU OLTEANU, TUDORA, *Poesia popular tradicional rumana* [traducere de Omar Lara și Victor Ivanovici, Buc., 1979], CREL, **8**, nr. 2, 1980, 110—112.

1994. VÂNTU, ILEANA, *Studii de sintaxă a limbii spaniole* (Études sur la syntaxe de l'espagnol), București, Tipografia Universității, 1979, 308 p., RRL, **25**, nr. 6, 1980, 697—698. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1447.

VEZI și nr. 42, 43, 46, 62, 64, 371, 388, 763, 764, 770, 778, 1340, 1366, 1367, 1374, 1380, 1384, 1393, 1406, 1413, 1421, 2133, 2509, 2511.

X. *SLAVISTICĂ*

1995. ALEXANDRU, TEODORA, *Contribuții la studiul influenței românești în onomastica cehilor din Moravia și a slovacilor*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 345—348.

1996. BAZ, ȘTEFAN, *Natura limbajului matematic și structura sa statistică în limba rusă* [русское резюме], PFR, 1980, 113—130.

1997. BLAGOVESCENSCHI, OLEG, *Analogia de substituție directă*, PFR, 1980, 70—74.

1998. BOCȘAN, CRINA, IONESCU, ANCA-IRINA, *Fondul Ioan Bogdan de la Biblioteca centrală universitară. Catalogul cărților de slavistică*, RS, **19**, 529—563.

1999. BOIADŽIEV, DIMITAR, *Un type de formation des mots thraces dans les dialectes bulgares de la région des Rhodopes (singulier formé sur un pluriel)*, ACIT II, **3**, 27—29.

2000. BRAȘOVEANU, AURICA, **Krasnyj, koričnevyj, žëltyj** ... [русское резюме], PFR, 1980, 95—101.

2001. BUCĂ, MARIN, *Tipurile de propoziții în limba rusă contemporană*, Timișoara, TUT, 1979, 35 p. multigr. (Universitatea din Timișoara. Facultatea de filologie. Catedra de limba și literatura rusă).

2002. CAZACU, DIMITRIE, *Sinonimie și neutralizare aspectuală în limba rusă* [русское резюме], PFR, 1980, 75—89.

2003. CĂLIN, GH., *Concordanțe, interferențe și elemente de structură compozițională în cintecele haiducești slovace și românești*, RS, **19**, 171—186.

2004. CHIVESCU, ROMEO, WOLF, SIEGFRIED, *Sootnošenie meždu sobstvennymi i inojazyčnymi elementami v russkoj morfologičeskoj terminologii*, RS, **19**, 119—125.

2005. CIOCAN, NISTOR, *Două documente moldovenești din arhivele poloneze*, AnIst Iași, **16**, 1979, 501—505.

2006. DIMCEV, KIRIL, *Cu privire la problema interferenței dintre bulgară și română (Pe baza materialelor din graiul bulgarilor din Valea Dragului — R. S. România). Rezumat*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 87.

2007. DJAMO-DIACONIȚĂ, LUCIA, *Aspecte ale subordonării în limba documentelor slavo-române din secolul al XVI-lea (Țara Românească)*, RS, **19**, 17—32.

2008. DJAMO-DIACONIȚĂ, LUCIA, *Le chronographe slavon d'Arad*, RESEE, **18**, nr. 1, 1980, 33—45.

2009. DJAMO-DIACONIȚĂ, LUCIA, *Observații asupra limbii unor bulgari din România (Arhiva Georgiev)*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 18—23.
2010. DULGHERU, NINEL, *Lipovanskie familii prozviščnogo proishoždenija v govore sela Žurilovki Tul'činskogo uezda. Etimologija* [rezumat în română], PFR, 1980, 38—54.
2011. DUMITRESCU, MARIA, *Lexicul limbii ruse moderne*, București, [TUB], 1980, 162 [—163] p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi și literaturi străine. Catedra de filologie rusă).
2012. DUMITRESCU, MARIA, *Novoe v leksike sovremennogo russkogo jazyka* [rezumat în română], PFR, 1980, 90—94.
2013. DURIDANOV, IVAN, *Anthroponymes roumains dans la toponymie bulgare*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 24—28.
2014. D. Ž., [La rubrica: Naš jezik] *Ilira reči*, BN, **37**, nr. 3591, 1980, supliment, 4.
2015. FODOR, ECATERINA, *Elemente de stilistică a limbii ruse*, București, [TUB], 1980, 209 [—210] p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi și literaturi străine. Catedra de filologie rusă).
2016. FODOR, ECATERINA, *Tipologija kategorii padeža imeni suščestvitel'nogo v russkom i rumynskom jazykah* [rezumat în română], PFR, 1980, 3—21.
2017. FODOR, ECATERINA, *Zametki o termine* **okazional'nyj**, RS, **19**, 144—152.
2018. GEORGIEV, VLADIMIR I., *Un mot bulgare d'origine roumaine* [kjópav], RRL, **25**, nr. 5, 1980, 497—498.
2019. GUȚU, OLIMPIA, *Construcții cu infinitivul în dialectele limbii bulgare*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 37—39.
2020. IONESCU, ANCA IRINA, *Le roumain dans le* **Dictionnaire de la langue tchèque littéraire** *(Slovník spisovné češtiny*, Prague, 1979), RRL, **25**, nr. 5, 1980, 521—524.
2021. IVANCEV, SVETOMIR, *Vzaimodeistvie meždu bălgarski i rumănski ezik v oblasta na antroponimijata*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 42—47.
2022. IVANOV, ANDREI, *O altă relictă gramaticală* [русское резюме], PFR, 1980, 55—59.
2023. KLISURAC, Č. Č., [La rubrica: Naš jezik] *Izvesni glogoli*, BN, **37**, nr. 3604, 1980, supliment, 4; *Opet o instrumentalu*, nr. 3613, supliment, 4; *Rečcane*, nr. 3622, supliment, 4.
2024. LINȚA, ELENA, *Catalogul manuscriselor slavo-române din Republica Socialistă România*. Vol. I. *Catalogul manuscriselor slavo-române de la Iași*. Vol. II. *Catalogul manuscriselor slavo-române din Cluj-Napoca*, București, [TUB], 1980, I: 163 [—164] p. multigr.; II: 247 [—248] p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi străine).
2025. LINȚA, ELENA, *Cea mai veche inscripție slavonă din județul Mehedinți* [cu 2 facsimile], Drobeta, 1978, 124—135.
2026. LOZBĂ, MIHAI, LOZBĂ, MARCELA, *Russkij jazyk. Sintaksis*, Iași, [TUI], 1979, 260 p. multigr. (Jasskij Universitet. Filologičeskij Fakul'tet. Kafedra slavjanskih jazykov).
2027. MIHAIL, PAUL, MIHAIL, ZAMFIRA, *Manuscrise slave în colecții din Moldova (II)* [cu 8 facsimile în afară de text], RS, **19**, 33—76. Vezi și nr. 2075.
2028. MIHAIL, ZAMFIRA, *Aria de răspîndire a împrumuturilor românești în limba bulgară*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 52—56.
2029. MITU, MIHAI, *„Țiganiada" în limba cehă* [*Cikaniáda*, Praga, 1972], RLit, **13**, nr. 19, 1980, 19.
2030. MLADENOV, OLGA, *Analiza contrastivă a unui grup lexico-semantic de verbe în limbile bulgară și română. Rezumat*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 88.
2031. MORARU, DINU, [Sub titlul comun: Să privim cu mîndrie vechimea noastră!] *Anul 1000 la Rimeți* [cu un facsimil], Flacăra, **29**, nr. 36, 1980, 9.
2032. MÓZES, TEREZIA, *Portul popular al slovacilor din nord-vestul României (județele Bihor și Sălaj)* [cu 19 fotografii], Biharea, **3**, 1975 (1976), 57—76.
2033. NESTORESCU, VIRGIL, *Elemente de frazeologie românească veche în documentele slavo-române*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 253—256.
2034. NESTORESCU, VIRGIL, *Etimonul îndepărtat sau etimonul direct al cuvîntului?* [pe marginea lucrării *Rečnik na bălgarskija ezik*, vol. I—II, Sofia, 1977, 1979], LR, **29**, nr. 5, 1980, 515—517.
2035. NIȚĂ-ARMAȘ, SILVIA, *Istoria limbii cehe. Dialectologie*, București, [TUB], 1979, 148 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi străine).
2036. PĂTRUȚ, I., *Din nou despre hipocoristicele slave* [résumé français], CL, **25**, nr. 2, 1980, 231—233.

2037. PEDESTRAȘU, ANATOL, *Animat/inanimat în cadrul pronumelor nehotărîte rusești* [русское резюме], PFR, 1980, 60—69.

2038. PETICĂ, MARIA, *Derivarea verbului cu prefixe în graiurile rusești (lipovenești) din Dobrogea. Verbe derivate cu două prefixe* [русское резюме], BUG, **2**, nr. 1, 1979, 65—69.

2039. PLETER, TIBERIU, *Procedee de realizare a expresivității în romanul "Nikola Šuhaj loupežník" de Ivan Olbracht*, RS, **19**, 94—110.

2040. ROBCIUC, I., *Aspecte ale influenței românești asupra graiurilor ucrainene vecine*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 543—546.

2041. ROȘIANU, NICOLAE, *Maxima populară rusă și corespondentele românești*, București, EU, 1979, 275[—276] p. Vezi și nr. 2068.

2042. SCĂRLĂTOIU, ELENA, *Paralele bulgaro-române: clasificarea compuselor prin abreviere*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 74—77.

2043. SIMEONOV, BORIS, *Prinosăt na rumănskija ezik za formiraneto na bălgarskata vuzroždenska leksika*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 78—82.

2044. SIMIONESE, V., *La toponymie Bulgare de la localité Breștea*, Timișoara, TUI, 1979, 24 p. multigr. (Universitatea din Timișoara. Facultatea de filologie. Seminarul de lingvistică, 11).

2045. STEINKE, KLAUS, *Zur Frage der thrakischen Sprachreste in der bulgarischen Lexik*, ACIT II, **3**, 141—146.

2046. STOICOVICI, OLGA, *Aspecte ale studierii limbii bulgare în România. Rezumat*, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 144.

2047. ȘOPTEREANU, LILIANA, *Sravitel'no-sopostavitel'noe issledovanie leksiki nerodstvennyh jazykov v plane semantiki (v poiskah metoda issledovanija)* [rezumat în română], PFR, 1980, 131—157.

2048. TAUBERG, EDITH, DULGHERU, NINEL, *Russkij glagol v žurnale „Slavika"*, PFR, 1980, 320—324.

2049. TAUBERG, EDITH, MALIȚA, TATIANA, *O nekotoryh zakonomernostjah obrazovanija "imen" i "otčestv" životnih v russkih narodnyh skazkah*, RS, **19**, 153—158.

2050. TĂNĂSESCU, ANTON, *Mărimi fonostatistice în „lexicul standard" al limbii slovace* [cu 11 grafice], RS, **19**, 126—143.

2051. TODOROV, TODOR AT., *Note lexicale și etimologice. Un cuvînt bulgăresc de origine românească:* **káčur (káčor, káčura)**, LR, **29**, nr. 1, 1980, 35—37.

2052. VAIMBERG, S., *Propoziția interogativă în limbile rusă și română. Încercare confruntativă* [русское резюме], PFR, 1980, 158—174.

2053. VASCENCO, VICTOR, *Un acuzativ arhaic (cu formă de nominativ plural la numele de animate) în limba rusă contemporană*, SCL, **31**, nr. 4, 1980, 475—479.

2054. VRABIE, EMIL, *Le roumain dans un dictionnaire étymologique bulgare* [VI. Georgiev, Iv. Gălăbov, J. Zaimov, St. Ilčev, *Bălgarski etimologičen rečnik*, Sofia, 1962 ș.u.], RRL, **25**, nr. 1, 1980, 27—43.

2055. VRABIE, EMIL, *North Carpathian Linguistics: Words of Romanian Origin in Polish Dialects* [cu o hartă], RRL, **25**, nr. 1, 1980, 65—78.

2056. VRABIE, EMIL, *Referirile la limba română în dicționarul etimologic al limbii bulgare*. Rezumat, AUBLLS, **28**, nr. 2, 1979, 89.

2057. VRACIU, ARITON, *Părerile lui Lev Tolstoi despre gramatică*, AUI, **25**, 1979, 102—106.

2058. * * * *Probleme de filologie rusă*. Coordonator: S. Vaimberg, București, [TUB], 1980, 371 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi și literaturi străine. Catedra de filologie rusă).

2059. * * * *Romanoslavica*. XIX. *Studii româno-slave*. Coordonatori: M. Novicov, Dorin Gămulescu, G. Mihăilă, Anca Irina Ionescu, secretară, București, [TUB], 1979 (1980), 379 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi și literaturi străine. Asociația Slaviștilor din Republica Socialistă România).

VEZI și nr. 11, 22, 101, 109, 112, 119, 125, 126, 130, 134, 153, 163, 164, 179, 206, 314, 454, 475, 481, 513, 514, 516, 518, 528, 558, 592, 640, 642, 651, 666, 667, 668, 669, 676, 677, 698, 715, 813, 824, 850, 887, 909, 910, 1070, 1078, 1094, 1299, 1302, 1316, 1328, 1335, 1569, 1676, 1715, 1719, 1720, 1735, 1752, 1800, 2123, 2299, 2301, 2307, 2311, 2319, 2323, 2327, 2348, 2356, 2362, 2366, 2369, 2370, 2376, 2398, 2399, 2400, 2403, 2404, 2405, 2406, 2411, 2412, 2413, 2414, 2419, 2437, 2438, 2439, 2445, 2446, 2450, 2451, 2464, 2467, 2468, 2479, 2480, 2482, 2506.

Recenzii

2060. BRAȘOVEANU, AURICA, A. N. Šram, *Očerki po semantike kačestvennyh prilagatel'nyh*, Izd-vo leningrad. Uni-ta, Leningrad, 1979, 134 str., PFR, 1980, 345—348.

2061. CARPOV, MARIA, *Semiotics in Poland. 1894—1969*. Selected and edited with an Introduction by Jerzy Pelc, Warszawa, PWR — Polish Scientific Publisher. Dordrecht — Holland / Boston — U.S.A., D. Reidel Publishing Company, 1979, 504 p., CREL, **8**, nr. 3, 1980, 143—146.

2062. DJAMO-DIACONIȚĂ, LUCIA, Phaedon Malnigoúdis, *Die mittelalterlichen kyrillischen Inchriften der Häms-Halbinsel*, Teil I, *Die bulgarischen Inschriften*, Association hellénique d'études slaves, 3, Salonique, 1974, 121 p. + 13 reproductions, RESEE, **18**, nr. 3, 1980, 523—525.

2063. DUMITRESCU, MARIA, *Novoe russkoe leksike. Slovarnye materiali — 77. A-Ia*, Pod redakciej N. Z. Kotelovoj, Moskva, 1980, 176 str., PFR, 1980, 342—344.

2064. DUMITRESCU, MARIA, COVACI, ALBERT, *Slavica*, XV, Debrecen, 1977, 142 p., PFR, 1980, 331—337.

2065. DUMITRESCU, MARIA, FODOR, ECATERINA, *Russkij jazyk. Enciklopedija*, Iz-vo "Sovetskaja enciklopedija", Moskva, 1979, 432 str., PFR, 1980, 338—341.

2066. DUMITRESCU, MARIA, ȘERBĂNESCU, PARASCHIVA, A. V. Aprihovski, V. L. Janin, *Novgorodskie gramoty na bereste (Iz raskopok 1962—1976 godov)*, M., 1978, PFR, 1980, 349—351.

2067. E. S., R. P. Polonă, *Mic dicționar de pedagogie a muncii* [Varșovia, 1978], SCD, **22**, nr. 1—2, 1980, 143—149.

2068. GRAUR, AL., [La rubrica : Limba noastră] *Maxime modele* [Nicolae Roșianu, *Maxima populară rusă și corespondentele românești*, Buc., 1979], RLit, **13**, nr. 38, 1980, 8. Vezi nr. 2041.

2069. IOAN, EUGENIA, Jože Staběy, Hieronimus Megiser — *Thesaurus polyglottus. Slovensko-latinsko-nemski slovar*, Ljubljana, Slovenska Akademija Znanosti i Umetnosti, 1977, 240 p., RESEE, **18**, nr. 3, 1980, 540—541.

2070. IONESCU, ANCA IRINA, Roberto Gusmani, *Slavo „papež" la resa delle sibilanti alloglotte* (Slavul „papež" și reflexul șuierătoarelor aloglote), „Incontri Linguistici", 1978, 4/1, p. 69—81, PFR, 1980, 354—355.

2071. IONESCU-NIȘCOV, TR., * * * *"Cyrillomethodianum"*, IV (1977), Thessalonique, 158 p. + XLV p. cu reproduceri, RI, **33**, nr. 2, 1980, 397—399.

2072. KORȘUNOVA, SVETLANA, *Buletin al cercurilor științifice studențești*, Nr. 3, îngrijit de Gh. Barbă și D. H. Mazilu, T.U.B., 1978, 168 p., PFR, 1980, 352—353.

2073. LOGHINOVSKI, ELENA, *Izvestija Akademii Nauk*, nr. 1—3/1980 [seria Jazyka i literatury], RITL, **29**, nr. 4, 1980, 649—650.

2074. LOZBĂ, MIHAI, V. A. Beloșarpkova : *Sovremennii russkii iazik. Sintaksis*. Moscova, 1977, 248 p., AUI, **25**, 1979, 124—129.

2075. MELEȘCAN, T., Pr. Paul Mihail, Zamfira Mihail, *Manuscrise slave în colecții din Moldova (II)*, în „Romanoslavica", XIX, 1979, p. 33—76 (extras), MMS, **56**, nr. 3—5, 1980, 410. Vezi nr. 2027.

2076. MIHĂESCU, H., Roger Bernard, *Termes prolongeant en bulgare moderne le latin :* **Campana** *„cloche" et „pesin, balance romane"*, "Studia in honorem Veselini Beševliev", Sofia, 1978, p. 79—85, RESEE, **18**, nr. 1, 1980, 160—161.

2077. MIRCEA, ION-RADU, Dimitrie Bogdanović, *Katalog kirilskih rukopisa manastera Xilandara*, Deja Medaković, *Stare štamiane knige manastera Xilandara*, Beograd, 1978, 1er volume, textes, 323 p. ; IIe volume, *Paleografski album*, 16 p. + 250 pl. + 2, RESEE, **18**, nr. 3, 1980, 527—529.

2078. SCĂRLĂTOIU, ELENA, M. Janakiev, *Stilistikata i ezikovoto obučenie* (La stylistique et l'enseignement de la langue), Sofia, 1977, 256 p., RESEE, **18**, nr. 1, 1980, 163.

2079. VAIMBERG, S., Paul Wexler, *A Historical Phonology of the Bielorussian Language*, Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag, 1977, 192 p., SCL, **31**, nr. 2, 1980, 226—227.

2080. VINȚELER, O., Ecaterina Fodor, *Probleme de semasiologie rusă*, Tipografia Universității din București, 1978, 143 p., StUBB, **25**, nr. 2, 1980, 78—79. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1546.

2081. VRABIE, EMIL, Anca Irina Ionescu, *Lingvistică și mitologie. Contribuții la studierea terminologiei credințelor populare ale slavilor*, București, ed. „Litera", 1978, 165 S., CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 192—193. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1746.

2 082. VRABIE, EMIL, *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*", "Ossolineum", Wrocław, 1978, 452 p., SCL, **31**, nr. 2, 1980, 224—226.

VEZI și nr. 196, 752, 764, 991, 998, 1026, 1393, 1419, 2513, 2514.

XI. *TRACOLOGIE*

2083. ALEXANDRU, MARIUS, *Un toponim specific limbii geto-dace* [Petrodava], Cronica, **15**, nr. 28, 1980, 3.
2084. BARDAȘU, PETRE, *Autorii antici despre cunoștințele asupra naturii ale geto-dacilor*, Buridava, **3**, 1979, 16—23.
2085. BĂRBULESCU, MIHAI, *La culture spirituelle romaine et la romanisation des Daco-Gètes*, ACIT II, **2**, 259—264.
2086. BERCIU, DUMITRU, *Prof. ...*, *Sc. D.* [convorbire consemnată de Aurora Fabritius], RomBooks, **8**, nr. 1, 1980, 8—9.
2087. [CARAMAN, PETRU,] *Sur l'origine thraco-illyrienne de la fraternisation rituelle chez les Roumains et chez les autres peuples balkaniques*, ACIT II, **3**, 215—237.
2088. CROSSLAND, R. A., *The Dacian and Thracian Languages in the Context of General Indo-European Dialectology*, ACIT II, **3**, 31—38 ; versiune prescurtată, în română, în SPR, 135—136.
2089. DAICOVICIU, HADRIAN, *Geții și dacii*, Steaua, **29**, nr. 9, 1978, 53.
2090. DAICOVICIU, HADRIAN, *La continuité de l'État dace de Burebista à Décébale*, ACIT II, **2**, 97—103.
2091. DANIEL, CONSTANTIN, [pe marginea interviului lui Iordache Moldoveanu de la nr. 2102], Flacăra, **29**, nr. 4, 1980, 21.
2092. DORUȚIU BOILĂ, EMILIA, *Zur Romanisierung der thrakisch-getischen Bevölkerung der Dobrudscha im 1. bis 3. Jh. u. Z. Eine epigraphische Untersuchung*, ACIT II, **2**, 281—287.
2093. DRĂGAN, IOSIF CONSTANTIN, *Noi, tracii. Istoria multimilenară a neamului românesc*. Volumul I, Craiova, SR, 1976, 318 [—319] p. Vezi și nr. 2127.
2094. DURIDANOV, I., *Thrakisch-Dakische Sprachkontakte*, ACIT II, **3**, 39—42.
2095. ENACHIUC-MIHAI, VIORICA, *„O descoperire epocală care relevă merite extraordinare, talent, pasiune și trudă, foarte multă trudă"* [convorbire consemnată de N. Grigore Mărășanu], Flacăra, **29**, nr. 20, 1980, 8.
2096. FRANGA, LIVIU, *Nume de persoană autohtone în inscripțiile daco-moesiene (sec. III—VI e.n.)*, StTrac, **2**, 15—30.
2097. GERASSIMOVA-TOMOVA, V., *Beiträge zur thrakischen Onomastik* [cu 11 figuri], ACIT II, **3**, 43—55.
2098. GHEORGHE, CONSTANTIN, *Un institut de tracologie*, AR, **2**, nr. 36, 1979, 16.
2099. GOSTAR, NICOLAE, *La population de la Dacie avant la conquête romaine* [Ptolémée, *Géogr.*, III, 8, 3), ACIT II, **2**, 25—32.
2100. MIHAILOV, GEORGI, *Le problème de l'hellénisation et de la romanisation des Thraces*. ACIT II, **2**, 211—218.
2101. MÎRZA-PETRESCU, GABRIELA, *Frakijskie sobstvennye imena v Gomera*, ACIT II, **3**, 85—88.
2102. MOLDOVEANU, IORDACHE, *Dacii vorbesc. Descifrarea vechilor inscripții geto-trace descoperite pe teritoriul României, cercetătorul ... deschide noi orizonturi de cunoaștere a strămoșilor noștri* [cu 2 facsimile ; convorbire consemnată de Liviu Petrina și Gavrilă Copil], Flacăra, **29**, nr. 4, 1980, 20—21. Vezi și nr. 2091, 2105.
2103. MUȘAT, MIRCEA, [Sub titlul comun : Dacii, cei mai viteji și mai drepți dintre traci] *Istoria în mărturii*, Flacăra, **29**, nr. 27, 1980, 13—20.
2104. MUȘU, GHEORGHE, *Stilpii care figurau timpul în calendarul dac : numele lor*, Luceafărul, **23**, nr. 27, 1980, 2.
2105. OLTEANU, PANDELE, [pe marginea interviului lui Iordache Moldoveanu de la nr. 2 102], Flacăra, **29**, nr. 4, 1980, 21.
2106. PETRESCU-DÎMBOVIȚA, MIRCEA, *Scurtă istorie a Daciei preromane*, Iași, EJ, 1978, 203 p. Vezi și nr. 2125, 2128.
2107. PREDA, CONSTANTIN, *Geto-dacii în izvoarele antice*, Contemporanul, nr. 9, 1980, 8.
2108. PROTOPOPESCU, VLAD, *À propos du nom des Daces*, ACIT II, **2**, 33—37.
2109. RIMȘA, V., *Nekotorye frakijsko-baltijskie antroponimičeskie paralleli*, ACIT II, **3**, 99—104.

2110. RUSSU, I. I., *Daco-geții în imperiul roman (în afara provinciei Ulpia Traiană)*, București, EARSR, 1980, 116 p. Vezi și nr. 2126, 2130.
2111. RUSSU, I .I., *Das dakische Erbe in der Sprache. Über die Rolle des Rumänischen beim Studium der Thrakologie*, NW, **32**, nr. 9 681, 8 iul. 1980, 4.
2112. RUSSU, I.I., *Regele Thiamarcus și tradiția statală geto-dacică* [cu 2 figuri], AnIst Cluj-Napoca, **22**, 1979, 257—264.
2113. SIMEONOV, B., *Des Gètes et de leur langue*, ACIT II, **3**, 113—120.
2114. SLUȘANSCHI, DAN, **ALVTA** *și* **ARVTELA** — *probleme filologice și lingvistice*, StTrac, **2**, 7—13.
2115. SLUȘANSCHI, DAN, *Informații antice asupra limbii geto-dacilor* [English abstract on a supplementary sheet], Transilvania, **9**, nr. 6, 1980, 31—33.
2116. SLUȘANSCHI, DAN, *La géographie historique et l'hydronimie dace*, ACIT II, **3**, 121—129.
2117. SOESBERGEN, PETER G. van, *Thracian personal, ethnical and topographical names in the Bronze Age Linear A and B texts from Crete and the Greek Mainland*, ACIT II, **3**, 131—140.
2118. ȘOTROPA, VALERIU, *Instituții fundamentale ale statului dac*, Steaua, **31**, nr. 8, 1980, 12—15, 24.
2119. VELKOVA, ŽIVKA, *Le iscrizioni trace (Lo stato odierno delle indagini)*, ACIT II, **3**, 149—153.
2120. VRACIU, ARITON, *Limba și scrierea traco-dacilor*, ConvLit, nr. 7, 1980, 2.
2121. VRACIU, ARITON, *Mysli o položenii geto-dakijskogo jazyka v krugu indoevropejskih jazykov (Opyt sinteza)*, ACIT II, **3**, 155—160.
2122. VRACIU, ARITON, *Unele considerații asupra raporturilor dintre traco-dacă și alte limbi indo-europene*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 281—284.
2123. ZAIMOV, IORDAN, *Novye verojatnye frakijskie geografičeskie nazvanija v bolgarskih zemljah*, ACIT II, **3**, 193—197.
2124. * * * *Studia indo-europaea ad dacoromanos pertinentis. II. Studii de tracologie — Lingvistică*, București, [TUB], 156 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi străine. Catedra de limbi clasice, orientale și lingvistică generală. Asociația de studii orientale. Secția indo-europenistică. Sectorul tracologie),

VEZI și nr. 128, 132, 135, 145, 166, 181, 458, 474, 516, 559, 560, 598, 599, 604, 605, 617, 624, 625, 654, 655, 657, 660, 661, 662, 670, 671, 672, 680, 681, 687, 690, 691, 692, 693, 695, 697, 699, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 719, 720, 721, 722, 723, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 1277, 1283, 1284, 1696, 1754, 1999, 2045, 2136, 2137, 2138.

Recenzii

2125. GHIȚĂ, IEREMIA B., Mircea Petrescu-Dîmbovița, *Scurtă istorie a Daciei preromane*, Editura Junimea, Iași, 1978, 203 p., MB, **30**, nr. 1—3, 1980, 201—203. Vezi nr. 2106.
2126. MARCU, P., *Les daco-gètes dans l'Europe romaine* [I. I. Russu, *Daco-geții în imperiul roman (în afara provinciei Ulpia Traiană)*, Buc., 1980], AR, **3**, nr. 36, 1980, 9. Vezi nr. 2110.
2127. PACHIA TATOMIRESCU, ION, *O ipoteză asupra spațiului spiritual* [Iosif Constantin Drăgan, *Noi tracii*, Craiova, 1976], Ramuri, **17**, nr. 8, 1980, 11. Vezi nr. 2093.
2128. PETRE, ZOE, *La Dacie à l'époque préromaine* [de Mircea Petrescu-Dîmbovița, Iași, 1978], RR, **34**, nr. 7—8, 1980, 278—279. Vezi nr. 2106.
2129. RUDNEANU, CONSTANTIN, Ion I. Russu, *Elemente traco-getice în Imperiul roman și în Byzantium (veacurile III—VII)*, București, 1976, 182 p., MB, **33**, nr. 4—6, 1980, 408—411. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 1527.
2130. * * * *Strămoșii în străvechime* [I. I. Russu, *Daco-geții în imperiul roman (în afara provinciei Ulpia Traiană)*, Buc., 1980], CRom, sep., 1980, 28. Vezi nr. 2110.

VEZI și nr. 73, 748, 756, 761, 769, 771, 772, 777, 779, 780, 783.

XII. *LIMBA ALBANEZĂ*

2131. KADRIU, ILJAZ, *L'emploi de quelques emprunts lexicaux roumains dans l'albanais de Kërçova (Kičevo), Macédonie*, RESEE, **18**, nr. 1, 1980, 123—125.

2132. MIHĂESCU, H., *Note despre fonetica și morfologia elementului latinesc în albaneză*, SCL, **31**, nr. 3, 1980, 307—309.

VEZI și nr. 654, 699, 726, 1943.

Recenzii

2133. KADRIU, ILJAZ, Murat Bejta, *Fjalor frëngjish-shqip* (Dictionnaire français-albanais), Prishtinë, 1978, 620 p., RESEE, **18**, nr. 3, 1980, 547—548.

2134. VĂTĂȘESCU, CĂTĂLINA, Odar Buchholz, Wilfried Fredler, Gerda Uhlisch, *Wörterbuch albanisch-deutsch*, Leipzig, 1977, 739 p., RESEE, **18**, nr. 1, 1980, 143—145.

XIII. *LIMBA ARMEANĂ*

2135. AGÉMIAN, SYLVIA, *Deux manuscrits ciliciens du XIVe siècle dans les Archives d'État de Cluj-Napoca* [cu 17 facsimile], RESEE, **18**, nr. 2, 1980, 239—263.

2136. BĂLTĂCEANU, MARIA-FRANCISCA, *Arménien et daco-moésien*, ACIT II, **3**, 19—25.

2137. BĂLTĂCEANU, MARIA FRANCISCA, *Concordanțe morfologice între armeană și daco-moesiană* [résumé français], SCL, **31**, nr. 2, 1980, 187—197.

2138. BĂLTĂCEANU, MARIA-FRANCISCA, *Rapports entre l'arménien et le daco-moésien*, StTrac, **2**, 31—156.

XIV. *LIMBA CELTICĂ*

VEZI nr. 617.

XV. *LIMBA ETRUSCĂ*

2139. GLUHAK, ALEMKO, *Etruscan* **θupl3a**, RRL, **25**, nr. 6, 1980, 651—652.

2140. GLUHAK, ALEMKO, *Nostratica. 1. Etruscan Optative jussive. 2. Hitt.* **akk-** *"to die"*, RRL, **25**, nr. 3, 1980, 261—262.

XVI. *LIMBA HITITĂ*

2141. BOISSEAU, JEANNE, *O limbă europeană* [fragment din articolul *Bedrich Hrozny, cel care a descifrat limba hitiților*], Rev UNESCO, **22**, nr. 1, 1980, 76.

2142. VRACIU, ARITON, *Descifrarea limbii hitite*, postfață la lucrarea lui Vojtech Zamarovsky, *Din tainele imperiului hitit*. În românește de Gabriel Istrate, Iași, EJ, 1980, p. 237—252.

VEZI și nr. 2140.

XVII. *LIMBA ILIRĂ*

VEZI nr. 699, 726, 2087.

XVIII. *LIMBA JAPONEZĂ*

VEZI nr. 1325.

XIX. *LIMBA MAGHIARĂ*

2143. APÁCAI BOLONI, SÁNDOR, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Hogyan tanítsuk ?*, TÚ, **24**, nr. 5, 1980, 3.

2144. BALÁZS, LÁSZLÓ, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Sok az „egy" ...*, TÚ, **22**, nr. 2, 1978, 3 ; *Új szempontok az irodalomtanításban*, **24**, nr. 1, 1980, 3.

2145. BALLA, SÁRA, [La rubrica : A román nyelv tanitása] *Differenciált foglalkozás — javuló nyelvtudás*, TÚ, **22**, nr. 6, 1978, 6.

2146. BALOGH, DESZŐ, *Meg kell-e reformálni a magyar nyelvesírást ?*, Utunk, **35**, nr. 7, 1980, 1—3.

2147. BARTHA, JÁNOS, [La rubrica : Nyelvművelés] *Még ő áll az erdő felől !*, Új Élet, **23**, nr. 1, 1980, 21 ; *Nehéz táska — nehéz mondatok*, nr. 3, 21 ; *Gyermek-ágyak az áramkörben*, nr. 4, 21 ; *Titkok a méz körül*, nr. 5, 21 ; *Nagy szavak*, nr. 6, 20 ; *Noje és nője*, nr. 7, 21 ; *Ami fölösleges*, nr. 8, 21 ; *Tankönyv és érthetőség*, nr. 11, 19 ; *Mennyi végrehajtás !*, nr. 12, 20 ; *Tótágas a tankönyvben*, nr. 14, 22 ; *Szöveg és meteorológia*, nr. 15, 2 ; *A vizsgáztatás felelőssége*, nr. 16, 20 ; *Sokat számolunk*, nr. 17, 21 ; *„Jó orra van" ?*, nr. 18, 15 ; *Dobostorta és dália*, 19, 20.

2148. BÁTHORY, FERENC, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Gyakorlatok a kifejezőképesség fejlesztéséré*, TÚ, **24**, nr. 3, 1980, 3.

2149. BURA, LÁSZLÓ, [La rubrica : Élő nyelvünk] *A hőmérséklet-jelölés rövidítése*, Ifjúmunkás, **23**, nr. 3, 1979, 6 ; *Megtévesztő igéret*, nr. 5, 6 ; *Labor, tévé, tulaj*, nr. 7, 6 ; *A fordításokról*, nr. 11, 6 ; *Szaknyelv pontosság*, nr. 15, 6 ; *Bob és göb*, nr. 21, 6 ; *A kalória nalada*, nr. 27, 6 ; *Pele vagy pelé ?*, nr. 29, 6 ; *Asszonynevek*, nr. 34, 6 ; *Az elburjánzo szimpozium*, nr. 35, 6 ; *Befejezett melléknévi igenév — folyamatos cselekvés* nr. 39, 6 ; *Megkövesedett emlékek*, nr. 43, 6 ; *Kökusotes — nevutovál*, nr. 45, 6 ; *Mostoha gyerekeink : a* **dz** *és* **dzs**, nr. 47, 6 ; *Kis tévedések bogsszúságok*, nr. 50, 6 ; *Kemiai müszavak*, 24, nr. 7, 1980, 6 ; *Következetlensége ?*, nr. 16, 6.

2150. FARKAS, JENŐ, [La rubrica : A román nyelv tanitása] *Nyelvtani ismeretek alkalmazása irodalomórákon*, TÚ, **24**, nr. 3, 1980, 2 ; *A beszéd és az viás kapcsolata*, nr. 4, 2 ; *Amire szükséges felfigyelni*, nr. 6, 2.

2151. F.G., [La rubrica : Anyanyelvünk] *Mi mindenre képes a „kepéz" ige !*, Művelődés, **33**, nr. 3, 1980, 47.

2152. GÁL, HOMÉR, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Targyismeret és élménszerűség az irodalmi elemzésben*, TÚ, **22**, nr. 7, 1978, 3.

2153. GÁLFFY, MÓZES, [La rubrica : Anyanyelvünk] *Állattenyésztési reszelés*, A Hét, **11**, nr. 33, 1980, 6 ; *Vigyázsunk a tömöritő fogalmazásra*, nr. 34, 6 ; *Ez neken is gondom*, nr. 35, 6.

2154. GÁLFFY, MÓZES, [La rubrica : Anyanyelvünk] *Hogy még vagy ?*, A Hét, **11**, nr. 39, 1980, 6.

2155. GÁLFFY, MÓZES, *Műemlék — nyelvemlék*, Művelődés, **33**, nr. 3, 1980, 38—40.

2156. B. GERGELY, PIROSKA, [La rubrica : Anyanyelvünk] *Felerat és megnyit*, DN, **35**, nr. 1, 1979, 14 ; *A mondatalkotás szabadsága és rendje (III)*, nr. 2, 15 ; *A Türkörfordításról*, nr. 3, 14 ; *Előre gyartótt elenek*, nr. 5, 5 ; *Ű gyszólván*, nr. 6, 14 ; *Kietjesi hibák*, nr. 7, 14 ; *Az anyanyelvi ketnyelvűégrol (I)*, nr. 9, 14 ; *(II)*, nr. 10, 15 ; *Rokkant mondatok*, **36**, nr. 1, 1980, 15 ; *Jelenésbővülés ?*, nr. 2, 14 ; *A szülőföld színei nyelvünken (I)*, nr. 3, 14 ; *(II)*, nr. 4, 15 ; *Zőlde van rácsos kapu festve... (I)*, nr. 5, 15 ; *(II)*, nr. 6, 15 ; *A közéleti közérthetőségért*, nr. 7, 15 ; *A hódító-ás, -és meg a száműzött ige (I)*, nr. 8, 15 ; *(II)*, nr. 9, 15.

2157. B. GERGELY, PIROSKA, *Influenţa limbii române asupra supranumelor maghiare din regiunea Călatei (judeţele Cluj şi Sălaj)*, ProblOn., 250—270.

2158. GRÉTSY, LÁSZLÓ, [La rubrica : Anyanyelvünk] *Nyelvünk színei*, Művelődés, **33**, nr. 4, 1980, coperta III.

2159. GYÖRBIRÓ, PÁL, IMREH, BANNA, KISGYÖRGY, ZOLTÁN, *Szepiszentgyörgy helynevei* [cu o hartă în text şi 2 în afara textului ; rezumat în română; deutsche Zusammenfassung], Aluta, **10—11**, 1980, 295—343.

2160. GYÖRFI, IBOLYA, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Jegyzetek tanórákról*, TÚ, **24**, nr. 4, 1980, 3.
2161. HEXENDORF, EDIT, [La rubrica : Anyanyelvünk] *Köztudott*, Művelődés, **33**, nr. 5, 1980, coperta III.
2162. IZSÁKI ZOLTÁN, [La rubrica : A román nyelv tanitása] *A kifezőképesség fejlesztése nodolonórán*, TÚ, **22**, nr. 2, 1978, 2.
2163. JAKAB, IBOLYA, [La rubrica : A román nyelv tanitása] *Közös tevékenysek az óvodában*, TÚ, **22**, nr. 6, 1978, 2.
2164. KOCSIS, LAJOS, *Jobbágyfalva helynevei* [rezumat în română], Aluta, **6—7**, 1974—1975, 313—317.
2165. KOZMA, DEZSŐ, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Tankövy és a magyar nodalom liceumi oktatása*, TÚ, **24**, nr. 7, 1980, 3.
2166. KUNSZERY, GYULA, [La rubrica : Anyanyelvünk] *Vadászat és nyelvszét*, Művelődés, **33**, nr. 1, 1980, coperta III.
2167. LUKÁCSI, ANDRÁS, *Kettőt gyorsablan, mint egyet*, Művelődés, **33**, nr. 3, 1980, 47.
2168. MARIN, GAŞPAR, [La rubrica : A román nyelv tanitása] *Új szempontok a beszédkészég fejlesztésében*, TÚ, **22**, nr. 9, 1978, 4 ; *Kél fontos követelmény*, **24**, nr. 1, 1980, 2.
2169. MIHÁLKA, GYÖRGY, *Nyelvcsaládok*, A Hét, **11**, nr. 14, 1980, 10.
2170. MIHÁLKA, GYÖRGY, *Nyelvek osztálozása*, A Hét, **11**, nr. 24, 1980, 13.
2171. MURVAI, LÁSZLÓ, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Korszerű irodalmi művetségért*, TÚ, **22**, nr. 9, 1978, 4.
2172. NAGY, GÉZA, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Tankövy és műelemző irodalomtanitás*, TÚ, **22**, nr. 12, 1978, 3.
2173. NAGY, JENŐ, *Néprajzi és nyelvtudomány*, Művelődés, **33**, nr. 1, 1980, 33—34.
2174. NAGY, JENŐ, *Néprajzi és nyelvészet kutatások a moldvai csángóság körében*, Művelődés, **33**, nr. 6, 1980, 27—30.
2175. NAGY SAJÓ, MAGDA, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *A fojolmazástanitás hatékony eszköze*, TÚ, **22**, nr. 10, 1978, 3.
2176. PAPP, ILDIKÓ, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Szerkesztéstáni alapfogalmak ismertetésének szerepe az irásbeli kifejezőképesség fejlesztésében*, TÚ, **22**, nr. 6, 1980, 6.
2177. PAPP, LÁSZLÓ, [La rubrica : Anyanyelvünk] *Miért détum és miért keltezés*, Művelődés, **33**, nr. 10, 1980, 48.
2178. SALAMON ÁRPÁD, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Ellenőrázni és értékelni*, TÚ, **22**, nr. 5, 1978, 3.
2179. SALAMON, SÁNDOR, *Rétyi tájszótár*, Aluta, **6—7**, 1974—1975, 331—339.
2180. SÜTŐ, ANDRÁS, *„Az anyanyelvet is tanulni kell!"*, Új Élet, **31**, nr. 8, 1980, 15.
2181. SZABÓ, BÁLINT, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Nem elég csak ajánlani*, TÚ, **22**, nr. 4, 1978, 3.
2182. SZABÓ, DÉNES, [La rubrica : Anyanyelvünk az iskolában] *Kersmomdás és kifejező képesség*, TÚ, **22**, nr. 3, 1978, 3.
2183. SZÉCSI, ANTAL, [La rubrica : A román nyelv tanitása] *Hangos olvasas-halyes ejlés*, TÚ, **22**, nr. 11, 1978, 2.
2184. SZÉKELY, LÁSZLÓ, [La rubrica : Külpolitikai Lexikon] *B—15* [BTA. Bundesrat. Bundestag, Bundeswehr, burök, boerok, Bűnügyr Rendőrség Nemzettközi Szervezete]. *C—1* [Cantore és Enderbury-szijetek, campus, Canossai jár, Capitolium, carabinieri, carte blanche, carte and carry, casus belli, caudillo], Ifjúmunkás, **23**, nr. 1, 1979, 7 ; *C—2* [CD, CDU/CSU, CEE, CENTO, centralizáció], nr. 3, 7 ; *C—3* [CGIL, CGT, charta, chicanók, CIA, ciprusi kérdes], nr. 4, 7 ; *C—4* [cirkálo raketa, circulus vitiosus, clausula, Co., comp.], nr. 5, 7 : *C—5* [Concordeügy, Cook-szigetek], nr. 6, 7 ; *C—6* [conquistadorok, copyright, cordon sanitaire, cortège, couleur locale, curriculum vitae, CSSR, CTK, coup d'état], nr. 7, 7 ; *C—7* [Csendes-óceani szigetek], nr. 8, 7 ; *C—8* [csaszár, csatlós, Cseka, csúcsértekezlet], nr. 11, 7 ; *D—1* [Dalai láma, Damokles kardza, Danaiak hordója, danziri kérdés, Dárius kincse, DDR, debellácio], nr. 15, 7 ; *D—2* [de facto, deficit, deflació, de gustibus non disputandum, de jure, dekabrist, dékolonizáció, dekonjunktura, dekretum, delegáció, delegál, delegátus, deliberál], nr. 16, 7 ; *D—3* [Délekelet-ásziei Szerződés Szervezete], nr. 18, 7 ; *D—4* [démarche, demokráció, demilitarizálas, demisszionál, demobilizáció, Demokrata Part], nr. 20, 7 ; *D—5* [Demokratikus Ifjrésagi Világ, Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége,

demonstráció, demonstrátor, demoraljál, de mortuis nil sine bene, denationalizálás, denaturalizál, denuncialá, denunciáns, deportálás, depreszit, deputáció, dernier cri, desiffúroz, desperadós, despota, despotizmus], nr. 23, 7; *D—6* [deszant, détente, devolváció, deviza, deviza politika, devizaviral, dezecszkáció, dezigerál, dezinformáció, dialógus, dignitarius, diktator, diktatúra, diktátum, dinasztia], nr. 25, 7; *D—7* [diplomácia, diplomácial jegysék], nr. 29, 7; *D—8* [diplomáciai mentességek], nr. 30, 7; *D—9* [diplomácia kapcsalat, diplomácia testület, diplomatarablás, dipoli, disszidens, diskrimináció, Disznó-öböl], nr. 32, 7; *D—10* [diverzió, divide et impera!, divulgáció, DM, doktrina, doktrinér, doktrínérizmus, dokumentáció, dokumentál, dokumentum, dolce vita, dollár, diplomácia, dollárválság], nr. 35, 7; *D—11* [dominál, domáló, dominium, dominó-elmélet, dosszié, Downing street, doyen, dömpeng, DPA, drákoi törvények, duce, Duna-Bizottság], nr. 38, 7; *E—1* [ECOSOC, ECU, égesz], nr. 40, 7; *E—2* [Egészégügyi Világszervezet Egyesült Magkutató Intezét, Egyesütt Nemzetek Szervezete], nr. 41, 7; *E—3* [egy pártrendszer, Élelmezési és Mazőgazdasági Szervezet], nr. 45, 7; *E—4* [elismérés], nr. 48, 7; *E—5* [elektor, Ellenállok Nemzetközi Szövetsége ellenforadalom, el nem kötetelezettségi politika, elsővanalbei országok], nr. 51, 7; *E—6* [Élysée, embargó, emigráció]; 24, nr. 4, 1980, 7; *E—7* [emigráns, emír, emisszárius, en bloc, enciklika, energiaválság], nr. 5, 7; *E—8* [az ENSZ — Kereskedelmi és Fejleszlési Konferencia, az EBSZ T-eijleszlési Programia, az ENSZ Iparfepleszlési Szervezete], nr. 11, 7; *E—10* [9—10] [eoka, e pluribus unum, érdekszkére], nr. 17, 7; *E—11* [establishment, Eszakatlanti Szerzodés Szervezete, Észek-Dél ellentét, Eszaki Tanács], nr. 20, 7; *E—12* [eszkaláció, eszkont, etatizmus, etikett, EURATOR, eurodollár], nr. 22, 7; *E—13* [európai bizottsági és együttműködesi értekezlet], nr. 24, 7; *E—14* [Európai Gazdasági Bizottság], nr. 26, 7; *E—15* [Európai Közösség], nr. 28, 7; *E—16* [Európai Nuklearis Kutato Szervezet, Európai Szabadkereskedelmi Társulás, Európai Szénés Acélkózösseg (MONTANUNIO), Európai Űkutatási Ügynökség], nr. 30, 7; *E—17* [eviani egiezmény, evolúció, excedens, excellencia, exchange, exkláve (vagy enkláve), expansió, expanzionista, expatriál, expatriálás, expatriáció, exponens, export, export de viza, expozé, extenzír gazdálkodás, exterritorialitás, extraprofit], nr. 32, 7; *F—1* [fair play, fait accompli, fajelmélet, fanatizmus, farm, farmer, far niente, fasizmus, favella], nr. 35, 7; *F—2* [fegyverkezési verseny], nr. 37, 7; *F—3* [FBI, FDS, fedalin, fegyveres felkélés, fegyverszünet, fehér-színesek ellentéte, fehéagallérosok, Fáitadalma, Fehér Haz, fehér könyvek, fehérteirror fiámka S.T.], nr. 39, 7; *F—4* [fejlődó ország], nr. 42, 7.

2185. SZÉKELY, ZSÓFIA, *Ikafalva földrajzi nevei* [cu 3 hărți], Aluta, **6—7**, 1974—1975, 319—329.

2186. SZIGETI, ALBERT, [La rubrica: A román nyelv tanitása] *A szókincsfejlesztés hatékony eljárása*, TÚ, **22**, nr. 4, 1978, 2.

2187. SZILAGYI, N. SÁNDOR, [La rubrica: Anyanyelvünk] *Kilóg a metanyelvünk*, A Hét, **11**, nr. 44, 1980, 5.

2188. SZ. L., [La rubrica: Anyanyelvünk] **Páris** *vagy* **Párizs?**, Művelődés, **33**, nr. 2, 1980, coperta III.

2189. TÖRÖK, VIKTOR, [La rubrica: A román nyelv tanitása] *Fogalmázás és képszeletnevelés*, TÚ, **22**, nr. 12, 1978, 2.

2190. TÓTHARSÁNYI, SÁNDOR, [La rubrica: A román nyelv tanitása] *Nyelvtanórák gyakorlati jellege*, TÚ, **22**, nr. 3, 1978, 2.

2191. TÚROS, ENDRE, [La rubrica: Anyanyelvünk az iskolában] *Irodalomtanítás-év végi összefoglalás*, TÚ, **24**, nr. 6, 1980, 3.

2192. VASS, ISTVÁN, [La rubrica: A román nyelv tanitása] *Ismétlési gondok*, TÚ, **24** nr. 5, 1980, 2.

2193. ZÁGONI, JENŐ, *Szentkatolnai Bálint Gábor* [cu 4 ilustrații; rezumat în română; resumo en esperanto], Aluta, **6—7**, 1974—1975, 373—389.

2194. * * * [Sub titlul comun: Pop Lexicon] *A* [Abba, (Amerikai) disco, (Amerikai) rock, Animals, Ararplemez]. *B* [—1] [Balz Joan, Beach Boy], Ifjúmunkás, **24**, nr. 28, 1980, 8; *B—2* [Beatles, Benson George, Big Band, Blood, Sweat and Tears, Blues, Boney M., Bowie David, Brand x, Brecker Brothers], nr. 29, 8; *C* [Charles Ray, Chicago, Colham Billy, Colosseum, Corea, Chick, Coryell Larry, County, county rock, Cream, Curtea Veche nr. 43, Czerwone Gitary], nr. 30, 8; *D* [Davis Milles, Detroit hang, Di Meola Al., Donovan, Dule George, Dylan Bob, Dzsessztí-

lusok], nr. 31, 8; *E* [Earth Wind and Fire, Ekseption, Elektronikus popzene, Emolisco, Experimental Q.F.,] [*F* Faces (Small Faces)], nr. 32, 8; *F—2* [Fesztivalók, FFN, Fleetwood Mac, Folk, Fonográf, Free és Bod Company, Fóvos szekció], nr. 33, 8; *G* [General, Genesis]. *H* [Hancock, Herbie, Hang demezsyárat (-dijak, -feszt*i*valok), Hard-rock, Heavy-rock, Handrix Jimi]. *I* [Improvizáció], nr. 34, 8; *J* [Jethro Tull, John Elton, Joplin Janis]. *K* [Keyboard, King Crimson, Koral rock and doll]. *L* [Latin rock, Led Zeppelin, Liverpool hang], nr. 35, 8; *L—2* [Lokomotiv GT, Long play]. *M* [Mann Manfred, Mayall John, McLaughlin John, Marchel, Morcira Arito], nr. 36, 8; *N* [Newton-John Olivia, Nucleus]. *O* [Off beat, Old beat, Omage, Osibisa]. *P* [Passport, Percussion, Philadelphia hang, Piramis, Ponty Jean Luc], nr. 37, 8; *P—2* [Pop-musikalak, rock operák, pop filmák, Popszínhazák, Popújságak, Priesley Elvis, Procol Harum, Producerek, Progresiv T.M.], nr. 38, 8; *P—3* [Punk]. *Q* [Quatro Suzi, Queen]. *R* [Rágógumi zene, Reggae, Return to Forever, Rolling Stones], nr. 39, 8; *R—2* [Ronstandt Linda, Roşu şi negru]. *S* [San Francisco-i hang, Savoy, Sebő együttes, Sfinx, Shadows, Show], nr. 40, 8; *S—2* [Simon and Garfunkel, Skorpió, Smokie, Soft Machine, Soul, Status and Steward, Stigwood Robert, Studiómuzsikusok, Summer Down, Supertramp], nr. 41, 8; *Sz* [Szimfonikus rock, űrock]. *T* [Top-lista, Traffic]. *U* [Új hullám, Underground, Urbaniak Michail], nr. 42, 8; *V* [Village People, V. Moto rock, Vokál]. *W* [War, Weather Rapid, Wonder Stevie]. *Y* [Yes (Rick Wakeman)]. *Z* [Zappa Frank], nr. 43, 8.

2195. * * * *Idegen zavak szótára.* 1—2 Kötet. Szerkesztette Bakos Ferenc, Péntek János, Teiszler Pál, Bukarest, KK, 1980, 1: *A—K*, 382 [—383] p.; 2: *L—Zs*, 405 [—408]. p.

2196. * * * [La rubrica: Élő nyelvünk] *Játékos vetélnedő* [*I*], Ifhjmunkás, **24,** nr. 14, 1980, 6; [*II*], nr. 18, 6; [*III*], nr. 25, 6; [*IV*], nr. 30, 6; [*V*], nr. 34, 6; [*VI*], nr. 37, 6; *VII*, nr. 41, 6.

2197. * * * *Kis utónév-szótar* (*I*), Új Élet, **31,** nr. 16, 1980, 21; (*II*), nr. 17, 21; (*III*), nr. 18, 21; (*IV*), nr. 19, 20.

2198. * * * *Latin idézetek, szólások*, Művelődés, **33,** nr. 4, 1980, coperta III; nr. 8—9, coperta III, nr. 10, 48.

2199. * * * *Névmagyarázó*, Művelődés, **33,** nr. 2, 1980, 48; nr. 3, coperta III; nr. 4, coperta III; nr. 5, coperta III; nr. 6, coperta III; nr. 8—9, coperta III; nr. 10, coperta III.

2200. * * * [La rubrica: Anyanyelvünk] *Rosszmagyarság — szótár*, Művelődés, **33,** nr. 8—9, 1980, 95.

2201. * * * *Szádok üzemte* [Jakó Zsigmond, Imreh István, Benkö Samu, Demény Lajos; convorbire consemnată de Csép Sándor], Művelődés, **33,** nr. 6, 1980, 6—10.

VEZI şi nr. 31, 171, 503, 504, 505, 1296, 1297, 1314, 1315, 1328, 2397, 2402, 2442, 2443, 2449, 2456, 2478, 2495.

Recenzii

2202. MAROSI, PÉTER, *Augustin Buzura,* **A hallagatás arcai** *(Feţele tăcerii)* [trad. de Papp László, Budapesta, 1976], CREL, **7,** nr. 4, 1979, 125—127.

2203. OLÁH, FERENC, *A nyelv „ranotómiája" és „költészete"* [Szilágy N. Sándor, *Világung, a nyelv*, Buc., 1978], Ifjúmunkás, **23,** nr. 22, 1979, 5. Vezi BRL, **22,** 1979, nr. 278.

2204. PAMFIL, VIORICA, *Erdély Magyar Szótörténeti Tár (Dicţionar istoric al lexicului maghiar din Transilvania).* Material cules şi redactat de Szabó T. Attila. Colaboratori: Kósa Ferenc, Nagy Jenő. Vámszer Marta, Vigh Károly, Zsemlyei Janós, vol. I I *(Cs-Elsz).* Bucureşti, Editura Kriterion, 1978, 1219, p., CL, **25,** nr. 2, 1980, 248—250. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 1855.

VEZI şi nr. 1344, 1372, 1390, 1393, 2385.

XX. *LIMBI BALTICE*

VEZI nr. 2109.

XXI. *LIMBI CAUCAZIENE*

Recenzii

2205. MIHAIL, PAUL, Renée Shmerling, *Hudožestvennoe oformlenie gruzinskoj rukopisnoj knigi IX—X stoletej*, Metniereba, ed., Tbilissi, 1979, 140 p., RESEE, **18**, nr. 3, 1980, 549—550.

XXII. *LIMBI CHINO-TIBETANE*

2206. NEGUȚ, SILVIU, *Pin'yin — sistemul de transcriere fonetică a limbii chineze* [cu o listă de corespondențe; résumé français], Terra, **11**, nr. 4, 1979, 40—44.

VEZI și nr. 116.

XXIII. *LIMBI INDIENE*

VEZI nr. 2486.

XXIV. *LIMBI INDO-EUROPENE*

2207. HOOK, PETER EDWIN, *Aṣṭādhāyī 3.3.158 and the Notion of Subject in Pāṇini*, RRL, **25**, nr. 1, 1980, 79—87.

VEZI și nr. 2088, 2122.

XXV. *LIMBI KÎPCEAKO-POLOVȚIENE*

2208. DRIMBA, VLADIMIR, *Miscellanea cumanica (XII). Notes de critique textuelle*, RRL, **25**, nr. 5, 1980, 485—493. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1 728, **21**, 1978, nr. 1 878, **18**, 1976, nr. 1354, **15**, 1972, nr. 1073, **13**, 1970/1971, nr. 1972.

XXVI. *LIMBI OGUZE-SELDJUCE*

VEZI nr. 151, 172, 631, 1240, 1291.

XXVII. *LIMBI SEMITICE*

2209. DANIEL, CONSTANTIN, *Scripta Aramaica*. 1. Studiu introductiv, traduceri din limba aramaică, notițe introductive și note, București, EȘE, 1980, 395[—396] p. **(Bibliotheca orientalia)**.

VEZI și nr. 217.

Recenzii

VEZI nr. 1418.

XXVIII. *METODICA PREDĂRII LIMBILOR*

1. GENERALITĂȚI

Recenzii

2210. GHIȚESCU, M., Sack, Klaus u. Weight, Ralph, *Bildungs- und Erziehungspläne für Kinder mit hochgradigen Sprachentwicklungsrückständen* (HSR) (Programe de instruire și educare pentru copii cu tulburări grave de vorbire). În: *Die Sonderschule*, Berlin, **21**, nr. 4, 1976, p. 212—222, PPC, **7**, 1979, 305—313.

2211. HOSSELMAN, M., Moscato, M. et Simonot, M., *Performance linguistique et classes sociales* (Performanță lingvistică și clase sociale). În: *Les sciences de l'éducation. Pour l'ère nouvelle*, Caen, nr. 4, oct.-dec. 1976, p. 183—207, PPC, **7**, 1979, 276—287.

2. LIMBA ROMÂNĂ

2212. ALBU, MIHAELA, UNGUREANU, DOINA, *Aspecte ale topicii determinantelor nominale și verbale și predarea limbii române la străini* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 95—100.

2213. ALEXANDRU, CONSTANTIN, *Rolul jocului în dezvoltarea vorbirii școlarilor surzi din clasele mici și unele particularități ale organizării și desfășurării lui*, PedSpec, **12**, nr. 2, 1970, 128—141.

2214. ALEXANDRU, CONSTANȚA, *Îmbogățirea, precizarea și activizarea vocabularului elevilor mici*, RPed, **29**, nr. 8, 1980, 42—46.

2215. ALEXANDRU, DOMNIȚA, *Analiza unor erori frecvente de sintaxă și de lexic în învățarea limbii române de către vorbitori cu altă limbă maternă*, LL, 3, 1980, 484—488.

2216. ALEXANDRU, DOMNIȚA, *Elemente ale limbii române vechi vorbite în predarea ei studenților străini*, AUT, **17**, 1979, 189—193.

2217. ALEXANDRU, SANDU, *Insemnări de la o oră de limba română* [de gramatică], Cutezătorii, **14**, nr. 14, 1980, 8—9.

2218. ANDRAUD, A., *Cum să facem ... exercițiile de vorbire în grădinița de copii*. Prefață de S. Herbinère. Lucrare de pedagogie practică pentru grădinițele de copii. Traducere de Gina Argintescu Amza, București, EDP, 1980, 68 p. Vezi și nr. 2295.

2219. BANTO, MAGDALENA, POGÎNCEANU, ALEXANDRA, *Considerații metodice despre citirea în gînd a elevilor mici*, RPed, **29**, nr. 11, 1980, 39—44.

2220. BĂCANU, GEORGE, *Examenul vorbirii școlarilor cu deficiențe de auz*, PedSpec, **14**, nr. 3, 1972, 33—62.

2221. BĂRBOI, CONSTANȚA, *Limba și literatura română în învățământul liceal*, LL, 4, 1980, 644—647.

2222. BĂRBOI, CONSTANȚA, *Pentru o mai bună pregătire a elevilor la limba și literatura română*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 8, 1980, 3—4.

2223. BEJAN, V., BOTEZ, ADRIAN, *Date privind pronunția vocalelor de către elevii surzi și dezvoltarea auzului rezidual* [cu numeroase figuri], PedSpec, **13**, nr. 2, 1971, 90—113.

2224. BELDESCU, G., *Aspectul funcțional al scrierii normate actuale în perspectiva predării*, LL, 4, 1980, 630—641.

2225. BELDESCU, G., *Puncte de vedere asupra căilor de învățare a ortografiei*, ÎndrMet, 225—245.

2226. BLIDEANU, EUGEN, *Problematica metodologică a lecțiilor de citire*, ÎndrMet, 175—183.

2227. BOJIN, ALEXANDRU, *Îndrumări privind predarea literaturii române*, ÎndrMet, 21—40.

2228. BOJIN, ALEXANDRU, *Metode de studiere a operelor literare în școală*, ÎndrMet, 40—120.

2229. BOJIN, AL., *Observații pe marginea inspecțiilor speciale*, LL, 2, 1980, 318—326.

2230. BOSCAIU, EMILIA, *Importanța factorilor gramaticali în diagnosticarea bîlbîielii la copiii preșcolari*, PedSpec, **12**, nr. 4, 52—63.
2231. BOTEZ, ADRIAN, *Contribuții la metodica predării vocabularului limbii române la școala de surzi* [cu numeroase figuri], PedSpec, **12**, nr. 2, 1970, 7—14.
2232. BUZINSCHI, FLORICA, *Evaluarea procesului de instruire la limba română în gimnaziu*, RPed, **29**, nr. 12, 1980, 31—37.
2233. BUZINSCHI, FLORICA, *Rolul noțiunilor de teorie literară în procesul de receptare-interpretare a textului literar*, RPed, **28**, nr. 12, 1979, 35—38.
2234. CIULIANU, PARASCHIVA, *Lecția de vocabular la clasele primare*, RPed, **29**, nr. 1, 1980, 54—57.
2235. COTEANU, I., *Căi și perspective de dezvoltare a studiilor umaniste*, AUBLLR, **29**, 1980, 3—10.
2236. COTEANU, ION, *Conversație cu literatura* [despre a XXIII-a ediție a Concursului de limbă și literatură română „M. Eminescu", Satu Mare, apr. 1980], în „Cronica sătmăreană". Organ al Comitetului județean Satu Mare al P.C.R. și al Consiliului popular județean, **13**, nr. 3230, 13 apr. 1980, 2.
2237. COTEANU, ION, *Importanța studiului limbii și literaturii române în școală* [convorbire consemnată de Ioana Blidaru], în „Speranțe", Revista Liceului „Gheorghe Lazăr", București, nr. 20—21, 1980, 14.
2238. COTEANU, ION, *Literatura română în procesul de instruire și educare a tineretului școlar*, Flacăra, **29**, nr. 6, 1980, 10.
2239. COTEANU, ION, *Teze pentru o discuție despre relația dintre limba și literatura română în procesul de instruire și educare a tineretului școlar* [comunicare prezentată la sesiunea științifică „Raportul dintre limbă și literatură în procesul instructiv-educativ", București, 30 noi. 1979], LL, 1, 1980, 87—92. Vezi și nr. 2261.
2240. CREȚU, DOINA, *Asupra metodologiei structuraliste în predarea limbii române ca limbă străină* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 91—95.
2241. DĂNEȚ, SILVIA, *Orientarea practic formativă și informativă a studierii limbii materne*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 4, 1980, 26—27.
2242. DIACONESCU, ION, *Unele aspecte ale structurii sintactice a limbii române* [cu 5 figuri], ÎndrMet, 215—224.
2243. DIACONESCU, LIZICA, *Sinonimia — mijloc de îmbogățire a vocabularului studenților străini* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 87—90.
2244. DINULESCU, FLORICA, *Cum sînt însușite limba și literatura română în anii de școală? O întrebare mereu actuală la care un posibil răspuns îl propun rezultatele obținute la concursul școlar de literatură „Mihai Eminescu"* [Satu Mare, mai 1980], Scînteia, **49**, nr. 11 746, 28 mai 1980, 4.
2245. DRON, VIRGIL, *Unele procedee în predarea sintaxei limbii române*, ÎndrMet, 205—214.
2246. FLOREA, MELANIA, **Niște, unii, cîțiva** — *în predarea limbii române la străini*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 483—486.
2247. GHEORGHE, CONSTANTIN, *Aspecte ale învățării limbii și literaturii române la seral*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 8, 1980, 14—16.
2248. GHINESCU, FLORENTE, CRISTOFOR, EUGEN, *Metodica predării limbii și literaturii române — Curs —*, București, [CMUB], 1979, 312 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limba și literatura română).
2249. GIURGEA, SIMION, *Implicațiile psihofiziologice și lingvistice ale greșelilor de ortografie întîlnite în scrierea elevilor normali și a elevilor debili mintal*, PedSpec, **13**, nr. 1, 1971, 42—61.
2250. GRAURE, LUMINIȚA, *Dezbaterea: Modernizarea predării limbii române și a limbii materne în școlile cu predare în limba maghiară (Sf. Gheorghe, 20—21 mai 1980)*, BulSȘF, 1980, 103—104.
2251. GUȚU ROMALO, VALERIA, *Metodologii în predarea limbii române ca limbă străină*, LR, **28**, nr. 5, 1979, 525—530.
2252. GUȚU ROMALO, VALERIA, *Textul literar: modalitate de cultivare a exprimării elevilor*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 489—492.
2253. ILIESCU, ADA, *Compunerea ca exercițiu gramatical* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 105—108.
2254. JEMĂNEANU, NINA, LĂZĂRESCU, GHEORGHE, *Strategii de învățare a limbii române la școlile cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare*, RPed, **25**, nr. 11, 1980, 45—47.
2255. JURCONI, I., *Cu privire la structura internă a vocabularului de specialitate*, CPLS, 223—229.

2256. KULCSAR, TIBERIU, *Determinarea pregătirii psihologice necesară însușirii citit-scrisului la debili mintal*, PedSpec, **14**, nr. 2, 1970, 26—51.
2257. LAZĂR, MONICA, *Identificarea, descrierea și evaluarea elementelor de detaliu artistic în textul literar*, LL, 3, 1980, 468—477.
2258. MANGRA, MARIANA, VACARU, CRISTINA, *Sinonime medicale ale cuvintelor din inventarul de bază al programei cursului intensiv de limba română* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 101—104.
2259. MARUSCEAC, SILVIA, *Aspecte ale interferenței între lexical general și lexical științific și tehnic*, CPLS, 295—299.
2260. MERTICARU, MIHAI, *Eficiența integrării lecturii literare cu studiul limbii și însușirea cunoștințelor*, RPed, **29**, nr. 9, 1980, 40—42.
2261. NEGREANU, C., [Intervenție la comunicarea lui I. Coteanu de la nr. 2239], LL, 1, 1980, 93—94.
2262. NICA, MELENTE, CURETEANU, SILVIUS, *Predarea ortografiei în gimnaziu*, București, EDP, 1980, 164 p.
2263. NIMIRSCHI, GEORGETA, *Folosirea activităților de tip preșcolar la lecțiile de citire și scriere în vederea adaptării treptate a copiilor la regimul școlar*, ȘB, **7**, 1979, 40—41.
2264. OPRICĂ, OCTAVIAN, *Să înlăturăm „crizele" de adaptare pe care ni le dă „în premieră" labirintul lingvistic*, RTȘ, nr. 1—2, 1979, 63—65.
2265. OROS, VALERIU, *Contribuții experimentale la optimizarea testării și evaluării cunoștințelor gramaticale*, București, EDP, 1980, 172[—174] p.
2266. PAȘCA, MARIA DORINA, *Folosirea în mod creator a orelor la dispoziția învățătorului, la limba română, în clasa a III-a*, RPed, **29**, nr. 11, 1980, 49—50.
2267. POALELUNGI, GH., *Gramatică și/sau gramatică?*, Forum, **22**, nr. 6, 1980, 44—47.
2268. POPESCU, PELAGHIA, ROMAN, IOAN C., *Nivelul de dezvoltare a unor deprinderi de citire și scriere*, RPed, **29**, nr. 12, 1980, 39—42.
2269. POPESCU, ȘTEFANIA, *Posibilități de orientare practică a predării verbului în clasele primare*, RPed, **29**, nr. 2, 1980, 43—46.
2270. RADU, IULIANA, *Aspecte ale dezvoltării exprimării corecte la elevii deficienți mintal din școlile profesionale speciale*, PedSpec, **16**, nr. 1, 1974, 28—38.
2271. RADU, IULIANA, *Date în legătură cu nivelul însușirii gramaticii în școlile profesionale pentru deficienți mintal*, PedSpec, **14**, nr. 4, 1972, 97—116.
2272. ROTH, WALTER, *Unele particularități ale limbajului deficienților vizual*, PedSpec, **14**, nr. 3, 1972, 20—32.
2273. SĂVULESCU, DUMITRU, *O lecție de citire la clasa a V-a. Comentariu literar la poezia* **Dor de țară** *de D. Corbea*, LL, 1, 1980, 95—100.
2274. SORESCU, SOFIA, MARINESCU, ELENA, *Educarea și stimularea gîndirii creatoare a elevilor din clasele I—IV* [English abstract], BulȘt Pitești, 1980, 97—101.
2275. STANCA, ILIE, *Receptarea vorbirii între elevii surzi în procesul de învățămînt*, PedSpec, **12**, nr. 2, 1970, 11—36.
2276. STANCIU, ALINA, *Cîteva aspecte metodice ale predării negației la studenții străini* [English abstract], StUBB, **25**, nr. 1, 1980, 60—66.
2277. STĂNICĂ, ILIE, *Din istoria metodelor de însușire a labiolecturii de către surzi*, PedSpec, **13**, nr. 2, 1971, 44—52.
2278. STĂNICĂ, ILIE, *Elemente ale metodicii predării citit-scrisului la surdo-muți*, PedSpec **13**, nr. 4, 1971, 36—61.
2279. STĂNICĂ, ILIE, *Studierea gradului de perceptibilitate a sunetelor receptate labiovizual*, PedSpec, **14**, nr. 4, 1972, 45—71.
2280. STRATI, ALEXANDRA, *Aspecte privind limbajul elevilor debili mintal de vîrstă școlară mică și dezvoltarea acestui limbaj prin instrucție și educație (Partea 5)*, PedSpec, **13**, nr. 1, 1971, 62—76.
2281. ȘERBAN, VASILE, ARDELEAN, LILIANA, *Metodica predării limbii române. Curs intensiv pentru studenții străini*, București, EDP, 1980, 144 p. (Ministerul Educației și Învățămîntului. Universitatea Timișoara). Vezi și nr. 2294.
2282. ȘERDEAN, ION, *Metodica predării limbii române la clasele I—IV*. Manual pentru liceele pedagogice, clasa a XI-a și a XII-a — specializarea învățători, București, EDP, 1980, 180 p.
2283. ȘERDEAN, ION, *Orientări metodice în analiza textelor de citire la ciclul primar*, ÎndrMet, 184—204.
2284. ȘTIRBU, GEORGETA, *Predarea interdisciplinară geografie — limba și literatura română*, ȘB, **7**, 1979, 16—17.
2285. TABARCEA, CEZAR, *Necesități actuale și perspective în predarea limbii române în învățămîntul superior*, Forum, **22**, nr. 6, 1980, 47—49.

2286. TÎRDEA, VASILE, *Noțiunea de demutizare în accepția cerută de complexitatea procesului de învățare a limbii ca formă vie de comunicare de către surzi*, PedSpec, **12**, nr. 2, 1970, 131—176.
2287. ȚURNĂ, CONSTANTIN, *Relația lexic-sistem gramatical la seminariile de limba română*, CPLS, 118—122.
2288. VÂRLAN, VALENTIN, *Sugestii de folosire a lecturii ziarului în învățarea limbii române de către studenții străini*, CPLS, 114—117.
2289. VERZA, EMIL, *Evoluția comportamentului verbal în raport cu gradul dezvoltării intelectuale*, PedSpec, **15**, nr. 1, 1973, 22—42.
2290. VLĂDUȚU, ION, *Despre teste și testări cu referire specială la predarea limbii române ca limbă străină* [English abstract], BulȘt Pitești, 1980, 81—85.
2291. VOICU, MARILENA, *Model pentru lecții de fonetică la studenții străini* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 109—112.
2292. * * * *Îndrumări metodice privind studierea limbii și literaturii române în școală*. Coordonatorul lucrării: Alexandru Bojin, București, EDP, 1980, 248 p.
2293. * * * *Programele de perfecționare, definitivare, gradele I și II în învățământ. Limba și literatura română*, LL, 2, 1980, 302—314.

VEZI și nr. 131, 146, 152, 165, 178, 208, 1654, 1665, 1672, 2390, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2407, 2415, 2422, 2423, 2432, 2433, 2436, 2441, 2448, 2449, 2450, 2451, 2453, 2454, 2455, 2459, 2461, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2483, 2488, 2490, 2494, 2529.

Recenzii

2294. ANGHEL, PETRE D., *Metodica predării limbii române la studenții străini* [de Vasile Șerban și Liliana Ardelean, Buc., 1980], Forum, **22**, nr. 11, 1980, 86—88. Vezi nr. 2282.
2295. I. D., A. Andraud: *Cum să facem exercițiile de vorbire în grădinița de copii* (Editura didactică și pedagogică, București, 1980, 68 p.), Forum, **22**, nr. 7—8, 1980, 142. Vezi nr. 2218.

VEZI și nr. 2510, 2512.

3. LIMBI STRĂINE

2296. ARSENOVICI, DELIA, *Caracteristici statistice ale substantivului în limbajul tehnic german*, CPLS, 292—295.
2297. BANTAȘ, ANDREI, *Suggestions for Classifying Errors in Foreign Language Acquisition*, RRL, **25**, nr. 2, 1980, 135—143.
2298. BEJAN, NICOLAE, *More about Dictionaries* [rezumat în română], BUG, **2**, nr. 1, 1979, 71—75.
2299. BENEA, VIORICA, *Practic și eficient în predarea limbii ruse studenților subingineri*, CPLS, 242—246.
2300. BÎRĂ, ELENA, *Performative subordonate și funcția lor în discursul specializat al corespondenței*, LMȘ, 1, 1980, 96—103.
2301. BLĂNARU, EUGEN, *Unele dificultăți întîmpinate de studenți în însușirea lexicului medical rus*, CPLS, 235—241.
2302. BLÂNDU, MIHAELA, *Cîteva aspecte ale unei abordări comunicative a predării materialului gramatical*, CPLS, 42—49.
2303. BORZA, DOINA, *Cîteva aspecte ale predării infinitivului în textul tehnic englez*, CPLS 164—170.
2304. BRĂESCU, MARIA, *Comunicarea orală în lecția de limba franceză*, LMȘ, 1, 1980, 69—71.
2305. BURDEA, SILVIA, *Contribuția seminariilor de limba franceză la documentarea și informarea de specialitate a studenților*, CPLS, 8—14.
2306. BURDEA, SILVIA, NEGUȘ, DOINA, STOENESCU, CONSTANȚA, CHIRVAI, LILI, *Metodica predării francezei tehnice*, București, EDP, 1980, 208 p. (Ministerul Educației și Învățămîntului. Institutul de construcții — București. Institutul politehnic — Cluj-Napoca).
2307. CELMARE, ATENA N., *Dicționare speciale de diferite tipuri și locul lor în procesul de predare*, CPLS, 210—216.

2308. CHIRVAI, LILI, MIHUȚ, SILVIA, *Observații privind experimentarea în cadrul seminariilor de limba franceză a locuțiunilor formate cu termeni tehnici*, CPLS, 128—133.
2309. CHIȚORAN, DUMITRU, *Pregătirea profesorului de limbi străine pentru predarea limbajelor specializate*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 4—6.
2310. CIOBANU, GEORGETA, *Probleme ale însușirii lexicului englez de specialitate arhitectură-construcții*, CPLS, 230—234.
2311. CIUNGAN, STELUȚA, PÂRLEA, MARIA, IONESCU, IRINA, *Nivelele predării limbilor străine* [cu 4 figuri], CPLS, 57—64.
2312. COMIȘEL, ECATERINA, [La rubrica : Dialog între colegi ; despre folosirea transcrierii fonetice în învățarea limbii engleze], LMȘ, 1, 1980, 130—132.
2313. COSĂCEANU, ANCA, [La rubrica : Dialog între colegi ; despre domeniul fonostilisticii și implicațiile ei în didactica limbilor moderne], LMȘ, 1, 1980, 132—133.
2314. CRISTEA, TEODORA, CUNIȚĂ, ALEXANDRA, VIȘAN, VIOREL, COSĂCEANU, ANCA, GALAȚANU, OLGA, *Gramatica noțională : propuneri pentru stabilirea unui program tematic*, LMȘ, 1, 1980, 72—95.
2315. CRISTEA, TEODORA, MAVRODIN, IRINA, *Programele de perfecționare, definitivare și gradul II la disciplinele limba și literatura franceză și metodică. Problematică, premise și perspective*, LMȘ, 1, 1980, 104—111.
2316. DELINSCHI, EUGENIA, STAVRI, RODICA, NASTASIA, ILIANA, *Observații asupra programelor și manualelor de limbi moderne pentru liceele economice*, LMȘ, 1, 55—60.
2317. DIMITRIU, EMILIAN, RADULIAN, VIRGILIU, *Reflecții despre cercetarea pentru învățământ*, LMȘ, 1, 1980, 11—22.
2318. DRĂGHICESCU, JANETA, *Pentru o progresie a predării formelor în* **-ant** *în perspectiva gramaticii contrastive* [résumé français], AUC, **8**, 1979, 51—55.
2319. DULGHERU, NINEL, *Cu privire la interferența lexicală*, CPLS, 203—209.
2320. DUMITRACHE, MONICA, MĂGLAȘU, AURELIA, SAFTA, ANETA, *Aspecte privind predarea limbajelor de specialitate în liceele din Capitală*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 9—10.
2321. FARKAȘ, PAUL, *Aspecte metodice ale predării limbii engleze*, Forum, **22**, nr. 4, 1980, 39—41.
2322. GHENGHEA, VOICHIȚA, *O modalitate de predare-învățare a vocabularului tehnic german*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 15—16.
2323. HÂRLĂOANU, A., *Ridicarea eficienței predării limbilor străine în învățământul superior nefilologic pe baza cunoașterii caracteristicilor limbii de specialitate*, CPLS, 266—271.
2324. HORAK, VALERIA, *Folosirea analizei contrastive în predarea vocabularului tehnic german*, CPLS, 311—316.
2325. IONESCU, DOINA, *Procedee didactice de stimulare a comunicării spontane a studenților în franceza tehnică*, CPLS, 27—34.
2326. IORDĂCHESCU, IOANA MARIA, *Câteva considerații asupra unor mijloace și procedee folosite în predarea limbii engleze tehnice* [cu o anexă cu 2 figuri], CPLS, 171—178.
2327. IORGULESCU, SILVIA, *Unele tipuri de structuri verbale în textele tehnico-științifice rusești*, CPLS, 192—195.
2328. IRIMIAȘ, LIA, CLONȚEA, PROCOPIE, *Some Possible Ways of Evaluating the Student-Teachers' Results at the Pedagogical Practice* [rezumat în română], BulȘt Pitești, 1980, 297—302.
2329. ISAC, IOANA-MARIA, *„Specificul" exercițiilor folosite în seminariile de limba specializată*, CPLS, 123—127.
2330. JELESCU, CONSTANȚA, *Observații asupra noii programe de limba franceză pentru definitivarea în învățământ*, LMȘ, 1, 1980, 112—115.
2331. JONES, NEIL, *Teaching Communicative Skills on the Basis of Some Notional Materials*, CPLS, 35—41.
2332. LAZU, ELENA, *Exerciții de prelucrare a informației tehnico-științifice*, CPLS, 158—164.
2333. LERIC, IOAN, *Jocuri instructive în predarea limbii latine*, RPed, **29**, nr. 7, 1980, 29—33.
2334. MANZANARES, JANINE, *Les problèmes fondamentaux de l'enseignement du français fonctionnel*, CPLS, 83—90.
2335. MARE, VALERIA, *Metoda de predare a limbii engleze cu raționament deductiv restrîns* [English abstract], BulȘt Pitești, 1980, 303—306.
2336. MARINESCU, MIHAI, *Pondere sporită probei de metodică în acordarea gradului didactic II*, LMȘ, 1, 1980, 116—123.

2337. MATEIU, MARIA, *Specificul predării vocabularului științific și tehnic în liceele agro-industriale*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 13—14.
2338. MAZANEȚ, MARIA, *Relația dintre vocabularul uzual și cel de specialitate*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 19—20.
2339. MICLĂU, PAUL, *Cercetarea științifică universitară*, LMȘ, 1, 1980, 23—27.
2340. MICLĂU, PAUL, *Predarea limbajelor specializate*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 1—4.
2341. MICLĂU, PAUL, CUNIȚĂ, ALEXANDRA, CRISTEA, TEODORA, GALAȚANU, OLGA, DRĂGHICESCU, JANETA, ROVENȚA-FRUMUȘANI, DANIELA, *Introduction à l'étude des langues de spécialité*, București, [TUB], 1980, 367[—368] p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi străine).
2342. MIHĂESCU, ALEXANDRA, *O tehnică de evaluare a înțelegerii la citirea unui text științific*, CPLS, 78—82.
2343. MOISESCU, MARLENA, DRĂGULINESCU, CORNELIA, *Criterii de evaluare a gravității erorilor în învățarea limbilor străine*, CPLS, 259—265.
2344. MOTAȘ, DOINA, *O metodă potrivită pentru predarea limbajului specializat — traducerea*, CPLS, 150—157.
2345. NAGY, MARIA, *Dificultăți sintactice la traducerea textelor tehnice germane*, CPLS, 279—283.
2346. NASTA, LIANA, *Erori tipice și încercări de remediere în asimilarea englezei tehnice*, CPLS, 140—149.
2347. NICOLAI, SAMSON GH., *Aspecte ale unei strategii a predării limbii franceze tehnice* [cu 3 figuri; résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 293—296.
2348. NICULESCU, RAISA, *Limba rusă este o limbă „grea"? (Probleme ridicate de utilizarea activă a limbii ruse de către vorbitori de limba română)*, CPLS, 179—185.
2349. NICULESCU-MIZIL, AURORA, *Aspecte privind predarea lexicului spaniol și portughez în învățământul superior*, Forum, **21**, nr. 12, 1979, 34—37.
2350. NOVEANU, EUGEN, *Cercetarea științifică în slujba perfecționării învățământului liceal*, LMȘ, 1, 1980, 28—35.
2351. OPRICĂ, OCTAVIAN, *Modalități de folosire a magnetofonului în studiul limbilor străine*, RTȘ, 1—2, 1980, 65—67.
2352. OPRICĂ, OCTAVIAN, *Evaluarea învățării limbilor străine pentru scop documentar*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 25—26.
2353. OPRICĂ, OCTAVIAN, *Principii de alcătuire a programelor și obiectivele învățării limbilor străine în treapta a doua de liceu*, LMȘ, 1, 1980, 45—54.
2354. PAVELIU, MARIANA, *Analiza contrastivă în prevenirea și îndreptarea greșelilor la lecțiile de limbă franceză*, ȘB, **7**, 1979, 17—19.
2355. PĂUN, CONSTANTIN, *Pentru o însușire sistematică a terminologiei tehnice franceze*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 6—8.
2356. PEDESTRAȘU, A., SURJICOV, AURELIA, *Analiza componențială în procesul predării vocabularului tehnic*, CPLS, 196—202.
2357. PETRESCU, GEORGETA, *Tipuri de atribute în textul tehnic german*, CPLS, 305—310.
2358. PODARIU, GEORGETA, *Limbajul în situație, condiție esențială a motivației în predarea limbii franceze* [résumé français], BulȘt Pitești, 1980, 289—292.
2359. POP-CORNIȘ, MIHAELA, *Probleme ale predării aspectului scris al unei limbi străine* [English abstract], BulȘt Pitești, 1980, 307—310.
2360. POPESCU, RODICA, *Tendințe în pronunțarea termenilor chimici în limba engleză contemporană* [cu un tabel], CPLS, 253—254.
2361. PREDA, IOAN AUREL, *The Analysis of the Phonic Level of the Poetical Discourse in Literary Seminars* [rezumat în română], BulȘt Pitești, 1980, 339—342.
2362. RENȚEA, MARIA, *Contracția textului la seminarul de limbă rusă tehnică* [cu 2 anexe], CPLS, 70—77.
2363. ROMAN, AL., [La rubrica: Dialog între colegi; despre desinența *-e* a substantivelor neutre și despre prepozițiile *in/nach/zu/bei* în germană], LMȘ, 1, 1980, 133—135.
2364. ROMAȘCANU, MIHAELA, *Predarea construcțiilor cauzative cu* **fare** + *infinitiv în limba italiană: probleme de analiză și traducere*, VerbRom, 175—180.
2365. SAFTA, ANETA, *Direcții de cercetare în învățământul liceal gimnazial*, LMȘ, 1, 1980, 36—44.
2366. SAFTA, ANETA, *Modalități de abordare a limbajelor de specialitate*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 17—18.
2367. SOROIU, RUXANDRA, *De la vocabularul tehnic la alfabetul culturii, o traiectorie posibilă la seminarul de lb. franceză*, CPLS, 15—19.
2368. STOICESCU, IANA, *Frecvența și importanța sufixelor în formarea cuvintelor germane și necesitatea studierii lor* [cu un tabel], CPLS, 284—291.

2369. SURJICOV, A., *Unele modalităţi de îmbogăţire a vocabularului în limbi străine*, CPLS, 217—222.
2370. SZÉKELY, SÁRI, BRUMARU, ELENA, CHIRVAI, LILI, IRIMIAŞ, AL., *Consideraţii cu privire la elaborarea dicţionarului de termotehnică şi maşini termice* [cu o anexă], CPLS, 272—278.
2371. ŞOIMAN, DOINA IRINA, *Niveluri de predare euristică în seminarul de limba engleză ştiinţifico-tehnică*, Forum, **22**, nr. 4, 1980, 42—47.
2372. ŞOIMAN, DOINA IRINA, *Vocabularul tehnic englez şi comunicarea orală*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 20—22.
2373. ŞURIANU, ANA, *Sugestii pentru asimilarea conştientizată şi folosirea eficientă a limbii engleze specializate*, CPLS, 20—26.
2374. TAMAS, MARIA, I. *Aplicarea „pedagogiei simulării" în predarea limbii franceze studenţilor facultăţii de construcţii*, CPLS, 247—252.
2375. TEGUIANI-CUTUROIU, MAGDA, NEGRESCU, SANDA, *Consideraţii privind elaborarea unei metode de predare a englezei medicale studenţilor de nivel mediu din I.M.F. Bucureşti*, CPLS, 50—56.
2376. TUDOR, DRAGNA, *Folosirea retroproiectorului în scopul însuşirii limbajelor de specialitate la orele de limba rusă*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 22—24.
2377. TURAI, IOANA MARIA, *Consideraţii asupra limbajului de specialitate şi a raportului profesor-elevi în abordarea acestuia*, ÎnvLicTehn, **28**, nr. 10, 1980, 11—12.
2378. ŢEPELEA, GABRIEL, *Consideraţii şi propuneri asupra eficienţei predării limbilor străine — Cu privire specială asupra învăţământului superior* [résumé français], BulŞt Piteşti, 1980, 281—288.
2379. VASCENCO, VICTOR, [La rubrica : Dialog între colegi ; despre etnologia lingvistică], LMŞ, 1, 135—137.
2380. VLĂDUŢU, ION, *Grammatical Choice in Technical English* [rezumat în română], BulŞt Piteşti, 1979, 209—212.
2381. VRABIE, EMIL, *Orientarea şi structura lucrării pentru obţinerea gradului I*, LMŞ, I, 1980, 124—130.
2382. WERSCHNING, LISELOTTE, *Probleme ale terminologiei tehnice germane*, CPLS, 300—304.
2383. * * * *Consfătuirea „Contribuţii la predarea limbajelor specializate în învăţământul superior tehnic" 9—10 iunie 1976*, Bucureşti, [Atelierele de reprografie I.C.B.], [1980], 316 p. multigr. (Institutul de construcţii Bucureşti. Catedra de limbi moderne).
2384. * * * *Limbile moderne în şcoală*, Bucureşti, 1, 1980, 144 p. (Societatea de Ştiinţe Filologice din Republica Socialistă România).
VEZI şi nr. 142, 143, 146, 152, 156, 157, 158, 163, 169, 179, 200, 208, 470, 479, 482, 490, 524, 564, 1220, 1758, 2250, 2388, 2408, 2411, 2462, 2466, 2467, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506.

Recenzii

2385. CSIRE, GABRIELA, *Tanítózelölteknek* [Györfi Ibolya, Király László, *A Magyar nyelv tánitásának módszertana az I—IV. osztályban. Tankönyv a tanítóképző liceumok számára*. Didaktikai és Pedagógiai Könyvkiadó, 1979], Előre, **34**, nr. 10 006, 23 ian. 1980, 2. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1906.
2386. UŢĂ, VASILE, *Culegere de referate, studii de lingvistică aplicată* [Braşov, 1979], ÎnvLicTehn, **28**, nr. 6, 1980, 40. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 1965.

4. MANUALE, CURSURI, GHIDURI ETC.

2387. ALEXANDRESCU, C., *Curs de limba engleză. Pentru Facultatea de zootehnie şi medicină veterinară. Anii I şi II*, Iaşi, [CMUI], 1978, 417 p. multigr. (Institutul agronomic „Ion Ionescu de la Brad" Iaşi).
2388. APOSTOL, ION, *Engleza prin exerciţii distractive*, Bucureşti, EŞE, 1980, 152 p.
2389. BACIU, IOAN I., BACIU, VIRGINIA, *Introduction à la théorie et à la pratique du thème*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, 77 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie. Catedra de filologie romanică).
2390. BADEA, MARIA, PRECUP, VALERIA, HĂGAN, FLORICA, *Limba română*. Manual pentru clasa a VIII-a a şcolilor ajutătoare, Bucureşti, EDP, 1980, 200 p.

2391. BARGHEL, VIRGINIA, CHIRIACESCU, ADRIANA, HOLLINGER, ALEXANDER, STANESCHI, DOINA, TOMOȘOIU, NORA, *A Handbook of Commercial English*. Authors : ..., București, [APASE], 1979, 342 p. multigr. (Academia de Studii Economice. Facultatea de comerț. Colectivul de limbi germanice).

2392. BARGHEL, VIRGINIA, ȘAFRAN, DAN, *An English Reader for the Students of the Faculty of Planning and Economic Cybernetics*. Authors : ..., București, [APASE], 1979, 133 p. multigr. (Academia de Studii Economice. Catedra de limbi străine. Colectivul de limbi germanice).

2393. BARNA, ANDREI, *Automobilul. Limba franceză pentru ingineri*, Brașov, [TUBr], 1979, 111 p. multigr. (Universitatea din Brașov. Catedra de limbi străine).

2394. BĂLAN-OSIAC, ELENA, *Curs practic de limba spaniolă*. Pentru studenții facultății de comerț (anii I și II), București, [APASE], 1979, 403 p. multigr. (Academia de Studii Economice. Facultatea de comerț. Catedra de limbi moderne).

2395. BELU, ALEXANDRU, *Limba și cultura latină în Transilvania și Banat (Secolele XVI — prima jumătate a secolului XIX)*. Curs, Timișoara, TUT, 1979, 113 p. (Universitatea din Timișoara. Facultatea de filologie).

2396. BENDORFEANU, DOINA, HOBAN, ILONA, ZAHORANSCHI, VIORICA, *Limba română*. Clasa a V-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-german*, București, EDP, 1978, 192 p. ; ediție nouă în 1980, 180 p.

2397. BENDORFEANU, DOINA, HOBAN, ILONA, ZAHORANSCHI, VIORICA, *Limba română*. Clasa a V-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-maghiar*. București, EDP, 1978, 192 p. ; ediție nouă în 1980, 180 p.

2398. BENDORFEANU, DOINA, HOBAN, ILONA, ZAHORANSCHI, VIORICA, *Limba română*. Clasa a V-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-sîrbo-croat*, București, EDP, 1978, 192 p. ; ediție nouă în 1980, 180 p.

2399. BENDORFEANU, DOINA, HOBAN, ILONA, ZAHORANSCHI, VIORICA, *Limba română*. Clasa a V-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-slovac*, București, EDP, 1978, 192 p. ; ediție nouă în 1980, 180 p.

2400. BENDORFEANU, DOINA, HOBAN, ILONA, ZAHORANSCHI, VIORICA, *Limba română*. Clasa a V-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-ucrainean*, București, EDP, 1978, 192 p.

2401. BENDORFEANU, DOINA, HOBAN, ILONA, ZAHORANSCHI, VIORICA, *Limba română*. Clasa a VI-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-german*, București, EDP, 1978, 248 p. ; ediție nouă în 1980, 247 p.

2402. BENDORFEANU, DOINA, HOBAN, ILONA, ZAHORANSCHI, VIORICA, *Limba română*. Clasa a VI-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-maghiar*, București, EDP, 1978, 248 p. ; ediție nouă în 1980, 248 p.

2403. BENDORFEANU, DOINA, HOBAN, ILONA, ZAHORANSCHI, VIORICA, *Limba română*. Clasa a VI-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-sîrbo-croat*, București, EDP, 1978, 248 p. ; ediție nouă în 1980, 247 p.

2404. BENDORFEANU, DOINA, HOBAN, ILONA, ZAHORANSCHI, VIORICA, *Limba română*. Clasa a VI-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-slovac*, București, EDP, 1978, 248 p. ; ediție nouă în 1980, 247 p.

2405. BENDORFEANU, DOINA, HOBAN, ILONA, ZAHORANSCHI, VIORICA, *Limba română*. Clasa a VI-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-ucrainean*, București, EDP, 1978, 248 p.

2406. BENEDEK, GRIGORE, *Gramatica istorică a limbii ruse*. [Partea 1]. *Introducere. Fonetică istorică*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, 131 p. multigr. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie. Catedra de filologie slavă).

2407. BEREA-GĂGEANU, ELENA, MÎRZA, CLEMENT, POPESCU, FLORIN D., TABARCEA, CEZAR, *Limba română. Limbă și stil, punctuație și ortografie, vocabular, fonetică și fonologie, gramatică (morfologie)*. Manual pentru liceele de filologie-istorie (clasa a XI-a). Coordonator : Florin D. Popescu, București, EDP, 1980, 131 p.

2408. BOCIORT, IGNAT FLORIAN, *Lucrări practice de esperanto-interlingvistică*. Teorie, exerciţii, texte alese, vocabular esperanto-român şi român-esperanto. Timişoara, TUT, 1979, 278 p. multigr. (Universitatea din Timişoara. Centrul de ştiinţe sociale. Facultatea de filologie. Colectivul esperanto-interlingvistică). Vezi şi nr. 1507.

2409. BOLDUREANU, VIOREL I., COSTE, ILEANA, FRĂŢILĂ, FLORENTINA, POPA, IOAN I., ŢEGHIU, LIVIU, VINTILESCU, CONSTANTIN, *Limba română*. Pentru anul pregătitor. [Vol.] I, Timişoara, [TUT], 1980, 284 p. multigr. (Universitatea din Timişoara. Catedra de şcolarizare a studenţilor străini).

2410. BOLDUREANU, VIOREL I., COSTE, ILEANA, FRĂŢILĂ, FLORENTINA, POPA, IOAN I., ŢEGHIU, LIVIU, VINTILESCU, CONSTANTIN, *Limba română*. Pentru anul pregătitor. [Vol.] II. — Profil tehnic — Ediţia a IV-a, Timişoara, [TUT], 1980, 214 p. multigr. (Universitatea din Timişoara. Catedra de şcolarizare a studenţilor străini).

2411. BORLEA, SIMA, *Manual de conversaţie în limba rusă*. 1—2, Bucureşti, [f.e.], 1978, 1 : 142 p. multigr. ; 2 : *Compendiu de gramatică*, 100 p. multigr.

2412. BREBENE, LIDIA, DULGHERU, N., GEORGESCU, T., *Culegere de texte tehnice în limba rusă*. [Partea a 2-a], Bucureşti, [TIP], 1979, 148 p. multigr. (Institutul politehnic Bucureşti. Catedra de pedagogie şi limbi străine).

2413. BUCĂ, MARIN, CERNICOVA, GALINA, *Gramatica practică a limbii ruse*, Bucureşti, EŞE, 1980, 494[—495] p. Vezi şi nr. 2514.

2414. BUJTÁR, PAVEL, FÁBRY, ONDREJ, *Gramatika*. Učebnika pre V triedu, Bucureşti, EDP, 1980, 123.

2415. CAZACU, BORIS, CARAGIU MARIOŢEANU, MATILDA, CHIOSA, CLARA GEORGETA, GUŢU ROMALO, VALERIA, *A Course in Contemporary Romanian. An introduction to the Study of Romanian (for Foreign Students)*. Second edition, revised, enlarged, Bucureşti, EDP, 1980, 712 p. Vezi BRL, 22, 1979, nr. 2042.

2416. CÂRSTEA-ROMAŞCANU, MIHAELA, *Gramatica practică a limbii italiene*, Bucureşti, EŞE, 1980, 454[—455] p.

2417. CHIRIŢĂ, GERTRUD G., *Phonetik und Phonologie des Deutschen*, Bucureşti, CMUB, 1979, 198 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti. Facultatea de limbi străine. Catedra de limbă şi literatură germană).

2418. CHIRIŢĂ, GERTRUD G., *Phonisch-rhythmologische Textanalyse*, Bucureşti, [TUB], 1980, 272 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti. Facultatea de limbi străine. Catedra de limbă şi literatură germană).

2419. CIPLEA, GHEORGHE, *Limba cehă*. Curs practic. [Vol.] I, Cluj-Napoca, [TUCN], 1979, 152 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie. Catedra de filologie slavă).

2420. CONSTANTINESCU, HULDA, POPESCU, LUCIA, BERCIU, LUCIA, *Antologie de texte economice în limba germană pentru Facultatea de economia industriei, construcţiilor şi transporturilor*, Bucureşti, [APASE], Bucureşti, 1980, 247 p. multigr. (Academia de Studii Economice).

2421. CONSTANTINESCU, ILINCA, *Gramatica limbii norvegiene (Bokmål)*, Bucureşti, [TUB], 1980, 331 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti. Institutul de lingvistică).

2422. DANCIU, ALEXANDRA, LUNGU, GABRIELA, POANTĂ, IRINA, *Manual de limba română*. Învăţământ medical biologic. Nivelul II, Cluj-Napoca, [TUCN], 1979, 222 p. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca).

2423. DANCIU, ALEXANDRA, PRECUP, VICTORIA, MOLDOVAN, VICTORIA, PRUNEA, DOINA, *Snoave româneşti*. Manual de limba română pentru nivelul I, Cluj-Napoca, [TUCN], 1978, 250 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie).

2424. DOBRESCU, LIANA, *Consideraţii privind organizarea materialului pentru un manual de engleză specializată*, CPLS, 103—113.

2425. DRĂGHICESCU, JANETA, *Phonétique française appliquée et exercises*, Bucureşti, EDP, [1979], 303[—304] p. (Ministerul Educaţiei şi Învăţământului. Universitatea Craiova).

2426. DUHĂNEANU, CONSTANTIN, MUNTEANU, DAN, *Gramatica limbii spaniole pentru uz şcolar*, Bucureşti, EDP, 1980, 259[—260] p.

2427. DUMITRESCU, DOMNIŢA, *Îndreptar pentru traducerea din limba română în limba spaniolă*, Bucureşti, EŞE, 1980, 334—[335] p.

2428. FLOREA, LIGIA STELA, NICULIȚĂ, IOAN, *L'analyse syntaxique. Aperçu théorique et recueil d'exercises*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, 187 p. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie. Catedra de filologie romanică. Secția franceză).
2429. FORAI, MIHAIL, MUSTĂȚEA, ALEXANDRINA, *Cahiers de textes et d'exercises lexicaux de conversation française* (1-ère et 2-ème années d'études), Pitești, [f.e.], 1979, 91[—92] p. multigr. (Ministerul Educației și Învățământului. Institutul de învățământ superior Pitești. Facultatea de învățământ pedagogic. Secția franceză-engleză).
2430. GAFIȚEANU, DANIELA, SAMSON, NICOLAI, *Limba franceză*. Facultatea de hidrotehnică. Secția îmbunătățiri funciare, Iași, [f.e.], 1979, 114 p. multigr. (Institutul politehnic Iași. Catedra de limbi moderne).
2431. GOGA, ECATERINA, COMAN, LUPU, *Filologie romanică* (Caiet de seminar), București, [TUB], 1980, 227 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi și literaturi străine).
2432. GORCEA, PETRU-MIHAI, *Proiect pentru un manual de limba română esențială* [résumé français], BulȘt Pitești, 1979, 77—79.
2433. GRÜN, ERIKA, *Curs de limbă română*. Pentru anul 2. Facultatea de mecanică agricolă, Timișoara, [f.e.], 1978, 135 p. multigr. (Institutul politehnic „Traian Vuia" Timișoara. Catedra de limbi străine).
2434. HANEȘ, GHERGHINA, *Deutsch-rumänischer Sprachführer*, București, EST, 1980, 190[—192] p.
2435. HÂRȘAN, ELENA, LEFTER, VIRGIL, *An Anthology of English Texts for the Students of Production Economy*. Autori: ..., București, [APASE], 1980, 96 p. multigr. (Academia de Studii Economice. Facultatea de comerț. Catedra de limbi străine).
2436. ILIESCU, CONSTANȚA, PETRESCU, VICTORIA, NICHITA, SILVIA, POPESCU, STELA, *Gramatică și compunere*. Manual pentru clasa a IV-a, București, EDP, 1980, 86[—87] p.
2437. ILIESCU, VERONICA, AIOANEI, DIMITRIE, BLĂNARU, EUGEN, *Manual de limba rusă pentru studenții din I.M.F.* Partea a I—II. Autori: ..., București, [f.e.], I: 1979, 96 p. multigr.; II: 1980, 175 p. multigr. (Institutul de medicină și farmacie București. Disciplina de limbi moderne).
2438. IUFFU, ZLATCA, *Gramatika*. Učebnik za IV klas, București, EDP, 1979 (1980), 84 p.
2439. IUFFU, ZLATCA, *Gramatika*. Učebnik za VI klas, București, EDP, 1979 (1980), 192 p.
2440. KOLESNIKOVA, NADEJDA, NĂSTĂSESCU, VIOLETA, GALIȘ, LIVIA, TURCU, FULVIA, *Higher Business Correspondance*, București, [APASE], 1979, 531 p. multigr. (Academia de Studii Economice. Facultatea de comerț. Catedra de limbi străine).
2441. KOSTIAC, CARMEN, TEODORESCU, XENIA, TOPCIU, CORNELIA, *Limba română*. Manual pentru clasa a VI-a a școlilor ajutătoare, București, EDP, 1980, 163 p.
2442. KUSÁLIK, PIROSKA, *Nyelvtan a III. osztály számára*, București, EDP, 1980, 112 p.
2443. KUSÁLIK, PIROSKA, *Nyelvtan a VIII. osztály számára*, București, EDP, 1980, 168 p.
2444. MARINESCU, R., PITĂROIU, FL., *Limba franceză pentru industria lemnului*. Anul II, Brașov, [TUBr], 1978 (1979), 76 p. multigr. (Universitatea din Brașov. Catedra de limbi străine).
2445. MAZILU, DAN HORIA, *Gramatika*. Pidručnik dlja V klasu, București, EDP, 1979 (1980), 208 p.
2446. MAZILU, DAN HORIA, *Gramatika*. Pidručnik dlja VI klasu, București, EDP, 1979 (1980), 196 p.
2447. MORARU, MARIA, *Curs de limba germană pentru studenții institutelor agronomice anul II*, Iași, [f.e.], 1978, 192 p. multigr. (Institutul agronomic „Ion Ionescu de la Brad" Iași).
2448. MORĂRESCU, SIMION, MORĂRESCU, ELVIRA, KISS, ELVIRA, *Limba română*. Clasa a IV-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-german*, București, EDP, 1980, 220 p.
2449. MORĂRESCU, SIMION, MORĂRESCU, ELVIRA, KISS, ELVIRA, *Limba română*. Clasa a IV-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-maghiar*, București, EDP, 1980, 220 p.
2450. MORĂRESCU, SIMION, MORĂRESCU, ELVIRA, KISS, ELVIRA, *Limba română*. Clasa a IV-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-sîrbo-croat*, București, EDP, 1980, 220 p.

2451. MORĂRESCU, SIMION, MORĂRESCU, ELVIRA, KISS, ELVIRA, *Limba română*. Clasa a IV-a. Şcoli şi secţii cu limbile de predare ale naţionalităţilor conlocuitoare. *Vocabular român-slovac*, Bucureşti, EDP, 1980, 223 p.
2452. MUNTEANU, VALERIU, *Dansk-romaensk parlør. Ghid de conversaţie danez-român*, Bucureşti, EST, 1980, 174[—176] p.
2453. MUREŞANU, ILEANA, *Limba română de specialitate în manualele pentru străini* [résumé français], StUBB, **25**, nr. 1, 1980, 75—78.
2454. MUREŞANU, ILEANA, OŞIANU, PAULA, *Manual de limba română pentru studenţii străini*. Nivel II. Profil agronomic. [Vol.] 1. Culegere de texte. [Partea a 2-a] Glosar, Cluj-Napoca, [TUCN], 1980, 66 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie).
2455. MUREŞANU, ILEANA, OŞIANU, PAULA, *Manual de limba română* [pentru studenţii străini]. Nivel II. Profil agronomic, Cluj-Napoca, [TUCN], 1979, III + 227 p. multigr. (Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca. Facultatea de filologie).
2456. NAGY, KÁLMÁN, *Kis magyar nyelvtankönyv*. Különös tekintettel a nyelvhelyesség mindennapi kérdéseire, Bukarest, KK, 1980, 149[—151] p.
2457. NICULESCU-MIZIL, AURORA, CHEREBEŢIU, ANCA, BRÂNZĂ, MIRCEA-DORU, *Limba spaniolă*. Manual pentru anul I, Bucureşti, [TIP], 1979, 216 p. multigr. (Institutul politehnic Bucureşti. Catedra de pedagogie şi limbi străine). Vezi şi nr. 2 511.
2458. OLASZ, HANS, *Deutsch für Techniker*. Manual, Galaţi, [TUG], 1979, 133 p. multigr. (Ministerul Educaţiei şi Învăţământului. Universitatea din Galaţi).
2459. OLTEANU, A. GH., PAVNOTESCU, MARIA, *Limba şi literatura română*. Manual pentru clasa a XI-a. Coordonator: D. Micu, Bucureşti, EDP, 1980, 312 p.
2460. OTAŞEVICI, SVETOZAR, *Limba italiană*, Bucureşti, [f.e.], 1979, 151[—152] p. multigr. (Ministerul Educaţiei şi Învăţământului. Institutul de cultură fizică şi sport).
2461. PANAIT, LUCIAN, *Stimularea activităţii creatoare a elevilor*, LL, 1, 1980, 101—106.
2462. PANAIT, MIHAELA, *Limba germană*. Culegere de texte anul I pentru facultăţile: metalurgie, chimie, [Bucureşti], [TIP], 1979, 89 p. multigr. (Institutul politehnic Bucureşti. Catedra de limbi străine).
2463. PANĂ, LIGIA-IULIANA, *Lexicul manualelor şi pregătirea specifică a elevilor de liceu*, LMŞ, 1, 1980, 61—68.
2464. PANŢIRU, MIHAI, *Limba rusă* (Pentru studenţii din anul I şi al II-lea specialitatea B, filologie, geografie), Iaşi, [TUI], 1979, 197 p. multigr. (Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi. Facultatea de filologie. Catedra de limbi slave).
2465. PATAKY, ERNSTEIN, *Engleza pentru ingineri*. Facultatea de mecanică, secţiile autovehicule rutiere şi mecanică agricolă, Braşov, [TUBr], 1979, II + 158 p. multigr. (Universitatea din Braşov).
2466. PĂUN, CONSTANTIN, *Principiile alcătuirii unei culegeri de exerciţii lexicale pentru limba franceză tehnică*, CPLS, 91—97.
2467. PETRESCU, VASILICA, *Cu privire la lexicul manualelor de limba-rusă pentru clasele V—VIII*, RTŞ, nr. 1—2, 1980, 67—69.
2468. PLETER, TIBERIU, PLETER, JANA, *Česky jazyk a sloh*. Učebnice pro III. ročník Bucureşti, EDP, 1980, 108 p.
2469. POPESCU, FLORIN D., *Limba română (Sintaxa)*. Manual pentru liceele de filologie-istorie (clasa a XII-a), Bucureşti, EDP, 1980, 99[—100] p.
2470. POPESCU, ION, *Gramatică şi noţiuni de fonetică şi vocabular*. Manual pentru clasa a V-a, Bucureşti, EDP, 1980, 168 p.
2471. POPESCU, ION, *Gramatică şi noţiuni de fonetică şi vocabular*. Manual pentru clasa a VI-a, Bucureşti, EDP, 1980, 152 p.
2472. POPESCU, ION, *Gramatică şi noţiuni de vocabular şi de istorie a limbii*. Manual pentru clasa a VIII-a, Bucureşti, EDP, 1979 (1980), 176 p.
2473. POPESCU, ION, *Manualul şcolar, carte de bază a elevilor*, RPed, **29**, nr. 7, 1980, 60—63.
2474. POPESCU, ION, *Pe marginea unei recenzii* [de la nr. 2512], LR, **29**, nr. 6, 1980, 609—616.
2475. POPESCU, ION, *Pe marginea unor articole despre manualele de gramatică a limbii române* [F. Şuteu, LL, 1, 1976; F. Dimitrescu, LL, 4, 1978; E. Măgirescu, LL, 4, 1978; M. Avram, LL, 2, 1978; G. Pană Dindelegan, LL, 2, 1976; V. Guţu Romalo, LL, 2, 1976], LL, 1, 1980, 111—120. Vezi BRL, **19**, 1976, nr. 1628, **20**, 1977, nr. 1599, 1628, **21**, 1978, nr. 903, 978, 2 211, 2 257.
2476. POPOVICI, CONSTANTIN, STĂNICĂ, ILIE, *Observaţii privind elaborarea manualelor de limba română citire (pentru şcolile speciale de surzi)*, PedSpec, **13**, nr. 1, 1971, 107—118.

2477. RAȚIU, IOAN DORU, FINYÁK, TIBERIU, *Limba română*. Clasa a VII-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-german*, București, EDP, 1980, 304 p.

2478. RAȚIU, IOAN DORU, FINYÁK, TIBERIU, *Limba română*. Clasa a VII-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-maghiar*, București, EDP, 1980, 364 p.

2479. RAȚIU, IOAN DORU, FINYÁK, TIBERIU, *Limba română*. Clasa a VII-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-sîrbocroat*, București, EDP, 1980, 304 p.

2480. RAȚIU, IOAN DORU, FINYÁK, TIBERIU, *Limba română*. Clasa a VII-a. Școli și secții cu limbile de predare ale naționalităților conlocuitoare. *Vocabular român-slovac*, București, EDP, 1980, 304 p.

2481. RĂDULEA, GHEORGHE, CECAN, ALEXANDRU, STĂNESCU, MIRCEA, *Limba română*. Manual pentru clasa a V-a a școlilor ajutătoare, București, EDP, 1980, 192 p.

2482. REBOȘAPKA, IVAN, *Gramatika i zagal'ni ponjattja pro-leksiku, stilistiku ta istoriju ukraïnskoï movi*. Pidručnik dlja VIII klasu, București, EDP, 1980, 198[—199] p.

2483. SCOROBETE, AUREL, *Gramatica în manualele școlare. Cîteva observații asupra morfologiei*, LL, 3, 1980, 478—483.

2484. STĂNESCU, SPERANȚA, *Limba germană. Morfo-sintaxa*, București, [TUB], 1980, 491[—492] p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi străine. Catedra de limba și literatura germană).

2485. STOICESCU, RODICA, BURADA IACOB, DOINA, IVANCIU, NICULINA, *Limba franceză*. Culegere de texte pentru studenții Facultății economia industriei, construcțiilor și transporturilor, anii I, II, București, [APASE], 1979, 255 p. multigr. (Academia de Studii Economice. Facultatea de comerț. Catedra de limbi moderne).

2486. SURAJ BHAN, SINGH, *Manual de limba hindi*, București, TUB, 1980, 183 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi și literaturi străine. Secția de limbi clasice și orientale).

2487. ȘALAPINA, GALINA, POPA, MARIANA, SCHMIDT, GERTRUD, *Limba engleză contemporană (Sintaxă)*, Timișoara, TUT, 1979, 157 p. multigr. (Universitatea din Timișoara. Facultatea de filologie).

2488. ȘERDEAN, ION, DIȚULEASA, FLORIAN, PAVELIU, ELIZA, *Gramatică și compunere*. Manual pentru clasa a III-a, București, EDP, 1980, 112 p.

2489. ȘOIMAN, IRINA, *Un manual de EST — Principii, realizare, constatări*, CPLS, 186—191.

2490. TABARCEA, CEZAR, *Româna pentru dumneavoastră — Romanian for You. Anul al II-lea. Lecția a XV-a*, TribRom, 9, nr. 183, 1980, 11 ; *Lecția a XVI-a*, nr. 184, 11 ; *Seria a II-a. Anul II. Lecția I*, nr. 191, 11 ; *Lecția a II-a*, nr. 192, 11.

2491. TUDOR, FLORIN MIRCEA, *Limba engleză pentru facultatea de mecanică*, Iași, [f.e.], 1979, 123 p. multigr. (Institutul politehnic „Gheorghe Asachi" Iași. Facultatea de tehnologie și chimia textilelor. Catedra de limbi moderne).

2492. TUȚESCU, MARIANA, *Le texte. De la linguistique à la littérature*, București, [TUB], 1980, 187 p. multigr. (Universitatea din București. Facultatea de limbi și literaturi străine. Catedra de limbă și literatură franceză).

2493. URS, DANA SORANA, *Limba engleză. Autovehicule rutiere*, București, EDP, 293[—295] p. (Ministerul Educației și Învățămîntului. Institutul politehnic — București).

2494. ZARESCU, EMILIA, CONSTANTINESCU, ELENA, SACHELARIE, ELENA, VĂRZARU, MARIA, *Limba română*. Manual pentru clasa a II-a. Partea I—II, București, EDP, 1979, I : 120 p. ; II : 120 p.

2495. ZSEMLYEI, JÁNOS, *Leiró magyar szójelentéstani gyakorlatok*. Osszeállitotta ..., Kolosvár-Napoca, [TUCN], 1979, 99 p. (Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca).

2496. * * * *Culegere de texte de specialitate în limba franceză pentru facultatea de medicină, pediatrie, stomatologie și farmacie*, București, [f.e.], 1979, 205 p. multigr. (Institutul de medicină și farmacie București. Catedra de limbi moderne).

2497. * * * *Culegere de texte pentru studiul limbii franceze. Specialitățile : mine, metalurgie, electromecanică, construcții, științe naturale*. Colectivul de coordonare : Gheorghe Pop, Gabriel Popescu, Paul Remetean, Baia Mare, [f.e.], 1978, 198 p. multigr. (Institutul de învățămînt superior Baia Mare).

2498. * * * *Grammatiki tis ellinikis glossas*. Gia tin ebdomi taxi, București, EDP, 1979 (1980), 248 p.

2499. * * * *Grammatiki tisellinikis glossas.* Gia tin ekti taxi, Bucureşti, EDP, 1979 (1980), 171 p.
2500. * * * *Grammatiki tis ellinikis glossas.* Gia tin ogsoi taxi, Bucureşti, EDP, 1978, 188 p.
2501. * * * *Grammatiki tis ellinikis glossas.* Gia tin pebti taxi, Bucureşti, EDP, 1979 (1980), 143 p.
2502. * * * *Grammatiki tis ellinikis glossas.* Gia tin triti taxi, Bucureşti, EDP, 1979 (1980), 80 p.
2503. * * * *Les structures instrumentales en français contemporain*, Bucureşti, 1979, [TUB], 156 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti. Facultatea de limbi străine. **Cahiers de grammaire**, III).
2504. * * * *Limba franceză.* Culegere de texte pentru studenţii secţiei : economia serviciilor de alimentaţie publică şi turism. Facultatea de comerţ anii I—IV. Coordonator Lupchian Gabriela, Bucureşti, [APASE], 1979, 362 p. multigr. (Academia de Studii Economice. Catedra de limbi moderne. Colectivul de limbi romanice).
2505. * * * *Manual de limba italiană.* Ediţia a II-a revizuită, Bucureşti ,[TUB], 1979, 290 p. multigr. (Universitatea din Bucureşti. Facultatea de limbi străine).
2506. * * * *Manual de limba rusă pentru învăţământul economic superior.* Volumele I—II, Bucureşti, [APASE], 1979, I : 394 p. ; II : 326 p. multigr. (Academia de Studii Economice. Facultatea de comerţ. Catedra de limbi străine).

VEZI şi nr. 273, 304, 351, 421, 422, 423, 546, 830, 1321, 1653, 1851, 1888, 1899, 1900, 1903, 1918, 1922, 1956, 2001, 2011, 2015, 2026, 2035, 2248, 2281, 2282, 2292, 2306, 2 316, 2341.

Recenzii

2507. APREOTESEI, CEZAR, I. F. Bociort, *Lucrări practice de esperanto interlingvistică* (Tip. Universităţii Timişoara, ed. I, 1979, ed. a II-a, 1980), Forum, **22,** nr. 12, 1980, 95. Vezi nr. 2408.
2508. ENE, CORNELIA, Andrei Bantaş, *Elements of Descriptive English Syntax*, Bucureşti, C.M.U.B., 1977, 424 p., RRL, **25,** nr. 6, 1980, 699—700. Vezi BRL, **20,** 1977, nr. 1 747.
2509. GALAŢANU, OLGA, Teodora Cristea, *Grammaire structurale du français contemporain*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1979, 507 p., SCL, **31,** nr. 2, 1980, 219—221. Vezi BRL, **22,** 1979, nr. 2 050.
2510. MARIN, DINUŢA, *Manual de limba română contemporană pentru studenţii străini* [vol. I, Buc., 1978], Forum, **21,** nr. 12, 1979, 85—86. Vezi BRL, **21,** 1978, nr. 2253.
2511. M. N., Institutul politehnic Bucureşti, Catedra de pedagogie şi limbi străine. *Limba spaniolă pentru anul I*, 1979 [de Aurora Niculescu-Mizil, Anca Cherebeţiu, Mircea-Doru Brânză], Forum, **22,** nr. 1, 1980, 96. Vezi nr. 2457.
2512. MODORAN, FILOFTEIA, Ion Popescu, *Gramatică şi noţiuni de fonetică şi vocabular.* Manual pentru clasa a V-a, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1978, 167 p., LR, **29,** nr. 2, 1980, 170—173. Vezi nr. 2474 şi BRL, **21,** 1978, nr. 2224.
2513. MOLDOVAN, VALENTIN, Marin Bucă, Jiva Milin : *Gramatica limbii ruse. Sintaxa propoziţiei* (Timişoara, Universitatea din Timişoara, 1979, 143 p.), Forum, **21,** nr. 12, 1979, 88. Vezi BRL, **22,** 1979, nr. 2041.
2514. OIŢĂ, ION, OIŢĂ, MARIA, M. Bucă, G. Cernicova, *Gramatica practică a limbii ruse*, Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1980, 491 p., PFR, 1980, 312—319. Vezi nr. 2413.

VEZI şi nr. 379, 1366, 1975, 1977, 2294, 2385.

XXIX. *DIVERSE*

2515. APREOTESEI, CEZAR, *Interlingvistică şi esperantologie*, Forum, **22,** nr. 10, 1980, 77—78.
2516. BOCIORT, IGNAT, *Esperanto stifet. Völkerpreundschaft. Prof. Dr. ... leitet an der Temeschwar Volkshochschule die Kurse in dieser Sprache*, NBZ, **21,** nr. 4622, 13 oct. 1977, 2.
2517. CĂLIN, LIVIU, *Al. Rosetti, laureat al premiului Herder*, VR, **33,** nr. 1, 1980, 52.
2518. CIOBANU, NICOLAE, *Acum, Premiul Herder* [Al. Rosetti], Luceafărul, **23,** nr. 22, 1980, 1, 7.
2519. CIOBANU, N., *Alexandru Rosetti : Prix Herder*, AR, **3,** nr. 24, 1980, 9.
2520. CIOCULESCU, ŞERBAN, *Al. Rosetti, laureat al Premiului Herder*, Flacăra, **29,** nr. 24, 1980, 17.

2521. COCIU, MIHAI, *Cînd animalele vorbesc (I)*, Magazin, **24**, nr. 1177, 1980, 6; *(II)*, nr. 1178, 5 [convorbire consemnată de Lucia Manolescu].
2522. DOMĂNEANU, VOICHIȚA, *Geneza limbajului*, ȘtTehn, **31**, nr. 6, 1980, 29, 35.
2523. DRIMBA, OVIDIU, *Studiile române ale prof. Giuliano Bonfante*, Familia, **16**, nr. 1, 1980, 16.
2524. GRAUR, AL., *Știința, fie ea și „inferioară", nu se poate face fără conștiință* [convorbire consemnată de Ion Coja], Flacăra, **29**, nr. 29, 1980, 19.
2525. IORDAN, IORGU, *Probleme de lingvistică la radio*, LR, **29**, nr. 1, 1980, 67—69.
2526. JOLY, HUBERT, *Dialogul limbilor* [fragment], Rev UNESCO, **22**, nr. 2, 1980, 174—175.
2527. LOMBARD, ALF, ..., *un ami constant de la Roumanie* [convorbire consemnată de Marius Sala], AR, **3**, nr. 45, 1980, 12.
2528. MARCUS, SOLOMON, *Prof. ..., Sc. D.* [convorbire consemnată de Aurora Fabritius], RomBooks, **7**, nr. 4, 1979, 6.
2529. MARINESCU, EUGEN, *Învățămîntul filologic și dinamica societății românești*, Forum, **22**, nr. 6, 1980, 41—43.
2530. NEAMȚU, V., *Alfabetul delfinilor*, Magazin, **24**, nr. 1197, 1980, 4.
2531. NEAMȚU, V., *Limbajul primilor oameni*, Magazin, **24**, nr. 1204, 1980, 6.
2532. PUȘCARIU, SEXTIL, *Memorii*. Ediție de Magdalena Vulpe. Prefață de Ion Bulei. Note de Ion Bulei și Magdalena Vulpe, București, EM, 1978 (1980), 895[—897] p. Vezi și nr. 2543.
2533. ROSETTI, ALEXANDRU, *„Pe cît am putut, am luptat pentru republicarea «Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent»"* [de G. Călinescu; cu numeroase facsimile], RN, **9**, nr. 67—68—69, 1980, 117—120.
2534. SĂSĂRMAN, GHEORGHE, *O incursiune în preistoria scrisului*, Contemporanul, nr. 7, 1980, 5.
2535. SCARLAT, MIRCEA, *Premiul Herder 1980* [acordat acad. Al. Rosetti], RLit, **13**, nr. 22, 1980, 20.
2536. SIMONESCU, DAN, *Prof. Mario Ruffini, Italia. Un mare prieten al culturii românești*, TribRom, **9**, nr. 194, 1980, 2.
2537. TOMOZEI, GHEORGHE, *Lauri pentru omul cărții. Academicianului Al. Rosetti — premiul Herder 1980*, Scînteia, **49**, nr. 11623, 5 ian. 1980, 1, 2.
2538. VULPESCU, ROMULUS, *„Să dormim cu capul pe gramatică și să ne învelim cu dicționarul limbii"* [interviu luat de Dinu Flămînd], Amfiteatru, **15**, nr. 1, 1980, 11, 12.
2539. * * * *Alexandru Rosetti distins cu premiul Herder*, TribRom, **9**, nr. 172, 1980, 3.

VEZI și nr. 124, 140, 1321, 1331, 2408.

Recenzii

2540. DOMINTE, CONSTANTIN, Pierre Janton, *L'espéranto*, Deuxième édition mise à jour, Coll. „Que sais-je" ?, P.U.F., 1977, 128 p., CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 199—202.
2541. DUMITRACHE, CONSTANTIN, [La rubrica: Lingvistică] Iorgu Iordan: *Memorii*, 3 [Buc., 1979], Ramuri, **17**, nr. 2, 1980, 14. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 2153.
2542. GUȚAN, ILIE, *Un document de epocă* [Iorgu Iordan, *Memorii*, III, Buc., 1979], VR, **33**, nr. 3, 1980, 87—88. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 2153.
2543. ȘTEFĂNESCU, ALEX., *Un ardelean și un muntean la concert* [Sextil Pușcariu, *Memorii*, Buc., 1978], PN, **25**, nr. 10, 1980, 35—36. Vezi nr. 2532.

VEZI și nr. 1366, 2507.

XXX. *ANIVERSĂRI*

2544. ANGHELESCU, MIRCEA, *Al. Rosetti la optzeci și cinci de ani*, VR, **33**, nr. 10, 1980, 68—69.
2545. AVRAM, MIOARA, *La a 80-a aniversare a academicianului Al. Graur*, BulSȘF, 1980, 30—33.
2546. BALACI, ALEXANDRU, *Magister vitae* [Al. Rosetti la 85 de ani], RLit, **13**, nr. 42, 1980, 8.

2547. BALACI, ALEXANDRU, *Un magister vitae* [Al. Rosetti la 85 de ani], RR, **34**, nr. 4, 1980, 102—108.
2548. BRÂNCUȘ, GR., *Hommage à Eqrem Çabej* [la 80 de ani], RRL, **25**, nr. 2, 1980, 145—146.
2549. BUDAGOV, R. A., *Iskusstvo prosto izlagat' složnye problemy (k jubileju akademika A. Graura)*, RRL, **25**, nr. 4, 1980, 317—319.
2550. CAZACU, B., *Academicianul Al. Graur la optzeci de ani*, LL, 4, 1980, 648—649.
2551. COSAȘU, RADU, *Gînd de cinefil* [Al. Graur la 80 de ani], RomLit, **13**, nr. 29, 1980, 17.
2552. COTEANU, I., *Al. Graur — 80*, RLit, **13**, nr. 28, 1980, 9.
2553. DIMITRESCU, FLORICA, *Alexandru Rosetti — 85*, RLit, **13**, nr. 42, 1980, 8.
2554. DOMINTE, CONSTANTIN, *Profesorul* [Al. Graur la 80 de ani], Luceafărul, **23**, nr. 28, 1980, 2.
2555. LIPATTI, VALENTIN, *Scrisoare* [Al. Rosetti la 85 de ani], RLit, **13**, nr. 42, 1980, 8.
2556. MORARU, CORNEL, *Constantin Noica*, Vatra, **10**, nr. 1, 1980, 5.
2557. NEAGU, FĂNUȘ, *Omagiu marelui profesor* [Al. Graur la 80 de ani], Flacăra, **29**, nr. 29, 1980, 19.
2558. RÎPEANU, VALERIU, *Un reper intelectual: Alexandru Rosetti* [la 85 de ani], Flacăra, **29**, nr. 43, 1980, 21.
2559. R[OSETTI], A., [Sub titlul comun: Hommage à Eqrem Çabej], RRL, **25**, nr. 2, 1980, 145.
2560. SALA, MARIUS, *Academicianul I. Coteanu la 60 de ani*, BulSȘF, 1980, 34—36.
2561. * * *, *Acad. Ion Coteanu — la a LX-a aniversare —*, SCL, **31**, nr. 5, 1980, 489—490.
2562. * * *, *Omagiu academicianului Alexandru Graur cu prilejul împlinirii a 80 de ani*, LR, **29**, nr. 3, 1980, 177.
2563. * * *, *Omagiu academicianului Ion Coteanu la împlinirea a 60 de ani*, LR, **29**, nr. 5, 1980, 445—446.
VEZI și nr. 459, 460, 461, 480, 540, 547, 551, 567, 568, 2517, 2518, 2519, 2520, 2535, 2537, 2539.

XXXI. *IN MEMORIAM*

2564. BACIU, IOAN, *Henri Jacquier (1900—1980)*, CL, **25**, nr. 2, 1980, 253—254.
2565. DOINAȘ, ȘT. AUG., *Henri Jacquier, prietenul nostru* [1900—1980], Steaua, **31**, nr. 5, 1980, 29.
2566. IONESCU, GELU, *Roland Barthes* [1916—1980], RLit, **13**, nr. 14, 1980, 22.
2567. IORDAN, IORGU, *Aurel Nicolescu (1919—1978)*, LR, **28**, nr. 5, 1980, 565.
2568. ISTRATE, GAVRIL, *Dumitru Gafițanu (1896—1979)*, BulSȘF, 1980, 72—74.
2569. KELEMEN, BELA, *Jerzy Kurylowicz (26 august 1895 — 28 ianuarie 1978)*, CL, **25**, nr. 1, 1980, 101—102.
2570. LĂUDAT, I. D., *Amintirea unui savant: Petru Caraman* [1898—1980], Cronica, **15**, nr. 12, 1980, 8.
2571. LĂUDAT, I. D., *Petru Caraman (1898—1980)*, BulSȘF, 1980, 75—78.
2572. NAGHIU, IOSIF E., *G. G. Ursu (1911—1980)*, LL, 4, 1980, 650—651.
2573. PĂTRUȚ, I., *Teodor A. Naum (1891—1980)*, CL, **25**, nr. 2, 1980, 253.
2574. PETOLESCU, CONSTANTIN C., *Nicolae Gostar (1922—1978)*, StCl, **19**, 201—202.
2575. ȘCHIAU, OCTAVIAN, *Profesorul Henri Jacquier* [1900—1980], Steaua, **31**, nr. 5, 1980, 29.
2576. ȘCHIAU, OCTAVIAN, *Teodor Naum* [1891—1980], Tribuna, **24**, nr. 14, 1980, 5.
2577. T[HEBAN], L[AURENȚIU], *Henri Jacquier* [1900—1980], CLTA, **17**, nr. 2, 1980, 207—208.
2578. VODĂ-CĂPUȘAN, MARIA, *Umanistul Henri Jacquier* [1900—1980], Tribuna, **24**, nr. 17, 1980, 9.
2579. VRACIU, ARITON, *Petru Caraman — in memoriam* [1898—1980], LL, 3, 1980, 500—504.

ABREVIERI *

AA = *Analele Academiei Republicii Socialiste România*. Seria a IV-a, Bucureşti, EARSR, [**22**, 1979, Anul 106 (1972), **23**, 1980, Anul 107 (1973)]. **ACIT II**, **1**, **2**, **3** = vezi nr. 181. **AHét** = *A Hét*. A szocialista művelődési és nevelési tanács társadalmi — Politikai — Művelődési hetilapja, Bukarest, **1**, 1970 [**11**, nr. 44, 1980]. **AIst** = *Anale de istorie*. Institutul de studii istorice şi social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., Bucureşti, **1**, 1955 [**26**, nr. 5, 1980]. **Albina** = *Albina*. Revistă pentru sate editată de Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, Bucureşti, **1**, 1898 [**33**, nr. 10, 1980]. **Aluta** = *Aluta*. Studii şi comunicări. Tanulmányok és közlemények, Muzeul Sfîntu Gheorghe. Sepsiszentgyörgy Múzeum, Sfîntu Gheorghe, **1**, 1969 [**10—11**, 1980]. **Amfiteatru** = *Amfiteatru*. Revistă literară şi artistică editată de Uniunea Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din România, Bucureşti, **1**, 1966 [**15**, nr. 12, 1980]. **AMN** = *Acta Musei Napocensis*. Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă al judeţului Cluj. Comitetul Naţional ICOM. Muzeul de istorie al Transilvaniei, Cluj-Napoca, **1**, 1964 [**16**, 1979]. **AMP** = *Acta Musei Porolissensis*. Muzeul de istorie şi artă Zalău, Zalău, **1**, 1977 [**2**, 1978]. **AnIst Cluj-Napoca** = *Anuarul Institutului de istorie şi arheologie Cluj-Napoca*. Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice a Republicii Socialiste România. Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, EARSR, **1**, 1948 [**22**, 1979]. **AnIst Iaşi** = *Anuarul Institutului de istorie şi arheologie „A. D. Xenopol"*. Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice a Republicii Socialiste România. Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi, Iaşi, **1**, 1964 [**16**, 1979]. **AnivCult** = *Aniversări culturale. Prezentări bibliografice*. Biblioteca Centrală de Stat a Republicii Socialiste România, Bucureşti, **1**, 1965 [**17**, nr. 2, 1980]. **AnMarm** = *Anuarul Marmaţiei*. Muzeul judeţean Maramureş. Baia Mare, **1**, 1969 [**4**, 1978]. **APASE** = Atelier poligrafie Academia de Studii Economice. **Apicultura** = *Apicultura în România*. Revistă lunară de ştiinţă şi practică apicolă editată de Asociaţia Crescătorilor de Albine din Republica Socialistă România, Bucureşti, **1**, 1948 [**32**, nr. 7, 1980]. **Apulum** = *Apulum. Acta Musei Apulensis. Arheologie— Istorie— Etnografie*, Alba Iulia, **1**, 1939—1942 [**17**, 1979]. **AR** = *Actualités roumaines*. Hebdomadaire. Paraît en français et anglais, Bucureşti, **1**, 1978 [**3**, nr. 52, 1980]. **Argeş** = *Argeş*. Revistă social-culturală a Comitetului judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă, editată de ziarul „Secera şi ciocanul", Piteşti, **1**, 1966 [**15**, nr. 4, 1980]. **ArhSom** = *Arhiva Someşeană*. Studii, comunicări, referate. Muzeul Năsăud, **1**, 1972 [**4**, 1977]. **Astra** = *Astra*. Revistă politică-social-culturală a Comitetului de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Braşov, editată de ziarul „Drum nou", Braşov, **1**, 1966 [**15**, nr. 4, 1980]. **Ateneu** = *Ateneu*. Revistă social-culturală a Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă Bacău, editată de ziarul „Steagul roşu". Fondator: George Bacovia, Bacău, **1**, 1964 [**17**, nr. 4, 1980]. **AUBF** = *Analele Universităţii Bucureşti. Filosofie*, Bucureşti, **1**, 1954 [**27**, 1978, **28**, 1979]. **AUBI** = *Analele Universităţii Bucureşti. Istorie*, Bucureşti, **1**, 1954 [**28**, 1979, **29**, 1980]. **AUBLLR** = vezi nr. 21. **AUBLLS** = vezi nr. 22. **AUC** = vezi nr. 23. **AUI** = vezi nr. 20. **AUIFiloz.** = *Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi* (Serie nouă). Secţiunea III. b. *Ştiinţe filozofice*, Iaşi, **1**, 1956 [**22**, 1976, **23**, 1977, **24**, 1978]. **AUT** = vezi nr. 24. **AUTM** = *Analele Universităţii din Timişoara*. Seria *Ştiinţe matematice*, Timişoara, **1**, 1963 [**16**, nr. 1, 2, 1978]. **Banatica** = *Banatica*. Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Caraş-Severin. Muzeul de istorie al judeţului Caraş-Severin, Reşiţa, **1** [**5**, 1979]. **Biblioteca** = *Bibliotheca*. Buletin de biblioteconomie. Supliment al revistei „Îndrumătorul cultural", Bucureşti [nr. 3, 1980]. **Biharea** = *Biharea*. Culegere de studii şi materiale de etnografie şi artă. Muzeul Ţării Crişurilor, Oradea, **1**, 1973 (1974) [**1**, 1973 (1974), **2**, 1974 (1975), **3**, 1975 (1976), **4**, 1976 (1977), **5**, 1977 (1978), **6**, 1978 (1979)]. **BN** = *Banatske novine*. Društveno-politički nedel'nik. Izdaju Timiški županijski Komitet RKP i županijski narodni odbor, Timişoara, **1**, 1949 [**37**, nr. 3625, 29 aug. 1980]. **BO** = *Biserica ortodoxă română*. Buletinul oficial al Patriarhiei Române, Bucureşti, **1**, 1883 [**97**, nr. 3—4, 1979]. **Budai-Deleanu** = *Ion Budai-Deleanu*. Studiu introductiv, antologie, tabel cronologic şi bibliografie de Rodica Chiriacescu, Bucureşti, EE, 1980, 257 [—259] p. **BUG** = *Buletinul Universităţii din Galaţi*. Fascicula 1. *Studii sociale şi umaniste*, anul II, 1979. **Bull SRLR** = vezi nr. 1966. **BulSŞF** = vezi nr. 54. **BulŞt Constr** = *Buletin ştiinţific*. Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului. Institutul de construcţii Bucureşti, Bucureşti, **1**, 1961 [**21**, nr. 3—4, 1978]. **BulŞt Piteşti** = *Buletin ştiinţific al Facultăţii de învăţămînt pedagogic*. Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului. Institutul de învăţămînt superior Piteşti, Piteşti, 1979, 335 p; [Sesiunea martie 1979], 1980, 539 [—540] p. [Societatea cultural-ştiinţifică „Universitas"]. **Buridava** = *Buridava*. Studii şi materiale. Muzeul judeţean Vîlcea,

---

* Parantezele drepte la publicaţiile periodice şi seriale indică ultimele numere fişate.

Rîmnicu Vîlcea, **1**, 1972 [**3**, 1979]. **Carpica** = *Carpica*. Publicația Muzeului de istorie și artă Bacău, Bacău, **1**, 1967 [**11**, 1979]. **Cibinium** = *Cibinium. 1974—1978*. Studii și materiale privind Muzeul tehnicii populare. Muzeul Brukenthal Sibiu, Sibiu, 1979, 436 p. **Cinema** = *Cinema*. Revistă a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, București, **1**, 1962 [**18**, nr. 12, 1980]. **CL** = vezi nr. 27. **CLTA** = vezi nr. 26. **CME** = vezi nr. 55. **CMUB** = Centrul de multiplicare al Universității din București. **CMUI** = Centrul de multiplicare al Universității „Al. I. Cuza" Iași. **CNSI** = vezi nr. 84. **Contemporanul** = *Contemporanul*. Săptămînal al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, București, [nr. 52, 1980]. **ConvLit** = *Convorbiri literare*. Revistă literară fondată de Societatea „Junimea" din Iași la 1 martie 1867, editată de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, Iași, **1**, 1970 [nr. 12, 1980]. **CPLS** = vezi nr. 2383. **CR** = Cartea românească [editură]. **CREL** = *Cahiers roumains d'études littéraires*, Bucarest, EU, **1**, 1973 [**8**, nr. 3, 1980]. **Crisia** = *Crisia*. Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Bihor. Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, **1**, 1971 [**10**, 1980]. **CRom** = *Cîntarea României*. Revistă editată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, **1**, 1980 [**1**, dec. 1980; continuă, începînd din aug. 1980, revista *ÎndrCult*]. **Cronica** = *Cronica*. Săptămînal politic-social-cultural editat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Iași, Iași, **1**, 1966 [**15**, nr. 52, 1980]. **CSP** = vezi nr. 83. **Cumidava** = *Cumidava*. VII. Culegere de studii și cercetări. Muzeul județean Brașov, Brașov, 1973, 368 p. **Cutezătorii** = *Cutezătorii*. Revistă săptămînală editată de Consiliul Național al Organizației Pionierilor, București, **1**, 1967 [**14**, nr. 44, 1980]. **Dacia** = *Dacia*. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Nouvelle série. Académie des Sciences Sociales et Politiques de la République Socialiste de Roumanie, București, EARSR, **1**, 1957 [**23**, 1979]. **Danubius** = *Danubius*. Muzeul județean de istorie Galați, Galați, **1**, 1967 [**2—3**, 1969, **6—7**, 1972—1973, **8—9**, 1979]. **Dolgozó nő** = *Dolgozó nő*. Társsadalmi-politikai és kulturalis folyóirat. Kiadja România Szocialista Köztársaság Országos Nőtanácsa, Cluj-Napoca, **1**, 1954 [**34**, 1978, **35**, 1979, **36**, nr. 10, 1980]. **DRA** = vezi nr. 563. **Drobeta** = *Drobeta*. Muzeul Regiunii Porților de Fier. Sub redacția unui colectiv coordonat de Mișu Davidescu, Drobeta-Turnu Severin, **1**, 1974 [1976, 1978]. **DW** = *Die Woche*. Organ der Kreiskomitees der RKP und des Kreisvolksrates Sibiu, Sibiu, **1**, 1968 [**13**, nr. 663, 1980]. **EA** = Editura Academiei. **EAl** = Editura Albatros. **EARSR** = Editura Academiei Republicii Socialiste România. **EC** = Editura Ceres. **Echinox** = *Echinox*. Revistă studențească de cultură. Consiliul U.A.S.C. Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, **1**, 1969 [**12**, nr. 3—4—5, 1980]. **ED** = Editura Dacia. **EDP** = Editura didactică și pedagogică. **EE** = Editura Eminescu. **EF** = Editura Facla. **EIC** = Editura Ion Creangă. **EJ** = Editura Junimea. **EL** = Editura Litera. **Előre** = *Előre*. A Szocialista Demokracia és Egység Frontjy Országos Tanácsának napilapja, Bukarest, **1**, 1947 [**32**, nr. 10 251, 5 noi. 1980]. **EM** = Editura Minerva. **EMed** = Editura medicală. **EMer** = Editura Meridiane. **EMil** = Editura militară. **EP** = Editura politică. **Era socialistă** = *Era socialistă*. Revistă teoretică și social-politică a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, București **1**, 1929 [**60**, nr. 24, 1980]. **EST** = Editura sport-turism. **EȘE** = Editura științifică și enciclopedică. **ET** = Editura tehnică. **EU** = Editura Univers. **Familia** = *Familia*. Revistă de cultură, Oradea, **1**, 1965 [**16**, nr. 12, 1980]. **Femeia** = *Femeia*. Revistă editată de Consiliul Național al Femeilor, București, **1**, 1948 [**33**, nr. 11, 1980]. **FI Bistrița** = *File de istorie*. IV. Muzeul de istorie Bistrița, Bistrița, **1**, 1971 [**4**, 1976]. **FI Ilfov** = *Ilfov — file de istorie*. Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Ilfov. Muzeul județean, București, 1978, 610 p. **Filatelia** = *Filatelia*. Organ al Asociației Filateliștilor din Republica Socialistă România, București, **1**, 1952 [**29**, nr. 8, 1980]. **Flacăra** = *Flacăra*. Săptămînal editat de Frontul Democrației și Unității Socialiste, București, **1**, 1952 [**29**, nr. 52, 1980]. **Forum** = *Forum*. Revista învățămîntului superior. Publicație lunară editată de Ministerul Educației și Învățămîntului, București, **1**, 1959 [**22**, nr. 12, 1980]. **FVL** = vezi nr. 28. **GB** = *Glasul bisericii*. Revista oficială a Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, București, **1**, 1942 [**39**, nr. 1—2, 1980]. **Ialomița** = *Ialomița*. Studii și comunicări de muzeologie, arheologie-istorie și etnografie. Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Ialomița. Muzeul județean Ialomița, [Slobozia], 1977, 272 p. **IB** = *Informația Bucureștiului*. Ziar al Comitetului Municipal București al P.C.R. și al Consiliului Popular al Municipiului București, București, **1**, 1953 [**28**, nr. 8476, 31 dec. 1980]. **Ifjúmunkás** = *Ifjúmunkás*. A kisz központi bizottságának hetilapja. Ala petási ev. 1922, București, **1**, 1956 [**24**, nr. 44, 1980]. **IS** = *Igaz szó*. România Szocialista Köztársaság Irószövetségének havi folyóirata, Cluj-Napoca, **1**, 1953 [**28**, nr. 6, 1980]. **IT** = vezi nr. 367. **ÎndrCult** = *Îndrumătorul cultural*. Revistă lunară a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, București, **1**, 1949 [**33**, nr. 7, 1980; începînd din august 1980, a devenit *CRom*]. **ÎndrMet** = vezi nr. 2292. **ÎnvLicTehn** = *Învățămîntul liceal și tehnic profesional*. Revistă editată de Ministerul Educației și Învățămîntului, București, **1**, 1963 [**29**, nr. 10, 1980]. **J** = Junimea [editură]. **KarpRund** = *Karpaten Rundschau*. Wochenschrift für Gesellschaft — Politik — Kultur, Brașov, **1**, 1968 [**13**, nr. 32, 1980]. **KK** = Kriterion Könyvkiadó. **Korunk** = *Korunk*. A Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács folyóirata,

Cluj-Napoca, **1**, 1942 [**39**, nr. 6, 1980]. **KŽ** = *Kn'iževni život*. Časopis Saveta kn'iževnika Socijalističke Republike Rumunije, Timişoara, **1**, 1968 [**13**, nr. 1, 1980]. **LL** = vezi nr. 56. **LLR** = vezi nr. 30. **LMŞ** = vezi nr. 2384. **LR** = vezi nr. 29. **Luceafărul** = *Luceafărul*. Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, Bucureşti, **1**, 1958 [**23**, nr. 52, 1980]. **LucrŞt Oradea — Ist** = *Lucrări ştiinţifice. Istorie*. Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului. Institutul pedagogic Oradea, Oradea [1974]. **LucrŞt Oradea — Lit** = *Lucrări ştiinţifice. Literatură*. Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului. Institutul pedagogic Oradea, Oradea [**8**, 1973]. **LucrŞt Oradea — ŞtSoc** = *Lucrări ştiinţifice. Ştiinţe sociale*. Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului. Institutul pedagogic Oradea, Oradea [1974]. **Lumea** = *Lumea*. Săptămînal de politică externă, Bucureşti, **1**, 1963 [**18**, nr. 52, 1980; editet also in English, French, Spanish and German]. **MA** = *Mitropolia Ardealului*. Revista oficială a Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de la Alba Iulia şi Sibiu, a Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului şi a Episcopiei Oradiei, Sibiu, **1**, 1956 [**25**, nr. 4—6, 1980]. **Magazin** = *Magazin*. Revistă săptămînală editată de Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste, Bucureşti, **1**, 1959 [**24**, nr. 1212, 1980]. **Manuscriptum** = *Manuscriptum*. Revistă trimestrială editată de Muzeul literaturii române, Bucureşti, **1**, 1970 [**11**, nr. 4, 1980]. **Marisia** = *Marisia. Studii şi materiale. Arheologie. Istorie. Etnografie*. Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Mureş. Muzeul judeţului Mureş, Tîrgu Mureş, **1**, 1965 [**9**, 1979]. **MB** = *Mitropolia Banatului*. Revista oficială a Arhiepiscopiei Timişoarei şi Caransebeşului şi a Episcopiei Aradului, Timişoara, **1**, 1951 [**30**, nr. 4—6, 1980]. **MI** = *Magazin istoric*. Revistă de cultură istorică, Bucureşti, **1**, 1967 [**14**, nr. 12, 1980]. **MIC** = *Mehedinţi. Istorie şi cultură*. 2. Comitetul de cultură şi educaţie socialistă. Filiala judeţeană a Arhivelor Statului. Comitetul judeţean de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă Mehedinţi. Drobeta-Turnu Severin, 1980, 670 p. **MLS** = vezi nr. 564. **MMS** = *Mitropolia Moldovei şi Sucevei*. Revista oficială a Arhiepiscopiei Iaşilor şi a Episcopiei Romanului şi Huşilor, Iaşi, **1**, 1924 [**56**, nr. 3—5, 1980]. **MO** = *Mitropolia Olteniei*. Revista oficială a Arhiepiscopiei Rîmnicului şi Argeşului, Craiova, **1**, 1948 [**31**, nr. 10—12, 1979]. **MSŞFLA** = *Memoriile Secţiei de ştiinţe filologice, literatură şi arte*. Seria IV. Tomul I. 1977—1978. Academia Republicii Socialiste România, Bucureşti, EARSR, 1980, 170 [—171] p. **Művelődés** = *Művelődés*. A megéneklünk, Románia Országos Fesztivál folyóirata. Kradja a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács. Bucureşti, **1**, 1948 [**33**, nr. 10, 1980]. **NL** = *Neue Literatur*. Zeitschrift des Schriftstellerverbandes der Sozialistischen Republik Rumänien, Bukarest, **1**, 1950 [**31**, nr. 10, 1980]. **NBZ** = *Neue Banater Zeitung*. Organ des Kreiskomitees der R.K.P. und des Kreisvolksrates Temesch, Temeswar, **1**, 1957 [**24**, nr. 5568, 31 oct. 1980]. **NW** = *Neuer Weg*. Tageszeitung des Landesrates der Sozialistischen Demokratie und Einheit, Bukarest, **1**, 1949 [**32**, nr. 9782, 31 oct. 1980]. **NyIK** = vezi nr. 31. **Orizont** = *Orizont*. Săptămînal politic social şi literar-artistic editat de Uniunea Scriitorilor din R. S. România şi Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Timiş. Serie nouă, Timişoara, **1**, 1951 [**31**, nr. 52, 1980]. **Ortodoxia** = *Ortodoxia*. Revista Patriarhiei Române, Bucureşti, **1**, 1949 [**32**, nr. 1, 1980]. **PedSpec** = *Pedagogie specială*. Buletin. Centrul de documentare şi publicaţii al Ministerului Muncii, Bucureşti, **1**, 1959 [**12**, nr. 1—4, 1970, **13**, nr. 1—4, 1971, **14**, nr. 3—4, 1972, **15**, nr. 1—2, 1973, **16**, nr. 1, 1974]. **Pentru patrie** = *Pentru patrie*. Revistă ilustrată editată de Ministerul de Interne, Bucureşti, **1**, 1950 [**31**, nr. 12, 1980]. **PFR** = vezi nr. 2058. **PN** = *Presa noastră*. Revistă editată de Consiliul Ziariştilor din cadrul Uniunii Sindicatelor din presă, poligrafie şi edituri din Republica Socialistă România, Bucureşti, **1**, 1955 [**25**, nr. 10, 1980]. **PPC** = *Probleme de pedagogie contemporană*. Institutul central de perfecţionare a personalului didactic. Biblioteca centrală pedagogică, Bucureşti, **1**, 1970 [**7**, 1979] (**Modernizarea învăţămîntului**). **ProblOn** = vezi nr. 1674. **PVH** = *Producţia vegetală. Horticultura*. Revistă lunară de ştiinţă şi tehnică hortiviticolă. Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, Bucureşti, **1**, 1952 [**29**, nr. 8, 1980]. **RA** = *Revista arhivelor*. Direcţia Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, Bucureşti, **1**, 1924 [**57**, vol. 42, nr. 4, 1980]. **Ramuri** = *Ramuri*. Revistă lunară editată de Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Dolj, Craiova, **1**, 1964 [**17**, nr. 12, 1980]. **Răsunetul** = *Răsunetul*. Periodic editat de Comitetul U.T.C. al grupului şcolar „Andrei Mureşanu" Dej, Dej, **1**, 1977 [**4**, nr. 1—2, 1980]. **RE** = *Revista economică*. Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale. Institutul central de cercetări economice, Bucureşti, **1**, 1975 [**6**, nr. 52, 1980]. **REF** = *Revista de etnografie şi folclor*. Bucureşti, EARSR, **1**, 1955 [**25**, nr. 2, 1980]. **RESEE** = vezi nr. 32. **Rev UNESCO** = *Revista Comisiei Naţionale a Republicii Socialiste România pentru Unesco*, Bucureşti, **1**, 1959 [**20**, nr. 1—4, 1978, **21**, nr. 1—4, 1979, **22**, nr. 1—2, 1980; pînă în 1976, a avut titlul *Buletinul Comisiei...*]. **RF** = *Revista de filozofie*. Apare sub egida Secţiei de filozofie şi logică a Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice, Bucureşti, **1**, 1954 [**27**, nr. 6, 1980]. **RI** = *Revista de istorie*. Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice din Republica Socialistă România. Secţia de istorie şi arheologie, Bucureşti, **1**, 1948 [**33**, nr. 12, 1980]. **RITL** = *Revista de istorie şi teorie literară*. Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice a Republicii Socialiste România. Institutul de istorie şi teorie literară

„George Călinescu", Bucureşti, **1**, 1952 [**29**, nr. 4, 1980]. **RLib** = *România liberă*. Cotidianul Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, Bucureşti, **1**, 1944 [**38**, nr. 11253, 31 dec. 1980]. **RLit** = *România literară*. Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, Bucureşti, **1**, 1968 [**13**, nr. 52, 1980]. **RMM** = *Revista muzeelor şi monumentelor*. [Seria] *Muzee*. Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, Bucureşti, **1**, 1964 [**17**, nr. 7, 1980]. **RMMMON** = *Revista muzeelor şi monumentelor. Seria Monumente istorice şi de artă*. Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, Bucureşti, **1**, 1932 [**49**, nr. 1, 1980]. **RN** = *Revista noastră*. Publicaţie a elevilor Liceului „Unirea" din Focşani, fondată în 1912 (Serie nouă din 1972), Focşani, **1**, 1972 [**9**, nr. 67—68—69, 1980]. **Rom** = *Romania Today*. Illustrated monthely published in English, French, German and Spanish, Bucharest [nr. 12, 1980]. **RomBooks** = *Romanian Books*. Quarterly magazine brought out in English, French, German and Russian by the Publishing Centre, Bucharest, **1**, 1974 [**8**, nr. 4, 1980]. **Roum** = *La Roumanie d'aujourd'hui*. Publication mensuelle paraissant en français, anglais, allemand et espagnol, Bucarest [nr. 12, 1980]. **RP** = *România pitorească*. Revistă lunară editată de Ministerul Turismului, Bucureşti, **1**, 1972 [**9**, nr. 12, 1980]. **RPed** = *Revista de pedagogie*. Organ al Institutului de ştiinţe pedagogice, Bucureşti, **1**, 1952 [**29**, nr. 12, 1980]. **RPsih** = *Revista de psihologie*. Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice a Republicii Socialiste România, Bucureşti, EARSR, **1**, 1955 [**26**, nr. 4, 1980]. **RR** = *Revue roumaine*. Publication mensuelle de culture. Paraît en français, allemand, anglais et russe, Bucarest, **1**, 1947 [**34**, nr. 11, 1980]. **RRG-Géogr** = *Revue roumaine de géologie, géophysique et géographie. Géographie*, Bucureşti, EARSR, **1**, 1957 [**24**, 1980]. **RRH** = *Revue roumaine d'histoire*. Académie des Sciences Sociales et Politiques de la République Socialiste de Roumanie, Bucureşti, EARSR, **1**, 1962 [**18**, nr. 4, 1980]. **RRL** = vezi nr. 33. **RRMPA** = *Revue roumaine de mathématique pure et appliquée*, Bucureşti, EARSR, **1**, 1956 [**25**, nr. 8, 1980]. **RS** = vezi nr. 2059. **RSSPh** = *Revue roumaine des sciences sociales. Série de philosophie et logique*. Académie des Sciences Sociales et Politiques de la République Socialiste de Roumanie, Bucureşti, EARSR, **1**, 1957 [**24**, nr. 3, 1980]. **RSSPs** = *Revue roumaine des sciences sociales. Série de psychologie*. Académie des Sciences Sociales et Politiques de la République Socialiste de Roumanie, Bucureşti, EARSR, **1**, 1957 [**24**, nr. 2, 1980]. **RTŞ** = *Radioteleşcoală*. Culegere editată de „Revista de pedagogie", Bucureşti, **1**, 1974 [nr. 1—2, 1980], **RUBr** = Reprografia Universităţii din Braşov. **RUC** = Reprografia Universităţii din Craiova. **Sargetia** = *Sargetia. Acta Musei Devensis*. Anuarul Muzeului din Deva, Deva [**14**, 1979]. **Săptămîna** = *Săptămîna culturală a Capitalei*. Revistă editată de Comitetul pentru cultură şi educaţie socialistă al municipiului Bucureşti, Bucureşti, **1**, 1970 [nr. 525, 1980]. **SCD** = *Studii şi cercetări de documentare. Educaţie—Învăţămînt*. Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului. Oficiul de informare documentară pentru învăţămînt, Bucureşti, **1**, 1959 [**22**, nr. 3—4, 1980]. **SCEIC** = *Studii şi comunicări de etnografie-istorie*. II. Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Caraş-Severin. Muzeul judeţean de etnografie şi istorie locală Caransebeş, Caransebeş, 1977, 526 p. **SCGeogr** = *Studii şi cercetări de geologie, geofizică, geografie. Geografie*, Bucureşti, EARSR, **1**, 1954 [**27**, nr. 1, 1980]. **SCIC** = *Studii şi materiale de istorie şi istorie a culturii*. Muzeul judeţean Dîmboviţa. *3. Acta Valachica*. 5. *Chronica Valachica*. 6. *Documenta Valachica*. 7. *Bibliotheca Valachica*. 8. *Archiva Valachica*. 9. *Valachica*, Tîrgovişte, 3: 1972, 5: 1973, 6: 1974, 7: 1975, 8: 1976, 9: 1977. **Scînteia** = *Scînteia*. Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Bucureşti, **1**, 1931 [**50**, nr. 111932, 31 dec. 1980]. **SCL** = vezi nr. 35. **ScTin** = *Scînteia tineretului*. Organ central al Uniunii Tineretului Comunist, Bucureşti, **1**, 1945 [**36**, nr. 9828, 30 dec. 1980]. **Sec. 20** = *Secolul 20*. Revistă de literatură universală editată de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, Bucureşti [nr. 6, 1980]. **SMMIM** = *Studii şi materiale de muzeografie şi istorie militară*. Muzeul militar central, Bucureşti, **1**, 1968 [**12**, 1979]. **SPR** = vezi nr. 730. **SR** = Scrisul românesc [editură]. **SSPS** = vezi nr. 1612. **ST** = *Studii teologice*. Revista institutelor teologice din Patriarhia Română, Bucureşti, **1**, 1949 [**32**, nr. 3—6, 1980]. **StAMNB** = *Studia et acta Musei Nicolae Bălcescu*. Societatea „Prietenii Muzeului Bălcescu", Bălceşti pe Topolog, **1**, 1970 (1969) [**5—6**, 1979 (1973—1974), **7—8**, 1979 (1975—1976) cu subtitlul *Caietele Bălcescu*]. **StCl** = vezi nr. 1783. **Steaua** = *Steaua*. Revistă a Uniunii Scriitorilor. Literatură. Artă. Cultură, Cluj-Napoca, **1**, 1950 [**31**, nr. 12, 1980]. **StTrac** = vezi nr. 2124. **StUBB** = vezi nr. 34. **StUBBHist** = *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Historia*, Cluj-Napoca, **1**, 1956 [**25**, nr. 1, 1980]. **StUBBPh** = *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Philosophia*, Cluj-Napoca, **1**, 1956 [**25**, nr. 1, 1980]. **Stud** = vezi nr. 58. **Suceava** = *Suceava*. Anuarul Muzeului judeţean, Suceava, **1**, 1971 [**6—7**, 1979—1980]. **SV** = *Studii vîlcene*. IV. Publicaţie de istorie şi istoria culturii vîlcene editată de Aşezămîntul cultural „Nicolae Bălcescu", Bălceşti pe Topolog şi Casa Corpului didactic Rîmnicu Vîlcea sub egida Comitetului de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Vîlcea, Bălceşti pe Topolog, 1980. **Synthesis** = *Synthesis. Littérature. Histoire. Arts*. Bulletin du Comité National de Littérature comparée de la République Socialiste de Roumanie. Académie des Sciences Sociales et Politiques, Bucureşti, EARSR, **1**, 1974 [**6**, 1979, **7**, 1980]. **ŞB** = *Şcoala bîrlădeană*. Numărul 6,

Comitetul sindicatului învățământ — Municipiul Bîrlad — județul Vaslui. Această culegere a fost alcătuită și îngrijită de prof. Gruia Novac. Numărul 7. Editat de Comitetul sindicatului învățământ Bîrlad. Alcătuit și îngrijit de prof. Gruia Novac, Bîrlad, [f. e.], 6: 1978, 82 p.; 7: 1979, 70 [—72] p. **ȘM** = *Școala Mehedințului*. Inspectoratul școlar județean. Comitetul sindicatului învățământ. Casa corpului didactic Mehedinți, Dobeta-Turnu Severin [**2**, 1977, **3**, 1978]. **ȘtTehn** = *Știință și tehnică*. Revistă lunară editată de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, București, **1**, 1950 [**31**, nr. 12, 1980]. **Teatrul** = *Teatrul*. Revistă lunară editată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste și de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, București, **1**, 1956 [**25**, nr. 11, 1980]. **Terra** = *Revista Ocrotirea mediului înconjurător, Natura, Terra*. Subtitlul *Terra*. Societatea de Științe Geografice din Republica Socialistă România, București, **1**, 1969 [**12**, nr. 4, 1980]. **Tibiscus—Artă** = *Tibiscus. Artă*. Muzeul Banatului, Timișoara [**3**, 1974, 1975]. **Tibiscus — Etn** = *Tibiscus. Etnografie. Culegere de studii și materiale de etnografie și artă populară*. Comitetul de cultură și educație socialistă. Muzeul Banatului, Timișoara [**5**, 1976—1978 (1978)]. **Tibiscus — Ist** = *Tibiscus. Istorie*. Muzeul Banatului, Timișoara [**5**, 1978 (1979)]. **TIP** = Tipografia Institutului politehnic București. **Tomis** = *Tomis*. Revistă a Comitetului județean de cultură și educație socialistă Constanța. Editată de ziarul „Dobrogea nouă", Constanța, **1** [**15**, nr. 4, 1980]. **Transilvania** = *Transilvania*. Revistă politică, social-culturală și literară. Serie nouă. Editată de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Sibiu, Sibiu, **1**, 1972 [**9**, nr. 12, 1980]. **TribRom** = *Tribuna României*. Revistă editată de Asociația „România", București, **1**, 1972 [**9**, nr. 195, 1980]. **TribȘc** = *Tribuna școlii*. Revistă editată de Ministerul Educației și Învățământului și Uniunea Sindicatelor din Învățământ, Știință și Cultură, București, **1**, 1971 [**10**, nr. 222, 1980]. **Tribuna** = *Tribuna*. Săptămînal de cultură editat de Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Director fondator: Ioan Slavici (1884), Cluj-Napoca, **1**, 1957 [**24**, nr. 52, 1980]. **TT** = vezi nr. 368. **TÚ** = *Tanügyi Újság*. Kiadja a Hevelés- és Oktatásügy Minisztérium és az Oktatási, Tudományos és Művelődési Szakszervezetek Szövetsége, București, **1**, 1956 [**24**, nr. 7, 1980]. **TUB** = Tipografia Universității din București. **TUBr** = Tipografia Universității din Brașov. **TUC** = Tipografia Universității din Craiova. **TUCN** = Tipografia Universității „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca. **TUG** = Tipografia Universității din Galați. **TUI** = Tipografia Universității Al.I. Cuza" Iași. **TUT** = Tipografia Universității din Timișoara. **Új Élet** = *Új Élet*. A Szocialista Demokrácia és Egység Frontja Országos Tanácsának képeslapja, Tîrgu Mureș, **1**, 1958 [**23**, nr. 19, 1980]. **Utunk** = *Utunk*. România Szocialista Köztársaság íroszövetségének lapja, Kolozsvár-Napoca, **1**, 1946 [**35**, nr. 31, 1980]. **Vatra** = *Vatra*. Revistă editată de Uniunea Scriitorilor din R. S. România și Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Mureș. Literar social-cultural. Serie nouă. Directori fondatori: I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc (1894), Tîrgu Mureș, **1**, 1971 [**10**, nr. 12, 1980]. **VerbRom** = vezi nr. 1966. **VinPesc** = *Vînătorul și pescarul sportiv*. Revista Asociației Generale a Vînătorilor și Pescarilor Sportivi, București, **1**, 1946 [**32**, nr. 8, 1980]. **VM** = *Viața militară*. Revistă ilustrată de literatură și artă editată de Ministerul Apărării Naționale. Consiliul Politic Superior, București, **1**, 1947 [**33**, nr. 10, 1980]. **VN** = *Veac nou*. Revistă editată de Consiliul Național pentru Promovarea Prieteniei și Colaborării cu alte Popoare, București, **1**, 1944 [**36**, nr. 11, 1980]. **VR** = *Viața românească*. Revistă editată de Uniunea Scriitorilor, București, **1**, 1948 [**33**, nr. 11, 1980]. **VS** = *Viitorul social*. Revistă de sociologie și științe politice. Academia de Științe Sociale și Politice. Comitetul Național de Sociologie. Academia „Ștefan Gheorghiu". Asociația Română de Științe Politice, București, **1**, 1972 [**8**, nr. 4, 1980]. **VSt** = *Viața studențească*. Revistă a Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România, București, 1, 1956 [**24**, nr. 43, 1980]. **V.u.K.** = *Volk und Kultur*. Zeitschrift des Rates für Kultur und sozialistische Erziehung, București, **1**, 1948 [**32**, nr. 6, 1980]. **Ziridava** = *Ziridava*. Muzeul județean Arad, **1**, 1967 [**3—4**, 1974, **5**, 1975, **6**, 1976].

INDICE ALFABETIC AL BIBLIOGRAFIEI

1. AUTORI *

A

Abłamewicza, Aleksandra [1980]
Abrudan, D. *976*
Achim, Silviu 731
Adam, Ioan *1613*
Adăscăliței, V. *1338*
Agémian, Sylvia 2135
Agrigoroaiei, Valentina 215, 1888
Aioanei, Dimitrie 2437
A.J. *1339*, *1340*, *1968*
Albotă, Mihail 1295
Albu, Corneliu 852, [986]
Albu, Ioan 1296
Albu, Mihaela 2212
Aldrete, Bernardo José de [365]
Alecsandri, Vasile [1572]
Alessio, Giovanni [1981]
Alexandrescu, C. 2387
Alexandrescu, Valeria 1753
Alexandrescu-Vianu, Maria 123
Alexandru, Constantin 2213
Alexandru, Constanța 2214
Alexandru, Domnița 2215, 2216
Alexandru, Ioan 1436, [1583], 1644
Alexandru, Marius 2083
Alexandru, Sandu 2217
Alexandru, Teodora 1995
Alicu, Grațiana 827
A.M. *1619*
Ambrose Grillet, Jeanne [389]
Amelio, Silvestro 683, 684
Andea, Avram 828
Anderco, Ioan Artemie [537]
Anderson, John M. 216
Andraud, A. 2218, [2295]
Andreescu, Gabriel 401
Andrei, Gheorghe *1615*
Andrei, Liviu *194*
Andrei, Nicolae 1130, *1341*
Andreica, Aurelia 1815
Andriescu, Al. *732*, [742], [744], [766], [1004], [1011], [1017], [1021], 1645
Andronovici, Doina 1816
Angelescu, Sabina 1650
Angelescu, Silviu *1342*
Anger, Horst 1817
Anghel, D. [1553]
Anghel, Ioana 588, 1131
Anghel, Paul [1658]
Anghel, Petre D. *2294*
Anghelescu, Maricа 198
Anghelescu, Mircea 443, 843, 977, 978, [990], 1437, 2544
Anghelescu, Nadia 217
Antal, Ligia 1132
Antal, Mircea 1132
Antip, Felicia *1969*
Anton, Monica Maria 444
Antonescu, Nae *1616*
Antonescu, Romulus 1438
Antonov, Valentin 829
Antonovici, Clement 1099
Anuței, Mihai [1371]
Apácai Boloni, Sandor 2143
Apetroaie, Ion [1460], [1637]
Apetroaie, Nina [1460], [1637], vezi și **Gafițanu-Apetroaie, Nina**
Apollinaire, Guillaume [1932]
Apostol, Constantin 421, 422, 423
Apostol, Gelu 1
Apostol, Ion 2388
Apreotesei, Cezar 124, 125, 218, 830, *2507*, 2515
Aprihovski, A.V. [2066]
Aramă, Dalila Lucia 831
Arbore, Zamfir [560]
Ardelean, Liliana 2281, [2294]
Arghezi, Tudor [129], [1309], [1439], [1444], [1448], [1461], [1462], [1467], [1492], [1517], [1523], [1536], [1538], [1552], [1555], [1557], [1568], [1570], [1580], [1593], [1599], [1609], [1942], vezi și **Theo, Ion**
Argintescu Amza, Gina 2218, [2295]
Arieșanu, P. *733*
Aristotel [174], [1778]
Armbruster, Adolf 589, 590, 591, *734*, [738], [770], [781]
Arsenie, Dan 1439
Arsenovici, Delia 2296
Arvinte, Vasile *735*
Asachi, Gheorghe [839]
Asan, Ioniță [606]
Ascoli, Graziado Isaia [1910]
Assénova, Pétia 592, 1752
Atanasiu, Dumitru 1334, [1416]
Atanasiu, Victor 736
Austerlitz, Robert 1440
Avalle, D'Arco Silvio [1971], [1991]
Avram, Andrei 59, 105, 219, *370*, 1035, 1268

* Cifrele indică numărul de ordine al lucrărilor din bibliografie. Cifrele culese cu caractere de rînd trimit la autorii de lucrări sau de volume; cele culese cu caractere cursive indică autori de recenzii, iar cifrele din paranteze drepte se referă la autori recenzați sau discutați în articole speciale.

Avram, Mioara 114, 445, 593, 1053, 1054, 1055, 1646, 1739, [2475], 2545
Avram, Mircea 1818, [1879], [1884]
Avram, Petre 1261
Avramescu, Florian 446
Aymé, Marcel [1920]

B

Babeți, Adriana 220, 368
Babeu, Doina *441*, 447
Bacâru, Livia 832, 979, 980
Baciu, A. 402
Baciu, Alexandru 126
Baciu, Ioan [1051], 1889, 1890, 2564
Baciu, Ioan I. 2389
Baciu, Valeria *1343*
Baciu, Virginia 2389
Badea, Maria 2390
Badea, Ștefan 1441, 1442, 1443
Bahner, Werner 448, 594
Bakos, Ferenc 1297, 2195
Balacciu, Jana 1133
Balaci, Alexandru 2546, 2547
Balard, Michel 595
Balázs, László 2144
Bálint, Gábor [2193]
Balla, Sára 2145
Balmuș, Constantin [477]
Balogh, Deszö 2146
Baltag, Cezar 1444
Balzac, H. de [1959]
Bantaș, Andrei 221, 1298, 1445, [1883], 2297, [2508]
Banto, Magdalena 2219
Baran, N.V. 127
Barba, Ecaterina 1819, 1820, 1821
Barbă, Gh. [2072]
Barbu, Eugen 1446
Barbu, Ion [1505], [1514]
Barbu, N.I. [1350]
Barbu, Nicolae [194]
Bardașu, Petre 953, 2084
Barghel, Virginia 2391, 2392
Barkóesi, László [1807]
Barna, Andrei 2393
Barnea, Alexandru *737*
Barth, Petru [938]
Bartha, János 2147
Barthes, Roland 222, 223, 224, 225, [233], 368, [2566]
Bartis, Ferenc *1344*
Basarab, Neagoe [842], [954], [968]
Bathory, Ferenc 2148
Baudry, J.L. 368
Baz, Ștefan 1996
Băcanu, George 2220
Băcăințan, Nicolae 1692
Bădescu, Irina *1970*
Bădicuț, Ilie 449, [1419]
Bălan, Șt. [1422]
Bălan-Mihailovici, Aurelia 596, 597, vezi și **Mihailovici, Aurelia**
Bălan-Osiac, Elena 2394
Bălașa, Dumitru 833, 834
Bălașa, Valeriu 1672
Bălcescu, Nicolae [930]
Bălțăceanu, Maria Francisca 2136, 2137, 2138
Bălu, Ion 1447
Bănescu, Marcu *981*
Bănică, Gheorghe 1683, 1684
Bănică-Ologu, Nicolae 835
Bărboi, Constanța 2221, 2222
Bărbulescu, Mihai 2085
Bărbuță, Olivia 1134
Bărnuțiu, Simion 473
Bătrîneanu, Ecaterina 836
Bârlea, Gheorghe 450
Bârliba, Dan Mihai 431, 432
Bârzu, Ligia 598, 599, 600, [761], [769], [771], [777], [780]
Becleanu-Iancu, Adela *982*
Bejan, Anton [1401]
Bejan, Dumitru 99, 1056, 1057, 1135
Bejan, Nicolae 2298
Bejan, V. 2223
Bejta, Murat [2133]
Belchiță, Hartular, Anca 819
Beldescu, G. 451, 1740, 2224, 2225
Beloșarpkova, V.A. [2074]
Beltechi, Eugen 802, 803, [807]
Belu, Al. 453, 2395
Bendorfeanu, Doina 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405
Benea, Viorica 2299
Benedek, Grigore 2406
Benedek, Piroska 1674
Benkö, Samu 2201
Bentoiu, Annie [1979]
Berca, Olimpia *1617*
Bercea, Livius Petru 1448
Berciu, Dumitru 128, 601, 602, 603, 2086
Berciu, Lucia 2420
Berea Găgeanu, Elena 1059, 2407
Berinde, Eugen 1693
Bernard, Roger [2076]
Berschin, Helmut [1989]
Beševliev, Veselin [2076]
Beșuan, Tudor 1822
Beyrer, Arthur 1449
Bianu, Ioan 566, [569], [581], [584], [933], [940], [958]
Bibicioiu, Victor *1618*
Bidu-Vrănceanu, Angela 222, 227, 1136
Biolan, Virginia 1530
Biró, András [1390]
Bistrianu, Aurel 889
Bîră, Elena 228, 2300
Bîrgu-Georgescu, Ligia 800
Bîrlădeanu, Mihaela 87
Blaga, Lucian [100], [1456], [1484], [1511] [1529], [1541], [1586], [1595], [1970]
Blagoveșcenschi, Oleg 1997
Blajovici, Traian *805*
Blănaru, Eugen 2301, 2437
Blendea, Adriana 1597

Blendea, Gh. 129
Blidaru, Ioana 2237
Blideanu, Eugen 2226
Blindu, Mihaela 2302
Bloomfield, Leonard [294]
Bobéry, Ştefan *1248*
Boboc, Alexandru 229
Boca, Pompei 1694
Bochmann, Klaus [747]
Bociort, Ignat Florian 2408, [2507], 2516
Boceşan, Crina 1998
Boceşe, Maria 1137
Boeriu, Eta 1450
Bogdan, Damian P. 130, 454, [991], [998], [1026]
Bogdan, Ioan [475], [1998]
Bogdan-Dascălu, Doina 455, 1451, 1452
Bogdanović, Dimitrie [2077]
Bogza, Geo [1608]
Bohm, Richard Gregor 1756
Boiadžiev, Dimitar 1999
Boisseau, Jeanne 2141
Bojin, Alexandru 535, 2227, 2228, 2229, 2292
Boldureanu, Viorel I. 2409, 2410
Bolocan, Gheorghe 1299, [1419], 1695
Bologa, Vasile 1696
Bolos, Vasile *1345*
Bonfante, Giuliano [2523]
Bontaş, Ioan *1346*
Borcilă, Mircea 100
Bordeianu, Mihai 1453
Borlea, Sima 2411
Borzea, Doina 2303
Boscaiu, Emilia 2230
Botez, Adrian 2223, 2231
Botezan, Ioana 456, 457, 837
Botezatu, Petre 230
Braeşter, Doina 1300
Braga, Mircea 231
Braselmann, Petra 365, 1965
Braşoveanu, Aurica 2000, *2060*
Brădăţeanu, Virgil 1138
Brăescu, I. [1518]
Brăescu, Maria 2304
Brătescu, Constantin 838
Brâncuş, Gr. 458, 604, 605, 2548
Brânză, Mircea-Doru 2457, [2511]
Breban, Vasile 1301, [1373], [1389], [1409]
Brebene, Lidia 2412
Brezeanu, Stelian 606
Brezianu, Andrei [1882]
Brumaru, Elena 2370
Bucă, Marin [1433], 2001, 2413, [2513], [2514]
Buchholz, Odar [2134]
Bucur, Corneliu 1139
Bucur, Ion 1315, [1344]
Bucur, Marin 55, 839, 1454
Bucur, Romulus 1455
Budagov, R.A. 2549
Budai-Deleanu, Ion [483], [506], [1604], [1605], [2029]
Budescu, Ion 1672
Budiş, Rodica 1140, 1141
Buînea, Maria-Florica 2
Buga, Marin *1347*, 1456
Bugeanu, Dan 1333
Buicliu-Ripă, Dan 840, vezi şi **Ripă-Buicliu, Dan**
Bujeniţă, Mihai [1401]
Bujtár, Pavel 2414
Bulei, Ion 2532, [2543]
Bulgăr, Gh. 436, 820, 821, [879], 1255, [1457], 1458, 1459, [1613], [1616], [1618], [1626], [1632], [1635], 1647
Buluţă, Gheorghe 841, 983, 1891, [1983]
Bura, László 2149
Burada Iacob, Doina 2485
Burci, Mihai 1060, 1061
Burdea, Silvia 2305, 2306
Burduf, Leanţa 1335
Burnei, Alexandra 1333
Busuioc, Monica 1333
Butură, V. [1417]
Buzan, Ion *60*
Buzaşi, Ion 459, 460, 461
Buză, Emanuela 842
Buzinschi, Florica 2232, 2233
Buzura, Augustin [2203]
Buzzati, Dino [1912]

C

Çabej, Eqrem [2548], [2559]
Calciu, Alexandru [1372], [1380], [1406], [1413]
Calotă, Ion 785, 1741
Camariano, Nestor *16*
Cantemir, Dimitrie [448], [960], [1578], [1610]
Cantemir, Traian 801, *806*, *1679*
Capesius, Bernhard [1817], 1823
Capidan, Theodor [458], [462], [544], 1892
Caproşu, I. 973, [1027]
Carabulea, Elena 3, 607, 1062
Caracausi, Girolamo [1797]
Caracostea, Dumitru [178], 1460, [1637]
Caragiale, I.L. [1446], [1503], [1574]
Caragiu-Marioţeanu, Matilda 462, 2415
Caraion, Ion 1461
Caraman, Petru 2087, [2570], [2571], [2579]
Carandino, N. 1269
Caravia, Paul *984*
Carpinschi, Anton *371*
Carpov, Maria *1971*, *2061*
Carrière, Jean [1796]
Carroll, John Bissell 232, [374]
Cartojan, N. 608, [736], [739], [746], [759]
Cassian, Nina 1462
Castagna, Luigi [1798]
Catanoy, Nicolas *1972*
Cazacu, Boris 102, 104, 199, 1463, 1648, 2415, 2550
Cazacu, Dimitrie 101, 2002
Călăraşu, Cristina 102, 131, 609, 610, *1096*
Căliman, Ion 799
Căliman, Tiberiu *1348*
Călin, Gh. 2003
Călin, Liviu 2517
Călinescu, Al. *61*, 233, 1611

Călinescu, G. [2533]
Căpăţînă, Cecilia-Margareta 1300
Cătineanu, Tudor *1249*, 1649
Câmpean, Ileana 1063
Câmpeanu, Ilieş *1348*
Cândea, Virgil [841], 843, 844, 845, 846, [982], [983], [984], [989], [1013], [1022], [1024], [1025], [1030]
Cândroveanu, Hristu [814], [815]
Cârjaliu, Simona *569*
Cârlan, Nicolae *985*
Cârstea-Romaşcanu, Mihaela 2416
Ceauşescu, Gh. *1350*
Ceauşescu, Nicolae 132
Cecan, Alexandru 2481
Celmare, Atena N. 2307
Cernicova, Galina 2413, [2514]
Cernovodeanu, Paul *738*, *1351*
Cesereanu, Domiţian 705
Chelaru-Ioniţă, Ioana 1226
Chelcea, Ion 1142, *1352*
Chelcea, Septimiu *1352*, *1353*
Cherebeţiu, Anca 2457, [2511]
Cheveresan, Constantin 1824
Chifor, Vasile *1619*
Chindriş, Ioan 463, 464
Chiosa, Clara Georgeta 2415
Chiper, Ioan 516
Chipurici, Nicolae 847
Chiriacescu, Adriana 2391
Chiril [528]
Chirilă, Eugen *62*
Chiriţă, Gertrud G. 2417, 2418
Chirvai, Lili 2306, 2308, 2370
Chiţescu, Lucian 611
Chiţimia, I.C. 133, 465, 466, 612, 848, 849, 850
Chiţoran, Dumitru 467, 2309
Chivescu, Romeo 1302, 2004
Chivu, Gheorghe 613, 614, [1001], [1003], [1005]
Chomscky, Noam [385], [386]
Ciachir, Dan *570*, *739*
Cicero [1756]
Cihodaru, C. 615, 973, [1027]
Cileagă, Ilie 1465
Ciobanu, Elena 1333
Ciobanu, Fulvia 1256, 1270, 1742
Ciobanu, Georgeta 2310
Ciobanu, Nicolae 2518, 2519
Ciobanu, Stanca 1466
Ciobănel, Alina-Ioana 1685
Ciobotaru, Sorin 403
Ciocan, Janeta 1221
Ciocan, N. 973, [1027]
Ciocan, Nistor 2005
Ciocîrlie, Constanţa 1467
Cioculescu, Şerban *571*, *572*, *986*, 987, [1306], *1354*, 1355, *1356*, 1468, *1620*, 2520
Ciompec, Georgeta 1064
Ciopraga, Constantin 1611, *1621*
Cioroiu, Constantin [996], [1007]
Cipariu, Timotei [444], [456], [457], [459], [460], [461], [479], [503], [505], [525], [529], [540], [547], [551], [553], [567]
Ciplea, Gheorghe 2419
Ciubuc, Rodica 1825
Ciucă, Răzvan 1143
Ciuchindel, C. 975
Ciucu, Gheorghe 134
Ciulianu, Paraschiva 2234
Ciungan, Steluţa 2311
Cizec, Eugen 1757
Cînda, Ana 851
Clonaru, Constantin 616
C.K. 1144
Clonţea, Procopie 2328
Cociu, Mihai 2521
Cocora, Gabriel *988*
Codreanu, Mihai [1505]
Codru-Drăguşanu, Ion 852, [986]
Coja, Ion 617, [717], *740*, *741*, 1758, *1784*, 2524
Cojocaru, Constantin 742, *1097*, *1621*, *1622*, *1623*
Cojocaru, M. *1357*
Cojocaru, Nicolae 786, [808]
Coleridge, S.T. [1531]
Colonne, Guido delle [1032]
Colţea, Dumitru 1697
Coman, I.G. 1759, 1760, [1784], [1786]
Coman, Ileana 1893, *1973*
Coman, Lupu *1973*, 2431
Coman, Mihai *1624*
Coman, Sergiu 423
Coman, Vasile 867, [976], [978], [1020]
Comănescu, Ioan *1358*
Comănici, Germina 1145
Combes-Lenz, Hélène 1469
Comişel, Ecaterina 2312
Comşulea, Elena 1146, 1271
Condeescu, Nicolae N. [523]
Condurachi, Em. 1894
Conovici, Nicolae 135
Conrad, A. *36*, *1866*, *1867*, *1868*
Conrad, Joseph [1822]
Constantinescu, Al. *1359*
Constantinescu, Antonia 1470, 1471
Constantinescu, Dumitru *989*
Constantinescu, Elena 2494
Constantinescu, Hulda 2420
Constantinescu, I. 1472, 1473
Constantinescu, Ileana 136, vezi şi **Constantinescu, Ilinca**
Constantinescu, Ilinca 1826, 2421, vezi şi **Constantinescu, Ileana**
Constantinescu, Nicolae *63*, *1360*, *1361*, 1474, 1475, *1625*
Constantinescu, Radu [1032]
Constantinescu-Chiriacescu, Ileana 1895
Constantinescu-Dobridor, Gheorghe [1341], [1354], [1369], [1377], [1387], [1408]
Contraş, Eugenia 1147
Copil, Gavrilă [2091], 2102, [2105]
Copoiu, N. 137

Corbea, D. 2273
Coresi [854], [966], [988]
Corfus, Ilie *573*, 853, [1015]
Cornea, L. 468
Cornea, Paul 234, 974, *990*
Corniș-Pop, Micaela 103, vezi și **Pop-Corniș Mihaela**
Cortelazzo, Manlio [1985]
Cosașu, Radu 2551
Cosăceanu, Anca 1896, 2313, 2314
Coseriu, Eugenio [373], 1065
Cosma, Viorel 1148
Costa, Traian *1785*
Costache Găinariu-Varone, Elena 1318, [1338], [1349], [1355], [1395], [1432]
Costăchescu, Adriana 404
Coste, Ileana 2409, 2410
Costin, Mircea 1303, [1379]
Costinescu, Mariana [576], 618, 854, 984
Costinescu, Petre 984
Coșbuc, G. [1521]
Coteanu, Ion [4], 116, 619, 1272, [1280] 1333, 1650, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, [2261] 2552, [2560] [2561], [2563]
Covaci, Albert *2064*
Covaci, Vasile 1304
Crașoveanu, D. 1100, 1101, 1102, 1433, 1651,
Creangă, Ion [1602]
Creangă, Livia-Dana 405
Creța, Zorela 1149, 1333
Crețeanu, Rada 598, [761], [769], [771], [777] [780,]
Crețu, Doina 1476, 2240
Creuziger, Werter 235
Cristache-Panait, Ioana 855, 856
Cristea, Eugen 1477
Cristea, Petre 874
Cristea, Teodora 1897, 1898, [1973], 2314, 2315, 2341, [2509]
Cristescu, I. 1036
Cristescu, Ilie [942]
Cristian, R. 1150
Cristinoiu, Ion 469
Cristofor, Eugen 2248
Cristureanu, Alexandru 620, 621, 1478, 1674, 1686
Crișan, Constantin *37*
Crișan, N. [1525]
Crivăț, Cornelia 139
Croicu, Marieta 566, [569], [581], [584]
Croicu, Petre 566, [569], [581], [584]
Crossland, R.A. 2088
Cruceru, C. 1479
Csép, Sándor 2201
Csiere, Gabriela *2385*
Csúri, Károly 236
Cuceu, Ion 1151
Cuceu, Maria 1697
Cuibuș, Ileana 457
Culea, H. 1152
Cuneo, Aldo 1480, 1481
Cuniță, Alexandra 470, 1899, 1900, 1901, 2314, 2341
Cureteanu, Silvius 2262
Cvasnii, Maria 104, 1482, 1483, 1484
Czekelius, M. *1363, 1869, 1870, 1871*

D

Daicoviciu, Hadrian 622, 623, 624, 731, 1308, [1362], [1434], 2089, 2090
Damadian, Cik 237
Damșa, T.V. 625
Dan, Ilie 626, 1305, 1698, 1699, [1738]
Dan, Ilse 408
Dan, Pavel [1606]
Danciu, Alexandra 2422, 2423
Daniel, Constantin 2091, 2209
Danovici, Nicolae [903]
Dansel, Michel [1986]
Dante, Alighieri [1971]
Dascălu, Crișu 238, 627, 1485, 1486
Dascălu, Laurenția 1037, 1038, 1039, 1040, vezi și **Dascălu, Maria-Laurenția**
Dascălu, Maria-Laurenția 105, vezi și **Dascălu, Laurenția**
Datcu, Iordan 795, [806], [811], 1306, [1347], [1356], [1361], *1364*, [1391], [1397], [1410], [1414]
David, Doina 471, 628, 629, [757]
Dávid, Gyula 1307
David, Jean [195]
Davidsen-Nielsen, Niels [370]
Dawe, R.D. [1795]
Dănăilă, Ion 4, 5, [17], 437, 1333
Dăneț, Silvia 2241
Dăneți, Tudor 1153
Dărăban, Valentin 472
Deaconescu, Ion 1902
Delavrancea, Barbu [1487]
Deleanu, Florin *1435*
Deleanu, Valerie 1154
Delinschi, Eugenia 2316
Deliu, Rodica 1335
Demeny, L. 857, *1787*, 2201
Demetrescu, Rodica 1331, [1353], [1383], [1392]
Densusianu, Nicolae [474]
Densusianu, Ovid [466], [493], [587], 1487
Derrida, Jacques 239, 368
Deșliu, Dan [1658]
Diacon, V. 473
Diaconescu, Ion 2242
Diaconescu, L. 1673
Diaconescu, Lizica 2243
Diaconescu, Mihai *1626*
Diaconescu, Paula 240, 1488
Diaconescu, Romulus 474
Diaconescu, Speranția 1212
Diaconescu, Traian 1761
Diaconovici Loga, C. [526]
Diaconu, Al. 1103
Dijk, Theun A. van 241
Dima-Drăgan, Corneliu 1891, [1983]
Dimadis, K.A. [16]
Dimcev, Kiril 2006

Dimitrescu, Florica *743*, *1125*, 1155, *1266*, [2475], 2553
Dimitriu, C. 630, [1096], [1098]
Dimitriu, Daniel 1611
Dimitriu, Emilian 2317
Dinier, Josef 1827, 1828, 1829
Dinu, Mihai 1489, 1490, 1491
Dinulescu, Florica *1365*, 2244
Dionisie eclesiarhul [1589]
Diţuleasa, Florian 2488
Djamo-Diaconiţă, Lucia 475, 858, *991*, 2007, 2008, 2009, *2069*
Dobre, Elisabeta *64*
Dobre, Maria *1126*
Dobrescu, Liana 2424
Dobrescu-Warodin, Andreea [1979]
Dobroiu, Elena 476
Dobroiu, Eugen [194], 477
Doinaş, Şt. Aug. 2545
Domăneanu, Voichiţa 2522
Dominte, Constantin 140, 1156, 1332, *1366*, 1743, *2540*, 2554
Dorcescu, Eugen 802, 803, [807], 1492
Dorobanţu, Mioara *1627*
Doruţi u-Boilă, Emilia 1782, [1801], 2092
Dosoft^e^ i, mitropolitul [832], 859, 860, 861, 905, [1004], [1006], [1011], [1017], [1021], [1480], [1481]
Dospinescu, Vasile 1903
Draeger, Werner 1493
Dragomirescu, Gh. N. 1494
Dragoş, Elena 242, *744*
Dragoş, Lazăr 1330
Drăgan, Iosif Constantin 2093, [2127]
Drăgan, Mihai *1628*
Drăghicescu, Janeta 1904, 2318, 2341, 2425
Drăgoescu, Ion I. 1495
Drăgulinescu, Cornelia 2343
Drăguţ, Maria 1157
Dreghiciu, Doina 862, *992*, 993
Drimba, Ovidiu 2523
Drimba, Vladimir 631, 1273, 2208
Drincu, Sergiu 1158
Dron, Virgil 2245
Drondoe, Stelian [1418]
Dudaş, Florian 863, 864, 865, 866, 867, 868, [976], [978], [985], [993], *994*, *995*, [999], [1000], [1020]
Dud^e^n, Konrad [1877], [1885], [1886]
Duhăneanu, Constantin [1372], [1380], [1406], [1413], 2426
Dulgheru, Ninel 2010, 2048, 2319, 2412
Dumistrăcel, Stelian *807*, 1159
Dumitrache, Constantin *2541*
Dumitrache, Monica 2320
Dumitraşcu, Gh. *996*
Dumitraşcu, Pompiliu *745*
Dumitrescu Domniţa 141, 142, 143, 478, *1367*, 1905, *1974*, *1975*, *1976*, 2427
Dumitrescu, Ion [178]
Dumitrescu, Maria 1335, 2011, 2012, *2063*, *2064*, *2065*, *2066*
Dumitrescu, Suzana Carmen [1125], [1126], [1129]
Dumitriu, A. *372*
Dumitriu-Snagov, Ion [1808], [1812]
Dumitru, Otilia 1496
Du Nay, André [600], [768], [774]
Dunăreanu, Elena 869, [979], [1008]
Dura, Nicolae *1368*
Duret, Claude 632, [674]
Duridanov, Ivan 2013, 2094
Duţu, Alexandru 144, 479, *746*, 870, 871, 971, [994], *997*, [1010], [1012], [1023], [1034]
Duţu, Petre 1652
Duvoisin-Bammate, Marianne [18]

D.Ž. 2014

E

Eco, Umberto 243
Edelstein, Frieda 1762, 1763
Edroiu, Nicolae *998*
Edwards, A.D. [399]
Eeden, W. van 633
Eminescu, Mihai [82], [561], 872, [987], [1018], [1442], [1453], [1457], [1459], [1460], [1467] [1472], [1473], [1477], [1485], [1488], [1494] [1512], [1519], [1531], [1545], [1560], [1566] [1567], [1577], [1586], [1591], [1592], [1613] [1616], [1618], [1620], [1626], [1627], [1628] [1629], [1632], [1633], [1635], [1637], [1638] [1883], [1939]
Enache, Ştefan 1160
Enachiuc-Mihai, Viorica 2095
Ene, Cornelia *2508*
Engel, U. 190
Epictet [955]
E.P.N. 1161
Erfurt, L. *747*
Ernst, Juliette [18]
E.S. *2067*
E. Sch. *1872*, *1873*
Eustatievici Braşoveanul, Dimitrie [956]
Evseev, Ivan [1251], [1433]

F

Fabritius, Aurora 2086, 2528
Fábry, Ondrey 2414
Faiciuc, Elisabeta 88, 89, 90, 91
Faiciuc, Ioan 802, 803, [807]
Farkas, Jenö 2150
Farkaş, Paul 2321
Fassel, Horst 480, *1874*
Fassel, Luminiţa *1369*, 1764, *1977*
Faur, Viorel *999*
Felecan, Viorica 802, [807]
Felix, Jiří 1066
Felixberger, Josef [1989]
F.G. 2151
Filimon, Domnica 891
Filip, Mircea 873, *1000*
Filip, Tănase 1162
Finyák, Tiberiu 2477, 2478, 2479, 2480

Filipaşcu, Alexandru 634
Filipoiu, Florin 405
Fink, Hans *1370*
Fischer, I. 10, 1274, 1765, *1788*
Fizeşian, Victor 635
Flămînd, Dinu 2538
Fleischer, Wolfgang 1830
Florea, Ligia Stela 1104, 1906, 1908, 2427
Florea, Melania 1067, 1068, 1105, 2246
Florea, Virgiliu 822
Florescu, Bonifaciu [523]
Florescu, Cristina *1629*
Florescu, Radu 1308, [1362], [1434]
Floricã, Ion 1653
Foarţă, Şerban 1497
Fochi, Adrian 1498, 1499, [1634]
Fodor, Ecaterina 481, 2015, 2016, 2017, *2065*, [2080]
Forai, Mihail 244
Forăscu, Narcisa 1163
Forna, Petru 1500
Forsgren, Mats [1987]
Förster, V. *1875*
Foult, Claude-Lise [18]
Franga, Liviu 2096
Frauen Dorter, Helmuth 1831
Frăţilă, Florentina 2409, 2410
Frăţilă, Vasile 787, *1876*
Frâncu, C. *372*, 636, 637, 638, 639
Fredler, Wilfried [2134]
Freiberg, Medeea 1501
Frenkian, Aram M. 550
Frînculescu, Mircea 565, [579]
Frînculescu, Ovidiu [1421]
Fruchter, Eugen 145, 874, 1700
Funeriu, I. 1502, [1617], [1630], [1639], [1642]
Furdui, Titus 875, 876, 877

G

Gaerther, Helga [18]
Gafiţanu, Dumitru 2568
Gafiţanu-Apetroaie, Nina 225, vezi şi Apetroaie, Nina
Gafiţeanu, Daniela 2430
Gafton, Nicolae 245
Gaga, Lidia 1164, *1250*
Gál, Homér 2152
Galaţanu, Olga 1908, 2314, 2341, *2509*
Galea, Pavel 146
Gálffy, Mózes 2153, 2154, 2155
Galiş, Livia 2440
Gavrilă, Mihaela 1335
Gavrilovici, Ernest 1309
Gazibar, Crina 1672
Găitănaru, Ştefan 1041, 1069
Gălăbov, Iv. [2054]
Gămulescu, Dorin 640, 2059
Geantă, Ilie 1654
Gehl, Hans *1371*, 1832, 1833, 1834, [1835], *1877*
Geier, Luzian 1835
Georgescu, Emilian 804
Georgescu, Magdalena [1001], [1003], [1005], 1310
Georgescu, Mircea T. 482
Georgescu, Paul Alexandru 147
Georgescu, P.R. 641
Georgescu, T. 2412
Georgiev, Vladimir I. 642, [2009], 2018, 2054
Gerassimova-Tomova, V. 2097
B. Gergely, Piroska 2156, 2157
Ghenea, Anghel *374*
Ghenghea, Voichiţa 2322
Gheorghe, Constantin *748*, 878, 2098, 2247
Gheorghe, Gh. 1303, [1379]
Gheorghiţă, Ştefan I. 1330
Gheorghiu, Mihnea 643
Gheorghiu, Renée *749*
Gheran, N. [1350]
Gherghescu, Vasile 1334, [1416]
Gheţie, Ion 483, 644, 645, 646, 647, 648, [745], [753], 879, 1503
Ghil, Eliza Miruna 823
Ghinescu, Florente 2248
Ghiţă, Elena 246
Ghiţă, Ieremia B. *2125*
Ghiţescu, Micaela 1311, *2210*
Ghiu, Bogdan *1001*
Gibson, Elsa [1804]
Giosu, Ştefan *750*, *1251*, *1680*
Giraudoux, Jean [1934], [1935], [1936]
Giurcă, Gh. 484
Giurescu, Anca 243, 1909, 1910
Giurescu, Constantin C. 649
Giurgeca, Simion 2249
Giurgiu, Emil 148
Giurgiu, Felicia 1504, 1505
Gluck, Eugen 880, 881
Gluhac, Alemko 2139, 2140
Godea, I. 1165
Gobel, Hans [1989]
Goga, Ecaterina 1070, 1975, 2431
Goga, Ivonne 1911
Goga, Mircea 1506, 1507
Goga, Nic. 1508
Goga, Octavian [1471], [1506], [1507]
Goia, Rodica 247
Goicu, Viorica 1701
Gologan-Costea, Daniela 1509
Golopenţia-Eretescu, Sanda [69], [73], [81], 248, 249, 250
Gombos, Maria 802, [807]
Goraşcu, Adriana 149, 1912, 1913
Gorcea, Petru Mihai 2432
Goron, Doru E. *65*
Gorovei, Ştefan S. *66*
Gorun, Gheorghe *1002*
Gorunescu, Elena 485
Gostar, Nicolae 1766, 1767, 2099, [2575]
Gotchéva, Zlatozara 1914
Goudet, Jacques 241, 650
Gourmont, Rémy [244]
Goux, Jean-Joseph 252, 368

Graham, J.F. [389]
Graur, Al. 67, 106, 110, *122*, 253, 438, 486, 651, *751*, 1166, 1167, [1252], 1257, 1312, 1333, [1350], *1372*, *1373*, [1425], [1435], *1630*, *1681*, *1736*, 1744, 1745, *1789*, *1790*, *1978*, *1979*, *2068*, 2524, [2545], [2549], [2550], [2551], [2552], [2554], [2557], [2562]
Graure, Luminița 752, *1003*, 2250
Grăsoiu, Liviu 1501
Grecescu, Elena 1655
Greciulescu, Florica 6
Grecu, Doina 788
Grecu, Victor V. 487
Grétsy, László 2158
Grigorescu, Ioan 1915
Grigoriu, Paul *1372*
Gruia, Gligor 1071, vezi și **Gruiță, G.**
Gruiță, G. 1072, 1106, vezi și **Gruia, Gligor**
Gruiță, Mariana 1836, 1837, 1838, 1839
Grün, Erika 2433
Guboglu, Mihai 150, 151
Guiraud, Pierre 1916
Gumă, Nicoleta 1168
Gusmani, Roberto [377], [400], [2070]
Guțan, Ilie *2542*
Guțu, Olimpia 2019
Guțu-Romalo, Valeria 1048, 1073, 1656, 1657, 2251, 2252, 2415, [2475]
Gyémant, Ladislau 938, [1002]
Györbíró, Pál 2159
Györfi, Ibolya 2160, [2385]
Gyuresik, Margareta 1917

H

Halichlaș, Ana Cristina 1768, [1790]
Hall Partee, Barbara [435]
Hamp, Eric P. 652, 653, 654, 1769, 1770
Hanciu, Aurel 1501
Handoca, Mircea *574*, 1658
Haneș, Gherghina 2434
Hangiu, I. 152, 488, *571*, *1375*, *1376*
Hankiss, Elemer 236, 264, 265
Hardon, Teodor 1702
Hasan, Finuța 882, 1074
Hasdeu, B.P. [465], [545], [848], 883, [1145], [1162]
Hațeganu, Lucia 884
Házy, Ștefan 1107
Hăgan, Florica 2390
Hăgâtiș, Ioan 1169
Hătărăscu, Ovidiu 1336, [1345], [1426]
Hârlăoanu, B. 2323
Hârnea, Simion 1703, [1736]
Hârșan, Elena 254, 2435
Heliade-Rădulescu, Ion [482], [526], [539], [568], 1048, [1437], [1501]
Herbinère, S. 2218, [2295]
Hexendorf, Edit 2161
Hoban, Ilona 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405
Hodiș, Viorel 1108, 1109
Hoffman, Oscar *375*
Holban, Ioan 1512
Hollinger, Alexander 2391
Homorodean, M. 1674, 1704, 1705
Honterus, Johannes [915], [966], [1014]
Hook, Peter Edwin 2207
Hoppe, A. *1878*
Horak, Valeria 2324
Horány, Özséb 323, 335
Horvat, Sălue 885
Hosselman, M. *2211*
Houben, J.L. [389]
Houdebine, Jean-Louis 255, 368
Hozoc, Ionel 886
Hristea, Theodor *376*, 1170, 1171, 1172, 1173, *1252*, 1258, 1259, 1275, 1276, 1659, 1660, 1661, 1662, 1663, 1746
Hristea, Valentina *753*, 1333
Hrozny, Bedrich [2141]
Hubschmidt, Johannes 655, 1313
Hugo, V. [1467]
Hugues, Michel [371]
Huhn, Dietlinde 1840
Hurdubețiu, Ion [749], [755], [760], [765]
Husar, Al. 256

I

Iacob, Caius 1330
Iacob-Binder, Rodica *1980*
Iancu, Victor *1377*, *1630*
Iarovici, Edith [1339], [1394]
Ibrăileanu, G. [497], [500]
Ichim, Florica 535
Ichim-Tomescu, Domnița 1675, 1706, vezi și **Tomescu, Emilia-Domnița**
I.D. *433*, *2295*
Ienei, Mioara 1672
Ilčev, St. [2054]
Iliescu, Ada 1707, 2253
Iliescu, Adriana 1513, 1514
Iliescu, Constanța 2436
Iliescu, Maria 257, 656, *754*, [1372], *1791*, 1918, [1977]
Iliescu, Veronica 2437
Ilieș, Aurora *1004*
Ilin, Dana-Ligia 1332
Ilin, Stancu 883
I.M. *1378*, *1379*
Imreh, Banna 2159
Imreh, István 2201
Ioan, Eugenia *1069*
Ioan, Petru 258
Ioanicescu, I. *755*
Ionașcu, Al. 440, 1277
Ionașcu, Ion 489
Ionescu, Adriana 657, 1260
Ionescu, Anca Irina *377*, 887, 1998, 2020, 2059, *2070*, [2081]
Ionescu, Christian 1687, vezi și **Ionescu, Petru-Christian-Florin**
Ionescu, Doina 2325
Ionescu, Emil 259, 260, *378*
Ionescu, Eugen 315

Ionescu, Gelu 2566
Ionescu, I. 756, [988]
Ionescu, Irina 2311
Ionescu, Petru-Christian-Florin 106, vezi şi Ionescu, Christian
Ionescu, Radu 490
Ionescu-Nica, G. [1737]
Ionescu-Nişcov, Tr. 501, [571], [573], [578], *2071*
Ionescu-Mureşan, Marcela 261, 1515
Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana *576*, 1516
Ionică, Ion 804
Ionică, Lidia 1333
Ionilă, Florin Lazăr 153
Ioniţă, George 1226
Ioniţă, Magdalena [1001], [1003], [1005]
Ioniţă, Vasile C. 107, 1174
Iordache, Gheorghe 1175, 1176
Iordache, Rodica 1075
Iordan, Iorgu [69], [73], 154, 491, 492, 493, [499], 1076, 1177, 1178, 1179, 1333, *1380*, 1517, [1649], 1664, *1981*, 2525, [2541], [2542], 2567
Iordăchescu, Ioana Maria 2326
Iordănescu, Aurel 494
Iordănescu, Paul 1336, [1345], [1426]
Iorga, Nicolae [512]
Iorgovici, Paul [1052]
Iorgulescu, Silvia 2327
Iosep, Ioan 1708
Iosifescu, Silvian 1518
I.P. *1381*
Irimia, Dumitru 1520, [1633], [1640], [1641]
Irimiaş, Al. 2370
Irimiaş, Lia 2328
Irimie, Cornel 495
Irmscher, J. 1755
Iroaie, Petru [68]
Isac, Emil [1597]
Isac, Ioana-Maria 2329
Isbăşescu, Mihai 190, 496, [1372]
Istrate, Gavril 497, 498, 499, 658, 1521, 1522, [2142], 2568
Istrate, Mariana *757*
Iuffu, Zlatea 2438, 2439
Ivan, Ion 421, 422, 423
Ivancev, Svetomir 2021
Ivanciu, Nicolina 108, 2485
Ivanov, Andrei 1070, 2022
Ivanovici, Victor 1523, [1993]
Ivaşcu, Ion 146
Ivănescu, Gheorghe *68*, 263, 500, 659, 660, 661, [732], [735], [740], [741], [750], [751], [754], [767], [773], [775], [776]
Ivănuş, Dumitru 1110, 1524
Ivireanul, Antim [696], [918], [952], [961]
Izsáki, Zoltán 2162

J

Jacquier, Henri [2564], [2565], [2575], [2577], [2578]
Jacab, Ibolya 2163
Jaklovszky, Marian 940
Jakó, Zsigmond 2201
Janakiev, M. [2078]
Janin, J.L. [2066]
Janitsek, Eugen 109, 1674, 1676
Janton, Piere [2540]
Jarník, Jan Urban 501, [571], [573], [578]
Jebeleanu, Eugen [1465], [1882]
Jelescu, Constanţa 2330
Jemăneanu, Nina 2254
Jenei, Dezső [1390]
Jianu, Nicolae 1525
Joly, Hubert 2526
Jones, Neil 2331
Juilland, Alphonse 1180
Jumugă, Margarete-Sigrid 1841, 1848
Jurconi, I. 2255
Jurma, Gh. 155
Justin 1760, [1784], [1786]

K

Kadriu, Iljaz 2131, *2133*
Kallos, Nicolae [1412]
Kalustian, L. 502
Kanyó, Zoltán 264
Karlinger, Felix [1031]
Katona, Szabó István 503, 504
Kelemen, Béla 99, 103, 111, *1005*, 1314, 1688 *1982*, 2569
Kelemen, Janos 265
Kelp, Helmut [17], 200, [1371]
Kesler, Jascha 266
Király, Francise 1278, 1279, [1433]
Király, Laszló [2385]
Király, Maria 1218
Kis, Emese 406, 407, 439, 1077, 1526
Kis-Koncz, Géza 267, 1527
Kiseleva, L.I. [1787]
Kisgyörgy, Zoltán 2159
Kiss, Elvira 2448, 2449, 2450, 2451
Klisurac, Č.Č. 2023
Koesis, Lajos 2164
Kohn, Ioan [122], 1528
Kolesnikova, Nadejda 2440
Korşunova, Svetlana *2072*
Kósa, Ferenc [2204]
Kostiac, Carmen 2441
Kotelovoj, N.Z. [2063]
Kottler, Peter 1842, 1843, 1844, [1854]
Kovács, Edith 1296
Kovács, Ferenc 505
Kozma, Dezső 2165
Kramer, Johannes 1919
Krihorian, Cristina 598, [761], [769], [771], [777], [780]
Kristeva, Julia 268, 269, 270
Kühn, Peter [1875]
Kühnel, Helmut [1179]
Kulcsar, Tiberiu 2256
Kunszery, Gyula 2166
Kuryłowicz, Jerzy [2569]
Kusálik, Piroska 2442, 2443

L

Lackner, Irmgard [1031]
Langlois, Pierre [18]
Lammert, Erich 1845, 1846
Lara, Omar [1993]
Larionescu, Sanda 1181
Laurian, August Treboniu [464]
Lautreamont, contele de [311]
Lazăr, George 1182
Lazăr, Monica 1529, 2257
Lazu, Elena 2332
Lăpăduș, Eutimiu 1183
Lăudat, I.D. 662, *758*, *759*, *1006*, 2570, 2571
Lăzărescu, Dan 619
Lăzărescu, George [1386]
Lăzărescu, Gheorghe 2254
Lăzăroiu, Aurelian 1042
Lefter, Virgil 2435
Lehrer, Helmut 1847, 1848
Lehny, Ștefan *35*, *1983*
Lenard, Andrei 661
Lenghel-Brînzei, Letiția 1184
Leonăchescu, Nicolae 1672
Leric, Ioan 2333
Leu, Valeriu 889
Levițchi, Leon D. [1372], 1530, 1531, 1532, 1849, [1883]
Lévy-Strauss, Claude 271
Ligor, Alexandru 890
Liiceanu, Gabriel 272
Linția, Elena 1078, 2024, 2025
Lipatti, Valentin 2555
Livescu, Michaela 1918, [1977]
Livezeanu, Dan 139
Lobiuc, Ioan 273, 1185, *1984*
Loebell, E. 408
Loghinovski, Elena *2073*
Lohan, Georgeta 7
Lombard, Alf 1079, 2527
Lorian, Al. 1920, 1921
Loșanu, L. [1874]
Loșonți, Dumitru 1709
Lotman, Jurij M. 274
Lozbă, Marcela 2026
Lozbă, Mihai 2026, 2074
Luca, Ioasaf 972, [997]
Lucuța, Yvonne 1850
Lüdler, Elsa [396]
Lugojan, Simion 1693
Lukácsi, András 2167
Lukas, Georg [284]
Lungu, Gabriela 2422
Lungu, Ion 506, 507, 577
Lupan, Doina 884
Lupaș, Liana 1771, *1792*, *1793*, *1794*, *1795*, *1796*
Lupchian, Gabriela 2504
Lupșor, Gabriel [480]
Luther, Martin [854]

M

Macarie, Liliana 1922
Macovei, Zaharia 1533
Macoviciuc, Vasile 275
Macrea, D. 440
Maehler, H. [1793]
Maior, Petru [463], 508
Maiorescu, Titu 891
Malanca, Adriana 1923
Maliția, Tatiana 2049
Malmberg, Bertil 276
Malnigoúdis, Phaedon [2062]
Mamali, Cătălin *1382*
Mancaș, Mihaela 1535, 1536, 1537
Mańczak, Witold 277, 1772
Manea, George 1186
Maneca, Constant [1372], [1433], 1924
Mangra, Mariana 2258
Manolache, C. Gh. 409, [433]
Manolescu, Constantin 509, 1710
Manolescu, Lucia 2521
Manoliu, Gabriel 1315, [1344]
Manoliu, Iulia 1333
Manta, Alexa 1187
Mantsch, Heinrich [1370]
Manu, Emil 510, *1632*, *1633*
Manuil din Corint [968]
Manzanares, Janine 2334
Marcian, Marin 1711
Marcu, Florin [1372], [1433]
Marcu, L. 663
Marcu, Natalia 1182
Marcu, P. *2126*
Marcus, Solomon 278, 279, 280, 281, 410, 411, 412, 413, *1383*, 2528
Mare, Valeria 2335
Mareș, Alexandru 892, 893, 894, [1001], [1003], [1005], 1189
Mareș, Anda 1316
Mareș, Lucreția *1267*, 1333, 1538, 1689
Mareș, Nicolae 1316
Marga, Andrei 282, 1539
Marienescu, Athanasie Marian [447], [942]
Marin, Dinuța 511, *2510*
Marin, Gașpar 2168
Marin, Jenel 1332
Marin, William *760*
Marinescu, Elena 2274
Marinescu, Eugen 2529
Marinescu, Florin 895
Marinescu, Mihai 2336
Marinescu, Rareș 1925, 2444
Marinoiu, Costea 897, 898
Marosi, Péter *2202*
Marouzeau, Jules [18]
Martin, Josef [1799]
Martin, Mircea 1384
Martin, Robert [195]
Martinet, André 283
Marusceac, Silvia 2259
Marx, Karl [252]

Máté, Gavril 284
Mateescu, Adrian 1261
Mateescu, Constanța 804
Matei-Săvulescu, Aura 1672
Mateiu, Maria 2337
Mavrodin, Irina 2315
Mazaneț, Maria 2338
Mazilu, Dan Horia [2072], 2445, 2446
Măgirescu, E. [2475]
Măglașu, Aurelia 2320
Măgureanu, Anca 156, 157
Mălinaș, Constantin 512, 898, 899, *1007*
Mărășanu, Grigore N. 519, 2095
Mărcuș, Grațian C. 1712
Mărcuș, Lucia 900
Mării, I. *69*
Mâciu, Alexandru *1385*
Mândrescu, Simion C. [497]
Mârza, Dan 407, 1540
Mârza, Eva 901, *1008*, *1009*
Mârza, Iacob *1010*, *1879*
M.B. *379*
McLain, Cathy 1851
McLain, Richard 1851
Medaković, Deja [2077]
Medvedev, Tatiana 1299, [1419]
Megiser, Hieronimus [2069]
Meissen, Augustin [1978]
Meleșcan, T. *2075*
Menning, Helmut *1386*
Merticaru, Mihai 2260
Mesaroș, Titus 1189
Metodiu [528]
Michaux, H. [1951]
Michăescu, Radu 437
Miclău, Paul 108, 158, 285, [1970], 2339, 2340, 2341
Micle, Aneta 1541
Micu-Klein, Samuil [445], [455], [491], [513], [534]
Mielcescu, Doru *1387*
Mihai, Gh. 286
Mihail, C. *1634*
Mihail, Radu 902, 972, [997], 2027, [2075], *2205*
Mihail, Zamfira 664, 972, [997], [1250], *1985*, 2027, 2028, [2075]
Mihailov, Georgi 2100
Mihailovici, Aurelia 1333, vezi și **Bălan Mihailovici, Aurelia**
Mihalka, György 2169, 2170
Mihăescu, Alexandra 2342
Mihăescu, Doru 903, 904
Mihăescu, Gabriel 145, 1700
Mihăescu, H. *761*, *762*, *1797*, [1811], [1813], [1814], 1926, *2076*, 2132
Mihăieș, Mircea *1253*, 1542
Mihăilă, Ecaterina 287, [376], [384], [387], [1543]
Mihăilă, Gheorghe 181, 513, 514, 515, 665, 666, 667, 668, 669, [752], [764], 905, 2059
Mihăilă, Maria 1190
Mihăilă(-Cova), Rodica 288, 289, 290, [1339], [1394]
Mihăilescu, Dan, 291, 1544, 1545, 1614
Mihăilescu, Dan C. *1635*
Mihăilescu, Nicolae 1231
Mihoc, Blaga *1388*
Mihuț, Silvia 2308
Milaș, Constantin 1080, 1111
Milin, Jiva 2513
Minulescu, Ion [1447]
Mioc, Damaschin 516
Mircea, Ion-Radu 906, 907, *2077*
Mirea, George 517
Miresciu, Iosif *70*
Miroglio, Abel [734]
Miroglio, Yvonne-Delphée [734]
Miron, Paul [42], [46]
Mitescu, Adriana 1546, 1547
Mitiș, Adriana 671
Mitric, Olimpia 908, *1011*
Mitsou, Ronat [385]
Mitu, Mihai 518, *578*, 909, 2029
Miulescu, Nicolae 519, 1280
Mîndra, Mihai 266
Mîrza, Clement *380*, 2407
Mîrza-Petrescu, Gabriela 2101
Mladenov, Maxim St. 910
Mladenov, Olga 2030
M.M. *39*
M.N. *2511*
Mocanu, Aurel [996], [1007]
Mocanu, Marin Z. 520, 1281, 1282
Mocanu, Nicolae 763, 802, 803, [807], *1052*, *1389*
Mociorniță, Maria 521
Mócsy, András [1807]
Modola-Prunea, Doina 292
Modoran, Filofteia [2474], *2512*
Moise, Ion 1191, 1677, 1713
Moisescu, Marlena 2343
Moldovan, Ștefan [864]
Moldovan, Valentin *2513*
Moldovan, Victoria 1548, 2423
Moldoveanu, Iordache [2091], 2102, [2105]
Molnar, Szabolcs *1390*
Monah, Dan *71*
Montague, R. [404]
Morariu, Em. 1927
Moraru, Alexandra [1001], vezi și **Roman-Moraru, Alexandra**
Moraru, Cornel 293, 2556
Moraru, Dinu 2031
Moraru, Georgeta 672
Moraru, Maria 2447
Moraru, Sebastian 1192
Morărescu, Elvira 2448, 2449, 2450, 2451
Morărescu, Simion 2448, 2449, 2450, 2451
Moretti, L. [1805]
Moscato, M, [2211]
Motaș, Doina 2344
Mounin, G. 294
Mourin, Louis 1928, 1929
Mózes, Terezia 2032

Müller, I. von [1799]
Muntean, George *764, 808, 1391, 1636*
Munteanu, Dan [1372], [1380], [1406], [1413], 1930, 1931, 2426
Munteanu, Doru *1012*
Munteanu, George 673
Munteanu, Romul 1549, [1658]
Munteanu, Ștefan [757], 1550, 1551
Munteanu, Valeriu 2452
Murar, Ioana 110, 1852
Murăreț, Ion 522, 523, 1932
Murăreț, Maria 524
Mureșan, Grigore *812*
Mureșan, Ioan *72*
Mureșan, Mircea 1303, [1379]
Mureșan, Pavel *1392*
Mureșanu, Ileana 1934, 2453, 2454, 2455
Murgu, Eftimie [452]
Murnu, George [1582], [1811]
Murova, Mariana 1335
Murru, Furio 295, *381*, 1773, 1798
Murvai, László 2171
Murvai, Olga 296, 297, 367, [395]
Mustățea, Alexandrina 1934, 1935, 1936, 2429
Mușat, Mircea 2103
Mușu, Gheorghe 2104
Mutașcu, Dan *1737*
Muthu, Mircea 224, 674, *1013*

N

Nador, Imre 271
Naghiu, Iosif E. 2572
Nägler, Thomas *765*
Nagy, Géza 2172
Nagy, Gheorghe 525
Nagy, Jenő 2173, 2174, [2204]
Nagy, Kálmán 2456
Nagy, Maria 2345
Nagy Sajó, Magda 2175
Nandra, A. 1691
Naniescu, Iosif [518]
Nasta, Liana 2346
Nasta, Mihai 159, [194], 298, *1799*
Nastasia, Iliana 2316
Naum, Teodor A. [2573], [2576]
Naumann, Horst [1876]
Năstăsescu, Violeta 2440
Năstăsel, Eugen 299, [382], [397]
Năsturel, Petre S. [968]
Năsturel, Udriște [509]
Neaga, Nicolae 414
Neagu, Fănuș [1463]
Neamțu, G.C. 1081, 1082, 1083, 1112, 1113, 1193
Neamțu, V. 2530, 2531
Neculce, Ion 972, [997]
Nedelcea, Tudor 911
Nedioglu, Gheorghe [502]
Negomireanu, Doina 1552
Negoț, V. 663
Negreanu, C. 1553, 1554, 2261
Negrescu, Sanda 2375
Negreț, Ion *382*
Negrici, Eugen 912, 913, 1555
Negruțiu, Liana 300
Neguș, Doina 2306
Neguț, Silviu 1195, 2206
Neiescu, Petru 802, 803, [807], 817
Nerval, Gérard de [1927]
Nestor, Cecilia 1753
Nestorescu, Virgil 824, 2033, 2034
Nestorescu-Bălcești, Horia 1317
Nic. M. 160
Nica, Dumitru *766*
Nica, Melente 2262
Nichita, Ioana 1937
Nichita, Silvia 2436
Nicolae, Andrei *1393*
Nicolae, Octavian 1853
Nicolae, P. 1196
Nicolai, Samson Gh. 2347
Nicolau, Edmond 415
Nicolescu, Adrian *1394*
Nicolescu, Aurel [2567]
Nicolescu, Vasile [574]
Nieulescu, Alexandru *73*, 301, 527, 675, 731, [763], *767*, *768*, [774], [778], 1084, 1085, 1114, *1127*, 1197, 1198, 1262, 1556, 1557, 1558, 1559, [1622], [1624], [1625], [1636], 1747, 1938
Nieulescu, Laurențiu *383*, 1114
Nieulescu, Mihai *384*
Nieulescu, Raisa 2348
Nieulescu-Mizil, Aurora 2349, 2457, [2511]
Nieulescu-Varone, G.T. 1318, [1338], [1349], [1355], [1395], [1432]
Nieuliță, Ioan 2428
Nikolova, Svetlana 528
Nimirschi, Georgeta 2263
Nistor, Erica 416
Nistor, G. 530
Niță-Armaș, Silvia 2035
Nițu, George 1714
Noica, Constantin [1248], [1249], [1253], [1545], 1560, [2556]
Noordman, L.G.M. [390]
Novac, Ilinca 1665
Novac, Vasile 914
Novăceanu, Darie 1939
Noveanu, Eugen 2350
Novicov, M. 530, 2059
Nussbächer, Gernot 915, 916, 917, [1014], *1880*
Nussler, Otto [1866], [1867], [1869], [1871]
Nuță, Ion 199, 1283

O

Oallde, Petru 531
Oancă, Teodor 1717, 1718
Oancea, D.I. 1753
Oancea, Ileana 302, 303, 304, *579*, [757], 1561
Odangiu, Marian 1319
Odobescu, Al. [1470]
Oiță, Ion *2514*

Oiță, Maria *2514*
Olah, Ferenc *2203*
Olasz, Hans 2458
Olbracht, Ivan [2039]
Oltean, Ștefan 1562
Oltean, Vasile 918, 919, 920, 921, 971, [1012], [1023]
Olteanu, A. Gh. *1395*, 1563, 2459
Olteanu, Pandele 2105
Onishi, Masau 305
Onu, Liviu 922
Oprea, Al. 872, [987]
Oprea, M. 923
Oprea, Magdalena 1564
Oprea, Nedelcu 929, [977], [980]
Oprescu, George [491]
Oprescu, Nicolae *1396*
Oprică, Octavian 232, 2264, 2351, 2352, 2353
Oprișan, I. 161, 924, *1397*
Oprișiu, Mircea 925, 926
Oros, M.I. 1674, 1719, 1720
Oros, Valeriu 2265
Orza, Rodica 789
Osman-Zavera, Maria 676, 677
Ostap, Melania 1200
Oșianu, Paula 2454, 2455
Otașevici, Svetozar 2460
Oțelea, Luminița *1014*

P

Pachia Tatomirescu, Ion 2127
Pall, Francise *769*
Pamfil, Viorica *2204*
Panait, Lucian 2461
Panait, Mihaela 2462
Pană, Ligia Iuliana 2463
Pană-Dindelegan, Gabriela 678, 1086, *1098*, 1320, 1666, [2475]
Pănini 2207
Pann, Anton [1474]
Panopolis, Nonnos de [1792]
Panțiru, Mihai 2464
Papacostea, Șerban *1015*
Papacostea-Danielopolu, Cornelia *1800*
Papadima, Ovidiu 1565
Papahagi, Tache [1342], [1360], [1364], [1378], [1400]
Papazoglu, Dimitrie [895]
Papini, P. [1785]
Papiu-Ilarian, A. 533
Papp, Ildikó 2176
Papp, László 2177, [2202]
Papu, Edgar 1566, 1567, [1620], [1627], [1628], [1638]
Parpală, Emilia 1568
Pascu, A. 402
Pascu, Constantin [992]
Pascu, Ștefan 679, 680, [1398]
Pașca, Maria Dorina 2266
Pataky, Ernstein 2465
Pavel, Eugen 8, 927, 928
Pavel, Maria *195*, 1940, 1941
Paveliu, Eliza 2488
Paveliu, Mariana 2354
Pavnotescu, Maria 2459
Păcurariu, Dim. [1375]
Păltănea, Paul 926, [977], [980]
Păltineanu, Viorel 111, 306, 1321, [1366]
Pătrașcu, Ion 162, 930, 1942
Pătruț, Ioan 109, 1674, 1678, [1680], [1681], [1682], 1690, 1721, 2036, 2573
Păun, Constantin 2355, 2466
Păun, Gheorghe 417, 418, 419
Păun, Octav 563, [570], [572], [575], [582], [583], [585]
Păunescu, Constantin 420
Pârlea, Maria 2311
Pârvan, Gabriel 307, 308
Pedestrașu, A. 163, *196*, 1569, 2356
Pelc, Jerzy [2061]
Pellegrini, Giovan Battista 1943, 1944
Penelea, Georgeta 9, [1398]
Péntek, Elisabeta 247
Péntek, János 1297, 2195
Pervain, Iosif 534
Peteulescu, Liviu *770*
Peter, M. [392]
Petică, Maria 112, 309, 2038
Petőfi, Janos S. 310, [383], [394]
Petolescu, Constantin C. *74*, 681, *771*, *1801*, 2574
Petraș, Irina *1016*, 1570
Petre, Ileana 1201
Petre, Zoe 2128
Petrescu, Camil 535
Petrescu, Florian 405
Petrescu, Georgeta 2357
Petrescu, Nadia 1335
Petrescu, Paul 1202
Petrescu, Vasilica 2467
Petrescu, Victoria 2436
Petrescu-Dîmbovița, M. 166, 2106, [2125], [2128]
Petric, Gabriel *1399*
Petrina, Liviu [2091], 2102, [2105]
Petrișor, Marin 790, *809*
Petrovici, Ioan [536]
Petruc, Elena 1332
Philippide, Alexandru [536], [1559]
Philippide, Alexandru I. [538]
Piatkowski, Adelina [1350]
Piccillo, Giuseppe 682, 683, 684
Pillat, Ion [1505]
Pindar [1793]
Pippidi, D.M. 18, 197, 1782, [1801], *1802*, *1803*, *1804*, *1805*, *1806*
Piru, Al *1018*
Piso, Ioan *1807*
Pistolea, Vasile *1400*
Pităroiu, Fl. 2444
Plaut [1760]
Plămădeală, Antonie 931
Pleter, Jana 2468
Pleter, Tiberiu 2039, 2468
Pleynet, Marcelin 311, 368

Pliniu cel Bătrîn [1788]
Ploae Hanganu, Mariana 1945
Poalelungi, Gh. 2267
Poantă, Irina 2422
Podariu, Georgeta 2358
Poenaru, Daniela 932
Poghirc, Cicerone 685, 1284, [1368], 1754
Pogînceanu, Alexandra 2219
Pop, Gheorghe 2497
Pop, Mihai 1244, [1254]
Pop-Corniș, Marcel 1571
Pop-Corniș, Mihaela 2359, vezi și **Corniș-Pop, Micaela**
Popa, Aurelia 869, [979], [1008]
Popa, Constantin 1205
Popa, Constantin M. *1019*
Popa, Dumitru Radu *1401*
Popa, Eleonora 5, [17]
Popa, Ioan I. 2409, 2410
Popa, Marian 1322
Popa, Mariana 2487
Popa, Mircea *40*, 537, 933, 934
Popa, Radu 686
Popazu, Constantin [838]
Popârda, Oana *385*, *386*
Popescu, Coralia *1402*
Popescu, Corina *41*
Popescu, Cornel *1808*
Popescu, Cornelia 164
Popescu, Emanuela *1809*
Popescu, Florian [1076]
Popescu, Florin D. 165, 1572, 2407, 2469
Popescu, G. *1986*
Popescu, Gabriel 2497
Popescu, Gheorghe N. 687
Popescu, Ion 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, [2512]
Popescu, Lucia 2420
Popescu, Pelaghia 2268
Popescu, Radu Sp. 791, [805], [809], 1206, 1695, 1722
Popescu, Rodica 1263, 1573, 2360
Popescu, Stela 2436
Popescu, Ștefania 2269
Popescu-Marin, M. 3, 688, 1116, [1978], *1987*
Popescu-Sireteanu, Ion 538, 539, 689, *810*, *815*, 1207, 1208, 1209, 1285, 1286, 1287, 1288, *1738*
Popișteanu, Cristian 167
Popovici, Constantin 2476
Popovici, Dragomir *42*
Popovici, Dumitru [178]
Popovici, Iosif [441], [1052]
Popovici, Vasile *387*, 1574, 1575, *1637*
Porcescu, Scarlat 935, *1020*
Porumb, Marius 936
Pöschi, Viktor [18]
Poteca, Eufrosin [474]
Potra, Florian 1576
P.P. [1188]
Precup, Valeria 2390
Precup, Victoria 2423
Preda, Constantin 181, 731, 2107
Preda, Ioan Aurel 2361
Preda, Marin [1533], [1496]
Priboi, Titus 312
Pricop, Costache 1611
Prioteasa, Ioana 1332
Protase, D. 690, 691, 692, 693, 731, [748], [756]
Protopopescu, Natalia 883
Protopopescu, Vlad 2108
Prunea Doina 2423
Ptolemeu [2099]
Pumnul, Aron [562]
Purdela-Sitaru, Maria 694, 792, 802, 803, [807]
Purece, Sergiu 953
Pușcariu, Sextil 2532, [2543]

Q

Quasimodo, Salvatore [1942]
Quintilianus, Marcus Fabius [1781]

R

Racine, Jean [1917]
Radu, Cezar 243
Radu, Iuliana 2270, 2271
Radu-Mandra, Ilie *680*
Radulian, Virgiliu 2317
Rafailă, Mircea 895
Ralet, Dimitrie [990]
Ramírez, Luis Hernán 1946
Rațiu, Ioan Doru 2477, 2478, 2479, 2480
Răceanu, T. 520
Răchițeanu, Teofil 1577
Rădulea, Gheorghe 2481
Rădulescu, Ileana 1210
Rădulescu, Liliana 1211
Rădulescu, Maria 1578
Rădulescu, Marina 1117, 1748, 1749
Rădulescu, Mihai 1579, 1580
Rădulescu, Mircea-Mihai 695
Rădulescu, N. 696
Rădulescu Dulgheru, Georgeta 891
Răduțiu, Aurel 937, 938, [1002]
Răileanu, C. 1774
Răsvan, Horia *1403*
Rățoi, Radu M. *75*
R.C. *388*
Reboșapka, Ivan 2482
Rebreanu, Ion [1575], [1585], [1588], [1874]
Reinheimer-Ripeanu, Sanda 1264
Remetean, Paul 2497
Rențea, Maria 2362
Repina, Tamara 313, 1087
Reuter, Tilmann 314
Revzin, Iszak 315
Revzina, Olga 315
Rezeanu, Adrian 1323
Ricardou, J. 368
Riffaterre, M. [398]
Rimbaud, A. [1473]
Rimša, V. 729, 2109

Risset, J. 368
Ristea, Mihai 1672
Ristea, Tudor *434*
Rivetti Barbo, Francesca [372]
Riza, Adrian 697, *772*, *773*
Rizescu, I. *1021*
Rîpă-Buicliu, Dan 939, 940, vezi și **Buicliu-Rîpă, Dan**
Ripeanu, Valeriu 2558
Robciuc, I. 1289, 2040
Robe-Grillet, Ingrid [18]
Robert, Paul [1969]
Robescu, Gh. P. *1404*
Rohony, Vilmos [1390]
Roman, Al. 2363
Roman, Andrei *378*
Roman, Elena 1212
Roman, Eliza 416
Román, Győző *1405*
Roman, Ioan C. 2268
Roman-Moraru, Alexandra [1003], [1005], vezi și **Moraru, Alexandra**
Romașcanu, Mihaela 2364
Rosetti, Al. [7], [69], [73], [81], 316, 317, 318, **RR** 574, [580], [586], [646], [647], 698, 699, [743], *774*, 941, 1043, 1290, 1581, [2517], [2518], [2519], [2520], 2533, [2535], [2537], [2539], [2544], [2546], [2547], [2553], [2555], [2558], 2559
Rossi-Landi, Ferruccio [375]
Roșca, Ion Gh. 421, 422, 423
Roșca, Valer 421, 422, 423
Roșianu, Nicolae 2041, [2058]
Roșu, Lucian 700, 1308, [1362], [1434]
Roșuț, Nicolae 541
Rotaru, Ileana 1582
Rotaru, Ion 1583, 1584
Roth, Walter 2272
Rousseau, Jean-Jacques [846]
Rovența-Frumușani, Daniela 319, 2341, vezi și **Rovența-Gabrielescu, Daniela**
Rovența-Gabrielescu, Daniela 320, vezi și **Rovența-Frumușani, Daniela**
Roz, Alexandru 888
Rozolimo, Paulina 1236, [1345], [1426]
Rudneanu, Constantin *2129*
Ruffini, Mario 2536
Ruleanu, Octavian 542
Russu, I.I. *19*, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 731, [737], 1775, 1776, 1777, 1782, [1801], *1810*, 2110, 2111, 2112, [2126], [2129], [2130]
Rusu, Adrian Andrei *77*
Rusu, G.C. 942 [1750]
Rusu, Grigore 168
Rusu, Tiberiu 169
Rusu, Valeriu 170, 710, *775*, 804, [812], 943, *1259*, [1360], 1585, *1988*
Rușda, Hedwiga 1213
Ruwet, Nicolas 1947

S

Sabinianus [1806]
Sacerdoțeanu, Aurelian 944
Sachelarie, Elena 2494
Sack, Klaus [2210]
Sadoveanu, Mihail [446], 543, [1441], [1516], [1522], [1535], [1540], [1548], [1550], [1551], [1581], [1596], [1600], [1615], [1619], [1621], [1623], [1631], [1643]
Safta, Aneta 2320, 2365, 2366
Sala, Marius *43*, 711, 712, 713, *1406*, 1948, 1949, [1967], 2527, 2560
Salamon, Árpád 2178
Salamon, Sándor 2179
Samfirescu, Elvira [522]
Samson, Nicolai 2430
Sandu, Ilie 1160
Sandu Timoc, Cristea *811*
Saramandu, Manuela 714
Saramandu, Nicolae 544, *581*, *776*, *816*, 818
Saraș, Marcel 1324
Sauer, Gertrud 1853
Sauvageot, Aurélien 1950
Sav, Vasile 1586
Săndulescu, Al. 545, 1587
Săsărman, Gheorghe 2534
Săteanu, C. 321, 1088, [1096], *1989*
Săvoiu, Vasile 1672
Săvulescu, Dumitru 2273
Scarlat, Grigore *582*
Scarlat, Mircea 2535
Scărlătescu, Doru *1407*
Scărlătoiu, Elena 715, *812*, 813, *1811*, 2042, 2078
Schlimpert, Gerhard [1876]
Schmerling, Renée [2205]
Schmidt, Gertrud 322, 2487
Schmidt, Siegfried J. 323
Schneider, Eduard 1830, 1853, 1862
Schroeder, Henning [1032]
Schuller, Annemarie 190
Schultheis, Johannes [1876]
Schuster-Stein, P. *1022*
Schveiger, Paul *389*, *390*, *391*, *392*, *393*, 424, 425, *435*, *1128*, 1315, [1344], *1408*
Schwarz, Ludwig *1881*
Schweiger, Ágnes 1315, [1344]
Scipione, Ileana [1340], [1367]
Scinteie, Mihaela 1951
Scorobete, Aurel 1214, 2483
Scurtu, Gabriela 1089, 1215
Scurtu, Vasile [542]
Seche, Luiza 1216, 1217, 1333, *1409*, *1812*
Seche, Mircea 1333
Segărceanu, Ion 1813
Seidel, E. 324
Sepețean-Vasiliu, Delia 220, 368
Sfarti, Gabriela 426
Shakespeare, W. [1858]
Sigalas, Antonios [1802]
Simenschy, Theofil [1368], [1424]
Simeonov, Boris 2043, 2113.

Siminel, Gheorghe 427
Simion, Lidia *44*
Simion, Magdalena 1265
Simionescu, Vasile 1588, 1720, 2044
Simonescu, Dan 608, [736], [739], [746], [759], 945, 946, *1023*, *1024*, *1410*, 2536
Simonot, M. [2211]
Simovici, Sandina 546
Simplean, Corneł 1667
Simu, Octavian 1325
Sitzler, Katherin [679]
Singeorzan, Iuliu-Ovidiu 802, [807]
Sîrbu, Const. 547
Sîrbu, Richard 1218
Skårup, Povl 716
Slama-Cazacu, Tatiana 325, 326, 428, 429
Slavici, Ioan [554], 1049
Slăvescu, Micaela 1952
Sluşanschi, Dan 181, *1990*, 2114, 2115, 2116
Smith, Ole Langwitz [1794]
Snell, Bruno [1793]
Soare, Anca 1332
Soare, Corneliu 1334, [1416]
Soare, Mircea 1330
Soesbergen, Peter G. van 2117
Sofocle [1795]
Sollers, Philippe 327, 328, 329, 368
Solomonik, E.I. [1803]
Soresciu, Marin [1510], 1589
Soresciu, Sofia 2274
Soroiu, Ruxandra 2367
Spinei, Michaela *45*
Spinei, Victor *46*
Spirescu, N. 1219
Spiridon, Monica 1590, *1991*
Staběy, Jože [2068]
Staicu, Stelian 1334, [1416]
Stamate, Aurelia 1953
Stan, Christache 1723
Stan, Dorica 1118, 1724
Stan, Elena 548, 549
Stan, I.T. 1044, 1674, 1682, 1725
Stanca, Doru A. 78
Stanca, Ilie 2275
Stanca, Radu [1573]
Stanciu, Alina 2276
Stanciu, Cristina Margareta 1855, 1856
Stanciu, Mircea-Valer 717
Stancu, Dumitru 947
Staneschi, Doina 2391
Stavri, Rodica 2316
Stănciulescu, Alexandru 948, 949
Stănescu, C. *1638*
Stănescu, Mircea 2481
Stănescu, Speranţa 2484
Stănică, Ilie 2277, 2278, 2279, 2476
Steinhardt, N. *1025*
Steinke, Klaus 2045
Sticlaru, Cornelia 1591
Stoenescu, Constanţa 1220, 2306
Stoia, Adrian 181
Stoianov, Manio [1800]
Stoica, Gheorghe *583*
Stoicescu, Iana 2368
Stoicescu, Nicolae 661, 718
Stoicescu, Rodica 2485
Stoicovici, Olga 2046
Stolen, N.A. 706
Strati, Alexandra 2280
Stroescu, Sabina Cornelia [1347], [1356], [1391], [1397], [1410], [1414]
Stroescu, Victoria 201
Stroia, Marian *47*, *1026*, *1411*, *1412*
Stroia, Mircea 1726
St. Z. *394*
Suciu, Emil 1291
Suciu, Gheorghe 1292
Suciu, I.D. 1728
Suciu, Mircea *777*
Sufleţel, Rodica 1701
Sumpt, Joseph [371]
Suraj Bhan, Singh 330, 2486
Surjicov, Aurelia 2356, 2369
Suroiu, Paraschiva 1295
Sütő, András 2180
Szabó, Attila T. 171, [2204]
Szabó, Bálint 2181
Szabó, Dénes 2182
Szabó, Zoltán 331
Szalay, András 1315, [1344]
Szász, Lőrinez 1314
Szécsi, Antal 2183
Szekély, László 1284
Székely, Sári 2370
Székely, Zsófia 2185
Szene, Tamás [391]
Szépe, György 323, 335
Szigeti, Albert 2186
Szilágyi, N. Sándor [393], 2187, [2203]
Sz.L. 2188
Szőcs, István *395*

Ş

Şafran, Dan 2392
Şahighian, Alexandru Al. 235
Şainelic, Marin 1221
Şainelic, Sabina 1221
Şalapina, Galina 2487
Şandor, Atanasie [541]
Şandru Olteanu, Tudora *778*, *1413*, *1992*, 1993
Şarba, Ioan 719, 1165
Şchiau, Octavian [1009], [1016], [1019], [1028], 2575, 2576
Şchiopu, Ursula 1331, [1353], [1383], [1392]
Şerb, Florica 1244
Şerban, Constantin 172
Şerban, Felicia *396*, 588, 1222, 1223
Şerban, Mihaela 1224
Şerban, Valentina 1225, 1293
Şerban, Vasile 332, 1119, [1251], 2281, [2294]
Şerbănescu, Nicolae 950
Şerbănescu, Paraschiva *2066*
Şerdean, Ion 2282, 2283, 2488

Șeuleanu, Ion 1414
Șincai, George [445], [455], [491], [512], [533], [534]
Șoiman, (Doina) Irina 2371, 2372, 2489
Șoptereanu, Liliana 2047
Șoșa, E. 1226
Șotropa, Valeriu 2118
Șram, A.N. [2060]
Ștef, (Ana) Felicia 550, 1778
Ștefan, Alexandra 10
Ștefan, Ion 1668
Ștefan, I.M. *1415*
Ștefan, mitropolitul [833]
Ștefănescu, Alex. 551, *2543*
Ștefănescu, Liviu 951
Ștefănescu, Mihai 1326, 1954, [1968]
Ștefănescu, Nicoleta 1227
Ștefănescu, Ștefan 972, [997], [1351], [1357]
Ștefănescu-Goangă, Zizi 1333
Știrbu, Georgeta 2284
Ștrempel, Gabriel 952, [995], [1033]
Șurianu, Ana 2373
Șuteu, Flora 1050, 1228, 1229, 1669, 1750, [2475]
Șuța, Ion *1416*

T

Tabarcea, Cezar 173, 1230, 2285, 2407, 2490
Tagliavini, Carlo [1990]
Talenti, Carlo [381]
Taloș, Ion [810], *1417*
Tamas, I. Maria 2374
Tamaș, Corneliu 953
Tanașoca, Nicolae-Șerban 552
Tartler, Grete *1418*
Tasmovski-de Ryck, Liliane 1955
Tauberg, Edith 2048, 2049
Tănase, Al. *79*
Tănăsescu, Antoaneta 563, [570], [572], [575], [582], [583], [585]
Tănăsescu, Anton 2050
Tănăsescu, Filofteia 1333
Tănăsescu, Fl. *779*
Tănăsescu, Grigore 1592
Tătaru, Marius *780*
Tătaru, Mihai 1231
T.C. *1027*, *1419*
Teaha, Teofil 113, 804
Teclu, Nicolae [838]
Tecușan, Manuela 174
Teguiani-Cuturoiu, Magda 2375
Teiszler, Pál 1295, 1297
Teiuș, Sabina 1090, 1120, *1420*
Telceanu, Radu 1232
Teodorescu, Cristina-Nicola 1233
Teodorescu, Dorin 1593
Teodorescu, Ecaterina 1121
Teodorescu, Maria 794
Teodorescu, Vasile 1594
Teodorescu, Virginia 1234
Teodorescu, Xenia 2441
Teodorescu Brînzeu, Pia 1542, 1857, 1858
Theban, Laurențiu 1122, 1235, 1957, 2577
Theban, Maria 1956, 1957
Theo, Ion [1513], vezi și Arghezi, Tudor
Theodor, Vasile *49*
Théognis [1796]
Thiel, Rainer [434]
Thudt, Anneliese 1859
Tiugan, Marilena 333, 334, 1045
Tîrdea, Vasile 2286
Tocilescu, Grigore G. 795, [806], [811]
Toderașcu, I. *1028*
Todoran, Romulus 100, 107, 115, [810], *1814*
Todorov, Todor At. 2051
Todorov, Tzvetan 335, 368
Tohăneanu, G.I. 1595, 1596, [1615], [1619], [1621], [1623], [1631], *1639*, [1643]
Tolstoi, Lev [2057]
Toma, Elena 175, 336, 1327
Toma, Ion 113
Toma, Maria 1597
Toma, Radu 337
Tomescu, Emilia Domnița 114, vezi și Ichim-Tomescu, Domnița
Tomescu, Margareta 430
Tomoșoiu, Nora 2391
Tomozei, Gheorghe 2537
Tomuș, Mircea *1640*
Topciu, Cornelia 2441
Török, Victor 2189
Toropu, Octavian 720
Tótharsányi, Sándor 2190
Trancă, Dumitru 721
Trandafir, Gh. D. 1123, *1129*, 1670
Trandafirescu, Natalia 722, 1779
Trăsnea, Ovidiu [1412]
Tripșa, Iosif 1336, [1345], [1426]
Triteanu, M. 1598
Trofin, Aurel 1851, 1860
Trynkowsky, Jan 723
Tudor, D. [1810]
Tudor, Dragna 2376
Tudor, Florin Mircea 2491
Tudor, Octavian 1671
Tudoran, Natalia 1335
Tudorică, Alexandru 1599
Tudose, Corneliu 1958
Turai, Ioana Maria 2377
Turcu, Aurelia 1959
Turcu, Fulvia 2440
Turculeț, Adrian 796, 1091, *1984*
Turcuș, Aristida G. 1238
Túros, Endre 2191
Tuțescu, Mariana 338, 2492
Tzara, Tristan [1902]

Ț

Țapu, Christea N. 795, [806], [811]
Țăranu, Nicolae 1239
Țâra, Vasile D. 176, [757], *1641*, 1729
Țeghiu, Liviu 2409, 2410
Țenchea, Maria *1421*
Țepelea, Gabriel 2378

Ţibrian, Constantin 797
Ţigu, Viorel Gh. *1029*
Ţincu, Bucur *50, 80*
Ţinţar, Mihai 954
Ţoiu, Constantin 177
Ţurlan, Valentin 1240, 1600
Ţurnă, Constantin 2287

U

Udler, R. Ja. [1984]
Uhlisch, Gerda [2134]
Ulivi, Anca 798, 1046, 1047
Ungheanu, M. *1030*
Ungureanu, Doina 2212
Ungureanu, Maria 178
Uricariu, Doina *1642*
Uriţescu, Dorin 724
Urmă, Dem. *1422*
Urs, Dana Sorana 2493
Ursa, Victor 1303, [1379]
Ursache, Magda 1601
Ursache, Petru 1602, 1603
Ursu, G.C. [2572]
Ursu, Ioana 299, [382], [397]
Ursu, N.A. [859], [860], [861], 955, 956, [1004], [1006], [1011], [1017], [1021]
Ursuţiu, Maria 553
Uscherson, H. 1241
Uţă, Vasile *1423, 2386*

V

Vacaru, Cristina 2258
Váczy, Colomon 1328, [1393]
Vaida, Mircea 1604
Vaida, Sergiu *1424*
Vaimberg, S. 11, *1425*, 2052, 2058, *2079*
Varlaam [866], [1436]
Varnoouh, Claude 1242
Vasceneo, Victor 101, 112, 179, 2053, 2379
Vasile cel Mare [962], [981]
Vasile, Ion Constantin 1730
Vasilescu-Capsali, Nicolae 957, 958
Vasiliu, Emanuel 339, 340, 341, [378], [380]
Vasiliu, Laura 202, 725, 1092, 1751
Vasiluţă, L. [1433]
Vass, Istvan 2192
Vatamaniuc, D. 554
Văcărescu, Ienăchiţă, [957]
Văduva-Poenaru, Ion *1426*
Vărzaru, Maria 2494
Văsies, Viorel 1243
Vătafu-Gaitan, Silvia 164
Vătăşescu, Cătălina 726, *2134*
Vântu, Ileana 342, *1994*
Vârlan, Valentin 2288
Vârtosu, Mihail 431, 432
V.D. *397*
Vedinaş, Traian 555
Veja, Virginia 343
Velculescu, Cătălina 959, 960, *1031*
Velkova, Živka 2119
Verenca, Ecaterina 556
Vereş, Silvia 802, [807]
Verzea, Emil 2289
Verzea, Ileana *51, 1882, 1883*
Veselău, Cornel 799
Vetişanu, V. 180
V.F. 825
Vian, Francis [1792]
Vianu, Tudor 1605
Viciu, Alexiu [810]
Villata, Bruno 1960
Vintilă-Rădulescu, Ioana 344, 1961
Vintilescu, Constantin 2409, 2410
Vinţeler, Alla 1606
Vinţeler, Onufrie 345, 346, [1128], 1606, 1674, 1691, 1731, *2080*
Virág, Benedek [505]
Virgiliu [1789]
Vişan, Ovidiu 1093
Vişan, Viorel 1962, 2314
Vişinescu, Victor 1607, 1608
Virtosu, Ileana 1963
Vlad, Carmen 115, 347, 557
Vlad, Constantin *1032*
Vlad, Ion *398*
Vlad, Sabin 1732
Vlădescu, George *1884*
Vlăduţ, D. *1643*
Vlăduţu, Ion 348, 2290, 2380
Vodă Căpuşan, Maria 349, 2578
Voia, Maria 350
Voicu, Marilena 1733, 2291
Voiculescu, Mircea 727, 1734
Voinescu, Silvestru 961
Voltaire [846]
Vornicescu, Nestor 962, [981]
Voronţova, Tatiana 1299, [1419]
Vrabie, Emil 1294, 1735, 2054, 2055, 2056, *2081, 2082*, 2381
Vraciu, Ariton 351, [379], 558, 728, 729, [772], [783], [784], 1094, 2057, 2120, 2121, 2122, 2142, 2579
Vuia, Romulus 1244, [1254]
Vulcan, Samuil [863]
Vulcănescu, Romulus 181, 263, 352, [1352], [1360]
Vulpe, Alexandru 181
Vulpe, Magdalena 1124, [1127], 1245, 2532, [2543]
Vulpe, Radu 181, 559
Vulpescu, Magdalena 1333
Vulpescu, Romulus 2538
Vultur, Ioana 353
Vultur, Smaranda *81*, 354, 355

W

Wahrig, Gerhard [1878]
Wald, Henri [352], 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362
Wald, Lucia 363, *399*
Weber, Horst *52*, 963, 964, 965, 966, 1861

Weight, Ralph [2210]
Weinreich, Harold 364
Werschning, Liselotte 2382
West, William C. [18]
Wexler, Paul [2079]
Wheeler, Max [1976]
Williams, J.W.C. [1815], [1824]
Witoch, Ždenek 1964
Wolf, Johann *442*, *1033*, [1843], 1862, [1872]
Wolf, S. *400*
Wolf, Siegfried 2004
Wollmann, Volker 1780
Wuilleumier, P. [18]
Wunderli, Peter 365, 1965

X

Xenofon [1809]

Y

Yang, Shunxi 116

Z

Zaciu, Mircea 967
Zágoni, Jenő 203, 2193
Zaharieva, Stefana 560
Zahoranschi, Viorica 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405
Zaimov, Iordan [2054], 2123
Zamarovsky, Vojtech [2142]
Zamfir, Mihai 1609
Zamfirescu, Dan 608, [736], [739], [746], [759], 968
Zamfirescu, Ileana 1333
Zapletal, Miloš 1329
Zarescu, Emilia 2494
Zărnescu, Narcis 1610
Zdrenghea, Mihai M. 366, 1095, 1863
Zecheru, Nicolae 1295
Zlate, M. 1331, [1353], [1383], [1392]
Zsemlyei, Janos [2204], 2495
Zub, Al. *584*, 969, *1034*
Zugun, Petru 438, 561, 562, 970, 1781

2. CUVINTE *

ALBANEZĂ

furrëqi 1943

AROMÂNĂ

sémte 1174

BULGARĂ

campana 2076
káčur 2051
kjópav 2018

ENGLEZĂ

carry 1284
carte 1284
copyright 1284
establishment 1284
farm 1284
farmer 1284

ETRUSCĂ

θuplθa 2139

FRANCEZĂ

blanche 2184
carte 2184
cordon 2184
cortège 2184
couleur 2184
cri 2184
démarche 2184
dernier 2184
locale 2184
sanitaire 2184

GERMANISTICĂ

Akt 1842
Akte 1842
Amt 1842
Anenix 1833
Apothekerschweiss 1833
Corso 1842
Daller 1834
dass 1853
Dramaturg 1842
Erewan 1842
erschrecken 1842
Geografie 1842
Geographie 1842
Hewammin 1833
Inschlicht 1834
Korso 1842
Kowolt 1833
Laienformation 1842
Laienspielgruppe 1842
Lautschfetze 1833
link 1846
Medeea 1842
Medium 1842
Met-Thinde-bloo 1833
Miete 1842
Mistbär 1834
Nichtwolend 1842
Nușici 1842
planen 1842
planizieren 1842
Plewna 1842
promovieren 1842
rechts 1846
Ritt 1834
Schemer 1833
Schemick 1834
Spenodl 1834
Stanitzel 1834
Studenplan 1842
Teranda 1834
Teutonen 1842
überlich 1842
Wetterleichte 1834
wollend 1842
Wunsch 1842
Zahnwerkraut 1833
zweiägige 1842

GREACĂ

θαμά 1769
θάμνα 1769
θάμνος 1769
νῆϊς 1770

* Au fost incluse cuvintele din titluri și subtitluri.

ITALIANĂ

carabinieri 1284
dolce 1284
fare 2364
forneccio 1943
vita 1284

LATINĂ

anima 594
coma 1274
lappa 713
tram 1174

MAGHIARĂ

asszonynevek 2149
bob 2149
boeroc 2184
burök 2184
centralizáció 2184
charta 2184
chicanók 2184
clausula 2184
conquistadork 2184
csaszar 2184
csatlós 2184
csúcsértekezlet 2184
dalia 2147
deficit 2184
deflació 2184
dekabrist 2184
dékolonizáció 2184
dekonjunktura 2184
dekretum 2184
delegáció 2184
delegál 2184
delegátus 2184
deliberál 2184
demilitarizálas 2184
demissionál 2184
demobilizáció 2184
democráció 2184
demonstráció 2184
demonstrator 2184
demoraljál 2184
denationalizálás 2184
denaturalizál 2184
denunciala 2184
denunciáns 2184
deportalas 2184
depreszit 2184
deputáció 2184
desiffúroz 2184
desperadós 2184
despota 2184
despotizmus 2184
deszant 2184
détente 2184
deviza 2184
devolváció 2184
dezinformáció 2184
dialogus 2184
dignitarius 2184
diktator 2184
diktátum 2184
diktatura 2184
dimisszionál 2184
dinasztia 2184
diplomácia 2184
diplomatarablás 2184
dipoli 2184
diskrimináció 2184
disszidens 2184
diverzió 2184
divulgáció 2184
dobostarta 2147
doktrina 2184
doktrinér 2184
doktrinérizmus 2184
dokumentáció 2184
dokumentál 2184
dokumentum 2184
dollárvalság 2184
dominal 2184
domáló 2184
dominium 2184
dosszié 2184
égesz 2184
elismérés 2184
elektor 2184
embargó 2184
emigráció 2184
emigráns 2184
emír 2184
emisszárius 2184
enciklika 2184
energiaválság 2184
eoka 2184
erdekesztére 2184
erdekesztére 2184
érthetőseg 2147
eszkaláció 2184
eszkont 2184
etatizmus 2184
etikett 2184
eurodollar 2184
evolúció 2184
excedens 2184
excellencia 2184
exchange 2184
exklave 2184
expansió 2184
expanzionista 2184
expatriáció 2184
expatriál 2184
expatriálás 2184
exponens 2184
export 2184
expoze 2184
exterritorialitas 2184
extraprofit 2184
fajelmélet 2184
fanatizmus 2184
fasizmus 2184
favella 2184
fedalin 2184
fegyverszünet 2184
feheagallérosok 2184
felerat 2156
göb 2149
kepéz 2151
köztudolt 2161
következetlensége 2149
labor 2149
megnyit 2156
noje 2147
nője 2147
pele 2149
pelé 2149
tankönyv 2147
teve 2149
tulaj 2149

ROMÂNĂ

A

abdomen 1224
abia 665
aclimatizare 1224
acomodare 1224
action 1219
acumulare 1224
adaptabilitate 1224
adaptare 1224
adăpost 1195
ademeni 1279
aduce 638
adulter 1150
aerian 1195
afil 1224
afla 1313
agravant 1150
agresivitate 1224
agust 665
ajutor 1150
al 1053
alait 1294
alam 1291
alarmă 1224
albină 1224
aleam 1291
aleș 658
aleșui 658
aleșuire 658
aleșuitor 658
alor 1071
ambrozie 1224
ameliorare 1224
amnistie 1150
analiză 1224
aniversa 1130
antenă 1224
anteră 1224
anteză 1224
anticalofil 1269

apă 1722
april 1237
arăta 1313
argea 1174
arhaicitate 1306
aripă 1224
armig 631
arrière 1219
asistență 1195
așteptare 1195
atractanți 1224
atrofiat 1224
attam 1219
atinti 1225
avant 1219
avă 1291
avea 638, 644, 648
azi 1741

B

bac 1195
Bacău 1711
balet 1219
balmoș 1279
bancă 1144
ban 631
basque 1219
battement 1219
băbură 1147
Bărăgan 1723
bărbat 1284
bătătură 1174
bătealâ 1174
bechiu 1279
beșlic 1291
beție 1150
bia 1277
bigamie 1150
bilet 1195
birou 1195
boșcea 1291
bourrée 1291
bozgún 1291
bras 1219
brevet 1246
bribói 1291
brînză 1313
brîu 1313
broatec 1313
buburuză 1286
Bucur 1174
bun 1133, 1150
bunar 1707
buget 1144
burduf 1313
burluc 1291
burtă 652, 1313
butluc 1291

C

ca și 1090
calomnie 1150
candidat 1237
cantelarie 1289
caraianac 1291
care 1065
carnet 1195
Carpați 1693
carte 1195
caz 1150
cazare 1195
că 1080, 1118
căcărdac 1291
călămar 1279
călătorie 1195
cămgie 1291
căpcin 631
cătun 631
ceea ce 1054, 1745
cealmuc 1291
celelie 1291
cercetare 1187
cerere 1246
cesiune 1247
changement 1219
charter 1195
chelcea 1291
chiab 1291
chiar 1071
chiligiu 1291
ciol 1291
circuit 1195
circumstanță 1150
cis 1291
ciupag 1194
cîci 1291
cîlangîci 1291
cîrși 1174
cît 1071, 1075
cîțiva 2246
climatism 1195
coamă 1274
cod 1195
codru 653
coiuf 648
colibitură 1206
comemora 1130
complet 1195
comunitar 1246
conci 1194
condițional 1187
confruntare 1187
conștiință 1241
conversiune 1229
cooperare 1144
copie 1236
crașchie 1174
crâșchiți 1174
creație 1187
credit 1144
Criș 631
criză 1144
crișon 1174
croazieră 1195
cucumea 1291
cueca 1148
cuiub 648
cuiuva 648
culisă 1148
cumătră 665
cumitană 1206
cunoaștere 1152
cununâ 1148
cuplet 1148
cupo 1148
curs 1144
Cuzdrioara 631
cvartă 1148
cvartolet 1148
cvintă 1148
cvintet 1148
cvintolet 1148

D

da 637
da capo 1148
dac 689
dactil 1148
daft 1148
dairea 1148
dall 1148
dans 1219
danzón 1148
darabană 1148
darabucă 1148
daul 1148
daumen 1148
deal 1284
debole 1148
debolezza 1148
decacovă 1148
decibel 1148
decimă 1148
decimolet 1148
deciso 1148
declamație 1148
dedamando 1148
dedicat 1246
delapidare 1150
démi 1219
depreciere 1144
derivat 1187
des 1148
descilci 1174
descoperire 1187
descrescendo 1148
deses 1148
desistare 1150
destrăma 1174
détaché 1148
deux 1219
devalorizare 1144
dezvoltare 1148
diabolus 1148
diafonie 1148
dialog 1148
diaproiecție 1236

diatonică 1148
diapazon 1148
diez 1148
diga 1148
digitație 1148
diligenza 1148
dilețant 1148
diluendo 1148
diminuare 1148
diminuendo 1148
dinamică 1148
diplomat 1148
diplophonie 1148
direct 1189
dirijor 1148
dis 1148
disc 1148, 1236
discantus 1148
discografie 1148
disperato 1148
disprezzo 1148
distanță 1152
distonare 1148
distorsiune 1148
ditiramb 1148
divă 1148
dirmoz 1284
dolar 1144
dramaturgie 1189
Drubeta 1284
druete 1284
drui 1284
duce 638

E

echipă 1189
efectiv 1651
egoism 1152
epiproiecție 1236
eroare 1150
eurobancă 1144
eurodolar 1144
euroobligație 1144
europreț 1144
etnologie 1152
evaluare 1161
evoluție 1152
experiment 1152
expert 1195
expertiză 1150

F

face 638
factor 1152
fals 1150
falsificare 1150
familie 1152
fapt 1152
faustic 1138
favorizare 1150
fel 1152
fetișism 1152
fi 638, 1076, 1083, 1193
fiabilitate 1226
film 1189, 1236
fișă 1195
foarte 1961
folclor 1152
foloștină 1294
formalism 1138
fortuit 1150
franc 1144
fraudulos 1150
frină 1187

G

gărgăriță 1286
geană 1237
gen dramatic 1138
geniu 1138
gestică 1138
gesticulație 1138
gestiune 1150
get 689
ghid 1195
Giurgiu 1734
gîndire 1187
graică 1206
grațiere 1150
gugulan 1279
gură 1174

H

han 1195
harpagon 1138
hartă 1195
Hațvanța 1712
herăd 1188
horeț 1294
horez 1294
hudă 1277
hudiță 1277
hudră 1277

I

iarnă 1226
ieftin 1178
imaginație 1138
impact 1152
indirect 1189
individual 1195
infracțiune 1150
infrastructură 1144
ingenuă 1138
inimă 594
inovație 1247
instigator 1150
intelectual 1150
internațional 1247
intrigă 1138
intuiție 1138, 1187
invenție 1187, 1247
invizibil 1144
iresponsabilitate 1150
itinerar 1195
Iza 1696

Î

îmă 1277
împarme 1206
împărea 882
înainte 1092
începătură 1237
început 1237
încilci 1174
înhălan 1206
înnoitor 1237
însoțitor 1195
întîi 639
întîmplare 1187
întrema 1174
întrerupere 1195

J

jambe 1219
jupîn 631

L

lalea 1202
lege 1150
ler 1209
leș 658
leșina 1273
leșnic 658
leșui 658
leșuială 658
leșuire 658
leșuitor 658
leșuitură 658
libertate 1150
listă 1195
lumină 1138

M

macoșă 1279
Maramureș 1287
marcofilie 1216, 1217
marmură 1208
mască 1138
mă 1277
măldac 1290
mălvăjie 1270
mămăruță 1286
mărgăriță 1286
măriuță 1286
mărturie 1150
medieval 1138
melodramă 1138
merchandising 1196

Mexic 1219
microcalculator 1246
microprocesor 1246
mim 1138
mimodramă 1138
mincinos 1150
minicalculator 1246
mintoș 1279
miracol 1138
Mirele 1174
mister 1138
mită 1150
miță 1169
mladă 1237
moacă 1313
modoși 1279
mohini 1219
mohilă 1289
momir 1219
monetarism 1144
monodramă 1138
monolog 1138
moresca 1219
morphasmos 1219
mort 1219
mototolit 1224
moț 1279
mudraș 1219
muiereasca 1219
mumă 1277
muncă 1187
Mureș 631
mușat 1237
mușețel 1237

N

narațiune 1189
natural 1195
naturalețe 1138
natură 1138
național 1138
neglijență 1150
neoromantism 1138
nesăbuit 1279
niște 1063, 2246
Nô 1219
noapte 1741
notare 1219
notă 1195

O

oarzăn 1271
obligălui 1279
obraz 1177
oficiu 1195
oleg 1219
olah 721
oltenaș 1219
one 1219
open 1195
operă 1219
opoziție 1219
opreg 1194
orchestiqon 1219
oricît 1075
ouvert 1219
ouverture 1219
ozincă 1207

P

paiață 1138
paiduşcă 1219
paliile 1219
paloteras 1219
pandelașul 1219
pantalone 1138
pantomimă 1138, 1219
paparugă 1286
par-terre 1219
pas 1219
passacaglia 1219
pasăre-lîră 1256
passé 1219
passepied 1219
passo-doble 1219
pastorală 1138
pavană 1219
păhărel 1219
păpușel 1219
păpușică 1219
părea 882
peletiuc 1289
penal 1150
penché 1219
pensiune 1195
pentjak 1219
pentru 725
perdaf 1237
periniță 1219
pescăruș 1237
petit 1219
pied 1219
piqué 1219
piruetă 1219
pistolet 1219
pîrcăi 1279
pîrcui 1279
placé 1219
plan 1189
plané 1219
plată 1195
pleoștit 1224
plié 1219
plingere 1150
pointé 1219
poisson 1219
policentrism 1144
polka 1219
popas 1195
port 1219
porté 1219
poză 1219
poziție 1219
practic 1651
printre 627
printru 725
Prisaca 1726
probabilitate 1187
procesor 1246

R

rabaşcă 1268
rahotă 1268
raot 1268
raport 1201
răncoli 1268
răngăni 1268
război 1174
realmente 1651
referent 332
refugiu 1195
relație 1201
rezervație 1195
risc 1187
rîmpi 1268
rîndunică 785
roit 1268
rost 1174
roșnăi 1268
rotit 1268
rujmuli 1268
rutier 1195

S

să 1118
sămință 1174
sărac 1149
sărbători 1130
scleapț 1294
scrum 631
scump 1178
scurt 1224
scurtat 1224
Secaș 1727
serviciu 1150
sfat 1189
sfoară 1237
sintagmă 332
sintagmoid 332
social 1152
sociologic 1152
Someș 631
somotei 1289
sta 637
statut 1242
step 1219
stimă 1206
strategie 1187
strugure 1283
Stulpicani 1708

Ş

şalvir 1289
ştampilofilie 1216
ştampilografie 1216, 1217
şucări 1180

T

talpă 712
teatru 1138
tighel 1237
Timiş 631
tthar 1279
tinjală 1294
tocană 1279
toporaş 1179
tovarăş 1185
Transfăgărăşan 1751
trăi 1152
trebui 1112
tren 1237
truncat 1224
turism 1195
turistic 1195

Ţ

ţapu 665
ţintă 1223
ţinti 1225
ţintui 1225
ţipa 1293
ţuţ 1709
ţuţă 1709

U

ujoi 1206
unii 2246
urmă 1092
urzi 1174

V

valah 721
vamă 1195
variabilă 1161
Vaser 1696
vatră 1290
viaţă 1152
Vişeu 1696
vizavi 1657
vîrf 1669
vlah 721
vloh 721

Z

zdroşi 1294
zice 638

RUSĂ

koričnevyj 2000
krasnyj 2000
ocazional'nyj 2017
žëltyi 2000

TRACĂ

alvta 2114
arvtela 2114
Petrodava 2083

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista publică studii, articole și consultații de lingvistică generală și de limba română: gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria limbii și a lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, predarea limbii, etimologie, onomastică și filologie.

O bibliografie anuală exhaustivă a lucrărilor de lingvistică publicate în țara noastră apare în fascicula a 4-a din fiecare an.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în 2 exemplare, dactilografiate la 2 rînduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la unu în continuare. Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale. Autorii primesc un număr de 30 de extrase, gratuit, dacă lucrarea face parte din planul de lucru al unei instituții, sau contra plată, dacă lucrarea este remunerată.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul Consiliului de conducere al revistei cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 4 (patru) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

79717 București, Calea Victoriei nr. 125

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția I. Coteanu, **Istoria limbii române**, vol. II, 1969, 464 p., 30 lei.

Sub redacția Al. Graur, **Gramatica limbii române**, vol. I și II, ed. a II-a revăzută și adăugită: tiraj nou, 1972, vol. I, 439 p., 20 lei; vol. II, 589 p., 20 lei.

I. COTEANU, **Stilistica funcțională a limbii române**, 1973, 204 p., 10,50 lei.

* * * **Probleme de lingvistică generală.** Sub redacția: acad. Al. Graur și acad. I. Coteanu, vol. VI, 1974, 144 p., 7,50 lei; vol. VII, 1977, 127 p., 7,40 lei.

LUIZA SECHE, **Lexicul artistic eminescian în lumină statistică**, 1974, 602 p., 30 lei.

* * * **Istoria științelor în România. Lingvistica.** Sub redacția: acad. Iorgu Iordan, 1975, 166 p., 7,50 lei.

* * * **Istoria științelor în România:** Etnologia de Romulus Vulcănescu; Folcloristica de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.

ION GHEȚIE, **Baza dialectală a românei literare**, 1975, 655 p., 48 lei.

* * * **Semantica folclorului.** Abordare lingvistică-matematică. Sub redacția: Solomon Marcus, 1975, 268 p., 13,50 lei.

* * * **Dicționarul limbii române (DLR),** tomul IX, **R**, 1975, 642 p., 91 lei.

ANCA GIURESCU, **Les mots composés dans les langues romanes**, 1975, 172 p., 9,75 lei.

* * * **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX),** 1975, 1 052 p., 150 lei.

* * * Coresi, **Psaltirea slavo-română, 1577,** 1976, 780 p., 52 lei.

FLORA ȘUTEU, **Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești,** 1976, 244 p., 11 lei.

Manuscrisul de la Ieud. Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, 1977, 208 p., 18 lei.

Sub redacția Al. Graur și Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română,** vol. II, **Prefixele,** 1978, 385 p., 25 lei.

H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe,** coeditare cu Société d'édition „Les belles lettres" — Franța, 1978, 401 p., 32 lei.

MIHAI MORARU și CĂTĂLINA VELCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii române vechi,** Volumul I, **Cărțile populare laice,** partea I, 1976, 242 p., 19 lei; partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.

FL. MARCU și C. MANECA, **Dicționar de neologisme,** ed. a III-a, 1978, 1168 p., 116 lei.

Sub redacția Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR),** tom XI, partea I, litera **Ș**, 1978, 272 p., 40 lei.

ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană,** 1978, 255 p. + 16 pl. + 1 hartă, 20 lei.

* * * **Documente și însemnări românești din sec. XVI,** 1979, 500 p., 41 lei.

LR, ANUL XXX, nr. 4, București, p. 309—484, 1981

I. P. Informația—c. 1311

42 200

Lei 6. —

I 8253

LIMBA ROMÂNĂ

5

ANUL XXX

1981

septembrie — octombrie

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

1990

0 IIII 2005

97

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. IORGU IORDAN — redactor-şef
FLORA ŞUTEU — redactor-şef adjunct
MIOARA AVRAM
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — membru al Colegiului de redacţie
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
CONSTANTIN JALBĂ — membru al Colegiului de redacţie
MARIUS SALA
LAURA VASILIU — secretar responsabil de redacţie

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentele dv.

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), 79 717 Bucureşti, Calea Victoriei nr. 125.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137, telex 11226, 79 517 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue «Limba română» paraît 6 foir par an. Le prix d'un abonnement annuel est de $ 30.

Toute commande de l'étranger pour les travaux parus aux Éditions de l'Academie de la République Socialiste de Roumanie sera adressée à :

ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 136—137, telex 11226, 79 517 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Adresa redacţiei :
str. Spiru Haret nr. 12
79 638 Bucureşti, sectorul 1
Telefon : 33 34 40, int. 265

EDITURA ACADEMIEI R.S.R.
Calea Victoriei nr. 125
79 717 Bucureşti, sectorul 1
Telefon : 50 76 80

i 8253.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

DLLR 2014

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XXX 1981 Nr. 5
septembrie — octombrie

SUMAR

ISTORIA LINGVISTICII

CARMEN-GABRIELA PAMFIL, Alexandru Philippide și *Dicționarul limbii române* al Academiei 487
VASILE FRĂȚILĂ, Rolul împrumuturilor în crearea toponimelor (prioritatea unei idei) 499

LIMBĂ LITERARĂ

GH. CHIVU, Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640—1780). V. Stilul textelor filozofice 505

FILOLOGIE

N. A. URSU, Paternitatea unor traduceri atribuite grămăticului Staicu de la Tîrgoviște 515

VOCABULAR

MAGDALENA GEORGESCU, Alte completări la *Dicționarul limbii române* . . 529
ION POPESCU-SIRETEANU, Etimologia cuvîntului românesc *arvun(e)* . . . 541
EMIL SUCIU, Note etimologice privitoare la unele împrumuturi din limba turcă (II) 547

TOPONIMIE

ION PENIȘOARĂ, Elemente turcești în toponimia unei zone din județul Constanța 551
GEORGE ȘERBAN, Etimologia satului Lisa din Țara Făgărașului 559

CULTIVAREA LIMBII

MIOARA AVRAM, Cultivarea limbii și frazeologia 561

LR, anul XXX, nr. 5, p. 485—582, București, 1981

32133.

NOTE ȘI COMENTARII

IORGU IORDAN, Academia Franceză și...Nichita Stănescu 565
G. C. RUSU, *Fiabilitate* și „constelația" sa 567

CONSULTAȚII

FLORA ȘUTEU, Interpretarea morfo-sintactică a formelor neaccentuate reflexive 571

NECROLOG

IORGU IORDAN, Vladimir Robu (1915—1980) 575

RECENZII

GHEORGHE BOLOCAN, TATIANA MEDVEDEV, TATIANA VORONȚOVA, *Dicționar român-rus*, București — Moscova, 1980 (Emil Vrabie) 577
GH. IORDACHE, *Mărturii etno-lingvistice despre vechimea meseriilor populare românești. Studiu cu privire specială la Oltenia*, Craiova, „Scrisul românesc", 1980 (Elena Comșulea). 579

ALEXANDRU PHILIPPIDE ȘI *DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE* AL ACADEMIEI

DE

CARMEN-GABRIELA PAMFIL

Contribuția lui Alexandru I. Philippide la realizarea *Dicționarului limbii române* de sub egida Academiei este insuficient cunoscută, întrucît cercetările care au relevat aportul acestuia la dezvoltarea lexicografiei românești s-au bazat, adesea, pe informații incomplete[1]. Publicarea unor documente inedite referitoare la elaborarea *Dicționarului Academiei* din perioada 1897—1905 în *Scrisori către Ioan Bianu*[2] și, îndeosebi, consultarea unei părți din manuscrisul *Dicționarului limbii române*, redactat de Philippide (p. 11 281—11 744)[3], furnizează noi date care, coroborate cu informațiile vechi, reliefează mai pregnant rolul lingvistului ieșean la realizarea dicționarului tezaur al limbii române.

La sfîrșitul secolului trecut lexicografia românească modernă era la începuturi; de aceea, Philippide studiase amănunțit lucrările marilor lexicografi europeni, își însușise principiile de alcătuire a dicționarelor de prestigiu și ambiționa să realizeze, contrar obiectivului Academiei, o operă comparabilă cu acestea. În articolul *Cum se apără specialistul român*[4] A. Philippide își prezenta astfel dicționarul: „În opt ani de zile am reușit să adun un material enorm de citații pentru toate literele alfabetului și să redactez gata pentru tipărit mai mult de un șfert al dicționarului, făcînd ceea ce nici un lexicograf nu numai din țara noastră, ci nici din țări străine, nu reușise să facă în așa de scurtă vreme înainte de mine, mai ales că dicționarul meu din punct de vedere al bogăției cuvin-

---

[1] G. Pascu, *Limba comună și dicționarul nostru*, în „Arhiva", XVI, 1905, nr. 12, p. 547—556; Grammaticus, *Dicționarul limbii române și d. Philippide*, în „Viața românească", I, 1906, nr. 3, p. 425—431; Iorgu Iordan, *Comemorarea lui Alexandru I. Philippide (1859—1933)*, București, 1934, p. 12—13; I. Șiadbei, *Lexicografia română și istoria cuvintelor*, în LR, VI, 1957, nr. 6, p. 21—22; D. Macrea, *Opera lingvistică a lui Alexandru Philippide*, în LR, VII, 1958, nr. 1, p. 10—11; Iorgu Iordan, *Alexandru I. Philippide*, București, 1969, passim; Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, vol. II, București, 1969, p. 34—42; G. Ivănescu, *Alexandru Philippide. (1859—1933). Omul și opera*, în „Orizont", 1965, nr. 4, p. 57; id., *Alexandru Philippide și Dicționarul limbii române*, comunicare prezentată în sesiunea *Istoria științei ieșene* la Filiala Iași a Academiei R. S. România, noiembrie 1974.

[2] *Scrisori către Ioan Bianu*, ediție de Marieta Croicu și Petre Croicu, București, 1976, vol. III, p. 259—350.

[3] Manuscrisul dicționarului lui A. Philippide (porțiunea *d — dăzvăț*), cîteva ciorne ale rapoartelor trimise de lingvistul ieșean Academiei Române, ca și manuscrisul *Dicționarul. Planul cum să se adune materialul* au fost consultate prin bunăvoința lui G. Ivănescu. Cu această ocazie avem posibilitatea de a corecta informația furnizată de Mircea Seche, *op. cit.*, p. 37, bazată pe datele oferite acestuia de fiul lingvistului, poetul A. Philippide, după care tot manuscrisul dicționarului s-ar fi pierdut în timpul celui de-al doilea război mondial.

[4] În „Viața românească", VIII, 1908, vol. XVIII, p. 16—28.

telor, înţelesurilor, citaţiilor, traducerilor, etimologiilor, nu este inferior operelor unui Littré, Jungmann, Linde" (p. 21).

Este cunoscut faptul că între A. Philippide şi comisia dicţionarului a izbucnit, la un moment dat, un conflict, generat, în primul rînd, de numărul mare al cuvintelor din dicţionarul lingvistului de la Iaşi, care solicita un timp mai lung de redactare şi întîrzia, astfel, apariţia lucrării. De aceea i s-a cerut autorului să renunţe la tratarea unor categorii de cuvinte, în special a neologismelor. Philippide îşi apără punctul de vedere şi, din raportul către Academie din 3 martie 1900, aflăm una dintre cele mai realiste păreri în legătură cu neologismele unei limbi, cu mecanismul pătrunderii şi fiinţării lor : „Cuvintele..., oricare ar fi acelea, care au fost odată întrebuinţate în scris şi în vorbă de români, în limba românească aparţin limbii acesteia...Poţi să le notezi d-ta, lexicograful, cu o sută de steluţe, poţi să le botezi că-s neologisme, că-s rare, că nu-s populare, că-s dialectale, că se găsesc numai la cutare pedant, la cutare franţuzit — dar de fost au fost şi nu le poţi şterge cu buretele"[5]. Şi în continuare, Philippide arată că „vechi în limba noastră, *curat vechi* sînt numai elementele latineşti moştenite din limba latină de pe vremea cînd romanizau romanii pe traci şi pe daci...Încolo toate cuvintele întrate în româneşte, de la cele dintîi elemente slavoneşti pînă la *tramvaiul* de astăzi, au fost şi sînt neologisme...După cum s-a născut în mod firesc în limba românească *abitir*, tot aşa de firesc — ori chiar mai firesc — s-a născut *accent* şi *absent* [termeni pe care comisia îi cerea să-i elimine din lista de cuvinte a dicţionarului]. După cum a răspuns unei necesităţi *abitir* şi *chior* — pare că n-am fi avut pe *orb!* — tot aşa, ba încă mai mult, a răspuns unei necesităţi *accent*, căci într-adevăr cuvînt analog în româneşte pentru *accent* n-am avut".

În lista de cuvinte a *Dicţionarului Academiei*, Philippide dorea să cuprindă tot lexicul românesc, ceea ce numai Hasdeu îşi mai propusese (la intervenţia Academiei, însă, renunţase la tratarea neologismelor), dar face unele inovaţii faţă de înaintaşul său, eliminînd sufixele şi prefixele pe motiv că acestea „sînt forme gramaticale, şi catalogarea lor nu este treaba dicţionarului, ci a morfologiei"[6]. Comparînd porţiunea *a — ad* din *Etymologicum Magnum Romaniae* cu aceeaşi porţiune din manuscrisul său, Philippide constată, în raportul citat, că a introdus faţă de Hasdeu 628 de cuvinte, dintre care „140 de cuvinte dintre cele mai întrebuinţate, probate prin tot feliul de scriitori, şi mari şi mici"[7]. Multe dintre ele erau acum pentru prima dată înregistrate, inexistente, deci, în vreun dicţionar sau glosar : *ábur* II, *abúr* III, *abure* I, *abuu*, *acana*, *acar* II, *acăstăi*, *achiu* I, *aciuaş*, *aconit*, *acrid*, *acumuş*[8].

În cele 463 de pagini, reprezentînd începutul celei de a doua părţi a dicţionarului[9] (porţiunea *d — dăzvăţ)*, Philippide a înregistrat următorii termeni (indicăm şi *variantele* unor cuvinte în ordinea dată de autor) : *d* I, *d* II, *da* I, *da*II, *da* III, *daara*, *dabălă*, *dabilar*, *dabilă* I, *dabilă* II, *dabilez*,

---

[5] *Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, p. 308.
[6] Ib., p. 311.
[7] Ib., p. 310.
[8] Ib., p. 311.
[9] La p. 11 281 Philippide scria : „Astăzi, 20 decembrie 1904, am început cu ajutorul lui Dumnezeu a doua parte a dicţionarului".

dabronică, da capo, daca, dacă I, *dacă* II, *dacic, daco, dacoromân, dactil, dactilic, dactilidă, dactilologie, dadacă, dadă, daerea, dafie, dafin, dafină, dafne, dafnoidee, dagă, daghereotip, daghereotipie, dagherotip, dagherotipie, daghilă, dahiu, dahon, dahulhanea, daică, daicos, dainâ, dainam, dainez, dairă, dairea, dajde, dajdie, dajnic, dalac, dalailama, dalause, dalavir, dalb I, dalb* II, *dalbic, dalcauc, dalcălăciu, dalcăuş, dalcîlîciu, dalhanea, dalhauc, dali, dalie, dalog, daltă, dalterie, daltonizm, daltea, dam* I, *dam* II, *Damasc, damască, damaschez, damaschin, damaschină, damaschinez, damă, dambă, damble, damblagiu, damicelă, damigeană, damla, damlagiu, damlaliu, damn, damnos, damoazelă, danana, dananaie, danac, dancalic, danciuc, danciuleţ, dandana, dander, dandură, danetaş, dang, danga* I, *danga* II, *dangalac, dangăt, danie, dans, dansant, dansatoare, dansez, dantelat, dantelă, daniu, dantiţie, dantură, danţ, danţe, danţer, danţez, danţor, daoleală, daolică, daori, dapăn, dapăr, dapi, dapifer, dapoi, dar* I, *dar* II, *dar* III, *dara, darab, daraban, darabană, darabaruc, darac, daradaică, daraghină, daragiu, darai, daram, darap, darapti, darat, daravelă, daraveră, dara* I, *dara* II, *dara* III, *dara* IV, *dardacă, dardă, dare, darie, darii, darm, darnic, daruşiţa, dascal, dascalaş, dascalec, dascăl, dasiu, dasnic, dat* I, *dat* II, *dată, datez, datină, datisi, dativ, datnie, dator(iu)* I, *dator(iu)* II, *datoraş, datoresc, datorez, datorie, datorinţă, datornic* I, *datornic* II, *datornică, datornicesc, datură, dau* I, *dau* II, *daul, daulă, daulhanea, daun, daunare, daună, daune, daunez, dauresc, dava, davagilîc, davagiu, davalmă, davegiu, daveţ, davetname, davir, davalmaş, davalmăşie, dazmeaţă, dă* I, *dă* II, *dăbalazat, dăbăl, dăbălar(iu), dăbălat, dăbălăzat, dăbălăzez, dăbălez, dăbelez, dăbilar(iu), dăbilez, dăcă, dăci, dăcinde, dăcîci, dăcos, dădacă, dădau, dădăceală, dădăcesc, dădăcire, dădăcit, dădăţel, dădăuş, dădiţă, dădiţel, dădulcesc, dăgeaba, dăgrab, dăhii, dăhulez, dăiculiţă, dăicuţă, dăina, dăinăiesc,* I, *dăinăiesc* II, *dăinăitor, dăinde, dăinesc, dăinez, dăinu, dăinuiesc, dăinuire, dăinuitor(iu), dăinui, dăinuş, dăjdeariu, dăjdieriu, dăjug, dălac, dălăcioaică, dălăbăzat, dălăngat, dălbic, dălbior, dălboană, dălcălaciu, dălcăuc, dălcăucie, dălcăuş, dălm, dălmă, dălmos, dăloc, dălog, dălogeală, dălogesc, dăltice, dăltiţă, dăltuiesc, dăltuit, dăltuitură, dăltuţă, dălungat, dămbrăţoşat, dămîncare, dămol* I, *dămol* II, *dămolesc, dănac, dănănaie, dănănăiesc, dănăoară, dănciuc, dănciuleţ, dăndănaie, dăndănesc, dănde, dănghez, dăniaş, dăniuş, dănoş, dăntăi, dănţoi, dănţuiesc, dănţuitoare, dănţuitor, dănuiesc, dănuire, dănuitoare, dănuitor(iu), dăochi* I, *dăochi* II, *dăogariu, dăolesc, dăosebesc, dăparte, dăpă, dăpănare, dăpănător, dăpănătoare, dăpănătură, dăpărcior, dăpăr, dăprind, dărab, dărăbanţ, dărabă, dărac, dărag, dărap, dărăpăn, dărăb, dărăban, dărăbănţ, dărăbel, dărăbesc, dărăbos, dărăburesc, dărăbuşi, dărăbuţ, dărăbuţesc, dărăcar(iu), dărăceală, dărăcesc, dărăcire, dărăcitoare, dărăcitor(iu), dărăcitură, dărădaşcă, dărăiesc, dărăm, dărămare, dărămătură, dărănat, dărăpăn, dărăpănare, dărăpănător, dărăpănătură, dărăpănez, dărăpuresc, dărăt, dărdală, dărdăiesc, dărea, dărăiesc, dărîm, dărîmare, dărîmbete, dărîmătură, dărîn, dărînat, dărj, dărjie, dărloi, dărloagă, dărlog, dărm, dărmare, dărmătură, dărmoi, dărmon, dărmoz, dărnăit, dărnicesc, dărniceşte, dărnicie, dărnire, dărobanţ, dărstă, dărştină, dărtace, dăruiesc, dăruială, dăruinţă, dăruire, dăruitor, dărvală, dărvar(iu), dărvăresc, dărz, dărză, dărzie, dărzoi, dăsag, dăsagă, dăsăgel, dăsăguţ, dăscă, dăscălaş, dăscăleală, dăscăleciu, dăscălel, dăscălesc* I, *dăscălesc* II, *dăscă-*

leşte, dăscălie, dăscălime, dăscălire, dăscălit, dăscălitură, dăscăliţă, dăscoper, dăscorajez, dăsîtie, dăsoc, dăspoi, dăşchid, dătătoare, dătător(iu), dătătură, dător(iu), dătoraş, dătorie, dătorinţă, dătornic, dătreabă, dăuc, dăul, dăulare, dăulat, dăulător(iu), dăunare, dăunaş, dăunăzi, dăunăzile, dăune, dăunez, dăunos, dăvălmaş, dăvăsesc, dăvăsit, dăvînt, dăvoc, dăzghioc, dăzlupesc, dăzmierd, dăznădăjduiesc, dăzrădăcinez, dăzvăţ.

Încă din *Proiect de Dicţionar al limbii române*, alcătuit de Philippide şi trimis Academiei la 23 iunie 1897, autorul expune succint concepţia lucrării şi metoda sa de lucru[10]. Conştient de dificultatea alcătuirii listei de cuvinte, Philippide declara aici că deoarece „limba noastră comună nu este încă fixată complect... se poate foarte lesne întîmpla ca să dăm loc în dicţionar la cuvinte dialectale, tot aşa după cum sigur vom lăsa necatalogate cuvinte care aparţin limbii comune, dar care ne vor scăpa din videre" (p. 262), lucru care s-a şi întîmplat, după cum se vede din porţiunea consultată. Din acelaşi document rezultă că Philippide intenţiona să publice lista de cuvinte a dicţionarului şi să o distribuie fiecărui colaborator, evident că şi membrilor comisiei (cf. p. 262). Nu este exclus ca lista întocmită de Philippide să fi constituit şi baza dicţionarului redactat de Puşcariu, care, beneficiind de tot materialul dicţionarului de la Iaşi (exceptînd manuscrisul dicţionarului), să fi primit şi un exemplar al listei de cuvinte, pe care o va fi îmbunătăţit însă[11]. Autorul a utilizat diferite semne[12] plasate înaintea cuvîntului titlu pentru a marca situaţia în limbă a termenului. Astfel, nesigure ar fi : *daara, dabilar(iu), dabronică, dactilologie* etc. ; rare : *daicos, dajnic, daleon, dalterie* etc. ; vechi : *dabilă* I, *dăbălar* etc. ; noi : *dalie, damă* etc. ; dialectale : *dafie, daghilă, dahiu, dahon* etc. Alteori a cumulat două-trei semne pentru a indica situaţii mai complexe : vechi şi rar : *dahulhanea* etc. ; nou şi rar : *da capo, dacic, dactil* etc. ; vechi şi nou : *damicelă* etc.

Aşa cum reiese din cea de a doua machetă a dicţionarului lui Philippide, precum şi din porţiunea de dicţionar *d — dăzvăţ*, lingvistul a înregistrat toate formele flexionare, operaţie pe care o justifică astfel în raportul din 3 martie 1900 : „Aceste schimbări...aparţin dicţionarului, pentru că în celelalte discipline care studiază limba, în fonologie şi în morfologie, sînt înşirate numai în general, numai în noţiune, numai în regulă"[13]. În *Planul cum să se adune materialul* îşi exprimă mai clar acest punct de vedere : „Pînă şi verbele auxiliare, precum *am, aş, voi* etc. trebuiesc catalogate aparte, căci aceste auxiliare cîteodată sînt proclitice, cîteodată enclitice, cîteodată despărţite prin pronume ori şi prin alte cuvinte de verb, altă dată au forme mai întregi... şi eu pe toate trebuie să le înşir"[14]. Philippide intenţiona deci să aplice în dicţionar ideile sale

---

[10] *Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, p. 262—263.

[11] Chiar dacă nu va fi fost alcătuită o listă în mod special, aceasta rezultă din organizarea fişierului de către lingvistul de la Iaşi. Confruntarea listei de cuvinte din dicţionarul lui Philippide cu aceea din *Dicţionarul Academiei* evidenţiază o mare similitudine între ele. Puşcariu a îmbogăţit lista cu noi termeni şi a eliminat foarte puţine cuvinte, mai ales neologisme, probabil că la cererea comisiei dicţionarului : *dactilidă, dactilologie, dafnoidee* etc.

[12] Indicaţiile folosite sînt : ? (îndoios), **(rar), †(vechi), !(nou), *(dialectal). V. *Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, p. 309.

[13] Ib., p. 311.

[14] Ib., p. 265.

lingvistice, conform cărora, la un anumit nivel, trăsăturile fonetice și morfosintactice se convertesc în trăsături lexicale.

Avînd o viziune generală asupra limbii, A. Philippide a înțeles că într-un dicționar se cuprind cunoștințe variate, dar precise, interpretări sintetic exprimate și logic prezentate. Criteriul semantic este acela care primează în alcătuirea unei lucrări lexicografice, dar trebuie îmbinat cu cel gramatical în așa fel încît să se reflecte realitatea limbii în complexitatea sa. Philippide, autor al unei valoroase gramatici românești[15], a îmbinat ambele criterii, niciodată unul în detrimentul celuilalt, atît în gramatică[16], cît și în dicționar. Cunoștințele de semantică l-au condus la clasificările cuvintelor după criteriul semantic din *Principii de istoria limbii*, Iași, 1894, și din *Gramatică elementară*, Iași, 1897, dar și la observații generale ca aceasta: „Chiar acolo unde ai a face cu variante ale aceluiași cuvînt în deosebite dialecte *(acu-amu < eccu+modo)* trebuie să te aștepți să existe deosebiri de înțeles, căci ar fi o minune ca spiritele a două comunități să se dezvolte în mod complect analog în chipul de a pricepe lucrurile și de a le simboliza prin cuvinte... Încă cu atît mai mult trebuie să te aștepți la diferite înțelesuri atunci cînd nici n-ai a face macar cu două variante ale aceluiași cuvînt, ci cu cuvinte deosebite"[17].

Într-o comunicare prezentată în anul 1974 la Filiala din Iași a Academiei R. S. România, G. Ivănescu a descris, pe bază de documente inedite, atmosfera creată în jurul dicționarului lui Philippide, relațiile dintre autor și Academia Română, fazele conflictului ivit, cu deznodămîntul lui nefast atît pentru lingvistul ieșean, cît și pentru lexicografia românească.

Încă din anul 1906 Grammaticus publica articolul *Dicționarul limbii române și d. Philippide*[18], în care prezenta publicului român realizările lingvistului ieșean la dicționar pînă la data la care Academia i-l retrăsese, precum și intenția acestuia de a continua lucrarea, chiar fără subvenția înaltului for[19]. Trebuie să facem observația că Grammaticus este G. Pascu, autor și al unui alt articol semnat cu numele autentic, intitulat *Limba comună și Dicționarul nostru*[20], în care reîntîlnim aceleași aprecieri, aceleași formulări, același stil, și nu G. Ibrăileanu, cum cred Ion Crețu[21] și, după el, Mihail Straje[22]. Mihail Straje greșește și atunci cînd identifică în Philologus (scris greșit de el Filologus) pe G. Pascu și nu pe A. Philippide, autor al articolului *Dicționarul Academiei Române sau basmul*

---

[15] *Gramatică elementară a limbii române*, Iași, 1897.

[16] Cf. D. Irimia, *A. Philippide și structura gramaticală a limbii române*, AUI, Serie nouă, Secț. III, e. Lingv., tom. XVI, 1970, p. 35—46.

[17] *Specialistul român*, în „Viața românească", II, 1907, vol. IV, p. 19.

[18] În „Viața românească", I, 1906, vol. III, p. 425—431.

[19] „Numărul paginilor de manuscris (de o jumătate de coală pagina) pentru cuvintele cu *a*, *ă*, *b*, *c* și o parte de *d* (cît a redactat pînă în mai 1906 d. Philippide) s-a ridicat la 12 000, douăsprezece mii de pagini, un teanc înalt de un metru și 25 centimetri" (p. 427).

[20] În „Arhiva", XVI, 1905, nr. 12, p. 547—556.

[21] *G. Ibrăileanu. Restituiri literare*, București, 1968, p. 10—28.

[22] *Dicționar de pseudonime*, București, 1973.

cucoşului roş[23], recunoscut ca atare de T. Roşculeţ [24], D. Găzdaru şi Iorgu Iordan, autori ai bibliografiei lui A. Philippide, în care figurează acest articol, şi de G. Ivănescu, în comunicarea menţionată.

Din articolele mai sus citate, din rapoartele către Academie, din unele scrisori adresate lui I. Bianu de lingvistul ieşean, precum şi din afirmaţiile lui S. Puşcariu[25], rezultă că numărul fişelor excerptate de A. Philippide şi de colaboratorii săi variază de la cîteva sute de mii pînă la un milion. În articolele publicate, Philippide nu a indicat niciodată o cifră exactă, ci numai G. Pascu a menţionat cifra de „aproape un milion de citaţii"[26], cifră care a părut multora exgerată. Dar acest număr este indicat şi în „Analele Academiei Române. Partea administrativă şi dezbateri", Seria II, 1899—1900, tom. XII, p. 253, unde se arată că „s-a notat pe bilete aproximativ un milion de citaţii". Doi ani mai tîrziu, însă, în „Analele Academiei Române. Partea administrativă şi dezbateri", Seria II, 1901—1902, tom. XXIV, p. 177—178, se întîlneşte o altă cifră: „numărul de extracte din scriitori efectuat de Philippide şi colaboratorii săi se ridică la peste 600 000". Alexandru Philippide în raportul din 8 decembrie 1899[27], dată la care operaţia de adunare a materialului se sfîrşise, afirmă că are 450 000 de fişe. Avînd aceste informaţii, putem să credem că cele „cîteva sute de mii de extrase" pe care S. Puşcariu declara că le-a primit de la Philippide se aproximează la 500 000, cantitate enormă faţă de cele numai 55 000 cîte a mai adăugat lingvistul clujean. De fapt, S. Puşcariu, deşi recunoaşte contribuţia ieşenilor la grăbirea redactării dicţionarului prin efectuarea anevoioasei operaţii de fişare, nu apreciază în totalitate munca lor, căci în *Raport către comisiunea Dicţionarului*[28] el afirmă că a luat „de bază extrasele, de multe ori neegale ca valoare şi exactitate, pe care a le fi adunat rămîne în cea mai mare parte meritul d-lui A. Philippide şi al colaboratorilor săi". Puşcariu îi mai reproşează şi ponderea mare acordată scriitorilor moldoveni din secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea; dar chiar şi astăzi *Dicţionarul limbii române* suferă de lacune în fişarea mai ales a scrierilor din secolul al XVIII-lea. În acelaşi raport, lingvistul clujean semnala că în materialul cules de Philippide nu se găseşte atestat „prin nici o citaţiune" cuvîntul *abona*, deşi nu există un echivalent românesc care să exprime aceeaşi idee" (p. 113). În raportul din 3 martie 1900 Philippide, însă, se întreba de ce se resping „cu dispreţ" cuvinte ca: *absent*, *absorb*, *abonez*, *accept*, *act*, *actor*, fapt care conduce la ideea că lipsa

---

[23] „Viaţa românească", III, 1908, vol. VIII, p. 257—261.

[24] T. Roşculeţ alcătuieşte şi publică în timpul vieţii lingvistului, desigur pe baza unor informaţii oferite de acesta, prima listă a lucrărilor lui Philippide, în „Revista critică" (condusă de G. Pascu), III, 1929, p. 101—104, număr dedicat savantului ieşean cu prilejul împlinirii a 70 de ani. D. Găzdaru o retipăreşte cu unele corecturi şi completări în broşura *Comemorarea lui Alexandru I. Philippide* (1859—1933), Bucureşti, 1934; Iorgu Iordan întregeşte şi îmbunătăţeşte bibliografia şi o republică în monografia *Alexandru I. Philippide*, Bucureşti, 1959. Se pot aduce şi argumente de altă natură. Conţinutul articolului reia adesea textul din rapoartele către Academie, iar stilul prezintă particularităţile proprii limbii lui Philippide.

[25] *Dicţionarul limbii române*, tom. I, partea 1, p. X.

[26] *Limba comună şi Dicţionarul nostru*, p. 555.

[27] *Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, p. 302.

[28] *Cercetări şi studii*, ediţie îngrijită de Ilie Dan, prefaţă de G. Istrate, Bucureşti, 1974, p. 104.

atestărilor, ca şi absenţa acestui cuvînt din macheta dicţionarului se datora restricţiilor impuse, în acest sens, de comisia dicţionarului.

Pentru o cît mai riguroasă şi mai eficientă operaţie de adunare a materialului în vederea redactării, lingvistul ieşean a alcătuit un adevărat program. *Dicţionarul. Planul cum să se adune materialul* grupează în patru capitole, pe 12 pagini, normele de fişare pentru realizarea ulterioară a unei liste de cuvinte cît se poate de complete şi pentru surprinderea bogăţiei semantice a termenilor discutaţi în proiectatul dicţionar.

Din acelaşi manuscris se desprinde şi grija deosebită pe care Philippide a acordat-o selectării operelor şi autorilor care urmau să figureze în bibliografie. Avînd la bază fişierul realizat de Philippide şi de colaboratorii săi, e de la sine înţeles că bibliografia *Dicţionarului Academiei* redactat de S. Puşcariu, ca şi a *Dicţionarului limbii române* — continuarea acestuia —, este, în principal, acea întocmită de A. Philippide. Acest fapt a fost recunoscut de S. Puşcariu în subsolul paginii XLIII din *Prefaţa Dicţionarului limbii române*: „În bibliografia aceasta se cuprind toate cărţile extrase de d-l A. Philippide şi de colaboratorii săi, precum şi cîteva extrase în urmă". Lingvistul de la Cluj a eliminat din bibliografia lui Philippide: Marian, *Inedite*, două scrieri ale lui V. Săghinescu şi a introdus lucrări aparţinînd unor autori consacraţi: Agîrbiceanu, Bolintineanu, Brătescu-Voineşti, T. Cipariu, Delavrancea, Densusianu, Iorga şi alţii. Bibliografia prezentată de Philippide în a doua tipăritură de probă cuprinde 199 de titluri, siglate foarte economic, dar mai puţin sugestiv. S. Puşcariu a modificat siglele, creînd, de această dată, un sistem mai explicit, dar neeconomic, preluat şi de seria nouă a dicţionarului. Philippide a inclus în bibliografie toate dicţionarele anterioare, din care a preluat critic informaţiile. În raportul din 3 martie 1900 insistă asupra acestui lucru arătînd că lexicoanele vechi i-au servit, mai ales, la completarea listei de cuvinte. „Aceste dicţionare sînt în ordine de timp: Cluj, Buda, Iser, Polizu, Pontbriant, Costinescu, Laurian (glosarul), Cihac, Hasdeu, Bărcianu, Damé, Tiktin[29], glosarele din anuarele lui Weigand, glosarul lui Viciu, glosarul din *Columna lui Traian*, 1883"[30].

În perioada în care Philippide redacta dicţionarul, Academia i-a cerut să tipărească două scurte fragmente de probă (pe care lingvistul şi Academia le-au numit „specimene"), din care să rezulte modul concret de alcătuire a lucrării. Primele informaţii despre existenţa a două specimene (machete) parvin de la I. Şiadbei[31], care arată că au fost tipărite din dicţionarul lui Philippide două extrase în versiuni diferite, semnalînd şi faptul că ambele machete lipsesc din bibliografia operei lui Philippide. Prima variantă cuprinde cuvinte din porţiunea *a — abia; c — cabaret;* ea este diferită de versiunea a doua, care cuprinde cuvintele din porţiunea

---

[29] Aici Philippide formulează opinia, care intră în contradicţie cu părerea exprimată în *Specialistul român* („Viaţa românească", I, 1906, vol. III, p. 496—524; II, 1907, vol. IV, p. 15—43, p. 229—242, p. 418—431), că „Tiktin este fără contestare un învăţat serios şi pentru a scrie un dicţionar este, relativ, foarte bine pregătit". Mai mult, în cursul *Istoria sunetelor româneşti*, prelegerea I, 1928, manuscris aparţinînd lui I. Lăzărescu, Philippide recomanda studenţilor săi în următorii termeni *Dicţionarul român-german* al lui H. Tiktin: „O capodoperă putem să-i spunem, măcar că are lipsă de cuvinte; mai ales îi lipsesc neologismele".

[30] *Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, 309.

[31] *Lexicografia română şi istoria cuvintelor*, în LR, VI, 1957, nr. 6, p. 22.

a — acord. Primul specimen, mai ales, este o raritate bibliografică[32]. A. Philippide, în *Specialistul român*[33], vorbește numai despre cea de a doua „tipăritură de probă" făcută de Academia Română, în care se află pe primele patru pagini și bibliografia dicționarului. Mircea Seche[34] își bazează minuțioasa analiză a realizărilor lexicografice ale lui Philippide tot pe cea de a doua machetă, căci observațiile se referă numai la cuvintele cu *a* și nu și la acelea din porțiunea *c — cabaret*, cuprinse numai în primul specimen.

Cercetarea celei de a doua machete și confruntarea acesteia cu dicționarul elaborat de S. Pușcariu ne-a condus la părerea că, alături de fișier, de bibliografie și, probabil, de lista de cuvinte, *Dicționarul limbii române* datorează lui Philippide, în mare parte, principiile și normele de redactare, evident, toate îmbogățite și îmbunătățite de continuatorii lucrării[35]. Deoarece descrierea acestei machete și relevarea meritelor ei a fost făcută de Mircea Seche[36], vom aduce numai cîteva completări. Un prim fapt rezultat în urma comparației cu *Dicționarul Academiei* este marea asemănare, atît în aspectul lor general, cît, mai ales, în structura internă a articolelor, dintre cele două dicționare. Definițiile, adesea mai elegant formulate de Pușcariu, se înscriu la Philippide într-un sistem mai științific și mai unitar. În dicționarul lui Philippide toate cuvintele primesc definiții și lămuriri asupra sensului. Considerațiile gramaticale și etimologice sînt făcute în paragrafe speciale. La Pușcariu lipsesc uneori definițiile propriu-zise, acestea fiind înlocuite cu explicații de natură gramaticală, iar paragraful etimologic, în asemenea situații, este suprimat. Acest fapt se constată, mai ales, în cazul participiilor și al infinitivelor lungi, care în *Dicționarul Academiei* sînt urmate, după traducerea termenului în limba franceză, în primul rînd de explicații gramaticale și etimologice și în al doilea rînd de scurte definiții (**absorbit,-ă** adj. Participiul lui *absorbi*, devenit adjectiv. „Cufundat cu totul în ceva" (de obicei : în gînduri); **abrogare** s.f. Infinitivul lui *abroga*, devenit abstract verbal. „Desființare") sau total lipsite de definiții (**abuzat-ă** adj. Participiul lui *abuza*, devenit adjectiv; **abstragere** s.f. Infinitivul lui *abstrage*, devenit abstract verbal). La Philippide, acestea sînt lucrate după norme similare celor folosite în *Dicționarul limbii române*, serie nouă (**absorbit**, *absorbită* adj. Stăpînit cu totul de ceva, care uită tot și se gîndește numai la un lucru. — Et : Participiul lui *absorb*; **abrogare**, *abrogări* s.f. Faptul de *a abroga*. — Et. : Infinitivul lui *abrog*; **abuzat**, *abuzată* adj. Pe care prea mult îl întrebuințăm. — Et. : Participiul lui *abuzez*; **abstragere**, *abstrageri*

---

[32] Din scrisoarea din 10 decembrie 1904 adresată de Philippide lui Bianu aflăm că autorul nu poseda nici un exemplar, după cîteva luni de la tipărirea ei. („Rog să mi se trimeată 12 ex. din cele 12 pagini de Dicționar definitiv tipărit în luna lui septembrie și din care nu mi s-a trimes încă nici un exemplar". *Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, 348.) Din cele relatate de D. Macrea, în *Opera lingvistică a lui Alexandru Philippide*, în LR, VII, 1958, nr. 1, p. 11, se deduce că nici I. Șiadbei nu avea cea de a doua machetă.

[33] În „Viața românească", I, 1906, vol. III, p. 511.

[34] *Schiță de istorie a lexicografiei române*, vol. II, p. 34—42.

[35] S. Pușcariu, într-o scrisoare către I. Bianu trimisă de la Viena la 18 I 1906 arăta : „Cu redactarea specimenului am ajuns la cuvîntul « acel » (pag. 20 în specimenul lui Philippide") (*Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, p. 414.), fapt care dovedește clar că lingvistul clujean a avut în vedere și a folosit machetele lingvistului de la Iași, din care se puteau lesne desprinde normele de redactare ale dicționarului.

[36] *Op. cit.*, p. 37—42.

s.f. Faptul de a scoate ceva din ceva, de a spera ceva de ceva. — Et. : Infinitivul verbului *abstrag*).

Se observă la Philippide o deosebită grijă pentru înregistrarea şi definirea idiotismelor, a sintagmelor şi a locuţiunilor numite de el *izolări*. Pentru a da un singur exemplu, apelăm la manuscrisul dicţionarului, unde la verbul *a da* autorul înregistrează peste 250 de asemenea construcţii.

Faptul că fiecare cuvînt titlu este urmat de transcrierea fonetică, procedeu considerat de Mircea Seche[37] „adesea superfluu, de vreme ce ortografia limbii române este prin excelenţă fonetică", îşi găseşte în concepţia lui Philippide o justificare : „Obiceiul de a da cuvintele numai în ortografia specifică diferitelor limbi este un obicei rău al tuturor dicţionarelor, care îngreuie enorm cercetările ştiinţifice. Numai cine s-a ocupat cu studii comparative de limbă ştie ce dificultăţi fără seamăn prezintă dicţionarele cele scrise în tot atîtea ortografii cîte limbi sînt. Eu socot că am făcut în aceasta o inovare fericită, de care-mi vor fi recunoscători studioşii"[38].

Ceea ce impresionează în mod deosebit la lexicograful Philippide este marea bogăţie semantică a cuvintelor, surprinsă de autor atît în articolele publicate în periodicele vremii (cf. *Specialistul român*, p. 514—524, unde la verbul *a bate* se înregistrează 72 de sensuri şi 135 de izolări), cît şi în machetă sau în manuscrisul dicţionarului[39]. În porţiunea *d — dăzvăţ*, conjuncţia *da* (< conjuncţia *dar*) este astfel structurată, în funcţie de multitudinea raporturilor pe care le realizează : *Da* (dá), conj. copulativă (sic !). — Et. : *dar*. 1. Arată opoziţia între două lucruri. Însă. 2. La începutul unei întrebări. Arată nerăbdarea cu care se aşteaptă răspunsul ori importanţa mai mare ce se dă celor următoare decît celor precedente. 3. La începutul unei exclamaţii. Arată importanţa mai mare ce se dă celor prezente decît celor precedente. 4. În ordine şi dorinţi. Arată nerăbdarea. 5. Concesie. 6. Între aceleaşi cuvinte. Arată puterea afirmării ori hotărîrii. Al doilea cuvînt poate fi reprezentat printr-un atribut. 7. După o propoziţie negativă ori cu înţeles negativ. Arată inferioritatea celor următoare. 8. La începutul unui răspuns. Anunţă răs-

[37] *Op. cit.*, p. 39.

[38] *Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, p. 311. Şi în raportul din 8 decembrie 1899 Philippide insistă asupra necesităţii menţinerii transcrierii fonetice a cuvintelor, asumîndu-şi tot riscul unei atare întreprinderi : „O ortografie fonetică este grea în limba noastră, pe care acum întîiaşi dată o catalogăm şi a cărei pronunţare acum întîiaşi dată o bănuim, cîteodată o ştim, de zece ori o ghicim prin fantasticele ortografii ale scriitorilor" (*Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, p. 302). În 1904, în discuţia asupra celui de al doilea specimen al dicţionarului, I. Kalinderu îşi exprima opinia contrară celei a lui Philippide : „Cred că figurarea pronunţării nu e trebuincioasă, după cum zice Academia franceză (în prefaţa la ediţiunea din 1879 a dicţionarului) : « Nu se învaţă pronunţarea dintr-un dicţionar ; ea nu s-ar putea învăţa decît rău, oricîtă osteneală şi-ar da cineva ca s-o reprezinte ochilor... Pronunţarea cea bună se învaţă în societatea oamenilor cu ştiinţă bună de carte »" (ib., p. 340).

[39] Din „Analele Academiei Române. Partea administrativă şi dezbateri", Seria II, 1900—1901, tom. XXIII, p. 190—191, aflăm că, pe lîngă raportul din 10 martie 1901, Philippide mai trimisese şi o parte a manuscrisului dicţionarului pentru a fi supus examinării comisiei. I. Kalinderu, preşedintele comisiei, afirma în şedinţa din 23 martie 1901 că, în urma parcurgerii manuscrisului, constată că se dă „importanţa cuvenită cuvintelor cu multe întrebuinţări şi cu multe înţelesuri". Astfel, adverbului *ba*, cu rol mare în limbă, îi erau rezervate în manuscris paginile 2 905—2 923 şi se dădeau 26 de izolări (idiotisme) şi 8 proverbe. „Cuvîntul *bag (a băga)*, foarte important în limbă, ocupă în manuscris, cu paginile lăsate pentru exemple, paginile 3 003 — 3 055 şi e analizat în o mulţime de înţelesuri şi de izolări".

punsul cu tărie. 9. Da... da. Ori... ori. Între izolări Philippide înregistrează : *d-apoi, d-apoi bine; d-apoi da* „exprimă un răspuns cu scuze ori cu îndreptare" ; *da bine; da bine că nu; da că; da ce?; da cum nu!* „arată negarea cu ironie a unei afirmări". *Am să reușesc la alegeri. — Da de!; da de nu!* „arată negarea cu ironie a unei negări". *N-ai să sfîrșești dicționarul. — Da de nu!; da nu cumva?* „arată îndoiala cu frică și tăgăduirea cu ironie". *Da nu cumva mi-oi găsi beleaua voind să fac o îndatorire?; da zău!* „arată îndoiala mare că s-ar putea răspunde negativ la o afirmare". *Adică stăi! Ce fată moare dac-o săruți puțin? Da zău!* Coș[buc], B[alade], 67.

În tot cuprinsul acestui articol de dicționar Philippide nu a adus spre ilustrare decît rareori citate din bibliografia dicționarului (este indicat o singură dată Coșbuc, *Balade*, 67). Acest lucru, ca și numeroasele spații goale existente în porțiunea consultată de noi, nu-și găsesc explicația decît dacă aducem în discuție modul cum se redacta acest dicționar de către Philippide și colaboratorii săi. Este necesară mai întîi o precizare în legătură cu numărul colaboratorilor. Majoritatea cercetătorilor care s-au ocupat de activitatea lui Philippide la *Dicționarul limbii române* au vorbit despre colaboratorii lingvistului (în număr de șase, mai rar patru) numai ca despre ajutoare la alcătuirea fișierului. Mircea Seche[40] notează că lingvistul ieșean, preluînd sarcina redactării dicționarului, își ia ca „ajutoare pentru stringerea materialului lexical pe Simion Florea Marian, Jan Urban Jarník și patru dintre foștii săi studenți, G. Ibrăileanu, C. Botez, I. Botez și I. N. Popovici"[41]. Mircea Seche crede că A. Philippide a efectuat singur munca de redactare a dicționarului. Această părere este unanim acceptată. Din *Planul cum să se adune materialul* aflăm că în adevăr Jarník a contribuit la excerptarea materialului din lucrări de folcloristică, iar într-un raport către Academie se arată că fișau și preotul S. Fl. Marian, Iosif Popovici și M. Carp. Ceilalți patru, însă, au efectuat, pe lîngă fișare, și alte operații în vederea redactării definitive a dicționarului. În raportul din 10 martie 1903 Philippide declara : „Doi din ajutoarele mele cercetează și completează citațiile, al treilea clasifică provizor înțelesurile, al patrulea scrie citațiile în manuscript, iar eu fac restul"[42]. Într-o scrisoare către T. Maiorescu, G. Ibrăileanu relatează următoarele : „D-l Philippide e foarte doritor să facă așa ca să isprăvească mai degrabă. Deja munca lui e mai puțină și noul mod

---

[40] *Op. cit.*, p. 35.

[41] Dar G. Ibrăileanu nu a fost studentul lui Philippide, iar I. Botez a fost doar elevul lingvistului cînd acesta preda la Liceul Național. E drept că într-o scrisoare adresată către D. A. Sturza, din 15 octombrie 1897, Philippide, vorbind despre colaboratorii săi, pe care urmărea să-i impună comisiei dicționarului (G. Teodorescu-Chirileanu, înlocuit din motive de sănătate cu I. Botez, C. Botez, Ioan Popovici și G. Ibrăileanu), îi recomanda astfel : „Acești tineri, toți elevi ai mei, pe care-i cunosc ca oneşti și harnici, s-au învoit să lucreze cîte cinci ore pe zi pentru suma de 100 lei" *(Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, p. 304, cf. și „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbateri", Seria II, 1899—1900, tom. XXII, p. 515). La 12 martie 1903, însă, Philippide îi comunica lui Bianu că : „G. Ibrăileanu...de breasla lui e filozof și s-a făcut profesor de românește așa de ocazie. Cursurile mele de filologie nu le-a ascultat, elevul meu n-a fost...I. Botez..., ca și Ibrăileanu, e filozof de breaslă și tot așa de străin de studiile filologice" *(Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, 334, cf. și „Revista critică", III, 1929, p. 106).

[42] *Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, p. 331.

de lucrare, care ne permite şi nouă a lucra de-a dreptul la redactare, înjumătăţeşte timpul necesar pentru isprăvire. Noi clasificăm citaţiile după înţeles (de pildă), clasificăm exemplele verbului *dau* în atîtea grupe cîte înţelesuri are acest verb. Apoi d-l Philippide ia aceste citaţii, mai corijă clasificarea unde nu-i mulţumit, face etimologia cuvîntului, îl traduce în franţuzeşte, explică înţelesurile deosebite ale cuvîntului şi noi transcriem, din bileţele, citaţiile corespunzătoare fiecărui înţeles în ordinea cronologică a autorilor. Cum vedeţi, de redactare, de scrisul brut (care cere atîta vreme) d-l Philippide e scutit. Deja sîntem la mijlocul lui *c*, care e litera cea mai mare"[43].

În porţiunea aflată în posesia lui G. Ivănescu se află şi verbul *a da*, structurat în trei mari secţiuni : I. tranz. cu 64 de sensuri ; II intranz. cu 52 de sensuri ; III refl. cu 30 de sensuri. În total, 146 de sensuri cu tot atîtea definiţii, surprinzînd cele mai subtile nuanţe semantice. Urmează 266 de expresii, locuţiuni, sintagme cuprinse de autor în paragraful Izolări.

Reţinînd din cele relatate de Ibrăileanu în scrisoarea din 7 decembrie 1902 că se ajunsese cu operaţia de completare cu citate, de către colaboratori, la litera *c*, rezultă că porţiunea *d — dăzvăţ* (care cuprinde şi coli nescrise) este neterminată, dar că Philippide îşi îndeplinise îndatoririle ce-i reveneau.

Alexandru Philippide în numai opt ani cît a lucrat la dicţionar a efectuat unele dintre cele mai importante operaţii în vederea elaborării acestuia (stabilirea bibliografiei, a listei de cuvinte, fişarea materialului, precizarea normelor de redactare). Forma actuală a *Dicţionarului limbii române* al Academiei[44] datorează mult contribuţiei lingvistului ieşean, a cărui activitate constituie unul dintre punctele esenţiale în dezvoltarea lexicografiei româneşti.

Septembrie 1980

Centrul de lingvistică, istorie literară şi folclor
Iaşi, str. Codrescu nr. 2

[43] I. Creţu, *G. Ibrăileanu. Restituiri literare*, Bucureşti, 1968, p. 26.

[44] Realizat cu colaborarea colectivelor de la Bucureşti, Cluj-Napoca şi Iaşi ; redactori responsabili : Iorgu Iordan, Al. Graur şi I. Coteanu.

ROLUL ÎMPRUMUTURILOR ÎN CREAREA TOPONIMELOR (PRIORITATEA UNEI IDEI)

DE

VASILE FRĂȚILĂ

Ocupîndu-se de originea numelor de locuri de pe teritoriul României, Emil Petrovici a atras de nenumărate ori atenția asupra unei greșeli metodologice care apărea în studiile unor cercetători români sau străini. Este vorba despre tratarea nediferențiată a toponimiei cu aspect slav (lărgind cadrul, am putea spune cu aspect străin, incluzînd aici și cea cu aspect maghiar, german etc.—n.n. V.F.) „fără a se face distincția între acele nume de locuri create de o populație care vorbea un grai slav (sau maghiar, german etc. — n.n. V.F.) și acelea create de români (uneori de maghiari) din elemente de origine slavă..."[1].

După Emil Petrovici, printre toponimele cu aspect slav, create de români, se numără cele care au ca punct de plecare următoarele categorii de elemente slave ale limbii române:

— substantive *(Dumbrava, Dealul, Rovine, Vidra)* și adjective *(Mîndra, Bogata)* românești de origine slavă, prezentînd adeseori forme morfologice românești;

— substantive și adjective românești de origine slavă, prevăzute cu sufixe românești de origine latină *(Dumbrăveaua, Slătioara)* sau slavă *(Dumbrăvița, Răchitișul)*;

— toponime de origine slavă prevăzute cu sufixe românești de origine latină *(Bistricioara, Cernișoara, Glîmbocelul)* sau cu sufixe românești de origine slavă *(Doftănița)*;

— nume de persoane românești de origine slavă nesufixate *(Balomir, Novac, Preajba)* sau asociate fie cu sufixe românești de origine latină *(Balomireasa, Iscroni, Vlădoaia)*, fie cu sufixe românești de origine slavă *(Brătuleni, Drăgoieni, Drăgoteni)*;

— sufixe românești de origine slavă adăugate fie la baze latine *(Vulpeanca, Ursei, Călărași, Aluniș)*, fie la baze de origine slavă *(Crîngași, Poienița, Trestieni)*, fie de altă origine *(Ciobănița)*;

O altă categorie de toponime cu „aspect" slav o constituie cele create de autoritățile românești în limba slavă a administrației țărilor române *(Dolj, Gorj)* și cele create de autoritățile românești avînd la bază nume de localități din Bulgaria, unde armata română a repurtat victorii în cursul războiului pentru independența României *(Grivița, Plevna, Rahova, Smîrdan)*[2].

Stăruința cu care Emil Petrovici a repetat de-a lungul anilor aceste principii, începînd cu *Daco-slava*[3] și cu *Toponimie ungurească în Transil-*

[1] Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, București, Editura Academiei, 1970, p. 292; în continuare abreviat SDT.

[2] Vezi SDT, p. 292—303.

[3] DR, X_2, 1943, p. 233—277.

vania medievală[4], continuînd cu *Toponimice de origine slavo-bulgară pe teritoriul R. P. R.*[5], cu *Rolul împrumuturilor în crearea toponimelor. (În legătură cu toponimul românesc* ***Prislop***)[6] și încheind cu *Românii creatori de toponime „slave"*, publicat în anul morții sale tragice[7], termenii categorici în care le-a formulat, consecvența cu care le-a aplicat[8] au creat impresia că el este primul care le-a emis în literatura de specialitate, deși însuși Emil Petrovici arăta că „învățați de seamă au semnalat greșeala metodologică ce se face destul de des în cercetările onomastice de a neglija rolul împrumuturilor în crearea toponimelor"[9]. În prima notă de la subsolul acestui studiu *(Românii creatori de toponime „slave")*, Emil Petrovici menționează că se referă la cele scrise de Max Vasmer într-un studiu[10] și în cartea *Die Slaven in Griechenland*[11]. Tot acolo, E. Petrovici trimite și la V. Kiparsky[12].

În alte studii, Emil Petrovici este și mai ferm, subliniind că Max Vasmer este primul care a atras atenția asupra acestui principiu deosebit de important cînd trebuie să stabilim pe cei care au „botezat" numele de locuri: „Max Vasmer este cel care a atras atenția pentru prima dată asupra faptului că o populație creează nume de locuri servindu-se și de cuvinte împrumutate"[13]. Aserțiunea că Vasmer este „primul care a atras atenția asupra rolului împrumuturilor în crearea toponimelor" apare

---

[4] „Transilvania", 74, 1943, nr. 2, p. 113—130.

[5] CL, II, 1957, p. 23—46.

[6] CL, VII, 1962, nr. 1, p. 25—38.

[7] Versiunea rusească în „Romanoslavica", XVI, 1968, p. 5—18; versiunea românească în SDT, p. 292—303.

[8] Latura aceasta a studiilor de toponimie scrise de Emil Petrovici a fost subliniată de mai toți cei ce s-au ocupat de opera savantului nostru. Vezi, de exemplu: *Cuvînt înainte* la SDT, p. 7; I. Pătruț, *Academicianul Emil Petrovici (1899—1968)*, CL, XIV, 1969, nr. 1, p. 3—5; idem, *Emil Petrovici — la 75 de ani de la naștere*, LR, XXIII, 1974, nr. 6, p. 469—477; D. Macrea, *Personalitatea științifică a lui Emil Petrovici*, CL, XIV, 1969, nr. 2, p.191—207; idem, *Emil Petrovici*, în *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, EȘE, 1978, p. 365—384; Emil Vrabie, *Emil Petrovici (1899—1968)*, „Romanoslavica", XVII, 1970, p. 5—19; Marius I. Oros, *Emil Petrovici — studii de toponimie*, CL, XX, 1975, nr. 1, p. 23—28 etc.

[9] SDT, p. 292.

[10] Publicat în „Sitzungsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften", phil.-hist. Kl., 1934, p. 365.

[11] Berlin, 1941.

[12] *Die Kurenfrage*, Helsinki, 1939, p. 56—66 („Annales Academiae Scientiarum Fennicae", seria B, tom. XLII).

[13] „C'est Max Vasmer qui a attiré pour la première fois l'attention sur le fait qu'une population crée des noms de lieux en se servant de mots d'emprunt aussi" (E. Petrovici, *Toponymes roumains d'origine slave présentant le grupe „voyelle + nasale" pour sl. comm. *ǫ*, în *Contributions onomastiques publiées à l'occasion du VIe Congrès International de Sciences Onomastiques à Munich du 24 au 28 août 1958*, București, 1958, p. 34, nota 1).

Și aici E. Petrovici trimite la aceleași „Sitzungsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften", phil.-hist. Kl., 1934, p. 365, arătînd, totodată, că principiul acesta a fost aplicat în studiul toponimiei românești de el însuși în *Daco-slava*, DR, X_2, 1943, p. 240.

formulată chiar astfel la Emil Petrovici și în *Rolul împrumuturilor în crearea toponimelor. (În legătură cu toponimul românesc* **Prislop**), nota 1[14].

Dar ideea că toponimele create cu ajutorul împrumuturilor nu aparțin limbii de „origine", ci celei care a făcut împrumutul, apare cu mult înainte de anul 1934 și nu se datorează lui Max Vasmer, ci lui Gustav Weigand[15]. Făcînd statistica pe origini a hidronimelor de pe teritoriul Munteniei și Moldovei, G. Weigand arată că în categoria elementelor românești a inclus și hidronimele care provin de la apelative românești de origine străină (slavă, maghiară) ca *bahnă*, *arțag*, de la nume românești de origine slavă *(Vîlsan)*, pe cele derivate cu sufixe românești de la apelative românești de origine slavă *(Obedeanca)* sau de la toponime slave *(Bistricioara)*, deoarece în acest caz important de stabilit e nu din ce limbă provin împrumuturile, ci cine a dat nume locului: „Aici am socotit că sînt românești toate elementele străine care au fost deja încetățenite în limba română; deci *Bahna*, *Obedeanca*, *Vîlsan*, *Arțagul* sînt la fel de îndreptățite a fi considerate formații (= derivate) românești ca de exemplu *Doamna*, *Lunga*, *Larga*. Într-o astfel de cercetare se pune problema să stabilim cine a fost « Namengeber »-ul și nu de unde provin inițial aceste elemente"[16].

Formulat explicit, principiul acesta este aplicat de Weigand în analiza multor hidronime.

Vorbind despre hidronimele *Bahna*, *Băhnița* și despre oiconimul *Bahna* din Oltenia, Weigand spune: „Atribuirea numelui este românească, chiar dacă originea cuvîntului este ucraineană, dar tocmai aceasta dovedește că « Namengeber »-ii au fost români și nu bulgari, deoarece aceștia (bulgarii) n-au deloc cuvîntul și nici nu l-au avut. Ucr. *bahnó* « mlaștină, mocirlă »; cuvîntul trebuie că a fost preluat în română în timpuri vechi (sec. 12—13), altfel n-ar fi putut călători atît de departe spre vest"[17].

Iată și alte exemple:

„Un afluent de pe partea dreaptă a Jiului și mai demn de menționat este *Obedeanca*, numit după localitatea *Obedeni* (același oiconim apare și în

---

[14] Vezi CL, VII, 1962, nr. 1, p. 25 și SDT, p. 225.

[15] Vezi studiul acestuia intitulat *Ursprung der südkarpatischen Flussnamen in Rumänien*, în *XXVI—XXIX. Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, 1921, p. 71—103.

[16] „Dabei habe ich noch alle fremden Elemente, die bereits in der rum. Sprache eingebürgert waren als rumänische gerechnet, also *Bahna*, *Obedeanca*, *Vîlsan*, *Arțagul* sind ebensogut rumänische Bildungen, wie etwa *Doamna*, *Lunga*, *Larga*. Es kommt bei einer derartigen Untersuchung darauf an, festzustellen, wer der Namengeber war, nicht woher die Elemente ursprünglich abstammen" (p. 94).

[17] „Die Namengebung ist rumänisch, obgleich der Ursprung des Wortes klr. [kleinrussisch] ist, aber gerade das beweist, dass die Namengeber Rumänen und nicht etwa Bulgaren waren, die das Hort gar nicht haben und nicht hatten. Klr. *bahnó* « Sumpf, Morast »; das Wort muss in alter Zeit (12., 13. Jh.) ins Rum. aufgenommen sein, sonst wäre es nicht soweit nach Hesten gewandert" (p. 71—72).

Apelativul *bahnă* nu poate fi de origine ucraineană în limba română. Răspîndirea toponimului nu numai în Moldova, ci și în Transilvania de centru, în Muscel și în Mehedinți, atestarea lui în secolul al XIII-lea pe Tîrnava Mică ne arată că e vorba mai degrabă de un element românesc de origine slavă veche *bag(ъ)no*, cf. ucr. *bagno* (vezi și G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi (sfîrșitul sec. al X-lea — începutul sec. al XV-lea)*, EER, p. 73).

Ilfov). Derivarea este românească pornind de la rom. *ob(e)adă* din slav. *obeda* «obadă»"[18].

„*Olteț* = Oltul mic este un derivat bulgăresc, deoarece *-eț* este un sufix diminutival de origine bulgărească. Un afluent al *Oltețului* este *Cerna* cu *Cernișoara* = Cerna mică (derivat românesc)"[19].

„*Vîlsan* derivat românesc. Inițial numele este un antroponim și se găsește în *Vîlsănești* pe *Vîlsan*, jud. Argeș și în *Vîlsănești*, jud. Romanați, unde nu apare păstrat un nume de pîrîu corespunzătoar. *Vîlsan*, *Vălsan* = = *Vlăsan*, din bulg. *Vlas* + *an* (Sf. Vlas [se sărbătorește] la 11 februarie)".

„*Arțagul* rom. *arțag* « Streitsucht » este un derivat românesc din magh. *hárcz* « ceartă, luptă ». Același nume îl poartă și o pădure întinsă, pentru a cărei posesiune au avut loc certuri și care a primit de aceea numele de « Pădurea Arțagului »; acolo se află locul de unde izvorăște rîul. În acest fel, derivatul abstract a putut deveni nume propriu" (p. 82).

„*Bistricioară* formație românească diminutivală" (p. 85).

„*Trestiana* « Rîul cu trestii », formație românească de la *trestie* « Schilfrohr » (slav)" (p. 88).

„*Gîrla* rom. *gîrlă* « pîrîu » (numele de localitate bulg. *Gărlo* din bulg. *gărlo* « gît, gîtlej, beregată » (confluență)" (p. 91)[20].

Același principiu este formulat și aplicat, deși cu unele inconsecvențe, de Weigand într-un alt studiu dedicat toponimiei românești: *Ortsnamen im Ompoly- und Aranyos-Gebiet*[21].

---

[18] „Ein noch erwähnenswerter rechter Zufluss des Jiul ist die *Obedeanca*, genannt nach dem Orte *Obedeni* (derselbe Ortsname auch in Ilfov). Die Bildung ist rumänisch auf Grundlage von *ob(e)adă* aus slav. *obeda* « Radfelge »" (p. 74).

Obedeanca este într-adevăr un derivat românesc de la numele de localitate *Obedeni*, dar *Obedeni* provine de la un nume de persoană *Obadă* sau *Obedea* (pentru care vezi N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, Editura Academiei, 1963, p. 337).

[19] „*Olteț* = kleiner Olt, bulg. Bildung, denn *-eț* Diminutivsuffix ist blg. Ursprungs. Ein Zufluss des *Olteț* ist *Cerna* mit *Cernișoara* = die kleine Cerna (rum. Bildung)" (p. 77).

Faptul că în limba română există un sufix *-eț* (pentru care vezi G. Pascu, *Sufixele românești*, 1916, p. 316—324), chiar dacă acesta este de origine slavă, și faptul că el este atașat unui element autohton *(Olt)* dovedesc că *Olteț* este un derivat românesc și nu slav.

[20] „*Vîlsan* rum. Bildung. Der Name ist ursprünglich ein Personenname und findet sich in *Vîlsănești* am *Vîlsan* Jud. Argeș und *Vîlsănești* Jud. Romanaț[i], wo kein entsprechender Bachname vorkommt, bewahrt. *Vîlsan*, *Vălsan* = *Vlăsan* aus blg. *Vlas* + *an* (Sv. Vlas 11 Febr." (p. 79).

„*Arțagul* rum. *arțag* « Streitsucht » rum. Ableitung aus magy. *hárcz* « Streit, Kampf ». Den gleichen Namen trägt ein ausgedehnter Wald, um dessen Besitz gestitten wurde, der deshalb den Namen « Streitwald » bekam, danach der dort entspringende Fluss. Auf diese Weise konnte das Abstraktum zum Eigennamen werden" (p. 82).

„*Bistricioară* rum. Dim. Bild." (p. 85).

„*Trestiana* « Rohrbach » rum. Bildung von *trestie* « Schilfrohr » (slav)" (p. 88).

„*Gîrla* rum. *gîrlă* « Bach » (blg. O. N. *Gărlo* Kehle, (Flussmündung)" (p. 91).

[21] Vezi „Balkan-Archiv", I, 1925, p. 1—42.

Pentru stabilirea toponimelor românești, nu trebuie să pornim, spune Weigand, numai de la etimoane româno-latine (prin aceasta el înțelege apelative românești de origine latină), ci de la formații românești (prin acestea el înțelegînd cuvinte și de alte origini decît latinești, încetățenite în limba română): „Nu este vorba de etimoane româno-latine, ci de derivate românești, care pentru așezările populate de români sînt decisive (hotărîtoare). Nume ca *Vîrtop*, *Lunca*, *Ponor* și altele pot avea, firește, și origine bulgărească, ele se găsesc sub aceeași formă și în Bulgaria, dar ele vorbesc cu mai mare probabilitate pentru originea românească, din motive obiective (reale)"[22]. În același studiu, la p. 27, Weigand nota: „[Toponime ca] *Lunca*, *Grind*, *Poiana*, *Pripor* etc. cu toată originea bulgărească a numelor lor nu se încadrează aici (= nu sînt bulgărești), deoarece ele sînt uzuale în română ca elemente împrumutate"[23].

Toponimiei românești Weigand îi mai adaugă un studiu important: *Die Namen der rumänischen Județe im Altreich*[24]. Valoarea metodologică a acestui studiu constă în faptul că Weigand deosebește numele populare ale județelor de cele artificiale (künstliche), savante, date de administrație. Din cele 30 de județe mai mult de jumătate au nume slav, dar, cum ele au fost date de administrația românească în perioada cînd limba slavă era încă limbă oficială, „un nume bulgăresc nu este și o dovadă pentru originea lui bulgărească"[25].

Prin urmare, aproape întreaga gamă de elemente „pseudoslave" din toponimia românească, clasificată în mod riguros de Emil Petrovici, o găsim formulată și de Weigand în studiile din deceniul al treilea al secolului nostru. Neavînd șansa de a i se republica lucrările, ideile lui Weigand au rămas uitate în paginile revistelor sale.

În concluzie, fără a fi primul care a formulat principiile metodologice de delimitare a toponimelor create de români de cele create de alte populații pe teritoriul patriei noastre, de a releva rolul împrumuturilor în crearea toponimelor, Emil Petrovici are meritul de a fi impus aceste principii în toponimia românească, de a le fi aplicat cu multă consecvență

---

[22] „Es handelt sich nicht um rum.-lat. Etyma, sondern um rum. Bildungsweise, die für die Siedlung durch Rumänen massgebend ist. Namen wie *Virtop*, *Lunca*, *Ponor* i. dergl. können natürlich auch direkt blg. Ursprung haben, sie finden sich auch in der gleichen Form in Bulgarien, doch spricht die grössere Wahrscheinlichkeit für rum. Ursprung aus sachlichen Grunde" (p. 30).

[23] „*Lunca*, *Grind*, *Poiana*, *Pripor* etc. gehören trotz blg. Ursprungs des Namens nicht hierher, da sie auch im Rum. als Lehnwörter üblich sind".

Interesant de menționat este faptul că în DR, X_2, p. 238, nota 2, E. Petrovici reproduce exact acest citat din Weigand, pe care, apoi, l-a uitat în studiile publicate după anul 1943.

[24] „Balkan-Archiv", IV, 1928, p. 168—177.

[25] „..ein blg. Name noch kein Beweis für die blg. Herkunft ist" (p. 169).

și rigurozitate. Tot ca o concluzie firească reiese că Weigand se numără printre deschizătorii de drumuri și în studiul uneia dintre cele mai interesante laturi ale limbii române : numele de locuri[26].

Iulie 1980

Facultatea de filologie
Timișoara, Bd. Vasile Pârvan nr. 4

[26] Rîndurile de față au fost scrise înainte de a se fi ivit unele discuții contradictorii cu privire la prioritatea ideii distincției toponimelor slave de pe teritoriul României de cele „pseudoslave". Și anume : recenzînd, în CL, XXIV, 1979, nr. 2, lucrarea *Current Trends in Romanian Linguistics* (redactată sub conducerea acad. A. Rosetti și a Sandei Golopenția Eretescu și apărută în RRL, t. XXII, 1978, nr. 1—4 și CLTA, t. XV, 1978, nr. 1—2), acad. Iorgu Iordan afirmă că în capitolul *Toponimie și antroponimie* (redactat de acad. Al. Graur) s-a strecurat o eroare. Este vorba de atribuirea de către acad. Al. Graur lui Emil Petrovici (citat de Al. G. doar cu studiul *Slaveano-bolgarskaja toponimika na teritorii Rumynskoj Narodnoj Respubliki*, „Romanoslavica", I, 1958, p. 9—26) a meritului de a fi stabilit că toponimele de pe teritoriul țării noastre care au la bază apelative românești de origine slavă nu sînt create de slavi, ci de români. Ideea aceasta, spune acad. Iorgu Iordan, „am exprimat-o eu în 1952 *(Nume de locuri românești în Republica Populară Română)*, după aceea a venit (în 1958) E. Petrovici" (p. 224).

Reluînd și comentînd afirmația acad. Iorgu Iordan, într-o intervenție publicată în nr. 1/1980 al aceleiași reviste, I. Mării arată că „în lucrarea recenzată a acad. Iorgu Iordan, în legătură cu ideea în cauză, nu s-a produs de fapt și în fapt nici o eroare de prioritate, dacă, bineînțeles, în opera lingvistică a acad. Iorgu Iordan această idee apare exprimată, pentru prima dată, cum arată Domnia-sa, în anul 1952" (p. 98). În continuare, I. Mării demonstrează că „această idee — prin care se evidențiază „rolul împrumuturilor în crearea toponimelor" și prin care se face distincția absolut necesară între toponimele de origine străină (slave, maghiare etc.) și cele create de români din apelative (și antroponime, evident, cum nu o dată a subliniat E. Petrovici) de origine slavă, maghiară etc. — nu apare, c i r e a p a r e clar formulată și în 1958" (p. 98) în mai multe studii datorate învățatului clujean. În nota amintită a lui I. Mării se fac trimiteri la o serie de studii ale lui E. Petrovici, anterioare anului 1958, în care slavistul român formulează și aplică această idee devenită pentru el principiu metodologic. Citîndu-l pe E. Petrovici, I. Mării arată că savantul clujean a preluat acest principiu de la Max Vasmer.

STILUL CELOR MAI VECHI TEXTE ȘTIINȚIFICE ROMÂNEȘTI (1640—1780). V

STILUL TEXTELOR FILOZOFICE

DE

GH. CHIVU

1. În perioada 1640—1780, categoria textelor filozofice este mult mai cuprinzătoare decît în etapele următoare.

Scrierile filozofice propriu-zise ale epocii sînt reprezentate numai de două lucrări, ambele anterioare anului 1700, traduse de două personalități ale culturii românești, Nicolae Milescu și Dimitrie Cantemir. Prima dintre ele, *Despre rațiunea dominantă (primatul rațiunii asupra sentimentelor)*, alcătuită de (Pseudo-) Josephus Flavius, a intrat, prin traducerea dată de spătarul moldovean, în *Biblia de la București* sub titlul *A lui Iosip la Macavei carte, adecă pentru singurul țiitoriul gînd*[1]. Cea de a doua, *Stimulul virtuților și frîna păcatelor*, apărută în limba latină la Amsterdam, în 1682, sub semnătura filozofului polonez Andrei Wissowatius, a devenit, după transpunerea în românește, partea a treia a *Divanului*[2].

Extrem de numeroase sînt însă cărțile de dogmă creștină și acelea de polemică religioasă. Prima scriere din ultimă categorie citată este, după cum se știe, *Răspunsul împotriva catihismusului calvinesc*, alcătuit de Varlaam, mitropolitul Sucevei, în anul 1645. Dintre textele ulterioare selectăm, ca fiind mai importante, un manuscris slavo-român de teologie polemică, alcătuit în anul 1667[3], un altul redactat în limba română la sfîrșitul secolului al XVII-lea, care tratează despre cele patru dogme ale bisericii[4], tipăritura scoasă de Antim Ivireanul în 1699, *Carte sau lumină cu dreapte dovediri din dogmele besearicii răsăritului asupra dejghinării papistașilor*, o copie a traducerii manuscrise a *Manualului despre cîteva nedumeriri* al lui Ioan Kariophilles, traducere atribuită stolnicului Constantin Cantacuzino[5], *Păstoriceasca poslanie sau dogmatica învățătură a bisearecii răsăritului*, alcătuită de P. P. Aaron și apărută la Blaj în 1760, și

---

[1] Pentru identificarea și pentru paternitatea textului vezi Virgil Cândea, *Nicolae Milescu și începuturile traducerilor umaniste în limba română*, în „Limbă și literatură", VII, 1964, p. 29—76; idem, *Tratatul „Despre rațiunea dominantă", prima operă filozofică publicată în limba română (1688)*, în *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Cluj-Napoca, 1979, p. 172—214.

[2] Vezi P. Vaida, *Umanistul Andrei Wissowatius tradus de Dimitrie Cantemir. Cu privire la izvoarele „Divanului"*, în „Gazeta literară", XI, 1964, nr. 37 (10 septembrie), p. 7; idem, *Dimitrie Cantemir și Andrei Wissowatius. Contribuții la problema umanismului lui Cantemir*, în „Revista de filozofie", XII, 1965, nr. 1, p. 37—48; Virgil Cândea, *Studiu introductiv*, în Dimitrie Cantemir, *Divanul*, București, 1969, p. XXXII—XXXIII.

[3] BAR, ms. rom. 1 570.

[4] BAR, ms. rom. 477.

[5] BAR, ms. rom. 458.

Piatra zmintelii adecă începerea și pricina dezghinării a 2 biserici, a răsăritului și a apusului, manuscris din anul 1774[6].

Celor două categorii de scrieri menționate anterior trebuie să li se adauge „tratatele de morală", reprezentate pînă la jumătatea secolului al XVIII-lea numai de lucrări conținînd „învățături creștinești", iar după aceea și de texte cu elemente laice. Menționăm dintre lucrările de acest tip *Învățătura preste toate zilele*, tipăritura apărută la Cîmpulung în 1642, *Învățături creștinești*, scoasă de Gheorghe Radovici la Snagov în 1700, *Învățătura bisericească*, imprimată în 1710 de către Antim Ivireanul probabil la Tîrgoviște, manuscrisul moldovenesc din 1764 intitulat *Ithica Ieropolitica*[7] și manualul bilingv, româno-german, imprimat la Viena, în 1777, sub titlul *Ducerea de mîna către cinsta și direptatea*.

Alcătuite sau traduse de persoane cu pregătire și cultură teologică pentru a servi, prin conținut, în primul rînd bisericii, scrierile citate au, în majoritate, caracteristicile stilistice ale textelor literare religioase. Elemente distinctive, asimilabile trăsăturilor textelor științifice contemporane, am întîlnit numai în *A lui Iosip la Macavei carte, adecă pentru șîngurul țiitoriul gînd*, cuprinsă între paginile 740—750 ale *Bibliei* de la București, în partea a treia a *Divanului* lui Dimitrie Cantemir (f. 100[r]—138[r]), în cartea de dogmă tipărită în 1699 la Snagov de Antim Ivireanul sub titlul *Carte sau lumină*, în manuscrisul intitulat *Întrebări și răspunsuri*, al cărui original, tradus din grecește, a fost atribuit lui Constantin Cantacuzino[8], în *Păstorniceasca poslanie* alcătuită de P. P. Aaron, în copia din 1774 a lucrării lui Ilie Miniat *Piatra zmintelii*[9] și în *Ducerea de mîna către cinsta și direptatea*, a cărei parte românească a fost tălmăcită, probabil printr-un intermediu sîrbesc, de Mihai Roșu[10].

Nu am inclus între izvoarele lucrării de față cele două scrieri ale lui Dimitrie Cantemir, *Divanul*[11] și *Istoria ieroglifică*, în care, conform cercetărilor efectuate pînă în prezent, există un număr impresionant de termeni specifici limbajului filozofic[12]. Motivul l-a constituit faptul că

---

[6] BAR, ms. rom. 1 314, f. 106—182 ; vezi și BAR, ms. rom. 1 131, tălmăcit în 1780 de dascălul Radu Duma din Brașov din latinește și grecește.

[7] BAR, ms. rom. 67 ; vezi și BAR, ms. rom. 1 332, scris în 1779 de Ion Rîmniceanul.

[8] BAR, ms. rom. 458.

[9] BAR, ms. rom. 1 314.

[10] Vezi Onisifor Ghibu, *Din istoria literaturii didactice românești*, București — Leipzig — Viena, 1916, III, p. 11.

[11] Cartea a treia a *Divanului*, singura selectată ca izvor pentru cercetarea de față, este, după cum notează Dimitrie Cantemir însuși, o simplă anexă cuprinzînd traducerea lucrării *Stimuli virtutum, fraena peccatorum* alcătuită de Andrei Wissowatius : „Și acela oare cine ar fi ? Ar fi acela carile, acélea ale lui Andrei Vissovatius 70 și 7 de ponturi, ce arată, pre carile *Strămurarea a bunătăților și frîul păcatelor* le numește, adecă îndemnarea spre bunătăți și opriala spre păcate. Și acéstea dară carile mai înainte a le arăta vom și a ți le denaintea ochilor pune silim" (Cantemir, D., 44[v]).

[12] Vezi J. Byck, *Vocabularul științific și tehnic în limba română din secolul al XVIII-lea*, în SCL, V, 1954, nr. 1—2, p. 36 ; E. Petrovici, *Limba lui Dimitrie Cantemir*, în *De la Varlaam la Sadoveanu*, [București], [1958], p. 130—133 ; Șt. Giosu, *Limba în opera lui Dimitrie Cantemir*, în AUI, IV, 1958, s. III, p. 127—132 ; Al. Rosetti, B. Cazacu, L. Onu, *Istoria limbii române literare*, I, București, 1971, p. 386—387 ; G. Ivănescu, *Rolul lui Dimitrie Cantemir în dezvoltarea terminologiei filozofice românești*, în *300 de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir*, [București], 1974, p. 128 ; Elena Toma, *Din începuturile terminologiei filozofice românești*, în *Unitate și diversitate în Romania. II. Lexic de cultură. Contacte culturale româno-romanice (secolele XVIII—XIX)*, București, 1976, p. 54—78.

acestea aparţin, prin caracteristicile stilistice dominante, literaturii, nu ştiinţei epocii.

2. Parcurgerea izvoarelor indicate în paragraful anterior revelă o primă notă distinctivă a vechilor texte filozofice româneşti: spre deosebire de celealte scrieri ştiinţifice alcătuite în limba română între 1640—1780, acestea sînt individualizate nu prin terminologie, ci prin anumite **structuri sintactice.**

Se remarcă dintre acestea comentariul, structură sintactică specifică textelor de teologie dogmatică sau de polemică religioasă:

„Iară zic şi cealea ce zice evanghelistul Ioan « Suflă asupra lor! » şi zise « Luaţi Duhul Sfînt şi de folos iaste voao ca eu să mă duc, că, de nu mă voiu duce, mîngîitoriul nu va veni către voi, iară de mă voiu duce îl voiu trimite pre el către voi ». Cu cuvintele aceastea vor şi silesc să dovedească cum că Duhul Sfînt purceade şi de la Fiul. Iară noi zicem că aceastea cuvinte, adecă *am suflat* şi *voiu trimite*, sînt graiuri acoperite într-un chip şi nepricepute şi nu zic curat şi aiave cum că Duhul Sfînt purceade şi de la Fiul. Căci că *au suflat* şi *voiu trimite* nu zic *purceade*. Pentru aceasta trebuie tot cu acestaş, evanghelistul Ioan, să vedem de zice şi cuvîntul acesta *purceade* şi de-l zice la Fiiul..." (Antim, CL, p. 76^r — 76^v).

În scrierile polemice apare paralelismul sintactic, construcţie presupunînd un dialog fie şi retoric şi, fapt puţin obişnuit pentru o scriere ştiinţifică, absenţa tonului neutru:

„Noi măcar că sîntem supt stăpînirea pagînului ca nişte robiţi trupeaşte, iară ţinem pravoslaviia. Iară voi, afară din ascultarea păgînului, aţi pierdut preavoslaviia şi aţi căzut în erease luminată. Şi sînteţ adevărat cu numele creştini, încă mai vîrtos nici creştini nu vă numiţi, ci papistaşi, iară mai adevărat eretici. Mai bine să fim noi pravoslavnici, fiind şi supt ascultarea păgînului, decît voi supt ascultarea papei şi sînteţ eretici înnoitori şi adăogători" (Antim, CL, 104^r—104^v).

Caracteristic de asemenea textelor polemice este silogismul:

„Zicem şi alt siloghizmuş: De vreame ce voi într-aceastea vă bucuraţi, cîţi nu să pleacă lui Hristos, nu sînt creştini. Voi nu vă plecaţi lui Hristos, nu sînteţi dară creştini. Şi iară cela ce să împotriveaşte cuvintelor lui să împotriveaşte şi singur lui Hristos, şi celor ce să împotriveaşte lui Hristos iaste antihrist. Voi, dacă ce care o faceţi aceasta, sînteţ antihrişti" (Antim, CL, 108^r).

Construcţiile incidente, întîlnite şi în alte scrieri ştiinţifice din epocă (în lucrările lingvistice, spre exemplu), apar în textele de dogmă teologică:

„Întîi cum că toate cîte să fac întru aceasta lume, toate cu voia lui Dumnezeu să fac (pentru aceea au grăit mîntuitoriul « Şi un păru den capul vostru nu va cădea făr de voia părintelui mieu celui din ceriu »), dar voia lui Dumnezeu să împarte în trei..." (Cantacuzino, ÎR, 3^v—4^r).

Aceeaşi situaţie o au definiţiile, caracteristice în special cărţilor de morală creştină sau laică. Ele au drept scop clarificarea unor atitudini şi concepte morale (dreptate, cinste, răbdare etc.), iar structurile sintactice prin care se realizează acestea sînt cele comune, întîlnite în toate lucrările cercetate în capitolele anterioare:

„Iubire de învățătură iaste plăcăciunea nevoindu-să a căpăta științele ceale folositoare și a urma învățăturile, pildele și sfaturile altora" (Roșu, DM, 50).

„Beciznic să chiamă omul de s-au dat după păcate și dezmierdăciune" (Roșu, DM, 78).

„Înțelepciunea iaste substanție, adecă postonovanie, adecă suptstare a tot lucrul cu cinste a face sau după cinstitele pravile a trăi; iaste driaptă și orînduită a sufletului întăritură; iaste pricéperii fiece prelesne în cale a-i pune; iaste a omenescului suflet sănătate și acéia (adecă sănătatea sufletului) cu mult mai vîrtoasă decît a trupului" (Cantemir, D., 108r).

3. Atitudinea autorilor față de problemele tratate și scopul urmărit de aceștia prin lucrările luate drept bază pentru cercetarea stilului textelor filozofice au determinat și apariția unei anumite **organizări a materiei**. Ne referim la existența capitolelor și la explicarea, în cadrul acestora, a anumitor idei prin note.

Pentru primul dintre aspectele enunțate se pot găsi exemple nenumărate. Ne oprim însă la un fragment din „scara" tipăriturii intitulate *Carte sau lumină*:

„Cum că turburata stăpînire a papei iaste pricină dejghinării besearicilor ...cap. 1, list. 1.

Ce iaste papistășiia, adecă ce zice papa pentru dînsul că iaste și pentru ce... cap. 2, list 1" (Antim, CL, 109r).

Pentru cel de-al doilea, numărul textelor exemplificatoare este mai mic. Avem în vedere în primul rînd cartea a treia a *Divanului*. În cadrul acesteia, Dimitrie Cantemir adaugă textului tradus din latinește:

„Așea în multe feliuri și în multe pelițe (ca Proteus și Vertumneus)* pre sine a să schimba poate" (Cantemir, D., 131r)

o notă conținînd o explicație de cultură generală:

„*Proteus era dumnădzău mării și Vertunius dumnădzău neguțitoriii; aceștea să tîlcuesc ca în orice chip i-ar fi voia să poate schimba".

Ne referim apoi la manualul *Ducerea de mîna către cinsta și dreptatea*. Aici pasajul:

„Fețe ceale ce într-una de aceaste sau în capatarea, păzirea sau cumpătarea avearii lor greșesc sînt țiitori căși⟨i⟩ nevreadnici(*)"

este explicat prin nota:

„(*)Omul sătean, de va și lucra bine țarina sa, ca să vadă pe cîmpul său săcerișu cu prisoseală, dară de nu va săcera grîu la vreame cuvioasă, numai îl va lăsa ca să putrezască de văzduhul cel potrivnic, de va băga în coșu, fiind vreame udă, de nu-l va vîntura și să va mucezi, sau de va lăsa ca să le mă⟨n⟩înce hîrți[?] și vreami... acela nu e bună gazda..." (Roșu, DM, 206, 208).

Alteori textului de bază:

„Soție întăia iaste căsătoreasca.

1. Aceasta e de toate mai bătrînă soție, Dumnedzău îns încă în raiu așezasă aceaea (1) pricină și pornirea de soție aceasta iaste ca să nu piară neamul omenesc (2)" (Roșu, DM, 118)

i se alătură note formate din citate biblice:

„(1)« Şi zidi Dumnezău coasta ce-au luat de la Adam muiare şi o aduse pre dînsa către Adam » Facerea. 2.22.

(2) « Barbat şi fămeaie au făcut pre dînşii şi blagoslovi Dumnezău pre dînşii zicînd : creşteţi-vă şi vă înmulţiţi şi umpleţi pămîntul. » Facerea cap. 1, st. I. 28".

Trimiterile şi citatele biblice sînt introduse, alteori, în text. Procedeul, înregistrat relativ rar în cartea a treia a *Divanului* :

„Carea moartea a doa iaste « din carea vreo eşire nu să va da ! » (*Math.* gl. 14, sh. 42 şi iarăşi gl. 15, sh. 41, 46 ; *Thesal., Cartea 2*, gl. 11, sh. 8, 9 ; *Evrei*, gl. 10, sh. 27 ; *Apocal.* gl. 20, sh. 15 şi iarăşi gl. 21, sh. 8)" (Cantemir, D., 114[r]),

este frecvent întîlnit în scrierile teologice :

„Cercetînd scripturile din porunca Domnului la *s. Ioan e. 39*, unde zice : « Ispitiţi scripturile, că voi gîndiţ a avea într-însele viaţa şi acealea sînt care mărturisesc pentru mine », aflăm scris prin *s. Pavel a., Corint 11*, unde zice : « Rogu-vă pre voi, fraţilor, prin numele Domnului nostru, Isus Hristos, ca toţi una să ziceţi să nu fie între voi împărechieri şi să fiţi întemeiaţi întru acelaşi cuget şi întru acelaşi gînd »..." (Aaron, PP, 1—2).

După modelul textelor bisericeşti, în traducerea lucrării lui Andrei Wissowatius apar de asemenea trimiteri, dar acestea au în vedere idei exprimate în scrieri laice :

„precum au cunoscut Platon în *Fedru* şi de la acela Ţiţeron (*Pentru trebe*, cartea 1 şi Sineca, cartea 115)" (Cantemir, D., 108[r]),

„Carea între limbi au cunoscut Seneca, a căruia graiuri de cinstit vrédnice sînt, carile au scris *Pentru de bine faceri*, cartea 4 ⟨-a⟩, gl. 3 şi céle mai pre urmă" (Cantemir, D., 105[r]).

4. Terminologia specifică izvoarelor utilizate pentru redactarea capitolului de faţă este mult mai puţin dezvoltată decît terminologiile celorlalte ştiinţe din epocă.

Cîţiva termeni, întîlniţi numai în cartea finală a *Divanului* şi în *Ducerea de mîna către cinsta şi direptatea*, sînt apţi să exprime noţiuni şi concepte general ştiinţifice : *acu-numite* (Roşu, DM, 184), *căpetenie* (=categorie, clasă ; Roşu, DM, 182), *întrare* (=introducere ; Roşu, DM, 12, 40), *ştiinţă* (Cantemir, D., 101[r], 104[v]).

Acestora li se adaugă *cap* (= capitol ; BB, 740, 742, 745 ; Antim, CL, 109[r], 110[v], 111[r] etc.), întîlnit şi în scrieri aparţinînd altor stiluri pentru a indica diversele părţi rezultate din organizarea internă a materiei, şi sinonimul acestuia *pont* (Cantemir, D., 100[v]), specific lucrării publicate de D. Cantemir în 1698.

Terminologia filozofică propriu-zisă cuprinde cuvinte ca *adevăr* (BB, 743), *arhetip* (Cantemir, D., 119[v]), *bunătate* (= virtute ; Cantemir, D., 101[v]), *ceinţă* (= esenţă ; Cantemir, D., 107[v]), *chitială* (= contemplaţie ; Cantemir, D., 107[v]), *cunoaştere* (BB, 741), *cunoştinţă* (= cunoaştere ; Cantemir, D., 103[v], 104[v], 105[r]), *cuviinţă* (Cantemir, D., 108[r]), *dialexis* (glosat *price de vorbă* în Miniat, PZ, 145[v]), *dogmatic* (în sintagma *dogmatica învăţătură ;* Aaron, PP, titlu), *dogmă* (Antim, CL, 1[r] ; Miniat, PZ, 106[r], 170[r]), *duh* (în sintagmele *duhul adevărului*, Antim,

CL, 76^{v} și *duh sămăluitoriu* „spiritus rationalis", Cantemir, D., 102^{r}), *duhovnicesc* (= spiritual; Cantemir, D., 103^{v}), *ființă* (= esență; Cantemir, D., 104^{v}), *filosof* (Antim, CL, 4^{r}, 95^{v}), *filosofesc* (BB, 740), *filosofește* (BB, 743), *a filosofi* (BB, 745; Antim, CL, 104^{r}), *filosofie* (BB, 740, 743; Antim, CL, 2^{v}, 104^{r}), *fire* (= ființă, BB, 743; = natură, Cantemir, D., 104^{v}, 107^{v}), *gînd* (= rațiune; BB, 740), *înțelepciune* (BB, 740, 741; Cantemir, D., 101^{v}, 108^{r}), *materie* (BB, 741; Antim, CL, 95^{v}), *matericesc* (Antim, CL, 95^{v}), *minte* (= cunoaștere; Cantemir, D., 107^{v}), *necunoștință* (= ignoranță; Cantemir, D., 101^{r}), *patimă* (= sentiment; BB, 740), *plăzmuire* (= creație; Cantemir, D., 102^{v}), *pricină* (BB, 741), *răsunare* (= armonie; Cantemir, D., 108^{r}), *siloghizmuș* (Antim, CL, 75^{v}, 104^{r}, 108^{r}), *socoteală* (= rațiune, Cantemir, D., 103^{v}; =raționament, Cantemir, D., 103^{v}), *substanție* (Cantemir, D., 107^{v}), *substare* (= esență; Cantemir, D., 103^{v}; vezi și *suptstare*, Cantemir, D., 108^{r}), *suflet* (= spirit; BB, 741; Cantemir, D., 100^{r}; Antim, CL, 95^{v}), *sufletesc* (= spiritual; Antim, CL, 96^{r}).

Cuvintelor citate li se alătură compuse de tipul *mai-denainte-cunoaștere* (= providență; Cantemir, D., 104^{r}) și *știință a ascunsului inimii* (= conștiință; Cantemir, D., 109^{r}, 109^{v}, 113^{r}; vezi și *dinlontrul-inimii-știință*, Cantemir, D. 113^{v}, *ascunsul inimii*, Cantemir, D., 137^{v}), respectiv sintagme ca *stadie sufletească* (= etapă spirituală; Cantemir, D., 129^{v}), *știința cea privitoare* (= filozofie teoretică, contemplativă; Cantemir, D., 104^{v}) și *știința cea practicească* (= filozofie aplicată, practică; Cantemir, D., 104^{v}), extrase toate din traducerea dată de Dimitrie Cantemir lucrării *Stimuli virtutum, fraena peccatorum*.

Privind în ansamblu terminologia filozofică specifică perioadei 1640—1780, se observă cu ușurință că, spre deosebire de alte domenii ale științei epocii, predominante numeric sînt calcurile lingvistice. În cadrul acestora cel mai bine reprezentate sînt calcurile semantice, dar calcurile de structură sînt de asemenea frecvente, în primul rînd în partea finală a *Divanului* lui Dimitrie Cantemir. În ceea ce privește neologismele propriu-zise, acestea sînt împrumutate de predilecție din neogreacă, situație obișnuită în perioada cercetată. Cuvintele provenite din latină (uneori și dintr-o limbă romanică) sînt mai puțin numeroase.

5. Textele filozofice studiate conțin în cadrul **m o r f o l o g i e i** o particularitate susceptibilă de a face parte dintre trăsăturile distinctive ale unei scrieri științifice, p l u r a l u l a u t o r u l u i. Utilizat relativ frecvent în tipăritura intitulată *Carte sau lumină*:

„*Noi* iarăș *zicem* cum că aceaste cuvinte ale Domnului să zic de preotul ce cîntă liturghie numai spuindu-le" (Antim, CL, 86^{r}),

„Iară de vreame ce *am zis* cît au fost putință cu puține cuvinte pentru alte ale voastre osebiri, trebuie *să zicem* și pentru aceasta mai pe scurt" (Antim, CL, 92^{r}),

pluralul autorului a fost înregistrat și în *Întrebări și răspunsuri*, text din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, a cărui transpunere în limba română este atribuită stolnicului Constantin Cantacuzino:

„Pentru ca să să facă mai descoperită dezlegarea întrebării, trebuie *să aducem* patru sau cinci stări ale cuvîntării dumnezeiești cu care să poată priceape întrebăciunile besearicești" (Cantacuzino, ÎR, 3^{v}).

6. Sintetizînd rezultatele consemnate în paginile anterioare, constatăm că scrierile cu subiect filozofic care nu fac parte din genul beletristic, textele de teologie dogmatică sau de polemică religioasă și manualele de morală creștină sau laică redactate în limba română între 1640 și 1780 prezintă o serie de caracteristici stilistice specifice.

Se impun în primul rînd atenției anumite structuri sintactice de tipul comentariului, paralelismului sintactic, silogismului, definiției sau construcțiilor incidente.

Nivelul științific al redactării și modalitatea științifică de abordare a subiectului reies apoi dintr-o anumită organizare a materiei, similară, în ansamblu, situației întîlnite în alte scrieri științifice din epocă.

Relativ unitară în ansamblul textelor avute în vedere (diferențe uneori notabile se constată, totuși, de la o lucrare la alta[13]), terminologia filozofică românească veche este mai puțin bogată decît terminologiile utilizate în alte domenii ale științei. În plus, ea este formată în primul rînd din cuvinte aparținînd limbajului obișnuit sau celui bisericesc, care au dobîndit, prin calchiere, sensuri noi. Neologismele, cele mai multe împrumutate, ca de obicei în epocă, din neogreacă, sînt, la o privire globală, mai puțin frecvente.

Morfologia textelor cercetate prezintă un singur element specific, întîlnit și în celelalte lucrări contemporane consacrate vreunui domeniu al științei. Ne referim la frecvența pluralului autorului. În scrierile de polemică religioasă alături de persoana I plural apare adesea și persoana a II-a a aceluiași număr în cadrul așa-numitului paralelism sintactic.

Lipsesc, comparativ cu alte texte științifice contemporane, lungile serii enumerative (acestea fiind în fond exemple de utilizare deosebită a substantivelor comune sau proprii în cadrul anumitor tipare sintactice).

Caracteristicile semnalate anterior definesc în ansamblu o variantă a stilului științific al limbii române literare dintre 1640—1780, care în etapele ulterioare va suferi transformări fundamentale. Acestea vor afecta însă mai puțin nivelele sintactic și morfologic ale textelor și mai mult terminologia specifică. Numărul calcurilor se va reduce foarte mult, iar neologismelor neogrecești le vor lua locul împrumuturile latino-romanice[14].

CONCLUZII

Cercetarea întreprinsă în lucrarea *Stilul celor mai vechi texte științifice românești* și-a propus să obțină o imagine de ansamblu, unitară asupra stilului scrierilor geografice, lingvistice, matematice, medicale și filozofice alcătuite sau traduse în limba română între 1640—1780[15].

---

[13] Cartea a treia din *Divanul* lui Dimitrie Cantemir, spre exemplu, se caracterizează prin numărul extrem de mare de calcuri și prin frecvența scăzută a neologismelor. Pentru primul aspect vezi P. Vaida, *Calcul lingvistic ca procedeu de creare a terminologiei filozofice la Dimitrie Cantemir*, în LR, XV, 1966, nr. 1, p. 3—12.

[14] Vezi și G. Ivănescu, *Formarea terminologiei filozofice românești moderne*, în *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, [I], [București], 1956, p. 171—204.

[15] Cele cinci părți ale lucrării, *I. Stilul textelor geografice*, *II. Stilul textelor lingvistice*, *III. Stilul textelor matematice*, *IV. Stilul textelor medicale* și *V. Stilul textelor filozofice* au fost publicate în LR, XXIX, 1980, nr. 2, p. 111—122, XXX, 1981, nr. 1, p. 45—60, nr. 2, p. 139—147, nr. 3, p. 221—231, nr. 5, p. 505—511.

Însumînd rezultatele obținute, se constată că textele românești consacrate, în perioada mai sus menționată, diverselor domenii ale științei (geografia, lingvistica, matematica, medicina și filozofia)[16] prezintă o serie de caracteristici comune, majoritare în ansamblu față de particularitățile specifice numai uneia sau alteia dintre categoriile de scrieri enumerate.

Aceste particularități diferențiază, luate împreună, stilul textelor științifice din epoca mai sus menționată de stilul operelor literare, respectiv de acela al scrierilor juridico-administrative.

Faptul ne determină să afirmăm că bazele stilului științific al limbii române literare s-au pus în perioada 1640—1780. Mai mult decît atît, constatarea că din perioada imediat următoare mijlocului secolului al XVIII-lea s-au păstrat scrieri reprezentative pentru lingvistică, matematică, medicină și filozofie permite să se afirme că în jurul anului 1750 stilul științific se constituise deja ca variantă funcțională a limbii române literare.

Terminologia cultă caracteristică acestui stil se opune, după cum am încercat să demonstrăm, unui vocabular tehnic popular existent în cadrul matematicii, al medicinii și al geografiei.

În seria scrierilor științifice din perioada 1640—1780 nu se încadrează textele istorice, care vor face încă multă vreme parte din categoria scrierilor literare. În ce privește textele filozofice, acestea îmbină frecvent caracteristci ale stilului beletristic și ale celui științific.

Trăsăturile dominante ale silului științific al limbii române literare în perioada 1640—1780, în fond trăsături comune ale „reprezentantelor" diverselor științe existente în epocă, se pot întîlni în cadrul lexicului, în cadrul sintaxei, în modul de organizare a materiei și, în mai mică măsură, în morfologie.

Din punct de vedere lexical, stilului științific îi sînt specifice în această epocă terminologiile speciale. Formate, cu o singură excepție, terminologia lingvistică, dintr-o componentă populară și una de proveniență neologică, ele sînt dovada clară a etapei de transformare a unei științe empirice în una autentică. Aceasta se observă, dealtfel, și din ponderea tot mai mare a cuvintelor strict specializate înregistrate în textele scrise în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Terminologia neologică este împrumutată în primul rînd din limba neogreacă. Calcurile, relativ puțin numeroase în ansamblul lexicului științific, sînt foarte frecvente în cadrul textelor lingvistice. În cadrul acestor din urmă scrieri sînt preferate, totuși, din cadrul calcurilor, calcurile de structură. Calcurile semantice, atestate în număr redus în lucrările consacrate cercetării limbii, apar de obicei în textele medicale, geografice și filozofice.

Privind terminologia științifică din punct de vedere semantic se constată tendința de specializare tot mai accentuată a cuvintelor caracte-

---

[16] Cf. J. Byck, *Vocabularul științific și tehnic în limba română din secolul al XVIII-lea*. p. 31—43. Autorul citat considera că în secolul al XVIII-lea își constituiseră de asemenea un vocabular științific și tehnic retorica, tiparul și cartea, psihologia și logica, chimia, alchimia și fizica, politica și administrația, arhitectura și urbanistica, artele plastice și muzica, industria, comerțul și transporturile.

ristice. Cu toate acestea, marele număr de serii sinonimice şi, implicit, polisemantismul unor termeni arată că ne aflăm încă în faza de început a stilului ştiinţific al limbii române literare.

Raportîndu-ne, în sfîrşit, la structura actuală a terminologiilor matematică[17], medicală şi geografică, trebuie remarcată includerea terminologiei ştiinţelor fizico-chimice în cadrul terminologiei medicale şi a acelora specifice geometriei sau astronomiei în cadrul terminologiei geografice.

Din punct de vedere sintactic, stilul ştiinţific era caracterizat, în perioada 1640—1780, printr-o serie de structuri ce vor fi păstrate, cu transformările cerute de evoluţia ulterioară a limbii, pînă astăzi. Ne referim la *definiţie*, *regulă*, *explicaţie*, *comentariu* şi *clasificare*, comune tuturor textelor cercetate. Specifice scrierilor lingvistice şi matematice, aflate încă la nivelul unor manuale, sînt *exerciţiile*, respectiv *problemele*. Textele lingvistice şi acelea geografice au printre caracteristicile sintactice *seriile enumerative*, lucrările consacrate medicinii conţin *reţete*, iar scrierile filozofice *silogisme* şi o construcţie sintactică utilizată şi în scrierile literare retorice, *paralelismul sintactic*. Comune tuturor izvoarelor cercetate, dar eliminate ulterior din stilul ştiinţific, sînt, apoi, *structurile terminologice*, create cu scopul de a „explica" un cuvînt necunoscut prin unul curent sau considerat ca atare.

Organizarea sintactică a limbii textelor ştiinţifice potrivit structurilor enumerate anterior este un prim mod de introducere a rigorii în limba curentă, rigoare cerută de un anumit mod de gîndire şi de o anumită atitudine în legătură cu ideile ce trebuie comunicate. Organizarea materiei scrierilor care abordează subiecte cu caracter ştiinţific are drept urmare crearea capitolelor şi a paragrafelor (întîlnite şi în textele juridice), utilizarea notelor şi a trimiterilor, introduse în text sau în subsol. Subsolul în sine, ca parte a textului, este o modalitate de organizare a materiei specifică stilului ştiinţific.

Trebuie avute de asemenea în vedere semnele grafice speciale utilizate fie în organizarea propriu-zisă a materiei (semnul de paragraf, semnul sau cifra care indică nota), fie ca parte componentă a unor anumite tipuri de texte (semnele care arată lungimea sau scurtimea silabelor dintr-un cuvînt utilizat într-un vers, semnele operaţiilor matematice, simbolurile de tip algebric, simbolurile substanţelor chimice). Alături de acestea trebuie puse abrevierile utilizate în scrierile lingvistice şi medicale şi terminaţiile, „simboluri" ale unor clase morfologice, frecvent înregistrate în gramaticile epocii.

Morfologia textelor ştiinţifice cercetate prezintă cele mai puţine trăsături specifice. Cel mai frecvent întîlnit (fără însă a fi utilizat în toate izvoarele avute în vedere) este pluralul autorului. Acestuia i se poate alătura însă frecvenţa deosebită a pronumelui personal de persoana a

---

[17] Din bibliografia referitoare la lexicul celui mai vechi text matematic românesc, *Ducere de mîna către aritmetica*, Viena, 1777, a fost omisă, în timpul pregătirii pentru tipar a studiului, lucrarea lui N. A. Ursu *Formarea terminologiei ştiinţifice româneşti*, Bucureşti, 1962. Rugăm cititorii să completeze această regretabilă omisiune adăugînd în LR, XXX, 1981, nr. 2, p. 139, nota 2 trimiterea la p. 89 din lucrarea mai sus menţionată.

II-a plural *(voi)*, respectiv a substantivelor comune sau proprii în diverse structuri sintactice. Pentru pronumele personal avem în vedere paralelismul sintactic, iar pentru substantive, seriile enumerative.

SIGLE

Aaron, PP	P. P. Aaron, *Păstorniceasca poslanie sau dogmatica învățătură a bisericii răsăritului*, Blaj, 1760.
Antim, CL	*Carte sau lumină cu dreapte dovediri din dogmele besearicii răsăritului asupra dejghinării papistașilor*, Snagov, 1699.
BB	*Biblia adecă dumnezeiasca scriptură*, București, 1688.
Cantacuzino, ÎR	*Întrebări ale dumnealui pan Constantin Cantacozino... și răspunsuri la toate acestea ale celui dintru dascăli învățat și cuvîntător Ioan Careofil* (BAR, ms. rom. 458).
Cantemir, D.	Dimitrie Cantemir, *Divanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*, Iași, 1698 (am utilizat transcrierea dată de Virgil Cândea în ediția publicată în 1969 în cadrul colecției „Scriitori români").
Miniat, PZ	[Ilie Miniat], *Piatra zmintelii adecă începerea și pricina dezghinării a 2 biserici, a răsăritului și a apusului* (BAR, ms. rom. 1 314, f. 106—182).
Roșu, DM	*Ducerea de mîna către cinsta și direptatea*, Viena, 1777.

Decembrie 1979

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

PATERNITATEA UNOR TRADUCERI ATRIBUITE GRĂMĂTICULUI STAICU DE LA TÎRGOVIȘTE

DE

N. A. URSU

În trei studii publicate în anii 1960, 1964 și 1966, Diomid Strungaru a atribuit grămăticului Staicu de la Tîrgoviște (cărturar puțin cunoscut din a doua jumătate a secolului al XVII-lea) traducerea unui fragment din gramatica slavonă a lui Meletie Smotrițki[1], traducerea unui cronograf de redacție rusească[2] și alcătuirea unui lexicon slavo-român, după cel slavono-rus al lui Pamvo Berînda[3]. Studiile respective au fost reluate de Diomid Strungaru în teza sa de doctorat, *Staicu Grămăticul. Contribuții la istoria scrisului românesc în secolul al XVII-lea*, susținută în anul 1973 la Universitatea din București[4]. Este meritul incontestabil al lui D. Strungaru de a fi identificat manuscrisele autografe ale acestui cărturar, aflate la Biblioteca Academiei R. S. România, și de a fi stabilit pe baza lor unele date importante privitoare la formația culturală, la sfera preocupărilor și la aspectul lingvistic al scrierilor necunoscutului dascăl[5].

În ultimul timp însă, o polemică dintre D. Strungaru și Ion Gheție cu privire la aria de răspîndire în secolul al XVII-lea a sufixului *-ame*, aflat și în manuscrisele atribuite lui Staicu, s-a încheiat cu respingerea de către I. Gheție a concluziilor lui D. Strungaru privitoare la paternitatea lui Staicu asupra manuscriselor respective[6]. Unor cercetători cu mai puțină experiență filologică ori neîncrezători în posibilitatea determinării paternității unui text anonim pe baza particularităților de limbă și stil, argumentarea lui D. Strungaru, pe deplin convingătoare, dar cam sumară, poate să li se pară insuficientă sau chiar neîntemeiată. Ca atare, criticile lui I. Gheție au reușit să pună sub semnul întrebării paternitatea grămăticului Staicu asupra traducerii fragmentului din gramatica lui Smotrițki, asupra lexiconului slavo-român și asupra traducerii cronografului rusesc[7].

---

[1] *Gramatica lui Smotrițki și prima gramatică românească*, în „Romanoslavica", IV, 1960, p. 287–307.

[2] *Cel mai vechi cronograf românesc de proveniență rusă*, în „Romanoslavica", X, 1964, p. 89–99.

[3] *Începuturile lexicografiei române*, în „Romanoslavica", XIII, 1966, p. 141–158.

[4] Rezumatul tezei de doctorat, de 30 de pagini, a fost multigrafiat la Centrul de multiplicare al Universității din București, în 1973.

[5] Vezi și articolul intitulat *Staicu Grămăticul*, elaborat de Algeria Simota, în *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. 804.

[6] Vezi Diomid Strungaru, *Derivatele cu sufixul-**ame** atestate în secolul al XVII-lea numai în **Anonymus Caransebesiensis?***, în SCL, XXVII, 1976, nr. 5, p. 523–525, și Ion Gheție, *Derivatele cu sufixul-**ame** și o chestiune de paternitate*, în SCL, XXVIII, 1977, nr. 5, p. 559–562.

[7] Vezi, de exemplu, afirmația lui Gh. Chivu, în LR, XXIX, 1980, nr. 2, p. 111, că lexiconul slavo-român din ms. *312* datează din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Aceeași părere este exprimată indirect și de către Magdalena Georgescu, în LR, XXX, 1981, nr. 1, p. 21, care nu confruntă lista de plante descoperită în ms. *2 456* și cu lexiconul slavo-român din ms. *312*, considerînd, probabil, că acesta nu datează din secolul al XVII-lea.

Întrucît am cercetat şi noi manuscrisele lui Staicu, atît cele cunoscute mai de mult, cît şi cele atribuite de D. Strungaru, vom face în continuare o serie de observaţii pe marginea lor, care vor contribui, sperăm, la elucidarea problemei în discuţie.

Două manuscrise de la Biblioteca Academiei R. S. România au în cuprinsul lor menţiuni care atestă că, în mod neîndoielnic, sînt traduceri ale lui Staicu.

Manuscrisul *1 570*, care cuprinde o bună parte din traducerea unei culegeri de texte de polemică religioasă, are o postfaţă a traducătorului, din care extragem mai întîi următoarea precizare: „Începută fu a se scrie această dumnezeiască şi prea bună carte în cetatea Tîrgovişti, în anii de la facerea lumii 7176, în luna lu noiemvrie, 26 [...] Şi isprăvită fu cartea aceasta în anii 7177, în luna lu mai, 21 de zile" (f. 165^{v}). Textul a fost deci scris între 26 noiembrie 1667 şi 21 mai 1669. La sfîrşitul postfeţei se află o nouă precizare importantă: „Truditu-se-au la această carte a o aduce de pre limba slovenească pre limba românească, de supt speie şi de supt pat pre sfeştnic, ca să se lumineze iubitorii de cetenie, eu mult păcătosul şi în toate greşitul Staico gramaticul şi slujitoriul beserecii domneşti, tocma den unghi moi şi den coconie pînă la bătrîneţe slujitori beserecii" (f. 166^{r}; vezi fotocopia alăturată, fig. 1). După cum se poate observa şi în fotocopie, pronumele *eu* a fost adăugat de traducător după ce scrisese fraza respectivă. Introducerea acestui *eu* în text echivalează cu semnătura lui Staicu în calitate de copist al propriei sale traduceri. Manuscrisul *1 570* este aşadar un document deosebit de preţios, un text martor atît pentru particularităţile lingvistice, cît şi pentru scrisul lui Staicu.

Manuscrisul *2 341* cuprinde traducerea din slavoneşte a *Dioptrei* lui Filip Solitarul. Pe f. 6^{r} are următoarea precizare, cu numele aceluiaşi Staico în criptogramă: „Dioptra, carea se cheamă oglindă sau închipuirea cea adevărată a vieţii omeneşti în lume [...] Iar pre limba rumânească adusă de ѡѱ·θкпʌ dascalul şi izvodită"[8]. Manuscrisul nu este datat. Pe ultima pagină are următoarea însemnare din secolul al XVIII-lea: „Carte veche, din limba slovenească întoarsă în cea rumânească de un dascăl cu numele Staico". În ms. *2 472* de la Biblioteca Academiei R. S. România se află o copie relativ fidelă a textului din ms. *2 341*. Însemnarea în slavoneşte de pe f. 131^{v} a acestui manuscris arată că a fost terminat de copiat la 20 martie 1688, de către ieromonahul Silvestru din Moldova[9]. În textul reprodus mai sus din ms. *2 341*, copistul manuscrisului *2 472* înlocuieşte criptograma cu numele lui Staicu: „Iar pre limba rumâ-

[8] Descifrarea criptogramei aparţine lui Diomid Strungaru.

[9] Acest ieromonah Silvestru, întors în Moldova, a copiat la mănăstirea Agapia, în anul 1691, traducerea *Mîntuirii păcătoşilor* a lui Agapie Landos (vezi ms. *1 284* de la Biblioteca Academiei R. S. România).

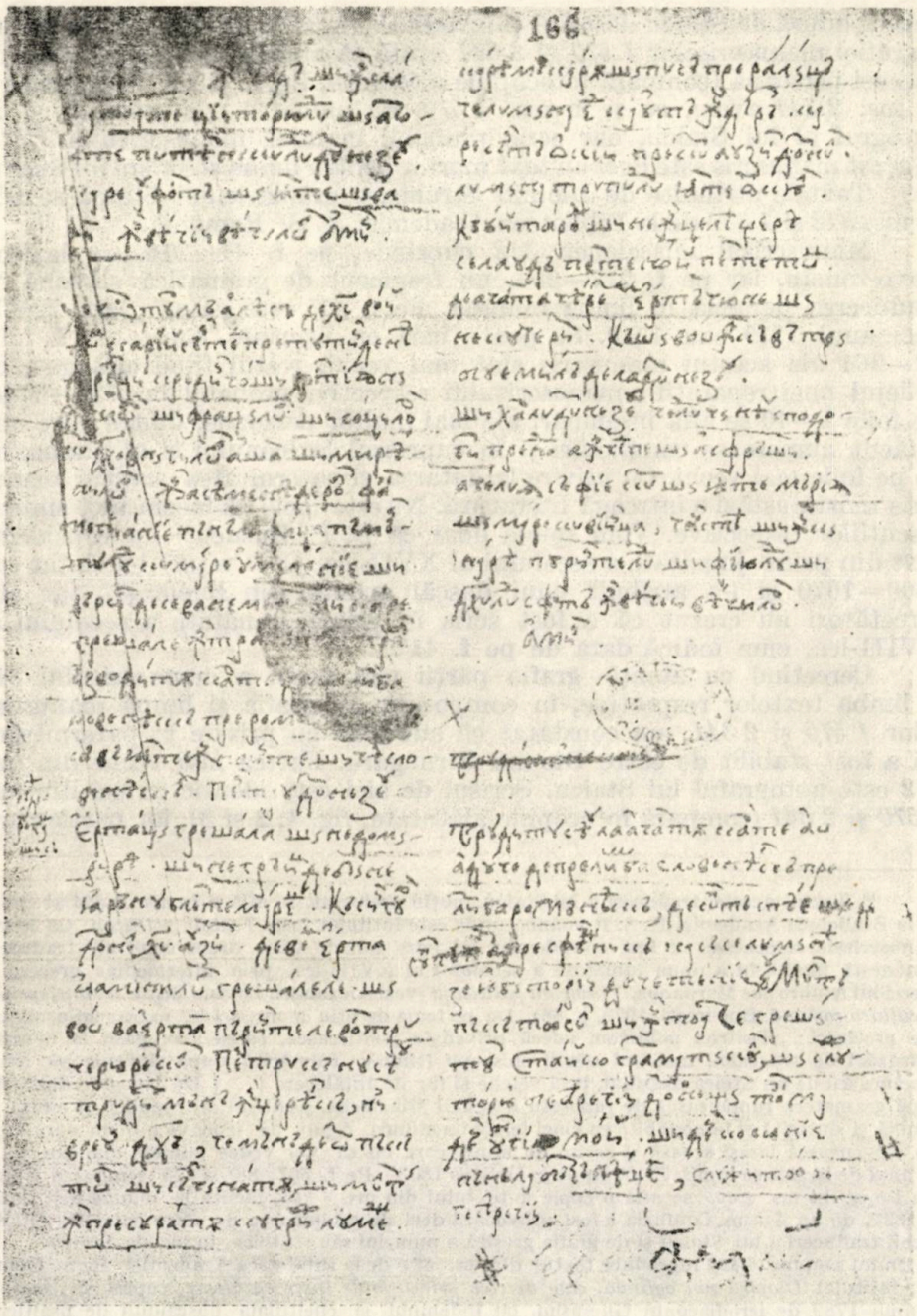

Fig. 1. Foaia 166r a manuscrisului *1 570*.

nească adusă de Staicu dascalul şi izvodită" (f. 3[r])[10]. O comparaţie atentă a grafiei manuscriselor *1 570* şi *2 341* arată că ambele texte sînt scrise de aceeaşi persoană (compară fotocopiile alăturate, fig. 1 şi 2). Prin urmare, în ms. *2 341* avem, ca şi în ms. *1 570*, nu numai o traducere, ci şi un autograf al lui Staicu, dar scris probabil înaintea manuscrisului *1 570*. Şi acest manuscris este deci un text martor pentru limba şi scrisul lui Staicu.

Textele atribuite de Diomid Strungaru grămăticului Staicu se află în ms. *312* şi *1 385* de la Biblioteca Academiei R. S. România.

Manuscrisul miscelaneu *312* cuprinde, pe f. 41—216, un lexicon slavo-român, iar pe f. 217—254, un fragment de gramatică slavonă cu traducerea paralelă în limba română. Pe f. 41[r] este datat „leat 7248", deci anul 1739 sau 1740. Se poate însă cu uşurinţă constata că foile 42—261 ale acestui manuscris sînt mai vechi, restul fiind adăugate cu prilejul unei reparaţii a manuscrisului respectiv, probabil la 1739—1740. Pe foile 1—40 se află însemnări ale mai multor persoane, dintre care una a făcut numeroase completări şi în cuprinsul lexiconului şi al gramaticii de pe foile mai vechi. Cu privire la datarea şi paternitatea acestui manuscris există astăzi o întreagă literatură. Nu este locul să facem aici sinteza discuţiilor respective. Vom spune doar că B. P. Hasdeu[11] l-a considerat text din prima jumătate a secolului al XVII-lea, Gr. Creţu[12] l-a datat cca 1660—1670 şi l-a atribuit unui dascăl anonim din Bucureşti, iar alţi cercetători au crezut că a fost scris în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, cum indică data de pe f. 41[r].

Cercetînd cu atenţie grafia părţii mai vechi a manuscrisului *312* şi limba textelor respective, în comparaţie cu grafia şi limba manuscriselor *1 570* şi *2 341*, am constatat că adevărul cu privire la paternitatea lui a fost stabilit de către Diomid Strungaru. Partea mai veche din ms. *312* este autograful lui Staicu. Scrisul de aici este identic cu cel din ms. *1 570* şi *2 341* (compară fotocopiile alăturate, fig. 1, 2 şi 3), iar particulari-

---

[10] Textul acestei traduceri a lui Staicu, puţin prelucrat, se află şi în ms. *5 805* şi *2 509* de la Biblioteca Academiei R. S. România, unde este intitulat însă *Teatron politicon*. Ca atare, manuscrisele respective au fost considerate, pe baza foii de titlu, drept copii ale traducerii româneşti, făcută în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, prin intermediar grecesc, a operei lui Ambrosius Marlianus, *Theatrum politicum* (vezi Alexandru Duţu, *Cărţile de înţelepciune în cultura română*. Bucureşti, 1972, p. 86). De pe foaia de titlu a ms. *5 805* extragem următoarele precizări: „Teatron politicon, adecă privelişte politicească, carea s-au găsit la be serica Patruzăci de Mucenici, metohul sfintii episcopii Rîmnic. Tălmăcită după slovenie pă limba rumânească de un Stoica dascălul, însă veiche şi făr de înţălegere [...] De iznoavă diortosită după gramateca rumânească de răposatu dascălul Mihalache, psaltisul mitropoliei, şi adusă la lumină şi sintesită şi împodobită cu cinci feluri de stihuri. Acum de iznoavă a doua oară după cea slovenească iarăşi scoasă şi scrisă de mine, care mi să vor vedea numele mai jos [...] La anul de la zidirea lumii 7310, iar de la Hristos 1803". Pe f. 50[v], 88[v] şi 126[r] semnează Petrache Popa. În ms. *2 509* se află o copie a textului din ms. *5 805*, făcută la mănăstirea Cozia, în 1827, de un Antim. Confuzia a fost provocată deci de schimbarea de către copişti a titlului vechii traduceri a lui Staicu şi de grafia greşită a numelui său : Stoica, în loc de Staicu.
La rîndul său, ms. *5 805* reproduce textul din ms. *334* de la Biblioteca Academiei R. S. România, intitulat *Dioptra sau oglindă, cum ai zice privelişte de lume văzătoare*, copiat şi „aşezat" în anul 1789 de ierodiaconul Gherasim, cu îndemnul şi cheltuiala dascălului de psaltichie Mihalache (vezi foaia de titlu şi descrierea acestui manuscris la Ioan Bianu şi R. Caracaş, *Catalogul manuscriptelor româneşti*, vol. II, Bucureşti, 1913, p. 32—35).

[11] În *Cuvente den bătrîni*, vol. I, Bucureşti, 1878, p. 259—312.

[12] În studiul introductiv la ediţia *Lexiconului slavo-românesc* al lui Mardarie Cozianul, Bucureşti, 1900, p. 28—38.

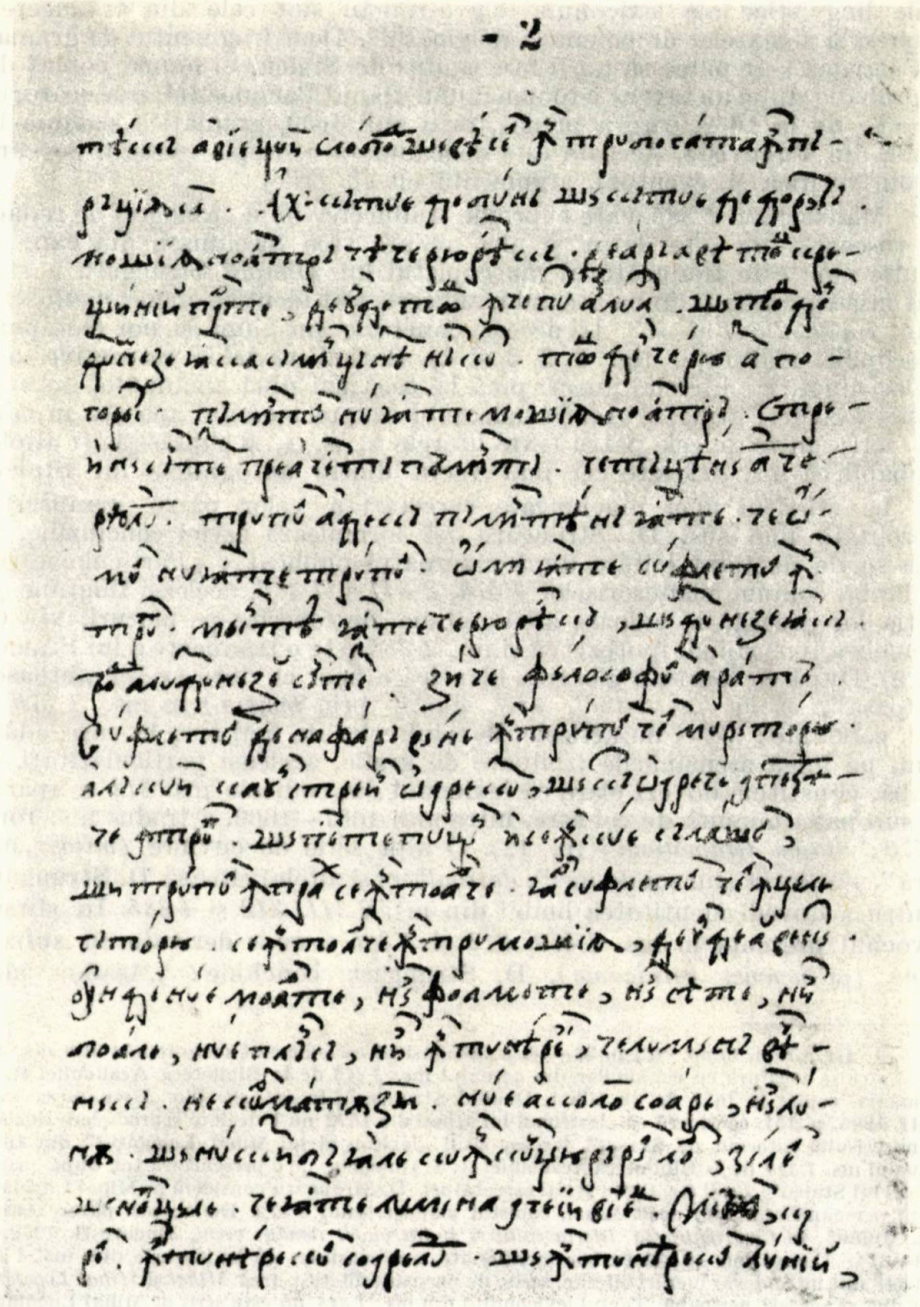

Fig. 2. Foaia 2r a manuscrisului *2 341*.

tăţile lingvistice ale lexiconului slavo-român sînt cele din traducerea *Dioptrei* şi a textelor de polemică religioasă[13]. Doar fragmentul de gramatică slavonă s-ar putea să nu fi fost tradus de Staicu, ci numai copiat de el, probabil după un text al ieromonahului Daniil Panoneanul, traducătorul *Pravilei* de la 1652, care a predat, prin anii 1650, gramatica slavonă la şcoala din Tîrgovişte. Aceasta este deocamdată o simplă ipoteză, pe care o vom verifica şi, eventual, argumenta cu alt prilej.

Manuscrisul *1 385*, care cuprinde traducerea unui cronograf de redacţie rusească, nu este datat şi nici nu are vreo însemnare din care să rezulte cine este traducătorul sau copistul lui. Diomid Strungaru a stabilit însă că grafia şi limba acestui manuscris sînt identice cu ale manuscriselor *1 570*, *2 341* şi *312*. La aceeaşi concluzie am ajuns şi noi (compară fotocopiile alăturate, fig. 1, 2, 3 şi 4). Scrisul textelor respective are acelaşi duct, iar literele, uneori pînă la cele mai mici amănunte, au aceleaşi trăsături; atragem atenţia îndeosebi asupra modului specific în care sînt scrise în toate cele patru texte literele ѣ, ѧ, ѧ, ѡ suprascris şi altele. Probabil că ms. *312* este cel mai vechi dintre autografele lui Staicu.

La sfîrşitul unei îndelungate cercetări a celor patru manuscrise prezentate mai sus, D. Strungaru îşi formulează astfel concluziile, în teza sa de doctorat (citäm după rezumatul publicat): „Particularităţile de limbă comune manuscriselor *1 570*, *2 341* şi *1 385*, aceleaşi filigrane pe hîrtia lor groasă, de culoare albă-gălbuie, descoperite pe alocuri, vin de asemenea în sprijinul ipotezei că şi ms. *1 385* este o traducere a lui Staicu" (p. 9). După ce constată glosarea identică a unor cuvinte (*melci* „broască ţestoasă", *băsău* „zavistie", *urzi*, glosat prin *temeia*) în ms. *1 570* şi *312*, conchide: „Zeci de articole de felul celor de mai sus, la care adăugăm, pe lîngă asemănările izbitoare de grafie, aceleaşi particularităţi de limbă, constituie dovezi clare că lexiconul din codicele ms. *312* a apărut de sub pana mînuită de cel care, între anii 1667—1669, a tradus ms. rom. *1 570*: *Staicu Grămăticul*" (p. 12). O altă serie de cuvinte (*mîţă* „ancoră", *pîinichiu* „un soi de mei", *dezvoalbere* şi altele) citează D. Strungaru pentru a dovedi identitatea limbii din ms. *2 341*, *312* şi *1 385*. În sfîrşit, invocînd prezenţa în ms. *1 570*, *312* şi *1 385* a unor derivate cu sufixul *-ame* (*adîncame*, *voinicame*), D. Strungaru conchide: „Aşadar, încă

---

[13] Gr. Creţu, în *op. cit.*, p. 38—46, a demonstrat că lexiconul slavo-român din ms. *312* are o strînsă legătură cu cel similar din actualul ms. *3 473* de la Biblioteca Academiei R. S. România, copiat în 1672 de un Mihai. Diomid Strungaru, în *art. cit.* din „Romanoslavica", XIII, 1966, p. 151, consideră că „lexiconul lui Mihai din 1672 nu-i decît o reproducere fidelă a manuscrisului întocmit de Staicu", iar aşa-zisul „lexicon al lui Mihai Logofătul" din 1678, actualul ms. *1 348* de la Biblioteca Academiei R. S. România, „e o prescurtare tot după manuscrisul lui Staicu". Ca şi Gr. Creţu şi alţi cercetători, D. Strungaru consideră pe Mihai Logofătul „altă persoană" (p. 149) decît Mihai, copistul manuscrisului *3 473*. De aceeaşi părere este şi Gh. Mihăilă, în *Contribuţii la istoria culturii şi literaturii române vechi*, Bucureşti, 1972, p. 313—314. Comparînd şi noi textele menţionate, am constatat că lexicoanele din ms. *3 473* şi *1 348* sînt într-adevăr lucrări diferite, scrise de persoane diferite, însă *Mihai* şi *Mihai Logofătul*, sînt una şi aceeaşi persoană. Textul lexiconului din ms. *1 348* nu este scris de Mihai Logofătul, căruia îi aparţine doar însemnarea de pe f. 111ᵛ a acestui manuscris, iar grafia însemnării respective este i d e n t i c ă cu grafia manuscrisului *3 473*, copiat de Mihai. Aşadar, acelaşi „Mihai", copistul ms. *3 473*, semnează „Mihai log. sin Oprea diacon" numai în calitate de eventual posesor al manuscrisului *1 348*. *„Şi am scris eu"* înseamnă aici „am semnat, mi-am pus semnătura", nu „am copiat eu". Autorul (copistul) acestui manuscris este necunoscut.

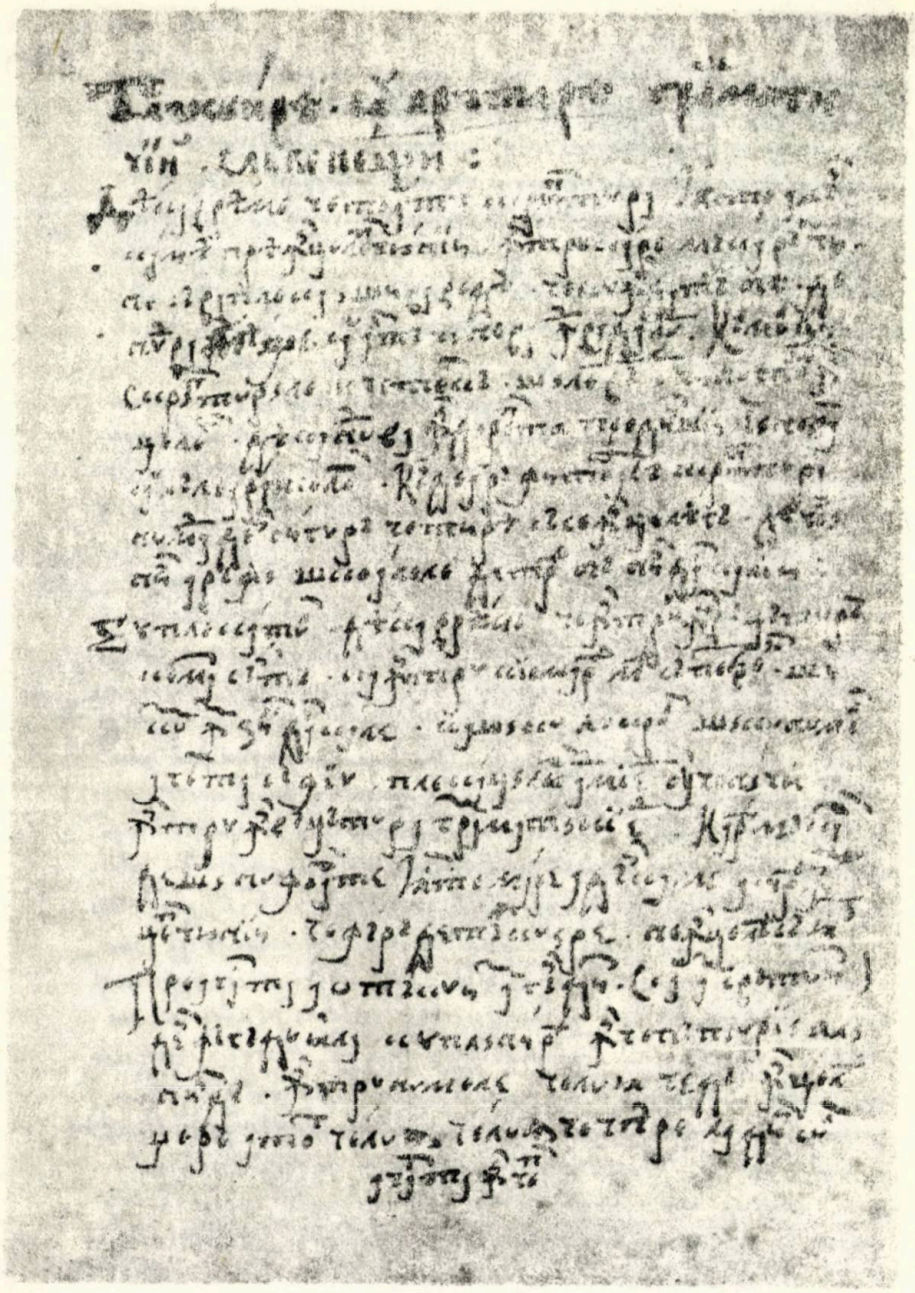

Fig. 3. Foaia 217v a manuscrisului *312*.

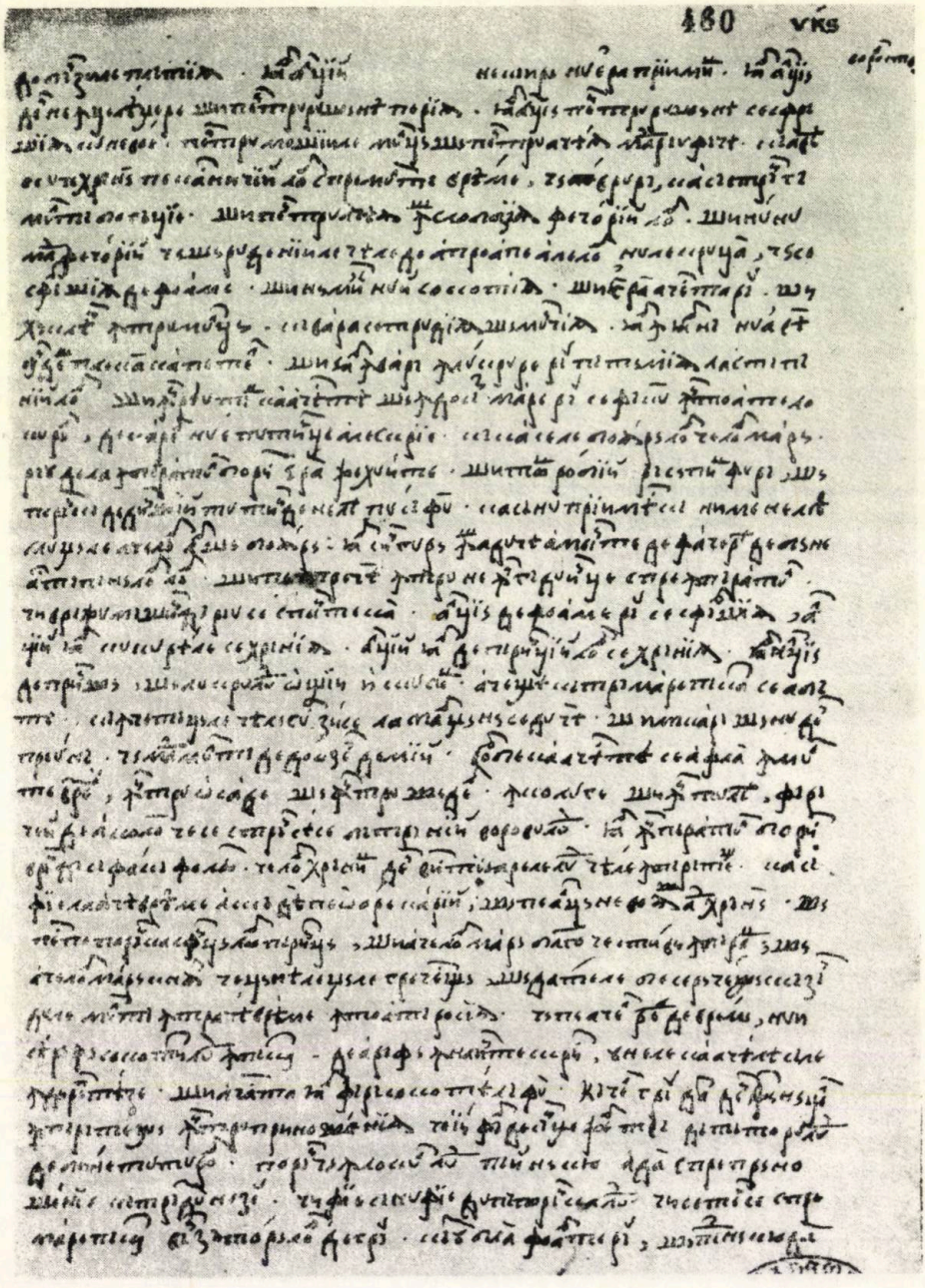

Fig. 4. Foaia 460r a manuscrisului *1 385*.

o probă convingătoare că ms. *312* și *1 385* provin de sub pana mînuită de traducătorul mss. *1 570* și *2 341*, deci *Staicu Grămăticul*" (p. 13).

În articolul citat, I. Gheție consideră „mai mult decît șubred" (p. 561) argumentul grafologic invocat de D. Strungaru pentru a dovedi paternitatea lui Staicu asupra manuscriselor *312* și *1 385*. „În mod cert — afirmă I. Gheție —, gramatica nu este autograful traducătorului, ci o copie. Un argument în acest sens îl constituie frecventele repetiții de cuvinte, datorate neatenției sau grabei celui ce transcria textul" (p. 559). Pentru același motiv, „probabil că nici dicționarul care precede gramatica nu este autograful autorului, ci transcrierea aceluiași copist" (p. 560). I. Gheție nu acceptă nici datarea scrierii manuscrisului *312* (cca 1660—1670), propusă de Gr. Crețu pe baza examenului filigranologic, considerînd că „opinia lui Gr. Crețu rămîne (în stadiul actual al cunoștințelor noastre) o simplă ipoteză" și că „numai o cercetare filigranologică temeinică și competentă va putea stabili cu exactitate data scrierii manuscrisului nr. *312*" (p. 560). Comparînd ms. *312* și *1 385*, I. Gheție conchide: „Scris, indiscutabil, de aceeași mînă, ms. rom. nr. *1 385* nu poate fi cu mult mai vechi decît manuscrisul rom. nr. *312*", dar „D. Strungaru se înșală atunci cînd afirmă că ms. nr. *1 385* este « text autograf ». *Cronograful* conservat în Biblioteca Academiei conține numeroase omisiuni, îndreptate marginal, întocmai ca și ms. nr. *312*, explicabile numai dacă admitem că scribul copia (mai mult sau mai puțin atent) după un model" (p. 560). „E limpede, după toate acestea — crede I. Gheție —, că tustrele textele (dicționarul, gramatica și cronograful) au fost copiate de unul și același scrib, a cărui activitate s-a desfășurat la o dată încă nesigură din intervalul 1650—1740" (p. 561). Extinzînd observațiile grafologice și asupra ms. *1 570*, I. Gheție constată că „dacă ms. nr. *312* și *1 385* se arată a fi, de la prima ochire, produsul aceluiași scrib, e evident că nu aceleiași mîini i se datorește ms. nr. *1 570*. Epilogul acestui text nu spune că Staicu ar fi transcris manuscrisul, ci numai că l-a tradus [...] E de presupus că traducerea a fost trecută pe curat de o altă persoană, și nu de autorul ei" (p. 561). Drept mărturie, I. Gheție citează pasajul respectiv din epilogul ms. *1 570*, dar fără pronumele *eu*, prin care Staicu, după cum am văzut mai sus, își **semnează** copia propriei traduceri. În concluzie, I. Gheție consideră că „ms. rom. nr. *312* și *1 385*, de datare incertă, rămîn, în continuare, anonime. Paternitatea lui Staicu din Tîrgoviște, rezultatul unei atribuiri nedemonstrate, trebuie abandonată" (p. 562).

Raportate la rezultatele cercetărilor lui D. Strungaru, pe care le-am verificat și am constatat că sînt întemeiate (trecînd, bineînțeles, peste unele afirmații mai puțin importante, care sînt discutabile sau chiar eronate), observațiile lui I. Gheție se dovedesc a fi lipsite de temei. Preocupat mai mult să demonstreze că ms. *312* și *1 385* nu sînt scrise în mod sigur de un muntean, în secolul al XVII-lea, pentru a putea conchide că „afirmațiile noastre asupra răspîndirii în limba veche a derivatelor cu suf. *-ame* continuă să stea în picioare" (p. 562), I. Gheție a trecut prea ușor peste faptul că D. Strungaru a descoperit în ms. *1 570* un **autograf** al lui Staicu, pe baza căruia a putut constata că și ms. *2 341*, *312* și *1 385* sînt **tot autografe** ale sale. Avînd în vedere că două dintre textele scrise de mîna lui Staicu (ms. *1 570* și *2 341*) sînt în același timp și **traduceri ale sale**, argumentul grafologic invocat de D. Strungaru în sprijinul paternității

lui Staicu asupra ms. *312* și *1 385* nu poate fi apreciat „mai mult decît șubred". Dimpotrivă, identificarea în ms. *1 570* și *2 341* a unor traduceri ale lui Staicu copiate de el însuși a făcut din argumentul grafologic premisa majoră a demonstrației paternității sale asupra celorlalte două manuscrise. Urma să se mai dovedească, ceea ce D. Strungaru a și făcut, aducînd însă probe într-adevăr puține, că și **limba** manuscriselor *312* și *1 385* este identică cu cea din manuscrisele *1 570* și *2 341*.

Faptul că în ms. *312* și *1 385* se întîlnesc numeroase greșeli tipice de copist nu exclude posibilitatea ca textele respective să fi fost totuși transcrise pe curat de către însuși traducătorul lor. Foarte multe greșeli asemănătoare se întîlnesc și în manuscrisele *1 570* și *2 341*, ceea ce dovedește că Staicu nu era prea atent cînd scria un text (repeta sau sărea cuvinte, silabe și litere, scria unele litere greșit, pe care apoi le corecta, și altele). Incomparabil mai corectă sub acest aspect este copia *Dioptrei* din ms. *2 472*, făcută de ieromonahul Silvestru în anul 1688. Scrise în mod indiscutabil de mîna lui Staicu, căci identitatea grafiei lor poate fi cu ușurință observată chiar și de către un ochi mai puțin experimentat în comparația textelor scrise cu caractere chirilice, manuscrisele *1 570*, *2 341*, *312* și *1 385*, însumînd peste 2 000 de pagini, oferă cercetătorului prilejul rar întîlnit în secolul al XVII-lea de a studia pe texte autografe scrisul și limba unui autor (traducător), de a constata numeroasele și variatele lui inconsecvențe și de a desprinde astfel folositoare învățăminte pentru o cît mai justă apreciere a unei grafii sau a unui fapt de limbă din epoca respectivă.

Datarea manuscriselor *312* și *1 385* nu mai poate fi considerată incertă, atîta vreme cît ea este implicată atribuirii acestor manuscrise grămăticului Staicu, care, după propria-i mărturie, era bătrîn în anul 1669. Se confirmă astfel opinia lui Gr. Crețu, care a stabilit, pe baza cercetării filigranelor, că ms. *312* a fost scris prin anii 1660—1670. O nouă cercetare filigranologică ar putea cel mult să arate mai precis, dacă este posibil, la ce date din viața lui Staicu se situează ms. *312*, *1 385* și *2 341* față de ms. *1 570*, terminat de scris în anul 1669.

Așadar, prezența derivatelor cu sufixul *-ame* în scrisul grămăticului Staicu de la Tîrgoviște, alături de numeroase particularități ale graiului său de tip sudic, muntenesc, este un fapt sigur. D. Strungaru semnalează existența lui *voinicame* și în ms. *1 570* (f. 26^{v}), text asupra căruia paternitatea lui Staicu este indiscutabilă. De unde era originar Staicu (căci limba lui conține și numeroase cuvinte și forme specifice graiurilor românești de nord și de sud-vest) sau de la cine a putut lua el derivatele cu suf. *-ame*, în cazul în care nu le-a avut din graiul natal, sînt probleme care urmează să fie lămurite. Soluționarea lor nu mai poate însă pune sub semnul întrebării paternitatea lui Staicu asupra lexiconului slavo-român din ms. *312* și asupra traducerii cronografului din ms. *1 385*. Este posibil ca supoziția lui I. Gheție privitoare la originea oltenească a traducătorului acestor texte (p. 562), deci a lui Staicu, să se confirme, fapt care ar explica prezența în scrisul său a derivatelor cu suf. *-ame*.

Pentru a îmbogăți demonstrația lingvistică prin care i-au fost atribuite grămăticului Staicu manuscrisele *312* și *1 385*, vom cita în primul rînd trei forme care, prin caracterul lor particular, constituie dovezi peremptorii că limba acestor texte este identică cu cea a traducerilor cunos-

cute ale lui Staicu. Formele acestea neobișnuite nu sînt consemnate în *Dicționarul limbii române*, și, după cîte știm, nici în alte lucrări de istorie a limbii române. Cu excepția unui manuscris la care ne vom referi mai jos, nu le-am întîlnit nici în alte texte vechi românești pe care le-am cercetat cu diferite prilejuri.

1. Pentru „ceresc", Staicu folosește în mod obișnuit forma *ceriuresc*, derivată de la pluralul lui *cer*. De exemplu, în ms. *1 570*: „chipuirea *ceriurească*" (f. 57[r]), „lăcuitorii *ceriurești*" (f. 64[r]), „părintele vostru *ceriurescul*" (f. 166[r]; cf. și f. 66[r], 114[v]); în ms. *2 472*[14]: „moșie *ceriurească*" (f. 2[r], 32[r]), „lucrure *ceriurești*" (f. 26[r], 39[v], 42[v]), „bunătăți *ceriurești*" (f. 49[v], 88[r]), „slava cea *ceriurească*" (f. 66[r]; cf. și f. 4[v], 25[v], 29[v], 34[v], 36[v], 104[r], 116[r]); în ms. *1 385*: „alergarea *ceriurească*" (f. 43[v]), „păsările *ceriurești*" (f. 55[r]), „roa *ceriurească*" (f. 206[r]; cf. și f. 56[r], 67[v]); în ms. *312*: *ceruresc* (f. 224[r]). Forma obișnuită *ceresc* apare sporadic în scrisul lui Staicu.

2. Cuvintele *vrăjmaș* și *vrăjmășie* au în scrisul lui Staicu numai formele *vrăjumaș* și *vrăjumășie*, cu *-u-* silabic. De exemplu, în ms. *1 570*: *vrăjumaș* (f. 143[v], 162[r], 164[v], 165[r]), *vrăjumășie* (f. 146[r], 152[v]); în ms. *312*: *vrăjumaș* (f. 61[r], 135[v]); în ms. *1 385*: *vrăjumaș* (f. 93[v], 133[v], 135[r], 190[v], 200[r], 206[r], 312[r], 354[r], 384[r], 461[r], 461[v], 501[v], 502[r]); în ms. 2 341: *vrăjumaș* (f. 110[r], 181[v], 182[r], 183[r])[15].

3. Pronumele nehotărît *fiecare* apare în scrisul lui Staicu, foarte des, cu forma *fieteșcare*. Cf. ms. *2 472* (f. 1[r], 28[r], 33[v], 39[v], 41[v], 73[r], 79[r], 80[v], 85[v], 95[v]), ms. *1 385* (f. 19[r], 194[r]) și ms. *312* (f. 245[r]).

O altă serie de cuvinte și forme, deși se mai întîlnesc și la alți cărturari din acea epocă, apropie de asemenea textele cunoscute de cele atribuite recent lui Staicu, constituind astfel, alături de exemplele citate de Diomid Strungaru și de cele de mai sus, noi probe neîndoielnice că limba lexiconului slavo-român și a traducerii cronografului este identică cu cea din traducerea *Dioptrei* și a textelor de polemică religioasă.

1. În scrisul lui Staicu apar în mod obișnuit formele *doo*, *noo*, *voo* și altele, cu *-ó-* nediftongat, care se întîlnesc frecvent în texte muntenești pînă în prima jumătate a secolului trecut[16]. De exemplu, în ms. *1 570*: *amîndoo* (f. 111[v], 149[v], 162[v]), *doo* (f. 67[r], 134[r], 155[v], 163[r], 165[v]), *noo* (f. 53[r], 65[r], 79[v], 87[r], 93[r], 124[r], 126[r]), *voo* (f. 45[v], 82[v], 96[v], 166[r]); în ms. *2 472*: *amîndoo* (f. 129[v]), *doo* (f. 30[r], 115[v]), *doozeci* (f. 78[r]), *noo*(f. 44[r], 78[v], 80[r], 80[v]), *ploo* (f. 29[v]), *roo* (f. 42[v]); în ms. *312*: *amîndoo* (f. 165[v], 169[v], 170[r]), *doo* (f. 66[r], 69[r], 71[r], 116[v], 135[r], 174[v], 183[v], 198[v], 225[r], 228[r], 236[r],

---

[14] Pentru traducerea *Dioptrei* folosim textul din ms. *2 472*, copiat de Silvestru, din care avem extrase fișele mai de mult.

[15] În ms. *2 472* copistul a înlăturat forma *vrăjumaș*, înlocuind-o cu cea obișnuită, *vrăjmaș* (cf. f. 57[r], 96[v]).

[16] Faptul că limba scrierilor lui Staicu „prezintă în general caracteristicile limbii române literare de la jumătatea secolului al XVII-lea din Țara Românească" a fost demonstrat de către D. Strungaru în teza sa de doctorat (vezi rezumatul citat, p. 18—25). Caracterul muntenesc al limbii din ms. *312* fusese observat de B. P. Hasdeu (*op. cit.*, p. 262) și de Gr. Crețu (*op. cit.*, p. 29). Posibilitatea identificării în ms. *312* și *1 385* a unui „strat lingvistic caracteristic Țării Românești" este recunoscută și de I. Gheție, în *art. cit.*, p. 562.

253[r]), *noo* (f. 50[v], 94[r], 108[r], 142[r], 254[r]), *ploo* (f. 67[r]), *roo* (f. 71[r]), *voo* (f. 54[r]); în ms. *1 385*: *doo* (f. 26[r], 31[r], 33[r], 68[v], 70[r]), *noo* (f. 26[r]), *voo* (f. 23[v]). Formele cu *-ó-* diftongat, specifice graiurilor românești nordice, apar sporadic în manuscrisele lui Staicu. De exemplu, în ms. *1 570*: *noao* (f. 81[r]), *oao* (f. 51[v]); în ms. *312*: *oao* (f. 174[r]), *ploao* (f. 179[v]); în ms. *1 385*: *oao* (f. 39[v]).

2. O particularitate a limbii lui Staicu, de asemenea specifică graiurilor românești sudice[17], o constituie folosirea cuvîntului *rănichi* și a formelor *genuchi*, *mănuchi*, fără propagarea lui *n*. De exemplu, în ms. *2 472*: *genuchiile* (f. 131[v]); în ms. *312*: *rănichi* (f. 50[r], 51[r], 158[r]), *genuchiul* (f. 87[v], 121[r]), *genuchiele* (f. 121[r], 180[v]), *mănuchiul* (f. 72[v], 134[r]); în ms. *1 385*: *genuchele* (f. 116[r]). Din ms. *312* citățm și alte cuvinte specifice graiurilor sudice: *barză* (f. 89[v], 172[v]), *cotoi* (f. 89[v]), *pisică* (f. 88[v], 90[r]), *plapomă* (f. 207[v]), *varză* (f. 192[r]), *zăpadă* (f. 210[r])[18].

3. Comună manuscriselor lui Staicu este și forma *încătroo*, pe care I. Gheție o citează din *Evangheliile* apărute la București, în anii 1723 și 1760[19]. Cf. ms. *2 472* (f. 45[v], 129[r]) și ms. *312* (f. 89[v]).

4. Staicu folosea în mod obișnuit articolul hotărît proclitic la genitiv-dativul numelor proprii, sub forma (*a*) *lu*. De exemplu, în ms. *1 570*: „*lu* Dumnezeu" (f. 46[r], 162[r], 163[r], 164[v]), „*lu* Gherman" (f. 62[v]), „*lu* Moisi" (f. 80[r], 123[r]), „*lu* Nil" (f. 163[v]), „*lu* Martin" (f. 165[r]); în ms. *2 472*: „*lu* Artaxerx" (f. 37[v]), „*lu* Avraam" (f. 56[v]); în ms. *312*: „*lu* Zevs" (f. 69[v], 71[r]), „*lu* Dumnezeu" (f. 73[r], 85[r], 138[v], 175[v], 178[r], 184[r], 188[v]), „*lu* Hs." (f. 152[r], 183[v]); în ms. *1 385*: „*lu* Dumnezeu" (f. 19[v], 23[r], 28[v], 33[v]), „*lu* Sit" (f. 43[v]), „*lu* Ham" (f. 55[v]), „*lu* Artaxerx" (f. 200[v]), „*lu* Daniil" (f. 205[v]), „*lu* Alexandru" (f. 222[v]), „*lu* Cain" (f. 460[v]).

5. Persoana a doua sg. a indicativului prezent al verbului auxiliar *a vrea* are în scrisul lui Staicu forma *veri* (și *ver*), întîlnită frecvent în textele din secolul al XVI-lea și din prima jumătate a secolului al XVII-lea. De exemplu, în ms. *1 570*: „*ver* schimba" (f. 145[r]), „*ver* pune" (f. 145[r]), „*ver* vedea" (f. 147[r]), „*veri* socoti" (f. 151[v]), „*veri* lua" (f. 151[v]), „*veri* afla" (f. 163[r]); în ms. *2 472*: „*veri* vrea" (f. 3[r]), „*veri* putea" (f. 3[v], 4[v], 65[v], 93[v]), „*veri* afla" (f. 4[r], 8[r], 12[v]), „*veri* dobîndi" (f. 5[v]), „*veri* jăhui" (f. 22[v]), „*veri* scăpa" (f. 56[v]), „*veri* lepăda" (f. 104[v]); în ms. *312*: „*veri* pierde" (f. 260[r]), „*ver* vrea" (f. 260[r]), „*veri* vrea" (f. 251[r]), „*veri* afla" (f. 261[r], 261[v]); în ms. *1 385*: „*veri* înțelege" (f. 33[v]), „*veri* pomeni" (f. 22[r]), „*veri* purta" (f. 23[r]), „*veri* împărăți" (f. 41[v]), „*veri* fi" (f. 63[r]). Forma corespunzătoare *vei* apare sporadic în scrisul lui Staicu.

6. Forma puțin obișnuită *numei*, variantă a verbului *numi*, pe care *Dicționarul limbii române*, sub *numi* și *numit*, o citează numai din cronica stolnicului C. Cantacuzino (mai apare însă și în lexiconul lui Mardarie Cozianul), este de asemenea specifică limbii lui Staicu. De exemplu, în ms. *1 570*: *numeiesc* (f. 46[r], 127[v]), *numeiește* (f. 81[v], 84[v], 85[v], 89[v],

[17] Cf. Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975, p. 57, 136, 193.
[18] Cf. *ibidem*, p. 179, 185, 189, 190, 191.
[19] *Ibidem*, p. 385.

90^{v}, 94^{r}, 94^{v}, 110^{v}, 123^{r}), *numeiră* (f. 64^{v}), *numeit* (f. 80^{r}, 84^{r}, 124^{r}), *numei* (f. 90^{r}); în ms. *312* : *numeieşte* (f. 182^{r}), *numeiră* (f. 218^{v}), *numeit* (f. 83^{r}, 133^{v}), *numei* (f. 221^{r}), *numeire* (f. 83^{r}, 221^{r}, 222^{r}, 227^{r}, 233^{r}, 237^{r}), *numeitor* (f. 236^{r}, 237^{r}); în ms. *1 385* : *numeiesc* (f. 40^{r}), *numeieşte* (f. 25^{v}), *numeia* (f. 25^{v}, 54^{r}), *numeiră* (f. 25^{r}), *numeit* (f. 33^{v}, 34^{r}, 461^{v}), *numei* (f. 25^{r}, 25^{v}, 59^{v}), *numeire* (f. 32^{r}).

7. Comună scrierilor lui Staicu este şi frecvenţa deosebit de mare a derivatelor cu *-ie*, de la adjective (şi adverbe), în locul infinitivelor lungi substantivate ale verbelor corespunzătoare, care apar sporadic în scrisul său. De exemplu, în ms. *1 570* : *mărie* (f. 56^{v}, 153^{v}, 166^{r}); în ms. *2 472* : *destulie* (şi *dăstulie*) (f. 2^{r}, 9^{r}, 11^{r}, 89^{v}), *mărie* (f. 34^{v}, 63^{v}, 91^{v}, 94^{r}); în ms. *312* : *destulie* (f. 67^{r}, 155^{v}), *lesnie* (f. 155^{v}), *mărie* (f. 43^{r}, 54^{v}, 61^{r}, 138^{r}); în ms. *1 385* : *binie* (f. 36^{v}), *destulie* (f. 17^{r}, 453^{r}), *linie* (f. 462^{v}), *mărie* (f. 22^{r}, 24^{r}, 34^{r}, 461^{r}, 461^{v}).

8. O mare frecvenţă are în scrisul lui Staicu şi locuţiunea adverbială *în zaludul* (şi *în zalud*) „în zadar", care apare relativ rar în textele epocii. De exemplu, în ms. *1 570* : *în zaludul* (f. 109^{r}, 139^{r}, 160^{r}); în ms. *2 472* : *în zaludul* (f. 11^{v}, 55^{r}, 58^{v}, 85^{r}, 127^{v}), *în zalud* (f. 78^{r}); în ms. *312* : *în zaludul* (f. 152^{v}, 153^{r}, 189^{r}), *în zalud* (f. 59^{v}); în ms. *1 385* : *în zaludul* (f. 502^{r}). În lexiconul lui Mardarie Cozianul locuţiunea apare numai sub forma *în zalud*.

Lista elementelor lingvistice comune celor patru manuscrise ar putea continua. Considerăm însă că, alături de probele aduse de Diomid Strungaru, exemplele citate sînt suficiente pentru a ne convinge că identităţii grafice a manuscriselor respective îi corespunde identitatea limbii lor. Faptul că ms. *312* şi *1 385* aparţin tot grămăticului Staicu este astfel pe deplin dovedit.

Identificarea aceloraşi particularităţi lingvistice ale scrierilor grămăticului Staicu în ms. *1 429* de la Biblioteca Academiei R. S. România, care cuprinde traducerea unor fragmente din *Pateric* şi a unor vieţi de sfinţi, ne determină să presupunem că şi aceste traduceri au fost făcute de el.

Manuscrisul *1 429* are 277 de foi, fiind copiat de două persoane. Îi lipsesc, după cum indică paginaţia iniţială, prima foaie, sfîrşitul şi mai multe foi din interior, astfel încît pe ultima foaie a manuscrisului se află cifra 313 a paginaţiei iniţiale şi cifra 277 a paginaţiei mecanice actuale. Din următoarea interpolare a traducătorului sau a copistului, de la sfîrşitul povestirii vieţii Mariei Egipteanca, rezultă că textul a fost tradus ori numai copiat la Tîrgovişte : „Iar Dumnezeul cel ce face minuni mari, cela ce dă daruri celora ce scapă cătră dînsul, să dea dar şi plată celor ce o vor citi citenia aceasta, şi celor ce o vor asculta, şi celui ce mi-au poruncit a scrie citenia aceasta, monah Damaschin, dicheiul sfintei mitropolii den Tîrgovişte" (f. 158^{v}). Dintr-o însemnare în slavoneşte a copistului care a scris ultima şi cea mai mare parte a textului aflăm şi data copierii lui : „Am scris eu, mult păcătosul Vladul[20] logofătul, în luna iunie, 24, în

[20] Nu *Radul*, cum a fost citit de G. Ştrempel, în *Copişti de manuscrise româneşti pînă la 1800*, vol. I, Bucureşti, 1959, p. 193, şi în *Catalogul manuscriselor româneşti. B.A.R., 1—1 600*, Bucureşti, 1978, p. 326.

anul de la Adam 7184, iar de la întruparea Domnului Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos 1676" (f. 159[r]). O descriere mai amănunțită a acestui manuscris nu este necesară aici.

Textul fiind o copie, eventual după o altă copie, este de presupus că multe dintre particularitățile lingvistice ale originalului traducerii s-au pierdut, fiind înlocuite cu elemente comune sau specifice graiului copiștilor. Există însă și suficiente fapte de limbă care apropie acest text de cele ale grămăticului Staicu. Vom cita doar cîteva exemple semnificative.

1. Prezența derivatelor cu suf. *-ame* : „și toată *voinicamea* lui sta înaintea lui" (f. 199[v]), „toată *voinicamea* îngerească" (f. 251[v]).

2. Prezența derivatului *ceriuresc* : „bogăția *ceriurească*" (f. 97[v]), „lui Dumnezeu celui *ceriuresc*" (f. 133[r]), „a pohti *ceriurești*le" (f. 189[v]), „dulceață *ceriurească*" (f. 194[v]), „împărăția lui cea *ceriurească*" (f. 198[r]; cf. și f. 120[v], 176[v], 177[r], 249[r]).

3. Prezența formei *încătroo* (f. 46[v], 63[v]).

4. Prezența formei *veri* a persoanei a doua sg. a indicativului prezent al verbului auxiliar *a vrea* : „*veri* putea" (f. 26[r], 240[v]), „*veri* vrea" (f. 32[r], 38[r]), „*veri* conteni" (f. 110[v]), „*veri* curăți și *veri* sparge locul" (f. 122[r]), „*veri* dobîndi" (f. 229[r]).

5. Prezența acelorași numeroase derivate cu *-(i)cios* și *-(i)ciune*, dintre care, pentru că sînt mai rar întîlnite în alte texte, menționăm numai pe *scîrbicios* „grețos", aflat în ms. *1 570* (f. 162[v]), în ms. *312* (f. 63[v]) și în ms. *1 429* (f. 18[r]), și pe *prosticiune* „simplitate", aflat în ms. *2 472* (f. 22[v], 44[r]) și în ms. *1 429* (f. 88[v], 191[v], 240[r]).

Și în acest caz, lista particularităților lingvistice comune cu ale manuscriselor lui Staicu s-ar putea mult îmbogăți. O cercetare mai întinsă, eventual în cadrul unui studiu de ansamblu consacrat limbii grămăticului Staicu de la Tîrgoviște, ar putea, probabil, confirma ipoteza avansată aici cu privire la paternitatea lui asupra traducerii *Patericului* și a celorlalte texte aflate în ms. *1 429*[21].

Martie 1981

Centrul de lingvistică, istorie literară și folclor
Iași, str. Codrescu nr. 2

[21] Mulțumesc colegului Doru Mihăescu, care studiază în prezent limba manuscriselor lui Staicu, pentru informațiile prețioase pe care mi le-a furnizat în legătură cu frecvența în textele respective a unora dintre particularitățile lingvistice invocate în demonstrația de mai sus.

ALTE COMPLETĂRI LA *DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE**

DE

MAGDALENA GEORGESCU

Realizarea unei lucrări de complexitate și amploarea *Dicționarului limbii române* ridică, între altele, și numeroase probleme privind lista de cuvinte, sursele bibliografice, modalitățile utilizării lor etc. Aceste probleme au fost semnalate într-o serie de studii[1], al căror scop a fost în primul rînd de ordin practic: cuprinderea cît mai completă și interpretarea cît mai exactă a bogăției lexicale a limbii noastre. În cele ce urmează, ne propunem să aducem o serie de completări la dicționarul-tezaur al limbii române, întemeindu-ne pe lectura unor texte vechi românești, cele mai multe neincluse în bibliografia DLR. Completările au în vedere atît cuvinte, sensuri, variante neînregistrate în DA și DLR, cît și atestări suplimentare (mai ales prime atestări).

---

* Cu excepția a zece cuvinte, exemplele citate în prezentul articol au fost excerptate cu prilejul adunării materialului necesar elaborării lucrării colective intitulate *Lexicul literar românesc în secolele al XVI-lea — al XVIII-lea.* Cele cîteva exemple comunicate de două cercetătoate din colectivul de limbă literară și filologie de la Institutul de lingvistică din București vor fi semnalate în mod corespunzător în corpul articolului.

[1] M. Bordeianu, *Note lexicale*, în SCȘt, Iași, X, 1959, fasc. 1—2, p. 156—159; I. Iordan și I. Coteanu, *Dicționarul limbii române. (Dicționar general)*, în LR, IX, 1960, nr. 1, p. 11—20; B. Kelemen, *Note lexicale. Pe marginea lexicului unei cărți de cîntece românești din secolul al XVIII-lea*, în SCL, XI, 1960, nr. 3, p. 545—548; Fl. Dimitrescu, *O problemă actuală a filologiei române: datarea*, în AUB, **25**, XI, 1962, p. 367—375; M. Bordeianu, *Note lexicale*, în SCȘt Iași, XIII, 1962, fasc. 1, p. 102—106; *Dicționarul limbii române*, în LR, XIII, 1964, nr. 4, p. 301—343; V. Pălțineanu, *Note cu privire la cîteva cuvinte din fascicula* ***O*** *a DLR*, în LR, XX, 1971, nr. 1, p. 97—98; I. Mării, *Observații asupra utilizării materialului* ***Atlasului lingvistic român*** *în* ***Dicționarul limbii române*** *(DLR), **M** și **O***, în LR, XX, 1971, nr. 1, p. 87—96; E. Contraș, și M. Popescu-Marin, *Completări cu privire la primele atestări și la lista de cuvinte din DLR*, în LR, XXII, 1973, nr. 1, p. 63—70; D. Grecu, ***Anonymus Caransebesiensis*** *ca sursă bibliografică pentru DLR*, în CL, XIX, 1974, nr. 1, p. 77—80; C. Dimitriu, *Originalitatea vocabularului din* ***Apostolul popii Bratul*** *(1559—1560)*, în SCL, XXV, 1974, nr. 2, p. 149—167; M. Popescu-Marin, *Completări la DLR: prime atestări, cuvinte, sensuri, variante neînregistrate*, în LR, XXIII, 1974, nr. 6, p. 533—538; Fl. Dimitrescu, *Quelques observations concernant l'enregistrement de l'ancien lexique dans le DLR*, în RRL, XX, 1975, nr. 5, p. 533—538; Emil Suciu, *Contribuții la studiul limbii române vechi. Note lexicale*, în LR, XXVI, 1977, nr. 4, p. 343—350; L. Onu, *Critică textuală și lexicografie*, în SCL, XXIX, 1975, nr. 5, p. 589—592; M. Georgescu, *Completări la Dicționarul Academiei*, în LR, XXIX, 1980, nr. 3, p. 205—210.

CUVINTE OMISE

ABRAC „hrană (nutreț) pentru cai ; porție de ovăz". *Așea-i poposala și blîndeațele omului ca și* **abracul** *la cap. Și cumu-i* **abracul** *la cap, așea-i omului băutura și beției. Și cumu să îngrașe calul de* **abrac** *și apoi zvîrleaște în domnă-său, așea și omul...* (Mol. 1695, f. 56^{v})[2].

ALENUI „a se opune, a se împotrivi". *Voiu sta de băsău celora ce să* **alenuiesc** *cu mine* (Caz. 1692, f. 510^{v}).

ARSUROS „arzător". *La fierbințeala cea mare și* **arsuroasă** *de va urma împreună și durere mare a stomahului, easte semnu foarte primejdios* (MD[1], f. 136^{r}).

BIBOR „voal". *Pre cap* **bibor** *se clătește* (a. 1800, apud GCR, II, 177).

BINTĂ „pedeapsă, osîndă". *Pentr-aceaea, fraților creștini, auzim noi aceaste* **binte** *și pedeapse a jidovilor, cum i-au bătut Dumnăzău pre ei prin păcatele lor și prin ce vărsară singele lui Hristos cel sfînt și nevinovat* (Caz. 1692, f. 518^{v} ; cf. și f. 511^{v})[3].

BIRUDALM „imperiu, stăpînire". *În vreamea lui Neron împărat din Roma, supt* **birudalmul** *lor fiind jidovii un dărab de vreame, dup-aceaea să rupsără și să despărțiră de către romani* (Caz. 1692, f. 512^{r})[4].

BIȚCÎN „taler cu picior purtat de epitrop în biserică în scopul de a aduna bani de la credincioși" (TI, glosar)[5].

BURBULINĂ „broboană". *Uneori să întîmplă și aprindere trupului din înfierbințeală și să umple obrazul de* **burbuline** *și de roșitură* (MD[2], f. 2^{r}).

CĂPUT „poartă". *Și acela* **căput** *atîta era de greu, cîtu abiia lu deschidea și lu închidea 20 de bărbați tari* (Caz. 1692, f. 512^{v}). Cu sens neprecizat cuvîntul mai apare și în următorul context : *Că o stea cu coadă mai mult de un an să vedea pre ceriu și un* **căput** *mare de aramă a Ierosalimului, carele popa Ierosalimului vrea să lu jirtvască în loc de mielu în besearecă* (Caz. 1692, f. 512^{v})[6].

CEREAN „locuitor al cerului, în opoziție cu pămîntean". *Porunci a propovedui tuturor traiul și viața cerească care venise a o arăta pre pămînt și pre noi, smeriții pămînteani,* **cereani** *ne făcu* (VI 1771, f. 70^{v} ; cf. și VI 1673, f. 41^{v} ; VI 1700, f. 42^{v} ; VI 1779, f. 151^{v}).

CERIURESC „ceresc". *Nu se lasă cu rugarea lui înaintea împăratului* **ceriurese** (Caz. 1688, f. 433^{r} ; cf. și f. 405^{v}, 408^{v}).

CRUȚȘAG „înșelătorie" (TI, glosar).

---

[2] Cuvîntul este consemnat și în TEW cu trei sensuri : 1. „hrană pentru o persoană, rație" (prima atestare din 1650) ; 2. „hrană, nutreț pentru cai" (prima atestare din 1805) ; tot sub acest sens se indică și „porție de ovăz" (prima atestare din prima jumătate a secolului nostru) ; 3. „sac de ovăz" (prima atestare din zilele noastre).

[3] O discuție mai largă în jurul acestui cuvînt vezi la M. Bordeianu, *Note lexicale*, în SCȘt Iași, XIII, 1962, nr. 1, p. 104.

[4] Sub forma *birodalm*, mai apropiată de etimonul maghiar, cuvîntul este consemnat și în TEW.

[5] Aici și în continuare, pentru cuvintele extrase din TI (glosar), sensurile sînt cele consemnate de editori.

[6] Cuvîntul este consemnat și în TEW.

FICATICESC „hepatic" (cf. mai jos, s.v. *știrosire*).

FOAȘ „rafală de vînt". *Am tremis pre voi, oameni creștini, ierni reale... și vînturi groaznice, și tunete, și fulgere cu foc, și* **foașe** *cu grindine, și ploaie cu piatră* (Caz. 1692, f. 527[r]; cf. și f. 522[r])[6].

FOITUI „a sugruma". *Și începu a o sugruma ș-a o* **foitui** *de grumazi* (Caz. 1692, f. 515[r])[6].

GHILIȘ „adunare, dietă" (TI, glosar).

GITRULAM „chin, zbucium" (?). *Așea și viața trupului nostr după nevoile trupului nostr și după* **gîtrulamul** *custului nostr să sparge și piiare, cum au zis Dumnăzău* (Mol. 1695, f. 89[v])[7].

GONȚ „dans" (?). *După ce vini filosoful la cori⟨n⟩théni, unde aflînd într-acéia dzi, o sărbătoare sărba, pre toți după giocuri, că cei mai tineri alerga pre cîmpi, ce⟨i⟩ mai bătrîni cu rotile pre ulițe, femeile cu* **gonțuri** *în grădini...* (NCCD, p. 384)[8].

GRUDĂ „bulgăre (de pămînt), bloc, masă, bucată". *Pămîntul era neînchegat sau că era ca o* **grudă** *care mai pre urmă s-au deosăbit, după porunca lui Dumnezeu* (Cron. 1772, f. 7[r])[9].

HĂRȚIȘ „lăturiș" (?). *Iară racul atunce umbla înainte după cum îmblă și alte dobitoace, așijdere și cavura nu umbla* **hărțiș**, *cum îmblă acum* (B ante 1774, f. 33[v]; cf. și f. 33[r], 35[r])[10].

HOȘTOROM „răboj, listă" (?). *Îngerii iau acea milostenie și o duc acolo la temniță și dănuoară și a duoa ⟨oa⟩ră și tot să rad păcatele acelui suflet din* **hoștoromul** *păcatelor* (Mol. 1695, f. 81[r]; cf. și f. 52[v]).

HULNIC „cel care hulește". *Nu sînt destoinic a mă chema apostol... fiind eu odată* **hulnic** *și gonitor și dosăditor* (Caz. 1688, f. 440[v]).

ILUI „a trăi, a viețui". *Dar voi cum lăcuiți și cum* **iluiți** *cu frații voștri și cu vecinii voștri? Bine au rău?* (Caz. 1692, f. 507[r]; cf. și f. 501[r])[11].

ISPRAVNICĂ „slujitoare". *Și-i deade spre slujbă o* **ispravnică** *a lui, una den slujnicele sale, bătrînă de cinste fiind... carea... îi slujiia lui* (VSV 1691, f. 130[r]; cf. și VSV 1742, f. 180[r]).

ISTORNICI „a relata, a istorisi". **Să istornicește** *și aceasta de svinții părinți cum că s-au pogorît foc din ceriu deasupra jărtvilor lui Avel și le-au mistuit, iară de jărtvile lui Cain nici nu s-au atins* (Cron. 1772, f. 11[v]).

---

[7] Cuvîntul nu este consemnat în TEW. Contextul în care apare îndreptățește apropierea acestui cuvînt de *gîtrui, gîtrului, giutruială*.

[8] Pentru sensul acestui cuvînt, vezi NCCD, glosar.

[9] Sensul cuvîntului slav este consemnat în Fr. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae, 1865, s.v. грѹдꙗ.

[10] În alte manuscrise care conservă aceeași versiune a acestei cărți populare, de pildă în ms. rom. B.A.R. 1417 (din anul 1775) și ms. rom. B.A.R. 1067 (din anul 1779), la f. 86[r] și, respectiv, 54[r], în locul cuvîntului *hărțiș* apare cuvîntul *lăturiș*. Vezi și *Prime atestări*, mai jos, s.v. *lăturiș*. Pentru sensul acestui cuvînt, care cunoaște și varianta *horțiș*, vezi Sextil Pușcariu, *Die rumänischen Diminutivsuffixe*, în „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache"; VIII, Leipzig, 1902, p. 204.

[11] În legătură cu sensurile, etimologia și răspîndirea acestui cuvînt, atestat și în *Apostolul popii Bratul*, vezi și C. Dimitriu, *art. cit.* p. 169.

ITELIMEȘTER „judecător" (TI, glosar)[6].

IZMEREALĂ „măsură". *Deci, ca să nu cadă cineva la această boală a nemistuirei ori a mistuirei rele, să ia seama bine la* **izmereala** *și la rînduiala bucatelor și să mănînce cît poate mistui, iar nu cît cere pohta lui* (MD[1], f. 131[r]).

ÎNDEZAT „clocotit" (?). *Să-i iei căpățîna, să o jupuiești cu apă* **îndezată** (CB, f. 24[v]; cf. și GCR, II, 44).

ÎNVĂLUȘAG „tulburare, scandal, învălmășeală". *Vădzuiu mulțime nenumărată de arapi împregiurul trupului mieu făcînd gîlcevi și* **învălușaguri** *și zbierînd ca niște hieri sălbatece* (VSV 1691, f. 131[v]; cf. și VSV 1742, f. 182[r]).

LACONICESC „din Laconia, ca în Laconia". *De va fi discrasiia ficatului umedă, atunci bolnavul să să hrănească cu bucate uscăcioase, adecă cu carne de pui mici și vin supțire și să slujască cu cît îndemnează la nădușală, adecă să să îmbăieze în baie* **laconicească** *cu abur și cu apă fierbinte* (MD[2], f. 4[v]).

MANGURUIAN „un soi de plantă". *Pilul să naște în munte, aflînd buruian ce să cheamă* **manguruian** (Misc. 1777, f. 159[r]).

MARIDĂ „o specie de pește". *Prinsă o* **măridă**, *adecă un peștișor mic. Deci să ruga marida ca să o lase de vreame ce era mitutică* (E 1748, f. 31[v]).

MĂZĂCEALĂ „neglijență". *Sînt mulți creștini care nu știu nice cruce să-și facă, ce cîndu să-ș facă cruce numai ce măhăiesc cu mîna cum are amăgi oarece; aceaea nu easte cruce, ce-i o* **măzăceală** (Caz. 1737, f. 27[r]).

MEGIEȘIȚĂ „vecină". *Îndată s-au dus la* **megieșițăle** *ei* (B ante 1774, f. 11[v]).

MILCUȘAG „rugăminte, rugăciune". *Ascultă* **milcușagul** *nostru* (Misc. sec. XVII, f. 154[r])[12].

MILUAN „sigur, precis". *Eu-mi bănuiesc și plîng de perirea sufletului rău că eu știu* **miluan** *că pentr-aceaea vei lua munca de veaci* (Caz. 1692, f. 540[v])[13].

MINUI „micșora, scădea"[14]. *Însuți, Doamne,* **minuie**, *lasă, iartă păcatele, fărădelegile* (MCCR, p. 70—71)[15].

NAGROBNIC „mormînt" (NCCD, glosar).

---

[12] Exemplu comunicat de colega noastră Mariana Costinescu, căreia îi mulțumim și pe această cale.

[13] Pentru etimologia și sensurile acestui cuvînt, ca și pentru forma variantelor, vezi: E. Petrovici, *O particularitate a fonetismului maghiar oglindită în elementele maghiare ale limbii române*, în SCȘt Cluj, seria III, V, 1954, nr. 3—4, p. 444, 450; Fr. Király, *Natura consoanei v în împrumuturile românești*, în „Studii lingvistice", Timișoara, 1972, p. 179—189; TEW.

[14] Cf. *minuend* „descăzut", consemnat în DLR cu atestări din aceeași perioadă.

[15] Exemplu comunicat de colega noastră Florentina Zgraon, căreia îi mulțumim și pe această cale.

NEHEAZ „dificultate". *A doua oară omul mort să îngroapă cu* **neheaz** *mare, că îndată ce iase sufletul din trup, din acela ceas trupul easte împuțit* (Mol. 1695, f. 92^{v})[16].

NEMOȘTI „a slăbi, a deveni neputincios". *Era știind împăratul aceasta cum topirea trupurilor de truda postului și de sudorile ostenealelor se-au așa* **nemoștit** (VI 1671, f. 54^{r}; cf. și VI 1700, f. 32^{v}; VI 1779, f. 147^{r}).

NEPREȚĂLUIT „neprețuit". *Cu de aceaste* **neprețăluite** *cununi i-am încununat și cu înfrumsețate coroane i-am încoronat* (CD 1698, f. 21^{r}; cf. și f. 16^{v}; CD 1770, f. 19^{r}, 25^{r}; CI, 175)[15].

OJOGEL „pămătuf; fitil" (?). *Slujba maslului să fie 7 popi și să bage grîu în blid și să facă 7* **ojogele** *de bumbacu și le puie în blidul cel de grîu și să bage și oloiul cel de lemn în caldilă* (Mol. 1676, f. 228^{r}).

OSPECIAR „oaspete". *Acel* **ospeciariu** *întinsă picioarele și zise: „Jupîneasă, spală-mi picioarele"* (E 1777, f. 87^{v}); cf. și : *Xant zîse să-i dea să bea un păhar de vin* **ospeciarului** (id. ib.). Tot aici apare și varianta **OSPEȚAR** : *Xant zise: „Jupîneasă, pune apă în lighiian și mergi de-i spală picioarele* **ospețarului**" (E 1777, f. 87^{v}).

OTROABE, pl. „organe interne; intestine". *Băutura să fie reace, ca un păhar, dar să nu bea mult, ci la mijlocul prînzului și nu totdeauna, nici prea reace că înnoiește de iznoavă vărsarea și vatămă fierbințeala cea firească dinlăuntru cu umezimea ei cea moale și naște volburare au la stomah, au la altă parte din* **otroabe** (MD^{1}, f. 133^{v}; cf. și f. 134^{v}, 144^{r}).

POBEDUI „a învinge". *Acela au dat împărăției lui Navîhodonosor, tătîne-tău, și i-au mărit putearea, și l-au vestit dentru toți împărații pînă la marginea neamului și* **au pobeduit** *limbi multe* (Cron. 1758, f. 109^{r}).

POCERNIT „înnegrit". *Stricîndu-să umădăturile, încă uneori să aseamănă trupul cu buruienile care să sfoigesc și îngălbinește, iar alteori negrește ca plumbul, precum și să face mai neagră și mai* **pocernită** *fața acestui fel de bolnav* (MD^{2}, f. 16^{v}).

POCLUȘ „*curelar*". *Cîndu era Domnul Isus în Viftaniia, în casa lui* **poclușu** *Simon, vini la dînsul o muiare...* (Misc. sec. XVII, f. 13^{r})[12].

PODROMIE „hipodrom". *Ce și dracului care easte la* **podromie**, *unde alerga caii ei, făcu bucurie* (VSV 1691, f. 142^{v}); cf. și **POPODROMIE** : *Într-acea dzi să făcea* **popodromie**, *adecă alergarea cailor, unde era adunată mai toată cetatea, iar eu de multă vreame părăsisem o privală ca aceasta* (VSV 1691, f. 142^{r}).

POMINANIE „pomană". *De-acii merg la* **pominanie** *mortului oamenii* (Misc. ante 1708, f. 116^{v})[12].

---

[16] După TEW, cuvîntul acesta provine din magh. *nehéz* „greu, dificil" și cunoaște în limba română variantele *nehez, néheză, miheză*. În DLR, *nieheză*, pe care autorii îl consideră provenit din magh. *nehéz* „greu, dificil", este notat ca variantă pentru *nează* „groază, oroare, repulsie", al cărui etimon este scr. *jéza* „frică, groază".

PONEGREAȚĂ „întuneric" (?). *Ce lumina ta* **ponegreață** *socotind, lumina soarelui celui neapus să dobîndească* (CD 1698, f. 5[r]; cf. și f. 2[v]; CD 1770, f. 3[r], 5[v])[15].

POROBOCESC „copilăresc". *Ba scula, încă și tare, ce nu în vîrstă* **porobocească**, *ce în vîrstă întreagă* (PP, f. 32[v])[15].

PRĂSICIUNE „prăsilă, pui, progenitură, plod". *A firii noastre* **prăsăciuni** *slobodzîș* (DM, f. 12[v])[15].

PRĂZNUȘAG „petrecere, chef." *Aceia de multe ori înaintea lui Dumnăzău cad în păcate, cum căzu David craiu în* **prăznușag** (Mol. 1695, f. 56[r]).

RĂSSEMĂNA „a (se) răspîndi" *Și dzîseră: Îmblaț să ne zidim cetate și turn, căruia capul să fie pînă la ceriu și să ne facem șie nume mainte pîn-a nu ne* **răssămăna** *noi preste fața a tot pămîntul* (DP, f. 42[r]).

RĂZBOINIȚĂ „tîlhăroaică". *Pentru* **războinița** *aceasta o am lepădat* (DP, f. 37[r]).

ȘAHAN „căldărar". (TI, glosar).

ȘEPELEAV „peltic", consemnat la Cantemir, apare în DA ca variantă a lui *cepeleag*. În DLR acest cuvînt nu este consemnat nici ca variantă a lui *cepeleag*, nici în calitate de cuvînt de sine stătător. *Glasul lui era amurțit,* **șepeleav** *la limbă, gîngav* (E sec. XVIII, f. 20[v]).

ȘTIROSIRE „faptul de a fi știros, astringent". *La toți ficaticeștii să le dăm doftorii atîta dinlăuntru, cît și din afară, ca să aibă oarecare* **știrosire** *strînsă pentru a să păzi puterea și tăriia ficatului* (MD[2], f. 2[r]).

ȘUPIRE „acțiunea de a șupi ; năpustire, apucare, răpire". *Să nu bag nici într-un chip mîntuitoare sămînță, să o puiu să fie de răpire și de șupire pasărilor și gadinilor* (VI 1671, f. 52[r]; cf. și VI 1673, f. 30[v]—31[r]; VI 1700, f. 31[v]; VI 1779, f. 424[v]/col. 1).

VARIANTE OMISE

ADRASC, varianta lui *antrax. Pre această apă să află argint mai curat decît aurul și o piatră ce să cheamă* **adrascu**, *adică cărbune* (a. 1777, apud GCR, I, 61).

ANFRAX, varianta lui *antrax. În mîini ținea o piatră aseamene cu piatra trăsnetului, cu robinuri și cu* **anfrax** (*ce easte piiatră în chipul focului*) *împodobit* (cca 1750, apud GCR, II, 51).

CALDILĂ, varianta lui *candelă. Am turnat unt în* **caldile** *spre luminarea sfintelor icoane* (VSV 1691, f. 133[v]).

CULĂRI, varianta lui *colări* (vezi mai jos, *Prime atestări*, s. v. *colări*).

FĂIȘOR, varianta lui *foișor. Anadon, cînd știia că s-au apropiiat unchi-său Archirie, el luo pre împăratul de mînă și-l sui într-un* **făișor** *înalt și-i arătă oștile* (Misc. 1777, f. 152[r]).

GRILIĂ, varianta lui *crilă* (NCCD, glosar).

HIULĂ, varianta lui *hiolă* (vezi mai jos, *Prime atestări* s. v. *hiolă*).

MALICOS, varianta lui *melicos*. [Esop] *era grebănos și* **malicos** (E sec. XVIII, f. 20v)[17].

MOICIOS, varianta lui *muiecios*. *Iară cînd va înceta căldura, atuncea să prisosească ceale* **moicioase**, *însă să iei aminte de deadinsul ca să nu pui deasupra ficatului ceva rece* (MD[2], f. 6v; cf. și MD[2], f. 7v).

NACARA, varianta lui *nagara*, eventual prin contaminare cu *nacaradă*. *Și zicea surlele și trîmbițile și* **nacaralele** *la acea cină a păratului* (Cron. 1758, f. 108r).

PANTIR, varianta lui *panteră*. *Voiu fi lor* **panthir** *și ca un ris pre calea asirianilor și-i voiu întîmpina pre ei ca un urs întărîtat* (II 1771, f. 20v; cf. și II 1779, f. 20v).

PODGRATIE și **PODGRIDIE**, variantele lui *progadie* (TI, glosar).

POEDENOC, varianta lui *poedinoc* (NCCD, glosar).

POLAT, varianta lui *polată*. *Biseareca din* **polatul** *cel mai mare au fost mutată întru cel mai mic* (MMP, f. 67v); cf. și *...ca în saraiurile și* **polaturile** *ceale mari și desfătate aședzați* (CD 1698, f. 9v)[15].

PREPOJIT, varianta lui *prepozit* (TI, glosar).

PUS, varianta lui *pos*. *Primăvara cu rînduială bună, uscată pentru viță și pentru* **pusuri** *a răsădi* (Cal. cca 1754—1762, f. 122v)[15].

RĂPEZIȘ, varianta lui *repeziș*. *Aceasta fiind, fu aruncat în* **răpezișul** *ce să cheamă Varvar* (VSV 1691, f. 129v; cf. VSV 1742, f. 179v).

RÎBNIC, varianta lui *rîmnic* (Lex. 1673, f. 119r; cf. și f. 113v).

STIROS, varianta lui *știros*. *Să bea apă de scorțișoară ori zeamă de rodii acre, ori alte poame răcoroase și* **stiroase** (MD[1], f. 132r).

ȘATOR, varianta lui *șatră*. **Șatorul** *casei noastre acestei de pămînt să va sparge* (Mol. 1695, f. 87r).

ȘOTOR, varianta lui *șatră*. *Să ne vom schimba din* **șotorul** *ceștii lumi, iară pre aceia oamini nu-i va lăsa Dumnăzău, ce-i va duce în* **șatorul** *ceriului* (Mol. 1695, f. 87r).

ȘTIOP, varianta lui *șchiop*. *În muntele Domnului ce lăcuiaște Domnul, cei fără picioare, ologii și* **știopii** *nu să pot sui și cei fără mîini nu să pot prinde* (Mol. 1695, f. 91r).

ȘTIUCULEȚ, varianta lui *ștuculeț*. *Taie pelin dă cel albu* **știuculeți** *mici și le pune într-o oală* (MD[1], f. 140v; cf. și f. 142v).

---

[17] Vezi o discuție mai largă în jurul acestui cuvînt în DR, IV, 1924—1926, partea a II-a, p. 881.

SENSURI OMISE

MUNCITORESC „chinuitor". *Împărăţiia pre oameni moartea cu* **muncitorească** *împărăţie a diavolului şi pre toţi cu osîndă îi trimetea în iad* (VI 1671, f. 68[r]; cf. VI 1673, f. 40[v]; VI 1700, f. 41[r], VI 1745, f. 428[v]/col. 1; VI 1779, f. 150[v]—151[r]).

OTROC „băiat, adolescent". *Şi-i îndrăgi Navîhodonosor pre acei trei* **otroci** *ca sufletul lui* (Cron. 1758, f. 99[r]; cf. şi: ...**otroci**⟨**i**⟩ *tineri Ananiia, Azariia şi Misail... n-au vrut să să închine acelui chip de aur*, f. 98[r]).

PACOSTNIC, substantiv, figurează în DLR numai ca adjectiv, avînd o primă atestare din Ţichindeal. *De trei ori rugară pre Domnul sfîntul apostol Pavel ca să ia de la dînsul* **pacostnicul** *trupului* (Caz. 1688, f. 433[r]).

PONEGREALĂ „întuneric, negreală". *Deci pre dînsul prea luminos ştiindu-l, lumina ta* **ponegreală**, *negură şi miedz de noapte...* (Cantemir D., f. 6[r])[15].

POPOSEALĂ, „odihnă". *Fă-i loc de* **poposeală** *şi în poala lui Avraam, odihneaşte el* (Mol. 1676, f. 91[v]; cf. şi f. 103[r]; Mol. 1695, f. 90[r]—90[v]).

ŞUPI „a atrage, a ademeni". *Neaducîndu-şi aminte de toate, judecară spre moarte,* **şupindu-şi** *ei spre vînzarea lui pre unul den ucenicii lui* (VI 1671, f. 70[v]; cf. şi VI 1673, f. 42[r]; VI 1700, f. 42[v]; VI 1779, f. 151[v]).

ŞTIROS, ŞTIROASĂ, substantiv, figurează în DLR numai ca adjectiv. *Doftoriile lor ceale moi şi deosebite totdauna să cade să fie amestecate cu* **ştiroase** (MD[2], f. 6[v]).

PRIME ATESTĂRI[18]

BIOS este consemnat pentru prima dată în Anon. Car. *Şuma mai pre largă şi mai* **bioasă** *a acestui psalom easte tipărită în psaltire* (SA, f. 17[v]).

BOBONITOARE, s. f., prezintă în DA o atestare din Anon. Car. *Mulţi oamini-şi învaţă... featele fărmăcătoare şi* **bobonitoare**, *curve şi descîntătoare* (Caz. 1692, f. 500[r]).

BOCÎRN este însoţit în DA de o atestare din revista „Ion Creangă". *Nasul îi era cîrnu* **bocîrnu** (E sec. XVIII, f. 20[v]).

BOROGHINĂ are ca primă atestare în DA un citat din Pamfile, I. C. *Scoate pă dădesupt venin şi materie împuţită şi puturoasă ca nişte* **boroghină** (MD[2], f. 1[v]).

CELARNIC este notat de DA pentru prima dată în Anon. Car. *Şi-i zicea că-i îndrăcit şi* **celarnic** *şi făcătoriu de rău* (Caz. 1692, f. 517[v]).

---

[18] Pentru cuvintele ale căror prime atestări în DLR provin din dicţionare (lexicoane), articolul de faţă consemnează atestări suplimentare, în care cuvîntul apare într-un context dat. În legătură cu stabilirea celor mai vechi atestări ale cuvintelor, vezi şi Fl. Dimitrescu, *Consideraţii asupra datării cuvintelor în DLR*, în LR, XXV, 1976, nr. 2, p. 143—147.

COLĂRI este înregistrat în DA fără citate. *Și-l îmbrăcă în haine împărătești și* **culări** *de auru în grumazii lui* (Cron. 1687, f. 22ᵛ)[19].

CUJBIT, lucrat în DA sub *încujba*, nu prezintă nici o atestare. *Preste puține zile întîmpină un unchiaș vechiu, bătrîn de multe zile, zbîrcit la față și slab de vine și* **cujbit** *și cărunt preste tot* (VI 1675, f. 25ᵛ; cf. și VI 1779, f. 144ʳ).

FĂCĂLI, lucrat în DA sub *făcălui*, este consemnat pentru prima dată în 1906. *Să le fierbem în apă pînă se vor muia, apoi le* **făcălește** *să să facă ca mazărea făcălită* (MD², f. 7ʳ).

GHINDURĂ prezintă în DA o primă atestare din 1844 (Filipescu, apud TDRG). *Vădirea necuratului* **ghindură** *lui easte* (Parimiar 1700, f. 11ᵛ).

GHIONOI este înregistrat în DA fără nici o atestare. **Ghionoaia** *este iubitoare de puii săi și de drag mare îi omoară; și viind* **ghionoiul** *pică sînge de la el peste ranele lor și-i înviiază* (Misc. 1777, f. 164ʳ).

GRAȘIȚĂ este notat în DA pentru prima dată în chestionarul lui B. P. Hasdeu. *Să bea lapte de sămînță de peline, au să mănînce* **grașiță**, *lămîie, caramză, chitră* (MD¹, f. 135ʳ).,

HIOLĂ are în DA atestări din Vlahuță, Pamfile și revista „Ion Creangă". *Și-i lua viteazul Ector în* **hiola** *calului* (Cron. sec. XVIII¹, f. 136ʳ—136ᵛ); cf. și : *Și-i lua Ector viteazul în* **hiula** *calului* (Cron. 1689, f. 123ᵛ). *Și lua viteazul Ictor în* **hiola** *calului și-i tăie* (Cron. 1778, f. 7ʳ).

IOTĂ cu sensul „nimic" are în DA atestări din Ispirescu, Vlahuță și Teodoreanu. *Pînă ce va trece ceriul și pămîntul, o* **iotă** *sau o cîrtă nu va trece din lege* (II 1764, f. 29ʳ).

JUCĂREIE apare în DA cu o primă atestare din Gorjan, H. *Ei își bat joc și fac* **jucărei** *ca copii⟨i⟩* (II 1771, f. 22ʳ; cf. și II 1779, f. 22ʳ). Cea mai veche atestare a acestui cuvînt a fost consemnată în Coresi, *Molitvenic rumânesc*, f. 250ʳ de către Em. Buză, *Derivarea cu sufixe și prefixe în* **Tîlcul Evangheliilor** *și în* **Molitvenicul rumânesc**, în LR, XXVIII, 1979, nr. 1, p. 27.

LĂCĂTUȘIE este notat în DA cu o trimitere la TDRG, unde cuvîntul este consemnat fără nici o atestare. *Și petrecea fratele zăbăvindu-să cu meșteșugul său zioa și noaptea, schimbîndu-și lucrul, adecă uneori lucra* **lăcătușiia**, *alteori zlătăriia* (CES 1754, f. 125ʳ).

LĂTURIȘ cu sensul „lateral" prezintă în DA o atestare din secolul nostru. *Racul atunce umbla înaintile, precum umblă și celelalte dobitoace. Așijdire și cavura nu îmbla* **lăturiș**, *precum umblă acum* (B 1775, f. 86ʳ; cf. și B 1779, f. 54ʳ).

MAGIUN, exceptînd atestările din dicționarele secolului al XIX-lea și ȘIO, apare pentru prima dată într-un context mai larg într-un citat din 1930. *Taie pîine fălii supțiri... și le sfărîmă împreună cu miez de gutuie fiertu ori coptu, iar de va fi iarnă — cu* **magiun** *de gutui* (MD¹, f. 137ʳ).

---

[19] Pentru forma, sensul și etimologia acestui cuvînt, vezi : S. Pușcariu, în DR, IV, p. 681 ; G. Giuglea, în DR, X, p. 99 ; M. Homorodean, *Numele de locuri CHEIA (CHEILE) și CULARE (COLARE)*, în CL, XIX, 1974, nr. 1, p. 81—88.

MĂMULICĂ în formele exclamative are în DLR atestări din Alecsandri; pentru diminutive atestările sînt și mai noi. *Pentru aceasta — au răspuns —,* **mămulică,** *pentru că bine mi-ai adus aminte... de păgîna aceaea* (Iliodor, f. 20r).

MÎZGOS are pentru sensul „lunecos, noroios" prima atestare din secolul al XX-lea. *Iară un boiariu... au poruncit să presare cenușă pre jos... că era locul* **mîzgos** (Misc. 1749, f. 202v)[12].

ODOVĂI cu sensul „a se termina, a se încheia, a se sfîrși" are drept primă atestare Boceanu, Gl. *Ascultă, came, den ce materie ești și ce ești și ce vei să fii: nu te mări, ce să fii plecat, vădzîndu-te că ești pămînt și iar în pămînt vei* **să te odovăiești** (Cron. sec. XVIII[2], f. 13r).

POPOSEALĂ are în DLR o primă atestare din 1886; cuvîntul este consemnat cu 200 de ani mai devreme (vezi mai sus *Cuvinte omise,* s. v. *abrac*).

POVÎRNIRE este consemnat în dicționarele din secolul al XIX-lea. *Să nu fie vreunuia dentr-înșii să se tîmpleaze a ucidere ca aceaea* **povîrnire** *cum să tîmplă spurcatei Ezavelii* (Caz. 1688, f. 421r).

RĂSURĂ cu sensul „răsătură, pilitură" este consemnat prima dată în 1814 de către autorii DLR. *Iar alăfiia acest fel: ia unt de trandafir și unt de gutui... trandafiri roșii,* **răsuri** *de dinți dă fildeș* (MD[2], f. 3v).

RESTEU prezintă în DLR o primă atestare din primii dramaturgi. *Derep ce că s-au rădicat giugul care pre dînșii dzăcea și* **răstăul** *de pre grumadzîi lui* (DP, f. 23v).

ȘTIROS „acru" este atestat în dicționarele din secolul trecut. *Iar alifie să facă acest fel: miez de curmale, flori de melilot, vîrfuri de pelin și dă mușățel, șofran, zmirnă muiată în vin vechiu și* **știros** (MD[2] f. 6v).

LISTA SIGLELOR FOLOSITE[20]

B ante 1774	*Istoriile lui Bertoldo,* manuscris de la Muzeul istoric din Moscova, descris de I. Bogdan, *Scrieri alese,* București, 1968, p. 482—488.
B 1775	Ms. rom. B.A.R. 1 417, copiat parțial în 1775 (conține și *Istoriile lui Bertoldo*).
B 1779	Ms. rom. B.A.R. 1 067, copiat în 1779 (conține și *Istoriile lui Bertoldo*).
Cal. cca 1754—1762	Ms. rom. B.A.R. 5 454 (*Calendar* din cca 1754—1762).
Caz. 1688	Ms. rom. B.A.R. 2 672 (*Cazanie* copiată în 1688).
Caz. 1692	Ms. rom. B.A.R. 4 182 (*Cazanie* copiată în 1692).
Caz. 1712	Ms. rom. B.A.R. 4 648 (*Cazanie* copiată în 1712).
Caz. 1737	Ms. rom. B.A.R. 4 130 (*Cazanie* copiată în 1737).
CD 1698	D. Cantemir, *Divanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul,* Iași, 1698.
CD 1770	Ms. rom. B.A.R. 1 417 copiat parțial în 1770 (conține și o copie după *Divanul...* de D. Cantemir).
CES 1754	Ms. rom. B.A.R. 1 390 (*Cuvinte ale lui Efrem Sirul,* manuscris copiat în 1754).
CI	D. Cantemir, *Istoria ieroglifică,* București, 1973.

[20] Conține numai siglele care nu figurează în DLR.

Cron. 1687	Ms. rom. B.A.R. 3 556 *(Cronograf* copiat în 1687).
Cron. 1689	Ms. rom. B.A.R. 86 *(Cronograf* copiat în 1689).
Cron. 1758	Ms. rom. B.A.R. 1 070 *(Cronograf* copiat în 1758).
Cron. sec. XVIII[1]	Ms. rom. B.A.R. 1 702 *(Cronograf* copiat la jumătatea secolului al XVIII-lea).
Cron. sec. XVIII[2]	Ms. rom. B.A.R. 2 599 *(Cronograf* copiat la jumătatea secolului al XVIII-lea).
Cron. 1772	Ms. rom. B.A.R. 1 536 *(Cronograf* copiat în 1772).
Cron. 1778	Ms. rom. B.A.R. 1 264 *(Cronograf* copiat în 1778).
DM	Dosoftei, *Molitvenic de-nțăles*, Iași, 1681.
DP	Dosofetei, *Parimiile preste an*, Iași, 1683.
E 1748	Ms. 53 de la Muzeul Olteniei din Craiova (miscelaneu copiat în 1748 ; conține și *Esopia*).
E 1777	Ms. rom. B.A.R. 1 151 (miscelaneu copiat în 1777 ; conține și *Esopia*).
E sec. XVIII	Ms. rom. B.A.R. 6 031 (miscelaneu copiat în secolul al XVIII-lea ; conține și *Esopia*).
II 1764	Ms. rom. B.A.R. 67 *(Ithica ieropolitica*, manuscris copiat în 1764).
II 1771	Ms. rom. B.A.R. 2 667 *(Ithica ieropolitica*, manuscris copiat în 1771).
II 1779	Ms. rom. B.A.R. 1 332 *(Ithica ieropolitica*, manuscris copiat în 1779).
Iliodor	Ms. rom. B.A.R. 355 *(A lui Iliodor istorie ethiopenească*, manuscris copiat în 1773).
Lex. 1673	Ms. rom. B.A.R. 3 473 *(Lexicon slavo-român* scris în 1673).
MCCR	S. Micu-Clain, *Carte de rugăciuni pentru evlavia omului creștin*, Viena, 1779.
MD[1]	Ms. rom. B.A.R. 933 *(Meșteșugul doftoriei*, manuscris din cca 1760—1770).
MD[2]	Ms. rom. B.A.R. 4 841 *(Meșteșugul doftoriei*, manuscris din cca 1760—1770).
Misc. sec. XVII	Ms. rom. B.A.R. 6 442 (miscelaneu copiat în secolul al XVII-lea).
Misc. ante 1708	Ms. rom. B.A.R. 577 (miscelaneu copiat la începutul secolului al XVIII-lea, înainte de 1708).
Misc. 1749	Ms rom. B.A.R. 3 399 *(Codicele Voileanu*, miscelaneu din 1749).
Misc. 1777	Ms. rom. B.A.R. 1 151 (miscelaneu copiat în 1777).
MMP	Ms. rom. B.A.R. 1 134 *(Înștiințare pentru moartea marelui Petru*, copie din 1757).
Mol. 1676	Ms. rom. B.A.R. 4 641 *(Molitvenic* copiat în 1676).
Mol. 1695	Ms. rom. B.A.R. 4 151 *(Molitvenic* copiat în 1695).
NCCD	N. Costin, *Ceasornicul domnilor*, ediția G. Ștrempel, București, 1976 (după un manuscris din cca 1736—1738).
Parimiar 1700	Ms. rom. B.A.R. 3 052 (miscelaneu copiat în 1700 ; conține și *Parimiar*).
PP	*Pînea pruncilor*, Bălgrad, 1702.
SA	*Sicriul de aur*, Sas-Sebeș, 1683.
TEW	Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, [Budapesta], 1966.
TI	R. Tempea, *Istoria sfintei beserici a Șcheilor Brașovului*, ediția O. Șchiau și L. Bote, București, 1969 (după un manuscris din cca 1716—1742).
VI 1671	Ms. rom. B.A.R. 2 470 *(Varlaam și Ioasaf*, manuscris copiat în 1671).

VI 1673	Ms. rom. B.A.R. 3 339 (*Varlaam și Ioasaf*, manuscris copiat în 1673).
VI 1700	Ms. rom. B.A.R. 2 456 (*Varlaam și Ioasaf*, manuscris copiat în 1700).
VI 1779	Ms. rom. B.A.R. 1 903 (*Varlaam și Ioasaf*, manuscris copiat în 1779).
VSV 1691	Ms. rom. B.A.R. 1 284 (*Viața sfîntului Vasile*, manuscris copiat în 1691).
VSV 1742	Ms. rom. B.A.R. 1 064 (*Viața sfîntului Vasile*, manuscris copiat în 1742).

Martie 1981

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

ETIMOLOGIA CUVÎNTULUI ROMÂNESC *ARVUN(E)*

DE

ION POPESCU-SIRETEANU

În textele populare, aproape exclusiv în colinde, apare frecvent cuvîntul *a r v u n*, de obicei precedat de un *d*: *d a r v u n*, scris cel mai adesea *d-arvun*.

Se pare că B. P. Hasdeu este primul care l-a înregistrat într-o operă lexicografică şi s-a ocupat de originea lui *arvun* şi a variantei acestuia, *arvînt*. El credea (vezi *Etymologicum*, 447—449) că din lat. *laurus*, cu forma *laurentum*, s-a ajuns la *arvînt*; lat. *laurinum* ar fi devenit în româneşte *arvin*, iar trecerea acestuia la *arvun* s-ar explica prin analogie cu *gorun*, *slădun*, cuvinte cu care *arvun* este sinonim în unele arii lingvistice. Hasdeu înregistrează şi formele *arvune*, *arvon*, *iarvant*, ca variante ale lui *arvun*.

Avînd ca punct de plecare bogatele informaţii prezentate de Hasdeu, autorii DA (I, 280) pun în paranteză şi cu semn de întrebare sensul „arbore" al lui *arvun*, precizînd, tot în paranteză: „(Rar, învechit; îl întîlnim numai în poveşti şi în colinde, însemnînd o specie de arbori, care nu se poate preciza cu siguranţă)". În DA se mai înregistrează varianta *arvant* şi derivatul *arvunel*, precizîndu-se că „toate aceste forme [sînt] mai ales în legătură cu un *d* iniţial, care pare a fi obicinuitul *d*-protetic din poeziile noastre populare". Originea cuvîntului este necunoscută şi prudenţa autorilor DA de a nu accepta explicaţia propusă, ca sigură, de Hasdeu este justificată.

Preocupat de originea lui *arvun*, Vasile Bogrea credea că este vorba de „numele unui arbore exotic", „care e, probabil, sl. *javorъ* 'platános'" şi care, printr-o formă neatestată **iavro*, **iarvo*, cu metateză, „a putut înlesni trecerea spre forma românească, la a cărei desăvîrşire va fi colaborat ulterior etimologia populară cu *arvonă*, *arvună*. V. Bogrea stabileşte că forma *d-arpun* este variantă a lui *arvun*, *darvon*. *D-arpun* are şi o variantă *d-arpus*, despre care V. Bogrea spunea: „n-ar fi exclus ca în acest *d-arpus* să se ascundă şi turc. *tarpous* 'marjolaine' ('măghiran')" (V. Bogrea, *Pagini*, 436—438, reprodus din DR, II, 441—443), presupunere care nu se poate susţine prin nici un argument.

N. Drăganu reia discuţia, în DR, V, 329, considerînd că *arvon*, *arvun*, *arvune*, *iarvant*, *arvant*, *arvînt*, *arpun*, *darvon*, *darvant* (acesta „cu *d* protetic ca în poeziile populare şi cu *i* epitetic, ca şi alte cuvinte, cf. *paus* şi *paust* în Maramureş, *ghes* şi *ghest*, *valos* şi *valost* etc.") reprezintă numele unui arbore mitic („sicomor", „arţar stufos", „platan"). El credea că „trebuie derivat din forma metatezată **arvon*, **jarvon* a slavului vechi **avorn* sau **javorn* [(...)], primită înainte de a-şi pierde pe *-nŭ* pe urma faptului că a fost confundată, prin etimologie populară, cu adj. **avorĭnŭ* sau *javorĭnŭ* (cf. rus. *javornyi*, scr. *javoran*)".

Multe dicţionare, între care DM şi DEX, nu înregistrează cuvîntul *arvun(e)*.

Analizînd cuvîntul și variantele lui, am constatat, în primul rînd, că există o perfectă sinonimie între *a r v u n (e)* și *a r b u r (e)* și că ne găsim în fața unui caz tipic de deformare fonetică pe de o parte și de restrîngere și golire semantică pe de alta.

Cuvîntul *arbure* „arbore", moștenit din lat. *arbor, arborem*, este cunoscut în limba română din texte vechi, din antroponimie și toponimie. Îl întîlnim, astfel, în *Evangheliarul* de la mijlocul sec. al XVI-lea (p. 45, 78). Tot în sec. al XVI-lea, îl întîlnim în *Legenda lui Avram* (Hasdeu, *Cuvente*, 190) : *mérseră cătrâ uîn arbure și închiră-se părâ la pămîntu și grăi* ... (ap. Hasdeu, *Etymologicum*, 265). În sec. al XVII-lea cuvîntul apare în multe texte, între care *Noul Testament de la Bălgrad* (1648) și *Biblia de la București* (1688). Ca nume de familie, *Arbure* este cunoscut la noi din a doua jumătate a sec. al XV-lea, cînd Cîrste *Arbure* este amintit ca pîrcălab de Neamț, iar fiul acestuia, Luca, este unul dintre bunii sfetnici ai lui Ștefan cel Mare. Ca nume de localități știm de *Arbore* (pronunțat *Árburea)* în jud. Suceava și *Arborea* în jud. Botoșani.

Hasdeu spune că „în graiul poporan, *arbure* astăzi rar se mai aude pe la noi" *(Etymologicum*, 265), constatare confirmată de cercetările dialectale. Dar cuvîntul este folosit curent în dialectele românești din sudul Dunării : ar. *arbure*, mr. *arburi* (cu *e > i*), ir. *árbur(e)*, peste tot cu sensul „copac, pom" ; la aromâni are și sensul „stîlp".

Spuneam că ne găsim în fața unui caz tipic de deformare fonetică. Prin trecerea lui *b* la *v* (schimbare fonetică obișnuită în limba veche), a lui *o* la *u* și a lui *r* la *n* (ca în *luceafăr > luceafăn)*, *arbore* a putut deveni *arvune*, stadiile de evoluție fiind următoarele : *a r b o r e > a r b u r e > > a r b u n(e) > a r v u n (e)*, cu diminutivul *arvunel*. În varianta *arvon* se mai păstrează *o* netrecut la *u* : *d-un verde d-arvon* (Teodorescu, 50). *Arvînt* reprezintă varianta lui *arvon* în care *o* a devenit *ă* și apoi *î*, prin velarizare, și căreia i s-a adăugat, precum se vede, un *t* la sfîrșit, așa cum remarca și N. Drăganu, dar aceasta s-a făcut sub influența altor cuvinte terminate în *-înt* (în versurile populare din necesități de rimă). Ca rezultat al deformării în continuare a cuvîntului, ni se prezintă varianta *arvant*, rezultată din *arvănt*. Ca în cuvîntul *arbănaș* „albanez" devenit *iarbănaș* sau *ierbănaș*, cuvîntul *arvun* s-a îndepărtat, în continuare, de formele de bază *arbore, arbure*, devenind *iarvant* sau *iervant* : *născut-a, / crescut-a / d-un verde iervant* (Teodorescu, 85). Într-o notă, G. Dem. Teodorescu scria : „În alte variante *iarvant* și *d-arvant*, iar ca refren se zice *d-arvunel cu frunza verde*. Este vorba despre sicomor, zis bulgărește *javor*, sau mai bine despre arțarul stufos, cu frunza lată ca de platan" (p. 50).

În legătură cu accentul, este știut că *arbure* este proparoxiton, iar *arbur* paroxiton, deci : *árbure, árbur. Arvun, arvune, arvon* au, în dicționarul lui Hasdeu, accentul pe *u, o : arvún, arvúne, arvón*. Hasdeu nu precizează accentul cuvîntului *arvînt*, dar în DA se notează : *iarvánt, arvánt, arvînt*, probabil pe baza ritmului și rimei din versurile populare în care apar cuvintele. Presupunem că, prin analogie cu cuvintele terminate în *-ún (-ón) : călțún, cătún, Crăciún, gorún (gorón)* etc. și prin folosirea lor în rimă, s-a petrecut o deplasare a accentului, astfel : **árvun (*árvune), *árvon* etc. s-au pronunțat : *arvún (arvúne), arvón etc.* Această schimbare a accentului, însă, nu se putea face decît după ce, în parte, s-a pierdut legătura de origine cu *árbur(e)*.

Reţinem că varianta *arbun*, neînregistrată în nici un dicţionar, şi, deci, neexplicată pînă acum, este atestată, numai la plural, *a r b u n i* în *Palia de la Orăştie: poame au fost în arbuni* (p. 211), dar o întîlnim şi într-un nume de persoană, *D a r b u n* (aici cu *d* protetic), despre care N. A. Constantinescu, în DOR, 429, crede, cu totul neîntemeiat, că s-ar explica prin *dar* şi *bun*. În paranteză amintim că în Tecuci este un nume de stradă *Darbun*, de la un antroponim; acest antroponim este înregistrat în documente tot în zona Tecuciului.

Existenţa variantei *arbun* (probabil cu accentul pe prima silabă, *árbun*) reprezintă un important punct de sprijin în susţinerea şi confirmarea ipotezei noastre privitoare la originea cuvîntului *arvun*, pe care am văzut că îl întîlnim în textele populare cu sau fără *d* protetic, ca în versurile: *De-un verde d-arvun* (N. Densuşianu, 3); *Creşte-un verde-arvun* (Creţu, 90). Uneori cuvîntul *arvun* primeşte un *ă* la sfîrşit, devenind identic, din punct de vedere fonetic, cu *arvună* „acont": *Sub verde de arvună Grele oşti tăbărîră* (Mohanu, 72). Aşadar, trecerea de la *arbur(e)* la *arvun(e)* s-a făcut prin intermediul variantei *arbun(e)*.

Am văzut că şi G. Dem. Teodorescu şi B. P. Hasdeu vorbesc despre folosirea diminutivului *arvunel* (sau *d-arvunel*) în colinde, aşa cum îl găsim şi într-o culegere mai nouă de folclor: *Arvunel cu foaia verde* (Buga, 733); în glosar, culegătorul, vrînd să lămurească acest cuvînt, scrie: „probabil *alunel*, dim. din *alun*" (p. 933), explicaţie care rămîne în afara discuţiei.

Lexicografii nu au înregistrat încă varianta *arvunaş: Vine vremea de-arvunaş, De-arvunaş, tot oameni graşi, Şi-o să-i prade de trei ori* (Brezeanu-Nadoleanu, 155), în care îndepărtarea de sensul „arbore" este deosebit de mare; de fapt, în contextul citat cuvîntul nu are nici un sens. L-am putea apropia şi de *arbănaş* „albanez", deformat poate sub influenţa lui *arvună*.

Ar fi de amintit şi *a r v a ş (În dealu lui Arvaş, Şapte care de brîncă am încărcat)*, cuvînt pe care şi Al. Rosetti, în *Limba descîntecelor*, 109, ca şi culegătorul (G. Ciauşanu) îl consideră nume propriu. Dealtfel aici *arvaş* se comportă ca un nume propriu, dar aceasta din cauza sensului său obscur. A fost realizat prin înlocuirea terminaţiei *-un* din *arvun*, considerată sufix, cu sufixul *-aş*. Tot aici încadrăm numele *Arpaş*, care ar fi peceneg după N. A. Constantinescu (vezi DOR, 183), cu precizarea că *p* se explică prin asurzirea lui *b* din *arbun*. Am văzut, prin varianta *arpun*, că această asurzire este posibilă. Aşadar: *arbun* > (**arbaş* >) *arpaş* şi *arvaş*.

Nu a fost înregistrată varianta şi mai îndepărtată *d a r h i m: Crescut-a, născut, De-un roşior călin, De-un verde darhim* (N. Densuşianu, 24). Se vede că este vorba de un copac, de un arbore, dar între *arbur(e)*, *arvun(e)* şi *darhim* este o deosebire fonetică mare, accentuată prin prezenţa lui *d* protetic (deci: *d-arhim*) şi prin înlocuirea lui *v* cu *h*, deci **arvim*, **arvin*, care se apropie mult de *arvînt*.

În dialectul aromân este cunoscut cuvîntul *a r ó b*, care are şi varianta *a r ó b u l*, pl. *a r ó b u l' ĭ* „molid", sau *r ó b u l* „specie de molid"; apoi *aroábă*, *aroábulă* „con de molid" (DAr., 207—208). T. Papahagi, vorbind despre *aróbul*, scrie: „Cuvîntul apare şi în greacă", şi apoi: „La bază pare a fi alb. *rrobul* 'rovere (querce)'" (din lat. *robur* „rouvre").

Nu înțelegem de ce nu este admisă originea direct din lat. pop. *robur, roboris* „stejar", care îl reprezintă pe *arbor, arboris*, cu afereza lui *a* și cu apariția unui *o* între *r* și *b*. În dialectul aromân *r* final a devenit *l*, iar sensul s-a schimbat datorită mediului în care trăiesc aromânii. Dar restrîngerea semantică de la „arbore" la „stejar secular" este cunoscută și în dialectul dacoromân : „*Arvune*, cu tonul pe *u*, însemnează un stejar secular" (Hasdeu, *Etymologicum*, informație din Bilciurești, Dîmbovița).

Se vede din cele prezentate că, într-o epocă nu prea veche, cuvîntul *arbure (arbore)* din dialectul dacoromân a cunoscut un proces de acută dezagragare în variante tot mai îndepărtate de forma cîndva generală în toate dialectele limbii române. Cauza acestei dezagregări o vedem în concurența cu sinonimele *copaci* (sg.) și *pom*. B. P. Hasdeu observa, în legătură cu această sinonimie : „arbure este termenul cel mai general, în care se cuprind copaci, pomi, lemne ; *copaci* este *arburele* sălbatec sau neroditor ; *pom* este *arburele* care dă poame ; *lemn* este *arburele* întrebuințat pentru felurite scopuri, la clădiri, la încălzire etc." *(op. cit.*, 266). Dacoromânii pot spune, totuși, *mere de copac* (pentru a deosebi *fructele* de *miere de albine)* sau *am stat la umbra pomilor din pădure*, fără ca exprimarea să pară cît de cît confuză. Diluarea și pierderea sensului general „arbore" al lui *arbure* trebuie puse în strînsă legătură cu condițiile istorice de viață specifice dacoromânilor, anume cu păstoritul, dar și cu caracterul sedentar al gospodăriei țărănești, în preajma căreia s-au cultivat dintotdeauna pomi fructiferi. Rezistența lui *arbure* în dialectele din sudul Dunării arată rezistența dialectelor înseși la primenirile impuse de evoluția limbii. Nu este lipsit de interes să arătăm că la aromâni cuvîntul *copaciu* are și sensul mai vechi „stejar", iar la meglenoromâni *cupatš* (= cupaci) are și sensul „buștean" ; în albaneză *kopaç* (= copaci) are sensul „trunchi de arbore", deci „buștean" ca la meglenoromâni. În ce privește termenul *pom*, aromânii i-au păstrat sensul de „arbore fructifer", dar înseamnă și „poamă" ; la meglenoromâni *pom* se numește numai „arborele fructifer".

Așadar *arbure (arbore)* și-a pierdut treptat locul de altădată în limbă, devenind *arbun(e), arvun(e)* și *Darbun* (din *darbun), darvun(e), arvănt, arvînt, arvant, iarvant, iervant, darhim, arvon* ; prin sufixare apar *arvunel* și *arvunaș* ; aici încadrăm și cuvîntul *arvaș* și numele *Arpaș*. O confuzie cu *arvună* „acont" a determinat apariția variantei *arvună*.

Se poate constata, la sfîrșitul acestor considerații, că *arvun* și variantele lui și-au pierdut tot mai mult sensul, așa că uneori, în colinde, lasă impresia unor cuvinte cu totul obscure. Restrîngerea și diluarea semantică despre care vorbeam reies și din definiția dată lui *arvun* în DA, ca „specie de arbori care nu se poate preciza cu siguranță". Golirea de sens a dus la o mare instabilitate fonetică și, firește, la apariția variantelor tot mai îndepărtate din punct de vedere fonetic, fapt petrecut paralel cu preluarea de către termenii *copac* și *pom* a sensului „arbore" și la înlocuirea prin termenii menționați a termenului *arbore*, păstrat bine în dialectele din sudul Dunării.

O cercetare atentă va scoate la iveală, cu siguranță, antroponime și toponime, la noi sau la popoarele vecine, la baza cărora stau forme cunoscute sau încă necunoscute ale lui *arbore*. Un astfel de exemplu ar

fi numele *Arborići* şi *Arbulići* pe care le purtau vlahi din nordul Peninsulei Balcanice în secolul al XIV-lea (desigur şi în următoarele; vezi S. Dragomir, *Vlahii...*, 1959, p. 149).

Este locul să ne punem întrebarea dacă bg. *javor*, amintit mai sus, nu este într-adevăr înrudit cu rom. *arbor*, *arbure*. Formele reconstituite (**avorn*, **javorn*, apoi **arvon*, **jarvon*) sînt inutile de vreme ce în română se cunosc formele *arvon*, *iarvînt*. Cuvîntul românesc *arbor(e)*, devenit **arvor*, a putut suferi disimilaţia lui *r* din prima silabă, rezultînd *avor* şi, bineînţeles, *iavor*. Împrumutul trebuie considerat destul de vechi.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

Bogrea, *Pagini*	Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice*. Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi indice de Mircea Borcilă şi Ion Mării. Cluj, Editura Dacia, 1971.
Brezeanu-Nadoleanu	Ioan Brezeanu, Gh. Nadoleanu, *Pe-un picior de plai*. Galaţi, 1967.
Buga	Marin Buga, *Folclor de pe Argeş*, în *Folclor din Oltenia şi Muntenia*, III. Bucureşti, Editura Minerva, 1968.
Creţu	Gr. Creţu, *Folclor din Oltenia şi Muntenia*, în colecţia cu acelaşi nume, V. Ediţie îngrijită de A. Millea şi I. Stănculescu. Bucureşti, Editura Minerva, 1970.
DAr.	Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân*. Bucureşti, Editura Academiei R.S.România, 1974.
N. Densuşianu	N. Densuşianu, *Vechi cîntece şi tradiţii populare româneşti*. Ediţie de I. Oprişan, Bucureşti, Editura Minerva, 1975.
DOR	N. A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*, Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1963.
Evangheliarul	*Evangheliarul slavo-român de la Sibiu, 1551—1553*. Studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici. Studiu introductiv istoric de L. Demény. Bucureşti, Editura Academiei R.S.România, 1971.
Hasdeu, *Cuvente*	B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrîni*, II. Bucureşti, 1879.
Hasdeu, *Etymologicum*	B. P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, 2. Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Gr.Brâncuş. Bucureşti, Editura Minerva, 1974.
Mohanu	C. Mohanu, *Fîntîna dorului*. Bucureşti, Editura Minerva, 1975.
Palia de la Orăştie.	Ediţie îngrijită de Viorica Pamfil. Bucureşti, Editura Academiei R. S. România, 1968.
Al. Rosetti, *Limba descîntecelor*	Al. Rosetti, *Limba descîntecelor româneşti*. Bucureşti, Editura Minerva, 1975.
Teodorescu	G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*. Bucureşti, 1885.

August 1980

Facultatea de filologie
Iaşi, Calea 23 August nr. 11

NOTE ETIMOLOGICE PRIVITOARE LA UNELE ÎMPRUMUTURI DIN LIMBA TURCĂ (II)*

DE

EMIL SUCIU

Cuvintelor (de origine turcă) discutate mai jos nu li s-au dat pînă în prezent explicații etimologice satisfăcătoare.

cear. DA înregistrează cuvîntul *cear*, cu sensul nesigur „păr (cosiță)", atestat într-o poezie populară: *Dar Ioniță ce-mi făcea?/ Cu stînga la fiori se da, / Dreapta în cear' că-i punea / Și călare mi-o punea* (pe o femeie pe care o răpește ademenind-o cu flori). Cuvîntul *cear* este, fără îndoială, o variantă a lui *gear* „șal oriental", „învelitoare de cap femeiască", provenind din tc. *car*.

comúr „(bou sau vacă) de culoare neagră cu vînăt", atestat din sudul Dobrogei (în DA, fără etimologie, după H. II 298, 319), provine din tc. *kömür* „negru, de culoarea cărbunelui".

corofíie „o stofă" (în DA, fără etimologie, după Teodorescu, P.P., 542) este o variantă (rezultată prin metateză și asimilare) a lui *cofterie* „un fel de stofă scumpă din care se făceau dulămi" (< tc. *kufteri* „idem").

filéri „pantofi țărănești mai groși" (< tc. *filer*, v. ȘIO II/1, p. 172) are ca variantă dialectală, alături de *hileri* și *ileri* (DA), și forma *șileri*, întrebuințată în nordul Munteniei cu sensul „pantofi pe talpă legați de picior prin niște curele" și înregistrată în DLR cu etimologia necunoscută. Pentru evoluția *fi-* > *si-* v. Gh. Ivănescu, *Probleme capitale ale vechii române literare*, în BPh, XI—XII, 1944—1945, p. 158, 170.

gebreá „cîrpă de șters sau de frecat caii" este explicat (ȘIO II/1, p. 177, CADE, DU) dintr-un etimon turcesc * *ğebre*, neatestat în sursele pe care le-am consultat. ȘIO II/1, p. 405, înregistrează, pe de altă parte, formele *ghebreá*, *chebreá*, atestate și în DA, ca variante ale lui *gebrea*, cu același sens. Etimonul tuturor acestor forme trebuie să fie tc. *gebre* „cîrpă aspră de frecat caii". Evoluția *g-* > *ğ-* se datorește probabil contaminării cu *gevrea* „batistă".

ghermeá s.f. „piesă prismatică de lemn care se fixează în zidărie pentru a înlesni prinderea în cuie sau în șuruburi a tocului unei uși sau al unei ferestre". Apare în DM și în DEX, cu etimologia necunoscută. Provine din tc. *girme* „țîțînă".

---

* Prima parte a acestui studiu a apărut în LR, XXIX, 1980, 5, p. 551—554.

ghimirlíe$_1$ „ferăstrău cu pînza îngustă", **ghimirlíe**$_2$ „cocioabă", **chimirlíc** „ferăstrău". În dicționarele limbii române domnește, în general, o totală confuzie în privința acestor termeni. Etimologia lor rămîne neclarificată tocmai pentru că nu au fost făcute diferențierile formale și semantice necesare, astfel încît fie *ghimirlie*$_1$ și *ghimirlie*$_2$, fie *ghimirlie*$_1$ și *chimirlic* sînt date ca unul și același termen, uneori cu etimologia necunoscută (DM, DEX), alteori cu etimon comun (v. și Al. Graur, *Etimologii românești*, București, 1963, p. 71). Părerea noastră este următoarea: **ghimirlie**$_1$ „ferăstrău cu pînza îngustă" < tc. *kemerli [bıçkı]* „(ferăstrău) boltit". Așa cum au intuit autorii DA, dar referitor la *chimirlic*, avem de-a face, „la origine, cu ferăstrăul a cărui pînză este fixată în cele două capete ale unui lemn boltit în formă de arc". Nu sîntem de acord cu presupusul etimon tc. *demirli* „de fier", propus de Bogrea, DR, I (1921), p. 276, 558 (și acceptat de Al. Graur, *op. cit.*, p. 71), deoarece o astfel de etimologie nu ar avea sens: ea s-ar justifica numai dacă acest tip de ferăstrău ar fi în întregime de fier (orice ferăstrău are pînza metalică). **Ghimirlie**$_2$ „cocioabă" < tc. *kemerli [ev, bina]* „(casă, clădire) boltită". **Chimirlic** „ferăstrău" < tc. *kemerlik* „centură de lemn sau de piele pe care meseriașii își poartă uneltele", prin restricție, poate sub influența semantică a lui *ghimirlie*$_1$.

ghioc, ghiocél. Dicționarele nu explică etimologic cuvîntul *ghioc* (bot.) „albăstrea, vinețea *(Centaurea cyanus)*", cu varianta *dioc*. Ni se pare evident că provine din tc. *gök* „albastru", probabil izolat dintr-o sintagmă denumind o plantă. Cf. rom. *goc* „albastru-azuriu", în sintagma *iacut goc* „safir" (a. 1594), DOC. XVI, p. 194. Termenul *ghioc* a ajuns să denumească, prin generalizare, și alte plante, cu flori de alte culori (toate însă din specia *Centaurea*, v. DA, CADE). Nu este deci de mirare că derivatul *ghiocel* denumește o plantă cu flori albe.

ghiurlúc, înregistrat în DA (reg., în Vîlcea și Vaslui), cu sensurile „pășune pentru vite"; „o buruiană", fără etimologie. Provine din tc. *güllük* „teren unde cresc mulți măceși" (prin disimilarea geminatelor *-ll- > -rl-*).

gurút s.n. (reg.) „pastă alimentară făcută din făină de hrișcă și de grîu, cu adaos de brînză, lapte și ouă" apare în DM și DEX, cu etimologia necunoscută. Provine din tc. *kurut* „produs alimentar obținut prin covăsirea laptelui".

iacá s.f. (înv.) „soi de tutun de cea mai bună calitate" (DEX), în expresia *tutun iaca* „idem" (DM), cu etimologia necunoscută. Provine din tc. *yaka [tütünü]* „soi de tutun cultivat pe terenuri înclinate" (tc. *yaka* „teren înclinat").

iastúc s.n., neînregistrat în dicționare, apare în *Gl. Argeș*, cu sensul „răsadniță". Provine din tc. *yastık* „idem" (poate prin intermediu sîrbocroat).

iritíc adj. și s.m.f., apare în *Gl. Argeș* cu sensul „(om) mic de statură, scund". Etimonul este, probabil, tc. *yaratık* „creatură, făptură".

ivilichíu, -íe adj., apare în ȘIO I, p. 277 și în DA, cu sensul „subțire și înalt, zvelt", fiind explicat din tc. *evvelki* „anterior, precedent". Presupusul etimon nu ni se pare a fi cel real, întrucît deosebirile de ordin semantic sînt mult prea mari. Credem că *ivilichiu* este varianta muntenească ε lui *tivilichiu*, folosit în Moldova și în Transilvania (DU) cu sensurile „zvelt; vesel, hazliu, vioi; (om) căruia îi place să aibă totul gata, iute și curat" (DM, DU) < tc. *tevekkeli* „nepăsător, indiferent; imprudent". Căderea lui *t-* se datorește, probabil, fenomenului de contracție la granița dintre cuvinte (în sintagme de tipul *bărbat tivilichiu*, *băiat tivilichiu* etc.).

Februarie 1981 *Constanța, str. Arcului nr. 18*

ELEMENTE TURCEȘTI ÎN TOPONIMIA UNEI ZONE DIN JUDEȚUL CONSTANȚA

DE

ION PENIȘOARĂ

0.0. Cu un alt prilej[1] am abordat problema influenței turcești asupra toponimiei din Dobrogea. Atunci am dat exemple de construcții toponimice specifice și am citat cele mai frecvente apelative de origine turcească întîlnite în unele nume de locuri din Dobrogea.

0.1. În lucrarea de față vom analiza materialul obținut prin anchetele efectuate într-un spațiu compact din județul Constanța, alcătuit din localitățile Aliman (A), Brebeni (B), Carvăn (Ca), Cobadin (Co), Deleni (D), Ion Corvin (IC), Rariștea (R), Viile (V) și Zorile (Z).

0.2. Ca aspect geografic, zona aleasă de noi (după criteriul varietății formelor de relief) se prezintă sub forma unui podiș prelung, nu prea înalt, neregulat, cu ridicături de teren golașe sau împădurite și cu văi adînci. Acest teritoriu se întinde de la est spre vest de-a lungul șoselei Constanța-Ostrov (între localitățile Cobadin și Ion Corvin) și în adîncime de la sud spre nord, pe direcția în care zona este străbătută de rîurile Urluia și Valea Negurenilor, și se prelungește pînă la lezerul Viilor (între satele Rariștea, Brebeni și Viile, pe de o parte, iar pe de altă parte Aliman spre Dunăre).

0.3. Din punct de vedere lingvistic, satele se împart în două grupe: o grupă o formează localitățile Rariștea, Brebeni, Deleni, Zorile, Carvăn, Aliman și Viile, unde se află numai vorbitori de limba română, iar o altă grupă o formează localitățile Cobadin și Ion Corvin, în care locuiește o populație mixtă (români, turci și tătari).

0.4. Materialul toponimic pe care l-am reținut pentru a fi analizat a fost repartizat după cum urmează: **1. Toponime simple create de către vorbitorii de limba turcă, 2. Toponime compuse din două sau mai multe elemente create de către vorbitorii de limba turcă,** pe care le vom clasifica alfabetic după termenul de bază (determinat), și **3. Toponime compuse din două sau mai multe elemente create de către vorbitorii de limba română în care al doilea sau al treilea termen al construcției toponimice este turcesc (toponim sau antroponim).**

1. Toponime simple create de către vorbitorii de limba turcă

1.1. *AIVALÍCA* (IC) — „vale"; < tc. *ayvalık* „livadă de gutui".

1.2. *ALÁN* (V) — „luminiș în mijlocul unei bălți"; < tc. *alán* „loc neted și deschis, loc fără vegetație etc."

[1] Vezi articolul nostru *Elemente de toponimie turcească din Dobrogea*, în LR, XXVII, 1978, nr. 3, 293–296.

1.3. *BOSTANÍC* (IC) „loc în pădure unde se cultivau pepeni"; < tc. *bostanlík* „bostănărie, pepenărie".

1.4. *CARANLÍC* (IC) „deal în hotar cu satul Negureni"; < top. tc. *Karanlík* „întuneric" — vechiul nume al satului Negureni.

1.5. *CÁRVĂN* (Ca) — nume de sat; „pe vale exista un drum de trecere pentru caravanele negustorilor care mergeau spre Marea Neagră şi un loc de popas pentru negustori"; <tc. *kerván* „caravană".

1.6. *CEACMACLÍCA* (IC) „vale cu piatră de cremene"; < tc. *çakmaklík* „loc de cremene".

1.7. *CHESÍC* (R) „deal care separă satul Rariştea de satul Brebeni"; < tc. *kesík* „tăiat, despicat".

1.8. *CUZGÚN* (IC) „vechiul nume al satului Ion Corvin"; < tc. *kuzgún* „corb".

1.9. *DEMÍRCEA* (IC) „vale şi deal în hotar cu satul Mircești"; < antrop. tc. *Demír* + suf. tc. *-ça.*

1.10. *ENÍGEA* (D) „vechiul nume al satului Deleni"; < tc. *yenice* „nou, nouţ".

1.11. *IALÍIE* (V) „teren agricol"; < tc. *yalí* „malul neted şi deschis al unei ape".

1.12. *IEILÁ* (Ca) „şes în partea de sud-est a satului"; < tc. *yaylá* „podiş, platou, şes neted pe o înălţime".

1.13. *OZÚNGEA* (V) „şes şi teren agricol"; < tc. *uzúnca* „lung, întins".

1.14. *PARALÁ* (R) „loc unde se spune că au fost găsiţi bani turceşti"; < tc. *paralí* „cu bani".

1.15. *SÁRPU* (A) „carieră de piatră în coastă de deal"; < tc. *sárp* „povîrniş, teren abrupt greu accesibil".

1.16. *SÎCMÁ* (R) „deal în partea dreaptă a drumului spre satu Ion Corvin"; < tc. *sıkmá* „strîmt; ţarc".

1.17. *TAŞLÍCA* (V) „teren agricol în hotar cu satul Oltina"; < tc. *taşlík* „loc cu piatră, pietrărie; pietros".

1.18. *TEZECLÍCA* (IC) „vale"; < tc. *tezeklík* „loc cu băligar".

2. Toponime compuse din două sau mai multe elemente create de către vorbitorii de limba turcă

2.1. *ALCEÁC — ALCEÁ* < tc. *alçák* „teren lăsat; jos; vale" în toponimele:

a) *CURÚ ALCEÁC* (IC) „vale"; < tc. *kurú* „uscat" şi tc. *alçák.*

b) *DERÍN ALCEÁC* (Co) „vale adîncă"; < tc. *derín* „adînc" şi tc. *alçák.*

c) *ODAGIÍ ALCEÁ* (Co) „cîmpie"; < top. tc. *Odací* — numele unei foste aşezări şi tc. *alçák.*

d) *ŞARAPCIÍ ALCEÁ* (Co) „cîmpie" ; < top. tc. *Şarapçí* — numele unei foste aşezări şi tc. *alçák*.

2.2. *BAHCÉ* < tc. *bahçé* „grădină, parc" în toponimul *MIRÍ BAHCESÍ* (D) „deal" ; < tc. *mirí* „pămînt aparţinînd statului care era atribuit unei persoane prin act de proprietate de către autorităţile turceşti" şi tc. *bahçé*.

2.3. *BAÍR* < tc. *bayír* „deal, colină" în toponimele :

a) *CACEAMÁC BAÍR* (Co) „deal" ; < top. tc. *Kaçamák* — numele unei foste aşezări şi tc. *bayír*.

b) *CARÁ DEDÉ BAÍR* (Co) „deal" ; <top. tc. *Kará Dedé* — numele unei foste aşezări şi tc. *bayír*.

c) *CINGHENÉ ORMÁN BAÍR* (D) „deal în partea de est a satului" ; < top. tc. *Çingené Ormán* (v. **2.14.** f) şi tc. *bayír*.

d) *CURÚ ALCEÁC BAÍR* (IC) „deal" ; < top. tc. *Kurú Alçák* (v. **2.1.**a) şi tc. *bayír*.

e) *DERMÉN BAÍR* (D) „deal" ; < tc. *değirmén* „moară" şi tc. *bayír*.

f) *ENÍGE BAÍR* (D) „deal acoperit cu păşune" ; < top. tc. *Yenice* (v. **1.10.**) şi tc. *bayír*.

g) *MEZARLÍC BAÍR* (D) „deal unde se află un vechi cimitir turcesc" ; < tc. *mezarlík* „cimitir" şi tc. *bayír*.

2.4. *BOSTÁN* < tc. *bostán* „bostănărie ; grădină de legume" ; în toponimul *BERBÉR BOSTÁN* (IC) „vale" ; < tc. *berbér* „frizer" şi tc. *bostán*.

2.5. *CACEAMÁC* < tc. *kaçamák* „tîrlă ; loc de refugiu" în toponimul *ESCHÍ CACEAMÁC* (Co) „cîmpie unde a existat o aşezare" ; < tc. *eskí* „vechi" şi tc. *kaçamák*.

2.6. *CEAÍR* < tc. *çayír* „luncă ; păşune" ; în toponimele :

a) *DERÍN CEAÍR* (R) „vale" ; < tc. *derín* (v. **2.1.**b) şi tc. *çayír*.

b) *TUTUNLÚC CEAÍR* (A) „vale şi cîmpie" ; < tc. *tütünlük* „loc unde se cultivă tutun" şi tc. *çayír*.

2.7. *CHIÓI* < tc. *köy* „sat" ; în toponimele :

a) *CARÁ DEDÉ CHIÓI* (Co) „cîmpie unde a existat o veche aşezatre" ; < antrop. tc. *Kará Dedé* şi tc. *köy*.

b) *CIUCÚR CHIÓI* (B) „deal, vale şi numele mai vechi al satului Brebeni" ; < tc. *çukúr* „groapă" şi tc. *köy*.

2.8. *CUIÚ* <tc. *kuyú* „fîntînă, puţ" ; în toponimul *CHERÍM CUIÚS* (Z) — vechea denumire a satului Zorile ; < antrop. tc. *Kerím* şi tc. *kuyú*.

2.9. *GHIOLGIÚC* < tc. „lac mic ; heleşteu, iaz" ; în toponimul *CURÚ GHIOLGIÚC* (A) „vale" ; < tc. *kurú* (v. **2.1.**a) şi tc. *gölcük*.

2.10. *IARLÍC* <tc. *yarlík* „loc cu rîpi" ; în toponimul *SARÍ IARLÍC* (D) „deal" ; < tc. *sarí* „galben" şi tc. *yarlík*.

2.11. *IER* <tc. *yer* „pămînt, teren; loc"; în toponimul *CALÉ IERÍ* (Co) „cîmpie unde a existat o cetate"; < tc. *kalé* „cetate" şi tc. *yer*.

2.12. *MEZARLÍC* (v. **2.3.**g) în toponimul *TIÚRC MEZARLÍC* (Co) „locul unde a fost un cimitir turcesc"; < tc. *türk* „turc; turcesc" şi tc. *mezarlık*.

2.13. *OLÚC* < tc. *olúk* „jgheab, uluc" în toponimul *TAŞ OLÚC* (R) „cişmea"; < tc. *taş* „piatră" şi tc. *olúk*.

2.14. *ORMÁN* < tc. *orman* „pădure" în toponimele:

a) *BAŞ ORMÁN* (IC) „pădure"; < tc. *baş* „cap; principal" şi tc. *orman*.

b) *BOSTÁN ORMÁN* (IC) „pădure şi vale cu acelaşi nume"; < tc. *bostán* (v. **2.4.**) şi tc. *orman*.

c) *BOŞ ORMÁN* (IC) „pădure şi vale cu acelaşi nume"; < tc. *boş* „gol; pustiu" şi tc. *orman*.

d) *CEAÍR ORMÁN* (IC) „vale"; < tc. *çayír* (v. **2.6.**) şi tc. *orman*.

e) *CEATÁL ORMÁN* (IC) „pădure şi deal cu acelaşi nume"; < tc. *çatál* „bifurcat; bifurcaţie" şi tc. *orman*.

f) *CINGHENÉ ORMÁN* (D) „vale şi teren arabil în hotar cu satul Pietreni"; < tc. *çingené* „ţigan" şi tc. *orman*.

g) *CURÚ ORMÁN* (V) „pădure şi vechiul nume al satului Răzoare"; < tc. *kurú* (v. **2.1.**a) şi tc. *orman*.

h) *DOMÚZ ORMÁN* (IC) „pădure şi vale cu acelaşi nume"; < tc. *domúz* „porc" şi tc. *orman*.

i) *IOL ORMÁN* (IC) „pădure şi parte de sat"; < tc. *yol* „drum, făgaş" şi tc. *orman*.

j) *OTLÚ ORMÁN* (D) „teren arabil în hotar cu satul Adamclisi"; < tc. *otlúk* „fîneaţă<" şi tc. *orman*.

k) *TUN ORMÁN* (V) „pădure pe malul Dunării"; < top. tc. *Tuná* „Dunăre" si tc. *orman*.

2.15. *PUNÁR* < tc. *pınár* „izvor; fîntînă" în toponimele:

a) *AT PUNÁR* (D) „vale"; < tc. *at* „cal" şi tc. *pınár*.

b) *CÎŞLA PUNÁR* (D) „loc unde sînt 7 fîntîni"; < tc. *kışlá* „loc de iernat pentru vite; cazarmă" şi tc. *pınár*.

c) *GHELINGÍC PUNARÍ* (D) „fîntînă unde se spune că s-ar fi înecat o mireasă"; < tc. *gelín* „mireasă" şi tc. *pınár*.

d) *IÚCI PÎNÁR* (V) „teren agricol unde se aflau 3 fîntîni; < tc. *üç* „trei" şi tc. *pınár*.

e) *SIÚT PÎNARÍ* (D) „fîntînă cu apă tulbure"; < tc. *süt* „lapte" şi tc. *pınár*.

2.16. *SÎRT* < tc. *sırt* „spate; coastă, povîrniş" în toponimul *BAŞ PUNÁR SIRTÍ* (B) „deal"; < tc. *baş* (v. **2.14.**a), *pınár* (v. **2.15.**) şi *sırt*.

3. Toponime compuse din două sau mai multe elemente create de către vorbitorii de limba română în care al doilea sau al treilea termen al construcției toponimice este turcesc (toponim sau antroponim).

3.1. *AGEMLÉR* < tc. *acemlér* „persani" în toponimul *LA AGEMLÉR* (Co) „drum spre satul Ciobăniţa"; < top. tc. *Acemlér* — vechiul nume al satului Ciobăniţa.

3.2. *ARABAGÍU* < tc. *arabací* „căruţaș" în toponimul *DEÁLU ARABAGÍULUI* (Z) „deal în hotar cu satul Haţeg"; < top. tc. *Arabacılár* — vechiul nume al satului Haţeg.

3.3. *BÉI ORMÁN* < tc. *béy* „domn; bei" și tc. *ormán* (v. **2.41.**) în top. *PADÚREA BÉI ORMÁNULUI* (Z) „pădure care a aparţinut unui bei".

3.4. *CACEAMÁC* < tc. *kaçamák* (v. **2.5.**) în top. *LA CACEAMÁC* (Co) „drum spre satul Viișoara"; < top tc. *Kaçamák* — vechiul nume al satului Viișoara.

3.5. *CAINARGEÁ* < tc. *kaynarcá* „izvor termal" în top. *DRUMU DE LA CAINARGEÁ* (Ca) „drum care duce spre satul bulgăresc Cranova"; < top. tc. *Kaynarcá* — vechi nume de localitate din Bulgaria.

3.6. *CALÉ* < tc. *kalé* „cetate" în top. *LA CALE* (V) „teren arabil".

3.7. *CARACEALÍC* < tc. *Karaçalılık* „mărăcinis" în top. *PĂDUREA CARACEALÍC* (Ca) „pădure în partea de nord-est".

3.8. *CARANLÎC* < tc. *karanlík* „întuneric; negură" în top. *VALEA CARANLÍC* (V) „vale în hotar cu satul Negureni"; < top. tc. *Karanlík* — vechea denumire a satului Negureni.

3.9. *CHIOSTÉNGE* < top. tc. *Kösténce* „Constanţa" în top. *DRUMU CHIOSTÉNGE* (D) „șosea spre Constanţa".

3.10. *CÎȘÍLA* < tc. *kışlá* (v. **2.15.**b) în top. *DRUMU CÎȘÍLEI* (V) „drum spre satul Strunga"; < top. tc. *Kışlá* — vechea denumire a satului Strunga.

3.11. *CUIUGIÚC* < tc. *kuyucúk* „fîntîniţă"; puţ mic" (v. și **2.8.**) în top. *DRUMU CUIUGIÚCULUI* (Ca) „drum spre satul Cuiugiuc"; < top. tc. *Kuyucúk*.

3.12. *CURORMÁN* < tc. *kurú* (v. **2.1.**a) și tc. *ormán* (v. **2.14.**) în top. *CEAIRU CURORMÁNULUI* (V) „șes și teren arabil"; < top. tc. *Kurú Ormán* (v. **2.14.**g).

3.13. *CUZGÚN* < tc. *kuzgún* (v. **1.8.**) în top. *DEALU CUZGÚNULUI* (V) „deal în hotar cu satul Ion Corvin"; < top. tc. *Kuzgún*.

3.14. *DEMÍRCEA* în top. *VALEA DEMÍRCEA* (V) „vale prin care trece șoseaua ce leagă localităţile Viile și Ion Corvin"; (v. **1.9.**).

3.15. *ENIȘELNÍA* < tc. *yení* „nou" și tc. *șen* „vesel, voios" în top. *VALEA ENIȘELNÍA* (R) „vale în hotar cu satul Văleni"; < top. tc. *Yenişenlí* — vechea denumire a satului Văleni.

3.16. *GHIOLPUNÁR* < tc. *göl* „lac" și tc. *pınár* (v. **2.15.**) în top. *DRUMU GHIOLPÚNAR* (D) „drum spre satul Șipotele"; < top. tc. *Gölpınár* — vechiul nume al satului Șipotele.

3.17. *MERDIVENLÍPUNAR* < tc. *merdivén* „scară" şi tc. *pınár* (v. **2.15.**) în top. *LA MERDIVENLÍPUNAR* (Co) „drum spre satul Scărişoara"; < top. tc. *Merdivenlípınar* — vechea denumire a satului Scărişoara.

3.18. *MUSAÍT* < antrop. tc. *Musaít* în top. *VALEA MUSAÍT* (A) „vale".

3.19. *NASTRADÍN* < antrop. tc. *Nastradín* în top. *DEALU NASTRADÍNULUI* (Z) „deal în hotar cu satul Pădureni"; < top. tc. *Nastradín* — veche denumire a satului Pădureni.

3.20. *OSMÁN REGÉP* < antrop. tc. *Osmán Recép* în top. *FÎNTÎNA LUI OSMÁN REGÉP* (Co) „cea mai veche fîntînă din Cobadin".

3.21. *TECHECHIÓI* < tc. *teké* „ţap" şi tc. *köy* (v. **2.7.**) în top. *DEALU TECHECHIÓIULUI* (R) „deal în hotar cu satul Lespezi"; < top. tc. *Tekeköy* — vechea denumire a satului Lespezi.

3.22. *TUNORMÁN* (v. **2.14.**k) în top. *PĂDUREA TUNORMÁNULUI* (V) „pădure pe malul drept al Dunării"; < top. tc. *Tunaormán*.

3.23. *TUTUNLÚC* (v. **2.6.**b) în top. *PĂDUREA TUTUNLÚCULUI* (A) „pădure unde era un loc cultivat cu tutun".

4. Considerate sub aspectul fenomenului de adaptare la sistemul românesc, toponimele create de către vorbitorii de limba turcă se repartizează în două grupe:

4.1. Toponime care au păstrat în limba română forma din limba turcă: *Alan* (**1.2.**), *Caranlîc* (**1.4.**), *Chesic* (**1.7.**), *Cuzgun* (**1.8.**), *Sîcma*, (**1.16**), *Curu Alceac* (**2.1.**a), *Derin Alceac* (**2.1.**b), *Miri Bahcesi* (**2.2.**), *Caceamac* (**2.5.**), *Chioi* (**2.7.**), *Ciucur Chioi* (**2.7.**b). *Curu Ghiolgiuc* (**2.9.**), *Sarî Iarlîc* (**2.10.**), *Cale Ieri* (**2.11.**), *Taş Oluc* (**2.13.**), *Baş Orman* (**2.14.**a), *Boş Orman* (**2.14.**c), *Curu Orman* (**2.14.**g), *Iuci Pînar* (**2.15.**d), *Siut Pînarî* (**2.15.**e), *Agemler* (**3.1**), *Chiostenge* (**3.9.**), *Cuiugiuc* (**3.11.**) şi *Cuzgun* (**3.13.**).

4.2. Toponime turceşti care şi-au schimbat forma în limba română. Acestea au suferit unele modificări mai ales de natură fonetică şi morfologică.

4.2.1. Cele mai frecvente modificări fonetice sînt:

a) **Depalatizarea.** De la început trebuie să arătăm că în pronunţarea localnicilor dispare fenomenul de palatalizare specific limbii turce. Astfel, elemente turceşti ca *tezek'lik'* (**1.18.**), *göl'cük'* (**2.9.**)., *gel'in'cik'* (**2.15.** c), *tütün'lük'* (**3.23.**) se pronunţă depalatalizat (*k'* > *k*, *l'* > *l*, *n'* > *n*).

b) **Apocopa.** Din cauza modificării poziţiei accentului propriu limbii turce (de obicei în limba turcă accentul cade pe ultima silabă), unele vocale de la sfîrşitul cuvintelor cad. În acest fel toponimele turceşti *Kerim Kuyusú* (**2.8.**), *Çingene Ormaní* (**2.14.** f), *Domuz Ormaní* (**2.14.**h), *Bey Ormaní* (**3.3.**) au devenit în pronunţarea localnicilor *Cherim Cuius*, *Cinghene Orman*, *Domuz Orman*, *Bei Orman*; vocalele *-u*, *-î*, au căzut. Fenomenul se întîlneşte şi în sintagmele *Curorman* (**3.12.**) şi *Tunorman* (**3.22.**),

unde prin fuziunea celor două elemente ale sintagmei au dispărut vocalele finale ale primului termen (*-u* din *Curu* și *-a* din *Tuna)*.

c) **Haplologia**. Analizînd elementul turcesc al toponimului *Pădurea Caracealîc* (**3.7.**), constatăm că sintagma turcească *Karaçalılık* a fost prescurtată de către vorbitorii de limba română prin suprimarea penultimei silabe *-lı-*.

d) **Metateza**. În numele de loc *Valea Enișelnia* (**3.15.**) sintagma turcească *Yenișenli* prin metateza grupului consonantic *-nl-* a devenit în pronunțarea localnicilor *Enișelni*.

e) **Anaptixa**. Elementul turcesc *Kışla* din top. *Drumu Cîșîlei* (**3.10.**) a devenit *Cîșîla* prin interpunerea vocalei *-î-* între consoanele *-ș-* și *-l-*.

În afară de cele arătate mai sus, se mai întîlnesc și alte modificări fonetice ca **disimilarea** în top. *Ozungea* (**1.13.**), provenit din turcescul *uzunca*, **asimilarea** în top. *Ieila* (**1.12.**), rezultat din tc. *yayla*, **sincoparea** în top. *Bostanîc* (**1.3.**), provenit din tc. *bostanlık* ș.a.

4.2.2. Mai puțin numeroase sînt modificările morfologice, care privesc mai ales genul. După cum se știe, în limba turcă nu există categoria gramaticală de gen. Distincția referitoare la gen se face prin mijloace lexicale sau semantice. Așadar, vorbitorii de limba română au simțit nevoia de a realiza cu mijloace proprii acordul de gen între toponim și entopicul prin care este desemnată clasa de obiecte din care face parte elementul geografic numit. Astfel, toponime turcești ca *Ayvalık*, *Çakmaklık*, *Taşlık*, *Tezeklik* etc. care denumesc văi și cîmpii au devenit *Aivalîca* (**1.1.**), *Ceacmaclîca* (**1.6.**), *Taşlîca* (**1.17.**), *Tezeclica* (**1.18.**), în acord cu femininul „vale" sau „cîmpie" (*-a* final din exemplele de mai sus poate fi considerat în același timp și articol hotărît, prin care se realizează în limba română substantivizarea determinantului din toponimele compuse din doi termeni. Așa după cum *Valea Frumoasă* devine *Frumoasa*, tot la fel *Valea Aivalîc* devine *Aivalîca*.).

5.0. Analizînd din punct de vedere statistic toponimele înregistrate în zona anchetată, constatăm că din totalul de 602 toponime, 543 sînt create de către români, iar 59 se datoresc unor vorbitori de limba turcă. Dintre acestea 18 sînt toponime simple, iar 41 toponime compuse.

5.1. Din cele 18 toponime simple, 5 toponime au păstrat forma turcească (**1.2.**, **1.4.**, **1.7.**, **1.8.**, **1.16.**).

5.2. Din numărul total de 41 de toponime compuse, 13 au păstrat forma turcească, iar 28 au suferit unele modificări.

5.3. Din totalul de 543 de nume de locuri create de către români, 23 sînt toponime compuse în care al doilea element este turcesc și se comportă ca orice substantiv românesc.

Martie 1980

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret, nr. 12

ETIMOLOGIA SATULUI LISA DIN ȚARA FĂGĂRAȘULUI

DE

GEORGE ȘERBAN

Numele satului *Lisa* apare pentru prima oară într-un document latinesc din **9 iulie 1527**, redactat în Făgăraș și publicat de N. Densusianu[1]. Este vorba de o ședință de judecată ținută în cetatea Făgărașului, la care ia parte și *Radul de Lisza*. Același *Radul de Lisza* se întîlnește la **1534**[2] și ulterior, sub forma *Radul de Liza*, într-un document publicat de Andrei Veress[3].

Judecînd după atestările menționate mai sus, putem conchide că numele satului se pronunța *Lisa*, așa cum se pronunță și astăzi de localnici. În documentele din anii următori întîlnim forme deosebite ale numelui satului : *Lésza*[4], *Leza*[5], *Lesza*[6]. Formele *Lésza*, *Leza*, *Lesza* ar putea fi numai grafii datorate scribilor documentelor. Ele redau numele aceluiași sat : *Lisa*.

Dintre autorii care au atins, măcar în treacăt, problema etimologiei toponimului Lisa amintim pe : Augustin Bunea[7], Iorgu Iordan[8] și Theodor Capidan[9]. Augustin Bunea, caracterizînd toponimia din Țara Oltului, scrie : „Caracterul românesc al Țării Oltului... se poate cunoaște din numele satelor, dintre care cele mai multe ne înfățișează pe înșiși întemeietorii lor. Astfel, un Toader (a dat) satul Toderița..., un Lisu satul Lisa". Iorgu Iordan în *Toponimia românească* introduce numele satului *Lisa* (Făgăraș, Slatina, Zimnicea) printre sinonimele cuvîntului *Pleașa* : „*Pleașa...*, *Pleșea....*, *Pleșița* etc. ...La baza tuturor stă *pleș* (perfect sinonim cu *pleșuv*)... Sinonim : *Cheala...*, *Măgura Cheală...*, *Lisa* (Făg, Sla, Vl, Zim) < slav. *lis* '*pleșuv; palid*'; cf. bulg. *lis* '*pleșuv*', *lisa* 'loc pleșuv' și n. top. bulg. *Lisets*, sîrbo-cr. *Lisats...*, ucr. *Lysa*, ceh. *Lysá* etc. (Mikl. s.v. *lysŭ*)". De numele Lisa s-a ocupat și Theodor Capidan, care se oprește la un substantiv fem. *Lisă* „nume de căței" și la un adj. *lisă* (despre oaie) „cu fălcile roșcate", provenite din bg. *lisa*.

În DA este înregistrat cuvîntul *lis*, cu varianta *les*, adj. și subst., folosit ca nume pentru diferite animale, glosat „cu părul sclipicios, ...cu o pată albă" etc. După sursa citată, cuvîntul provine din bg. sau sb. *lis*<psl.

---

[1] N. Densușianu, *Monumente pentru istoria Țării Făgărașului*, București, 1885, p. 118.

[2] Ioan Pușcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, vol. I, Sibiu, 1892, p. 167.

[3] Dr. Andrei Veress, *Fontes Rerum Transylvanicarum*, tomus IV, Budapest, 1914, p. 237.

[4] Dr. Andrei Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. III, București, 1931, p. 159, 162.

[5] Dr. Andrei Veress, *Documente*, vol. VI, p. 375—378.

[6] Dr. Andrei Veress, *Documente*, vol. VII, p. 268.

[7] Dr. Augustin Bunea, *Stăpînii Țării Oltului*, București, 1910, p. 5. În nota 23 de la p. 45 citează după Jireček un antroponim *Lisa* din Dalmația.

[8] Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. 118—119.

[9] Theodor Capidan, *Dicționar meglenoromân*, București, 1935.

lysŭ „cu pată albă" (cf. scr. *lisac* „armăsar cu păr deschis", *lisov* „câine cu pată albă").

Amintesc și părerea lui Vasile Bogrea[10], care dă o scurtă explicație cuvîntului *lis* : „*Cal lis* („alb în frunte") și pintenog". Sextil Pușcariu în DA și V. Bogrea nu se referă însă nemijlocit la numele de sat *Lisa*. În lumina informațiilor date de ei putem considera că cuvîntul *lis* a putut mai degrabă sta la baza unor nume de persoană. Sinonimia dintre *Pleașa* și *Lisa* propusă de Iorgu Iordan nu se justifică din punct de vedere topografic, satul *Lisa* fiind așezat într-o depresiune subcarpatică bogată în păduri. Așa cum a arătat Augustin Bunea, toponimul Lisa provine dintr-un antroponim *Lisu*, *Lisa*, probabil o poreclă dată unei ființe a cărei înfățișare prezenta și nuanța „alb", „cu pată albă". Dealtfel, în lista de porecle logojenești dată de Petre Barbu, printre altele figurează și *Lisu* : Ciocia, Capra, Dildi, Nisu, Ionu-Minii, Tîru, Lisu, Ciută-Lae, Ban Țigan, Cova, Duțila, Driban[11].

Numele de persoană *Lisa*, *Lisu* este atestat documentar și la sud de Carpați (cf. *Lisa* la Tîrgu Jiu, 1625 (DIR.B. XVII, IV 557—559), *Lisa* la Braloștița-Dolj, 1870 (Craiova, *Planuri de moșii*, INV 917)).

Iunie 1981

București, str. Dumitrache Banul nr. 32

[10] Vasile Bogrea, în DR, IV, p. 877.
[11] Dr. Petre Barbu, *Porecle logojenești* (Societatea de mîine, 1927, p. 450).

CULTIVAREA LIMBII ȘI FRAZEOLOGIA

DE

MIOARA AVRAM

Un compartiment al limbii pe care preocupările de cultivare a exprimării îl neglijează adesea este frazeologia. Acest domeniu, intermediar între vocabular și sintaxă[1], cuprinde totalitatea îmbinărilor de cuvinte cu caracter stabil, numite în mod curent locuțiuni și expresii[2]. Este bine cunoscută bogăția limbii noastre sub acest aspect[3] : specific este, evident, fondul vechi de unități frazeologice aparținînd limbii populare (din categoria cărora fac parte, de exemplu, expresii verbale ca *a avea de furcă, a bate apa în piuă, a băga de seamă, a da drumul, a intra la apă*)[4]; la acest fond vechi și popular, în epoca modernă s-a adăugat un strat neologic reprezentat de diverse feluri de unități frazeologice — constituite din neologisme *(a forța nota, a reduce la absurd)* sau calchiate fie integral *(a avea în vedere, a lua cunoștință)*, fie parțial *(a cădea de acord, a cîștiga teren, a face act de prezență, a traduce în viață)*[5]. Problemele de cultivare a limbii pe care le pun unitățile frazeologice diferă, în general, tocmai după apartenența lor la fondul vechi sau la cel neologic.

Pentru unitățile frazeologice vechi și populare — pe care Eminescu le considera „adevărata bogăție" a limbii, „adevărata ei zestre de la moși strămoși"[6] — se pune problema cultivării lor în sensul menținerii în uz sau măcar în vocabularul pasiv a multora dintre ele care sînt pe cale de dispariție (nu însă și a celor arhaice, de mult ieșite din uz, pentru a căror înviere artificială pledează I. Coja, în serialul său din „Flacăra"[7]). Nu ne întîlnim aici, de obicei, cu greșeli de folosire, ci constatăm cu regret apariția din ce în ce mai rară a unor expresii de acest fel în vorbirea generațiilor tinere și uneori chiar necunoașterea sensului lor exact, deci receptarea imperfectă a unui mesaj care conține asemenea unități; am constatat

---

[1] Vezi Theodor Hristea, *Contribuții la studiul etimologic al frazeologiei românești moderne*, în LR, XXVI, 1977, nr. 6, p. 587—588.

[2] Pentru discuția de față nu interesează deosebirile, făcute în unele lucrări, între locuțiuni și expresii. Unii cercetători folosesc termenul generic *izolări* : vezi Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*. Ediție definitivă, București, 1975, p. 265—304.

[3] Vezi Iorgu Iordan, *loc. cit.*; Vasile Breban, Gheorghe Bulgăr, Doina Grecu, Ileana Neiescu, Grigore Rusu, Aurelia Stan, *Dicționar de expresii și locuțiuni românești*, București, 1969; Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, București, 1980, Partea a II-a *Metafore, expresii*, p. 121—242.

[4] Eminescu le numește „acele tiparuri neschimbate cari se formează în curs de mii de ani și dau fiecărei limbi o fizionomie proprie". *Opere* IX, București, 1980, p. 487.

[5] Vezi Florica Dimitrescu, *Locuțiunile verbale în limba română*, București, 1958 ; pentru originea unităților frazeologice moderne vezi Th. Hristea, *art. cit.* și *Probleme de etimologie*, București, 1968, p. 178—188.

[6] Ambele citate din Eminescu, *loc. cit.* Cf. la p. 298 „adevărate nestimate ale gîndirii poporului românesc".

[7] Inaugurat în nr. 5 (1 338) din 1981.

recent, în vorbirea unor tineri studioşi cu vocabular foarte bogat, diverse lipsuri în înţelegerea unor expresii populare şi neperceperea unui joc de cuvinte cu expresia *Radu l-a chemat*. Desigur, îmbogăţirea frazeologiei, ca şi a vocabularului în ansamblu, cu elemente noi este un fenomen pozitiv firesc, după cum firească este şi preferinţa pentru noutăţi[8], mai ales într-un domeniu puternic marcat de expresivitate, dar adevărata bogăţie şi nuanţare expresivă se realizează nu prin înlocuirea unor unităţi frazeologice cu altele, ci prin stăpînirea unui registru cît mai variat, la care se ajunge, în primul rînd, prin lectura marilor opere ale literaturii noastre culte şi populare. Din păcate, manualele şcolare de limba română acordă prea puţină atenţie relevării expresiilor din textele literare şi explicării lor[9]. De aceea consider cu atît mai binevenită iniţiativa revistei pentru elevi „Limba şi literatura română" de a publica[10] articole consacrate unei serii de expresii din fondul tradiţional al limbii, pentru a le explica şi, implicit, a le populariza.

Unităţile frazeologice moderne pun cu totul alte probleme de cultivare a limbii. Ele nu au nevoie să fie încurajate, întrucît se răspîndesc de la sine vertiginos în diverse varietăţi ale limbii, trecînd cu uşurinţă de la un stil la altul şi din limba scrisă în cea vorbită. Ele au nevoie însă să fie supravegheate — sancţionate, corectate şi dozate —, deoarece traducerile grăbite riscă să introducă unităţi frazeologice inutile şi nefireşti alături sau în loc de cele consacrate, iar rapiditatea însuşirii după ureche a unor expresii neologice duce adesea la greşeli în folosirea lor sub aspect formal, semantic sau stilistic.

Din categoria unităţilor frazeologice formate prin calcuri superficiale, care dublează unităţi consacrate în limbă, fac parte franţuzisme ca *a lua o baie* sau *un duş* (după fr. *prendre un bain, une douche*) pentru *a face baie*, respectiv *duş*, sau *a păstra* ori *a păzi patul* (după fr. *garder le lit*)[11] pentru *a sta în pat* „a fi bolnav", care marchează exprimarea preţioasă a unor vorbitori culţi.

Alterarea formală şi cea semantică a unor unităţi frazeologice, ca şi folosirea lor inadecvată din punct de vedere stilistic marchează lacune de cultură şi de simţ lingvistic.

Astfel, locuţiunea verbală *a atrage atenţia* este folosită de unii vorbitori sub forma greşită *a trage atenţia* : *ţi-am tras atenţia, vă trag atenţia* etc. Deformarea acestei unităţi frazeologice are în acelaşi timp explicaţii fonetice şi lexicale : pe de o parte, putem presupune că în construcţii ca *mi-a atras atenţia* şi chiar *a atrage atenţia* s-a produs contragerea celor doi *a* învecinaţi (un fenomen asemănător s-a petrecut cu locuţiunea mai veche *a aduce la sapă de lemn* modificată de unii în *a duce la sapă de lemn*[12])[13] ; pe de altă parte, se poate invoca atracţia exercitată

---

[8] Vezi preferinţa tinerilor pentru expresii provenite din limbajul sportiv, de care m-am ocupat în *Limbajul şi educaţia*, din LR, XXVII, 1978, nr. 1, p. 86.

[9] Vezi Mioara Avram, *Modul de studiere a vocabularului în şcoală*, în LL, 1976, II, p. 350.

[10] Începînd cu nr. 4 din 1975 : Iorgu Iordan, *Expresii, locuţiuni şi zicale româneşti* (p. 17).

[11] Pentru ultima vezi Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor"*, ediţia a doua, Bucureşti, 1948, p. 261.

[12] Aşa glosează Florica Dimitrescu, *lucr. cit.*, p. 152, o locuţiune maghiară.

[13] Pentru dispariţia lui *a-* prin contragere cf. *clasa a doua* > *clasa doua*.

de verbul primar *trage*, care, pe lîngă că e mai cunoscut, ca fiind mai vechi şi polisemantic, este şi frecvent în multe unităţi frazeologice ca *a-l trage inima*, *a trage pe sfoară*, *a trage de mînecă*, *a trage foloase* şi altele[14]. Bineînţeles, explicaţia nu este o justificare a deformării : forma corectă a expresiei discutate este *a atrage — ţi-am atras*, *vă atrag — atenţia*.

Un exemplu asemănător este acela al locuţiunii *a induce în eroare*, pe care unii vorbitori o deformează în *a duce în eroare*. Spre deosebire de alterarea locuţiunii *a atrage atenţia*, care e limitată la aspectul oral şi la vorbitori cu mai puţină cultură, modificarea lui *a induce* în *duce* se întîlneşte şi în limba scrisă, chiar în opere literare ; ea a fost semnalată de acad. Iorgu Iordan[15] într-o publicaţie literară de acum patru decenii (*titlul ce duce în eroare* „Însemnări ieşene", III, 1939, nr. 8, p. 373), iar într-un roman recent apar, repetat, formulări ca *a reuşit să ducă masele în eroare*, *s-au lăsat duşi în eroare* (D. Popescu, *Pumnul şi palma*, I, Bucureşti, 1980, p. 405, respectiv 425). De astă dată nu a intervenit nici o cauză de ordin fonetic[16]. Explicaţia prin atracţia exercitată de verbul de bază este însă valabilă şi aici, nu numai pentru că şi verbul *a duce* este uzual, vechi, polisemantic şi frecvent în unităţi frazeologice ca *a duce dorul*, *a duce de nas*, *a duce cu vorba*, *a duce la capăt*, *a duce de rîpă*[17], ci şi pentru că verbul *a induce* este foarte puţin cunoscut[18] în afara unor limbaje tehnico-ştiinţifice (logică şi fizică-electrotehnică), unde are alte sensuri, şi pentru că în contextul respectiv *a induce* este sinonim cu *a duce* (sau *a conduce*), iar construcţia cu prepoziţia *în* pare să facă superfluă folosirea prefixului *in-*.

O situaţie mai complicată prezintă locuţiunea *a-şi declina competenţa*, care se foloseşte uneori, chiar în scris, sub forma incorectă *a-şi declina incompetenţa* ; ca o ironie a soartei, ea apare astfel într-un articol care dă lecţii de responsabilitate lingviştilor, cerîndu-le ca *în orice caz să nu-şi decline incompetenţa* (Gh. Suciu, în „Luceafărul", 1980, nr. 17 (939), p. 7, col. 1)[19]. Se produce aici o alterare formală care denotă o confuzie de înţeles. Sensul verbului *a declina* este în această expresie „a respinge, a refuza, a recuza, a contesta, a nu-şi asuma, a nu-şi recunoaşte"[20]. *A-şi declina competenţa* înseamnă deci „a-şi contesta, a nu-şi recunoaşte com-

---

[14] Vezi dicţionarele s.v. *trage* şi Florica Dimitrescu, *lucr. cit.*, p. 232.

[15] *Limba română actuală*, p. 504.

[16] Deşi acad. Iorgu Iordan, *loc. cit.*, a dat o asemenea explicaţie : „Înlocuirea lui *induce (a induce în eroare)* prin *duce* se datoreşte nu numai ignoranţei, ci şi unei percepţii greşite (provocate, în fond, tot de incultură), în cazul construcţiilor de felul *şarlatanii ne induc în eroare* care sună, de fapt, *şarlatanii ne duc în eroare*". Explicaţia nu e prea clară, dar rezultă că autorul se gîndeşte la contexte fonetice cu nazală + vocală, care ar antrena sincopa lui *i* şi reducerea consoanei *n* la nazalizarea vocalei precedente. Atît raritatea acestor contexte, cît şi caracterul artificial al sincopei în condiţiile date pun la îndoială explicaţia citată.

[17] Vezi dicţionarele s.v. *duce* şi Florica Dimitrescu, *lucr. cit.*, p. 226.

[18] Sensul 1 din DEX „a împinge, a îndemna pe cineva să facă un lucru" (vezi şi CADE) pare reprodus după dicţionarele limbii franceze sau/şi introdus pentru ataşarea expresiei în discuţie. Cf. tratarea diferită din DLRC, DN[3].

[19] Pe aceeaşi pagină (col. 4), expresia se găseşte folosită corect de filologul Florea Fugariu : *subsemnatul îmi declin această competenţă*.

[20] Vezi DLRC s.v., sensul 3 (impropriu prezentat însă numai „în opoziţie cu a-şi asuma"), şi DEX s.v., sensurile 3 şi 4 (în DN[3] 2 şi 4), insuficient de clar delimitate.

petența (adică autoritatea sau capacitatea de a se pronunța într-o problemă)", ceea ce echivalează cu „a-și recunoaște incompetența, a se declara incompetent"[21]. Sensul negativ al întregului provine de la verb, care conține ideea de respingere a complementului pozitiv următor (ca și în *a declina o invitație, o ofertă* ori *onoarea*[22], care înseamnă „a refuza, a respinge, a nu accepta invitația, respectiv oferta, onoarea", sau în *a-și declina orice răspundere*, care înseamnă „a nu-și asuma răspunderea"). Adăugînd un prefix negativ complementului, sensul întregului devine pozitiv, întrucît, după cum se știe, două negații dau o afirmație : *a-și declina incompetența* nu poate însemna decît „a nu-și recunoaște incompetența, deci a-și recunoaște competența", sens care nu e în intenția vorbitorilor atunci cînd comit greșeala menționată. (O greșeală de aceeași natură, cu introducerea unui prefix negativ atras de sensul negativ global al unității frazeologice, se produce la expresia substantivală *soluție de continuitate* „întrerupere a continuității" modificată în *soluție de discontinuitate.*) Modificarea greșită a expresiei *a-și declina competența* în *a-și declina incompetența* se datorește și confuziei pe care o fac vorbitorii în cauză între sensurile verbului *a declina*, în speță confuziei cu sensul „a expune, a enunța, a prezenta, a declara"[23] care se întîlnește în îmbinările *a-și declina numele, calitatea, identitatea, titlurile.*

Multe unități frazeologice cu termeni neologici au drept sinonime expresii cu echivalentele vechi și populare ale neologismelor respective. Alegerea uneia dintre cele două categorii de expresii sinonime este adesea o problemă stilistică de adecvare la context, care interesează un nivel superior de cultivare a limbii. În planul general al limbii expresii ca *a ține seama* și *a ține cont* sînt sinonime, ca și *a cere socoteală* și *a cere cont* sau *a da seama, a da socoteală* și *a da cont.* Cu toate acestea, cine are simțul limbii observă că variantele cu termenul neologic *cont* nu au aceeași arie largă de folosire ca cele cu termenii vechi *seamă* și *socoteală* : în timp ce termenii vechi sînt mai abstracți și neutri din punct de vedere stilistic, neologismul *cont* e mai concret și marcat de apartenența originară la limbajul tehnic al contabilității, ceea ce face nepotrivite expresiile *a ține cont, a cere cont* sau a *da cont* în stilul poetic, științific și chiar familiar ; cf. și *a trece la răboj* față de *a trece în cont.*

Unitățile frazeologice cu termeni neologici — ilustrate în articolul de față în special prin expresii sau locuțiuni verbale — necesită deci mai multă atenție la însușirea lor corectă din punctul de vedere al formei, al înțelesului și al ariei stilistice de folosire.

Mai 1981

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

[21] Am formulat definiția în termeni care să păstreze cuvîntul *competență/incompetență*. În DEX (s.v. *competență*) definiția expresiei este „a se declara lipsit de autoritate (legală) sau fără pregătirea necesară pentru a judeca o chestiune sau pentru a se pronunța într-o problemă".

[22] Semnalez un pasaj din publicistica lui Eminescu *(vol. cit.*, p. 392) unde expresia *a declina onoarea* apare de două ori : *În privirea acestui dicționar, însuși părintele canonic Ciparîu au declinat onoarea de a-l fi inspirat cumva în tendențele sale. Și filologul din Blaș a și avut drept să decline asemenea onoare, căci...*

[23] Nedefinit singur în dicționarele românești, cu excepția celui al lui Scriban : „spun, declar" ; dicționarele actuale (DLRC, DEX, DN[3]) glosează la sensul respectiv numai expresia *„a-și declina numele, calitatea* etc." (vezi DEX sensul 2).

ACADEMIA FRANCEZĂ ȘI ... NICHITA STĂNESCU

DE

IORGU IORDAN

În „România literară", cu data de 1 ianuarie 1981, fostul meu student, foarte simpatic în toate privințele, și se pare ex-candidat la Premiul Nobel, publică un articol de-o extravaganță nemaipomenită. Un compatriot al nostru, Gheorghe Marinescu-Dinizvor (să nu se confunde cu Gheorghe Marinescu, neurologul, mai ales că amîndoi sînt medici), a fost, cred, premiat de Academia Franceză pentru un volum de versuri. În articolul amintit, Nichita Stănescu îl prezintă ca membru corespondent al acestei instituții.

Pentru informarea corectă a cititorilor revistei noastre și, sper, prin ei, a altor oameni curioși să cunoască adevărul, precum și, aș zice mai ales, ca să nu rămînă neînregistrată și neamendată o afirmație fantezistă, dau aici cîteva detalii despre organizarea Academiei Franceze. A luat ființă în anul 1636, cînd conducătorul politic de fapt al Franței era cardinalul Richelieu. Este cea mai veche instituție academică, de acest tip, din lume. (După ea vin, în 1660, Royal Society, în 1700, Academia Germană de Științe, în 1720, Academia de Științe a U.R.S.S.) Academia Franceză are numai membri titulari (40 la număr) și ei se recrutează exclusiv dintre cetățenii francezi. Nici un străin nu s-a bucurat și nu se bucură de această mare onoare. Eugen Ionescu al nostru nu mai este cetățean român de multă vreme, și datorită acestui fapt a putut ajunge „de l'Académie Française", cum își spun, obișnuit, membrii ei.

Deoarece Nichita Stănescu amintește și de celălalt Gheorghe Marinescu, nu strică să arăt că, după ce a luat ființă Academia Franceză, s-au întemeiat, treptat, încă patru alte academii, toate în afara literaturii propriu-zise. Ele sînt: Academia pentru Inscripții și Litere Frumoase (pentru filologi, în general), Academia de Științe Morale și Politice (pentru istorici, filozofi, oameni politici etc.), Academia de Medicină și Academia de Științe (exacte: matematică, fizică, chimie etc.). Toate aceste academii alcătuiesc așa-zisul Institut al Franței. Străinii pot fi aleși membri (numai) corespondenți ai celor patru academii, create după Academia Franceză. Astfel Gheorghe Marinescu, neurologul, a fost membru corespondent al Academiei de Medicină, Gheorghe Țițeica, al celei de Științe, A. D. Xenopol și Nicolae Iorga, ai celei de Științe Morale și Politice.

Dealtfel Nichita Stănescu nu este izolat din acest punct de vedere. În „România liberă", cu data de 26 februarie 1981, Zoe Dumitrescu-Buşulenga scrie o recenzie despre volumul *Pururea* al lui Marinescu Dinizvor. Laudele se întemeiază mai ales pe faptul... emoţionant că poetul foloseşte numeroase cuvinte de origine autohtonă (?!) şi le potriveşte în aşa fel, încît ele apar la sfîrşitul celor mai multe dintre strofele volumului. După cum se vede „dacomania" — se pare că acest termen este folosit într-un articol al lui Kogălniceanu din „Dacia literară", dacă nu mă înşel — face prozeliţi, mai ales printre intelectuali cu priză asupra publicului nostru de astăzi.

Februarie 1981 *Bucureşti, str. Sofia nr. 21*

FIABILITATE ȘI „CONSTELAȚIA" SA

DE

G. C. RUSU

Recent „Limba română" a avut inițiativa prezentării monografice a unuia dintre „termenii tehnici intrați în ultimul deceniu în vocabularul limbii române": *fiabilitate*[1].

Dat fiind că *fiabilitate*, după cum vom vedea, semnifică nu numai o noțiune (sau două?), ci și o ramură mai nouă a tehnicii, deosebit de importantă, mai ales în țările dezvoltate, găsim nimerit prilejul acesta ca să prezentăm conceptul de *fiabilitate* în complexul noțional și terminologic din care face parte.

Din fericire, pentru cunoașterea temeinică a unor termeni tehnici există surse bibliografice mai bune decît cele mai bune dicționare, în sensul că aceste normative speciale reușesc să se țină „la zi" atît cu evoluția tehnicii în context mondial, cît și cu modernizarea terminologică. E vorba de stas-uri. Pe cînd un dicționar rămîne neschimbat decenii de-a rîndul, pentru un termen tehnic de bază pot să apară două-trei stas-uri într-un singur deceniu. Astfel, numai pentru *fiabilitate*, apar, în deceniul al VIII-lea, următoarele STAS-uri: 8564-70; 8174-73 și 8174/1-77. De cele mai multe ori, un stas îl înlocuiește pe altul: STAS-ul 8174/1-77 înlocuiește STAS-ul 8174-73 ș.a.m.d. Pentru a afla care este ultimul stas ce reglementează un termen tehnic esențial, consultăm mai întîi *Indicatorul standardelor de stat*. Ultima sa ediție este cea din 1979. Ea prezintă situația stas-urilor așa cum s-a găsit la 31.XII.1978. Urmărind clasificarea alfanumerică din *Indicator*, dăm de *fiabilitate* la: U 33, F 70 și F 74. Pentru noi, mai important este indicele de clasificare U 33, căci acolo găsim STAS-ul 8174/1-77, care se ocupă în mod expres și foarte pe larg de *FIABILITATE Terminologie*.

E de necontestat că, pentru tehnicieni, cea mai bună definiție, singura valabilă, e aceea din STAS: *fiabilitate* = „Aptitudinea unui dispozitiv de a-și îndeplini funcția specifică, în condiții date și de-a lungul unei durate date". De unde rezultă că, și pentru lingviști, cea mai bună definiție nu poate fi decît tot aceea pe care o folosesc tehnicienii înșiși... Numai că nu tot ce e clar pentru tehnicieni e clar și pentru noi. Definiția singură nu ne „ajută" prea mult să înțelegem temeinic conținutul termenului, din cauză că, în cuprinsul ei, o necunoscută *(fiabilitate)* este „explicată" prin alta: *dispozitiv*. Cine presupune că *dispozitiv* din definiția noastră cu *dispozitiv* din dicționarele curente[2] e totuna se înșală!

---

[1] Flora Șuteu, *Un neologism recent*: ***fiabilitate***, în LR, XXIX, 1980, 5, p. 557—558.

[2] „Ansamblu de piese legate între ele într-un anumit fel (de obicei imobil) și care îndeplinește o funcție bine determinată într-un sistem tehnic" (cf. DEX, p. 271).

Iată de ce, ca să înțelegem bine conceptul de *fiabilitate*, trebuie să ne lipsim, deocamdată, de alte izvoare și să continuăm lectura STAS-ului : „În prezentul standard (8174/1-77, 1.2, GCR), termenul *dispozitiv* desemnează orice element component, *bloc*, *ansamblu*, *echipament*, *subsistem* sau *sistem*, ce poate fi considerat de-sine-stătător și care poate fi *încercat* individual.

De asemenea, atunci cînd contextul o justifică, termenul *dispozitiv* este folosit pentru a indica *un eșantion de dispozitive*, *o populație de dispozitive* etc.".

Am subliniat anume : *bloc*, *ansamblu*, *echipament*, *(sub)sistem*, *încercat*, *eșantion (populație) de dispozitive*, pentru a arăta cum, pornind direct de la definiție, un termen strict specializat atrage după sine în mod spontan altul (sau altele) la fel de necunoscut(e), ca într-un adevărat „carusel" terminologic năucitor. Firește că „demonstrația" poate continua ! *A încerca*, *încercare* ne amintește ceva foarte „cunoscut". Dar la întrebarea „cîte feluri de *încercări* cunoaște fiabilitatea", răspunsul e strict determinat : *încercare accelerată*, *cenzurată*, *de anduranță* etc. Iată-ne din nou în plin necunoscut, pornind de la un termen aparent „cunoscut". Un stas, oricît de perfectat, nu este nici el o mină inepuizabilă de informații pentru lumea profană. Chiar STAS-ul citat stabilește d o a r „termenii de bază și definițiile corespunzătoare acestora" (1.1), lăsînd pe dinafară mulți alții, nu cu mult mai „clari" pentru noi. Ce e aceea „*populație* de dispozitive"? Iată o întrebare cît se poate de inocentă, la care sînt puțini ingineri pregătiți să ne dea imediat un răspuns „stas".

STAS-ul 8174/1-77 e prevăzut și el cu un *Index alfabetic* în toată regula, pentru termenii de bază ai domeniului fiabilității în limba română și, paralel, în limbile de circulație. Numai „termenii de bază" numără 98 de titluri ! Cîțiva nu au corespondent în celelalte limbi : *cădere* (2.1.3.) ; *defectare prin derivă de parametru* (2.2.4.2) ; *redondanță de așteptare*, *de comutare*, *de rezervă* (2.11.3.) ; *timp de misiune* (2.11.5.) ; *valoare estimată cu interval de încredere* (A.3) ; *valoare estimată punctual* (A 2) și *valoare previzională* (A.5).

Revenind acum la conceptul de *fiabilitate* în sine, trebuie să recunoaștem că prezentarea științifică, contextuală, a termenului respectiv este încă departe de cea ideală.

Pînă în prezent, dicționarele tehnice înregistrează numai o singură întrebuințare pentru termenul *fiabilitate*. Vedem însă că în STAS-ul amintit, la 2.2.1. *Funcție de fiabilitate*, se face o observație, după noi, deosebit de importantă : „În cadrul pct. 2.4., valorile particulare ale funcției pentru diferite valori ale timpului sînt denumite prescurtat *fiabilitate*". Observație foarte importantă, fiindcă lasă loc întrebuințării termenului de *fiabilitate* și în sens restrîns. Astfel, în sintagmele : „*fiabilitate* observată" (2.4.1.), „estimată" (2.4.2), „extrapolată" (2.4.3.) etc. este desemnată *funcția de fiabilitate*, și nu *fiabilitatea* în sens general.

În ce privește istoricul disciplinei, ar mai fi de amintit că prima definiție a conceptului de *fiabilitate* a fost dată în 1957, în *Reliability of Military Electronic Equipment*, S.U.A., așa-numitul raport „AGREE"[3].

[3] Cf. J. M. Juran, F. M. Gryna jr, *Calitatea produselor*... Trad. din lb. engleză — S.U.A., București, Ed. tehnică, 1973, p. 163.

Nu s-a încheiat încă un pătrar de secol, de cînd engl. *reliability* a ajuns să desemneze, nu în ultimul rînd, o nouă și deosebit de importantă ramură a tehnicii internaționale ! În S.U.A. există deja — și se pare că există de mult — „ingineri *fiabiliști*", adică ingineri care se ocupă cu problemele *fiabilității*"[4]. Așa că, la familia lexicală a substantivului, pe lîngă adjectivul *fiabil*, putem să-l presupunem pe *fiabilist*, iar din adjectiv, prin schimbarea valorii gramaticale, va apărea, cu siguranță, și substantivul *fiabilist*, cum se întîmplă îndeobște cu denumirile de profesiuni...

În ordine istorică nu putem crede că adjectivul *fiabil* a intrat în limba română odată cu substantivul. În mod logic, trebuia să învățăm bine mai întîi *fiabilitatea*, ca să ajungem apoi, după *încercări* repetate, la „dispozitive *fiabile*".

Un argument, deloc neglijabil, în acest sens, ni-l oferă și faptul că STAS-ul 8174/1-77, care, cum am văzut, conține toți termenii de bază ai disciplinei (aproape o sută !), nu-l înregistrează nici măcar în treacăt pe *fiabil*...

Decembrie 1980

Topleț-Bîrza nr. 160
Județul Caraș-Severin

[4] *Op. cit.*, p. 187.

INTERPRETAREA MORFO-SINTACTICĂ A FORMELOR NEACCENTUATE REFLEXIVE

Prof. C. G. — Cluj-Napoca

Întrebare: Cum se analizează din punct de vedere morfologic și sintactic forma neaccentuată a pronumelui reflexiv care apare pe lîngă un verb?

Răspuns: Întrebarea se referă la una dintre cele mai dificile probleme din gramatica școlară actuală. Dificultatea ei derivă din faptul că între cele două ediții ale Gramaticii Academiei, lucrare cu caracter orientativ pentru manualele școlare, există deosebiri fundamentale în interpretarea morfologică și sintactică a unei categorii de verbe cunoscute sub denumirea de verbe reflexive. Aceste deosebiri sînt legate de interpretarea diatezei verbelor în limba română.

În ediția I a Gramaticii Academiei, în acord cu tradiția gramaticilor românești, toate verbele cu pronume reflexiv erau considerate ca fiind la diateza reflexivă și ele au fost tratate ca atare și de manualele școlare, pînă după apariția ediției a II-a a lucrării amintite. În conformitate cu această primă interpretare, recunoașterea verbelor la diateza reflexivă era ușor de făcut. Ea se baza tocmai pe existența pronumelui reflexiv în conjugarea verbului. Opoziția dintre verbele reflexive și cele active sau pasive era de asemenea la îndemîna oricui, criteriul fiind strict formal: *a spăla* (activ), *a se spăla* (reflexiv), *a fi spălat* de cineva (pasiv). În această interpretare pronumele reflexiv era analizat în toate situațiile ca marcă a diatezei reflexive.

În ediția a II-a, ținîndu-se seamă de observațiile făcute de mai mulți lingviști cu privire la diateză în general și mai ales cu privire la verbele conjugate cu pronume reflexiv, criteriul strict formal din ediția anterioară descris mai sus a fost combinat cu cel semantico-sintactic, dîndu-se o altă interpretare formelor verbale cu pronume reflexiv. Astfel, s-au menținut în cadrul diatezei reflexive numai verbele pe lîngă care formele neaccentuate de pronume reflexiv (în acuzativ sau dativ) nu pot fi substituite prin pronume personale sau substantive fără ca sensul verbului să se modifice. Aceste tipuri de verbe sînt:

a) reflexivele dinamice: *a se hotărî, a se ruga, a se teme, a se uita, a-și închipui, a-și reveni* etc.

b) reflexivele impersonale: *a se înserа, a se auzi* (că) etc.

În cazul acestor verbe, pronumele reflexiv este marcă a diatezei reflexive, deci un component al conjugării la toate formele ei. El nu este parte de propoziție, ci se analizează împreună cu verbul.

Celelalte verbe cu pronume reflexiv (cele al căror pronume reflexiv este substituibil cu un pronume personal sau substantiv în același caz ără ca sensul verbului să se modifice, precum și cele care pot fi înlocuite prin forme verbale pasive cu auxiliarul *a fi*) au fost încadrate:

a) la diateza activă: *a se spăla, a-și aminti, a se bate, a-și lua* (ceva) etc.

b) la diateza pasivă: *a se auzi* (ceva), *a se cere* (ceva) etc.
De ex.: *Se aude un zgomot. S-a cerut ajutor.*

Verbele cu pronume reflexiv de la diateza activă sînt:
a) verbe pronominale obiective: **a se spăla** *pe sine* structural identic cu **a spăla** *pe cineva*, **a-şi aminti** *sieşi* identic cu **a aminti** *cuiva* etc.
b) verbe pronominale reciproce: *a se certa* = „a certa pe cineva şi a fi certat de acesta" etc.
c) verbe pronominale posesive: *a-şi lua* ceva al său, de ex. *mi-am luat haina din cuier* = „am luat haina **mea** din cuier" etc.

În cazurile de mai sus analiza sintactică a pronumelui reflexiv este relativ simplă, cu excepţia situaţiei speciale a verbelor pronominale reciproce, asupra cărora ne vom opri ceva mai încolo. Pronumele reflexiv care apare pe lîngă verbele pronominale obiective este considerat complement direct, respectiv complement indirect, după cum forma pronominală este de acuzativ sau dativ.

În ceea ce priveşte verbele pronominale reciproce, interpretarea pronumelui reflexiv se poate face în acelaşi fel ca pentru verbele obiective, dar numai în cazul formelor de plural, în care se poate demonstra valoarea de complement direct sau indirect (iarăşi după caz) a pronumelui: *ne certăm* (unii pe alţii, deci „pe noi înşine între noi") sau *ne zicem* prieteni (unii altora, deci „nouă înşine între noi"). Primul exemplu are un *ne* (acuzativ) complement direct, cel de al doilea, un *ne* (dativ) complement indirect. Situaţia este cu totul alta la singular, formă în care, ce e drept, pronumele reflexiv cu sens reciproc se manifestă mai rar. Într-un exemplu ca *mă cert* (cu toată lumea), pronumele reflexiv nu poate fi explicitat prin compliniri de tipul complementului direct şi nu poate fi nici substituit prin complement direct pronominal sau substantival. *Mă cert* nu însemnează acelaşi lucru cu *îl cert* şi nici cu *mă cert pe mine:* sensul exact este „cert pe unul (sau pe unii) care şi el (sau ei) mă ceartă pe mine". Întrucît verbul este la singular şi deci există un singur subiect, nu se poate spune că reflexivul substituie două complemente directe corespunzătoare celor două subiecte care acţionează unul asupra altuia (ca în cazul formelor de plural). Aceasta ne îndeamnă să afirmăm că în cazul reflexivelor cu sens reciproc la singular verbele devin reflexive dinamice, iar pronumele trebuie interpretat tot numai ca marcă a diatezei reflexive. Această interpretare contrazice doar aparent interpretarea din Gramatica Academiei, în care s-au luat în considerare numai forme verbale pronominale reciproce la plural; observaţia făcută aici completează clasificarea din această lucrare şi credem că este singura coerentă în cadrul sistemului dat.

Pronumele reflexiv cu sens posesiv care apare numai la dativ se interpretează ca atribut pronominal în dativ, în conformitate cu observaţia că el nu poate fi niciodată dublat printr-o altă formă pronominală sau substantivală de dativ, cum ar fi trebuit să se întîmple dacă ar fi fost complement indirect (cf. *ţi-am luat* (ţie) *haina).* Sensul posesiv se remarcă prin echivalenţa cu atributul adjectival posesiv: *mi-am luat haina* „am luat haina **mea**".

Verbele cu pronume reflexiv aparţinînd diatezei pasive sînt, după cum am mai arătat, cele care pot apărea în acelaşi context, cu acelaşi sens, într-o construcţie pasivă cu auxiliarul *a fi: adunarea* **se convoacă**

pentru a discuta... = *adunarea* **este convocată** *pentru a discuta...* În acest caz pronumele reflexiv este marcă a diatezei pasive. El nu este parte separată de propoziție, ci se analizează împreună cu verbul.

Pînă la elaborarea noii ediții a Gramaticii Academiei, în care este de așteptat că se vor clarifica multele nelămuriri și ezitări care se lasă observate din bibliografia problemei diatezei și implicit a interpretării morfo-sintactice a pronumelui reflexiv, ar fi recomandabil ca în școală să se sublinieze, prin numeroase exerciții de substituție, diferențele de sens și de relație sintactică existente în interiorul grupului format din verb și pronume reflexiv.

FLORA ȘUTEU
Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

Iunie 1981

VLADIMIR ROBU
(1915—1980)

Prin încetarea din viață a fostului conferențiar de la Institutul pedagogic din Constanța, lingvistica românească pierde un foarte harnic și vrednic reprezentant al ei. L-am cunoscut bine. Căci mi-a fost student la Iași, unde l-am prețuit, ca pe atîția alți camarazi de studiu ai săi, pentru marea lui hărnicie și rara lui seriozitate. Aceste calități le-a păstrat și dezvoltat întreaga sa viață, mai întîi ca profesor de școală medie și apoi ca conferențiar la institutul amintit mai sus. Așa se explică, între altele, activitatea lui excepțională în toate privințele.

Înainte de a-i prezenta realizările științifice, voi spune cîteva lucruri despre munca lui obștească. Fiind președinte al Comitetului județean pentru cultură, a ținut, de-a lungul anilor, peste o mie de conferințe în toate comunele și satele județului Constanța. Aceeași hărnicie a dovedit și ca prorector al institutului. De fapt, a fost rector, fiindcă deținătorii acestui titlu erau ambulanți, cum se spunea pe vremuri, sau navetiști, cu termenul de astăzi. Și cei care au cunoscut de aproape această muncă a lui Vladimir Robu afirmă cu convingere că absența șefilor săi ierarhici a priit de minune institutului.

Dacă activitățile acestea cereau, înainte de toate, putere de muncă, pasiune și seriozitate, și de aceea, deși destul de rare totuși, mi se par mai mult ori mai puțin în firea lucrurilor, surprinde în cel mai înalt grad prezența sa activă în domeniul disciplinei noastre. N-a scris prea mult, ceea ce nu trebuie să ne mire, date fiind ocupațiile efective amintite mai înainte, în schimb lucrările lui publicate impun o stimă și o prețuire nelimitată. Să lucrezi în atîtea domenii, mai toate străine de știință, vreau să spun de lingvistică, într-un oraș de provincie, cu viață economică foarte activă, și să te ții la curent, cunoscînd și utilizînd cu succes realizările, atît vechi cît și noi, ale acestei discipline, este o adevărată raritate. Pe Vladimir Robu l-au ajutat nu numai pregătirea, solidă, începută încă din epoca studenției, ci și marea lui curiozitate științifică. Și cum la Constanța dificultățile de informare directă, de la sursă, cum se spune, erau mai multe decît în alte centre universitare ale țării, i-a venit în ajutor cunoașterea bună a limbii ruse, adică, de fapt, bibliografia de specialitate sovietică, pe care și-a putut-o procura cu destulă ușurință.

Acest lingvist, vrednic și modest din cale afară, a fost un „modern" în concepție și metodă, dar un modern ponderat și, aș zice, realist, în sensul că nu „închidea ochii" în fața realității. Se vede lesne acest lucru în teza sa de doctorat *(Structuri sintactice cu inserțiuni incidente)*, susținută în 1972 și rămasă, din păcate, în manuscris, și în *Limba română contemporană* (1978), care a putut vedea lumina tiparului grație și faptului că am apărut eu ca coautor al ei. (În prefața acestei cărți, care, în treacăt zis, a rămas oarecum necunoscută unui public mai larg, din cauza ...tăcerii specialiștilor, am arătat deschis în ce constă contribuția mea, ca justificare a calității de autor. Noroc de ...proverbul cu apa și pietrele!)

Vladimir Robu a fost și un om admirabil. Este, cred, părerea tuturor celor ce l-au cunoscut, mai de aproape, și sub acest aspect. Sînt convins că a fost și un excelent profesor : cu calitățile sale profesionale și umane nu putea să nu fie și un adevărat dascăl. În ultimii ani ai vieții sale a avut de suferit nu numai din cauza unei boli ascunse, cu care a putut totuși lupta, ci și, mai cu seamă, ca urmare a pierderii unicului său copil, o fată care îi semăna în toate privințele. Cred că această suferință, fără leac, i-a grăbit mersul bolii și apropierea sfîrșitului. În sinea sa sînt convins că, măcar cînd și cînd, se socotea mulțumit ca om și ca cetățean al țării sale și putea spune că n-a trăit degeaba. În orice caz, noi cei care l-am cunoscut de aproape putem face această afirmație, fiind convinși că spunem un adevăr.

IORGU IORDAN
București, str. Sofia nr. 21

Iunie 1981

GHEORGHE BOLOCAN, TATIANA MEDVEDEV, TATIANA VORONȚOVA, *Dicționar român-rus*, București — Moscova, 1980, 1 592 p.

Prin bogăția articolelor (circa 60 000 de cuvinte-titlu, la care se adaugă un număr mare și reprezentativ de expresii idiomatice, proverbe și zicători), prin organizarea judicioasă a înțelesurilor cuvintelor polisemantice, prin exactitatea și totodată varietatea echivalentelor rusești propuse, prin înzestrarea adecvată a cuvintelor românești cu indici gramaticali, stilistici și de domeniu, prin marcarea scrupuloasă a accentului, atît în cuvintele-titlu, cît și în echivalentele lor, prin indicarea — nemaifăcută de nimeni pînă acum — a ambelor forme de aspect ale fiecăruia dintre verbele rusești (problemă atît de spinoasă pentru români), în sfîrșit, printr-o prezentare tipografică variată, care ușurează identificarea informației căutate, *Dicționarul* (abrev. *DRR*) se deosebește în bine de toate lucrările anterioare de același fel, dintre care unele de asemenea meritorii prin acuratețe și sistematizare (de pildă, cel întocmit de V. Vascenco, ed. a II-a, București, 1975).

Pentru a oferi aici o imagine concretă asupra *DRR*, ne-am oprit ceva mai insistent asupra cîtorva pagini de la începutul literei *O*. Comparînd inventarul *DRR* cu inventarul dicționarului-tezaur al limbii române, abreviat în mod curent DLR *(Dicționarul limbii române*, tom. VII, partea a 2-a, București, 1969), constatăm că s-a cuprins cvasitotalitatea cuvintelor și sensurilor cunoscute în limba română literară contemporană, precum și un număr mare de cuvinte și sensuri considerate în DLR ca fiind regionale, învechite, rare sau speciale. Exemple de regionalisme prezente în DLR și în *DRR: oără* домáшняя птúца, *oárzăn* рáнний, скороспéлый, *obleágă* (agr.) пар, *obli* выравнивать/выровнять, сглáживать/сглáдить etc. Exemple de regionalisme, regionalisme învechite și cuvinte rare prezente în DLR și neincluse în *DRR*: *oac* interj., *oácaca* interj., *oácăr* adj. (înv. și reg., despre oi) 'cu pete închise pe față, alb cu pete ruginii, cafenii sau negre pe bot sau pe piept', *oáie* 'credincios, considerat în raport cu preotul, creștin, drept-credincios', *oácă* 'spirit necurat din pricina căruia copiii se tem să umble noaptea pe afară' etc. Lista absențelor este lungă, însă ele nu sînt omisiuni reproșabile (autorii ar fi putut relativ ușor să le traducă în rusește pe cele mai multe), ci reprezintă excedentul unei operații de selecție. Un dicționar bilingv care să fi reușit, sau cel puțin care să-și fi propus,să cuprindă *toți* termenii și *toate* sensurile limbii vii A (cu dialectele ei), pentru a le arăta echivalentul într-o limbă vie B, nu s-a întreprins nicăieri și, probabil, nici nu se va întreprinde vreodată : din cauza volumului excesiv de mare al elementelor prea particulare, prea îngust regionale sau efemere ar deveni practic inutilizabilă și acea parte a vocabularului unui asemenea dicționar care interesează grupuri mari de beneficiari. Așadar, constatînd absența din *DRR* a multor cuvinte românești din categoria celor menționate mai sus, înțelegem că, în linii mari, această absență nu este o scădere a lucrării. Autorii altor dicționare bilingve diferă în lista lor de cea despre care vorbim. De exemplu, în *Dicționarul ceh-român* alcătuit de Jiři Staka (Praga, 1961), figurează *oác, oácaca, oácăr* etc., absente în *DRR*, dar lipsesc *obáhl, obleágă* și multe altele, pe care *DRR* le are. Ceea ce se poate discuta cu autorii *DRR* este *criteriul selecției termenilor*. În cîteva cazuri observăm că regionalisme i n g u s t e sau cuvinte învechite, atestate slab în izvoarele lexicografice românești, au fost incluse în lista de cuvinte (*obrintiș*, semnalat de DLR numai dintr-o singură localitate — Adămești, lîngă Alexandria, cu sensul de 'obrinteală' —, воспалéние рáны, *odolîc* загóн для скотá, *odivói* пехотúнец ș.a.), iar altele, cu l a r g ă circulație teritorială și bine reprezentate în izvoare, nu au fost (de pildă, *ogheál* sau *oghiál* 'plapomă, învelitoare', înregistrat pînă și de *Dicționarul limbii române l i t e r a r e contemporane*, București, 1957, tom. III, p. 259, cu ilustrări din C. Hogaș, B. Delavrancea, Al. Russo). Fiind de acord cu autorii *DRR*, care scriu în prefață că în selectarea cuvintelor-titlu se orientează, între altele, și după faptul dacă regionalismele sau cuvintele învechite au fost utilizate de clasicii literaturii române, ne permitem să observăm că, într-o serie de cazuri de sub *O*, asemenea cuvinte au rămas, totuși, neincluse (de ex., *ocináș*, prezent la L. Rebreanu și M. Beniuc). Criteriul prezenței cuvintelor mai speciale la marii scriitori români credem că ar fi putut fi luat în considerație în mod mai susținut și în cazul neologismelor. Astfel, *a oferta* (vezi DLR s.v., cu ilustrări din M. Sadoveanu și G. Călinescu) este lăsat la o parte de *DRR*, reținîndu-se însă, ce e drept, *ofertánt* adj. предлагáющий. Remarca noastră este valabilă și pentru latura semantică. Socotim că sensurile mai deosebite ale

unor cuvinte literare merită să fie incluse în dicționarele românești bilingve de proporții mari dacă scriitorii clasici români le-au folosit în operele lor. De pildă, sub *oficiére* (bis = bisericesc) *DRR* dă numai echivalentele священнодéйствие și богослужéние, deși în româna literară există și un sens laic, semnalat de DLR, VII, p. 144 și ilustrat cu pasaje din opera scriitorilor A. Vlahuță, L. Rebreanu și A. Sahia. Tot așa, în *DRR* s-a inclus *ochiós* глазáстый ('cu ochi mari'), dar s-a lăsat la o parte sensul 'frumos, arătos', menționat de DLR și ilustrat cu un exemplu din opera lui M. Sadoveanu. Autorii *DRR* au ezitat, de asemenea, să includă și unele neologisme românești curente în limbajul intelectual contemporan, chiar și atunci cînd în limba rusă există echivalente foarte adecvate pentru ele: *obsecrație* (s-ar fi putut indica echivalentele прóсьба, мольбá, обмилостивлéние богóв), *obsecviós* (раболéпный, подобострáстный, послýшный, исполни́тельный), *obsecviozitáte* (подобострáстие), *observativ* (наблюдáтельный), *obsesiv* (навя́зчивый), *obluzitáte* (ту́пость) ș.a. Nu au fost selectate pentru *DRR* nici cîteva cuvinte bine cunoscute în terminologia lingvistică de astăzi *(ocurént, ocluziúne)*. Denumirile de realități specifice românești de astăzi și din trecut ar fi fost bine să intre mai larg în *DRR* (de ex., *obîrșáncă, oceáncă*, nume de dansuri populare), așa cum credem că bine s-a procedat incluzîndu-se, de pildă, *arcánă*, prezentat astfel: аркáнэ *(название народного танца)*.

Este bine că în *DRR* se indică variantele mai cunoscute ale unor cuvinte românești, cu trimitere la formele principale *(obligatór, -toare*, adj. v. *obligatóriu* etc.). Uneori variante cunoscute au fost, totuși, omise *(octagonál)*. Evident, orice rus instruit care va întîlni într-un text românesc varianta cu *a* va deduce că e vorba de *octogonál* восьмиугóльный. Ca tehnică lexicografică chestiunea însă rămîne. Pe de altă parte, în *DRR* s-a inclus varianta rară și învechită *ofis* укáз a cuvîntului *oficiu* (DLR, s.v.), dar s-a lăsat la o parte varianta *ofíț*, cu aceleași caracteristici de stil și domeniu. S-a reținut termenul învechit *odăiáș* рассы́льный, посы́льный, курьéр *(в учреждениях)*, dar s-a lăsat la o parte — nu putem descoperi din ce rațiune — *odagíu*, după părerea noastră întru nimic inferior celui dintîi. Includerea în *DRR* a unor diminutive *(obrăjór)* și neincluderea altora *(obrăjél)* poate fi, de asemenea, discutată. Dacă s-a avut în vedere frecvența, fie și numai cea intuitivă, atunci *obrăjél* nu ni se pare a fi mai puțin frecvent (în raport cu *obráz*) decît *obrăznicúț*, inclus în *DRR* (în raport cu *obráznic*).

Bogăția listei de cuvinte, fără precedent în lexicografia româno-rusă și rară în lexicografia românească bilingvă, în genere, este dublată în *DRR* și de o mare varietate a sensurilor, excelent traduse în rusește. *Ureche*, de pildă, e înfățișat cu 6 sensuri, *cap* cu 10, *ochi* cu 19, *alb* cu 6 sensuri, *mare* (adj.) cu 16, *bun* cu 23, *a merge* cu 16 sensuri, *a lua* cu 35, *a da* cu 36, *a face* cu 39 de sensuri, nemaivorbind de expresiile idiomatice, care nu se numerotează în *DRR* și care ocupă uneori coloane și chiar pagini întregi. Iată, de pildă, în rezumat, echivalențele oferite în *DRR* pentru *ochi*: 1. глаз, 2. зре́ние, 3. взгляд, взор, 4. по́чка, глазóк, очкó, 5. очкó, (la joc de cărți), 6. глазóк, окóшко, 7. пéтля, 8. звенó, 9. отвéрстие, ды́рка, глазóк, 10. островóк, 11. проýшина, ушкó, 12. воро́нка, 13. прóрубь, 14. ячéйка, ячей, 15. камфóрка, 16. глазýнья, 17. глазки́, блёстки, кругй, 18. очкó лúтеры. 19. иллюминáтор. Pentru deplină claritate, unele sensuri sînt însoțite de indici de domeniu, ca, de pildă: 1. (anat.), 4. (bot.), 6. (de fereastră), 14. (de plasă), 18. (tipogr.), 19. (mar.). În cazul acestui cuvînt, compusele (de tipul *óchiul-bóului* (bot.)) sînt cam tot atîtea ca, de pildă, în dicționarul român-ceh citat mai înainte, însă mai puține decît cele din *Dicționarul român-polon* sub red. lui Jan Reychman (Varșovia, 1970, p. 404), unde figurează, în plus față de *DRR*, următorii termeni populari: *óchii-păsărúicii, óchii-șoricélului, óchiul-bóului* (ornit.), *óchiul-lúpului, óchiul-păúnului óchiul-șárpelui*. În schimb, expresiile idiomatice, zicătorile și proverbele de sub *ochi* sînt de o bogăție remarcabilă în *DRR* (3 coloane). Comparația cu locuțiunile din DLR arată că aproape toate cele menționate acolo fără sigla „regional" sau „învechit" se află și aici. Am numărat sub *ochi* peste 90 de asemenea locuțiuni, nemaisocotindu-le pe cele care conțin cuvîntul *ochi*, dar figurează sub alte cuvinte (de ex., *a tráge cu óchiul* sau *a tráge cu coáda óchiului*, care lipsesc de sub *ochi*, dar apar sub *a tráge*). Dacă unele locuțiuni prezente în DLR lipsesc, totuși, în *DRR* aceasta se observă mai cu seamă în cazurile cînd sensul lor transpare din suma componentelor (de ex., *a ridicá pe cineva în óchii cuivá*) sau cînd locuțiunea este, într-adevăr, foarte rară (ca *a ieși din óchii cuivá*, adică a ieși din raza de vedere a cuiva). Dar, sînt și cazuri cînd s-au omis locuțiuni netransparente și bine cunoscute, ca, de pildă, *a fi rău de ochi, a avea ochi răi* (în vorbirea populară). Cît privește locul din *DRR* în care sînt inserate locuțiunile, vederile noastre diferă de ale autorilor. E vorba de faptul că, de multe ori, o locuțiune constînd din două, trei sau chiar mai multe cuvinte figurează în *DRR* nu o singură dată, ci de două, trei sau chiar de mai multe ori. Astfel, locuțiunea *cu un ochi la slănină și cu únul a făină* одúн глаз на нас/на Кавкáз, а другóй на Арзамáс figurează în *DRR* nu

numai sub *ochi*, ci și sub *făină* și sub *slănină*. Locuțiunea *cine s-a fript cu ciórbă súflă și în iaúrt* обжёгшись на молоко́, бу́дешь дуть и на́ воду figurează sub *a frige*, sub *ciórbă*, sub *a sufla* și sub *iaúrt*. Numai sub cuvîntul-titlu *ochi* există cel puțin 20 de locuțiuni care se repetă și în alte părți ale *DRR*. Un oarecare avantaj al acestui procedeu constă în faptul că cititorul care are nevoie de echivalentul rusesc al unei anumite locuțiuni românești îl găsește sub oricare dintre componente, nemaifiind obligat să caute prin încercări unde, sub care anume component a fost inclusă acea locuțiune. Procedeul prezintă însă inconvenientul de a mări excesiv volumul lucrării, căci situația se repetă de multe sute de ori. După aprecierea noastră, prin includerea locuțiunilor numai cîte o singură dată, conform unor principii sau altora, motivate — ori numai enunțate — în partea introductivă, cititorii ar fi fost mai mult cîștigați, în sensul că lucrarea, diminuîndu-și sensibil volumul, ar fi fost mult mai comod de consultat decît este acum, cînd, la formatul de 195 × 125 mm, are nu mai puțin de 80 mm grosime. Plecînd de la locuțiunea de sub *ochi* menționată mai înainte, am urmărit cum o abordează alte dicționare bilingve. Sub toate trei componentele (*ochi*, *slănină* și *făină*) ea mai figurează, în afară de *DRR*, numai în *Dicț. român-maghiar* (B., 1964) și în *Dicț. român-italian* (B., 1967). În *Dicț. român ceh* (v. mai sus), în *Dicț. român-bulgar* (Sofia, 1962), în *Dicț. român-englez* (B., 1973) și în *Dicț. român-spaniol* (B., 1979) expresia figurează numai sub *ochi* și sub *făină*, nefiind deloc clar, din punctul de vedere al tehnicii lexicografice, motivul pentru care ea nu a fost inclusă și sub *slănină*. Concepției noastre îi corespund în această privință numai *Dicț. român-francez* (B., 1967), în care expresia figurează o singură dată, sub *ochi* (criteriul cuvîntului-pivot), și *Dicț. rom.-german* al lui M. W. Schroff (B., 1925 — „ediția mare"), în care figurează tot numai o singură dată, sub *făină*. (Dacă e mai bine sub *ochi*, sau dacă e mai bine sub *făină*, acest lucru iarăși poate constitui un subiect de discuție.) Judecînd după locuțiunile de sub *ochi*, criteriul autorilor *DRR* în această privință este adesea oscilant. Cît privește gradul de adecvare a locuțiunilor românești propuse în *DRR* ca echivalente pentru cele din limba română, în marea majoritate a cazurilor el se menține, după opinia noastră, înalt. La aceasta se adaugă și faptul că autorii oferă uneori nu numai o singură soluție în limba rusă, ci și două sau chiar trei. Sînt însă mai multe cazuri în care echivalentul sau echivalentele ruseștí propuse sub unul dintre componenții unei locuțiuni din română nu coincid cu (sau chiar diferă sensibil de) echivalentul sau echivalentele propuse sub ceilalți componenți ai aceleiași locuțiuni. Astfel, *a-și vedea visul cu óchii* sub *ochi* s-a tradus prin уви́деть своё жела́ние испо́лненным, iar sub *vis* s-a tradus prin уви́деть свою́ мечту́ осуществлённую. Locuțiunea *prinde órbul, scoáte-i óchii* prezintă, din acest punct de vedere, o și mai variată neuniformitate.

Remarcabil este *DRR* și prin cuprinderea termenilor unuia și aceluiași domeniu. De pildă, seria *cabanós, caltabóș, cîrnát, cîrnăciór, crénvurșt, lébărvurșt, patrician, trandafír* e prezentă în *DRR* cu echivalente românești. Lipsește *debrețín* (deși DEX îl are), însă omisiunea, curios lucru, se observă și în toate celelalte dicționare bilingve citate mai sus, cu excepția celui român-maghiar. Probabil că tot așa precum pentru *patrician* în *DRR* s-a propus патриций, ceea ce ni se pare acceptabil, tot așa și pentru *debrețín* s-ar fi putut propune дебрецúн. Observații similare se pot face și în legătură cu membri izolați ai altor serii lexico-semantice, dar ele, oricîte ar fi, rămîn omisiuni periferice, de amănunt, care nu diminuează valoarea globală a lucrării.

Martie 1981

EMIL VRABIE
Facultatea de limbi străine
București, str. Pitar Moș nr. 7—13

GH. IORDACHE, *Mărturii etno-lingvistice despre vechimea meseriilor populare românești. Studiu cu privire specială la Oltenia*, Craiova, „Scrisul românesc", 1980, p. 192 + 24 planșe.

Printre studiile consacrate terminologiilor proprii unor domenii ale vieții materiale sau spirituale, tot mai numeroase în ultimul timp, lucrarea *Mărturii etno-lingvistice despre vechimea meseriilor populare românești* ocupă un loc aparte prin perspectiva și modul de abordare a materialului lexical.

Recunoașterea relației existente între cuvînt și designatul obiectiv conduce, în mod inevitabil, pe cercetătorul interesat de oricare

dintre terminologiile populare spre o abordare interdisciplinară a faptelor, singura cale în măsură să asigure o interpretare profundă multilaterală și corectă. De pe o asemenea poziție, limpede exprimată în primele două capitole, Gh. Iordache elaborează o lucrare care se vrea în primul rînd de dialectologie, dar în care se corelează și se sintetizează totodată datele oferite de alte discipline tangente : lingvistice — toponimia, onomastica — și extralingvistice — etnografia, istoria, sociologia —, pentru a oferi imaginea g l o b a l ă, nu de amănunt, a terminologiei meseriilor populare din Oltenia. Perspectiva interdisciplinară a studiului justifică și susține ca binevenit capitolul al III-lea, *Centre de producție meșteșugărească din Oltenia*, cu cele două hărți, precum și structura capitolelor următoare, în care prima parte conține informații cu privire, printre altele, la dinamica procesului de producție, evidențiindu-se caracterul mai conservator al unor meserii în opoziție cu caracterul dinamic, receptiv la inovații tehnice al altora, cu repercusiuni în planul limbii.

Materialul lexical este bogat. Este meritoriu efortul autorului de a completa informațiile cuprinse în lucrările de pînă acum printr-o anchetă pe teren realizată în 74 de localități, științific efectuată prin respectarea principiilor geografiei lingvistice, atît în privința alegerii localităților și a informatorilor, cît și în privința formulării unui chestionar adecvat. O temeinică documentare etnografică s-a dovedit și de data aceasta indispensabilă, în vederea înregistrării cît mai exacte a realităților vieții materiale și a cuvintelor care le denumesc, ceea ce lipsește uneori anchetelor dialectale.

Un studiu de ansamblu, cum este cel discutat, în care se au în vedere terminologiile mai multor meserii, este obligatoriu să se limiteze la aspectele care servesc cel mai bine scopului propus. Gh. Iordache nu dorește să întreprindă o cercetare detaliată a fiecărei terminologii, ci să demonstreze, cu mijloace lingvistice în primul rînd, vechimea meseriilor populare românești și spre acest țel converg toate problemele investigate. A știut să dozeze bine realiile și denumirile pe care le studiază, oprindu-se la cele esențiale : tehnici de lucru, unelte cu părțile lor importante, materii prime, obiecte confecționate etc.

Organizarea datelor în cadrul lucrării se face în mai multe capitole, de extindere variată, corespunzătoare meseriilor avute în vedere — olărit, prelucrarea lemnului, prelucrarea fierului, prelucrarea pieilor, confecționarea îmbrăcămintei, fabricarea varului, zidărie —, organizare impusă de diferențele existente între aceste domenii și, implicit, între terminologiile corespunzătoare. Păreri cu caracter de concluzii sînt exprimate la sfîrșitul fiecărui capitol, precum și în două capitole finale, ele vizînd în special compoziția pe origini a terminologiilor, redată sintetic și în cele 8 tabele statistice.

Investigînd un material vast, autorul are meritul de a fi îmbogățit inventarul lexematic și analitic înregistrat pînă în prezent cu cîteva denumiri noi (*gruică, tmpleupa, paiter, rotamăr; cio can șanț, clește papagal, clește gură de lup, ferăstrău limbă de pasăre*, ultimele fiind compuse, nu „grupuri de cuvinte" cum se afirmă, ar trebui scrise cu cratimă), dar mai ales cu sensuri noi (la *cap, leșina, limpezit, sclip, strigoaie, susuoară*, multe denumiri ale motivelor ornamentale), precum și pe acela de a fi făcut precizări utile cu privire la repartizarea în spațiu a unora dintre cuvintele analizate, elaborînd în acest scop și cele 15 hărți onomasiologice.

Dintre termenii menționați, puțini sînt de strictă specialitate ; majoritatea aparțin fondului de bază al limbii, fiind comuni mai multor domenii. De aici dificultatea de a hotărî în cazul unor cuvinte dacă reprezintă sau nu elemente constitutive ale unei terminologii. Ni se pare inoportun a include în sfera lexicală a olăritului cuvinte ca : *mînă, palmă, ceară, pline, picior, călci, muchia* sau *dunga* (piciorului), *lapte bătut, oglindă*, chiar dacă, în contextul în care sînt menționate, întregesc imaginea procesului de producție descris. *Nici fire din păr de porc mistreț* nu reprezintă o sintagmă specifică. De fapt, ea nu poate fi considerată nici „sintagmă" sau „grup de cuvinte" (în accepțiunea autorului). Se observă că noțiunile „sintagmă", „grup de cuvinte", „expresie" nu sînt suficient precizate în lucrare. Mai dăm, în acest sens, cîteva exemple : combinațiile *a trage la rindea, a se da rost* (ferăstrăului) ar trebui privite ca locuțiuni verbale ; e necesară formularea completă a sintagmelor *urcioare cu țiță-n toartă, urcioare cu țiță-n burtă*, așa cum s-a procedat la *urcioare cu ciur, urcioare cu cioc* (vezi și indicele de cuvinte și expresii) ; din construcția *pare că unge la mînă* numai *a unge la mînă* constituie o expresie.

Materialul lexical este prezentat și comentat după metoda etnografică. Faptul că termenii discutați sînt în general cunoscuți face ca această metodă să poată fi acceptată, deși, după opinia noastră, ea are dezavantajul de a impune menționarea cuvîntului adesea la o formă flexionară, determinată de poziția sa în cadrul frazei, cînd de preferat este forma-bază, cea care apare de obicei și în dicționare. Volumul de față depășește însă această dificultate, căci conține indicațiile necesare privind statutul morfo-semantic al cuvintelor, mai ales al celor încă neînregistrate lexicografic sau puțin cunoscute. Am fi dorit totuși mai multă consecvență, aceasta și pentru că

lucrarea are o largă audiență, iar dicționarele speciale sînt încă puțin răspîndite. S-ar fi putut indica, de exemplu, singularul la *caice, șaice, sacsli, suleți*, pluralul la *acov, bucium* (la car), *cenac, lană, pișleag, pitroc*, accentul la *balneder, buriu, ghiunie, rotamăr, zagara*, definiția la *brîu* (la car, la cuptor), *prăgar* (de scris fără *i* semivocalic), dar definiția ar putea lipsi la *măciucă, toc*.

O problemă importantă care a stat în atenția autorului a fost stabilirea originii cuvintelor, pentru care, cum însuși precizează (p. 28), a folosit dicționarele limbii române, precum și alte lucrări de specialitate. Intervențiile personale cu noi soluții sau cu argumente pentru susținerea vreunei opinii anterioare în cazul etimologiilor controversate sau necunoscute (*bădli, ciubăr, șiță* la care originea maghiară propusă nu se poate accepta din motive de ordin fonetic) sînt mai rare.

Documentarea nu este însă întotdeauna suficientă, pentru că nu au fost consultate cu atenție toate dicționarele principale ale limbii care conțin și indicații etimologice, în special SCRIBAN, D., CADE și chiar DLR (folosim siglele din *Dicționarul limbii române*, DLR, serie nouă, tomul VI). Cîteva exemple : *giban (jivan)*, menționat cu origine necunoscută, este înregistrat de CADE în forma *ghiban*, ca circulînd în Oltenia, cu același sens și avînd ca etimon scr. *ǵban*. Datele din dicționare cu privire la *runc* sînt mai bogate decît se afirmă. DLR înregistrează forma *runc* (atestările dovedesc că nu este un cuvînt tipic pentru nord-estul Olteniei) drept variantă lexicală a cuvîntului *rîncă*[1], al cărui sens 3, bine atestat, este „inel făcut dintr-o curea, din vînă de bou, din fier etc., cu care se leagă capătul de sus al leucii de carîmbul loitrei". Coroborînd informațiile de pe teren cu datele din dicționar aflate la *rîncă*[1] și *runc*[1], autorul ar fi putut face un comentariu mai amplu, care ar fi adus poate o lumină asupra etimologiei lui *rîncă*, în prezent dată ca necunoscută. La *ciubăr* se combate argumentat originea bulgară, indicată în DM, DEX (implicit și provenința din maghiară, CADE, Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch*). Credem că ar fi trebuit discutat etimonul v. sl. ч҃бръ, indicat în DA, pentru un cuvînt atît de vechi. *Lișiță* este mai degrabă în legătură cu bg. *lisica*, scr. *lisice* (pl. lui *lisica*) (vezi CADE, DA), cuvintele din limbile bulgară și ucraineană propuse de autor stînd la originea omonimului *lișiță* „pasăre călătoare de baltă". Pentru *țapă* se notează ca sigur etimonul v. sl. *cěpati*, la care DEX face doar trimitere cu cf., iar alții consideră că rom. *țeapă* este un element de substrat, avînd corespondent în alb. *thep* (vezi IST. L. ROM. II, 352 și bibliografia indicată acolo). Credem că trebuie acceptată originea slavonă, respectiv veche slavă pentru cuvintele *piroi* (DLR) și *colac* (DA), avînd în vedere vechimea și poziția lor în limbă. Sînt atestate în dicționare, cu indicații privind etimologia, cuvintele *șișteală* (DLR), *zagara* (TDRG, SCRIBAN, D., CADE), *zamba* (SCRIBAN, D.), date de autor ca neînregistrate și fără comentarea originii.

Întrucît se face precizarea (p. 28) că un dicționar a fost menționat cînd acesta constituie singura sursă pentru etimologia unui cuvînt, nu se justifică citarea lucrărilor lui L. Șăineanu în cîteva situații, deoarece etimonul nu a fost indicat numai acolo. Ex. *poftori* (TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DLR), *preapcă* (variantă lexicală la *pretcă*, TDRG, DLR), *șaică* (origine și din l. turcă, vezi la SCRIBAN, D., DEX, DLR). De asemenea, pentru *frămînta* se propune lat. *fermentare* și în PUȘCARIU, ET. WB., SCRIBAN, D., IST. L. ROM. II, 117, 299, iar lat. *fragmentare* și în CDDE, DEX. La *zeghe, ipingele* trimiterea bibliografică cea mai indicată era Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc*, București, 1978.

Fără intenția de a face vreo obiecție autorului, considerăm că imaginea asupra căilor de formare a terminologiilor ar fi mai exactă și mai completă dacă indicația „formații pe teren românesc" ar viza nu numai expresia, ci și conținutul termenilor, altfel spus, dacă s-ar grupa separat, de la început, cuvintele care în cadrul limbii noastre au suferit schimbări de sens, nu neapărat numai metaforizări, în urma cărora au devenit componente ale unei noi terminologii. Aceasta nu ar prejudicia susținerea ideii despre vechimea meseriilor populare, ci dimpotrivă, ar confirma-o, deoarece se știe că elementele vechi în limbă sînt cele care și-au lărgit sfera de semnificații, ocupînd un loc central în vocabular. Totodată s-ar evidenția disponibilitățile limbii române și marea putere creatoare a poporului nostru. Facem acum și observația că o exprimare de felul *denumirile formate pe teren românesc din elemente străine* (sau *din elemente vechi slave*, p. 83) este nepotrivită, deoarece nu este vorba despre elemente străine, ci despre elemente r o m â n e ș t i de origine... (vezi și titlurile rubricilor din tabele).

Trecînd peste unele inconsecvențe sau inexactități, dorim să subliniem meritul deose-

bit al cărții, acela de a-și fi îndeplinit obiectivul anunțat chiar prin titlu. Proporția covîrșitoare a elementelor autohtone și a celor de origine latină, importanța lor în cadrul limbii ca denumiri ale noțiunilor fundamentale, vitalitatea lor deosebită sînt argumente care susțin vechimea meseriilor populare, permanenta existență și evoluție a practicării lor pe teritoriul românesc, precum și unitatea culturii noastre tradiționale. N-au fost neglijate nici împrumuturile, care, deși deosebite, cantitativ mai ales, de la un domeniu la altul, stau mărturie a eforturilor permanente de înnoire și îmbogățire a vechilor îndeletniciri și totodată a legăturilor cu popoarele vecine, de la care am primit, dar cărora le-am și dat elemente noi.

Aprilie 1981

ELENA COMȘULEA
Institutul de lingvistică și istorie literară
Cluj-Napoca, str. E.
Racoviță, nr. 21

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române : gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea și predarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie. Revista publică, de asemenea, articole de lingvistică generală și consultații.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în 2 exemplare, dactilografiate la un rînd și jumătate. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la unu în continuare. Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul Consiliului de conducere cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 4 (patru) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
79 717 București, Calea Victoriei nr. 125

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția : acad. Iorgu Iordan, **Istoria științelor în România. Lingvistica**, 1975, 166 p., 7,50 lei.

* * * **Istoria științelor în România : Etnologia** de Romulus Vulcănescu ; **Folcloristica** de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.

ION GHEȚIE, **Baza dialectală a românei literare**, 1975, 655 p., 48 lei.

Sub redacția : Solomon Marcus, **Semiotica folclorului. Abordare lingvistică-matematică**, 1975, 268 p., 13,50 lei.

Sub redacția : acad. Iorgu Iordan, acad. Al. Graur și acad. I. Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR)**, tomul IX, litera **R**, 1975, 642 p., 91 lei.

ANCA GIURESCU, **Les mots composés dans les langues romanes**, 1975, 172 p., 9,75 lei.

* * * **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)**, 1975, 1 052 p., 150 lei.

* * * Coresi, **Psaltirea slavo-română, 1577**, 1976, 780 p., 52 lei.

FLORA ȘUTEU, **Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești**, 1976, 244 p., 11 lei.

* * * **Manuscrisul de la Ieud.** Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, 1977, 208 p., 18 lei.

Sub redacția : acad. Al. Graur și Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română, vol. II, Prefixele**, 1978, 385 p., 25 lei.

H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe**, coeditare cu Société d'édition „Les belles lettres" — Franța, 1978, 401 p., 32 lei.

MIHAI MORARU și CĂTĂLINA VEȚLCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii române vechi**, vol. I, **Cărțile populare laice**, partea I, 1976, 242 p., 19 lei ; partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.

FL. MARCU și C. MANECA, **Dicționar de neologisme**, ed. a III-a, 1978, 1 168 p., 116 lei.

Sub redacția : acad. Iorgu Iordan, acad. Al. Graur și acad. I. Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR)**, tomul XI, partea I, litera **Ș**, 1978, 272 p., 40 lei.

ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană**, 1978, 255 p. + 16 pl. + 1 hartă, 20 lei.

* * * **Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea.** Text stabilit și indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș și Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareș, 1979, 500 p., 41 lei.

Sub redacția : acad. Iorgu Iordan, acad. Al. Graur și acad. I. Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR)**, tomul VIII, partea a IV-a, litera **P, Pogrijenie – presimțire**, 1980, 293 p., 50 lei.

Sub redacția : Petru Neiescu, **Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Banat**, I, de Eugen Beltechi, Ion Faiciuc și Nicolae Mocanu, 1980, XXII p. + 154 hărți și 9 pl., 184 lei.

* * * **Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia**, IV, de Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu, 1980, X p. + 254 hărți și 39 pl., 238 lei.

LR, anul XXX, nr. 5, București, p. 485–582, 1981

I. P. Informația—c. 1430

42 200

Lei 6

I 8254

LIMBA ROMÂNĂ

6

ANUL XXX

1981

noiembrie—decembrie

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

1990

0 IUI. 2005

97

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. IORGU IORDAN — redactor-şef
FLORA ŞUTEU — redactor-şef adjunct
MIOARA AVRAM
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — membru al Colegiului de redacţie
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
CONSTANTIN JALBĂ — membru al Colegiului de redacţie
MARIUS SALA
LAURA VASILIU — secretar responsabil de redacţie

Apare de 6 ori pe an

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentele dv.

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, agenţiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), Calea Victoriei nr. 125, 79717 Bucureşti.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P. O. BOX 136—137, telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue „Limba română" paraît 6 fois par an. Le prix d'un abonnement annuel est de 30 $.

Toutes commandes de l'étranger pour les travaux parus aux Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie seront adressées à:

ILEXIM, DEPARTAMENTUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P. O. BOX 136—137, telex 11226, 79517 Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.

Adresa redacţiei:
Str. Spiru Haret nr. 12
79638 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon: 33.31.10., int. 265

EDITURA ACADEMIEI R.S.R.
Calea Victoriei nr. 125
79717 Bucureşti, Sectorul 1
Telefon: 50.76.80.

I 8254

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

DEC 2014

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XXX 1981 Nr. 6
noiembrie — decembrie

IAN 2022

SUMAR

VOCABULAR

SANDA REINHEIMER RÎPEANU, Denumirile românești ale ciupercilor . . 585
E. CONTRAȘ, Completări și îndreptări la DLR, litera *M* 597

STILISTICĂ

OLIMPIA BERCA, Sistemele rimei. I. 603
IRINA SECHE, Metaforizarea limbajului criticii literare actuale 617

ONOMASTICĂ

VIORICA GOICU și RODICA SUFLEȚEL, Observații asupra numelor de sate din Banat 621

PREDAREA LIMBII

GHEORGHE DOCA, Observații privind rolul strategiilor de învățare în elaborarea procedeelor de predare a limbii române ca limbă străină 627

NOTE ȘI COMENTARII

ION GHEȚIE, În legătură cu baza dialectală a sintaxei românești literare . . . 635

Sumarul revistei „Limba română" pe anul 1981 639

Indicele revistei pe anul 1981 643

LR, Anul XXX, nr, 6, p. 583—680. București, 1981

32762.

DENUMIRILE ROMÂNEŞTI ALE CIUPERCILOR

DE

SANDA REINHEIMER RÎPEANU

1. Termenul *ciupercă* are în limba română mai multe accepţii, dintre care am ales-o pentru studiul de faţă pe aceea pe care o are în vorbirea curentă : „nume dat unor specii şi varietăţi de plante criptogame, comestibile sau otrăvitoare, formate dintr-un picior şi o pălărie cărnoasă, purtătoare de spori" (DLRC, s.v.), diferită de cea sub care este răspîndit în literatura de specialitate (vezi de ex. *Mic dicţionar enciclopedic*, s.v.). În sensul amintit mai sus pentru vorbirea curentă, terminologia botanică denumeşte ciupercile *macromicete*, după corpul de fructificare mare care le caracterizează.

2. Studiul numelor a aproape 150 de varietăţi de ciuperci care cresc în ţara noastră ne-a condus la stabilirea unui inventar de aproximativ 370 de termeni [1]. Aceste 150 de varietăţi reprezintă circa 10% din speciile existente în România, dar, după cum reiese din literatura botanică de specialitate, e vorba de ciupercile cele mai răspîndite la noi şi, deci, mai cunoscute. Dealtfel, nu toate varietăţile de ciuperci care cresc în ţara noastră au denumiri specifice.

Bibliografia a fost constituită din două tipuri de surse : am preluat informaţii oferite de literatura de specialitate botanică [2] şi etnobotanică [3], iar datele au fost confruntate cu cele existente în dicţionarele limbii române [4].

---

[1] Menţionăm că listele denumirilor pe care le-am stabilit pentru fiecare specie sînt rezultatul confruntării mai multor surse şi că ele sînt în general mai bogate decît în oricare dintre sursele consultate. Pe de altă parte, am constatat că sursele consultate nu înregistrează specializarea şi varietatea terminologică specifică acestei categorii de plante (rezumîndu-se, de ex., la explicaţii de tipul *vinecior*, termen folosit pentru genul *Russula* — or din genul *Russula* fac parte numeroase specii şi numai unele dintre ele sînt numite *vineciori*) sau înregistrează termeni denumind bureţi neidentificaţi : ex. DLR *negrişor* „S. m. pl. (Prin nordul Munt.) Numele unor bureţi comestibili, neidentificaţi mai îndeaproape, care cresc mai ales toamna, pe copacii căzuţi" (acest nume l-am auzit folosit în regiunea menţionată de DLR pentru *Pleurotus ostreatus*, ciupercă pentru care se potriveşte descrierea).

[2] Eugenia Eliade — Mihai Toma, *Ciuperci. Mic atlas*, ediţia a II-a revizuită, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1977 (Eliade-Toma, C.) ; Elena Poleac, *Valorificarea ciupercilor comestibile din păduri*, Bucureşti, Editura Ceres, 1974 (Poleac, V.).

[3] Zach. C. Panţu, *Plantele cunoscute de poporul român*. Vocabular botanic cuprinzînd numirile române, franceze, germane şi ştiinţifice, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Casa şcoalelor, 1929 (Panţu, Pl.) ; Al. Borza, *Dicţionar etnobotanic cuprinzînd denumirile populare româneşti şi în alte limbi ale plantelor din România*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968 (Borza, D.) ; Valer Butură, *Enciclopedie de etnobotanică românească*, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1979 (Butură, E.).

[4] DA, DLR, DLRC, DLRM, CADE, TDRG, MDE, DEX ; la acestea se adaugă : *Dicţionar tehnic silvic* de ing. Aurelian Ionescu şi ing. Ştefan Sprangate, Bucureşti, 1936 ; Vasile Bianu, *Doctorul de casă sau Dicţionarul sănătăţii*, Buzău, 1910 (Bianu, D. S.) ; Tudor Pamfile, *Industria casnică la români*, Bucureşti, 1910 (Pamfile, I. C.).

3. Existența unor denumiri populare [5] pentru ciuperci atestă cunoașterea lor de către oamenii din popor pe baza unei experiențe stimulate în general de necesități și continuînd o tradiție. O cunoaștere care nu este bazată pe o pregătire de specialitate și prin care se intuiește realitatea cu organizarea ei complexă nu poate fi decît imperfectă. Ca orice cunoaștere de acest fel, transpusă lingvistic, generează o imagine imperfectă a realității denumite. Dar, după cum vom vedea, transpunerea lingvistică apare ca o clasificare intuitivă, cu delimitări, dar și cu confuzii (nu totdeauna explicabile).

4. Macromicetele sînt în general cunoscute sub numele de *ciuperci* (vezi § 1), dar și de *bureți* [6], indiferent de familia sau genul din care fac parte. *Ciuperci* sau *bureți* reprezintă numele generice ale macromicetelor în limba română [7] (corespunzînd de ex. fr. *champignons*, it. *funghi* etc.), dar sînt folosite popular și pentru desemnarea unei varietăți sau a alteia (de cele mai multe ori însoțite de determinanți).

Din totalitatea ciupercilor ale căror nume le-am inventariat, am ales în acest paragraf cîteva familii cu specii răspîndite la noi în țară. Am adus în discuție trăsăturile caracteristice unei familii sau specii numai atunci cînd informațiile de acest gen sînt necesare pentru a explica diferite denumiri înregistrate.

4.1. Termenii sub care sînt cunoscute unele ciuperci din clasa *Ascomycetes*: ciupercile al căror organ caracteristic este *asca* cu *ascospori*.

4.1.1. Familia *Morchellaceae*. Ciupercile din această familie sînt cunoscute sub numele de *zbîrciogi (sbîrciogi)* — în Moldova, *ciuciuleți* cu variante ca: *ciuciulași*, *ciuciuleni*, *ciucălași*, *ciuleți* etc. (cf. DA, s.v. *ciuciulete)* — în Muntenia și Transilvania, *popi*, *pupi* — în Bucovina [8]. Numele de *zbîrciogi* este motivat pentru vorbitori de aspectul acestor ciuperci, care au pe suprafața pălăriei numeroase alveole alungite, sinuoase, neregulate, care îi dau aspectul unei suprafețe zbîrcite. Apar înregistrați în mai puține surse [9] și termenii *burete*, *burete de bubă*, *pită*.

---

[5] Diferite de denumirile științifice. Remarcăm că, nu numai în literatura botanică sau etnobotanică românească, dar și în dicționarele limbii române, ciupercile sînt desemnate întotdeauna cu ajutorul denumirii latinești. În dicționarele limbii franceze, trimiterea la o anume varietate se face mai puțin cu ajutorul numelui științific latinesc, cît mai ales cu ajutorul numelui științific francez echivalent; ex. *amanite des Césars* pentru *Amanita caesarea, tricholome de Saint-Georges* pentru *Tricholoma georgii* etc., iar numele care nu au caracter științific sînt indicate ca „usuel", „vulgaire", „commun"; ex. *oronge* „nom usuel de quelques amanites".

[6] Nume folosite mai ales la plural.

[7] Nu ne-am ocupat de repartizarea geografică a celor doi termeni, nici de raportul în care intră sferele lor de semnificație dacă ținem seama de formulări de tipul: „Ciupercile au pălăria mare și lată, iar bureții mică și rotundă. O altă deosebire ar sta în privința locului unde cresc: ciupercile la șes, bureții la pădure, la rădăcini de copaci" (Pamfile, I. C.); „Ciuperci se numesc bureții purtători de pălărie" (TDRG, s. v. *burete)*; „*Burete*, ciupercă comestibilă pe arborii din păduri"; „*Ciupercă*, criptogamă comestibilă" (DS, s.v. *burete, ciupercă)*.

[8] Indicațiile cu privire la răspîndirea geografică sînt preluate mai ales de la Pantu, Pl. Nici aici, nici în alte surse nu sînt cuprinse informații cu privire la răspîndirea geografică a tuturor numelor citate.

[9] Borza, D., DA sau DLR indică surse sau sursele care au furnizat un anume termen. Proveniența unui termen dintr-o singură sursă și neatestarea lui în alte lucrări poate să indice o răspîndire foarte redusă a termenului respectiv, pe care am semnalat-o în general prin „întîmplător".

Morchella conica este cunoscută, pe lîngă denumirile *zbîrciogi, ciuciuleți, popi*, și sub aceea de *zbîrciogul țuguiat*, datorită formei pe care o are pălăria.

Sub denumirile mai sus menționate pentru *Morchellaceae* este cunoscută și ciuperca *Gyromitra esculenta* din familia *Helvellaceae*, asemănătoare cu ciupercile de mai sus din punctul de vedere al formei; dar această ciupercă este fixată mai ales prin termenul *zbîrciogul gras*, concurat întîmplător de *pîinișoară, burete dulce, lăptucă, rîșcov*.

4.1.2. Varietățile *Peziza* sînt cunoscute sub denumirile: *urechea babei, urechiuși* — *Peziza aurantia* și *Peziza coccinea*, aceasta din urmă fiind denumită și *ochiul caprei, urecheriu*. *Urechea babei* desemnează în Bucovina și specia *Peziza venosa*, cunoscută și sub numele de *ceșcuța babei, lămîiță* (Gorj) sau *pitacu-dracului* (Moldova-Neamț). O parte dintre denumiri se explică prin aceea că ciupercile amintite au corpurile fructifere în formă de cupă.

4.1.3. Din familia *Tuberaceae*, ciuperci care cresc mai cu seamă în sudul Franței și nordul Italiei (vezi fr. *truffe*), pare să fie cunoscută la noi *Tuber melanosporum* sub numele *fierea pămîntului*, semnalată în Panțu, Pl. pentru Moldova (Putna) și Muntenia (Rîmnicu Sărat).

4.2. Termenii sub care sînt cunoscute unele ciuperci din clasa *Basidiomycetes* — al căror organ caracteristic este *bazidia* cu *bazidiosporii* —, clasă în care sînt cuprinse marea majoritate a macromicetelor.

4.2.1. Dintre acestea face parte *Merulius lacrymans*, ciupercă dăunătoare care se dezvoltă pe lemnul (de rășinoase și de fag) din construcții: dușumele, tocurile ușilor, cercevele, scări, tavane, căpriori, producînd o putrezire roșie a lemnului, uneori putînd provoca prăbușirea caselor. Sînt semnalate denumiri banale: *ciuperca de pivniță, de casă; buretele de pivniță, de casă;* doar întîmplător *popinci*.

4.2.2. Familia *Hydnaceae* este caracterizată prin aceea că stratul himenial acoperă proeminența în formă de dinți sau țepi; *Hydnum imbricatum* este denumit: *burete solzos, barba țapului; Hydnum repandum: flocoșel* — în Moldova, *burete țepos* — în Transilvania sau *burete spinos; Hydnum suaveolens: flocoșel albastru*. Dar poartă și denumiri care ignoră trăsătura caracteristică amintită: *nemțișor gros* (Rășinari, Cisnădie), pentru *Hydnum repandum: porcan* — în Bucovina, *buretele uliului, buretele cerbilor, ciuperca de pîine* pentru *Hydnum imbricatum*.

O varietate care crește pe trunchiurile copacilor, *Hydnum erinaceum*, a fost denumită în diferite locuri ale țării *păstrăv, buzdugan, burete de fag, nitorcă sură*.

În schimb *Hydnum ramosum* și *Hydnum coralloides* poartă denumiri pe care le reîntîlnim în familia *Clavariaceae*, cu care se aseamănă ca formă: *burete de conopidă, curălice, crețișoară, laba mîței* etc. (vezi mai jos **4.2.4.**).

4.2.3. Din familia *Polyporaceae* fac parte mai ales ciupercile care se dezvoltă pe trunchiurile arborilor, pe cioturi, lemn tăiat, provocînd putrezirea acestora. Corpurile de fructificare au formă de crustă, consolă, copită sau de pălărie cu picior. Cele mai multe sînt suberoase sau coriacee; puține sînt cele cărnoase, deci eventual comestibile în stadiu tînăr.

Primele sînt cunoscute sub denumirile: *babiță* — în Muntenia; *copită* — în Transilvania; *băcălie* — în Moldova; *văcălie* și *iască* în Moldova și Bucovina (cf. DA s. v. *babiță*), sau sub nume compuse cu ajutorul celor

enumerate; *babița norocului — Polyporus sulphureus; văcălie, iască de mesteacăn — Polyporus betulinus; iască, văcălie de fag — Fomes fomentarius; copita calului* sau chiar *văcălie de iască* (pentru mai multe varietăți).

Cu un nume diferit este desemnată *Ganoderma lucidum*, care, datorită pălăriei circulare convexe și suprafeței strălucitoare, este denumită *lingura (lingurița) zînei (zînelor)*.

Dintre ciupercile cărnoase, mai cunoscută este *Polyporus squamosus*, comestibilă, considerată foarte bună în stadiu tînăr, numită *(ciupercă, burete) păstrăv, păstrăv de nuc (de ulm)* și despre care se spune: „bureții se numesc așa *(păstrăv*, n.n.) pentru că au niște pete ce seamănă foarte mult cu acelea ale peștelui numit păstrăv" (DLR, s. v. *păstrăv)*: e vorba de fapt de numeroase scvame triunghiulare, turtite, brune, în contrast cu culoarea galbenă a pălăriei. (Dar tot *păstrăv*, în compusul *păstrăvii roșii*, este numită și ciuperca *Polyporus cinnabarinus*, care nu are o atare caracteristică, precum și alte ciuperci (vezi **4.2.2.** și **4.2.6.**).) E numită și *urechea nucului (ulmului), burete de nuc (buretele nucului, ulmului)*, dar și cu termenul *văcălie* (numai în DA).

4.2.4. Din familia *Clavariaceae* fac parte specii cu corpurile de fructificare măciucate, dar mai ales ramificate coraliform, ceea ce explică o parte a denumirilor sub care sînt cunoscute; deși e vorba de opt specii diferite, numele atestate nu par a fi întrebuințate diferențiat: *creasta cocoșului* (sau *creste), bureți creți* — în Moldova; *crețișoară, crețușcă, rămurele, ciuciuleți rămuroși* — în Transilvania; *togmăgei* — în Moldova și Bucovina; *mărgean, barba caprei, laba mîței* — în Moldova; *laba ursului* — în Bucovina; *bureți de conopidă* (cf. fr. *chou-fleur* cu același sens), *bureți de veveriță, (bureți) degetar* — în Bucovina. Nemotivate par a fi denumirile *meloșel, opintici* — în Moldova; *curălice*.

4.2.5. Din familia *Cantharellaceae*, foarte apreciat este *Cantharellus cibarius*, ale cărui denumiri sînt datorate în special culorii: *(bureți) gălbiori, bureți galbeni, ciuciuleți (ciureți) gălbiori, gălbioare, gălbenele, gălbănuț;* sînt denumiți însă și *unghia caprei, urechiușe* — în Transilvania (Brașov); *ciga mică*. Borza, D. indică și denumirile *lotrișor, oiță, crăiță, rîșcov;* în DLR am întîlnit *nemțișori*.

Din aceeași familie face parte și o ciupercă mai puțin cunoscută: *Craterellus cornucopioides*, care, datorită formei pe care o are, este numită *trîmbița piticilor*, iar datorită culorii negre, *trîmbița morților*, deși e vorba de o ciupercă comestibilă.

4.2.6. O altă familie de ciuperci care cresc pe trunchiurile copacilor este cea a *Pleurotaceielor*, dintre care *Pleurotus ostreatus*, comestibilă, considerată excepțională, și *Pleurotus serotinus* sînt cunoscute sub denumirea *păstrăvi;* pentru prima apar și denumirile *păstrăv de fag, păstrăvul cerului* sau *burete de fag, burete negru, găinușa pădurii*.

4.2.7. Din familia *Tricholomataceae* fac parte mai multe specii de ciuperci, mai variate ca nume: *nicorete, burete de mai, burete de spin, ciuperca albă* pentru *Tricholoma georgii; nicoreață* sau *ghebe* pentru *Lentinus cochleatus; ghebe* pentru *Armillaria mellea* (dar și *opintici, halimaș, pepenci (popinci, popenchi), giugan); ghebe tomnatice* pentru *Collybia velutipes; ghebe de pădure* pentru *Collybia longipes; ciocîrle*, cu variantele *cocîrle, cocărți, ciocîți* — în Transilvania — pentru *Marasmius oreades, alliaceus,*

scorodonius, care mai sînt denumiți și *ciuciulași (ciuciuleți)*, *cuișoare*, *burețiori*. *Marasmius alliaceus*, pentru mirosul pe care-l emană, poartă și denumirea *usturoiaș*.

4.2.8. Familia *Amanitaceae* este ușor recunoscută cu ajutorul vălului general sub formă de volvă (pungă) și al vălului parțial, care formează un inel caracteristic. Este constituită din ciuperci comestibile, foarte bune, și ciuperci otrăvitoare.

Dintre primele face parte *Amanita caesarea*, răsfățată cu nume ca *burete domnesc*, *crăiță*, *ouț*, *burete gălbișor*, *roiniță*.

Dintre celelalte: *Amanita muscaria*, cu denumiri care fac aluzie fie la aspect: *pălăria șarpelui*, *burete șerpesc*, *bureți pestriți; pistriți;* la gust: *burete pipărat*, *burete veninos;* la efectul pe care-l au asupra mușteloi: *muscariță*, *burete de gîză;* dar și *prostia calului* sau *cizma cucului*.

4.2.9. Familia *Agaricaceae* cuprinde speciile cele mai cunoscute la noi, nu numai la țară, dar și la oraș, datorită culturilor de ciuperci, denumite în multe regiuni cu ajutorul termenului generic, singur sau însoțit de determinanți: *ciuperci*, *ciuperca de cîmp*, *ciuperca de gunoi*, *ciuperca albă* etc. Termenul *bureți* sau *bureți de cîmp*, *de toamnă* este semnalat doar pentru *Agaricus campestris*. Tot pentru această din urmă specie este semnalat pentru fostul jud. Ilfov termenul *nane*.

O categorie aparte o constituie genul *Lepiota*, din care face parte eleganta *Lepiota procera: burete șerpesc* sau *pălăria șarpelui*, o ciupercă comestibilă foarte bună, dar purtînd, după cum observăm, aceleași nume cu o ciupercă din altă familie recunoscută a fi otrăvitoare. E adevărat însă că, deși lucrările de specialitate dau indicația „comestibilă" pentru *Lepiota procera*, în diferite locuri din țară oamenii nu o mănîncă considerînd-o otrăvitoare. *Lepiota procera* și *Lepiota rhacodes* sînt cunoscute și sub denumirea *cuci*, iar *Lepiota clypeolaria* sub denumirea *ghebe de brad*.

4.2.10. Din familia *Coprinaceae* sînt cunoscute varietăți răspîndite sub denumirea *căciula șarpelui* sau *popenchi*.

4.2.11. *Popinci (pipinci)* sînt numele unor varietăți din familia *Strophariaceae*. O ciupercă foarte comună din această familie, dar necomestibilă, *Hypholoma fasciculare*, poartă numele de *ghebe pucioase*.

4.2.12. Pentru familia *Rhodophylaceae* semnalăm doar numele *nicorete*, destinat unei ciuperci comestibile foarte bune: *Clitopilus prunulus*, cunoscută și sub denumirile: *sălcioare*, *pita vacii*.

4.2.13. Familia *Boletaceae* este ușor de recunoscut după pălăria cărnoasă care poartă pe fața interioară tuburi lungi, paralele, sudate între ele. Ciupercile din această familie sînt cunoscute sub numele de *hribi* — în Moldova și Bucovina, cu sau fără determinant; *mînătarcă* — în Transilvania, cu sau fără determinant și cu diverse variante: *mitarcă*, *nitarcă*, *pitarcă*, *chitarcă*, *pitoncă*, *pitoașcă*, *pitușcă*, *pitărcuță*, *chitărcuță*, *chițușcă*, *titărci*. Le sînt frecvent aplicate și denumiri ca *pita (turta) vacii*, probabil pentru faptul că unele dintre ele cresc pe pajiște și vacile se hrănesc cu ele.

Cîteva denumiri particulare, mai rar întîlnite: pentru *Boletus luteus* — *văcuță* sau *untoasa;* pentru *Boletus edulis* — *pîinea pădurii;* pentru *Boletus calopus* — *ghebe;* pentru *Boletus subtomentosus* — *buza caprei;* pentru *Boletus scaber* — *codorîște;* pentru *Boletus versipellis* — *roniță;* pentru *Boletus bovinus* — *văcuțe;* etc.

4.2.14. Din familia *Russulaceae* fac parte două genuri distincte:

Genul *Lactarius*, cunoscut mai ales prin denumirile *rîşcov*, *roşcov*, *roşcovan*, *rîşcoviţă* — pentru *Lactarius deliciosus* sau *rîşcov* însoţit de determinanţi pentru celelalte specii. Cele dulci sînt denumite şi *lăptuci*, *bureţi dulci*, *pita pădurii*, *pîinea pădurii*, *pita lui Dumnezeu*, *pîinişoare*, *opintici*, *păstrăvi de pădure*, *vineţele cu lapte;* cele iuţi apar cu numele de *iuţari*, *iuţani*, *iuţişori*, *iuţăi*, *piperuş*, *osturoi;* *Lactarius torminosus* este denumit *flocoşel*, *păruşel*.

Ciupercile din genul *Russula*, mult răspîndite în pădurile noastre, sînt denumite mai ales prin termenii: *vineţică (vineţele)*, *vineciori*, *pîinişoare*, *hulubiţe*, *porumbiţe* — cu sau fără determinant, termeni sugeraţi fie de culoarea pălăriei, fie de forma ei. Pentru *hulubiţă*, *porumbiţă*, cf. termenul bulgăresc *гълъбка* cu acelaşi sens, ceh. *holubinka*, it. *colombina*, dial. *cumbetta;* vezi şi *vineţica porumbeilor* pentru *Russula cyanoxantha*.

Russula emetica, ale cărei proprietăţi sînt evidente în numele ştiinţific, este denumită asemănător şi în vorbirea populară: *scuipatul dracului*, *stupitul Satanei*.

Russula foetens — cu cuticula vîscoasă şi secretînd lichid pe timp umed — este numită *băloşel* sau *burete bălos*.

4.2.15. *Phallus impudicus*, care exală un miros respingător, este numit *burete pucios*, *puturos*, dar şi *ciuperca de bubă*, *burete de inimă;* este folosit contra „durerilor de inimă" sau la bube „să le usuce şi să aline durerile" (Butură, E.). Pentru aceeaşi ciupercă sînt semnalaţi şi termenii: *boţuţ*, *bozuz*.

4.3. Rezultă din **4.1.** şi **4.2.** specializarea numelor de ciuperci după genuri sau familii, cu efect clasificator, dar şi utilizarea unor termeni nediferenţiat după genuri sau familii, fiind vorba în acest caz fie de o clasificare avînd la bază criterii diverse, fie de un transfer de nume, de o întrebuinţare întîmplătoare, de o confuzie etc.

4.3.1. Numele populare ale ciupercilor indică o parţială clasificare intuitivă, care respectă aceleaşi limite cărora li se supune clasificarea ştiinţifică:

— *zbîrciogi* pentru *Morchellaceae*

— *iască*, *babiţă*, *băcălie*, *văcălie*, *copită* pentru *Polyporaceae*

— *creasta cocoşului*, *bureţi creţi* şi derivate de la *creţ*, *rămurele*, *togmăgei*, *meloşel* pentru *Clavariaceae*

— *ciuperci* pentru genul *Agaricus*, „mai ales în Muntenia şi Transilvania" (DA)[10]

— *popenchi* pentru *Coprinaceae*

— *hribi*, *mînătărci*, *mitărci*, *pitărci* etc. pentru *Boletaceae*

— *rîşcovi* pentru *Russulaceae*, genul *Lactarius*

— *vineţele*, *pîinişoare*, *hulubiţe* pentru *Russulaceae*, genul *Russula*.

O asemenea clasificare rezultă şi din unele texte literare în care apar enumerări de nume de ciuperci, datorate bineînţeles unor cunoscători ai speciilor: „... plecai în pădure după ciuperci ... Peste puţin mă întorsei cu desagii plini de hribi, de rîşcovi şi de nicoreşti" (Hogaş,

---

[10] *Bureţi* este atestat ca fiind folosit fără determinant pentru *Morchella esculenta*, *Polyporus squamosus*, *Agaricus campestris* şi *Boletus edulis*.

apud DLR s. v. *nicorete)*; „Pîinișoarele, rîșcovii și hribii apărură pe vetriță în jurul focului" (Sadoveanu, apud DLR s. v. *pîinișoară)*[11].

Atunci cînd un nume despre care putem afirma că s-a specializat pentru un gen sau o familie este folosit pentru o specie care nu aparține acelui gen sau acelei familii, el capătă un determinant care marchează tocmai specificul varietății asupra căreia se transferă: *vineța cu lapte (vineță*, specializat pentru genul *Russula*, aplicat genului *Lactarius)*.

4.3.2. Cîteva dintre nume depășesc granițele familiilor, fapt explicabil prin asemănarea ciupercilor denumite pe baza unor trăsături diferite de criteriile care corespund clasificării științifice; termenii respectivi denumesc o categorie de specii din familii sau genuri diferite, dar cu anumite caracteristici, secundare, comune.

Astfel, majoritatea ciupercilor cunoscute sub denumirea *ghebe* (cu sau fără determinant): *Armillaria mellea*, *Lentinus cochleatus*, *Collybia velutipes*, *Hypholoma fasciculare*, comestibile sau necomestibile, au în comun faptul că cresc în tufe mari, de zeci de exemplare, pe trunchiurile bătrîne ale diferiților arbori foioși, că au piciorul lung și subțire.

Păstrăvi este denumirea pe care o primesc mai multe ciuperci diferite în ceea ce privește culoarea pălăriei (vezi cele spuse sub **4.2.3.**), toate comestibile, deosebit de gustoase, de dimensiuni relativ mari, cărnoase, cu piciorul scurt și gros (uneori piciorul lipsește), care cresc izolate sau în grupuri pe trunchiurile copacilor. E vorba de *Polyporus squamosus*, *Pleurotus ostreatus*, *Fistulina hepatica* etc. (Dealtfel în TDRG, *burete păstrăv* este tradus prin germ. *Baumschwamm* cu echivalentul latin *Boletus arborarius.)*

Ciuciuleți este numele care reunește specii diferite ca formă: *Morchellaceae*, *Cantharellus cibarius*, *Marasmius scorodonius* sau *alliaceus*, *Cortinarius cinnamomeus* și specii din familia *Clavariaceae*, care sînt caracterizate printr-un corp de fructificare fie sub forma unei pălării de dimensiuni reduse, fie sub formă ramificată (mai puțin *Polyporus confluens)*.

Opintici este numele unor ciuperci diferite între ele: specii din familia *Clavariaceae*, dar și *Armillaria mellea*, *Lactarius deliciosus* pe care DLR (s.v.) le unește într-o descriere unică: „nume dat mai multor specii de ciuperci comestibile, cu tulpina cărnoasă, uneori ramificată, de culoare alb-gălbuie sau roșcat-cărămizie".

Cele două specii de ciuperci cunoscute sub numele de *nicoreți: Tricholoma georgii* și *Clitopilus prunulus* au în comun carnea albă, cu miros plăcut de făină proaspătă și gust dulce (cf. și denumirea uzuală din franceză: *mousseron*, acordată acelorași două ciuperci).

4.3.3. În unele cazuri ne putem întreba dacă nu e vorba de o extindere (eventual chiar printr-o confuzie) a numelui unei singure ciuperci asupra alteia: nu toți cei care au furnizat material pentru dicționarele etnobotanice, nu toate articolele sau notele din care aceștia s-au informat

---

[11] Unele texte contrazic afirmația noastră: „Pe jaruri, sub bătaia înaltă a flăcărilor, mîini suflecate orînduiau hribi mari, vineți, hulubițe albastre, mînătărci cu picioare lungi" (Camilar, apud DLR, s. v. *hulubiță)*. Pe de o parte *hribi* și *mînătărci* denumesc în general aceleași varietăți (eventual sînt folosite aici pentru două specii diferite din genul *Boletus)*; pe de altă parte, dintre cele trei specii cărora sursele le atribuie numele *hulubiță: Lactarius piperatus*, *Russula aurata* și *Russula virescens*, nici una nu are nuanțe de albastru.

sînt în aceeaşi măsură demne de încredere. În zone diferite nu sînt cunoscute în aceeaşi măsură aceleaşi plante ; uneori în aceeaşi regiune se obţin răspunsuri divergente pentru aceeaşi varietate, nu neapărat din cauza bogăţiei terminologice, ci şi — poate — din ignorarea unei sau unor trăsături caracteristice speciei respective. Un exemplu elocvent în acest sens pare a fi numele *bureţi pestriţi* acordat *Amanitei muscaria* datorită pălăriei sale acoperite cu numeroşi solzi, dar şi — într-o singură sursă — *Amanitei caesarea*, suprafaţa pălăriei căreia este de aceeaşi culoare, dar netedă, strălucitoare.

Iată alte cîteva exemple în legătură cu care presupunem că termenii utilizaţi se pot explica prin transferul nemotivat al denumirii :

— *rîşcov*, specializat pentru genul *Lactarius*, apare atestat şi pentru *Gyromitra esculente* şi pentru *Cantharellus cibarius*, cu care nu prezintă nici o asemănare ;

— *ghebe* apare înregistrat şi pentru *Boletus calopus ;*

— *mînătarcă* este numele atribuit şi ciupercii *Agaricus campestris ;*

— *pitarcă* apare înregistrat şi pentru *Ganoderma lucidum*, *Hygrophorus coccineus*.

4.3.4. În ceea ce priveşte specializarea termenilor pe varietăţi de ciuperci, în cadrul aceleiaşi familii, ea nu poate fi stabilită decît local, pe zone geografice restrînse uneori la teritoriul unei comune. Lucrările botanice — în general cele de popularizare, sau etnobotanice — prezintă de obicei ciupercile pornind de la una dintre denumirile sub care sînt cunoscute, le identifică cu ajutorul numelui latinesc, după care enumeră alte denumiri. Termenul care introduce o anume specie în astfel de lucrări nu este însă acelaşi :

— *Clavaria bortrytis* este înregistrată la Panţu, Pl. sub *rămurele*, termen urmat de variante, la Borza, D., sub denumirea *bureţii veveriţei* şi variante, în timp ce Mitriţa Bahrim, *Ciupercile în industria alimentară şi în arta culinară*, Bucureşti, Editura tehnică, 1979, o desemnează cu numele *burete de conopidă* şi *barba caprei*.

— *Clavaria flava* apare la Bianu, D. S. şi Borza, D. cu denumirea *barba caprei*, iar la Panţu, Pl. cu denumirea *creasta cocoşului*.

— *Boletus satanas* este desemnat prin termenul *hrib ţigănesc* la Panţu, Pl. şi Borza, D., în timp ce la Bianu, D. S. este înregistrat sub denumirea *burete roşu*.

— *Lactarius volemus* este înregistrat cu denumirile *burete dulce* la Borza, D., *vineţica cu lapte* la Panţu, Pl., *rîşcovel* în Bahrim, *lucr. cit.*, *rîşcovul auriu* în M. Bahrim — I. Petrescu, *Prepararea şi conservarea ciupercilor*, Bucureşti, Editura tehnică, 1971 .

Aceste exemple, împreună cu multe altele, ne arată că nu există o denumire românească unică, echivalentă denumirii latineşti ştiinţifice, pentru fiecare specie de ciuperci răspîndită în ţara noastră.

5. Numele ciupercilor pot fi analizate din punctul de vedere al termenilor din care provin şi al modului lor de constituire :

5.1. O clasificare etimologică le împarte în două categorii :

— termeni primari, pe care sensul fundamental îi înglobează în paradigma lexico-semantică a numelor de ciuperci ;

— termeni secundari, care prin sensurile conotative ajung să se integreze în această paradigmă.

5.1.1. Dintre termenii primari fac parte :

— termeni moşteniţi din latină : *burete, iască, ghebe;*

— împrumutaţi din limbi slave : *babiţă, ciupercă, cocîrlă* (?), *hrib, mînătarcă, popenchi* (?), *păstrăv, roiniţă, rîşcov, zbîrciog;*

— împrumutaţi din maghiară : *cigă mică, cigarete;*

— împrumutaţi din germană : *halimaş;*

— termeni pentru care dicţionarele limbii române dau indicaţia „etimologie necunoscută" : *nane, nicorete, opintici, roniţă;*

— termeni care nu sînt înregistraţi în dicţionarele limbii române cu sensul „ciupercă" şi nu le cunoaştem etimologia pentru acest sens : *codorîşte, giugan, gorgan;*

— termeni formaţi în română : *ciuciulete, boţuţ, ciocîrt, cuci, pupi, curălice, porcan, meloşel, văcăruş, văcălie, popinci, pitarcă.*

5.1.2. Termeni secundari care au ajuns să denumească o specie de ciuperci printr-o schimbare semantică determinată de diferite trăsături caracteristice ale ciupercilor denumite, păstrîndu-şi în alte contexte sensul fundamental. Aceste trăsături sînt în legătură cu :

5.1.2.1. culoarea pălăriei : *vineţică, pestriţă, pistriţi, roşcovan, roşioare, gălbiori*

5.1.2.2. forma corpului de fructificaţie. În acest caz numele ciupercilor pot fi :

— nume de plante : *rămurele, iarba ursului, lămîiţă, nemţişori*

— nume de părţi ale corpului animalelor sau omului : *copită, copita calului; creste, creasta cocoşului; barba caprei, barba ţapului; laba mîţei, laba ursului; coada şopîrlii; limba boului; ochiul caprei; unghia caprei; buza vacii, buza caprei; urechiuşi, urechea babei,* dar şi *urechea nucului* sau *urechea ulmului*

— nume al unui produs animal : *ouţ*

— diferite obiecte : *cuişoare, ceşcuţa babei, togmăgei, buzdugan, mărgean, scoică, degetar, păruşei*

— nume de obiecte (atribuite animalelor) : *pălăria, căciula şarpelui; cizma cucului, pălăria ciorii*

— nume de obiecte atribuite unor fiinţe fantastice : *lingură de vîntoasă, lingura zînei; trîmbiţa piticilor, trîmbiţa morţilor*

5.1.2.3. mirosul şi/sau gustul cărnii : *iuţar, piperuş, usturoi, usturoiaş*

5.1.2.4. efectul tactil : *untoasa, băloşel*

5.1.2.5. efecte produse : *scuipatul dracului, stupitul Satanei, muscariţă*

5.1.2.6. comestibilitatea : *pită,* fără sau cu determinant : *pita pădurii, pita lui Ioan, pita lui Dumnezeu; pîinea pămîntului, pîinea pădurii; pîinişoare* (probabil şi datorită formei pălăriei), *azimioară,* dar şi *pita vacii, turta vacii, văcuţe* pentru ciuperci care, crescînd pe pajişte, sînt mîncate de vaci ; *pitacu dracului* (DLR s.v. *pitac*[3]).

Pentru ciuperci foarte bune de mîncat se foloseşte *lăptuci* (pentru genul *Lactarius*), *găinuşa pădurii.*

5.1.2.7. Sînt folosite — rar — nume denumind persoane : *ciobănaş, lotrişor* (?).

5.1.3. Multe dintre numele semnalate sînt adjective folosite — prin elipsă — substantival, în absenţa termenului determinat. Ele sînt întrebuinţate la feminin (ca foşti determinanţi pe lîngă *ciupercă*) : *roşioare,*

vinețele, sau la masculin (ca foști determinanți pe lîngă *bureți*): *iuțișori, vineciori.*

5.2. Clasificarea numelor de ciuperci din punctul de vedere al structurii lexico-morfologice. Termenii simpli se actualizează fie în absența oricărui determinant, fie însoțiți de un determinant în scopul particularizării unei varietăți anume.

5.2.1. În absența determinantului: *ciuperci, bureți, rîșcovi, hribi* etc.

5.2.2. Termeni simpli însoțiți de determinanți: centrul sintactic al unui grup astfel creat este alcătuit mai ales din termenii: *ciupercă* (în aprox. 40 de denumiri), *bureți* (în peste 100 de denumiri), dar și de *babiță* — 1 denumire; *burecior* — 1; *ciuciuleți* — 5; *flocoșel* — 1; *ghebe* — 6; *hrib* — 12; *hulubiță* — 1; *iască* — 11; *mînătarcă* și variante — 6; *nemțișor* — 1; *păstrăv* — 8; *pîinișoară* — 2; *rîșcov* — 6; *văcălie* — 6; *vinețică* — 5; *zbîrciog* — 2, în următoarele tipuri de construcții:

— substantiv (la singular sau plural) + adjectiv: *bureți albi, zbîrciog gras, rîșcovi lăptoși;*

— substantiv (la singular sau plural) + prepoziție (mai ales *de*) + substantiv: *păstrăvi de pămînt, bureți de rouă, vinețica cu lapte;*

— substantiv (la singular sau la plural) + substantiv în genitiv: *buretele cerbilor, vinețica porumbeilor.*

Determinanții sînt explicitări nemetaforice cu privire la:

5.2.2.1. locul unde cresc ciupercile: *bureți de casă, de cîmp, de copaci, de iarbă, de mărăcine, de pajiște, de pivniță, de prund, de spin; ciuperci de baligă, de băligar, de cioată, de casă, de cîmp, de pe coastă, de gunoi, de iarbă, de pădure, de pășune, de pivniță; ciuciuleți de iarbă; ghebe de rădăcină, de pădure; iască de cioată; păstrăvi de pădure, de pămînt;* foarte frecvenți sînt determinanții care denumesc un soi de copac pe care sau în jurul căruia cresc ciupercile respective: *bureți de brad, de cireș, de fag, de măr, de mesteacăn, de păr, de prun, de răchită, de salcie, de stejar, de zadă, buretele nucului; ciuperci de brad, ciuperca plopului; ghebe de brad, de stejar; hrib de mesteacăn; păstrăv de nuc, de fag; rîșcov de fag, de mesteacăn; văcălie de mesteacăn, de salcie;* etc.

5.2.2.2. perioada în care cresc: *bureți de mai, de primăvară, de rouă, de toamnă; ciuperci de toamnă; ciuciuleni de toamnă; ghebe tomnatice*

5.2.2.3. corpul de fructificație:

culoarea pălăriei: *bureți albi, galbeni, gălbiori, gălbișori, negri, pestrițí, roșcovani, roșiori, roșii, sîngii, vineți; ciuperci albe, roșii, roșietice; ciuciuleți gălbiori; flocoșel albastru; hrib cenușiu, negru, roșcat, vînăt; hulubița pestriță; mitarcă roșie; nitarcă sură, roșie; păstrăvi roșii; pitarcă portocalie; rîșcov auriu; vinețica pestriță;* etc.

forma corpului de fructificație sau a ciupercii (eventual detalii specifice): *burete bulbos, creț, rotund; ciuciuleți rămuroși; ciuperca cu teacă; hribul cu inel; zbîrciogul țuguiat, gras;* etc.

suprafața pălăriei: *bureți lucii, burete mătăsos, solzos, spinos, țepos; ciuperca solzoasă*

5.2.2.4. carnea ciupercii:

— gustul: *burete acru, amar, dulce, iute, pipărat; pîinișoara pipărată; rîșcov dulce*

— mirosul (eventual și culoarea): *burete pucios, puturos; ciuperca puturoasă; ghebe pucioase; hribul pucios*

— miros și gust : *bureți usturoși*

— consistența : *burete gras, tare; ciuperca grasă, moale; mitarcă grasă, pietroasă*

— secreții : *burete bălos, lăptos, uscat; ciuperca umedă; rîșcov lăptos; vineța cu lapte*

5.2.2.5. întrebuințarea ciupercilor : *burete de boală, de bubă, de gîze, de iască, de inimă; buretele mușchilor; ciuperca bubii, mușchilor;* comestibilitatea : *burete bun de mîncat, veninos; ciuperca bună, de mîncare;* dar și epitete ca : *bureți călugărești, popești; burete crăiesc, domnesc; ciuperca ciobănească, țigănească, domnească; vineța ciobanului; hrib țigănesc; mînătarcă țigănească*

5.2.2.6. alte caracteristici : *buretele vrăjitoarei* sau *hribul vrăjitoarei* pentru o ciupercă comestibilă din genul *Boletus*, a cărei carne galbenă se înverzește spectaculos imediat ce intră în contact cu aerul.

5.2.3. Determinanții care apar pe lîngă termenii primari pot fi și :

— nume de plante : *burete de conopidă, de lămîie*

— nume de animale sau derivate de la nume de animale : *buretele boilor, calului, cerbilor, oilor, uliului, vacii, viperei; burete porcesc, șerpesc, bureți iepurești; bureți de veveriță, de vidră; pîinișoara cucului; mînătarcă ursească; vineța porumbeilor; ciuperci oiești*

— (pentru ciupercile veninoase) : *buretele, hribul dracului; hribul Satanei.*

5.2.4. Nume generice alături de nume particularizate : *bureți flocoșei, bureți popenchi, burete păstrăv, ciuperca păstrăv.*

5.2.5. Dintre numele ciupercilor, cîteva sînt derivate, majoritatea fiind formate cu ajutorul unui sufix diminutival :

-aș; ciobănaș, ciuciulaș, usturoiaș

-el /-ei; băloșel, ciocîrtel, flocoșel, meloșel, rîșcovel, togmăgei

-ea, -ică/-ele; gălbinele, rămurele, vineță

-ior, -cior, -șor: burecior, gălbior, păstrăvior, togmăgior, vinecior, uțișor, negrișor și fem. *azimioară, gălbioară, roșioară, sălcioară, crețișoară, pîinișoară*

-iță: linguriță, oiță, rîșcoviță

-uș, -ușă: găinușă, piperuș, urechiuși

-uț, -uță: boțuț, gălbănuț, ouț, ceșcuță, chitărcuță

Cîteva nume formate cu sufixul *-an* : *ciopîrtan, ciuciulean, iuțan, rîșcovan;* alte derivate : *iuțari, iuțăi.*

6. Punînd în evidență bogăția terminologică a numelor populare ale ciupercilor în limba română, am încercat să arătăm cum mijloace diverse, lexicale și stilistice, sînt întrebuințate în scopul identificării speciilor. Orînduirea acestora în categorii, schițată lingvistic, este tulburată de avalanșa de nume împrumutate sau create pe care oamenii li le-au dăruit.

Octombrie 1980

Facultatea de limbi străine
București, str. Edgar Quinet nr. 7

COMPLETĂRI ŞI ÎNDREPTĂRI LA DLR, LITERA *M*

DE

E. CONTRAŞ

Alcătuirea unui fişier de cuvinte regionale în cadrul sectorului de Onomastică al Institutului de lingvistică din Bucureşti ne-a oferit posibilitatea de a aduce unele completări şi îndreptări la DLR, litera *M*.

Materialul a fost extras atît din lucrări mai vechi, cuprinse în bibliografia dicţionarului sau neincluse în ea, cît şi din unele mai recente, ulterioare ca apariţie literei *M* din DLR [1]. Considerînd că cei interesaţi le pot consulta cu uşurinţă, din ultima categorie am exclus lucrările lexi-

---

[1] Lucrări citate care nu figurează în bibliografia DLR, litera *M*: O. BÎRLEA, A. P, I—III = Ovidiu Bîrlea, *Antologie de proză populară epică*, I—III, Editura pentru literatură, 1966; CÎNT. V. OLT. = Marcel Locusteanu, Ilie Mitu, Aurelian I. Popescu, *Cîntec vechi din Oltenia*. Academia Republicii Socialiste România, Centrul de istorie, filologie şi etnografie, Craiova, Folclor din Oltenia, I, 1967; L. COSTIN, GR. BĂN. II = Lucian Costin, *Graiul bănăţean*, [vol. II], Turnu Severin, 1934; DAN, S. = Dimitrie Dan, *Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi, 1897; DIACONU, F. R. = Ion Diaconu, *Folclor din Rîmnicul Sărat*, I, Focşani, 1933, II, 1934; DUNĂRE, B. = Nicolae Dunăre, *Portul popular din Bihor*, Editura de stat pentru literatură şi artă, [1957]; DUNĂRE, T. B. — Nicolae Dunăre, *Textilele populare româneşti din Munţii Bihorului*, Editura de stat pentru literatură şi artă, 1959; FLORESCU, P. M. = Florea Bobu Florescu, *Portul popular din Muscel*, Editura de stat pentru literatură şi artă, [1957]; FOCŞA, P. J. = Gheorghe Focşa, *Evoluţia portului popular în zona Jiului de Sus*, Editura de stat pentru literatură şi artă, [1957]; FOLC. DOBR. = C. Brăiloiu, Emilia Comişel şi Tatiana Găluşcă-Crîşmariu, *Folclor din Dobrogea*, Editura Minerva, Bucureşti, 1978; FOLC. MOLD. I—II = *Folclor din Moldova*, I—II, Texte alese din colecţii inedite, Editura pentru literatură, 1969; FOLC. OLT. MUNT. I—IV = *Folclor din Oltenia şi Muntenia*. Texte alese din colecţii inedite, Editura pentru literatură, I—II 1967, III 1968, IV 1969; FOLC. TRANSILV. I—IV = *Folclor din Transilvania*. Texte alese din colecţii inedite, Editura pentru literatură, I—II 1962, III 1967, IV 1969; IRIMIE, P. A. = Cornel Irimie, *Portul popular din Ţara Oltului, zona Avrig*, Editura de stat pentru literatură şi artă, [1957]; MUNTEANU, F. = Aurel Munteanu, *Flori de nufăr*. Culegere de folclor literar din judeţul Tulcea, Tulcea, 1973; OARCEA, P.P. = Vasile Oarcea, *Poezii populare din Ţara Zarandului*, Editura Minerva, Bucureşti, 1972; PITIŞ, T. = *Texte din manuscrisele inedite ale lui Pitiş*, în Ion Muşlea, *George Pitiş, folclorist şi etnograf*, Editura pentru literatură, 1968, p. 55—100, 140—215; RF I ş.u. = *Revista de folclor*, I, 1956 ş.u.; REF IX ş.u. = *Revista de etnografie şi folclor*, IX, 1964, ş.u.; TDM I—II = *Texte dialectale Muntenia*, I, sub conducerea lui Boris Cazacu de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973, II, 1975; TDO = *Texte dialectale Oltenia*, publicate sub redacţia lui Boris Cazacu de Cornelia Cohuţ, Galina Ghiculete, Maria Mărdărescu, Valeriu Şuteu şi Magdalena Vulpe, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1967; TOMIDA, C.B. = Ecaterina D. Tomida, *Cusăturile şi broderiile costumului popular din România*, Editura tehnică, Bucureşti; TRĂSNEA = Witold Truszkowski, *Folclor din comuna Trăsnea, judeţul Sălaj*, în *Folclor literar*, vol. II, Timişoara, 1968, p. 385—429; Ţ. B. I—II = *Ţara Bîrsei*, I, sub redacţia: Nicolae Dunăre, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1972, II 1974; UDRESCU, P. A. = Dumitru Udrescu, *De pe plaiuri argeşene*, Piteşti, 1974; VRABIE, B. = Gheorghe Vrabie, *Basmul cu soarele şi fata de împărat*. Poveşti, snoave şi legende argeşene, Editura Minerva, Bucureşti, 1973; VÂRTIC, T. = Dumitru Vârtic, *Trandafir cu creanga-n apă*. Culegere de folclor poetic întocmită de ..., Bistriţa, 1970.

cografice sau cele însoțite de ample glosare, care, datorită conținutului lor inedit în raport cu DLR, trebuiau reproduse aproape integral [2].

În cîteva cazuri am folosit informațiile din aceste lucrări în completare la cele găsite de noi în sursele pe care le-am luat în considerare.

În cele ce urmează vom prezenta mai întîi cîteva observații privitoare la structura semantică a unor cuvinte, la definiții, la etimologii, rezultate din îmbogățirea informației prin noi date. La aceste observații vom adăuga, în partea a doua a lucrării, noi atestări de cuvinte, sensuri, variante și forme gramaticale, precum și indicații de răspîndire regională diferite de cele menționate în DLR.

În ceea ce privește indicarea regiunii, aceasta a fost dată la toate completările făcute de cîte ori a fost posibil.

În prezentarea noastră am grupat cuvintele pe categorii de probleme și în cadrul fiecărei categorii am respectat ordinea alfabetică.

I

MANGAFÁ s.f. Sensul **3** din DLR al cuvîntului este „boală a vitelor și a cailor nedefinită mai de aproape", izvoarele definiției fiind o comunicare și două răspunsuri la chestionarul H, toate din Dobrogea. Prin răspunsul obținut, din aceeași regiune, în CHEST. V 167/74 se precizează sensul cu informația că se numește *mangafa* o „tuse a oilor".

MATURÍ vb. IV, MATURÎT adj. În DLR figurează două adjective parțial sinonime, **mátor**, învechit și regional, de origine slavă, și **matúr**, neologism din latină. În limba actuală s-a produs o interferență între cele două cuvinte, adjectivul neologic este uneori accentuat pe prima silabă, asemenea cuvîntului astăzi regional, iar sensuri ale celui regional sînt înregistrate în forma **mátur**, vezi DLR s.v. **mátor 2** și GLOSAR REG. (forma *mátur* nu este totuși considerată de DLR variantă a acestuia din urmă). DLR înregistrează și un verb **mătorí** (format de la adj. *mátor*), dar nu și unul de la adjectivul neologic. În izvoare populare apare un verb **maturí** „a deveni matur, a ajunge la maturitate", vezi Balade II, 56 și UDRESCU, GL., în ultima lucrare figurînd și o formă **măturí**, existentă și în DLR ca variantă la **mătorí**. Acest verb *maturí* ilustrează și mai bine interferența dintre adjectivele de bază. Din punct de vedere lexicografic el poate fi considerat, cu egală îndreptățire, variantă a lui **mătorí** sau formație independentă de la *matúr* (formă în care am văzut că apare și adjectivul regional). Adjectivul **maturit** care apare în DLR ca învechit, rar, este considerat ca formație directă de la adjectivul neologic *matúr*. Întrucît un adjectiv *maturit* este înregistrat astăzi regional în UDRESCU, GL., este de luat în considerare pentru acest adjectiv verbul regional *maturí*.

---

[2] BORZA, D. = Al. Borza, *Dicționar etnobotanic cuprinzînd denumirile populare românești și în alte limbi ale plantelor din România*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968; GR. P. F. = Cornelia Cohuț, Magdalena Vulpe, *Graiul din zona Porțile de Fier*, I. Texte. Sintaxă, Publicațiile Centrului de cercetări fonetice și dialectale al Academiei Republicii Socialiste România, 1973; GL. OLT. = *Glosar dialectal Oltenia*, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Nicolae Saramandu și Magdalena Vulpe, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1967; LEXIC REG. II = *Lexic regional 2*, redactor coordonator: Lucreția Mareș, Editura științifică, București, 1967; UDRESCU, GL. = D. Udrescu, *Glosar regional Argeș*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.

MAŢ s.n. În DLR compusul *maţul-pămîntului* numeşte o floare nedefinită de aproape, atestat numai de H în Muntenia. Cuvîntul apare în aceeaşi regiune (Slon-Prahova) în următorul citat: *Maţu-pămîntului iar ie bun tare dă răni dă vindicat. Iese aşa ca un maţ lung dîn pămînt.* GR. S. IV, 121, cf. 132. După indicaţiile din glosarul ce încheie culegerea de texte în care apare citatul de mai sus, planta este cea cunoscută în alte regiuni sub numele de *mama-pădurii (Lathraea Squamaria)*.

MAZGÚGUR. s. m. DLR înregistrează acest cuvînt o singură dată din fostul judeţ Muscel cu sensul „om retras şi tăcut, răutăcios şi lacom". Tot în Muntenia găsim, cu o variaţie a sensului, la UDRESCU, GL.: **măzgúgăr** „epitet depreciativ pentru un om mare şi năvlegos". În Bistriţa-Mehedinţi, IZV. XIV, 418, se atestă forma *măzgugură* greşit glosată ca un verb „a se piti, a sta ascuns de frica cîinilor"; glosarea se referă probabil la citatul care o urmează şi care are aspectul unei expresii: *te făcuşi măzgugură*. Este probabil că nici una din glosările citate nu redă semnificaţia acestui cuvînt obscur, ci sensul contextului.

MĂGĂDUIÁLĂ s.f. Etimologia cuvîntului trebuie modificată întrucît este atestat verbul temă (vezi partea a II-a), adică **măgădui** + suf. *-eală*.

MĂHĂÍ vb. IV. Deoarece izvoarele regionale sînt insuficiente, prezentarea cuvîntului în DLR este neadecvată. În dicţionar verbul are următoarea schemă: **1.** (Învechit) A face semne (cu mîna); a vorbi prin semne. ✦ (Învechit şi regional) A ameninţa (cu degetul). **2.** (Prin Maram. şi Bucov.) A lovi cu sabia; a lovi cu putere.

În sensul **1**, care astfel devine şi regional, trebuie să fie înglobată atestarea din LEXIC REG. I, 104, din Bucovina s.v. **mahaí** „a face semnul crucii pentru a îndepărta duhurile rele". Legat de **1** este şi sensul, realizat prin restricţie şi specializare, atestat tot în Bucovina „a mîna din urmă vitele", GLOSAR REG.

Sensul secundar de la **1** şi sensul **2** din DLR au o definiţie prea îngustă. Din examinarea citatelor rezultă că evoluţia sensului **1** s-a realizat prin adăugarea unor note semantice suplimentare la ideea iniţială de mişcare, aceasta fiind semul constant al cuvîntului, ceea ce nu reiese din modul în care au fost formulate cele două definiţii. Faptul că în citatul din PRAV. 113 **măhăí** este precedat şi urmat de expresii parţial sinonime, la întregul şir observîndu-se o gradaţie a intensităţii acţiunii *(face seamne în toate fialurile şi-i măhăiaşte şi aduce să-l lovască)* şi glosarea lui CANDREA în Ţ. O. 48 „a ameninţa (cu degetul)" îndreptăţesc părerea că ideea de mişcare, gest este cuprinsă în acest sens. Admiţînd că avem a face cu o mişcare ameninţătoare, putem adăuga aici şi următorul citat din nordul Transilvaniei: *Dacă măhăieşti cu varga care ai despărţît şărpile cu broasca de olaltă, cu aceia vargă alungi ploaia.* ARH. FOLK. VI, 282.

La sensul **2**, prima parte a definiţiei este formulată sub influenţa contextului (deoarece în citatul din ŢIPLEA, P. P. 26 se *măhăie* cu sabia). De fapt, diferenţa dintre sensul anterior discutat şi acesta constă în intensitatea mişcării; o definiţie mai apropiată de realitatea semantică ar fi „a face mişcări violente şi ameninţătoare (cu un obiect); a lovi cu putere". La citatul existent mai trebuie adăugate următoarele din Maramureş şi nordul Transilvaniei: *O scos dalbă sabie Ş-odată ş-o măhăit şî pă tăţi i-o omorît.* T. PAPAHAGI. M. 90. *S-o liptit şî femeia şî ficioru spt'inarea*

de par și amîndoi o măhăit cu coasa. ARH. FOLK. VI, 211, precum și atestarea din LEXIC REG. I, 104 din Bucovina, unde cuvîntul este astfel definit: „a se apăra cu un ciomag de cîini".

MĂNGĂLUÍ vb. IV. Tranz. (Regional, complementul indică rufe) A călca sau a freca cu măngălăul. Cuvîntul definit astfel în DLR are ca atestări în majoritate dicționare vechi, o comunicare orală și mai recent LEXIC REG. I, 9. În afară de aceste izvoare el apare și în L. ROM. 1961, 130 și ALEXICI, L. P. II, 112. Cu excepția comunicării din MARIAN care este ambiguă, poate fi interpretată ca numind oricare dintre cele două operații cuprinse în definiție, celelalte izvoare numesc operația de a călca, adică a netezi rufele de pînză groasă, înfășurîndu-le pe un sul de lemn și apăsînd cu măngălăul acest sul,căruia i se imprimă o mișcare de rostogolire. Sensul de a freca, adică a spăla, a fost dedus probabil din faptul că *măngălău* este, între altele, numele a două instrumente diferite, unul cu care se calcă și altul cu care se spală rufe. Dar verbul nu numește decît prima operație, ceea ce se explică prin frecvența diferită a celor două sensuri ale cuvîntului de la care derivă, cel care numește instrumentul de călcat fiind mai frecvent, după cum reiese din atestări.

MELIȚÓI s.n. Definiția din DLR trebuie completată. În afară de obiectul descris în dicționar, cuvîntul mai numește o meliță lungă, cu cîte un cuțit la fiecare dintre cele două capete, la care lucrează două persoane deodată. Sensul este atestat în două puncte din Transilvania și trei din Moldova în CHEST. III 28/113, 137, 380, 531, 540.

MIAZĂZÍ s. f. sg. Sensul **2** „masă de amiază", bazat pe o atestare unică din ALR necartografiat, apare în același punct din atlasul cartografiat în altă formă decît cea din DLR, anume *miázăză*, cu accentul pe prima silabă, așa cum mai este atestat în vestul Transilvaniei: *Al t'amă la mńazăză.*ALR SN V h 1267/325.*Spune la fata ta să facă pa mîńe o mńazăză.* TEAHA, C. N. 192. Cf. *amiazăzi* (**3**).

MINTÓS, -OÁSĂ adj. La acest cuvînt găsim varianta **míntoș -ă** atestată de MAT. DIALECT. I, 80 în Transilvania, pe care DLR o reproduce cu accentul pe sufix, spre deosebire de izvorul ei, unde accentul este pe prima silabă. Deoarece sufixul *-oș* are o origine diferită de *-ós*, cele două cuvinte nu sînt variante, ci cuvinte deosebite.

MIOÁRCĂ s. f., MIORC interj., MIORCĂÍ vb. IV. Interjecția **miorc** redă sunetul scos de broaște, precum și zgomotul scos de o ființă care se sufocă; substantivul **mioarcă** numește broasca (diverse specii), guzganul de apă și, ca epitet, o femeie lipsită de energie, care abia vorbește. Verbul **miorcăi** exprimă, în primul rînd, cu referire mai ales la broaște, acțiunea de a scoate sunetele caracteristice speciei și apoi, despre oameni, un grup de acțiuni caracterizate prin emiterea de sunete de intensități diferite: a smiorcăi, a gemo, a crîcni, a chicoti, a vorbi slab și, în cele din urmă, fără legătură cu emiterea de sunete, dar printr-o corelație între intensitatea redusă a vorbirii și ritmul lent al acțiunii, a lucra prea încet. **Mioarcă**, cu funcție de epitet pentru o femeie, este înregistrat de DLR o singură dată în Bucovina, dar apare și în Muntenia în forma **mioancă**, tot ca epitet, pentru un om care umblă încet; nătăfleț, în ARH, FOLK.

IX, 245, şi pentru o femeie cu următoarele însuşiri : care vorbeşte încet, domol, cu glas subţire, care se mişcă încet sau are vederea slabă. Cf. UDRESCU, GL. După cum se poate observa, în aceste lucrări găsim pentru substantiv sensuri pe care DLR le înregistrează numai la verb. În ceea ce priveşte verbul, ale cărui atestări sînt sărace în DLR, găsim, pentru sensul **6** „a lucra prea încet", noi atestări prima din Bucovina, a doua din Muntenia : *Le-a purces în jos la moară La morişca pe părău, Unde-am mioreăit şi eu Şi unde mergen-ncet şi rău.* FURTUNĂ, P. 383. *De cînd se mioncăne copiii ăia la nişte prune, m-au speriat.* UDRESCU, GL., precum şi noi sensuri, în varianta **mioncăni** : „a bate la cap, a cicăli ; a nu vedea bine ; a se căzni, a se trudi", Cf. UDRESCU, GL.

MÎNÚNĂ s. f. Sensul **II 1** definit prin „mănunchi", care la rîndul său numeşte o „cantitate de fire de grîu sau de iarbă...", e necesar să fie completat şi prin sinonimul „mănuşă", care numeşte o cantitate de fire de cînepă, deoarece *mînună* se referă atît la păioase, cît şi la cînepă. Cf. I. CR. III, 291, ARH. OLT. IX, 245.

MÎRŞLĂ s. f. (Regional) Oaie slabă (Runcu Salvei—Năsăud). CHEST. V 20/67. În punctul 66 din CHEST. V citat de DLR, s-a răspuns cu acest cuvînt la două întrebări, anume, la 20 „cum se numeşte turma de oi bătrîne" şi la 72 „cum se numesc oile bătrîne". La întrebarea 20 s-a dat un răspuns mai amplu : „dacă sînt slabe le zic mîrşe". Definiţia din DLR a reţinut numai unul din elementele răspunsului, neglijîndu-l pe cel mai însemnat şi nu a folosit răspunsul la întrebarea 72. Definiţia trebuie corectată astfel : oaie bătrînă (şi slabă).

MODÎLCĂ s.f. În DLR există sensul **2 d** măciulie (**I 1**) I. CR. VIII, 88. În izvorul citat al definiţiei, care este şi singurul, găsim următoarea glosare s.v. *motîlcă:* „băţ lung sau scurt dar cu măciucă înfricoşătoare". În DLR deci se preia doar o parte a glosării, considerîndu-se că măciulia este sinonimă cu măciuca şi se modifică astfel sensul din izvor.

MORÚGĂ s.f. Cuvîntul este înregistrat în DLR cu sensul de „aliment foarte sărat". Alte surse îl atestă cu sensul de „apă foarte sărată, murătoare", în formele **murugă** ARH. OLT. IX, 245 şi **morîgă** ib. XVIII, 120. Cum sensul din dicţionar apare în construcţii atribuind calitatea ca un adjectiv, este probabil ca cel menţionat de noi să fie sensul de bază al cuvîntului, iar cel din DLR să fie numai contextual.

În DLR sînt înregistrate separat următoarele cuvinte :

MOŢOŢÓI s.n. (Regional) Vîrf, ţugui. Cf. LEXIC REG. 55, com. din Hăldăreşti — Bîrlad. — Pl. : *moţoţoaie.* — De la **moţ** [1].

MUŢUŢÚI subst. (Prin Ban. şi Transilv.) Vîrf ţuguiat (de deal, la o căpiţă, la o căciulă etc.). Cf. CADE, MAT. DIALECT. I, 12. — Pl. : ? — Contaminare între **moţ** şi **ţuţui.**

MOŢOŢOIÁ vb. I Tranz. (Regional) A face vîrf (unui obiect), a ţuguia (Livezile, Turnu Severin). LEXIC REG. 55. — Prez. ind. : *moţoţoiez.* — V. **moţoţoi.**

MUȚUȚUIÁT, -Ă adj. (Prin Ban. și Transilv.; despre clăi, căciuli, pălării etc.) Țuguiat. L. COSTIN, GR. BĂN. 142, cf. ALR II 3521/27, 833. — Pl.: *muțuțuiați, -te.* — De la **muțuțui**.

Legătura dintre ele este evidentă, sensurile substantivelor sînt identice, diferența de etimologie dintre ele nu constă decît în formulare, așadar cele două substantive trebuie unificate. Adjectivul trebuie pus în legătură cu verbul, nu cu substantivul, mai ales că adjectivul se atestă și în forma **moțoțoit, -ă**: *Boată ... la cap moțoțoită.* FOLC. OLT. MUNT. I, 435, cf. CÎNT. V. OLT. 124.

Mai 1981

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

SISTEMELE RIMEI

I

DE

OLIMPIA BERCA

Rima [1] este expresia unei bilateralităţi [2], mai exact, expresia unei relaţii [3] ce se înfăptuieşte, în planul fonologic, prin recurenţa unor segmente echivalente din finalul versurilor, iar în planul lexical şi gramatical, prin afinităţi semantice şi tendinţă spre sintagmatizare. În consecinţă, putem vorbi despre **rimă** cînd ne referim la aspectul fonologic al fenomenului şi despre **cuvinte-rimă** [4] cînd punem în discuţie comportamentul semantic al cuvintelor purtătoare de rimă. Ca realitate fonologică, rima face parte, alături de aliteraţie, asonanţă etc., din categoria **metaplasmelor** [5]; ca realitate gramaticală şi semasiologică, cuplul de rime se încadrează în sfera **metataxelor** şi **a metasememelor**. Rima poate fi studiată, aşadar, din punctul de vedere al exactităţii [6], al adîncimii [7], al rolului ei coordonator (metric) [8] sau fonostilistic [9]; cuvintele-rimă pot fi cercetate din per-

---

[1] Pentru definiţia şi clasificările rimei, vezi Henri Morier, *Dictionnaire de poétique et de rhétorique*, Paris, 1961, p. 349—357; cf. şi Nicolae Constantinescu, *Rima în poezia populară românească*, Bucureşti, 1973, p. 28—29.

[2] Natura dublă, *fono-semantică*, a fenomenului rimic a fost relevată mai de mult : „Deşi, prin definiţie, rima se bazează pe revenirea regulată a unor foneme sau grupe fonematice echivalente, ar fi o simplificare exagerată şi periculoasă să luăm în considerare rima numai din punctul de vedere al sunetului. Rima implică în mod obligatoriu raportul semantic dintre unităţile de rimă" (Roman Jakobson, *Lingvistică şi poetică*, în *Probleme de stilistică*, Bucureşti, 1964, p. 108). Pentru implicarea principiului semantic în discuţiile privitoare la rimă, vezi şi I. M. Lotman, *Lecţii de poetică structurală*, Bucureşti, 1970, p. 92 şi urm.

[3] În cazul rimei, *recurenţa* subînţelege *relaţia*, deoarece avem a face, în exprimarea lui R. Wellek şi A. Warren (*Teoria literaturii*, Bucureşti, 1967, p. 212), nu cu „elemente inerente", ci cu „elemente *de relaţie*" (s.n.) ale sunetului, prin „elemente de relaţie" înţelegîndu-se tot ceea ce ţine de calitatea sunetului şi ceea ce stă la baza figurilor de sunet (între care rima „apare doar ca exemplu de repetiţie a sunetelor").

[4] Pentru distincţia *rimă / cuvinte-rimă*, vezi Mihai Nasta, *Situaţia unor cuvinte-rimă în poetica lui Tudor Arghezi*, în *Omagiu lui Alexandru Rosetti. La 70 de ani*, Bucureşti, 1965, p. 613—619.

[5] Pentru încadrarea rimei în categoria metaplasmelor, vezi *Retorica generală*, Bucureşti, 1974, p. 64.

[6] Cf. Mihai Bordeianu, *Versificaţia românească*, Iaşi, 1974, p. 219—230 şi Ionel Funeriu, *Versificaţia românească*, Timişoara, 1980, p. 51—59.

[7] O tipologie a rimelor din perspectiva „adîncimii", cu aplicarea unor metode matematice, la Mihai Dinu, *Lingvistica matematică şi problemele rimei*, în SCL, XXV, 1974, nr. 1, p. 3—13.

[8] Aportul rimei în ordonarea metrică a versului a preocupat pe mulţi cercetători : A. Kviatkovski, *Poeticeskii slovar*, Moskva, 1966, p. 248; V. Jirmunski, *Rifma, ee istorija i teorija*, Petrograd, 1923, p. 6; M. Grammont, *Petit traité de versification française*, ed. a 8-a, Paris, 1932, p. 36—37; Th. Sperantia, *Versificaţia română şi originea ei*, Bucureşti, 1906, p. 41; cf. şi Nicolae Constantinescu, *lucr. cit.*, p. 29—34.

[9] Să se vadă, printre altele, G. I. Tohăneanu, *Expresivitatea artistică eminesciană*, Timişoara, 1975, p. 209 şi urm.; Gh. N. Dragomirescu, *Despre măiestria artistică a rimei eminesciene*, în LR, XVI, 1967, nr. 1, p. 25—38; Ladislau Gáldi, *Fonosilabismul rimelor în „Nocturnele" lui Bacovia*, în LR, XVIII, 1969, nr. 2, p. 59—67.

spectiva raportului semantic ori sintactic dintre termeni sau din cea a participării lor la constituirea nivelului metaforic al textului poetic.

În decursul a cîţiva ani am excerptat din opera reprezentativă a 32 de autori români, începînd cu Dosoftei şi încheind cu Tudor Arghezi, un număr de aproximativ 50 000 de cupluri (de rime), pe care le-am supus, apoi, unei atente examinări lexicologice, lexicografice şi fonosemantice. Am constatat cu acest prilej că — departe de a fi un conglomerat de posibilităţi combinatorii ale segmentelor consonante — domeniul **performanţei** rimice alcătuieşte **un ansamblu, un sistem,** mai mult, **o interferenţă de sisteme.**

O primă observaţie vizează, deopotrivă, lingvistica generală şi teoria prozodică. Este vorba de izbitorul izomorfism dintre vocabular, pe de o parte, şi sistemul cuvintelor-rimă, pe de alta. Ansamblul unităţilor de rimă nu apare ca o totalitate amorfă, haotică, ci ca **o mulţime** [10], riguros etajată, ca **o structură ierarhizată** [11] de straturi sau submulţimi, aflate într-o permanentă şi dinamică interdependenţă. Ca şi în vocabular, în sistemul cuvintelor-rimă delimităm **un fond reprezentativ,** în opoziţie cu **nivelele individuale,** specifice. În cadrul fondului reprezentativ, caracteristic atît cantitativ, cît şi calitativ pentru ansamblul de cuvinte-rimă, distingem **un nucleu fundamental,** comun şi stabil, care traversează întreaga poezie românească. Este vorba de acele invariabile, de acele cupluri perene, inevitabile aproape, existente la marea majoritate a autorilor (şi, evident, în toate epocile). Cu nucleul fundamental se interferează nivelul pe care l-am numit **subsistemul** (sau **subansamblul**) **disponibil** [12]. Acesta rămîne în perimetrul unei singure perioade sau al unei unice direcţii literare. El se limitează, ca „spaţiu de extindere", doar la cîţiva poeţi, dar indică mai precis zonele semantice preferate de stilul unei epoci sau al unei orientări estetice.

În fixarea categoriilor amintite am avut în vedere atît criterii de ordin statistic — **rang, frecvenţă, dispersie, indice de uzaj** şi **concentraţie** [13], cît şi criterii lingvistice, cum ar fi **vechimea** [14] şi **stabilitatea în sistem.** În totalul de 50 000 de perechi-rimă, am identificat 264 de cupluri

---

[10] Definirea vocabularului drept *mulţime (ansamblu)* permite o mai exactă cercetare a stratificărilor pe care o impune, printre altele, analiza semasiologică a cuvintelor (cf. I. Coteanu, A. Bidu-Vrănceanu, *Limba română contemporană*, vol. II, *Vocabularul*, Bucureşti, 1975, p. 72—97).

[11] Vezi şi Paul Miclău, *Semiotica lingvistică*, Timişoara, 1977, p. 228—276 şi Vasile Şerban, Ivan Evseev, *Vocabularul românesc contemporan*, Timişoara, 1978, p. 105—131.

[12] În legătură cu distincţia *fond reprezentativ — nivel individual; nucleu fundamental — subsistem disponibil*, să se vadă (pentru vocabular) Maria Iliescu, *Problema lexicului reprezentativ*, în SCL, XXVII, 1976, nr. 1, p. 61—66 şi *Pentru un vocabular fundamental al limbii române contemporane*, în LR, XXVI, 1977, nr. 3, p. 239—263. Cf. şi Pierre Guiraud, *Problèmes et méthodes de la statistique linguistiques*, Paris, 1960; G. Gougenheim, *La statistique linguistique et l'histoire du vocabulaire*, în „Cahiers de lexicologie", vol. 2, 1960, p. 31—40; Const. Maneca, *Consideraţii asupra stilurilor limbii române literare în lumina frecvenţei cuvintelor*, în LR, XV, 1966, nr. 4, p. 356 şi urm.; Luiza Seche, *Lexicul artistic eminescian în lumină statistică*, Bucureşti, 1974.

[13] Noţiunile respective constituie „factori de organizare"; determinarea lor se face prin indici numerici şi formule matematice a căror valoare reprezentativă depinde, în mare măsură, de volumul corpusului stabilit. Pentru această problemă, să se vadă Ch. Müller, *Fréquence, dispersion et usage: à propos des dictionnaires de fréquence*, în „Cahiers de lexicologie", II, 1965, p. 33—42.

[14] Vezi Al. Graur, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, Bucureşti, 1954; cf. şi I. Coteanu, *Premise pentru stabilirea vocabularului străromânei*, I, în SCL, XVI, 1965, nr. 5, p. 579—604; II, *ibidem*, nr. 6, p. 759—790.

care pot fi încadrate în categoria **nucleului fundamental.** Ele se caracterizează, conform celor spuse anterior, printr-o mare vechime (majoritatea apar încă de la începuturile liricii noastre culte), prin stabilitate (sînt recurente, cu anumită regularitate, la toţi autorii cercetaţi) [15] şi printr-un indice de uzaj ce depăşeşte 2% [16]. Am ales, spre exemplificare, un eşantion de 17 145 de cupluri, cuprinse în 300 de pagini de cuvinte-rimă, ordonate alfabetic (cuplurile care aparţin literelor A, B, C, D, E, F şi unei părţi a literei G, pînă la *gură/băutură*). În cele două tabele care urmează (dedicate, primul (A), cuvintelor-rimă din nucleul fundamental, cel de al doilea (B), subsistemului disponibil) am înscris rubricile: **rang** (R), **frecvenţă absolută** (F), **dispersie** (D) şi **indice de uzaj** (U). În afara tabelelor, am introdus în discuţie, în vederea unor concluzii suplimentare, **indicele de concentraţie** [17] şi originea termenilor implicaţi în rimă. Am comparat, apoi, lista termenilor cuprinşi în **fondul reprezentativ** al cuvintelor-rimă (FR = = **nucleu fundamental** NF + **subsistem disponibil** SD) cu cea a vocabularului fundamental al limbii române contemporane [18].

A

Nucleul fundamental

Nr. crt.	R	Cuplul de cuvinte-rimă	F	D	U
1	1	cuvînt // pămînt [19]	161	27: D(49); Bd(2); Va(2); Co; Mm(2); H(4); Că; Al(2); P(8); Dn; A(8); B(4); E(8); M; Z(8); V(4); C(17); Is(7); Ang; T; G(6); Pl (7); Bv; Vc; Bl(5); Ba; Ag(9) [20].	47,47%
2	2	foc // loc	187	22: D; Bd; Co(5); Vi(10); Mm (3); H(12); Că; Al; P(23); A(25); B(9); E(9; M(4); Z (4); C(32); Is(4); T(2); Min(2); Pl(6); Vc(16); Bl(6); Ag(11).	41,14%

[15] Am ales, ca semn convenţional al stabilităţii, o dispersie de cel puţin 10.

[16] Indicele de uzaj stabilit după formula dată de Alphonse Juilland: $\frac{F \times D}{100}$. F reprezintă **freevenţa absolută** a cuplului de rime, adică numărul total al ocurenţelor în operele cercetate; D este **dispersia** şi arată numărul autorilor care apelează la cuplu. Pentru aplicarea acestor indici la opera unor scriitori români, vezi V. Şuteu, *Observaţii asupra frecvenţei cuvintelor în operele unor scriitori români*, în SCL, X, 1959, nr. 3, p. 419—445 şi Luiza Seche, *lucr. cit.*

[17] Concentraţia arată extinderea redusă a cuvîntului-rimă (la un număr limitat de autori), dar o frecvenţă ridicată pentru un autor anume sau o secvenţă diacronică. Pentru concentraţie, la vocabular, vezi I. Coteanu, A. Bidu-Vrănceanu, *lucr. cit.*, p. 99—100.

[18] Lista propusă de Maria Iliescu, în *Pentru un vocabular fundamental al limbii române contemporane*, *loc. cit.*, p. 243—263.

[19] Semnul // indică reversibilitatea cuplului: *cuvînt/pămînt*, dar şi *pămînt/cuvînt*. Locul pe care îl ocupă cuplul în ordinea alfabetică l-am determinat după prima atestare a lui în textele cercetate. În cazul substantivelor am avut în vedere şi formele articulate.

[20] Siglele reprezintă autorii cercetaţi (cf. lista de la sfîrşitul articolului); ordinea siglelor reflectă cronologia apariţiilor; cifrele între paranteze rotunde arată numărul ocurenţelor pe autor.

Nr. crt.	R	Cuplul de cuvinte-rimă	F	D	U
3	3	bine // mine (p)	152	27 : D(9) ; Ve ; Va ; Bd ; Co ; Vi(6) ; Mm(3) ; H(4) ; Al(10) ; P(17) ; Dn (5) ; A(13) ; B(4) ; E(6) ; M(3) ; Z(7) ; V(8) ; C(3) ; Is(4) ; Ang ; T(8) ; Min(5) ; Pl(2) ; Bv(2) ; Vc(3) ; Ba(3) ; Ag(22).	41,04 %
4	4	eu // meu	127	20 : Va ; Bd(3) ; Co(4) ; Vi(2) ; Mm ; H (3) ; Al(2) ; P(8) ; Dn(2) ; A(20) ; B(23) ; E(10) ; M(4) ; V ; C(26) ; Is(5) ; T ; Bl ; Min(2) ; Ag(8).	25,40 %
5	5	acum // drum	122	20 : Bd ; Vi(4) ; P(5) ; A(6) ; E(7) ; M ; Ang ; Z(4) ; V(2) ; C(42) ; Is(9) ; T(8) ; G(2) ; Min(8) ; Pl(7) ; Bv (2) ; Vc(4) ; Bl(2) ; Ba(4) ; Ag(3).	24,40 %
6	6	face // (ne) pace	107	22 : D(27) ; Cs ; Va ; Bd(4) ; Vi(7) ; Mm ; H(6) ; Al(3) ; P(19) ; Dn(3) ; A(3) ; B ; E(5) ; M ; Z(3) ; V ; C (14) ; Is(3) ; Min ; Pl ; Bl ; Ag.	23,54 %
7	7	Dumnezeu // meu	97	19 : D(2) ; Co(3) ; Vi ; H(7) ; Al(4) ; P(7) ; Dn ; A(27) ; B(5) ; E(9) ; M (3) ; C(7) ; Is ; T ; Min(3) ; Pl (3) ; Vc ; Bl ; Ag(11).	18,43 %
8	8	cale // vale	70	19 : D(2) ; Vi ; Mm ; H(2) ; Al ; P(5) ; Dn(2) ; A(10) ; B(2) ; E(7) ; M(5) ; Z(4) ; C(18) ; Is ; T(3) ; G (2) ; Min ; Pl(2) ; Bv.	13,30 %
9	9	bine // vine (v)	73	18 : D(10) ; Cs(2) ; Bd(7) ; Co ; Vi ; H ; Al(3) ; P(15) ; Dn ; A ; B(2) ; E(5) ; V ; C(15) ; Is(13) ; T ; Ba ; Ag(3).	13,14 %
10	10	casă // masă	67	19 : D(6) ; Vi ; H ; Al(2) ; P(19) ; Dn (3) ; A ; B(5) ; E(2) ; M(2) ; Z ; V ; C(6) ; Is(2) ; T(2) ; G(6) ; Min (2) ; Pl(4) ; Ba.	12,73 %
11	11	foc // (ne)noroc	70	18 : Va ; Bd ; Vi ; Dn(2) ; A(12) ; B ; E(12) ; M(6) ; Z(3) ; V(2) ; C(12) ; Is(3) ; T ; G(2) ; Min(2) ; Pl(2) ; Vc(2) ; Ag(5).	12,60 %
12	12	să asculte // multe	62	20 : D(3) ; Bd(5) ; Co ; Vi(5) ; Că ; Al(4) ; P(7) ; A(2) ; B ; E(6) ; M(2) ; Z(2) ; V ; C(5) ; T(2) ; G(4) ; Min (2) ; Pl ; Vc ; Ag(7).	12,40 %
13	13	bună // împreună	66	18 : D(20) ; Bd(11) ; Co ; Vi(2) ; Mm ; H ; Al ; P(9) ; A(2) ; E ; M ; V ; C(3) ; Is(3) ; T ; G ; Ba ; Ag(6).	11,88 %
14	14	face // place	73	16 : D(7) ; Bd(10) ; Ve ; Vi(4) ; H ; Al(4) ; Dn ; A(4) ; P(12) ; B(4) ; E ; M(2) ; V ; C(19) ; Is ; Ag.	11,68 %

Nr. crt.	R	Cuplul de cuvinte-rimă	F	D	U
15	15	cuvinte // înainte	53	22 : D(4) ; Bd(6) ; Vi ; A(2) ; P(14) ; Dn(2) ; A(2) ; B(2) ; E ; Z ; V ; C(2) ; Is ; T(2) ; G ; Min(2) ; Pl ; Bv ; Vc(3) ; Bl ; Ba ; Ag(2).	11,66 %
16	16	are // mare (adj)	59	19 : D(2) ; Bd ; Cs(2) ; Vi(3) ; Mm(2) ; H(4) ; Câ ; Al(6) ; P(13) ; Dn(4) ; A(4) ; E(2) ; M ; C(5) ; T (3) ; G ; Vc ; Bl ; Ag(3).	11,21 %
17	17	ea // mea	72	15 : Co(5) ; Al ; P ; A(9) ; B(8) ; M ; Z(2) ; V(3) ; C(21) ; Is(2) ; T(5) ; Min (7) ; Pl ; Vc(3) ; Ag(3).	10,80 %
18	18	cruce // se duce	59	18 : Bd ; Vi ; H ; A(3) ; E(2) ; M ; Z(4) ; V ; C(23) ; Is(2) ; T(2) ; G ; Min(2) ; Pl(4) ; Vc ; Bl ; Ba ; Ag(8).	10,62 %
19	19	deschis // vis	60	17 : Vi ; H(4) ; Al ; A(6) ; B(2) ; E (4) ; M ; Z(3) ; V(4) ; C ; Is(5) ; T(3) ; G ; Pl(8) ; Vc(7) ; Bl ; Ag(8).	10,20 %
20	20	floare // soare	62	16 : D ; Va ; Vi(2) ; Al ; A(17) ; B (3) ; E(3) ; M(3) ; Z(5) ; V(2) ; C(5) ; Is(3) ; T(2) ; Pl(5) ; Vc(4) ; Ag(5).	9,92 %
21	21	apus // sus	66	15 : Vi ; H(5) ; A(9) ; E(2) ; M ; Z(7) ; V ; C(15) ; Is(3) ; T(2) ; Pl(4) ; Vc(3) ; Ba(2) ; Bl(3) ; Ag(8).	9,90 %
22	22	fost // prost	55	17 : Vi ; Co ; Mm(4) ; H(3) ; Câ ; Al (3) ; P(10) ; Dn ; B ; E ; M(2) ; Z(2) ;V ; C(13) ; Min ; Ba ; Ag(11).	9,69 %
23	22	adîncă // stîncă	57	17 : D(6) ; Al(3) ; A(4) ; B(7) ; E(5) ; M(2) ; Z(6) ; V ; C(2) ; Is(2) ; T (3) ; G(2) ; Pl(4) ; Vc(4) ; Bl ; Ba(2) ; Ag(3).	9,69 %
24	22	Dumnezeu // eu	57	17 : Bd ; Co(2) ; Vi(2) ; Mm ; H(2) ; Al(5) ; P(8) ; A(4) ; B(2) ; E(5) ; M(2) ; V ; C(10) ; T ; Min(4) ; Vc (2) ; Ag(5).	9,69 %
25	22	este // poveste	57	17 : Bd ; Co ; P ; A(6) ; E(5) ; M(3) ; Z(8) ; V(3) ; C(4) ; Is(4) ; T ; G(2) ; Bv ; Bl(6) ; Min (3) ; Pl(2) ; Ag(6).	9,69 %
26	23	adîncă // încă	53	18 : Bd(4) ; Al(2) ; P(2) ; A(4) ; B(4) ; E(7) ; M(6) ; Z(3) ; V ; C(2) ; Is ; T(3) ; G ; Min(2) ; Pl(4) ; Vc(3) ; Bl ; Ba(3).	9,54 %
27	23	anume // lume	53	18 : Co(5) ; Bd(2) ; H ; P(2) ; Dn(2) ; A ; E(4) ; Z(5) ; V ; C(11) ; Is (5) ; Ang ; T(4) ; G(2) ; Min(2) ; Vc(3) ; Bl ; Ag.	9,54 %

Nr. crt.	R	Cuplul de cuvinte-rimă	F	D	U
28	24	fier // cer (s)	49	18 : Co ; Vi ; H(3) ; Al(2) ; A(3) ; B ; E(4) ; M(2) ; Z ; V ; C(4) ; Is(2) ; Min ; Pl(3) ; Vc(3) ; Bl(2) ; Ba(2) ; Ag(13).	8,87%
29	25	să se culce // dulce	53	16 : Vi(2) ; H ; A(8) ; B(4) ; E(10) ; M (2) ; Z(6) ; V(3) ; C(2) ; Is(2) ; T (3) ; G(2) ; Min ; Pl(3) ; Vc(2) ; Ag(2).	8,48%
30	26	cîntă // sfîntă	47	18 : D ; Bd(2) ; Vi ; Mm(5) ; H ; P ; B (2) ; E ; M(7) ; Z(4) ; V(3) ; C(3) ; Is(3) ; Ang(2) ; G(2) ; Pl(2) ; Vc (2) ; Ag(5).	8,46%
31	27	foc // joc	45	18 : Bd ; Vi ; Mm(3) ; H(4) ; Al ; P ; A(4) ; B(7) ; E(5) ; M ; Z ; V ; C (9) ; Is ; T ; Bv ; Vc(2) ; Ag.	8,10%
32	28	aminte // înainte	47	16 : D(11) ; Bd(3) ; Vi ; P(7) ; Dn ; A ; E(6) ; V(4) ; C(2) ; Is(2) ; G ; Min ; Vc ; Bl ; Ba ; Ag(6).	7,84%
33	29	cale // jale	47	16 : Vi(4) ; H ; Că ; Al(2) ; P(4) ; A (9) ; E(6) ; M ; Z ; V(3) ; C(4) ; Is(5) ; G(3) ; Vc ; Bv ; Bl.	7,52%
34	30	cer (s) // să pier	46	16 : Co(3) ; Vi ; H(5) ; Al (2) ; P ; A (5) ; B(3) ; E(4) ; M(2) ; Z ; C(7) ; Is ; G ; Pl(3) ; Vc(6) ; Ag.	7,36%
35	31	durere // putere	47	15 : Co(7) ; Bd ; Vi(4) ; Mm(2) ; H ; Al(3) ; P(2) ; Dn ; A(4) ; B(6) ; M(5) ; Z(2) ; C(2) ; Is ; Vc(2).	7,05%
36	32	casă // se lasă	50	14 : Cs ; Vi ; P(5) ; A(2) ; B(5) ; E(2) ; M(4) ; Z ; V(2) ; C(6) ; Is ; G(6) ; Pl(9) ; Ag(5).	7%
37	33	albastre // noastre	53	12 : E(7) ; V(2) ; C(2) ; Is(3) ; Ang ; T(4) ; G(20) ; Min(5) ; Pl(2) ; Vc ; Bl(2) ; Ag(4).	6,36%
38	34	departe // carte	42	15 : Bd(2) ; Al(2) ; A(2) ; E(4) ; Z(3) ; V(3) ; C(6) ; Is(3) ; T ; G(3) ; Min ; Pl(3) ; Bv ; Vc ; Ag(7).	6,30%
39	34	frumos // jos	42	15 : Vi ; Mm ; H(2) ; P(2) ; A ; B(4) ; E(2) ; Z ; V ; C(8) ; T(3) ; Min (2) ; Vc ; Bl ; Ag(12).	6,30%
40	35	grădină // lumină	37	17 : Co ; Bd ; H ; Al ; A(3) ; B ; E(2) ; M ; Z ; C ; Is(3) ; Ang(2) ; T ; Pl (3) ; Bl(5) ; Vc(4) ; Ag(6).	6,29%
41	36	greu // meu	44	14 : Mm ; Al(7) ; P(2) ; A(6) ; B(4) ; E(3) ; M ; C(8) ; Is ; T ; Pl(5) ; Vc(3) ; Ba ; Ag.	6,16%

Nr. crt.	R	Cuplul de cuvinte-rimă	F	D	U
42	37	dreaptă // așteaptă	36	17 : Bd ; Vi(2) ; H(4) ; Al ; P ; A ; B ; E(5) ; M ; Z(2) ; C(2) ; Is(2) ; G ; Min(2) ; Bl ; Vc(3) ; Ag(6).	6,12%
43	37	durere // tăcere	36	17 : D ; Bd ; Co ; H ; Al(4) ; A(6) ; B (5) ; E(5) ; Z(2) ; V ; Is(2) ; Ang ; G ; Min ; Pl(2) ; Vc ; Ag.	6,12%
44	37	gheață // viață	36	17 : D ; Va ; Vn ; Vi(2) ; Al ; A(9) ; B ; E(5) ; M ; Z(2) ; V(2) ; C(4) ; Is ; G ; Pl ; Vc ; Ag(2).	6,12%
45	38	dimineață // viață	37	16 : D(2) ; Bd ; Mm ; H ; Al(4) ; B(2) ; E(2) ; Z(4) ; V ; C ; T(2) ; G(6) ; Min ; Vc(3) ; Bl(3) ; Ag(3).	5,92%
46	39	ascultă // multă	45	13 : D(12) ; Bd(2) ; Co ; Vi(2) ; H(6) ; P(7) ; A ; E(4) ; Is(2) ; T(2) ; G (2) ; Pl(3) ; Bl.	5,85%
47	40	aur // tezaur	44	13 : Va ; A ; B(3) ; E(6) ; M(4) ; Z ; C (2) ; Is(5) ; T(2) ; G(6) ; Pl(2) ; Vc(7) ; Ag(2).	5,72%
48	41	ceață // viață	40	14 : D ; A(3) ; B(10) ; E(5) ; Z ; V ; C ; Is(5) ; Pl ; Vc ; Bv ; Bl ; Ba(4) ; Ag(5).	5,60%
49	42	glume // lume	32	17 : D ; Va ; Bd ; Vi ; Al(4) ; P(3) ; A ; B ; E(2) ; V ; M(2) ; C(2) ; Is(3) ; Ang ; T(5) ; Vc ; Ag(2).	5,44%
50	43	adevăr // (fir) de păr	38	14 : D ; Co ; Vi(3) ; Mm ; Al ; A ; E (6) ; Z(2) ; V(3) ; C(6) ; Is ; T(3) ; Vc ; Ag(8).	5,32%
51	43	dragă // întreagă	38	14 : D(2) ; Bd(2) ; H ; A(2) ; E(7) ; M ; V ; C(7) ; Is(7) ; Ang (2) ; T 2) ; G ; Vc ; Ag(2).	5,32%
52	43	este // veste	38	14 : D(2) ; Vi(8) ; Mm(2) ; Al(2) ; P (6) ; A ; B ; E(4) ; M(2) ; V ; C (3) ; Is(3) ; T(2) ; Bv.	5,32%
53	44	adînci // stînci	44	12 : A(2) ; B(5) ; E(13) ; M(3) ; Z (5) ; V ; C(2) ; Is(3) ; T ; Pl(6) ; Vc(2) ; Bl.	5,28%
54	45	dor // amor	53	9 : Vi(7) ; H(9) ; Al ; P ; A(5) ; B(9) ; E(11) ; M ; Z(9).	4,77%
55	46	curg // amurg	34	14 : E ; M ; Z(2) ; V(2) ; C(7) ; Is (2) ; T ; G ; Min ; Pl(11) ; Bv(2) ; Vc ; Bl ; Ag.	4,76%
56	47	bine // se cuvine	47	10 : Bd(5) ; Mm ; H(2) ; P(30) ; Dn ; E(2) ; Z ; C ; Min ; Ag(3).	4,70%

Nr. crt.	R	Cuplul de cuvinte-rimă	F	D	U
57	48	apus // dus	34	13 : Co ; H ; A ; B ; E(3) ; M(2) ; Z(4) ; C(7) ; Is(4) ; G(2) ; Pl(4) ; Bl ; Ag(3)	4,42 %
58	49	aminte // cuvinte	29	15 : D(3) ; Bd(3) ; Vi ; H(2) ; Al(3) ; P(5) ; A ; B ; E ; Z ; C ; Is(3) ; Ang ; G ; Ag(2).	4,35 %
59	50	amîndoi // noi (p)	27	16 : Mm ; H ; P ; A(3) ; M ; Z ; V(4) ; C(2) ; Is(2) ; T ; Min(3) ; Pl ; Bv ; Vc ; Bl(2) ; Ag(2).	4,32 %
60	51	să cer // cer (s)	33	13 : Co(2) ; Vi ; Mm(4) ; H ; Că ; P(5) ; E(2) ; M(3) ; C(2) ; Is(3) ; Pl(2) ; Vc(5) ; Ag(2).	4,29 %
61	52	să aştept // piept	28	15 : Va ; Co(2) ; Vi(2) ; Mm ; H(2) ; A(2) ; E(2) ; Z(2) ; V ; C ; Is ; Min(3) ; Vc(2) ; Bl ; Ag(2).	4,20 %
62	52	aur // laur	35	12 : A(4) ; B(4) ; E(9) ; M ; C ; Ang (2) ; T ; Min(2) ; Pl(4) ; Vc(2) ; Bl(3) ; Ag(2).	4,20 %
63	52	arsă // se (re)varsă	28	15 : D ; Bd(2) ; Co(5) ; Vi ; A(2) ; B (2) ; E(3) ; M(2) ; Is ; T(3) ; G ; Vc ; Bl ; Ba ; Ag(2).	4,20 %
64	53	crede // vede	31	13 : Bd ; Vi(3) ; Al(2) ; P(2) ; Dn(2) ; A(2) ; E ; Z(3) ; V(4) ; C(7) ; Is ; Bl ; Ag(2).	4,03 %
65	54	domn // somn	36	11 : D(8) ; A(2) ; E(6) ; Z(2) ; V ; C(2) ; Is(3) ; T ; Pl(2) ; Vc(8) ; Bl.	3,96 %
66	55	alege // lege (s)	28	14 : D(8) ; Bd(3) ; Vi(3) ; H ; Al(2) ; Dn (2) ; A ; B ; C ; Is ; G ; Pl(2) ; Vc ; Ag.	3,92 %
67	56	aproape // ape	39	10 : Bd(2) ; E(9) ; C ; Is(5) ; Ang(2) ; T ; Pl ; Vc(4) ; Ba(3) ; Ag(11).	3,90 %
68	57	fericire // iubire	32	12 : Bd ; Co ; Vi ; Al(2) ; A(11) ; B(5) ; E(2) ; M(2) ; Z(3) ; V ; Pl(2) ; Vc.	3,84 %
69	57	fost // rost	32	12 : H ; E(4) ; M ; Z ; V(3) ; C(12) ; Is (2) ; Pl ; G ; Min ; Bl(2) ; Ag(3).	3,84 %
70	58	gînduri // rînduri	31	12 : D ; Co ; P(2) ; A ; E(3) ; M(2) ; Z (7) ; V(5) ; C(4) ; T(2) ; G(2) ; Ag.	3,72 %
71	59	ei // femei	30	12 : A ; B ; E(3) ; M(3) ; Z ; V ; C(12) ; G ; Min(3) ; Pl(2) ; Vc ; Ag.	3,60 %
72	60	acasă // se lasă	32	11 : Bd(2) ; Vi ; Al ; P(5) ; A ; B ; C (13) ; Min ; Bv ; Vc(2) ; Ag (4).	3,52 %
73	60	copilă // milă	32	11 : Bd(5) ; Vi(2) ; A(5) ; E(5) ; M(2) ; Z ; C(6) ; Is(2) ; G ; Min ; Ag(2).	3,52 %

Nr. crt.	R	Cuplul de cuvinte-rimă	F	D	U
74	60	dor // să mor	32	11 : Vi(3) ; Mm(4) ; A(4) ; B(5) ; E(7) ; M ; Z(2) ; V ; C(3) ; Is ; Pl.	3,52%
75	61	apasă // se lasă	27	13 : Bd ; H(2) ; Al(2) ; Dn ; A(4) ; B (2) ; E(2) ; M(4) ; Z(2) ; C(2) ; G(2) ; Vc(2) ; Bl.	3,51%
76	62	clipă // aripă	29	12 : P ; A(5) ; E ; Z ; V ; C ; Is ; Ang ; G(5) ; Min(2) ; Pl(6) ; Ag(4).	3,48%
77	63	balaur // aur	31	11 : H(4) ; A(5) ; E ; M(3) ; Z(3) ; C (6) ; Ang ; T(2) ; G ; Vc(4) ; Ba.	3,41%
78	64	argint // să mint	34	10 : E(6) ; M(4) ; C ; T(2) ; G ; Min (8) ; Pl(6) ; Bv ; Bl ; Ag(4).	3,40%
79	65	cheamă // seamă	28	12 : Bd(4) ; Vi ; P(2) ; B(2) ; E ; V ; C(7) ; Is ; T ; Vc(2) ; Ba ; Ag(5).	3,36%
80	66	departe // deșarte	25	13 : Al ; A(2) ; E(3) ; Z ; V(2) ; Is(7) ; T ; G ; Min ; Pl(2) ; Bv ; Vc(2) ; Ag.	3,25%
81	66	gînd // rînd	25	13 : Co ; P ; Dn ; A(2) ; M(2) ; Z(3) ; V ; C(3) ; Is ; Pl(3) ; Bl ; Ba(2) ; Ag(4).	3,25%
82	66	glas // rămas	25	13 : Co ; Vi(2) ; Mm ; Că ; T(2) ; P ; A ; E ; C(5) ; Pl ; Bv ; Vc ; Ag(7).	3,25%
83	66	greu // Dumnezeu	25	13 : Mm ; Al ; A ; B ; E(2) ; Z ; C(2) ; Is(2) ;Min(2) ;Pl(4) ;Vc(2) ;Ba ;Ag(5).	3,25%
84	67	frica // nimica	36	9 : D(14) ; Bd(7) ; Co(2) ; Al ; Dn (3) ; A ; C(5) ; Pl ; Ag(2).	3,24%
85	67	greu // eu	27	13 : Bd ; Vi(2) ; Al ; H(2) ; P(2) ; B ; M ; Z ; C(11) ; Is ; T(2) ; Pl ; Vc.	3,24%
86	68	care (p) // mare (adj)	24	13 : Bd(8) ; Vi(2) ; Al ; P(3) ; A ; B ; E ; Is ; T(2) ; Min ; Pl ; Vc ; Bl.	3,12%
87	69	drum // cum	28	11 : Bd ; Vi ; B ; E ; C(13) ; Is(2) ; Min ; Pl(2) ; Bl ; Ba(3) ; Ag(2).	3,08%
88	70	apă // scapă	25	12 : D(2) ; Bd ; P(2) ; B ; M(2) ; V ; C(4) ; Is ; T ; Pl(4) ; Vc(2) ; Bl (4).	3%
89	70	așteaptă // se deșteaptă	25	12 : Cs ; Va ; Vi(6) ; Mm(5) ; H(2) ; Al ; P ; A(2) ; B(2) ; Is(2) ; Bl ; Ag.	3%
90	70	fost // adăpost	30	10 : P ; B ; E ; M(5) ; Z(3) ; V ; C(11) ; Is(2) ; G ; Ag(4).	3%
91	71	bătrînă // mînă (s)	23	13 : Bd(2) ; Al ; P ; A ; B ; E(2) ; C (5) ; Is(3) ; T ; Min ; Pl(2) ; Vc ; Ag(2).	2,99%

Nr. crt.	R	Cuplul de cuvinte-rimă	F	D	U
92	72	Dumnezeu // al său	32	9 : D ; Co ; A(13) ; B ; E(6) ; Z ; C (5) ; Min (3) ; Bl.	2,88 %
93	73	floare // soare	22	13 : Al ; A(3) ; B(4) ; E ; M ; Z(3) ; V ; C ; Is(2) ; T ; Min ; Vc(2) ; Ag.	2, 86 %
94	74	ales // înțeles	24	11 : D ; Al(2) ; P ; Dn ; E(6) ; Z ; C(2) ; Is ; Pl(2) ; Vc ; Ag(6).	2,64 %
95	74	ger // cer (s)	24	11 : H(2) ; A(3) ; E(4) ; Z(2) ; C(2) ; T ; Pl(2) ; Vc(2) ; Bl(2) ; Ba(2) ; Ag(2).	2,64 %
96	75	se adună // lună	26	10 : Al ; A(5) ; B(2) ; E(3) ; M(2) ; Is (3) ; G ; Pl(6) ; Bl(2) ; Ag.	2,60 %
97	76	acestea // povestea	23	11 : Bd(3) ; P ; E ; Z ; V(2) ; C(3) ; Is (4) ; G ; Vc ; Bl(2) ; Ag(4).	2,53 %
98	76	se adună // bună	23	11 : Bd ; Vi(4) ; H(2) ; P(2) ; Dn(2) ; A(3) ; E(3) ; Z ; C(3) ; Is ; Ag.	2,53 %
99	77	carte // parte	21	12 : Bd(2) ; H(2) ; Al ; P(4) ; Dn(2) ; B(2) ; Z ; C(2) ; G ; Pl(2) ; Bl ; Ag.	2,52 %
100	77	bine // sine	21	12 : D(2) ; Bd ; H ; Al ; P(6) ; Dn(2) ; B ; E ; Z(3) ; C ; Is ; Pl.	2,52 %
101	77	chip // nisip	28	9 : E(5) ; Z(5) ; C(2) ; G ; Min(2) ; Pl(4) ; Vc(6) ; Ba ; Ag(2).	2,52 %
102	78	albastră // fereastră	27	9 : H ; E(2) ; Is(3) ; T(3) ; G ; Min (3) ; Pl(5) ; Vc(2) ; Ag(7).	2,43 %
103	79	bine // rușine	22	11 : Bd ; P(6) ; Dn ; A ; B ; E(3) ; V ; C(3) ; G ; Min(2) ; Ag(2).	2,42 %
104	79	cere // putere	22	11 : Bd(4) ; Vi(2) ; Că ; Al ; B(3) ; Z ; C(2) ; Is ; G(2) ; Pl(2) ; Ag(3).	2,42 %
105	80	fum // acum	26	9 : A ; E ; Z(4) ; C(7) ; T(3) ; Pl(4) ; Vc(2) ; Ba ; Ag(3).	2,34 %
106	81	frică // mică	21	11 : D ; Bd(2) ; P(3) ; A ; E ; Z(2) ; C ; T(2) ; Min ; Pl(4) ; Ag(3).	2,31 %
107	82	amar // în zadar	23	10 : Bd ; Co ; Mm(4) ; Al(4) ; P ; B ; E (5) ; M ; C(4) ; Vc.	2,30 %
108	83	se adapă // apă	19	12 : D ; Bd ; Al ; A(4) ; E(2) ; M ; Z ; C(2) ; T ; Vc ; Bl ; Ag(3).	2,28 %
109	84	afară // scară	17	13 : Al ; P ; Dn ; B ; E ; M(2) ; Z(2) ; V (2) ; C ; Is ; Min ; Pl ; Ag(2).	2,21 %
110	85	ape // să scape	18	12 : D(2) ; P ; E ; Z ; V ; C(4) ; Is ; Ang ; Vc ; Bl(2) ; Ba ; Ag(2).	2,16 %

Nr. crt.	R	Cuplul de cuvinte-rimă	E	D	U
111	85	gînduri // scînduri	24	9 : E(8) : M(2) ; Z(5) ; V(3) ; C ; G ; Min ; Vc(2) ; Ag.	2,16%
112	86	se desparte // departe	21	10 : Vi(3) ; Mm ; A(2) ; M ; C(3) ; Is (2) ; T(4) ; G ; Vc(2) ; Ag (2).	2,10%
113	86	se duce // aduce	21	10 : Va ; Bd(3) ; Vi(2) ; H ; Al(2) ; P (3) ; Dn(5) ; A(2) ; M ; Is.	2,10%
114	86	flori // fiori	21	10 : H ; Dn ; A(7) ; E ; M(3) ; Z(4) ; V ; C ; Is ; Vc.	2,10%
115	87	gînd // plîngînd	20	10 : Va ; Vi(3) ; Al ; P ; E ; C(9) ; V ; Is ; Bv ; Vc.	2%

Analiza listei mai sus prezentate impune cîteva precizări :

1. Nucleul fundamental al întregului sistem de cuvinte-rimă nu se constituie din însumarea nucleelor fundamentale individuale (ale cuvintelor-rimă dominante în opera unui scriitor anume sau ale unei epoci literare), ci reprezintă **o constantă** a ansamblului (a sistemului de rime global), rezultat din interferența repertoriilor individuale. Transpunînd grafic acest raport obținem următoarea figură, în care sferele desemnează subsistemele interferente ale ansamblului :

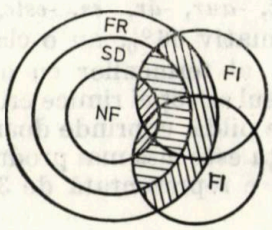

După cum se poate constata, fondul individual (FI) are o zonă comună cu subsistemul disponibil (SD) și cu nucleul fundamental (NF). Evident, NF + SD = FR.

2. Procentual, nucleul fundamental acoperă doar 0,67 % din suprafața întregului sistem de cuvinte-rimă.

3. În afară de 11 cuvinte *(se adapă, amîndoi, amor, amurg, balaur, fiori, laur, se revarsă, scînduri, tezaur, nimica)*, termenii care formează nucleul fundamental al sistemului de cuvinte-rimă (între limitele amintite anterior) fac parte din vocabularul fundamental al limbii române contemporane [21].

[21] Cf. Maria Iliescu, *art. cit.*, în LR, XXVI, 1977, nr. 3, p. 243–263. *Fior* face parte din lista cuvintelor eliminate, dar e menționat de Al. Graur în fondul principal.

4. Traiectoria pe care o străbat (în evoluția poeziei românești) cuvintele-rimă nu este egală. Secțiunea diacronică ne arată că, în vreme ce cupluri ca *acum // drum*, *să asculte // multe*, *ea // mea*, *este // poveste*, *cuvînt // pămînt* etc. prezintă o oarecare izocronie a recurențelor, alte perechi, precum *bine // vine*, *durere // putere*, *alege // lege*, *frica //nimica* etc., după cîteva momente de extensiune, indică un recul în epoca modernă. Dimpotrivă, *apă // scapă*, *aproape // ape*, *argint // să mint*, *ceață // viață dimineață // ceață*, *aur // tezaur* etc. au o dispersie și o frecvență mai ridicate la poeții moderni. În genere, după 1880, sporește ocurența cuplurilor a căror termeni se află într-un grad pronunțat de contiguitate și la care așadar, **indicele sintagmatic** se manifestă mai pregnant [22].

Este evident, pe de altă parte, că momentul Eminescu definește și o nouă repartizare a cuvintelor-rimă [23]. Se vede că perechi, frecvente înainte de 1880, își reduc, după această dată, dispersia și recurența. La *bine // vine*, spre exemplu, raportul ocurențelor — luînd ca moment de demarcație opera lui Mihai Eminescu — este de 44/29, iar cel al dispersiei 11/7 (cuplul apare cu 44 de ocurențe la 11 autori pînă la Eminescu, dar numai cu 29 de ocurențe, la 7 autori, după Eminescu); cît privește *argint // să mint*, neînregistrat de noi pînă la Eminescu (ne referim, firește, doar la autorii cuprinși în lista de la sfîrșitul articolului), cunoaște apoi o repartiție de 10 și o frecvență de 39 (apare la 10 poeți de 39 de ori).

5. Din cele 63 de paradigme fonologice în care se cuprind cuplurile menționate din nucleul fundamental, 41 (*-agă*, *-apă*, *-ape*, *-aptă*, *-arsă*, *-arte*, *-as*, *-astră*, *-astre*, *-ată*, *-aur*, *-ăr*, *-es*, *-este*, *-ină*, *-inte*, *-ip*, *-înt*, *-ori*, *-um*, *-urg* etc.), deci aproximativ 66%, au o clasă de echivalență relativ redusă [24]. Procentul ridicat al termenilor cu o capacitate combinatorie limitată ar arăta că în procesul selecției rimice criteriul semantic este hotărîtor. Paradigma lui *-aur*, de pildă, cuprinde doar 17 poziții [25], cu excepția numelor proprii. Performanța este însă mai productivă, căci numai în eșantionul nostru clasa lui *-aur* e reprezentată de 3 ori: *aur // tezaur*, *aur // laur*, *aur // balaur*.

---

[22] Puse în contact sonor, cuvintele purtătoare de rimă nu sînt, în genere, indiferente unele față de altele; ele fixează, de obicei, la sfîrșitul versurilor corelația **similitudine / contiguitate** (cf. Roman Jakobson, *lucr. cit.*, p. 116). Nexul sunet / înțeles permite dezvoltarea unor relații mai complexe, ce se manifestă pe lanțul vertical al discursului poetic. Deseori, prin mijlocirea rimei, se realizează, astfel, **veritabile sintagme** — nominale ori verbale — coerente din punctul de vedere al înțelesului lor gramatical. Rimele de acest fel, numite de noi **rime sintagmatice** (în „Orizont", 38/1977, p. 4), creează finaluri puternic marcate, relevînd structura de „natură spațială" a poeziei (cf. I. M. Lotman, *lucr. cit.*, p. 98). Cîteva considerații cu privire la sistemul rimelor în poezia romantică, pînă la Eminescu, la Gabriela Duda, *Unitate și diversitate prozodică*, în *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc*, București, 1976, p. 250—252.

[23] Pentru limbajul poetic la Eminescu, vezi *Dicționarul limbii poetice a lui Mihai Eminescu*, București, 1969.

[24] Să se vadă și Andrei Roman, *Stratagema semantică și informațională a rimei*, în SCL, XXVII, 1976, nr. 1, p. 43—50.

[25] Cf. Nicolae Lazăr, *Dicționar de rime*, București, 1969, p. 153.

6. Utilizate de majoritatea autorilor, rimele nucleului fundamental nu prezintă o marcă istorică, rămînîndu-le marca estetică, obligaţia unui uz inedit [26].

7. În ce priveşte originea termenilor intraţi în componenţa nucleului fundamental de cuvinte-rimă, observăm că un procent de 92% aparţine fondului latin şi numai 8% altor straturi.

8. Repartizarea pe clase morfologice a termenilor din nucleul fundamental este următoarea: 116 sînt substantive, 44 verbe, 30 adjective, 21 adverbe, 18 pronume şi 1 numeral. Din cele 115 cupluri care alcătuiesc nucleul fundamental al eşantionului propus de noi, 72 (62,61%) selectează termeni ce aparţin unor clase morfologice diferite, ceea ce contrazice o afirmaţie pe care o făcea G. Călinescu[27]: „De obicei rimăm înlăuntrul speţelor gramaticale, substantiv cu substantiv de acelaşi sufix, infinitiv cu infinitiv, participiu cu participiu ...".

SIGLE*

D	Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, Iaşi, 1974
Cs	Miron Costin, *Opere*, Bucureşti, 1958
Bd	I. Budai-Deleanu, *Opere*, I, *Ţiganiada*, Bucureşti, 1974
Co	Costache Conachi, *Scrieri alese*, Bucureşti, 1963
Ve	Enăchiţă Văcărescu, *Versuri alese*, Bucureşti, 1961
Va	Alecu Văcărescu, *Versuri alese*, Bucureşti, 1961
Vn	Nicolae Văcărescu, *Versuri alese*, Bucureşti, 1961
Vi	Iancu Văcărescu, *Versuri alese*, Bucureşti, 1961
Mm	B. P. Mumuleanu, *Scrieri*, Bucureşti, 1972
H	I. Heliade Rădulescu, *Opere*, I, *Poezii*, Bucureşti, 1967
Câ	Vasile Cârlova, *Poezii*, Bucureşti, 1942
Al	Grigore Alexandrescu, *Opere*, Bucureşti, 1957
P	Anton Pann, *Scrieri literare*, I, Bucureşti, 1963
Dn	Al. Donici, *Fabule*, Bucureşti, 1956
A	Vasile Alecsandri, *Poezii*, Bucureşti, 1974
B	Dimitrie Bolintineanu, *Opere alese*, I, *Poezii*, Bucureşti, 1961
E	M. Eminescu, *Opere*, I, *Poezii tipărite în timpul vieţii*, Bucureşti, 1939; *Opere*, IV, *Poezii postume*, Bucureşti, 1952
M	Al. Macedonski, *Opere*, I—II, *Poezii*, Bucureşti, 1966
Z	Duiliu Zamfirescu, *Opere*, I, *Poezii*, Bucureşti, 1970
V	Al. Vlahuţă, *Scrieri alese*, I, *Poezii*, Bucureşti, 1963
C	G. Coşbuc, *Versuri*, Bucureşti, 1961
Is	Şt. O. Iosif, *Opere alese*, I, Bucureşti, 1962
Ang	D. Anghel, *Poezii şi proză*, Bucureşti, 1972
T	G. Topîrceanu, *Scrieri alese*, Bucureşti, 1970
G	Octavian Goga, *Opere*, I, *Poezii*, Bucureşti, 1967
Min	Ion Minulescu, *Opere*, I, *Versuri*, Bucureşti, 1974
Bv	G. Bacovia, *Scrieri alese*, Bucureşti, 1961
Pl	Ion Pillat, *Poezii, 1906—1941*, Bucureşti, 1944
Vc	Vasile Voiculescu, *Poezii*, I—II, Bucureşti, 1968

[26] S-a arătat şi altădată că originalitatea fonosemantică a unui grup de rime depinde, în mare măsură, de contextul în care este plasat. O rimă „bogată poate trece neobservată, iar una oloagă să uimească, şi aceasta din cauză că valoarea rimei e în atîrnare de accentul ideologic către care se îndreaptă ca mareea toate imaginile versului" (G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, 2, Bucureşti, 1970, p. 504—505); „Una şi aceeaşi rimă sună diferit, în funcţie de sistemul în care a fost inclusă" (I. M. Lotman, *lucr. cit.*, p. 92, nota 33)

[27] *Lucr. cit.*, p. 506.

* Autorii sînt indicaţi în ordine cronologică.

Bl Lucian Blaga, *Opere*, I—II, Bucureşti, 1974
Ba Ion Barbu, *Poezii*, Bucureşti, 1970
Ag Tudor Arghezi, *Scrieri*, *Versuri*, Bucureşti, I, 1962; II—IV, 1963.

ABREVIERI

adj adjectiv
p pronume
s substantiv
v verb

Ianuarie 1981

Facultatea de filologie
Timişoara, B-dul Vasile Pârvan nr. 4

METAFORIZAREA LIMBAJULUI CRITICII LITERARE ACTUALE *

DE

IRINA SECHE

Ca disciplină ştiinţifică de-sine-stătătoare şi, totodată, ca parte componentă a publicisticii, critica literară reflectă, la nivelul expresiei, această dublă apartenenţă. Pe de altă parte, prin caracterul adesea narativ al expunerii, prin bogatele exemplificări din textele literare supuse analizei, prin grija evidentă pentru forma artistică a exprimării, critica literară se prelungeşte în cîmpul beletristicii, se „impregnează", aşa-zicînd, de literatură. S-a creat astfel opinia potrivit căreia critica literară poate fi asimilată literaturii propriu-zise, ca manifestare particulară a acesteia. „Talentul criticului — afirmă un reprezentant al domeniului — e cu atît mai evident cu cît el izbuteşte a investi mai multe mijloace literare într-o întreprindere ... [căci] a convinge înseamnă în critică a emoţiona" (AMF. 1976, nr. 11, p. 375) [1]. „Încă de la început — se susţine cu alt prilej — criticii noştri s-au simţit solidari cu scriitorii ... Solidari pînă la a face ei înşişi literatură făcînd critică" (ROM. LIT. 1981, nr. 11, p. 10). Aşadar, valoarea artistică a criticii literare — ca specie a beletristicii — ar prevala asupra valorii sale ştiinţifice, de instrument de cercetare, evaluare şi ierarhizare a creaţiei literare [2]. Una dintre consecinţele cele mai evidente ale statutului criticii literare, la nivelul expresiei, este *metaforizarea limbajului său actual.*

Fenomenul nu s-a produs în primul rînd prin presiunea nemijlocită a textului beletristic supus analizei. Deşi continuu întrepătrunsă cu comentariul critic, creaţia beletristică rămîne în acest comentariu ca un precipitat într-o soluţie, oricînd uşor de izolat[3]. *Sursa principală a metaforizării limbajului criticii literare actuale o constituie transferul terminologic tehnico*

---

* Din bibliografia problemei ne permitem să citäm, în ordinea cronologică a apariţie i lor, următoarele contribuţii : C. Otobîcu şi M. Mitran, *Despre limbajul criticii literare,* în LR, VII, 1958, nr. 3, p. 15 ; *Limbajul criticii literare* (Dezbatere, Academia R.S. România, 1972), în LL, 1972, vol. III, p. 354—373 ; Flora Şuteu, *Cîteva constatări cu privire la limbajul criticii literare,* în LR, XXI, 1972, nr. 5, p. 471—475 ; Luiza Seche, *Metafora şi pericolul metaforizării în presă,* în „Presa noastră", 1973, nr. 4, p. 43—45 ; Doina Bogdan-Dascălu, *Metafora în critica literară,* în LL, 1980, vol. IV, p. 550—558.

[1] Explicarea abrevierilor folosite se află la sfîrşitul articolului de faţă.

[2] Convingerea mai veche a lui D. Micu că „problema, mult dezbătută altădată, dacă critica literară ţine de domeniul artei sau ştiinţei nu se mai pune la noi", de vreme ce „toţi recunoaştem necesitatea de a utiliza criterii ştiinţifice în aprecierea fenomenului literar" (V. ROM. 1958, nr. 4, p. 139), ne apare astfel în prezent violent infirmată prin înglobarea criticii literare în cîmpul beletristicii.

[3] Pentru G. Călinescu, „momentul cu adevărat estetic din activitatea critică" îl reprezintă, „evident, *citatul*" (apud Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale,* III, 1975, p. 284).

ştiinţific din cele mai variate domenii ale cunoaşterii. Metaforizarea provenind din acest tip de transfer terminologic afectează, în limbajul criticii literare actuale, termeni izolaţi ai unui context („*aluviunile* uitării", V. ROM. 1974, nr. 12, p. 49), construcţii („*coloana spinală* a cărţii", ib., p. 47) şi contexte întregi („metode care, fără a avea un *profil* foarte *abrupt*, s-au născut pe *teren* propriu", LUC. 1976, nr. 723, p. 3).

Iniţial, prin acest transfer de termeni tehnici şi ştiinţifici din disciplinele pozitive în sfera analizei literare, criticii şi istoricii literari au urmărit o mai evidentă „scientizare" a limbajului lor, emanciparea de sub tutela literaturii propriu-zise. Fenomenul a fost remarcat încă în limbajul criticii literare din primele decenii ale secolului nostru (BULGĂR, p. 267—268; GHEŢIE, p. 210); dar ceea ce iniţial se manifestase între limite moderate devine, în anii din urmă, sistem, cu tendinţe flagrante de supralicitare.

Materialul exemplificativ de care dispunem, din texte relativ recente de critică literară, este atît de bogat încît economia de spaţiu ne impune o selecţie severă, redusă la doar două domenii de provenienţă: geografia, geologia, meteorologia şi astronomia, pe de-o parte, biologia, anatomia, medicina şi farmacia, pe de alta.

Urmează exemple de metaforizare din limbajul criticii literare rezultate prin transfer terminologic din primul domeniu amintit: „Fraza criticului este şerpuitoare, îmbogăţită încontinuu de *aluviuni* succesive" (LUC. 1977, nr. 805, p. 6); „acest discurs auster ... depune ... *aluviuni* mai puţin fertile" (V. ROM. 1974, nr. 12, p. 54); „*arhipelaguri* enigmatice ale liricii sale" (ib., nr. 3, p. 51); „versul de excepţie trebuie cules de pe întinsuri de *ariditate*" (ib., nr. 10, p. 46); „să întocmească un *atlas* al truismelor poetice" (ib., p. 43); „ambiţionează să provoace *averse* informative" (ib., nr. 8, p. 54); „simplitatea confesiunii în *conurile de penumbră* ale sentimentelor intime" (LUC. 1976, nr. 774, p. 6): „scriitorul este scos din *conul de penumbră* în care fiinţa" (V. ROM. 1974, nr. 8, p. 48); „limba ar vorbi prin *falii* şi *rupturi*" (ib., nr. 3, p. 130).

Din cel de-al doilea domeniu citat am selectat următoarele exemple: „Dramaturgul nu obţine ... anvergura altor lucrări de-ale sale şi lasă, cîteodată, pe viguroasa *musculatură*, *adipozităţi* verbioase" (ROM. LIT. 1976, nr. 53, p. 18); „cuvintele joacă nu o dată în *alveole* şi în special neologismul" (V. ROM. 1974, nr. 10, p. 45); „represaliile unor scriitori *alergici*" (ROM. LIT. 1977, nr. 38, p. 3); „efectele *anestezice*, *profilactice*, *curative* provocate de science-fiction" (V. ROM. 1974, nr. 1, p. 135); „idilele *galopante* desfăşurate în condiţiile *antiseptice* ale unui decor modern" (LUC. 1976, nr. 744, p. 9); „impune o poreclă *benignă* în locul unei [sic!] *maligne*" (V. ROM. 1977, nr. 9, p. 9); „o culegere de cronici ... dă formula, eticheta, *clasa* şi *regnul*" (LUC. 1976, nr. 744, p. 2); „micropoemele ... *coagulează nuclee* vizionare" (V. ROM. 1974, nr. 4, p. 158); „*coloana spinală* a cărţii" (ib., nr. 12, p. 47); „Ion Gheorghe e un poet al *contuziei*" (ib., nr. 7, p. 49); „demersul critic, siguranţa ... *diagnosticului*" (ib., nr. 8, p. 60); „actualele cercetări de poetică structuralistă ... nu fac altceva decît *disecţia*" (ib., nr. 3, p. 132); „pe *ţesutul* unei recepţii *organice* se pot *grefa* contribuţii de o valoare ilimitată" (LUC. 1976, nr. 725, p. 3); „supune conduitele şi relaţiile convenţionale *inciziilor* şi *disecţiilor*" (V. ROM. 1974, nr. 2, p. 130).

Din cele arătate credem că pot fi desprinse cîteva observaţii:

a) Tendința transferului terminologic tehnico-științific din variate domenii în limbajul criticii literare actuale ne apare, evident, în curs de expansiune.

b) Acest transfer are drept rezultat principal convertirea valorilor semantice exclusiv denotative inițiale ale termenilor tehnico-științifici în valori prin excelență conotative, explicit figurate.

c) Prin natura lor metaforică de dată recentă, noile valori semantice nu sînt, de regulă, încă constituite, au un caracter ambiguu, polivalent, deschis, și nu se leagă adesea în mod firesc de valorile denotative inițiale, contribuind astfel la antrenarea mesajului criticii literare în aproximație și echivoc. Căci oricît de rafinat ar fi cititorul textului de critică literară actuală, ni se pare greu de presupus că el ar putea decoda, de exemplu, în calificarea lui Ion Gheorghe drept „un poet al *contuziei*" pe creatorul frust și șocant prin elementaritatea căutată a expresiei (cum rezultă, cu dificultate, din lectura integrală a cronicii); și oricîte eforturi de receptare subtextuală am face, ni se pare absolut gratuită imaginea cuvintelor care „joacă în *alveole*", ca simbol al ambiguității semantice a expresiei din creația supusă analizei.

d) După părerea noastră, metaforizarea exemplificată mai sus contravine flagrant statutului criticii literare ca „ramură a științei literaturii" (M. D. ENC.), ca „știință aplicată la studiul operelor [literare] individuale" (DTL), căci îi conferă o trăsătură specifică beletristicii, adică obiectului său de cercetare, situat în afara disciplinei.

ABREVIERI

AMF.	„Amfiteatru", revistă literară și artistică editată de Uniunea Studenților Comuniști din România, București.
BULGĂR	Gh. Bulgăr, *Studii de stilistică și limbă literară*, București, 1971.
DTL	*Dicționar de terminologie literară*, București, 1970.
GHEȚIE	Ion Gheție, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, București, 1978.
LUC.	„Luceafărul", săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din R. S. România, București.
M. D. ENC.	*Mic dicționar enciclopedic*, București, 1972.
ROM. LIT.	„România literară", săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din R. S. România, București.
V. ROM.	„Viața românească", revistă lunară de literatură a Uniunii Scriitorilor din R. S. România, București.

Martie 1981 *București, intrarea dr. Marcovici nr. 5—7*

OBSERVAȚII ASUPRA NUMELOR DE SATE DIN BANAT

DE

VIORICA GOICU și RODICA SUFLEȚEL

Dacă cercetările efectuate de către arheologi și geologi au scos la lumină numeroase date privind existența și continuitatea poporului român pe teritoriul patriei noastre, documentele istorice și geografice au adus date noi privind așezările umane de la noi din țară.

Pentru regiunea care ne interesează, Banat, un bogat material istoric și geografic este adunat și redactat sub formă de dicționar de Coriolan Suciu în *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania* (vol. I 1967, vol. II 1968), întocmit pe baze științifice. Autorul include toate localitățile existente și dispărute din Transilvania, pe baza materialului toponimic documentar, începînd de la primele mențiuni documentare (a. 1075) pînă în zilele noastre, pentru a se vedea evoluția numelor de localități în limbile română, maghiară și germană în decursul timpurilor. Desigur, C. Suciu nu a putut epuiza toate sursele existente; el a folosit, de pildă, în mai mică măsură materialele cartografice, care aduc date în plus referitoare la istoricul localităților și al numelor ce le reprezintă. Atestările cît mai complete pentru fiecare sat, deși ar îngreuna consultarea unui dicționar, sînt deosebit de importante. Cercetîndu-le cu răbdare și atenție, vom putea contribui la limpezirea multor probleme privind vechimea așezărilor românești, transformările suferite de numele acestora, și, implicit, să oferim etimologii corecte, din punct de vedere lingvistic și istoric. În această idee vom face cîteva observații asupra unor nume de sate din Banat.

I. Materialele cartografice consultate ne-au oferit, pentru unele localități, atestări mai timpurii decît cele înregistrate de Coriolan Suciu în *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania* ca prime mențiuni.

I_1. Astfel *Aradul Nou* apare atestat, pentru prima dată, în anul 1808, sub forma *Neo-Aradinum, Széla* (SUCIU, I, 42), în timp ce într-o hartă apare deja în 1717 sub forma *Nyaradt* (SCHENK) și este, în continuare, menționat pînă în 1808 în alte cîteva (5) hărți: *Neu Arath* 1738 (CARTE ORIG.), *Neu Arad* 1760 (D'ANVILLE), *N. Arad* 1788 (TEATRO), *Neu Arrad* 1788 (BARZELLINI), *Uj-Arad Vára* 1802 (DEGEN).

C. Suciu consideră că satul *Bacova* a fost întemeiat în anul 1783 (SUCIU, I, 51), dată ce nu poate fi luată în considerare, din moment ce, încă în 1761, apare în *Harta Banatului pe districte* cu forma *Bakovár*. Față de primele atestări date pînă acum, sînt consemnate mai devreme în hărți și satele:
Bazoș — în 1761: *Basosh* (H. BAN. DISTR.) față de 1783: *Bassosch* (SUCIU, I, 59);
Birda — în 1716: *Birda* (PRINCIPATUS TRANS.), față de 1717: *Birda* (SUCIU, I, 80);
Bîrza — în 1788: *Boersa* (BARZELLINI), față de 1808:

Börsze, Börza (SUCIU, I, 83);
Bodrogu Nou — în 1802 : *Uj-Bodrog* (DEGEN), faţă de 1828 : *Neo Bodrogh* (SUCIU, I, 88);
Cozla — în 1875 : *Cosla* (MASSALOUP), faţă de 1909 : *Cozla, Kozla* (SUCIU, I, 171).

I_2. Punînd la contribuţie mai multe hărţi decît C. Suciu, am obţinut, în cazul unor localităţi, date mai complete decît autorul citat, date care acoperă în mod constant perioade mari de timp, pentru care lipseau atestările.

În unele situaţii, de la primele atestări se trecea direct la perioada colonizărilor, ca şi cînd, într-un interval de cîteva sute de ani, existenţa satelor ar fi încetat. Datele pe care le dăm umplu acest gol, fiind o mărturie a continuităţii locuitorilor în aşezările amintite. Pe de altă parte, cu ajutorul noilor date putem urmări păstrarea şi evoluţia denumirilor de sate, în vederea stabilirii cît mai exacte a etimologiei lor.
Babşa : SUCIU, I, 50 : 1488 *Also Bapsa, Felsew Bapsa, Kewzepsew Bapsa*, 1828, 1851 *Babsa*;
hărţi : 1718 *Papscha* (H. GEN. UNG.), 1723 *Babscha* (H. BAN. TMŞ.), 1802 (SCHÜTZ), 1761 *Bobscha* (H. BAN. DISTR.);
Biled : SUCIU, I, 79 : 1462 *Bylyed*, 1772 *Billiet;*
hărţi : 1716 *Belliet* (PRINCIPATUS TRANS.), 1718 (H. GEN. UNG.), 1788 (DIMĂNCESCU 156);
Cebza : SUCIU, I, 130 : 1421 *Cheuze*, 1828, 1851 *Csebza;*
hărţi : 1738 *Csepsa* (CARTE ORIG.), 1761 (H. BAN. DISTR.), 1776 (GRISELINI), 1788 *Tschepsa* (BARZELLINI);
Comloşu Mare : SUCIU, I, 163 : 1453 *Komlos*, 1828 oppidum Banát *Komlós;*
hărţi : 1738 *Comlos* (CARTE ORIG.), 1788 (BARZELLINI), 1761 *Komlosch* (H. BAN. DISTR.).

II. Cercetările pe teren ne-au dat posibilitatea să sesizăm diferenţe între denumirile populare ale unor localităţi şi numirile oficiale ale acestora, care reflectă forme oficiale maghiare sau româneşti mai tîrzii.

Primele atestări ale localităţilor în documente şi hărţi reflectă ,în general, numele româneşti populare, dar, în decursul timpului, acestea s-au alterat, fie prin neînţelegerea semnificaţiei lor de către reprezentanţii administraţiei austro-ungare, fie printr-o transcriere greşită, întrucît grafia maghiară sau germană nu putea reda unele sunete româneşti.

II_1. Uneori, formele oficiale de azi sînt introduse, cu totul arbitrar, pe cale administrativă. Astfel, satul numit oficial *Bogîltin* (c. Cornereva) este cunoscut în vorbirea locală cu forma *Bogolćín*. Majoritatea atestărilor cunoscute reflectă această pronunţie cu *o* pentru *î* : 1739 *Bogoltin* (TEMESCH. BAN.), 1806 *Bogoldin* (LIPFSKÝ,) 1828 (SUCIU, I, 90). De asemenea, toate indicatoarele administrative, pînă în anul 1965, conţin aceeaşi formă, *Bogoltin*.

Denumirile populare *Coşova* şi *Coşoviţa* ar fi trebuit să se păstreze şi oficial, dar ele au fost înlocuite, nejustificat, prin *Coşava, Coşeviţa*. Afirmaţia ne este susţinută şi de materialele documentare şi cartografice : 1405 *Kosoa*, 1548 *Korsova*, 1617 *Kosonan* (SUCIU, I, 169), 1718 *Koschowa* (HOMANN), 1738 *Cossova* (CARTE ORIG.), 1776 *Koskovitza* (GRISE-

LINI), 1788 *Koschoviza* (BARZELLINI), 1828 *Kossovitza*, 1851 *Kossovicza*, 1913 *Kiskossó* (SUCIU, I, 170).

II_2. În cazul comunei *Cornereva*, documentele și hărțile cuprind, în cea mai mare parte, forme apropiate de numele popular *Coṅeréva* : 1518 *Konyorova*, 1535 *Konierova*, 1543 *Conyorowa*, 1585 *Konyerova* (SUCIU, I, 166). Forma cu *r* epentetic a apărut, probabil, printr-o greșită apropiere de cuvîntul *corn*, în 1584 — *Kornieroua* (SUCIU, I, 166) — și s-a păstrat constant în documente, începînd cu anul 1929, ceea ce a influențat impunerea, pe cale oficială, a numelui *Cornereva*.

Numele oficial al comunei *Dalboșeț* nu ne face să ne gîndim la etimonul slav, pe care însă îl presupune cunoașterea formei populare *Dîlbośéț* [1].

Formele din documentele maghiare, pînă la începutul secolului al XVIII-lea, redau forma etimologică *Dîlboceț*, prin notarea africatei *ĉ* ca *cz*, *cs* : 1603 *Delboczecz*, 1607 *Delbocziecz*, 1690—1700 *Delbocsecz* [2] (SUCIU, I, 190). Pronunția bănățeană *Dalbośeț*, apărută în urma evoluției lui *ĉ* la *ś*, a fost notată mai greu de administrația austro-ungară, care a folosit pentru acest sunet pe *s*, *sch* : sec. XVIII *Telposchitz*, 1829 *Dalbosecz* vel *Talposits*, *Talpasicz* (SUCIU, I, 190). Aceste forme au creat impresia că reprezintă rostirea numelui cu *ș* — *Dalboșeț* —, care a devenit denumire oficială.

În primele atestări ale localității *Bata* se recunoaște cuvîntul românesc *balta* : 1479 *Balthanagra*, *Balthanegre*, 1508 *Baaltha*, 1592 *Baltha*, 1622 *Balta*.

În 1573 apare forma deformată *Batha*, reluată apoi în 1690—1700 *Bata*, 1798 *Batta* (SUCIU, I, 58).

Aceste forme greșite stau la baza numelui actual.

III. În documente și hărți numele de localități apar în limba maghiară sau germană. De cele mai multe ori, ele au fost apoi traduse sau redate cu mijloacele specifice limbii române, fie în documentele mai tîrzii, fie, cel mai adesea, de către administrația românească.

III_1. În unele cazuri, denumirea românească ce a înlocuit numele maghiare se păstrează, atît oficial, cît și popular, sub aceeași formă.

Localitatea *Păltiniș* apare în documentele maghiare sub formele *Ekerpatak* (1585), *Eökeörpathak* (1586), *Eokeorpatak* (1588), *Eokerpatak* (1603) < *ökör* „bou" + *patak* „vale, gîrlă". Începînd cu anul 1673 a fost înregistrat numele românesc *Valea Boului* : *Valjeabul* (1673), *Vallyeboului* (1690—1700), *Valaboul* (1699), *Valleboi* (1717), *Waliapul* (1785) v. SUCIU, II, 30. La ultima împărțire administrativă din anul 1965, acest nume vechi, considerîndu-se inestetic, a fost schimbat, în mod cu totul arbitrar, în *Păltiniș;* el a fost păstrat, însă, în toponimia populară.

Încă din primele documente, numelui românesc al localității *Satchinez* îi corespund formele *Kenaz* (1230, villa *Kenez* 1330, *Kenes* 1333, *Kenecz* 1429, *Knez* 1479 (SUCIU, II, 98), reprezentînd maghiarul *kenéz* „cneaz", care se menține pînă la începutul secolului nostru. Forma populară *Kinezu* (< *kinez* „primar conducător de obște") a fost preluată și pe cale oficială ca apoziție, fiind precedată de cuvîntul *sat*.

---

[1] Numele provine din sl. *Dlbočic*, v. E. Petrovici, *Toponime slave din Valea Almăjului (Banat)*, în SDT, p. 138.

[2] V. și discutarea numelor *Bocșa* și *Reșița* de către I. Pătruț, *Toponime oficiale și populare*, în *Studii de limba română și slavistică*, Cluj, Editura Dacia, 1974, p. 213—215.

III_2. Uneori, cuvîntul maghiar prin care a fost atestat în documente numele satului a pătruns în grai şi s-a păstrat ca denumire populară. Aşa este cazul localităţii numite popular *Liǵéd*, din apelativul *liǵét* „crîng, pădurice" < magh. *liget*, cu acelaşi sens. Atestările documentare sînt: *Liget* 1761, *Ligeth* 1828, *Liget* 1851, *Temesliget* 1913 (SUCIU, II, 28). Administraţia românească a tradus aproximativ cuvîntul maghiar prin românescul *pădure* şi l-a transformat în nume de sat, adăugîndu-i sufixul *-eni*: *Pădureni*.

III_3. Sînt situaţii cînd ideea de posesiune pe care o conţine numele este redată cu mijloacele specifice limbii maghiare, pentru ca, mai tîrziu, să se folosească formele româneşti, cu sufix. Numelor cu sufixele *-eşti* şi *-ov*, *-ova* le corespund nume compuse cu ajutorul cuvîntului *falu* „sat": *Balasfalua* (1462), *Balasfalwa* (1471), *Balázsfalva* (1488), mai tîrziu *Blaschevo* (1717), *Plaschova* (1761), *Blasova* (1851), v. SUCIU, I, 84. Astăzi satul se numeşte *Blajova*.

Satul *Pogăneşti* este menţionat cu formele *Paganfalva* în 1453 şi *Paganesth* 1514—1516, *Poganesd* 1529, *Poganest* 1596, 1598, *Poganyest* 1851 (SUCIU, II, 50), care deja conţin sufixul *-eşti* redat, în grafia maghiară, fără *i* scurt final. Acest fapt nu a afectat însă forma românească, adoptată de administraţie.

III_4. Se poate întîmpla ca satul să fie numit în limba coloniştilor care l-au întemeiat, cum este şi cazul *Ocnei de Fier*, cunoscută iniţial sub denumirea *Eisenstein* 1828, 1851 (SUCIU, II, 7), care reflectă specificul regiunii, bogată în minereu de fier. Ulterior, numele german a fost redat în română, cu forma pe care o cunoaştem.

IV. O categorie distinctă cuprinde numele de sate care reprezintă etimologii populare, create fie pe tărîmul limbii maghiare, fie al celei române.

IV_1. Cîteodată numirea originară nu a fost înţeleasă de maghiari, care au ajuns în felul acesta s-o transcrie greşit, cu grafii din ce în ce mai alterate, tot mai îndepărtate de forma iniţială, care nu mai poate fi recunoscută. De la formele *Bacomesso* 1717, *Bago-messeu* 1738, *Bacamesau* 1761, *Bacames* 1778 (SUCIU, I, 50—51), s-a ajuns la un alt nume, compus din *Baka*, interpretat, probabil, ca nume de persoană şi *mezö* „cîmp": *Baka-Mezö*, *Bakamezö* 1828, 1851 (SUCIU, I, 50—51), 1806 (LIPFSKY), 1881 (HÁTSEK). Acest nume a fost adoptat de administraţia românească, căpătînd forma *Bacamezeu*, ce redă corespondentele româneşti ale sunetelor maghiare. Aceasta este şi denumirea populară românească folosită şi astăzi. Mai tîrziu, tot pe cale administrativă, s-a ajuns la etimologia populară *Bıcău de Mijloc*, care s-a impus ca formă oficială.

Şi numele *Virişmort* este o etimologie populară, pornindu-se de la formele maghiare *Veresmarth* 1374, *Weresmarth* 1427, *Weresmart* 1596, *Wismurthi* 1717, *Wörös Marth* 1828 (SUCIU, II, 251), neînţelese de români.

IV_2. Dintr-o greşită înţelegere a numelor româneşti de către maghiari şi germani, au apărut în documente etimologii populare, care, însă, nu au fost preluate de administraţia românească de mai tîrziu, menţinîndu-se formele etimologice.

Berzasca e înregistrată în hărţile germane: *Bergsaska* 1785 (TRIUM IMP.), *Bergzaska* 1788 (MÜLLER), crezîndu-se că prima parte a numelui reprezintă cuvîntul *berg* „munte".

Nădrag este interpretat la 1590 ca un compus cu adjectivul *nagy* „mare" : *Alsó-Nagyragh* (SUCIU, I, 421).

Cele cîteva numiri de sate aduse în discuţie demonstrează necesitatea folosirii unor date cît mai complete, pentru fiecare localitate şi denumire corespunzătoare, în vederea stabilirii vechimii şi evoluţiei numelui, cît şi a etimologiei acestuia. Datele obţinute prin consultarea documentelor istorice, a materialelor cartografice şi a indicatoarelor administrative trebuie corelate cu o foarte bună cunoaştere a formelor înregistrate pe teren şi folosite încă în graiul local.

ABREVIERI

PRINCIPATUS TRANS.	Principatus Transilvaniae in suas quasque nationes earumque sedes et regiones ..., Norimberga, 1716.
SCHENK	Schenk, P., *Nova et accurata tabula sedis belli in regno Hungariae*, Amsterdam, 1717.
H. GEN. UNG.	*Harta generală a Ungariei*, 1718.
HOMANN	Homann, I. B., *Regni Hungariae tabula generalis*, Norimberga, 1718.
H. BAN.TMŞ.	Harta Banatului cu împărţirea administrativă pe districte, pe timpul lui Mercy, 1723.
TEMESCH. BAN.	Das Temeschvarer Bannat, 1739.
CARTE ORIG.	Carte originale ..., 1738.
D'ANVILLE	D'Anville, S., *Troisième partie de la Carte de l'Europe*, Paris, 1760.
H. BAN. DISTR.	*Harta Banatului pe Districte*, 1761.
GRISELINI	Griselini, Franciscus, *Tabula Bannatus Temesiensis*, 1776.
TRIUM IMP.	Partes confines Trium Magnorum Imperiorum Austriaci, Russiei et Osmaniei, 1785.
BARZELLINI	Barzellini, J., *Temeschwarer Bannat trigonometrisch und astronomisch berichtigt*, 1788.
MÜLLER	Müller, F., *Der Lauf des Donau Stroms von Wien*, Wien, 1788.
TEATRO	Teatro della guerra presente tra gl'Austro russie la porta ottomana, con li confini delli tre imperi ... dopo l'anno 1718 fine all'anno presente, 1788.
DEGEN	Degen, *Temes Vármegye*, 1802.
SCHÜTZ	Schütz, Carl, *Neueste Karte der Koenigreiche Bosnien, Servien, Croatien*, 1802.
LIPFSKY	Lipfsky, Ioannes de, *Mappa generalis regni Hungariae partiumque adnexarum militarium magni item Principatus Transilvaniae*, 1806.
MASSALOUP	Massaloup, *România şi ţările vecine danubiene de la Pesta pînă la Odesa*, 1875.
HÁTSEK	Hátsek, Ignácz, *Krassó-Szörény-megye Közigazgatási*, Térképe, 1881.
DIMĂNCESCU	Monumenta cartographica Moldaviae, Valachiae et Transilvaniae authore Dem Dimancesco, 1933.

Decembrie 1980

Universitatea din Timişoara
Timişoara, B-dul Vasile Pârvan nr. 4

OBSERVAȚII PRIVIND ROLUL STRATEGIILOR DE ÎNVĂȚARE ÎN ELABORAREA PROCEDEELOR DE PREDARE A LIMBII ROMÂNE CA LIMBĂ STRĂINĂ

DE

GHEORGHE DOCA

1. Predarea unei limbi străine, ca, de altfel, predarea oricăror cunoştinţe, nu este o activitate suficientă sieşi ; ea se defineşte în primul rînd din perspectiva învăţării de către „elev" (cf. engl. *learner* — cel care învaţă) a cunoştinţelor respective, în cazul nostru, a limbii străine. Rezultă, logic, că predarea şi învăţarea sînt noţiuni interdependente, incluse într-o dialectică ce le cuprinde pe amîndouă : învăţarea este finalitatea ultimă a actului de predare, acesta trăgîndu-şi, firesc, seva din nevoile şi particularităţile învăţării.

2. Privite prin prisma metodelor şi a procedeelor de predare a limbilor străine, în general, şi a limbii române ca limbă străină, în particular, aceste afirmaţii sînt numai în aparenţă truisme. În realitate, sînt puţine metodele de predare care să aibă drept punct de plecare şi să fie consecvent elaborate pe baza postulării unui anumit comportament de învăţare al „elevului" ; şi mai puţine sînt metodele care se bazează pe ipoteze cu privire la comportamentul de învăţare supuse verificării prealabile şi, practic, nu există metode care să fie în întregime fundamentate pe ipoteze verificate şi verificabile prin date obiective, eventual, prin cercetări experimentale. Înseşi modificările repetate ale metodelor şi procedeelor de predare în funcţie de anumite „mode" reprezintă un argument în această direcţie.

Întrucît avem a face cu un proces în care sînt implicaţi doi termeni — *învăţarea* şi *limba* — aparţinînd unor ştiinţe diferite, rezultă că fundamentarea unilaterală — fie numai lingvistică, fie numai psihologică — a metodelor şi procedeelor de predare nu poate duce decît la jumătăţi de adevăr, la soluţii parţiale, a căror eficienţă în procesul real de predare-învăţare nu atinge parametrii optimi. Se impune, aşadar, abordarea dintr-o perspectivă interdisciplinară a procesului predării şi învăţării limbilor străine, pentru a se ţine seama atît de trăsăturile inerente celor doi termeni, respectiv limba şi învăţarea, potrivit datelor obţinute de studierea lor în domeniile de origine, cît şi, mai ales, de specificul rezultat din îmbinarea lor într-o unitate — *învăţarea limbii* — care prezintă trăsături calitativ noi în raport cu cele iniţiale, considerate separat. Această perspectivă nouă

este cea pe care o oferă *psiholingvistica*. O serie de studii publicate în ultimii ani demonstrează convingător acest lucru [1].

3. Studiind, pe baza teoriei și metodologiei psiholingvistice elaborate de T. Slama-Cazacu [2], interferențele care apar în însușirea limbii române (considerată ca limbă-țintă — LȚ) de către vorbitori cu limba maternă franceza (considerată ca limbă-bază — LB), am ajuns la concluzia că procesul învățării LȚ se caracterizează prin existența unor *constante psiholingvistice*. Aceste constante se manifestă sub forma unor procedee de învățare, care, deși, în esență, se bazează pe mecanismele generale ale învățării, cum sînt capacitatea de analiză și sinteză, capacitatea de generalizare și altele, capătă anumite particularități datorate specificului limbii ca obiect al învățării. *Regularizarea*, de exemplu, se bazează pe capacitatea celui care învață o limbă de a extrage anumite reguli de comportament lingvistic, pornind de la un stoc oarecare de fapte lingvistice [3]. Utilizînd termeni împrumutați din tehnica fotografică, vom spune că existența acestor reguli este pusă în evidență nu de „pozitivul", ci de „negativul" fotografiei. Practic, existența regularizării este dedusă din situațiile în care apar erori; astfel, pornind de la exemple ca: *masă*, *casă*, *studentă*, „elevul" extrage o regulă, incompletă, desigur, cu privire la terminația substantivelor feminine, ceea ce îl determină să spună ulterior: *rochiă* pentru *rochie*, *lumă* pentru *lume*, *noaptă* pentru *noapte*. Similar, după modelul *a face — făcut* se extrage și se generalizează o regulă pe baza căreia se ajunge la o formă aberantă ca *mergut* pentru *mers*. Bineînțeles, „elevul" extrage, pornind de la un anumit stoc lingvistic, și reguli corecte, pe care le aplică la fapte lingvistice noi, nemaiîntîlnite anterior, dar, întrucît ele se transpun în forme corecte de limbă, situațiile respective nu au cum să fie relevate în producția în LȚ a „elevului". Regularizarea reprezintă o *strategie de învățare*, pusă în joc atît în cazul învățării limbii materne de către copil, cît și în cazul învățării de către adulți a unor limbi străine diferite [4]; din aceasta s-a dedus caracterul general valabil al strategiei respective, considerîndus-se că regularizarea este *o strategie universală a învă-*

[1] „[...] psiholingvistica ar trebui să fie considerată ca o *componentă esențială* a unui model teoretic, științific fundamentat, de predare a limbilor străine" (Titone, R., *Psycholinguistique appliquée*, Paris, Payot, 1979, p. 14, trad. din limba italiană, *Psicolinguistica applicata*, Roma, Armando Amando Editore, 1971); vezi, de asemenea: Nickel, G., *Contrastive Linguistics and Foreign Language Teaching*, în G. Nickel (red.), *Papers in Contrastive Linguistics*, Cambridge, University Press, 1971, p. 1—16; Richards, J., *A non-Contrastive Approach to Error Analysis*, în „English Language Teaching", XXV, 1971, p. 204—219; Slama-Cazacu, T., *La linguistique appliquée et quelques problèmes psycholinguistiques de l'enseignement des langues*, în CLTA, V, 1968, p. 221—246.

[2] Vezi, de exemplu: Slama-Cazacu, T., *Introducere în psiholingvistică*, București, Editura științifică, 1968; Slama-Cazacu, T., *Contrastive Study „in abstracto", or Function of the Meeting of Linguistic Systems in the Learner (Contrastive Studies in the Light of Psycholinguistics)*, în *The Romanian-English Contrastive Analysis Project-RECAP. Reports and Studies*, Bucharest, University Press, 1971, p. 57—70; Nemser, W., T. Slama-Cazacu, *A Contribution to Contrastive Linguistics (A Psycholinguistic Approach; Contact Analysis)*, în RRL, XV, 1970, 2, p. 101—128.

[3] Cf., Slama-Cazacu, T., *La régularisation; l'un des universaux de l'apprentissage de la langue*, în CLTA, X, 1973, fasc. 1, p. 63—92.

[4] Cf. între altele, Slama-Cazacu, T., *La régularisation: l'un des universaux de l'apprentissage de la langue*, în CLTA, X, 1973, fasc. 1, p. 63—92; Duškova, L., *On Sources of Errors in Foreign-Language Learning*, în IRAL, 1969, VII, 1, p. 11—36; Klima, E., U. Bellugi-Klima, *Syntactic Regularities in the Speech of Children*, în A. Bar-Adon, W. Leopold (red.), *Child Language. A Book of Readings*, Englewood Cliffs, Prentice-Hall, 1971, p. 412—424.

ţării limbii. Ea ilustrează, credem, suficient de convingător faptul că mecanismele generale ale învăţării „se colorează" într-un mod specific atunci cînd obiectul învăţării este limba.

4. Dată fiind interdependenţa dintre predarea limbii şi învăţarea limbii, este firesc să concepem metodele şi să elaborăm procedeele de predare în funcţie de strategiile de învăţare utilizate de „elev". În cele ce urmează, ne propunem să ilustrăm această teză printr-un singur exemplu, reieşit din cercetarea mai amplă menţionată anterior [5].

În învăţare un loc important revine mecanismului psihic de *transfer şi interferenţă*. Potrivit acestui mecanism, orice învăţare anterioară influenţează într-un fel sau altul învăţarea sau învăţările ulterioare; cînd influenţa este pozitivă, avem a face cu un efect de transfer; cînd influenţa primei învăţări este negativă sau inhibitorie, avem a face cu un efect de interferenţă [6]. Pe principiul transferului şi interferenţei se bazează şi lingvistica contrastivă: „[...] indivizii tind să transfere formele şi semnificaţiile ca şi distribuţia formelor şi semnificaţiilor din cultura şi limba lor maternă în cultura şi limba străină [...]" [7]. Aceasta este, în planul învăţării, justificarea operaţiei lingvistice care constă din compararea sistemului LB cu cel al LŢ; compararea pune în evidenţă atît asemănările, cît şi deosebirile dintre cele două sisteme, care se regăsesc ulterior în fundamentarea metodelor şi în procedeele de predare a LŢ. Lăsînd de o parte anumite observaţii ce se pot face din perspectivă lingvistică în legătură cu comparaţia dintre LB şi LŢ, vom face cîteva remarci din perspectiva învăţării LŢ şi a acţiunii mecanismelor psihice de transfer şi de interferenţă. Aceste remarci rezultă din abordarea psiholingvistică a problemei învăţării unei LŢ pornind de la o anumită LB[8]. O primă contradicţie între modul în care lingvistica contrastivă „clasică" pune această problemă şi realitatea procesului de învăţare a LŢ se referă la faptul că învăţarea LŢ este un proces individual, determinat, deci, de particularităţile psihice ale individului, în timp ce comparaţia dintre LB şi LŢ se realizează la nivelul sistemelor celor două limbi, adică la nivelul abstract, supra-individual al codului. Există, desigur, o coincidenţă între sistemul luat în considerare de lingvişti şi ceea ce „ştie" fiecare individ despre limbă („competenţa" lui sau ceea ce a „internalizat" individul în procesul învăţării limbii materne). Dar, coincidenţa nu este totală şi acest lucru a determinat, între altele, utilizarea unor distincţii cum sînt cele legate de noţiunile de *idiolect* şi *idiostil* [9] sau de noţiunea de *sistem lingvistic individual* [10]. În plus,

---

[5] Vezi Doca, Gh., *Analyse psycholinguistique des erreurs faites lors de l'apprentissage d'une langue étrangère*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, CIRER — Université de la Sorbonne Nouvelle (Paris III), Publications de la Sorbonne, 1981.

[6] Vezi Oléron, G., *Le transfert*, în P. Fraisse, J. Piaget (red.), *Traité de psychologie expérimentale*, IV, *Apprentissage et mémoire*, Paris, PUF, 1968, p. 115—181.

[7] Lado, R., *Linguistics across Culture*, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1957, p. 2.

[8] Vezi Nemser, W., T. Slama-Cazacu, *A Contribution to Contrastive Linguistics (A Psycholinguistic Approach: Contact Analysis)*, în RRL, XV, 1970, 2, p. 101—128.

[9] Vezi, de exemplu, Coteanu, I., *Idiostilul*, în I. Coteanu, L. Wald (red.), *Sistemele limbii*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1970, p 35—49; Coteanu, I., *Stilistica funcţională a limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1973, p. 80.

[10] Vezi Slama-Cazacu, T., *Les éléments de la communication, niveaux du code et la triade langue — langage — parole*, în *Linguistique contemporaine* (Hommage à E. Buyssens), Bruxelles, Editions de l'Institut de Sociologie, 1970, p. 676—684.

trebuie observat că există mai multe descrieri ale limbii (tradiţională, structurală, generativ-transformaţională) şi că, prin urmare, se pot face mai multe comparaţii între LB şi LŢ, în timp ce, din punctul de vedere al individului care îşi însuşeşte LŢ, procesul de învăţare este unul singur. A doua contradicţie rezultă din faptul că întîlnirea dintre sistemul LB şi cel al LŢ nu este globală şi instantanee, ci este parţială şi graduală [11]. Comparaţia presupune un raport de constanţă şi imuabilitate la nivelul fiecăruia dintre sistemele care sînt comparate, în timp ce învăţarea presupune variabilitate şi dinamism. După ce „elevul" a învăţat structurile referitoare la articol în limba română, el va aborda problema genului, să spunem, în funcţie şi de aceste cunoştinţe dobîndite în LŢ şi nu făcînd abstracţie de ele, după cum abordarea genului s-ar face altfel dacă „elevul" nu ar fi dobîndit anterior cunoştinţe despre articol. De acest lucru comparaţia între LB şi LŢ în termenii lingvisticii contrastive „clasice" nu poate, prin definiţie, să ţină seama. În sfîrşit, şi fără a epuiza, desigur, aspectele foarte complexe şi variate pe care le implică această problemă, trebuie remarcat că principiul însuşi al transferului presupune că orice învăţare anterioară are o influenţă — pozitivă sau negativă — asupra învăţării ulterioare. Or, chiar de la începutul predării LŢ (la limită, chiar după prima lecţie în care se învaţă, să zicem, formulele de salut şi verbul *a fi* la indicativ prezent) „elevul" achiziţionează cunoştinţe care vor influenţa comportamentul lui de învăţare. Altfel spus, învăţarea chiar parţială şi incompletă a unor structuri lingvistice ale LŢ va influenţa învăţarea noilor cunoştinţe în LŢ. Transferul şi interferenţa nu se produc, deci, numai de la LB către LŢ — aşa cum rezultă din metodele bazate exclusiv pe comparaţia dintre LB şi LŢ —, ci şi în interiorul LŢ, de la stocul de cunoştinţe achiziţionat anterior în LŢ către noile structuri care urmează să fie învăţate.

Rezultă că metodele şi procedeele de predare ar trebui fundamentate nu exclusiv în funcţie de datele oferite de comparaţia între LB şi LŢ, ci şi în funcţie de strategiile de învăţare puse în evidenţă de abordarea psiholingvistică. Practic, cercetarea noastră referitoare la învăţarea limbii române (ca LŢ) de către vorbitori avînd limba maternă franceză arată că erorile, adică faptele de limbă care, din perspectivă psiholingvistică, reprezintă indicatorii unei atitudini active a celui care învaţă în raport cu obiectul învăţării [12], se explică în 49,6% din cazuri prin influenţa stocului acumulat anterior în LŢ; în acelaşi timp, erorile datorate LB reprezintă 28,2%, restul de fapte lingvistice luate în consideraţie explicîndu-se prin influenţa unei terţe limbi cunoscute de „elev" sau prin acţiunea combinată a LB sau a unei terţe limbi, pe de o parte, şi, pe de altă parte, a cunoştinţelor anterioare în LŢ [13]. Aceste rezultate arată că efortul conştient de învăţare pe care îl face „elevul" se situează în principal în interiorul LŢ; cu alte cuvinte, noile fapte de limbă în LŢ cu care elevul vine în contact în cadrul procesului de învăţare sînt analizate, comparate şi, în final, asimilate în raport cu LŢ însăşi, mai adesea decît în raport cu LB sau cu o limbă intermediară.

---

[11] Cf. Nemser, W., T. Slama-Cazacu, *lucr. cit.* la nota 8.

[12] Cf. Slama-Cazacu, T., *lucr. cit.* la nota 3; Corder, P., *The Significance of Learner's Errors*, în IRAL, V, 1967, 4, p. 161—170; Bouton, Ch., *Les mécanismes d'acquisition du français, langue étrangère chez l'adulte*, Paris, Klincksieck, 1969, p. 149.

[13] Cf. Doca, Gh., *lucr. cit.* la nota 5, p. 77—80.

Pe baza rezultatelor menționate putem da un răspuns științific fundamentat problemei referitoare la utilizarea LB sau a unei limbi intermediare; această problemă are, după cum se știe atît din activitatea de elaborare a metodelor de limbi străine, cît și din practică, o importanță hotărîtoare în stabilirea procedeelor de predare. Există opinii potrivit cărora utilizarea LB sau a unei limbi intermediare, precum și a „paralelelor" gramaticale între limba română ca LȚ și LB a „elevului" ar fi determinantă pentru a asigura succesul procedeelor de predare-învățare a limbii române de către străini. În realitate, fără a subestima importanța LB sau a limbii intermediare (considerate, amîndouă, ca factori ai unui transfer general de „abilități lingvistice"), cercetarea noastră arată că învățarea este influențată mai ales de caracteristicile interne proprii sistemului LȚ și de cunoștințele acumulate de „elev" în LȚ, aceasta fiind valabil chiar după primele lecții, cînd „elevul" își însușește primele elemente ale sistemului LȚ. În consecință, compararea punct cu punct, pînă la detalii a sistemului LȚ cu cel al LB sau al unei terțe limbi cunoscute de „elev", pe lîngă obiecțiile de ordin lingvistic care se pot face în legătură cu acest procedeu de predare, nu înseamnă, din punctul de vedere al strategiilor de învățare aplicate de „elev", o facilitare a „apropierii" celui care învață de sistemul LȚ. Poate fi, eventual, utilizată o analogie de ordin general a unei structuri din LȚ cu modalitățile de exprimare lexico-gramaticală în LB a aceluiași conținut lingvistic, dar numai ca o primă luare de contact cu noua structură din LȚ, ca o introducere prealabilă și nicidecum ca singur procedeu de predare și învățare. Înțelegerea mecanismului de funcționare al noii structuri din LȚ trebuie realizată prin analogii cu structurile pe care „elevul" le cunoaște deja, prin punerea ei în relație cu întregul stoc de cunoștințe acumulate anterior în LȚ. Aceasta implică, tot la nivelul procedeelor de predare, și „ghidarea" de către profesor a resistematizărilor care se produc inevitabil în stocul de cunoștințe al „elevului", ca urmare a introducerii în „competența parțială" în LȚ sau în „sistemele aproximative" [14] a unei noi structuri, corespunzătoare unui nou mecanism gramatical. Din acest punct de vedere, trebuie observat că atît în manualele de limba română pentru străini, cît și în activitatea de predare este destul de puțin frecventă preocuparea de a introduce noile structuri predate în ansamblul legăturilor sistemice din LȚ; de regulă, diversele elemente ale sistemului limbii sînt predate izolat, preocuparea esențială fiind îndreptată spre decuparea gramaticii descriptive în părți mai mari sau mai mici, care urmează, ulterior, să fie recombinate, în diverse doze, în cadrul lecțiilor. Or, efectele de transfer și interferență nu se manifestă, așa cum s-a observat în studiile psiholingvistice [15], numai de la primele etape ale învățării către etapele ulterioare, ci și de la noile cunoștințe către fondul de cunoștințe acumulate anterior, sub forma reorganizării și resistematizării acestora.

Raportul dintre utilizarea în predare a LB sau a LȚ se pune și din punctul de vedere al „băii lingvistice" — element specific pentru învățarea unei anumite LȚ în mediul lingvistic al limbii respective. Utili-

[14] Nemser, W., *Approximative Systems of Foreign Language Learners*, în IRAL, IX, 1971, 2, p. 115–123.

[15] Cf. Nemser, W., T. Slama-Cazacu, *lucr. cit.* la nota 8.

zarea în predare cu precădere a LȚ (adaptată, bineînțeles, la nivelul de înțelegere al „elevilor") prezintă avantajul unei „băi lingvistice" dirijate și conforme normelor lingvistice, spre deosebire de „baia lingvistică spontană" din afara lecțiilor, care se definește prin caracterul său aleatoriu, fiind în același timp, nu de puține ori, în afara uzului corect al limbii.

În aceste condiții, cercetările cu privire la predarea și învățarea limbii române ca limbă străină, precum și activitatea practică de elaborare a procedeelor de predare ar trebui să aibă printre altele în vedere : a) punerea în evidență a acelor elemente ale sistemului însuși al limbii care pot să faciliteze transferul pozitiv de la o structură la alta, de la o etapă la altă etapă ; b) utilizarea cît mai largă a contextului creat de cunoștințele (chiar minime) dobîndite de „elev" în limba română ; c) găsirea celor mai eficiente procedee (exemple tip în diverse contexte situaționale, exerciții, raportări la alte elemente ale sistemului limbii etc.), pentru introducerea și înțelegerea mecanismului structurilor specifice limbii române sau care prezintă dificultăți pentru anumite categorii de studenți.

5. Concluziile privind acțiunea mecanismelor de transfer-interferență în cadrul comportamentului de învățare a limbii române ca LȚ reprezintă numai o parte din implicațiile teoretice și aplicative ale cercetării noastre. Pe baza materialului faptic cules în condiții experimentale și interpretat din perspectivă psiholingvistică, au fost puse în evidență anumite strategii de învățare, care s-ar putea, eventual, constitui într-un sistem de unversalii ale învățării limbii. Fiecare dintre aceste strategii (*regularizarea, contaminarea, analogia, calcul lingvistic, creația lexicală, hipercorectitudinea* etc.) își are reflexul său în planul elaborării metodei și a procedeelor de predare. În articolul de față ne-am referit numai la mecanismele de transfer-interferență pentru că ele se regăsesc, în diverse ipostaze, în toate strategiile de învățare a limbii aplicate de „elev".

6. Nu ne-am propus aci aplicarea concluziilor cercetării noastre la predarea unei structuri anumite, a unui aspect sau a altuia din sistemul limbii române. Explicația principală a acestui lucru constă în aceea că elaborarea procedeelor de predare nu este determinată numai de factorii la care ne-am referit mai sus, ci și de alți factori psiholingvistici cum sînt cei legați de vîrsta și motivația elevilor, de cunoștințele lor lingvistice și de cultură generală, de stocul acumulat anterior în LȚ, de omogenitatea grupei de studenți etc. Toate acestea duc în mod firesc la concluzia că în elaborarea practică a procedeelor de predare rolul esențial revine profesorului, în procesul efectiv de predare-învățare. El trebuie să se conducă în această operație după orientările metodologice generale, care oferă baza științifică a predării și, în același timp, să aibă în vedere factorii menționați mai sus, în funcție de care aplică un procedeu sau altul, adaptîndu-l la realitatea clasei de limbă, aflată într-o dinamică permanentă, sau, dacă e cazul, chiar la anumite particularități ale comportamentului de învățare ale diferiților „elevi".

Insistenţa noastră asupra unor aspecte mai mult teoretice, avînd o aplicabilitate generală se explică, de asemenea, prin convingerea că predarea şi învăţarea limbii române ca limbă străină este, în prezent, tributară într-o măsură prea mare practicismului, uneori, îngust. Or, este evident că, valorificînd ca şi pînă acum experienţa practică de predare, este necesar să aşezăm la baza efortului de elaborare a unor metode şi procedee didactice eficiente cunoaşterea ştiinţifică a procesului de predare-învăţare din perspectiva unei teorii şi metodologii adecvate.

Mai 1981

Facultatea de limba şi literatura română
Bucureşti, str. Edgar Quinet nr. 5—7

ÎN LEGĂTURĂ CU BAZA DIALECTALĂ A SINTAXEI ROMÂNEŞTI LITERARE

DE

ION GHEŢIE

Recent apăruta carte a Magdalenei Vulpe, *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*[1], aduce în discuţie probleme de cea mai mare importanţă privitoare la sintaxa frazei în graiurile dacoromâne, asupra cărora critica de specialitate se va opri, fără îndoială, cu atenţia cuvenită. Una dintre ele, abordată în trecere în finalul volumului, se referă la baza dialectală a sintaxei limbii române literare. „Ţinînd seama de prestigiul cultural al scriitorilor moldoveni din secolul trecut, de rolul lor incontestabil în procesul de şlefuire a limbii noastre literare", autoarea avansează ipoteza că, „în ceea ce priveşte construcţia frazei, norma sintactică literară s-a format pe baza graiurilor din Moldova" [2]. Ar rezulta de aici că româna literară, muntenească în esenţa ei în fonetică, morfologie şi lexic, este moldovenească (măcar în parte) în sintaxă, oferind în felul acesta o neobişnuită dualitate a bazei sale dialectale.

Pe ce se întemeiază Magdalena Vulpe pentru a face o asemenea afirmaţie? Dacă trecem peste unele consideraţii generale asupra unificării limbii literare în secolul trecut, pe un singur argument şi anume pe repartiţia teritorială a conjuncţiilor subordonatoare folosite în graiurile dacoromâne. Marea majoritate a particularităţilor sintactice cu caracter dialectal din domeniul subordonării frazei (neacceptate în limba literară) se concentrează într-o vastă zonă cuprinzînd Maramureşul, Crişana, Munţii Apuseni şi nord-vestul Banatului (căreia i se asociază, cîteodată, unele teritorii limitrofe) [3]. Proprii, dar numai pînă la un punct, Munteniei şi Dobrogei sînt atributivele şi finalele introduse prin *de* [4]. Cît priveşte Moldova, aici nu se întîlnesc construcţii sintactice particulare: „în cazul construcţiilor non-generale, construcţia uzuală în graiurile din Moldova se identifică cu norma" [5].

Metoda urmată de Magdalena Vulpe este, în fond, aceeaşi cu cea aplicată de I. Coteanu în încercarea sa de a stabili baza dialectală a românei literare [6]. Este vorba de a fixa lista trăsăturilor dialectale pe care norma literară le respinge şi de a decide pe baza acestei liste care este contribuţia diferitelor graiuri la constituirea normei supradialectale. Se înţelege că

---

[1] Bucureşti, 1980.

[2] *Op. cit.*, p. 256.

[3] *Ibidem*, p. 253–254.

[4] *Ibidem*, p. 254.

[5] *Ibidem*. Cf. opiniile lui Al. Niculescu, expuse în recenzia publicată în „România literară", XIII, 1980, nr. 48, p. 8.

[6] *Româna literară şi problemele ei principale*, Bucureşti, 1961, p. 40–47.

graiul care prezintă cel mai mic număr de asemenea particularități (sau nu prezintă nici una) se apropie cel mai mult de norma literară (sau se identifică cu ea). Metoda e, în principiu, valabilă, cu observația că ar fi fost mai firesc să se urmărească trăsăturile dialectale *acceptate* de limba literară, și nu cele *respinse*. Eficiența ei atîrnă în bună măsură de cantitatea fenomenelor dialectale aduse în discuție. În lucrarea amintită, I. Coteanu a citat nu mai puțin de 121 de fapte de limbă. Magdalena Vulpe găsește în total 16 construcții sintactice avînd o răspîndire locală (mai mult sau mai puțin întinsă). Este destul de puțin pentru a trage concluzii categorice, diferențele dintre diversele zone fiind puțin însemnate. Admițînd, în teorie, că trei arii vor avea zero, 1 și, respectiv, 2 particularități sintactice respinse de norma literară, vom avea oare dreptul să susținem că limba literară s-a format (numai) pe baza graiurilor vorbite în prima arie? Cam așa stau lucrurile cu Moldova și Muntenia propriu-zisă, dacă ne orientăm după situația ilustrată de harta nr. 16, publicată de autoare [7].

O altă caracteristică a metodei folosite de Magdalena Vulpe (și de I. Coteanu) o constituie caracterul sincronic al cercetării pe care ea o presupune. Este examinată limba de astăzi, iar punctul de referință îl constituie repartiția geografică actuală a fenomenelor de limbă [8]. Dar normele limbii literare nu sînt o creație exclusivă a secolului nostru, pentru a le putea stabili proveniența dialectală prin simpla raportare la situația existentă în graiurile de astăzi. Ele s-au impus de-a lungul unei istorii seculare, în diferite momente ale acesteia. Faptul acesta ne obligă să căutăm punctele de referință în dezvoltarea atinsă de graiurile dacoromâne în etapele respective. Atîta timp cît actualele norme ne apar drept rezultatul unor evoluții îndelungate, iar graiurile dacoromâne au suferit sensibile transformări în ultimele patru veacuri, este clar că rezolvarea problemei ce ne preocupă depinde de adoptarea unei perspective diacronice în examinarea fenomenelor. Cerința aceasta de bună metodă ni se pare atît de evidentă, încît nu vom insista asupra ei [9].

Investigarea istorică a bazei dialectale a sintaxei românești literare e o operație dintre cele mai dificile, întîi de toate pentru că faptele relevabile sînt în genere puțin numeroase și nu se lasă ușor detectate. Împrejurarea se explică prin caracterul mai unitar al sintaxei populare, în raport cu lexicul, cu fonetica și chiar cu morfologia. În lucrarea noastră, *Baza dialectală a românei literare*, citată mai sus, am lăsat deoparte sintaxa, socotind că materialul rezultat din despuierea textelor era insuficient pentru a pune în lumină în mod convingător evoluția unor norme în acest domeniu (menționăm că prepozițiile și conjuncțiile au fost tratate la morfologie) [10].

O dificultate reală va întîmpina cercetătorul problemei în momentul cînd va încerca să stabilească proveniența dialectală a materialului de limbă recoltat din texte. Punctul de referință ar trebui să-l constituie situația din graiurile dacoromâne vorbite în cursul timpului. Ea ar putea fi cunoscută pe baza mărturiei textelor neliterare, așa cum s-a procedat

---

[7] *Op. cit.*, p. 254.
[8] Vezi lucrarea noastră *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975, p. 53.
[9] *Ibidem*, p. 7, 60, 69–70.
[10] *Ibidem*, p. 83.

în cazul foneticii, morfologiei și lexicului [11]. Din păcate, aceste texte, de regulă scurte și stereotipe, nu oferă un material comparabil celui rezultat din despuierea scrierilor literare, ceea ce reprezintă un obstacol serios în calea studiilor de sintaxă istorică dialectală și, implicit, în calea încercărilor de a stabili baza dialectală a sintaxei românești literare. E posibil, de asemenea, ca unele particularități sintactice dialectale să nu se reflecte în textele literare și să nu intereseze, în consecință, problema bazei dialectale a limbii de cultură [12].

Nu trebuie să trecem cu vederea peste o altă împrejurare care sporește, indiscutabil, dificultatea investigației. Ne gîndim anume la caracterul „artificial", „prelucrat" al sintaxei textelor literare din toate timpurile. Odată cu dezvoltarea culturii scrise, sintaxa își sporește acest caracter, pe care l-a avut încă din epoca de început a scrisului românesc [13]. Este mai mult decît o simplă presupunere că o serie de construcții sintactice nu au la baza lor construcții comparabile din vorbirea populară, întrucît ele s-au născut fie ca produse individuale ale unor scriitori, fie prin imitarea sintaxei unor limbi străine. Faptul acesta s-ar părea că nu interesează problema de care ne ocupăm decît în măsura în care ne avertizează asupra inutilității unor cercetări de întreprins într-o anumită direcție. În realitate, astfel de fenomene sintactice „livrești" sau „savante" pot avea un caracter *regional* (e adevărat că nu și unul *popular)*, circulînd numai în anumite zone ale țării. Ele devin prin aceasta utile cercetării, în momentul cînd se stabilește contribuția cutărei sau cutărei provincii la constituirea sintaxei românești literare.

Toate aceste observații (ca și altele ce s-ar mai putea face) sînt în măsură să avertizeze cercetătorul mai puțin avizat asupra răspunderii pe care și-ar asuma-o încumetîndu-se să elaboreze o sintaxă istorică a graiurilor populare și apoi, în temeiul ei, un studiu consacrat bazei dialectale (și regionale) a sintaxei limbii literare. Oricît de anevoioasă s-ar dovedi, aceasta e singura modalitate de a afla, cu un procent ridicat de certitudine, care a fost contribuția graiurilor și centrelor culturale dacoromânești la edificarea sintaxei limbii române literare.

Iulie 1981

Institutul de lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

[11] Vezi I. Gheție — Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, 1974, p. 41—43; I. Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, p. 78—79, 89—90.

[12] Vezi *Baza dialectală a românei literare*, p. 65.

[13] Vezi lucrarea noastră *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, București, 1978, p. 90; vezi și Mioara Avram, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București], 1960, *passim* și în special p. 240—241.

SUMARUL REVISTEI "LIMBA ROMÂNĂ" PE ANUL 1981

LINGVISTICĂ GENERALĂ

BOGDAN-DASCĂLU DOINA, Unele aspecte ale raportului dintre limbajul-obiect şi metalimbaj, **1**, p. 3—7.
GIURESCU ANCA, Sextil Puşcariu în perspectiva sintaxei moderne, **4**, p. 317—320.
PARPALĂ EMILIA, Limbă, limbaj, stil — o problemă de terminologie, **1**, p. 9—12.
ŞUTEU FLORA, Eugenio Coseriu — o viziune integratoare asupra lingvisticii, **4**, p. 311—315.

ISTORIA LINGVISTICII

BABEU DOINA, Limba română în concepţia lui Simeon Mangiuca, **2**, p. 103—108.
FLOREA PETRE, Un latinist craiovean : G. M. Fontanin, **2**, p. 119—124.
FRĂŢILĂ VASILE, Rolul împrumuturilor în crearea toponimelor (prioritatea unei idei), **5**, p. 499—504.
OALLDE PETRU, Necesitatea culturalizării maselor — argument hotărîtor în adoptarea ortografiei fonetice, **2**, p. 109—118.
PAMFIL CARMEN-GABRIELA, Alexandru Philippide şi *Dicţionarul limbii române* al Academiei, **5**, p. 487—497.

ISTORIA LIMBII

BINDER PAVEL, Semnificaţia veche a termenului *munte* pe baza datelor istorice (sec. XVI—XVIII), cu privire specială la Munţii Cibinului , **3**, p. 237—243.
CIOCEA ION, Folosirea unor nume din documentele slavone, **3**, p. 245—250.
PLOAE HANGANU MARIANA, Evoluţia semantică a lat. *talis* în limba română din perspectivă romanică, **1**, p. 37—41.
RIZESCU I., Din istoria termenilor de înrudire : *tată-tătîne*, **1**, p. 43—44.
VRACIU ARITON, Unele probleme ale cercetării limbii traco-dacice şi ale urmelor ei în română, **1**, p. 27—35.

VOCABULAR

AVRAM ANDREI, Note etimologice, **3**, p. 215—218.
CALOTĂ ION, Probleme de formare a cuvintelor : compuse şi derivate de la numele Caragiale, **3**, p. 211—214.
CIUBOTARU MIRCEA, *Podullung*. Un toponim din harta Moldovei a lui D. Cantemir, **4**, p. 329—331.
CONTRAŞ E., Completări şi îndreptări la DLR, litera *M*, **6**, p. 597—602.
DUMISTRĂCEL STELIAN, Locuţiuni şi expresii simple izolate din construcţii bimembre : *cît ai zice peşte*, **1**, p. 23—26.
GEORGESCU MAGDALENA, Cea mai veche listă cu nume româneşti de plante, **1**, p. 13—21.
GEORGESCU MAGDALENA, Alte completări la Dicţionarul limbii române, **5**, p. 529—540.
IONESCU ADRIANA, Din nou despre *strugure*, **4**, p. 333—334.
MOISE ION, Note lexicale, **2**, p. 131—135.
NUŢĂ ION, De la nume proprii la nume comune în terminologia viticolă, **3**, p. 201—210.
POPESCU-SIRETEANU ION, Etimologia cuvîntului românesc *arvun(e)*, **5**, p. 541—545.
REINHEIMER RÎPEANU SANDA, Denumirile româneşti ale ciupercilor, **6**, p. 585—596.

SĂNDULESCU C., Fitonimia. Un aspect lexicogenetic particular, **4**, p. 335—336.
SECHE LUIZA, Un nou element de compunere : *mondo-*, **4**, p. 337—338.
SUCIU EMIL, Note etimologice privitoare la unele împrumuturi din limba turcă (II), **5**, p. 547—549.
ȚURLAN VALENTIN, *Az de mare* — termen cu sens obscur în limba descîntecelor noastre?, **2**, p. 137—138.
VASILIU LAURA, Observații privitoare la tratarea sinonimelor în DLR, **2**, p. 125—129.
VRABIE EMIL, Note etimologice, **3**, p. 218—220.

FONETICĂ ȘI FONOLOGIE

TURCULEȚ ADRIAN, Cu privire la statutul fonematic al oclusivelor palatale [k', g'], **2**, p. 169—174.

LIMBĂ LITERARĂ ȘI STILISTICĂ

BERCA OLIMPIA, Sistemele rimei I, **6**, p. 603—616.
CHIVU GH., Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640—1780). II. Stilul textelor lingvistice, **1**, p. 45—60.
CHIVU GH., Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640—1780). III. Stilul textelor matematice, **2**, p. 139—147.
CHIVU GH., Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640—1780). IV. Stilul textelor medicale, **3**, p. 221—231.
CHIVU GH., Stilul celor mai vechi texte științifice românești (1640—1780). V. Stilul textelor filozofice, **5**, p. 505—514.
KIS EMESE, MOLDOVEANU ELISABETA, KIS GÉZA, Dinamica expresivității în comunicarea verbală a muncitorilor din Întreprinderea mecanică Cugir, **3**, p. 233—236.
METEA ALEXANDRU, Metafora în basmul eminescian *Făt-Frumos din lacrimă*, **1**, p. 61—66.
MUNTEANU ȘTEFAN, Epitetul adjectival apozitiv (cu privire specială la poezia lui Lucian Blaga), **2**, p. 149—154.
SECHE IRINA, Metaforizarea limbajului criticii literare actuale, **6**, p. 617—619.
ȘTEFAN ION, Ioan Rus — un autor ardelean din perioada unificării limbii române literare, **4**, p. 323—328.
VRABIE EMIL, *Norocul vă petrece*, **4**, p. 321—322.

FILOLOGIE

GHEȚIE ION, Maramureșul și textele rotacizante, **2**, p. 155—164.
LUPAȘ LIANA, Strutocămila, un animal fabulos?, **2**, p. 165—168.
URSU N. A., Paternitatea unor traduceri atribuite grămăticului Staicu de la Tîrgoviște, **5**, p. 515—528.

ONOMASTICĂ

DĂNILĂ SIMION, Numele orașului Lugoj, **3**, p. 251—254.
GOICU VIORICA și SUFLEȚEL RODICA, Observații asupra numelor de sate din Banat, **6**, p. 621—625.
OANCĂ TEODOR, Toponime provenite din antroponime în Cîmpia Băileștiului, **3**, p. 255—260.
PENIȘOARĂ ION, Elemente turcești în toponimia unei zone din județul Constanța, **5**, p. 552—557.
ȘERBAN GEORGE, Etimologia satului Lisa din Țara Făgărașului, **5**, p. 559—560.

CULTIVAREA LIMBII

AVRAM MIOARA, Cultivarea limbii și frazeologia, **5**, p. 561—564.
DOMINTE CONSTANTIN, Ortografie, ortoepie și ritm, **1**, p. 67—74.
DUMISTRĂCEL STELIAN, Limbă literară și dialect în mediul școlar, **3**, p. 261—279.
POPESCU-MARIN MAGDALENA, Între lingvistică și chimie, **2**, p. 175—179.

PREDAREA LIMBII

DOCA GHEORGHE, Observaţii privind rolul strategiilor de învăţare în elaborarea procedeelor de predare a limbii române ca limbă străină, **6**, p. 627—633.

NOTE ŞI COMENTARII

CALOTĂ ION, Consoane palatale sau velare?, **2**, p. 181—184.
GHEŢIE ION, În legătură cu localizarea maramureşeană a textelor rotacizante, **1**, p. 85—86.
GHEŢIE ION, În legătură cu baza dialectală a sintaxei româneşti literare, **6**, p. 635—638.
IANCU VICTOR, O problemă controversată : pluralul românesc în consoană palatalizată, **3**, p. 291—295.
IORDAN IORGU, Despre lat. *femina* ş.a., **1**, p. 75—79.
IORDAN IORGU, Din nou despre *toporaş*, **3**, p. 287.
IORDAN IORGU, Academia Franceză şi ... Nichita Stănescu, **5**, p. 565—566.
MODORAN FILOFTEIA, Noi precizări cu privire la manualul de gramatică pentru clasa a V-a, **1**, p. 81—83.
RUSU G. C., Note critice pe marginea unor texte despre versificaţie, **2**, p. 185—187.
RUSU G. C., *Fiabilitate* şi „constelaţia" sa, **5**, p. 567—569.
SEMČINSKIJ ST., Note lingvistice, **3**, p. 281—285.
ZUGUN PETRU, Cîteva precizări, **3**, p. 289—290.

CONSULTAŢII

SLUŞANSCHI DAN, Semne sau simboluri? Descifrarea unor scrieri în limbi necunoscute — cu referire la ţinuturile carpato-dunărene, **1**, p. 95—99.
SLUŞANSCHI DAN, Limba daco-geţilor în cadrul ei indo-european, **3**, p. 297—300.
SLUŞANSCHI DAN, Substratul daco-moesian al limbii române, **4**, p. 339—342.
ŞUTEU FLORA, *Ciocănitoare* sau *ciocnitoare*? **2**, p. 189—190.
ŞUTEU FLORA, Interpretarea morfo-sintactică a formelor neaccentuate reflexive, **5**,p.571—573.

CRONICĂ

AVRAM MIOARA, Colocviul de limbi şi culturi latino-romanice (Băile Herculane, 1980), **2**, p. 194.
IORDAN IORGU, Reuniune ştiinţifică la Milano, **2**, p. 191—192.
SARAMANDU NICOLAE, Simpozionul naţional de dialectologie (Cluj-Napoca, 10—11 octombrie 1980), **2**, p. 192—193.
ŞUTEU FLORA, Sesiunea generală a Societăţii Române de Lingvistică (Bucureşti, 23—25 octombrie 1980), **2**, p. 193—194.
VASILIU LAURA, Consfătuire cu cititorii, **1**, p. 87.

NECROLOG

IORGU IORDAN, Vladimir Robu (1915—1980), **5**, p. 575—576.

RECENZII

COMŞULEA ELENA : Gh. Iordache, *Mărturii etno-lingvistice despre vechimea meseriilor populare româneşti*. Studiu cu privire specială la Oltenia, Craiova, „Scrisul românesc", 1980, **5**, p. 579—582.
DIMITRESCU FLORICA : Al. Graur, *Dicţionar de cuvinte călătoare*, Bucureşti, Editura Albatros, 1978, **1**, p. 90—94.

DOCA GHEORGHE : M. Lörinczi Angioni, *Glottodidattica del romeno per testi esemplari*, **2**, p. 195—197.
DUMITRAȘCU KATALIN : Gh. Constantinescu-Dobridor, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, București, Editura Albatros, 1980, **3**, p. 301—304.
IORDAN IORGU : G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iași, Editura Junimea, 1980, **1**, p. 89—90.
IORDAN IORGU : *Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca*. Manuscrisul Mihail. Ediție de Zamfira Mihail și Paul Mihail. Cuvînt înainte de Ștefan Ștefănescu, București, „Litera", 1980, **4**, p. 343.
MAREȘ LUCREȚIA : Vasile Breban, *Dicționar al limbii române contemporane de uz curent*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980, **3**, p. 304—305.
NEAMȚU G. G. : Cornel Săteanu, *Timp și temporalitate în limba română contemporană*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980, **4**, p. 343—346.
PETRUC ELENA : Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc — Cuvinte, metafore, expresii*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980, **3**, p. 305—307.
SECHE LUIZA : G. T. Niculescu-Varone, Elena Costache Găinariu-Varone, *Dicționarul jocurilor populare românești*, București, „Litera", 1979, **2**, p. 197—198.
VRABIE EMIL : Gheorghe Bolocan, Tatiana Medvedev, Tatiana Voronțova, *Dicționarul român-rus*, București—Moscova, 1980, **5**, p. 577—579.

DIVERSE

DANĂILĂ ION și POPA ELEONORA, Bibliografia românească de lingvistică (BRL, **23**, 1980), **4**, p. 347—383.
Indicele revistei pe anul 1981, **6**, p. 643— 679.

INDICE DE MATERII*

A

ABREVIERE, ~rile în stilul textelor lingvistice din perioada 1640—1780 6.
ACUZATIV, raportul dintre ~ și verb după S. Pușcariu 319.
ADJECTIV, compararea ~ului cu *magis* în limbile romanice după S. Mangiuca 109.
ADJECTIVAL, epitet ~ apozitiv la Lucian Blaga 149—154.
ADVERB, ~e de timp 343—344.
ADVERBIAL, locuțiuni ~e 345.
AFEREZĂ, ~a silabei inițiale 137; ~a lui *i* 70.
AFONIZARE, ~a lui *-i*, *-u* în latina târzie 294.
AFRICATĂ, ~e prepalatale 170; ~a *ĝ* în textele rotacizante 159.
ALBANEZĂ, comparații între ~ și română 31—32.
ALFABET 96.
ALITERAȚIE 603.
ALTERNANȚĂ, ~a *j*/*z* 252.
AMBIGUITATE 9.
AMERINDIANĂ, cuvinte din ~ în spaniolă 91—92.
ANALOGIE, ~a în învățarea limbii române 632.
ANAPTIXĂ, ~a în toponimia de origine turcă din județul Constanța 537.
ANIMAT, metafora ~ pentru inanimat 234.
ANTEPUS, epitet ~ 150.
ANTERIOR, viitorul ~ 82—83.
ANTERO-DORSAL, palatale ~e 170.
ANTONIM 81.
ANTONIMIE 24.
ANTROPONIM, ~e în terminologia viticolă 208—209; toponime provenite din ~e 255—260.
APELATIV, ~e provenite din nume proprii în terminologia viticolă 201.
APOCOPĂ, toponime de origine turcă din județul Constanța cu ~ 556—557.
APOZITIV, raport ~ 5—6; epitet adjectival ~ la Lucian Blaga 149—154; metaforă substantivală ~ă la M. Eminescu 62.
ARABĂ, cuvinte din armeană în ~ 91; cuvinte din ~ în franceză 91—92 și italiană 91.
ARAMEANĂ, cuvinte din ~ în arabă 91.
ARBITRAR, ~ul semnului lingvistic 312, 314.
ARMEANĂ 31—32; cuvinte din asiriană în ~ 91.
ARTICOL postpus 27, 105; ~ul hotărît la toponime 257—258; ~ul hotărît proclitic *lu* în textele rotacizante 160.
ARTIFICIAL, limbă ~ă și limbaj ~ 11.
ASIMILARE, toponime de origine turcă din județul Constanța cu ~ 557.
ASIRIANĂ, cuvinte din ~ în armeană 91.
ATESTARE, prime ~ări în *Dicționarul limbii române* 536—538.
ASONANȚĂ 603.
ATON, *e* medial ~ păstrat în cea mai veche listă de nume românești de plante 20; *e* ~ trecut la *i* 219; *o* ~ trecut la *u* 77; vezi și NEACCENTUAT.
ATRIBUTIV, propoziții ~e introduse prin *de* 635.
AUSTRALIANĂ, cuvinte din ~ în franceză 91.
AUTOHTON, cuvinte ~e în română 27—35, 218, 334, 539—542.
AUTONIM 6—7.
AUTONIMIC, raport ~ 5—7.
AUTONIMIE 5.
AUTOR, pluralul ~ului în stilul textelor filozofice 510—511, lingvistice 59, matematice 146 și medicale 230 din perioada 1640—1780.
AUTORITATE, pluralul ~ăți în stilul textelor lingvistice din perioada 1640—1780 59.

Ă

Ă proton păstrat în cea mai veche listă de nume românești de plante 20; ~ proton trecut la *a* în textele rotacizante 156; ~ final în limba literară și dialectală din mediul școlar 265.

* Cifrele trimit la paginația în continuare a revistei. Corespondența acestei paginații cu numerele este următoarea: p. 1—100 = nr. 1; p. 101—198 = nr. 2; p. 199—308 = nr. 3; p. 309—484 = nr. 4; p. 485—582 = nr. 5; p. 583—642 = nr. 6.

B

BALTOSLAVĂ 29—32.
BASCĂ 301.
BAZĂ, limbă ~ în învățarea și predarea limbilor 628—632; ~a dialectală a sintaxei literare românești 635—637.
BIMEMBRU, expresii și locuțiuni izolate din construcții ~e 23—26.
BULGARĂ 302; cuvinte formate cu sufixele *-ila, -illa* în ~ 284; cuvinte din ~ în română 215—219, 257, 502—503, 559—560, 581.

C

CALC, ~uri 225, 320 din germană 140, 223, greacă 46, 48, 223—224, latină și slavă 52 în română; ~ul în învățarea și predarea limbilor 632.
CAPITOL, ~ul în stilul textelor filozofice din perioada 1640—1780 508—509.
CARDINAL, numeral ~ 11—19, 32, 105.
CATASTAZĂ 170.
CĂLĂTOR, *Dicționar de cuvinte ~oare* de Al. Graur 90—94.
CELTIC, limbi ~ce 302.
CELTICĂ 31.
CENTUM, limbi ~ 298.
CHIMIE, termeni din ~ în *Dicționarul limbii române* 175—179.
CIRCUMSTANȚIAL, complemente ~e instrumentale ca metafore substantivale la M. Eminescu 63.
CITARE 5; semnele ~ării în stilul textelor medicale din perioada 1640—1780 230.
CIUPERCĂ, denumirile românești ale ~cilor 585—595.
CLASEM 5—6.
CLASIFICARE, ~a în stilul textelor lingvistice 56 și filozofice 523 din perioada 1640—1780.
COALESCENT, metafore ~e la M. Eminescu 62.
COMBINAT, limbaj ~ 12.
COMENTARIU, ~l în stilul textelor filozofice din perioada 1640—1780 507, 513.
COMPARAȚIE, ~a adjectivală cu *magis* în limbile romanice după S. Mangiuca 105.
COMPETENȚĂ lingvistică 11.
COMPLEMENT direct, indirect și instrumental ca metaforă substantivală la M. Eminescu 63.
COMPUNERE, cuvinte formate cu elementele de ~ *cosmo-* 338, *-log, -logie* 211, *mondo-* 337—338, *-orama, -rama* 337, *stereo-* și *video-* 304 în română.
COMPUS, ~e și derivate de la numele Caragiale 211—214.
COMUN, conversiunea numelor proprii în nume ~e 201.
COMUNICARE, dinamica expresivității ~ării verbale a muncitorilor de la Întreprinderea mecanică Cugir 233—236.
CONCENTRAȚIE, ~a în învățarea și predarea limbilor 605.
CONDIȚIONAL 345.
CONJUNCTIV 345.
CONSOANĂ moale, muiată 211, nerotunjită 291, palatală 169—174, 181—184, prevelară 171, 183—184, rotunjită 291, velară 184; depalatalizarea ~elor în vorbirea literară din mediul școlar 275 și în toponime de origine turcă din județul Constanța 556; diezarea ~elor 169; rostirea moale a ~elor labiale în textele rotacizante 158; plurale românești în ~e palatalizate 291—295.
CONSONANTIC, mutații ~ce în limbile indo-europene din Europa 29; grupul ~ *ct, fs* în textele rotacizante 159; grupul ~ *mp* în Transilvania 158.
CONSTANȚĂ, ~e psiholingvistice în predarea și învățarea limbilor 628.
CONSTRUCȚIE, ~ii metaforice succesive la M. Eminescu 65; expresii și locuțiuni izolate din ~ii bimembre 25—26.
CONTAMINARE, cuvinte formate prin ~ în română 163, 601; ~a în învățarea limbilor 632.
CONTEMPORAN, *Dicționarul limbii române ~e de uz curent* de V. Breban 305.
CONTEXT în interacțiune 233.
CONTROLAT, vorbire dialectală ~ă în mediul școlar 263.
CONVERSIUNE, ~a numelor proprii în nume comune 201.
COPULATIV, verbe ~e 7.
CREAȚIE, ~a lexicală în învățarea limbilor 632.
CREOLĂ 302.
CRITERIU, ~l gramatical și cel semantic în *Dicționarul Academiei* elaborat de A. Philippide 491.
CULTIVARE, ~a limbii și frazeologia 561—566.
CULTURALIZARE, ~a maselor și ortografia fonetică 115—116.
CUMANĂ, cuvinte din ~ în română 260.
CUMULARE 235.
CUVÎNT, ~inte omise în *Dicționarul limbii române* 530—534; *Dicționar de ~inte călătoare* de Al. Graur 90—94; ~interimă 603.

D

DACĂ vezi TRACO-DACĂ.
DACO-MOESIANĂ 29.
DALMATĂ 105.
DATANT, adverbe ~e 344.

DATIV, identitatea formelor de ~ şi genitiv 105; ~ul în documentele slavone 245—250; ~ul şi verbul după S. Puşcariu 319.
DEFINIŢIE, ~a în stilul textelor filozofice 507—508, 513, lingvistice 55—56, matematice 142 şi medicale 227—228 din perioada 1640—1780.
DENOMINATIV, dezambiguizare ~ă 9.
DEPALATALIZARE, ~a consoanelor în vorbirea literară şi dialectală din mediul şcolar 275 şi în toponime de origine turcă din judeţul Constanţa 559; ~a în tracodacă 29.
DERIVAT, compuse şi ~e de la numele *Caragiale* 211—214.
DESEMNARE, ~a la E. Coseriu 315.
DEZAMBIGUIZARE denominativă 9.
DIACRONIE şi sincronie la E. Coseriu 312.
DIALECT, limbă şi ~ 28; ~ literar 306; limbă literară şi ~ în mediul şcolar 261—279.
DIALECTAL, vorbire ~ă conştientă, controlată, hipercorectă, liberă, necontrolată 263 şi reconstruită 268; baza ~ă a sintaxei literare româneşti 635—637.
DIALECTOLOGIE, simpozionul naţional de ~ din 1980 192—193.
DIATEZĂ, ~a reflexivă 571—573.
DICŢIONAR, ~*ul Academiei* elaborat de A. Philippide 487—497: criteriul gramatical şi cel semantic 491, neologismul 488; ~*ul limbii române (DLR)*: sinonimie 125—129 explicită 125, terminologie chimică 175—179, completări 329—340, 597 602, cuvinte omise 530—534, prime atestări 536—538, variante omise 534—536 şi îndreptări 597—602; ~*de cuvinte călătoare* de Al. Graur 90—94; ~*ul limbii române contemporane de uz curent* de V. Breban 304—305; *Mic* ~ *de terminologie lingvistică* de Gh. Constantinescu-Dobridor 291—294; ~ *român-rus* de Gh. Bolocan, T. Medvedeva şi T. Voronţova 577—579; ~*ul jocurilor populare româneşti* de G. T. Niculescu Varone şi Elena Costache Găinariu Varone 197—198.
DIEZARE, ~a consoanelor 169.
DIFTONG, ~ul *ea* 20, 67, *je* 67, *oa* 20, 67.
DINAMICĂ, ~a expresivităţii în comunicarea verbală a muncitorilor din Întreprinderea mecanică Cugir 233—238.
DIRECT, complement ~ca metaforă substantivală la M. Eminescu 63; vorbire ~ă liberă 263.
DISIMILARE 216 în toponimele de origine turcă din judeţul Constanţa 557.
DISPERSIE, ~a rimelor 605—613.
DISTRIBUŢIE 96.
DOCUMENT, folosirea unor nume în ~ele slavone 245—250.
DUR, spirante ~e în indo-europeană 298; *r*, *s*, 324, *ş* 326, *t* şi *z* ~ la I. Rus; *j* şi *ş* ~ în textele rotacizante 158.
DURATIV, adverbe ~e 344.

E

E medial şi final păstrat în cea mai veche listă de nume româneşti de plante 70 şi în textele rotacizante 157; ~ velarizat în textele rotacizante 156; ~ trecut la *ă* în textele rotacizante 156—158; ~ aton 77, 219 trecut la *i* 275 la I. Rus 324 şi în textele rotacizante 157.
EBRAICĂ, cuvinte din ~ în latină 93.
ELEMENT, metafora substantivală ~ predicativ suplimentar la M. Eminescu 63; ~ele de compunere *cosmo-* 338, *-log, -logie* 211, *mondo-* 337—338, *-orama, -rama* 337, *stereo-* şi *video-* 304 în română.
ELUDARE 234.
ENGLEZĂ, cuvinte din ~ în franceză 92 şi română 178.
ENUMERARE, ~a în stilul textelor lingvistice din perioada 1640—1780, 56.
ENUMERATIV, serie ~ă în stilul textelor filozofice din perioada 1640—1780 513.
EPENTETIC, *r* ~ 623.
EPITET, ~ul adjectival apozitiv 149—154 antepus, homeric 150, independent 149 la L. Blaga.
EPITETIC, *t* ~ 541.
ESCHIMOSĂ, cuvinte din ~ în franceză 91.
ETEROGRAF homofon 74.
ETIMOLOGIC, ortografie ~ă 109—111, 120.
ETIMOLOGIE multiplă 225, necunoscută 593 şi populară 235 în toponimie 624; ~a la S. Mangiuca 106—107; ~ii din indo-europeană în dacă 218; ~ii din australiană 91, engleză 92, eschimosă 91, etiopiană 93, finlandeză 91, galică 78, germană 91, 93, iavaneză 92, italiană 91, latină 76, 78, 91—93, maghiară 93, persană 91—92 în franceză; ~ii din italiană în germană 91; ~ii din malaieză în iavaneză 92; ~ii din franceză şi latină în italiană 91; ~ii din greacă în latină 92; ~ii din germană în polonă 91; ~ii din bulgară 215—219, 257, 502—503, 559—560, 581, cumană 260, dacă 298, 334, 339, 342, ebraică 178, franceză 91—93, 176—177, 208—209, 224—225, 337, 562, germană 93, 133, 141, 176—178, 217, 226, 279, 593, greacă 47, 78, 92, 165—168, 177, 208, 223—225, italiană 91—93, 131, 208, 224—225, latină 37—41, 43, 75—76, 90, 92, 107, 122—123, 158, 177, 217—218, 223—225, 243, 251, 293, 326, 333, 341, 491, 541—542, 544, 581, 593, 598 lituaniană 331, maghiară 92—93, 106, 218, 235, 251, 501—502, 530, 533, 581, 593, 623—624, pecenegă 543, polonă 91, 219, portugheză 208, rusă 47, 218, 220, sîrbocroată 106, 215—

216, 220, 257, 581, slavă 32—33, 47, 78, 122, 166, 215—216, 218—219, 251—252, 341, 499—504, 533, 541, 548, 559—560, 581, 593, 599, 623, slovacă 32—33, spaniolă 208, tracă 27—35, turcă 137, 260, 541, 547—549, 551—557, 581 și ucraineană 215, 219—220, 283, 506, 581 în română; ~ii din germană în rusă 176; ~ii din latină în spaniolă 76.
ETIMOLOGISM 109—111.
ETIOPIANĂ, cuvinte din ~ în franceză 93.
EXEMPLIFICARE, ~a în stilul textelor lingvistice din perioada 1640—1780 55—56.
EXERCIȚIU, ~l în stilul textelor filozofice 513, lingvistice 57 și matematice 142 din perioada 1640—1780.
EXPANSIUNE 234—235.
EXPLICAȚIE, ~a în stilul textelor filozofice din perioada 1640—1780 513.
EXPLICIT, metaforă ~ă 62; sinonimie ~ă în *Dicționarul limbii române* 125.
EXPLICITARE lingvistică 235.
EXPRESIE identică 306; ~ii izolate din construcții bimembre 23—26.
EXPRESIVITATE, dinamica ~ății în comunicarea verbală a muncitorilor din Întreprinderea mecanică Cugir 235—238.

F

F trecut la *h* în textele rotacizante 157.
FILOZOFIC, stilul textelor ~ce din perioada 1640—1780 505—514: clasificarea 513, comentariul 507, 513, definiția 507—508, 513, exercițiul 513, lexicul 509—510, paralelisme sintactice 507, pluralul autorului 510—511, seria enumerativă 512 și silogismul 507.
FINAL, afonizarea lui *i* și *u* ~ în latina târzie; *ă* ~ în limba literară și dialectală din mediul școlar 265; *e* ~ în cea mai veche listă cu nume românești de plante 20 și în textele rotacizante 157; *u* ~ în ortografie 120—121; propoziții ~e introduse prin *de* 635.
FINLANDEZĂ, cuvinte din ~ în franceză 91.
FITONIMIE 335—336.
FLUX, ritmul ~ului sonor 67—64.
FOND reprezentativ în sistemele rimei 604.
FONEMATIC, statutul ~ al oclusivelor palatale *k' g'* 169—174.
FONETIC, lege ~ă 76—77; ortografie ~ă 118, 120; terminologie ~ă în stilul textelor lingvistice din perioada 1640—1780 48—50; particularități ~ce în textele rotacizante 156—159.
FORMĂ și substanță la E. Coseriu 313; interpretarea morfo-sintactică a ~elor neaccentuate ale pronumelor reflexive 571—573.
FORMULĂ, ~ele în stilul textelor matematice din perioada 1640—1780 144.
FRANCEZĂ, cuvinte formate cu sufixul *-ien* în ~ 212—213; cuvinte din arabă 91—92, australiană 91, engleză 92, eschimosă 91, etiopiană 93, finlandeză 91, galică 78, iavaneză 92, italiană 91—92, latină 76, 78, 91—93, maghiară 93, persană și spaniolă 91—92 în ~; cuvinte din ~ în italiană 91 și română 91, 93, 176—177, 208—209, 224—225, 337, 562.
FRANCO-PROVENSALĂ 302.
FRAZEOLOGIE, ~a și cultivarea limbii 561—566.
FRECVENȚĂ, ~a absolută a rimelor 605—613.
FRIGIANĂ 29—30.
FUNCȚIONAL, limbaj 10—12 și stil 11—12 ~.
FUNDAMENTAL, nucleu ~ în sistemele rimei 605.

G

GALICĂ, cuvinte din ~ în franceză 78.
GENITIV, identitatea formelor de ~ și dativ 105; ~-dativul în slavonă 245—250.
GERMANĂ, cuvinte din ~ în franceză 91, 93, polonă 91, română 93, 133, 141, 176—178, 217, 225, 279, 593 și rusă 176; calcuri din ~ în română 140, 223.
GERMANICĂ 302.
GLOTOCRONOLOGIE, ~a după E. Coseriu 312.
GRAFIC, semne ~ce în stilul textelor lingvistice din perioada 1640—1780 59.
GRAI 261.
GRAMATICAL, criteriul ~ în *Dicționarul Academiei* elaborat de A. Philippide 491.
GRAMATICĂ, raportul dintre ~ și lingvistică la E. Coseriu 313; ~a localistă 319.
GREACĂ 301; cuvinte din ~ în latină 92, română 47, 78, 92, 165—168, 177, 223—225; calcuri din ~ în română 46, 48, 223—224.
GRUP, subiectul și ~ul verbal la S. Pușcariu; ~ul consonantic *cl'* trecut la *k* în textele rotacizante 159, *ct* din latină trecut la *pt* în textele rotacizante 159, *fs* păstrat în *fsat* în textele rotacizante 159 și *mp* în Maramureș și Transilvania 158.

H

H sincoparea lui ~ 260.
HAPLOLOGIE, ~a în toponime de origine turcă din județul Constanța 557.
HIDRONIM 501.
HIEROGLIFIC, scriere ~ă 96.
HIPERCORECT, vorbire literară ~ă 263.
HIPERCORECTITUDINE în pronunțarea limbii române în mediul școlar 274—275.
HOMERIC, epitet ~ 150 la L. Blaga.

HOTĂRÎT, articolul ~ proclitic *lu* în textele rotacizante 160; articolul ~ la toponime 257—258.

I

I trecut la *e* în textele rotacizante 157; ~ final afonizat în latina tîrzie 294; pseudo-~ final 291—295.
IAVANEZĂ, cuvinte din malaieză în ~ 92; cuvinte din ~ în franceză 92.
IDENTITATE, ~a formelor de genitiv şi dativ 105.
IDEOGRAFIE 96.
IDIOLECT 629.
IDIOM 262.
IDIOMATIC, expresie ~ă 306.
IDIOSTIL 11—12, 629.
IDIOTISM 495.
ILIRĂ 28, 30.
IMPLICIT, metaforă ~ă 63 substantivală 63—64 şi verbală 64 la M. Eminescu.
IMPLOZIE 170.
INANIMAT, metafora animat- ~ 234.
INDEPENDENT, epitet ~ 149.
INDICE de uzaj în sistemele rimei 605—613.
INDIRECT, vorbire ~ă 4 liberă 4; complement ~ ca metaforă substantivală la M. Eminescu 63.
INDIVIDUAL, sistem lingvistic ~ 629; nucleu ~ în sistemele rimei 604.
INDO-EUROPEANĂ 29; velare palatale devenite spirante dure în ~ 298; cuvinte din ~ în dacă 298.
INDO-IRANIANĂ 29, 31.
INDUCŢIE metaforică la M. Eminescu 65.
INFINITIV 345 scurt 105.
INGAMBAMENT 185.
INOVAŢIE şi tradiţie la E. Coseriu 312.
INSTRUMENT, limbaj ~ 3.
INSTRUMENTAL, complement circumstanţial ~ ca metaforă substantivală la M. Eminescu 63.
INTENSIUNE 9.
INTERFERENŢĂ, ~a în predarea şi învăţarea limbilor 629.
INTERMEDIAR, limbi ~e în predarea şi învăţarea limbilor 630—631.
INVARIABIL, pronumele posesiv ~ la I. Rus 325.
INVARIANTĂ 96.
IRANIANĂ, deosebiri dintre ~ şi latină 30.
ITALIANĂ 302; cuvinte din franceză şi latină în ~ 91; cuvinte din ~ în franceză, germană 91 şi română 91—97, 131, 208, 224—225.
ITERATIV, adverbe ~e 344.
IZOMORFISM 10, ~ul dintre vocabular şi sistemele rimei 604.

Î

Î, afonizarea lui ~ 70.
ÎMPRUMUT, rolul ~urilor în formarea toponimelor 499—504.
ÎNVĂŢARE, ~a limbii române 627—633.

J

J dur în textele rotacizante 158; alternanţa lui ~ cu *z* 252.
JARGON 263.
JOC, *Dicţionarul ~urilor populare româneşti* de G. T. Niculescu Varone şi Elena Costache Găinariu Varone 197—198.
JONCTURĂ silabică 67.

L

LABIAL, palatalizarea ~elor 264, 266; rostirea moale a consoanelor ~e în textele rotacizante 158.
LATINĂ 30, 302; deosebiri dintre ~ şi iraniană 30; depalatalizarea consoanelor în ~ 275; ~ populară 104; ~a tîrzie şi afonizarea lui *-i* şi *-u* 294; grupul *ct* din ~ trecut la *pt* 326; cuvinte din ebraică 93, greacă 92 în ~; cuvinte din ~ în franceză 76, 78, 91—93, italiană 91, română 37—41, 43, 75—78, 90, 92, 107, 122—123, 158, 177, 217—218, 223—225, 243, 261, 293, 326, 333, 341, 491, 541—542, 544, 581, 593, 598 şi spaniolă 76; calcuri din ~ în română 52.
LEGE fonetică 76—77.
LEXEMATICĂ, ~a la E. Coseriu 313.
LEXIC *românesc. Cuvinte, metafore, expresii* de S. Dumistrăcel 305—307.
LEXICAL, particularităţi ~e în textele rotacizante 160—163.
LIBER, vorbire ~ă directă 263 şi indirectă 4.
LIMBAJ 9—12 în concepţia lui E. Coseriu 314—315; ~ artificial 11, combinat 12, funcţional 10—12, natural 11; ~ instrument 3, obiect 3—7; metaforizarea ~ului criticii literare actuale 617—619.
LIMBĂ 9—12; conceptul de ~ la E. Coseriu 314—315; ~ artificială, naturală 11, sintetică 3; ~ centum 298; ~ obiect 3; ~ şi dialect 28; ~ literară 261; ~ bază şi ~ ţintă în învăţarea şi predarea limbilor 628—632; **~a română literară:** ~ şi dialect în mediul şcolar 261—279; ~a scriitorului: metafora la M. Eminescu 61—66, epitetul adjectival apozitiv la L. Blaga 149—154.
LINGVISTIC, sistem ~ individual 629; explicitare ~ă 235; stilul textelor ~ce din perioada 1640—1780 45—60: clasificarea 56, definiţia 55—56, enumerarea 56, exemplificarea 55—56, exerciţiul 57, lexic 46—54, pluralul autorului 59, semne gra-

fice 59, sintaxă 54—59, terminologie fonetică 48—50; *Mic dicționar de terminologie ~ă* de Gh. Constantinescu-Dobridor 301—304.
LINGVISTICĂ, viziunea lui E. Coseriu asupra ~cii 311—315.
LISTĂ, cea mai veche ~ de nume românești de plante 13—21.
LITERAR, limbă ~ă 261; dialect ~ 306; vorbire ~ă hipercorectă.
LITUANIANĂ, cuvinte din ~ în română 331.
LOCALIST, gramatică ~ă 319; teoria ~ă 317—318.
LOCALITATE, nume de ~ăți în terminologia viticolă 206.
LOCALIZARE, ~a maramureșeană a textelor rotacizante 85—86.
LOCUȚIUNE, ~i adverbiale 345; ~i și expresii simple provenite din construcții bimembre 23—26.
LOGICĂ, raportul dintre ~ și gramatică la E. Coseriu 313.

M

M căzut din *rumpe* în textele rotacizante 158.
MACEDONEANĂ, veche ~ 29.
MAGHIARĂ 302; cuvinte formate cu sufixul *-os* în ~ 251; cuvinte din ~ în franceză 93 și română 92—93, 106, 218, 235, 251, 501—502, 530, 533, 581, 593, 623—624.
MALAIEZĂ, cuvinte din ~ în iavaneză 92.
MATEMATIC, stilul textelor ~ce din perioada 1640—1780 139—147: definiția, exercițiul 142, formula 144, lexicul 139—141, nota, pluralul autorului 146, problema 143, regula 142—143, semnul de paragraf 145—146, simbolizarea 145, sintaxa 142, trimiterea 143.
MEDIAL, *e* ~ aton păstrat în cea mai veche listă de nume românești de plante 20.
MEDICAL, stilul textelor ~e din perioada 1640—1780 221—231: definiția 227, explicația 227—228, formula magică 229, lexicul 222—227, paragraful 229—231, semnele citării 229, trimiterile 230.
MEDIO-DORSAL, palatală ~ă 169—170.
MESAJ 96.
MESAPICĂ 302—303.
MESERIE, terminologia ~iilor populare românești 579—582.
METAFORĂ, ~a animat pentru inanimat 234; ~a în basmul *Făt-Frumos din lacrimă* de M. Eminescu 61—66: ~ coalescentă 62, explicită și implicită 62, substantivală 63—64 exprimată prin complement 63 direct, indirect, circumstanțial instrumental, element predicativ suplimentar și nume predicativ 63, verbală 62.
METAFORIC, inducție ~ă și construcții ~ce succesive la M. Eminescu 65.
METAFORIZARE, ~a limbajului criticii literare actuale 617—619.
METALIMBAJ, raportul dintre ~ și limbajul-obiect 3—7.
METALINGVISTICĂ 4.
METAMETALIMBAJ 3.
METAPLASMĂ 603.
METASEMEM 603.
METASEMIOTICĂ 4.
METATAXĂ 603.
METATEZĂ 215, 219 parțială 217; toponimice de origine turcă din județul Constanța cu ~ 557.
METODĂ, ~ a reconstituirii 75.
METONIMIE 331.
MOALE, *t* ~ în cea mai veche listă de nume românești de plante 20; consoană ~ 169; rostirea ~ a consoanelor labiale în textele rotacizante 158.
MOD, ~ul condițional, conjunctiv și infinitiv 345 scurt 105.
MORFOLOGIC, terminologia ~ă în stilul textelor lingvistice din perioada 1640—1780 50—52; interpretarea ~ă și sintactică a formelor neaccentuate ale pronumelor reflexive 571—573; particularități ~ce în textele rotacizante 160.
MUIAT, consoană ~ă 169.
MULTIPLU, etimologie ~ă 225; nume predicativ 185 și subiect ~ 82.
MULȚIME, ~ a în vocabular 604.
MUTAȚIE, ~a consonantică în indo-europeană 29.

N

N muiat în textele rotacizante 158; propagarea lui ~ 526.
NATURAL, limbaj ~ 11; limbă ~ă 11.
NEACCENTUAT, interpretarea morfologică și sintactică a formelor ~e ale pronumelor reflexive 571—573; vezi și ATON.
NECONTROLAT, vorbire dialectală ~ă 263.
NEOLOGISM, ~ele în *Dicționarul Academiei* elaborat de A. Philippide 488.
NEROTUNJIT, consoane ~e 291.
NEUTRU, plurale în *-uri* și *-e* la substantivele ~e la I. Rus 325.
NOMINAL, predicat ~ 5.
NOMINATIV, ~ul și verbul după S. Pușcarin 319.
NORMĂ, sistem, ~ și vorbire la E. Coseriu 312.
NOTĂ, ~ a în stilul textelor matematice din perioada 1640—1780 143.
NUCLEU fundamental în sistemele rimelor 604.
NUME, folosirea ~lor în documentele slavone 245—250; ~ de persoane și de localități în terminologia viticolă 207; cea

mai veche listă cu ~ românești de plante 13—21; ~ românești de ciuperci 585—595; ~ proprii devenite apelative în terminologia viticolă 201; conversiunea ~elor proprii în ~ comune în terminologia viticolă 201; ~ predicativ 6 multiplu 185; metaforă verbală ~ predicativ 63; ~ de sate din Banat 621—626.
NUMERAL cardinal 11—19, 32, 105.

O

O neaccentuat trecut la *u* 77.
OBIECT, limbaj 3—7 și limbă 3 ~; raportul dintre metalimbă și limbaj ~ 3—7.
OBIECTIV, verbe pronominale ~e 572.
OCLUSIV, statutul fonematic al ~elor palatale *k'*, *g'* 169—174.
OICONIM 501.
OMOGRAF eteroform 74.
OMONIM 6.
ONOMATOPEE 107.
ORTOGRAFIC, terminologie ~ă în stilul textelor lingvistice din perioada 1640—1780 47—48.
ORTOGRAFIE 120 fonetică 109—118, 120 și etimologică 110—111, 120 la Simeon Mangiuca 107—108; *-u* în ~ 120—121.

P

P trecut în *ĉ* în textele rotacizante 163.
PALATAL, velare ~e devenite spirante dure în indo-europeană 298; consoanele ~e în limba română 169—174, 181—184; oclusivele ~e *k'*, *g'* 169—174; ~e anterodorsale 169—170 și medio-dorsale 170.
PALATALIZARE, ~a labialelor 264, 266; ~a lui *f* în textele rotacizante 157.
PALATALIZAT, pluralul românesc în consoană ~ă 291—295.
PALEOBALCANIC, limbi ~ce 29.
PARADIGMATIC, semantică ~ă la E. Coseriu 313.
PARALELISM sintactic în stilul textelor filozofice din perioada 1640—1780 507.
PATERNITATE, ~a traducerii atribuite grămăticului Staicu 515—526.
PECENEGĂ, cuvinte din ~ în română 543.
PELASGICĂ 301.
PERFORMANȚĂ rimică 604.
PERSANĂ, cuvinte din ~ în franceză 91—92.
PERSOANĂ, nume de ~ în terminologia viticolă 207.
PERSONIFICARE 254.
PICTOGRAFIC, scriere ~ă 96.
PLANTĂ, cea mai veche listă cu nume românești de ~te 13—21.
PLURAL, ~ul românesc în consoană palatală 291—295; ~ul substantivelor neutre în *-uri*, *-e* la I. Rus 325; ~ul în *-i* al lui *mină* în textele rotacizante 160; singular refăcut de la ~ 333; ~ul autorului în stilul textelor filozofice 510—511, lingvistice 59, matematice 146 și medicale 230 din perioada 1640—1780.
POETICĂ, terminologie ~ în stilul textelor lingvistice din perioada 1640—1780 53.
POLONĂ, cuvinte din germană în ~ 91; cuvinte din ~ în română 91, 219.
POPULAR, latină ~ă 104; etimologie ~ă 235 în toponimie 624; terminologia meseriilor ~e românești 579—582; *Dicționarul jocurilor ~e românești* de G. T. Niculescu Varone și Elena Costache Găinariu Varone 197—198.
PORECLĂ 234—235.
PORTUGHEZĂ, cuvinte din ~ în română 208.
POSESIV, pronumele ~ invariabil la I. Rus 325; verbe pronominale ~e 572.
POSTPUNERE, ~a articolului 27, 105.
PREDARE, ~a limbii române ca limbă străină 627—633.
PREDICAT, ~ul la S. Mangiuca 318; ~ul nominal 5.
PREDICATIV, raport ~ 6; nume ~ 6, 63 multiplu 185; metaforă verbală nume ~ 63; metaforă substantivală element ~ suplimentar 63.
PREPALATAL, africate ~e 170.
PREVELAR, consoane ~e 171; rostirea ~elor 183—184.
PREZUMTIV 345.
PRIM, ~e atestări în *Dicționarul limbii române* 536—538.
PROBLEMĂ, ~a în stilul textelor filozofice 513 și matematice 142—143 din perioada 1640—1780.
PROCLITIC, articolul hotărît ~ *lu* în textele rotacizante 160.
PRONOMINAL, verbe ~e obiective, posesive și reciproce 572.
PRONUME, reluarea ~lui 27; interpretarea morfologică și sintactică a formelor neaccentuate a ~lui reflexiv 571—573; ~le posesiv invariabil la I. Rus 325.
PRONUNȚARE hipercorectă a limbii române în mediul școlar 274—275.
PROPAGARE, ~a lui *n* 526.
PROPRIU, nume ~ii devenite apelative în terminologia viticolă 201; conversiunea numelor ~ii în nume comune 201.
PROTON, *ă* ~ păstrat în cea mai veche listă de nume românești de plante 20; *e* ~ trecut la *i* la I. Rus 324.
PSEUDO *i* final 291—295.
PSIHOLINGVISTIC, constantă ~ă în învățarea limbilor 628.

R

R dur la I. Rus 324; ~ trecut la *n* în textele rotacizante 159; ~ epentetic 623.

RANG, ~ul în sistemele rimei 605—613.
RAPORT, ~ul, dintre logică și gramatică la E. Coseriu 313; ~ul dintre metalimbaj și limbaj-obiect 3—7; ~ apozitiv 5—6, predicativ 6.
RĂDĂCINĂ 81.
RECIPROC, verbe pronominale ~ce 572.
RECONSTITUIRE, metoda ~rii 75.
RECONSTITUIT, vorbire dialectală ~ă 268.
REDUCERE 135.
REFLEXIV, interpretarea morfologică și sintactică a formelor neaccentuate ale pronumelor ~e 571—573; diateza ~ă 571—573.
REGULARIZARE 235 în învățarea limbilor 628, 632.
REGULĂ, ~a în stilul textelor filozofice 513, lingvistice 56—57 și matematice 142 din perioada 1640—1780.
RELUARE, ~a pronumelui 27.
REPETIȚIE, ~a la M. Eminescu 61.
RETOROMANĂ 303
REȚETĂ, ~a în stilul textelor medicale din perioada 1640—1780 228, 513.
RIMĂ, sistemele ~mei 603.
RIMIC, performanță ~ă 604.
RITM, ~ul fluxului sonor 67—74.
ROMANIC, comparația adjectivelor cu *magis* în limbile ~ce 105.
ROMÂNĂ, ~a în concepția lui S. Mangiuca 103—108.
ROSTIRE, ~a moale a consoanelor labiale în textele rotacizante 158; ~a prevelarelor 183—184.
ROTACISM 264.
ROTACIZANT, localizarea maramureșeană a textelor ~e 85—86, 155—164: particularități fonetice 156—159, lexicale 160—163 și morfologice 160.
ROTUNJIT, raportul ~ nerotunjit 291.
RUS, *Dicționar român — ~* de Gh. Bolocan, T. Medvedeva și T. Voronțova 577—579.
RUSĂ cuvinte din germană în ~ 176; cuvinte din ~ în română 47, 218, 220.

S

S originar păstrat în textele rotacizante 158; ~ dur la I. Rus 324.
SANSCRITĂ 301.
SAT, nume de ~e din Banat 621—625.
SCRIERE hieroglifică și pictografică 96.
SCURT, infinitiv ~ 105.
SEMANTIC, criteriul ~ în *Dicționarul Academiei* elaborat de A. Philippide 491; terminologie ~ă în stilul textelor lingvistice din perioada 1640—1780 50—51.
SEMANTICĂ paradigmatică la E. Coseriu 313.
SEMN 96; arbitrarul ~ului lingvistic 312, 314; ~ele citării în stilul textelor medicale 229 și ~e grafice specifice în stilul textelor lingvistice 59 din perioada 1640—1780.
SEMNIFICAȚIE la E. Coseriu 315.
SENS, ~ul la E Coseriu 315.
SERIE enumerativă în stilul textelor științifice din perioada 1640—1780 514; ~ sinonimică în *Dicționarul limbii române* 125.
SILABAR 96.
SILABIC, joncțiune ~ă 67.
SILOGISM, ~ul în stilul textelor filozofice din perioada 1640—1780 507, 513.
SIMBOL 96.
SINCOPĂ, ~a lui *h* 260; ~a în toponime de origine turcă din județul Constanța 517.
SINCRONIE și diacronie la E. Coseriu 312.
SINECDOCĂ 234.
SINGULAR refăcut după plural 333.
SINONIMIC, serie ~ă în *Dicționarul limbii române* 125.
SINONIMIE, ~a în *Dicționarul limbii române* 125—129.
SINTACTIC, terminologia ~ă în stilul textelor lingvistice din perioada 1640—1780 56—63; interpretarea ~ă și morfologică a formelor neaccentuate ale pronumelor reflexive 571—573; paralelism ~ în stilul textelor filozofice din perioada 1640—1780 507—523.
SINTAXĂ, S. Pușcariu în perspectiva ~xei românești 317—320; baza dialectală a ~xei literare românești 635—637.
SISTEM, normă și vorbire la E. Coseriu 312; ~ele rimei 603—616; ~ul lingvistic individual 629.
SÎRBOCROATĂ, cuvinte din ~ în română 106, 215—216, 220, 257, 581.
SLAVĂ, sufixul *-janinŭ* în ~ 212; cuvinte din ~ în rusă 52, română 32—33, 47, 78, 122, 166, 215—216, 218—219, 251—252, 341, 499—504, 533, 541, 548, 559—560, 581, 593, 598, 623.
SLAVONĂ, genitiv-dativul în documentele ~ne 245—250; nume proprii în documentele ~ne 245—250; *-u* în documentele ~ne 245—250.
SLOVACĂ, cuvinte din ~ în română 32—33.
SONOR, ritmul fluxului ~ 67—74.
SPANIOLĂ, cuvinte din amerindiană 91—92 și latină 76 în ~; cuvinte din ~ în franceză 91—92 și română 208.
SPIRANT, velare palatale devenite ~e dure în indo-europeană 298.
STATUT, ~ul fonematic al oclusivelor palatale *k'*, *g'* 169—174.
STIL 9—12 funcțional 11—12; ~ul textelor științifice din perioada 1640—1780: texte filozofice 505—514, lingvistice 45—60, matematice 139—147 și medicale 221—231.
STRAT 339.

STRATEGIE, ~gii de predare și învățare a limbii române ca limbă străină 627—633.
SUBDIALECT 261.
SUBIECT 5—6 multiplu 82; ~ul și grupul verbal la S. Pușcariu 318.
SUBIECTIVIZARE 319.
SUBSTANTIV, pluralul în *-uri*, *-e* la ~ele neutre la I. Rus 325; ~e disponibile în sistemele rimei 604.
SUBSTANTIVAL, metafora ~ă la M. Eminescu 62—64.
SUBSTANȚĂ și formă la E. Coseriu 313.
SUBSTITUIRE 234.
SUBSTRAT, ~ul 339 daco-moesian al românei 30, 95—99, 104, 339—342.
SUCCESIV, construcție metaforică ~ă la M. Eminescu 65.
SUFIX, terminație și ~ 82; cuvinte formate cu ~ele *-ila*, *-illa* în bulgară 284; cuvinte formate cu ~ul *-ien* în franceză 212—213; cuvinte formate cu ~ul *-os* în maghiară 251; cuvinte formate cu ~ele *-a* 256—257, *-aci* 257, *-aie* 207, *-ame* 515, 520, 524, 528, *-an* 204, 213, 595, *-ană* 204, *-anca* 258—259, *-ancă* 204, *-anu*, *-aru* 258, *-aș* 256, 543—544, 595, *-ănog* 215, *-ci* 217—218, *-cior* 595, *-cios*, *-ciune* 528, *-ea* 595, *-eală* 599, *-ean* 204, 212—214, *-eană* 204, 207, 212, *-eanca* 258—259, *-eancă* 204, 207, *-easca* 259, *-ească* 201, 207, *-ei* 595, *-eiu* 257, *-el* 258, 544, 595, *-ele* 595, *-ene* 212, *-eni* 212, 214, 624, *-esc* 202, *-ești* 201, 624, *-eț* 258, 502, *-ian* 212—214, *-iană* 212, *-ic* 219, *-ică* 595, *-icios*, *-iciune* 528, *-ie* 206, *-iene*, *-ieni* 212, *-igă* 257, *-ilă* 284, *-ioacă*, *-ior* 595, *-iș*, *-işă* 206 *-iță* 595, *-iu* 206, *-oaia*, *-oaica* 257, *-oaie* 207, *-oci* 217, *-og* 215, *-oi* 129, *-oj* 252—253, *-onu* 258, *-os*, *-ós* 600, *-ov*, *-ova* 624, *-re* 128, *-șor* 595, *-uci* 218, *-ule*, *-ure* 334, *-uș* 206, 258, 595, *-ușă* 206, 595 în română; cuvinte formate cu ~ul *-janinŭ* în slavă 212; cuvinte formate cu ~ul *-ça* în turcă 552—553; cuvinte formate cu ~ele *—alo*, *-ilo*, *-jlo*, *-lo* 284, *-ok* 219 în ucraineană.
SUPORT autonimic 5—7.
SUPRANUME 256—260.
SUPRASTRAT 339.

Ș

Ș dur în cea mai veche listă cu nume românești de plante 20, la I. Rus 324 și în textele rotacizante 158; ~ trecut la *s* în textele rotacizante 159.
ȘTIINȚIFIC, stilul textelor ~ce din perioada 1640—1780: filozofice 505—514, lingvistice 46—60, matematice 139—147 și medicale 221—231.

T

T dur la I. Rus 324; ~ epitetic 541.
TEHNIC, terminologie ~ă în limbajul criticii literare actuale 617—618.
TEMĂ 81.
TEMPORALITATE, ~a în limba română 343—346.
TEORIE, ~a localistă 317—318.
TERMEN tehnic 233 în limbajul criticii literare actuale 617—618.
TERMINAȚIE 81 și sufix 82.
TERMINOLOGIE, ~a chimică în *Dicționarul limbii române* și în *Dicționarul explicativ al limbii române* 175—179; ~a filozofică 509; ~a lingvistică 9—12; fonetică 48—50, morfologică 50—52, ortografică 47—48, poetică 53, semantică 50, sintactică 52—53; *Mic dicționar de ~ lingvistică* de Gh. Constantinescu-Dobridor 291—294; ~ medicală 221—231: nume de boli 223—224, mijloace de tratament 224—225; ~a meseriilor populare 579—582; ~a muncii 131—135; ~a tehnico-științifică în limbajul criticii literare actuale 517—518; ~a viticolă 201—210: nume de localități 206, de persoane 207—209 devenite apelative 201.
TEXT 96 la E. Coseriu 314—315; ~ele rotacizante: localizare 85—86, 155—164, particularități fonetice 156—159, lexicale 160—163, morfologice 160; stilul ~elor științifice din perioada 1640—1780: ~e filozofice 505—524, lingvistice 45—60, matematice 139—147 și medicale 221—231.
TIMP, ~ul în limba română 343—346; ~ adverbial și verbal 343—344.
TITLU 6—7.
TOPICALIZARE 319.
TOPONIM 6; rolul împrumutului în crearea ~elor 499—504; articolul hotărît la ~e 257—258; ~e provenite din antroponime 255—260; elemente turcești în ~e din județul Constanța 551—559; etimologie populară în ~e 624.
TRACO-DACĂ 20, 27—35; ~ca în context european 297—300; cuvinte din indoeuropeană în ~ 298; cuvinte din ~ în română 27—35, 298, 334, 339—342.
TRADIȚIE și inovație la E. Coseriu 312.
TRADUCERE 4.
TRANSFER în învățarea limbilor 629.
TRANSFORMARE 234.
TRANSPUNERE 234.
TRIMITERE, ~a în stilul textelor medicale din perioada 1640—1780 230.
TURCĂ, cuvinte formate cu sufixul *-ça* în ~ 552—553; cuvinte din ~ în română 91, 137, 260, 541, 547—549, 551—555, 581; toponime de origine ~ în județul Constanța 551—557.

Ț

Ț moale în cea mai veche listă de nume românești de plante 20.

ŢINTĂ, limbă ~ în învăţarea limbilor 626—632.

U

U afonizat în latina tîrzie 294; ~ trecut la *t* 217 în textele rotacizante 157; ~ final 245—250 şi ortografia 620—621.

UCRAINEANĂ, cuvinte formate cu sufixele *-alo, -ilo, -jlo, -lo* 284, *-ok* 219 în ~; cuvinte din ~ în română 215, 219—220, 283, 501, 581.

UZAJ, indice de ~ în sistemele rimei 605—613.

V

VARIANTĂ, ~e fonetice şi lexicale omise în *Dicţionarul limbii române* 534—536.

VECHE macedoneană 291; cea mai ~ listă de nume româneşti de plante 13—21.

VELAR, ~e palatale devenite spirante dure în indo-europeană 298; consoanele ~e în limba română 181—184.

VELARIZARE, ~a lui *e* în textele rotacizante 156.

VENETĂ 303.

VERB copulativ 7; ~e pronominale obiective-posesive şi reciproce 572; ~ul la S. Puşcariu 318—319.

VERBAL, timp ~ 343—344; subiectul şi grupul ~ la S. Puşcariu 318; metafora implicită ~ă 64 nume predicativ 63 la M. Eminescu.

VIITOR 82—83 cu *volere* 27, 105; ~ anterior 82—83, 345.

VIRGULĂ 185—186.

VITICOL, terminologia ~ă 201—210: nume de persoană 207 şi de localităţi 206.

VOCABULAR, mulţimea în ~ 604.

VORBIRE, sistem, normă şi ~ la E. Coseriu 312; ~ 10 directă 5, indirectă 4 liberă 4; ~a literară hipercorectă 263; ~ dialectală controlată, liberă, necontrolată 263 şi reconstituită 268.

Z

Z dur la I. Rus 524; ~ trecut la *j* 254.

INDICE DE AUTORI*

A

Aaron, Florian 120
Aaron, P. P. 505—506, 509, 514
Adam, Ioan 222—231
Aelianus 166
Aetius 222
Agard, F. 169
Agîrbiceanu , I. 49
Alcover, A. 38
Alecsandri, Vasile 72—73, 110, 113, 120—121, 196, 306, 538, 605—613, 615
Alexandrescu, Grigore 605—613, 615
Alexici, G. 600
Amzulescu, Al. I. 137—138
Anderson, John M. 317
Anghel. D. 69—70, 73, 603—613, 615
Anghel, Gh. 202
Anghel, Ioana 217
Anghelescu, Mircea 165, 168
Antim 518
Antipa, Gr. 137—138
Arghezi, Tudor 150, 185, 196, 603—613, 616
Argintescu-Amza, N. 153
Aristofan 166
Aristotel 166
Arjoca, Eugenia 194
Arvinte, V. 598—599
Ascoli, Graziadio Isaia 105, 108, 191
Augerot, E. 169
Avram, Andrei 163, 169, 194—195, 215—218, 275, 292, 312
Avram, Mioara 194, 274, 277, 561—564, 637

B

Babeş, Vincenţiu 113—118, 120
Babeu, Doina 103—108
Bach, Emmon 234
Baemeister, E. 103
Bacovia, G. 196, 603, 605—613, 615
Bahner, W. 34
Bahrim, Mitriţa 592
Bahos, F. 93
Balacciu, Jana 311
Balaci, Alexandru 191
Bally, Ch. 233
Bantăş, Constantin 329, 331
Banuş, Maria 153

* Cifrele tipărite cu caractere **aldine drepte** indică autorii de articole publicate în revistă în anul 1981; cifrele puse în paranteze drepte indică autorii recenzaţi sau discutaţi în articole speciale; celelalte cifre trimit la autorii citaţi.

Bar-Adon, A. 628
Barborică, Elena 43, 203
Barbu, Ion 605—613, 616
Barbu, Petre 251, 560
Bariţiu, George 120, 202, 323—327
Barna, Andrei 194
Barthes, Roland 4
Bartoli, Matteo 76
Barzellini, J. 621—623, 625
Basarab, Matei 44
Basarab, Neagoe 166
Băieşu, Ion 196
Bărbătescu, Ioachim 221, 223—225, 228—229, 231
Bărdaşu, Petre 242
Bârleanu, Horia 265
Bejan, A. 137—138
Belchiţă Hartular, Anca 195
Bellugi-Klima, U. 628
Beniuc, M. 577
Benkö, József 13
Berca, Olimpia 194, **603—616**
Berca Dorcescu, E. 194
Bereiu, D. 27
Berinda, Pamvo 515
Berneker, E. 37
Bernstein, Basil 263
Bezpal'ko, O. P. 248
Bianu, Ioan 221, 487—490, 492—496, 518
Bianu, Vasile 585, 592
Bidian, Viorel 193
Bidu-Vrănceanu, Angela 233—234, 313, 604—605, 619
Binder, Pavel **237—243**
Biondelli, B. 104
Birlea, Ovidiu 597
Blaga, Lucian 68, [149—154], 185, 196, 603—613, 616
Blandiana, Ana 71, 73—74
Blazewicz, Th. 196
Bloch, O. 92—94
B. N. 274
Boceanu, Ion 538
Bocu, Sever 117
Bogaci, G. 33
Bogdan, Ioan 247, 250, 531, 538
Bogdan-Dascălu, Doina **3—7,** 617
Bogrea, Vasile 37, 43, 541, 545, 548, 560
Bogza, G. 196
Bolintineanu, D. 493, 605—613, 615
Bolocan, Gheorghe 32, 216, 248, 253, [577—579]
Bonfante, Giuliano 19, 313
Bopp, Fr. 108
Boreilă, Mircea 541, 545
Bordea, Neculai 265
Bordeianu, Mihai 519, 530, 598—599, 603
Borza, Al. 20, 202—209, 282, 585—586, 588, 592, 598
Bot, Livia 242
Bote, L. 530—532, 534—535, 539
Botez, Const. 202, 496
Botez, I. 496
Botezatu, Petre 3
Botta, Emil 150
Bouton, Ch. 630
Bratul, popa 529, 531
Brătescu-Voineşti, I. Al. 493
Brăiloiu, C. 597
Brâncuş, Grigore 32, 34, 79, 194, 340, 541—542, 544—545
Breazu, Ion 103, 112
Breban, Vasile 176, [304—305], 561
Brekle, Herbert E. 233
Brezeanu, Ioan 543, 545
Brezoianu, Ion 206
Budai-Deleanu, Ion 78, 107, 605—613, 615
Buga, Marin 543, 545
Bühler, Karl 318
Bujeniţă, M. 137—138
Bulgăr, Gheorghe 66, 561, 618—619
Bunea, Augustin 559—560
Buonincontro, Pascuale 191
Burguy, G. V. 104
Buşilă, G. I. 119
Butnaru, Costache 330
Butură, Valer 585, 590
Buyssens, E. 629
Buza, Mircea 239
Buză, Emanuela 537
Byck, Jacques 46, 139, 146, 161, 222, 231, 506, 512

C

Çabej, E. 333
Calotă, Ion **181—184, 211—214**
Camilar, E. 591
Candrea, George 193
Candrea, I.-A. 23, 26, 43, 78, 85, 92—94, 137—138, 155, 202, 206—208, 217—218, 220, 262, 282—283, 322, 547—548, 563, 581, 585, 599
Canger Una 4, 25
Canionu, M. 257—260
Cantacuzino, Constantin 505—507, 514
Cantemir, Constantin 329, 526
Cantemir, Dimitrie [165—168], 198, [329—331], 505—506, 508—511, 514, 533—536, 538
Capidan, Theodor 303, 559
Carabulea, Elena 213
Caracaş, R. 518
Caracostea, D. 32
Carageani, Gheorghe 191
Caragiale, I. L. 196, 306
Caragiu Marioţeanu, Matilda 275, 303
Caraman, P. 32
Caribolo, C. 222
Carnap, Rudolf 3, 5
Carp, M. 496
Cartojan, N. 166
Catiforo, Antonio 50
Cavalcanti, S. M. 103, vezi **Mangiuca, Simeon**
Cavallotti, Bianca Valota 192

Cazacu, B. 161, 183, 204—206, 209, 217, 263—264, 266—267, 269, 506, **597—598**
Călăraşu, Cristina 45
Călinescu, G. 6—7, 74, 577, 615, 617
Câmpeanu, Eugen 201
Cândea, Virgil 165, 505
Cârlova, V. 605—613, 615
Ceauşescu, Gh. 194
C. G. 571
Chadwick, J. 99
Chantraine, P. 165
Chetroceanu, Gheorghiţă 268
Chiriacescu, Rodica 311
Chiriţă, C. 330
Chivu, Gheorghe 44, **45—60**, 63—64, 66, **139—147**, 149, 167, **221—231**, 233, 238—239, **505—514**, 515
Chomsky, N. 318
Church, Alonso 3
Ciauşanu, G. 543
Cicero 168
Cihac, A. de 104, 493
Cihodaru, C. 202
Ciobanu, Fulvia 201, 211, 337
Ciocea, Ion 245—250
Ciocîrlie, Constanţa 194
Ciocîrlie, Livius 194
Cioculescu, Şerban 4, 7, 211—212, **214**
Cioloca, D. 252
Ciorănescu, A. 39
Ciparîu, Timotei 113, 119, 493
Ciubotaru, Mircea 329—331
Codreanu, M. 70, 73
Codrescu, Theodor 330
Coman, Lupu 194
Constantinescu, Pompiliu 6—7
Cohen, Jean 62
Cohen, M. 99
Cohuţ, Cornelia 206, 209, 267, 597—598
Coja, I. 284, 561
Comişel, Emilia 597
Comşulea Elena 579—582
Conachi, Costache 605—613, 615
Conea, Ion 237—238, 241
Constantinescu, Nicolae 603
Constantinescu, N. A. 207, 251—252, 254, 257—260, 502, 543
Constantinescu-Dobridor, Gh. [301—304]
Constantinescu [-Rîmniceanu], G. 165
Contraş, E. 597—602
Corda, Mioara 233
Corder, P. 630
Coresi 44, 537
Coseriu, Eugenio 12, 233, [311—315]
Costache Găinariu Varone, Elena [197—198]
Costăchescu, Adriana 194
Costin, Lucian 252, 597, 602
Costin, Miron 161, 606, 608, 615
Costin, N. 531, 533, 535, 539
Costinescu, Ion 493
Costinescu, Mariana 44—45, 532
Coşbuc, G. 69—71, 73, 150, 496, 605—613, 615
Coteanu, I. 4, 10—13, 32, 43, 61, 67, 87, 103, 105, 233—234, 245—247, 249, 264, 275, 303, 497, 529, 604—605, 619, 635—636
Cozianul, Mardarie 18, 21, 518, 526—527
Crăiniceanu, C. 282
Creangă, Ion 196, 276, 283, 306, 543, 545
Creţu, Gr. 13, 518, 520, 523—524
Creţu, Ion 491, 497
Creţu, Nicolae 322
Cristea, Valeriu 4, 7
Crişan, Alexandru 233
Crohmălniceanu, Ov. S. 617
Croicu, Marieta 487—488, 490, 493—496
Croicu, Petre 487—488, 490, 493—496
Čulakov 218
Čumbary, A. 257—260
Curticăpeanu, V. 117
Curtius 108
Cvasnîi, Maria 43

D

Dal', V. 218—220, 283
Damé, F. 202—203, 497
Dan, Clara 3
Dan, Dimitrie 597
Dan, Ilie 492
Daničič, D. 38
D'Anville, J. B. 329, 331
D'Anville, S. 621, 625
Dascălu, L. 195
Dauzat, A. 91, 93—94
Dănăilă, Ion 347—483
Dănilă, Simion 251—254
Decei, Aurel 243
Dečev, D. 27
Degen 621—622, 625
Delavrancea, B. 493, 577
Deleanu, M. M. 103
Demény, L. 542—545
Densusianu, Nicolae 202, 297, 543, 559
Densusianu, Ov. 37—38, 41, 43, 78, 90, 92—94, 215, 256, 264, 290, 342, 493
Descartes, R. 314
Diaconescu, Paula 10, 63, 65—66, 149, 151, 323
Diaconovici-Loga, C. 108
Diaconu, Ion 597
Diculescu, C. 76
Diez, Fr. 104, 108
Dimăncescu, Dem. 622, 625
Dimitrakos, G. 165, 168
Dimitrescu, Florica 43, **90—94**, 520, 536, 561—563
Dimitriu, C. 529, 531
Dinu, Mihai 603
Dinu, Titu 217
Diodor din Sicilia 165
Diringer, D. 99
Djamo-Diaconiţă, L. 92—93
Dobrescu, Gheorghe 217—218
Dobrogeanu-Gherea, I. 4, 7
Doca, Gheorghe 195—197, 627—633

Doinaș, Ștefan Augustin 71, 73, 150, 152
Dominte, Constantin **67—74**
Donici, Al. 605—613, 615
Dorcescu, Eugen 65, vezi și **Berca Dorcescu, E.**
Dosoftei 41, 121, 161, 534, 539, 604—613, 615
Dragomir, S. 545
Dragomirescu, Gh. N. 603
Drăgan, Iosif Constantin 28, 30, 251
Drăganu, N. 541—542
Drăgălina, P. 251
Drăguța, Vasilica 267
Dressler, Wolfgang 5
Drincu, Sergiu 194
Dubois, J. 91, 93—94
Duda, Gabriela 614
Duma, Radu 506
Dumistrăcel, Stelian **23—26, 261—279,** [305—307], 561
Dumitrașcu, Katalin 194, **301—304**
Dumitrescu, Domnița 311
Dumitrescu, Ion 66
Dumitrescu-Bușulenga, Zoe 566
Dumitriu, Anton 3, 5
Duridanov, I. 27, 29—30, 32
Dunăre, Nicolae 597
Duro, A. 94
Duskova, L. 628
Duțu, Alexandru 518

E

Eliade, Eugenia 585
Elwert, W. Theodor 313
Eminescu, Mihai [61—66], 67—68, 71, 73—74, 76, 149, 185, 196, 306, 321—322, 561, 564, 603, 605—614, 615
Enescu, Gh. 9—10
Eustatievici Brașoveanul, Dimitrie 45—60
Evseev, Ivan 604

F

Fabian, Vasile
Façon, Nina 191
Fant, M. 170
Fassel, Luminița 194, 301
Fermeglia, Giuseppe 191
Ferreira, Joaquim 38
Fesci, Simona 239
Filimon, Domnica 110
Filip, solitarul 516
Filipașcu, Alexandru 167
Filipescu 537
Fillmore, Charles P. 312, 320
Fischer, I. 28, 194
Flavius, Josephus 505
Flora, R. 303
Florea, Petre **119—124**
Florescu, Florea Bobu 597
Flutur, Tatiana 271
Foarță, Maria 194
Foeșa, Gheorghe 597
Fontanin, Gheorghe Marin 110, 112, 114, [119—124]
Fortunescu, C. D. 119
Fotino, Dionisie 241
Fouché, Pierre 213
Fraisse, P. 629
Frățilă, Vasile 193—194, **499—504**
Friedrich, J. 99
Fugaru, Florea 194, 563
Funeriu, Ionel 185, 194, 603
Furtună, Dumitru 601

G

Gabelentz, Georg von 312
Gafița, Mihai 69, 71, 73
Galenus 165—166
Gamillscheg, E. 76
Gaster, M. 13—15, 17—19, 530, 532, 534
Gălușcă-Crișmariu, Tatiana 597
Gămulescu, Dorin 216
Găzdaru, D. 313, 492
Gâștescu, Petre 253—254, 330
Genebrard 313
Genilie, Iosif 120, 326
Georgescu, Magdalena **13—21,** 44, 141, 167, 238—239, 515, **529—540**
Georgiev, Vladimir 27, 29—30, 299—300, 303, 333
Gerov, N. 218—219
G. G. 272
Gheorghe, Ion 618—619
Gheorghe, Mircea [186—187]
Gheorghiu, Mihnea 76, 78
Gherasim, ierodiaconul 518
Gheție, Ion 20, 45—46, 64, 66, 78, **85—86,** 90, **155—164,** 261, 323—324, 515, 523—526, 618—619, **635—637**
Ghibănescu, Gh. 330
Ghibu, Onisifor 45, 47, 139, 506
Ghica, Grigore 241
Ghiculete, Galina 204—206, 209, 217, 267, 597—598
Giambullari, Pierfrancesco 312
Gilliéron, J. 79
Giosu, Ștefan 506
Giuglea, George 75, 537
Giurescu, Anca 194, **317—320**
Giurescu, C. 202—203, 207
Giurescu, Constantin C. 289
Goga, Octavian 71, 150, 605—613, 615
Goicu, Viorica 193—194, **621—625**
Goldea, Angela 305
Goldiș, Ioan 111
Golescu, Iordache 24
Golopenția-Eretescu, Sanda 26, 504
Gougenheim, G. 604
Gorjan, I. Gherasim 537
Granger, Gaston-Gilles 3
Grammont, M. 185

Graur, Al. 34, 79, 82, 87, [90—94], 119, 194, 201, 208—209, 275, 291, 301, 305, 497, 504, 548, 604, 613
Grecu, Doina 193, 529, 561
Grecu, Victor 103
Greimas, A.-J. 3—4
Grelling 5
Griselini, Franciscus 622, 625
Gropşianu, Ilie 117
Grozdanovici-Pasici, Miroslava 19
Gryna, F. M. Jr. 568—569
Guillermou, A. 196
Guiraud, Pierre 4, 604
Gunnar, C. 170
Gusti, Dimitrie 120
Guţu Romalo, Valeria 274
Gáldi, Ladislau 603

H

Halichias, Cristina 194
Halle, M. 170
Halm 167
Haneş, P. V. 268
Hartmann, Peter 4
Hartmann, R. R. K. 4
Harweg, R. 5
Hasan, Finuţa 211, 337
Hasdeu, B. P. 32—34, 77—78, 95, 120, 157, 202—203, 205—207, 303, 341, 488, 493, 511, 525, 537, 541—543, 545, 598—599
Haş, Gh. 39
Hátschek, Ignácz 624—625
Haţeg, I. 252
Heliade-Rădulescu, I. 121, 123, 149—150, 323—326, 605—613, 615
Heraclides, Cumaeus 166
Herodot 166
Hervás 313
Herzog, E. 196
Hesychius 166
Heyse, K. W. L. 312
Higounet, C. 99
Hjelmslev, Louis 3—4
Hogaş, C. 577, 590
Homann, I. B. 622, 625
Homorodean, Mircea 191, 537
Honterus, Johannes 243
Horun, S. 175, 177—178
Hreapcă, Doina 265
Hrinčenko, B. D. 219, 283—284
Hristea, Theodor 208, 561
Hubschmidt, J. 30, 34
Humboldt, Wilhelm 208, 312
Hurmuzachi, Gh. 117

I

Iana, Aurelie 39
Iancu, Victor 29, 193, **291—295**
Ibrăileanu, G. 196, 491, 496—497
Ibsen, H. 69
Iliescu, Maria 191, 194—195, 301, 604—605, 613
Ilin, Stancu 315
Ionaşcu, Romulus 46
Ionescu, Adriana 30—32, **333—334**
Ionescu, Aurelian 585—586
Ionescu (de la Brad), I. 202
Ionescu, Eugen 565
Ionescu, Ion 139, 147
Ionescu, L. 169
Ioniţă, Magdalena 44, 141, 167, 238—239
Ioniţă, V. 194
Iordache, Gh. [579—582]
Iordan, Ion 253—254, 330
Iordan, Iorgu 6, 25, 69, 71, **75—79, 89—90,** 119, 157, 184, **191—192,** 196, 201, 251, 253, 255—257, 259, 269, 275—276, 279, 282, **287,** [289—290], **290,** 306, 311, **343,** 487, 492, 497, 504, 529, 559—563, **565—566, 575—576**
Iorga, N. 117, 119, 155—156, 192, 493, 565
Iorgovici, Paul 108, 325
Iosif, Şt. O. 68—73, 150, 605—613, 615
Irimia, D. 491
Irimie, Cornel 597
Isér, Andrei 493
Ispirescu, P. 43, 537
Istrate, Gh. 69—73, 452
Ivaşcu, George 6—7, 151
Ivănescu, G. 30—35, [89—90], 149, 306, 487, 491—492, 497, 511, 547
Ivireanul, Antim 44, 166, 505—510, 514

J

Jakobson, Roman 4—5, 170, 603, 614
Jarník, Iohann Urban 23, 26, 496
Jebeleanu, Eugen 186—187, 196
Jensen, H. 99
Jianu, Gheorghe 116—117
Jipescu, Gligore M. 203, 206—207
Jireček, K. 300
Jirmunski, V. 603
Jivcovici, Mirko 216
Jones, H. S. 165
Jud, Jacob 78
Juilland, Alphonse 605
Jungmann 487
Juran, S. M. 568—569

K

Kalinderu, I. 495
Kant, I. 314
Karás, M. 92
Kariophilles, Ioan 505—507, 514
Kastovsky, Dieter 233, 313
Kelemen, B. 529
Kiparsky, V. 500
Király, Fr. 194, 532
Kis, Emese **233—238**

Kis, Géza 233—238
Kisch, G. 251
Klemensiewicz, Z. 248
Klima, E. 628
Klum, A. 344
Kniezsa, István 251
Kogălniceanu, Enachi 43
Kogălniceanu, Mihail 43, 566
Kovačeć, A. 303
Kretschmer, P. 29
Kuentz, Pierre 4
Kühner, Helmuth 279, 287
Kul'bakin, St. 248
Kulafkovski, A. 603

L

Labiș, N. 70, 73
Lád Pič, Iosef 111
Lado, R. 629
Lagarde, P. de 29
Lakoff, George 320
Lamartine, A. de 113
Lambrior, Al. 90
Landos, Agapie 516
Laurian, August Treboniu 119—120, 122—123, 237, 323, 493
Lazăr, Nicolae 614
Lăncrănjan, I. 43
Lăpădat, Petru 189
Lăzărescu, I. 493
Lăzărescu, Paul 204—205, 209, 217, 266, 597—598
Leclant, J. 99
Lefter, Gheorghe 330
Leibnitz, G. W. 313
Leonard, Anne-Marie 4
Leopold, W. 628
Lepedatu, V. G. 194
Lerch, Eugen 89
Leroy, Maurice 312—313
Liddell, H. G. 165
Linde 487
Lipîsky, Ioannes de 622, 625
Littré, E. 488
Liuba, Sofronie 39
Livescu, Mihaela 194
Locusteanu, Marcel 597, 602
Loghin, Constantin 117
Lombard, Alf 169—170, 172, 196
Longinescu, S. G. 44
Lörinczi Angioni, Marinella 191—192, [195—197]
Loșonți, Dumitru 191
Lotman, I. M. 603, 614—615
Luca, Ioasaf 343
Lucaci, ritorul 161
Lucianus 166
Lupaș, Liana 165—168
Lupu, Vasile 44, 218

M

Macarie, ieromonahul 45—60
Macedonski, Al. 68, 196, 605—613, 615
Macrea, D. 103, 303, 487, 494, 500
Maier, Felicia 233
Maior, Petru 104, 110, 325
Maioreșcu, Titu 109—110, 112, 120, 496
Manea, Gh. 175, 177—178
Maneca, Constant 177—178, 195, 304—305, 563—564, 604
Mangiuca, Simeon [103—108]
Maniu, A. 71, 73
Maniu, Vasile 111
Manoil, M. 257—260
Manoliu Manea, Maria 315
Manu-Magda, Magdalena 193
Marcea, Pompiliu 213
Marcu, Florin 177—178, 304—305, 563—564
Mareș, Alexandru 44, 141, 156—161, 166—167, 238—239, 637
Mareș, Lucreția 304—305, 598
Margela, Șt. 196
Marian, Simeon Florea 493, 496, 600
Marica, George Em. 103, 117
Marieneșcu, At. M. 251
Marin, Maria 209, 211, 266, 597
Marinescu, Bogdan 193, 209, 217, 266, 597
Marinescu, Gheorghe 565
Marinescu-Dinizvor, Gheorghe 565—566
Marlianus, Ambrosius 518
Marta, Maria 43
Martinet, A. 173
Márton, Gyula 93
Mason, W. A. 99
Massaloup 621, 625
Massim, I. C. 119, 123, 237
Mavrocordat, Nicolae Alexandru 242
Mažulis V. 33
Mărdărescu, Maria 206, 209, 267, 597
Mării, I. 193, 504, 529, 541, 545
Medvedev, Tatiana [577—579]
Megiser, Hieronymus 313
Meier, Hugo 62
Meillet, Antoine 75, 90, 248
Melchisedec, episcopul 89
Metea, Alexandru 61—66
Meyer-Lübke, W. 37, 41, 76, 90, 94
Miclău, Paul 604
Micleșcu, Nicolae 505
Micu, D. 617
Micu-Klein, S. 112, 121, 532, 539
Migliorini, Bruno 94, 201
Mihai 21, 45—56, 60, 520
Mihai, logofătul 520
Mihail, Paul [343]
Mihail, Zamfira [343], 581
Mihalache, psaltistul mitropoliei 518
Mihalyi de Apșa, I. 156
Mihăescu, Doru 528
Mihăescu, H. 90, 92
Mihăilă, G. 13, 215, 501, 520
Mihăilă-Scărlătoiu, Elena 93

Miklosich, Franz von 18, 104, 166, 215, 539, 559
Milica, A. 543, 545
Mincu, I. 196
Miniat, Ilie 506, 509, 514
Minulescu, Ion 605—613, 615
Mircesco, V. 191, vezi **Alecsandri, V.**
Mistral, F. 38
Mitrache, Ilinca N. 267
Mitran, M. 617
Mitterand, H. 91, 93—94
Mitu, Ilie 597, 602
Mocioni, Alexandru 115
Modoran, Filofteia 81—82
Moga, Ioan 241
Mohanu, C. 543, 545
Möhle, D. 38
Moise, Stelian D. 266
Moisei, Ion 131—135
Moisil, Florica 166
Moldoveanu, Elisabeta 233—238
Moll, Fr. 38
Molnar, I. 196
Moraru, Mihai 13, 165
Morier, Henri 603
Morozowa, W. 93
Moxa, Mihail 44
Müller, Andreas 313
Müller, Ch. 604
Müller, F. 624—625
Müller, Friederich 242
Müller, Max 108
Müller, W. 313
Mumuleanu, B. P. 605—613, 615
Munteanu, Aurel 597
Munteanu, Dan 92
Munteanu, Ștefan 149—154, 323
Murgu, Eftimie 104, 108, 110
Muscalu, Mihaela 233
Mușlea, Ion 597

N

Nadoleanu, Gh. 543, 545
Nandriș, O. 171
Narr, Gunter 313
Nasta, Mihai 603
Nădejde, I. 61
Năsturel, P. V. 166
Neagoe, Victorela Elena 193, 209, 217, 266
Neagu, Valeria 92
Neamțu, G. G. 343—346
Neculce, Ion 44, 157, 161, [343]
Negruzzi, C. 24, 323
Nehring, Alfons 3
Neiescu, Ileana 561
Neiescu, Petru 171, 191, 193, 292—293
Nelson 5
Nemser, W. 628—631
Neroznak, V. P. 29
Nickel, G. 628
Nicolescu, G. C. 72—73
Niculescu, Alexandru 191—192, 194—195, 635
Niculescu Varone, G. T. [197—198]
Nițâ Armaș, Silvia 93
Nuță, Ion 30, 192, **201—210**, [333—334]

O

Oalide, Petru 109—118, 194
Oancă, Teodor 255—260
Oancea, D. I. 253—254, 330
Oancea, Vasile 597
Obedenaru, M. C. 41
Oléron, G. 629
Olteanu, Pandele 27
Olteanu, V. 194
Onu, Liviu 161, 506, 529
Opitz, Martin 313
Oprișan, I. 543, 545
Oros, Marius I. 500
Orza, Rodica 193
Otobicu, C. 617
Ożegov, S. I. 176

P

Pamfil, Carmen-Gabriela 487—497
Pamfil, Viorica, 543, 545
Pamfile, Tudor 207, 536—537, 585—586
Panaitescu, D. 66, 321—322
Panaitescu, P. P. 167, 329, 341
Pană, Ruxandra 209, 217, 266, 597
Pană-Boroianu, Ruxandra 193
Pană Dindelegan, Gabriela 318, 320
Panduro 313
Pann, Anton 605—613, 615
Panțu, Zach C. 585—587, 592
Papacostea, Șerban 86
Papadopol-Calimah, Al. 120
Papahagi, Tache 37, 39—40, 264, 543, 545, 599
Pápai, Francisc Páriz 222
Parpală, Emilia 9—12
Pascu, G. 212, 215, 218—219, 487, 491—492, 502
Pașca, Șt. 257—258, 260
Paul, H. 108
Pausanias 166
Păcală, Victor 239
Păltineanu, V. 529
Pătruț, I. 193, 251—253, 509, 623
Pellegrini, Giovan Batista 191
Penișoară, Ion 551—557
Perillo, Senatore 195
Perpessicius vezi **Panaitescu D.**
Pesty, Frigyes 251
Petrescu, I. 592
Petrișor, Marin 194
Petrovici, Emil 183—184, 215, 242, 260, 275, 291—293, 295, 303, 499—500, 503—506, 532, 542, 545, 623

Petruc, Elena 305—307
Philippide, Alexandru 37, 39, 78, 89, 169, 173—174, 300, 303, 306, [487—497]
Philippide, A. Al. 153, 487
Piaget, J. 629
Pillat, Ion 150, 605—613, 615
Plinius cel Bătrîn 165, 335—336
Pitiş, George 597
Ploae Hanganu, Mariana 37—41
Poleac, Elena 585
Polibiu 166
Polizu, G. A. 493
Pontbriant, R. de 189, 493
Pop-Barcianu, Sab. 493
Popa, Eleonora 347—483
Popa, Petrache 518
Popescu, Aurelian I. 137—138, 597, 602
Popescu, D. 563
Popescu, Ion [81—83]
Popescu, Radu 44
Popescu-Marin, Magdalena 175—179, 529
Popescu-Sireteanu, Ion 541—545
Popescu Teiuşan, Ilie 119
Popovici, Dimitrie 46, 50
Popovici, I. N. 496
Popovici, Iosif 103, 496
Porţeanu, Al. 117
Porucic, T. 137—138
Pott 108
Poza, Andrés de 313
Prati, A. 92—93
Price, Glenville 312
Procopovici, Al. 160, 309
Procopovici, Teofan 47
Pumnul, Aron 323, 326
Purdela-Sitaru, Maria-Luiza, 156, 194
Puşcariu, Ioan 559
Puşcariu, Sextil 37—39, 92, 94, 160, 169—170, 172, 182—183, 189—190, 196, 218, 256, 303, [317—320], 331, 490, 492—494, 531, 537, 560, 581

Q

Quintescu, N. 109—110, 113—114, 120

R

Radovici, Gheorghe 506
Rădulescu-Dulgheru, Georgeta 110
Rădulet, Remus 176
Rebreanu, L. 577—578
Reichenkron, G. 27, 34
Reinheimer-Ripeanu, Sanda 194, **585—595**
Renzi, Lorenzo 191
Reşad, Nuri Darago 137—138
Rethy, Ladislau 111
Reychmann, Jan 578
Rey-Debove, Josette 3—5
Rezmeriţă, Alexandru 78
Richards, J. 628
Rienzi, A. 28
Riffaterre, Michael 152
Rilke, Rainer Maria 149, 152—154
Rimša, Vytautas 32—33
Riza, A. 27
Rizescu, I. 43—44, 161
Rimniceanul, Ion 506
Robert, P. 177
Robins, R. H. 28
Robu, Vladimir [575—576]
Roessler, Robert 340
Roman, Andrei 614
Roman-Moraru, Alexandra 44, 141, **167,** 238—239
Rosetti, Al. 31—32, 35, 37—38, 64, 66, 85, 90, 94, 137, 156, 161, 170, 192, 194, **216,** 245—247, 249, 291—292, 295, 504, 506, 543, 545
Ross, John Robert 320
Roşculeţ, T. 492
Roşianu, I. 256
Roşu, Mihai 506, 508—509, 514
Rousseau, J. J. 313
Ruhlen, Merrit 169, 317, 319—320
Rus, Ioan [323—328]
Russo, Alecu, 268, 577
Russu, I. I. 27, 29, 79, 98, 284, 240—341
Rusu, G. G. 185—187, 567—569
Rusu, Grigore 561
Rusu, Valeriu 193
Ruwet, Nicolas 4—5
Ruxăndoiu, Liliana 43

S

Sadoveanu, Mihail 238, 284, 577, 590
Sahia, Al. 578
Sala, Marius 37, 92, 194
Santini, P. 329
Sapir, E. 317
Sappho 166
Saramandu, Nicolae 192—193, 204—206, 209, 217, 315, 598
Savin, Stelian 24
Săghinescu, V. 493
Săndulescu, Al. 69—71, 73
Săndulescu, C. 335—336
Săteanu, Cornel [343—346]
Sâvulescu, Dumitru 186
Sbiera, I. G. 44
Scărlătoiu, Elena 193
Schaff, Adam 3
Schenk, P. 621, 625
Schlegel, Fr. 104
Schroff, M. W. 579
Schuchardt, Hugo 78, 108
Schütz, Carl 622, 625
Schveiger, Paul 317, 319
Scott, R. 165
Scriban, A. 24—25, 43, 206, 219—220, 564, 581
Scurtu, Vasile 43—44
Seche, Irina 617—619

Seche, Luiza 66, **197—198**, 212, 321, **337—338**, 604—605, 617
Seche, Mircea 13, 103, 487, 494—496
Semčinskij, St. **279—285**
Serafim, ieromonahul 19
Silvestru din Moldova 516, 524—525
Silvestru, Valentin 211—212, 214
Simion, Eugen 6—7, 62—65
Simota, Algeria 515
Simu, Georgiu 110
Skok, Petar 37, 203, 300
Slama-Cazacu, T. 233, 235, 628—631
Slușanschi, Dan **95—99**, 194, **297—300**, **339—342**
Smith, Adam 312
Smotriţki, Meletie 45—56, 60, 515
Sobejano, Gorzalo 149
Solomon, O. 178
Sophocles, E. A. 165
Soranus 165
Soresciu, Marin 186, 196
Spang-Hanssen, H. 3
Speranţia, Th. 603
Spitzer, Leo 75, 78, 89, 149
Sprangate, Ştefan 585—586
Staicu, grămăticul 45—60, [515—528]
Staka, Jiří 577
Stan, Aurelia 521
Stan, I. T. [169—174], [181—184], 291—295
Stanciu, Z. 196
Stănculescu, I. 543, 545
Stănescu, Nichita 150, 186, 565
Steier, A. 165, 168
Steinthal, H. 108
Stéphanova, L. 215
Stoicescu, Nicolae 165
Stork, F. C. 4
Strabo 165
Straje, Mihail 491
Străjescu, Toader 330
Streinu, Vladimir 6—7
Strempel, G. 14, vezi şi **Ştrempel, G.**
Strungaru, Diomid 45, 52, 242, 515, 518
Sturza, D. A. 496
Suciu, Coriolan 159, 621—625
Suciu, Emil 529, **547—549**
Suciu, Gh. 563
Sufleţel, Rodica 193—194, **621—625**
Sumpf, Joseph 3
Szabó, T. Attila 93

Ş

Şandru, D. 32—33, 37, 39, 264
Şandru Olteanu, Tudora 92, 194
Şăineanu, Lazăr 23, 26, 37—38, 78, 91, 103, 105, 137—138, 203, 207, 237, 537, 547, 549, 581
Şchiau, Octavian 242, 530—535, 539
Şerban, George **559—560**
Şerban, Vasile 604
Şiadbei, Ioan 487, 493—494
Şincai, George 112, 121
Ştefan, Ion **323—324**
Ştefănescu, R. 194
Ştefănescu, Ştefan 343
Ştrempel, Gabriel 19, 46, 166, 221, 238, 343, 527, 531, 533, 535, 539
Şuteu, Flora 12, 62—65, 108—109, 112—113, 120, **189—190**, **193—194**, **311—315**, 322, 567, **571—573**, 617
Şuteu, V. 170, 206, 209, 267, 292, 597, 605

T

Tagliavini, Carlo 196, 201, 302
Tamás, Lajos 91, 94, 218, 530—531, 533, 539, 581
Tanoviceanu, I. 119, 124
Tarski, A. 3
Tăringă, Stanca 194
Teaha, T. 600
Tempea, Radu 292, 530—532, 534—535, 539
Teodoreanu, I. 537
Teodorescu, G. Dem. 542, 545, 547
Teodorescu, Mirela 43
Teodorescu-Chirileanu, G. 496
Thurot, François 312
Tiktin, H. 25, 43, 90, 137—138, 161, 174, 202, 282, 313, 493, 537, 581, 585—586, 591
Titone, R. 628
Tocilescu, Gr. C. 137
Todor, I. 282, 283
Todoran, Romulus 193
Togeby, K. 4
Tohăneanu, G. I. 65—66, 87, 603
Toma, Elena 43, 506
Toma, Mihai 585
Toma, Stela 165
Tomida, Ecaterina D. 597
Topîrceanu, G. 69—71, 73, 605—613, 615
Toporov, V. N. 33
Trăilă, Ilie 116—117
Troubetzkoy, N. S. 81
Truszkowski, Witold 597
Turculeţ, Adrian **169—174** 192
Tutoveanu, G. 69, 73

Ţ

Ţâra, Vasile D. 193—194, 232
Ţichindeal Dimitrie 536
Ţiplea, Alexandru 43, 599
Ţiţeica Gheorghe 565
Ţopea, Silvia 272—273
Ţurlan, Valentin **137—138**

U

Udreanu, Oana 233
Udrescu, D. 598—599, 601

Uidumac, Pompiliu 186
Ungureanu, Gh. 202
Ungureanu, V. M. 193
Ureche Grigore 121, 161, 330
Urițescu, Dorin 193
Ursu, D. 598—599
Ursu, N. A. 45—60, 119, 139, 221—224, 231, 513, **515—528**

V

Vaida, P. 500, 511
Valmarin, Luisa 191
Varlaam 40, 44, 157, 161, 505
Vârtic Dumitru 597
Vascenco, V. 577
Vasiliu, Emanuel 3, 10—11, 67, 169, 171, 173—174, 194, 315
Vasiliu, Laura 87, 125—129
Vasmer, Max 283, 500—501, 504
Văcărescu, Alecu 605—613, 615
Văcărescu, Enăchiță 606—613, 615
Văcărescu, Iancu 605—613, 615
Văcărescu, Nicolae 609, 615
Vâlsan, G. 329
Vegezzi-Ruscala, G. 105
Velculescu. Cătălina 14
Velkova, Ž. 27
Verdeș, I. 167
Veress, Andrei 559
Vianu, Tudor 62, 149, 321
Viciu, Alexiu 493
Vidos, B. E. 201
Vives, Juan Luis 312
Vîrcol, V. 208
Vlad, Felicia 194
Vlad, Sabin 193
Vlad, logofătul 527
Vlahov, K. 27, 29
Vlahuță, Al. 537, 578, 605—613, 615
Voiculescu, V. V. 68, 73, 150, 605—613, 615
Voronțova, Tatiana [517—519]
Vrabie, Emil 93, 215, **218—220**, 290, **321—322**, 500, **577—579**
Vrabie, Gheorghe 597
Vraciu, Ariton 27—35, 340
Vulcan, Iosif 113
Vulpe, Magdalena 192, 204—205, 209, 217, 266—267, 597—598, [635—637]

W

Warren, A. 603
Wartburg, W. von 37, 91—94
Wasserzieher, Ernst 243
Weigand, Gustav 170, 196, 261, 493, 501—504
Welcek, R. 603
Wewer, Annick 4
Windisch, Rudolf 313
Wissowatius, Andrei 505—511, 514
Wittgenstein, L. 3

X

Xenofon 166
Xenopol, A. D. 565
Xhuvani, Al. 334

Z

Zamboni, Alessandro 191
Zamfirescu, Dan 166
Zamfirescu, Duiliu 69, 71, 73, 605—613, 615
Zanne, Iuliu A. 23—26
Zauner, Adolf 38
Zingarelli, N. 38
Zgraon, Florentina 532
Zinkevičius, Z. 33
Zoller, Cecilia 265
Zugun, Petru 193, **289—290**, 291, 295

INDICE DE CUVINTE*

ALBANEZĂ: *baltë* 341; *gaidhi* 341; *garth* 341; *kopaç* 544; *mërgo(n)j* 341; *moshë* 340; *mot* 340; **mot-shë* 340; *rrobul* 543; *thep* 581; *vjedh-* 340; *vjedh-ullë* 340.

AMERINDIANĂ: *copal* 92; *karaiba* 91; *kopalli* 92.

ARABĂ: *ḫachchâcht* 92; *hachîch* 91; *hassasin* 92; *hašiš* 92; *haššašin* 92; *kuhl* 91; *Marakes* 91; *Marākuš* 91; *nainūfar* 92; *nilûfar* 92; *ninûfar* 92; *qaṣ°at* 92; *sāfūr* 91.

ARAMEANĂ: *kuhla* 91.

ARMEANĂ: *merżem* 341; *otn* 298.

AROMÂNĂ: *aftare* 39; *ahtare* 39; *arbure* 542; *aroábă* 543; *aroábulă* 543; *arób* 543; *aróbul* 543; *copaciu* 540; *fumeal'e* 77; *hievra* 122; *pom* 544; *róbul* 543; *tare* 41.

ASIRIANĂ: *guhlu* 91.

AUSTRALIANĂ: **kanguru* 91.

AVESTICĂ: *stravah* 298.

* Rugăm pe cititorii noștri să înțeleagă că am fost obligați la această punere în pagină a indicelui de cuvinte pentru economisirea spațiului grafic.

BALTO-SLAVĂ: *ésti* 298.

BULGARĂ: *vlas* 279; *gărlo* 502; *Gărlo* 502; *javor* 542, 545; *kambanka* 279; **klanik* 33; *kólnik* 33; *Kota* 257; *lis* 559; *lisa* 559; *Lisets* 559; *lisica* 581; *omráza* 218; *omrázник* 218—219; *omráča* 219; *opína(se)* 219; *ópna(se)* 219; *opóra* 220; *otpór* 220; *rezen* 215; *rjazán* 215; *slabonoga* 215; *xrabăr* 216; *xrumvam* 216—217.

CATALANĂ: *untal* 38.

CEHĂ: *holubinka* 590; *Lysá* 559; *zvonek* 279.

CHINEZĂ: *Shantoung* 91.

CROATĂ: *jak* 38.

DACĂ: *Arcidava* 299; *Axi-* 298; *Axios* 298; *Axiupa* 298; *budatha* 298; *Burebista* 299; *-dathsa* 298; *Decebalus* 299; *Germ-* 298; *Germisara* 298; *Krisos* 298; **merg-* 341; *Sarmizegetusa* 299; *Tibi-si-* 298; *Zolt-es* 298.

EBRAICĂ: *Golgotha* 93.

ENGLEZĂ: *bellflower* 279; *by-pass* 178; *Delaware* 208; *extender* 178; *learner* 627; *kicker* 178; *master-batch* 178; *premix* 178; *reliability* 569.

ESCHIMOSĂ: *iglo* 91.

ETIOPIANĂ: *negûs* 93.

FINLANDEZĂ: *sauna* 91.

FRANCEZĂ: *alcool* 91; *Alicante* 208; *Alicante Bouschet* 208; *amanites des Césars* 586; *aniline* 91; *assassin* 92; *batik* 92; *Bordeaux* 208; *Bouschet* 208; *calvaire* 93; *cannibale* 91; *castel* 208; *Castel* 208; *champignons* 586; *chasselas* 208; *Chasselas* 208; *chauve* 184; *chiendent* 335; *clochette* 279; *chou-fleur* 588; *contour* 91; *copal* 92; *couderc* 208; *Couderc* 208; *delaware* 208; *dérober* 93; *dru* 78; *druif* 209; *Druif* 209; *femme* 78; *gaillard* 209; *Gaillard* 209; *garder le lit* 562; *iglou* 91; *inquiétude* 170; *isabelle* 209; *Isabelle* 209; *itel* 41; *jacquez* 209; *Jacquez* 209; *kangourou* 91; *kilomètre* 172; *malbec* 209; *Malbec* 209; *masse* 176; *matti-ère plastique* 176; *mauvais* 78; *monde* 337; *monde-économie* 337; *mondio-vision* 337; *mondo-vision* 337; *mousseron* 591; *musat de Hamburg* 208; *négus* 92; *nénufar* 92; *noah* 209; *Noah* 209; *orange* 586; *orchestre* 172, 182; *othello* 209; *Othello* 209; *plastique* 177; *prendre un bain* 562; *prendre une douche* 562; *rauban* 92; *sauna* 91; *seibel* 209; *Seibel* 209; *soutache* 93; *tel* 39; *tellement* 38; *terras* 209; *Terras* 209; *tricholome de Saint-Georges* 586; *truffe* 587; *vialla* 209; *Vialla* 209; *vogue* 91; *vogueur* 91.

GALICĂ: *drutto* 78.

GERMANĂ: *Alm* 243; *Alp* 243; *Alpe* 243; *Bannschwamm* 591; *Beilchen* 287; *Berg* 624; *Diferenz* 141; *Entzündung* 223; *Familie* 77; *Fluidmischer* 178; *Frau* 76; *fressen* 336; *Gebürg* 242—243; *gehe* 170; *Glockenblume* 281; *Glockenspeize* 91; *Goethe* 211; *Hag* 220; *Hamburg* 208; *hegen* 220; *Heine* 211; *Kehle* 170; *Kinn* 170; *Kühl* 170; *Kunststoff* 116; *Mädchentraube* 203; *Mass* 176; *Masse* 176; *minuendus* 141; *Plansichter* 133; *plastische Masse* 176; *Plastmasse* 176; *posten* 141; *rauben* 93; *reihen* 217; *Rezeptur* 177; *Speise* 91; *Spezies* 140; *substrahendus* 141; *Unterschied* 141; *Veilchen* 287; *Weib* 76; *Weilchen* 287; *Weile* 287; **wogon* 91.

GOTICĂ: *fotu* 298.

GREACĂ: αἱμόρροτα 223; ἄρθρον 50; *askatis* 228; βασίλησε 227; βιβρώσκω 336; *elaion* 92; *helleboros* 336; ἐστί 298; εκκλεΐκη ησεσε 227; Ἰκκιερασε 227; καμηλοπούλι 167; καμπανέλι 279; κἴπρΐηαδα 227; κλέ(Ϝ)ος 298; κύαμος 336; μέση στιγμή 48; *peritonean* 227; *plastikos* 177; πόδα 298; στιγμή 48; στίγμη τελεία 48; στρουθοκάμηλος 165, 166, 167; στρουθός 165, 166, 167; ὕαλος 78; *hyoscyamos* 336; ὑποστιγμή 48; ὕς 336; χαμέδρυς 227; *chelidon* 336; *chelidonia* 336; ωγληχουα 227.

HINDI: *Māchavapalam* 91.

HITITĂ: *eszi* 298.

IAVANEZĂ: *batic* 92.

INDO-EUROPEANĂ: **bhod-to-* 341; **-bhi* 299; *dei ə* 32; *deiō̯* 32; **dhelbh-to-* 341; **dhng^{W}-(el)a* 298; **e'sti* 298; **gh'olt-* 298; **ghorfh-* 341; **gh^{W}erm-* 298; **k'leuos* 298; **merg-* 341; **-mi* 299; **nksei* 298; **pe'd-m* 298; **ti-bhi-* 298.

IRLANDEZĂ: *clù* 298.

ISTROROMÂNĂ: *ârbur* 542; *ârbure* 542; *ârburi* 542; *cupatš* 544.

ITALIANĂ: *assassino* 92; *Boldrini* 131; *cacio* 93; *campanella* 281; *caro* 171; *cascio* 92; *cassata* 91; *casu* 92; *cavallo* 93; *cavalo di lupo* 336; *che* 171; *chiaro* 171; *chiedo* 170; *chino* 171; *chitàrra* 171; *coda* 171; *colombina* 590; *cotale* 41; *cui* 171; *cumbetta* 590; *Dante* 211; *dantologo* 211; *elleboro* 336; *funghi* 586; *gamantra* 227; *ghiàccio* 170—171; *ghigno* 171; *ischia* 208; *Ischia* 208; *kaki* 171; *kilo* 171; *materie plastiche* 176; *orchèstra* 172; 178; *spesa* 91; *tal* 38; *voga* 91; *vogare* 91.

LATINĂ: *ablativus* 52; *admissarius* 107; *Agaricaceae* 589; *Agaricus* 590; *Agaricus campestris* 589—590, 592; *alpes* 242; *Alpes* 243; *alxexengi* 226; *Amanita caesarea* 586, 589, 592; *Amanitaceae* 589; *Amanita muscaria* 589, 592; *amica* 77; *amicus* 77; *arbor* 542, 544; *arborem* 542, 544; *arboris* 544; *argvatus* 227; *Armillaria mellea* 588, 591; *ars* 326; *astutus* 122; *auxsungia* 107; *Basidiomycetes* 587; *Boletaceae* 589—590; *Boletus* 595; *Boletus arborarius* 591; *Boletus bonivinus* 589; *Boletus calopus* 589, 592; *Boletus edulis* 589—590; *Boletus luteus* 589; *Boletus Satanas* 592; *Boletus scaber* 589; *Boletus subtomentoses* 589; *Boletus versipellis* 589; *bonus* 75; *bulla* 91; *calvaria* 93; *camelus* 168; *Cantharellaceae* 588; *Cantharellus cibarius* 588, 591—592; *casa* 75; *Clavariaceae* 587—591; *Clavaria bortrytis* 592; *Clavaria flava* 592; *Clitopilus prunulus* 589, 591; *collis* 33; *Collybia longipes* 588; *Collybia velutipes* 588, 591; **coln-* 33; *Coprinaceae* 589—590; *Cortinarius cinnamomeus* 591; *Craterellus cornucopioides* 588; *Decibalm* 299; *dingua* 298; *discludere* 158; *documentum* 326; *eccu modo* 491; *est* 298; *expendere* 91; *exterminare* 290; *familia* 77; *febres* 122; *femina* 75—77; **femines* 76—77; *fermentare* 581; *firmamentum* 326; *Fistulina hepatica* 591; *Fomes fomentarius* 588; *fortis* 40—41; *galetta* 107; *Ganoderma lucidum* 588, 592; *Gyromitra esculenta* 587, 592; *gyrus* 92; *habere* 91; *Helvellaceae* 587; *hirundinella* 217; *homo* 75; *Hydnaceae* 587; *Hydnum coralloides* 587; *Hydnum erinoceum* 587; *Hydnum imbricatum* 587; *Hydnum repandus* 587; *Hydnum ramosum* 587; *Hydnum suaveolus* 587; *Hygrophorus caoccineus* 592; *Hypholoma fasciculare* 589, 591; **insellare* 107; *instrumentum* 326; *interjectio* 51; *juramentum* 326; *Lactarius* 590—593; *Lactarius deliciosus* 590—591; *Lactarium piperatus* 591; *Lactarius torminosus* 590; *Lactarius volemus* 592; *laetari* 122; *Latharea squamaria* 599; *laurentum* 541; *laurinum* 541; *laurus* 541; *Lenticus cohleatus* 588, 591; *Lepiota* 589; *Lepiota clypeolaria* 589; *Lepiota procera* 589; *Lepiota rhacodes* 589; *lingua* 298; *l'inu(m)* 293; *locus* 251; *lucus* 251; *magis* 105; *malefatius* 78; *Mamutzim* 299; *Marasmius alliaceus* 588—589, 591; *Marasmius oreadis* 588; *Marasmius scorodonius* 588, 591; *mattia* 107; *mergere* 75; *mergo* 341; *Merulis lacrymans* 587; *mino* 293; *montem* 243; *Morchellaceae* 586—587, 590—591; *Morchella conica* 587; *Morchella esculenta* 590; *mundula* 123; *nenufar* 92; *numerus resolutorius* 141; *oleum* 92; *parens* 326; *pars* 326; *pedem* 298; *Peziza* 587; *Peziza aurantia* 587; *Peziza coccinea* 587; *Peziza venosa* 587; *Phallus impudica* 590; *plasticus* 177; *Pleurotaceae* 588; *Pleurotas ostreatus* 585, 588, 591; *Pleurotus scrotinius* 588; *Polyporaceae* 587, 590; *Polyporus betulinus* 588; *Polyporus cinnabarinus* 588; *Polyporus confluens* 591; *Polyporus squamosus* 588, 590—591; *Polyporus sulphureus* 588; *productum* 326; *quale ... tale* 38; *reboris* 544; *reg, -is* 98; *regius morbus* 227; *revereri* 123; *Rhodophylaceae* 589; *robur* 543—544; *rogatio* 325; *rugire* 218; *Russula* 585, 590—591; *Russulaceae* 590; *Russula cynoxantha* 590; *Russula emetica* 590; *Russula foetens* 590; *Russula surata* 591; *Russula virescens* 591; *satium* 326; *securis* 283; *sella* 107; *spatium* 326; *Strophariaceae* 589; *struthocamelus* 168; *Succinata* 226; *suscepere* 123; *talis* 37—41; *tata, -anis* 43; *torrens* 326; *Tricholomataceae* 588; *Tricholoma georgii* 586, 588, 591; *trissago* 227; *tuberaceae* 587; *Tuber melancosporum* 587; *ungvento ponato* 227; *ungvento rosato* 227; **uvula* 331; *vegetatio* 326; *ventum* 293; *vicina* 77; *vicinus* 77; *vinculum* 122; *vinea* 293; *vinia* 293; *viña* 293; **vivula* 78; *vivus* 78; *volere* 105.

LETONĂ: *celš* 33; *celt* 33; *daina* 32; *devinpadsmit* 32; *divpadsmit* 32; *kalns* 33; *kalva* 33; *vienpadsmit* 32.

LITUANIANĂ: *dina* 32; *guādas* 341; *kálmas* 33; *kalvá* 33; *kēlias* 33; *kel'ti* 33.

MAGHIARĂ: *Baka* 624; *Ekerpatak* 623; *Eokeorpatak* 623; *Eökeörpathak* 623; *Eokerpatak* 623; *falu* 624; *fedö* 235; *harangvirág* 279; *hárcz* 502; *hat* 302; *hát* 302; *havas* 242; *Havas* 243; *kenéz* 623; *kinez* 623; *Leánnyka* 203; *Leánykaszötö* 203; *liget* 624; *lugas* 251; *Lugos* 251; *mezö* 624; *nagy* 625; *nehéz* 533; *ökör* 623; *öt* 302; *öt* 302; *patak* 623; *rokonság* 218; *roncsol* 218; *sargalsag* 227; *sindel* 92; *sujtás* 93; *Veresmarth* 624; *zsindely* 92.

MALAIEZĂ: *batik* 92.

MEGLENOROMÂNĂ: *ftari* 39; *pom* 544; *tari* 41.

OCCITANĂ: *aital* 41; *Moussu Tau* 38.

PERSANĂ: *nil* 92; *nilūfär* 92.

POLONĂ: *dzwonek* 281; *opiąć* 219; *opinac* 219; *spiża* 91.

PORTUGHEZĂ: *compoinha* 281; *madeira* 208; *Madeira* 208; *Madera* 208; *oporto* 208; *Oporto* 208; *porto* 208; *Porto* 208; *um tal* 38.

PRUSIANĂ: *dalptan* 341.

ROMÂNĂ: **A:** *a* (s.) 488; *a* (vb.) 274; *abia* 305, 493; *abitir* 488; *abonez* 492; *abrac* 530; *abrevia* 305; *abroga* 494; *absent* 488, 492; *absorb* 492; *absorbi* 394; *absorbit* 494; *abstrage* 494; *abstragere* 494; *abundență* 123; *ábur* 488; *abure* 488; *abureli* 225; *aburitór textile* 131; *aburít textil* 131; *abuu* 488; *abuza* 494; *abuzat* 494; *ačala* 160; *acana* 488; *acar* 488; *acasă* 610; *acăstăi* 488; *accent* 488; *accept* 492; *acela* 19, 160; *acelelalte* 46; *acesta* 57, 612; *achiu* 488; *aciuaș* 488; *aconit* 488; *acov* 581; *acrid* 488; *acru* 121; *act* 492; *actor* 492; *acum* 344, 606, 612, 614; *acu-amu* 491; *acum două zile* 345; *acumuș* 488; *acu-numite* 509; *ad* 488; *adapă*

612—613; *adaudze* 159; *adămană* 86; *adăogat* 145; *adăpost* 611; *addinsoare* 123; *addiție* 140—141; *adecă* 46, 139; *adevăr* 509; 609; *adiere* 123; *adiia* 341; *adipozități* 618; *adirui* 140; *adiția* 140; *adîncame* 520; *adîncă* 607; *adînci* 609; *a doua oară* 345; *a doua zi* 345; *adrax* 534; *aduce* 157, 613; *(a) aduce la sapă de lemn* 562; *adunare* 140—141; *adună* 612; *adversar* 122; *adzuți* 159; *afară* 612; *afflaam* 123; *afion* 225; *afle* 274; *afumărniță* 131; *agăpă* 204; *Agapia* 204; *Agemlér* 555—556; *agiu* 106; *ah* 57; *aiepta* 327; *Aivalica* 557; *Aivalica* 551, 557; *(au) ajuns* 57; *Alan* 551, 556; *Alaó-Nagyragh* 625; *alargare* 122; *alb* 578; *albastră* 608, 612; *Albu* 247; *Alceác-Alceá* 552; *alcool* 91, 93; *alde* 266; *alege* 610, 614; *Aleman Balu* 241; *alenui* 530; *alergare* 122; *alergici* 618; *ales* 612; *alicánt* 208; *alicántă* 208; *alifie* 224; *Alpes* 243; *Also-Bapska* 622; *alun* 543; *alunel* 543; *Aluni* 253; *Aluniș* 499; *aluviuni* 618; *alveole* 618; *am* (aux.) 490; *amar* 122, 612; *amăgitor* 123; *am dat* 319; *America* 205; *american* 204; *americană* 204; *americani* 204; *amestecat* 52; *amestecî* 274; *amețeală* 224; *ameți* 341; *aminte* 608, 610; *aminti* 571—572; *amîndoi* 610, 613; *amîndoo* 525; *amnar* 24; *amonitu* 225; *amor* 609, 613; *amurg* 609, 613; *an* 51; *anacreonticesc* 56; *anapticesc* 56; *anco* 123; *anduranță* 568; *anestezice* 618; *anfrax* 534; *anilină* 91; *aninâ* 159; *aninu(l)* 16, 19; *ansamblu* 568; *antaniu* 123; *antâniu* 123; *antidata* 224; *antidoton* 224; *antikicker* 178; *antimonie* 225—226; *antimoniu* 225; *antiseptice* 618; *antrax* 534; *anume* 607; *apasă* 611; *apă* 610—612, 614; *apă de laxativ* 224; *apă jioară* 78; *apă vioară* 78; *apoi* 346; *apoplexie* 223, 226; *apoplixie* 223; *apostrof* 47; *apoziție* 5; *aprindere* 223; *aproape* 610, 614; *apropia* 174; *apus* 607—610; *apuți* 160; *arabagiu* 555; *Aradul Nou* 621; *aramă* 225, 229; *Araratul* 238; *arată* 57; **arbaș* 543; *arbănaș* 542—543; *arbor* 545; *arbore* 544—545; *Arboriči* 545; *Arbulići* 545; *arbun* 542—543; *arbune* 542—543; *arbur* 542—543; *arbure* 542—545; *Arbure* 542; *Árburea* 542; *arcână* 578; *arcune* 541; *Ardeal* 205; *ardeleână* 205; *ardeleancă* 205; *are* 607; *áret* 106; *arete* 270; *areț* 270; *arghezian* 212—213; *argint* 222, 611, 614; *Argintaru* 258; *argint viu* 225, 229; *arhetip* 509; *arhiloghicesc* 56; *arhipelaguri* 618; *ariaitate* 618; *arici* 295; *arină* 327; *arinos* 327; *aripă* 619; *aristofanicesc* 56; *aritmetica* 139; *armăsar* 107; *arminden* 78; *arnăut* 279; *arpaș* 543; *Arpaș* 543—544; *arpun* 543; *arsă* 610; *arsenaluri* 325; *arsenichiu* 225; *arsuros* 530; *artă* 326; *arte* 326; *artig* 106; *artirie* 222; *arțag* 501—502; *Arțagul* 501—502; *arți* 329; *arunca* 341; *arvant* 541—542, 544; *arvaș* 543—544; *arvănt* 542, 544; **arvim* 543; **arvin* 543; *arvint* 541—544; **arvon* 541, 544—545; *arvun* 541—545; *arvunaș* 543—544; *arvună* 543—544; *arvune* 541—545; *arvunel* 541—544; *Asanu* 260; *asasin* 92; *asca* 586; *ascapori* 586; *asclipiadicesc* 56; *asculta* 606, 614; *ascunsul inimii* 510; *asemenea* 122; *asiască* 327; *asiduu* 305; *aslam* 161; *assemere* 122; *asteptaa* 123; *astruca* 106; *astut* 122; *aș* 490; *așază* 324; *aschietor* 131; *aștéța* 274; *așteaptă* 609, 611; *aștept* 610; *așteptare* 568; *atactic* 177; *atare* 39, 41; *atlante* 120; *atlas* 120, 618; *At Punár* 554; *(a) atrage atenția* 562—563; *atunci* 344; *aur* 609—611, 614; *aura* 123; *Austria* 206; *austriác* 206; *austriácă* 206, *aurul* 225, 229; *auzi* 571—572; *avea* 91, 145; *(a) avea de furcă* 561; *(a) avea în vedere* 561; *(a) avea ochi răi* 578; *averse* 618; *avon* 545; **avorn* 545; *Ax* 234; *Axinte* 207; *axinteáscă* 207; *az* 137; *azbuche* 47; *az de mare* 137—138; *azi* 344; *azimioară* 594, 595; *azimut* 93.

B: *ba* 495; *Baaltha* 623; *babáscă* 202; *Babască* 202; *babă* 202; *Babe* 202; *Babele* 201—202; *babiță* 587, 590, 593—594; *babița norocului* 588; *Babsa* 622; *Babscha* 622; *Babșa* 622; *bac* 92; *Bacames* 624; *Bacamesau* 624; *Bacamezeu* 624; *Bacău de Mijloc* 624; *baccariu* 123; *Bacomesso* 624; *Bacova* 621; *bag* 495; *Bagioaica* 259; *Bagiu* 259; *Bagomesseu* 624; *Behcé* 553; *Bahna* 501; *bahnă* 500; *baipasa* 178; *baír* 553; *Bakemezö* 624; *Bako-Mezö* 624; *Bakovár* 621; *Balasfalua* 624; *balas falwa* 624; *balaur* 611, 613—614; *Balázsfalva* 624; *Baldovin* 270; *Balintele* 241; *Balintulu* 241; *balneder* 581; *Balomir* 499; *Balomireasa* 499; *balonel* 595; *balsam* 225; *balta* 623; *Balta* 623; *baltă* 30, 341; *Baltha* 623; *Balthanagra* 623; *Balthanegra* 623; *Balu* 240; *Balul* 241; *balzacian* 212; *Banat* 205; *barbar* 92; *Ban Țigan* 560; *barba caprei* 588, 592—593; *barba țapului* 587, 593; *Barbălanu* 258; *baretár* 131; *barétă* 131; *barză* 526; *basarabeáncă* 205—206; *basarabeáscă* 206; *Basarabia* 205; *basiu* 123; *Basosh* 621; *Bassosch* 621; *Baș Ormán* 554—555; *Baș Punár Sirti* 554; *Bata* 623; *bate* 23, 218, 495, 571; *(a) bate apa în piuă* 561; *Batha* 623; *batic* 91—92; *Batta* 623; *bazidia* 587; *baziodospori* 587; *Bazoș* 621; *băbáscă* 202; *Băbască* 202; *Băbălău* 258; *băbeáscă* 201—202; *Băbească* 202; *băbésc* 202; *băbești* 202; *băcălie* 587, 590; *bădti* 581; *băga* 341; *(a) băga de seamă* 561; *băgău* 520; *Băhnița* 501; *băiat* 81, 341; *Bălcoiu* 258;; *Băldi* 207; *băldic* 207; *băldoáie* 207; *băldovăie* 207; *băloșel* 590, 593; *Bălu* 257; *Băluș Horjescul* 248; *Băluțu* 240; *bănat* 161; *bănățeáncă* 205; *bărăbări* 106; *Bărbăcării* 237; *bărbătesc(ul)* 51, 56; *bășică* 223; *bătaie de inimă* 224; *bătrînă* 611; *bătuci* 218; *băuturi* 225, 605; *bea* 23; *Begzaska* 624; *Bei Orman* 555—556; *beizadea* 92; *Belcineanca* 258; *Beldi* 207; *béldie* 207; *Beldie* 207; *Belgia* 205; *belgiánă* 205; *bella* 123; *Belliet* 622; *Ben* 235; *Bena* 257; *benignă* 618; *Benu* 257; *benzină* 169; *Berbér Bostán* 553; *Bergsaska* 624; *Berzasca* 624; *beserică* 324; *besgoiá* 106; *bezoar* 225; *bezuar* 225; *bibor* 530; *Biled* 622; *bilion* 139; *Billiet* 622; *bine* 157, 606, 609, 612, 614; *bineți* 306; *bintă* 530; *bios* 536; *Birda* 621; *birodalm* 530; *biserică* 324; *Bistreţu* 247; *Bistri-*

ceanca 258; Bistricioara 499, 501—502; biţcin 530; bîlci 294; bîlciu(l) 294; bîrsanca 258; Bîrza 621; blagian 212; Blajova 624; Blascevo 624; Blasova 624; blazna 215; Bleanda 259; Blîndul 235; bloc 568; boala cea franţuzească 226; boală 223, 284; boală de colică 226; boală de inimă 224; boalele capului 224; boalele cele din afara trupului 224; boalele măduvărilor capului 224; boalele pieptului 224; boalele stomahului 224; boare 123; boaz 137; bobonitoare 536; Bobscha 622; bobul 16; boctrn 536; Bodrogu Nou 622; Boerza 621; Bogata 499; Bogdana 259; Bogiltin 622; Bogoia 257; Bogoiu 257; Bogolán 622; Bogoldin 622; Bogoltin 622; Bohotin 202; bohotină 202; Bold 207; Boldan 207; Boldea 207; boldéană 207; boldoaie 207; boldrinist 131; bolero 91; bolînd 106; borac 225; bordó 208; bordún 208; borîndău 105—106; boroghină 536; Börsze 622; Borşa 158; Börta 622; borţ 341; bórverg 131; borverghist 131; Bostan 553; Bostanic 551—552; Bostán Ormán 554; boşitură 224; Boş Ormán 556; boşorogire 224; boţuţ 590, 593; boţuţ 595; bou(l) 294; boureanc 204; Boureni 204; boxă 91; bóxpalet 131; boziul 16; bozuz 590; brad cu răşină 16, 20; Branga 257; Bratulu 245, 246; brazdare 131; Brazi 253; Brătuleni 499; Breaza 257; Breazu 257; Brebu 257; brechtologie 211; Brîncoveanca 258; brînză 75, 93, 341; briu 30, 581; broască 222; broşatór 131; brustur 14, 16; Brusturi 253; buaz 131; bubuliţă 106; buc 15, 18, 20, 23; Buceciului 242; Bucegiu(lu) 241; buche 47; buchet 182—183; bucium 581; Bucov 202; búcovă 202; bucşă 91; bucura 122; bucureştean 212; Bucur Ştirban 239; Buduru 257; buletin 91; bulgár 206; bulgără 206; bulgărcă 206; Bulgaria 206; bulgăreăscă 206; bulgărească albă 206; bulgărească neagră 206; bulgărésc 206; Buliga 257; Buligă 257; bumbac 92; bumerang 91; bun 75, 543, 578, 606, 612; bunaatate 156; bunătate 57; buni 291; bunic 306; bunu 121; burbulină 530; Burcioiu 258; burecior 591, 594; burete 586, 593; burete acru 594; burete amar 594; burete bălos 590, 595; burete bulbos 594; burete bun de mîncat 595; burete crăiesc 595; burete creţ 594; burete de boală 595; burete de brad 594; burete de bubă 586, 595; burete de cioată 594; burete de cireş 594; burete de conopidă 587, 592; burete de fag 587—588, 594; burete de gîze 589, 595; burete de iască 595; burete de inimă 590, 595; burete de mai 588; burete de măr 594; burete de mesteacăn 594; burete de nuc 588; burete de pajişte 594; burete de păr 594; burete de pivniţă 594; burete de prun 594; burete de prund 594; burete de răchită 594; burete de salcie 594; burete de spin 588, 594; burete de stejar 594; burete de zahăr 594; burete domnesc 589, 595; burete dulce 587, 592, 594; burete gălbişor 589; burete gras 595; burete iute 594; burete lăptos 595; buretele boilor 594; buretele calului 594; buretele cerbilor 587, 594; buretele de casă 587; buretele de pivniţă 587; buretele dracului 597; buretele muştelor 595; buretele nucului 588, 594; buretele oilor 594; buretele uliului 587, 595; buretele ulmului 588; buretele vacii 595; buretele viperei 595; buretele vrăjitoarei 595; burete mătăsos 594; burete negru 588; burete păstrăv 588, 591, 595; burete pipărat 589, 594; burete porcesc 595; burete pucios 590, 594; burete puturos 590, 594; burete roşu 592; burete rotund 594; burete solzos 587, 594; burete spinos 587, 594; burete şerpesc 589, 595; burete tare 595; burete ţepos 587, 594; burete uscat 595; burete veninos 588, 594; bureţi 586, 589, 594—595; bureţi albi 594; bureţi călugăreşti 595; bureţi creţi 588, 590; bureţi de casă 594; bureţi de cîmp 589, 594; bureţi de conopidă 588, 595; bureţi de copaci 594; bureţi degetar 588; bureţi de iarbă 594; bureţi de lămîie 594; bureţi de mac 594; bureţi de mărăcine 594; bureţi de primăvară 594; bureţi de rouă 594; bureţi de toamnă 589, 594; bureţi de veveriţă 588, 595; bureţi de vidră 595; bureţi dulci 590; bureţi flocoşei 595; bureţi galbeni 588, 594; bureţi gălbiori 588, 594; bureţi gălbişori 594; bureţii veveriţei 592; bureţi lucii 594; bureţi negri 594; bureţiori 589; bureţi pestriţi 589, 592, 594; bureţi popenchi 595; bureţi popeşti 594; bureţi roşcovani 595; bureţi roşii 594; bureţi roşcovi 594; bureţi sîngii 594; bureţi usturoşi 595; bureţi vineţi 594; Buricliu 257; buriu 581; burtă 341; buruiană 215; Buruieni 253; busolă 91; Busuioci 253; buşét 208; buşétă 208; Buştilă 257; Buştile 257; buza caprei 589, 593; buza vacii 593; buză 235; buzdugan 587, 593; Buzdugan 258; buzoiáncă 205; Bylyed 622; by-pass 178, by-passare 178.

C: c (s.) 493—494; cabanós 579; cabaret 493, 496; cacao 91; Caceamác 553, 555, 556; Caceamác Baír 553; caducu 123; caiac 92; caice 581; Cainargeá 555; calapodár 131; caldilă 534; cale 606, 608; Calé 555; Calé Ierí 554, 556; Căli 274; caltabóş 579; calţiéră 131; calţierist 135; calţinat 225; calvar 93; cameră de givrare 131; camfor 225; canaluri 325; candelă 534; candidu 123; canetatoáre 131; cangrenă 223; cangur 91; canibal 91; canoe 91; cantare 122; caolin 91; cap 46, 139, 222, 229, 509, 518, 580; capelă 91; Capra 560; cara 122; Cará Dedé Baír 553; Cará Dedé Chioi 553; Carageálic 555; caragelian 213; carageologie 212; Caragiale 211—214; caragialeán 212, 214; caragialeancă 212, 214; caragialene 212; caragialeni 212; caragialeologie 211—212; caragialian 212—214; caragialolog 211; caragialologie 211; Caranlîc 552, 555—556; caraulă 93; carchin 223; carchinoma 223; carchinos 223; cardatór 132; cardă 132; car de reportaj 304; care (pron.) 313, 611; care nu se pleacă 51; care se pleacă 51; cartana 226; carte 157, 172, 608, 612; Cartojan 253—254; caruseliíst 132; Cárván 552; casată 92; casă 5, 75, 325, 608, 628; cască 590; casetofon 304; castani 17, 20;

castél 208; *castélă* 208; *castiga* 122; *caşcaval* 93; *cataplasma* 225; *catar* 223, 226; *Catargiu* 257; *cataroiu* 223, 226; *catena* 123; *catenusia* 123; *cathetir(a)* 225; *cathetiras* 225; *cathetirizm* 225, *catusia* 123; *cauciuc* 91; *cauciucár* 132; *Cavalu* 257; *Cazacu* 257; *că* 4, 71; *căciula şarpelui* 589, 593; *cădea* 266; *(a) cădea de acord* 561; *cădere* 59, 568; *Călăraşi* 499; *călcîi* 158; *călcîniu* 158; *căldăruşă* 279; *călţun* 542; *cămin* 91; *căpăţ* 106; *căpetenie* 509; *Căprariu* 258; *căput* 530; *căpută* 341; *cărăbă* 106; *Cărăvanu* 258; *căreia* 274; *cărlogáncă* 205; *cărnuri* 223; *căruia* 274; *căşi* 325; *Cătălina* 204; *cătălînă* 204; *cătún* 542; *cătuşă* 122; *căuta* 122; *căutarea* 48, 56; *căutătoriu* 325; *căutătură* 123; *cea* 57; *Cecmaclíca* 552; 557; *ceai* 91; *Ceair* 553; *Ceair Orrnán* 554; *Ceairu Curormánului* 555; *ceapă* 16; *cear* 547; *ceară* 172, 580; *ceaslă* 208; *ceaşcă* 123; *ceată* 172; *Ceatál Ormán* 554; *ceaţă* 172, 609, 614; *Cebza* 622; *dec* 91; *cedru* 20; *ceinţă* 109; *celarnic* 536; *cenac* 581; *cenzurată* 568; *cepeleag* 534; *Ceptura* 202, 209; *ceptură* 209; *Ceptură* 202; *cer* (s.) 608, 610, 612; *cer* (vb.) 610; *cercarea* 140; *cere* 171, 612; *cerean* 530; *(a) cere cont* 564; *ceresc* 525; *(a) cere socoteală* 564; *ceriu* 325; *ceriuresc* 525, 528, 530; *Cerna* 502; *Cernişoara* 499, 502; *certa* 145—146, 572; *cervant* 544; *ceşcuţa babei* 587, 593; *ceşcuţă* 595; *ceteaşte* 55; *cetesc* 55; *ceteşti* 55; *Cheala* 559; *cheamă* 170, 172, 611; *chebreá* 547; *chefal* 172; *chefalalghie* 223; *chefalca* 223; *chefur* 169; *Cheia* 537; *Cheile* 537; *chel* 184; *chelner* 182; *chem* 170, 172; *chemătoare* (s.) 52; *chenzină* 169; *Cherím Cuiús* 553. 556; *Chesic* 552, 556; *Cheuza* 622; *chiala* 259; *chiamă* 142; *chiare* 123; *Chichea* 257; *chiemat* 159; *chiemător* 52; *chimirlie* 548; *chimono* 91; *Chimurgia* 257; *Chimurgiu* 257; *chin* 169; *chindie* 218; *chinej* 252; *chinez* 252; *chinină* 91; *Chióí* 553, 556; *chior* 488; *Chisténge* 555—556; *chiot* 256; *chip* 51, 294, 612; *chipiu* 91; *chipu(l)* 294; *Chişcalău* 258; *chit* 169; *chitarcă* 589; *chitărcuţă* 589, 595; *chituşcă* 589; *ci* 71; *cierdzi* 163; *ciga mică* 588, 593; *cigarete* 593; *cinci minute mai tîrziu* 345; *cine s-a fript cu ciorbă suflă şi în iaurt* 579; *Cinghené Ormán* 556; *Cinghené Ormán Baír* 553; *cioară* 23; *ciobănaş* 593, 595; *ciobănuţă* 491; *ciocan* 189; *ciocan şanţ* 588; *Ciocănar* 258; *ciocăni* 189—190; *ciocănit* 189; *ciocănitoare* 189—190; *Ciocia* 560; *ciocîrlie* 107, 588; *ciocîrtel* 595; *ciocîrţ* 593; *ciocîţi* 588; *ciocni* 189—190; *ciocolată* 91; *ciok* 172; *Ciolacu* 257; *ciont* 172; *ciopîrtan* 595; *ciorbă* 91; *cioromele* 257; *circ* 337; *cireaşa lupului* 335; *ciubăr* 581; *ciuciulaşi* 586, 589; 595; *ciuciulean* 585, 595; *ciuciuleni de toamnă* 594; *ciuciulete* 586, 593; *ciuciuleţi* 586—589, 591, 594; *ciuciuleţi de iarbă* 594; *ciuciuleţi gălbiori* 594; *ciuciuleţi rămuroşi* 588, 594; *ciucuraţi* 279; *Ciucur Chióí* 556; *ciulea* 172; *ciuperca albă* 589; *ciuperca bubii* 595; *ciuperca bună* 595; *ciuperca cu teacă* 594; *ciuperca de bubă* 590; *ciuperca de cîmp* 589; *ciuperca de gunoi* 589; *ciuperca de mîncare* 595; *ciuperca de pivniţă* 587; *ciuperca de pîine* 587; *ciuperca grasă* 595; *ciuperca moale* 595; *ciuperca mueltelor* 595; *ciuperca păstrăv* 595; *ciuperca plopului* 594; *ciuperca puturoasă* 594; *ciuperca solzoasă* 594; *ciuperca umedă* 595; *ciuperci* 585, 590, 593; *ciupercă albă* 588; *ciupercă ciobănească* 595; *ciupercă de casă* 594; *ciupercă de bălegar* 594; *ciupercă de cîmp* 594; *ciupercă de gunoi* 594; *ciupercă de iarbă de pădure* 594; *ciupercă de păşune* 594; *ciupercă de pe coastă* 594; *ciupercă de pivniţă* 594; *ciupercă de toamnă* 594; *ciupercă domnească* 595; *ciupercă păstrăv* 588; *ciupercă ţigănească* 595; *ciuperci* 586, 589, 594; *ciuperci albe* 594; *ciuperci de baligă* 594; *ciuperci de brad* 594; *ciuperci de casă* 587; *ciuperci oieşti* 595; *ciuperci roşietice* 594; *ciuperci roşii* 594; *ciurdă* 327; *ciureţi gălbiori* 588; *Ciuşca* 259; *Ciută-Lae* 560; *cizma cucului* 589, 593; *cîmpană* 325; *Cîndra* 259; *Cîndrel* 240; *cîntă* 608; *cînţi* 291; *Cîrlibahul* 238; *cîrlogan(ă)* 205; *cîrlogáncă* 205; *Cîrlogani* 205; *cîrnát* 579; *cîrnăciór* 579; *Cîrteaţă* 254; *cîrvălete* 106; *Cîşîla* 555, 557; *Cîşla Punár* 554; *(a) cîştiga teren* 561; *cîteodată* 344; *cl'ag* 289; *clasa* 618; *clătituri* 225; *cleşte gură de lup* 580; *cleşte papagal* 580; *clipă* 611; *clipeală* 23; *clipi* 23; *clipoci* 217; *clisma* 225; *clistiruri* 225; *clopoţei* 279; *clujean* 212; *coada calului* 335; *coada şopîrlii* 593; *coagulează* 618; *Coasta Căinenilor* 241; *cocărţi* 588; *cocîrlă* 588, 593; *cocoşel* 279; *Co(cr)işel* 158; *codorişte* 589, 593; *cod poştal* 304; *codri* 295; *Codrii Codlei* 242; *codru* 295; *cofterie* 547; *Coica* 259; *coiot* 91; *colac* 589; *colaps* 178; *colapsare* 178; *Colare* 537; *colări* 534, 537; *coleşăr* 268; **coleţ* 215; *colică* 223; *colnic* 33; *coloana spinală* 618; *Colombo* 235; *Colorian* 119; *colpire* 123; *colţ* 215; *Columbeanu* 119; *comedian* 212; *comfeta* 225; *comitele munţilor* 240; *comîndă* 327; *Comlos* 622; *Comloşu Mare* 622; *competenţă* 564; *comúr* 547; *comutare* 568; *condor* 91; *conduce* 563; *Conereva* 623; *configuraţie* 120; *configurăciune* 120; *conosament* 93; *conserva* 225; *conspectare* 122; *constelaţie* 120; *constellaciune* 120; *constituţie* 327; *cont* 564; *contacta* 177; *contentu* 123; *contur* 91; *contrariulu* 122; *contuziei* 618—619; *conul de penumbră* 618; *convoca* 572—573; *Coňyorova* 623; *conzerva* 224; *copaci* 544; *copaciul de ştejar* 18; *copal* 91; *copere* 327; *copil* 341; *copilă* 610; *copita calului* 588, 593; *copită* 341, 587, 590, 593; *corăbietoriu* 326; *corăbiind* 326; *corăbiitoriu* 325; *Corca* 257; *Corcan* 257; *Corcociu* 257; *Corcova* 202; *córcovă* 202; *corn* 623; *Cornereva* 623; *cornul* 18; *coroftie* 547; *coruna* 123; *Cosacu* 257; *cositorul* 225, 229; *Cosla* 622; *cosmic* 338; *cosmoeconomie* 338; *cosmos* 338; *costeáscă* 201—202; *Costeşti* 201—202; *Coşova* 622; *coşbucean* 212; *Coşeviţa* 622; *Coşna* 238; *Coşova* 622; *Coşoviţa* 622; *coteáscă* 202; *Coteiu* 257; *Coteşti*

202; *cotlon* 93; *cotnără* 202; *cotnăre* 202, 205; *Cotnari* 202, 205; *cotnăreă* 202; *cotnăreână* 205; *cotnăreâncă* 205; *Cotniurea* 202; *cotnureă* 202; *cotoi* 526; *Cotolea* 257; *Cotoliga* 267; *cotoligă* 257; *Cotorogu* 257; *Cotroane* 241; *Cova* 560; *Cozeila* 284; *Cozia* 213; *cozian* 213; *Cozla* 622; *Crasna* 202; *crăsnă* 202; *Crăciun(u)* 246, 546; *crăiță* 588—589; *creasta cocoșului* 579, 588, 590, 592—593; *crede* 610; *cremene* 24; *crémvurști* 579; *creste* 588, 593; *crestefel* 14, 20; *creț* 590; *crețișoară* 587—588, 595; *crețușcă* 588; *crilă* 535; *crin de apă* 16; *cristalia* 225; *Cristești* 240—241; *critică* 6; *Crîngași* 499; *crocon metalicon* 225—226; *cruce* 607; *cruțșag* 530; *Csebza* 622; *Csepsa* 622; *cuci* 589, 593—594; *cucută* 14, 17; *cudérc(ă)* 208; *cucuruz* 268; *cugetaam* 123; *Cuiú* 553; *cuișoare* 589, 593; *Cuiugiúc* 555—556; *cujbit* 537; *Culaie* 537; *culări* 534; *culca* 608; *culi* 92; *cultulu* 121; *cum* 611; *cunoaștere* 509; *cunoștință* 509; *cunună* 123; *cu o seară înainte* 345; *curama* 92; *curara* 91, 93; *curat* 123; *curălice* 587—588, 593; *Curătura Popii* 239; *curățător* 132; *curățenie* 225; *curg* 609; *curgătoare de corăbiet* 326; *curgere* 122; *curgere de sînge* 223; *Curormán* 555—556; *curere* 123; *curț* 106; *Curu* 557; *Curu Alceac* 552, 556; *Curú Aceák Bair* 553; *Curu Ghiolgiuc* 556; *curuna* 123; *Curú Ormán* 554, 556; *cutare* 39, 41; *cutreamururi* 325; *curu* 107; *cu un ochi la slănină și cu altul la făină* 578; *cuvine* 609; *cuviință* 509; *cuvinioșilor* 158; *cuvînt* 5—6, 49, 53, 605, 607, 610, 614; *Cuzgún* 552, 555—556; *cvofient* 141.

D: *d* (s.) 487—488, 492, 495; *da* (adv.) 488; *da* (conj.) 495; *da* (prep.) 488; *da* (vb.) 23, 318—319, 488, 497, 578; *daara* 488, 490; *dabălă* 488; *dabilar* 488, 490; *dabilariu* 490; *dabilă* 488, 490; *dabilez* 488; *da bine* 496; *da bine că nu* 496; *dabronică* 489—490; *daca* (s.) 489; *da capo* 489—490; *dacă* 71, 489; *da ce?* 496; *dacic* 489—490; *daco* 489; *(a) da cont* 564; *dacoromân* 489; *dactil* 489—490; *dactilic* 489; *dactilidă* 489—490; *dactilologie* 489—490; *da cum nu* 496; *dadacă* 489; *dadă* 489; *da de!* 491; *da de nu!* 496; *(a) da drumul* 561; *daerea* 489; *dafie* 489—490; *dafin* 489; *dafină* 489; *dafne* 489; *dafnoidee* 489—490; *dagă* 489; *daghereotip* 489; *daghereotipie* 489; *dagherotip* 489; *dagherotipie* 489; *daghilă* 489—490; *dahiu* 489—490; *dahon* 489—490; *dahulhanea* 489—490; *daică* 489; *daicos* 489—490; *dainam* 489; *dainică* 489; *dainez* 489; *dairă* 489; *dairea* 489; *dajde* 489; *dajdie* 489; *dajnic* 489—490; *dalac* 489; *dalailama* 489; *dalause* 489; *dalavir* 489; *dalb* 489; *dalbic* 489; *Dalbosecz* 623; *Dalboșeț* 623; *dalcauc* 489; *dalcălăciu* 489; *dalcăuș* 489; *dalcilîciu* 489; *dalean* 490; *dalhanea* 489; *dalhauc* 489; *dali* 489; *dalie* 489—490; *dalog* 489; *daltă* 341, 489; *daltea* 489; *dalterie* 489—490; *daltonizm* 489; *Damasc* 489; *damască* 489; *damaschez* 489; *damaschin* 207, 489; *Damaschin* 207; *damaschină* 489; *damaschinez* 489; *damă* 489—490; *dambă* 489—490; *damblagiu* 489; *damble* 489; *damicelă* 489—490; *damigeană* 489; *damla* 489; *damlagiu* 489; *damlalîu* 489; *damn* 489; *damnos* 489; *damoazelă* 489; *Dan* 259; *danac* 489; *danana* 489; *dananaie* 489; *dancalic* 489; *danciuc* 489; *danciuleț* 489; *dandana* 489; *Dan Dendul* 239; *dander* 489; *dandură* 489; *Daneș* 205; *daneșan* 205; *daneșână* 205; *daneșâncă* 205; *danetaș* 489; *dang* 489; *danga* 489; *dangalac* 489; *dangăt* 489; *danie* 489; *daniu* 489; *dans* 489; *dansant* 489; *dansatoare* 489; *dansez* 489; *dantelat* 489; *dantelă* 489; *danteolog* 211; *dantiție* 489; *dantolog* 211; *dantură* 489; *danț* 489; *danțe* 489; *danțer* 489; *danțez* 489; *Danțoi* 258; *danțor* 489; *Dan(u)* 146; *danubian* 213; **danubican* 213; *da nu cumva* 496; *daoleală* 489; *daolică* 489; *daori* 489; *(a) da păiele* 306; *(a) da paiéle* 306; *dapăn* 489; *dapăr* 489; *dapi* 489; *dapifer* 489; *d-apoi* 496; *dapoi* 489; *d-apoi bine* 496; *d-apoi da* 496; *dar* (conj.) 12, 489, 495; *dar* (s.) 122, 489, 543; *dara* 489; *darab* 489; *daraban* 489; *darabană* 489; *darabaruc* 489; *darac* 489; *daradaică* 489; *daraghină* 489; *daragiu* 489; *darai* 489; *daram* 489; *darap* 489; *darapti* 489; *darat* 489; *daravelă* 489; *daraveră* 489; *Darbun* 543—544; *dardacă* 489; *dardă* 489; *dare* 489; *darhim* 543—544; *darie* 489; *darii* 489; *darm* 489; *darnic* 489; *(a se) da rost* 580; *d-arpon* 541; *d-arpus* 541; *darușița* 489; *darvant* 541; *darvon* 541—542; *darvun* 544, *darvune* 544; *d-arvunel* 543; *dascal* 489; *dascalaș* 489; *dascalec* 489; *(a) da seama* 564; *(a) da sfoară în țară* 306; *dasiu* 489; *dasnic* 489; *(a) da socoteală* 564; *dat* 489; *dată* 489; *datez* 489; *datină* 489; *datisi* 489; *dativ* 489; *datnie* 489; *dator* 489; *datoraș* 489; *datoresc* 489; *datorez* 489; *datorie* 489; *datorință* 489; *datoriu* 489; *datornic* 489; *datornică* 489; *datornicesc* 489; *datură* 489; *dau* 489; *daul* 489; *daulă* 489; *daulhanea* 489; *daun* 489; *daunare* 489; *daună* 489; *daune* 489; *daunez* 489; *dauresc* 489; *dava* 489; *davagilic* 489; *davagiu* 489; *davalmaș* 489; *davalmă* 489; *davalmășie* 489; *davegiu* 489; *davetname* 489; *daveț* 489; *davir* 489; *da zău!* 496; *dazmeață* 489; *dă* (interj.) 489; *dă* (prep.) 267, 269, 275—276, 489; *dăbalazat* 489; *dăbăl* 489; *dăbălar* 489; *dăbălariu* 489; *dăbălat* 489; *dăbălăzat* 489; *dăbălăzez* 489; *dăbălez* 489; *dăbelez* 489; *dăbilar* 489—490; *dăbilariu* 489; *dăbilez* 489; *Dăbiloiu* 258; *dăcă* 489; *dăci* 489; *dăcinde* 489; *dăclci* 489; *dăcos* 489; *dădacă* 489; *dădau* 489; *dădăceală* 489; *dădăcesc* 489; *dădăcire* 489; *dădăcit* 489; *dădătoare* 52; *dădățel* 489; *dădăuș* 489; *dădiță* 489; *dădițel* 489; *dădui* 489; *dădulcesc* 489; *dăgeaba* 489; *dăgrab* 489; *dăhii* 489; *dăhulez* 489; *dăiculiță* 489; *dăicuță* 489; *dăina* 489; *dăinăiesc* 489; *dăinăitor* 489; *dăinde* 489; *dăinesc* 489; *dăinez* 489; *dăinu* 489; *dăinui* 489; *dăinuiesc* 489; *dăinuire* 489; *dăinuitor* 489; *dăinuitoriu*

489; *dăinuș* 489; *dăjdeariu* 489; *dăjdieriu* 489; *dăjug* 489; *dălac* 489; *dălăbăzat* 489; *dălăcioaică* 489; *dălăngat* 489; *dălbic* 489; *dălbior* 489; *dălboancă* 489; *dălcălaciu* 489; *dălcăuc* 489; *dălcăuvi* 489; *dălcăuș* 489; *dălm* 489; *dălmos* 489; *dăloc* 488; *dălog* 489; *dălogeală* 489; *dălogesc* 489; *dăltice* 489; *dăltiță* 489; *dăltuiesc* 489; *dăltuit* 489; *dăltuitură* 489; *dăltușă* 489; *dălungat* 489; *dămbățășat* 489; *dămol* 489; *dămolesc* 489; *dămîncare* 489; *dănac* 489; *dănănaie* 489; *dănănăiesc* 489; *dănăoară* 156, 489; *dănășeáncă* 205; *dănciui* 489; *dămciuleț* 489; *dăndănaie* 489; *dăndănesc* 489; *dănde* 489; *dănghez* 489; *dănial* 489; *dăniuș* 489; *Dănoaica* 259; *dănoș* 489; *dăntăi* 489; *dănțoi* 489; *dănțuiesc* 489; *dănțuitoare* 489; *dănțuitor* 489; *dănuiesc* 489; *dănuim* 489; *dănuitoare* 489; *dănuitor* 489; *dănuitoriu* 489; *dăochi* 489; *dăogariu* 489; *dăolesc* 489; *dăosebesc* 489; *dăparte* 489; *dăpă* 489; *dăpănare* 489; *dăpănătoare* 489; *dăpănător* 489; *dăpănătură* 489; *dăpăr* 489; *dăpărcior* 489; *dăprind* 489; *dărab* 489; *dărabă* 489; *dărac* 489; *dărag* 489; *dărap* 489; *dărăb* 489; *dărăban* 489; *dărăbanț* 489; *dărăbănț* 489; *dărăbel* 489; *dărăbesc* 489; *dărăbos* 489; *dărăburesc* 489; *dărăbuși* 489; *dărăbuț* 489; *dărăbuțesc* 489; *dărăcar* 489; *dărăcariu* 489; *dărăceală* 489; *dărăcesc* 489; *dărăcire* 489; *dărăcitoare* 489; *dărăcitor* 489; *dărăcitoriu* 489; *dărăciturâ* 489; *dărădașcă* 489; *dărăiesc* 489; *dărăm* 489; *dărămare* 489; *dărămat* 489; *dărămătură* 489; *dărăpăn* 489; *dărăpănare* 489; *dărăpănător* 489; *dărăpănătură* 489; *dărăpănez* 489; *dărăpuiesc* 489; *dărăt* 489; *dărdală* 489; *dărdăiesc* 489; *dărea* 489; *dărîm* 489; *dărîmare* 489; *dărîmătură* 489; *dărîmbete* 489; *dărîn* 489; *dărînat* 489; *dărj* 489; *dărjie* 489; *dărloagă* 489; *dărlog* 489; *dărloi* 489; *dărm* 489; *dărmare* 489; *dărmătură* 489; *dărmoi* 489; *dărmoz* 489; *dărnăit* 489; *dărnicesc* 489; *dărnicește* 489; *dărnicie* 489; *dărnire* 489; *dărobanț* 489; *dărstă* 489; *dărștină* 489; *dărtace* 489; *dăruială* 489; *dăruiesc* 489; *dăruință* 489; *dăruire* 489; *dăruitor* 489; *dărvale* 489; *dărvar* 489; *dărvariu* 489; *dărvăresc* 489; *dărz* 489; *dărză* 489; *dărzie* 489; *dărzoi* 489; *dăsag* 489; *dăsagă* 489; *dăsăgel* 489; *dăsăguț* 489; *dăscă* 489; *dăscălaș* 489; *dăscălească* 489; *dăscăleciu* 489; *dăscălel* 489; *dăscălesc* 489; *dăscălește* 489; *dăscălie* 489; *dăscălime* 439; *dăscălire* 489; *dăscălit* 489; *dăscălitură* 489; *dăscăliță* 489; *dăschid* 489; *dăscoper* 490; *dăscorajez* 490; *dăsitie* 490; *dăsoc* 490; *dăspărțit* 267; *dăspoi* 490; *dăstulie* 527; *dătăloare* 52, 490; *dătător* 52, 490; *dătătoriu* 490; *dătătură* 490; *dător* 490; *dătoraș* 490; *dătorie* 324, 490; *dătorință* 490; *dătoriu* 490; *dătornic* 490; *dătreabă* 490; *dăuc* 490; *dăul* 490; *dăulare* 490; *dăulat* 490; *dăulător* 490; *dăulătoriu* 490; *dăunare* 490; *dăunaș* 490; *dăunăzi* 490; *dăunăzile* 490; *dăune* 490; *dăunez* 490; *dăunos* 490; *dăvălmaș* 490; *dăvăsesc* 490; *dăvăsit* 490; *dăvînt* 490; *dăvoc* 490; *dăzghioc* 490; *dăzlegat* 269; *dăzlupesc* 490; *dăzmierd* 490; *dăznădăjduiesc* 490; *dăzrădăcinez* 490; *dăzvăț* 487—488, 490, 495, 497; *de* 267, 269, 275, 594, 635; *Dealu Arabagiului* 555; *Dealu Cuzgúnului* 555; *Dealul* 499; *Dealu Negru* 292; *Dealu Nastradinului* 556; *Dealu Techecióiului* 556; *de atîtea ori* 345; *debil* 122; *debrețin* 579; *decasilavon* 56; *de cîte ori* 345; *declina* 563—564; *(a-și) declina competența* 563; *(a-și) declina incompetența* 563—564; *(a) declina o invitație* 564; *(a) declina o ofertă* 564; *(a) declina onoarea* 564; *(a-și) declina orice răspundere* 564; *decocta* 224; *dedi* 123; *de dimineață* 346; *de doao ori glăsuitoare* 49; *de două ori* 345; *defectare* 568; *degetar* 588; 593; *degețel* 279; *delavár* 208; *delavárâ* 208; *Delbocsecz* 623; *Delboczecz* 623; *Delbocziecz* 623; *Deliu* 257; *delivár* 208; *delivárâ* 208; *deluros* 326; *delvár* 208; *delvárâ* 208; *de mijloc* 52, 56; *demijlocnic* 52; *Demír* 552; *Demircea* 552, 555; *de multe ori* 345; *den* 123; *densu(lu)* 122; *deobștnic* 52; *departe* 608, 611, 613; *departaja* 304; *deplasare spre roșu* 304; *depreună* 12, 156; *de puține ori* 345; *Derín Alceác* 552, 556; *Derín Ceaír* 553; *derivă* 568; *derluare* 325; *derluăciune* 325; *derluez* 325; *Dermén Baír* 553; *dero* 123; *deroba* 93; *deschide* 158—159; *deschiseși* 158; *deschilinarea* 141; *deschis* 607; *deseori dumineca* 345; *desparte* 613; *destruca* 106; *destulie* 527; *deșarte* 158, 611; *deșărt* 158; *deșărturi* 324; *deșchide* 159; *deșerturi* 324; *deșteaptă* 611; *de tot* 52; *dezgruzi* 106; *dezlegare* 140—141; *dezsoglăsui* 53; *dezvoalbere* 520; *di* 157; *dialect* 46; *dialexis* 509; *diareea* 223; *diavit* 223; *dieta* 224; *diferențial* 304; *diferenție* 141; *diftonghi* 49; *digital* 177; *digitalizare* 177; *Dildi* 560; *dilecta* 123; *dimatec* 132; *dimineața* 345; *dimineața întreagă* 345; *dimineață* 614; *d'in* 123; *dinlontrul-inimii-știință* 510; *dintîi* 346; *dioc* 548; *Diplomatu* 234; *disc* 337; *disceptare* 122; *discetare* 122; *discinsa* 122; *discinta* 122; *discitare* 122; *discrasie* 223; *disecție* 618; *disenterie* 223; *disfermare* 123; *dispozitiv* 567—568; *dispuie* 223, 226; *distilat* 225; *distilór* 132; *diuritica* 224; *divide* 140; *dividendus* 141; *dividiruit* 145; *dividurui* 140; *divizie* 140—141; *divizor* 141; *Dilbošéț* 623; *Dilboveț* 623; *Dîrmon* 258; *Dîrnete* 258; *Doamna* 501; *doamne-ajută* 26; *doao împunsuri* 47; *doao soroci* 47; *Dobrogea* 205; *dobrogeână* 205; *dobrogeâncă* 205; *Dobronolu* 241; *Dobrunul* 241; *documînt* 326; *Doftănița* 499; *doftor* 224; *doftorie* 224; *doftorii himicești* 225; *dogmatic* 569; *doi* 55; *doină* 32—33, 341; *doisprezece* 32; *Dolj* 499; *domestic* 81; *domn* 610; *domnedzău* 156; *domnitoriul* 325; *Domúz Ormán* 554, 556; *Donțul* 258; *donu* 122; *doo* 525—526; *doozeci* 525; *Doprioru* 257; *dor* 223, 609—611; *doreá* 264; *dormi* 319; *dozatór* 132; *draga* 122; *dragă* 609; *Drăgănelu* 258; *drăgășáncă* 205; *Drăgășani* 205; *drăgășeáncă* 205; *drăgășeneáncă* 205; *Drăgoieni* 499; *Drăgoteni* 499; *dreaptă* 609; *dreaptă scriere* 44; *dreaptă*

scrisoare 46 ; *dregŭ* 121 ; *Driban* 560 ; *Droana* 257 ; *Droană* 257 ; *droburi* 223 ; *Dron* 257 ; *dropică* 223 ; *drum* 606, 611, 614 ; *Drumu Chistánge* 555 ; *Drumu Cîşîlei* 555, 557 ; *Drumu Cuiugiúcului* 555 ; *Drumu de la Cainagea* 555 ; *Drumu Ghiolpinar* 555 ; *Drumul Mare al Munteluĭ* 239 ; *dublatór* 133 ; *ducătoriul* 327 ; *duce* (vb.) 563, 607, 613 ; *(a) duce cu vorba* 563 ; *(a) duce de nas* 563 ; *(a) duce de ripă* 563 ; *(a) duce dorul* 563 ; *(a) duce în eroare* 563 ; *(a) duce la capăt* 563 ; *(a) duce la sapă de lemn* 562 ; *aud* 17, 20 ; *duh* 510 ; *duhovnicesc* 510 ; *dulce* 608 ; *Dumbrava* 399 ; *Dumbrăviţa* 499 ; *Dumbreaua* 499 ; *duminecă* 346 ; *Dumitraşcu* 257 ; *Dumnădzău* 156 ; *dumnedzău* 156 ; *Dumnezeu* 156, 606—607, 611—612 ; *dunărean* 212 ; *dunăreană* 205 ; *dunăreáncă* 205 ; *Dunăreancă* 205 ; *dunga* 47 ; *dunga piciorului* 580 ; *duoglasnice* 49 ; *dupaşéţe* 274 ; *după culesul porumbului* 346 ; *durere* 223, 608—609, 614 ; *durerea denpiejurul plămînilor* 226 ; *durere de inimă* 224 ; *durerile* 157 ; *durîf* 209 ; *durîfă* 209 ; *dus* 610 ; *ausimorului* 122—123 ; *dusmanulu* 123 ; *duş* 240 ; *Duţila* 560.

E: *e* (vb.) 67—68, 73 ; *ea* 607, 614 ; *eccelentă* 568 ; *echipament* 568 ; *economie* 337 ; *efialt* 223 ; *efialtu* 226 ; *ei* 610 ; *Eisenstein* 624 ; *eleghiacesc* 56 ; *elevator* 132 ; *elevatorist* 152 ; *Elian* 119 ; *elipsis* 53 ; *emetica* 225 ; *Enigea* 552 ; *eminescian* 212 ; *eminescolcgie* 211 ; *eminescuolog* 211 ; *eminescuologie* 211 ; *emplastron* 224 ; *Enige Bair* 553 ; *Enuşelni* 557 ; *Enişelnia* 555 ; *enso* 123 ; *epilepsie* 123 ; *epilipssie* 223 ; *epingea* 18 ; *Epura* 256 ; *era* 346 ; *era toamnă* 346 ; *Eschi Caceamác* 553 ; *este* 67, 607, 614 ; *estimare* 123 ; *eşantion* 568 ; *eşec* 91 ; *Etegan* 258 ; *eternu* 122 ; *eu* 606, 611 ; *europească* 327 ; *Eurovizion* 337 ; *examen* 305 ; *exametr* 56 ; *expoziţie* 305 ; *extender* 178 ; *extract* 225 ; *extrúder* 132 ; *extruderist* 132—133.

F: *fabrică* 326 ; *face* 20, 24, 145, 578, 606, 628 ; *(a) face act de prezenţă* 561 ; *(a) face baie* 562 ; *(a) face duş* 562 ; *face într-o sumă* 140—141 ; *facerea* 57 ; *factor* 141 ; *facŭ* 121 ; *fagul* 18 ; *falevţicesc* 56 ; *falii* 616 ; *fallace* 123 ; *famen* 76, 78 ; *famenă* 76 ; *fată* 81, 202—203 ; *faţă* 51 ; *făcăli* 537 ; *făcător* 52 ; *făcut* 628 ; *Făgăraş* 258 ; *făină* 579 ; *fămeiesc(ul)* 51, 71 ; *fămeile* 324 ; *făţare* 306 ; *făuri* 326 ; *făurişte* 326 ; *FD* 235 ; *feder* 235 ; *fedeuri* 235 ; *felelui* 86 ; *feliurile arithmetichi* 140 ; *Felsew Bapsa* 622 ; *femeie* 76, 79, 324, 610 ; *ferăstrău limbă de pasăre* 580 ; *fereastră* 612 ; *fericire* 610 ; *fert* 276 ; *fertilitate* 123 ; *feteáscă* 201—202, 204, 207 ; *Feteáscă* 202 ; *fetésc* 202 ; *Feteşti* 202 ; *fetică* 202 ; *fetili* 275 ; *fetişoáră* 202 ; *fetiţă* 202 ; *feuri* 122 ; *feurosu* 122 ; *fi* 62, 67—74, 144, 572 ; *fiabil* 569 ; *fiabilist* 569 ; *fiabilitate* 567—589 ; *ficat* 223 ; *ficaticesc* 531 ; *ficătire* 223 ; *fiecare* 525 ; *fier* 225, 229, 608 ; *fierea pămîntului* 587 ; *fiertură* 225 ; *fiinţă* 224, 510 ; *fiiu* 171 ; *filéri* 547 ; *filolog* 211 ; *filologie* 211 ; *filosof* 510 ; *filosofesc* 510 ; *filosofeşte* 510 ; *filosofi* (vb.) 510 ; *Filosofu* 246, 510 ; *filtrăr-elevatorist* 152 ; *fil'u* 171 ; *fiori* 122, 613 ; *fiorosu* 122 ; *firăreáscă* 132 ; *(a) fi rău de ochi* 578 ; *fire* 510 ; *fire din păr de porc mistreţ* 580 ; *firmămînt* 326 ; *fistulă* 224 ; *fiteşecare* 525 ; *Finaţelor(u)* 247—248 ; *Fintina lu Chiot* 258 ; *Fintina lui Osmán Regép* 556 ; *fişie de tecu* 18 ; *floare de aur* 18, 20 ; *flegma* 223 ; *flevotomia* 224 ; *floare* 235, 607, 612—613 ; *flocoşel* 587, 590, 594—595 ; *flocoşel albastru* 587, 594 ; *Florinţa* 259 ; *fluid mischer* 178 ; *Foamea* 234 ; *foarte* 40—41 ; *foaş* 531 ; *foc* 605—606, 608 ; *focariu* 123 ; *Focşani* 205 ; *focşăneáncă* 205 ; *focşăneáscă* 206 ; *focşeneancă* 205—206 ; *foculariu* 123 ; *foişor* 534 ; *foitui* 531 ; *fomeie* 77 ; *formă* 51 ; *(a) forţa nota* 561 ; *fost* 607, 610—611 ; *Fracea* 257 ; *franc* 206 ; *fráncă* 206 ; *francéză* 206 ; *Franchia* 206 ; *Franţa* 206 ; *franţuzască* 206 ; *franţuzească* 206 ; *frasenul* 16 ; *frate* 5, 182, 294 ; *frăminta* 581 ; *frăminţătór* 132 ; *Frăncu* 247 ; *frăţini* 43 ; *freca* 23 ; *frecătură* 225 ; *frează* 234 ; *frează de danturat* 235 ; *frică* 274, 611—612, 614 ; *frige* 579 ; *friguri* 224 ; *frigurile de a patra zi* 226 ; *frinţia* 226 ; *frîmseţe* 157 ; *frînc* 206 ; *Frînca* 247 ; *frîncă* 206 ; *frînchiş(ă)* 206 ; *frîncúş(ă)* 206 ; *frîntură* 223 ; *Frumoasa* 557 ; *Frumoasa din Grueţ* 241 ; *Frumoasa din Părău* 241 ; *frumoasă* 123 ; *frumos* 608 ; *Frumosulu* 245, 247—248, 257 ; *Frumosului* 248 ; *frumsaţă* 324 ; *frumseţe* 157 ; *frumuseţe* 324 ; *frut* 325 ; *fsat* 159 ; *fugaci* 218 ; *fugăci* 218 ; *fugi* 218 ; *fuglu* 86 ; *fum* 612 ; *fumeie* 77 ; *funcţie de fiabilitate* 568 ; *funduc* 93 ; *furmă* 51 ; *Furnica* 241 ; *fuşeraie* 234 ; *Fuşeriiu* 234.

G: *gabelă* 92 ; *gai* 106 ; *gaiárd(ă)* 208 ; *Galaoană* 258 ; *galbenă* 203—204 ; *Galda* 201 ; *Galda de Jos* 203 ; *Galda de Sus* 203 ; *gálă* 201, 203 ; *Galiceanu* 258 ; *galopant* 168 ; *galvanizator* 132 ; *gangrena* 223 ; *gară* 170, 173 ; *g'ară* 170 ; *gard* 341 ; *gargară* 224 ; *Gaţa* 259 ; *g'aţă* 170 ; *găiárdă* 208 ; *găină* 235 ; *Găina* 259 ; *găinuşă* 595 ; *găinuţa pădurii* 588, 593 ; *gălbănuţ* 588, 595 ; *gălbenare* 224 ; *gălbenele* 588 ; *gălbinare* 224, 227 ; *gălbinele* 595 ; *gălbioară* 588, 595 ; *gălbior* 588, 593, 595 ; *găleată* 107 ; *găoci de nuci* 17 ; *gătitoare* 327 ; *găuritor* 234 ; *geambaş* 93 ; *Geambaşu* 257 ; *Geangalea* 259 ; *Geangu* 259 ; *gear* 547 ; *gęară* 172 ; *gęată* 172 ; *gęaţă* 172 ; *gebreá* 547 ; *g'em* 170, 173 ; *Genoaica* 259 ; *Genoiu* 259, *genu* 123 ; *genuchele* 526 ; *genuchi* 526 ; *genuchiele* 526 ; *genuchiile* 526 ; *genune* 341 ; *gépard* 169 ; *ger* 612 ; *gevrea* 547 ; *gheaţă* 170, 609 ; *ghebe* 588—589, 591—594 ; *ghebe de brad* 589, 594 ; *ghebe de pădure* 588, 594 ; *ghebe de rădăcină* 594 ; *ghebe de stejar* 594 ; *ghebe pucioase* 589, 594 ; *ghebe tomnatice* 588, 594 ; *ghebreá* 547 ; *gheiţă* 91 ; *Ghelingic Punarî* 554 ; *ghem* 170 ; *Ghenghe* 259 ; *ghepard* 182 ; *gherdan* 93 ; *gheretă* 182 ; *ghermea* 547 ; *ghes* 541 ; *ghest* 541 ; *gheşeft* 182 ; *gheţar* 172 ; *ghiban* 581 ; *ghici*

216; *ghid* 169, 182—183; *Ghidanu* 258; *Ghidiu* 258; *Ghidiș* 531; *Ghidna* 258; *ghimirlie* 548; *ghindură* 223, 537; *ghioc* 548; *ghiocel* 548; *Ghiolgúc* 553; *Ghiolpunár* 555; *ghionoi* 537; *ghipsos* 225; *ghișeu* 182—183; *ghitară* 172; *Ghițoaica* 259; *ghiunie* 581; *ghiurlúc* 548; *gîară* 173; *g'îață* 173; *giban* 580; *g'îê* 170; *g'îindă* 174; *gîlălui* 163; *gîol* 172; *gîont* 172; *Giosu* 254; *gitrui* 531; *gitrulam* 531; *gitrului* 531; *giubea* 93; *giugan* 588, 593; *gîul* 172; *gîulea* 172; *Giurcești* 240; *Giurgești* 240; *giutruială* 531; *gîcea* 216; *gîlci* 224; *gînd* 341, 520, 610—611, 613; *gîndac* 17; *Gîrbova de Jos* 203; *Gîrbova de Sus* 203; *Gîrbovă* 203; *Gîrla* 502; *gîrlă* 502; *gîscă* 26; *Gîtanu* 258; *Gîtești* 326; *Gîtul* 319; *glajă* 327; *glas* 611; *glasnice* 48; *glaspapir* 93; *glaspapirát* 132; *Glăvan* 258; *glăzuit* 132; *gleznă* 215; *glistire* 224; *Glîmbocelul* 499; *Gloabă* 235; *Gloabe* 235; *gloată* 77; *glume* 609; *glumeț* 122; *Goața Mare* 240; *Goața Mică* 240; *Goațele* 240; *goc* 548; *Godeanu* 258; *goetheean* 212; *goetheolog* 211; *goethian* 212; *goglin* 106; *gonț* 531; *Gonțea* 241; *gorgan* 593; *Gorj* 499; *gorón* 542; *gorún* 541—542; *Gossova* 622; *Gotega* 241; *Goțea* 241; *Goția* 240; *graduri acadămești* 325; *grai* 50, 56, 123; *graifăr* 234; *graiul puitor în loc de nume* 50; *gramatică* 46; *Grangur* 235; *Granguri* 235; *grasă* 204, 207; *grașiță* 537; *gravitație* 120; *gravitățiune* 120; *grădină* 608; *grăiri* 49; *Grăviloaie* 258; *greábănă* 203; *Greabănu* 203; *Greaca* 259; *greácă* 206; *greacă galbenă* 206; *greacă verde* 206; *grea suflare* 226; *greață* 224; *greceáscă* 206; *grecésc* 208; *Grecia* 206; *greșală* 324; *greșaște* 158; *greu* 608, 611; *grefa* 618; *grijă* 122; *griliă* 535; *Grind* 503; *grindă* 17; *grișár* 132; *Grivița* 499; *grîu arnăut* 279; *Groapa* 240—241; *Groapele* 241; *grudă* 531; *Guanești* 329; *gungulă* 106; *gură* 605; *gură de broască* 234; *gurút* 548; *gutîiu* 16; *guturaiu* 224.

H: *halimaș* 588, 593; *hambúrg* 208; *hámburgă* 208; *Haneș* 240—241; *Hanești* 240—241; *Hanești Sibielenilor* 241; *Hanești Vălenilor* 241; *hanorac* 91; *hanoș* 240; *hapuri* 225; *harachiri* 91; *harete* 270; *Harhas* 207; *hárhasă* 207; *harțiș* 531; *Hațeg* 252; *hădărag* 197; *Hăinescu* 241; *hărete* 270; *hărțiș* 531; *hegelian* 213; *heineolog* 211; *heraclitean* 212; *heru* 157; *hi* 157; *hileri* 547; *himicești mistuite* 225; *hinezască* 324, 327; *hiolă* 535, 537; *hiulă* 535; *hi-va* 157; *hi-veri* 157; *hîrtie* 18, 215; *hîrțoagă* 215; *hlibă* 215; *horiamvicesc* 56; *hoșterom* 531; *Hotarul* 241; *hotări* 571; *hrabol* 216; *hrăbor* 216; *hrăbori* 216; *hrăpi* 216; *hrean* 216; *hrib* 593—594; *hrib cenușiu* 594; *hrib de mesteacăn* 594; *hribi* 589—590, 594; *hrib negru* 594; *hrib roșcat* 594; *hrib țigănesc* 592, 595; *hribul cu inel* 594; *hribul dracului* 595; *hribul pucios* 594; *hribul Satanei* 595; *hribul vrăjitoarei* 595; *hrib vînăt* 594; *huli* 269; *hulnic* 531; *hulubiță* 590, 594; *hulubiță pestriță* 594; *hușáncă* 205; *Huși* 205.

I: *i-* (pron.) 67; *i-* (vb.) 67—69; *-i* (vb.) 67, 70—74; *iacá* 548; *Iacovache* 207; *iacoveáscă* 207; *iacul goc* 548; *iafiră* 289; *Ialtie* 552; *iamb* 53; *iamv* 53; *iamvicesc* 56; *iaponească* 327; *iaponesc* 323; *iará* 265; *iarba ursului* 593; *iarbă de munte* 14; *iarbă grasă* 14; *iarbă împhimpoasă* 15; *iarbă mare* 15; *iarbănaș* 542; *iarbă rumenească* 16; *Iarlîc* 553; *iarna* 345; *iarvant* 541—542, 544; *iarvînt* 545; *iască* 588—589, 593—594; *iască de cioate* 594; *iască de mesteceni* 588; *iaste* 142; *iastúc* 548; *iaúrt* 579; *Ibraihim* 260; *Ibrainu* 260; *idropică* 223; *Ieilá* 552; *Iepura* 256; *iepure* 171, 256; *Ier* 554; *ierá* 265; *ierbănaș* 542; *ieri* 291, 344; *ieric* 47; *ieroc* 47; *iervant* 542; *(a) ieși din ochii cuiva* 578; *ieșirea cea grea a udului* 223; *ieșit* 274; *iglo* 91; *iglu* 91; *iguana* 91; *Ileana* 259; *Ilie* 119; *ilui* 531, 547; *imbraciare* 122; *imbracisiare* 122; *imbrohor* 92; *impedanță* 93; *imperatore* 122; *imperatoriu* 122; *imperatu* 122; *impregnatór* 132; *impregnór* 132; *in* 293; *incantaa* 123; *incastiga* 122; *incastigatu* 122; *incessare* 123; *inco* 123; *incompetență* 564; *indeasca* 327; *indesc* 327; *indrușaim* 92; *induce* 563; *(a) induce în eroare* 563; *ingemenatu* 123; *inimă* 223; *inscripciune* 327; *inscripție* 327; *institutionalizat* 304; *instrumînt* 326; *inteneurica* 123; *inteneuricu* 122; *interval* 568; *interviziune* 337; *(a) intra la apă* 561; *intunerecu* 123; *invincere* 122; *invincire* 122; *Ioan* 55; *Ioan Horjescul* 248; *Ioan Tompa* 240; *Iol Ormán* 554; *Ionu-Minii* 560; *iotă* 537; *ipatitis* 223; *ipecacuana* 92; *ipingele* 581; *ipohondrie* 223; *Irimașu* 256; *Irimia* 256; *iritic* 548; *iroicesc* 56; *Ischepsa* 622; *ischie* 208; *Iscroni* 499; *ishiada* 223; *ispravnică* 531; *istornici* 531; *Istru* 122; *Italia* 205; *italián* 205; *italiánă* 205; *italiáncă* 205; *itelimește*r 532; *iubescu* 148; *iubire* 122, 610; *iubită* 123; *Iúci Plnár* 554, 556; *Iusbea* 240; *iuti* 157; *iufan* 595; *iufari* 590, 593; 595; *iufăi* 590, 595; *iufișor(i)* 590, 594—595; *Ivănoáia* 259; *iveáscă* 203; *Ivești* 203; *ivilichiu* 549; *izmă broștească* 16, 18—20; *izmereală* 532; *izobélă* 209; *izotactic* 177; *Izvoranu* 119.

Î: *îi* (vb.) 67, 72; *îmă* 161; *îmbrăcași* 156; *îmbrace* 274; *îmblăiu* 160; *îmbuca* 23; *îmi* 291; *împarat* 156; *împămîntare* 133; *împărtășirea* 50, 56; *împărți* 140; *împărțire* 140—141, 144; *împerechea* 172; *împetrită* 276; *împiedecarea* 47—48; *împleupa* 580; *împreunarea* 50, 56, 140, 145; *împreunat* 145; *împreună* 606; *împreună-glasnice* 48; *împreună-glăsuitoare* 47; *împreunătoare* 47; *împunsura cu împiedecare* 48; *împunsuri* 48; *împunsurile ceale de-asupra* 56; *împunsurile ceale dinlăuntru* 48, 58; *împuntura* 48; *în* 73; *înainte* 345, 607—608; *înainte de 23 August* 345; *înainte-punerea* 50, 56; *înălțare* 49; *încă* 607; *încăleca* 107; *încălța* 107;

încălzituri 225 ; *încăpătoarea* 48 ; *încătroo* 126, 528 ; *încerca* 568 ; *încercare* 568 ; *încetare* 123 ; *încheia* 53 ; *încheiarea* 50 ; *încheiere* 52—53 ; *încheietură* 50 ; *închiderea pîntecelui* 226 ; *închipui* 571 ; *încleietor* 133 ; *încoaşi* 269 ; *încovăiata* 56 ; *încovoiată* 47 ; *încredere* 568 ; *încuiatul udului* 223 ; *încuierea pîntecelui* 224 ; *încuiere de pîntece* 224 ; *încungiură* 324 ; *îndoit* 123 ; *îndezat* 532 ; *îndreptare* 46 ; *închirɨcúne* 159 ; *înfăţuit* 326 ; *înfrumsăţat* 324 ; *îngenunchea* 172 ; *îngrădirea* 48, 56 ; *îngurzi* 106 ; *înjugarea* 51 ; *în-loc-de-nume(le)* 50, 56 ; *în-loc-de-numirea* 50 ; *în loc de pildă* 46 ; *în locul numelor* 50 ; *în-mijloc-aruncarea* 50—51, 56 ; *înmulţi* 140 ; *înmulţire* 140—141, 144 ; *înmulţit cu* 145 ; *însă* 123 ; *(a se) înscrie în curbă* 304 ; *însemna* 6 ; *însemnare* 50—51 ; *însemnări întru aşezarea periodurilor* 47 ; *însera* 571 ; *însuşi* (pron.) 274 ; *însuşi cu alt asămănarea* 51 ; *înşela* 107 ; *înşelător* 123 ; *ɨ tăe* 158 ; *întâri* 41 ; *întîi* 346 ; *întîie-punerea* 50 ; *întîmplări* 51 ; *întîniu* 158 ; *întocmire* 51 ; *întotdeauna* 344 ; *întrare* 139, 507 ; *întreagă* 345, 609 ; *întreagă împunsură* 47—48 ; *întreagă soroacă* 48 ; *întrebarea* 48, 56 ; *întrebătoare* 48 ; *întreprinderea* 123 ; *într-o duminică de dimineaţă* 346 ; *întru* 57 ; *întru pildă* 139 ; *întunerecu* 122 ; *înţelegere* 52 ; *înţelepciune* 510 ; *înţelepţind* 57 ; *înţeles* 612 ; *învăluşag* 532 ; *învingere* 122 ; *învoioşa* 122 ; *în zalud(ul)* 527, 529.

J : *jachét* 209 ; *jachétă* 209 ; *jale* 608 ; *jălui* 163 ; **jarvon* 545 ; **javorn* 545 ; *jelui* 163 ; *Jian* 213 ; *jichét* 209 ; *jidulu* 241 ; **Jiean* 213 ; *jilălui* 163 ; *jioară* 78 ; *Jiu* 213 ; *jiu-jitsu* 305 ; *jivan* 581 ; *joc* 608 ; *jocul* 271 ; *jocurosu* 122 ; *Joimăreaţa* 259 ; *Joiţa* 259 ; *jos* 81, 608 ; *Josu* 254 ; *joule* 305 ; *jucăreie* 537 ; *jugastru* 18 ; *jumătate insulă* 324 ; *jumătate de soroacă* 48 ; *junghiu* 224 ; *jur* 92 ; *jurămînt* 326 ; *Jurcan* 239 ; *Jurcani* 241.

K : *kaki* 93 ; *kantian* 213 ; *k'amă* 170 ; *kar* 170, 173 ; *k'ar* 170 ; *Katherina* 238 ; *kęamă* 172 ; *k'ef.r* 182 ; *k'em* 170, 173 ; *Kenaz* 623 ; *Kenecz* 623 ; *Kenes* 623 ; *Kenez* 623 ; *Kewzwpsew Bapsa* 622 ; *k'ţamă* 173 ; *kţar* 172—173 ; *kicker* 178 ; *k'ţem* 174 ; *kilometru* 172 ; *kilovat* 183 ; *k'in* 170 ; *k'inez* 169 ; 182 ; *Kinezu* 623 ; *k'ininâ* 169, 182—183 ; *kţcr* 172—173 ; *Kiskossó* 623 ; *k'it* 169, 182 ; *kţul* 172 ; *kţuli* 172 ; *Komlos* 622 ; *Komlosch* 622 ; *Konyerova* 623 ; *Konyorova* 623 ; *kor* 170, 173 ; *k'or* 170 ; *Kornierova* 623 ; *Korsova* 622 ; *Koschowa* 622 ; *Koschowitza* 623 ; *Kosonan* 622 ; *Kossowicza* 623 ; *Kossowitza* 623 ; *Koşoa* 622 ; *Kovierova* 623 ; *Kozla* 622 ; *kratkaia* 47.

L : *La Agemlér* 555 ; *laba miţei* 587—588, 593 ; *laba ursului* 588, 593 ; *La Caceamác* 555 ; *La Calí* 555 ; *La Chiot* 258 ; *laconicesc* 532 ; *lactic* 177 ; *La Faţa Părâul Groului* 239 ; *Laicu* 257 ; *lansa* 304 ; *lansatór* 132 ; *La Merdinelipunar* 556 ; *lanţ* 123, 215 ; *lapte* 274 ; *lapte bătut* 580 ; *Larga* 240, 501 ; *lasa* 156 ; *lasă* 606, 608, 610—611 ; *Lascu(l)* 207 ; *lasculeasă* 207 ; *latineşti* 140 ; *laur* 610, 613—614 ; *laxativu* 224 ; *Lazăr(u)* 257 ; *lăcătuşie* 537 ; *lăcui* 324 ; *lăcuitori* 324 ; *lămliţă* 587, 593 ; *lăptucă* 587, 590, 593 ; *lăsare de sînge* 225 ; *lăsculeásă* 207 ; *lăsculeáscă* 207 ; *lăturiş* 531, 537 ; *lăudăi* 160 ; *le* (art.) 294 ; *Leaotă* 242 ; *lébărvurşt* 579 ; *Lechinţa* 203 ; *lechinţă* 203 ; *ledzea* 159 ; *legătură* 50, 122 ; *legături strînse* 225 ; *lege* (s.) 610, 614 ; *lemnul mărului* 17 ; *leonicesc* 56 ; *lepăda* 341 ; *lepădarea* 49 ; *l'epure* 171 ; *les* 559 ; *lesne* 24, 527 ; *Lesza* 559 ; *leşeáscă* 206 ; *leşesc* 206 ; *leşina* 580 ; *letare* 122 ; *letarghia* 223 ; *letetia* 122 ; *leusioru* 122 ; *lexem* 5 ; *Leza* 559 ; *li-* 67—68 ; *liceuri* 325 ; *lienteria* 223 ; *Liğéd* 624 ; *liğét* 624 ; *Liget* 624 ; *Ligeth* 624 ; *likęa* 172 ; *Lilă* 259 ; *Lilioaica* 259 ; *limba porcului* 593 ; *limbaj* 9—11 ; *limbă* 9—11 ; *limpede* 123 ; *limpezit* 580 ; *lin* 169 ; *lingura zînei* 588, 593 ; *lingura zînelor* 588 ; *lingură de vînţoasă* 593 ; *linguriţa zînelor* 588 ; *linguriţă* 598 ; *linie* 271, 527 ; *linişte* 81 ; *linte* 16 ; *l'inu* 293 ; *lipitór* 133 ; *lipocină* 203 ; *lipov* 203 ; *Lipov* 203 ; *Lipova* 203 ; *lipov alb* 203 ; *lipovă* 203 ; *lipoveină* 203 ; *lipov galben* 203 ; *Lipovu* 203 ; *lipsea* 325 ; *lis* 559—560 ; *Lisa* 559—560 ; *Lisu* 559—560 ; *lişiţă* 581 ; *liteáncă* 204 ; *Liteancă* 204 ; *liusoriu* 122 ; **l'inu* 293 ; *loc* 581, 605 ; *loc-de-nume* 50 ; *locul numelui* 50 ; *locui* 324 ; *locuitor* 324 ; *Loga* 252 ; **logój* 252—253 ; *Logój* 251—253 ; *logojan* 251 ; *logojână* 205 ; *Logojăl* 253 ; *logojenească* 251 ; *logojînă* 252 ; *logojîner'* 252 ; *Logosiu* 251 ; *logoş* 252 ; **logóz* 252—253 ; *Lopcean* 257 ; *lotrişor* 588, 593 ; *lovire* 49, 123 ; *lu* (art.) 160, 526 ; *lua* 123, 571—572, 578 ; *(a) lua o baie* 562 ; *(a) lua cunoştinţă* 561 ; *(a) lua la vale* 306 ; *(a) lua un duş* 562 ; *luceafăn* 542 ; *luceafăr* 542 ; *lucente* 122 ; *lucitor* 122 ; *lucore* 122 ; *lucra* 160, 325 ; *lucră* 325 ; *lucreadză* 160 ; *lucrează* 325 ; *lucredze* 160 ; *lucrulu* 121 ; *Lugoj* 205, 251—254 ; *lugojână* 205 ; *Lugojel* 253 ; *lugoş* 251 ; *lui* 82 ; *lumă* 628 ; *lume* 123, 338, 608—609, 628 ; *lumină* 122, 608 ; *(se) luminează de ziuă* 318 ; *luminărică* 275, 335 ; *lună* 612 ; *lunătăcie* 223 ; *Lunca* 503 ; *lunea* 345 ; *Lunga* 501 ; *Lungului* 331 ; *lup* 292 ; *lupi* 182, 292 ; *lupui* 133 ; *lupuitór* 133 ; *Lupuleţu* 258.

M : *ma* 123 ; *macaragisl* 127 ; *macaragiu* 127 ; *macedoneáncă* 205 ; *Macedonia* 205 ; *machină* 306 ; *macră* 47 ; *macromicete* 585 ; *macru* 121 ; *madéră* 208 ; *madipolon* 91 ; *magazin* 327 ; *magiun* 537 ; *mahai* 599 ; *mai* (s.) 129 ; *mai-dinainte-cunoaştere* 510 ; *mai nainte* 46 ; *mai puţin* 145 ; *mai sus zisă* 139 ; *mai virtos* 57 ; *malágă* 208 ; *malafranţa* 223 ; *malaxor* 178 ; *malbéc* 209 ; *malbécă* 209 ; *malicos* 535 ; *maligere* 618 ; *mallarméan*

212 ; *mama-pădurii* 306, 599 ; *mamica* 265 ; *mamnificu* 122 ; *mangafa* 598 ; *manguruian* 532 ; *mania* 223 ; *mannificu* 122 ; *mantelă* 126 ; *mantilă* 126 ; *manufactură* 326 ; *marchiat* 224 ; *mare* (adj.) 578, 607, 611 ; *mare* (s.) 81 ; *maridă* 532 ; *marile mări* 151 ; *marjolească* 327 ; *marmorean* 126 ; *marmoreic* 126 ; *marmoreu* 126 ; *marmoriu* 126 ; *marochin* 91 ; *Marocneanu* 119 ; *marțea* 345 ; *masă* 175—177, 606, 618 ; *masă plastică* 175—177 ; *maslin salbatec* 18, 20 ; *matematician* 212 ; *material plastic* 177 ; *matericesc* 510 ; *materie* 327, 510 ; *mátor* 598 ; *mátur* 598 ; *matúr* 598 ; *maturi* 598 ; *maturit* 598 ; *maț* 167, 223, 599 ; *mațul pământului* 599 ; *mazăre* 16, 284 ; *mazgúgur* 599 ; *măcăială* 126, 128 ; *măcăire* 128 ; *măcăit* 126, 128 ; *măcăitură* 12, 128 ; *măceș* 16, 20 ; *Măcin* 203 ; *măcină* 203 ; *măciucă* 581 ; *măderát* 203 ; *Măderat* 203 ; *măderátă* 203 ; *mă doare gîtul* 319 ; *măduhă de lemn* 18 ; *măgădui* 599 ; *măgăduială* 599 ; *măgăzin* 327 ; *Măgura Cheală* 559 ; *măgură* 306, 341 ; *măguri* 238 ; *măhăi* 598—600 ; *măiag* 129 ; *Măjanu* 258 ; *mălțar* 133 ; *mămăligă* 25—26 ; *mămica* 265 ; *mămărádă* 203 ; *Mămărade* 203 ; *mămulică* 538 ; *măngălău* 129, 600 ; *măngălui* 600 ; *mănuchi* 526 ; *mănuchiul* 526 ; *mărariu* 16, 20 ; *Mărcui* 257 ; *Mărcuia* 257 ; *măreț* 122 ; *mărgan* 588—599 ; *Mărgărita* 259 ; *mărgeluță* 279 ; *mărie* 527 ; *mările cele mari* 151 ; *mările mari* 151 ; *mările marili* 151 ; *mărit* 163 ; *măselariță* 335—336 ; *măsurare* 128 ; *măsurat* 128 ; *mătasă* 17 ; *mătărie* 327 ; *mători* 598 ; *mătură* 15, 20 ; *măturí* 598 ; *măzăceală* 532 ; *măzgúgăr* 599 ; *măzgugură* 599 ; *mea* 607 ; *megieșiță* 532 ; *melanholie* 223 ; *melci* 520 ; *meliți* 600 ; *meloșel* 588, 593, 595 ; *menri* 157 ; *Merdivenlipunar* 556 ; *mere* 173 ; *mereu* 344 ; *merge* 75, 341, 578 ; *mergere* 75 ; *mergu* 158 ; *mergut* 628 ; *Meri* 253 ; *merișor* 15 ; *mers* 628 ; *mescere* 122 ; *meseru* 122 ; *mesteacăn* 16 ; *mestecătură* 327 ; *metalur* 225 ; *metaluri* 325 ; *metrár* 133 ; *metrórrabotór-dublatór* 133 ; *meu* 606, 608, 614 ; *Mezarlíc* 554 ; *Mezarlíc Bair* 553 ; *miázăză* 600 ; *miazăzí* 600 ; *mic* 23, 81, 612 ; *micșunea* 282 ; *Miculu* 245—246 ; *mieloșel* 590 ; *miercurie* 225 ; *mięre* 173 ; *milă* 610 ; *milușag* 532 ; *million* 139 ; *milostivirea* 57 ; *miluan* 532 ; *mine* (pron.) 105, 606 ; *Miniș* 203 ; *mínișă* 203 ; *mint* 611, 614 ; *minte* (s.) 510 ; *míntos* 600 ; *mintós* 197, 600 ; **minu* 293 ; *minuend* 531 ; *minui* 532 ; *mioancă* 600 ; *mioárcă* 600 ; *miorc* 600 ; *miorcăi* 600—601 ; *Miri Bacegi* 553 ; *Miri Bahcegi* 556 ; *Mischer* 179 ; *misiune* 568 ; *mișel* 327 ; *mit* 169 ; *mitarcă* 16, 20, 589 ; *mitarcă grasă* 595 ; *mitarcă pietroasă* 595 ; *mitarcă roșie* 594 ; *mixer* 179 ; *mihnire* 128 ; *mîine* 344 *mî(i)ni* 160 ; *mînă* 160, 580, 611 ; *mînăfăptură* 326 ; *mînătarcă* 589—590, 592—594 ; *mînătarcă țigănească* 595 ; *mînătarcă urseasc*ă 595 ; *mîncăi* 160 ; *Mîndra* 241, 499 ; *mînilor* 160 ; *mînișoară* 128—129 ; *mîn(u)* 293 ; *mînu(le)* 160 ; *mînúnă* 601 ; *mînuri* 160 ; *mînuță* 128 ; *mîrceav* 217 ; **mîrcevi* 217 ; **mîrfegi* 217 ; *mîrfogi* 217 ; *mîrli* 128 ; *mîrlială* 128 ; *mîrlire* 128 ; *mîrlit* 128 ; *mîrlitură* 128 ; *mîrșav* 216 ; *mîrșă* 601 ; *Mîrzanca* 259 ; *mîț* 107 ; *mîță* 520 ; *mîzgos* 538 ; *mocan* 306 ; *modelare* 528 ; *modîlcă* 601 ; *modru* 327 ; *moghilă* 341 ; *moicios* 535 ; *Moilă* 258 ; *Moldova* 206 ; *moldoveáncă* 206 ; *monahi* 292 ; *mondial* 338 ; *Mondo Cane* 337 ; *Mondo Circ* 337 ; *mondodisc* 337 ; *mondoeconomie* 337—338 ; *mondomuzică* 337 ; *Mondorama* 337—338 ; *mondo-sport* 338 ; *mondoștiință* 338 ; *mondo umano* 337 ; *mondoviziune* 337 ; *montator* 126 ; **montor** 126 ; *mor* 611 ; *morigă* 601 ; *moroi* 217 ; *moroia* 217 ; *Morojana* 253 ; *Morojanu* 254 ; *Morojen* 253—254 ; *Morojin* 253—254 ; *Moroz* 254 ; *morsă* 91 ; *morúgă* 601 ; *moș* 340 ; *Moș Capac* 235 ; *moși* 128, 182, 292 ; *moșie* 128 ; *moșire* 128 ; *moșit* 128 ; *Moș Rotor* 234 ; *motilcă* 601 ; *Motoroga* 254 ; *Motorojescu* 253—254 ; *Motorozescu* 254 ; *moț* 601 ; *moțoți* 601 ; *moțoțoiá* 601 ; *moțoțoit* 602 ; *movilă* 341 ; *moviliș* 127 ; *movilită* 127 ; *moxă* 225 ; *mucea* 216 ; *muchia piciorului* 580 ; *muiecios* 535 ; *muierar* 127 ; *muieratic* 127 ; *muieresc(ul)* 51—52, 56 ; *muieret* 127 ; *muieros* 127 ; *mult* 41 ; *multe* 606, 614 ; *multiplica* 140 ; *multiplicandus* 141 ; *multiplicator* 141 ; *multiplicație* 140—141 ; *mulțumit* 123 ; *mumă* 43 ; *mumănă* 43 ; *muncel* 238 ; *muncitoresc* 536 ; *muncitori* 182 ; *mundra* 123 ; *mundu* 123 ; *munte* 306, 237, 243 ; *munteáncă* 206 ; *munteáncă* 205 ; *Muntele Negru* 141 ; *munteneáscă* 206 ; *muntenesc* 237 ; *Muntenia* 205 ; *Munții Călimani* 238 ; *Munții Maramureșului* 238 ; *Munții Rodnei* 238 ; *Munții Suhardului* 238 ; *murgat* 126 ; *murgilă* 126 ; *murgulean* 126 ; *Murta* 257 ; *murugă* 601 ; *muri* 217 ; *Musait* 556 ; *muscariță* 589, 593 ; *musculatură* 618 ; *Musta* 257 ; *Mustea* 257 ; *mustoásă* 206 ; *Mușat(u)* 246 ; *mușățel* 15, 20 ; *muștariu* 16 ; *mușuroi* 127 ; *mușuroire* 128 ; *mușuroit* 128 ; *mutelcă* 93 ; *mufufúi* 601 ; *mufufui* 601 ; *mufufuiát* 602 ; *muzică* 337 ; *muzicien* 212.

N : *nacara* 535 ; *nacaradă* 93 ; *nagara* 535 ; *nagrobnic* 532 ; *nalbă* 15 ; *nalbă mare* 15 ; *nalluca* 123 ; *nane* 589, 593 ; *Nanu* 246 ; *napi* 16 ; *napoleonian* 213 ; *narcmză* 93 ; *narrare* 122 ; *Nastradin* 556 ; *navigînd* 326 ; *nazárcă* 203 ; *Nazarcea* 203 ; *năcaz* 324 ; *Nădrag* 625 ; *năduh* 224, 226 ; *năhut* 16 ; *nălucire* 224, 226 ; *năsăști* 326 ; *născătoare(a)* 52 ; *născător* 52 ; *Năsîloiu* 258 ; *năut* 20 ; *ne* 572 ; *nea* 327 ; *Neacșa* 259 ; *neam* 52—53, 122—123 ; *neamț* 215 ; *Neamț* 205 ; *nează* 533 ; *Nebuna* 259 ; *necoreáscă* 203 ; *necunoștință* 520 ; *nefritis* 223 ; *Negęa* 172 ; *Negrișoara* 238 ; *negrișor* 585, 595 ; *Négu* 247 ; *negús* 93 ; *neheaz* 533 ; *nehez* 533 ; *néhező* 533 ; *neînțelegeri* 324 ; *nemica* 122 ; *nemicu* 123 ; *nemoști* 533 ; *nemțască* 324 ; *nemțeáncă* 205 ; *nemțeáscă* 206 ; *nemțésc* 206 ; *nemțești* 206 ; *nemțișor gros* 587 ; *nemțișor(i)* 588, 593—594 ; *nenoroc* 606 ; *Neo-Aradinum* 621 ; *Neo Bodrogh* 622 ; *negare* 606 ; *neplecătoare* 51 ; *nepotu* 246 ; *neprețăluit* 533 ; *Neu Arad* 621 ; *Neu Arath* 621 ; *Neu Arrad* 621 ; *ni-* 67—68 ; *nici* 327 ; *niciodată*

344; *nicoreáscă* 203; *nicoreață* 588; *nicorete* 588—589, 591, 593; *nicoreți* 591; *nieheză* 533; *nietzschean* 212; *nimica* 611, 613—614; *ninge* 318—319; *nisip* 327, 612; *Nisu* 560; *nitarcă* 589; *nitarcă roșie* 594; *nitarcă sură* 587, 594; *noáh* 209; *noáhă* 209; *noao* 526; *noaptă* 628; *noapte* 345, 628; *noastre* 608; *nohán* 209; *nóhă* 209; *noi* (pron.) 610; *nolluca* 123; *noo* 525—526; *nopatór* 133; *nopen* 133; *nord* 274; *noroc* 274, 606; *norodul* 57; *nostrei* 123; *nostrui* 123; *nouăsprezece* 32; *Novac* 499; *nuc* 17, 20; *nucșoară* 16; *nufăr* 92; *nuia* 17; *nulă* 139; *număr* 50—51, 139; *număra* 140; *numărarea* 140; *nume* 50—51; *nume adăogător* 50; *numei* 526—527; *numeiesc* 526—527; *numeiește* 526—527; *numeiră* 527; *numeire* 527; *numeit* 527; *numeitor* 52, 527; *numele* 56; *numer* 139; *numera* 140; *numerarea* 140; *numerile ceale numite* 140; *numerul dezlegător* 141; *(a se) numi* 7, 526; *numirile ceale numărătoare* 50; *numit* 526; *numitoare* 52; *numitor* 52; *nutreț* 327; *Nyaradt* 621.

O: *o* (art.) 19; *o* (aux.) 274; *oác* 577; *oácaca* 577; *oácă* 577; *oácăr* 577; *oáie* 25, 577; *oao* 526; *oáră* 577; *oárzăn* 577; *oață* 269; *Obadă* 502; *obáht* 577; *obeadă* 502; *Obedea* 502; *Obedeanca* 501—502; *Obedeni* 501—502; *Obgheloaia* 259; *Obială* 259; *obîrșáncă* 578; *obîrșie* 248; *Obîrșie Frumosulu* 248; *obleágă* 577; *obli* 577; *obligatoare* 578; *obligatór* 578; *obligatoriu* 578; *oblojituri* 225; *oblu* 325; *obor* 218; *oboróc* 219; *obraj* 252; *obráz* 218, 252; *obrázi* 578; *obráznic* 219—219, 578; *obrăjel* 578; *obrăjor* 578; *obrăznicuț* 578; *obrintiș* 577; *obróc* 219; *obrocí* 218—219; *obrocít* 219; *obsecrație* 578; *obsecviós* 578; *observativ* 578; *obsesiv* 578; *obtuzitáte* 578; *ocá* 274; *ocară* 274; *oceáncă* 578; *ochesc* 172; *ochi* (s.) 182, 294, 578—579; *óchii-păsărúicii* 578; *óchii-șoricélului* 578; ***ochiós* 578**; *ochiu* 294; *ochiul* 294; *ochiul boului* 15, 20, 578; *ochiul caprei* 507, 593; *óchiul-lúpului* **578**; *óchiul-păúnului* 578; *óchiul-șárpelui* 578; *oci* 163; *ocináș* 577; *ocliata* 123; *ocluziune* 578; *Ocna de Fier* 624; *octogonal* 578; *ocurént* 578; *Odagíĭ Alceá* 552; *odagíu* 578; *odată* 345; *odăiáș* 578; *odivai* 577; *odobească* 203; *Odobească* 209; *Odobești* 203, 209; *odolíc* 577; *Odovanu* 258; *odovăi* 538; *oferta* 577; *ofertant* 577; *oficiere* 578; *oficiu* 578; *ofis* 578; *ofíț* 578; *oftică* 224; *ogheál* 577; *oghiól* 577; *oglinda* 580; *oiță* 588; 595; *ojă* 79; *ojogel* 533; *olmaz* 92; *oloi* 92; *Olt* 502; *oltean* 212; *Olteț* 502; *Oltina* 203; *oltină* 203; *Olúc* 554; *om* 5, 75, 121, 294; **omroci* 218—219; *omu(l)* 294; *omulu* 294; *onest* 123; **openíci* 219; *opinti* 219; *opintîe* 219; *opintici* 588, 590—591, 503; *opleși* 220; *oploși* 219—220; *opór* 220; *opórto* 208; *oprăvi* 220; *Oprea* 259; *Oprea Herja* 239; *oprirea udului* 223; *Oproaică* 259; *orașul Brad* 6; *orășenești* 140; *orb* 488; *orbul găinilor* 224; *orchestră* 172, 182—183; *ordalie* 93; *organ* 222; *oricînd* 344; *ori de cîte ori* 345; *Ormán* 554; *ormoci* 219; *ormocít* 219; *orz* 24—25; *osînză* 107; *Osmán Regép* 556; *ospătate* 327; *ospeciar* 533; *ospețar* 533; *ostănează* 329; *Ostrov* 203; *óstrovă* 203; *osveti* 219; *ótcă* 220; *Oteagul* 241; *otél* 209; *otélă* 209; *otelă neagră* 209; *Ollú Ormán* 554; *otojniță* 220; *Otroabe* 533; *otroc* 536; *otușcă* 220; *oțet* 225; *ouț* 589, 593, 595; *oxia* 47, 56; *oxitonesc* 49; *oxitonon* 49; *Ozúngea* 552, 557.

P: *pace* 606; *pacostnic* 536; *paginare* 129; *paginație* 129; *pahar* 123; *paifer* 580; *Paisie* 252; *Paisu* 257; *palét* 133; *palmă* 580; *paltin* 16, 18; *pamfletar* 126; *pamfletist* 126; *panglicea* 526; *panglicuță* 126; *panteră* 535; *pantir* 535; *papal* 126; *papalitate* 126; *papat* 126; *papicesc* 126; *paporă* 14; *paragraf* 139, 222, 229; *paraclis* 204; *Paraclis* 204; *paraclisă* 204; *Paralá* 552; *paralisie* 123; *parametru* 568; *parchet* 182; *paroxiton* 49; *paroxitonesc* 49; *parte* 326, 612; *părțile voroavei* 50; *pasămite* 274; *pasul stihului* 53; *pasionalism* 126; *pasionalitate* 126; *paticarie* 225; *paticărie* 225; *patimă* 520; *patimile cele dinlăuntru* 224; *patrician* 579; *Paulian* 119; *paus* 541; *paust* 541; *Pavel* 119; *pă* 267, 275—276; *păcurăreasă* 127; *păcurăroaie* 127; *păducel* 16, 20; *pă⟨du⟩kie* 159; *pădure* 20, 181, 237, 624; *Pădurea Béi Ormánului* 555; *Pădurea Caracealîc* 557; *Pădureanca* 259; *Pădurea Tunormánului* 556; *Pădurea Tusunlăcului* 556; *pădure deasă* 18; *Pădureni* 624; *pădurile* 6; *pălămidă* 15; *pălăria ciorii* 593; *pălăria șarpelui* 589, 593; *pălărioară* 127; *pălăriuță* 127; *Păltiniș* 623; *pămînt* 605, 614; *păpesc* 126; *păpie* 126; *păr* 619; *Părcălabului* 241; *părea* 63; *părinte* 326; *părtășiia* 50; *păruc* 18; *părușei* 593; *părușel* 590; *păsăret* 127; *păsărime* 127; *(a) păstra patul* 562; *păstrăv* 587, 591, 593— 594; *păstrăv de fag* 588, 594; *păstrăv de nuc* 588, 594; *păstrăv de ulm* 588; *păstrăvi* 588; *păstrăvi de pădure* 590, 594; *păstrăvi de pămînt* 594; *păstrăvior* 595; *păstrăvi roșii* 588, 594; *păstrăvul aerului* 588; *pășune* 237; *pășune alpină* 239; *pătică* 225; *păticărie* 225; *pătlagină* 14; *pătrînjeiu* 16; *Păuna* 259; *(a) păzi patul* 562; *pe* 267, 275; *peare* 18; *pelini* 15, 20; *Pelini* 253; *pentametr* 52; *pentru* 122; *pepenci* 588; *penkea* 572; *perd* 276; *perț* 173; *Peri* 253; *pericul* 325; *perietór* 133; *perifrasis* 53; *perispomeni* 47; *peste tot* 52, 156; *pestriță* 593; *pește* 23—26; *petrece* 321—322; *petrecûmu* 123; *petrecuramu* 123; *Petrimanu* 258; *philippidolog* 211; *philippidologie* 211; *piatra răsticului* 225—226; *piatră* 224; *pica* 266; *picior* 580; *piciorul gîștii* 16, 20; *piciorul stihului* 53; *Pictorian* 119; *piept* 610; *pier* 608; *pleri* 173; *piiarsec* 16; *pilulă* 224; *piperuș* 590, 593, 595; *pipinci* 589; *pir* 335; *piroi* 581; *pirulă* 224; *pisălog* 129; *pisică* 526; *pistrîți* 589, 593; *pișleag* 581; *Pișpog* 258; *pitacu-dracului* 587, 593;

pita lui Dumnezeu 590, 593; *pita lui Ioan* 593; *pita pădurii* 590, 593; *pitarcă* 589, 590, 592—593; *pitarcă portocalie* 594; *pita vacii* 589, 593; *pită* 586, 593; *pitărcuță* 589; *pitoașcă* 589; *pitoncă* 589; *pitroc* 581; *pitula* 197; *pituşcă* 589; *piţărău* 106; *pivnicér* 133; *pihneáscă* 203; *Pihneşti* 203; *pinea pădurii* 589, 590, 593; *pinea pământului* 593; *pinichiu* 520; *pinişoara cucului* 595; *pinişoară* 587, 590—591, 593—595; *pinişoară pipărată* 594; *pircălab* 93; *pirgar* 93; *pirghie* 17; *place* 606; *Plaiul Poienile* 239; *planzihtár* 133; *plapomă* 526; *Plaschova* 624; *plastic* 175—177; *plastor* 224; *plastore* 224; *plastru* 224; *plasture* 224; *platformă industrială* 304; *plăcintă* 24, 26; *plăcut* 123; *plăzmuire* 510; *Pleáşa* 203, 559—560; *pleáşcă* 203; *plecare* 51—52; *plecătoare* 51; *plectron* 93; *plecu* 121; *pleş* 559; *Pleşea* 559; *Pleşiţa* 559; *pleşuv* 559; *Plevna* 499; *pline* 580; *plinit* 327; *plîndzere* 159; *plingînd* 613; *ploao* 526; *ploo* 525—526; *Plopi* 253; *plop sălbatec* 18; *ploua* 318; *plumbul* 225, 229; *poama fetei* 202; *poamă* 210; *poamă băb(e)ască* 202; *poamă bulgară* 206; *poamă bulgărească* 206; *poamă coînare* 202; *poamă fetească* 202; *poamă dunăreancă* 205; *poamă somoveancă* 206; *poamă turcească* 207; *pobedui* 533; *pocernit* 533; *pocluş* 533; *podagră* 223; *podagrie* 223; *podbeal* 14; *podgridie* 535; *podgratie* 535; *Podu Iloaiei* 331; *Podu Leloaei* 331; *Podul Înalt* 330; *Podulleoae* 331; *Podullung* 329—331; *Podul Lupului* 329—331; *Podul Viezuriloru* 248; *Podu'Nalt* 330; *Podu' Nanî* 330; *poedenoc* 535; *poedinoc* 535; *poetică* 53; *poftitoriu* 325; *poftori* 581; *Poganfalva* 624; *Poganesd* 624; *Poganest* 624; *Poganesth* 624; *Poganyest* 624; *Pogăneşti* 624; *pogonici* 197; *Poiana* 503; *Poienița* 499; *pojar* 224; *polarizant* 127; *polarizator* 127; *polarizor* 127; *polat* 535; *polată* 535; *poleai* 16, 19—20; *poleier* 127; *poleitor* 127; *poleiu* 20; *poliță* 284; *polizatór* 133; *pom* 128, 295, 544; *pomăreață* 128; *pomărie* 128; *pomeni* 128; *pomenire* 128; *pomet* 127, 528; *pomi* 182, 291—292, 295; *pominanie* 533; *pomişte* 127; *pomn'* 295; *Pomponiu* 119; *ponderație* 128; *ponderanță* 128; *ponegreală* 536; *ponegreață* 534; *Ponor* 503; *pont* 92, 509; *popă* 292; *popenchi* 588—590, 593; *popi* 292, 586—587; *Popilian* 119; *popinci* 587—589, 593; *poposeală* 536, 538; *Popscha* 622; *populație* 568; *porcan* 587; *porcărie* 128; *porcărime* 128; *porcean* 593; *porînci* 157; *pornire* 128; *pornit* 128; *porobocesc* 534; *Porojan* 253—254; *pórto* 208; *Poruja* 254; *porumb* 17, 20, 129; *porumbă* 20; *porumbel* 129; *porumbe mari* 17; *porumbiță* 590; *porumboi* 129; *porunci* 157; *pos* 535; *poste* 141; *posti* 141; *potcovi* 107; *Potlogaru* 234; *potrivi* 122; *poveste* 607, 612, 614; *povestire* 122; *povîrnire* 538; *poziție* 326; *pracalabu* 247; *Pradosul Sibielului* 239; *prafuri* 225; *Praja* 241; *pravilă* 139; *prăgar* 581; *prăsiciune* 534; *prăznuşag* 534; *pre* 57; *prea* 41; *Preajba* 400; *preamestec* 179; *preapcă* 581; *preastipnic* 161; *predelă* 93; *pre de(n)preună* 52; *predenpreună* 56; *prefeti* 106; *pregătitoare* 327; *pregătitor-completator* 133; *pregătitor partea de jos* 133; *pregătitor partea de sus* 133; *premenire* 49; *pre-mijloc-aruncarea* 50; *premix* 179; *pren* 123; *prence* 160; *prentru* 122; *prepojit* 535; *prepozit* 535; *Presbiterianu* 119; *pretcă* 581; *Pretorian* 119; *priapismos* 223; *pricină* 510; *pricinuitoare(a)* 52; *priimească* 158; *priimi* 157; *prima oară* 345; *primez* 106; *prin* 123; *prinde orbul, scoate-i ochii* 579; *Pripor* 503; *priporacuri* 237; *Prislop* 500—501; *privire* 122—123; *prizlea* 267; *proba* 140; *product* 141; *produpt* 326; *profilactice* 618; *profilatór* 133; *progadie* 535; *proiepciune* 327; *proparoxiton* 49; *proparoxitonesc* 49; *prosodie* 47; *prost* 607; *prostia calului* 589; *prosticiune* 528; *provință* 327; *provizional* 568; *prozodie* 53; *Pruni* 253; *prun sălbatec* 17, 20; *prunul* 18; *prusască* 327; *pue* 168; *pui(u)* 294; *puiul* 294; *Punár* 554; *punctual* 568; *punerea deasupra* 225; *punerea-înainte* 50; *punere pă d-asupra* 225; *pungulită* 279; *Purcaru* 258; *purgație* 224; *pupi* 586, 593; *purtăi* 160; *pus* (s.) 535; *pus* (vb.) 274; *pusăciune* 326; *pusătură* 326; *pustiniu* 158; *puşcă* 91; *putere* 608, 612, 614; *Puţaru* 119.

R: *rabotist* 133; *rabotór* 133; *Radu l-a chemat* 562; *Radulu* 245—246; *rag* 218; *rage* 218; *Rahova* 459; *raipelț* 215; **raipanoage* 215; *ram* 333; *ramură* 333; *ramuri* 333; *rană* 223; *rapainoage* 215; *raznă* 215; *răbda* 341; *răboli* 216—217; *răbui* 211; *răbuială* 217; *răcănel* 106; *răceală* 224; *răchită* 16; *Răchitişul* 499; *Răchiți* 253; *răci* 324; *rădicat* 324; *rădiche* 16, 20; *Rădina* 259; *răgesc* 218; *răgi* 218; *răligie* 327; *rămas* 611; *rămîne* 145; *rămurele* 588, 590, 592—593, 595; *rănichi* 526; *răpăgá* 106, 266; *răpăguş* 106; *răpeziş* 535; *răpi* 216; *răsătură* 216; *răssemăna* 534; *răsuflarea cea afară* 223; *răsură* 216, 538; *răşchá* 106; *răşidință* 327; *răvoluție* 327; *răzătoare* 216; *războiniță* 534; *răzoáră* 204; *Răzoare* 204; *rean* 216; *receptură* 177; *redondanță* 568; *(a) reduce la absurd* 561; *reducția* 140; *reduțiuri* 140; *regimenturi* 325; *regnul* 618; *regula de tri* 140; *regula de tri inversă* 140; *regula dreaptă de tri* 140; *regula întoarsă de tri* 140; *remune* 145; *repeziş* 535; *reprezentat* 326; *respectare* 123; *respectiv* 271; *rest* 141; *resteu* 538; *revarsă* 610, 613; *reveni* 571; *reverire* 123; *revmatica* 223; *revmatismus* 223; *rezema* 341; *rezervă* 568; *rezoluție* 140—141; *rezolvirea* 140; *(a) ridica pe cineva în ochii cuiva* 578; *ridikęa* 172; *rilsán* 134; *rilsanizáre* 134; *ribnic* 535; *ricea* 216; *riceat* 216; *rîie* 224; *Riiosu* 257—258; **rîmbi* 217; *rîmboci* 216—217; *rîmboli* 217; *rîmbotire* 217; *rîmbuşa* 217; *rîmnic* 535; *rîmnică* 203; *Rîmnicu Sărat* 203; *rîncă* 581; *rînd* 610—611; *rîndunea* 217; *rîndunică* 217; **rînvi* 217; *rînvoci* 216—217; *rişcov* 587—588, 590, 593—594;

rișcovan 595; *rișcov auriu* 592—594; *rișcov de fag* 594; *rișcov de mesteacăn* 594; *rișcov dulce* 594; *rișcove* 592; *rișcovel* 592, 595; *rișcovi* 594; *rișcovi lăptoși* 594; *rișcoviță* 590, 595; *rișcov lăptos* 595; *riu* 325; *rîvni* 217; *rîză* 268; *rîzgîitu* 258; *robăi* 217; *robăim* 217; *robi* (vb.) 292; *robui* 217; *rochiă* 628; *rochie* 628; *rochița rîndunicii* 335; *rocoșag* 218; *roditoriu* 325; *Rogoaza* 254; *Rogojan* 253—254; *Rogojel* 253; *rogoji* 252; *rogojinár* 252; *rogóz* 252; *Rogoz* 253—254; *rogozuri* 253; *roiniță* 589, 593; *roișioare* 593; *Roman* 205; *Romanu* 246; *romașcánă* 205; *românâ* 206; *românca* 206; *românească* 206, 327; *românesc* 206, 327; *România* 206; *roniță* 589, 593; *roo* 526; *rosăcică* 217; *rossinosu* 123; *rost* 610; *rostu* 123; *roșățică* 217; *roșcov* 590; *roșcovan* 590, 593; *roșioară* 595; *roșu* 217; *rotamăr* 580—581; *rotare* 327; *rotație* 237, 327; *rătăciune* 327; *Rovine* 499; *Roznovan* 207; *roznovână* 207; *ruciuli* 218; *rug* 218; *ruga* 571; *rugare* 326; *rugă* 326; *rugăciune* 326; *rugi* 218; *Rugi* 253; *ruguci* 217—218; *rujă* 217; *rumpe* 158; *rumpere* 122; *runc* 581; *runciuli* 218; *runciului* 218; *rupe* 158; *rupem* 158; *rupturi* 618; *Rusca* 259; *ruseáscă* 206; *Rusia* 207; *rușfet* 92; *rușine* 612; *Rușteanca* 259; *Rușteu* 259.

S: *sablatór* 134; *sacă* 324; *Sacerdoțeanu* 119; *Sacialu* 159; *sacsli* 581; *sadovean* 213; *sadovenian* 212, 214; *saficesc* 56; *Safta* 259; *salbatic* 81; *salbă moale* 16; *salciia* 18; *Samanta* 234; *samurai* 91; *sandarac* 92; *sanpan* 92; *sarbacană* 93; *Sarí Iarîc* 553, 556; *Sárica* 203; *sarícă* 203; *Sárpu* 552; *saș* 204; *Sasca* 204; *săscă* 204; *sat* 623; *Sat-chinez* 623; *satîr* 91; *satul* 159; *saturiasis* 223; *saț* 326; *sauna* 91; *săbiuță* 279; *săcară* 324; *Săcel(e)* 159; *săci* 324; *Sălci* 253; *sălcioară* 589, 595; *sărac* 122; *Sărata* 204; *sărátă* 204; *Sărăcin* 240; *Sărăcinul* 239, 241; *sărin* 325; *sărman* 122; *sărut* 123; *Sătcel* 245; *Săticel(e)* 159; *său* 123, 612; *Săuca* 204; *săúcă* 204; *Sâcel* 159; *sbirciogi* 586; *sburdalnic* 122; *sburdatic* 122; *scafa* 123; *scaimbare* 123; *scaiu* 16; *scaiu rumânesc* 15; *scaiu voinicescu* 15; *scambare* 123; *scapă* 611, 614; *scape* 612; *scară* 612; *scăpare* 24; *scărița-muntelui* 279; *schijă* 91; *scinduri* 613; *scinduri de cedru* 17; *scinteiuță* 279; *scinteuță* 279; *scirbicios* 528; *sclip* 580; *scoate* 140; *scoatere* 140—141, 144; *scobár* 134; *scobi* 23; *scoică* 593, 614; *scorbut* 223; *scornoci* 217; *scotoci* 217; *scuipatul dracului* 590, 593; *scumpa* 122; *scurtă vedere* 224; *S.D.V.* 134; *seamă* 564, 611; *seara* 344—345; *sec* 18; *Sedeu* 235; *sedevist* 134; *séibel* 209; *séibelă* 209; *semnele boalei* 223; *semnele mai nainte cunoscătoare* 223; *semnele rîndurilor* 47; *semnul cel de osebire* 48; *semnul de despărțire* 48; *semnul de lăpedare* 48; *semnul încăpătoriu* 48; *semnul întrebării* 48; *semnul mirării* 48; *semnul unirii* 48; *semu* 122; *senin* 122, 325; *Serbinulu* 241; *serenu* 122—123; *seti* 122; *seui* 123; *Sevastița* 259; *sfachel* 223; *sfecle* 16; *sfermare* 123; *sfîntă* 608; *Sfîrda* 259; *sfoiegeala* 224; *Sfraciu* 258; *sgrăbelá* 106; *shakespearean* 213; *shakespearologie* 211; *sibian* 213; *sibiánă* 205; **sibiean* 213; *Sibiu* 206, 213; *silavă* 49; *siloghizmus* 510; *silozár* 134; *silvestrean* 212; *Sima Tunsul* 248; *simplătate* 327; *simptomata* 223; *simțitoriu* 325; *Sinaiul* 238; *sincer* 123; *sindiotactici* 177; *sine* 612; *singuratic* 123; *singure glăsuitoare* 48; *sintactic* 177; *sintaxis* 52; *sirĕ(č)* 14; *sirop* 91; *sisioară* 157; *sistem* 568; *Siut Pinarî* 554, 556; *Sicmá* 552, 556; *sílă* 324; *simbure* 284; *singer* 16; *Sîrt* 554; *slab* 122, 215; *slăbănoagă* 215; *slăbănog* 215; *slădun* 541; *slănină* 579; *Slătioara* 499; *slobozirea singelui* 225; *slog* 106; *slovă* 47; *slovă începătoare* 47; *slovă întîi scriitoare* 47; *slove glasnice* 49; *slove mari* 47; *slovenire* 49; *slovniri* 49; *smirna* 225; *smici* 217—218; *smînci* 217—218; *Smadu* 259; *Smădoaica* 259; *smuci* 217—218; *Smîrdan* 499; *smunci* 217; *soare* 607, 612; *soarili* 275; *soc* 18; *socoteală* 520, 564; *socoteli* 140; *socratolog* 211; *socratologie* 211; *socru* 121; *soglăsui* 53; *solar* 326; *soldați* 293—294; *solitariu* 123; *soluție de continuitate* 564; *soluție de discontinuitate* 564; *soluționá* 134; *somn* 610; *Somova* 206; *somoveánă* 206; *somoveáncă* 206; *somoveancă albă* 206; *sorbu* 16; *soresc* 326; *soroacă* 46—47; *soți* 292; *spasmos* 223; *spatar* 245; *spați* 326; *spațiu* 326; *spăla* 571—572; *spălătură* 225; *spețiarie* 224; *speție* 224; *Spini* 253; *spițărie* 224; *spițe întocmite* 51; *spițerie* 224; *spînz* 336; *spondei* 53; *spondiu* 53; *sporiș* 14; *sporiu* 325; *sport* 338; *spregraiul* 50; *spregrăirea* 50, 56; *sprinji* 106; *spui(e)tor* 52; *spumáre* 134; *spus* 274; *(a) sta la pat* 522; *Stanciul* 247; *Stanciulu* 245, 247; *stare de necesitate* 304; *Stăncișior* 258; *Stejari* 253; *steliță* 279; *stenosis* 223, 226; *stepene* 51; *stereo-* 304; *sterigoaie* 14; *stewardesă* 305; *stih* 53; *stihul cel amestecat* 56; *stil* 9—10; *stimare* 123; *stiros* 535; *stîmpăra* 327; *stînă* 239, 341; *stîncă* 607, 609; *Stoenoiu* 258; *stomah* 222—223; *storcătór textile* 134; *straninu* 123; *straniu* 123; *străin* 157; *Straja* 240; *Streaja* 241; *Streaza* 240—241; *Streaza Popii* 241; *Streza* 241; *strica* 24, 26; *Stricatul* 241; *striére* 134; *strigoaie* 580; *striinu* 157; *Strikatulu* 241; *strinsi* 123; *strînge* 23; *(a se) strînge funia la par* 306; *strînsei* 123; *strop* 225; *strug* 333—334; *strugi* 333; *strugur* 30, 210, 333; *strugure* 30, 210, 333—334; *strugure grecesc* 206; *struguri* 333; *struguri băbești* 202; *strugurile* 333; *struguri nemțești* 206; *struguri turcești* 207; *strutocamil* 166; *strutocamila* 165; *struț* 167; *strutocamilă* 167; *strutocămilă* 165—168; *studentă* 628; *studie sufletească* 510; *stupi* 23; *stupitul Satanei* 590, 593; *sturá* 333; **sturugură* 333; *Sturza* 207; *sturzáncă* 207; *suave* 123; *subsistem* 568; *substantiv* 6; *substanție* 510; *substare* 510; *substracție* 140—141; *subsuoară* 157; *substrahendus* 141; *substrahirui* 140; *Sucală* 258; *suflá* 578; *suflet* 510; *sufletesc* 510; *suitaș* 93; *suleți*

581 ; *sumă* 141 ; *sumbolu* 123 ; *sum(m)a* 141 ; *sumu* 123 ; *sumuire* 140 ; *suntem* 122 ; *sunteți* 122 ; *suptracție* 140 ; *suptstare* 510 ; *supțirea* 47, 56 ; *surpare* 224 ; *surpătură* 224 ; *surupare* 224 ; *sus* 81, 607 ; *susai* 14 ; *susceputu* 123 ; *susioară* 157 ; *susuoară* 580 ; *Suveică* 234 ; *symbollu* 123 ; *Szatzal* 159.

Ș: *șa* 25 ; *Șaban* 260 ; *șagrin* 93 ; *șah* 91 ; *șahan* 534 ; *șaică* 581 ; *șaice* 581 ; *șalanj* 93 ; *Șarapciĭ Deceá* 553 ; *șahtung* 91 ; *șapcă* 91 ; *șapte* 158 ; *Șarba* 204 ; *șârlă* 204 ; *Șard* 204 ; *șârdă* 204 ; *Șaringa* 204 ; *șaringă* 204 ; *șaslá* 208 ; *șaslă* 208 ; *șator* 535 ; *șatră* 535 ; *șălară* 158 ; *Șărbeni* 158 ; *șăsu* 158 ; *șăsuri* 320 ; *șchiop* 535 ; *Șebazu* 260 ; *șebăluire* 134 ; *Șefu* 235 ; *Șegarcea* 206 ; *șegărceáncă* 206 ; *Șeica Mare* 204 ; *Șeica Mică* 204 ; *șeică* 204 ; *șemineu* 91 ; *șepeleav* 534 ; *șerbet* 91 ; *Șerbu* 246 ; *și* (conj.) 57, 71, 145, 271, 274 ; *și alte* 46 ; *și (așa întru) celelalte* 139 ; *șileri* 547 ; *șindilă* 92 ; *șindrilă* 92 ; *șișteală* 581 ; *șiță* 581 ; *șî* (conj.) 274 ; *șoaptă* 123 ; *șoareci* 223 ; *șofran* 16, 225—226 ; *șon* 124 ; *șonist* 134 ; *șoptrlă* 18 ; *șoptrliță* 279 ; *șoricioaică* 225 ; *șotor* 535 ; *Șotra* 258 ; *Șotru* 258 ; *șovar* 14, 20 ; *șpețies (ale) aritmetichi* 140 ; *șroláre* 134 ; *ștanțór partea de jos* 134 ; *Ștefan Tunsulu* 248 ; *Ștefteșți* 239—241 ; *șterge* 23 ; *știința cea practicească* 510 ; *știința cea privitoare* 510 ; *știință* 46, 338, 509 ; *știință a ascunsului inimii* 510 ; *științești* 327 ; *Știreș* 239 ; *știros* 535—536, 538 ; *știop* 535 ; *știrosire* 534 ; *știuculeț* 535 ; *știuculeț* 535 ; *șupi* 536 ; *șupire* 534.

T: *tabelă de marcaj* 304 ; *Tablagiu* 235 ; *tablă* 144 ; *tabu* 91 ; *tagorean* 212 ; *taifun* 91 ; *talpa gîștii* 16, 20 ; *Talpasicz* 623 ; *Talpositz* 623 ; *tamburáre* 134 ; *tamburát* 134 ; *tamburator* 134 ; *tare* 37—41 ; *Tarzan* 235 ; *Tașlica* 552, 557 ; *Taș Olúc* 554, 556 ; *tata-său* 43 ; *tată* 43—44 ; *tatîn* 43 ; *Tatul* 245—246 ; *Tatulu* 245—246 ; *tautologhia* 53 ; *tăbac* 324 ; *tăblarii* 235 ; *tăcere* 609 ; *tăia* 174 ; *tălifón* 276 ; *tămtioară* 282 ; *tămtioásă* 207 ; *tărie* 41 ; *Tătărească* 259 ; *tătîn* 44 ; *tătînă* 44 ; *tătîne* 43—44 ; *tătîni* 43 ; *tătîne-său* 43—44 ; *Tătuia* 257 ; *Tătuiu* 257 ; *Techecióí* 556 ; *tehnician* 212 ; *tehnologhie* 53 ; *tehnologhisire* 53 ; *teiul* 18 ; *telescaun* 304 ; *televiziune* 337 ; *Telposhitz* 623 ; *teme* 571 ; *temeia* 520 ; *Temesliget* 624 ; *teologești* 327 ; *terás* 209 ; *terasă* 209 ; *teráz* 209 ; *Terente* 207 ; *terentoásă* 207 ; *terevinth* 225 ; *terevinton* 225 ; *termen* 5 ; *terpentina* 225 ; *Terra* 240 ; *tezaur* 609, 613—614 ; *Tezeclica* 552, 557 ; *timp* 568 ; *timpanist* 223, 226 ; *Tinctorian* 119 ; *tine* 105 ; *tinghie* 218 ; *tinri* 157 ; *tiráz* 209 ; *titărci* 589 ; *titla* 47, 56 ; *Timpa* 240 ; *Tiru* 560 ; *Tiúrc Mezarlîc* 554 ; *tivilichiu* 548 ; *Timpa Dan Gura* 240 ; *Timpa Mică* 240 ; *Timpșoara* 241 ; *tineri* 276 ; *tinganu* 258 ; *tirban* 106 ; *tirfan* 106 ; *tirfă* 106 ; *Tîrna* 241 ; *Tîrnava* 204, 206 ; *tîrnávă* 204, 206 ; *tîrnăveáncă* 206 ; *Tîrnea* 240 ; *Tîrnișoara* 240, 241 ; *Tîrnoveanca* 259 ; *Tîrnoveanu* 259 ; *Toader* 559 ; *toată* 345 ; *toată ziua* 345 ; *tobist* 134 ; *toboșoiu* 224, 226 ; *tocica mare* 48, 56 ; *tocica mică* 48, 52 ; *tocmăgior* 595 ; *togmăgei* 588, 590, 593, 595 ; *Toderița* 559 ; *tohână* 204 ; *Tohani* 204 ; *Tolana* 259 ; *Tomița* 258 ; *toporaș* 279—284, 287 ; *toporici* 283 ; *toporișî* 283 ; *torinte* 326 ; *toțdeauna* 344 ; *tradze* 159 ; *(a) traduce în viață* 561 ; *trage* 563 ; *(a) trage atenția* 562 ; *(a) trage cu coada ochiului* 578 ; *(a) trage cu ochiul* 578 ; *(a) trage de mînecă* 563 ; *(a) trage de răboj* 564 ; *(a) trage foloase* 563 ; *(a) trage la rîndea* 580 ; *(a-l) trage mîna* 563 ; *(a) trage pe sfoară* 563 ; *tramvai* 488 ; *trandafir* 258, 279 ; *trantafir* 16 ; *trasa* 271 ; *trăgător fețe pe calapod* 134 ; *trăia* 274 ; *trăiau* 274 ; *trăsătură* 216 ; *trăsături* 325 ; *trăstie* 324 ; *trăsură* 216 ; *trăsuri* 324 ; *treaz* 252 ; *trebuie* 122 ; *trecător* 123 ; *trece* 23 ; *(a) trece în cont* 564 ; *trei* 55 ; *trej* 252 ; *trementina* 225 ; *tremurare* 224 ; *treptit* 326 ; *Trestiana* 502 ; *trestie* 502 ; *Trestieni* 499 ; *trillion* 139 ; *trîmbița morților* 588, 593 ; *trîmbița piticilor* 588, 593 ; *troahnă* 24, 226 ; *trochisi de carabe* 226 ; *Trofin* 207 ; *trófină* 207 ; *trohei* 53 ; *troheicese* 56 ; *troheos* 53 ; *troheu* 53 ; *troscot* 14, 20 ; *trufiosu* 123 ; *trufosu* 123 ; *trunchea* 174 ; *trupele* 325 ; *trupuri* 325 ; *tûcher* 135 ; *tucididolog* 211 ; *tucididologie* 211 ; *tulpon* 93 ; *Tuna* 557 ; *Tun Orman* 554 ; *Tunorman* 556 ; *Tunsulu* 247—249 ; *Tunsului* 248 ; *Tutunlúc* 556 ; *Tutunlúc Ceair* 553 ; *Tura* 241 ; *turbare* 224 ; *turceáscă* 207 ; *turcésc* 207 ; *turcești* 207 ; *Turcia* 207 ; *Turcoaia* 259 ; *turna* 122 ; *turta vacii* 589, 593 ; *tuse* 224 ; *Tutana* 260.

Ț: *țapă* 581 ; *țapăn* 295 ; *Țara Leșească* 206 ; *Țara Nemțească* 206 ; *Țaru* 258 ; *Țăpălușu* 258 ; *țăpoșică* 279 ; *țărm* 325 ; *țărmurii* 325 ; *țeapă* 581 ; *țeapăn* 295 ; *țeperig* 15 ; *țest* 197 ; *țesutul* 618 ; *țevár* 134 ; *ți-* 67—68 ; *Țibăul* 238 ; *ție* (vb.) 158 ; *Țiganca* 260 ; *țiglăie* 204 ; *Țiglăile lui Baltă* 204 ; *(a) ține cont* 564 ; *(a) ține seama* 564 ; *țiperig* 225 ; *țipirig* 20 ; *Țombric* 204 ; *țombrică* 204 ; *țujui* 601.

U: *ubertate* 123 ; *udătură* 225 ; **ugură* 333 ; *uita* 571 ; *Uj-Arad Vara* 621 ; *Uj-Bodrag* 622 ; *ulema* 93 ; *ulmul* 16 ; *umădături* 224 ; *umerali* 223 ; *umflare* 223 ; *umnojaște* 118 ; *un* (art.) 69 ; *una* 23 ; *unchi* 182, 295 ; *unealtă* 78 ; *une(le), alte(le)* 78 ; *uneori* 344 ; *(a) unge la mîna* 580 ; *unghi* 182 ; *unghia caprei* 588, 593 ; *ungvento* 225 ; *uni* (adj.) 305 ; *unișoare* 140 ; *unitoare* 47 ; *uniți-vă* 294 ; *unsori* 225 ; *unsprezece* 32 ; *unt* 224 ; *untoasa* 589, 593 ; *unul* 55 ; *urălească* 327 ; *urcioare cu cioc* 580 ; *urcioare cu ciur* 580 ; *urcioare cu țiță-n burtă* 580 ; *urcioare cu țiță-n oartă* 580 ; *urdă* 341 ; *Ureacl'e* 289 ; *ureche* 578 ; *urechea* (vb.) 172 ; *urechea babei* 587, 593 ;

urechea nucului 588, 593; *urechea ulmului* 588, 593; *urecheriu* 587; *urechiușă* 587—588, 593, 595; *uricână* 204; *Uricani* 204; *urlui* 93; *următorul* 271; *Ursei* 499; *Ursoaia* 259; *urzi* 520; *urzici* 15; *uscat* 18; *uscător textile* 135; *Usturoaia* 259; *usturoi* 590, 593; *Usturoi* 259; *usturioaș* 589, 593, 595; *usturoiu* 16; *Ușbe* 241; *ușoara* 47, 56; *ușor* 24; *ușorat* 324; *Uzumu* 260; *Uzun* 260.

V: *vai* 57; *Valaboul* 623; *vale* 325, 603; *Vale* 241; *Valea Aivalîc* 557; *Valea Boului* 623; *Valea Caramîîc* 555; *Valea Dmîrcea* 555; *Valea Enișelnia* 557; *Valea Frumoasă* 557; *Valea Musait* 556; *Valjeabul* 623; *Valleboi* 623; *Vallyeboului* 623; *valoare* 568; *valos* 541; *valost* 541; *vaporizát* 135; *vara* 345; *varia* 47, 56; *varză* 16, 526; *vas* 313; *vașili* 269; *vatră* 123; *Vața* 260; *va voi* 122; *văcălie* 588—590, 593—594; *văcălie de fag* 588; *văcălie de iască* 588; *văcălie de mesteacăn* 594; *văcălie de salcie* 594; *Văcăreasca* 259; *văcăruș* 593; *văcsea* 607; *văcuțe* 589, 593; *văli* 325; *Vălsan* 502; *vălțán* 135; *vărsarea bucatelor* 224; *vărsat* (s.) 224; *vătămătură* 223; *vede* 610; *vedu* 123; *(a-și) vedea visul cu ochii* 579; *vedere* 123; *vediu* 123; *vegetale* 326; *vegetare* 326; *vegetație* 326; *vegetătoare* 327; *veghea* 172, 174; *vegliare* 123; *venduze* 225; *venrare* 123; *ventuză* 225; *ver* (vb.) 526; *veri* (vb.) 526, 528; *verificator* 234; *vernis* 93; *veste* 609; *veșnic* 122; *viiálă* 209; *viață* 19, 609, 614; *viclean* 122; *vid* 169; *video-* 304; *Vidra* 491; *vie* 265; *viezure* 284, 341; *viițe* 293; *vilaiet* 93; *Villa Kenez* 623; **viină* 293; *vincellu* 122; *vine* (vb.) 293, 606, 614; *vinecior* 585, 590, 594—595; *vinețea* 590; *vinețele* 590, 594; *vinețele cu lapte* 590; *vinețica ciobanului* 595; *vinețica cu lapte* 591—592; 594—595; *vinețica porumbeilor* 590, 594—595; *vinețică* 590—591, 593—595; *vinețică pestriță* 594; *vinuitor* 52; *vioară* 78; *viorele* 227, 283; *Viorica* 260; *Virișmort* 624; *vis* 579, 607; *viscol* 341; *vissaam* 123; *Vișan* 204; *vișână* 204; *Vișău* 158; *Vișeul* 158; *viteaz* 252; *vitej* 252; *vitriol* 225; *vitriolo* 225; *viță albă* 16, 20; *viuare* 122; *viuere* 122; *Vîlsan* 501—502; *Vîlsănești* 502; *vină* 223; *vînt(u)* 293; *Vîrful Balului* 240; *Vîrful Gropilor* 241; *Vîrful Omul* 6; *Vîrful Praja* 240; *Vîrfulu Nedi* 241; *Vîrtop* 503; *visc den copaci* 16; *Vlad Sărăcin* 240; *Vlădășelu* 258; *Vlădoianca* 207; *vlădoiáncă* 207; *Vlădoaia* 499; *Vlăsan* 502; *vogă* 91; *voi* (aux.) 490; *voi* (pron.) 514; *Voicu* 207; *Voicul* 207; *voiculeână* 207; *voiculeásă* 207; *voiculeascĕ* 207; *voiești* 16, 18—20; *Voinășăscul* 141; *Voinegu* 241; *Voinești* 241; *voinicame* 520, 524, 528; *voioșie* 122; *voli-va* 122; *voltairian* 213; *vomitorium* 224; *voo* 525—526; *vorbă* 5, 123; *vótcă* 220; *vrahia* 47; *vrăjmaș* 525; *vrăjmășie* 525; *vrăjumaș* 525; *vrăjumășie* 525; *vreme* 51; *vulpe* 294; *vulpea* 172; *Vulpeanca* 499; *vulpi* 294; *vulpile* 293—294.

W: *Waliapul* 623; *week-end* 305; *Weresmart* 624; *Weresmarth* 624; *western* 305; *Wismuthi* 624; *Wörös Marth* 624.

Z: *Zachal* 159; *Zachel* 159; *Zachyall* 159; *zadar* 612; *zagara* 581; *zaibăr* 209; *zaibără* 209; *zamba* 581; *Zamfira* 260; *zână* 254; *zălog* 51; *zăpadă* 122, 327, 526; *zăsăneáscă* 207; *zbîrciog* 590, 593—594; *zbîrciog gras* 594; *zbîrciogi* 586—587; *zbîrciogul gras* 587, 594; *zbîrciogul țuguiat* 587, 594; *zecișoara cea îndoită* 140; *zecișoara cea proastă* 140; *zecișoare* 140; *zefir* 169; *zeghe* 581; *zgomot* 81; *zice* 23—24, 26; *zicem* 572; *zicere* 49—50; *zimbil* 93; *zimț* 215; *Zina* 260; *Zînere* 254; *ziua* 345; *zmeoaie* 282; *Zosăn* 207; *zosăneáscă* 207; *Zosin* 207; *Zosu* 254.

RUSĂ: *алкáна* 578; *блёстки* 578; *богослужение* 578; *взгляд* 578; *взор* 578; *vmestitelnaia* 48; *voprositelnaia* 48; *воспаление раны* 577; *восьмнуголый* 578; *выравнивать* 577; *выравнить* 577; *глаз* 578; *глазастый* 578; *глазки* 578; *глазок* 578; *dvie tocie* 48; *дебрецин* 579; *домашняя птица* 577; *дырка* 578; *javornyĭ* 541; *загон для скота* 577; *zapratala* 48; *звено* 578; *зрение* 578; *иллюминатор* 578; *камфорна* 578; *кирьер* 578; *kolokol'čik* 279; *круги* 578; *мольда* 578; *наблюдательный* 578; *навязчивый* 578; *обжёгшись на молоке, будешь дутьиана воду* 579; *obvór*; *обмилостивление богов* 578; *obór* 218; *один глаз на нас а другой на Араз* 578; *Окошко* 578; *opinat'-(sja)* 219; *oplót* 220; *oplotit'* 219; *opját'(sja)* 219 *островок* 578; *отверстие* 578; *otpór* 220; *очко* 578; *очко литеры* 578; *пар* 577; *патричиан* 579; *петля* 578; *пехотинец* 577; *пластическая масса* 176; *пластмасса* 176; pletu 220; *подобострастие* 578; *посыльный* 578; *почка* 578; *предлагающий* 577; *просьба* 578; *проушина* 578; *ранный* 577; *рассыльный* 578; *священно действие* 578; *сгладить* 577; *сглаживать* 577; *скороспелый* 577; *sokirki* 283; *tocica* 48; *тупость* 587; *увидеть своё желание исполненным* 578; *увидеть свою мечту осуществлённую* 575; *udivitelnaia* 48; *указ* 578; *ушко* 578;

SANSCRITĂ: *ásti* 298; *mārg-* 341; *mārga-* 341; *nilas* 91; *pādam* 298; *raja-* 98; *sravah* 298.

SAXONĂ: *holm* 33.

SÎRBOCROATĂ: *gban* 581; *javoran* 541; *jezá* 533; *kólnik* 33; *Kola* 257; *lis* 559; *lisac* 560; *Lisats* 559; *lisice* 581; *lisov* 560; *ömraza* 218; *opor* 220; *óločka* 220; *otok* 220; *otpor* 220; *otpraviti* 220; *rđa* 216; *zvonce* 279.

SLAVĂ: *avorn* 541; *avorĭnŭ* 541; а(л)кѕ 217; *arvon* 541; *bag* (ь) *no* 501; бѣрѣнок 15; березина 16; берешина 16; берка 18; вистрецѕ 247; *blazno* 215; *blaznĭ* 215; *blaznŭ* 215; блеко(т) 14; братѕлѕ 246; бри(т)ка 16; бро(с)квина 16; брѕ(с)вилина 16; во(д)нъіи кривавинкъ 16; *glezna* 215; *glezno* 215; *gleznъ* 215; *glezъnъ* 215; *glezĭnĭ* 215; глѣ(д) 16; глѣнъ 18; грѣша(н) 18; грѹшн 18; гѕ(в)дивн 16; гѣсѧ нога 16; даиѕ 246; *dekyra* 283; *Dlbočic* 623; до 248; дренка 18; дѕ(б)желѕдѧ 18; емею 16; *jakĭ* 37; *javorn* 541; *javorĭnŭ* 541; *javorъ* 541; *javorn* 541; *jestь* 298; заечае къпрства 14; зеленичїе 15—18; *zĕlĭnŭ* 41; зъде 19 *iavro* 541; *iarvo* 541; нва 16; нганца 15; *ieremiinŭ dĭnĭ* 78; исворное кедра 17; капѣста 16; карѕ(Х) гла(з) 17; кле(н) 18; код име(н)та 16; *kolĭcĭ* 215; колѹва 16; 19; комѣста 16; *kopyto* 341; квпъ(р) 16; кра(м)ви 16; крачюнѕ 146; крѡко(с) 16; кѕ(к)висца 14; къ(л)чецъ 15; липа 18; *lis* 559; *lug* 251; лѕ(к) червенец 16; лѣкъ 16; *luh* 251; *lysŭ* 560; лѣцıа 16; мазма 16; междометїе 51; миклѕ(лн) 246; млегѡ 14; *mogyla* 341; мѕшатѕ 246; мѕ(ш)катотна какнъ 16; нанѕ 246; непотѕ 246; нѡсло 17; нѣгѕ 247; *obeda* 502; *obrazъ* 218; *oleĭ* 92; *opęti (sę)* 219; освъ тнги 216; wбръшїе 238; wманъ 15; wрѣхїн 17; орѣхо(в) 17,20; осе(т) 15; wсе(т) влъскіін 15; пипоро(с) 14; папи(р) 18; персетѕ(п) 16,20; пивга 16; пиѣь 18; плю(с)ка за шнѣ(Х) 17; пш(д) ро(ж)нпк 14; праХъі 15; прѹта 17; пръкалабоу 247; *raba* 246; *rabu* 246; *rabъ* 246; радѕлѕ 246; расо(д)нцк 15; репи(н) 18; рипи 18; рожа 16; романѕ 246; рроуда 531; рѕме(н) 15; рѣзсмъ 215; рѣпе(ц) 16; свѣдцна 16; син(м) горошни(ш)нѕ 16; снгшвїе 52; скнба липа 180 сланѕто(к) 16; слнва 18; *slovo* 298; слѣ(з) 15; слѣме 17; слю(з) 15; смерчи(н) 16; спата(р) 245; сліѕ 246; *Stanciula* 246; *Stanciulovi* 246; станчюлу 245; сшвше 16; сто(м) чюлѕ 246; срагокамнїъ 166; сусѣ 18; сшѣраенин(н 18; ръ гче(л) 245; *synovi* 246; *synu* 245—246, 248; *synŭ* 245—246, 248; татѕ(л) 245 татѕлѕ 246; шерекенѳъ 18; тѳнсѣкѕ 247; оу(р)шнна пѣсцѣ 16; фромосоулѕ 247; Филосоѣу 248; Фънъцелору 247; крънкоу 247; Хлѣнн(с) 18; *xrabŭrŭ* 216; Хрнса(нт) 16; цъвул(ѣ) 16; чнацъ 18; частина 18; *čepati* 581; чере(м)ка 16; чемерница 14; це(р)венн(ц) 16; черничїе 17, 20; чесн(о)к 16; *čъbъrъ* 581; шерѣѣь 246; шн(п)шнна 16; Ѧıре(р) 18; шворъ репнн(а) 16; шгло(н) 17; шгдничїе 16; шсенъ 17.

SPANIOLĂ: *atal* 41; *campanilla* 279; *caraibes* 91; *caribal* 91; *copal* 92; *guitarra* 172; *hembra* 76; *kilómetro* 172; *malaga* 208; *Malaga* 208; *orquestra* 172, 182.

TRACĂ: *-bria* 299; *-dava* 299; *-dizos* 299; Γόγδαι 33; *-para* 299; *-sara* 299; *-upa* 299.

TURCĂ: *acemlér* 555; *Acemlér* 555; *alán* 551; *alçák* 552—553; *arabací* 555; *Arabacılár* 555; *at* 534; *ayvalık* 551; *Ayvalık* 557; *Balkan* 243, 245; *bahçé* 553; *baş* 554; *bayır* 553; *berbér* 553; *beý* 555; *Bey Ormán* 556; *bostán* 553—554; *bostanlık* 552, 557; *boş* 554; *car* 547; *çakmaklık* 552; *Çakmaklık* 552, 557; *çançiçeği* 279; *çatal* 554; *çayır* 553—554; *Çingené Ormán* 553, 556; *çukúr* 553; *değiamén* 553; *demirli* 548; *derbez* 227; *Derín* 552; *domúz* 554; *Domuz Ormán* 556; *duín* 553; *eskí* 553; *evvelki* 549; *filer* 547; *gebre* 547; *gelín* 554; *gel'in'cik'* 556; *girme* 547; *göl* 555; *gölcük* 553; *göl'cük* 556; *Gölpınár* 555; *gök* 548; *güllük* 548; *Ieila* 557; *kaçamák* 553, 555; *Kaçamák* 553, 555; *kalé* 555; *Kalé* 554; *karaçalılık* 555, 557; *Kará Dedé* 553; *karanlık* 553, 555; *kaynarcá* 555; *Kaynarcá* 555; *kemerli* 548; *kemerlik* 548; *Kerím* 553; *Kerim Kugusú* 556; *kerván* 552; *kesík* 552; *kışlá* 554—555, 557; *Kışlá* 555; *kömür* 547; *Kösténce* 555; *köy* 553, 556; *kufteri* 547; *Kurú* 552—555; *Kurú Alçák* 553; *Kurú Ormán* 555; *kurut* 548; *kuyú* 553; *kuyucúk* 555; *Kuyucúk* 555; *kuzgún* 552, 555; *Kuzgún* 555; *merdivén* 556; *Merdvenlípınar* 556; *mezarlık* 553—554; *miní* 553; *Musait* 556; *Nastradin* 556; *Odán* 552; *olúk* 554; *ormán* 554; *osmán* 555; *Osmán Recép* 556; *ollúk* 554; *Paralí* 552; *pınár* 555—556; *Pınár* 554; *sárp* 552; *saiır* 91; *sıkmá* 552; *sırt* 554; *süt* 554; *Şarapçı* 553; *Şarí* 553; *şen* 557; *tarpous* 541; *taş* 554; *taşlık* 552; *Taşlık* 557; *Tekeköy* 556; *tevekkeli* 548—549; *tezeklik* 552; *tezek'lik'* 556; *Tezeklik* 557; *Tunâ* 554; *Tunaormán* 556; *türk* 554; *tütünlük* 553; *tütün'lük'* 556; *üç* 554; *uştiurmug* 165; *üzüm* 260; *uzúnca* 552; *yaka* 548; *yalí* 552; *yaratık* 548; *yarlık* 553; *yastık* 548; *yaylá* 552, 557; *yení* 555; *yenice* 552—553; *Yenişení* 555, 557; *yer* 554; *yol* 554.

UCRAINEANĂ: *badno* 501; *bahnó* 501; *Belilo* 285; *Belilovec* 285; *bibylo* 284; *bovkalo* 284; *Borylo* 284; *br'azkolo* 284; *bubuylo* 284; *Burilo* 285; *Burilov* 285; *burkalo* 284; *Butyla* 284; *Bučilo* 285; *Bučil'uk* 285; *buxalo* 284; *bylo* 284; *valilo* 285; *valylo* 284; *Verbylo* 284; *Verzila* 285; *Verzilov* 285; *Vertilecki* 285; *Vertilo* 285; *vijalo* 284; *vitrylo* 284; *vixalo* 284; *vodylo* 284; *vojdilo* 284; *Vorotila* 285; *Vorotilin* 285; *vorotylo* 284; *vorošilo* 284; *vorušylo* 284; *vudylo* 284; *Vyročylo* 284; *Gnezdilin* 285; *Gnezdilo* 285; *Grimalo* 284; *Gyrylo* 284; *davylo* 284; *Dalbilo* 285; *dzvinočok* 279; *Dolbilov* 285; *dubylo* 284; *Dubylo* 284; *dudylo* 284; *dulo* 284; *durylo* 284; *Ermilo* 285; *Ermilov* 284; *žalo* 284; *Žerstvilo* 285; *Žovtylo* 284; *Žurylo* 284; *Žytlo* 284; *Žyhalo* 284; *Zakopajlo* 284; *Zakusylo* 284; *Zamešajlo* 284; *Zamitajlo* 284; *Zamyrajlo* 284; *Zubrila* 285; *Zubrilin* 285; *Kačajlo* 284; *Kozylo* 284; *Koktejlo* 284; *Končylo* 284; *Kurilo* 284; *Kurylo* 284; *kuryty* 284; *Lysa* 559; *Manylo* 284; *Motovylo* 284; *močilo* 285; *Mužilo* 284; *Murylo* 284; *Nedbajlo* 284; *Nedryhajlo* 284; *Nečytajlo* 284; *Obuvajlo* 284; *opén'ki* 219; *opénjok* 219; *oplét* 219—220; *opléta* 220; *Perebylo* 284; *Perelomilo* 284; *Pobihajlo* 284; *Podryhajlo* 284;

Pozyvajlo 284; *Pokotylo* 284; *Popukajlo* 284; *Pol'ahajlo* 284; *Pohul'ajlo* 284; *Prydybajlo* 284; *Orystajlo* 284; *Pudajlo* 284; *Puzajlo* 284; *Puzilo* 284; *Repetylo* 284; *Rešetylo* 284; *Rozmorylo* 284; *Ruxajlo* 284; *sokyra* 283; *sokýrky* 283; *Šarpylo* 284; *Šatylo* 284; *Šumylo* 284; *Ščypajlo* 284; *Tabarylo* 284; *Terebylo* 284; *Terpylo* 284; *Trásylo* 284; *Trubylo* 284; *Tryvajlo* 284; *uborók* 219; *Halylo* 284; *hatykalo* 284; *hatylo* 284; *Xorošylo* 284; *hostylo* 284.

RECTIFICARE

Cititorii revistei „Limba română" sînt rugați să facă următoarele rectificări în:

— LR 3/1981: la p. 281, r. 17 de jos, în loc de: καμπαυελι, se va citi: καμπανελι; la p. 283, r. 12 de sus, în loc de: **dekyra*, se va citi **sekyra*;

—LR 4/1981: la p. 344, col. a II-a, r. 11 de sus, în loc de: ansamblează, se va citi: asamblează;

—LR 5/1981: la p. 489, r. 9 de sus, în loc de: *damblagiu, damicelă*, se va citi: *damblagiu, damblaliu, damicelă*; la p. 492, r. 8 de jos, în loc de: 1959, se va citi: 1969; la p. 494, r. 9 de jos, în loc de: cea de a doua machetă, se va citi: prima machetă; la p. 496, r. 20 de jos, în loc de: cercetează, se va citi: corectează; la p. 526, r. 12 de jos, în loc de: (f. 251^{r}), se va citi: (f. 261^{r}); la p. 527, r. 1 de sus, în loc de: 84^{r}, se va citi: 84^{v}; la p. 527, r. 17 de sus, în loc de: f. 109^{r}, se va citi: f. 3^{v}, 109^{r}; la p. 559, r. 1 de sus, și în sumarul revistei, în loc de: ETIMOLOGIA SATULUI, se va citi: ETIMOLOGIA NUMELUI SATULUI; la p. 567, r. 22 de jos, în loc de: STAS-ul 8174/1—77, se va citi: STAS-ul 8174/1—71.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române: gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie. Revista publică, de asemenea, articole de lingvistică generală.

O bibliografie anuală exhaustivă a lucrărilor de lingvistică publicate în țara noastră apare în fascicula a 4-a din fiecare an.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în două exemplare, dactilografiate la două rînduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date din text, tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la unu în continuare. Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale. Autorii primesc un număr de 30 de extrase, gratuit, dacă lucrarea face parte din planul de lucru al unei instituții, sau contra plată, dacă lucrarea este remunerată.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul Consiliului de conducere al revistei cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 4 (patru) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

79717 București, Calea Victoriei nr. 125

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția: acad. Iorgu Iordan, **Istoria științelor în România. Lingvistica,** 1975, 166 p., 7,5 lei.

* * * **Istoria științelor în România: Etnologia** de Romulus Vulcănescu; **Folcloristica** de Gh. Vrabie, 1975, 184 p., 8 lei.

ION GHEȚIE, **Baza dialectală a românei literare,** 1975, 655 p., 48 lei.

Sub redacția: Solomon Marcus, **Semiotica folclorului. Abordare lingvistică-matematică,** 1975, 268 p., 13,50 lei.

Sub redacția: acad. Iorgu Iordan, acad. Al. Graur și acad. I. Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR),** tomul IX, litera *R*, 1975, 642 p., 91 lei.

ANCA GIURESCU, **Les mots composés dans les langues romanes,** 1975, 172 p., 9,75 lei.

* * * **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX),** 1975, 1 052 p., 150 lei.

* * * Coresi, **Psaltirea slavo-română, 1577,** 1976, 780 p., 52 lei.

FLORA ȘUTEU, **Influența ortografiei asupra pronunțării literare românești,** 1976, 244 p., 11 lei.

* * * **Manuscrisul de la Ieud.** Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție, 1977, 208 p., 18 lei.

Sub redacția: acad. Al. Graur și Mioara Avram, **Formarea cuvintelor în limba română,** vol. II, **Prefixele,** 1978, 385 p., 25 lei.

H. MIHĂESCU, **La langue latine dans le sud-est de l'Europe,** coeditare cu Société d'édition „Les belles lettres" — Franța, 1978, 401 p., 32 lei.

MIHAI MORARU și CĂTĂLINA VELCULESCU, **Bibliografia analitică a literaturii române vechi,** vol. I, **Cărțile populare laice,** partea I, 1976, 242 p., 19 lei; partea a II-a, 1978, 327 p., 26 lei.

FL. MARCU și C. MANECA, **Dicționar de neologisme,** ed. a III-a, 1978, 1 168 p., 116 lei.

Sub redacția: acad. Iorgu Iordan, acad. Al. Graur și acad. I. Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR),** tomul XI, partea I, litera *Ș*, 1978, 272 p., 40 lei.

ZAMFIRA MIHAIL, **Terminologia portului popular românesc în perspectivă etno-lingvistică comparată sud-est europeană,** 1978, 255 p. + 16 pl. + 1 hartă, 20 lei.

* * * **Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea,** Text stabilit și indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș și Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareș, 1979, 500 p., 41 lei.

Sub redacția: acad. Iorgu Iordan, acad. Al. Graur și acad. I. Coteanu, **Dicționarul limbii române (DLR),** tomul VIII, partea a IV-a, litera *P*, **Pogrijenie-Presimțire,** 1980, 293 p., 50 lei.

Sub redacția: Petru Neiescu, **Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Banat,** I, de Eugen Beltechi, Ion Faiciuc și Nicolae Mocanu, 1980, XXII p. + 154 hărți și 9 pl., 184 lei.

* * * **Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia,** IV, de Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu, 1980, X p. + 254 hărți și 39 pl., 238 lei.

LR, Anul XXX, nr. 6, București, p. 583—680, 1981

I. P. Informația c. 1563

42 200

Lei 6. –